

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

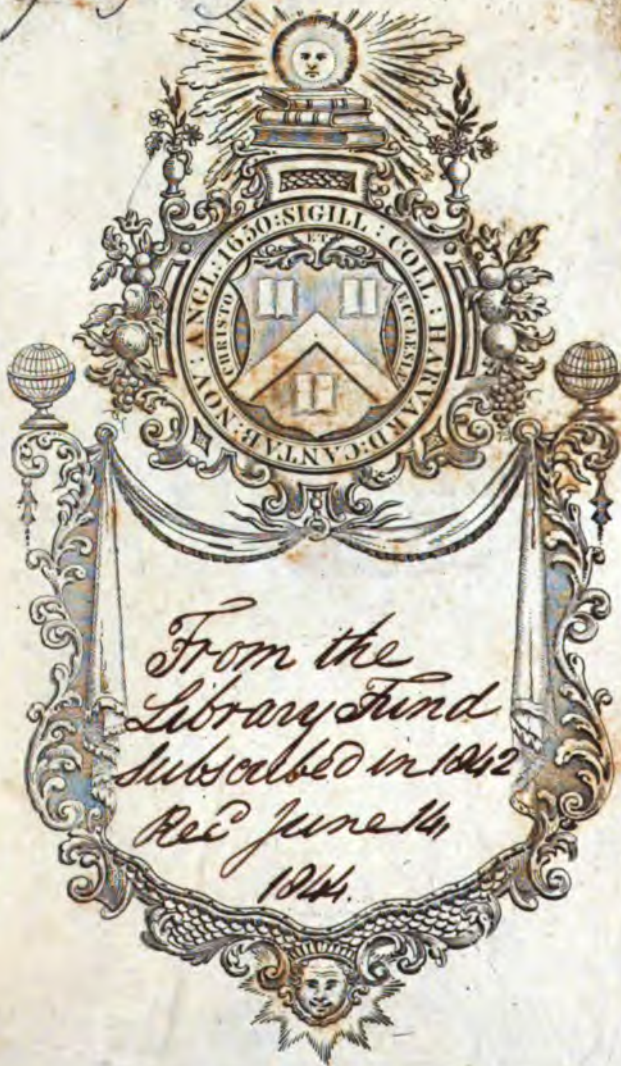
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

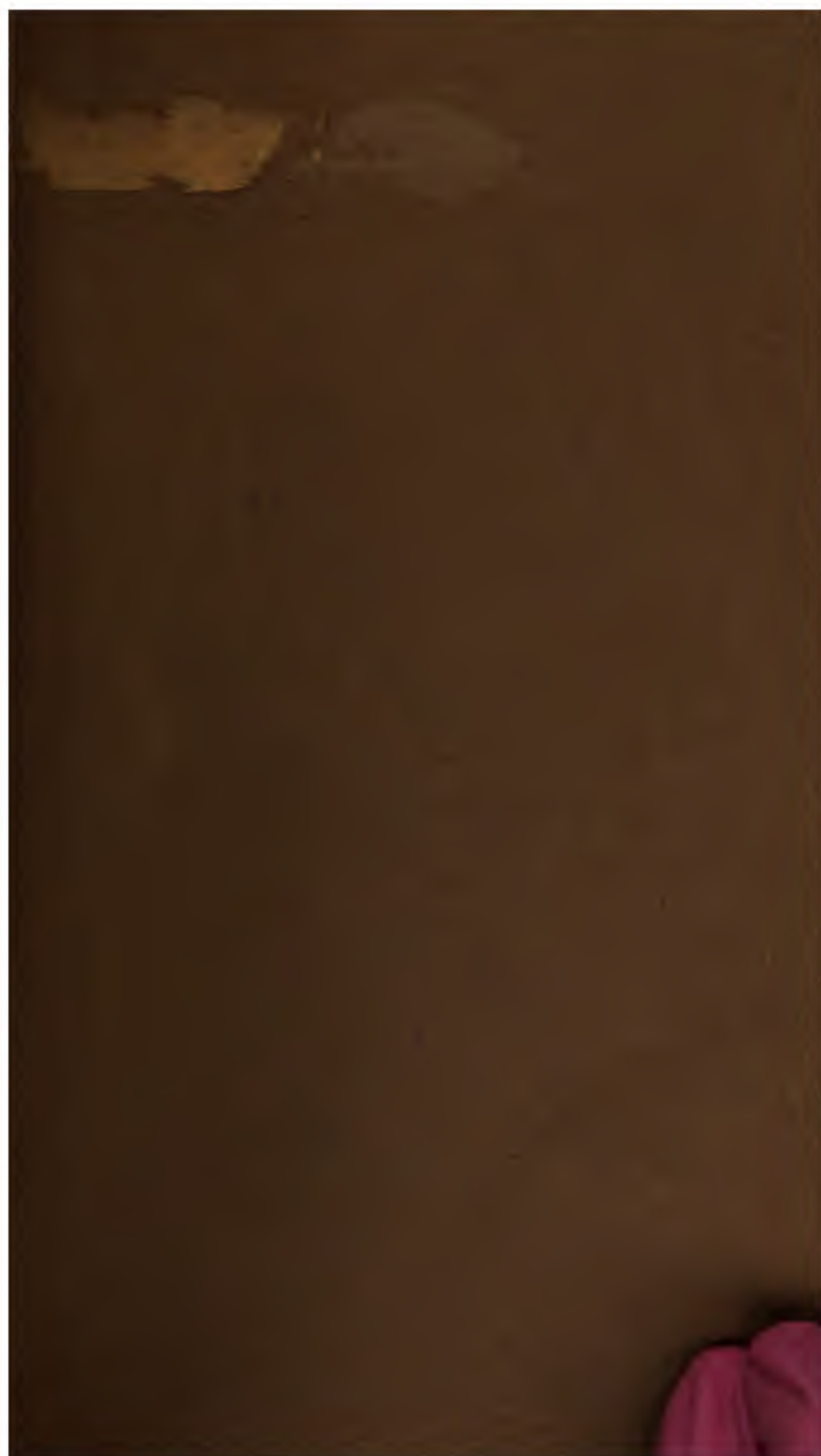
31.958

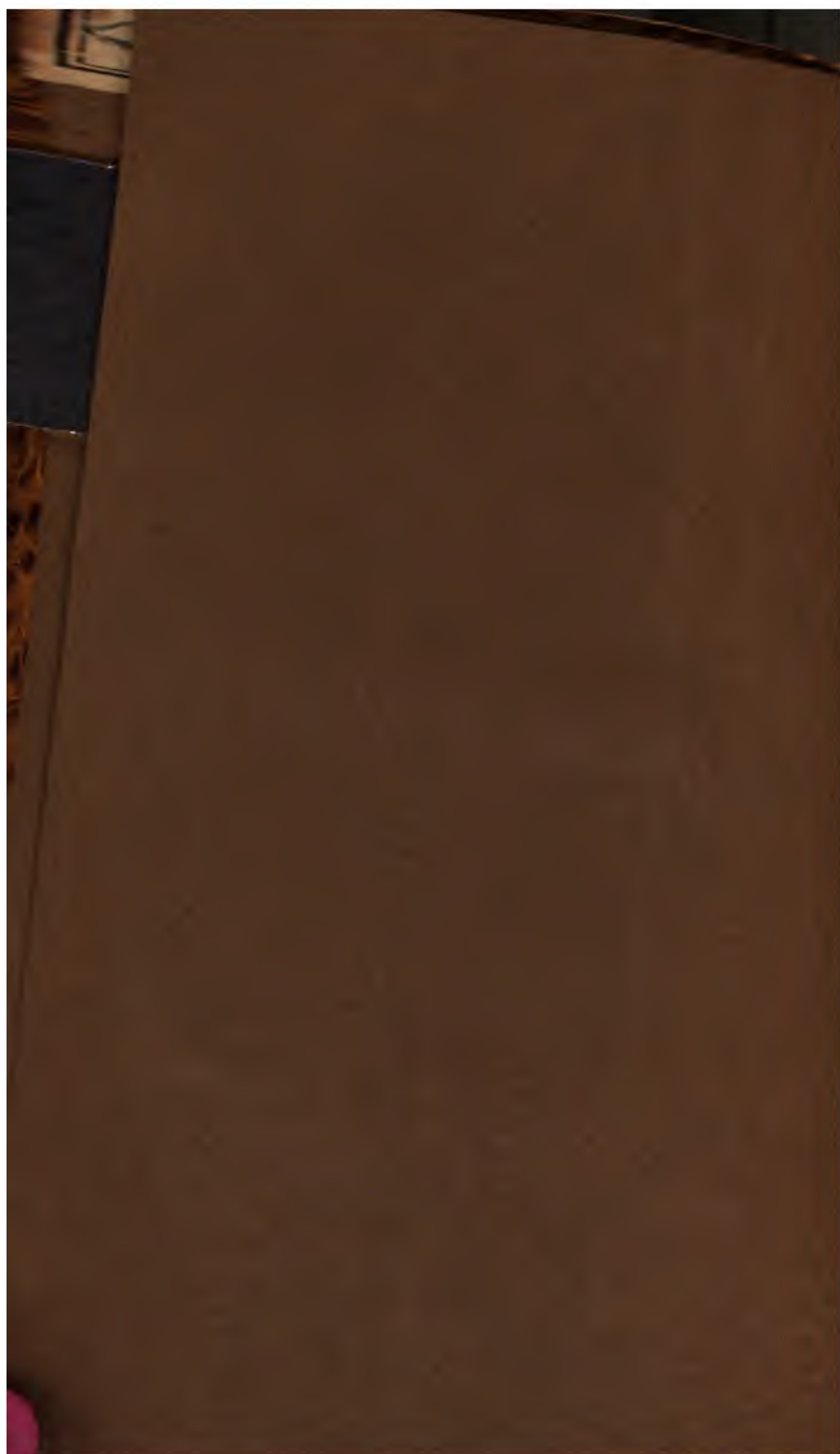
Lp 29. 129. #

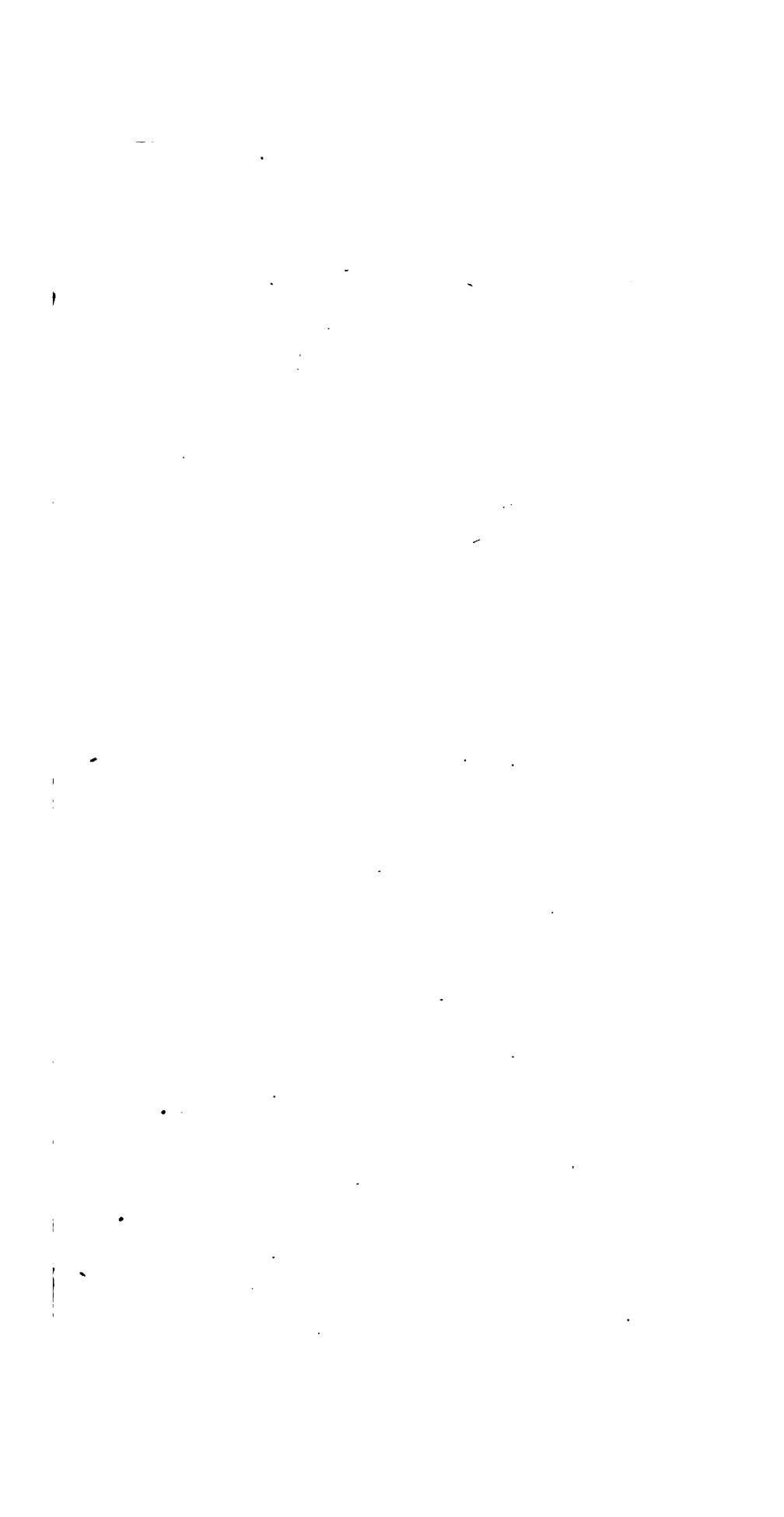
448

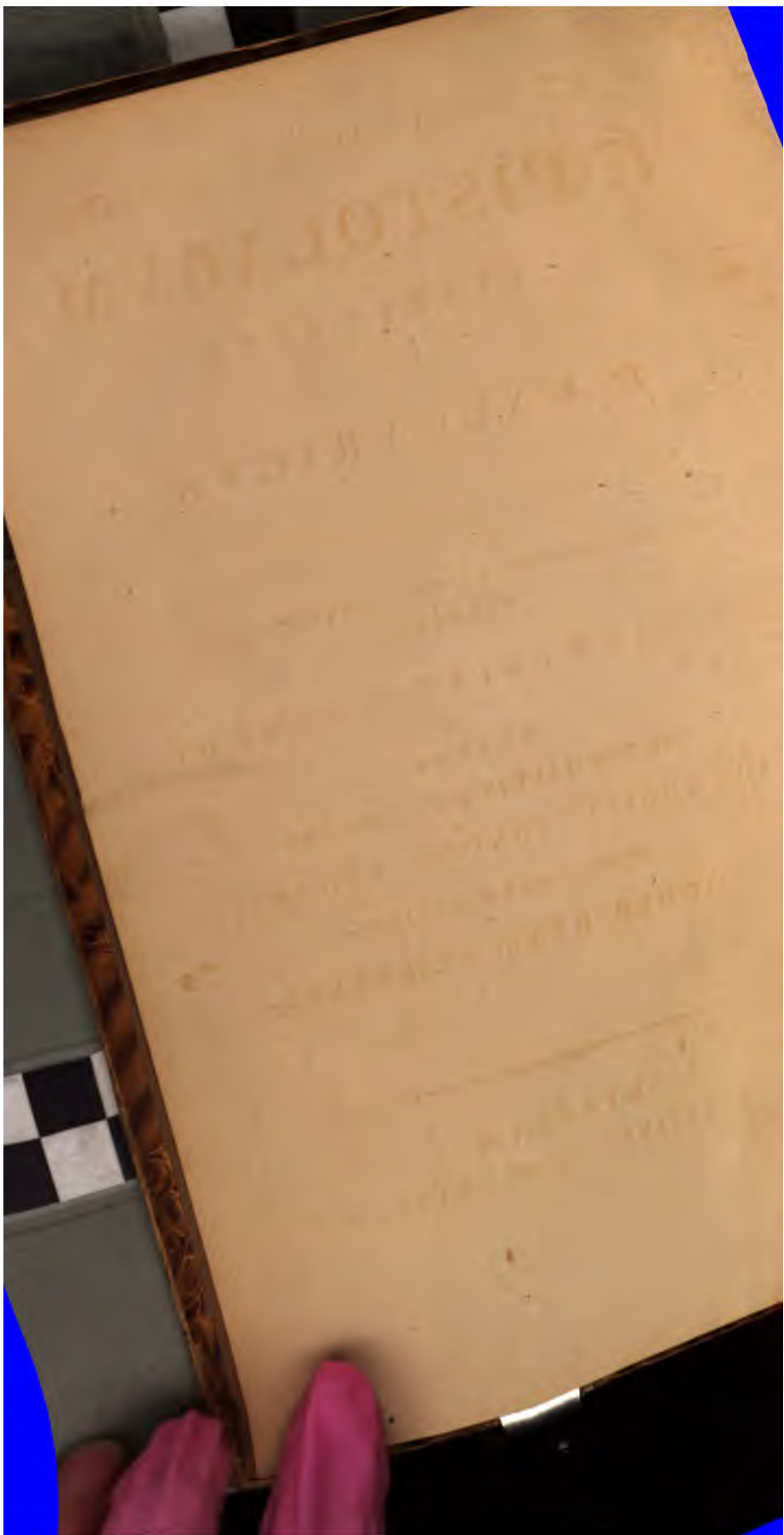

From the
Library Fund
subscribed in 1842
Rec^d June 14
1844

C. PLINII CAECILII SECVNDI
EPISTOLARVM

LIBRI DECEM

ET

PANEGYRICVS

EX RECENSIONE ET CVM ADNOTATIONIBVS
PERPETVIS

IO. MATTHIAE GESNERI

QVIBVS

IO. MICHAELIS HEVSINGERI

IO. CHRIST. THEOPH. ERNESTII

SVASQVE NOTAS ADDIDIT

GODOFR. HENR. SCHAEFER.

L I P S I A E

SVMTIBVS CASPARI FRITSCH

M D C C C V .

Lp 29.129

#

PRAEFATIO EDITORIS.

Editionis alterius Plinii Gesneriani exemplis distractis, cum nova certatim expeterentur, Fritschius noster, libri redemptor, Io. Christ. Theoph. Ernestium, Professore Academicae Lipsiensis, rogaverat, ut tertiam curaret editionem, prioribusque correctiorem nec sine accessione notarum emitteret. Susceperat provinciam vir doctissimus, iamque profligato recensendi ac commentandi labore in eo erat, ut exemplar, quod typographus sequeretur, instrueret, cum ecce morbo atroci, mox praematura morte telam paene detexam abrumperere cogitur. Quae causa, acerbis sane litterarumque nostrarum causa lugendus, ne Plinius

nio officeret, neu novam moraretur editionem, quaeritur a bibliopola, qui in defuncti locum protinus succedat, opusque institutum cito absolvat. Ita factum est, ut mihi necopinanti, vix exantlato aerumnosissimo labore Glosarii Liviani ex schedis Aug. Guil. Ernestii concinnandi, negotium Plinianum, iucundius illud quidem, sed tamen, cum alia, ad quae meus me animus vocaret, agenda suppetent, invito reluctantique imponeretur. Quod quomodo administraverim, priusquam lectores doceo, paucis quantumque mihi confitit, indicandum est, quae ratio Plinii repetendi Ernestio placuerit.

In textu quidem recensendo, si locos perpaucos excipias, Gesnerum erat religiosissime secuturus. Omnino Ernestius noster, perinde atque alter ille, Livii editor, a critica scriptorum veterum tractatione videtur fuisse paullo alienior. Longe maiore cura intentionisque studio interpretationem Plinii complexus erat, ut, si quae a Gesnero in hac operis parte, qua maxime censentur editiones Gesnerianae, omissa essent, ea partim ex propriis thesauris expromta adderet, partim ex recentiorum, imprimis Gierigii, libris prudenter delibata repeteret. Itaque Ernestii notae, ut crisin de textu restituendo non pro-

fus negligent, maximam partem exegetici argumenti sunt: ceterum et brevitate commendabiles, et vero etiam perspicuitate. Minore religione, quam in textu reddendo, in notis Gesneri exhibendis versaturus erat. Etsi enim longissime aberat a ratione parum probanda eorum, qui in veterum libris edendis priorum notas editorum cum suis ita commiscunt et confundunt, ut, quem quidque auctorem habeat, plane ignores: in Gesneri tamen commentarium paullo plus sibi sumserat, quam ab homine ceteroqui tam circumspecto facile expectasses. Quod si haec editio ab ipso Ernestio evulgata esset, Gesneriana haberemus hic atque illic ita vel reficta vel contracta adeoque truncata, ut, si qui integrum Gesnerum cognoscere cuperent, ad priorum editiones recurrere cogerentur.

Haec habui quae de Ernestii instituto praefarer. A quo cum meum nonnihil discrepet, quam ego mihimet legem scripserim, breviter ostendam.

Cum primum in Ernestii vices susceptus essem, integrum mihi datum est, ut novam Plinii editionem ex meo solius arbitrio adcurarem, dumne desciscerem a regula, ad quam editor Gottingensis, plaudente orbe erudito, omne negotium isset. Mearum igitur

partium esse duxi, primum, ut textum, qualem Gesnerus, emunctae criticus naris, subsidiis suis perfecte usus dederat, mendis modo typographicis, quae editionem alteram sat. crassae obsidebant, correctis, refictaque passim interpunctione, illibatum repeterem. Nam etsi probe intellexeram, non omnia in Plinianis sic constituta esse, nulla ut critico materia superesset, in qua elaboranda cum laude versaretur: malebam tamen, si quid critici generis incidisset, id in notis monere, quam manum ipsi textui continuo iniicere. Etenim pigebat taedebatque tumultuariae operae, qua nunc mihi, et tempore excluso, nec satis instructo subsidiis rei bene gerendae necessariis, defungendum fuisset, si ad novam textus recensionem descendere sustinuissem. Praeterea parum placebat, in libris scholarum usui dicatis, qualis hic Plinius est, multa identidem novari; praestabiliusque videbatur, textum probabiliter effictum fideliter retineri, donec novus a critico sagaci, omnibus affluente copiis, inque hoc unum intento, conderetur.

Gesneri notas integras repetii. Debebat hoc memoriae viri optimi deque literis

tionem nonnullorum incurrerem, si ea quoque servarem, quibus nova editio recte carere posse illis videretur: tutius tamen putabam hoc subire aleae, quam omittendis aliis, aliis in brevius cogendis, quod Ernestio facere placuerat, fidem meam sublestam reddere, desideriumque accendere superiorum editionum.

Eadem et maiore etiam religione exhibui, quae nunc primum prodeunt, Ernestii annotationes. Correxì nihil nisi apertos calami lapsus. Si quid praeterea Ernestius deliquisse videretur, intactum reliqui, satis habens tirones de erroribus verbo admonuisse.

Commode memineram, cum primum Plinio edendo manus admovissem, in Ioann. Mich. Heusingeri, eruditissimi viri criticique in paucis egregii, Libris duobus Emendationum exquisitas in libros sex priores Epistolarum Plinii animadversiones reperiri, a Gesnero bis*) tantum obiter commemoratas, a Gierigio plane neglectas. Harum nullam habere rationem piaculum fuisset. Itaque omnes suo quamque loco diligenter posui. Quid moverit Heusingerum, ut de poste-

fontem enim, unde sua ad priores hauserat, in sequentibus non exaruisse, ipse nos admonet*). Is fons qui fuerit, quaeque omnino ratio harum animadversionum, ut sciant lectores, apponam quae vir eximius illis praefatus est.

„Cum suis virtutibus pluribus commendantur, quae nunc quidem in omnium manibus sunt, politissimae C. Plinii Epistolae: tum eo quoque nomine non possunt non carissimae esse veteris eloquentiae studiosis, quod ex communi illo litterarum quasi naufragio non salvae modo evaserunt, verum inde etiam quam minimum vitii contraxerunt, germanamque illam argenteae aetatis Latinitatem prope illibatam conservarunt**). Adeo, quod bonis libris aliis exitio, his etiam saluti fuit, quod medio aevo in bibliothecarum angulis neglectae iacuerunt, nec litteratis hominibus librariisque dignae vitae sunt, quae a multis legerentur. Testis est Vincentius Bellovacensis, saeculi XIII. scriptor suae aetatis doctissimus, qui *Plinii epistolas ad diversos circiter centum reperire se tantum*

*) Ad 1, 10, 12.

**) [Conf. tamen, quae I. A. Ernestius in fine No-

potuisse confitetur speculi historialis lib. X. c. 67. reliquas, quae plures etiam numero sunt, non vidit. Decimus liber ante saeculum XVI. in lucem non emerit, nec libri VII. et VIII. omnes epistolae primis editionibus vulgari potuerunt. Hinc rara apud mediæ aevi scriptores Plinii minoris mentio ac prope nulla est. Quam male vero librarii de aliis meriti fuerint, quos saepius et in plura exemplaria transcripserunt, testes erunt sempiterni Cicero, Sallustius, Curtius, Valerius Maximus, Florus, Iustinus, Lactantius, quos ipsorum dissimillimos nobis reliquerunt. Etsi vero in Plinii epistolas minus, quam in ceteros, quos dixi, scriptores antiquos, hominum illorum inscitiae et audaciae licuit: non ita tamen incorruptas et incontaminatas eas ad nos pervenisse apparet, ut nihil omnino labis infederit. Multa quidem Catanaeus, plura post eum Henr. Stephanus, Casaubonus, Gruterus, Barthius, Schefferus, Buchnerus, Gronovius, Thomasius, Cellarius iure sibi visum sunt emendasse: horum tamen omnium oculos non pauca fugerunt, quae Cortii nuper, et proxime Gesneri, viri celeberrimi, industria fuerunt restituenda. At ne horum quidem ingenio et cura, cuius me quidem admiratorem maximum profiteor, ita omnia

perpolita sunt, ut extremam tandem manum recepisse possint adfirmari. Illud potius, quod nolis, fatendum est, ab iis ipsis, qui maculas delere voluerunt, novas aliquando, ut fieri solet, adpersas esse, aliquas ita penitus infedisse, ut eluere difficile sit, et prope iam temerarium videatur. Non fallere me opinionem, e pluribus exemplis, quae in medium adferam, aliquot certe eos etiam adsentiri cogent, qui alia omnia sibi persuaferunt. In his vero emendandis veteri Plinii exemplari utar, quod in bibliotheca n. illustr. gymnasii Isenacensis a me illatum est, Romae a. cccccclxxxx. typis exscriptum, cuius et Fabricius bibliothec. Lat. Lib. II. c. XXII. n. 3. meminit, quodque a Barthio*) adversar. lib. XVIII. c. 25. *cascam editionem* appellari putato. Idem Brummero ad manus fuisse video ad L. Cinciam cap. VI. n. 6. ubi ad Plinium lib. V. ep. XXI. 3. ignotam antea lectionem profert. Id ex vetustis membranis expressum esse inde coniicio, quod in plerisque, e Mediceo codice quae primus vulgavit Cortius, et quorum in aliis vix ullum est vestigium, mirifice conspirat; in nonnullis non ab eo tantum, sed a ceteris etiam scriptis editisque

libris non sine ratione discrepat; in scribendi vero et interpungendi more priscam simplicitatem refert, nec multa recentioris aut criticae manus vestigia ostendit."

Hactenus Heusingerus, De meis in Plinium notis non habeo quod praeloquar, nisi ut lectores obtester, humaniter benevoleque meminerint summae trepidationis meae, qui, nil tale animo praecipiens imparatusque, ad alienum negotium absolvendum accesserim. Factum est hac ipsa trepidatione, ut alia e memoria elaberentur, alia sero occurrerent, quae monere et potuissem, et vero etiam debuisssem. Horum partem, cum passim ad *Adenda* provocaverim, nunc supplebo.

Epist. 1, 8, 2. *Petiturus sum enim.* Solennis hic ordo verborum, quem vehementer miror Gierigio displicere potuisse. Tot eius exempla enim in optimis scriptoribus occurrunt, ut alterum, ab illo praelatum, aures Romanae parum probasse videantur. Si forte dubitas, en nubem exemplorum. *Aequati sunt enim* Plin. Panegy. 25, 2. *Alia est enim* Cic. de Orat. 2, 25. Senec. Epist. 87, 27. *Aliud est enim* Senec. Epist. 89, 14. *Animi est enim* Cic. de Orat. 3, 59. *Facilius est enim* Cic. de Orat. 2, 44. *Hic est*

enim Senec. Epist. 82, 11. 94, 69. *Hominis est enim* Plin. Epist. 8, 16, 4. *Incredibile est enim* Cic. de Orat. 1, 44. *Incredibilis est enim* Lactant. de Opif. D. 20, 3. Sic enim ibi ex libris scriptis editisque pluribus legendum. Deterior alter ordo, repertus ab I. M. Heusingero in libro Colonienfi: *Incredibilis enim est. Indulgendum est enim* Senec. Epist. 104, 3. *Ingeniosior est enim* Plin. Panegy. 55, 2. *Longum est enim* Cic. de Orat. 2, 27. *Minus est enim* Plin. Paneg. 88, 7. *Naturae est enim* Senec. Epist. 90, 3. *Naturale est enim* Plin. Epist. 4, 17, 3. *Necessesse est enim* Cic. Epist. ad Aul. Torquatum 6, 2. ad Aul. Caecinam 6; 6. Senec. Epist. 109, 10. 114, 11. 121, 12. Natur. Quaest. 1. praef. *Nemo est enim* Cic. de Orat. 2, 82. Epist. ad Lentulum 1, 4. ad quem locum nuperus editor in Animadv. et Emendat. Libris, quos avidissime expectamus: „Sic scripti omnes mei cum Mediolanensi 1472., Vetustâ in membranis, Aldinis Manutiique editionibus. *Nemo enim est* Veneta 1476., Veneta 1492., Mediolanensis 1493. cum quibusdam aliis. Illud magis Tullianum. Ita etiam in interrogationibus, *quid est enim? quid est igitur?* ubique ma-

est?" *Nihil est enim* Cic. de Orat. 1, 28. 41. 2, 24. 42. 3, 27. 45. Plin. Epist. 9, 32. *Non est enim* Cic. de Orat. 3, 21. Senec. Epist. 85, 24. *Nostra est enim* Cic. de Orat. 3, 31. *Nullum est enim* Cic. de Orat. 1, 48. 3, 5. 57. Plin. Epist. 6, 21, 4. Panegyr. 26, 4. *Omnia sunt enim* Cic. de Orat. 1, 43. ut legendum ex codicibus Guelferb. vulgo perperam *Omnia enim sunt*. *Prima est enim* Cic. de Orat. 2, 78. *Propositum est enim* Plin. Paneg. 56, 1. *Prosecutus es enim* Plin. Paneg. 86, 3. ex verâ Baunii correctione. *Quae est enim* Cic. de Orat. 2, 89. *Quam speciosum est enim* Plin. Panegyr. 18, 1. ad quem locum v. Arntzen. *Quid est enim* Cic. de Orat. 1, 45. Plin. Paneg. 56, 2. *Scitum est enim* Cic. de Orat. 3, 61. *Tanta est enim* Cic. Epist. ad Leptam 6, 19. (20. M. L.) *Temerarium est enim* Plin. Epist. 4, 9, 10. *Una est enim* Cic. de Orat. 3, 6. *Unus est enim* Senec. Epist. 104, 22. *Visu est enim* Plin. Epist. 10, 97, 9. *Voluptates sunt enim* Plin. Panegyr. 82, 8. ex certâ Lipsii emendatione. Sufficiens haec. Ad hanc normam vereor ne corrigendi sint illi loci, ubi particula verbo substantivo praeposita reperitur: veluti Caes. de B. C. 2, 32. Cic. de Orat. 1, 29. 2, 54. 3, 45. Plin. Epist. 29, 3. — Idem, opi-

nor, de aliis particulis tenendum. *Liberum est autem* Plin. Paneg. 36, 5. *Non est autem* Senec. Epist. 82, 17. *Nemo est ergo* Plin. Paneg. 44, 3. *Adhibita est igitur* Cic. de Orat. 1, 42.

Epist. 1, 16, 2. *Iure praetuli acutae.* Secundus respexit Tullium suum de Orat. 2, 8. *Quid autem subtilius, quam acutae crebraeque sententiae?*

Epist. 2, 15, 2. *alioqui.* Sic *alioquin* sine et occurrit 6, 23, 1. 7, 31, 1. 10, 20, 1. qui loci Gierigium tandem docuerunt, fallere regulam Schwarzianam.

Epist. 3, 5, 8. *parcissimi.* iterum defendit I. A. Ernestius in Clave Ciceron. v. *paratus.*

Not. ad Epist. 3, 6, 3. Tertium exemplum confusionis vocum *οἶνος* et *ὑπνος* reperi in collocatione Porsoniana codicis Harleiani Odyss. B. 395. pag. 12. a.

Epist. 4, 1, 2. *adligamus.* Add. I. Fr. Gronovius ad Senec. Epist. 94. pag. 449.

Epist. 4, 13, 8. Locus hic tentari non debebat. Similis in negationis usu anomalia occurrit 5, 17, 6. ubi v. quae notavi.

Epist. 4, 27, 6. Locum Euripideum Sophocli tribuit inciteque interpretatur Devarius de particul. pag. 349. sq. ed. Reusm.

Epist. 6, 15, 3. *ius civile — respondet.*

revocanda lectio antiqua: *in respondendo iure*. ubi male Ernestius *in respondendo de iure*, quaerens in nota subiecta: „Quid porro est, *in respondendo iure?* ut vulgati habent. quis ita dixit?” Ciceronem ipsum et alibi ita dixisse, poterat ex Clave sua discere. Horat. Epist. 1, 3, 23. sq. *seu civica iura Respondere paras.*

Epist. 6, 19, 5. Conf. 8, 2, 1. *Venderam vindemias certatim negotiatoribus ementibus.* unde liquet, *certatim cum emittant* iungendum esse.

Epist. 8, 5, 2. *fruendis voluptatibus.* Cum in MS. *fruendi voluptatibus* reperiatur, Gudianus ad Phaedr. 4, 25. probabiliter corrigit *fruendis diu voluptatibus.*

Epist. 10, 119, 1. De *certaminibus iselastis* cum obiter egisset Bouhierius, vir vere illustris, in Hagenbuchii Ep. Epigraph. p. 9., laudans Iselini de illis dissertationem in Hist. Acad. Inscript. Paris. T. V. p. 277., sic pergit p. 10. sq.:

„Ce que je viens de dire des Jeux Iselastiques me donne lieu de proposer une conjecture sur un endroit très obscur d'une Lettre du jeune Pline à l'Empereur Trajan, X. 119, dont voici le sujet.”

„Pendant que Pline gouvernoit la Bithynie, quelques îlés de cette Province, qui

étoient revenus vainqueurs d'un Jeu de cette espèce, demandèrent à jouir de leurs privilèges, non seulement du jour, qu'ils étoient retournez triomphans en leurs patries, mais même de celui, qu'ils avoient été couronnez. *Nihil enim referre, disoient-ils, quando sint patriam invecti; sed quando certamine vicerint, ex quo invehi possent.*"

„Plinie en fit difficulté; et pour ne rien prendre sur lui, il proposa son doute à l'Empereur Trajan en ces termes: *Ego contra scribo Iselastikorum* (ou selon les anciennes Edit. *Iselastici*) *nomine. Itaque eorum vehementer addubitem, an sit potius id tempus, quo εισέλασαν, intuendum.*"

„Ces paroles ne font aucun sens raisonnable; en sorte que les Commentateurs conviennent, que ce texte a été alteré. Ils ne proposent neantmoins aucune conjecture, qui satisfasse l'esprit, si ce n'est en ce que quelques uns disent, qu'il faut corriger, *εισήλασαν*. Ce qui est indubitable. Du reste les uns effacent *scribo*, et encore *itaque eorum*; les autres se contentent de corriger: *Ita tamen, ut vehementer etc.*"

„Mais la première de ces conjectures est trop hardie, et la seconde est contraire au

jà observé. D'ailleurs elle conserve le mot, *Scribo*, qui ne peut subsister, ce me semble. Car il suppose une décision de la part de Pline, qui n'a voulu que proposer un doute, et en laisser le Jugement à l'Empereur."

„Pour moi, en attendant que quelque MS. nous découvre la véritable Leçon, je lirois: *Ego contra, ipso Iselastici nomine, et Iselasticorum, vehementer addubitem etc.* Pline réfute en deux mots la raison, qu'alléguoient les Athlètes, en répondant, qu'elle se détruisoit par le nom même d'*Iselastiques*, lequel étoit donné tant à leurs Jeux, qu'à leurs privilèges. Ce nom supposoit en effet une entrée solennelle dans la patrie du vainqueur. D'où il suivoit, que la récompense, dont il s'agissoit, ne lui étoit due, que du jour de cette entrée, *quum quis in civitatem suam ipse εισήλασεν*, suivant la sage réponse de Trajan."

„Ce sens est clair, et naturel. Mais ces mots extraordinaires, *Iselastici, et Iselasticorum*, n'étant point entendus des Copistes, ont sans doute donné lieu à leur méprise, comme il n'est arrivé que trop souvent."

De eodem loco ipse Hagenbuchius in Ep. ad Gorium pag. 451.:

„Pag. II. κριτικώτατος Bouhierius corruptum Plinii locum restituere adgressus est, quem locum quia editores Pliniani nesciverunt a Sam. Petito tentatum esse, eius verba *de Leg. Att. pag. 62. init.* subiicio. „Re-
 „scribo: *Ego cum transcribo, Iselasticorum,*
 „*nomine itaque eorum vehementer addubi-*
 „*tem, an sit potius id tempus, quo εἰσέλασαν,*
 „*intuendum.* Nempe cum libellum ab *Is-*
 „*lasticis* sibi oblatum Imperatori mittendum
 „transcriberet Plinius, ipso eorum nomine
 „monitus facile vidit *Iselasticos* dictos fuisse,
 „non ex eo tempore, quo sunt coronati,
 „sed ex quo patriam invecti sunt, *εἰσέλα-*
 „*σαν.*” Editiones Plinii praestantiores, Hearniana, et novissima Longoliana, emendationem Schefferi habent: *Ego cuncta scriba Iselasticorum nomine: ita tamen ut vehementer addubitem. Si ita tamen ut verior lectio esset, conarer legere: Ego contracta scribo, i. e. in compendium a me redacta proconsulem enim ipsum sua manu ex Iselasticorum charta in papyrum transcripsisse, librariorum opera non usum, quod Petitus voluit, credibile non fit. Quid? si libellum*

obtulerunt, Plinius ipsum eorum autographum Romam, credo, misisset. Sed lectio *ita tamen ut* videtur orta ex corrupto, et non intellecto *itaque eorum*. In mentem mihi venit, forte Plinium sic scripsisse: Ego contra *scilicet ipso* *Iselastici* (vel *Iselasticorum*) nomine *ita moveor* (vel *urgeor*), ut vehementer addubitem, cet. Si Plinii integrum *scilicet* librarii posteriores more sibi consueto in *sc.* contraxerunt, *scribo* facile nasutus quidam pro *sc. ipso* obtrusit. Si Florentiae, quae eiusmodi *κειμηλίοις* membraneis vel chartaceis superbit, codex Plinii MS. inveniatur, eum inspicere ne dedigneris."

Nihil, quod nodum illum solvat, in thesauris Florentinarum bibliothecarum reperiri, amicum docet Gorius p. 466.

Panegyri. 76. init. Scripsit de hoc loco in Programmate Fikenscherius, Rector Lycei Culmbacensis. Deletis duabus vocibus, *tutum fuit*, mutataque interpunctione, sic legit: *quum — ageres! Interrogavit: quisque, quod placuit, dissentire, — facere*. Displicet haec ratio perinde, ac Schwarziana, I. Fr. Herelio, cui Plinius videtur scripsisse: *quum — ageres! Quisque quod placuit, dissentire, — e.* Vid. *Magazin für*

Philologen. Herausgegeben von G. A. Rupperti und H. Schlichthorst. Zweiter Band. Bremen. 1797. pag. 227. sqq.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα. De siglis, quibus ad notas interpretum discernendas usus sum, vix opus est ut moneam, *E. Ernestii, G. Gesneri, H. Heusingeri, S. meas* indicare.

Scr. Lipsiae m. Februario 1805.

LECTURIS

S.

AVGVSTVS GVILIELMVS ERNESTI.

Quum essem rogatus a librario, repetitionem huius Plinii Gesneriani paraturo, ut significarem, si quid esset, quod arbitrarer illi non invitis Manibus Gesneri accedere posse; meminissem autem opportune, in bibliotheca filii, Caroli Philippi Gesneri, Viri illustris, Dresdae me vidisse exemplum notatum manu beati Viri, nec dubitarem, quin facili Domino libri uti liceret: adii de voluntate librarii illum ipsum per litteras, ut ad usum novae editionis exemplum illud nobis concederet, rogavi. Ille vero, quo est in litteras amore, ipse litteratissimus, in meque favore singulari, statim non transmisit mihi solum, quod peüeram, sed etiam donavit.

Hac ergo liberalitate, quam ipsae bonae litterae, si non diserto me, at grato saltem, interprete praedicant, ita usus sum, ut, praeter diligentem curam speciminum typographicorum, religiosissime tractarem accessiones animadversionum, easque totidem verbis suo quasque loco infererem; non nisi oculis singulis subinde necessario additis. Ac ne quis existimet, pauculas illas accessiones esse, comparet. quaesumus, utrius-

que editionis, vel in duobus epistolarum prioribus libris 1, 3, 5. 1, 24, 4. 2, 3, 1. 2, 11, 6. 2, 12, 2. 2, 17, 1. it. 5. 2, 20, 12. similiterque in ceteris, praecipue in Panegyrico, plura esse addita reperiet.

Poterant et textui Pliniano subiici, quae b. Gesnerus in Epistola ad Venerandum Patrum meum data paullo post evulgatam priorem editionem, velut auctarium, proposuerat: sed vitari tamen vix posse videbatur, quin, suo quibusque loco addendis, veluti luxationibus tentarentur animadversiones. Itaque omissis modo, quae ad culpas operarum pertinebant, integra illa Epistola servata est; praesertim quum religioni mihi ducerem, monumentum amicitiae, quod hic quoque b. Gesnerus in Venerandum Patrum meum extare voluisset, subvertere; adeo carum illud Patruo, ut sui vicissim in illum amoris testificandi gratia illi Epistolae, sociumne dicam an aemulum? addiderit commentariolum super locis quibusdam epistolarum libri decimi, Panegyrici item, ad quem eius olim ad Gesnerum litterae non pertinuissent.

His igitur frui B. L. nobisque fave.
 Scr. Lipsiae in mercatu vernali A. O. S.
 CIOIOCCCLXX.

PRAEFATIO SUPERIORIS EDITIONIS
EADEMQUE EPISTOLA
AD
ILLVSTRISSIMVM COMITEM
HENRICVM XI RVTHENVM

R E L L.

Non quaeris, cum ista tibi in manus traduntur, quod vehementer optabile est talem epistolam scribenti, Quis est iste Gesnerus? Quid sibi vult ista dedicatio? Quale est, quod mihi offertur? Nosti, quae magna mea felicitas est, Gesnerum; nosti, quod tu in aliqua felicitatis parte ponis merito, Plinium; recordaris, quamquam oblivi-
sci soles tuorum benefactorum, quas ille causas habeat ad te ablegandi exornatum praesenti opera Plinium; recordaris, inquam, quam generosa et liberali humanitate operam Plinio et mihi dederis, quantum legendo interpretandoque illius Panegyrico, quem Ciceronis epistolis et Taciti

Agricolae subiiciebamus, et voluptatis et utilitatis ceperis. Itaque non mirabere, meo quoque animo obversari horas, quas in iucundissimis vitae meae reponere soleo, in quibus tuam et discendi cupiditatem, et ingenium felicissimum, et vere generosum pectus, et propriam magnis animis, atque ut summo loco natis, ita ad summa omnia contendentibus, humanitatem intueri ex proximo admirarique mihi licuit. Quid ergo pronius mihi fuit, quam de te cogitare, Illustrissime Comes, cum Plinium tractarem, aut quid videri iustius debuit, quam tuo homini inscribere monumentum ingenii illius, quod vehementer tibi probari, quod capi a te, quod amari, sensissem. Nemo enim capit Plinium, quin amet, ut Illustrissimum Henricum XI. Ruthenum nemo novit, quin amandum colendumque iudicet. Equidem ob id ipsum, quod te nosse mihi contigit, Illustrissime Comes, ea ad te fiducia accedere sustineo, ut neque refugiam liberius aliquanto apud te ipsum de hoc nostro munusculo, quo te et literatos reliquos afficere visum est, disputare; quem norim, atque adeo expertus sum, pro tuo in quicquid pulchrum est amore, huius etiam generis commentationibus delectari. Quem quidem amorem gentilicium tibi esse, ut ea modo commemorem, quae ex proximo et coram cognoscere mihi licuit, non modo Illustrissimus tutor tuus Henricus XXIV. me docuit, cuius decora in Buddeana Ienae. et Vinariae in Marschalliana Gryphum domo mihi innotuere, sed tres etiam illius Illustrissimi filii, in quibus Henricum VI. anno huius seculi XXIX. Ienae de superiori cathedra disputantem non sine summa omnium admiratione, et eorum maxime, qui recte iudicare poterant, audiui; Henricos IX.

atque X. vero in hac ipsa Academia nuper in laude atque amoribus omnium versatos, quod sic volebant, complexus sum, quorum manibus ad me scripta excellentissimi ingenii et generosissimae liberalitatis pignora servo, quos hoc ipso tempore e Gallia reduces, et veteris obsequii nostri memores, veterem ipsos benevolentiam erga me et indulgentiam servare, non sine maximae et honestissimae voluptatis sensu paucis ante hebdomadibus expertus sum. Pateris itaque pro gentilicio illo tuo in bonas literas amore, me de epistolarum Plinianarum, quod tibi hic offertur, opere pauca apud te, veteri praefationum more, disputare.

Ab ipso scriptas Plinio, neque recentiori demum tempore a commenticia illa, quae Io. Harduini ingenio debetur, societate confictas, accuratus ille consensus cum praestantissimis aevi, quo vixit, indubiisque monumentis, ostendit, demonstratus praesertim a Io. Massono; qui consensus non sane a mendacium et vanorum aliquot hominum ingeniis profectus esse potuit. Scriptas ergo has epistolas editasque ab ipso Plinio, plane mihi non est dubium. Utrum autem missae omnes sint ad eos, quorum praescripta sunt nomina, ea vero alia quaestio est, non ita facile affirmanda. Primo diem adscriptum nulla habet, quod in iis, quae re ipsa ad amicos mittuntur, epistolis intermitteri vix solet. Et, si dicas, quod prae fracte equidem non negaverim, diei mentionem detractam, cum ederentur, illud tamen apparet, argumenta epistolarum pleraque esse quasi ad ipsam scribendi, exercitationem quaesita ac delecta; itaque omnia polita et ornata, eam quaesitam varietatem, ut hoc ipsum

egisse illum appareat, uti relinqueret posteris quam pulcherrimam amabilissimamque sui ipsius imaginem: Cum enim gloriae bonis artibus paranda esset studiosissimus, et in hac quoque re Tullium, perpetuum et unicum suum sibi exemplum proponeret, cuius in epistolis vel maxime tantus animus comprehensus, et posteritati commendatus est: quid poterat facere elegantius ad simulacrum mentis suae, et factorum vitaeque suae memoriam tradendam posteris, quam si scriptas a se epistolas in vulgus ederet eas, quibus foras quasi prodierat, et conspiciendum se praebuerat ille cupitor et affectator immortalitatis animus; iisque adderet alias; eo ipso consilio scriptas, et forte missas privatim ad neminem, sed omni posteritati dicatas, quibus ea commemoraret, quae de se, de suis studiis, de toto vitae suae genere, de actionibus, de amicis suis, de rebus denique omnibus, quae ad ipsum ullo modo referrentur, scire et existimare vellet posteros. Illud de amicis quale sit, sic satis vel ex meo sensu arbitrari mihi videor, qui hoc ipso tempore non sine suavitate quadam illud tempus cogitatione praecipiam, cum videbunt homines, qui post aliquot aetates hunc ipsum libellum in manus sument, licuisse mihi tantum non familiariter cum Henrico XI. Rutheno agere, quem sua nobilitas, virtus, felicitas, res gestae ad ingens adeo fastigium extulerint. De Plinio quidem rem se ita, uti dixi, habere, ipse iudicabis, scio, si percurrere velis vitam illius, qualem ex his epistolis, aliunde enim paucissima constant, collegit Cellarius, cui a nobis tantumdem fere adiectum est. Sed illud quoque ipsis epistolis cognoscendis intelliges, si attendere volueris, (et attendis, quae magna adolescentiae tuae

laus est, quidquid agas) illud, inquam, pro magno illius et capacis ingenii tui vi agnosces, quaesitam esse studio varietatem et amoenitatem; lectorum lenocinia; non coniunctas unius temporis, vel ad unum hominem, vel unius argumenti epistolas, distracta potius studio, quae ad unum locum pertinent, suspensumque expectatione lectorem, ut plures pervolvat epistolas, dum ad eam veniat, quae coeptam causae alicuius aut negotii enarrationem absolvat. Illud quoque non sine consilio factum est, quod tot elogia hominum sui aevi, et praedicationem virtutis illorum intexuit: eo plurimum nempe et hominum et familiarum intererat, habere opus hoc, et suis posteris, ut imaginem aliquam, ut utulum nobilitatis suae, commendare. Huic, puto, inter alia consilio debetur, quod in tanta librorum eius aevi strage, quae totam paene Traiani, optimi principis, historiam abolevit, evasit hoc volumen, et cum auctoris sui, tum aliarum rerum, hominumque memoria nostra dignissimorum, conservavit memoriam. Successit enim deinde Sidonii Apollinaris studium, viri magni, qui cum Nostrum unice amaret, commendaret, in exemplum proponeret, quod ex subiectis testimoniis poteris intelligere, multiplicata huius operis exempla sequentem mox colluviem eo sustinere facilius potuerunt. Suavitate tecum, Illustrissime Comes, agendi proventus modum epistolae iam egressus sum. Sed neque intercedit tua humanitas, quo minus reliqua adiciam, quae in fronte huius libri dicenda habeo, quaeque eo lubentius cognoscent lectores reliqui, si te una praesentem quasi animo suo habuerint. Quid? quod possum etiam

et testem te, maiorem exceptione, exhibere: ut in eo, quam saepe optarim, Panegyricum, ut nunc vocamus, five gratiarum actionem Plinii nostri, pretiosum illud istius aevi monumentum, Celeberrimi Schwarzii studio expoliturum, ante prodire, quam denuo mihi, post parvam illam editionem, una cum epistolis, sine eo minus gratiae habituris, proferendus esset. Illa viri doctissimi cunctatio (sed cunctator fuit etiam Fabius) facit, ut de satis Plinii, ab eo inde tempore, quo publicis typis committi coepit (coniuncta enim fere Epistolarum et Panegyrici fors fuit) deque Manuscriptis, qui adhuc exstant, supersedeam dicere, cum facile praevideam, pleniora omnia et certiora illum suis ex thesauris dare posse. Quae eadem causa fuit, ut eo facilius bibliopolae consilio obsequi in hac editione decreverim. Est autem, ut obiter eum tibi, Illustrissime Comes, commendem, *Caspar Fritschius*, frater *Thomae*, (quem principem sui generis hominem fuisse accepisti) talis vir, quo nemo magis intelligit negotiationis istius librariae rationes, nemo generosius illas liberaliusque tractat, indignus proinde iniuria, qua afficere illum nuper aliquis circa scriptores rei rusticae, ipsius sumtu, mea qualicumque opera, editos, conatus est: conatus est, inquam, non affecit. Per ipsum profecto et ipsius, dum viveret, fratrem non stetit, quo minus quidquid usquam esset praesidiorum compararetur ad exornandos illos rusticos. Si qua latent (ex iis, quae data sunt*), speciminibus nondum intelligi satis potuit, quantum ea momentum habeant) non ipsius,

*) *Mittheilung. Observat. Vol. VII. pag. 274. sq.*

iterum confirmo, et fide viri boni confirmo, culpa latent; proditura forte aliquando, nobis minime invitis, sed candide plaudentibus. *Casparis* igitur *Fritschii*, huc enim redeo, rationibus et consilio obsecutus sum, qui desiderari aiebat Plinium, et emendate, quantum eius fieri posset, editum, et adnotationibus instructum iis, quibus apertior fieret illius sententia, non pueris quidem, et omnium rerum rudibus, sed his, quorum rationes non ferunt, semper ad alios libros ut recurrant, historias, antiquitatemque in promptu habeant, difficiles Grammaticorum nodos longa meditatione resolvant. Lectionis varietatem, eiusque rei disputationem, non totam ille quidem excludebat, sed optabat moderationem ea in re adhiberi, quae non deterreret homines, quales descripsimus, sed eadem, quae maxime necessaria videntur, non dissimularet. Hoc, ut per se honestum est et utile consilium, ita opportune iam locum habebat, cum ante annos non ita multos prodierint epistolae, *Cortiana* et *Longoliana* industria magno apparatu critico instructae; de *Panegyrico* autem non laudati modo *Schwarzii* opera in maxima proximaque expectatione sit, sed egregia quoque omnia minetur *Cl. Arntzenius*: quorum industria quaesitis uti poterunt, qui toto, quod aiunt, sacco fundi sibi volent opes criticas. Nos ergo, quantum consequi studio atque intentione (quamquam saepe, ut ipse non ignoras, *Illustrissime Comes*, interpellati) potuimus, talem damus *Plinium*, qui utilis esse possit propius et accuratius ipsum, non librariorum, cognoscere volentibus: qua in re illa praesertim habita ratio est, ut non eos modo locos interpretaremur, qui vehementer indigere ea opera viderentur; sed illos

etiam, in quibus adhaesisse, quamquam facilibus et apertis nostro iudicio, alios observabamus. Contigit etiam hic, quod nuper in Quintiliano; ut dicenda essent, pro instituti nimirum ratione, non ea, quae ipse primus vidi, quae nescio quam multa sint; sed quae necessaria, aut comoda certe lectoribus, licet dicta ab aliis quoque, arbitrabar. Morem equidem illum tenui, nihil ut ponerem, nisi quod ita se habere, meis oculis, meo animo, cognovissem; si quod inventum commemoratu dignum videretur, auctori suo libenter adscriberem, Cortium praesertim Schwarziumque frequenter laudarem.

Hoc igitur quidquid est operae meae tibi, Illustrissime Comes, dicatum esse volo ea lege atque conditione, uti profitear, tua etiam humanitate, tua indulgentia excitatum libenter tractasse Plinium, quod cognoscerem, esse apud te in honore hasce literas, teque sapientissima ratione, ab optimis praeceptis et tuo ipsius excellentissimo ingenio profecta, arbitrari, vix, ut res sunt hodie, feliciter tractari ceteras doctrinae partes posse, nisi quis ab horum librorum usu diligenti iudicium, et quasi gustum quendam veri, pulchri, et honesti, quod tum in oratione tum in vita et consuetudine hominum conspicitur, retulerit.

Exstant, et suo tempore commemorabuntur apud posteros etiam, singularia plane excubantis pro te Providentiae divinae munera, quae orbitatem tuam ita gubernavit, ut merito suspicemur, praeparari te magnificum illius instrumentum ad salutem et felicitatem plurimorum hominum, tum qui in tua ditioe sunt, tum aliorum quoque

procurandam. Non puto errare me, si inter illa munera locum tribuam non postremum illi, quod comitem tibi et adolescentiae tuae rectorem assignavit Consultissimum iuris et omnis sapientiae Risenbeckium tuum, cuius cum prudentiam et fidem in suis pignoribus cognitam perspectamque feliciter habuisset Illustrissimus tutor tuus Henricus XXIV. quem ante laudavi, eum tibi adiunxit, cui aequam scilicet, quin, ut est religiosissimus, et officiorum omnium non peritissimus modo, sed etiam observantissimus, maiorem sollicitioremque curam se debere, quam suis filiis existimaret, cum de his rationem reddendam praeter Deum et suam conscientiam nemini, sciret; de te autem etiam iudicia aliorum hominum revereatur. Huic igitur Risenbeckio tuo, verissimo Phoenici, cum credideris, a me eum aliquid disci posse profuturum; vehementer mihi elaborandum est, ut, bonum me vram esse, quod illi credidisti, tuo ipsius iudicio intelligas. Gratum quidem et non immemorem tuae in me indulgentiae, hic ipse libellus testis semper exstabit. Utinam etiam verum me vatem agnoscas aliquando, cum praedicere tibi audeo, quod vehementissime opto, et e signis raro fallacibus colligere mihi videor, futurum, ut tui cives longa plenaque sub te felicitate beati gratias decernant iis omnibus, quorum cura, studio, consiliis, opera, generosissimum illud pectus virtutibus omnibus impletum, et sapienter feliciterque administrandae reipublicae praeparatum erit, quarum rerum quandam quasi auro-ram iam videmus in tot rebus, quas in Plinio, iam tuo, adhuc amamus hodie, in tot pueris, ut hoc utar, qui tua liberalitate cultu humanitatis et religionis imbuuntur, in tot miseris, qui

benignitate tua foventur, in tot studiosis iuvenibus, qui tibi se debere vitae et studiorum praesidia quaedam grati agnoscunt, in familiae tuae disciplina et tranquillitate, in honore eorum, quibus contigit, ut ad ingenii tui cultum aliquid conferant. Macte istis laudibus, Illustrissime Comes, et istas praeclarissimas rectoris virtutis meditationes ad ipsum reipublicae actum et civium tuorum felicitatem reliquorumque admirationem suo tempore faustis auspiciis transfer. Ita Deus aetatem tuam bonis omnibus cumulet. Dab. in Academia, quam ornas, Georgia Augusta Kal. Octobr. c1910ccxxviii.

IO. MATTHIAE GESNERI.

AD

IO. AVGVSTVM ERNESTI

COLL. THOM. APVD LIPSIENSES RECTOREM

E P I S T O L A

QVA SVAM PLINII IVNIORIS EDITIONEM
VEL EMENDANDI VEL DEFENDENDI
CAVSSA RETRACTAT.

Quo tempore reducem e Lipsiensi prelo Plinium, accipio, una mihi redditur epistola tua, ERNESTI, vir doctissime, et animo meo carissime. Non dico, iucundam fuisse: satis est, quod a te fuit. Sed amplius quiddam in ea reperi, quod non ad meae tantum voluptatis fructum, sed ad aliorum quoque utilitatem referendum, statim iudicabam, cum una mihi significaret Caspar Fritschius noster, si quid Plinio adiiciendum haberem, tempus adhuc esse, paucissimis eius exemplis manu quasi emissis. Statim, inquam, consilium arripui errores vel meos vel operarum, de quibus nos admonuisti, sententiam quibusdam locis tuam a mea discedentem, et quid aliud occurreret

salutanti postliminio quasi ad me redeuntem Plinium, ea omnia, epistola quadam comprehensa, ad te mittendi: quod tanto magis mihi placuit consilium, cum eodem tempore ad me pervenisset, quem avide diu expectaveram, Panegyricus Plinianus, quem tu propter negotia tua non attigeras, a Cl. Arntzenio editus, e quo decerpere quaedam lectoribus Plinii profutura, et nostra inde vel augere vel emendare, liceret.

Age igitur, quae addita, detracta, immutata, defensa, vellem in Plinianis curis nostris, apud te breviter persequar; quod obversans animo meo tua imago cum dulcius mihi, quidquid hoc est laboris, faciet, tum si qui sunt igniculi in nobis ingenii, eos leni quasi spiritu excitabit. Non vereor, ne voluntatem tuam offendam, sicubi a tua sententia discessero. Melius inter nos de maximis rebus convenit, quam ut minuta disputatiuncula animorum coniunctionem, sanctissimis adstrictam vinculis, labefactare possit aut convellere. Ceterum non eius modo brevitatis hic memor ero, quam ipsa quasi imperat necessitas; sed totius etiam consilii huius editionis. Cum enim non eo spectet labor noster, ut integritati Plinii scrupulosa diligentia consulatur, quam provinciam, quantum ad epistolas, pulchre ornatam sciebam a Cortio, et qui succenturiatus illi fuit Longolio; in Panegyrico autem, (ne de Cel. Schwarzio hic dicam) id quod speraveram futurum, praeclare eadem functum video doctissimum Arntzenium, qui viri suo labore in futurum quoque prospexerunt, prospicientque, ne temere, vel impune adeo, grassari in Plinium possit critica licentia; sed ut commodius legatur scriptor venustissimus, atque intelligatur, quod ipsum in epistola ad Illustrissimum Ruthenum Comitem pro-

mur omnia, cum in libro ipso, tum in hoc quasi eius spicilegio. Sed ne faciamus ianuam domo maiorem, rem, age, ipsam aggrediamur.

1, 8, 12. Cum de *munere* hic sermo sit, placet tibi, Ernesti doctissime, non ad medicorum, de quibus alioquin hic agitur in protasi, pilulas referri verbum *inducere*; sed eo sumi intellectu, quo *induuntur*, h. e. producantur, ostenduntur, commendantur, spectatoribus ludorum publicorum personae, ipsaque adeo munera: cumque Graeci eadem ratione dicant *ἀγάγην*, inde ais explicari forte non absurde posse locum in Epistola ad Hebraeos 1, 6.

1, 9, 1. Praefers *iunctisque*, aut *cunctisque*, pro diversa oppositionis ratione, ex qua singulis opponendi fiat aut *plures iunctisque*, h. e. plures, et ii quidem non singuli, sed iunctim considerati, aut *plures*, atque adeo *cuncti*, h. e. *cunctive*. Mihi crescere videbatur oratio. Singulis diebus per officia urbana transactis sic satis constat ratio; minus constat *pluribus*; omnium minime *cunctis*, h. e. vel simpliciter omnibus, vel certe pluribus illis in unam summam collectis. Sunt enim *cuncti*, quod Festus et Asconius docent, *simul omnes*, quasi *coniuncti*.

1, 9, 5. Pro *nisi unum me* iubet Cl. Arntzenius ad Paneg. 94, 3. legere nos, *nisi tamen me*.

1, 12, 1. Vetas me dubitare, vir doctissime, quo *iacturae* appellatio respiciat, cum doceat ipse Plinius 2, 1, 10. At ipsam hoc nempe dubitabam ego, utrum consolandi argumentum initio ponere voluerit, et in luctu desinere.

1, 20, 7. Ad *subscriptiones censorias* hic respici putas; nec intercedo, cum in hoc conveniat et *accusatoris*, *δικῆν γραψόντος*, *scriptio*, et *censoria*, ut causa vel crimen breviter designetur.

1, 20, 10. *Orationis* retinendum censes, ubi ego *oratoris* praetuli. Neque profecto temere. Nempe h. l. *actio* non consideratur, ais, quatenus ab *oratore* pendet; sed quatenus ab *oratione*: defenditurque a Plinio, nunquam *bonam orationem* esse *sine bona actione*; et si *bona oratio* sit *bona actione* destituta, propter temporis ad *agendum* *dati angustias*, quibus *actio* frangatur, cum timeat orator, ne *tempus confestim* excedat, non esse *oratoris* culdum, ne-

sideraverim. Imaginabar hanc speciem, brevem nimis diem constitutam oratori, non datum esse tempus domi otiose commentandi et scribendi orationem; unde necessario ei sit ex tempore agendum: qua re fiat, ut *actio* talis similis esse *orationi* cuicumque scriptae, animo certe antea comprehensae non possit. Hoc ergo tum non accidit culpa *oratoris*, qui volebat, nisi impeditus esset parare *orationem*, quam *actione* deinde exprimeret.

1, 20, 17. De Eupolidis in Periclem verbis etiam dicta quaedam ad Quinctil. 10, 1, 82.

2, 3, 2. *Ponit controversias* tibi placet, cum alias non intelligatur, quomodo elegerint auditores. Mili etiam sine dubitatione placeret, nisi extemporalitatem laudaret Plinius: quae suspecta sane est, si ipse declamator *controversias ponit*: suspecta etiam est, si de pluribus quas *poposcit*, unam *ipse eligit*; potest enim constitutum habere cum eo qui posuit; potest certe facillimam deligere. Suspicio omnis abest, si primo *poposcit* controversias plures; tum de pluribus illis electionem permittit auditoribus, qui vel sententiarum numero, vel sorte adeo decidere possunt. Mea hic culpa est, qui, dum brevis esse volui, abrupte nimis locutus sum, ut tu etiam dubitare posses, qui tot perplexa solvis quotidie.

2, 5, 6. Pro adverbio *laetius*, contra alterum *lautius*, propugnans hoc modo, non tantum ut illi locum hic esse ostendas, quod facile dedi; sed huic ut esse neges. Ponis autem, hic sermonem esse de *copia* orationis, ad quam *lautus* vix referatur. Cum vero videas, hoc non satis firmum esse, et *lautos homines* etiam dici *copiose ornatos*; nec de sola hic copia agi: negas *severo* et *tristi* opponi posse *lautum*; opponi *laetum* a nostro 3, 18, 10. Verum hoc quoque aliter se habere, mihi videbatur. *Severi* et *tristes* iidem sunt *squalidi*, *immundi*, ut in ieiunio Pharisei: hilares contra *laeti*, *uncti*, *nitidi* etc. quales vult esse Salvator suos, cum ieiunant etiam. Denique non probabile est, pro *laetius* aliquem substituisse *lautius*: sed hoc illi iussum cedere a correctoribus, vel ipsa tua disputatio indicat.

p. 89, b, v. 23. Obscure locutus sum. Hoc volo, *tres clepsydras unius horae spatio effluxisse*.

2, 11, 25. Leg. *scribe*, quia *ambusoulae agant*. Quamquam enim satis frequens est, post interrogativa, obliqua etiam, poni indicativum: Curtius tamen, credo bonis auctoribus, *agant* posuit.

2, 17. pr. *Mones me, qui es oculus meus, consulenda etiam esse, quae de situ Laurentini contra Holstenium disputat Fabrettus Inscr. antt. p. 752.*

p. 129, a. *Abiecit heu! humana omnia Baierus. Itaque non est, quod parvulum illud ab eo speremus, qui multo maiora desituerit.*

3, 5, 8. *Parcissimum somnum, vigilantissimus homo, merito defendis contra eum, qui paratissimo somno se gaudere non distitetur, his rationibus nixus, primo, quod verba, erat sane parcissimi somni, relationem ad antecedentia, et tanquam conclusionem indicent; ibi autem de parco somno, non parato actum sit: deinde quod somnus inter studia et labores, adeoque alieno tempore et loco, praeter opinionem, cum hoc non agitur, ut dormiamus, instans, non possit paratus dici, sed obrepens, opprimens; quod autem idem praeter opinionem instans et obrepens somnus cito deserat hominem, id ipsum non esse parati somni, sed parci; neque tam hic respici a Plinio ad id, quod etiam inter studis instet, sed quod, cum hominem oppresserit, mox tamen deserat. Haec tu pro parcissimo somno. Non autem de hoc inter nos disputatur, utrum parcissimi somni fuerit Plinius? hoc satis docet illius filius: sed an paratissimus dici potuerit somnus, qui instat ille quidem semper, ut gravis adversaria expectatio constituta et parata Curioni ap. Cic. Fam. 2, 4. ut paratus moechus ap. Ter. Andr. 2, 1, 16. sed etiam deserit; comoda sane natura in homine negotioso, qui sit parci ille quidem somni, et vigilans; verum idem etiam parati, quod fere consequens esse in hominibus sanis solet. Neque enim molles pulvillos expectat, qui post inmoderatum somnum multis horis vel animo vel corpore agitato atque exercito fuit etc. Non puto ego nimis me somniculosum hominem; sed gratias ago naturae meae auctori, quod paratum illum semper blandum insidiatorem experior, satis tamen modestum eundem, qui recedere, cum opus est, soleat.*

3, 14, 2. *Fervens pavementum explicari debebat, quod bene mones, duobus verbis, si quis forte non meminisset, balnea illa fuisse urinae, pensilia, fornicibus imposita, in quibus accensus ignis pavementum primo*

3, 16, 11. Praeclare observas, *male mori* alias dici, qui in aqua, aut a turpi imbellique bestia pereant, de quo Cuper. Obsl. 1, 8.

4, 7, 1. Crebra repetitio *τοῦ illum* scholastica tibi non magis, *Φιλτάτη καὶ Φαλλή*, quam mihi videtur. Nempe bona pars Plinii est scholastica, h. e. ornata studioseque, quam solet in promiscuo epistolarum usu fieri, scripta: scripta nempe non amicis, sed posteritati, cuius se fastidio illa sua accuratiore oratione mederi putabat. Pone igitur tantisper, non epistolam esse, sed satiram, quam legimus; et anaphoran illam pronominiis facilius concoques. Peccat, si ita vis, Plinius; sed peccat, dum nimis placere nobis postulat.

4, 16, 2. Nihil mirum sis, aditare aliquem tunica scissa, salva tamen, qua illa tegatur, toga. Quid enim illum pudeat scissurae repentinae, sed tamen toga tectae? Quomodo vero tectam toga scissuram inter agendum vidit Plinius? At id ipsum indecorum, suspectum, singulare certe et observabile, aliquem ita se involvere toga, ut tunica nusquam appareat. Cogita Comicas personas in Molerii Avaro maculas et scissuras vestium pileo, patina, habitu corporis tegentes etc.

4, 27, 6. Mavis Plinio tribui voces redundantes *γινώσκων ὅτι*, quam indocto librario, quem vix credibile sit, eas adiecisse: et eodem modo redundare *τε inquit* 6, 33, 1. Videndi ergo Codices.

4, 30, 1. Putavit hanc quaestionem altissima eruditione sua dignissimam coniunctissimus collega meus I. A. Segnerus, quem apud te, qui noveris, laudare supervacuum est. Duobus enim programmatis illam explicatam dedit; inter inauguralia Academiae nostrae sacra auctumno superioris anni editis, in quibus acutissime persecutus est, qua ratione, conservatis naturae motusque legibus, effici atque existere statim illi auctus atque deminutiones potuerint, atque eo demum evadit, siphonis cuiusdam a natura inter lapides et argillas fabrefacti ope totum illud peractum fuisse. Ponam ipsius verba ea, et quibus, qui non alieni sunt ab geometricis, hydraulicisque rationibus, tu praesertim, vir doctissime, de summa rei iudicare poterunt.

„Vas cape quodlibet perforatum ad aliquam a fundo
„altitudinem, et si lubet, non longe a supremo margine
„per foramen siphonem trans mitte, ita ut crus eius bre-
„vius intra vas, ad aliquam a fundo distantiam, pateat.
„longius extra illud habeatur, et foramen circa siph

„occlude. Adfluat deinde in vas aqua aequali celeritate.
 „Assurget in vase pedetentim, donec siphonem totum te-
 „gat, itaque eum replebit, ac iam aqua per siphonem
 „effundetur. Quodsi ergo siphonem eius fuerit structuræ, ut
 „eodem tempore plus aquae fundat quam in vas accedit,
 „decreset pedetentim aquae altitudo, donec a siphone
 „non amplius contingatur. Iam enim aëre repletus siphonem
 „agere desinet, et aqua in vase assurget denuo, dum eae,
 „quas iam diximus conditiones, redeant. Sicque, si ad-
 „fluxus perpetuus fuerit, etiam alterna aquae in vase in-
 „crementa atque decrementa absque fine redibunt. Sed
 „aqua ex vase constanti tenore non effluet: quod ipsum
 „tamen, si velis, efficere possis facile. Insculpe vasi, quod
 „diximus, foramen aliud, circa fundum, quod, ubi aqua
 „vasis summum tenet, minus tamen eius reddat, quam
 „influit; ita tamen, ut, si aqua per siphonem et foramen
 „coniunctim fluat, plus eius effluat, quam in vas eodem
 „tempore influit: quod qua ratione obtineri possit, harum
 „rerum periti facile perspicient: efficietur, ut, inflante
 „in vas aqua, primum per foramen circa fundum solum
 „effluat: quod cum minus transmittat, quam adfluit, as-
 „surget aquae in vase superficies, sed paulatim, si excel-
 „sus eius, quod influit, supra id, quod effluit, parvus
 „fuerit. Sed tamen siphonem tandem teget, efficieturque,
 „ut per eum quoque aqua fluat, eoque facto cum plus
 „effluat, quam influit, descendet vicissim ea superficies,
 „lente pariter, si siphonem cum foramine ad fundum paullo
 „tantum plus effluere patitur, quam in vas advenit. Si
 „vas aquam ex priori effluentem excipiat, et retentam
 „transmittat per foramen aliquod, aut rimam superne
 „apertam, in isto aqua augetur tum, cum in priori
 „vase minuitur, minuetur, cum in priori augetur, sicque
 „hic quoque, quae PLINIVS in fonte observat, omnia
 „perfecte contingent. Stata crunt augmenta imminutio-
 „nesque, ad eandem surget aqua altitudinem, aequalibus
 „absolventur die nocteque temporibus, et pro diversa
 „viarum magnitudine, quocumque numero et tempore
 „redire poterant periodi, ut rem leviter consideranti
 „patescit.”

„Cum ergo reliquae causae quas finximus omnes, et
 „quarum plures excogitari non posse videntur, nihil no-
 „stro fonti simile producant; ea vero, quam iam posui-
 „mus, ita ea, quae de eo commemorantur, efficere pos-
 „sit, ut nihil plane relinquat: veram esse hanc rei causam,
 „existimandum est. Neque enim id obesse potest,

„quod siphones concipimus, qui artis opus, non naturae, „haberi debeant. Cum enim siphonem constituere possit „quilibet meatus inter lapides, assurgens paululum, in- „deque aliquantum magis descendens, quales maximo „numero inter petras reperias, nec praeter hunc quid- „quam requiratur, quam ut aqua ad scaturiginem, vel „in antro, vel in aperto fonticulo colligatur: nihil assum- „tum est, quod non efficere natura possit, et multis lo- „cis effecerit separata, ut coniuncta quoque nihil habeant „mirandum.” Atque sic explicatum arbitror egregie, quo- „modo existeret talis fons potuerit. Utrum conciliari ista cum *libramento abdito et caeco* Plinii possint? quod aliquando probabile nobis videbatur, iam valde dubito. Nimis aperte ille putat, aquam adfluentem viam sibi non nunquam praeccludere etc.

5, 6, 36. *Acanthum hinc inde lubricum et flexuosum* quomodo explices, ut cognoscant lectores, patere. Ratio, inquis, dicendi petita est a serpente, qui est lubricus, et flexuosus, cum spiralis lineae figuram assumit. Sic acanthus satus fuit, primo lineis curvis et spiralibus, sed nulla certa figura, mox in certas figuras vocatus per aliquantum spatii, mox iterum sine figura curvus et inflexus, sicuti velorum aulaeorumque fines filamentis sericis diversi coloris ornantur, ut mox flexuosa sint et spiralia, mox figurata etc.

p. 285, a. Quod hic negabam *κατασερισμῶν* nomen a me observatum, festinabam. Laudavi ipse, cum vix Lysiam ista missa essent, in programmate quod habes de Diva Carolina Eratosthenis *κατασερισμῶν*, inter opuscula mythologica, physica, ethica, Galei p. 97. sqq. editos.

5, 20, 4. Quae esset *rigida* periodus, explicari negabat posse Cortius. Tibi *frigus* de periodis, qua sunt periodi, et quatenus pronuntiantur, dici non videtur. Age ponamus, quae tibi sit *rigida* periodus; quam ego *frigidam* interpreter: cetera, in auctoritate manuscriptorum fere pari, permittamus lectoribus. Est tibi igitur *rigida periodus*, in qua ita sibi implicata est et pendet oratio, ut non possint voce tamquam incisiones fieri, sed tota sit, quamvis longa, uno spiritu contorquenda. Quaedam contra periodi, quamquam longae, tamen flexibiles sunt, si non pendet per totas oratio, adeoque non uno spiritu pronuntiandae sunt. Mihi *volubilitas* non satis convenire *rigido*; *frigida* porro *periodus* videbatur fieri ipsa longitudine et productione non necessaria, qua perit et disperditur dicentis impetus, et auditoris attentio;

otiosa epitheta, periphrales, exergasiae, otiosam, tardam, et inefficacem re vera reddant orationem, quantumvis magna volubilitate contorqueatur.

6, 2, 3. *Quasi deprehensum* non satis, ut video, explicavi. *Deprehensi* quidem notio satis clara, et si quis dubitat, inspicere licet Quinctil. 1, 12, 4. 6, 3, 100. 10, 7, 29. 12, 9, 20. Ergo *quasi deprehensus* est, qui habet eandem excusationem, veniam, commoditatem, quam deprehensus. Qui ex tempore dicere cogitur, hoc est enim *deprehendi*, culpam coniiicit in eos, qui coegerunt ipsum dicere: qui cum Regulo dicunt, quidquid peccatur, in ipsum possunt conicere, longas moras, interrogatos auditores etc.

6, 20, 15. Elegans est, quod tibi in mentem venit, forte dedisse Plinium, *Aderant, qui Misenum fuisse* etc. ex illo poetae, *Fuit Ilium*. Ceterum verba, *Aderant qui* antiquo, quem typographi vocant, caractere, non cursivo, debebant in contextu Plinianaepistolae exprimi.

6, 32, 2. De h. l. nos nuper disputare vidisti ad Quinctilianum praef. §. 9. et 11.

7, 12, 2. Rectum videtur tibi *ὑμῖς γὰρ κακόζηλοι*. Nimirum ut *disperdendi* verbo iocose usus est, sic etiam *κακόζηλον* vocat, te iudice, Minucium, h. e. nimis studiosum siccitatis, et salubritatis Atticae. Et sane *κακόζηλον* etiam in Atticismi illa nimia affectatione inesse posse, certum est. Pendeo; et ad te transirem, nisi scirem, me tui amore etiam corrumpi posse.

7, 17, 13. *Emendator acerrimus* cum Ciceronianum esse putas et comparas cum *acerrimo aurium iudicio*, mecum, ut in sexcentis aliis, sentis.

7, 27. Ad hanc epistolam responsum esse a personato Gustavo Ianfano in Nova Bibl. Hal. 34, 2. benefacis cum me admones.

8, 14, 6. Vis, Vir Clarissime, non tam illam *distinctionem sententiarum* ab uno dictarum intelligi; quae a me post Catanaeum explicata est, et cui favet s. 15.: quam illam, quae propius ad quaestionem et speciem in hac epistola propositam pertinet; de qua praesertim s. 21. ubi plures *pugnantes sententiae* ad superandam unam iunguntur. Et facile tibi assentior, magis ad hanc respici, quod *pugnantes* vocantur, i. e. quae una consistere non possunt, quod de genere ita simpliciter dici non

potest; potest tamen cum relatione ad alios; qui duas eiusdem hominis sententias, uno quasi spiritu prolatas, simul probare nolunt.

8, 23, 5. Pro *intellexit* malle te scribis *dilexit*. Ego putabam significare Plinium hoc, *intellexit* Avitus, et assecutus est, quantus vir esset Servianus, quam dignus observatione atque obsequio.

9, 13, 4. Quod pro *deservisset* malis, si addicerent libri, *resedisset*; in eo tibi assentior.

9, 23, 5. Verbo *noscitare* post Curtium tribuis vim demonstrandi, ut et τῶ *noscere* Panegyri. 22, 3.; non, quo proprie hanc potestatem habeat; sed quod infantes, pueri, plebs, cum *noscunt*, solent digito id, quod *noscunt*, simul demonstrare. Sic, ais, mulier, cum agnosceret Demosthenem; alteri demonstrabat etc. Mihi videtur, Plautinis locis et aliis ita stabilitam vim, quam hic tribui verbo, ut dubitare equidem non possim: demonstrandi significationem adhuc desidero aliunde adferi. Certe in Panegyrico quam illud convenit, *parvulos*, qui nondum vidissent, videre certe meminissent, peregrinatum adhuc Traianum, *noscere* h. e. cognoscere velle, interrogare, *quis est? hicne est? Iuvenes* autem illum *ostentare*? Si *noscere* est *ostentare*, pueri et iuvenes hic idem faciunt. Epist. 6, 20, 4. *vocibus suis nescitant*, non profecto demonstrant; res enim agitur in tenebris, sed aut agnoscunt, aut, quod malim, attendendo, requirendo, agnoscere cupiunt. Inspice locum utramque, candidissima anima mea, et vide an dubitare possis. Potest *monstrare* digito, qui *noscitat* aliquem; sed ideo *noscitare* non significat proprie *demonstrare*. Nempe neque tu hoc vis.

10, 2, 3. Non attendi ad temporum consecutionem, cum pro *malui* suspicatus sum, legendum *maluit* vel *malim*. Libenter tibi, ut plurima, hoc debeo, mi Ernesti, quod festinationem emendare licet in ipso adhuc libello. Si coniecturae locus sit, *maluere* vel *maluerunt* substituendum fuerit.

10, 18, 2. *Testimonium retribuerunt*. Melius iam videtur, quod ex antiquis editionibus hic protulit Curtius *pertribuerunt*, cum etiam Panegyri. 95, 1. *pertribuistis* e Vossiano dederit Cl. Arntzenius, pro aliorum *perhibuistis*. Utroque in loco ea vis esse potest, ad unum omnes, a primo ad ultimum, testimonium tribuisse.

10, 48, 5. Ita emendandum censes, *quam bulentae qui sunt beneficio tuo: eleganter profecto; et*

9, 2. Non satis accurate rationes
 quæ explicatione, cum post locum T.
quis autem consule, clarior? Hoc
 patrem an conveniat, vehementer inc
 constet, an eius quoque pater, id est
 mi, consulatu functus fuerit? tacen
 ipso Plinio. Itaque sollicitor legere
steri, Patricium, et Consulari —
 facilius, quam conformari sibi a lib
 Sed necessaria tamen hæc coniectur
 illud aut Taciti.

11, 4. Verba, *cuius pulsi fuga*
 ad *hostes* refert Cl. Arntzenius, et
 ma sæpe Grammaticorum tyrannidi
 dem, quod sciam, non de Gramma
 sin eiusmodi, sive synthetin malimu
 scriptores usurparunt. Verum sent
 et ad satiam magis accedit, h. e. i
 characrerem, si dicas, ex ipso tri
 Ambr sino Hymno Deum iussi c
 dan) intellexisse homines, *pulsu*
perium h. e. cum exercitu suo
Portam Turcicam, vel Imperium
 pulsum, fugatum diceret, in sub
 ne, ab omnibus intelligeretur,
 nemine.

14, 1. In vexato loco d
barbarorum? laudat Schwarzii
 sed tamen suo more lection
 hoc modo interpretari conatr
 „ras, propter quas eodem
 „agnomen assumere potuisses,
 „Germanis.” Vide, perspiciat
 aliquid possis. Sic possessione i
 illud, quod statim sequitur, et

14, 2. *Germaniamque* (
per hoc omne spatium etc.
 thesi. Neque tamen repugn
 vius; *Germaniam, quam* et
 torta, et a politula illa Pl
 Sed ingeniosum, quod

15, 2. conicit vir Cl.
transfuisse contentus, pro

17, 3. *Nec non modo t*
 nec habeo, quo defendam.

cam, quae negationem ante vel post non modo non omitti suadet, nisi in proximo membro aliud non, vel ne quidem sequatur. Vid. ad Quinctil. 11, 1, 2. Sed scilicet, si plura id genus loca inveniuntur, et afferantur, cedit merito Grammatica. Hic quidem, sublato illō non, videtur hic esse nexus propositionum; si quis regum venire in manus audeat; et non (illud enim est nec) modo telorum tuorum, sed etiam oculorum — coniectum — perhorrescat: quod sententiae aperte contrarium est.

17, 4. Pro *quandocunque*; quod habent omnes editi; recte reponit ex MS. *quandoque*, eodem intellectu.

19, 4. Ubi nos *probabantur* post Liplium et alios, *probantur* legit, quod patior: sed quomodo nexus orationis, quod dicit; illud postulet; non videt.

23, 5. *Augusta victimis cuncta* bene se habere nihil dubitabam: videtur enim ipsa multitudo hostiarum ad religiosam quandam reverentiam aliquod momentum habere. Sed vide, vir doctissime, an non melius sit, quod Cl. Arntzenius e MS. Guelf. dedit *angusta*. Laudare poterat ad firmandam hanc lectionem infra 52, 7.

24, 2. Servat *eandemque omnia illa* etc. sed me nondum poenitet dedisse *eadem quae*. Iudicabis, uter meus. Hic nullum in libris praesidium esse, probe intelligis, cum neque voces separent; neque diphthongos explanent.

24. extr. Bene legit *lucus ista communis* pro *ita* aliorum. Sic etiam

25, 4. *expectatus est*, quod sine causa accommodarunt sequenti *provisumque*. Quod

30, 3. *mergi repararique pulanti amne*, combinatis diverforum codicum lectionibus dedimus; non probabile videtur Cl. viro, quosdam librariorum hanc, alios alteram vocem omisisse. Mihi adhuc placet illa ratio, quod *pulanti*, in quibusdam libris repertum, eruditius est, quam ut librario tribui possit: *repararique* autem et ipsum magnis auctoritatibus asseritur. Mox

30, 4. pro *detinente solo* dedit ex MS. *clementi*, quod damnare non ausim certe: multo minus

31, 1. *campumque praesterni*, pro altero *prosterni*: *dariusculum* autem, quod

31, 6. *Ita beneficio tuo nec benigna tellus et obsequens Nilus* legit pro *maligna*: *dariusculum*, inquam, sed ex MSS. tamen; et ita explicat, etiam non benigna tellus obsequens est non minus quam Nilus.

33, 3. Legit Arntzenius; *Nemo et spectator et spectaculum factus*. Vide, an non incommodum hoc habeat ea lectio, quod *spectator* nullo sensu etiam ad *factus* sic refertur. Quanto lenius et propius ad Schwarziannum codicem, *e spectatore spectaculum factus*?

35, 4. Nondum poenitet dedisse, *tot res illis adiecisti, propter quas* etc. licet illi tueatur Cl. Arntzenius: qui etiam in eo mihi non satisfacit, quod mox legit, *perquam magna quaedam edicto tibi adstruxerat, nihilque reliquisse, nisi tibi videbatur*: atque illud *nisi* argutum putat, et valde Plinianum. Equidem conciliare eam exceptionem, illud *nisi*, non possum cum verbis *hoc magis arduum fuit*. Difficile est rebus, quae ad fastigium iam perductae videntur, aliquid addere: cessat admiratio, si addat is, cui reservatum consilio est, ut addat. Conf. c. 38, 1.

36, 4. Ne admittenda sit emendatio soli coniecturae debita, Cl. Arntzenius *tribunal excogitatum cruciatui*, suspenso pede (laudo modestiam) ita tentat exponere: *tribunal* illud, in quo sub superioribus Imperatoribus fiscales causae agebantur, *excogitatum cruciatui*, h. e. inventum ad vexandos et lacerandos miseros reos, sub optimo principe nunc *par est ceteris* etc. Non voluit profecto intelligi a posteris Plinius, si hoc illis verbis dicere voluit. Eadem puto de eo, qui iam ponetur loco,

40, 1. ubi retinet vitiosam, ut mihi videtur, scripturam, *cuiuscunque modi ea pecunia* etc. et ita explicat, Quocunque iure, aut nomine ad aliquem pervenerit pecunia.

45, 5. Ponit, *quod frustra speraverunt dissimiles, pro speraverint*, quod Gruteri et Bongarsii coniecturae debitum secuti sunt ceteri. Et pulchram atque veram hic dicit sententiam contra nimiam emendandi libidinem: sed quae me tamen non deterreat, ut non malim hic legi *speraverint*. Nec ignoro, aoristorum Graecorum vim habere, apud Senecam praesertim, interdum praeterita. Non multo post illam in criticis orationem, nempe ad

48, 3. ubi *immanissima bellua* Domitianus vocatur, „Eam, inquit, elegantiam” (nescio autem, quae elegantia sit, homini *belluae* nomen tribuere) „credo perisse apud Senecam Suaf. 6. p. 36. *Videbis illum non hominis, sed belluae civilis vultum*. Editur nunc *belli*, sed ita non satisfacit oppositio, quae apertior est *hominem* inter et *belluam*.” Sermo est de Antonio triumviro; quaeritur, an Cicero illum adire, illi supplicare debeat? Sed potes-

ne tu, humanissime Ernesti, hic non aliquantulum ridere *belluae civilis vultum*? Equidem non loquor de impuria manibus, quibus lacretur Seneca, ut aliquis ad hunc Panegyricum 90, 6. Redeamus in viam, h. e. ad Plinium et humanitatem. De 49, 4. dicemus ad 56, 2.

49, 6. *plenus ipse et ructans*, quod placuit Livineio, Perizonio, Schwarzio, mihi quoque, non patitur venire in locum compositi et ἀσυνδέτου *plenus ipse eructans*.

49, 8. *peregrinae superstitionis mysteria* e MS. Guelf. mutat in *ministra*, intelligitque pueros ex Aegypto, superstitionis procul dubio gente. Sed num superstitionis causa arcessiti? *Alexandrinis deliciis* ad alta omnia petitas novimus. An ita pauper est Plinius, ut solius appendae orationis et, epitheti causa *superstitionis* mentionem inculcaverit? Sed hoc ipse sentit vir doctus: et hanc ipsam mutandi causam fuisse putat descriptoribus. Contra apud Petronium c. 118. *Deorum illa ministra*, per quae *praecipitandus* est liber poëtae *spiritus*, simplici coniectura, qua severe adeo interdicit aliis, in *mysteria* mutatum it, in quo minus etiam illi assentiar. Nimirum neque ille Gronovio, Schwarzio, mihi, cum ex optimis libris

50, 4. legimus *domini scientis*, quod severe damnat, neque putat, Romanum quemquam sic loqui potuisse. Sed

50, 5. retinet vulgatum, *quod sit detestanda avaritia* etc. aitque, sine ulla difficultate recte posse exponi. Vellem fecisset. Nam laborarunt Livineius, Lipsius, reliqui, qui *quo sit* maluere: laboravit Perizonius, cui videbatur legendum *quo fit*. Vide, ὃ Φιλότις, an non

51, 1. legendum sit *Idem tam parcus es?* Verbum *es* facile absorpsit syllaba praecedens. Quamquam arctior sit transitio ellipsi.

51, 2. ex MSS. dedit *Magnum reitocere aliquid* etc. Cl. Arntzenius, et in loco vexato

52, 2. *cum deorum ipse non sis adeptus*, in quo assentitur Celeb. Schwarzio. Iuvat explicationem nostram illud, quod observat vir diligentissimus, *Dei* plur. et *Deis* in libris antiquis inveniri.

52, 5. Pro *abiectas* legit Arntzenius optimis auctoribus *obiectas*, et iungit cum *flammis*.

56, 2. Cum scripsi, non statim ad manus esse exemplum, ubi *num* pro *nonne* ponatur, alterius auctoris putavi, et indubium. Alioquin enim erat in proximo, nempe 49, 4. ubi e dedi ex editione Salmur. 1671,

12. num remissionibus tuis eadem frequentia etc. Quo in loco non illud modo membrum, sed reliqua omnia a num incipiunt in antiquis editionibus. Minime autem probabile est, num, posituros fuisse primos editores, si non invenissent in suis libris. Verum Faber, alii, et iam Cl. Arntzenius ibi quoque non dederunt. Hic nonne ea causa magis placuit, quia ob sequentem vocalem facile inter dictandum excidere potuisse encliticam ne arbitrabar. Ceterum eiusdem originis, certa significationis, eisdemque fere pronuntiationis vocabula num et non ita misceri certum est, ut vix unquam in interrogationibus certum sit, utra sit praeferenda. Non hoc intellecta occurrit etiam 58, 3. it. 63, 3.

57, 4. Pro *sexies* conicit vir Cl. *septies*, ut referatur ad C. Marium. At hunc excludunt verba ipsa Plinii, qui neget de iis se agere, *qui expirante iam libertate per vim ac tumultum creati sint*.

61, 2. Sulpitor legendum, pro *deorescant, decrefcunt*, priusque ut similitudinis tantum et comparationis esse.

61, 8. Servat vir Cl. et contra Schwarzium i. e. codicem Parisiensem neque defendit veterem lectionem, *indulgentiam tuam necessitatis aemuletur*, eamque magis cum panegyrico laudandi genere putat convenire. Sed si vera est illa lectio, aemulata est necessitas illud, quod nondum fuit. Nonne vero indulgentis est, ea ultro dare, quae alias sola extorqueat necessitas? Necessitas non imitatur, non circumspicit exempla, sed ruit, rumpit, frangit, sine lege, sine more modoque, omnia.

63, 7. Pro *spatiosissima* iam prior editione coniciebam legendum *speciosissima*, quod in altera hac monere oblitus sum: monuit me, cum probat, vir doctissimus. Sed idem

64, 1. non persuadet, cum praefert *Vides, quam necessarium fuit*. Nimis facile est apicem post *fu*, quo syllabam *er* notant librarii, periisse.

70, 6. Sic constituit locum mihi dubium ex bonis libris Cl. Arntzenius: *Vides enim; si quid bene facero sciet Caesar? aut si scierit, testimonium reddet?* Et illud *Vides enim* eleganter inservire ait sententiae. At ego, culpa forte mea, elegantiam nondum video. Nec magis mihi satisfactis, quae de *διαλογισμῶ* Schwarzius.

71, 3. Locum vexatum bene h. e. quam proxime ad MSS. constituit; quem proponam cum interiectis supplementis, et interpretatione nostra. *Contigit ergo ocu-*

lis nostris insolita ante facies, Princeps et candidatus, aequi tum (aequales in ea cerimonia) *et simul stantes; intueri* (contigit) *parem* (privatis) *accipientibus honorem* (et magistratum, Principem) *qui* (honorem illum) *dabat.*

80, 6. *Qua nunc parte liber*, omisso nomine *curarum*, edi curavit vir doctus, et inutilem plane vocat vocem, quae invito auctori obtudatur. Sed non soli Cuspiniano deberi, satis apparet ex his, quae ipse recedenda curavit.

81, 3. Pro *claustris* ex MS. ponit *clathris*: recte. Non item, puto, quod

81, 4. extr. pro *transire obstantia freta* ponit *transfretare*, quae glossa totius formulae videtur. Sic

82, 1. *Teporem* ponit pro *torporem* ex duobus MSS. contra omnes reliquos. Et facile illi fuit probare, a calore et *tepore* celebrari Baias; huc facere *teporem* prae *torpore*, illud vero non ostendit.

82, 9. Illud *incidat*, quod, a Grutero et Cellario acceptum, mihi non satisfacere dixi, mutat in *insidat* ex MS. Guelf. et coniectura Perizonii. Aldus et alii, *insidat*. Fateor tamen, mihi adhuc placere meum *insit*; at etc.

86, 6. dedit, *ut maxima fructus* (s. fructus est) *suscepti* etc. nempe *maxima* lungit cum *gloria*. Nondum adducor, ut haec praeferam ei lectioni, quam e Cl. Schwarzii libro edidi. Nec facere possum, ut probem

90, 6. lectionem, quam repraesentat, *etsi minus ut bonos promovere vellet*. Iactantiam ait vir doctus admiratione dignam, si Plinius se et collegam *bonos* viros vocet. Quid audio? Et voluitne Nerva promovere *minus bonos*? vel ne calumniari videar, potuitne alio respectu eos promovere, quam *ut bonos*? et nonne *bonos* vel inde collegit, quod *invisi* essent malo principi? Egregia laus boni principis, si solo quasi studio contradicendi suo antecessori promoveat quosdam, non *ut bonos*, sed ut illi *invisos*. Deinde quorsum referemus illud, quod statim sequitur de voto latendi? Non ausim ego iurare, Plinium totidem syllabis scripsisse, quod coniecit Lipsius; sed in hanc sententiam si scripsit, incommode scripsisse aego, et melius scripsisse aio, quam ut modo restitutum est. Non irascor, mi carissime Ernesti, optimo Arntzenio, quod tuetur integritatem Plinii; laudo, quod non patitur pro Plinii verbis ad posteritatem dari cogitata vel eruditissimorum hominum. Sed *impuras manus*, et *varios sententiarum gurgites* impingi viris de sententia scriptorum, propter quam solam totus ille noster apparatus cri-

L E C T O R I

AEQVO ET DOCTO

I O. A V G. E R N E S T I

S. P. D.

In institutis eloquentiae praeceptis exemplisque per lectiones publicas tradendae, semper hoc usi sumus, ut post praecepta, secundum nostrum initiorum rhetoricorum libellum aut Ciceronis Oratorem explicata, primum orationes quasdam proponeremus, quibus enarrandis et inveniendi viae et eloquendi artificia demonstrarentur et ad intelligendum et ad imitandum planius; deinde historicum aliquem librum, ut *Sallustii*, *Livii*, *Suetonii*, denique philosophicum, *Ciceronis* fere de officio opusculum, quibus interpretandis scribendi genus historicum et dogmaticum proprie cognosceretur. Et in primo quidem genere plerumque usi sumus Ciceronianis orationibus, sed hoc delectu, ut ratio haberetur praecipua earum, quibus intelligendis etiam rerum cognitio comparari posset a studiosis, quarum esset in aliis disciplinis usus, imprimisque

administrandae. Itaque etiam *Verrinas* saepius ceteris enarravimus, ipso semestri superiori; quibus legendis tota ratio iurisdictionis Romanae, tum urbanae, tum provincialis, sociorum provincialiumque, magistratum in urbe et in provinciis, civium item utrobique iura, cognosci possunt. Eandemque ob causam interdum vel *Ciceronis* illam claram ad *Quintum fratrem* epistolam, de provinciali administratione, vel *Pliniauum* librum decimum explicavi; in quibus ratio provinciarum sub Caesaribus administrandarum multis et perspicuis vestigiis exemplisque expressa est, ut a studiosis utriusque discrimina cognoscerentur: quae res inprimis necessaria est, non modo iuris studiosis, sed etiam interpretibus graecorum Novi Testamenti librorum, nec minus iis, qui historiam veterem Ecclesiae accurate cognoscere cupiunt. Atque ea res primam hanc vim habuit, ut allicerentur magis iuvenes ad illas lectiones audiendas, praesertim ex eo numero, qui in aliis Academiis ista contemnit, quod audiendis latinorum scriptorum interpretibus nihil se praeter formulas verborum latinas, aut sententias bellas discere posse putat, quarum sibi aut nullus aut parvus usus futurus sit, eamque ob causam iis relinquit lectiones in scriptores veteres latinos, qui scholarum latinarum magistri futuri sint. Nec illum parvum fructum iudicamus, quod apud nos semper fuerunt plures, qui iuris eam, quam elegantiore vulgo vocant, scientiam amarent, et tenerent, nec modo, ut alibi sit, fori usum in discendo iure sequerentur. Sed, ut ad iustituta nostra redeamus, in parte illius quasi orbis oratorii ea, quae prima a nobis commemorata est, bis *Pliniauum Paegyricum* proposuimus, tum ea de causa, ut tota ratio imperii a Caesaribus ad-

apte laudandorum, primum per delectum actionum eventorumque, deinde utriusque generis per locos communes sententiasque exornationem, cognosceretur. Ea autem omnia cum saepius ac diligentius tractaremus, exigeremusque omnia ad analogiam rerum et verborum, vixi nobis sumus subinde animadvertere, ubi aut aliter, quam ante factum esset, intelligi verba, aut etiam corrigi deberent. In quo genere etiam hoc facere consuevimus, ut ad animadvertendum excitarem auditores, non modo ita re explicanda, ut ipsi in viam reperiendi deducerentur, sed etiam demonstrandis locis, quae vitiosa putarem, et vitii latentis tum animadversionem, tum correctionem iis relinqueremus. Quae res ita bene cessit, ut non raro, primo verae correctiones a pluribus scriptae nobis traderentur, post etiam statim, cum iussissem dicere palam, si quis videret, quid vitiosum esset, quomodo corrigi deberet, quod verum esset, vel ipse in animo haberem, a nonnullis reperiretur et pronunciaretur.

Haec a nobis hoc loco dicta sunt, non tam ut rationem redderemus institutorum nostrorum, aut ut alios ad eorum imitationem vocarem: quamquam hoc quoque a persona nostra non alienum foret: sed ut intelligeretur, quomodo nata sint ea, quae hoc tempore repetitae Plinianorum scriptorum editioni Gesnerianae addenda permisimus, cum librarius eam habere aliquid nostri cuperet, cuius etiam prima aliquid habuisset. Pertinent autem pleraque vel ad sensum verborum, vel ad emendationem eorum, in quibus nobis aliquid inesse vitii videbatur: adpersa tamen etiam sunt quaedam ad intelligentiam rerum, itemque ad iudicium oratorium pertinentia. In quibus omnibus si quid est, in quo verum vidimus,

aut quod *Plinii* lectoribus prodesse ad intelligendum et iudicandum possit, bene nos operam navasse putabimus.

AD L. X. EPISTOLARVM NOTVLAE.

Epist. 1. In verbis: *festinaverunt virtutes tuas ad gubernacula reipublicae*, quam susceperas, *admove-re*. Semper offendor in verbis, *quam susceperas*: non quo non recte suscipi respublica dicatur, sed quod id hic non bene convenit cum *gubernaculis* reipublicae. Non suscipitur navis ab eo, qui ad gubernacula admotus est. Interim potest esse a *Plinio*: ego non imiter.

et *privatim et publice*) Fluctuat *Gesnerus*, utrum ad *fortem et hilarem*, an ad *opto* referendum putet: sed magis inclinatur illuc. Ego sine dubitatione ad *opto* refero. Decernat ipse *Plinius*. Ep. 9. *et tuo nomine et reipublicae gratulor*, h. e. publice privatimque.

Ep. 2. *Malui hoc potius*) Agnoyit *Gesnerus*, correctionem suam *maluit* stare non posse. itaque in nota ad h. l. nunc bene correctum est, *maluerunt*. Ego *maluere* sine haesitatione rescripserim. *Malui* nec per grammaticam rationem stare potest: debet enim sequi, *pater fieri*, non, *me patrem fieri*: nec per sententiam; quia de Deorum beneficio sermo est, non de *Plinii* voluntate.

Ep. 3. *liberalitatem sestertii quadringentis*) Nihilis grandis summa videtur etiam *Gesnero*, qui sane ingeniose coniicit CCCCHS: *quadringentorum sestertiorum*, sc. pondo; ut sit pars census senatorii, qui *Vocronio* deerat ad locum in senatu tenendum, quem petebat. Vix tamen possum intelligere, quomodo librarii ex his signis fecerint *sestertii quadringentis*: cum satis constet, eos in numeris, ad rem pecuniariam pertinentibus, explanate scribendis, sicut nostri vulgo in enunciandis, in illam difficiliorem formam, quae a *I. F. Gronovio* demum liquido explicata est, nunquam incidisse. Magnitudo summae me non ita movet, ut vitiosam decernam. Nam illis et secutis temporibus ista pecunia non nimis grandis fuit. vid. *Salmasius* ad *Vopiscae Tacitum* c. 10, ubi *Tacitus*, cum privatus esset, *in redditibus* habuisse dicitur *sestertii bis millies quadringentis*.

Ep. 5. praefectum Aegypti, *amicum tuum*) Verba posteriora sunt ex ep. 23., ubi *Traianus* eum appellat

amicum suum; in qua scilicet hoc Traianus promiserat, quod *Plinius* petit. *Plinius*, an librarius ea verba repetierit, vix decernam: saltem non satis apte et decore repetita sunt.

Ep. 7. *summa integritas* in paupertate) Paupertatis commemoratio quomodo hic fiat, intelligi non potest. Sane integritas (i. e. abstinencia a pecuniis alienis) est maxime apta magistratui, imprimisque praeturae: et est magna virtus, si sit in paupere: sed paupertatis nulla vis est ad impellendam hominem abstinentem, ut magistratum petat. Immo si pauper erat, Senator esse, et praeturam petere non poterat. Adhaesitne ex alio loco, ubi ad augendam integritatis laudem addita erat paupertatis commemoratio; an *Plinius* deceptus est illius *νοήσεως* dulcedine, ut alibi?

Ep. 13. cum tabellario mittendum *putavi*, ut *possis* ex Lycormae — epistolis cognoscere, quae — scire *deberes*.) Sine dubitatione in textu rescribendum est, *posses*. Hoc genere vitii et alibi textus *Plinii* laborat, ut videbimus. Sed ad id videndum Germani vulgo non sunt satis acuti. Impediuntur enim, ut quondam librarii, linguae suae sive vitio, sive consuetudine.

Ep. 16. Perductum ad magistratus indicasse, *servisse* aliquando Laberio etc.) Potuit *se* post *servisse* absorberi a clausula verbi: sed et alibi *Plinius* omittit, ut ep. 30. extr. etc.

Ep. 18. Testimonium ei — retribuerunt) *Gesnero* in secundis curis magis placuit *pertribuerunt*, quod *Corcius* et *Arntzenius* in libris repperunt; idque adeo verbum ex hoc loco et simili *Paneg.* 95, 1., ubi *Arntzenius* pro *perhibuistis* e libris rescribit *pertribuistis*, in *Thef. E. L.* intulit. Non ausim ego verbum, cuius nullum aliud exemplum existet, in textum ex aliquot libris editis inferre. Homines offendit *retribuerunt*, pro tribuerunt, haerentes in etymologia. Sed habet hoc verbum in hac significatione characterem aetatis *Pliniana*, quae, ut multis *Taciti*, *Suetonii*, locis intelligitur, formae huius verba pro simplicibus dixit, contra consuetudinem veterem. Sed in hoc verbo bonus auctor est *Cicero* pro *Rosc. Com.* 15., ubi *detrahere* et *retribuere* ex adversum sibi respondent, estque *retribuere* pro tribuere.

Ep. 19. Nymphidium Lupum *primipilarem*) *Primipilaris* quid sit, explicant quidam de Interpretibus: alii non attingunt, velut hic nihil sit, in quo haerere possis. Sed quomodo Lupus primipilaris dicitur, sive tu militem

intelligas, sive centurionem, si ille iam praefectus cohortis fuit, cum Plinius tribunus militum esset? Non magis videtur Lupus centurio fuisse, quam Plinius; ne in iuventute quidem, nedum in illa aetate. Nam et filius iam erat praefectus cohortis, ut ex hac epistola patet. Utrum delendum omnino sit verbum, an in eo aliud quid lateat, non decerno.

Ep. 26. Me Ephesum — navigasse) Cur hoc narrat? scilicet quia ibi appellere primum Praefides debebant. vid. *Ulpian.* §. 4. de Off. Proconsul. Inde terra ibant ad provincias destinatas in istis regionibus. cf. ep. 28.

Ep. 28. Aliquanto tardius, i. e. XV. Kal. Octobr. Bithyniam intravi) An illa i. e. — Octobres sunt e glossa, addita e sequentibus temere? Cur enim dicatur bis eadem res? Mox: quinto decimo Kal. Oct. provinciam intravi etc.

quod ipso tractu magis ac magis necessarium intelligo) Semper pro errore typographico habui *tractu*. Video tamen viros doctissimos dubitare et *tractu* tueri. Non bene faciunt. *Rationes* non dicuntur *trahi*, sed *tractari*, vid. Ep. 28. Probo Cortii iudicium, qui de *Bittershusii* coniectura recepit *tractatu*, quod et infra occurrit.

ibid. si fideliter aguntur) Aures meae desiderant *agantur*: quod etiam in editionibus pluribus reperitur. Sensit et *Gesnerus*, sed fundamentum sensus non vidit. Illud *videntur posse* coniunctivum requirit.

Ep. 40. Et ego quaesivi, sed nihil comperi, quod adfirmare tibi *possum*) Senserat *Gesnerus*, non bene dici hic *possum*, et ei verius videbatur *possum*: forte tamen hic aetatis suae consuetudini indulgisse. Immo scribendum est *possem* secundum legitimam rationem; nec in hoc indulgere *Plinius* aetati potuit: etsi scio, paullatim coepisse aberrare Latinos a legitima consuetudine, sed eos, qui a Germanicis nationibus infecti essent.

Ep. 46. In numeris impensarum haesit *Gesnerus*, sive potius in modo numerorum, qui per signa scripta sunt, enunciandorum; putatque in primo HS. XXX exprimendum esse *tricies*, in altero CG *ducenties*, ut summae aptae operi, de quo sermo est, fiant. Sed ei rei refragatur, in altero quidem, latinitas: *cursum in alium ductum erogata sunt HS. CC.* Deberet esse *erogatum est HS. CC.* Si sestertia intelligimus, ut secundum hoc debemus, minores quidem, quam pro isto

rum modo, summae existunt: sed inchoata tantum opera erant, et relicta: unde tamen magna est pecunia, quae perierat.

Ep. 47. Ne, quum inter se gratificantur) Recte iudicavit I. F. Gronovius, hic rescribendum esse *dum*, quod ego sine haesitatione in textum intulerim. Ortum est vitium a librariis imperitis, ad suae linguae modum resingentibus. Nam et nostri imperite dicunt interdum *quum pro dum*.

ibid. *ad hoc opus*) Libri quidam editi habent *ad hoc tempus*. Operi sane non convenit *perdiderint*: forte totum est a librariis, et e superiori *hoc opus* huc tractum. Id si non est, sane *tempus* legendum.

ibid. *Quid* itaque compereris, perfer in notitiam nostram) *Quid* sine dubio vitiosum est, corrigendumque *Quod*. Sermo est enim de futuro. Iubet cognoscere rem, et ad ipsum referre, quod repperit. Etiam infra hoc genus vitii in libris notavi.

Ep. 48. Neque enim ratio *plus* excussa est) Credo *plus* esse vitiosum, rescribendumque *dum*. Ratio nondum excussa erat. Habebat enim tantum de auditu. *Ut audio*, inquit, *HS. amplius centies hausit*. Cl. Longolius nos amandat ad *Perizonii* dicta de usu verbi *plus* ad Sanctii Minervam IV, 2, 1. sed ea nihil efficiunt.

ibid. *descendit* et hiat) Frustra haesere viri docti in primo verbo, teataruntque *discedit*. *Descendit* refertur ad *solum*, quo subsidente, a mole aedificii, rimae aguntur.

ibid. *Gymnasium* — longe *numerosius* et laxius) Non videtur *numerosius* adhuc recte intellectum esse. Nam nec multitudo cubiculorum et membrorum, nec multitudo hominum, quam capiebat, satis apta est sequentibus. *Incompositum est et sparsum*, i. e. cuius partes, quae et ipse aedificiorum instar habebant, non aptae inter se nexae erant, sed disitae et per intervalla structas: nisi vero huc *membra* in Gronoviana interpretatione trahas.

ibid. Quam bulentae *addunt* beneficio tuo) *Addunt* esse vitiosum, in eo fere consentiunt. Conieci *qui sunt*, quod non displicebat *Gesnero* (vid. Epist. ad h. l.), qui coniecerat *adiuncti*. Id verbum in hac re non est usitatum. Forte plane spurium et insititium est verbum.

Ep. 49. Sed oportet illos eo contentos esse, quod possit illis sufficere) Alterutrum vel *illos* vel *illis* delendum: malim prius.

Ep. 50. Sed *hoc opus* multum minus poscit: at haec etc.) Quod opus intelligatur, ex antecedentibus intelligi non potest: nec ulla res commemorata est, ad quam *hoc opus* referatur. Videtur aliquid excidisse, v. c., *Itaque mari committere cupiunt*, ex epistola sequente. Tum pro at melius fuerit; et haec pro re non desunt.

ibid. A rege percussam) Mæneo in sententia, de Bithyniae rege quodam esse capiendum.

Ep. 52. Quae viatici nomine *annua* dabantur legato) *Annua* mihi suspectum verbum est. Dicitur enim de stipendiis perpetuis, non de eo, quod datur singulis, non itidem: nec opus erat dici iterum, quod ante iam dictum esset *annis omnibus*; vel, quia id ad Aliud pertinet, in *terna*. An fuit *antea*? cui respondet *inposterum*?

Ep. 56. Pleraque ex illo ad id, de quo quaeritur, non pertinere) *Ex illo*, quod refertur ad *libello*, mihi valde suspectum est; adeo inutile et inelegans est. Arbitror delendum esse.

Ep. 57. Propter quae *videri volunt eos*, qui Praefules hanc provinciam obtinuerunt, abstinuisse etc.) Non desiderarem *videri*, si abesset: sed ferri potest. *volunt eos — abstinuisse videri*. sed *volunt* durius est post *essent*. Legitima ratio postulat *essent*. Si maxime *Plinius [Traianus]* dedit *volunt*, quod non credo, ab interprete debent moneri adolescentes, id esse per se vitiosum, dicendumque fuisse *vellent*: ut ipsi adulescant legitima rationi dicendi.

ibid. cum *ipsum te*, ut eas inspiceres, non recusaverint.) Probo lectionem Cod. Voss. *ipsi*: quo et inclinatur ed. Catan. *ipse* — recusaverim.

Ep. 58. Quod est multo depressior opere eo, quod nunc maxime surgit.) *Cum maxime*, quod *Cortius* secutus est, melius sane est in se, nec ipse aliter dixerit: sed et *nunc maxime* rectum. *Opus* autem recte *Gesnerus* interpretatur forum, quod non area modo lata, secundum nostrum morem, sed vel maxime aedificiis ambientibus aream censetur, ut basilicis, tabernis etc. *Suetonius* in Caes. c. 25. clare distinguit aream a reliquo foro. Ad intelligendam rem planius profuerit studiosis cognoscere, quae de *foro Lugdunensi* traduntur apud scriptores seculi noni, quod a Caesaribus aedificatum; ea aetate repente corruit. Ea reperiant in *Antiquitati-*

Ep. 60. Praeimus — iurantibus) Fluctuant libri in hoc loco, qui sane non est satis elegans. Suspectum mihi est ultimum verbum *iurantibus*; quo sublato, elegantior multo fit oratio. Adscriptissimè videtur aliquis, scil. *iurantibus*: quod deinde adhaesit. — Ceterum, an ex hoc loco colligi possit, Plinium in provincia Bithynica habuisse *imperium consulare* (nam *de potestate* non dubitatur, quae et in inscriptione vetere diferte commemoratur) disputari video inter *Norisiium* et *Pagium*, quem consulens, qui de ea re cognoscere velint, in Critica Baron. ad a. C. 69. T. I. p. 63. Hic de ea re disputari nihil atinet.

Ep. 62. Nec inveniuntur, qui velint debere, rei publicae praesertim [*duodenis*] *assibus*, quanti a privatis mutantur) Locus hic sine dubio vitiosus est: *Salmasius* et *I. F. Gronovius* pro *duodenis* rescribunt *usuris*, ut sint *usurae asses*, sicut dicuntur *usurae semisses* in iure. *Noodtius* rem et sensum probabat, sed simpliciter *assibus* scribi volebat, deletis *duodenis*. Eleganter. Nam et *Cicero* dicit, *semissibus magna copia est*, pro *usuris semissibus*; quem locum commemorat etiam *Gesnerus*: qui tamen sibi non liquere ostendit, utrum sequatur id, quod secundum veterem et veram latinam rectum est, an *Plinii* aetate iam deflecti coeperint homines a vetere ratione usurarum secundum menses ducendarum, et annua ratione uti. In quo tamen opus foret aliquo indicio historiae veteris: quod sane nullum mihi occurrit: immo contraria omnia et in historicis latinis, *Plinio* iunioribus, et in libris iuris civilis. Si ergo e *Gronoviana* et *Noodtiana* ratione deligenda esset, quae maxime probabilis videretur; secundum hanc decernerem: quia durior est aberratio ab *usuris* ad *duodenis*. Mihi, fateor, totum illud *duodenis assibus* delendum videtur. Ita *Plinius* simpliciter dixit, nolle quem pecuniam debere publico, quanti deberi solet privatis; ut adeo nil lucretur in aere, cum durior sit conditio debendi reipublicae. Quia vero ordinarius modus usurarum olim fuit hic, ut duodeni pro centenis darentur, in provinciis imprimis, quae sunt usurae asses; aliquis adscriptit modum usurarum, et quidem secundum consuetudinem recentiore, quae tum invaluerat.

Ep. 64. Quod inter maximas occupationes, *his*, de quibus — me — regere dignatus es) Aut intelligendum aut addendum *in*.

Ep. 66. In edicto *Nervae* locus valde scaber est in his verbis: *ut mihi potius debeat, si illa rata et*

certa (fecero): nec gratulatio ullius instaurationis eget precibus, (et qui non habent, me) quem fortuna vultu meliore respexit. Haec sic refigenda puto: debeat. Sint illa rata et certa: nos — precibus, quem — respexit; me — novis beneficiis vacare patientur. Emendationi sint pro si favent Codd. in quibus est sine. Fecero item, et qui non habent me, sunt ex interpolationibus recentioribus, ut bene Gesnerus vidit, nec habentur in edd. primis. Ita arbitror locum planum factum.

Ep. 68. Quum ei honor toties decretus sit ab iis, qui ignorabant, quid de illo Paullus Proc. pronunciasset.) Immo, non ignorabant: idque res et contextus et argumenti ratio requirit.

Ep. 76. Nam si facta aedes esset, licet collapsa sit, religio eius occupavit (scilicet) in his aut est legendum pro esset, aut occupasset. Sed illud habent Cod. Voss. et ed. pr.

Ep. 79. Primum in his: utrum — putarem, an instituendos quinquennales agonas, qui Traiani appellentur, pro ultimo debet esse appellarentur. Tum pro debeam in sequentibus deberem. Nam et sic est ep. 93. dispiceres, quid et quatenus aut permittendum, aut prohibendum putares: non putes.

Ep. 84. Novatam esse legem Pompeiam, ut magistratum capere possint ii, qui — essent, et qui accepissent, in senatum c. c. pervenirent.) Vel paululum attendenti patet, rescribendum esse possent. Secus est in sequentibus, ubi mera praesentia sunt, recteque adeo, capere possint.

Ep. 85. In principio huius epistolae interpunctio vitiosa est, sensumque turbat: eaque sic mutanda: *appellatum me a Claudio Eumolpa.* (Hinc incipit narratio causae.) Quum Cocceianus Dio in bule etc.

ibid. n. 7. In quo ducuntur sepulti filius et u. D.) Aldus et alii, quos sequitur Cortius, habent dicuntur; quod rectius puto.

Ep. 97. n. 5. Totam hanc *scilicet* vitiose interpungi in editis arbitror. Ego sic interpungam: *Propositus est libellus sine auctore multorum nomina continens, qui se negarent esse Christianos, aut fuisse. Quum praesente me — quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt (vel sint) revera Christiani: ego dimittendos putavi.*

Ep. 107. Centurio cohortis equestris.) Bene Gesnerus novum hoc esse monet, cum olim cohortes pedatum modo fuerint. Velligium rei etiam supra est. Ep. 3a.

vid. *Schellium* ad *Hyginum* p. 86. *Hygino* est *cohors equitata*, quo nomine et in inscriptionibus occurrit.

Ep. 114. Durius mihi visum est hoc: *Id ergo, quod semper tutissimum est, sequendam cuiusque civitatis legem, puto*: mollius fuerit sic: *Id ergo, quod semper tutissimum est, sequendum, cuiusque civitatis legem, puto*: intellecto i. e.

Ep. 115. Adscribere sibi, quos *vellent*, cives, dum civitatis non *sint* alienae.) Corrigere *velint*. Ceterum in *Cod. Theod.* L. XII. tit. 1. de decurionibus, est l. 5. ad Bithynos, ad quos pertinet etiam l. 119.; sed ad Praef. P. directa. ad l. 5. I. *Gothofredus* memorat hunc *Plinii* locum, sive has epistolas, sed negligentius epistolas inspexit.

Ep. 118. Ut formandis istius provinciae moribus ipse *moderareris*, et ea *constituas*, quae — *essent* profutura) Hic quidem *constitueres* esse rescribendum, unusquisque, admonitus praesertim, videat.

Ep. 120. Si ante *Iselastica* non fuerunt) Importuna videtur *Gesnero* particula *si*, quam vel delendam, vel cum *quae* permutandam putat. Ego totam propositionem deleverim.

Ep. 122. Usus eorum intentioni non *profuisse*.) Debebat esse, *non profuturum fuisse*. Fallor an et alia exempla mihi occurrerant perfecti sic positi pro futuro.

AD PANEGYRICVM PLINII NOTVLAE.

C. 2. pr. Sed omnibus civibus *enitendum* reor, ne quid de Principe nostro ita dicant, ut *idem illud* de alio dici potuisse videatur.) Hic locus non una de causa displicet. Primum *enitendum* est ab sententia alienum, et aut *videndum* scripsit *Plinius*, aut non bene scripsit. Nam requiritur hic significatio cavendi, quae non est in verbo *enitendi*. Deinde nec alterum placet, quod dicit, ne quid — *ita* dicant, at *idem illud* de alio dici potuisse videatur. Nam sententia requirit, *ut id eodem modo* de alio dici potuisse videatur. Et si maxime simpliciter dicatur, ne *idem* dici potuisse videatur, tamen *illud* plane languet, et alienum est.

c. 4. Non enim a te ipso tibi honor iste, sed agentibus habetur) Olim etiam erat *ab agentibus*. vid. notulam *Gesneri*. Et *Schwarzius* malebat, non improbane *Gesnero*, *ipsi tibi*, ut, oppositio clarior esset. Locus ne sic quidem satis placet. (nim illud a te? quid a

te tibi honor habetur? quis honor ille, quem videri possit Traianus sibi habere? Locus elegans forte, si sic legeretur, *non enim tibi honor iste, sed a te agentibus habetur*, sc. non tam tibi hoc modo habetur honos gratiis agendis, sed tu honorem tribuis senatui, cum admit-tendis gratiis ostendis reverentiam senatus. Sive porro addatur in capite ipso, sive post scribatur *a te ipso*, non multum refert: neutrum admodum elegans est, et pro concinnitate alia *Plinii*. Nam ut plena et accurata oppositio esset, necessarium foret, *non enim a senatu tibi honor iste, sed a te agentibus habetur*.

c. 5. (quorum in te iudicium et favor tunc statim inusitato iudicio *enituit*) Verbum *enituit* non est aptum neque iudicio, neque favori. Hinc quaesitum videtur *enotuit*, quod nec ipsum commodum est. Verba propria favori sunt *eminere* et *emicare*. Confunduntur autem saepe in libris *eminere* et *enitere*. vid. v. c. *Burmannum* ad *Sueton.* Calig. 15.

ibid. *obstinatum tibi, non suscipere imperium, nisi servandum fuisset*) In *obstinatum* intelligendum erat. Itaque sequi debet *esset* vel *foret*. Alterutrum sequendum. Mox *praesaevisse* melius est, quam *praecessisse*. Utrum *Plinii* verbum sit, an aliquis in margine *Vossiani* libri scripserit, ut melius *Pliniano* verbo, non dixerim.

c. 8. *tua* — adoptio peracta est) *Arntzenio* bene *tui* placet.

ibid. *Utique qui adoptaret* etc.) *Utique* bene restitutum pro *Uterque*. Qui *adoptaret*, non debebat a *Schwarzio* mutari in *adoptarat*. Est enim contra latin-
tatem. Nam temporis ratio non admittit plusquamper-
fectum. Potius scribam *adoptabat*: sed *adoptaret* com-
mode manet, propter relationem ad *paruit*, unde
pendet.

ibid. Simul filius, simul Caesar, mox Imperator et consors tribunitiae potestatis, et omnia pariter etc.) Haec oratorie dicta videntur. Nam, ut *Tillemontius* docet in *Nerva* p. 147. 148. non omnia pariter et simul factus est. Tum *Imperatoris* nomen quomodo dicatur, disputari vido. *Pagius* in *Crit. Baron.* T. I. p. 115. 119. intelligi disputat proconsulare imperium, hoc est, ius in omnes provincias cum potestate belli gerendi. item p. 90, b. 93, a. ubi numi *Nerva* vivo casu, in quibus *Traianus* Imperator dicitur. Sed in iis numis *Imperatoris* nomen est victoriae indicium, quia nomini et ceteris honoribus post-ponitur, non ante nomen ponitur, ut fit in aliis. Forte

Imperatoris nomen et tribunitia potestas idem sunt. Nam et praenomen illud nititur tribunitia potestate. Capite quidem 23. dicitur Traianus imperator saluatus esse a populo in ipsa adoptione. Sed in oratione ista non sunt ad vivum refecanda.

c. 9. nihil agitalle, nihil fecisse, nisi quod mernit et paruit) Cicero dixisset, nihil nisi meruisse et paruisse.

ibid. Magnum videretur — patri!) In his est lusus merus, sed quod genus auribus illorum temporum placebat: quemadmodum et illa c. 10. sententia inepta est, qua rationem reddit, quare statim ab adoptione mortuus Nerva: ut quandoque inter posteros quaereretur, an illud iam Deus fecisset.

c. 11. non imitatus illos, qui hoc idem, sed alia mente, fecerunt) Ferri posse arbitror: sed rectius foret fecerant.

ibid. cuius pulsi fugatique non aliud maius habebatur indicium) In hoc loco explicando valde se torsero ingenia. Io. Fr. Gronovius, cum sentiret, aliquid deesse, unde penderet, cuius p. f. etc. supplevit, quoniam imperabat is, quod olim probabat Schwarzius. vid. not. Gesneri, qui auctoritatem codicis desiderabat. Nos in Act. Erud. 1740. mens. Febr. e lectione Codicis Salisburgensis, quoniam imperatoris, fecimus: quoniam imperator is, quod probavit deinde, et suae editioni intulit Schwarzius. Utrum mox legatur triumpharetur, an triumpharet, quod praetulit Schwarzius, nihil ad sensum refert.

c. 13. Cominus vibraret) Praefero libraret cum Schwarzio: non modo propter auctoritatem librorum, sed etiam, quia verbum hoc est efficacius. Nec tamen propterea cum Lipsio in altero legam: nunc librata susciperes. Nam nec necessarium est idem in utroque verbum esse, et potuit consulto efficacius verbum Traiano tribuisse.

c. 14. munere alio dignus inveniretis) Schwarzius e libris reposuit itinere illo scil. in Germaniam. Tota haec appendix melius abesset: sed a Plinio esse concedo. Dignus itinere sane mirificum est: par itinere recte aliquis dicat, non dignus itinere. Sicut nemo dixerit dignus labore. Itaque munere alio dignus melius est: et est durum, expeditionem bellicam iter simpliciter dici.

c. 15. tempus, quo pŏsteri viŏere, viŏendumque tradere *minoribus suis* gessient) Delendum *suis*: quod est a librario Germano. — Mox in *quis sudores tuos hauserit campus*, corrigi debet *qui*. Ultima litera adhaeret e sequente verbo: nam et mox *quod* tectum, non *quid*: estque plane puerile vitium, quod mirandam est tandiu latuisse viros doctos.

ibid. *quod tectum magnus hospes impleveris.*) Bella sententia, sed poëticae fere formae. Fundus eius est apud *Virgilium*, ubi angusti limina tecti ingentem Aeneam excipiunt. *Aen.* VIII.

c. 16. Sed Imperatorem, veram ac solidam gloriam reportantem, pacem, tranquillitatem) Iŏta tanta multitudine accusativorum sane parum elegans est. Nam remedium a libris, qui habent *Imperatore* — *reportante*, nullum est. Capitolium non accipit pacem et tranquillitatem, sed imperatorem, qui veram pacem reportet.

c. 17. nec non modo) Bene sic edidit *Gesnerus*; et omiŏŏio *roŏ non*, et transpositio Schwarziana improbanda est. Quid in coniunctione *nec* et *non* durius sit, non sentio.

c. 20. Principis transitus? si tamen *ille* non populatio fuit) Sic editum in ed. pr. *Gesneri*. *Schwarzius* monuit, si *transitus* post *tamen* non repetatur, elegantiae aliquid decedere. Immo deberet esse *illa*. Est autem *transitus* per errorem operarum omiŏŏus: nec id animadvertit *Gesnerus*. In editione altera sine notis est verbum hoc restitutum a *Gesnero*. Porro mox: *cum abatus hospitum exerceret*, legendum est, *exerceretur*, vel *exercerentur*. nam et passiva sequuntur: omniaque dextra laevaue *perusta et adrita*, ut si etc.

c. 21. extr. et hoc tantum ceteris maior, quo melior) Dudum legendum credideram *quod*, cum id et doctis placuisse invēni: idque sine dubitatione in textum inferendum erat. Decepit homines, quod *hoc* retulere ad *maior*: cum sit manifeste *in hoc, hac in re, modo*.

c. 22. ac ne eum quidem vacantem locum, qui non nisi suspensum et instabile vestigium caperet) Hoc minus est, quam pro cetera descriptionis magnificentia.

ibid. tam *aequalis* ab omnibus laetitia percepta est) Libri editi veteres fere habent *aequaliter*, sed scripti fere *aequalis*, quos secutus est, post longam dubitationem, *Schwarzius*, usus hac ratione, quod *par gaudium et par clamor* praecedit. Nec dubitari potest. recte dici *aequa-*

quae id prope flagitant. Sensus manifeste est: tam aequaliter omnes laetati sunt, quam aequaliter, vel pariter omnibus venisti. In ultimo omittitur verbum et intelligitur e primo membro. Nam, *quam aequalis omnibus venisti*, ineptum h. l. foret. Secundum haec necessarium est, scripsisse *Plinium non aequalis, sed aequaliter*.

c. 23. *Respectantium turba* — populus te quoque, te immo maxime *adstaret*.) In *respectantium* intelligo simpliciter *spectantes*; tarde incessit, ut omnes per moram ingrediendi eum videre possent. vid. ad Ep. X, 18. Pro *adstaret Schwarzius* volebat *artaret*, dolebatque in Obs. 28. quod id non recepisset in textum: quod fecit *Gesnerus* in ed. posteriori Panegyrici. Id ego non imiter. Non hoc potuit gratum esse et placere, quod populus Caesarem artaret, premeret, dum ingrederetur: sed quod Caesar pateretur, unumquemque de populo ita prope adstare, et os e proximo intueri: hoc pati, est comitatus, quae placeat.

ibid. Deum ipsum *tunc* p. v. *operis* sui percepisse crediderim.) Quod *Schwarzius* hic recepit, Deum *suum*, idque *Gesnerus* imitatus est in ed. min. non probo, etsi in edd. vet. reperitur. Non bene, credo, dicatur Nerva Deus Traiani. Et si maxime sic dici bene latine et apte posset, tamen esset alienum, cum supra *Plinius* discrete dixerit, adoptionem non fuisse Nervae opus, sed Dei, sed Deorum c. 8. quorum nomine et ipso Iovem Capitol. intelligit.

ibid. *Augusta* victimis cuncta) *Arntzenius* et *Schwarzius* edidere e MSS. *angusta*, quos et in ed. min. imitatus est *Gesnerus*. Mihi adhuc ambigua res videtur, nec audeo decernere. Verbum *angusta* ad multitudinem victimarum intelligendam aptius, *angusta* maius aliquid sonat.

c. 24. *Eadem*, quae — nihil in te ipso *Fortuna* mutavit) Arbitror hunc locum bene a *Gesnero* constitutum, pro *eademque* rescribendo: *eadem*, *quae*: et miror, quomodo ille tamen correctionem *Schwarzii*: *nihil ipsa te* F. m. aliis forte magis placituras, dicere potuerit: sed magis, quomodo ea coniectura *Schwarzio* ita placere, ut etiam in textum reciperet, cum sit nimis absurda. Quid enim est *eadem ipsa Fortuna*? Clarum est voluisse dicere, Fortunam circa Traianum, extrinsecus, omnia mutasse, sed in ipso eius animo, moribus, intrinsecus, nihil: quae est bellissima sententia.

ibid. *hunc ita* communis) Dimisit *ita* cum *Arntzenio Schwarzius*, reposito *ista*, quamquam ostendit aegre a se factum. Mea de sententia *ita* retineri debet, quod non minus bonos libros et auctores: et quia, *ista*

quem hic sensum habeat, intelligi nequit, nec habere commodum potest, ut opinor. Non *hucus* indiget demonstratione, sed *communis* habere potest particulam *αὐτῆς*. Contra bene c. 26. n. 5. restituit *educandi* pro *educandis*, quod miror *Gesnerum* non in textum editionis minoris recepisse. nam vel sua sponte videre licet, ita legi debere.

c. 27. Contra largiatur et auferat, alat et occidat) In *largiatur* aut *si* vel *qui* intelligendum, aut addendum: nam id consequens, *nae ille* etc. postulat. Secus est in praecedente, ubi alia forma est orationis. In ceteris *haec ille iam brevi tempore* etc. melius simpliciter esset: *nae iam brevi tempore*. Lectio quidem vulgata in *tam* b. t. absurda est.

ibid. extr. quamquam *neo hunc quidem*) *Gesnerus* ait, mollius fore, *ne hunc quidem*. Immo sic sine haesitatione scribendum, posteaquam toties demonstratum est e libris bonis, *nec quidem* vitiose substitutum esse alteri *ne quidem*.

c. 32, 2. Quae ubique *feruntur*) Non possum conequere in hac sententia *feruntur*, estque aut *effertur* legendum: nam prima syllaba in concursu hoc finalis et primae literae facile excidere potuit: aut *feruntur*. cf. c. 29, 2. *quod genitum esset usquam, id apud omnes natum esse videretur*.

c. 34, 1. delatorum iudicium) *del. agmen inductum* recte receptum ab *Arntsenio*, *Schwarzio* et *Gesnero* in ed. sec. min. idque et in hac editione exprimi debebat. De spectaculis hic sermo est, non iudicii.

ibid. nulla iam testamenta secura, *nullius status certus*) Hoc melius puto, quam *nullus*, quod servavit *Schwarzius*, etsi alterum non improbat, immo contra *Arntsenii* rationes defendit. Sane genitivus cum *statu* solet iungi. *Sueton. Vesp. 8. de statu defunctorum* quaerere. *Tacitus A. 3, 28. multorum status excisi*.

c. 36. Ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus) *Gesnerus* hoc male accepit adfirmandi sensu. Immo e praecedentibus intelligendum *non; ac non toto* etc. Hoc pulcre vidit, et more suo, verbis multis explicavit *Schwarzius*.

ibid. Dicitur actori atque etiam procuratori) Notulam ad haec verba, quae hinc intelligi patet, Procuratorem esse maiorem actore, deletam vellem. Non hic de dignitate sermo est. Nihil aliud dicitur, quam fiscum sive ministros fisci, non meliori esse conditione in controversiis fisci, quam privatos: eosque ad magistratum in ius vocari a privatis posse, sicut privatos ab ipsis.

c. 37. maximum beneficium vertebatur in gravissimam iniuriam) Scil. quod, cum Latini essent, ei vectigali obnoxii non fuerant, in nova conditione civitatis id pendere cogebantur.

c. 38. Qui non habet luctus) Legendum esse quem, consentio viris doctissimis: nam ratio Schwarziana per supplementa tria explicandae sententiae admodum dura est: nec (fiscum) *socium hereditatis habeat, qui (eum) non habet (socium) luctus.*

c. 41. Sola sufficiat?) Hic videtur intelligendum: *immo sufficit*: quod deinde firmatur rebus ipsis. In sequentibus verba: *nihil detinuisse*, vel *retinuisse*, absunt a MSS. edd. antiquissimis apud *Schwarzium*, etiam antiquissima mea Germanica s. l. et a. nec sunt necessaria, etsi a Plinii ingenio non aliena.

c. 43. Donavit pater tuus multa, et ipse donasti) Verbum multa repetendum videtur: *donavit p. t. multa; multa et ipse donasti.*

ibid. Caesarum munera illitos cibus hamos — arbitrabantur) Miror nemini vitium huius scripturae animadversum. Hami non illinuntur cibus, esca, sed induntur. Scribe: *inditos* cibus hamos. Ex *inditos* factum *inlitos*. Sic *Curcius* 10, 10. *inditum potioni venenum*. Apud *Horatium* hami dicuntur *occuli* et *operti*, h. e. inditi escae.

c. 44. privato iudicio principem geris) i. e. iudicio privati, quod privatus tenebas, privati tenent. Sic c. 43. *facultates privatae pro facult. privatorum.*

ibid. *rectosque* ac *vivos* animos non contundis ac *deprimis*, sed *foves* et *attollis*) *Wassius* ad *Sall. Catil.* 7. corrigit *erectos*: idque verissimum puto, propter verbum *deprimis*, et contrarium *attollis*, etiam *constantiam*, quae non conveniunt *rectis*. Male *Schwarzius* reiicit istam correctionem, vulgatumque male interpretatur, nec bene cum ceteris verbis conciliat.

ibid. *ingenio valent*) i. e. sapientia. nove dictum. Mox in bene ac secus *cessit*, *Schwarzius* male reiicit *Bentleii* correctionem, aut pro *ac*: quia est etiam: *turpe honestumque*. Nam iudicium pravum illud in utroque genere fit: unde *que* necessarium: at in hoc *aut* est necessarium, quia de singulis rebus intelligitur: unde et post est *expetant fugiantve*, non *fugiantque*. Atque etiam secundum *ἀποβίαν* latinitatis esse debebat *cesserit*.

c. 45. otio aut situ) *Aut* vel copulative dicitur, vel in *ac* mutandum: non sunt enim contraria et disjuncta, sed eadem et saltem vicina: in otio diuturno situs ducitur.

c. 45. Ut prope omnes *homines* unius moribus vivamus) *Homines* redundat. Videtur explendae et rotundandae orationis causa additum: *prope omnes homines — unius moribus vivamus.*

c. 48. Ut periculum capitis adituri *tarditate*) Recte tractur *tarditate Schwarzius*, i. e. per tarditatem, sed non satis e contextu. Respicit verbum ea, quae sequuntur, *cum commodum est*, item inprimis mox: *interdum est aliquid, quod nos domi teneat*, scil. ut tardius veniamus.

c. 49. Num remissionibus tuis eadem frequentia) Dudum correxeram *non*. Idem vidi repositum e MSS. a *Schwarzio*. Sic est etiam in veterrima editione German. f. l. et a.

c. 50. Quae priores Principes *occupabant*, non ut fruerentur) An *occuparant*?

ibid. *Ita*, inquam, donas) Arridet *Gesnero* correctio *Lipsii: ista*. Nempe quo referatur *ita*, non est: atque id debebat ostendere *Schwarzius*, si volebat recte defendere. Sed ego tamen malim *ipsa*, quam *ista*.

c. 54. Ludis etiam et *commissionibus*) Vera lectio haec; sed non arbitror bene intelligi de certaminibus poetarum et oratorum. Immo sunt ipsi ludi, ut sequentia facile ostendunt, in quibus mox etiam sola scena commemoratur. Similiter dicitur ap. *Cicer.* ad Att. 16, 5. *Sueton.* Aug. 43.

c. 55. Praeterea, ut quisquis factus est Princeps — aeterna est.) Haec particula, quam in nullo Codice scripto reperit *Schwarzius*, etiam abest ab nostra vetere Germanica f. l. et a. ortaque est a Codice *Cuspiniani*. Genuinam credo cum *Schwarzio*, quod sine ea ratio subiecta intelligi non potest, nec habet, quo referatur. Ceterum male editur a recentioribus *quisquis*, rescribendumque *quisque*, ut dedit *Schwarzius*, quamquam nihil de eo admonens.

c. 56. Propositum mihi est Principem laudare, non Principis facta) Est sententia acuta, sed oratorie acuta, et supra captum vitae communis. nam factis laudandis laudatur Princeps, et in iis laudandis oratio prope tota consumitur: quamquam et ea commemorantur, quae proprie non sunt in factis, sed tamen demonstrantur per facta.

c. 58. Onerosum nescio quid — quoties senator tuus: nimia modestia istud etiam privatus recusasset.) In hac particula aliquid duri et scabri inesse videtur. Quidam molliendi causa in altero membro addi volunt *cum*; nec id displicet *Schwarzio*: sed id libros auctores non habet. Nec profecto de *Plinii* more necessarium est. Sed etiam in primo membro saltem haerere *Onerosum nescio quid* et

dae. Ea quomodo hic apta sit, non satis video. Quanto facilius esset oratio, si esset: *onerosum quid — senator tuus? Nimia modestia* etc. Si tamen *onerosum nescio quid* accipimus, *aliquid oneris*, quod ferri posse non omnino negaverim, tamen per interrogationem enuncianda est oratio.

c. 59. Ut maiorem eum suscipiendo, gerendoque *augustior* facias.) Verbum *augustior* in uno libro repertum est; idque recepit *Gesnerus*: quod ego non imiter: estque ab interpolatore, quamquam non absurdum.

ibid. nunc vero postulamus) Quia libri antiquiores editi et scripti habent *cum*, *Schwarzius* supplementum de coniectura addidit: *c. v. p. ut suscipias gorasque consulatum, postulamus*, quod tamen uncis inclusit. Non lenius est, *cum* mutare in *num*, ut alii fecere? Et id supplementum orationem reddit languidam.

ibid. ascendere curulem, quam *detineant*) *Quam detineant* est obtineant, nec ad alium pervenire sinant.

c. 60. *Adi*) Quicquid dicatur huius verbi defendendi causa, vere indicavit *Lipsius*, esse frigidum et alienum. Quare adeat et quorsum, si iam sedet in tribunali? Tam illud *adi* ad proxime praecedens debet necessario referri, ut *ascende* ad praecedens tribunal. Quo igitur referemus? ad postulantes profecto inprimis et totum iurisdictionis actum, ut eius exemplo discant alii bene ius dicere, et modeste petere ac postulare? Hoc fit, non ad eundem, sed cognoscendo. Hoc commode exprimitur per *audi*, praesertim seculo Pliniano, quo verbum audiendi, auditorii, in iure frequentari coepit. In editione veteri Germanica l. l. et a. est *adire*. Si pro imperativo passivo accipiamus, i. e. sine te adiri, pro tribunali sc. non opus esset correctione ista.

ibid. singularibus viris) Ad h. l. *Gesnerus* e Fastis Consul. Almelovenianis ponit Consules a. C. 100. et in notula, quae nunc accessit, addit, recte positos in Fastis illis consules esse, patere e c. 61, 6. unde colligi possit, Traianum primis duobus mensibus cum Frontone, alteris cum collega consulem fuisse. Id ambiguum dictum. Nam in illo capite nulla consulum nomina. Res sic habet: *Almelovenii* in Fastis sunt Consules cum Traiano, primum *M. Cornelius Fronto* III. Ex Kal. Mart. *Sextus Pompeius Collega* III. etc. Sed in nominibus hic nihil certi est. Nam pro *M. Corn. Frontone* accuratiores Fasti, *Norisius* et *Blanchinus* (T. II. Anastasii) dant *S. Iulium Frontinum* III. *Frontonem* autem saepius facit *Stampa* (in Fastis Sigon.) *S. Pompeius Collega* est e coniectura *Pan-*

vinii, quem *Almelovenius* sine iudicio sequitur, etque incerta, immo falsa. Omnino illis Fastis ad Panninianos factis fides haberi tuto non potest: quos ex omnibus recentiorum observatis, numis, inscriptionibus etc. correximus et locupletavimus, praesertim seculis Caesareis, per multos deinceps annos: sed absolvendi et edendi tempus nos habituros, vix audemus sperare.

c. 61. ut corpora — *decrefcaunt*) *Gesnerus* in ed. min. 2. edidit *decrefcaunt*, et *decrefcaunt* locum habere negavit. Recte. Ut in hoc membro est comparantis. *Schwarzii* defensio non placet. Librarii putavere, ut pendere ab *accidit*.

ibid. i. e. *quanto minus* quam a te datum.) Quia in huius formae sensu interpretes aberraverunt, brevi notula erat explicandus. *Quanto minus* in interrogando idem est, quod extra interrogationem, apud eiusdem aetatis scriptores, *paullo minus*, i. e. propemodum. Sensus ergo est: pater quidem dedit, sed id non multo secus est, quam si tu ipse dedisses, quia scilicet patri et filio communia sunt omnia. *Schwarzius* bene allecutus est, sed eius verbositas implicet magis studiosos, quam explicet.

c. 63. In illa *spatiosissima* sede etc.) Semper in voce *spatiosissima* haesi; quam non satis aptam sententiae Plinianaee sentiebam. Melius est *speciosissima*, quod in Codd. repertum dedere *Arntzenius* et *Schwarzius*, ante per coniecturam viderat. *Gesnerus*. vid. Epist. Sed tamen nescio quid residet scrupuli.

c. 64. Si *sciens* fefellisset) Sic contra libros omnes rescripserat *Gesnerus*, cum crederet, ita in nonnullis reperti. At in ed. 2. min. restituit *scienter*, quod et *A.* et *S.* servassent, etsi exemplum verbi sic dicti apud veteres nullum extet. Ego tamen certum puto, *Plinium* dixisse, *si sciens fefellisset*. *Scienter* est a scriba germanizante, qui *wissenschaftlich* exprimeret. Et sunt plura talia in codicibus reperta, quae ferri non debent.

c. 66. Misera illa ex periculis *facta* prudentis) *Facta* sine dubio est a glossatore. Nec Plinianaee brevitati consentit, nec exemplum antiquitatis habet *prudensia facta ex periculis*.

ibid. *Obsepta* diutina servitute ora referamus) Nemo interpretum hic haesit. Me offendit semper *obsepta*. Reperi deinde, etiam *N. Heinsium* offensum esse illo verbo. Sed correctio eius *obsuta* (ad *Virg. G. IV*, 301. ubi verbum *obsuere* de ore bene restituit *Virgilio*.) mihi non placuit. Nam quid commune habent ac simile *obsuere* et *referare*? *Obsepta* bene dicuntur, quae munita sunt;

sed adversus vim externam, ut *obsepta pudicitia*, et similia. Lenissimum foret *obserata*.

ibid. Non sine periculo fallentis) Haec appendicula sententiae superioris semper mihi inepta visa est: adeo aliena a re praesenti est, adeo absona a concinnitate reliqua. Quid enim opus erat dicere Traiano, Principes, si fallant, non sine periculo suo fallere, et quam absurdum, ei obiter minari? Hic una laus Traiani agitur, quae est h. l. in eius fide et integritate. Ergo hanc laciniam resectam velim.

c. 67. Ut te, si *mereberis*, fervent) In oratione hac obliqua *mereberis* locum non habet, auresque latinae *merearis* desiderant, quod *Sichardus* et *Gryphius* edidere: ex ingenio, ut opinor, sed recte. Sic mox c. 68. ubi non est, si *bene temp.* — *reges*, sed *rexeris*.

ibid. Aut si susceperit invita, *ne debeat*.) Hoc *debeat* sic explicari debebat: si invita resp. suscepit, tum, quamvis laeto eventu, liber esto a solvendi necessitate. Sed alias *debere vota* est, cum sit, quod erat in votis, cuius causa vota facta sunt: quod est etiam *damnari voti* etc. Hoc tamen non optabit Traianus, ne eveniant, quorum causa vota facta sint: nec hoc sensit *Plinius*. Est ergo *ne debeat* h. l. nove dictum, et in eo aliquid acuminis quaesitum.

c. 68. Nemo hoc sibi non praestat) Recte monet *Schwarzius*, nimis hic argutari *Plinium*, idque ad totum reliquum locum pertinet: sunt enim ista contra sensum communem et *παράδοξα*. Inprimis durius est verbum *tutela*, cum tota illa sententia: unde et in ea interpretanda non consentiunt viri docti: *Schwarzius* etiam tentabat corrigere, rescripto pro *cui*, *Principi*. Quid si: *turpis tutela principi, cui potest imputari*. Sensus est: turpe est principi, si ei tutela, i. e. fides civium, in qua est securitas eius, pro beneficio imputari potest, non officii rationem habet, quod ei pro beneficio praestetur et propter utilitatem civium.

ibid. *Scires* mollissimis illis auribus parci) Nimis in hoc loco argutatur *Schwarzius*, et difficultates neciit. Mihi cum *Gesnero* omnia plana sunt. Si secreta nostra cerneret et audires, videres, illam parsimoniam laudum tuarum hanc habere causam, quod tuis auribus parcimus. Nam *molles aures* sunt, quae acrem sensum habent in utramque partem: sentiunt bona et mala, quae aliae non sentiunt.

c. 69. Debitum generi honorem, sed ante, quam deberetur, offerres) Acumen quaerit in verbo debendi:

et, ut magis acutum esset, *deberetur* posuit simpliciter. intelligendum est *ipsis*.

c. 69. cuius est, ut) *Schwarzius* e vestigiis librorum addit *hoc: vultus hoc est*; quod sane est latinus. nam sine *hoc*, debebat esse, *nobiles efficere*. Sed aetas *Plinti* in hoc discesserat paullum a vera ratione: supra c. 60. *parum est, ut in curiam venias*, pro, *in curiam venire*.

c. 70. Praefuerat provinciae quaestor) Bene *Schwarzius* doceat e contextu, de provincia quaestoria intelligi debere, secus ac *Gesnero* visum, qui et de quaestore provinciae consularis intelligi posse putabat.

ibid. Vides enim) Torsere se in hoc viri docti. Putent rectum esse. *Enim* est dubitantis et obliquentis aliquid vel sibi vel aliis. Inducitur veluti disputans iuvenis cum alio, ad laudem hortante, et ei hoc obliquenti, quod praemia a Principe sperare non possit. Ceterum sequentia ita incerta sunt in libris, ut nihil supra. Interea teneamus, quod est in hac editione; nam id saltem intelligi potest, et aptum est rei. *Schwarzius* dedit: *si quid bene fecero; scietis* Caesar? aut, si scierit, testimonium reddet? Haec magis consentiunt libris scriptis, et similliora acrius disputanti: illa quaerenti et desperanti.

ibid. Nam si *profuerint*) Probo hic *Gesneri* iudicium, praefertentis alteri, quod sequitur *Schwarzius*, *praefuerint*. Illud quidem, quod et veterrima mea Germ. ed. habet, contextui aptius: si laudes et gratiae provincialium profuerint magistratibus apud Caesarem, sicut profuere illi quaestori; nemo post magistratus committet, ut querantur.

c. 71. Cum *suffragatorum* nomina — *exciperentur*) Bene *Schwarzius* *suffragatores* et *exciperent* correxit; sed quod *candidatorum* inseruit ante *nomina*, non probo. Nam intelligi potest, de candidatorum nominibus sermonem esse, ex contextu, et vero vel *suffragatorum* verbo.

c. 72. Vel, si brevius sit optandum, ut *Uni Tibi* etc.) Haerere soleo in *uni*: quod non aptum formulae precandi. sed si haec oratio narrantis est, *uni* locum iure tenet.

ibid. Ita ab illis amari velis) Refertur ad *diis*; debebatque esse *his*. Sed et de proximo illud pronomen interdum usurpatur.

ibid. Ut haec fateremur) exquisite pro *diceremus*; ut responderet magis *te fingeremus* e contrario.

c. 73. *Quis tunc non — sensit*) Haec mihi nimis tenuia videntur: nec apta magnificentiae orationis praecedentis. Nec vero placent ista: *tantumque sanguinis in ore, quantum in animo pudoris*.

c. 75. *Viderintne unquam Principis lacrimas?*) Viderat sane Curia lacrimas Augusti, cum Pater Patriae appellabatur, *Sueton. Aug. 58.* sed talia non ad veritatem historicam nimis severe exigenda sunt.

c. 74. Quod cum *diceremus* etc.) Debet esse *dicobamus*. Cetera elegantissima: *non opes tuas, sed animum mirabamur*, pro, non dicebamus propter opes tuas etc.

ibid. Religionibus dedita) Dicitur h. l. in partem meliorem, quod alias fere in deteriorem dicitur, ut apud *Ciceronem Dom. 49. homo religionibus deditus.*

c. 78. extr. quorum *potens es* ipse, votorum compotes facias) *Potes* e libris scr. et edd. dedit *Schwarzius*. Recte. *Potens es* plane alienum est, nec habet eundem, quem *potes*, sensum. Sensus est, compotes redde votorum nos, quia est in tua potestate, nos compotes reddere. At *potens es ipse votorum*, significat, quorum votorum ipse compos factus es. Nam hoc est *potens voti*, nihil aliud. vid. *Ovid. Met. 8, 80. 409.*

c. 80. *Facta mortalium* inter divina opera numerare) Recte *facta* retinet et explicat *Gesnerus*: miror quae *Schwarzium* recepisse *fata*, quae hic sensum commodum habere non possunt. *Plinius* dicit, Traianum facere, quae Deus, cum per curam rerum humanarum (*oculos demittens in terras*) i. e. factorum humanorum, faciat, quae homines facere possunt ac debent: haec sunt facta mortalia vel mortalium, quae sunt facta vel opera divina, cum ea Deus ipse peragit.

c. 81. mentita sagacitate colligerent) Pronum est conficere cum *Gesnero* et aliis *conficerent*, quod est verbum proprium rei venatoriae, etiam in amphitheatro. Nec *Suetonius* et alii in tali spectaculo *colleotas*, sed *consecotas* feras memorant. Sed sagacitatis verbum obstat huic coniecturae. Nam in conficiendo nulla est sagacitas; sed artificium bene feriendi; at in colligendo et cogendo. Tum in sequentibus tantum sermo est de quaerendo et inveniando. Colligendi, saltem in unum locum cogendi in ludicris venationibus feras, exemplum habet *Plinius H. N. de elephantis*, in munere Pompeii 8, 6.

c. 82. quam quod hostium prospectarent. Hostium etc.) Corrigenda est interpunctio ed. Gesn. sic: *hostium prospectarent: hostium* etc. Sic *Schwarzius* recte, ut edd. vett.

ibid. Alteram partem capitis parum integram esse, video. Nec sine melioribus libris restitui potest. n. 8. pro *voluptates* esse debere *occupationes*, facile largior *Gesnero*. n. 9. autem servanda est cum *Schwarzio* librorum veterum lectio, *insideat*, quod pro *insit* dixit, ut esset

exquisitius verbum. *Incidat* esset, interdum et velut casu adhaerescat et contingat; quod est h. l. alienum. Tum *otio proditur*, ut abruptius, ita efficacius est, quam, *at otio pr.*

c. 83. Si Pontifici Max. deligenda sit coniux) *Schwarzii* hic, ut opinor, difficultates sibi ipse finxit, existimans, haec non apta esse Traiano, qui tum Pontifex fuerit. Est sententia generalis, comparata ad exprimendam magnitudinem castitatis et modestiae in uxore Traiani: si ei, ut Pontifici Maximo, nunc demum eligenda sit uxor nondum marito, hanc delegerit utique, sive similem etc. Itaque *Flamini Maximo Schwarzii* non opus. Nec *Flamen Maximus* ausus sit Traiani uxorem sibi deligere.

ibid. Probatis ex aequo) Semper indicavi *probatum* legendum esse, quod et *Perizonio* placuisse e *Schwarzio* didici; qui recte in textum, etiam sine libris, quorum alias tenacissimus est, recepit.

ibid. Nulla ambitio) Est h. l. quae *σεμνότης* Graecis dicitur, et *Φιλοτιμία*, quae est in magnificentia externa vitae ad captandam admirationem etc.

c. 84. seu quod plus esse) Alterum seu intellige in praecedente membro, quamquam alius figurae; quamdiu appellationem etc. In scriptoribus huius aetatis frequens est, e particulis talibus priorem omittere.

c. 85. nec unquam persuadeatur, humile esse Principi, nisi odisse) Ordinem et sensum faciunt hunc: nec credas aliquid tibi humile esse, praeter unum odium. Sed potest etiam hic esse: noli credere iis, qui tibi dicunt, amicitias et familiaritates esse humiles et parum decoras Principi: odium esse generosum et regiam. Id saltem melius est.

c. 86. Praefectum Praetorii non ex *ingerentibus*, sed ex *subtrahentibus* legere) Credo, post *ingerentibus* excidisse *se*, per occasionem sequentis particulae *sed*. Id iam vidit *Schwarzii*.

ibid. Non quietis *gloriam* cuiquam invidere) *Schwarzii* vellet in libris esse *gratiam*, quam esse aptiorem *gloria*. Ego autem legerim *copiam*; id arbitror esse et rei et sententiae exadversum respondentem: *cum sis ipse distentus imperii curis*, i. e. careas quiete, aptius.

ibid. Precausque maria) Hic desidero epitheton, ut placata, tranquilla. nam *maria precari* simpliciter, sensum definitum non habet. itaque non displicet coniectura *Schwarzii*, e vestigiis Codd. in quibus est *spectansque maria*, legentis: *spectans maria, precatusque c. r.*

ibid. Nisi quod — iucundiusque est, desiderare principem desiderantem) Sic locum dedit *Schwarzius*, restituito e MSS. *desiderantem*. Atque hanc lectionem tentant et explicant varie. *Gesnerus* coniecit *desideraret*. *Nisi, quod — est, desideraret*: quae est sane mollis correctio. Ego arbitror, vitium loci ortum esse ex *est*, quod irrepsit pro *esset*: ad id iuvandum insertum quod: *nisi paens ipso contubernio principis felicius iucundiusque esset, desiderare, principem desiderantem*. *Schwarzii* interpretatio durior est, nec apta sunt loca allata defendendi causa, praeter unum fortasse locum *Ovidii* ex *Heroid.* 18, 11. *ascensurus eram, nisi quod, cum vincula navis Solveret, in speculisomnis Abydos erat.*

c. 87. Absentia veniat) Recte *Schwarzius* e Codd. duobus recepit *venit*: quod et sequentibus aptius.

c. 90. Gratiarum actione perlata) Semper credidi hic legendum esse *peracta*, quod et *Schwarzius* sibi aliquando in mentem venisse dicit. *Perlata* male ab eo defenditur formulis, *legationem perferre, perferre quod susceptum est, impositam personam perferre*, scil. ad finem usque.

ibid. Ut nos etsi minus notos, ut bonos tamen promovere vellet) *Notos* e coniectura *Lipsii* addidit *Gesnerus*. Male et contorte vulgatum *etsi minus, ut bonos t.* etc. defendunt *Arntzenius* et *Schwarzius*, alter ad *bonos*, alter ad *promovere* referens. Nam *minus bonos* non habet, quo referatur, quo vel quibus minus boni sint: nec magis *minus promovere*. Si esset: *etsi minus bonos, at bonos tamen*; bene haberet: nisi quod ambiguitas esset in *bonos*.

c. 91. Vera esse, quae de nobis, praesertim tam magnifica, dixisti) Tentor legere *magnifice*: quod est latinus.

c. 93. Nec *disiunctos* nos et quasi dimissos consultu, sed quasi adstrictos et devinctos putemus) Haeserunt quidam in *disiunctos*. Sed male facere tentarunt *defunctos*, quod non aptum ceteris est. Ego non dubito, *Plinium* dedisse *diiunctos*; quod verbum saepe in libris mutatum est in *disiunctos*. Equus dicitur *diiungi* a iugo, curru. *Diiunctus ab exercitu* et similia sunt apud *Livium*. Sic hi *diiuncti consulatu*: idque adeo bene opponitur *adstricto*.

Haec sunt, quae ex notatis a nobis in margine exempli nostri et notis adscriptis delegimus hoc tempore, ut hic infererentur. Difficilis sane et lubrica est haec emendandi *Plinii* ratio, quia in istis sententiis acutis et quaesitis non semper ἀκριβείαν servatam animadvertimus ab scriptoribus istius aetatis, ut omnino non accuratior lex scribendi. Sed tamen, ut supra monui, a doctore in lectionibus omnia ad ἀκριβείαν in sententiis et in scribendo debent exigi. Et vero etiam *Plinii* libri valde sunt vitiiati a librariis, et, ut opinor, etiam Grammaticis: denique non habemus libros scriptos satis antiquos aut bonos. Nam antiquissimus *Schwarzii* quarto demum abhinc seculo scriptus putabatur; nempe iis temporibus, quibus incipiebant quaeri libri veteres in angulis bibliothecarum monasticarum. Sed quae de libris *Plinii* et editionibus dicere habeo, differam ad *Fabricii* Bibliothecam Latinam a nobis castigandam et locupletandam. Scrib. Kal. Maiis.

V I T A
C. PLINII CAECILII SECUNDI
A V C T O R E
CHRISTOPHORO CELLARIO.

Caius Plinius Caecilius Secundus municipio Como, ad Larium lacum in Transpadana sito, ortus fuit. Patria enim municipium erat IV, 13, 3, circa Larium lacum^a, quem idcirco *suum* appellat II, 8, 1. et VI, 24, 2, iuxta quem villas amoenissimas possidebat IX, 7, qui situs *Comum* abunde designat, quod *delicias suas* I, 3, 1. vocat, ut nihil de inscriptionibus infra producendis^b referam, in agro et oppido Comensi repertis. Veronenses quidem ipse *suos* dixit VI, 34, 1, verum adoptionis lege, quia avunculus Plinius, adoptione pater, Veronensis fuit, ut post Onuphrii probationes vel unus lapis, in ripa Benaci inventus, et ab Reinesio Inscript. XI, 11, expressus, satis clare his verbis ostendit:

C. PLINI - - - VERONENSIS
- - - - HISTORIARVM H. L - -

^a Apertus in primis locus est pertinet ad viciniam. Lacus Lari-
4, 30, 1. ubi ex *patria sua* ni.
quaestionem se attulisse ait, quae ^bSubiiciuntur statim huic vitae.

Annum, quo natus fuit, non obscure indicavit, quum Vesuvio ardente duodevicesimum se habuisse tradit VI, 20, 5., qui Titi Caesaris primus fuit, Dione Cassio memorante. Si addis novem annos Vespasiani, et unum, ac quod excurrit, scenicorum principum; circiter sexto Neronis c. natum Plinium, et quum iste interficeretur, fere octennem fuisse apparebit. Pater C. Caecilius ^d Comensis erat, de quo nihil reperimus, nisi quod eius gentis fuit, ex qua Caecilium, poetam tenerum, sodalem suum, et ipsum quoque Novocomensem, Catullus laudat carmine XXXIII. Mater Plinia, C. Plinii Veronensis, qui Naturalem Historiam reliquit, soror, quae amisso marito, in domo fratris mansit VI, 16, 4. et ep. 20., a quo filius adoptatus fuerat, V, 8, 5. qui ideo in nomen C. Plinii Secundi successit; quum antea Caecilius esset. • Patrem Caecilium mature amisit, educatus cura matris et avunculi, nec non tutoris Verginii Rufi, II, 1, 8. ^f Studiis impense a puero addictus adeo, ut decimo quarto

^c Aerae vulgaris 62. Urbis Cond. Varron. 315. Massonus ad 17. et 25. (Nimirum sic laudabimus semper viri doctissimi vitam Plinii, ut iterum edita est, adscriptis annis aetatis, et, quoties opus est, paragraphis.)

^d Quae gens plebeia, sed nobilis eadem, Masson. 1, 2. De illius antiquitate ipse noster 8, 10, 3. cum non *subitas imagines* a suo etiam latere commemorat. An huc referri debeant statuæ principum in agris *per plures successiones* traditae 10, 24, 1. forte disputari possit.

^e Ita tamen, ut *Caecilli* no-

men non immutaret, aut produceret in *Caecilianum*, quod libera rep. fieri solebat. Etiam retinuit senatoriam patris dignitatem, cum intra equestrem subsistisset avunculus. v. Masson. 1, 6. Ceterum huic suo patri adoptivo immortalitatem adjuvit, libros et vitae. Alius rationem commemorando 3, 5.; et mortis genus celebrando 6, 16.

^f Nec diu adoprivo patre frui illi licuit, qui A. C. 79., cum XVIII. aetatis annum ageret, incendio Vesuvii perierit. Quid ipse interim Miseni egerit, narrat 6, 20.

aetatis anno tragoediam Graecam scriberet VII, 4, 2., Livium adolescentulus legeret VI, 20, 5., Ciceronem etiam adultus aemularetur IV, 8, 4., non contentus seculi eloquentia I, 5, 12., in cuius studio praecceptore Quintiliano usus est II, 14, 9. et Nicete Sacerdote VI, 6, 3. s ac in philosophia, praeter alios, Euphrate Stoico, quem in Syria miles audivit I, 10, 2. ^b Nec alienus a poetâ fuit VII, 4, 2. ingenium fortitus hilare ac poeticum V, 3, 2., ^c cuius tum alia specimina dedit, in epistolis reliqua VII, 4, et 9. tum maxime Hendecasyllaborum librum IV, 14, 8. ^k Sic indole capacissima omnium literarum, et inexhausto labore, id tandem consequutus fuit, ut omnes eruditi illum amarent I, 13, 6. eumque ac Tacitum pro doctissimis suorum temporum haberent VII, 20, 5. et IX, 23, 3. Recitationes in primis urgebat propter multiplicem usum V, 3, 8., nec ipse solum aliis auditor frequens aderat I, 13, 6. VIII, 12, 1., sed sua quoque poemata recitabat V, 3, 7. IX, 34. etiam

g De Quintiliano nupèr disputavimus, in praef. §. 9. sq. de Nicete vid. Masson. 14, 4. Quam incande illius temporis et scholae memoriam usurpaverit nosser, ipse docet 2, 18, 1. Condiscipulos habuit Voconium Romanum 2, 13, 5. et Romanum Firmum, erga quem liberalis est 1, 19. Alios quoque memorat, qui adolescentiam suam formarint, ut Corellium Rufum 1, 12, 12., Hispullam eius uxorem 4, 19, 7., Arulenum Rusticum 1, 14, 1. Spem de se magnam concitasse nostrum, inde quoque apparet, quod oppidum praedictis ipsius vicinum, Tifernum Tiberinum (quod di Ca-

stello) paene adhuc puerum patronum cooptavit 4, 1, 4.

h Etiam Artemidoro, de quo 3, 11.

i Solum forte crimen, quod adhaerescere in viro laude omnium cumulatissimo posse videtur, illud est, quod in hac ipsa epistola 5, 3. item 4, 14. et 4, 27. defendere studet, versus lascivi. Quam male ipsi defensio successerit, ad 4, 27, 4. indicamus. Quin parum etiam potestam fuisse puto. Vid. adscripta ad 7, 4.

k De historiis etiam scribendis illum cogitasse apparet ex 5, 8. Edideritne aliquid, non liquet.

actiones sed forenses orationes II, 19. ¹ et Panegyricum Traiano dictum III, 8, 4. Orator clarissimus fuit, ut nemo facile illi praeferatur. Nam undevicesimo anno dicere in foro coepit V, 8, 8. ^m et per omnem aetatem ⁿ causas egit tam apud Centumviros I, 18, 3. et IX, 23, 11, quorum iudicia *suam arenam* vocat VI, 12, 2. ^o et si indigna saepe eius ingenio erant II, 14, 1, quam in senatu nobiliores, ut contra P. Baebium Massam VII, ult. Caecilium Classicum III, 4. et 9. et Marium Priscum II, 11. ac pro Iulio Balbo IV, 9. et Rufo Vareno V, 20., quas in summam collegit VI, 29, 8. sq. ^q Honores gessit amplissimos. Fuit enim quaestor Caesaris VII, 16, 2. Tribunus militum III, 11, 5. ^r Tribunus plebis I, 23, 2. et P. 95, 1. Praetor III, 11, 2. et VII, 16, 2, ^s Praefectus aerarii Saturni V, 15, 5. P. 92, 1. ^t

^l Quam diligentiam adhibuerit, ut etiam orationes suas quam emendatissimas in manus hominum venirent, docet ipse 7, 17.

^m Inter primas forte fuit causa Iulii Pastoris, quam egit *adolescens* ille quidem, sed qui uxorem tamen iam haberet, I, 18, 3. eandem causam dum commemorat 4, 23, 1. *iuvenem* se ait fuisse.

ⁿ Etiam post Consulatum gestum. Vid. 4, 17, 3.

^o Quanto plausa auditus sit, ostendit 4, 16.

^p Publicicum Certum 9, 13. pro Clario 9, 28, 5.

^q In causis autem agendis non pactione modo, dono, et munere, sed xeniis etiam abstinuit 5, 14, 8.

^r Add. 10, 19, 1. 1, 10, 2. ubi *adolescens* se in Syria

ait militasse. Reditum e militia hac suum memorat 7, 4, 3. Cf. 8, 14, 7. et 8. Circa annum aetatis XXV., quae legitima aetas est, Quaestorem factum probabitur esse. Fuit autem Quaestor Caesaris cum Calpurnio Tirone. vid. 7, 16, 2. Quaestor nempe Caesaris, in quantum is Consul: Quaestor probo annuus, quae erudite demonstrat Masson. 25, 2.

^s Gessit Praeturam anno suae aetatis 31. et 32., Christi 93. quod luculenter et ingeniose demonstratum dedit Massonus.

^t Add. 10, 20, 1. et 24, 3. ubi plurium numero *indulgentia* veteris, et *delegati a vobis officii cura*, memoratur. Tamen Massonus 36, 7. post obitum Nervae a Traiano solo illud delegatum, e temporum rationibus ostendit. Quid si in scrip- tis et commentariis Nervae in-

Praefectus aerarii militaris (de quo VII, 14. n. v) Inscript. Consul III, 13, 1. et ep. 18, 1. et P. gr. x Angur IV, 8. y Propraetor provinciae Ponticae consulari potestate X, 77. n. et Inscript. z Curator alvei

ventum Plinium honore auxit Traianus? ut ad ambos referri factum posset. De occupationibus huius officii conqueritur 1, 10, 9. Menstruas tamen eius vices intelligimus ex 10, 24, 3.

x Nempe ostendit Cellarius ad l. c. vicissimam hereditatum ad aerarium militare pertinuisse. *Aerario militari praefectum*, etiam inscriptiones memorant. Plinius quidem nusquam, ut, diversi a praefectura aerarii Saturni, muneris meminit.

x In quo consulatu, (bimestri pro consuetudine illius temporis in privatis, de qua ad Paneg. 92, 4.) et quidem mense Septembri, Gratiarum actionem, sive Panegyricum habuit, qui exstat. Ceterum circa haec tempora etiam fuit Quinquevir sumtibus publicis minuendis, Virginio Ruso illum eligente, per quem ipse exularetur 2, 1, 9.

y Poterat Auguratum, vel aliud sacerdotium a Traiano 10, 8. Factum id anno Plinii circiter 41. probat Massonus §. 2.

z Cur *Propraetor* Plinius, cum ante ipsum Bithyniam rexissent *Proconsules*: quam vim habeat *consularis* illa, quae ipsi tribuitur in inscriptione, *patefascit*? eruditissimo disputat ad hunc annum, h. e. 41. et 42. Plinii, Christi 103. Massonus, qui etiam illud ostendit, non integrum biennium in provincia comitatum esse Plinium. Ce-

terum fabulam de Plinio ad Christianismum converso ad reditum ipsius e provincia refert Pseudo-Dexter in Chronico, et illius commentator Bivarius. Iussu enim Traiani appulisse ad Cretam, aedificationis cuiusdam causa, ibique a S. Tito Episcopo conversum ad fidem. Addit Dexter, *Nec desunt, qui putent, septima Sextilis ad Novocomum esse passum*. Sed puduit merito commenti illepidi (incructati licet in fictis Luitprandi adversariis n. 292. sq. p. 512.) viros doctissimos, qui acta SS. mensis Augusti Antverpiae ediderunt, qui ne verbo quidem mentionem illius rei inicere dignantur: neque opus nimirum erat, cum ipsam sinistri illius Dextri fidem in universum iam damnassent. Neque vero erat, quod refutaret illud Boxhornius in iudicio de Plinio, quod epistolis a se editis praemisit: multo minus refellendum erat ex 10, 97. ubi *exitiabilem* vocet *superstitionem* Christianorum. Parum enim hoc ad fabulam, quae postea in reditu ex provincia contigisse dicitur: nec appellat Plinius *exitiabilem superstitionem* (quae Taciti vox est An. 15, 44.) sed pravam et immodicam 10, 97, 8. Si omnino placeat refutare, illud est apertum, epistolas eius pertinere ad annum aetatis Plinii 55. tredecim

Tiberis V, 15, 2. n. et Inscription. Matrimonium bis contraxit: de priore nihil exstat ante viduitatem IX, 13, 4.; ^a alterum cum Calpurnia iniiit, Calpurnii Fabati ^b ex filio nepte, IV, 1, 1., quae abortum fecit VIII, 10., nec alio partu maritum beasse legitur: ipsa vero docta et studiis excolta IV, 19, 2. et VI, 7, 1. mariti, quamquam aetate maioris, amantissima IV, 19, 2. et 5. ^c ita ab amita Hispulla instituta, ibidem 1. et 6. Pater enim pridem decefferat V, 12, 2., cuius memoriae porticum avus dedicavit V, 12, 1., ipse vero avus, quum in Bithynia ^d Plinius cum uxore esset, mortem obiit X, 121., postquam senectutem in Transpadana exegerat VII, 16, 3. Frugalis et abstinens Plinius fuit II, 4, 3. et ep. 6, 4., ut voluptates etiam studiis condiret, IX, 36, 4. et inter venandum studeret I, 6. V, 18, 2. IX, 36, 6., ^e nec vero minus diligens pater familiae, qui

nimum annos ultra reditum ex provincia: v. n. 1. Potuimus autem de tanta immutatione tacere?

^a Nisi quod focrus meminit 1, 18, 3. cum esset adolescens, Domitianus adhuc imperaret. Et statim a morte Domitiani uxorem lugebat 9, 13, 4. cuius vitricus erat Vectius Proculus 9, 13, 13. Sic duo se matrimonia Domitiano imperante contraxisse ait 10, 2, 2. De quo loco Maffon. 36, 3.

^b Novocomensem et ipsum Fabatum fuisse satis apparet non tantum ex veteri inscriptione in Comensi agro reperta, quam post alios exhibet Grut. 382, 6. quamque ad nostrum pertinere non improbabile est: sed ex ipso nostro 5, 12, 2. 7, 16, 32, 1. coll. 7, 16, 4. et 7, 23, 1.

^c Quae epistola non diu post initum matrimonium scripta. Amoris sui vehementiam aliis quoque epistolis declaravit, ut 6, 4. et 7. it. 7, 5.

^d Non satis certo hoc ex laudata epistola colligitur, ubi excusat Plinius, quod iter uxoris diplomate iuverit. Non est credibile, mulierem delicatam et infirmam tantum iter, ea celeritate, sine marito concessisse. Potuit Plinius ut curator alvei Tiberis, vel alio quocunque nomine diplomatum potestatem habuisset. Haec etiam Maffoni est sententia ad 43, 8.

^e Hac ipsa epistola 9, 36. rationem totam in praediis suis vivendi aestivam percenset, ut ep. 40. hibernam persequitur.

praedia sua mirifice tum coluit, tum aedificavit, quod de Laurentino ipse narrat II, 17.; de Tuscis V, 6.; de Transpadanis ad Larium IX, 7., quam industriam et aliis praediis suis, V, 6, 45. enumeratis, adhibuisse non dubitandum est. ^f Mitis in servos I, 4, 4., adeo ut nullos *vinctos* haberet III, 19, 7. suisque domum permitteret instar civitatis esse, ac peculium morte ad familiares transmittere VIII, 16, 2. Iustitiam non tam ex legum rigore, quam aequitatis modulo persequeretur II, 16. et IV, 10. redemptoribus remissiones ob sterilitatem faciens VIII, 2. et X, 24, 5. Munificus in primis ^g, quod variis operibus ostendit. Templum enim Tifernatibus extruxit pecunia sua IV, 1, 5. et aedem Cereris in praediis suis IX, 39. Patriae sumtus partem in praecceptores publicos dedit IV, 13, 6., et ingenuis pueris alimenta annua constituit I, 8, 10. Etiam bibliothecam patriae publicam dedicavit I, 8, 2. II, 5. ^h Praeterea in multos privatos admodum liberalis, in Curianum Cratillae filium, cui legatum remisit V, 1, 10. in Voconium Firmum, cui censum equestrem supplevit I, 19., in Martialem, quem viati-

^f Fortis fuit, in causis etiam illis suscipiendis, quibus invisum se Domitiano et obnoxium delatoribus fieri, sciebat. Vid. I, 5, 5. sq. Itaque etiam reus futurus erat, nisi intersectus esset Domitianus 7, 27, 14. Eo defuncto, Helvidii Prisci ultionem fortiter suscepit. Totam rem enarrat 9, 13. add. 4, 21, 3. Quam non metuerit Artemidorum, philosophiae nomine ab urbe semotum, adiuvare, et quo suo cum periculo, refert 3, 11. Quo animo Corelliae caus-

sam contra C. Caecilium COS. designatum susceperit, narrat 4, 17. Add. 6, 8, 3.

^g In causis agendis non modo pactione, dono, munere, verum etiam xeniis semper abstulit. 5, 14, 8.

^h De sua in publicam rem liberalitate agit etiam 5, 7. ubi *undecies* h. e. 55000 florenos Rhenanos se republicae contulisse, gloriatur. Sic profocero, cuius heres futurus erat, publicam liberalitatem commendat 5, 12.

co iuuit III, 21, 2., in Artemidorum philosophum, cui urbe excedere iusso, quae Domitiani saevitia fuit, pecuniam, qua opus erat, a locupletibus negatam, ipse mutuatus, gratuitam dedit, III, 11, 2., in Quintiliani praeceptoris filiam, cuius dotem auxit VI, 32., in Corelliam, cui agrum minori pretio vendidit VII, 11. et 14., in Calvinam, cui patris debita remisit II, 4, 2. ^h His moribus ⁱ omnium bonorum benevolentiam conciliavit, ^k Traiani in primis, apud quem gratia valuit, ^l qua ad aliorum magis commoda, quam ad sua usus est. ^m Multa enim multis impetravit, peregrinis ius civitatis X, 4. et 6.; libertis ius Quiritium X, 4. et 105.; Voconio Romano condiscipulo ius trium liberorum II, 13, 8., et senatoriam dignitatem X, 3, 2.; Accio Surae praeturam X, 7. et aliis alia. Amicitiam cum optimo quoque coluit, ⁿ etiam periculo suo III, 11, 2. sq. ^o maxime cum literatis et studiorum sociis, in quibus Tacitum primo loco, et prope unum habuit, quem e vivis aemularetur, quod paul-

^h In Metilium Crispum, cui ordines impetraverat, et quadraginta millia numum (2000 fl. Rhen.) ad instruendum se ornandumque donaverat 6, 25, 2.: in Modestum, cui libertatem dubie legatam ultro dedit 4, 10.: in nutricem suam, cui agellum centum millium numum (5000 flor. Rhen.) donavit 6, 3.

ⁱ Quos gloriae studio incitatos fuisse, non disimulat 7, 33. (ubi Ciceronem suum imitatur fam. 5, 12.) conf. 6, 29, 3. Quam tamen ea in re moderationem adhiberi velit, docet 1,

8, 15. sq. Ceterum Imperatoris quoque gloriae se studiosum ostendit praesertim 10, 50.

^k Quanti illum Corellius fecerit, explicat 4, 17, 8.: esse, qui se imitentur, gaudet 6, 11.

^l Qui ipsum in consilium non nunquam adhibuit in cognitionibus, v. g. 4, 22, 1. et in re scriptis suis, libro decimo comprehensis, tractat amantissime.

^m Tamen etiam ad sua: ut ad ius trium liberorum 10, 2. ad auguratum 10, 8. etc.

ⁿ Suum in laudandis amicis studium suavissime excusat 7, 28.

^o Vid. ad proximam notam f.

lo maior aetate erat, VII, 20, 4., quem etiam ingenio, doctrina, honoribus est adsequutus, isque vicissim tanti Plinium fecit, ut libros suos emendandos ei crederet VII, 20, 1. Hi duumviri principatum in literis tenuere, ut una nominarentur, quum de studiis sermo esset VII, 20, 5., in hos coniectura ferretur, si de doctis non nominatis esset ferenda IX, 23, 3. Ceterorum amicitiae epistolis illustratae sunt. ^p Corpore fuit imbecillo et minus robusto, quod *corpusculum* Traianus dixit X, 29, 1., et intentius causam orantem per libertum admonuit, ut lateri confuleret II, 11, 15. Aliquando lippitudine laboravit VII, 21, 1., honestissimis causis, lucubrationibus contracta, quibus et ceterae imbecillitates maiorem forte partem imputandae sunt. ^q De morte nihil certo constat: simile autem vero habetur, per plurimum imperii Traiani tempus, aut paullo ultra, vitam produxisse. ^r

^p Vid. Index hominum, cui inteximus catalogum eorum, quibus inscriptae sunt epistolae.

^q Aegrotasse illum etiam circa Nerae mortis tempus, apparet ex 10, 24, 3. et gravissimo quidem 10, 4. Forte idem fuit morbus, in quo abstinentiam suam et moderationem probavit 7, 1, 4. sq.

^r Certe inter epistolas eius, ut nulla habet characterem temporis prioris anno Plinii 36. (vid. Masson. h. a. §. 10.) ita nec ulla recentior anno aetatis illius 55. certis indiciis, deprehendi a Massono potuit. Ceterum,

quoniam hic sumus, illud etiam adnotare iucundum est, quod nec anuli sui ἀποσφραγισμα s. typum ignorare nos voluit, *quadrigas* 10, 16, 3. Tandem illud forte huc referendum superest, librum octavum editum videri post nonum Massono 44, 3. nonum autem ipsum aliquo post sex priores intervallo editum, ad 45, 2. colligit ex 9, 19, 1. coll. 6, 10, 4. Cetera, quae ad literariam epistolarum historiam pertinent e Fabriciana Bibliotheca petenda sunt, cui quod adiiciamus, in tanta praesertim Schwarziani operis expectatione, iam non habemus.

INSCRIPTIONES ANTIQVAE DE PLINIO.

I.

COMI in exteriori structura templi maximi.

(Nescio unde acceptam dedere editores a seculo inde plerique.)

C. PLINIO L. * F. O. ** V. F. CAECILIO SECUNDO
COS. AVG. CVRAT. TIBER.

* *Lucii Fillo*, quod probat Maffonus prae aliorum C. sive *Cail.*
** Sic vitiose dant pro ovf. quod est in aliis, h. e. *Oufen-
tina tribu*, Vid. Maffon. 1, 9.

II.

In AGRO COMENSI ap. Gruter. p. 454, 5.

C. P L I N I O L. F.
O V F. C A E C I L I O
S E C V N D O. C O S
A V G V R. C V R. A L V. T I B
E R. E T. C L O A C. V R B
P R A E F. A E R. S A T. P R A E F
A E R. M I L. Q. * I M P
S E V I R. ** E Q. R O M
*** L. E G. I I I. G A L L. X V I R O
S T L. I V D. F L. **** D I V I T. A V G
- - - - R C E L I E N S

* *Quaestori Imperatoris* sive
Caesaris.

** h. e. tui de sex turmis equi-
tum Rom. praefecto. v. Maffon. 22.

*** Supplendum TRIBVNO, vo-
lunt Fabrettus inscr. c. 5. p. 411.

et Maffonus; quod Gadius vo-
luisse dicitur LEGATO, forte non
tam ita legi, quam suppleri vo-
luit.

**** *Flamini Divi Tui Aug.*
Maffon. 19, 1.

III.

MEDIOLANI in aede S. Ambrosii apud Grut. p. 454, 3. et plenius 1028, 5. nec sine aliqua varietate, quae tamen fidei antiquitatis derogare non debet. Tabula lapidea in partes secta, et formata in sarcophagum, a posterioribus, lacunis et coniecturis occasionem dedit. Fundus quasi et substantiâ bona. Nempe priori loco sic:

C. PLINIVS. C. * F. C. N.

CAECILIVS. SECVNDVS

COS. **AVGV. LEGAT. PRO ***PRAET
 PROVINC. PONTI. CONSVLARI PO
 TESTATE. IN. EAM. PROVINCIAM. AB
 IMP. CAESARE. NERVA. TRAIANO
 AVG. GERMANICO. MISSVS ****
 CVRAT. ALVEI. TIBERIS. ET. RIPAR
 PRAEF. AERARI. SATVRNI. PRAEF
 AERARI. MILIT. LEG. LEG. VI. GALLIC.
 X. VIR STLIT. IVDICANDIS

Posteriore loco eadem fere, h. e. tenui modo, et quae descriptorum ingeniis tribui possit, varietate; sed a verso penultimo et voce MILIT. sic pergitur:

QVAEST. IMP. SEVIR. EQVITVM - - - - -
 TRIB. MILIT. LEG. III. GALLICAE - - - - -
 X. VIR. STLITIB. IVDICANDIS. THER † - - - - -
 ADIECTIS. IN. ORNATVM. H-S CCG - - - - -
 AMPLIVS. IN. TVTELA. H-S CC. T. F. I.
 ET. LIBERTORVM. SVORVM. NOMIN. H-S | XVIII | LXVI. DCLVI. REI
 INCREMENT. POSTEA. AD. EPVLVM. PLEB. VRBAN. VOLVIT. PERTIN
 AMPLIVS. DEDIT. IN. ALIMEN. PVEROR. ET. PVELLAR. PLEB. VRB. H-S -
 IN. TVTELAM. BYBLIOTHECAE. H-S. C. - - - - -

* Vid. ad Inscr. I. not. a. Et sic quoque apud Gruterum posteriore loco legitur, nempe, L. F. OVF. CAECILIVS etc.

** om. cos. Grut. p. 1028.

*** PRAEC. PR. Grut. p. 1028. vitiose.

**** om. Grut. p. 1028.

† Haec ita supplet Alciatus in hist. Mediol. L. 2. *Thermas adiectis in ornatum festertis ter-*

centis, et eo amplius in tutela (s. tutelam) festertis ducentis testamento fieri iussit. Reliquae viri interpretationes non sunt magni momenti, quas videre licet etiam ap. Massonum. Et multum sane passam esse ultimam inscriptionis partem, apparet. Operae pretium fuerit, eam cum archetypo, si adhuc exstat, iterum conferri.

TESTIMONIA ET IVDICIA
ALIORVM SCRIPTORVM VETERVM.

MARTIALIS *lib. X. Epigram. XIX.*

Nec doctum satis, et parum severum,
Sed non rusticulum nimis libellum
Facundo mea Plinio Thalia,
I, perfer.

Posteriora Epigrammatis verba nosse epistola ultima libri III. repetit.

Ponitur hic vulgo QVINCTIL. 12, 10, 11.

Hinc vim Caesaris, indolem Caecilii, subtilitatem Callidii, gravitatem Bruti, acumen Sulpicii, acerbitatem Cassii, diligentiam Pollionis, dignitatem Messallae, sanctitatem Calvi reperiemus. In his etiam, quos ipsi vidimus, (*sic est, non videmus, ut quidam dedere*) copiam Senecae, vires Africani, maturitatem Afri, iucunditatem Crispi, sonum Tracchalli, elegantiam Secundi.

Sed observavimus ad h. l. non *Plinium Secundum* hic laudari, sed *Iulium Secundum*, de quo 10, 1, 120. Ibidem l. 122. ea dicit, quae ad Secundum nostrum vel maxime pertinent:

Habebant, qui post nos de oratoribus scribent, magnam eos, qui nunc vigent, materiam vere laudandi. Sunt enim summa hodie, quibus illustratur forum, ingenia. Namque et consummati iam patroni veteribus aemulantur, et eos juvenum ad optima tendentium imitatur ac sequitur industria.

MACROBIUS *lib. V. Saturn. cap. I.*

Quatuor sunt genera dicendi: copiosum, in quo Cicero dominatur; breve, in quo Sallustius regnat; ficcum, quod Frontoni adscribitur; pingue et floridum, in quo Plinius Secundus quondam, et nunc nullo veterum-minor Symmachus luxuriatur.

SIDONIUS APOLLINARIS *lib. I. ep. I.*

Epistolas omnes, retractatis exemplaribus enucleatisque, uno volumine includam, Q. Symmachi rotunditatem, C. Plinii disciplinam maturitatemque, vestigiis praesumptuosis insequuturus.

IDEM *lib. IV. epist. III. ad Claudianum, Mamerti, Viennensis episcopi, fratrem, ut ex epist. XI. apparet.*

Si reare quemquam mortalium (cui tamen sermocinari Latialiter cordi est) non pavere, quum in examen aurium tuarum, quippe scriptus, adducitur, tuarum, inquam, aurium, quarum peritiae, si me decurforum ad hoc aevi temporum praerogativa non obruat, nec Frontoniana gravitatis, aut ponderis Apuleiani fulmen aequiparem; cui Varrones, vel Atacinus, vel Terentius, Plinii vel avunculus vel Secundus, compositi impraesentiarum rusticabuntur.

Eodem libro, epist. XXII.

Ego Plinio, ut discipulus, adfurgo.

Perpetuus enim imitator Plinii est Sidonius, ut doctissimus interpres Io. Sanaro passim observavit.

IDEM *lib. VIII. epist. X.*

C. Plinius pro Accia Variola plus gloriae de centumvirali suggestu domum retulit, quam quum

Marco Ulpio, incomparabili principi, comparabilem panegyricum dixit.

AVRELIUS CASSIODORUS *in Chronico, sub Traiano.*

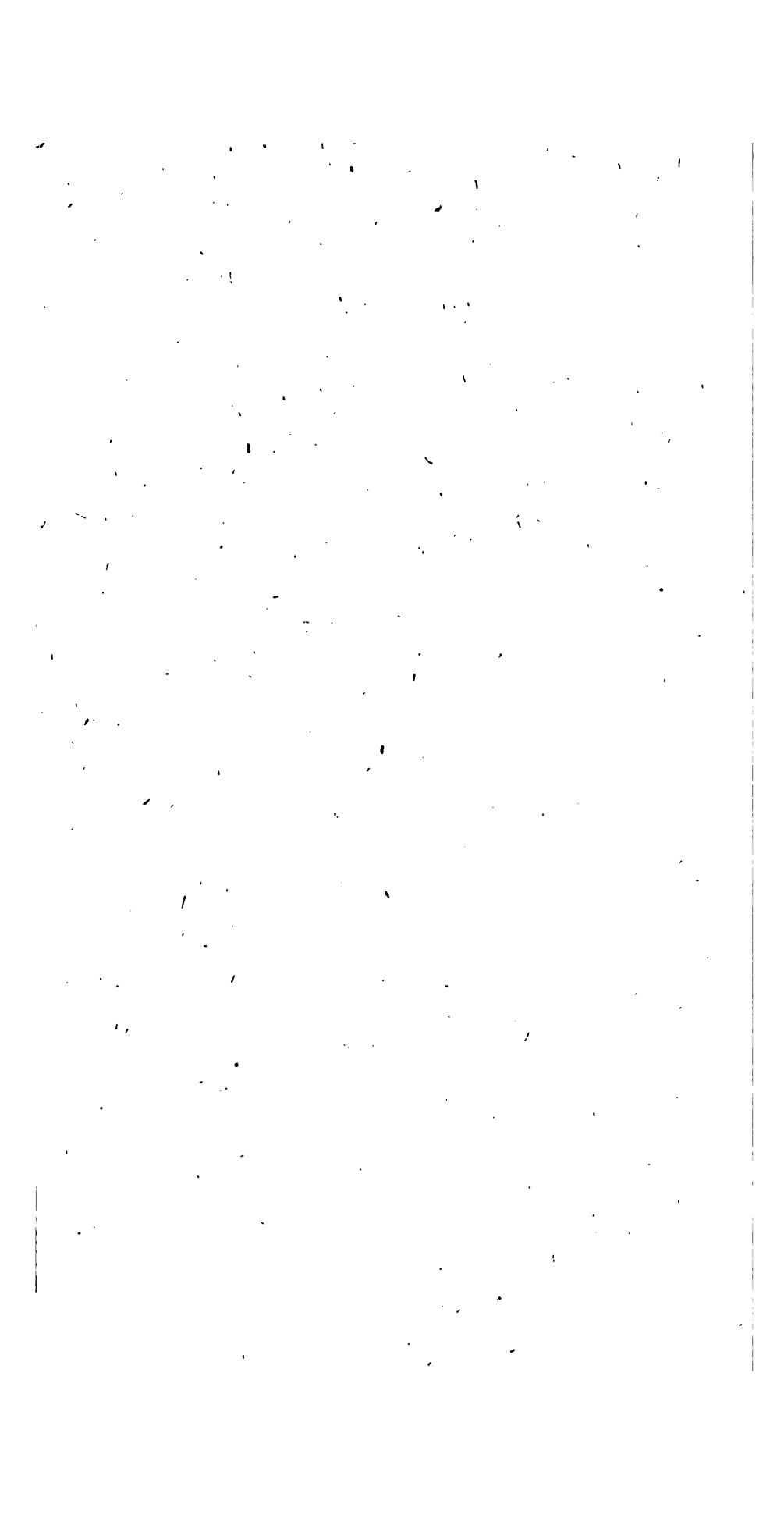
CELSVS ET CRISPINVS. His consulibus Plinius Secundus Novocomensis orator et historicus insignis habetur, cuius ingenii plurima opera exstant.

[Recentioribus temporibus Secundus, qua civis, qua scriptor, iudicia expertus est satis severa, et quae eius *Philautia* non sperasset. Alierus quidem, clari apud Italos nominis scriptor, quid de Panegyrico senserit, in vulgus notum est. Burmanno ad Ovid. Metam. 15, 848. Plinius dicitur aulicae adstantationis princeps et pudendum posteris exemplar: Gierigio ad Epist. T. 2. p. 122. b. magnorum simius virorum, et in Argum. ad Epist. 33. l. 7. simius Ciceronis. Ipse Gesnerus, sincerus ille virtutum eius admirator et praeco, in epistola ad I. A. Ernestium bonam partem Plinii scholasticam esse fatetur. De meo sensu si quid adiscere licet, non nego, me, a Tullianarum Epistolarum lectione recentem, Plinianas fastidire; Panegyrici autem nihil propemodum legere posse, quin miseratione commovear hominis, cuius spiritus, si quos unquam habuit, temporum infelicitas adeo fregerat, ut, rebus in meliorem statum conversis, de principe bono vix aliter, ac vilissimum mancipium idemque astutissimum de domino truculento, loqui et scribere auderet. Sane facilius erat flosculos carpere orationis, quam magnanimitatem referre generosorum Romuli nepotum. S.]

C. PLINII CAECILII

SECUNDI

EPISTOLAE

C. PLINII CAECILII
SECUNDI
EPISTOLARVM
LIBER PRIMVS

I.

*Septicio Epistolarum opus, eiusdem hortatu collectum,
dedicat.*

C. PLINIUS SECUNDVS SEPTICIO SVO S.

Frequenter hortatus es, ut epistolas, si quas paullo accuratius scripsssem, colligerem publicaremque. Collegi, non servato temporis ordine, (neque enim historiam componebam) sed ut quaeque in manus venerat. Superest, ut nec te consilii, nec me poeniteat obsequii. Ita enim fiet, ut eas, quae adhuc neglectae iacent, requiram; et si quas addidero, non supprimam. Vale.

I, 1 *si quas paullo accuratius*
Bene tuentur VV. DD. *si quas.*
Codd. Bodl. et Excerpta Brumm.
male *quas.* Ita Latini ad Graecorum morem, quorum in libris *εἰ τις* similiter in *ὅς τις* saepe depravatum fuit. S.

In Rom. legitur: *si quas paullo cura maiore* [non *curatius*, ut vulgo] *scripsssem*, ut Cortius edidit. — Mox in eadem: *sed ut quaeque in manus venerant*, ut Barthii codex. H.
2 *ut eas*) Malim *ut et eas.* S.

A

Librum suum emendandum mittit.

C. PLINIUS ARRIANO SVO S.

Quia tardiozem adventum tuum prospicio, librum, quem prioribus epistolis promiseram, exhibeo. Hunc, rogo, ex consuetudine tua et legas et emendes: eo magis, quod nihil ante peraeque eodem ² ζήλω scripsisse videor. Tentavi enim imitari Demosthenem, semper tuum, Calvum, nuper meum,

1 Π. ΑΡΡΙΑΝΟ) Arrianum esse Maturium Gierigius putat, a Plinio mire laudatum III, 2. Idem dudum placuerat Catanaseo. Minus certa res Gesnero visa. vid. Indic. Homin. Illustr. S.

1 *librum, quem — promiseram*) Actionem pro Accia Variola Catanaseus intelligit, de qua 6, 33 int. sed nullum in ea huius rei vestigium; est etiam contra aliquid. Haec *tota prope in contentione dicendi*; illic maior longe varietas. Comparata utramque epistolam. G.

Facile assentior Gesnero. Sed Gierigii idem probantis ratio, quod Plinius in illa pro Accia Variola actione sibi mirifice placeat, de hoc autem libro satis modeste iudicet, parum ponderis videtur habere. Potuit aliter scribere Romano, cui liber legendus et *admirandus*, aliter Arriano, cui legendus et *emendandus* mitteretur. S.

Liber, cuius hic mentio fit, non fuit *actio pro Variola*: sed vel in Publicium Certum, de qua lib. VIII. ep. 13. vel alia. Antea enim longae desidia sub Domitiano indormierat. Vid. lib. VIII. ep. 14. 8. Actio pro Variola edita est, cum iam multae Plinii orationes exstarent. Vid. lib. VI, ep. 33. 11. H.

eodem ζήλω) Ardore, studio, contentione, ut solent nimirum, qui aemulari aliquem, et si pos-

sint, superare conantur. *Alter lectio, *stilo*, non absurda illa quidem, sed nemo stilo in ζήλω mutaturus erat. G.

Sed poterat aliquis *stilo* apposuisse, interpretandi causa. Nam ζήλον hoc sensu dictum esse, patet ex Plutarch. Anton. cap. 2. *ἐχρήτο δὲ τῷ καλουμένῳ μὲν Ἀσιανῶ ζήλω τῶν λόγων, ἀνθούνηι μάλιστα κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον* etc. E.

Non erravit, si quis *stilo* interpretandi causa appoluit. Ζήλος enim hic non est, ut nonnullis placet, *ardor*; sed *imitatio, aemulatio*. Lege quae sequuntur. S.

2 *Tentavi enim — orationis*) Rom. *Tentavi enim imitari Demosthenem, semper tuum, nuper meum, dumtaxat figuris orationis*. Tertius ergo Romanus hic testis veterem lectionem confirmat, quam aperte corrumpunt, qui *Calvum nuper meum* scribunt. Recte etiam *dumtaxat* cum Paris. codice praeposit, ut semper fere Plinius. Vid. lib. III. 9. 26. lib. III. 9. 7. lib. V. 21. 4. lib. VIII. 16. 2. ep. 13. 4. ep. 34. 1. lib. X. 13. ep. 64. 4. ep. 113. 2. H.

Calvum, nuper meum) Indicat, se non ita pridem imitari Calvum coepisse, laudatque Arrianum, perpetuum Demosthenis aemulum. De utroque in Indice agitur. *Ceterum fere est, ut praec-

figuris dumtaxat orationis. Nam vim tantorum virorum pauci, quos aequus amavit, adsequi pos-

seram lectionem a Cortio prolata firmatamque e MSS. *Tentavi enim imitari Demosthenem semper tuum, nuper meum, figuris dumtaxat orationis. Nam vim tantam verborum pauci, quos aequus amavit, sequi possunt.* Sed quod non apparet, quomodo *Calvum*, si non fuerit in libris antiquis, intrudere aliquis potuerit; facile contra est vocem quamcumque excidere: nihil ausus sum mutare. G.

Audaciorem criticum hic locus postea nactus est Wagnerum, Conrect. Merseb. dissert. 1781. edita. Is igitur, cum *Calvum* in h. l. ferri non posse aliquot argumentis docuisset, pro ea voce graecam *ἰγώλιον* inferendam, omnemque locum ita legendum statuit: *Tentavi enim imitari Demosthenem, ἰγώλιον semper tuum, nuper meum, figuris dumtaxat orationis. Nam vim tantam verborum pauci, quos aequus amavit, adsequi possunt.* Nullam ego sententiam dico. Illa una *vis verborum*, quam lectionem illa crisis necessariam facit, me male habet. *Vim* Demostheni tributam scio, et intelligo, sed cur *verborum*? Nullane Demosthenis in sententiis *vis* erat? Imo vero maxime in his et in omni non tam verborum quam rerum sanctorumque tractatione. cf. not. seq. E.

vim tantorum virorum) Cogitent, qui haec legunt, omnem virtutem oratoriam, quae inventionem, acuminem, spiritum, et vehementiam dicendi conjinetur, et maxime argumentando, persuadendo, commovendique animis se exerit. Ab ea differt facultas eloquendi, quae maxime figuris orationis, et elocutionis virtutibus cernitur. E.

Rom. *Nam vim tantam verborum qui possunt?* In vulgata lectione primum nihil signifi-

cant verba *tantorum virorum*, eaque ita, ut in Romana est, iam Cortius e Mediceo correxit: postrema vero glossa laborant, pauci quos aequus amavit adsequi possunt. Mirum est, quam in his libri variant: uni Mediceo plurimum tribuit Cortius, in quo reperit, *Nam vim tam* [compendio scripturae, pro *tantam verborum pauci, quos aequus amavit, qui possunt.* Sed Mediceus veram quidem lectionem, sed eam glossa oneratam, servat: ceteri utramque corruerunt. Cortius quidem pronomen *qui* in Mediceo ex *sequi* putat esse truncatum: sed hoc minus significat, quam *adsequi*, quod in ceteris est; nec saepe Plinius Virgilianis versibus pro suis utitur, quod ter fortasse fecit, lib. VI. ep. 20. et 33. lib. VIII. ep. 13. Itaque omnibus vulgatis Romanam lectionem praefero: *Nam vim tantam verborum qui possunt?* in qua ex superioribus verbum *imitari* subintelligitur. Cic. lib. II. de leg. c. 7. *Quis enim id potest, aut unquam poterit imitari?* Quintil. lib. X. cap. 2. 13. *Imitabilia non sunt ingentium, inventio, vis, facilitas.* Quoniam Phinius interrogans scripsit: *Nam vim tantam verborum qui possunt?* responsi loco aliquis Virgilianum versum adiecit: *pauci quos aequus amavit.* Is postquam a librariis cum Plinianis verbis contextus, (ut in Mediceo) cum sequentibus vero male cohaerere visus fuit: in aliis exemplaribus *qui* mansit, in aliis inductum, et fulciendo hiatui *adsequi* arcessitum fuit. Hinc omnis illa lectionis varietas, quam Cortius adnotavit: qua vero facile nunc carere possumus, postquam erroris fontem reperire contigit. H.

Praeclara crisis Heusingeri. Quam qui convelli eo posse opi-

3 sunt. Nec materia ipsa huic (vereor, ne improbe dicam) aemulationi repugnavit: erat enim prope tota in contentione dicendi, quod me longae defidiae indormientem excitavit, si modo is sum
4 ego, qui excitari possim. Non tamen omnino Marci nostri *ληκίδους* fugimus, quoties paululum

nantur, quod vis Demosthenis non in solis verbis fuerit, dubito an satis expenderit, qua oppositione Plinius hic utatur. Neque enim verba sententiis opponit, sed vim verborum figuris orationis. Verborum autem vim maxime ex sententiis, uberrimo fonte τῆς τοῦ λόγου δυνάμειος, manare, nemo nescit. Itaque locus sic constituendus: *Tentavi enim imitari Demosthenem, semper tuum, nuper meum, dumtaxat figuris orationis. Nam vim tantam verborum qui possunt? S.*

pauci, quos aequus) Proverbia formam dat Virgiliano ex Aen. 6, 129. *Pauci, quos aequus amavit Iuppiter, atque ardens evexit ad aethera virtus. G.*

3 *ne improbe dicam*) Excusat verbum aemulationi, quod arrogans videri potest et *improbum* h. e. impudens, nimis audax, quae frequens verbi notio. G.

si modo is sum ego, qui excitari possim) Rom. et Medic. *si modo is sum ego, ut excitari possim.* Utrumque Ciceronianum est. Cicer. lib. V. ep. 8. med. *Is enim tu vir es, et eum me esse capto, ut — coniunctionem amicitiamque nostram utrique nostrum laudi sperem fore.* Et Brut. ep. 15. *nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent.* Vid. Horat. Turf. Schwartziannum cap. CXXII. 13. p. 450. a quo haec sumsi. Non dissimile est illud infra ep. 13. 6. *Neque enim quisquam est sese, qui studia, ut non simul et nos amet. H.*

Magis tamen Tullianum puto qui. Discas id ex elaboratissima

epistola ad Lucceium V, 12. p. 121. ed. Ernest. *Neque enim tu is es, qui, qui sis, nescias.* Mirus, ut videtur, suaviter ad aurium sensum. S.

4 *Non tamen — admonemur*) Rom. *Non tamen omnino Marci nostri τὰς ληκίδους fugimus, ut etiam paulum itinere cedendo in tempestivis amoenitatibus submovemur.* Parum hinc abit Mediceus, ut his auctoribus legi possit: *ut etiam paulum itinere, cedendo non in tempestivis amoenitatibus, submoveremur.* Sed si per libros liceret, *cedendo carere possemus. H.*

Bene servavit articulum ante *ληκίδους*, in aliis quoque editionibus Cortio repertum. S.

Marci nostri) Ipso praenomine familiaritatem, quae sibi cum Cicerone intercedat, significat, ut ille: *O Tite, si quid ego adiuro* etc. *Gaudent praenomine molles Auriculae. G.*

ληκίδους) Ab ipso cum Tullio sumserit *ληκίδους* noster, non dubium est, illas ea qua Tullium significatione posuisse. Aperte autem ad pictores, qui pigmenta in hoc vasis genere habent, ille refert ad Att. I, 14. ubi de Crasso: *Totum hunc locum, quem ego, varie meis orationibus soleo pingere, de flamma, de ferro (nostri illas ληκίδους) valde graviter pertexuit.* Nescio, quam bene huc refert Cresollus dulcia illa vel eclegmata vel forbitiunculas, quibus laevorem quendam et splendorem voci conciliarent Sophistae. Vid. illius Theatr. rhetor. 3, 18. et Vacatt. auctumn. 3, 9, 2. p. 504. G.

itinere decedere non intempestivis amoenitatibus admonebamur: acres enim esse, non tristes, volebamus. Nec est quod putes, me sub hac exceptione veniam postulare. Immo, quo magis intendam limam tuam, confitebor et ipsum me et contubernales ab editione non abhorreere, si modo tu fortasse errori nostro album calculum adieceris. Est enim plane aliquid edendum, atque utinam hoc potissimum, quod paratum est! (audis defidiae votum,) edendum autem ex pluribus causis: maxime quod libelli, quos emisimus, dicuntur in manibus esse, quamvis iam gratiam novitatis exuerint; nisi tamen auribus nostris bibliopolae blandiuntur. Sed sane blandiantur, dum per hoc mendacium nobis studia nostra commendent. Vale.

III.

Caninium occasione amoenitatum patriae hortatur, ut omissa rei familiaris cura, studiis se literarum a mortalitate vindicet.

C. PLINIUS CANINIO RVFO SVO S.

Quid agit Comum, tuae meaeque deliciae? quid suburbanum amoenissimum? quid illa porticus,

Non aberrabit a sensu, qui *ἀ-
κροῦς* non tantum pigmentis, sed et unguentis servivisse cogitet. Nam et pictam, et unctam orationem veteres eodem fere sensu dixere. De utroque cf. *Lex. technol. rhet. v. pigmenta; pingere; unctus. E.*

itinere decedere) quod fit in oratione digressionibus, quae varietate rerum delectant, et quasi reficiunt lectorem, ut locorum amoenitates viatorem. Simili metaphora Livius 9. 17. *amoena legentibus diverticula dicit. E.*

acres enim esse, non tristes,

volebamus) *Acres* dicit, qui ita est. vehemens et severus in oratione, ut tamen a splendore, et cultu laetiori et iucundiori non abhorreat; quo sensu Graeci dixerunt τὸ δριμύ, vel δριμύτητα, quam Eustath. ad Hom. ll. γ. p. 433. ait apud Rhetores esse *ἐντρασιν τῆς γλυκύτητος. Tristem*, semper et continuo severum, horridum, nihilque dantem delectationi aut venustati. Cf. Epist. 2, 5 et Cic. Brut. 30. ubi *triste* et *severum* dicendi genus iungitur. *E.*

Vid. Ernest. *Lex. Techn. Graec. Rhetor. v. Δριμύ. Δριμύτης. S.*

- verna semper? quid πλατανών opacissimus? quid Euripus viridis et gemmeus? quid subiectus et seruiens lacus? quid illa mollis, et tamen solida, gestatio? quid balineum illud, quod plurimus sol implet et circumit? quid triclinia illa popularia? quid illa paucorum? quid cubicula diurna nocturna? Possidentne te, et per vices partiuntur?
- 2 An, ut solebas, intentione rei familiaris obeundae, crebris excursionibus avocaris? Si te possident, felix beatusque es: sin minus, unus ex multis.
- 3 Quin tu (tempus est enim) humiles et sordidas curas aliis mandas; et ipse te in alto isto pinguique secessu studiis adferis? Hoc sit negotium tuum, hoc otium: hic labor, haec quies: in his vigilia, in his

III, 1 *Euripus viridis et gemmeus*) Non ipsius aquae per ambares et anfractus derivatae atque (instar Chalcidici illius *Euripi*) adfluentis refluentisque coloris intelligo; sed ripae, quam non arenosam, sed herbis floribusque amoenam indicat: ut nempe *gemmea* alias *prata* dicit. vid. Ind. De *Euripi* illis aliquoties Seneca, et quos praeterea laudat Daviel. ad Cic. de nat. Deor. 2, 1, ubi cum *Nillis* eoniunguntur. G.

subiectus et seruiens lacus) Prius ad viciniam et continentiam, si fas est ita vocari, refero; de quo quidem dubium nullum est: alterum vero ad usum, quem quid praestat per id ipsum, quod vicinum est: ut hic *servit lacus Euripo*, vel implendo, vel (si *subiacere* ad humiliorem necessariam locum referendum putet) exonerando recipiendoque. Ita 5, 6, 23. *Piscina fenestris servit* h. e. prospectum illis amoeniorum praebet; cui similitimum illud Statii silv. 2, 2, 75. *Servit sua terra fenestris*. Sic Quinctil. 9, 4, 63. *Non enim cohaerent altis, neque praecedentibus servantur*, illustrandis nimirum, confirmandis etc. Lau-

davit ista Cortius, sed simpliciter ad viciniam retulit. Utrum attulerit aliquid Marklandus ad l. c. Statii, quod ab hac sententia nos demovere possit, non licet iam arbitrari. G.

Nihil eiusmodi Marklandus affert, modo laudans, praeter Plin. 5, 6., Senecam Herc. Oet. 776. *Phryxum mare scandit Caphareus: servit hoc Austro latus*. Ceterum dubitare noli, quin *subiectus* ad humiliorem locum referendum sit. S.

quid triclinia — paucorum?) *Quid triclinia illa popularia, illa paucorum?* Rom. bene: et sic Brummer. cod. A. et Neapolitan. H.

diurna nocturna) Bene cod., copula neglecta, *diurna, nocturna*. Augetur sic vis orationis. — Mox malim ex codd. *Possident te et per vices partiuntur, an, ut solebas* etc. S. 3 in his — reponatur) Rom. in his vigilia, in his etiam somnus reponatur. H.

Perperam. Sed placet *vigiliae* e quinque codd. enotatum. Vulgatae fontem Cortius perite ostendit. Contrario modo peccat cod. Haverk. in Liv. I, 47, 4. Vid. infra ad 2, 8, 1. S.

etiam somnus reponatur. Effinge aliquid et excude, quod sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur: hoc numquam tuum desinet esse, si semel coeperit. Scio, quem animum, quod horter ingenium. 5 Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tanti, quanti vis deberis aliis, si tibi fueris. Vale.

IV.

Laudata rerum copia in villis socrus suae, et servorum diligentia, illam ad sua praedia invitat.

C. PLINIVS POMPEIAE CELERINAE SOCRVI S.

Quantum copiarum in Ocriculano, in Narniensi, in Carfulano, in Perusino tuo! In Narniensi vero

4 excude) Exclude, quod habent quidam Codices, si ideo praefendum putant viri docti, quia sit commoda et nitens translatio ab avium fetu sumia; fugit eos ratio: cum excudendi verbum ea in re et ipsum satis frequenter usurpari, rustici nobis doceant. Deinde excude ad nobilissima etiam statuaria aere opera refertur; et crescit oratio, cum alteri effinge, quod ad plastas et figulos, in cera et argilla occupatos, pertinet, excude subiicitur. G.

Graecorum hunc usum loquendi, latino simillimum, confirmavit Heyn. ad Pind. Ol. 6. 161. et Eichstädt. Ep. ad Ast. p. 177. E.

Rom. Effinge aliquid et excude, non exclude, ut Medic. quod non placet. Et mox: hoc numquam desinet esse, si semel coeperit, tuum. Hoc et Cortio adridet, quod ita et Medic. H.

5 ut tibi ipse sis tanti) Cic. ad Q. Fr. 3, 6. Cessator esse noli, et illud γῶνδῃ εἰσὺνδὸν noli putare ad arrogantiam minuentem solum esse dicendum, verum

etiam, ut bona nostra nobis. G.

Leg. ut tibi ipse sis tanti — S.

IV, 1 Quantum copiarum —

sufficit) Haec esse abrupta, et ne

latus latina quidem, recte monuit

Giergius, qui, donec meliora proferantur,

ita legendum putat: Quam me copias tuas in Ocr-

iculano, in Narniensi, in Carfulano,

in Perusino tuo delectent,

in Narniensi vero etiam bal-

neum, ex epistolis meis intel-

lexisti, quamquam pluribus opus

non est, sed una illa brevis et

vetus sufficit. Haec planam quidem

et probabilem sententiam habent:

sed vereor, ut Plinius nunc illa sic scripserit. Amat

Plinius et abrupta, praesertim cum

quaedam admiratur et laudat,

et in brevioribus epistolis, qualis

haec est. Fortasse una interpunctio

locus adiuvandus hoc modo:

Quantum copiarum in Ocr-

iculano, in Narniensi, in Car-

fulano, in Perusino tuo! In

Narniensi etiam balneum! ex

epistolis meis (nam pluribus

opus non est) una illa brevis

et vetus sufficit. Socrus haec,

etiam balineum! Ex epistolis meis (nam iam tua
 2 opus non est) una illa brevis et vetus sufficit. Non,
 me hercule, tam mea sunt, quae mea sunt, quam
 quae tua: hoc tamen differunt, quod sollicitius et
 3 intentius tui me, quam mei excipiunt. Idem for-
 tasse eveniet tibi, si quando in nostra diverteris.
 Quod velim facias: primum, ut perinde nostris re-
 bus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, ut mei exper-
 giscantur aliquando, qui me secure ac prope negli-
 4 genter expectant. Nam mitium dominorum apud
 servos ipsa consuetudine metus exolefcit: novitati-
 bus excitantur, probarique dominis per alios magis
 quam per ipsos laborant. Vale.

V.

Mores subdolos M. Reguli caussidici ostendit.

C. PLINIUS VOCONIO ROMANO SVO S.

Vidistine quemquam Marco Regulo timidiorem
 humilioremque post Domitiani mortem? sub quo

quamvis abrupta, sine dubio recte intelligebat. Scilicet illi, non nobis, scripserat Plinius. Laetabar, cum diu post, quam haec scripseram, viderem viri docti, qui in Ephem. lit. Ienens. huius loci censuram posuerat, sententiam illi meae plane similem esse. E.

Idem et mihi in mentem veniat, antequam Ernestii notam vidissem. Itaque sic interpuncti. Certe Gierigii interpolatio reprobanda, incidens illa nervos orationis. Quod autem Ernestius ante etiam omisit vero, et tam tuis mutavit in pluribus, imprudentis calamo videtur excidisse. S.

in *Carfulano* Rom. in *Carfulano*, ut in quibusdam Catanacis legit. H.

Ex epistolis meis) Significatne alias a se epistolas editas? Cer-

te provocat ad eam, quam olim scripserit ad socrum. G.

3 *diverterts*) Gierigius *deverters*; et sic Ernestius editurus erat. Bene. Perpetua horum verborum consilio. Vid. Drakenborch. ad Liv. 1, 51, 8. S.

4 *per ipsos*) Sic optimi libri: intelligo autem dominos. Per se ipsos fecerunt, qui ad servos referrent, quod etiam si ponas, tamen illud se minus necessarium est. G.

Rom. *quam per se ipsi*, non *ipsos*, ut multi. Malunt dominis per alios probari, quam ipsi per se. H.

Recte interpretatur Heusingerus; idque ipsum significat vulgata, *quam per ipsos*, quae lectio non sollicitanda. se librarii, ut locis aliis, invexerunt. Vid. Drakenborch. ad Liv. Praefat. 3., ubi et de hoc Plinii loco. S.

non minora flagitia commiserat, quam sub Nerone, sed tectiora. Coepit vereri, ne sibi irasceret: nec fallebatur; irascebar. Rustici Aruleni periculum afoverat, exsultaverat morte: adeo ut librum recitaret publicaretque, in quo Rusticum infectatur, atque etiam *'Stoicorum simiam'* appellat. Adiicit *Vitelliana "cicatrice stigmofum."* Agnoscis eloquentiam 3 Reguli. Lacerat Herennium Senecionem, tam intemperanter quidem, ut dixerit ei Metius Carus, *Quid tibi cum meis mortuis? numquid ego aut Crasso aut Camerino molestus sum?* quos ille sub Nerone accusaverat. Haec me Regulus dolenter 4 tulisse credebat, ideoque etiam, quum recitaret librum, non adhibuerat. Praeterea reminiscebatur, quam capitaliter ipsum me apud centumviros lacerasset. Aderam Arionillae, Timonis uxori, ro- 5 gatu Aruleni Rustici. Regulus contra. Nitebamur nos in parte caussae sententia Metii Modesti, optimi viri: is tunc in exilio erat, a Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus, *Quaero, inquit, Secunde, quid de Modesto sentias.* Vides, quod periculum, si respondissem, *bene:* quod flagitium, si, *male.* Non possum dicere aliud tunc mihi, quam deos ad-

V, 2 *Vitelliana cicatrice*) Praetor cum esset Vitellii ad Vespasianum missus, vulneratus est Rusticus. Vid. Tac. Hist. 3, 80. Hoc ignominiae imputat Regulus viro optimo, et officium functo; ac servili stigmati comparat honestam cicatricem. G.

3 *eloquentiam Reguli*) scil. illis conviciorum sordibus excellentem. cf. Epist. 4, 7. 4. E.

Herennium Senecionem) Quem Metio Caro accusante interfecerat Domitianus. Vid. 7, 19. Contra Regulo delatore perierat Crassus, de quo Tac. H. 1, 48, 2; et Camerinus, Tac. A. 13, 52, 1. G.

4 *ideoque — adhibuerat*) Rom. eo quod etiam, cum recitaret librum, non adhibuerat. Libra-

rius eoque scriptum vidit, ut in Medic. pro eo eo quod scripsit. H.

Verillime Heusingerus: nihil profecto frequentius confusione vocularum *que et quod.* Coterum Cortius *eoque* iure adscivit. Etiam alibi haec particulae *eo* significatio librariis fraudi fuit. Cf. Drakenb. ad Liv. 1, 11, 8. S.

5 *Nitebamur nos*) Cellarius et Gesnerus cur vocabulo *nos* uncus adhibuerint, ignoro. Igitur delivi. S.

is tunc in exilio erat) Rom. *is tam in exilio erat.* H.

Confusionis huius exempla ubivis reperias. S.

deos adfuisse) verba mihi quasi ab aliquo deo, vel bono genio suppeditata esse. E.

fuisse. *Respondebo, inquam, quid sentiam, si de hoc centumviri iudicaturi sunt.* Rursus ille, *Quaerō, quid de Modesto sentias.* Iterum ego, *Solebant testes in reos, non in damnatos, interrogari.* Tertio ille, *Non iam quid de Modesto, sed quid de pietate Modesti sentias.* *Quaeris, inquam, quid sentiam? At ego ne interrogare quidem fas puto, de quo pronuntiatum est.* Conticuit: me laus et gratulatio sequuta est; quod nec famam meam aliquo responso, utili fortasse, inhonesto tamen, laeseram; nec me laqueis tam infidiosae interrogationis involveram. Nunc ergo conscientia exterritus apprehendit Caecilium Celerem; mox Fabium Iustum rogat, ut me sibi reconcilient. Nec contentus, pervenit ad Spurinnam. Huic suppliciter, (ut est, quum timet, abiectissimus,) *Rogo, inquit, mane videas Plinium domi: sed plane mane; neque enim diutius ferre sollicitudinem possum; et quoquo modo efficias, ne mihi irascatur.* Evigilaveram. Nuntius a Spurinna: *Venio ad te. Immo ego ad te.*

centumviri) Deest in codice bonae notae, spuriumque puto. S. 6 *Solebant*) Olim, apud maiores nostros, quin paullo ante, quum nondum ea, quae nunc regnat, corruptio morum invalisset. Ipsum igitur tempus imperfectum reprehensionem acerbam continet. G.

Egredie; sed idem dudum Catanaeus monuerat. S.

de pietate) in Augustum. Vid. Gesner. ad Panegy. 11, 1. et Ind. Graec. in Dion. Cass. v. *αἰσθεῖα*. — Mox post *sentias* alii addunt *quaero*. Laudo. Aple nec sine vi hoc verbum repetitur. S.

8 *Rogo, inquit, mane*) Rom. *Rogo, inquit mane.* H.

Talia vix digna erant, quae enotarentur: sed demonstrant laudabilem Heusingeri diligentiam in conferendo. — Paulo ante

in Gesneriana *simpliciter* pro *suppliciter*, errore, puto, operarum. S.

9 *Immo ego ad te*) Occupare uterque officium studet, et honorem alteri exhibere. Talis concertatio etiam est apud Ciceronem in prooemio Academicorum. G.

Colmus in porticum etc.) Rom. *Colmus in porticu Liviae, cum alter ad alterum tenderemus.* Ita Plinio scribendum fuit, qui locum significat, ubi forte alter alteri occurrit. H.

Recte Heusingerus. Itaque Gierigius fallitur: cuius interpretatio si vera esset, quae sequuntur, cum alter ad alterum tenderemus, intolerabiliter languerent. *Venio ad te*, non sunt ipsius verba Spurinnae, amico iam obviam facti, sed nuntius Plinio allatus, Spurinnam venturum. Cui cum Plinius renuntiari iussit.

Coimus in porticum Liviae, cum alter ad alterum tenderemus. Exponit Reguli mandata, addit preces suas, ut decebat optimum virum pro dissimillimo, parce. Cui ego: *Dispicias ipse, quid renun-* 10 *tandum Regulo putes: te decipi a me non oportet. Expecto Mauricum, (nondum enim ab ex-* *filio venerat) ideo nihil alterutram in partem re-* *spondere tibi possum, facturus quidquid ille decre-* *verit. Illum enim esse huius consilii ducem, me* *comitem, decet. Paucos post dies ipse me Regulus* 11 *convenit in praetoris officio: illuc me persequutus* *secretum petit. Ait, timere se, ne animo meo* *penitus haereret, quod in centumvirali iudicio* *aliquando disisset, quum responderet mihi et Satrio* *Rufo: Satrius Rufus, et cui est cum Cicerone ae-* *mulatio, et contentus non est eloquentia seculi no-* *stri. Respondi, nunc me intelligere maligne di-* 12 *ctum, quia ipse confiteretur: ceterum potuisse ho-* *norificum existimari. Est enim, inquam, mihi cum* *Cicerone aemulatio, nec sum contentus eloquentia* *seculi nostri. Nam stultissimum credo, ad imitan-* 13

set. Immo ego ad te, alter ad alterum tendit: quod dum fit, coeunt in porticu Liviae. Sic locum intellexit etiam I. Fr. Gronovius ad Liv. 37, 10, 5. S.

parce) Mihi dubium non est, quin, ut monuit iam Casaubonus, *parca* adverbium sit, *perspicuus*, moderate, et suspensa quasi manu. Imperativus *Parce* abrupte hic nimis et absicille poneretur. G.

10 *Dispicias*) Quod codd. dant *despicias*, tam mendosum est, ut mirer, Cortium de vera lectione dubitare potuisse. Sed et alibi nimia codicum suorum reverentia homini Latinitatis calientissimo obfuit. Catullus LXVI. 1. *Omnia qui magni dispexit lumina mundi*, ubi codd. non minus vitiosa *despexit*. Vid. de his verbis egregiam Valckenarii notam in Callimacheis p. 62. ff. S.

nondum enim ab exsilio venerat) Rom. *nondum ab exsilio venerat*, sine enim. H.

Deest etiam in cod. apud Cortium: sereque est, ut Plinium omisisse putem. S.

11 *in praetoris officio*) Cum novo praetori officii causa adessem, deducturus eum in publicum. Sic *novorum Consulium officium relinquunt* homines apud Sueton. Caes. 15. G.

haereret) Gierigius: „E legibus melioris latinitatis debebat esse *haereat*.“ Itane? S.

13 *Expalluit — Interrogavi*) Rom. *Expalluit* *notabiliter, quamvis palleat semper, et haesitabundus: Interrogavi*. Vulgo *barbare et haesitabundus inquit*, quasi verbum hoc toti orationi a Plinio praeponi soleat. Sed et Argentor. Cratand. et alii id omiserunt. H.

dum non optima quaeque proponere. Sed tu, qui huius iudicii meministi, cur illius oblitus es, in quo me interrogasti, quid de Metii Modesti pietate sentirem? Expalluit notabiliter, quamvis palleat semper: et haesitabundus inquit, *Interrogavi, non ut tibi nocerem, sed ut Modesto.* Vide hominis crudelitatem, qui se non disimulet exuli
 14 nocere voluisse. Subiunxit egregiam caussam: *Scriptit, inquit, in epistola quadam, quae apud Domitianum recitata est, Regulus omnium bipedum nequissimus;* quod quidem Modestus verissime
 15 scripserat. Hic fere nobis sermonis terminus. Neque enim volui progredi longius, ut mihi omnia libera servarem, dum Mauricus venit. Nec me praeterit, esse Regulum *δυσκαταίερον*. Est enim locuples, factiosus; curatur a multis, timetur a pluribus, quod plerumque fortius amore est. Potest tamen fieri, ut haec concussa labantur. Nam
 16 gratia malorum tam infida est, quam ipsi. Verum, ut idem saepius dicam, exspecto Mauricum. Vir est gravis, prudens, multis experimentis eruditus, et qui futura possit ex praeteritis providere. Mihi et tentandi aliquid et quiescendi illo auctore
 17 ratio constabit. Haec tibi scripsi, quia aequum

Eundem barbarissimum ex Curtio exemit vir egregius, Eminentat. p. 226. Cf. Nolten, Lexic. Antib. col. 1526. S.

15 esse Regulum *δυσκαταίερον*) Rom. esse Regulum *καταίερον* *δυσκαταίερον*, quod interpretamentum est. H.

Videtur voluisse librarius *δυσκαταίερον* *ἀμετάστατον*. S.

δυσκαταίερον) qui non facile de fortuna, et dignitate sua deici potest. Proprie vox usurpata de domo, quae non facile concuti vel everti potest. Hinc illa, quae sequuntur, quibus metaphoram continuat Plinius: *potest tamen fieri, ut haec concussa labantur.* E.

16 ex praeteritis providere) Rom. ex praeteritis praevidere. H.

Sat frequens confusio. vid. Burmann. ad Valer. Flacc. 2, 442. Oudendorp. ad Sueton. Octav. 10. S.

ratio constabit) Vt ratio pecuniaria constet, opus est aera singula, quae inducuntur, auctoritate, apocha, testimonio, probari. Mauricum igitur si auctorem habeat facti sui Plinius, non metuit reprehensorem. G.

17 quia aequum erat, te pro amore mutuo) Rom. quem aequum erat te pro amore mutuo. Medic. qui mecum erat. Hi voluerunt fortasse, quem aequum

erat, te pro amore mutuo non solum omnia mea facta dictaque, verum etiam consilia cognoscere. Vale.

VI.

Tacitum monet, ipsum exemplo suo in silvis posse studere et venari percommode.

C. PLINIUS CORNELIO TACITO SVO S.

Ridebis, et licet rideas. Ego ille, quem nosti, apros tres, et quidem pulcherrimos, cepi. Ipse? inquis. Ipse: non tamen ut omnino ab inertia mea et quiete discederem. Ad retia sedebam. Erant in proximo, non venabulum aut lancea, sed stilus et pugillares. Meditabar aliquid enotabamque, ut, si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est, quod contempnas hoc studendi genus. Mirum est, ut animus agitatione motuque corporis excitetur. Iam undique silvae et solitudo, ipsumque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde quum venabere, licebit, auctore me, ut panarium et lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quam Minervam inerrare. Vale.

quum erat pro amore mutuo. Duplex certe lectio in unam coalluit. H.

VI, 1 *Ego ille, quem nosti*) Rom. *Ego ille, quem nosti, sine vulgari additamento Plinius. H.*

tres) Cort. ex cod. *tris*. Sic Henlengerus ad 1, 7, 4; ex Rom. enotavit *Octobris*, quod et Brummeriana excerpta habent. Cortius ad 1, 10, 5. ex Riccard. *repugnantis*. Taceo alia eiusdem modi

a Cortio in libris reperta, quibus tamen, quod in homine talium callentissimo mirere, usus non est. More haec Tulliano, a Laguna nuper in epistolis Ciceronis diligenter servato. Idem si quis futurus Plinii editor facere instituet, me plaudentem habebit. Cf. Cort. ad Sallust. p. 264. ad Plin. 1, 12, 5. S.

Erant in proximo) Rom. *Erat in proximo*. Deinde *Meditabar aliqua*, ut iam Berthius adnotavit. H.

VII.

Negat roganti Octavio, se posse Gallo contra Baeticos adesse, quos semper defenderit. Dein Octavii carmina desiderat.

C. PLINIUS OCTAVIO RYFO SVO S.

Vide, in quo me fastigio collocaris, quum mihi idem potestatis idemque regni dederis, quod Homerus Iovi Optimo Maximo.

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατρὸς, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.
 2 Nam ego quoque simili nutu ac renutu respondere voto tuo possum. Etenim sicut fas est mihi, praefertim te exigente, excusare Baeticis contra unum hominem advectionem: ita nec fidei nostrae, nec constantiae, quam diligis, convenit adesse contra provinciam, quam tot officiis, tot laboribus, tot
 3 etiam periculis meis aliquando devinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, ut ex duobus, quorum alterum petis, eligam id potius, in quo non solum studio tuo, verum etiam iudicio satisfaciam.

VII, 1 *Homerus*) Versus est II. π., 250. Imitatus est, et explicavit Virgilius II, 794. *Audit et voti Phoebus succedere partem Mente dedit: partem volucres dispersit in auras.* Nec omiserunt hoc observare Ursinus atque Clarkius. G.

2 *renutu*) ἀπαξ, opinor, λεγόμενον, fictumque a Plinio, ut responderet Graeco ἀνένευσεν. Glossar. H. Stephani: Renuit, Ἄνανευσεν. S.

excusare — advectionem) Negare possum Baeticis, ne illis adsum contra unum Gallum, cum alias tueri illos soleam contra quosvis: sed non possum Gallo adesse contra Baeticos. Haec monere visum, ne cui mira Schefferi adnotatio imponeret, quam in alias derivatam editiones video. G.

convenit adesse contra provinciam) omnino adesse contra Baeticos, seu unus sit, sive plures, qui illos iudicio lacestant. Ne cum Gierigio unum excidisse putes. Opponuntur sibi, non provincia et unus, sed Baeticus et Gallus. S.

tot officiis) v. g. in Clastico accusando, de quo 3. 9. item contra Massam Baebium 7, 33, 4. G.

3 *quorum alterum petis*) Rom. quorum alterutrum petis, ut iam Cortius rescripsit. H.

Non opus est sic rescribi. *Alter* pro *alteruter* optimi scriptores dicunt. Livius I, 13. *Melius peribimus, quam sine alteris vestrum viduae aut orbae vivemus.* adeoque ipse Cicero: vid. Clav. Cicero. v. alter. S.

Neque enim tanto opere mihi considerandum est, quid vir optimus in praesentia velis, quam quid semper sis probaturus. Me circa Idus Octobres 4 spero Romae futurum, eademque haec praesentem quoque tua meaque fide Gallo confirmaturum: cui tamen nunc iam licet spondeas de animo meo.

H, καὶ κινεῖσθαι ἐπ' ὀφείσει νεῦσε Κερύων.
Cur enim non usquequaque Homericis versibus 5 agam tecum? quatenus tu me tuis agere non poteris: quorum tanta cupiditate ardeo, ut videar mihi hac sola mercede posse corrumpi, ut vel contra Baeticos adsim. Paene praeterii, quod minime 6 praetereundum fuit, accepisse me caryotas optimas, quae nunc ficis et boletis certandum habent. Vale.

4 *tua meaque fide*) Et ipse fidem potes illi dare, et de mea etiam fide spondere. *Quamquam considerata varietate lectionis a Cortio propolita malim, eademque haec praesentem tuo meoque Gallo confirmaturum. G.

Rom. Me circa Idus Octobris spero Romae futurum eademque haec praesentem causa tua Aquilio Gallo confirmaturum. In vulgata tua meaque fide, nihil significant. Hinc atque ex Mediceo vera fortasse lectio aliquando restituetur, quae nondum reperta est, etsi Gesneriana coniectura ad eam proxime accedere videtur: eademque haec praesentem quoque tuo meoque Gallo confirmaturum. Ex quoque factum est causa, fallente scripturas compendio. Nam causa tua non placet. Sequitur in Rom. cui tamen iam nunc, bene. H.

Scripterit Plinius: eademque haec praesentem quoque tuo Gallo confirmaturum. Deinde iam nunc (quod et in excerptis Brummer.) bonum, quamquam nec in vulgata est quod iure reprehendas: uterque enim ordo usu receptus. De nunc iam vid. Drakenb. ad Liv. 7, 32, 14. de

iam nunc idem ad eund. 31, 32, 3. S.

H, καὶ κινεῖσθαι etc.) Ex Hom. ll. 4, 528. E.

5 *ut videar mihi hac sola mercede*) Rom. ut videar hac sola mercede, sine mihi. H.

Pronomen melius adest. S.

6 *accepisse me caryotas optimas*) Rom. accepisse cariotas optimas, omisso me. H.

Haud displicet. Certe locis plurimis manus inepte sedulae librariorum, quibus aliquid ad orationis integritatem deesse videretur, talia provocabula invenerunt. Vid. infra Cortius ad ep. 19, 3. Drakenb. ad Liv. 1, 23, 5. Vechner. Hellenol. p. 120 L. cum notis Heusingeri. S.

caryotas) Graecorum *Φολίως* *καρυώτες*, de quibus v. Diodor. Sic. 2, 53. ibique Westeling. p. 165. S.

ficis et boletis) *Sic recte edit, et scribi, omissa cum, docuit Cortius. De formula certandum habent vid. Ind. G.

Rom. quae nunc cum ficis et boletis certandum abeant, vitiole in ultimo verbo. Praepositionem cum Cortius unius Mediceae auctoritate delevit, quam saepius Plinius adiecit, si unum lo-

VIII.

Petit emendationem orationis in patria habitae, quum bibliothecam dicasset, et alimenta ingenuis decrevisset: de outus editione sollicitius disquiri.

C. PLINIUS POMPEIO SATURNINO SVO S.

Peropportune mihi redditae sunt literae tuae, quibus flagitabas, ut tibi aliquid ex scriptis meis mitterem, quum ego id ipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria sponte currenti, pariterque et tibi veniam recusandi laboris, et mihi exigendi veracundiam sustulisti. Nam nec me timide uti decet eo, quod oblatum est: nec te gravari, quod deponscisti. Non est tamen, quod ab homine desidio-
 3 so aliquid novi operis exspectes. Petturus sum enim, ut rursus vaces sermoni, quem apud municipes
 3 meos habui, bibliothecam dedicaturus. Memini quidem, te iam quaedam adnotasse, sed generaliter: ideo nunc rogo, ut non tantum universitati eius attendas, verum etiam particulas, qua soles
 4 liberum nobis vel publicare vel continere. Quin immo fortasse hanc ipsam cunctationem nostram in alterutram sententiam emendationis ratio deducet, quae aut indignum editione, dum saepius

cum excipias lib. VIII. ep. VIII. 4. ubi dixit, *rigor aquae certaverit nivibus*. Hic post nunc facile excidere potuit. *Cum ficis et boletis certandum habent* nemo explicat. Fortasse hoc dicit: periclitantur, ne ficis et boleti, quos pro illis reddo, se multo gratiores tibi sint. H.

Temere negat Gierigius, Plinium verbo *certare* dativum iungere. Cautius Heusingerus, qui loco illo altero iam in notis ad Vechner. Hellenol. p. 336. usus fuerat. — *fungis* in excerpt. Brummer. glossa videtur vocis

boletis. — *certandum habent* non est, certare possant, sed, certare debent. S.

VIII, 2 *Non est tamen*) Sic etiam Rom. H.

Petturus sum enim) Non habet hic ordo verborum, quod aures offendat: immo mollior videtur illo altero, quem Gierigius praesferret, *Petturus enim sum*. Similis locus in Horat. Turfelli. cap. LXVIII. 3. ex Cicero laudatur, Or. pro l. Manil. 2, 4. *Genus est enim eiusmodi, quod etc.* Vid. supra 3, 3. S.

retractat, inveniet: aut dignum, dum id ipsum experitur, efficiet. Quamquam huius cunctationis⁵ meae causae non tam in scriptis, quam in ipso materiae genere consistunt. Est enim paullo gloriosius et elatius. Onerabit hoc modestiam nostram, etiam si filius ipse fuerit pressus demissusque, propterea quod cogimur cum de munificentia parentum nostrorum, tum de nostra disputare. Anceps hic et lubricus locus est, etiam quum illi necessitas lenocinatur. Etenim si alienae quoque laudes parum aequis auribus accipi solent; quam difficile est obtinere, ne molesta videatur oratio de se aut de suis differentis? Nam cum ipsi honestati, tum aliquanto magis gloriae eius praedicationique invidemus: atque ea demum recte facta minus detorquemus et carpimus, quae in obscuritate et silentio reponuntur. Qua ex causa saepe⁷ ipse mecum, nobisne tantum, quidquid illud est, composuisse, an et aliis debeamus? Ut nobis, admonet istud, quod pleraque, quae sunt agenda rei necessaria, eadem peracta nec utilitatem parem nec gratiam retineat. Ac, ne longius ex-⁸empla repetamus, quid utilius fuit, quam muni-

⁵ paullo gloriosius) Interiectam inter haec duo verba quasi Cortius auctore omisit. G.

etiam si — demissusque) Rom. etiam si filius ipse pressus demissusque fuerit, non fuerat, quod cum pluribus Cortius retinuit. H.

pressus) Vid. Ernest. Lexic. Technol. Lat. Rhetor. h. v. S.

⁶ differentis) Cortius mallet, si per membranas liceret, differens. Male. S.

⁷ an et aliis debeamus?) Proponit dubitationem: deinde ostendit, quae causa impellat se ad priorem illius partem sequendam. Nimirum ingeniosam Barthii distinctionem recipere nihil dubita-

vimus et probabit, spero, factum, quisquis diligenter animum adverterit. Vulgati, an et aliis debeamus ut nobis? Admonet istud quoque. Retinuit hanc sectionem Cortius: sed idem Barthii emendationem laudavit, et ultimam quoque ab optimo Codice Mediceo abesse testatus est. G.

Rom. nobisne tantum, quidquid est istud [non illud], composuisse, an et aliis, debeamus. Ut nobis, admonet illud, quod pleraque. Ita verba ipsa, plane ut Cortius voluerat, scripta sunt: sola interpunctio ab ea, quam adhibui, discrepat, ac potius neglecta est. Nam nec post debeamus, nec post nobis inciditur. H.

ficentiae rationem etiam stilo prosequi? Per hoc enim adsequeremur, primum ut honestis cogitationibus immoraremur; deinde ut pulchritudinem illarum longiore tractatu pervideremus; postremo, ut subitae largitionis comitem poenitentiam caveremus. Nascebatur ex his exercitatio quaedam
 9 contemnendae pecuniae. Nam quum homines ad custodiam eius natura restrinxerit; nos contra multum ac diu pensitatus amor liberalitatis communibus avaritiae vinculis eximebat: tantoque laudabilior munificentia nostra fore videbatur, quod ad illam non impetu quodam, sed consilio
 10 trahebamur. Accedebat his causis, quod non ludos aut gladiatores, sed annuos sumtus in alimenta ingenuorum pollicebamur. Oculorum porro et aurium voluptates adeo non egent commendatione, ut non tam incitari debeant oratione, quam
 11 reprimi: ut vero aliquis libenter educationis tedium laboremque suscipiat, non praemiis modo, verum etiam exquisitis adhortationibus impetrandum est. Nam si medici salubres, sed voluptate
 12 carentes cibos, blandioribus alloquiis prosequuntur; quanto magis decuit publice consulentem, utilissimum munus, sed non perinde populare, comitate orationis inducere? praesertim quum

8 longiore tractatu pervideremus) Sic et Rom. H.

Longiorem tractatum dixit rerum eam tractationem, qua diutius iis immoramur, per singulas euntes, singulas expedientes, id quod supra dixerat stilo prosequi. E.

pervideremus) Habet in hoc verbo eam vim *per*, quam in *perspicito*; ubi accuratam diligentemque curam et continuatam inspicendi diligentiam notari, satis constat. G.

poenitentiam caveremus) Hoc fit, cum largitionis utilitatem ac pulchritudinem accurate et diu perspeximus. Nam honestatis co-

gitatio molestum iacturae factae sensum mitigat aut plane expellit. E.

9 tantoque laudabilior munificentia nostra) Rom. tantoque laudatior munificentia nostra. H.

10 in alimenta ingenuorum)

In veteri Inscrip. apud Grut. p. 1028. n. 5. (de cuius diversis exemplis et lectionibus Io. Massonus in praef. vitae Plinii) IN ALIMENT. PVEROR. ET PVELLAR. PLEB. VRS. H - S . . . IN TVTELAM BIBLIOTHECAE H-S. C. . . Add. infra 7, 18, 2. G.

12 inducere) Ex eo vocis usu

enitendum haberemus, ut, quod parentibus datur, et orbis probaretur; honoremque paucorum ce-

accipiendum, quo *Inducunt* medici pilulas auro vel argento; ut *Inducuntur* crusta vel tectorio parietes, ut pigmento tabulae: medicorum aperta hic mentio: de quibus Lucret. 1, 935 et 4, 13. *Nam velat pueris absinthia terra medentes Cum dare conantur prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci Flavoque liquoris* etc. Poterat etiam *Inducunt*. G.

Argutus erat cum aliis h. l. Gesnerus, qui monuerat vocem illam eo sensu accipiendam, quo *Inducunt*: medici pilulas auro vel argento, aut *Inducuntur* crusta vel tectorio parietes, vel pigmento tabulae. Sed simpliciore sensum contextus docet. Ut enim in prothesi Plinius dixerat *cibos alloquitur profectus*, ita in apodosis, munus, a se propositum, comitate orationis inducere, h. e. ita exhibere, ut id simul oratione blanda et comi profectuaris et commendae. Hoc enim munus, quo annuos sumptus in alimenta ingeniorum pollicebatur, quia non erat popolare, h. e. non ita gratum populo, ut munera gladiatoria aut ludi oculorum auriamque voluptatibus servientes, egebat commendatione et incitatione quadam orationis, ut recte acciperetur et placeret. E.

Placuit eadem ratio I. A. Ernestio: vid. Gesneri ad eum epistola Plinianis praefixa. Altera illa interpretatio, inepta magis quam arguta, a gravitate orationis mirum quantum abhorret. S.

quod parentibus datur) Plinius alimenta proniuit pueris ingenuis: hoc munus proprie ad eorum parentes pertinet, qui alendorum liberorum suorum onere levarentur: hoc orbis etiam, qui numquam suscepissent liberos, vel amisissent susceptos, probari cupit, ad quos fructus illius

liberalitatis non pertineret. *Talia adnotare superfluum videri poterat, nisi unus itemque alter eorum, qui hac provincia ante nos sancti sunt, loco per se claro tenebras sedulo offudisset; id quod semel monitum ad plures observationes nostras aequa lector transferet, et si qua in facili nimis re explicanda operam nos abuti videat, hanc esse causam suspicetur, quod aliquis male, nostro quidem iudicio, eundem locum interpretatus sit. G.

Rom. *quod parentibus dabatur*, recte. H.

Sic et Curtius. Laudo. S. *et expectarent et mirarentur*) Haec optimorum quorumque librorum lectio, sed aliter, quam adhuc factum, interpretanda. Beneficium Plinii primo non ad orbos liberis pertinet, sed ad solos parentes ingenuorum, quibus alimenta destinavit. Porro plures erant in hac altera etiam classe, quam ut ad omnes pervenire eodem tempore liberalitas illa, quantumvis magna, posset. Enitendum igitur sibi fuisse ait Secundus noster, ut plures illi, qui non statim frui possent beneficio suo, paucorum honorem et expectarent patienter, dum ad ipsos quoque volventibus annis perveniret, et interim dignos se illo praestarent, eumque mirarentur. *Haec puto plana, neque monenda adeo, nisi de orbis, qui liberos sibi nascituros sperarent, ac de his, qui beneficio Principis ius liberorum consequerentur, hic commentari alicui visum esset. G.

Rom. *ceteri patienter et expectarent et mirarentur*, quod non damno. H.

Quod olim legebatur, *ceteri patienter et spectarent et mirarentur*, tantum abest, ut absonum putem, ut nostrae lectioni praeferam. *imitarentur*

13teri patienter et expectarent et mererentur. Sed ut tunc communibus magis commodis quam privatae iactantiae studebamus, quum intentionem adfectumque muneris nostri vellemus intelligi; ita nunc in ratione edendi veremur, ne forte non aliorum utilitatibus, sed propriae laudi servisse
14 videamur. Praeterea meminimus, quanto maiore animo honestatis fructus in conscientia, quam in fama, reponatur. Sequi enim gloria, non appeti, debet; nec, si casu aliquo non sequatur, idcirco quod gloriam non meruit, minus pulchrum
15 est. Ii vero, qui benefacta sua verbis addornant, non ideo praedicare, quia fecerint, sed ut praedicarent, fecisse creduntur. Sic, quod magnifi-

a Catanaso enotatum, pro quo in aliis corrupte inciderentur, glossema est ineptum grammatici, qui mirarentur explicare vellet. Servius ad Virgil. Aen. VIII, 517.: „Miratur. Imitetur. Lucanus IX, „807. Miratoremque Catonis, „id est, imitatore: optima enim ingenia necesse est ut ea, quae „mirantur, imitentur.“ S.

13 intentionem adfectumque muneris nostri) Rom. intentionem effectumque muneris nostri. H.

Est haec omnium codd. lectio, cui male, opinor, Iacobi Bononiensis coniecturam praestulerunt. Plinius enim ut privatae suspicionem iactantiae effugeret, largitionis suae et consilium et effectum Comensibus explicare debebat. Intentio de consilio dictum rarum puto: an iure Noltenius Lex. Antib. col. 585. f. et Schwarzius ad Plin. Panegy. p. 353. suspectae latinitatis exemplis annumerent, dubito. Terentius Andr. IV, 3, 18.: Repudio, quod consilium primum intenderam. Sallustius Jug. c. 107.: Deinde paucis diebus, quo tre intenderant, perventum. S.

14 quanto maiore — fama) Rom. quanto maiore animo ho-

nestatis in conscientia fructus, quam in fama. H.

gloriam non meruit) Notabilis locus, de quo iam observavit Caesalbonus, mereri hic non ad dignitatem et mercedem referri, sed simpliciter esse consequi, τυγχάνειν. Confirmat hanc notionem Cortius: sed mavult tamen codicis Medicei fide negationem omittens, quo facto vis consueta verbi meruit retinetur. G.

Rom. quod gloriam meruit. H. Delenda negatio huius aliorumque librorum auctoritate. Optime Heusingerus in Observat. Antibarb. p. 414. f.: „Merere, pro „consequi, Plinio tribuunt invito „lib. I. epist. VIII. 14. ubi ediderunt: Sequi enim gloria, „non appeti, debet; nec, si „casu aliquo non sequatur, idcirco, quod gloriam non meruit, minus pulchrum est. Legendum enim est, quod gloriam meruit, idque in optimis exemplaribus existat. Plinii aetate illa significatio nondum ita erat vulgata: etsi eam sibi in Plauto quoque, Terentio et Cicerone reperisse visus est Gronovius observat. in scriptor. eccles. cap. „VII. p. 76.“ S.

cum referente alio fuisset, ipso qui gesserat recensente, vanescit. Homines enim quum rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt. Ita si filenda feceris, factum ipsum; si laudanda, quod non fileas ipse, culpatur. Me vero peculiaris 16 quaedam impedit ratio. Etenim hunc ipsum sermonem non apud populum, sed apud decuriones habui; nec in propatulo, sed in curia. Vereor 17 ergo, ut sit satis congruens, quum in dicendo adsentationem vulgi acclamationemque defugerim; nunc eadem illa editione sectari: quumque plebem ipsam; cui consulebatur, limine curiae parietibusque discreverim, ne quam in speciem ambitionis inciderem; nunc eos etiam, ad quos ex munere nostro nihil pertinet praeter exemplum, velut obvia ostentatione conquirere. Habes cun- 18 ctationis meae causas: obsequar tamen consilio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione sufficit. Vale.

IX.

Hortatur ad secessum, propter studia, et innocentiam ruris, urbanae vitae nugis praeferendum.

C. PLINIVS MINVTIO FVNDANO SVO S.

Mirum est, quam singulis diebus in urbe ratio aut constet aut constare videatur, pluribus cunctisque

15 ipso qui gesserat recensente) Rom. ipso qui gesserit recensente. Deinde: si laudanda non fileas, ipse culpatis, quod unice verum est, dum modo quod non fileas retinneris, et prius ipsum deleveris. H.

Amplector crisiin Heusingeri, quam et alii libri ex parte tuentur. S.

17 obvia ostentatione) Quae ultro occurrit omnibus, iisque se iactat atque ingerit, quod ambitionis est. Adeo nihili non videtur vox e bonis libris prolata, ut potius alterum adsentatione

a mala manu esse appareat. Cui enim adsentaretur editione, de qua hic sermo est? Sed ostentator conquirere et cogere studet homines, qui se admirentur, sibi plaudant. G.

Rom. velut obvia ostentatione, male. H.

18 pro ratione sufficit) Rom. pro ratione sufficit. H.

Sic et Curtius. Probo. S.

IX, 1 ratio - constat) Fingo tempus esse primo in tabulis accepti; deinde negotia diei uniuscuiusque, in quantum suam sibi

2 non constet. Nam, si quem interrogas, *Hodie quid egisti?* respondeat, *Officio togae virilis interfui; sponsalia aut nuptias frequentavi; ille me ad signandum testamentum, ille in advocationem, ille* 3 *in consilium rogavit.* Haec quo die feceris, necessaria; eadem, si quotidie fecisse te reputes, inania videntur, multo magis quum secesseris.

temporis particulam unumquodque polcit, in expensis induci: si igitur illa acceptorum et expensorum aera aequales summas efficiant; *constare* dicitur *ratio*. Atque hoc ita fit, si singula utriusque capituli aera inter se conferantur. Verum si *menses* et *annos* et *vitam*. cum quantumvis magno numero negotiorum eiusmodi compares, *ratio non amplius constat*, sed expensa videtur nimia. G.

Simplicior tamen mihi videtur, et huic loco aptior Gierigii sententia, *rationem constare*, quando quis finito die reperiat, omnia negotia fuisse necessaria et probanda. Nempe diebus singulis negotia urbana, ut necessaria, probamus; sed si quotidie eadem fecisse reputamus, tum inania et *frigida* illa nobis videntur, h. e. ea, quibus nihil proficitur, cum nec animum iuvent, nec ingenium acuunt, neque honestate et liberalitate sua delectent. E.

Meo quidem sensu Gesneri ratio praesitat. S.

cunctisque) *Et maioribus auctoritatibus nixa est haec lectio, et sententiam parit meliorem. *Cunctis* est universis simul sumtis. Eodem sensu legitur *cunctaque* in Mediceo libro, intelligit *ratio*, quod probat Cortius. *unctisque*, vulgatum, non ita commodum est. G.

Haec puto rectius se habere, quam rationes eorum, qui *unctisque* defendunt vel ediderunt. Nempe in *pluribus*, si a singulis distinguuntur, iam inest notio

unctorum, nam hac coniunctione fit, ut singulae dies plures fiant. *Cuncti* autem ab utroque illo genere differunt, suntque universi. Hos *cunctos* etiam Plinius expressit his verbis: *si quotidie fecisse te reputes.* Nam quod quotidie fit, id nec singulis nec pluribus, sed *cunctis* diebus fieri solet. E.

Rom. *pluribus cunctaque non constat*, ut solus praeterea Mediceus. H.

Paene assentior Cortio hanc lectionem vulgata longe doctiorem et prorsus Plinianam dicenti. Sic omnis de hoc loco fluctuatio facile sedatur. Quid I. A. Ernestio visum fuerit, vide in Gesneri ad eum epistola. Ceterum de confusione vocum *cunctus* et *unctus* vid. Drakenb. ad Liv. 3, 66, 5. S.

2 *Officio togae virilis*) Quam solenne fuerit, illum diem, quo, polita praetexta, virilem togam l. puram sumerent, officio et celebritate amicorum obire, notum v. g. ex Sueton. Claud. 2. *Togae virilis die, circa mediam noctem, sine sollempni officio lectica in Capitolium laeus est.* Idem auctor de Caligula ut peculiare notat c. 10. *Uno aique eodem die togam sumpsit, barbaramque posuit: sine ullo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum eius.* Verum Augustus ob id ipsum officium Consulatum bis sumit, ut *Caium* et *Lucium filios, amplissimo praeditus magistratu, suo quemque tirocinio deducere in forum.* Sueton. Aug. c. 26. G.

Tunc enim subit recordatio, *Quot dies quam frigidis rebus absumpsi?* Quod evenit mihi, postquam in Laurentino meo aut lego aliquid, aut scribo, aut etiam corpori vaco, cuius fulturis animus sustinetur. Nihil audio, quod audisse, nihil dico, quod dixisse poeniteat: nemo apud me quemquam finistris sermonibus carpit; neminem ipse reprehendo, nisi unum me, quum parum commode scribo: nulla spe, nullo timore sollicitor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantum et cum libellis loquor. Rectam sinceramque vitam! dulce otium, honestumque, ac paene omni negotio pulchrius! O mare, o litus, verum secretumque *μουσείον!* quam multa invenitis, quam multa dictatis! Proinde tu quoque strepitum istum inanemque discursum, et multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio, relinque, teque studiis vel otio trade. Satis est enim, ut Atilius noster eruditissime simul et facetissime dixit, otiosum esse, quam nihil agre. Vale.

3 *frigidis rebus*) *inanibus.* *Frigida* et *inania* iungit Plinius 4, 17, 4. Sic et Graeci. Herodotus p. 715. de Mardonio: ὁ δὲ, περιχαρὴς γενόμενος, καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νύκτι, ἐπήκε κ. τ. λ. ubi interpret perire: et *frigida victoria elatus.* S.

5 *finistris sermonibus carpit*) Sic et Rom. H.

unum) tamen Arntzen. ad Paneg. 93. 3. et ait vitiose esse in editis tum. G.

Non Arntzenius, sed Livinius. S.

6 *Rectam sinceramque vitam*) Rom. O *rectam sinceramque vitam.* Proxime inde: *verum secretumque μουσείον.* H.

8 *Atilius*) Praestat Atilius. vid. infra ad 2, 14, 2. S.

eruditissime) addidit, opinor, Plinius, quod vox illa Atilii facetia otium *litteratum* ac *studia* commendaret. *Veritas* igitur ganz im gelehrten Sinne. *Facetius* et *eruditus* similiter iunxit Columella I, 1, 14. p. 429. ed. Gesn. S.

otiosam esse) *Quieti* animi et bonis literis vacare, nullis negotiis molestis impeditum, potius est, quam *nihil agere*, h. e. frustra et nequidquam occupari, movere, sed nihil promovere etc. Iam laudant hic viri docti Scipionis vocem ex Cic. off. 3, 1. *Se nunquam minus otiosum esse, quam cum otiosus sit.* G.

X.

Euphratem philosophum laudat, quem ut audiat Atrius, hortatur, doletque non crebrius se per occupationes illum audire posse.

C. PLINIUS ATRIO CLEMENTI SVO S.

Si quando urbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc maxime floret. Multa claraque exempla sunt. Suffecerit unum, Euphrates philosophus. ² Hunc ego in Syria, quem adolescentulus militarem, penitus et domi inspexi, amarique ab eo laboravi, etsi non erat laborandum. Est enim obvius et expositus, plenusque humanitate, quam ³ praecipit. Atque utinam sic ipse, quam spem tunc ille de me concepit, impleverim, ut ille multum virtutibus suis addidit! Aut ego nunc illas magis miror, quia magis intelligo: quamquam ⁴ ne nunc quidem satis intelligo. Ut enim de pictore, sculptore, fictore, nisi artifex, iudicare; ita,

X, 1 *Suffecerit unum*) Rom. *Sufficeret nobis unum*, unde *sufficeret factum*, quod Cortius praetulit, cum utrumque ex *suffecerit corruptum sit*. H.

² *obvius et expositus*) de eo, qui suam mentem, suos sensus omnibus aperit, et offert, nihil dissimulat. Sic *candidissimum et maxime expositum* iunxit Quintil. 2, 5. 19. ubi plura huius loquendi formas hac aetate inprimis frequentis exempla dedit Spalding. E.

Immo est b. l. is, qui studiosi sui comiter, *plenus humanitate* excipit. Gierigius apte laudat Senecam Ep. 108. T. 2. p. 530. ed. Amstel.: *Atalum — non tantum paratum discipulis; sed obvium*. S.

³ *Atque utinam — impleverim*) Rom. *Atque utinam sic spem ipse, quam tunc et de me concepit, impleverim*. H.

virtutibus suis addidit) Nempere *virtutibus suis addere* dicuntur ii, qui iudices magis proficiunt virtutibus, et quas nondum habebant, eas comparare sibi an nituntur. E.

Aut ego) *Sic legendum, non *At ego*. Dixerat, *Ille multum virtutibus suis addidit*. Hoc nunc retractat ex aliqua parte, et fieri ait posse, ut olim talis fuerit Euphrates, sed tum non ita bene sibi notus. G.

Rom. *Aut ego nunc illas magis miror, quia intelligo, quamquam ne nunc quidem satis*. *Ut enim*. Merito postremum verbum *intelligo* omisium est, quod vulgati habent, in quibus vero antea rectius est, *quia nunc magis intelligo*, iterato adverbio. H.

⁴ *Ut enim — fictore*) Rom. *Ut enim de pictore, sculptore, fictore*. H.

nisi sapiens, non potest perspicere sapientem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in 5 Euphrate sic eminent et elucent, ut mediocriter quoque doctos advertant et adficient. Disputat subtiliter, graviter, ornate: frequenter etiam Platoniam illam sublimitatem et latitudinem effingit. Sermo est copiosus et varius: dulcis in primis, et qui repugnantes quoque ducat et impellat. Ad hoc, proceritas corporis, decora facies, de- 6 missus capillus, ingens et cana barba: quae licet fortuita et inania putentur, illi tamen plurimum venerationis adquirunt. Nullus horror in cultu, 7 nulla tristitia, multum severitatis: reverearis occursum, non reformides. Vitae sanctitas summa,

5 *Quantum — eminent*) Rom. *Quantum tamen datur mihi in Euphrate cernere, multa sic eminent. H.*

eminent et elucent) ut in pictura, quae multo lumine instructa sunt et umbrae adiuncta. Cf. Lib. 3, 13. 4. ubi *elata et excelsa* in oratione comparantur iis, quae in pictura lumen et umbra commendat. E.

latitudinem) Cranaei observatio est non inelegans, *latitudinem* tribui *Platoni* cum respectu ad etymon nominis illius. *πλάτος* enim *latitudo* est. *Lata* porro oratio pressae adstrictaeque opponitur. Vid. mox 1, 20, 19. G.

Ibi *lata, magnifica, excelsa* oratio iunctim dicitur. Suidas etiam in *Θεόφραστο*, *διὰ πλάτος ἐν λόγοις*. *Platonem* appellatum notat. Alii tamen *Platonem* a lato pectore aut fronte nomen accepisse dixerunt. Diog. Laërt. Plat. cap. 5. *ὅτι πλατὺς ἦν τὸ μέτωπον, ὡς Φησι Νεάνθης*. Seneca Epist. 58. *Erat quidem corporis validum et forte fortius, et illi nomen latitudo pectoris fecerat. E.*

Diog. Laërt. III. 4. p. 166. ed. Amstel. *ἔμοι δὲ, διὰ τὴν πλατύτητα τῆς ἐρμηνείας οὕτως ὀνομασθήσεται*. Timoni Philasio dicitur

(Anal. Brunck. T. II. p. 70. XIV.) *πλατύτατος, ἀλλ' ἀγορητῆς ἠδὲ πῆς κ. τ. λ. qui et Ἀκαδηματικῶν πλατυσημόσυνον ποιεῖ*. (Ibid. p. 71. XVI.) S.

6 *Ad hoc, proceritas*) Rom.

Ad haec proceritas, opime. H.

Sic et Cortius, quem Gesnerus et Gierigius sequi debebant. hoc Excerpta Brummer. habent.

Ceterum perpetua confusio vocum *ad hoc, ad haec, adhuc*. Vid. Cort. ad Sallust. Catil. 14, 3. 44, 6. ad Plin. Ep. 1, 22, 4. Drakenb. ad Liv. 21, 52, 10. S.

demissus capillus) Graecorum *καθήμενη κόμη*. Variatâ ad hellenismi rationem structurâ Lucian. T. III. p. 492. de Homero: *τὸν καθήμενον τὰς κόμας*. S.

ingens et cana barba) Apollonius Tyan. epist. 3. p. 386. ed. Olear. Euphratae fuisse ait *πίγωνα λευκὸν καὶ μέγα*, acerbissime addens: *πλέον δὲ οὐδέν*. S.

7 *Nullus horror in cultu*) Rom. *Nullus horror in vultu*, probe: quod huic opponitur *severitas*, quae in vultu utique est potius, quam in cultu. H.

Accedo. Sic et alibi codices fluctuant, velut in Claudian. de IV. Conf. Honor. v. 591. Vid. Burmann. ad Anthof. Lat. T. I. p. 631. S.

comitas par. Infectatur vitia, non homines: nec castigat errantes, sed emendat. Sessuaris monentem attentus et pendens: et persuadere tibi, etiam 8 quum persuaserit, cupias. Iam vero liberi tres, duo mares, quos diligentissime instituit. Socer Pompeius Iulianus, cum cetera vita, tum vel hoc uno magnus et clarus, quod, ipse provinciae princeps, inter altissimas conditiones, generum, non honoribus principem, sed sapientia, elegit. 9 Quamquam quid ego plura de viro, quo mihi frui non licet? An ut magis angar, quod non licet? Nam dstringor officio, ut maximo, sic molestissimo. Sedeo pro tribunali, sub-noto libellos, conficio tabulas: scribo plurimas,

nec castigat errantes) Non exprobrat errorem verbis asperis, sed rationibus revincit, et per hoc ipsum emendat et eximit. G.

pendens) sc. ab ore dicentis, nota dicendi formula, de iis, qui cupide dicta alterius arripiunt, nec verbum posse patiuntur. Sequens sententia acumen habet ex quadam repugnantia: et *persuadere* — cupias, h. e. non possis exsatiari eius oratione et praeceptis; etiam cum sentias eum tibi aliquid persuasisse, tamen optes, ut eadem repetat. E.

Similiter Graeci. Chariton p. 59. edit. Amstel. ἀναγρησας ταιρων ταις ἀποδοσεις. ad q. l. vid. Dervill. p. 342. sq. S.

et persuadere — cupias) Rom. et *persuaderi tibi. etiam cum persuaserit, cupias*, plane ut Medic. H.

Præstat vulgata, quam mutant, quibus pronomini ellipsis durior visa esset. Sed exempla eius ubivis obvia. Vid. Cort. ad Sallust. Catil. 31, 7. S.

8 provinciae — conditiones) Rom. provinciae princeps hunc inter altissimas conditiones. Iterum et hic cum Medic. consentit. H.

hunc, et si Cortio præbatum, nolim in ordinem recipere. Vix

credas, quot locis manus librarium inepte sedulae talia pronomia, ad sensus scilicet integritatem necessaria, intulerint. S.

inter altissimas conditiones) Imitaturne Nepotem Cornelium Att. 12, 1. de Agrippa: *Cum propter suam gratiam et Caesaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum eius delegit affinitatem* etc. G.

Sensus est: cum posset generum sibi eligere honoribus et divitiis praeditum, Euphratem elegit sola sapientia praestantem. E.

Conditto de matrimonio est latinitatis iureconsultorum. Hinc formula repudii: *conditio tua non utor.* Vid. Drakenborch. ad Liv. 3, 45, 11. Bossii ind. in Cornel. Nepot. v. *Conditto*. S.

9 officio, ut maximo) Praefectura aerarii, quam gessit aetatis anno XXXVI et proximo ex Massoni rationibus, quem vide: praesertim vero nostrum 5, 15, 5. et 10, 20, 1. Paneg. 91, 1. G.

pro tribunali) h. e. in tribunali. Sic *pro suggestu, pro rostris*, alia. Vid. Cort. ad Sallust. Iug. 67, 1. Eodem modo Graeci πρὸς usurpant. Vid. Duker. ad Flor. 4, 2, 91. S.

sed illiteratissimas literas. Soleo nonnunquam ¹⁰
 (nam id ipsum quando contingit!) de his occupa-
 tionibus apud Euphratem queri. Ille me con-
 solatur; adfirmat etiam esse hanc philosophiae, et
 quidem pulcherrimam partem, agere negotium
 publicum, cognoscere, iudicare, promere et ex-
 exercere iustitiam; quaeque ipsi doceant, in usu
 habere. Mihi tamen hoc unum non persuadet, ¹¹
 satius esse ista facere, quam cum illo dies totos
 audiendo discendoque consumere. Quo magis te,
 cui vacat, hortor, quum in urbem proxime ve-
 neris, (venias autem ob hoc maturius), illi te ex-
 poliendum limandumque permittas. Neque enim ¹²
 ego, ut multi, invideo aliis bono, quo ipse ca-
 reo; sed contra sensum quandam voluptatemque

¹⁰ quaeque ipsi doceant) Non
 laetis perspicuum est, quo hoc
 ipsi pertineat. Contextus quidem
 omnis, et proxima commemora-
 tio philosophiae suadet, ut phi-
 losophos intelligamus, sed manet
 tamen abrupta et hians oratio.
 Si quid libri veteres adiuverent,
 ego legerem quaeque ipsa do-
 ceat, sc. philosophia, in usu ha-
 bere, h. e. praecepta philosophiae
 usu et factis exsequi. E.

Locus sanissimus, in quo quid
 hiet, non intelligo. Novandi li-
 bidinem coercere debebat Cortii
 annotatio, cui, si necesse esset,
 plurima ex utraque lingua adici
 possent. Uno defungar Livii lo-
 co, 42, 47, 7. *Haec Romana
 esse, non versutarum Punicarum,
 neque calliditatis Graecae:
 apud quos fallere hostem,
 quam vi superare, gloriosius
 fuerit.* Vid. Porson. ad Eurip.
 Hecub. v. 22. Wakef. ad Lu-
 cret. 1, 283. 353. S.

¹¹ hoc unum non persuadet)
 Suavissime repetit, quae de vi
 persuadendi et dulcedine viri di-
 xerat s. 7. G.

illi te expollendum liman-
 dumque) Rom. illi te extol-
 lendum limandumque; ut Me-
 dic. Lego excolendum, quod

Latinum et Plinianum est. Lib.
 IV. ep. VI. 2. *Nec agrum,
 quem non habeo, sed ipsum
 me studiis excolo.* Cic. Brut.
 c. 25. *Catusque Tuditanus cum
 omni vita atque victu excultus
 atque expolitus, tum eius elo-
 gans est habitum etiam oratio-
 nis genus.* Metaphora ducta est
 ab agris, qui excoli dicuntur,
 quando, quae fertilitati officunt,
 extirpantur. Vid. lexic. russic.
 Gesnerianum. H.

¹² invideo aliis bono) Ita
 perpetuo construi hoc verbum in
 bonis quidem codicibus a Plinio,
 ostendit ad h. l. Cortius: et iam
 fecerat ad Quinctil. 9, 3. p. 799
 Burmannus. Vid. Ind. G.

Rom. *Neque enim ego, ut
 multi, invideo aliis bono, cum
 Med. et melioribus.* Sic Roma-
 nus liber etiam lib. II. ep. XX.
 8. *Invidetis bona morte,* et lib.
 III. ep. VIII. 2. *ut illis invidere.*
 Lib. VII. ep. XXVIII. 2. *qui in-
 vident mihi felicissimo errorem.*
 [ita expressum, pro errore.] Lib.
 VIII. ep. XIII. 5. *Ut vobis so-
 cietatis ius invideam,* pro so-
 cietate eius. H.

sensum — voluptatemque) in
 dia dicit, pro sensum volu-
 ptatis. G.

percipio, si ea, quae mihi denegantur, amicis video superesse. Vale.

XI.

De infrequentia epistolarum expostulat.

C. PLINIUS FABIO IVSTO SVO S.

Olim nullas mihi epistolas mittis. *Nihil est, inquis, quod scribam.* At hoc ipsum scribe, nihil esse, quod scribas: vel solum illud, unde incipere priores solebant, *si vales, bene est; ego valeo.* Hoc mihi sufficit; est enim maximum. Ludere me putas? Serio peto. Fac sciam, quid agas: quod sine sollicitudine summa nescire non possum. Vale.

XII.

Deflet Corellii voluntariam mortem, qua rectorem vitae suae et optimum amicum amisit.

C. PLINIUS CALESTRIO TIRONI SVO S.

Iacturam gravissimam feci, si iactura dicenda est

Nempe Gesnerus putabat, hanc interpretandae formulae rationem, si qua alia, optimam esse. Equidem miror, Plinium, si ita scripsit, ita scripsisse. E.

Me quoque offendit sensum quendam voluptatemque; nec Gierigii ratio satisfacit. An post quendam excidit iucundum? S.

XI, i *Olim nullas mihi*) Rom. *Olim mihi nullas.* H.

Sic et Cortius. Praefero nostrum ordinem, ut qui auribus magis blandiatur. S.

At hoc ipsum scribe) Similis est epistola Ciceronis filii ad Tironem 16. 26. *Etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen* cet. G.

priores) Laudavit hic Buchnerus Senec. ep. 15 pr. *Mos antiquis fuit usque ad meam servatus aetatem, primis epistolas verbis aditcere, si vales, bene est.* G.

Rom. *unde priores incipere solebant.* H.

XII, i *si iactura dicenda est*) Dubium, cur parum probet iacturae appellationem; nimis ne lene putet, in amissione rei inaeestimabilis; an ideo parum aptum, quod mortuorum memoria, exemplum, beneficia, adhuc ad nos pertinent? An iactura damnus, quod facimus ad evitandum minus? G.

tanti viri amissio. Decessit Corellius Rufus, et quidem sponte, quod dolorem meum exulcerat: est enim luctuosissimum genus mortis, quae non ex natura, nec fatalis videtur. Nam utcumque in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatium est; in iis vero, quos arcessita mors aufert, hic insanabilis dolor est, quod creduntur potuisse diu vivere. Corellium quidem 3

Ernestius, patruus meus, olim laudaverat Epist. 2, 1, 10. ut evinceret, Plinium *iacturam* ideo voluisse, quod virorum magnorum memoria nunquam intercidat. Gesnerus acute respondebat, se dubitare, utrum consolandi argumentum initio ponere voluerit, et tamen in luctu desinere. Novissimus editor, Gierigius V. C. illa omnia repetiit, nihil addens de suo nisi haec: „aut igitur, inquit, nodum in scirpo quaesivit, aut ego mentem eius non allequor.“ Erit igitur Plinius in hoc loco aut obscurus aut ineptus. Neutrum ego credo: acutum et venustum ubique deprehendi. Quid ergo? nempe necesse est, tempore Plinii vocabulo *iacturae* adhaesisse notionem non satis dignam et honestam; quare cum Plinio nunc excidisset ea vox in re gravi et magna, ipse se castigat propterea et corrigit, magis autem, ut venustum veluti flexum, et laudis opportunitatem oratio recipiat, quam ut rationis grammaticae admonere lectorem velit. Fronto Grammaticus dicit, *iacturam* esse, quod iacitur ex onere navis. Iam locus est Pseudo-Sallust. ad Caes. Or. 2. Cap. 55. L. Posthumius, et M. Favonius, mihi videntur quasi magnae navis supervacua esse; ubi salvj pervenire, usui sunt: si quid adversi coortum est, de illis potissimum *iactura* fit, quia pretij minimi sunt. E.

Probabilis disputatio. Nec tamen puto, illam vocis *iactura*

vim aevi Plinianj propriam, sed omnino latipitatus fuisse. Sulpicius ad Ciceronem (Epist. IV, 5. p. 89. edit. Ernest.): *Modo uno tempore tot viri clarissimi interierunt: — in unius multerculae animula si iactura facta est; tanto opere commoveris?* Vides, ut *interitus* utrorum clarissimorum opponatur *iacturae multerculae*. Quamquam non nego, *varaxerens* etiam de gravi damno dici potuisse. S.

Corellius Rufus) Rom. Corellius Rufus, ut postea constanter. H.

ex natura) Non assentior Gierigio venit excidisse putanti. S.

fatalis) Fatalis mors hic non simpliciter, ut alias, naturalis est; ab hac enim distinguit: sed ea, quam effugere, qui moritur, non potuisse videtur, licet voluerit, ut sunt ruinae, caedes ab insidiatoribus, naufragium etc. Scimus alioquin *fatum* ad naturalem praelertim mortem referri: nec vehementer intercesserim, si quis synonyma plane hic etiam esse velit mortem, quae ex natura est, et *fatalem*. Certa ita sumit Vell. 2, 4, 6. G.

2 qui morbo finiuntur) *Fati* novam mentionem non facit: sive quod satius habuit, unum genus referre, cui plane simile sit alterum: sive quod *fato* et *morbo finiri* pro iisdem habuit. G.

summa ratio, quae sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium compulit, quamquam plurimas vivendi causas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam auctoritatem; praeterea filiam, uxorem, nepotem, sorores, interque
 4 tot pignora, veros amicos. Sed tam longa, tam iniqua valetudine conflictabatur, ut haec tanta pretia vivendi mortis rationibus vincerentur. Tercio et tricesimo anno (ut ipsum praedicantem audiebam) pedum dolore correptus est. Patrius
 5 hic illi: nam plerumque morbi quoque per successiones quasdam, ut alia, traduntur. Hunc abstinentia, sanctitate, quoad viridis aetas, vicit et fregit; novissime cum senectute ingravescentem
 6 viribus animi sustinebat. Quum quidem incredi-

3 optimam conscientiam) In Rom. omissa sunt. H.

Negligentia librarii, (nisi ipsius hypothetae culpa est), cuius oculi a priore optimam ad posterius aberrarent. Fons hic mendorum uberrimus. S.

4 pignora) pignora Cort. caesce. Tetigit Laurenbergius Antiquar. p. 206. Cf. Nolten. Lexic. Antibarb. col. 137. Ridicule Beda de Orthographia col. 234r. ed. Putsch.: Pignora, rerum: Pignora, filiorum et affectionum. Vid. Cort. Dissertat. de usu orthographiae lat. cap. III. §. VIII. p. 82. ed. Harles. S.

4 pretia vivendi) res illae, propter quas operae pretium sit vivere, ut conscientia, fama, auctoritas, et quas alias vivendi causas paullo antea commemoraverat. E.

ut ipsum praedicantem au-

diebam) Rom. ut ipsum audiebam, medio verbo, praedicantem, excluso. H.

Excludunt et alii libri. Male. S. Patrius hic illi) Videtur tacitae suspicioni occurrere: cum podagra et similes morbi intemperantiae saepe circa Venerem et Bacchum quasi satellites sicut. Ne quid igitur de Corellio cogitamus eiusmodi, patrium morbum esse narrat. G.

5 sanctitate) castitate. Sic Graecis dicitur ἀγνός; ἀγνός γάμων, ἀγνολεχίς (Ruhnken. ad Timaeum p. 133. a.). Aeschylus dramatis satyrici licentia apud Lucian. T. II. p. 457. : μὴ ὄντε τῶν ὁμῶν εὐσεβῆς ὁμιλία. coll. Porsono ad Euripid. Med. v. 750. S. quoad viridis aetas) Nota Horatii vox: dum virent geneta; expressa illa ex Theocritea: ἄς) γόνο χλωρόν. Vid. Valckenar. Epist. ad

*) Ita leg. cum Toupio et aliis. Male vulgo ois, confusione literarum sat frequenti, de qua Porsonus ad Euripid. Med. v. 44. Locis a viro eximio tractatis accedat Herodotus L. VII. c. 136. ubi certa emendatione scripti: καὶ ἴσαν οἱ πάντα αἱ Συρήκουσαι. Sic Lucian. T. III. p. 469. καὶ οἱ πάντα Κομβάβος ἦν. In hanc παρέμβασι, cuius veniam aequi dabant lectores, me desexit Mitscherlichius ad Horatium Theocrite minus per specte utens. S.

biles cruciatus et indignissima tormenta pateretur; (iam enim dolor non pedibus solis, ut prius, infidebat, sed omnia membra pervagabatur,) veni ad eum Domitiani temporibus, in suburbano iacentem. Servi e cubiculo recesserunt: habebat enim hoc moris, quoties intrasset fidelior amicus. Quin etiam uxor, quamquam omnis secreti capacissima, digrediebatur. Circumtulit oculos, et, *Cur, inquit, me putas hos tantos dolores tamdiu sustinere? ut, scilicet, isti latroni vel uno die superfim.* Dedisses huic animo par corpus, fecisset quod optabat. Adfuit tamen deus voto, cuius ille compos, ut iam securus liberque moriturus; multa illa vitae, sed minora, retinacula abruptit. Increverat valetudo, quam temperantia mitigare tentavit; perseverantem constantia fugit. Iam dies

M. Roeverum p. XXIV. Tosp. Cur. Poster. in Theocrit. p. 26. Misch. ad Horat. T. II. p. 587. S.

6 non pedibus solis, ut prius) Rom. non pedibus solum, ut prius. H.

Similis et frequentissima in Graecorum libris consilio vocum *μῶρος* et *μῶρον*. S.

7 habebat enim hoc mortis) habebant enim hoc mortis Rom. et Venet. cccccclxxxv. non habebat, quod Aldus maluit, quem non sequor. De servis loquitur sponte digredientibus. H.

Ita et Gierigius. Bene. S.

8 Circumtulit oculos) Ut videret nimirum, omnesne remoti arbitri essent, ne quis legere sermonem cum periculo dicentis audientisque posset. G.

9 *istis latroni*) Hic quis sit, ne ignoraretur, supra dixerat Plinius, se ad Corelliam Domitiani temporibus venisse. Callide vero, et venuste! E.

Vel hinc discas, quale fuerit contumeliosissimum atque acerbissimum adclamationum genus, quo senatus Domitianum mortuum laceravit, teste Suetonio Domitian. c. ult. S.

Dedisses huic animo) Iudicium Plinii de Corellio: pro *si dedisses*. Illustravit elliptin hanc exemplis Cortius ad Sall. Iug. 64. 5. G. *fecisset quod optabat*, Intersecturum fuisse *αὐτόχρονα* Domitianum, haud oblcure innuitur. Ceterum verba: *Dedisses — optabat*, in editione Cortii verbis Corellii continuantur. Melius Gesnerus. S.

Adfuit tamen deus voto) Superfuit Corellius Domitiano, et usque ad Traiani tempora vixisse videtur. cf. Ep. 4. 17. 8. — Quae sequuntur *vitae retinacula*, eadem sunt, quae supra *pretia vivendi* dixerat. E.

minora) Talia videbantur Corellio, cui reipublicae salus omnibus suis carior esset, ut Plinius infra 11. Male Catanaeus, eumque sequens novissimus editor. S.

9 *perseverantem constantia fugit*) Corellius morbum, qui mitigari se non passus esset, morbum inquam et vitam adeo. constantia sua, id est, constanti et immutabili moriendi destinatione, abstinentisque cibi effugit. Videtur acumen quaesivisse Secundus, cum *constantiae fugam* tribuit. G.

alter, tertius, quartus: abstinebat cibo. Misit ad me uxor eius Hispulla communem amicum C. Geminium cum tristissimo nuntio, *destinasse Correllium mori, nec aut suis aut filiae precibus flecti; solum superesse me, a quo revocari posset ad vitam.* Cucurri: perveneram in proximum, quum mihi ab eadem Hispulla Iulius Atticus nuntiat, nihil iam ne me quidem impetraturum: tam obstinate magis ac magis induruisse. Dixerat sane medico admoventi cibum, *Κέρεικα*, quae vox quantum admirationis in animo meo, tantum desiderii reliquit. Cogito, quo amico, quo viro caream. Implevit quidem annum septimum et sexagesimum, quae aetas etiam robustissimis satis longa est: scio. Evasis perpetuam valetudinem: scio. Decessit superstitionibus suis, florente republica, quae illi omnibus suis carior erat: et hoc scio. Ego tamen, tanquam et iuvenis, et fortissimi, morte doleo: doleo autem (licet me imbecillum putes) meo nomine. Amisi enim, amisi vitae meae testem, rectorem, magistrum. In summa,

Dubito, an de hoc acumine nunc cogitaverit Plinius. Non tam constantias fugam tribuit, quam sibi ipsi. Ipse enim *perseverantem* morbum *constantia* sua fugit, s. effugit. Talia Plinio, vividas rerum imagines facile concipienti, vel non quaerenti obvia sunt. E.

communem amicum C. Geminium) Rom. *communem amicum C. Germanum*. Deinde: *aut filiae precibus inflecti*. H.

10 magis ac magis) Male cod, ac magis omittit. Vid. Column. ad Ennii Fragm. p. 99. ed. Amstel. Sic Graeci μάλλον καὶ μάλλον, ac copula neglecta, μάλλον μάλλον. S.

Κέρεικα) Vox iudicii, constantiae, consilii, quam proinde admiratur Plinius et desiderio se illa accensum significat. *Altera lectio *Κέρεικα*, nihil habet non

humile potius et erubescendum. G.

11 quae illi — erat) Rom. *quae illi omnibus carior erat* omisso pronomine *suis*. H.

12 Ego tamen — doleo) Rom. *Ego tamen tanquam et iuvenis firmissimi mortem doleo*. H. et ante *firmissimi* aut ipsius Heusingeri aut tythothetae errore videtur excidisse. Placet *firmissimi*, cum mox sequatur: *infirmus erat*. S.

meo nomine) Cum ipsi Correllio nihil decesserit, sed finem potius ille cruciatu invenit: doleo non ipsius nomine, quae alioqui vis amicitiae est, sed meo, quod mihi tantum bonum ereptum esse sentio. G.

Amisi enim — testem) Rom. *Amisi enim vitae meae testem*, non iterato verbo. H.

Longe melius ad orationisque

dicam quod recenti dolore contubernali meo Calvisio dixi: *Vereor, ne negligentius vivam*. Proinde adhibe solatia mihi: non haec, *senex erat, infirmus erat* (haec enim novi); sed nova aliqua, sed magna, quae audierim nunquam, legerim nunquam. Nam quae audiui, quae legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur. Vale.

XIII.

Et ingeniorum suis temporibus proventum laudat, et auditorum negligentiam vituperat.

C. PLINIUS SOSIO SENECONI SVO S.

Magnum proventum poetarum annus hic attulit. Toto mense Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis. Iuvat me, quod vigent studia, proferunt se ingenia hominum et ostentant: tamen etiam ad audiendum pigre coitur. Plerique in stationibus sedent, tempusque audiendi fabulis con-

vim augendam efficacius iteratur. Sic mox: *sed — sed —, — nunquam — nunquam, quae — quae —*. S.

ne negligentius vivam) Erepto vitae meae teste, rectore, magistro etc. G.

XIII, 2 in stationibus) Locis publicis, in quibus convenire vel negotii vel otii causa, vel universis, vel certi generis hominibus ius ac solenne esset. Sic *Salvidieno Orfito* apud Sueton. Nero. c. 37. *obiectum est, quod tabernas tres de domo sua circa forum civitatibus ad stationem locasset*: ad quem locum ceteros laudarunt *Torrentius* ac nuper *Burmannus*. Add. infra 2, 9, 5. G.

audiendi) Sic legendum pato. *Tempus audiendi*, h. e. quo audiendus erat recitator, *consumunt fabulis*, h. e. sermonibus variis, confabulationibus: qui *audiendis fabulis*

legunt, non cogitant, utrosque hic intelligi, et qui loquantur, et qui audiant: deinde si *audiendis fabulis* legamus, non id intelligi, quod auctor hic vult, confabulationes et familiares sermones in circulo sedentium; sed audientiam uni alicui narranti vel agenti fabulas praestitam. G.

Potest sane contra dici, frequentes illos homines non omnes potuisse fabulas narrare, sed plerosque operam dedisse paucis quibusdam praeter caeteros garulis, itaque a pleraque parte recte denominationem fieri. Ita *Gierigius*, qui *audiendis* edidit. E.

Bene *Gesnerus*, cui *Gruterus* praeluxerat. Tenendum est, quod iam illi praeclare monuerunt, *fabulas* hic esse omnino sermones ac confabulationes de rebus vitae communis, quales *Suetonius Domitian.* cap. 15. p. 933. ed. Oud. *dicit fabulas*, *Plinius*

terunt, ac subinde sibi nuntiari iubent, an iam recitator intraverit, an dixerit praefationem, an ex magna parte evoluerit librum: tum demum, ac tunc quoque lente cunctanterque, veniunt: nec tamen permanent, sed ante finem recedunt, alii dissimulanter et furtim, alii simpliciter et libere. At hercule memoria parentum Claudium Caesarem ferunt, quum in palatio spatia- retur, audissetque clamorem, causam requisisse; quumque dictum esset, recitare Nonianum, subitum recitanti inopinatumque venisse. Nunc otiosissimus quisque multo ante rogatus, et identidem admonitus, aut non venit, aut, si venit, queritur se diem, quia non perdiderit, perdidisse. Sed tanto magis laudandi probandique sunt, quos a scribendi recitandique studio haec auditorum vel desidia vel superbia non retardat. Equidem

ipso 8, 18, 11. *fabulas urbis* dicit. Vid. Interpretes ad Phaedri Fab. I. Prolog. v. 7. ad Petron. cap. 111. p. 663. f. ed. Burm. Drakenborch. ad Liv. 1, 11, 8. S.

Rom. *tempusque audiendis fabulis conserunt*, quod deterius esse, Gesnerus ostendit. Paulo post: *tunc demum ac tunc quoque. H.* Addatur idem infra ad 3, 5, 15. S.

evoluerit librum) *Volumen* cogitandum est nimirum, quod incipit ab ea parte membranae, quae extrema est; quae *evoluta* sunt igitur, ea lectione percurra intelligimus, involutis reliquis, quae legenda supersunt. G.

3 *At hercule memoria parentum*) Rom. *At me hercule memoria parentum. H.*

Invenit pronomen manus interpolatrix. S.

4 *quia non perdiderit*) nempe in stationibus illis, in quibus qui commorabantur, vere diem perdere dici poterant. Caeterum docta est animadversio Gierigii, *perdidit legendum esse putantis,*

quia verba sint non illius conquerentis, sed Plinii iudicantis. Quamquam satis lepidus est Plinius, ut, quo ineptior querela fiat, suum iudicium illis hominibus tribuerit. Nempe illi querebantur, *se diem, quia non in stationibus fuerint, perdidisse.* Iam cum Plinius iudicaret, in stationibus esse idem esse, quod diem perdere, sententiam illam lepido ita extulit, quasi illi ipsi dixerint, *se diem, quia non perdiderint, perdidisse.* Utique talis lepor magis lentiri, quam verbis declarari potest. Hoc certe modo stare illud *perdiderit* potest. E.

Gierigii animadversio ut docta sit, huic certe loco non est accommodata. *perdidit* si legas, consequens est, tales auditores Plinio visos esse cum fructu quodam suo recitanti adfuisse. Sed quem auditionis fructum percipere poterant, qui et lero venissent, et ante finem recederent? Immo vel sic diem perdiderunt, quamquam non eo modo, qui ipsorum ignaviae maxime blandiretur. S.

prope nemini defui. Erant sane plerique amici: neque enim quisquam est fere, qui studia; ut non simul et nos amet. His ex causis longius, quam 7. destinaveram, tempus in urbe consumsi. Possui iam repetere secessum, et scribere aliquid, quod non recitem; ne videar, quorum recitationibus adfui, non auditor fuisse, sed creditor. Nam ut in ceteris rebus, ita in audiendi officio perit gratia, si reposcatur. Vale.

XIV.

Maurico fundet, ut fratris filiam despondeat Aciliano, quem diligentissime commendat.

C. PLINIUS IVNIO MAURICO SVO S.

Petis, ut fratris tui filiae prospiciam maritum: quod merito mihi potissimum iniungis. Scis enim, quantopere summum illum virum suspexerim dilexerimque; quibus ille adolescentiam meam exhortationibus fovet, quibus etiam laudibus, ut laudandus viderer, effecerit. Nihil est, quod a te mandari mihi aut maius aut gratius, nihil, quod honestius a me suscipi possit, quam ut eligam iuvenem, ex quo nasci nepotes Aruleno Rustico deceat. Qui quidem diu quaerendus 3 fuisset, nisi paratus et quasi provisus esset Minucius Acilianus: qui me ut iuvenis iuvenem (est enim minor pauculis annis) familiarissime diligit, reveretur ut senem. Nam ita a me formari et institui cupit, ut ego a vobis solebam. Patria est 4 ei Brixia, ex illa nostra Italia, quae multum adhuc verecundiae, frugalitatis, atque etiam rustici-

XIV, 5 *ita a me formari*) niter *rusticitas*, pro simplicitate illa cum pudore coniuncta, quae nusquam illa quidem se ingerit; sed quae agenda sunt aut dicenda, sine fuco et fallacia, atque

8. *rusticitatis*) Nescio an unicus hic locus sit, ubi in laude po-

sine affectatione adeo, persequi-

5 tatis antiquae retinet ac servat. Pater Minucius
 Macrinus, equestris ordinis princeps, quia nihil
 altius voluit: adlectus a divo Vespasiano inter
 Praetorios, honestam quietem huic nostrae, am-
 6 bitioni dicam an dignitati? constantissime prae-
 tulit. Habet aviam maternam Serranam Procu-
 lam, e municipio Patavino. Nosti loci mores.
 Serrana tamen Patavinis quoque severitatis exem-
 plum est. Contigit et avunculus ei P. Acilius,
 gravitate, prudentia, fide prope singulari. In
 7 summa, nihil erit in domo tota, quod non tibi,
 tanquam in tua, placeat. Aciliano vero ipsi plu-
 rimum vigoris et industriae, quamquam in maxi-
 ma verecundia. Quaesturam, Tribunatum, Prae-
 turam honestissime percucurrit, ac iam pro se
 8 tibi necessitatem ambiendi remisit. Est illi facies

tur. Quin latius forte patet atque ea complectitur, quae ex Cicerone iam laudarunt viri docti, pro Rosc. Am. c. 27. *Vita rustica, quam tu agrestem vocas, parsimoniae, diligentiae, iustitiae magistra est.* G.

Gierigius, ut priorem rusticitatis vim confirmaret, laudavit Martial. 10, 72. 10. Ovid. A. A. 3, 127. Plin. H. N. 35, 9. E.

5 adlectus — inter Praetorios) Vespasianus enim Suetonio teste c. 9. *Amplissimos ordines exhaustos caede varia — supplevit — honestissimo quoque Italicorum ac provincialium adlecto.* Eo igitur gradu honoris esse iustus est Minucius, ac si fuisset Praetor. G.

Rom. *allectus enim a divo Vespasiano, bene.* H.

Sic et Curtius. Particula haec male omissa a Gesnero et Gierigio. S.

ambitioni — an dignitati) Bene Gierigius, ut dignitatis oppositio constet, ambitionem accipit de apparatu dignitatis externo, laudatque Paneg. 83, 1. et Tacit. Agr. 40. E.

6 Serranam — Patavino) Rom. *Serranam Proculam e municipio Patavio.* H.

in domo tota) in familia tota. Vid. Freinshem. Ind. in Iustin. v. domus. Utrumque iunxit Cornelius Nepos Eumen. 6, 3. *ne pateretur, Philippus domus et familiae inimicissimos stirpem quoque interimere. nisi et familiae ex margine in aeternum illatum fuit.* Diodorus Sic. T. II. p. 420. ἡ μὲν οὖν τῶν ἐν Πάφῳ βασιλέων οἰκία τραγικοῖς συγκυρήσασα πάθει κ.τ.λ. ibi pro oikia in cod. repertum εὐγγύεσα, quod glossematis manifestum est. Cf. Platon. Gorg. c. 20. S.

7 plurimum vigoris et industriae) Rom. *plurimum vigoris industriae, sine copula.* H.

Copulam omittunt etiam codd. e Curtianis; potestque commode abesse. S.

iam pro se — remisit) cum illis honoribus iam perfunctus sit, non necesse est, ut tu pro eo presens amicos, supplices, ambias domos, stationesque circumess: ita enim Plinius de ambitione 2, 9, 5. S.

liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa: est ingenua totius corporis pulchritudo, et quidam senatorius decor. Quae ego nequaquam arbitror negligenda: debet enim hoc castitati puellarum quasi praemium dari. Nescio, an adiciam, esse patri eius amplas facultates. Nam quum imaginor vos, quibus quaerimus generum; silendum de facultatibus puto: quum publicos mores atque etiam leges civitatis intueor, quae vel in primis census hominum spectandos arbitratur; ne id quidem praetereundum videtur. Et sane de posteris, et his pluribus, cogitanti, hic quoque in conditionibus deligendis ponendus est calculus. Tu fortasse me putes indulgisse amori meo, su-¹⁰praeque ista, quam res patitur, sustulisse. At ego fide mea spondeo, futurum, ut omnia longe ampliora, quam a me praedicantur, invenias. Diligo quidem adolescentem ardentissime, sicut meretur: sed hoc ipsum amantis est, non onerare eum laudibus. Vale.

XV.

Septicius, qui ad coenam vocatus non venerat, in ius damni dati iocabitur vocat.

C. PLINIUS SEPTICIO CLARO SVO S.

Heus tu, promittis ad coenam, nec venis! Dicitur ius, ad assem impendium reddes, nec id modicum. Paratae erant lactucae singulae, cochleae 2

9 *leges civitatis*) In qua *dat census honores*: ubi in primis census equester, quo qui minus haberet, eques esse non poterat, quadringenta sestertia. Vid. mox ep. 19. G.

10 *Tu — indulgisse*) Rom. *Tu fortasse putas me indulgisse. H. (supraque — sustulisse)* maiora

et ampliora fecisse dicendo. Etiam in rhetorica *superlatio* dicitur pro gr. *ὑπερβολή*. E.

Vid. Ernest. Lexic. Technol. Lat. Rhetor. v. Superlatio. S.

XV, 2 *lactucae singulae*) Portiones describit, quantum in unumquemque hospitem paratum fuerit. G.

ternae, ova bina, alica cum mulso et nive, (nam hanc quoque computabis, immo hanc in primis, quae perit in ferculo) olivae Baeticae, cucurbitae, bulbi, alia mille non minus lauta. Audisses comoedum, vel lectorem, vel lyristeu, vel, quae mea liberalitas, omnes. At tu apud nescio quem, ostrea, vulvas, echinos, Gaditanas, maluisti. Dabis poenas, non dico quas. Dure fecisti: invidisti, nescio an tibi, certe mihi, sed tamen et tibi. Quantum nos lussemus, risissemus, studuissemus! Potes apparatusius coenare apud multos: nusquam hilarius, simplicius, incautius. In summa, experire: et nisi postea te aliis potius excusaveris, mihi semper excusa. Vale.

olivae Baeticae) Colum. 5, 8, 5. de olea, *Modicos clivos amat, quales in Italia Sabino- rum, vel tota provincia Baetica videmus.* Sed nec damnaverim *betacet*, quod ex MSS. reponit Cortius, qui citat Salmaf. ad Solin. p. 585. ad quem provocavit etiam Lister. ad Apic. 3, 2. p. 76 ubi *fasces betaceorum, et betacet Varronis* laudantur. G.

Gierigius pro *Baeticae* reponendum putat, *boleti*, quibus maxime delectati fuissent Romani; praesertim cum multi MSS. habeant h. l. *lebeta* aut *lebetae*. De *boletis* cf. Hor. Sat. 2, 4, 20. Mart. 1, 21. et 12, 48. Plin. Ep. 1, 7, 6. E.

Olivae *Baeticae* cum nobiles fuerint, improbable est, Plinium eas in hoc ciborum vilium catalogo posuisse. Probo igitur *betacet*. S.

Rom. *quae perit in ferculo, olivae, betacet*. H.

comoedum) Cort. *comoedos*, nimis magnifice pro Plinii studio apparatus illum coenae elevandi. S.

3 *vulvas*) porcinas, praesertim eiecticias, item virgines: res nota. Vid. Apic. 7, 1 et ibi Humelb. ac Listerus, Apud eundem

etiam de *echinis* plura sunt, marinis intellige; hi enim in ciborum deliciis. Add. Lud. Nonnius de re cibar. 3, 37. G.

Gaditanas) Puellas saltatrices, cum cantu, passim celebratas an accusatas antiquis. Pleraque habet Ramiresius ad Martial. 1, 42. p. 75. sq. Nimirum *Gaditanas* legendum est, ut personae opponantur personis, *comoedo, lectori, lyristae*: et delicatissimae voluptariaeque personae paullo severioribus. *Gaditana* alii, ubi cantica intelligi poterant. G.

Rom. *ostrea, vulvas, echinos, Gaditana maluisti*. H.

Non dubito vere coniecisse Heinsium *Gaditanam*. *Gaditana* melius, quam *Gaditanae*, opponitur comoedo, lectori, lyristae; simulque apparatus, unde originem traxerit librorum lectulo, *Gaditana maluisti*. S.

4 *simplicius, incautius*) *Simplicius* excludit affectationem omnem, dissimulationem, pudorem; *incautius*, dubitationem, cautionemque abesse iubet, ut libere nulloque cum metu dicere facereque possis, quidquid in mentem venerit. G.

nisi postea te aliis) Post unum experimentum coenarum

XVI.

Saturnini stilum, eiusque libros, ut legantur, commendat.

C. PLINIUS ERVCIO SVO S.

Amabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum: laudabamque eius ingenium, etiam antequam scirem, quam varium, quam flexibile, quam multiplex esset: nunc vero totum me tenet, habet, possidet. Audivi causas agentem acriter et ardentem, nec minus polite et ornate: sive meditata sive subita proferret. Adsunt aptae crebraeque sententiae, gravis et decora constructio, sonantia verba et antiqua. Omnia haec mire placent, cum impetu quodam et flumine praevehuntur: placent, si retractentur. Senties quod ego, quum orationes eius in manus sumferis; quas facile cuilibet veterum, quorum est aemulus,

nostrarum, sponte tua nostras aliorum epulis praeferes; neque causam dicam, quin mihi te excuses, nisi ipse potiores nostras iudicaveris. G.

XVI *infr.* ERVCIO) *Sic ex MSS: legendum ostendit Curtius. G.

Rom. ERVCIO S. Ita et Aldus et nuper Curtius. H.

Alii vitiose EVRITIO, ERYTIO, CVRTIO. S.

1 *varium — multiplex*) Non de moribus cogitandum, sed de ingenio variis literarum generibus, actionibus, historiis, epistolis, carminibus scribendis comparato. Haec enim porro per partes explicantur. E.

tenet, habet, possidet) Ex formula stipulationis a Gallo Aquilio prodita et in l. 18. n. de acceptat. relata, *quodve tu meum habes, tenes, possides*. G.

Rom. *nunc vero totum tenet, habet possidetque, sine me*. H.

Cf. de hac formula Brillon. de Formul. p. 551. ed. Bach. In

Plinio legendum, opinor, ordine verborum inverso: *habet, tenet, possidet*. S.

2 *Adsunt — sententiae*) Rom. *Adsunt acutae crebraeque sententiae*. H.

Notavit hanc lectionem et Curtius, habentque excerpta Brummeri. Placet. Ineptas sententias vitare, in magna laude non ponendum. S.

cum impetu — retractentur) placent et cum audiuntur, et cum leguntur. Simillimum est illud Quintil. 10, 1. 19. *lectio libera est, nec actionis impetu transcurrit*. E.

et flumine praevehuntur) Rom. *et flumine pervehuntur*. An praetervehuntur? H.

Vulgata bene habet. *Pervehuntur* obtrudunt etiam codd. Curt., item Brummeri excerpta. Nihil frequentius in libris hac confusione. S.

3 *quas facile cuilibet — comparabis*) Compendiaria locutio pro: *quas facile orationibus*

- 4 comparabis. Idem tamen in historia magis satisfaciet vel brevitare, vel luce, vel suavitate, vel splendore etiam et sublimitate narrandi. Nam in concionibus eadem, quae in orationibus, vis est: pressior tamen, et circumscriptior, et adductior.
- 5 Praeterea facit versus, quales Catullus aut Calvus.

autuslibet — comparabis. Cavendum, ne tales locos corruptos putes, Ita et Graeci. Herodotus p. 214. ἔτι δὲ καὶ ταῦτα [τάγαλματα] ὁμοῖα τοῦ Ἡφαίστου. ubi alii perperam ὁμοῖα τοῖσι τοῦ Ἡφαίστου. Diodorus Sicul. T. I. p. 201. ὁ δὲ λεγόμενος κῆπος ἀνόμαται μὲν — τὸ δὲ πρόσωπον ἔχων ὁμοιον λέοντι, τὸ λοιπὸν σώμα φέρεי πάνθηρι παραπλήσιον, πλὴν τοῦ μεγέθους, ὃ παρισούται δορκάδι. In Luciano T. II. p. 247. leg. εἴτε Πυθαγόρου ψυχὴν ἔχει διὰ τὸν χρυσοῦν μηρόν, εἴτε ἄλλην ὁμοίαν αὐτῆ. Schol. ad Lucian. T. II. p. 305. Τοῦτον λέγει Λεσβώναντα, οὗ καὶ ἄλλαι μελέται ζήτορικαί φέρονται θαυμάσια καὶ ἐνάμιλλοι Νικοστράτου καὶ Φιλοστράτου. qui locus cum Pliniano comparandus. Vid. Baue- rum Liv. Excerpt. Sect. I. p. 102. Stroth. ad Liv. 5, 23. Scheller. Observat. p. 13. sq. inprimisque Heusingeros ad Cicer. de Offic. pag. 183. sq. S.

4 in historia magis satisfaciet) Rom. in historia tibi magis satisfactet. H.

in concionibus — adductior) In his verbis puto inesse iudicium Plinii universale, vel aliquem locum communem, quo declarat, quomodo vis concionum a vi orationum differat. In utroque genere, inquit, vis est dicentis, sed in orationibus, quales in foro et iudiciis habentur, vis illa coniuncta est cum copia et ambitu et ubertate, in concionibus, quales historis interferi solent, vis est brevior, non habet verborum illam abundantiam et copiam: nam in concionibus nec locus, nec tempus, nec rerum ratio haec uber-

tatem admittit, nec postulat. Scilicet cum vim illam concionum pressio- rem, circumscriptio- rem, adductio- rem dicit, cumulatim verbis et variatis metapho- ris, unam brevitate, copiae et uber- tati forensi oppositam describit. Nam premuntur, quae rescan- tur, coercentur, ne possint ser- pere longius; et circumscribun- tur, quibus termini ponuntur, ne possint latius evagari; et ad- ducuntur, v. c. habense, equi, ne possint exultare petulantius. Non possunt haec in tanta nota- rum brevitate multis locis con- firmari; sed de omnibus his diximus in Technol. Lat. rhetor. Gierigius cum Cort. et Bipont. edidit: Nam in concionibus idem, qui in orationibus, est: pressior tamen —. Non placet. Nam quid sibi vult illud idem esse? praesertim cum sequatur corrigens tamen. E.

Non mihi persuaderi patiar, Plinium hic locum communem tractasse. Elegantiorum novi, quam qui hoc loco, sane non artificis- simo, rhetoris personam suscepisse videatur. Immo de Saturnino agitur. S.

5 quales Catullus aut Calvus) Rom. quales Catullus meus aut Bibaculus, et deinde, quasi Catullus aut Bibaculus. Hoc Catanaeus quoque in aliquo li- bro sibi visum testatur, reliquo- rum vero criticorum omnium si- lentio damnatum fuit, etsi M. Furium Bibaculum versus, qua- les Catullus scripsit, nobis etiam reliquisse constat. Ex iis enim aliqui apud Suetonium de illust. grammaticis cap. VIII. et XI. et apud alios grammaticos su-

Quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris! Inferit sane, sed data opera, mollibus lenibusque duriusculos quosdam: et hoc, quasi Catullus aut Calvus. Legit mihi nuper epistolas, 6 quas uxoris esse dicebat. Plantum vel Terentium metro solutum legi credidi; quae five uxoris sunt, ut adfirmat, five ipsius, ut negat, pari

perant, quos in corpore veterum poetarum inde collectos legere licet. Eundem Quintilianus quoque lib. X. cap. l. 96. Catullo comitem adiungit. Itaque Calvi potius, quam Bibaculi nomen a librariis invecum puto, qui lib. III. ep. 27. in versibus Augurini illud legerunt, *Catullus meus aut Calvus*, adeoque huic etiam loco convenire putarunt. *H. amaritudinis*) Quoties nimirum satyricum quidquam scribit et mordax. Nec enim virtutes, quae hic laudantur, omnes in eodem genere carminis locum habent. *G.*

mollibus lenibusque) *Ignoscent, spero, viri eruditi libertati, quam in hunc locum nobis summus: quod ea lege postulamus, si nunc demum laudatum Plinio more intelligent Pompeium, qui inter molles lenesque ac dulces versiculos suos studio immiscuerit etiam duriusculos aliquot, quo iucundius nimirum reliquorum suavitas ad aures animosque accideret. Duplex adhuc circumferebatur lectio, altera Catanaei, et qui illum sequuntur, *Quantum illis amoris - - inferis! sane, sed data opera molliusculos, leniusculosque, duriusculos quosdam*: altera Aldi et sequacium sic, *mollius leniusque, duriusculos*: Gryphius *leniusque* dedit. Ac de *x* in *n* mutato vix dicenda causa est, cum in scriptura codicum plerumque ne distingui quidem possint haec elementa: insertum autem *b* nobis condonabunt, qui norant, quam leniter eam litteram, et quam proxime ad spiritum il-

lum, cui nunc Aeolicum digamma, nunc *v*, nunc *w* responderet, multi pronuntiant: adeo ut dictante alio ante *u* excidere quam facillime potuerit. Porro quam solennis et prope perpetua sit in omne genus libris *τὸν u* et *b* confusio, non ignorat, nisi qui MStum nullum, de arte critica nullum librum inspexerit. Quam vero pronum fuit, cum semel aliquis scripsit *mollius leniusque*, alteram *u* plane excidere! Denique qui *mollius* et *lenius* non intelligerent, illi *molliusculos* et *leniusculos* ad *duriusculos* formam procederunt. *G.*

Gierigius edidit *levibusque*, quasi levia a mollibus magis quam lenia differant. Primum parum differunt, si de oratione dicuntur, nam *λεῖον* et *λεῖότερον* saepe non alio sensu dicitur, quam *lene*, *lenitas*, aut *leve* apud Latinos: deinde in Plinio non ita evitanda est huiusmodi tautologia, ut critica ope utendum existimemus. *E.*

Versus mollius leniusque [Rom. *leviusque*] *duriusculi* ita dici posse videntur, ut *leniter fastigatus*, *acclivis*, *declivis* apud Caesarem lib. II. Gall. c. VIII. 3. et alibi. Vid. Oudendorp. ad illum locum. *H.*

Duriusculi versus iam sunt *mollius leniusque duri*. Equidem teneo Gesneri lectionem. *S.*

6 *quas uxoris esse dicebat*) In cod. deest *quas*. Sic oratio vividior fit. Centies librarii talia pronomina insererunt. De *qui* vid. Drakenb. ad Liv. 1, 4, 5. 1, 20, 4. *S.*

gloria dignus est, qui aut illa componat, aut uxorem, quam virginem accepit, tam doctam politamque reddiderit. Est ergo mecum per diem totum: eundem ante quam scribam, eundem quum scripsi, eundem etiam quum remittor, non tanquam eundem, lego. Quod te quoque ut facias, et hortor et moneo. Neque enim debet operibus eius obesse, quod vivit. An, si inter eos, quos nunquam vidimus, floruisset, non solum libros eius, verum etiam imagines conquireremus; eundem nunc honor praesentis et gratia, quasi satietate, languescet? At hoc pravum malignumque est, non admirari hominem admiratione dignissimum, quia videre, adloqui, audire, complecti, nec laudare tantum, verum etiam amare contingit. Vale.

quam virginem accepit) Cur haec addit Plinius? Tantane ruditas fuit virginum Romanarum, quae docendo aegre expugnari posset? An illa tam tenera aut puella, ut literarum doctrinam haec imbecillitas vix caperet? At, quae aetas matrimonio apta erat, quae institutioni non fuerit? Non haerere, si unum verbulum additum esset: *tam cito doctam politamque reddiderit*. E.

In scirpo nodum quaerit Ernestius, nihilo hic perspicacior Barthio. Duxerat uxorem Saturninus puellam, non illam quidem rudem, sed non tam doctam politamque, ut in epistolis scribendis Plautum vel Terentium metro solutum referre posset. Hunc ingenii cultum soli acceptum referebat marito, ad quem virgo domum deducta fuerat. S.

8 *Neque enim debet*) Absit in aliquot libris *entm*. Bene. S.

quod vivit) Passim conquerruntur poetae, gloriam sibi negari vivis. *Quatenus* (Horat. Od. 3, 24, 30.) *Virtutum incolumem odimus: sublatum ex oculis quaerimus invidi*. Sed

dedita opera hoc argumentum tractat idem Epit. 2, 1, 18. lqq. Add. Mart. 5, 10. G.

imagines, ornamentum bibliothecis. Vid. epistola proxima. G.

quasi satietate, languescet)

Rom. *quasi satietate languescit*.

Ita et duo Brummeriani. Non placet hoc tempus Cortio: idem vero illud fert lib. VIII. ep. XII.

3. ubi iisdem particulis *an si*

subiicitur. Nec tamen diffitebor,

in Rom. non esse *an si inter*

eos, sed *at si*: quod vero, quia

at proxime iteratur, praeferre

non possum. H.

Locus ille alter Plinianus tempus praesens postulat; hoc loco

futurum praestabilius. *At si* habent,

praeter Romanam, omnes scripti apud Cortium. Non ferrem,

nedum praeferebam, etiamsi

at non proxime iteraretur. S.

9 *complecti — amare*) In his

Gierigius nescio quid tricator. Ad-

didit Plinius, quo magis pravitas

illa malignitasque appareret. Idem

ipli acciderit, quod Saturnino ac-

cidere quaeritur: ut mirum non

sit, epistolam tam gravi reprehensione cludi. S.

XVII.

Capitonem commendat, quod mortuo amico statuam posuerit, et clarorum hominum imagines domi habeat.

C. PLINIUS CORNELIO TITIANO SVO S.

Est adhuc curae hominibus fides et officium; sunt qui defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab imperatore nostro impetravit; ut sibi liceret statuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum et magna laude dignum, amicitia principis in hoc uti, quantumque gratia valeas, aliorum honoribus experiri! Est omnino Capitoni in usu claros viros colere. Mirum est, qua religione, quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum, domi, ubi potest, habeat. Idem clarissimi cuiusque vitam egregiis carminibus exornat. Scias ipsum pluribus virtutibus abundare, qui alienas sic amat. Reddita est L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito prospexit pariter et suae. Neque enim magis decorum et insigne est, statuam in foro populi Romani habere, quam ponere. Vale.

XVIII.

Suetonio actionem ex somnii monitu disuadenti de somniorum etiam contrario eventu respondet: saltem stropham aliquam pollicetur.

C. PLINIUS SVETONIO TRANQVILLO SVO S.

Scribis, te perterritum somnio vereri, ne quid ad-

XVII 2 *in hoc*) huius rei causa, in hunc finem. Vid. Interpret. ad Phaedr. V. Prolog. v. 2. Ruhnken. ad Vellei. p. 216. qui Graecissimum esse bene monuit. Sic enim Graeci *sis touto, sis ri* etc. S. *quantumque gratia valeas*)

Rom. *quantumcumque gratia valeas*, vitiose. H.

3 *domi, ubi potest*) In publico enim non potest, quod maiestatis crimen interpretaturi fuissent imperatores, Caesarum inimicos et interfectores ita coli. G.

verſi in actione patiaris: rogas, ut dilationem petam, et pauculos dies, certe proximum excuſem. Difficile eſt: ſed experiar.

καὶ γὰρ τ' ὄναρ ἐκ Διὸς ἐστίν.

2 Refert tamen, eventura ſoleas, an contraria ſomniare. Mihi reputanti ſomnium meum, iſtud, quod times tu, egregiam actionem portendere 3 videtur. Suſceperam cauſſam Iulii Paſtoris, quum mihi quieſcenti viſa eſt ſocrus mea advoluta genibus, ne agerem, obſecrare. Et eram acturus adoleſcentulus adhuc; eram in quadruplici iudicio; eram contra potentiffimos civitatis, atque etiam Caefaris amicos: quae ſingula excutere mentem 4 mihi poſt tam triſte ſomnium poterant. Egi tamen, λογιſάμενος illud,

Εἰς οἰωνὸς ἀριſτος ἀμύνεσθαι περὶ πατρίης.

Nam mihi patria (et ſi quid carius patria) fides

XVIII, 1 rogas, ut — experiar) Romana lectio a vulgata [rogas, ut dilationem petam, et pauculos dies: certe proximum excuſem difficile eſt, ſed experiar.] non diſcrepat, quam vero nunc rectius ita interpungunt: rogas, ut dilationem petam, et paucos dies, certe proximum excuſem. Difficile eſt, ſed experiar. Graeca verba non habet Rom. ſed pro iis haec Latina: etenim ſomnium ex Iove eſt. H.

καὶ γὰρ τ' ὄναρ) Ex Iliad. α. 63. G.

In editis, accentu male notato, καὶ γὰρ τ' ὄναρ. Correxi. τ' eſt hic τε. Nec erat, quod Stephanus de ſenſu huius vocis dubitaret: quamquam et olim in loco Homericō offenſum fuit. S. 3 Iulii Paſtoris) Rom. Iulii Paſtoris. H.

Sic multi libri: item Brummeri excerpta. S.

in quadruplici iudicio) In una baſilica quatuor ſimul iudicia, quatuor tribunalia, ubi non adverſarii modo, ſed vocaliores

etiam patroni metuendi erant. Iam laudatus aliis Quinctiliani locus 12, 5, 6. de Trachello, Quum in baſilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, ubi moris eſt, cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent; et auditum eum et intellectum, et quod agonibus ceteris contumelloſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini. G.

4 λογιſάμενος illud) In Rom. deſunt etiam haec, λογιſάμενος illud. Pro eo poſt Graecum verſum legitur: animo reputans illud, unum ſomnium optimum, pugnare pro patria. In Homericō vero verſu pro ἀμύνεσθαι ſcriptum eſt ἀμύνεσθαι. H.

λογιſάμενος in Rom. bene verſum animo reputans. Mire Gierigius: ratiocinando in me transferens. ἀμύνεσθαι libri Homericī plerique omnes habent. S.

Εἰς οἰωνὸς) Il. μ. 243. G. fides) quod promiferat Iulio Paſtori, eius cauſſam ſuſcipere. Sed duriffimum et arcellitum

videbatur. Prospere cessit: atque adeo illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famae patefecit. Proinde dispice, an tu quoque sub hoc exemplo somnium istud in bonum vertas: aut si tutius putas illud cautissimi cuiusque praeceptum, *Quod dubitas, ne feceris*; id ipsum rescribe. Ego aliquam stropham inveniam; agamque causam tuam, ut ipsam agere, quum tu voles, possis. Est enim sane alia ratio tua, alia mea fuit. Nam iudicium centumvirale differri nullo modo; istud aegre quidem, sed tamen potest. Vale.

XIX.

Firmo, municipi suo, trecenta sestertia offert ad censum equestrem explendum.

C. PLINIUS ROMANO FIRMO SVO S.

Municeps tu meus, et condiscipulus, et ab ineunte aetate contubernalis: pater tuus et matri et avunculo meo, mihi etiam, quantum aetatis diversitas passa est, familiaris: magnae et graves causae, cur suscipere et augere dignitatem tuam debeam. Esse autem tibi centum millium censum satis indicat, quod apud nos decurio es. Igitur, ut te non decurione solum, verum etiam

mibi videtur, quod hanc fidem patriae comparat. E.

Vox illa generosa Hectoris ad Polydamantem ἀμύνεσθαι καὶ πύργους iubet. Quid igitur mirum, fidem hic patriae comparari? Quod nisi fieret, versui Homerico locus non esset. S.

6 Ego — — possis) Rom. Ego aliquam ἐργοφῆν [Graecis literis] inveniam, agamque causam tuam, ut ipsam agere tu, cum voles, possis. Toti epistolae hoc consentaneum est, in qua nulla necessitate exigente Graeca adsparguntur: maior quo-

que vis est in antithetis, ego et tu. Excusabo te, inquit, ut causam a te susceptam, quo postea voles tempore, agere possis. Cellariana interpretatio aliena est. H.

stropham) callidam exculationem. In sequentibus acumen est ex dilogia: nam causam agit alterius, qui alterum exculare aunitur, et causam agit, qui causam forensam pro altero suscepit. E.

De strophā vid. Burmann. ad Phaedr. I, 14, 4. S.

equite Romano perfruamur, offero tibi ad imple-
 3 das equestres facultates ccc millia nummum. Te
 memorem huius muneris amicitiae nostrae diutur-
 nitas spondet. Ego ne illud quidem admoneo,
 quod admonere deberem, nisi te scirem sponte
 facturum, ut dignitate a me data quam mode-
 4 tissime utare. Nam sollicitius custodiendus est
 honor, in quo etiam beneficium amici tuendum
 est. Vale.

XX.

*Tacitum consulit, amplum et copiosum dicendi genus,
 an brevius et circumscriptius magis probet.*

C. PLINIUS CORN. TACITO SVO S.

Frequens mihi disputatio est cum quodam docto
 homine et perito, cui nihil aequae in causis agen-
 2 dis ut brevitatis placet. Quam ego custodiendam
 esse confiteor, si causa permittat. Alioqui prae-
 varicatio est, transire dicenda; praevaricatio etiam,
 cursum et breviter attingere, quae sunt inculcanda,
 3 insingenda, repetenda. Nam plerisque longiore
 tractu vis quaedam et pondus accedit; utque cor-

XIX, 2 equestres facultates) Horat. Epist. 1, 1, 57. ex emendatione Benileii: *Est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque: Sed quadringentis sex septem millia desint; Plebs eris.* Add. Mart. 4, 67. G.

Rom. ad implendas equitis facultates. H.

Sic et plures libri a Cortio inspecti cum Brummeri excerptis. Placit. S.

3 nisi te scirem) Omisit te Cortius librorum auctoritate: nec Brummerus in suis reperit. Ipsa sedes eius vaga glossematis movet suspicionem. Cf. Drakenb. ad Liv. 1, 23, 5. S.

quam modestissime utare) *An-

te ultimam vocem interponunt quidam ut a me data, quod probat Cortius, qui contra ea verba quam modestissime pro glossa habet. Nobis Cellariana lectio probatur, quam nec damnat Cortius. G.

XX, 3 longiore tractu) Gierigius h. l. cum Cortio edidit tractatum, ut Epist. 1, 8. 8. Ego nihil mutavi. Poterat enim haec Plinius ipse variare velle: nec idem utriusque sensus est. Nam tractatus est tractatio: tractus autem, cum aliquid longius extrahimus, extendimus; ut Cicero Orat. 2, 50. de tarda pronuntiatione tractum verborum dixit. E.

pori ferrum, sic oratio animo non ictu magis quam mora inprimitur. Hic ille mecum auctoritatibus agit, ac mihi ex Graecis orationes Lyfiae ostentat, ex nostris Gracchorum Catonisque, quorum sane plurimae sunt circumcisae et breves: ego Lyfiae Demosthenem, Aeschinem, Hyperidem, multosque praeterea; Gracchis, et Catoni, Pollionem, Caesarem, Caelium, in primis Marcum Tullium, oppono, cuius oratio optima fertur esse, quae maxima. Et, hercule, ut aliae bonae res, ita bonus liber melior est quisque, quo maior. Vides, ut statuas, signa, picturas, hominum denique multorumque animalium formas, arborum etiam, si modo sint decorae, nihil magis quam amplitudo commendet. Idem orationibus evenit: quin etiam voluminibus ipsis auctoritatem quandam et pulchritudinem adiicit magnitudo. Haec ille multaque alia, quae a me in eandem sententiam solent dici, ut est in disputando incomprehensibilis et lubricus, ita eludit, ut contendat, hos ipsos, quorum orationibus nitar, pauciora dixisse quam ediderint. Ego con-

Non inspexit Ernestius Cortianam, in qua, ut in nostra, tractus, invito tamen, ut videtur, Cortio, qui tractatu mallet. Sic et excerpta Brummeri. Mihi non liquet. S.

Rom. Nam plerisque longiore tractatu, melius, quam vulgo tractu. Vid. ep. VIII. 8. lib. X. ep. LXXXVII. 4. H.

corporis) humano: nam animo opponitur. ferrum, gladius. Haec laus clara; nec monuisse, nisi Gierigius pro obscuris, adeoque ineptis habuisset. S.

4 in primis—oppono) Rom. et in primis M. Tullium oppono: H.

Et, hercule, ut — quisque) Rom. Et me hercule, ut aliae bonae res, ita bonus liber quisque melior est. H.

melior) supple eo, quae ellipsis in tali verborum constructione frequentissima. Vid. Drakenb. ad Liv. 26, 20, 5. Ita et Graeci: S.

5 signa) De signis militariibus Plinium non puto cogitasse. Vid. Clav. Ciceron. h. v. coll. Lessing. Kleinere Antiqu. Fragm. pag. 407. Signa statuasque iungit etiam Cato in fragmento ligni, quod servavit Gellius 3, 7. S.

quin — ipsis) Rom. cum etiam voluminibus ipsis. H.

voluminibus ipsis) Sic magnum heros Eugenium in Bibliothecam splendidissimam collegisse audie maximi praesertim voluminis libros et chartae augustae commissos. G.

6 pauciora dixisse quam ediderint) Neque enim scribebat

tra puto: Testes sunt multae multorum orationes, et Ciceronis pro Murena, pro Vareno: in quibus brevis et nuda quasi subscriptio quorundam criminum solis titulis indicatur. Ex his apparet, illum permulta dixisse; quum ederet, ⁸ omisisset. Idem pro Cluentio ait, *se totam causam veteri instituto solum perorasse*, et pro Cornelio *quatriduo egisse*: ne dubitare possimus, quae per plures dies, ut necesse erat; latius dixerit, postea recisa ac purgata, in unum librum; ⁹ grandem quidem, unum tamen, coarctasse. At aliud est actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita videri, sed ego (forsitan fallor) persuasum habeo,

Cicero orationes ante quam illas haberet: sed quae in agendo animadvertisset maxime probari auditoribus, ea deinde literis mandavit. Tusc. 4, 25. *Iam rebus transactis et praeteritis orationes scribimus*. Igitur quod maxime probata esset Hortensii pro Messalla oratio, *totidem quot dixit verbis scripta est*. Cic. Bruto c. 96. Add. nolter 4, 9, 23. G.

⁷ *subscripto*) Qualis nimirum in libello accusatoris, qui inde *subscribere* dicitur, et *subscriptor* vocatur, ut vel in Fabiano thesauro satis ostensum est. Vid. 5, 1, 6. G.

Quomodo I. A. Ernestius intellexerit, vid. in Gesneri ad eum epistola. S.

⁸ *et pro Cornelio*) Rom. et pro C. Cornelio. Postea, *recisa ac repurgata*. H.

Utrumque Cortius ex libris suis adscivit. Sic et excerpta Brummeri. S.

in unum librum, grandem quidem, unum tamen) Elegans locutio ipsaque repetitione vocis unum commendabilis. Prius unum delenti quis auscultaverit? S.

⁹ *At aliud est actio bona, aliud oratio*) Si haec est obiectio eius, qui breviter actio-

nis defendebat, sensus necessario hic esse debet: actio bona non potest esse, nisi brevis: oratio etiam amplior et copiosior bona esse potest. Nempe ille sic statuebat: qui agit causam coram iudice, rebus pugnat, non verbis, nec debet iudices morari arte et amplitudine oratoria: qui autem orationem scribit, ut lectoribus placeat, etiam copia et arte et eloquentia uti debet, ut rerum frigus orationis lenociniis quibusdam tollat. Plinius contra responderet, actionis bonitatem pendere ab orationis scriptae bonitate, adeoque actionem absolutissimam esse, quae maxime orationis similitudinem expresse- rit. Habet autem haec omnis disputatio hoc vitii, ut Plinius nodum secet, non solvat. Debebat causas adferre, cur actionem non oporteret breviorera esse, quam orationem. Nam quod dicit, *orationem esse actionis exemplar*, alio sensu verum esse potest, et tamen illud manere, in agendo brevitati studendum esse. E.

Causae illae mox commemorantur, 12. Iqq. Ceterum Ernestius de hoc loco probabilis disputat Gierigio. S.

posse fieri, ut sit actio bona, quae non sit bona oratio: non posse non bonam actionem esse, quae sit bona oratio. Est enim oratio actionis exemplar, et quasi ἀρχέτυπον. Ideo in optima quaque mille 10 figuras extemporales invenimus: in his etiam, quas tantum editas scimus, ut in Verrem, *Artificem quem? quemnam? recte admones. Polyctetum esse dicebant.* Sequitur ergo, ut actio sit absolutissima, quae maxime orationis similitudinem expresserit, si modo iustum et debitum tempus accipiat: quod si negetur, nulla oratoris,

ut sit actio bona) Haec ita intelligo. Potest fieri, ut valeat in iudicio, et probetur sapientibus iudicibus actio, quam vox, gestus et aliae rationes animent scilicet et commendent, quae tamen in literas relata, et a frigidis lecta lectoribus parum laudis reportet: *Carent enim, quod ait Cicero Orat. c. 37. libri spiritu illo, propter quem maiora eadem illa, cum aguntur, quam cum leguntur, videntur solent.* Add. Quinct. 11, 3, 5. Sed non potest fieri, quin bona oratio, quae lectores prudentes delectet ac moveat, non inoverit, cum haberetur, iudices. Scilicet illam speciem non cogitavit Secundus, neque ea huc valde pertinet, ubi absurda supra modum vox atque gestus, aut causa quaecunque alia, obstrepit etiam verbis optimis: quod apud nos sapientius accidere potest, qui parum nimis actioni et pronuntiant di artificio tribuimus, etiam cum forte stilum ipsum non negligenter exerceamus, quam apud veteres, apud quos vox et hypocrisis non minus, quam ipsa scribendi facultas, diligenti meditatione coleretur. G.

quasi ἀρχέτυπον) Ideo enim scribimus et commentamur, ut deinde ex tempore non multum deteriora possimus dicere. Et qui scribunt etiam post actionem, ita volunt egisse videri, ut scriperunt. Add. Quinct. 12, 10, 53. G.

10 in Verrem) Actionem in Verrem libris quinque comprehensam a Cicerone non esse in iudicio habitam, constat. Verba, quae laudat Secundus ex 4, 3, etiam Quinctiliano placuere 11, 2, 61. p. 785. cum exemplum adferre vult *simplicis et non praeparatae orationis*, in qua illud praeterea, eodem momento Fabio, consequitur, ne ipse quoque studiosus signorum atque tabularum videatur, quem morbum Verri obicit. Igitur non nominat statim artificem signorum ἀρχέτυπον, quod pronissimum illi fuerat, certe scribenti: sed simulat sibi excidisse, reponendum demum ab adstantium aliquo. Mirificus est huius loci lepqr, quem iuvat prius illud *quem?* quod exciderat ex libris, manente tamen in quibusdam lacuna: quo minus dubitavimus ex Fabio, ipsoque, ut iam est, Tullio (cui, Fabio, Rufiniano ac Donato auctoribus, redditum est a viris doctis) illud reponere. G.

Artificem — admones) Rom. *Artificem quemque nam recte admones.* In his vera lectio latet haec: *Artificem quem? quemnam? recte admones. H.*

nulla oratoris) Ita legendum iam suadebat oppositum *iudicis*: cumque Mediceus et alii Cortio laudati illud comprobent; alteri, *orationis*, praeferre ausus sum. Si tempus negetur dicturo, nulla culpa est oratoris, si actio

- 11 **maxima iudicis culpa est.** Adfunt huic opinioni meae leges, quae longissima tempora largiuntur, nec brevitatem dicentibus, sed copiam, hoc est, diligentiam, suadent: quam praestare, nisi in an-
- 12 **gustissimis causis, non potest brevitatis.** Adiciam, quod me docuit usus, magister egregius; frequenter egi, frequenter iudicavi, frequenter in consilio fui. Aliud alios movet; ac plerumque parvae res maximas trahunt. Varia sunt hominum iudicia, variae voluntates: inde qui eandem causam simul audierunt, saepe diversum, interdum idem, sed ex diversis animi motibus sentiunt.
- 13 **Praeterea suae quisquis inventioni favet, et quasi fortissimum complectitur, quum ab alio dictum est, quod ipse praevidit.** Omnibus ergo dandum
- 14 **est aliquid, quod teneant, quod agnoscant.** Dixit aliquando mihi Regulus, quum simul adessemus,

ipsum diversa sit ab oratione, h. e. minus accurata, minus luminibus ingenii atque artis distincta. G.

Rom. *nulla oratoris, maxima iudicis culpa est.* H.

Haec servavi, non propter oppositionem iudicis, quamquam et haec multum valet in Plinio, sed propter rem. Filium disputationis hoc est: *actio est absolutissima*, inquit, *quae maxime orationis similitudinem exprimit*, h. e. quae eandem, quam oratio, copiam et amplitudinem habet; *si modo iustum et debitum tempus accipiat* scilicet actio, quo peragi possit. Hoc tempus si negatur, adeoque amplam et copiosam orationem suam facere non potest orator, *nulla culpa est oratoris*, qui invitus et coactus brevitati studere debebat, *sed maxima iudicis*, qui tempus agendi praecidit. Tunc igitur actionis brevitatis non est libera neque ipsi actioni tribuenda, sed pendet ab brevitate orationis, ad quam orator iudicis auctoritate coactus fuerat. Giergius edidit *orationis*, secutus ratio-

nem Ernestii patrum nostri, qui dixerat, actionem hic non considerari, quatenus ab oratore pendeat, sed quatenus ab oratione. [Vid. Gesneri ad I. A. E. epistola. S.] Verum nonne haec eodem redeunt? nonne actio etiam ab oratore pendet, qui orationem scribit? Ergo etiam culpa, si verum quaeris, propria oratoris est, vel non est. E.

12 *maximas trahunt*) Intellege motus animorum, ad sensum, plausus. Alii *maxime trahunt*, intelligit animos, quod nec ipsum damnaverim. G.

Rom. *at plerumque parvae res maximas trahunt.* H.

13 *quisquis*) pro *quisque*. Vid. Lambin. ad Ciceron. Epist. 6, 1. Gifan. Observ. L. L. p. 406. ed. Altenb. Significatio primaria Criticis dubia visa, velut I. Fr. Gronovio ad Liv. 38, 17, 13. ubi v. Drakenb. Cortiana quidem h. l. *quisque* habet. S.

14 *adessemus*, Raro sic absolute de advocacione dicitur. Longe frequentiora sunt: *adesse attulit, contra aliquem*. Pli-

Tu omnia, quae sunt in caussa, putas exsequenda: ego iugulum statim video, hunc premo. (Premit sane, quod eligit, sed in eligendo frequenter errat.) Respondi, *posse fieri, ut genu esset, aut tibia, aut talus, ubi ille iugulum putaret.* At ego, inquam, *qui iugulum perspicere non possum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίσσον μινω.* Utque in agricultura non vineas tantum, verum etiam arbuta, nec arbuta tantum, verum etiam campos curo et exerceo; utique in ipsis campis non far aut filiginem solam, sed ordeum, fabam, ceteraque legumina sero: sic in actione plura quasi semina latius spargo, ut, quae provenerint, colligam. Neque enim minus imperispicua, incerta, fallaciaque sunt iudicum ingenia, quam tempestatum terrarumque. Nec me praeterit, summum oratorem Periclem sic a comico Eupolide laudari,

nus I, 5, 5. *Aderam Artonilae* — —. *Regulus contra.* I, 23, 3. *vel ille cui adesset, vel ille quem contra.* S.

Premis sane, quod eligit) Rom. *Premis sane, quod eligit.* H.

Ita et Cortius ex suis libris dedit. Bene. S.

15 ubi ille iugulum putaret) Deest ille in aliquot codicibus: nec desidero. Mox cum Cortio praefero *prospicere*, quod etiam Excerpta Brummeri habent. S.

16 Utque in agricultura) Rom. *Utque in cultura agri.* H.

Sic etiam libri Cortiani. Placet: certe scribendum separatis vocabulis *agri cultura*. Vid. I. Fr. Heusinger. ad Ciceron. de Offic. p. 355. S.

utique) Alii *utque*, quod praefiat. S.

sed ordeum — legumina) Rom. *sed ordeum fabamque et cetera legumina.* H.

Bene. Secundus I, 23, 3. *quiescerem sileremque et quasi*

elurato magistratu privatam ipse me facerem. Sed quid exemplis in re nota opus? Vid. Drakenborch. ad Liv. 2, 31, 1. De orthographia vocis *ordeum* vid. Nolten. Lexic. Antibarb. col. 75. S.

17 incerta, fallactaque sunt) Rom. *incerta, fallacta sunt.* H.

Periclem) Rom. *Periclen.* H.

Etiam Cortio oblatum, nec tamen ab eo, quod miror, additum. Alibi formam Graecam praetulit. Vid. eius Notas p. 3. 43. 72. S.

Periclem sic — laudari) Servavit illa Eupolidis verba etiam Scholiastes Aristoph. ad Acharn. 539. apud quem primus versus ita legitur, ut nos representavimus, consentientibus libris a Cortio adhibitis. Praecesserat *ταχὺς λέγειν μὲν, ἀπὸς δὲ γ' ἔ. τ. λ.* Interpretatus est verba Eupolidis Cicero in Bruto c. 9. *De Pericle scripsit Eupolis, cum delectatione etiam aculeos reliquisset in animis eorum, a*

— — πρὸς δὲ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει

Πειθῶ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χεῖλεσιν.

Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ζητόρων

Τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις.

- 18 Verum huic ipsi Pericli nec illa πειθῶ, nec illud ἐκήλει brevitate, vel velocitate, vel utraque (differunt enim) sine facultate summa contigillet. Nam delectare, persuadere, copiam dicendi spatiumque

quibus effet auditus. Sed etiam reliqua respexit c. 15. Πειθῶ, quam vocant Graeci, cuius effector est orator, hanc Suidam appellat Ennius, quam Deam in Pericli labris scripsit Euripolis sessitavisse. Vid. quae diximus ad Quincil. 10, 1, 82. G.

πρὸς — — ἀκροωμένοις) Rom. πρὸς τοῦτο πειθῶ τις ἐπεκάθητο τοῖς χεῖλεσιν. οὕτως ἐκήλει καὶ μόνος τῶν ζητόρων τὸ κέντρον κατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις. Pleuraque vitiose, ex quibus tamen vulgaram emendare licet, in qua ἐγκατέλειπε pro ἐγκατέλειπε scriptum videtur. H.

De loco Eupolideo vid. Wyttenbach. ad Plutarch. de S. N. V. p. 7. 149. Ἐγκατέλειπε habet et Diodor. Sic. T. I. p. 505. S.

18 Verum — brevitate Rom. Pericli verum huic ipsi nec illa nec illud brevitate. Graeca desunt: Pericli vero nomen ex glossa esse apparet. H.

Delendum Pericli, quod ex glossa invecum, aliis in libris alium locum occupavit. S.

brevitate vel velocitate) His recte Plinius putat illud τάχος absolvi. Sic Dionysius Hal. Ep. 2. ad Amm. et in lud. Thucyd. τὸ τάχος τῆς σημασίας, vel τῆς ἀπαγγελίας Thucydidi tribuit, quendam vigorem significans sententiarum, qui e concinnae brevitate studio oritur. Et Demetrius de Eloc. §. 137. τὸ τάχος opponit τῷ μηχανομένῳ, et τῷ οὐνομήνῳ, brevitati, tribuit. Deinde et velocitas illa et celeritas

dicendi, quam Cic. Or. 16. *flumen verborum* et *volubilitatem* dicit, τάχος Graecis appellatur. Ita Dionys. Compof. Cap. 20. versibus homericis propter numerum dactylicum celeriter decurrentibus τὸ τάχος ἀπαγγέλλας tribuit, ἐπιγροῦς opponens, et ἐγκαθίσματα, quae Cicero l. c. *distincta et interpuncta intervalla, meras, et respirationes* vocat. Sed eodem pertinet impetus ille dicendi, qui fulminis ritu omnia dissiicit, et cum gravi affectu oratoris coniunctus est. Quo sensu τὰ τάχη tribuunt Demostheni Dionys. lud. Thucyd. Cap. 53. et Longin. 12. Itaque recte *utramque* Plinius *differre* dicit. Nempse *brevitas* in elocutione et tractatione, *velocitas* in pronuntiandi impetu maxime cernitur, quo verba cito transcurreunt. Illi *copiam dicendi et spatium*, huic illam commorationem tribuit, qua quis *non pungit, sed infigit*, quo sensu Graeci *ἐπιμονὴν, διεπιρριβὴν, ἐγγχροισμὸν* dixerunt. E.

Fufius haec vir doctissimus in Lex. Technol. Graec. Rhet. v. τάχος disputavit. S.

facultate dicendi, eloquentia. Sic *potens* absolute dictum Latinis recentioribus; ut Graecis aevi inferioris *δύναμις, δυνατός*. Vid. Kuster. ad Argum. Nub. Aristophan. S.

copiam — desiderant) Rom. *copiam dicendique spatium desiderat*. H.

Desiderat etiam Excerpta Brummeri. S.

desiderant: relinquerere vero aculeum in audientium animis is demum potest, qui non pungit, sed infigit. Adde, quae aequae de eodem Pericle comicus alter,

Ἡσαπύτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Non enim amputata oratio et abscissa, sed lata, et magnifica, et excelsa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat ac miscet. Optimus tamen modus est. ²⁰ Quis negat? Sed non minus non servat modum, qui infra rem, quam qui supra; qui adstrictius, quam qui effusius dicit. Itaque audis frequenter, ut ²¹ illud, *immodice et redundanter*, ita hoc, *ieiune et infirme*. Alius excessisse materiam, alius dicitur non implexisse. Aequae uterque, sed ille imbecillitate, hic viribus peccat: quod certe etiam non limatioris, maioris tamen ingenii vitium est. Nec ²² vero, quum haec dico, illum Homericum ἀμετροσπῆ probo, sed hunc,

relinquere — aculeum) Ab apibus et velpis desumpta videtur metaphora, quarum relictus in vulnere aculeus inquietat et sollicitos habet eos, quos pupugere. G. Verissime Gesnerus, quem Gierigius audire debebat, parum perspecto de stimulo cogitare surigarum, audientesque iumentis comparans. Plato Phaedon. cap. 40. p. 386. ed. Fischer. παντὶ λόγῳ ἀντιτίθετε, εὐλαβοῦμενοι, ὅπως μὴ ἐγὼ, ὑπὸ προθυμίας ἀμαίωτον τε καὶ ὑμᾶς ἐξανατήσας, ὡς περὶ μέλιττα τὸ κέντρον ἐγκαταλιπὼν, οἰχήσομαι. S. ¹⁹ Adde — Pericle) Rom. Adde quae de eodem Pericle. Illud aequae in vulg. potest abesse. H.

Immo debet abesse. Recte omiserunt Cortius et Gierigius. S. *comicus alter*) Aristophanes loco, quem modo laudavimus, ad quem Kusterus docet, qui praeterea veteres eius eilogii an reprehensionis? mentionem fecerint. Dicimus et nos aliquid

ad Quintil. 2; 16, 19. Translationem Latinam ipsi tradit Se-cundus. G.

abscissa) Cortius ex Medic. *abscisa*. Vid. Interpret. ad Liv. 44, 5, 5. S.

omnia denique perturbat ac miscet) ξυγκυῖα. Haec Plinius, ut ingentem vim orationis latae, magnificae, excelsae ostenderet, parum ceteroqui curans, bonane sit an pessima res *omnia perturbare*. Id si curasset, ipsum Aristophanis locum omittere debuisset. S.

²⁰ *Optimus tamen etc.*) Sulpicor, Plinium scripsisse: *At optimus tamen modus est. Quis negat? Sed etc.* Sic Cicero Epist. 9, 6. pag. 242. Ernesti. *At in perturbata republica vivimus. Quis negat? Sed etc.* S. ²¹ *ille imbecillitate*) Ille ad propinquius refertur, hic ad remotius: quod saepe fieri, passim a viris doctis adnotatum. G.

²² ἀμετροσπῆ) Thersiton, II. β, 212. *immoderatum verbo-*

Καὶ ἔπεια νιφάδεσσιν εὐκότα χειμερίοισιν
non quia non et ille mihi validissime placet,

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως

si tamen detur electio, illam orationem similem
nivibus hibernis, id est, crebram, assiduam et
23 largam, postremo divinam et coelestem, volo. At
est gratior multis actio brevis. Est; sed inertibus,
quorum delicias desidiatque, quasi iudicium,
respicere ridiculum est. Nam si hos in consilio
habeas, non solum satius est breviter dicere, sed
24 omnino non dicere. Haec est adhuc sententia
mea, quam mutabo, si disenseris tu; sed plare,
cur disentias, explices rogo. Quamvis enim cedere
auctoritati tuae debeam, rectius tamen arbitror,
in tanta re, ratione quam auctoritate su-
25 perari. Proinde, si non errare videor, id ipsum,
quam voles brevi epistola, sed tamen scribe;
confirmaveris enim iudicium meum: si erravero,

rum. Alterum de Ulysse dixit
poeta Il. γ. 222.: tertium de
Menelao ibid. 214. Ad quem
locum ostendit Clarkius, ut pas-
sim triplicem charactera dicendi
in Homericis personis describi
doceant veteres. Instar omnium
est Quinotil. 12, 10, 64. G.

Cod. Medic. miro lapsu ἀμαρ-
τοση. Therites ἀμετροση.
Aiax ἀματροση, Il. γ. 824. ubi
in libris, si fides Baruesio, in
alteram partem peccatum. S.

Καὶ ἔπεια κ. τ. λ.) Rom. νιφά-
δεσσιν εὐκότα χειμερίοισιν. Scribe
χειμερίοισιν, ut apud Homerum
legitur, non χειμερίοισιν. H.

Ibi et alterum in libris repertum:
sed χειμερίοισιν ab Ionismo Ili-
adis abhorret. S.

placet) immo placeat, ut
Cortiana et Gierigiana. S.

crebram, assiduam et lar-
gam) Bene Cortius ex libris:
crebram, et assiduam, et lar-
gam. S.

Rom. id est crebram et assiduam,
sed et largam. H.

23 Est: sed inertibus) Rom.
Est quidem, sed inertibus. H.

Inepta huius particulae additione
librarii aequae frequenter
peccarunt ac primi scriptorum
veterum editores, quos innume-
ris locis hanc vocem interpoluisse,
ubi in Mstis non conspicitur,
vere monet Drakenb. ad
Liv. Epit. L. 55. S.

quasi iudicium) tanquam nor-
mam et regulam, quam in agen-
do et dicendo sequi debeamus. E.

Immo iudicium h. l. pro iudicibus
dicitur. Sic et Cicero.
Vid. Clav. Cicero. h. v. S.

24 auctoritati tuae debeam)
Rom. auctoritati debeam tuae.
H.

Placet hic ordo. S.

25 confirmaveris — erravero)
Rom. confirmabis enim iudicium
meum: si errare. Hoc malo. H.

Accedo. Erravero natum ex
indefinitivo glossaque vero coalitis.
S.

longissimam para. Num corrumpt te, qui tibi, si mihi accederes, brevis epistolae necessitatem, si dissentires, longissimae imposui? Vale.

XXI.

Servos consilio Paterni amtos, decentes esse scribit: ut frugi sint, optat.

C. PLINIUS PLINIO PATERNO SVO S.

Ut animi tui iudicio, sic oculorum plurimum tribuo: non quia multum, (ne tibi placeas) sed quia tantum, quantum ego, sapis: quamquam hoc quoque multum est. Omissis iocis, a credo decentes esse servos, qui sunt emti mihi ex consilio tuo. Superest, ut frugi fiat: quod de venalibus, melius auribus, quam oculis, iudicatur. Vale.

XXII.

Aristonis, quem laudat, diuturna valetudine in urbe se detineri scribit.

C. PLINIUS CATILIO SEVERO SVO S.

Diu iam in urbe haereo, et quidem attonitus. Perturbat me longa et pertinax valetudo Titi Aristonis, quem singulariter et miror et diligo. Nihil

Num corrumpt te) Num forte feci, ut praeter animi tui sententiam secundum me des iudicium? Ista enim lege, quam tibi tuli, males fortasse brevi epistola secundum me pronuntiare, quam mihi contradicendo molestiam longae epistolae scribendae subire. Est autem hic dolus suavillimus et maxime amabilis, quo cogit Tacitum, quidquid sentiat, longissima epistola rescribere, ne acculationi locum det, maluisse adferri quam longam epistolam scribere. G. necessitatem — imposui) G. rigius: „Formula necessitatem „imposui proprie non convenit „nisi longissimae, sed, ut fit, „accommodata etiam est brevi.“ Quidni etiam brevi proprie conveniat? Modo legitur: *quam volos brevi epistola, sed tamen scribe.* Id qui alterum iubet, necessitatem ei imponit literarum quamvis brevium. S.

est enim illo gravius, sanctius, doctius: ut mihi non unus homo, sed literae ipsae omnesque bonae artes in uno homine summum periculum adire videantur. Quam peritus ille et privati iuris et publici! Quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tenet! Nihil est, quod discere velis, quod ille docere non possit: mihi certe, quoties aliquid abditum quaero, ille thesaurus est. Iam quanta sermonibus eius fides! quanta auctoritas! quam pressa et decora cunctatio! Quid est, quod non statim sciat? Et tamen plerumque haesitat, dubitat; diversitate rationum: quas acri magnoque iudicio ab origine caussisque primis repetit, discernit, expendit. Ad haec quam parcus in victu! quam modicus in cultu! Soleo ipsum cubiculum eius, ipsumque lectum, ut imaginem quandam priscae frugalitatis, adspicere. Ornat haec magnitudo animi, quae nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam

XXII, 2 *exemplorum — antiquitatis*) Praecipua pars doctrinae veteris, in primis oratoriae, ut quis historiarum, et omnis antiquitatis scientia polleret. Cic. Or. 1, 5. *Tonenda est oratori omnis antiquitas exemplorumque vis. E.*

quod discere velis) Plures Cortii libri quod docert velis. Placet. *Discere* interpretamentum videtur. S.

3 *pressa — cunctatio*) Quae premit, reprimit aliquamdiu sententiam, nec statim, vixdum cognita re, pronuntiat. cf. 9, 9, 2. G.

Puto Gesnerum bene sensum vidisse. Nam quod alii *modestam* explicant, nonne id ipsum modestiae est, premere, reprimere sententiam, id quod ipse Plinius mox dicit *haesitare, dubitare, diversitate rationum*. Nolim ego cum Gierigio nunc conferre illa loca, in quibus *pressum stilum,*

vel orationem veteres dixerunt. Nam in his omnibus, quae *pressa* dicuntur, magis brevitatem, copiam et abundantiam oppositam, quam modestiam, declarant. Cf. quae diximus ad ep. 16, 4. E.

Pressa et decora cunctatio non est *brevis*, ut Cortio visum; sed *quae sententiam aliquamdiu reprimit*, ut Gesnero placet; vel *modesta*, ut Cellario, quem immeritum reprehendit Cortius. Ita stilus *pressus demissusque* epist. VIII, 5. *parcior et pressior* lib. VIII. ep. XVIII. 6. Vide eundem Gesnerum ad Quintil. lib. X. cap. I. 46. H.

4 *ipsum cubiculum*) In Gesneriana, sequace Gierigiana, post ipsum inepte iucidebatur. S.

ipsumque lectum) in quo iam quidem *cubat*, vel decumbit potius aeger, sed alias etiam, dum legit, dicitur, studet: ab hac enim re dicta *cubicula*, non dormitoria modo, sed etiam diurna. G.

refert: recteque facti, non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. In summam, non facile quemquam ex istis, qui sapientiae studium habitu corporis praeferunt, huic viro comparabis. Non quidem gymnasia sectatur aut porticus, nec disputationibus longis aliorum otium suumque delectat: sed in toga negotiisque versatur: multos advocacione, plures consilio iuvat. Ne mini tamen istorum castitate, pietate, iustitia, fortitudine, etiam primo loco cesserit. Mirareris, si interesses, qua patientia hanc ipsam valetudinem toleret, ut dolori resistat, ut sitim differat, ut incredibilem febrium ardorem immotus operatusque transmittat. Nuper me paucosque mecum, quos maxime diligit, advocavit: rogavitque, ut

6 *In summam*) Rom. *in summam*, non *in summam*, ut oraculi sui auctoritate Cortius edidit. Nusquam aliter Plinius. Sequitur: *non facile quemquam ex istis, qui sapientiae studium habitu corporis praeferunt, huic viro comparabis.* Fortasse comparatis: quamquam et Cortius comparabis retinet. H.

habitu corporis) Barba, severitate supercilii, pera, pallio, baculo etc. G.

Gymnasia — aut porticus) Quae loca obire solebant professione philosophi ad captandam, quae confluere eo soleret, iuvenum et otiosorum turbam. Notum, Gymnasii nomen tandem plane cessisse literariis ludis; Porticum autem (ποικίλον) Zenonis sectae nomen dedisse. G.

advocacione) Praesentia in foro ac patrocinio etiam: consilia domi impertire licet. G.

7 *fortitudine, etiam primo loco cesserit*) Haec interpunctio aliud dicentem facit Plinium, atque ia voluit. Nam ex eius mente scribendum, *fortitudine etiam, primo loco cesserit.* Ceterae virtutes in docto homine

inesse, minus incredibile: fortem vero eundem dici posse, non omnes concedunt. Id vero probat summa doloris patientia, qua valetudinem istam toleret. H.

Longe praestat haec ratio alteri, quam sequitur et Gierigius, hunc locum sic interpretans: etiamsi sint philosophi summa dignitate. Mox Plinius de admirabili illa Aristonis fortitudine: *Id ego arduum in primis, et praecipue laude dignum puto.* S.

ut sitim differat) Quantum in febre tormentum sit sitis, heu nimis saepe plerique experiuntur. Nec Germanis tantum hoc obicitur, ferre illos sitim nequire: sed Epictetus hoc maximum profectus experimentum commendat, Enchir. c. 70. *διψῶν ποτε σφοδρῶς ἐπιπασσάει ψυχροῦ ὑδατος, καὶ ἕκπτυσον* — —. Quantum etiam sit in eo, ut febrium ardorem et sudores, qui non minus extra corpus inquietant, quam intus iactatur aestuantis sanguinis motibus, aliquis immotus operatusque transmittat, et quam parum ad eam rem vulgaris philosophia proficit, noverunt clinici. G.

medicos consulèremus de summa valetudinis, ut, si esset insuperabilis, sponte exiret e vita: fin tantum difficilis et longa, resisteret maneretque.

9 Dandum enim precibus uxoris, dandum filiae lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne spes nostras, si modo non essent inanes, voluntaria morte desereret. Id ego arduum in primis, et praecipua laude dignum puto. Nam impetu quodam et instinctu procurrare ad mortem, commune cum multis: deliberare vero et causas eius expendere, utque suaserit ratio, vitae mortisque consilium suscipere vel ponere, ingentis est animi. Et medici quidem secunda nobis pollicentur: superest, ut promissis deus aduauat, tandemque me hac sollicitudine exsoluat, qua liberatus, Laurentinum meum, hoc est, libellos et pugillares, studiosumque otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil scribere aut adfidenti vacat, aut

12 anxio libet. Habes, quid timeam, quid optem, quid etiam in posterum desinem: tu quid egeris, quid agas, quid velis agere, invicem nobis, sed laetioribus epistolis, scribe. Erit confusio meae non mediocre solatium, si tu nihil quere-
ris. Vale.

8 *insuperabilis*) *inexsuperabilis* Rom. non tantum, sed etiam Brummer. A. et Arnzen. H. Praefero *inexsuperabilis*. Livius 8. 7. 8. *Mouet serocem animum iuuenis seu ira, seu detrectandi certaminis pudor, seu inexsuperabilis vis facti.* Proprio sensu saepissime in Livio reperias. Vid. Drakenb. ad 21, 30, 7. quo loco eadem in libris consilio. Secundus infra 5, 9, 2. simili composito in simili re: *interest quam maturissime inexplicabili morbo liberari.* S.

10 *vitas — ponere*) *vitae mor-*

isque consilium vel suscipere vel ponere Rom. et Brumm. A. Male alterum vel vulgo omittitur. H.

11 *Et medici — pollicentur* Rom. *Et medici quidem secunda pollicentur, sine nobis.* H.

adfidenti) scil. aegro. Plene Livius 21, 53, 6. S.

12 *Habes, quid timeam* etc.) Nihil hic libri variant: recte. Vid. egregiam I. Fr. Heusinger notam ad Cicer. de Offic. p. 387. S.

XXIII.

Consulenti, an tribunum plebis causas agere deceat, respondet, se, quum tribunus esset, abstinuisse propter certas, quas adfert, rationes.

C. PLINIVS POMPEIO FALCONI. SVO S.

Consulis, an existimem te in tribunatu causas agere decere. Plurimum refert, quid esse tribunatum putes; inanem umbram, et sine honore nomen, an potestatem sacrosanctam, et quam in ordinem cogi ut a nullo, ita ne a se quidem deceat. Ipse quum tribunus essem, erraverim fortasse, qui me esse aliquid putavi, sed tanquam essem, abstinui causis agendis: primum quod deforme arbitrabar, cui adfurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omnibus sedentibus stare; et qui iubere posset tacere quemcunque, huic silentium clepsydra indici; et quem interfari nefas esset, hunc etiam convicia audire; et, si inulta pateretur, inertem, si ulcisceretur, inso-

XXIII, 1 *quid esse tribunatum putes*) Rom. *quid esse tribunum putes*. Sic etiam n. 5. *quid esse tribunum*. H.

inanem umbram) Ut sane re ipsa tum erant Magistratum omnium nomina, cum omnia imperatores ad se traxissent. Et incidit Tribunatus Plinii in Domitiani imperium, civilitatem postea revocavit Traianus. G.

umbram—nomen) Græcorum *εὐμα* et *ὄνομα*. S.

in ordinem cogi) Formula solemnis, qua sæpe apud Livium queruntur tribuni iniuriam sibi illatam, vel parum reverenter habitam vim suam. v. g. 25, 3 et 4. 45, 16. quo posteriore loco illud in primis apparet, non parendo etiam *in ordinem cogi* tribunos. Qui nempe *in ordinem cogit* aliquem, pro privato eum tractat, nec potestatem illius agnoscit: hoc ipse nosser Secun-

us indicat deinde s. 3. Idem enim significat *in ordinem se cogere*, et *eturato quasi magistratu privatum se facere*. G.

2 *qui me esse aliquid putavi*) Rom. *qui me aliquid putavi*. Plures sunt codices, in quibus *esse* desideratur. H.

omnibus sedentibus stare) Dicitur ille nimirum habitus, quem sibi tamen dedecori esse ne Tullius quidem putavit, qui in Consulatu pro Murena aliisque diceret. G.

clepsydra) Quoties nimirum illa significaret, consumtum esse tempus, quod ad dicendum ipsi attributum esset. Res nota. Vid. infra 4, 9, 9. it. 6, 2, 5 et 7. G.

Rom. *huic silentium clepsydra indicere*, ut et Medic. ut subintelligatur *aliquem*. H. *convicia audire*) Haec nimirum fori antiqui licentia, qua

3 lentem videri. Erat hic quoque aestus ante oculos, si forte me appellasset, vel ille cui adessem, vel ille quem contra, intercederem, auxilium ferrem, an quiescerem sileremque, et quasi eiurato
4 magistratu privatum ipse me facerem. His rationibus motus, malui me tribunum omnibus exhibere, quam paucis advocatum. Sed tu (iterum dicam) plurimum interest, quid esse tribunatum putes; quam personam tibi imponas, quae sapientii viro ita aptanda est, ut perferatur. Vale.

XXIV.

Hispano Tranquillum commendat in emendo agello.

C. PLINIVS BEBIO HISPANO SVO S.

Tranquillus, contubernalis meus, vult emere agellum, quem venditare amicus tuus dicitur.

liceret maledicere adversario. Vid. Quinctil. 12, 9, 8. G.

3 appellasset, — intercederem, auxillum ferrem) Verba omnia solemnia, explicata proinde et illustrata a Briffonio lib. 2: p. 271. G.

vel ille — ferrem) Rom. vel ille, cui adessem, vel ille contra quem; intercederem et auxillum ferrem. Bona lectio, dummodo rectius, quam a Cellario et aliis pluribus factum, interpungatur. Quem contra tamen non mutuo. Cicer. Philipp. II. cap. VIII. 2. quem contra dicit. Lactant. lib. VI. c. XVII. 4. quos contra disputat. H.

Revocanda copula ante auxillum, quam perversa interpunctio expulerat. S.

4 me tribunum omnibus exhibere) intercedendo, si quis appellasset, auxilioque ferendo. Nulla hic dilogia. S.

5 ut perferatur) Ad finem usque, etiam difficultatibus oblatis, feratur. Iam laudavit Cor-

tius elegantem Ciceronis locum pra Rosc. Am. c. 4. Id quod suscepi, quoad potero, perferam. Et novum est, perferre legem dici eum, si quis obiectis difficultatibus tamen tulerit, et ut valeret, effecerit. G.

XXIV BEBIO) Scribendum cum cod. BAEBIO. Nota gens Baebia ex libris veterum, lapidibus literatis, nummis. Similis confusio in *agos Baßiov, Bißiov*, de Vesuvio. S.

1 venditare) simpliciter velle vendere, venalem habere. Vid. Vossium de Analog. L. III. p. 173. qui locum Plinianum, nisi operarum culpa est, negligentius transcripsit. Add. eund. in Etymolog. L. L. v. Vendo. Diminutivi agellus cum verbo venditare coniunctio qua gratia commendetur, hebetior sum, quam ut videam. S.

amicus tuus) Is qui esset, non ignorabat Baebius: ut non mirer, nomen omissum esse. S.

Rogo cures, quanti aequum est, emat: ita enim a delectabit emisse. Nam mala emtio semper ingrata est, eo maxime, quod exprobrare stultitiam domino videtur. In hoc autem agello (si modo 3 adriserit pretium) Tranquilli mei stomachum multa sollicitant, vicinitas urbis, opportunitas viae, mediocritas villae, modus ruris, qui avocet magis quam dstringat. Scholasticis porro dominis, 4 ut hic est, sufficit abunde tantum soli, ut relevare caput, reficere oculos, reptare per limitem, unamque semitam terere, omnesque viticulas suas nosse et numerare arbusculas possint. Haec tibi 5 exposui, quo magis scires, quantum ille esset mihi, quantum ego tibi debiturus, si praediolum istud, quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit, ut poenitentiae locum non relinquat. Vale.

2 *ingrata est*) est Cortius recte expunxit optimi codicis auctoritate. Innumeris locis sedulitas librariorum inepta verbum substantivum invenit. Vid. Drakenb. ad Liv. 1, 3, 3. S.

3 *In hoc autem agello*) Rom. *In hoc agello, sine autem. H. stomachum multa sollicitant*) multa sunt, quae cupiditatem emendi inician. E.

avocet — dstringat) cuius cultura animum magis recreet, quam curis sollicitet; bene Gierig. cf. Epist. 1, 3, 2. et 8, 23. E.

Sic iam Cortius: „Avocet ab aliis negotiis, quibus dominus dstringitur, et removeat, adeoque recreet et reficiat.” S.

4 *Scholasticis porro dominis*) Ita et Rom. H.

Scholastici, in umbra schola-

rum versantes, declamantes et eloquentiae studiosi. Vid. Epist. 3. E.

Glossa, in textum adeo illata, haud incommodè *studiosis* explicat. Cf. Gifan. Observ. L. L. p. 437. ed. Altenb. ubi quae Otho exempla adscripsit, laudare occupaverat Cortius ad Plin. 2, 3, 5. S.

reptare per limitem) ut Horat. Epp. 1, 4, 4. *silvas inter reptare salubres*. G.

5 *quo magis — praediolum*) Rom. *quo magis scires, quantum etiam illa mihi, ego tibi debiturus sum, si praediolum. Sed hoc etiam factum credo ex esset; postea vero sum a librariis accessisse: ordinem verborum vulgato praefero*. H.

LIBER SECVNDVS

L

Verginii Rufi, V. Cl. funus praedicat, ipsumque laudibus pro merito ornat.

C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Post aliquot annos infigne, atque etiam memorabile populi Romani oculis spectaculum exhibuit publicum funus Verginii Rufi, maximi et clarissimi civis, perinde felicitis. Triginta annis gloriae suae supervixit. Legit scripta de se carmina, legit historias, et posteritati suae interfuit. Perfunctus est tertio consulatu, ut summum fastigium privati hominis impleret, quum principis nolisset. Caesares, quibus suspectus, atque etiam invidis virtutibus fuerat, evasit: reliquit incolumem optimum atque amicissimum, tanquam ad hunc ipsum honorem publici funeris reservatus. An-

I. 1 *Verginii Rufi*) *Verginii Rufi* Rom. et Medic. H.

Quod nec ipsum malum. Cor-tius bene comparat *Vergilius, Virgilius*. Vid. Virgilio Historia descripta per COSS. a Carolo Ruaseo init. S.

perinde felicitis) Non minus felicitis, quam magni et clari. Quidam, *et proinde felicitis*, ut hoc sibi velit, ob id ipsum felicem esse, quod talis etiam mors et tale funus eum consecutum sit. G.

2 *gloriae suae supervixit*) Longe alio sensu, quam nos: *seinen Ruhm überleben*, ut ridicule vertit Schellerus. S.

Legit scripta de se carmina) Rom. *Legit scripta de se ga-raunia*. H.

cum principis nolisset) Post Neronis interitum, Tac. H. 2, 8. iterum post Othonem, idem H. 2, 51. Add. noster infra 9, 19, 1. G.

3 *optimum*) Nervam. quod series vitae nostri docet et Fasti. Est enim susceptus Verginio Tacitus. Alioqui Traianum *optimum* quasi suo nomine dici constat. Verum hoc nomen etiam Nervae tribuit noster Paneg. 89, 1. vid. Vonck. Obsl. misc. c. 15. p. 90. G.

ad hunc — reservatus) Rom.

num tertium et octogesimum excessit in altissima tranquillitate, pari veneratione. Usus est firma valetudine: nisi quod solebant ei manus tremere, circa dolorem tamen: aditus tantum mortis durior longiorque, sed hic ipse laudabilis. Nam 5 quum vocem praepraret, acturus in consulatu principi gratias, liber, quem forte acceperat grandiore, et seni et stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum consequitur colligitque, per laeve et lubricum pavementum, fallante vestigio, cecidit, coxamque fregit, quae parum apte collocata, reluctante aetate, male coiit. Huius viri 6 exsequiae magnum ornamentum principi, magnum seculo, magnum etiam foro et rostris adtulerunt. Laudatus est a consule Cornelio Tacito: nam hic supremus felicitati eius cumulus accessit, laudator eloquentissimus. Et ille quidem plenus annis 7 abiit, plenus honoribus, illis etiam quos recusavit: nobis tamen quaerendus ac desiderandus est, ut exemplar aevi prioris: mihi vero praecipue, qui illum non solum publice, sed etiam privatim,

ad hunc ipsum honorem publici funeris reservatum. Verior est vulgata. H.

5 acturus — principi gratias) Solemne tum fuisse, ut gratias ageret Consul Principi, vel ex Pliniani panegyrici principio constat. Add. 3, 18, 1. G.

Hunc dum consequitur) Rom. Hunc dum sequitur. H.

Dum librum delabentem prosequitur corpore ad terram prono, ut arripiat et sustollat. Ornata vox, quae rem quasi pingit, et sensibus admovet. E.

reluctante aetate) Nota res est, in senibus ossium fracturas male coire, b. e. difficulter sanari membris aptandis, praesertim ubi haec parum apte collocata sunt, schlecht eingerichtet. E. Collocare de ossium fractu-

ris proprium. Plene Celsus 8, 7. ubi ea (maxilla fracta) in suam sedem collocata est. S.

6 nam hic — accessit) Rom. nam hic eius supremus felicitati calculus adcessit. H.

*7 nobis tamen quaerendus) *Sic omnes libri. Cum tamen quaerere vel requirere et desiderare eandem plane vim habeant, vide an melius legi possit, querendus. G.*

Immo vero non eandem vim illis verbis esse, intelligitur ex Epist. 6, 2. In desiderare plus est, quam in quaerere. E.

ut exemplar aevi prioris) Rom. ut exemplar vitae prioris, ut Curtii codices. Proxima verba, sed etiam privatim, in Rom. non magis adiunt, quam in melioribus codicibus, eaque merito reciduntur. H.

8 quantum admirabar, tantum diligebam; primum quod utrique eadem regio, municipia finitima, agri etiam possessionesque coniunctae: praeterea quod ille tutor mihi relictus, adfectum parentis exhibuit. Sic candidatum me suffragio ornavit: sic ad omnes honores meos ex secessibus adcurrit, quum iam pridem eiusmodi officiis renuntiasset: sic illo die, quo sacerdotes solent nominare, quos dignissimos sacerdotio iudicant, me 9 semper nominabat. Quin etiam in hac novissima valetudine veritus, ne forte inter quinqueviros crearetur, qui minuendis publicis sumptibus iudicio senatus constituebantur, quum illi tot amici senes consularesque superessent, me huius aetatis, per quem excusaretur, elegit, his quidem verbis, 10 *etiamsi filium haberem, tibi mandarem.* Quibus ex causis necesse est, tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam: si tamen fas est aut flere, aut omnino mortem vocare, qua tanti viri 11 mortalitas magis finita quam vita est. Vivit enim, vivetque semper, atque etiam latius in memoria hominum et sermone versabitur, postquam ab 12 oculis recessit. Volui tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione de-

8 *praeterea — — ornavit)* Praeterea, quod ille mihi tutor relictus, [hoc ordine Rom.] adfectum parentis exhibuit; sic candidatum me suffragio ornavit. Ita rectius interpungi puto, quam vulgo. H.

illo mihi tutor relictus in aliis quoque libris obvium, ordine profecto ad sensum aurium iucundiore. Ceterum bona interpunctio Gesnerianae. S.

ex secessibus adcurrit) Ut Atticus, qui urbana officia amicis ut praestaret, ventitare Romam solebat. G.

illo die, quo sacerdotes) Augures intelligit. Vid. 4. 8. 3. Certum diem et solemnem huic

rei destinatum dicere non habeo; nam quod Ovidium et Tacitum hic laudant, de Kalendis Ianuariis, nihil ad hanc rem. Neque ita locutus esset Plinius, si has intellexisset. G.

9 *Quin etiam — valetudine)* Rom. *Qui etiam in h. n. v. H.*

Multum praestatur quin etiam. S.

per quem excusaretur) Quem quali vicarium suae operae atque muneris daret, ut hodie, qui deprecantur militiam: et olim in Romana republica senes grandaevis, qui magistratum suscipere nollent: hoc enim esse excusari, apud Ictos praeteritum, constat. G.

fixus est. Verginium cogito; Verginium iam vanis imaginibus, recentibus tamen, audio, adloquor, teneo: cui fortasse cives aliquos virtutibus pares et habemus et habebimus; gloria neminem. Vale.

II.

Accusat Paullinum negligentiae literarum.

C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Iraſcor: nec liquet mihi, an debeam; ſed irarſcor. Scis, quam fit amor iniquus interdum, impotens ſaepe, *μικραίτιος* ſemper. Haec tamen cauſa magna eſt, neſcio an iuſta: ſed ego tanquam non minus iuſta quam magna fit, graviter irarſcor, quod a te tamdiu literae nullae. Exorare me poteſ uno modo, ſi nunc ſaltem plurimas et longiſſimas miſeris. Haec mihi ſola excuſatio vera, ceterae falſae videbuntur. Non ſum auditurns, *non eram Romae, vel occupator eram.* Illud enim nec dii finant, ut, *infirmior.* Ipſe 3 ad villam partim ſtudiis, partim deſidia fruor: quorum utrumque ex otio naſcitur. Vale.

III.

Iſaeum rhetorem laudat, et Nepotem, ut illum audiat, adhortatur.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Magna Iſaeum fama praecerat: maior inventus

12 *recentibus*) tam vividis, ut Verginius ipſe adſtare mihi videatur. Bene Gierigius contulit Ep. 4, 9, 12. iudicum *erecti animi et recentes.* Liv. 21, 52. *recentis animi conſue.* E.

H, 1 *μικραίτιος*) Qui parvis rebus et cauſis ad accuſandum et expoſtulandum movetur. G.

Impotens autem eſt, qui ſibi non imperat, temere et impotente erumpit. E.

2 *Exorare me poteſ uno modo*) Ita et Rom. melius, quam Medic. *exora me*, quod tamen Cortio placere potuit. H.

3 *ut*) ſcil. *audtam.* Sanſſima vulgata. S.

E

est. Summa est facultas, copia, ubertas: dicit semper ex tempore, sed tanquam diu scripserit. Sermo Graecus, immo Atticus: praefationes ter-
sae, graciles, dulces; graves interdum et erectae.
2 Poscit controversias plures, electionem auditoribus

III, 1 *facultas*) vid. ad 1, 20, 18. S.

dicit semper ex tempore)

Quomodo conciliabimus Plinio Philostratum, qui de vitis Sophist. 1, 20, 2. negat ex tempore Haemum hunc dixisse? Haec enim sententia erit, sive cum Oleario legas τὰς δὲ μελέτας ὡς αὐτοσχεδίου ἐποίητο, ἀλλ' ἐπισκεμμένους τὸν ἐξ ἑῶ εἰς μεσημβρίαν καιρὸν· sive cum aliis τὰς δὲ μελέτας οὐκ αὐτοσχ. π. τ. λ. quae verior mihi lectio videbatur, et praeterea putabam legendum, ἐπισκεμμένους. Sed ἐσκεμμένα etiam pallive in tali re Lucian. Pseudolog. p. 436, 1. De extemporalitate viri forte fucus factus est Secundo a gloriosulo homine. G.

Immo rectius legitur ὡς αὐτοσχεδίου. Philostratus enim, ut bene monuit Gierigius, dicit Haemum disputationes suas venditasse quidem tanquam subito natas, sed commentatum esse toto ante-meridiano tempore. Ita omnes veteres rhetores facere solitos Her-
mogenes notavit: γράψαντες γὰρ πάντες ὑποκρίονται σχεδιάζειν. Plura eiusmodi congescit Cresoll. Theatr. Rhet. p. 211. E.

Accedo Gesnero veterem in Philostrato lectionem οὐκ αὐτοσχεδίου tuenti. S.

praefationes illas puto, quibus sub initia disputationum utebantur; in quo genere exstat προλαλία una alteraque Luciani. Sic ponit etiam 4, 11, 14. G.

graves et erectae) Ad argumentum pertinent ista maioris momenti, de rep. praefestira, ingenuamque qua tractatur libertatem. Sic noster de avunculo suo 3, 5, 5. Quum omne flu-

diorum genus paullo libertius et erectius periculofum servitus fecisset. G.

Immo vero series orationis popularis videtur, ut *graves et erectas* ad dicendi potius genus splendidum et magnificentum referamus, et *gracilibus* oppositas putemus, praesertim cum, bene monente Gierigio, illa argumenta praefationum fuisse vix videantur. Nempe in praefationibus suas res agebant, vel captatione benevolentiae auditorum animos praeparabant. Vid. Cresoll. Theatr. Rhet. Lib. 4. 8. p. 414. E.

2 *Poscit* — — *incipit*) Rom.

Poscit controversias plures, electionem auditoribus permittit, saepe etiam imparatus surgit.

[Lego *consurgit*, quod in hoc exemplari saepe scriptum est pro *con*, et *consurgere* Plinio placuit. lib. VIII. ep. VIII. 18. lib. VIII. ep. XIII. 18] *amittitur, incipit.* Vulgo editur *saepe etiam partes: surgit.* Intelligunt partes accusandi vel defendendi: eas vero qui *permittit*, non eligendas, sed agendas concedit; quod Plinius hic dicere noluit. Vide ergo, an Romana lectio, quam nemo antea in medium attulit, melior sit, si ita interpungas: *electionem auditoribus permittit saepe; et tamen [id est, statim] imparatus consurgit.* Sed *etiam* potius ex syllaba *im* factum et supervacaneum esse suspicor. Nihil tamen vulgatae lectioni derogo. H.

Ad Romanam lectionem accedit *paratus* librorum nonnullorum pro *partes*. S.

Poscit controversias) Si *ponit* legas, quod vult, post alios. Oisb. Cuperus Obi. 3, 29, in-

permittit, saepe etiam partes: surgit, amicitur, in-

iri possit ratio conciliandi cum Philostrato Plinium. Qui enim toto antemeridiano commentatus est, ille optionem dare auditoribus potest ex pluribus, quas posuit, controversiis, quibus nimirum omnibus se paraverit, unam eligendi. Porro quae sint *controversiae*, omnium optime patet ex Senecae, quas habemus, controversiis, h. e. caussis fictis, quas deinde in utramque partem agere tractareque, et illis quasi vilitationibus forensi militiae praeparare iuvenes, solebant. G.

Mihi, ex Plinii narratione rem ponderanti, tamen videtur illud *poscit* servandum et defendendum esse. Dicit Ilaeum *semper ex tempore dixisse, sed tanquam diu scripserit*; nam antea ei summam facultatem dicendi et copiam tribuerat. Iam Ilaeus se talem gerebat, qualis videri volebat. Ergo *poscit controversias*, ne ipse praeparatus advenisse videatur, et *plures*, ne cum illo auditore, qui quaestionem proposuisset, sibi convenisse videatur. Deinde ut nulla fraudis suspicio relinquere, etiam auditoribus aliis rursus inter propositas controversias electionem permittebat. Nam si ipse *posuisset* illas, quamvis ex his unam elegerent auditores, tamen semper talis fuisset, cui se praeparare potuisset. Plane describit Plinius Ilaeum talem, quales hodie sunt, qui apud Italos *Improvisatori* dicuntur, hoc uno diverſi, quod carmina ex tempore dicunt, sed ita etiam, tanquam diu scripserint. Accedit, quod illos Sophistas et Rhetores nusquam legimus quaestiones *posuisse*, sed semper *posuisse*, ut plane intelligitur ex iis, quas congeſſit Cresſoll. Theatr. Rhet. Lib. 3. Cap. 11. E.

Probabilis disputatio, cui album calculum libens adiicio. Add. Gesner. in Epist. ad I. A. Ernestium, cui item *ponit* placue-

rat. Gierigius hanc *παράδοξον* in textum adeo intulit, minus verecunde cum Plinio agens, quam a critico ceteroqui tam modesto expectasses. S.

Saepe etiam partes) Vel ea intelligenda est, quam *dispositionem* vocamus hodie: vel hoc, uti dicant auditores, in quam partem velint tractari controversiam, accusarum an defendi? etc. G.

Saepe etiam partes) ut dicant auditores, in quam partem velint tractari controversiam, accusarum an defendi. Ita Gesnerus; sed nescio quomodo dubito, an Plinius hoc sensu *permittit auditoribus partes* absolute dixerit. Certe ambigue dixisset: nam quid impedit, quo minus partes controversiarum intelligamus eas, quae exordio, narratione, confirmatione, refutatione, epilogo, constant? Nempe has ego malim nunc intelligi. Est enim haud dubie maioris artis et facultatis, illas partes, quamcunque polcant auditores, in promptu habere, et ordine perturbato statim pertractare, quam accusantis vel defendentis partes sumere. Enimvero Ilaeus artem ostentabat. Itaque legendum putem *partis*, sc. electionem permittit auditoribus, ut si velint totius controversiae eam partem maxime tractari, quae habeat narrationem rei factae, vel quae confirmationem argumentorum etc. Haec fiducia non maior est ea, quam notavit Quintil. 10, 7. *Declamatores quosdam perversa ducit ambitio, ut exposita controversia protinus dicere velint: quin etiam, quod est in primis friuolum ac scenticum, verbum petant, quo incipient.* B.

Partis habent aliquot libri Cortio inspecti ac Brummeri Excerpta. S.

surgit, amicitur) Non ita inepta est haec lectio, ut permittenda sit contra alteram, *tam*

cipit. Statim omnia ac paene pariter ad manum: seufus reconditi occurrant, verba, sed qualia? quaesita et exulta. Multa lectio in subitis; 3 multa scriptio elucet. Prooemiatur apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelsse: postremo docet, delectat, adficit: quid maxime, dubites. Crebra νοήματα, syllogismi circumscripti et effecti: quod

igitur (in qua errandi occasionem librario Mediceo dedit c. soletu- niter in g. mutatum.) Potius servanda lectio optimorum librorum, quae conveniat cum decore illo oratorio, de quo Quintil. 11, 3, 150. *Leviter confurgendum, tum in componenda toga, vel, si necesse sit, ex integro iniicienda; dumtaxat in iudiciis, (apud principem enim et magistratus ac tribunalia non licebit) paululum est commorandum, ut et amictus sit decentior, et paululum spatii ad cogitandum.* Nolter 4, 11, 3. *Postquam se composuit, circumspexitque habitum suum.* Confirmatur hoc utroque loco observatio virorum doctorum, Ferrarii Anal. de re vest. c. 26. et Brouckh. ad Tib. 1, 9, 13. de amictu vellem exteriorem, quale est pallium, toga, significante. G.

verba, sed qualia? Abscisso dicendi genere occupat obiectionem. Non mirum est, dixerit aliquis, *verba occurrere*: φλυαία ad hoc sufficit, et impudentia. Itaque subiicit, *sed qualia?* respondet, *quaesita* h. e. adeo elegantia, ut non sponte venisse, sed studio exquisita esse dicas. Haec optime conveniunt cum his, quae ex Philostrato observata sunt. G.

3 *colligit fortiter*) Non dubito Plinium his verbis descripsisse eam partem orationis, quae Graecis ἀναεφαλασίαις, συναγωγῆ, συλλογῆ, Latinis enumeratio, et collectio dicitur, ut patet e Cic. Brut. 88. nam in ea

parte res antea dictae veluti per cumulum et congeriem repetuntur. Huic parti et illud *fortiter* melius convenit. Nam, ut Quintil. 6, 1, ait, *quae enumeranda videntur, cum pondere aliqua dicenda sunt, et aptis excitanda sententiis, et figuris utique varianda.* Nempe Plinius Laeum ita laudat, ut eum non omnibus solum partibus eloquentiae, sed et virtutibus et officiis oratoris satisfacere dicat. Primum partes orationis praecipuas quatuor enumerat, *prooemium, narrationem, confirmationem cum refutatione, pugnat acriter*, nam in hac parte pugna et contentio imprimis dominatur) *epilogum*, qui recapitulatione continetur, (*colligit fortiter*). Deinde *elocutionis* virtutem felici brevitate ita laudat, ut eum *ornare excelsse* dicat. Denique officia oratoris, *docendi, delectandi, adficiendi* commemorat. E.

postremo) ut breviter dicam. Sic 1, 20, 22. Ita et *denique* dicitur. Vid Otho in Gifan. Observ. p. 132. f. Clav. Cicer. h. v. S.

quid maxime, — — effecti) Rom. quod maxime dubites. Crebra ἐνθυμήματα καὶ νοήματα, crebra syllogismi circumscripti et effecti. Latina ex glossa esse possunt. H.

Certissimum mihi videtur, ex glossa nata esse. Quis enim sibi persuadebit, Secundum ipsum Graeca illa Latine vertisse? Nam ἐνθυμήματα a syllogismis circum-

stilo quoque adsequi magnum est. Incredibilis 4
memoria: repetit alius, quae dixit ex tempore,
ne verbo quidem labitur. Ad tantam *ἔξιν* studio
et exercitatione pervenit: nam diebus et noctibus
nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. An-
num sexagesimum excessit, et adhuc scholasticus

scriptis hic differre non puto. Vi-
de mox Einellium. S.

Crebra νοήματα) Characterem
Hæci dixit Philostratus τὸ ἀπείρη-
τον, τὸ βραχέως ἐρμηνεύειν καὶ
πάντων τῆν ὑπόθεσιν συναλεῖν εἰς
βραχύ. Ex hoc fonte sunt *νοή-
ματα*, sententiae ipsi orationi ita
imixtae, ut nihil essent vel
emissiones, sed ad ipsam vel narra-
tionem vel argumentationem per-
tinere videantur. Huc pertinent
etiam *ἐνθυμήματα* quam vocem
agnoscunt eisdem quidam libri)
quos auctor noster vocat *syllogi-
smos circumscriptos* h. e. in bre-
vitate contractos, et tamen *affe-
ctos* h. e. elaboratos, et argu-
mentationem plenam claramque
exhibentes. Hanc utriusque verbi
spud nostrum vim esse, Index
declarat. G.

Νοήματα sunt, quae Quimil.
12, 10. 48. sententias vocat, quae
feriunt animum, et uno ictu
frequenter impellunt, et ipsa
brevitate magis haerent, et
dictione persuadent. Eodem
sensu Auctor Dial. de Orat.
Cap. 22. Ciceronem locos lac-
tiores attentasse, et quasdam
sententias intermissis dicit. Eadem
et *ἐνθυμήματα* dicta sunt. cf. Cic.
Top. 13. Quintil. 8, 5. Cic. ad
Attic. 1, 14. et Græll. N. A. 6,
13. Itaque non contemnenda est
quorundam librorum MS. varie-
tas, qui h. l. *ἐνθυμήματα* καὶ
νοήματα iunctim habent, quam
lectionem restituit Gierigius. Ab
aliis Codd. etiam verba καὶ *νοήμα-
τα* abluunt. Ultra lectio verior sit,
d. ci non potest. Gesnerus puta-
bat, *ἐνθυμήματα* esse, quos Plin-
ius *syllogismos circumscriptos*
dixerit. Quod ut ego affirmare

nolim, ita Gierigius errat, cum
ἐνθυμήματα illo sensu dicta esse
negat. Graeci diserte τὸ *ἐνθυμή-
μα* dixerunt *συλλογισμὸν ἠγορι-
κόν, συλλογισμὸν ἀτελεῖ*. Cf.
Demeirius Eloc. Cap. 30. et 32.
Et Aristoteles Rhet. 1, Cap. 2.
docet *ἐνθυμήματα συλλογισμὸν εἶναι
ἐξ ὀλίγων τε καὶ πολλῶν ἐλατ-
τόνων ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλο-
γισμὸς*, h. e. enthymema non
omnes eas partes habet, quas
syllogismus dialecticus. Itaque
alio loco idem ἐνθ. dixit esse
ἀπόδειξιν ἠγορικὴν. Plura de ea
re congelimus in Technol. græc.
Rhetor. p. 108. E.

4 *ἔξιν*, habitum f. facultatem.
Cf. Wyttenb. in Bibl. Crit. III,
1, p. 43. sq. Similiter Porphy-
rius apud Eusebium Hist. Eccl. 6,
19, p. 281. ed. Read. philoso-
phiae scientiam τῶν ἐν τοῖς λόγοις
ἔξιν vocat, quam paulo ante τῆν
τῶν λόγων ἐμπειρίαν dixerat. S.

5 *Annus sexagesimum ex-
cessit*) Rom. *Annus LXX. ex-
cessit*, quod minus credibile ac
potius fallum. Deinde: *quo ge-
nere hominum nihil aut sincerius,
aut simplicius, aut melius*.
H.

Hoc ordine etiam Brummeri
Excerpta. Vulgo: *quo genere
hominum nihil aut simplicius,
aut sincerius, aut melius*. In
aliis, etiam in Gierigiana, omissa
iunt *aut simplicius*, culpa, ni
fallor, operarum, qui, ut fit,
eadem, qua toties librarii, chorde
oberrarent. Certe nihil ex Hi-
bris scriptis discrepantiae vidi
notatum. S.

scholasticus tantum) Rhetor,
qui in schola et umbra tantum
versetur, forum nunquam adi-

tantum est: quo genere hominum nihil aut fincerius, aut melius. Nos enim, qui in foro verisque litibus terimur, multum malitiae, quamvis nolimus, addiscimus. Schola et auditorium, ut ficta causa, ita res inermis, innoxia est: nec minus felix, senibus praesertim. Nam quid in senectute felicius, quam quod dulcissimum est in iuventa? Quare ego Isaeum non disertissimum tantum, verum etiam beatissimum iudico, quem tu nisi cognoscere concupiscis, saxeus ferreusque es. Proinde si non ob alia, nosque ipsos, at certe ut hunc audias, veni. Nunquamne legisti, Gaditanum quendam Titi Livii nomine gloriaque commotum ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse, statimque, ut viderat, abiisse? Ἀφλόκαλον, illiteratum, iners, ac pæne etiam turpe est, non putare tanti cognitionem, qua nulla est iucundior, nulla pulchrior, nullâ denique humanior. Dices, *Habeo hic quos legam, non minus disertos.* Etiam: sed legendi semper occasio est, audiendi non semper. Praeterea multo magis, ut vulgo dicitur, viva vox adficit. Nam licet acriora sint, quae legas, altius tamen in animo sedent, quae pronuntiatio, vultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit. Nisi vero falsum putamus illud Aeschini: qui, quum legisset Rhodiis orationem Demosthenis, admirantibus cunctis,

gerit, ut ille quondam Isocrates.

G.
6 ut ficta — inermis) Rom. ut ficta causa res inermis, sine ita. H.

Melius abest ita, recteque expunxit Gierigius. S.

8 Gaditanum quendam) Repetit Hieron. praefat. Biblior. ad Paullinum pr. sed numero plurium, de ultimis Hispaniae Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legitimus etc.

Hanc epistolam praes manibus Hieronymo fuisse, apparet etiam inde, quod ea, quae de viva voce, itemque de Aeschine mox habet Secundus, ipse sanctus Pater inde repetiit. G.

9 legendi — — non semper. Praeterea) Rom. legendi semper occasio est, audiendi non. Praeterea. H.

acriora sint) Mens acrius et plenius perspicit et videt, quae legimus. E.

adiecisse fertur, *Τί δὲ, εἰ αὐτοῦ τοῦ Θηρίου [τὰ αὐτοῦ ἕήματα βοῶντος] ἀκηκόετε;* Et erat Aeschines, si Demostheni credimus, *μεγαλοφωνότατος.* Fa-

10 *Τί δὲ, εἰ αὐτοῦ* etc.) Rom. *Τί δὲ εἰ αὐτοῦ Θηρίου ἀκηκόετε* vel *ἤκουσας.* Desunt τὰ αὐτοῦ ἕήματα βοῶντος. Desunt etiam, quae sequuntur: *Et erat Aeschines usque ad μεγαλοφωνότατος.* H.

Articulus ante *Θηρίου* in Rom. male abest. Notus particulae vel usus in lectione duplici iungenda. Vid. Drakenb. ad Liv. 1, 16, 3. 1, 20, 7. S.

αὐτοῦ τοῦ Θηρίου) Vid. Iacobf. Not. ad Anthol. Graec. III, 2. p. 114. S.

[τὰ αὐτοῦ ἕήματα βοῶντος]) Non auidiam dampnare haec verba, cum Hieronymus, qui nostrum ante oculos habuit, dilerte: *Quid si audissetis bestiam sua verba resonantem?* Ceterum mirum est, quam vix ullus scriptorum, qui huius rei mentionem fecere, cum alio plane conveniat. Compara, qui dicere fidem narrationum vulgatarum volueris, Cic. de Orat. 3, 56. Plutarchum in vitis X Sophistarum p. 1544. sq. H. Steph. Val. Max. 8, 10. Plin. maior. 7, 30 l. 31. Philostr. de vitis Sophist. 1, 19, 5. Phouium Bibl. n. 61. pag. 29. Hoesch. Noster iterum memorat 4, 5, 1. G.

si Demostheni) Qui passim, praesertim in oratione, quam contra ipsum *pro corona* sibi decreta a Timocrate habuit, vocem illius variis epithetis commendat. Difficile est ad arbitrandum, an potius *λαμπροφωνότατος* scripserit Plinius, adeo corrupta solent esse Graeca: utrumque in hoste suo laudarat Demosthenes, et *magnitudinem vocis*, et *splendorem.* G.

Codices nonnulli *μικροφωνότατος* unde tertiam lectionem lucramur, *μικροφωνότατος.* Saepè confunduntur in Graecorum scriptorum libris *μικρός* et *μακρός.*

Μακρόφωνος vox boni commatis, etli in Lexicis non obvia. *Μακροφωνῶν* ex Hippocrate enotavit D. Scottus. Ceterum *μεγαλοφωνότατος* aut *μακροφωνότατος* iuxta videtur Cicero de Orat. 3, 56. *maximam* Aeschinis vocem, laudans. S.

μεγαλοφωνότατος) Si hoc voluit Plinius, Aeschinem habuisse vocem non solum magnam et robustam, sed et suavem, quae delectare et adficere iucunde auditores posset, vocem graecam magis videtur ex suae aetatis quam ex veterum Graecorum usu adhibuisse. Veteres enim *μεγαλόφωνον* non nisi eum dixerunt, qui robustam, magnam, validam vocem haberet, eique opposuerunt *ισχνόφωνον.* [Cf. Foef. Oeconom. Hippocrat. h. v., qui tamen *ισχνόφωνον* et *ισχύφωνον* commiscet. S.] Neque *λαμπρόφωνος* alio sensu dicitur videtur. Certe *λαμπροφωνία* non nisi claram et sonoram vocem significarunt, cui iudem τὸ *ισχνόφωνον* oppositum esset. Etiam Latini *splendore* solum claritatem, nulla suavitatis notione adiuncta, declarasse videntur; saltem Plinius H. N. 20, 6. 21. cum porrum dicit *voci splendorem adferre.* Deinde de Demosthenē agimus, quem non credibile est Aeschinis sibi infestissimi atque inimicissimi vocem ita commemorasse, ut eam laudare vel commendare videretur. Itaque cum ei *λαμπρὸν φωνήν* tribuit, eum ipsum *εὐφώνον* et *μέγιστον φθέγγοντα* [immo *φθγγόμενον.* S.] dicit, ut *περὶ παραπρεσβ.* p. 405. Reisk., non multo plus eum laudare voluisse censendus est, quam cum τὸ *βοῶν* tribuit, ut saepe in Or. de Corona. Lucus est insignis Cap. 86. καὶ ἐμοί γε δοκεῖς ἐκ τούτων, Αἰσχίνη, τῶν λόγων, ἐπίδειξιν τοῦ

tebatur tamen, longe melius eadem illa pronuntiasse ipsum, qui pepererat. Quae omnia huc tendunt, ut audias Ilaeum: vel ideo tantum, ut audieris. Vale.

IV.

Mortatur, ne dubitet hereditatem adire: se enim solvisse creditoribus pro patre.

C. PLINIUS CALVINAE S.

Si pluribus pater tuus, vel unicuilibet alii, quam mihi, debuisset, fuisset fortasse dubitandum, an adires hereditatem etiam viro gravem: quum vero ego adductus ad finitatis officio, dimissis omnibus, qui, non dico molestiores, sed diligentiores erant, creditor solus exstiterim: quumque vivente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, praeter eam summam, quam pater tuus quasi de meo dixit (erat enim solvenda de meo) magnum habes facilitatis meae pignus: cuius fiducia debes famam defuncti pudoremque suscipere; ad quod ne te verbis magis quam rebus

κα Φωνασίας βουλόμενος ποιήσασθαι, τοῦτον προελέσθαι τὸν ἀγῶνα. Ἐστὶ δὲ οὐχ ὁ λόγος τοῦ ἡτότος τίμιος, οὐδ' ὁ τόπος τῆς Φωνῆς, ἀλλὰ τὰ ταῦτα προαιρούμεθα τοῖς πολλοῖς etc. In ipso illo loco, ubi λαμπροφωνότατον Aeschinem appellat, Cap. 98. non aliam quam alte et grande vociferantem designat. Et paullo antea: ἡτότος ἐξαιφνης ἐκ τῆς ἡσυχίας, ὡσπερ πνεῦμα, ἰφάνη, καὶ πεφωτισμένης, καὶ συνειλοχῶς ἡήματα καὶ λόγους συνείρει τούτους σαφῶς καὶ ἀνευσί etc. E.

IV, 1 vel — mihi) Rom. vel unusquisque alius, quam mihi. Perperam. H. etiam viro gravem) Nedum feminae, cui negotiari, rem fa-

cere, nomina expedire difficilius. G.

2 quum vero ego adductus) Rom. cum vero ego ductus. H. Sic etiam Cortius. Habent et Brummeri Excerpta. Ad aurium quidem sensum praestat. S.

dimissis omnibus) soluta nimirum pecunia. Sic *absolvere* ponitur Terent. Adolph. 2, 4, 15 et 17. G.

quumque vivente eo) Rom. cumque ego vivente eo. H.

Vivente eo omisit Cortius. Ego, a Cortio quoque adscitum, perplacet. Pronomen non sine vi repetitur. S.

erat enim solvenda) Rom. erat autem solvenda. H.

ad quod ne te verbis) Rom.

horter, quidquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri iubeo. Nec est, quod verearis, ne sit mihi ista onerosa donatio. Sunt quidem omnino nobis modicae facultates, dignitas sumtuosa, reditus propter conditionem agellorum, nescio minor an incertior: sed quod cessat ex reditu, frugalitate suppletur: ex qua, velut e fonte, liberalitas nostra decurrit. Quae tamen ita temperanda est, ne nimia profusione inarescat: sed temperanda in aliis; in te vero facile ratio constabit, etiamsi modum exceßerit. Vale.

V.

Partem orationis, qua patriam defenderat, perpoliendam mittit.

C. PLINIUS LUPERCO SVO S.

Actionem et a te frequenter efflagitatam, et a

Ad quod te ne verbis. Hinc vero nova sententia incipit, secus quam vulgo putant. H.

Praestat ordo Romanae, quem etiam Brummeri Excerpta servant. S.

acceptum tibi ferri iubeo) Fieri habent libri optimi apud Cortium, qui etiam aliunde probat illam formulam. Sed neque ferre acceptum ab huius aetatis consuetudine abhorreere, docuit Cellarius. Sententia eadem est: procurator Plinii expunget in rationibus nomen Calvini non minus, quam si solum esset: vel summam illam pecuniae quasi acceptam a Calvino, expensam feret ipsi Plinio. Ceterum iubeo praetulimus alteri iubeo, aequis forte librorum praesidiis nixo: quod illud significantius et expressius videretur, si non futurum quiddam promitteret, sed hoc ipsum quasi chirographon et instrumentum suae voluntatis mitteret. G.

Rom. acceptum tibi fieri iubeo. H.

Sic plures libri a Cortio inspecti. Probo. S.

3 ne sit mihi — — modicae) Rom. ne sit mihi onerosa ista donatio. Sunt quidem nobis omnino modicae. H.

Probo ordine verborum; sicque partim in Cortiana. S.

velut e fonte) Rom. velut ex fonte. H.

4 ratio constabit) Accepta et expensa mea bene convenient, nec multum detrimenti res meae capient, etiamsi in te gratificando [in gratificando tibi. S.] modum exceßerim. E.

V, 1 Actionem) Non esse eam orationem, de qua 1, 8, recte monet Heusingerus. G.

Actio, quam Luperici iudicio tradit Plinius, sine ulla ratione ea fuisse creditur oratio, qua bibliothecam in patria dedicaverat, quamque lib. I. ep. VIII.

me saepe promissam exhibui tibi, non tamen totam: adhuc enim pars eius perpolitur. Interim quae absolutiora mihi videbantur, non fuit alienum iudicio tuo tradi. His tu, rogo, intentionem scribentis accommodes. Nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorem sollicitudinem praestare deberem. Nam in ceteris actionibus existimationi hominum diligentia tantum et fides nostra; in hac etiam pietas subiicietur. Inde et liber crevit, dum ornare patriam et amplificare gaudemus, pariterque et defensionem eius servimus et gloriae. Tu tamen haec ipsa, quantum ratio

Pompeio Saturnino perpoliendam mittit. Huic opinioni illud etiam obstat, quod orationem, quam Pompeii limae subiicit, *sermonem*, non *actionem*; vocat: *actio* vero forensis potius orationem significat, quam eius generis sermonem, quo nemo impugnatus, nemo defensus fuit. Sed hoc levius: me id maxime dissentire cogit, quod in hac actione non *pietatem* tantum, sed et *diligentiam* et *fidem* se patriae praestitisse adfirmat. *Diligentia* autem et *fides* patroni virtutes sunt, qui patriae, quam debet et promissit, operam praestat; non eius, qui liberalitati indulgens plus, quam debet, ultro offert. Accedit, quod maximi momenti est, quod se *defensionem patriae in servisse* ait, quam non cepit oratio apud decuriones in patria, sed Romae in senatu, vel apud iudices, a patrono patriae habita. Nec in bibliotheca dedicanda frequentibus locorum descriptionibus prope poetis opus fuit, quibus tamen hanc actionem distinctam fuisse adfirmat. Denique sermo a decurionibus Novocomensibus auditus non ad eum modum excrescere potuit, ut multa resecanda essent; nec per partes, sed totus, iam eo tempore Saturnino exhibitus fuit, quo de editione adhuc

deliberabat: hanc vero orationem, quam ideo *librum* vocat, adeo extenderat, ut verendum haberet, ne lectoris intentionem fatigaret; nec dum tota retractata aut descripta erat, cum de ea emittenda iam statutum esset. Postremo illic de parentum ac sua magnificentia maxime verba fecerat, nihil vulgi aut iuvenutis auribus dederat, cum non in propatulo, sed in curia dixisset: hic patriae tantum gloriae servivit, omnibus placere, et per plures dicendi species lectores lenere studuit. Haec omnia colligenti mihi et diligentius inter se comparanti, non de una eademque oratione in utraque epistola agi, videtur. *H.*

Actionem et a te etc.) Rom. Actionem frequenter et a te efflagitatum, et a me semper [i. saepe] promissam, exhibui tibi; nondum tamen totam. Recte nondum, pro non. H.

Nondum etiam Curtius ex libris suis, quibus concinnat Excerpta Brummeri. Bene recepit Gierigius. S.

a intentionem scribentis accommodes) ea intentione et cura lege et iudica, qua ego scripsi. Mox enim Plinius suam in scribendo sollicitudinem commemorat. E.

3 servimus et gloriae) 'Au-

exegerit, reseca. Quoties enim ad fastidium legentium deliciasque respicio, intelligo nobis commendationem ex ipsa mediocritate libri petendam. Idem tamen, qui a te hanc austeritatem 5 exigo, cogor id, quod diversum est, postulare, ut in plerisque frontem remittas. Sunt enim quaedam adolescentium auribus danda, praesertim si materia non refragetur: nam descriptiones locorum, quae in hoc libro frequentiores erunt, non historice tantum, sed prope poetice prosequi fas est. Quod tamen si quis exlitterit, qui putet 6 nos lautius fecisse, quam orationis severitas exigat: huius (ut ita dixerim) tristitiam reliquae partes actionis exorare debebunt. Adnixi certe sumus, ut, quamlibet diversa genera lectorum, per plures dicendi species teneremus. Ac sicut vere- 7 mur, ne quibusdam pars aliqua secundum suam

ctoritate librorum, quos laudat Cortius, alteri *deservimus* praetuli. G.

Rom. *pariter et defensionis eius deservimus, non servimus.* H.

Gierigius *deservimus* revocavit. Nil refert. S.

4 commendationem ex ipsa mediocritate) Sic et Rom. sine etiam. H.

mediocritate) exiguo libelli ambitu, quem lectorum desidiosa mollities postulat. E.

5 adolescentium) qui locos laetiores, lusus ingenii, et splendidiore ornatus amant. Unde haec ipsa in oratione a rhetoribus dicta sunt *μαγανωδῶν, ἡρώδων, ἡρωϊκά, ἡρωϊκά, ἡρωϊκά*, puerilia, juvenilia Latinis, de quibus in utraque Technolog. rhet. diximus. E.

6 lautius fecisse) *Eiecit Cortius verbum, quod omnes, credo, editi adhuc servarunt, reposuitque *laetius*, cui in hac re locum esse, idque ad sententiam Plinii optime convenire, facile

illi fuit probare. Sed ipsum tamen *laetius* ita nobis laetum atque facetum videbatur, ut illud expungere non possemus. Succurrebat Terentianus parafitus, qui Eun. 3, 1, 37. de acute dicto, *Facete*, inquit, *lepide, laute*. Et ipse Tullius de Orat. 1, 36. *In oratoris Instrumento iam laetiam supellectilem* (loquitur de philosophia, historia, antiquitate etc.) *non videram*. Et quidni *laeta* sit oratio, cum sit apud eundem Ciceronem Bruto c. 20. *unctior quaedam splendidiorque consuetudo loquendi*. Ad sedificiorum etiam totiusque adeo vitae splendorem referri, notius est, quam ut commemorari pluribus debeat. G.

Rom. nos *laetius* fecisse, quam orationis facultas exigat. *Legge laetius*, quod huic propius est, quam *laetius*; et *severitas*. H.

Laetius placuit etiam I. A. Ernestio. Vid. Gesneri ad eum epistola. Sane *laetius* melius opponitur *severitati*. Adstipulantur Excerpta Brummeri. S.

cuiusque naturam non probetur: ita videmur posse
confidere, ut uiverſitatem omnibus varietas ipſa
8 commendet. Nam et in ratione conviviorum,
quamvis a plerisque cibus ſinguli temperemus,
totam tamen coenam laudare omnes ſolemus:
nec ea, quae ſtomachus noſter recuſat, adimunt
9 gratiam illis, a quibus capitur. Atque hæc ego
ſic accipi volo, non tanquam adſequutum me eſſe
credam, ſed tanquam adſequi laboraverim: for-
taſſe non fruſtra, ſi modo tu curam tuam admo-

7 *confidere, ut*) Rariſſimum loquendi genus, et in bona ætate plane, puto, inaudium: quod libenter hic etiam tribuerem ſemibarbaro librario, qui verbum *fore* vel *futurum* omiſerit, niſi plura eſſent, in quibus Plinii ætas paulatim a ſuperioris ſæculi cura reſeſſit. Et videtur conſtructio verbi *vereor*, quæ præceſſit, traxiſſe ſimilem, ad corotundandum periodum. G.

Rom. *Ac ſicut veremur, ne quibusdam pars aliqua ſecundum ſuam naturam non probetur: ita videmur poſſe conficere, ut univerſitatem omnibus varietas ipſa commendet.* Adhuc in omnibus, ſcriptis etiam, [ſalluris, vir eximie: Excerpta enim Lindenbrogiana petinde, ac liber tuus Romanus, *videmur poſſe conficere.* S.] *videmur poſſe confidere*, lectum eſt: ita vero Plinium locutum eſſe, nemo Latini ſermonis haud imperitus credere poteſt, a quo decies ac ſæpius verbo *confidere* infinitivum, numquam *ut*, adiectum eſſe conſtat. Antea infinitivum *fore* excidiſſe putabam, idque juvenes, qui me audiebant, ſuſpicari malebam, quam vitioſi ſermonis auctorem habere Plinium. Idem poſtea magno Geenero in mentem veniſſe vidi, idque vero tanto ſimilium exiſtimaſti, quanto frequentius, iisdem aut ſimilibus ſyllabis et vocibus copulatis, (ut hic *fidere* et *fore*)

altera vel abundare viſa eſt librariis minus acutis, vel omiſſa parum attendentibus. Nunc vero longe meae illi coniecturæ præfero Romani libri ſcripturam, in quo multis teſtibus non *confidere*, ſed *conficere* eſt, Latine latis et ad rem accommodatiſſimæ. Priori enim verbo *veremur* non neceſſe eſt *confidere* opponi; cum *videmur poſſe conficere* ſimile aliquid ſignificet, et nihil aliud ſit, quam *ſpero me confeſecurum eſſe*. *Conficere* vero ut tibi iungere, nemo erit, qui neſciat. Cæſar lib. I. de bello Gall. c. 13. *Cum id, quod ipſi diebus XX. ægerrime confeſecerant, ut flumen transirent, illum uno die, intelligerent.* Cic. lib. II. offic. c. III. 5. *Ex quo conficitur, ut, quidquid honeſtum ſit, idem ſit utile.* Ita enim ibi ſcripti, ubi vulgo *efficitur*. Id. lib. II. de invent. c. 49. *Ex quo conficitur, ut, ſi leges duæ conſervari non poſſint, ea maxime conſervanda putetur, quæ ad maximas res pertinere videatur.* H.

8 *adimunt gratiam illis, a quibus capitur*) Rom. *adimunt gratiam illis, quibus capitur.* H.

9 *adſecutum me eſſe*) Hoc ordine eſt Rom. H.

Vulg. *adſ. eſſe me.* vid. Cor-tium. S.

ſi modo etc.) Rom. *ſi modo tu curam tuam admovertis.* H.

veris, interim istis, mox iis, quae sequuntur. Dices, te non posse satis diligenter id facere, nisi prius totam actionem cognoveris. Fateor: in praesentia tamen et ista tibi familiariora fient, et quaedam ex his talia erunt, ut per partes emendari possint. Etenim si avulsam statuae caput aut membrum aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses congruentiam aequalitatemque deprehendere, posses tamen iudicare, an id ipsum satis elegans esset. Nec alia ex causa principia librorum circumferuntur, quam quia existimatur pars aliqua etiam sine ceteris esse perfecta. Longius me provexit dulcedo quaedam tecum loquendi: sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistola excedam. Vale.

VI

Exemplo sordidi simul et sumtuosi hominis Avitum monet, ut sordium et luxuriosae societatem fugiat.

C. PLINIUS AVITO SVO S.

Longum est altius repetere, nec refert, quemadmodum acciderit, ut homo minime familiaris coenare apud quendam, ut sibi videbatur, lautum et diligentem; ut mihi, sordidum simul et sumtu-

interim istis) quae cum his literis mitto. Vid. s. 1. G.

mox iis, quae sequuntur) Rom. mox iis, quae sequuntur, bene, non sequuntur. H.

Accedit aliorum librorum auctoritas; ut non dubitem, Plinium futuro usum esse. S.

12 principia librorum) Tale est illud, quod incipit Orbem Romanum apud Petronium. Tale est principium carminis, quod fabellarum suarum 4, 6. Phaedrus intexuit, iam Scheffero hic laudatum. G.

Nec alienum ab hoc loco videtur commemorare, quod Cicero Attico scribit Epist. 16, 6. le habere volumen prooemiorum, e quo eligere soleat, cum aliquod ἀγγαγμα instituerit. E.

pars aliqua etiam sine ceteris. Rom. pars aliqua et sine ceteris. H.

Sic etiam Excerpta Lindenbrogiana. Cf. Interpr. ad Liv. 1, 11, 3. 1, 21, 2. 22, 47, 9. S.

VI, 1 diligentem) Frugalem, quem hodie economum vocant.

sum. Nam sibi et paucis optima quaedam; ceteris, vilia et minuta ponebat. Vinum etiam parvulis lagunculis in tria genera descripserat, non ut potestas eligendi, sed ne ius esset recusandi: et aliud sibi et nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos habet,) aliud suis nostrisque libertis. Animadvertit, qui mihi proximus recumbebat, et, an probarem, interrogavit. Negavi. Tu ergo, inquit, quam consuetudinem sequeris? Eadem omnibus pono. Ad coenam enim, non ad notam, invito: cunctisque rebus exaequo, quos mensa et toro aequavi. 4 Etiamne libertos? Etiam. Convictores enim tunc, non libertos, puto. Et ille, Magno tibi constat. Minime. Qui fieri potest? Potest: quia scilicet liberti mei non idem, quod ego, 5 bibunt, sed idem ego, quod liberti. Et hercule, si gulae temperes, non est onerosum, quo utaris ipse, communicare cum pluribus. Illa ergo re-

Saepe ita optimi quique. Vid. Cic. in Verr. 4, 25. G.

Rhetoric. ad Herenn. 4, 25. diligentia est adcurata conservatio suorum. Cf. ibid. 4, 34. S.

2 et aliud sibi et nobis) Sic etiam Rom. H.

Cortius ex Mediceo: aliud sibi et nobis. Placet. S.

3 Eadem omnibus pono) Rom. Respondi: eadem omnibus pono, ut Medic. H.

Respondi vix putem hic e margine in textum irreplisse. Vid. Cortium. S.

Ad coenam) Bene Cellarius alludi ait ad εἴρουον. Est enim coena quasi νομὴ δαΐς, communis cibus, quem sere cum hospitibus capiunt lautiores: nota autem est, qua distinguuntur inter se alioquin similia. G.

Quidni ita: ad coenam invito, ut cum convivis communi gaudio delecter, non ad notam,

non ut quosdam ignominiose notem et distinguam cibus et vino inaequaliter adponendis. Mox enim alienam contumeliam commemorat. E.

Mibi quoque Cellarii ratio argutior quam verior videtur. Ceterum notam de animadversione censoria capiam. S.

quos mensa et toro aequavi) Rom. quos toro et mensa aequavi. Sed toro aequavi plus est, quam mensa, ideoque postponendum. H.

4 Convictores enim tunc) Rom. Convictores tunc enim. H. Praestat hic ordo. S.

sed idem ego, quod liberti) Rom. sed idem ego, quod et liberti. H.

5 Et hercule) Rom. Et hercule. H.

quo utaris ipse, communicare cum pluribus) Rom. quod utaris, communicare cum pluribus. Non adest ipse. H.

primenda, illa quasi in ordinem redigenda est, si sumptibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia, quam aliena contumelia, consulas. Quorsum haec? Ne tibi optimae indolis iuveni quorundam in mensa luxuria specie frugalitatis imponat. Convenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, sub exemplo praemonere, quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis esse vitandum, quam istam luxuriae et sordium novam societatem: quae cum sint turpissima discreta ac separata, turpius iunguntur. Vale.

VII.

Narrat, triumphalem statuam Spurinnae ob res benefastas, etiam filio eius defuncto aliam solatii causa positam esse.

C. PLINIUS MACRINO SVO S.

Heri a senatu Vestricio Spurinnae, Principe auctore, triumphalis statua decreta est: non ita, ut multis, qui nunquam in acie steterunt, nunquam castra viderunt, nunquam denique tubarum sonum, nisi in spectaculis, audierunt: verum ut illis, qui decus istud sudore et sanguine et factis adsequebantur. Nam Spurinna Bructerum regem vi et armis induxit in regnum: ostentatoque bello,

6 Quorsum haec?) Rom. L. IV. C. XIX. init. Clav. Cic. Quorsus haec? H. h. v. S.

in mensa luxuria) Rom. statua decreta est) Rom. immensa luxuria. H. statua decreta, sine est. H.

Ridiculus error, alios quoque — audierunt) τοῖς μὴ περισσαλπόμενοις. Plutarch. Moral. p. 220. E. S.

VII, 1 Heri a senatu) Rom. 2 Bructerum) Vid. Longol. Here a senatu. H. ad Tac. German. c. 33. p. 122. S.

Recepit Gierigius, parum sibi constans infra 2, 14, 6. ubi induxit) Cicero, opinor, scripserit redaxit; si quidem hic de reductione agitur. S. Antiquar. h. v. Vollius de Analog. ostentatoque bello) Ostentat

ferocissimam gentem (quod est pulcherrimum vi-
 3 ctoriae genus) terrore perdomuit. Et hoc quidem
 virtutis praemium; illud solatium doloris accepit,
 quod filio eius Cottio, quem amisit absens, ha-
 bitus est honor statuæ: Rarum id in iuvene:
 sed pater hoc quoque merebatur, cuius gravissimo
 vulnere magno aliquo fomento medendum fuit.
 4 Praeterea Cottius ipse tam clarum specimen in-
 dolis dederat, ut vita eius brevis et angusta de-
 buerit hac veluti immortalitate proferri. Nam
 tanta ei sanctitas, gravitas, auctoritas etiam, ut
 posset senes illos provocare virtute, quibus nunc
 5 honore adaequatus est. Quò quidem honore,
 quantum ego interpretor, non modo defuncti
 memoriae et dolori patris, verum etiam exemplo
 prospectum est. Acuent ad bonas artes iuventu-
 tem adolescentibus quoque (digni sint modo) tanta
 praemia constituta: acuent principes viros ad li-
 beros suscipiendos et gaudia ex superstitibus, et
 6 ex amissis tam gloriosa solatia. His ex causis
 statua Cottii publice laetor, nec privatim minus.
 Amavi consummatissimum iuvenem tam ardentem,
 quam nunc impatienter requiro. Erit ergo per-
 gratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri,
 subinde respicere, sub hac consistere, praeter
 7 hanc commearé. Etenim si defunctorum ima-

bellum, qui copiis eductis id
 minatur. E.

(ferocissimam gentem) ipsos
 Bructeros, populum Germani-
 eum. E.

(5 digni sint modo) Rom. ut
 digni sint modo, minus elegan-
 ter. H.

(acuent principes etc.) Rom.
 acuent principes viros ad libe-
 ros suscipiendos et gaudia ex
 superstitibus, et amissis tam
 gloriosa solatia. Emendatius,
 quam vulgo, et ex amissis —
 solatia. Nam ad suscipiendos
 liberos parentes acunt, non ex
 amissis, sed amissis libertis glo-

riosa solatia. Solatia ex ea re
 sunt, quae ipsa est solatio: ex
 libertis vero amissis orbis paren-
 tibus nihil est solatii. Lib. I. ep.
 XII. 2. Nam utcumque in illis,
 qui morbo finiuntur, magnum
 ex ipsa necessitate solatium
 est. Tacit. lib. III. A. cap. 6.
 Convenisse recentè dolore lu-
 ctum et ex maerore solatium
 ubi Tacitus maerorem et lacri-
 mas inter solatia luctus refert.
 Itaque praepositio ex, praecunte
 Romano exemplari, delenda est,
 ut intelligantur solatia; quae
 reliqua sunt parentibus; qui li-
 beros amiserunt. H.

gines domi positae dolorem nostrum levant, quanto magis eae, quibus in celeberrimo loco non modo species et vultus illorum, sed honor etiam et gloria refertur? Vale.

VIII.

Ad Larium lacum rusticari optat.

C. PLINIUS CANINIO SVO S.

Studes? an piscaris? an venaris? an simul omnia? Possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. Nam lacus piscem, feras silvae, quibus lacus cingitur, studia altissimus iste secessus, assatim suggerunt. Sed siue omnia simul, a siue aliquid facias, non possum dicere, *Invideo*: angor tamen non et mihi licere, quae sic concupisco, ut aegri vinum, balinea, fontes. Nunquamne hos arctissimos laqueos, si solvere negatur, abrumpam? Nunquam, puto. Nam veteribus negotiis nova accrescunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationum agmen extenditur. Vale.

7 quanto magis eae) Rom. quanto magis hae. H.

Ita et Cortius. Bene. S.

sed honor etiam et gloria) Rom. sed honor et gloria. H.

VIII inscript. Rom. Caninio Ruso. H.

1 ad Larium nostrum) Commum patria Plinii nostri Lario lacui adiacet. G.

suggest) Cortius, quem sequitur Gierigius, ex libris suis suggestit. Haud displicet singularis. Vid. supra ad 1, 3, 3. S.

2 Sed siue omnia etc.) Rom. Sed siue omnia simul, siue alt-

quid factas, ut vulgo, non factis, quod plerique valent. H.

ut aegri vinum etc.) Quasi proverbio utitur, ut significet, se ardentissime concupiscere. Sic Epist. 7, 26. de aegrotis: balnea imaginatur et fontes: haec summa curarum, summa votorum. E.

3 Nunquamne — negatur) Rom. Numquamne hos arctissimos laqueos, si solvere negatur, ut editum. H.

Alii: Numquam hos arctissimos laqueos — et: si solvere non datur. Vid. Cortium. S.

IX.

Erucium candidatum Apollinari commendat.

C. PLINIUS APOLLINARI SVO S.

Anxium me et inquietum habet petitio Sexti Erucii mei. Adficio cura, et quam pro me sollicitudinem non adii, quasi pro me altero patior: et alioquin meus pudor, mea existimatio, mea dignitas in discrimen adducitur. Ego Sexto latum clavum a Caesare nostro, ego quaesturam impetravi: meo suffragio pervenit ad ius tribunatus petendi, quem nisi obtinet in senatu, vereor, ne **3** decepisse Caesarem videar. Proinde aditendum est mihi, ut talem eum iudicent omnes, qualem esse princeps mihi credidit. Quae causa si studium meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuvenem probissimum, gravissimum, eruditissimum, omni denique laude dignissimum, et **4** quidem cum tota domo. Nam pater eius Erucius Clarus, vir sanctus, antiquus, disertus, atque in agendis causis exercitatus, quas summa fide, pari constantia, nec verecundia minore defendit. Habet avunculum C. Septicium, quo nihil verius,

IX, 1 *Erucii*) Sic Cortius ex MSS. alii *Eurclii*. G.

Erucii etiam Rom. H.

pro me altero) Nota amici *νεγέστατος*, quam illustrat Cortius ad h. l. et ad Cic. fam. 2, 15, 5. Unum sufficiat Cic. fam. 7, 5. ad Caesarem, *Vide, quam mihi persuaserim, te esse me alterum*. G.

2 meo suffragio pervenit ad ius tribunatus petendi) Rom. *meo suffragio praeventis ad ius tribunatus petendi*. Recte praeventis. Ius tribunatus petendi non impetrandum erat ab imperatore: ante alios vero petere non licebat, nisi id a principe indultum fuisset. H.

Tribunatum etiam Cortiana et

Mediceo. Saepe sic libri fluctuant. Vid. Interpr. ad Liv. 1, 19, 6. 1, 53, 3. S.

decepisse Caesarem) commendando homine, quem Senatus indignum honoribus iudicat. G.

3 adiutum tamen cuperem) Rom. *adiutum tamen cuperes*, *perperam*. H.

4 Nam pater eius etc.) Rom. *Nam pater eius Erucius clarus vir, sanctus, antiquus, disertus, atque in agendis causis*. H.

Scribendum cum Cortio: *Nam pater et*. *Vulgatam eius vel aures respuunt*. Mox *pro exercitatus* Excerpta Brummeri *exercitatus*, frequenti consensione, de qua vid. Drakenb. ad Liv. 27, 44, 6. S.

nihil simplicius, nihil candidius, nihil fidelius novi. Omnes me certatim, et tamen aequaliter 5
amant: omnibus nunc ego in uno referre gratiam
possum. Itaque presso amicos, supplico, ambio
domos, stationesque circumeo: quantumque vel
auctoritate vel gratia valeam, precibus experior.
Te quoque obsecro, ut aliquam oneris mei par- 6
tem suscipere tanti putes. Reddam vicem, si
reposes: reddam et si non reposes. Diligeris,
coleris, frequentaris: ostende modo, velle te, nec
deerunt, qui, quod tu velis, cupiant. Vale.

X.

*Ad carminum editionem, saltem ad recitationem, ad-
hortatur.*

C. P L I N I V S O C T A V I O S V O S.

Hominem te patientem, vel potius durum ac
paene crudelem, qui tam insignes libros tamdiu
teneas! Quousque et tibi et nobis invidebis: a
tibi, maxima laude; nobis, voluptate? Sine per
ora hominum ferantur, iisdemque, quibus lingua

5 *Itaque presso amicos*) Rom. *Itaque prehenso amicos. H.*

Vid. Drakenb. ad Liv. 4, 48.
11. S.

ambio domos) Gierigius, Gryphium secutus, edidit, *ambio, domos stationesque circumeo.* Mihi totum hoc *ambire* post illi, *presso amicos, supplico*, otiosum videtur. De *stationibus*, quae sequuntur, vid. Epist. 1, 13.
2. E.

6 *Te quoque obsecro, ut — partem*) Rom. *Te quo obsecro, ut aliquam muneris mei partem.* H.

Que et quoque saepissime confunduntur. Muneris ex oneris natura, quod, bene monente Cortii, ultima praecedentis ve-

cis litera sequenti vocabulo adcrevisset. S.

et si non reposes) Cortius ex Mediceo *repositis.* Perperam. Scio, optimos scriptores varia tempora iungere; sed hic ipsa oppositio futurum flagitat. S.

qui, quod tu velis, cupiant) Rom. *qui quod velis cupiant.* H.

X inscript. Octavio) Illi Octavio Rufe, cuius carminum cupiditate se ardere, scribit Epist. 1,
7. E.

1 *Hominem te patientem*) Rom. *Nominem te patiente.* H.

2 *tibi - voluptate*) Rom. *tibi maximam laudem, nobis voluptatem.* Hic sibi Romana non constat. Vid. ad lib. I. ep. X.
12. H.

Romana, spatii pervagentur. Magna etiam longaque expectatio est: quam frustrari adhuc et
 3 differre non debes. Enotuerunt quidam tui versus, et invito te claustra tua fregerunt. Hos nisi retrahis in corpus, quandoque, ut errone, ali-
 4 quem, cuius dicantur, invenient. Habe ante oculos mortalitatem: a qua adserere te hoc uno monumento potes. Nam cetera, fragilia et caduca, non minus, quam ipsi homines, occidunt desinuntque. Dices, ut soles, *Amici mei vide-*
 5 *rint*. Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laboriosos, ut tantum curae inten-

Magna etiam) Hoc etiam nunc valde languet. Series orationis enim postulare videtur. Haec cum scripserim, vidi et Cortium hoc maluisse. E.

Non ipse Cortius enim conicit, sed alius vir doctus, cui etiam displicuisse ille refert. Neque erat, quod Ernestius de hoc sibi consensu gratularetur: optime enim habet vulgata. Primam Secundus causam, cur Octavius libros suos edere debeat, insignem eorum praestantiam memorat: alteram, quod in magna sint longaque expectatione. S.

3 *Enotuerunt quidam etc.*) Rom. *Enotuerunt quidam tui versus, et invito te claustra refrugerunt. Hos nisi retrahis in corpus. Al. et — claustra tua fregerunt. Cortius: claustra sua refrugerunt.* Credibile est, in vulgata ex re factum esse tua, et hoc deinde mutatum in sua, utrumque vero recte abesse potest. H.

Giergius cum Cortio *claustra sua refrugerunt. Tua* melius ob sensum sibi videri Ernestius adscripserat. Equidem cum Housingero Romanam lectionem amplector. Livius a Cortio laudatus, 36, 7, 13. *Ille quidem*

feras bestiae vincitae aut claustrae, et refringere claustra cupienti, regis iram verbis aequabat. S.

tua) sua Heinl. ad Virg. Aen. 12, 835. G.

quandoque, ut errone) Cum semel exierint, *quandocumque*, serius ocius, invenient, te quidem tacente, qui se auctorem ferat. Potest enim hic retinere vim antiquam et propriam hoc adverbium, quam, monente primo Victorio ad Columell. 2, 4, 5. certatim deinde restitutam explicatamque videas. Interim negari non potest, *quandoque* eo intellectu, ut significet *aliquando, olim*, positum etiam tum ab aliis, tum a nostro; si minus hic et 4, 15, 6. certe Pa-neg. 10, 5 et 28, 5. G.

Vid. Horat. Turcellin. de Partic. Cap. CCVII. S.

ut errone) ut comparantis esse puto. S.

cuius dicantur) Medicei lectionem, *cuius dicantur*, nolim cum Cortio tueri. Livius 1, 24, 1. *plures tamen invento, qui Romanos Horatios vocent.* Sic plerique codices: duo tamen *vocant*, quod Cortius, opinor, me non sequente, praestulisset. S.

tionisque suscipere et possint et velint: sed dispice, ne sit parum providum, sperare ex aliis, quod tibi ipse non praestes. Et de editione quidem interim, ut voles; recita saltem, quo magis libeat emittere: utque tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non temere praesumo. Imaginor enim, qui concursus, quae admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat. Quo ego, quum dico vel recito, non minus quam clamore delector; sit modo silentium acre et intentum et cupidum ulteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato, desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quae quum modum excedit, verendum est, ne inertiae et desidiae, vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

XI.

Narrat, se aetore et Tacito, Africae proconsulem Marium, repetundarum reum, a senatu damnatum esse.

C. PLINIUS ARRIANO SVO S.

Solet esse gaudio tibi, si quid actum est in senatu dignum ordine illo. Quamvis enim quietis amore secesseris, infidet tamen animo tuo maiestatis publicae cura. Accipe ergo, quod per hos dies actum est, personae claritate famosum, se-

5 *displee, ne) Cicero: considera, ne; vide, ne. S.*

6 *quod ego olim—praesumo) Rom. quod ego olim prope non temere praesumo. Male. H.*

7 *silentium maneat) ex tacito admirationis sensu, vel ex attentione cupientium, ut ne quid intercidat, et aures praetereat. Sed Plinius mox ipse se explicat. Cicero pro Deiot. 12. De plausu quid respondeam? qui non-*

nunquam, obstupescitis hominibus, ipsa admiratione compressus est. E.

acre et intentum) non eorum, qui oscitant stupidi, vel stertunt: nam et hi silent. E.

XI, 1 *infidet tamen animo tuo) Rom. infidit tamen animo tuo. H.*

Perpetua horum compositorum consilio. Vid. Drakenb. ad Liv. 9, 21, 6. S.

veritate exempli salubre, rei magnitudine aeternum. Marius Priscus, accusantibus Afris, quibus proconsul praefuit, omissa defensione, iudices petiit. Ego et Cornelius Tacitus adesse provincialibus iussi, existimavimus fidei nostrae convenire, notum senatui facere, excessisse Priscum immanitate et saevitia crimina, quibus dari iudices possent: quum ob innocentes condemnandos, 3 interficiendos etiam, pecunias accepisset. Respondit Fronto Catus, deprecatusque est, ne quid ultra repetundarum legem quaereretur, omniaque actionis suae vela vir movendarum lacrymarum peritissimus, quodam velut vento miserationis implevit. Magna contentio, magni utrinque clamores: aliis cognitionem senatus lege conclusam, aliis liberam solutamque dicentibus: quantumque admisisset reus, tantum vindicandum. 5 Novissime consul designatus Iulius Ferox, vir rectus et sanctus, Mario quidem iudices interim censuit dandos: evocandos autem, quibus diceretur innocentium poenas vendidisse. Quae sententia non praevaluit modo, sed omnino post

a quibus proconsul praefuit) Rom. quibus pro consule praefuit. H.

Sic et Curtius cum Gierigio, optimorum librorum auctoritate. Vid. Drakenb. ad Liv. 3, 4, 10. 23, 30, 19. Clav. Cicero. h. v. S.

iudices petiit) Potius apud iudices a Praetore datos, quam in Senatu causam dicere maluit. G.

conventre, — facere, excessisse) Concursum infinitivorum paullo superior. Poterat uti hoc loco Bauerus ad Sanct. Minerv. T. I. p. 724. S.

4 lege conclusam) Qua? viderint Icti: expectabam hoc a Curtio. Sed frustra. Catanaeus ad Repetundarum legem ait respici, qua mutandum iam cen-

suerit Senatus; vel ad eam legem, qua cautum esset, ne bis de eadem re ageretur. Neutrum vero probat. G.

Vereor, ne Censerus nodum in scirpo quaesiverit. Non agitur, opinor, de certa quadam lege, sed omnino narratur, alios senatus cognitionem lege (seu repetundarum, seu alia quavis, νόμος, non τῆ νόμος) conclusam, alios liberam solutamque dixisse. S.

5 quibus — vendidisse) a quibus pecuniam acceperit ob innocentes condemnandos vel interficiendos, ut supra dixerat. Hi infra dicuntur poenam emisisse. Evocandos dicit, quibus iuberetur, ut certo tempore adfuerint. Itaque mox, venerunt, inquit, qui adesse erant iussi. E.

tantas dissensiones fuit sola frequens: adnotatumque experimentis, quod favor et misericordia acres et vehementes primos impetus habent, paulatim, consilio et ratione quasi restincta, confidunt. Unde evenit, ut, quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus ceteris dicere velit: patescit enim, quum separaris a

S adnotatumque — quod) Re-
centioris aetatis et ab aurea do-
dinantis iudicium, τῆς quod
poni, ubi superiores infinitum
cum quarto casu adhibebant: qua
de re exiit dissertatio nostra in
theatro Fabriciano. Quid si vero
post adnotatumque intelligamus
hoc ipsum est aliis experimen-
tis: quod i. e. quia. G.

Sic, ut in ceteris fere omnibus,
scriptum est in Rom. nec tamen
hic librorum concentus nobis
persuadebit, ita sui immemorem
fuisse Plinium, ne sui quidem
saeculi eloquentia contentum, ut
diceret, *adnotatum est, quod
favor et misericordia habent:*
cum alio loco, lib. III. ep. XVI. i.
ita, ut debuit, scripserit, *Adno-
tasse videor, facta alia clario-
ra esse.* Facilius haec scribigo
in paedagogis nostris, qui se tan-
tum ac sui similes imitantur, quam
in Plinio ferri potest, cui prae-
clara ista observatio nondum no-
ta fuit: *QVOD post verba* dico,
puto, arbitror, opinor, spe-
ro, *et huius generis alia, recte
ponitur.* Quod etiam si verum
esse lingas: supervacanea tamen
et molesta hic sunt duo illa ver-
ba *adnotatumque experimentis*,
nec cum ceteris contexta. Dix-
erat Plinius, post magnas dissen-
siones, cum aliis iusto mitior,
aliis severior placuisset sententia,
novissime Iulium Ferocem, COS.
DES. censuisse, Mario quidem
interim iudices dandos, evocan-
dos autem ex provincia, quibus
ille innocentium poenas vendidisse
diceretur, id est, a quibus cor-
ruptus innocentes damnasse ar-
gueretur. Hanc solam sententiam,

quasi mediam, maiori parti sen-
tus probatam fuisse: quoniam,
vel quod, ut ipse sit, *favor et
misericordia acres et vehemen-
tes primos impetus habent, paul-
latim, consilio et ratione quasi
restincta, confidunt.* Redun-
dant ergo, et a ceteris segreganda,
vel obelo potius sunt confodienda
illa *adnotatumque experi-
mentis*, pro quo in Ald. est *ad-
notumque experimentis*. In mar-
gine scilicet ab aliquo adscripta
sunt, cui experimentis, id verum
esse, constabat: hinc a librariis
arrepta et Pliniana, ubi nec po-
terant, nec debebant, intermissa.
Nec quidquam illis prodest, quod
in vetustissimis etiam codicibus
reperi creduntur. Quis enim
certus satis auctor nobis erit, in
nullo ea omissa esse? Alius ali-
anis oculis, festinantibus aliis,
aut parum acutia eruditivae inspec-
tus est; iisque ipsis, qui lectio-
num varietatem adnotant, perile
plerumque videtur, omnia curio-
sius persequi, quae vel omissa in
membris, vel redundancia, vel
aliter denique scripta reperiunt,
quorum praesertim rationem ipsi
non pervident. Medicum quo-
que codicem interpolatum esse,
supra vidimus ad lib. I. ep. II. 2.
idque ad lib. II. ep. XIII. 5.
non ipse dissimulavit Cortius.
Vide eundem ad lib. V. ep. VIII.
pr. Nihil ergo nos reiectanea
haec expellere prohibet, etiamsi
librariae fraudis, per se manife-
stae, testes defuerint. Simillimum
huic locum habemus lib. V. ep.
XXI. 7. ad quem meam adnota-
tionem leges. H.

7 patescit enim etc.) Rom.

turba, contemplatio rerum, quae turba teguntur.
 8 Venerunt, qui adesse erant iussi, Vitellius Honoratus, et Flavius Martianus, ex quibus Honoratus trecentis millibus exsilium equitis Romani, septemque anicorum eius ultimam poenam; Martianus unius equitis Romani septingentis millibus plura supplicia arguebatur emisse: erat enim fustibus caesus, damnatus in metallum, strangulatus in carcere. Sed Honoratum cognitioni senatus mors opportuna subtraxit: Martianus inductus est absente Prisco. Itaque Tuccius Cerealis consularis iure senatorio postulavit, ut Priscus certior fieret: sive quia miserabiliorem, sive quia invidiosiore fore arbitrabatur, si praefens fuisset: sive (quod maxime credo) quia aequissimum erat commune crimen ab utroque defendi: et si dilui
 10 non potuisset, in utroque pueri. Dilata res est in proximum senatum, cuius ipse conspectus augustissimus fuit. Princeps praefidebat, erat enim consul: ad hoc Ianuarius mensis cum cetera, tum praecipue senatorum frequentia celeberrimus: prae-

patascit [ita scriptum] *enim*, cum separatis, contemplatio rerum. Verba a turba desunt. H.

Patascio forma videtur lutese laenitatis, ut *commando*, de quo vid. Cort. Dissertat. Crit. de usu orthogr. lat. p. 6a. edit. Altenb. S.

8 *erat enim fustibus caesus*) Rom. *erat enim Cerialis fustibus caesus*. Sed *Cerialis* nomen hic importune iaculatum est. H.

Translatum huc est ex versu, qui ordine quartus deinceps sequitur, ubi de Tuccio Cereali s. Ceriali. S.

9 *Tuctus*) Ex omni varietate huius nominis a Cortio proposita (*Tuctus*, *Tuctus*, *Ductus*, *Titius*) illud videbatur praefendum. G.

iure senatorio) Quo poterat ante sententiam dicere etiam de

qua re vellet, et quam diu vellet. iam laudarunt hic Gell. 4, 10. G.

sive quia miserabiliorem) Non sunt haec iria verba in Rom. H.

Omnia negligentia aut librarii, aut typhothetae, cuius oculus a primo *sive* ad alterum aberrasset. S.

dilui) Oxon. *delui*. de qua varietate vid. Drakenb. ad Liv. 4, 14, 3. S.

10 *erat enim consul*) Si hoc a Plinio est, quod creditu difficile, cum nemo illo anno nesciret, quis consulatum gereret: id non Arriani causa adscriptum fuit, sed eorum, qui multis post annis haec lecturi essent. H.

Tam clara *vostris* signa existant, ut non sim reprehensurus, si quis posthac Plinii editor uncinos his verbis admovent. S.

Ianuarius — celeberrimus) Novi hic magistratus, quorum actio-

terea causae amplitudo, auctaque dilatione expectatio et fama, insumtumque mortalibus studium magna et inuisitata noscendi, omnes undique exciverat. Imaginare, quae sollicitudo nobis, qui metus, quibus super tanta re, in illo coetu, praesente Caesare, dicendum erat. Equidem in senatu non semel egi: quin immo nusquam audiri benignius soleo: tunc me tamen, ut nova omnia novo metu permovebant. Obversabatur praeter illa, quae supra dixi, causae difficultas: stabat modo Consularis, modo Septemvir Epulorum, iam neutrum. Erat igitur perquam onerosum, accusare damnatum: quem ut premebat atrocitas criminis, ita quasi peractae damnationis miseratio tuebatur. Utcunque tamen animum cogitationemque collegi: coeppi dicere non minore audientium assensu, quam sollicitudine mea: dixi horis paene quinque. Nam X clepsydris, quas spatiosissimas acceperam, sunt

nibus magis etiam probare diligentiam student, ut magistratus, ita ceteri. G.

cum cetera, — frequentia) Sic et Rom. H.

Cetera est quoad cetera. Falluntur, qui cetera legunt: nam sequitur, praeterea — — omnes undique exciverat. S.

12 stabat) scil. ante oculos meos, Priscus, qui modo, h. e. antequam repetundarum reus esset, Consularis, et Septemvir Epulorum, nunc utraque dignitate exutus. E.

Septemvir Epulorum) Cic. de Orat. 3, 19: *fn. Pontifices veteres propter sacrificiorum multitudinem tres viros epulones esse voluerunt, cum essent tres a Numa, ut etiam illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti.* Ita a Numa. Auscius deinde numerus, ut in *Duumviris*, mox *Quinqueviris*, porro *Decemviris*, ac *Quindecimviris* de-nique sacerdotum. *Septemviri Epulorum* etiam in vet. inscriptionibus occurrunt. G.

13 quem ut premebat) vid. Cic. pro Cluent. c. 41. G.

quasi) Catanaeus ad *peractae* refert, iudices nondum pronunciasse putans. Fallitur. Modo legimus, *accusare damnatum*, infraque (20) sequitur, *Marium repetundarum poenae, quam iam passus esset, censuit relinquendum.* Igitur quasi ad totam quae sequitur *quasi* ad totam quae sequitur *quasi*, *peractae damnationis miseratio tuebatur*, spectat. S.

14 utcunque) vid. Ep. 1, 12, 2. S.

duodecim clepsydris) Variatur in numeris. Catanaeus legit XX. quibus IV additae efficiunt XXIV: quibus cum horae paene quinque respondeant, consequens est, ut V clepsydrae horam emetiantur. Sed si XII verius est, tribuendae erunt horae uni tres clepsydrae. [vid. Gesneri ad I. A. Ernestium epist.] Illud quidem ex ipsa varietate apparet, notis, non integris vocibus numerum, quicumque fuerit, in libris antiquis expressum fuisse.

additae quatuor. Adeo illa ipsa, quae dura et
adversa dicturo videbantur, secunda dicenti fue-
15 runt! Caesar quidem mihi tantum studium, tan-
tam etiam curam (nimium est enim dicere soli-
citudinem) praestitit, ut libertum meum post me
stantem saepius admoneret, voci laterique con-
sulerem; quum me vehementius putaret inten-
di, quam gracilitas mea perpeti posset. Respon-
dit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus.
16 Missus deinde senatus, et revocatus in posterum.
Neque enim iam inchoari poterat actio, nisi ut
17 noctis interventu scinderetur. Postero die dixit
pro Mario Salvius Liberalis, vir subtilis, dispo-
situs, acer, disertus: in illa vero causa omnes
artes suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus
eloquentissime, et, quod eximium orationi eius
18 inest, *σεμνός*. Dixit pro Mario rursus Fronto
Catus insigniter: utque iam locus ille poscebat,
plus in precibus temporis, quam in defensione
consumsit. Huius actionem vespera inclusit: non

Etiam horae modum nescimus qua
mensum: nisi forte habuerunt
aliquam aequinoctialium horarum
mensuram ordinariam. Ceterum,
quantum temporis datum sit acto-
ribus, quantum reis, intelligas
ex 4. 9. 9. G.

15 *Caesar quidem mihi etc.*)
Rom. *Caesar quidem tantum
mihi studium, tantam curam
etiam (nimium enim est dicere
solicitudinem) praestitit. H.*

Concinnant alii libri: nec dis-
plicet hic ordo. S.

laterique) „In oratore sunt
„pulmones, nostro more loquen-
„di. Nempe vires sic dicuntur
„cae, quarum defectus in latere
„sentitur, ut a currentibus, can-
„tantibus, dicentibus, potantibus,
„Venerem exercentibus: in qui-
„bus generibus omnibus latera
„pro viribus dicuntur.“ I. A.
Ernest. in *Clav. Cicr.* h. v. *Vo-
cem et latera*, ut Plinius, iun-
git Cicero Verr. IV. 30. S.

intendi) Rom. *incendi. H.*

16 *Neque enim etc.*) Rom.
*Neque enim inchoari poterat
actio, nisi ut. H.*

17 *subtilis, dispositus, acer*)
Subtilis est, qui rem prudenter
et acuto videt; *dispositus*, qui
rem bene inventam aut perceptam
optimo ordine dispensat et tractat;
acer, cuius actio et oratio
viget quadam vehementia, spiritu,
impetu dicendi. E.

*quod eximium orat. eius in-
est*) Rom. *quod eximium ora-
tionis suae inest. H.*

Id equidem non damnaverim.
Vid. Sanct. Minerva L. II. C. XII.
S.

18 *Huius actionem vespera
inclusit*) id est, finivit, ita ta-
men, ne media oratio abrumpe-
retur, sed ut perorandi tempus
esset. Cornel. Cell. lib. I. c. 2.
extr. *Ubi expletus est aliquis,
facillius concoquit, si, quidquid*

tamen sic, ut abrumperet. Itaque in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrum et antiquum, senatum nocte dimitti, triduo vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus COS. desi- 19 gnatus, vir egregius, et pro veritate firmissimus, censuit *septingenta millia, quae acceperat Marius, aerario inferenda: Mario urbe Italiaque interdicens; Martiano hoc amplius, Africa.* In fine sententiae adiecit, *Quod ego et Tacitus iniuncta advocazione diligenter fortiterque functi essemus, arbitrari senatum, ita nos fecisse, ut dignum mandatis partibus fuerit.* Adfenserunt consules 20 designati, omnes etiam consulares usque ad Pompeium Collegam: ille et *septingenta millia, quae acceperat Marius, aerario inferenda, et Martiana in quinquennium relegandum: Marium repetundarum poenae, quam iam passus esset, censuit relinquendum.* Erant in utraque sententia 21 multi, fortasse etiam plures in hac vel solutiore vel molliore. Nam quidam ex illis quoque, qui Cornuto videbantur adfensi, hunc, qui post ipsos censuerat, sequebantur. Sed quum fieret disces- 22 sio, qui sellis consulum adstiterant, in Cornuti sententiam ire coeperunt. Tum illi, qui se Col-

adsumsit, potione aquae frigidae includit. H.

Idem Celsus lib. L. c. 8. *omnes potiones aqua frigida includere.* S.

senatum nocte dimitti) Rom. *senatum nocte dirimi*, quod ex Medic. et Helmstad. iam Cortius restituit. H.

Ita et Excerpta Brunneri. Cortium secutus est Gierigius. S.

19 COS.) Tironum in gratiam moneo, prisca orthographia *Consul* scriptum fuisse; hinc per compendium COS. S.

advocazione) Ne quis cum Catenaeco simpliciter *advocacionem* dici pro accusatione existimet, respiciendam ad s. 2. *Ego*

et Cornelius Tacitus adesse provincialibus iussi: advocatio igitur refertur non ad eum, contra quem venimus, sed ad eum, quem defendimus. G.

20 *consules designati*) vid. Heusing. ostendentem, quot tum esse potuerint Coll. dess. G.

quae acceperat Marius) Desunt in libris scriptis pluribus; beneque omiserunt Cortius et Gierigius. Antea (19) recte leguntur. S. *consuli relinquendum*) vid. Gronov. ad Tacit. Annall. 1, 74. G.

21 *solutiore vel molliore*) Dubitat, verbumne durius vehementiusque adhibendum sit, an lenius? *solutus* enim nimis est mollis. G.

legae adnumerari patiebantur, in diversum transierunt: Collega cum paucis relictus. Multum postea de impulsoribus suis, praecipue de Regulo, questus est, qui se in sententia, quam ipse dictaverat, deseruisset. Est alioqui Regulo tam mobile ingenium, ut plurimum audeat, plurimum
 23 timeat. Hic finis cognitionis amplissimae. Superest tamen *λειτούργιον* non leve, Hostilius Firminus, legatus Marii Prisci, qui permistus causae, graviter vehementerque vexatus est. Nam et rationibus Martiani, et sermone, quem ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam suam Prisco ad turpissimum ministerium commodasse, stipulatusque de Martiano quinquaginta millia denarium probabatur: ipse praeterea accepisse sestertium decem millia, foedissimo quidem titulo, nomine unguentarii, qui titulus a vita hominis comiti
 24 semper et pumicati non abhorrebat. Placuit,

23 *Superest* — Firminus) Similis constructio Tullianae Epist. 1, 4. init. *unumque certamen esset relictum sententia Volcath.* qui locus male tentatur. S.

λειτούργιον) Deminutiva significatione vocem accipio cum charientissimo quodam, quem etiam additum non leve indicat. G.

ad turpissimum ministerium commodasse) Rom. ad turpissimum ministerium commendasse. H.

stipulatusque de Martiano) Hic nimirum l. 8. *septingentis millibus emerat a Mario Prisco plura supplicia unius equitis: intercessor et proxeneta huius negotii fuit Hostilius Firminus, stipulatusque est Mario, de Martiano h. e. ex area illius solvenda quinquaginta millia denarium.* Ceterum *stipulari de aliquo insolentius dictum* videri potest. Ita tamen etiam Africanus l. 37. n. de usufr. et quemadmodum. Si, cum in annos decem proximos usum fructum

de te dart stipulatus essem, per te steterit, quo minus darea. Iterum eadem lego, *si Stichus decem annorum operas de te dart stipulatus sim.* G.

foedissimo — unguentarii) Ita et Rom. H.

unguentarii) Pecuniae in unguenta impendendae, foedus titulus in provinciali praesertim et milite, quos *alium obolere quam unguentum*, non tantum barbati isti et capillati Quirites, sed Vespasianus etiam malebat apud Sueton. c. 8.: quo eodem loco etiam *calcearii* mentio, quod *unguentarii* formam habet. *Clavarium, camelarium, vasarium, vestiarium, hordearium, cerarium, linguarium* (quo linguae temeritas redimitur Muret. V. l. 12, 5.) *uxorium, locarium*, ipsi quoque adeo *congiarium, honorarium, salarium*, eodem modo dici, a viris doctis ostensum est. G.

pumicati) Pumice enim utebantur ad laevigandas non mem-

centente Cornuto, referri de eo proximo senatu: tunc enim, causa incertum, an conscientia, abfuerat. Habes res urbanas: invicem rusticas scribe, quid arbusculae tuae, quid vineae, quid segetes agant, quid oves delicatissimae? In summa, nisi aequae longam epistolam reddes, non est quod postea, nisi brevissimam, expectes. Vale.

XII.

Eventum causae Firmini legati, quam superiori epistola notaverat, perscribit.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Λειτούργιον illud, quod superesse Marii Prisci causae proxime scripseram, nescio an satis circumcisum, tamen et adrasum est. Firminus inductus in senatum respondit crimini noto.

branas modo, quibus inscriberent, sed ad pellem etiam suam molles. Laudavit hic post Cellarium Curtius Savanem ad Sidon. 1, 7. et 8, 3. G.

25 agant) Al. agunt. Vid. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola. Si *τελσίαν στιγμήν* post scribere ponas, agunt bene habet. S.

In summa, nisi — reddes.) Rom. In summa nisi aequae longam epistolam reddis. H.

XII, 1 *Λειτούργιον*) Vid. 2, 11, 23. G.

circumcisum — adrasum) Sic scripsisse putamus Plinium. Sic certe Aldus edidit, sic sententia postulat. ...*Circumcidere* plus esse quam *adradere*, dubium non est: si quis tamen dubitet, illum facile scriptorum rei rusticae usus in viam reducat. Firminus de Plinii sententia et Cornuti *circumcidendas* erat, *amputandas* plane, corrupti membri aut praepotii instar, a senatu: sed *adrasus* modo est, iure provinciae ad-

ministrandae privatus. Ita *λειτούργιον* illud, munus illud reipublicae, si non *circumcisione* et amputatione Firmini, tamen *adraso* ipso quoque non minus quam Prisco, perfectum est. G.

Illud quod superesse λειτούργιον Marii Prisci causae proxime scripseram, nescio an facta, circumcisum tamen et abrasum est. Ita plane scriptum et interpunctum est in Rom. cum vulgo post *circumcisum* interstingatur. *Abrasum* retineo, quod plus significat, quam *adrasum* et *circumcisum*. Minus ex barba remanet, quae *abraditur*, quam quae *circumciditur*: trabes etiam prius *circumciduntur*, tum vero et *abraduntur*. Et si itaque Plinio remissius, quam decuit, actum videtur; tamen munus illud publicum quocumque ratione peractum erat. H.

Assentior viro egregio. S.

a inductus in senatum) de sca.

Sequitur sunt diversae sententiae consulum designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine movendum: acutius Nerva, in sortitione provinciae rationem eius non habendam. Quae senten-

Sic et epistola superiori 9. Alio sensu ep. 2, 14, 4. S.

acutius Nerva) Prime Nervam imperatorem nemo hic cogitet. Rem sub Traiano gestam, constat. Deinde illud *acutius* ironicum esse, clare monstrant, quae mox dicuntur. Potestne enim *acutum* esse, quod *miserum, minime congruens, minime decorum*? Putat Heusing. locum corruptum ex Iulius Ferox vel simili nomine. G.

Cornutus Tertullus censuit ordine movendum: Acutius Nerva in sortitione provinciae rationem eius non habendam. Haec ex praescripto Rom. expressa multis suspecta sunt. Plus aliis vidisse creduntur, qui, *acutius* hic non proprium nomen esse, sed adverbium, monuerunt: quamquam ne in hac quidem interpretatione plus acuminis inest, quam in Nervae, quem librarii nobis consulem designatum dederunt, sententia. Nec obscurum est, non laudari eam a Plinio, sed, ut *durtorem tristoremque* reprehendi. Et quis ille Nerva fuit, qui ita cepluerit, nondum quisquam docere potuit. Consulem designatum significari, ex verbis Plinii apparet: acta haec sunt TRAIANO III. COS. Ianuario mense, cum collegam is haberet M. CORNELIVM FRONTONEM: cui Martio mense successus esse creditur S. POMPEIVS COLLEGA. Quis vero deinceps Maio et Iulio mense successerit, parum constat: est dubium non est, quin Traianus, qui VIII. mensibus consulatum gessit, quatuor collegas habuerit. Nam si prior, Fronto, qui tertium erat consul, duos tantum menses in magistratu fuit, quis postero-

ribus plus temporis datum credit? Nec Plinius paneg. c. LX. duos omnino Traiano collegas fuisse ait, sed duos tertium consules, quibus alii successores esse potuerunt. Septembri secutus est PLINIVS et CORNVTVS TERTVLLVS: extremi mensis consules veteris monumenti inscriptio nominat, quod sub TRAIANO TRIB. POT. III. COS. DES. [III. ex Massoni coniectura] dedicatum est III. K. IAN. L. ROSCIO. AELIANO. TIB. CLAVDIO. SACERDOTE. COSS. Fuit hoc anno consul etiam IVLIVS FEROX, qui a Plinio certe inter consules designatos numeratur superioris epistolae n. 5. et sequenti anno *curatorem* egit *alvei et riparum Tiberis et cloacarum*, teste veteri inscriptione, quam Catanaeus ad epist. XI. 5. adfert. Haec verocura consulatum sequebatur, quae eodem anno Plinio quoque mandata fuit. Vide interpretes ad lib. V. ep. XV. 2. Ex omnibus his nominibus vulgaris scripturae vestigiis nullum propius est, quam *Iulius Ferox*, ut pro *Acutius Nerva* legatur, *At Iulius Ferox*. Sed ne haec quidem coniectura nunc satis mihi placet, quod Iulium Ferocem *virum rectum et sanctum* dicit: huius vero sententiam, quod iam supra dixi, quasi parum prudentem et sequam vituperat. Hanc ob causam fortasse non errant, quibus *Acutius Nerva* nomen videtur proprium esse. Fuit certe apud Romanos *Acutia gens*, ex qua plures nominat Glandorpius onomast. p. 9. In eam ex Nervis aliquis adoptari, et *Acutius Nerva* appellari potuit. Fuere et *Silius Nervae*, quorum Tacitus et alii mentionem fecere. H.

tia, tanquam mitior, vicit, quum sit alioqui du-
 rior tristiorque. Quid enim miserius, quam ex-
 3 lectum et exemptum honoribus senatoriis, labore
 et molestia non carere? Quid gravius, quam
 tanta ignominia adfectum, non in solitudine la-
 tere, sed in hac altissima specula conspiciendum
 se monstrandumque praeberere? Praeterea, quid 4
 publice minus aut congruens aut decorum? no-
 tatum a senatu in senatu sedere? ipsisque illis,
 a quibus fit notatus, aequari? submotum a pro-
 consulatu, quia se in legatione turpiter gesserat,
 de proconsulibus iudicare? damnatumque fordium,
 vel damnare alios vel absolvere? Sed hoc plu-
 5 ribus visum est. Numerantur enim sententiae, 5
 non ponderantur: nec aliud in publico consilio
 potest fieri; in quo nihil est tam inaequale, quam
 aequalitas ipsa. Nam quum sit impar prudentia,
 par omnium ius est. Implevi promissum, prio-
 6 risque epistolae fidem exsolvi, quam ex spatio
 temporis iam recepisse te colligo. Nam et festi-
 nauti et diligenti tabellario dedi: nisi quid impe-
 dimentum in via passus est. Tuae nunc partes, ut 7
 primum illam, deinde hanc remunereris literis,
 quales isthinc redire uberrimae possunt. Vale.

Fallitur ergo Gierigius, libros
 ad unum omnes exhibere acu-
 tibus minore litera initiali contem-
 dens. Certe Romanus liber hanc
 labem non traxit. Ceterum cum
 Gierigio *Acutus Nerva* editurus
 erat Ernestius, qui de hoc loco
 sic: „Ita non dubitavi reponere,
 „Gierigium secutus, qui docuit
 „Nervam e familia Acutiorum fuisse,
 „se, Fastosque Almelovenios a. Chr.
 „100. quo haec causa acta sit,
 „Acutium Nervam, et Iulium Fe-
 „rocam Consules ex Cal. Novembr.
 „nominare. Sic locus planus,
 „qui antea torserat interpretes,
 „cum *acutus* adverbii vim ha-
 „bere putarent.” S.

3 labore et molestia) Rom.
laboribus et molestia. H.

sed in hac etc.) Rom. sed in
 hac, in altissima specula con-
 spiciendum. H.

4 aut congruens — a senatu)
 Sic et Rom. H.

submotum a proconsulatu)
 Rom. et submotum a proc. H.

Copulam recepit Cortius. Ha-
 bent etiam Excerpta Brummeri.
 S.

7 quales isthinc redire uberrimae possunt)
 Dictum ut quantum amplissimum, ep. XIII. 10.
 Rom. tamen uberrime. H.

XIII.

Voconium Romanum commendat.

C. PLINIUS PRISCO SVO S.

Et tu occasiones obligandi me avidissime ample-
 2 cteris, et ego nemini libentius debeo. Duabus
 ergo de causis a te potissimum petere constitui,
 quod impetratum maxime cupio. Regis exerci-
 tum amplissimum; hinc tibi beneficiorum larga
 3 materia, longum praeterea tempus, quo amicos
 tuos exornare potuisti. Convertere ad nostros,
 nec hos multos. Malles tu quidem multos, sed
 4 meae verecundiae sufficit unus aut alter, ac potius
 unus. Is erit Voconius Romanus. Pater ei in
 equestri gradu clarus, clarior vitricus, immo pater
 alius: nam huic quoque nomini pietate successit.
 Mater e primis citerioris Hispaniae. Scis, quod
 iudicium provinciae illius, quanta sit gravitas.
 5 Flamen proxime fuit. Hunc ego, quum simul
 studeremus, arcte familiariterque dilexi: ille meus
 in urbe, ille in secessu contubernalis: cum hoc
 6 seria, cum hoc iocos miscui. Quid enim aut illo
 fidelius amico, aut sodale iucundius? Mira in
 sermone, mira etiam in ore ipso vultuque suavi-
 7 tas. Ad hoc ingenium excelsum, subtile, dulce,

XIII inscr. Rom. Cornetto
 Prisco, secus, quam interpre-
 tibus adhuc visum. Vide lib. V.
 epist. XX. 7. H.

3 Malles) Legendum puto ma-
 les. H.

4 iudicium provinciae) Quam
 recte et salubriter de honestate,
 felicitate, officio, iudicent illius
 provinciae homines. G.

Flamen proxime fuit) Sic
 Rom. omisso, quod vulgo praecedit,
 ipse. Id in Rom. ad matrem
 adiectum est ita: Mater
 e primis ipsa citerioris Hispaniae.
 Paulo ante alterum scis
 in Rom. desit, ubi scriptum,

provinciae illius, quanta gra-
 vitas. H.

Vulgo: scis, quanta sit gra-
 vitas. Sed optimi libri alterum
 hoc scis ignorant. S.

6 Quid enim aut illo fide-
 lius amico) Rom. Quid enim
 illo aut fidelius amico. Ita re-
 cte legitur. H.

Hunc ordinem praetulerunt
 Cortius et Gierigius: praeferen-
 dusque est, non quod mollior sit,
 sed quia illo particulam necessa-
 rio praecedit. S.

7 Ad hoc ingenium excelsum)
 Rom. Ad haec ingenium ex-
 celsum. H.

facile, eruditum in causis agendis. Epistolas quidem scribit, ut Musas ipsas Latine loqui credas. Amatur à me plurimum, nec tamen vincitur. 8 Equidem iuvenis statim iuveni, quantum potui per aetatem, avidissime contuli, et nuper ab optimo principe trium liberorum ei ius impetravi. Quod quamquam parce et cum delectu daret, mihi tamen, tanquam eligeret, indulgit. Haec 9 beneficia mea tueri nullo modo melius, quam ut augeam, possum, praesertim quum ipse illa tam grate interpretetur, ut, dum priora accipit, posteriora mereatur. Habes, qualis, quam proba- 10 tus carusque sit nobis. Quem rogo, pro ingenio, pro fortuna tua exornes. In primis ama hominem. Nam licet tribuas ei quantum amplissimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cuius esse eum usque in intimam familiaritatem capacem, quo magis scires, breviter tibi studia, mores, omnem denique vitam eius expressi. Extenderem preces, nisi et tu rogari diu nolles, 11 et ego tota hac epistola fecissem. Rogat enim et quidem efficacissime, qui reddit causas rogandi. Vale.

Perpetua confusio. Hic libri Romani lectionem amplectar. vid. supra ad 1, 10, 6. S.

8 Equidem iuvenis etc.) Rom. Equidem iuvenis iuveni, quantum potui, sine statim. H.

mihi tamen etc.) Rom. mihi tamen, tanquam liceret, indulgis, ut Medic. bene. H.

Me quoque vulgata offendit; ut non miser, Corium liceret edidisse. Interpretando minuit difficultatem Cierigius, non tollit: cuius ratio si valeret, corrigendum esset tanquam ipse elegisset. Sed nec hoc satisfaceret. S.

10 usque in intimam familiaritatem; Rom. usque ad intimam familiaritatem. H.

Si Latinitatis regulam adhibeas, utramque bonam; si aurium sensum consulas, longe melius Romani aliorumque librorum usque ad, Cortio iure probatum. S.

11 et ego tota hac epistola) Rom. et ego tota hac epistola. H.

Hoc, etiam in Brummeri Excerptis obvium, receperunt Cortius et Gierigius. Laudo. S.

XIV.

Centumvirales causas ab adolescentulis profanatas queritur.

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

Verum opinaris: distringor centumviralibus causis, quae me exercent magis, quam delectant. Sunt enim pleraeque parvae et exiles. Raro incidit vel personarum claritate vel negotii magnitudine insignis. Ad hoc, perpauca, cum quibus iuvat dicere: ceteri audaces, atque etiam magna ex parte adolescentuli obscuro ad declamandum huc transeunt, tam irreverenter et temere, ut mihi Atilius noster expresse dixisse videatur, sic in foro pueros a centumviralibus causis auspicari, ut ab Homero in scholis. Nam hic quoque, ut illic, primum coepit esse, quod maximum est. **3** At hercule ante memoriam meam, (ita maiores

XIV, 1 *distringor c. c.*) Rom. *distringor centumviralibus causis.* H.

Perperam. Alibi in partem contrariam peccatum. Vid. Duker. ad Flor. 2, 2, 17. eundemque et Drakenb. ad Liv. 8, 7, 20. *Distringi* est impediri, *destringi* nudari. S.

parvae et exiles Raro) Rom. *parvae et ex illis raro.* H.

2 *Ad hoc, perpauca, cum quibus iuvat dicere*) Rom. *Ad hoc pauca, quibus cum iuvat dicere.* H.

Iuvat a Secundi manu profectum esse, nemo non intelligit. Vel ex hoc exemplo discas, quantum librarii in talibus libris sibi putaverint. Conf. Medi codicis lectionem infra ep. 16. S.

ad declamandum; *P... aliorum auctoritas I. F. Gronovii, summi viri meritis quae sita, aliis, ut a declamando mallet legere contra omnes Codices, quia ille eum putabat sensum, a declamationibus et schola statim ad

centumvirales causas transire iuvenes, non ante in minoribus viriutis facere experimenta. Sed iam vidi Cortius, acumen inesse in Secundi verbis. Ante in scholis et umbra declamabant adolescentules, nunc declamant, h. e. exercent se, et rudimenta dicendi ponunt in eo causarum genere, ad quod non nisi exercitatos venire eos par fuerat. G.

Rom. *ad declamandum huc transeunt*, ut plures libri, recte. H.

transeunt) Cortius *transierunt*, quod non imiter. S.

Atilius noster) Rom. *Atilius noster*, non *Atilius*. Illud in lapidibus et nummis est. H.

Vid. Duker. ad Flor. 1, 20, 1. 2, 2, 17. S.

expresse) *improvisus*, ut rem ipsam loculenter declararet. G.

3 *Ita maiores nam f. d.* Hoc vult. Non diu est, utor enim, vir iuvenis adhuc, ea formula, qua uti solent senes, cum tempus non diu praeteritum, et res nuper

natu solent dicere) ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente: tanta veneratione pulcherrimum opus colebatur. Nunc, refractis pudoris et reverentiae claustris, omnia patent omnibus; nec inducuntur, sed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti et redempti: manceps convenitur in media basilica, ubi tam palam sportulae, quam

demum in deterius mutatas indicare volunt. G.

Hic tamen monuit Gierigius, Plinium non juvenem hanc epistolam scripsisse, sed aetate iam provectiorem, ut e §. 14. pateat; deinde formulam *ante memoriam meam* senibus non fuisse propriam. Itaque putat a Plinii manu profectum esse: *ante memoriam meam maiores natu ibi dicere* (apud Centumviros agere) *solebant, et ne nobilissimis etc.* Mihi tota illa parenthesis videtur orta a manu glossatoris, qui verbis *ante memoriam meam* explicandi gratia eam adscripserat. E.

Neque haec ratio placet, nec Gierigiana. Parenthesis illa non pertinet ad antecedentia, *ante memoriam meam*, sed ad sequentia, *ne nobilissimis quidem etc.* Refert Plinius, quod non ipse viderat, sed a maioribus natu acceperat. Sic et Heusingerus. S.

Rom. *At mehercule ante memoriam meam maiores natu solebant dicere ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat.* Recte *solebant dicere, sine ita*, quod nihil hic opus, quodque ab aliis varie transponitur. *Ante memoriam meam ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat*, idque maiores natu me adolescentulo *solebant dicere.* In pluribus fuit *solebant*, idque invito Cortio restituendum. Plinius, cum haec scriberet, iam aetate procefferat,

propior illis annis, quibus fore renuntiare solebant. H.

4 *manceps convenitur*) Lectio Codicis Medicei a Cortio prolata. *Manceps* est, qui pretio accepto negotium sibi imponi passus est ab oratore, ut numis conducatur ei laudatores et plausores. Hic *manceps convenitur in media basilica.* Cum enim IV fere iudicia eodem tempore haberi in basilica Iulia solerent (vid. supra 1, 18, 3.); manceps in medio commodissime fungi potest munere suo, et tum laudare, ut huc vel illuc transeant homines ad suum locatorem scilicet, tum laudis plaususque pretium illis repraesentare. Quin si plurium forte idem manceps sit, potest eos, qui in uno iudicio operam ipsi dederat, traducere ad alterum. Ceterum de illis laudationibus, quibus actio saepe ipsa interpellaretur, plura Quinctil. 11, 3, 121. 126. 131. G.

Rom. *redemit manceps. Convenitur.* Praestat vero hic scriptura Med. *manceps convenitur.* H.

ubi tam palam) Gierigius illud *ubi* extrulit, quod ex ingenio Aldi profectum putat, et hic locum habere negat; sed causas mutationis, quas ille adfert, ego quidem intelligere non potui. Sensus idem est, sive illud *ubi* onicias, sive *serves.* Acute et acerbe Plinius basilicam triclinio comparat, ideoque pecuniam, quae a mancipibus dabatur laudatoriis, sportulas appellat, quae propriae ad triclinia pertinebant. Illae in

in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari
 5 mercede transitur. Inde iam non inurbane Σο-
 Φουλαῖς vocantur: iisdem Latinum nomen impo-
 situm est laudicoeni. Et tamen crescit in dies
 6 foeditas utraque lingua notata. Heri duo nomen-
 clatores mei, (habent sane aetatem eorum, qui

triclinijs dabantur *palam*, aperte, quis mos ita ferebat, et poterat honeste fieri: in basilica non item. E.

Laudo Gierigium, quod particulam illam confodit, cum a libris optimis plurimisque exsulet; quam enim ipse caussam comminiscitur, cur eam expunxerit, futilis et frivola est. Sensum loci Ernestius commode explicuit. Ceterum cum Cortio sic interpungendum: *manceps convenitur: in media basilica tam palam sportulae, quam in triclinio dantur. Tam, quam* sunt particulae, non copulandi, ut Gierigio videtur, sed comparandi. Vid. Horat. Turfelin. de Partic. Cap. CCLVII. 5. Nolten. Lexic. Antibarb. col. 1776. S.

5 Σοφουλαῖς) Ex hoc quidem loco non satis patet, quinam Σοφουλαῖς, qui *laudicoeni* dicti sint, oratoresne, qui ad σοφῶς illud sibi *acclamandum homines* per mancipes suos conducebant, et *laudes suas coents redimerent*; an plausores, qui σοφῶς clamarent *laudibusque* ferrent dicentes, ut *vocarentur ad coenam*. Posteriores equidem intelligere malle. Nimirum posterior pars Σοφουλαῖος ἀπό τοῦ καλεῖν hic derivatur, (a quo etiam ipsum καλῶς est) *laudicoeni* autem dicuntur ex aditeratione ad *Laodiceam*, quae *Laudicoea* dicebatur, non minus *Lautumta* pro *Laotomta* etc. Ceterum verba adclamationum collegit Voss. de imitat. p. 41. ubi nempe de recitatione c. 7. lq. G.

Iplos auditores Σοφουλαῖς di-

ctos esse, iam Cresollus monuit Theatr. Rhet. Lib. 3, 5. ubi et adclamationum formulas accurate congessit. E.

Rom. *Inde iam non inurbanae σοφουλαῖς ἀπό τοῦ σοφῶς καλεῖσθαι*. Verbum *vocantur* deest. Tum: *iisdem Latinum nomen impositum est Laodiceas*. Hoc pro *laudicoeni* scriptum et probum esse opinor. Non ad *Laodiceas* adluditur, quod frustra fingitur ab interpretibus: sed ad aliarum vocum exemplum hoc componitur, quales sunt *ibicines, fidicines*, ut mercenarii laudatores et quasi *laudum decantatores* notentur. H.

6 *Heri duo n.*) Rom. *Heri duo n.* H.

Vid. supra ad 2, 7, 1. ibique Cortium. S.

nomenclatores) Servos fuisse, qui occurrentium nomina dominis subiicerent, pervulgatum est. Humaniores et literatos fuisse, ex hoc ipso illorum officio colligas. Ita fuisse vestitos, ut etiam pro civibus haberi possent ab ignotis, vel ex hoc ipso loco videtur intelligi. Quis enim ferret servum hominem, quem omnes talem sciunt, immiscere se togatis etc. Sen. de Clem. 1, 24. pr. Quid si verba parenthesi inclusa ita intelligamus: *Habent nomenclatores aetatem eorum oratorum, ad quos laudandos invitantur, utpote qui nuper togas sumserint?* ut ipsi servi nuper togam sumsisse, h. e. quintum decimum annum aetatis ingressi intelligantur. De hoc tempore sumendas togas Norisium ad Canot. Pisan. 2, 4. laudat Corrius. G.

nuper togas sumserint) ternis denariis ad laudandum trahebantur. Tanti constat, ut sis disertissimus. Hoc pretio quamlibet numerosa subsellia implentur: hoc ingens corona colligitur: hoc infiniti clamores commoventur, quum *μεσόχορος* dedit signum. Opus est enim signo apud non 7 intelligentes, ne audientes quidem: nam plerique non audiunt, nec ulli magis laudant. Si quando 8 transibis per basilicam, et voles scire, quomodo quisque dicat, nihil est, quod tribunal adscendas, nihil, quod praebeas aurem: facilis divinatio. Scito, eum pessime dicere, qui laudabitur maxime. Primus huic audiendi morem induxit Largius Licinius: hactenus tamen, ut auditores corrogaret. Ita certe ex Quintiliano, praeceptore

togas sumserint) Rom. *togas sumserunt.* H.

Sumserint Medic. et Brummeri Excerpta. Praefero cum Gierigio *sumserunt.* S.

μεσόχορος) Praeceptor, qui medio in choro constitutus manu, nutu, voce, tempora et voces moderatur: princeps nimirum in media basilica intentus operis a se conductis. *Χορὸν οἰκτιρῶν καὶ ἐπιπέτρα* hac in re laudat Luc. Rhet. praec. p. 321. m. G. Rom. cum *mesechorus* dedit signum. H.

De mesochoro vid. H. Stephan. Ind. in Thesaur. L. Gr. col. 1439. F. G. Reperi hanc vocem etiam in Lex. Latinogr. Vet. ab H. Stephano edito col. 136. S.

7 *ne audientes quidem*) Ita et Rom. H.

Mediceus, perpetua confusione, nec audientes quidem, quod h. l. Cortio placet, cum sit pro et *ne audientes quidem*. Sed indignatio scribeatis copulam melius negligit. S.

8 *nihil est, quod etc.*) Rom. *nihil est, quod tribunal adscendas, nihil, quod tu praebeas aurem.* H.

tribunal adscendas) Locum

gradu uno alteroque elevationem, in quo sella praetoris, ac subsellia iudicum, proscenium quasi forensis illius theatri, in quo actores ipsi versantur. G.

qui laudabitur maxime) Rom. *qui laudatur maxime.* H.

9 *Largius Licinius*) Ventosum hominem, et famam pecunia emere conantem, intelligas ex 3. 5. 17. ubi Plinii maioris Electa emere cupit. G.

Vid. ad 3. 5. 17. S.

Quintiliano) vid. Institutiones Oratt. 5. 7. 7. et 6. 3. 42. G.

Rom. *Ita certe Quintiliano praeceptore meo audire memini. Bene audire, praepositionem ex vero cum ceteris retineo.* H.

Agroetius de Orthograph. col. 2268. Putsch. *Memini me facere dicere debemus, non, Memini me fecisse*, praeteriti usum solis poetis ob metri necessitatem concedens. Fallitur: nam et prosae scriptores, quamquam rarius, praeterito utuntur. Vid. Sancti. Min. 1. 14. T. I. p. 131. ed. Lips. Nolten. Lex. Antibarb. col. 1569. Clav. Cler. v. Memini. Hic tamen Heulingero haud invidius accedo. S.

10 meo, audisse memini. Narrabat ille: *Adfectabar Domitium Afrum, quum apud centumviros diceret graviter et lente, (hoc enim illi actionis genus erat) audiit ex proximo immodicum insolitumque clamorem: admiratus reticuit: ubi silentium factum est, repetiit quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit: et post silentium, coepit idem*
 11 *tertio. Novissime, quis diceret, quaesivit: responsum est, Licinius. Tum intermissa causa, Centumviri, inquit, hoc artificium*
 12 *perit. Quod alioqui perire incipiebat, quum periisse Afro videretur; nunc vero prope funditus extinctum et eversum est. Pudet referre, quae, quam fracta pronuntiatione dicantur; quibus,*

10 *Adfectabar* etc.) Totum h. l. emendatiorem habet Rom. quam vulgo. *Adfectabar Domitium Afrum apud centumviros agentem graviter et lente: hoc illi actionis genus erat: cum audiit e proximo immodicum insolitumque clamorem. Admiratus reticuit: ubi silentium factum est, repetiit, quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit, et post silentium coepit: idem tertio. Novissima, quis diceret, quaesivit: responsum est, Licinius. Tunc intermissa causa, centumviri, inquit, hoc artificium perit.* In his probandum est primo agentem apud centumviros. Nam verbum *diceret* in plerisque desesse constat, in Medic. et illud et agentem omissum. Sed ex agentem, quod compendio scriptum fuit, factum est *cum*, et huc deinde aliud verbum *diceret* adiectum. Male itaque Cortius, cum servato, *diceret* expunxit. Tum et enim in parenthesi eleganter excluditur, idque sibi probat ipse Cortius ad lib. I. ep. XII. 7. et omittit etiam Rom. lib. I. epist. V. 10. Recte quoque inciditur in his: *et post silentium coepit: idem tertio, sub-*

audi fecit, ut reticeret, et post silentium rursus inciperet. Postremum tunc, pro tum librario relinquo. H.

Cur librario relinquendum censuerit Heusingerus, docet Hor. Turfelin. de Partic. cap. CCLXX. inquit. Plurima confusionis harum particularum exempla congellit Drakenb. ad Liv. 2, 12, 15. S.

11 *hoc artificium perit.* Licinius efficere potest, ut sibi plaudatur, frustra est, ut aliquis bonis dicendi artibus ad gloriam et famam contendat. Est indignatio similis illi Martialis 9. 75. *Scinde leves calamos, et frange Thalla libellos, Si dare futuri calceus ista potest.* Sic virorum fortitudinem periisse dicebat ille post inventas bombardas. G.

12 *Quod alloquit*) Locus, ut nunc legitur, haud dubie corruptus, cui medela quaerenda est. E. Sic et olim Bartbio, et nuper Gierigio visum fuit. Sine causa. Interpretare: Ceterum hoc perire incipiebat, etc. S.

fracta pronuntiatione) Molli et effeminata vel puerili. Huc pertinent etiam teneri clamores, ut intelligamus plausores pueros. G.

quam teneris clamoribus excipiantur. Plausus tantum, ac potius sola cymbala, et tympana illis canticis defuunt: ululatus quidem (neque enim alio vocabulo potest exprimi theatris quoque indecora laudatio) large superfuunt. Nos tamen adhuc et utilitas amicorum, et ratio aetatis moratur ac retinet. Veremur enim, ne forte non has indignitates reliquisse, sed laborem refugisse videamur. Sumus tamen solito rariores: quod initium est gradatum definendi. Vale.

XV.

Quomodo veteres, et novi coëmiti agri placeant, interrogat.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Quo modo te veteres Marfi tui? quo modo em-

Fracta pronuntiatione h. e. effeminata, molli, et scenica, quas gravi, virili, et dignitatis plenas opposita est. Ad eam teneri quoque clamores pertinent, quos mox cantica dicit ob modulationem illam, quas mollitie sua proximè ad cantum accedit. Nempe cantare proprium erat hiltionum: omnis autem modulatio scenica in oratore vitiosa haberi solebat. Itaque Quintil. 11, 1, 56. cantare simpliciter dicuntur, qui in illo modulationis genere modum excedunt, et Cap. 3, 57. vitium cantandi, et modulatio scenica, synonymice commemorantur. E.

Fallitur cum Hierigio Ernestius, clamores illos cum canticis confundens. Immo clamores (mox ululatus) sunt auditorum, cantica oratorum. S.

15 *Plausus tantum*) Proprio dicus, qui fit complexis manibus. Sed ne hunc quidem plane abesse, indicat illud ac potius, quod in optimis libris invenit Corrius, male ab aliis omissam: G.

Confert illos laudantium indecoros strepitus, a quibus verus plausus abesset, clangoribus cym-

balorum et tympanorum, quas effeminatorum Deae Phrygias sacerdotum, Bacchantiumque mulierum instrumenta erant. Cf. Quintil. 5, 13, 17. ubi tympana eloquentias, h. e. molles et inertes declamationes, armis, h. e. virili, gravi, robustasque eloquentias, opponit. E.

Huc spectat etiam ululatus, Graecorum ὀλολυγή l. ὀλολυγμός quae voces item ad sacrorum ceremonias pertinent. Vid. Spanhem. ad Callimach. p. 544. lqq. S.

illis cantate) Quintil. 11, 3, 57. Quodcumque vitium magis tolerem, quam quo nunc maxime laboratur in causis omnibus scholisque, cantandi: quod inutilius sit an foedius, nescio. Quid enim minus oratori convenit, quam modulatio scenica, et nonnunquam ebriorum aut comissantium licentiae similis? G.

14 *ratio aetatis*) quae nondum tribuit vacationem talium officiorum. Vid. 3, 1, 10. lqq. G.

sed laborem refugisse videamur) Rom. sed laborem fugisse videamus. E.

tio nova? Pſacent agri, poſtquam tui facti ſunt? Rarum id quidem! Nihil enim aequè gratum eſt adeptis, quam concupiſcentibus. Me praedia materna parum commode tractant: delectant tamen, ut materna: alioqui longa patientia obcallui. Habent hunc finem aſſiduae querelae, quod queri pudet. Vale.

XVI.

Monenti, ut codicillos Acilianos irritos faciat, non confirmatos testamento, respondet, voluntatem legantis sibi pro lege esse.

C. PLINIUS ANNIANO SVO S.

Tu quidem pro cetera tua diligentia admones me, codicillos Acilianos, qui me ex parte inſtituit heredem, pro non ſcriptis habendos, quia non ſunt confirmati teſtamento: quod ius ne mihi quidem ignotum eſt, quum ſit iis etiam notum, qui nihil aliud ſciunt. Sed ego propriam quan-

XV, 1 (*Rarum id quidem*) Rom. *Parum id quidem*, perperam. H. *aeque — quam*) Non eſt Tullianum. Locis in Horat. Turbell. Cap. XIV. laudatis accedat hic Secundi. S.

2 (*parum commode tractant*) In hac verborum brevitate ſufficit ſuſpicari, in praediis illis ſerilitatem, vel calamitatem aliquam, aliaque incommoda agricultura accidiffe, quo Plinium male haberent. E.

alioqui) Cortius ac Gierigius et *alioquin*. Haud diſplicet: nec tamen Schwarzio ad Plin. Panegy. p. 554. ſq. ita aſſentior, ut copulam abeſſe non poſſe putem. S.

XVI, 1 (*pro cetera tua dilige*) Ut 3, 8, 1. *Facis pro cetera reverentia*. G. *cetera*) Voſſiani libri certa

notum ex ſolemnibus harum vocum confuſione, cuius exempla pete ex Livio 1, 8, 2. imprimis quoque ex nota Drakenb. ad 34, 36, 4. S. *codicillos Acilianos*) Rom. *codicillos Attilant*. Sic etiam poſtea n. 2. H.

quia non ſunt confirmati) Rom. *quia non ſunt confirmati*. H.

Sic etiam codex Medic. Perperam. Vid. ad ep. 14, 2. S.

2 (*qui nihil aliud ſciunt*) Qui plane alioqui iuris imperiti ſunt, ſi non ignorant, codicillos, teſtamento quidem anteriores, teſtamento non confirmatos, pro non ſcriptis habendos. G.

Sed ego propriam quandam legem) Rom. *Sed ego proximam quandam legem*. H.

Ita et Medic. Fruſtra. Quintil. VII, 8. p. 646. Burm. An,

dam legem mihi dixi, ut defunctorum voluntates, etiam si iure deficerent, quasi perfectas tuerer. Constat autem, codicillos istos Aciliani manu scriptos. Licet ergo non sint confirmati testamento, a me tamen, ut confirmati, observabuntur; praesertim quum delatori locus non sit. Nam si verendum esset, ne, quod ego dedissem, populus eriperet, cunctatior fortasse et cautior esse deberem: quum vero liceat heredi donare, quod in hereditate subsedit, nihil est, quod obftet illi meae legi, cui publicae leges non repugnant. Vale.

XVII.

Descriptio villae Laurentinae.

C. PLINIVS GALLO SVO S.

Miraris, cur me Laurentinum, vel, si ita mavis,

quoties propria lex non est, simili sit utendum. S.

etiam si iure deficerent) Sic et Rom. H.

Cortius cum Gierigio: etiam si iure deficerentur. Similis confusio in Caesare B. G. 8, 3, 2. ubi cf. Viros doctos. Vid. ad Plin. ep. 2, 17, 25. S.

3 delatori) Qui caussari queat, legatum illud publico inferendum, tanquam caducum, ut adeo, tacente etiam Plinio et Codicillos non improbante, tamen legatum ad illos non perveniat, quibus testator destinaret. G.

4 cunctatior fortasse et cautior) Rom. cunctantior, fortasse et cautior. Alterum, cunctattor, an Latinum sit, dubito. Lib. VIII. ep. XIII. 6. Erat enim cunctantior cautiorque. Aliud est testattor, moderattor et similia, quae a deponentibus ducta pallivam significationem habent, non activam, ut cunctattor, pro quo cunctantior facile admitto. H.

Lucretius 3, 193. (mellis) *cunctantior gctus*, ut Wakefield. scripsit: vulg. *cunctantior*. Sic alibi *cunctattus* et *cunctantus* confusa. Vid. Burmann. ad Sueton. Jul. Caes. c. 19. p. 42. S.

in hereditate subsedit) Recte ista interpretantur ex nostro 4, 12, 2. et l. 76. n. §. 1. ad Leg. Falcid. Nimirum subsedit, quidquid apud heredem remanet, cum ex testamentotribuendum alii fuisset. G.

XVII. Ad hanc epistolam, itemque ad alteram 5, 6. ubi Tuscos suos describit Plinius, in univcrsum praefandum aliquid hic videtur, ne cui forte in magnae cuiusdam negligentiae suspicionem veniamus, et parum usi temporum felicitate ad declarandum Icriptorem elegantissimum videamur. Edidit I. F. Felibenius descriptionem utriusque villae architectonicam, in qua verba Plinii Latine Galliceque prop

Laurens meum tantopere delectet. Defines mira-

posita tum animadversionibus quibusdam, tum praelatum formis aeri incisile explicare studeat. (*Les plans et descriptions de deux des plus belles maisons de campagne de Plin le Consul, tum alias, tum Lond. 1707, 12. apud Dan. Mortier.*) Laudandum studium yri, et elegania ingeniosa; sed cui non respondit eventus, qui antiquitatis amantes iure pollicetur. Illis enim plerumque gentis laepe interpretum morem lectutus, non hoc egisse videtur, ut, quales villae Secundi fuerint, ipsius opera intelligeremus; sed ut ostenderet, quomodo aliquis aedificare villam possit, quae quidem hodiernis eruditaeque Gallorum ingenio placeat, in qua idem circiter numerus membrorum sit, qui fuit in Laurentino, vel in Tuscia. Quoties igitur commode potuit situs et connexio membrorum indicata Plinio servari, id factum est: ceterum pluribus in locis aperte contradictum domino. Non multo, ad antiquitatis quidem lucem, felicior fuit longe splendidior licet, et pro magnificentia et copia Britanniae elaborati operis auctor Robertus Castellus, qui villas veterum dedit patrio sermone illustratas (*the villa's of the Ancients illustrated, Lond. 1728. f. Alph. 1. pl. 12. ch. max. qualis ad Geographicas chartas adhiberi solet, cum XI eius modi imaginibus aeri incisile*). Huic facile fuit scilicet inventis Felibeni addere quaedam, quibus vel propius ad Plinii mentem accederet, vel magnificentiam operum a se designatorum augeret. Quod si coecus antiquitatis amor me teneret, arripere illud opus, et magnitudinem Romanam apud parum cautos inde auferem. Verum non est candoris nostri dissimulare, nimis multa et hic esse a mente Plinii ita aliena, ut, si quis Deus illum ab inferis excitatum in talem villam immitteret,

vel formam certe Castellianam ostenderet, videatur ille quidem probaturus magno opere vel opus vel formam operis, forte etiam his, quae unquam vidisset in illo genere, praelaturus: ceterum suum Laurens, suos Tuscos minime ibi deprehensurum exillimo, sed admitaturum non minus, quam lecto Platonic dialogo admiratum ferunt Socratem, eos *reserret sermones suos, de quibus in mentem nunquam sibi venisset*: (vid. Diog. Laert. 3, 35.) Non esset difficile per singula ire, et ostendere, quibus in loci, Plinium relinquit nunc Felibenius, nunc Castellus, plerumque uterque: possit etiam speciminibus quibusdam declarari, quam parum uterque scriptor linguam ipsam et sermonem Plinii intelligat: sed cum hoc exigua utilitatem habeat, prioris autem generis censura nisi comparatis libris et tabulis auctorum intelligi commode non possit; id quod oppido paucorum esse sentio: satis fuerit ad ea provocare, quae de hoc genere tum in Actis Eruditorum Lips. an. 1731. p. 112. tum ad orationem Varronis de re rust. 3, 5, 9. sq. disputata nobis sunt.

Multo laetiora Secundo nostro et antiquitatis amatoribus expecrare iubebat (et forte nec dum plane spes illa decollavit) Io. Maria Lancilius in physiologicis animadversionibus in Plinianam villam nuper in Laurentino detectam, editis primum Rom. 1714. f. recussa deinde Tom. II. opp. p. 335. sqq. ubi cum de novis a mari aggestionibus et plantis ibi suborientibus agat, haec etiam habet §. 6. p. 338. sq. „Ne cui „vero suspicio forte oboriatur, „villaena Plinianae, an alterius „sint aedium reliquiae, quas illic „paullo ante detectas et lapide „quadrato s. reticulato, ut sunt, „opere structas cernimus; ipsa „certe loci distantia ab eodem

ri, quum cognoveris gratiam villae, opportunitatem loci, littoris spatium. Decem et septem millibus passuum ab urbe secessit: ut peractis,

„Plinio indicata cum ab urbe,
 „tum ab Ostiensi colonia, atque
 „a proximo vico, quem *Piastra*
 „hodie appellant, ac praesertim
 „trium atriorum, totidemque por-
 „ticum et arearum, nec non
 „duarum turrium ad propugna-
 „culum villae, cubiculorum item
 „numerus adspectusque, omnem
 „plane dubitationem abstergunt.
 „Tuum itaque erit, vir Nobilissi-
 „me, (* Adloquitur Marcellum
 „Sacchetum Hierosolymitani Or-
 „dinis apud Clementem XI P. M.
 „Oratorem) „ut ad eius rei fidem,
 „(quippe qui Architecturas per-
 „te ipsum peritissimus haberis)
 „Ichnographiam, et prae cunctis
 „interiorem tam per longitudi-
 „nem, quam per latitudinem
 „eiusdem aedificii formam cum
 „pavimentis opere plerisque lo-
 „cis musivo, et Numidico aut
 „Alexandrino marmore stratis,
 „parietibusque vario crustarum
 „genere distinctis, atque ornatis
 „quam citissime delineandam sus-
 „cipias, serique incisam publici
 „iuris facias. Ita enim quam vil-
 „lam e tenebris, in quibus tam
 „diu sepulta iacuerat, eruisti, in
 „sempiternam hominum lucem
 „tanquam praeclarae munditiae pa-
 „riter ac frugalitatis imaginem,
 „editis tabulis proferes. Quid?
 „quod magni ad honorem no-
 „strum, qui Romani sumus, in-
 „teresse videtur, Plinium in vr-
 „be Consulere ab omni mendacii
 „nota vindicare; vt nimirum
 „vera et facta, non ficta et fa-
 „bulis similia literis mandasse pu-
 „tetur.“

Hanc si descriptionem habere-
 mus, facile carerent, Philologi
 quidem, Felibienii Castellique ele-
 gantius, easque hodiernae archi-
 tecturae studiosis labentes per-
 mitterent: vel potius tum Ca-
 stelli opem implorarent, ut ex
 veteri Laurentinae vestigiis aliquid

excitet non dignum modo Con-
 sule, sed ad antiquitatis rationem
 accommodatum, vid. Fabrett. In-
 scr. ant. p. 732. de situ villae
 Laurentinae contra Holsten. Ista
 dum scribo, perfertur ad me ti-
 tulus libri Gallici, *Delices de*
la maison de Toscane, et de
la maison de Laurentin par
Parfait &c. Pertinet ille hand
 dubie ad villam Plinii: sed utrum
 habeat aliquid a Felibienii Castelli-
 que inventis diversum; arbitrari
 non licet. vid. ad 5, 6, 1. Adri-
 ani Caesaris villam in Tiburtino
 per molium et substructionum reli-
 quias diligenter persecutus est
 Franc. Continus: quod opus con-
 ferre cum nostro operis pretium
 videtur. Editum Rom. 1658. ch.
 max. G.

His, qui utramque villam Plin-
 nianam explicationibus architecto-
 nicis et tabulis aeri incisis demon-
 strare conati sunt, accessit Frid.
 Aug. Crubfacius, Dresdenensis, cu-
 ius liber (*Wahrscheinlicher Bau-
 wurf von des jüngern Plinius*
*Landhause und Garten, Lau-
 rens genannt.*) prodiit Lips. 1760.
 Recentissimus liber utramque Plin-
 nii villam accuratissime expla-
 nans editus est Romae a 1796.
 hoc titulo: *Delle Ville di Plinio*
il giovane opera di D.
Pietro Masquez Mafficani
con un' appendice su gli Atri
della S. Scrittura, e gli Scamilli
imparsi di Vitruvio. Add.
Über den Ursprung der Engli-
schen Parks, nebst einer Ver-
gleichung eines alten Römi-
schen Parks des jüngern Plin-
nus in Tuszien und zu Lau-
rentinum; im 12. St. des Deut-
schen Obstgärtners 1801. 2. Ab-
theilung. Weimar. E.

Vertit hanc epistolam germa-
 nica et interpretatus est Aug. Ro-
 de in vernacula Vitruvii ver-
 sione Tom. II. p. 46. lqq. S.

quae agenda fuerint, salvo iam et composito die, possis ibi manere. Aditur non una via: nam et Laurentina et Ostiensis eodem ferunt, sed Laurentina a quartodecimo lapide, Ostiensis ab undecimo relinquenda est. Utrinque excipit iter aliqua ex parte arenosum, iunctis paullo gravius et longius, equo breve et molle. Varia hinc atque inde facies. Nam modo occurrentibus silvis via coarctatur, modo latissimis pratis diffunditur et patescit. Multi greges ovium, multa ibi equorum boumque armenta: quae montibus hieme depulsa, herbis et tepore verno nitescunt. Villa ufibus capax, non sumtuosa tutela. Cuius

2 *salvo iam — die*) Sicut *per hi dies*, quo nihil scorum est honesti negotii, quo vel ipsi meliores facti sumus vel alii: ita *salvus* est dies, quo funci sumus officio etc. Idem *compositus* est, h. e. ordinatus, in sua officia distributus, et rebus agendis adhibitus, ut, quod superest, curanda corpori dare vir gravis, nemine improbane, possit. G.

iunctis paullo gravius) Ita legendum pro *iumentis* auctoritate optimorum librorum. Nimirum *iuncta* sunt animalia ad curam adiuncta. vid. Scheffer. de re vehic. 1, 12. p. 144 et 2, 17. p. 258. His propter rotarum attritum iter paullo procedit difficilius. G.

Et si in multis est iter aliqua ex parte arenosum, iunctis paullo gravius et longius, equo breve et molle: praetero tamen id, quod cum in aliis, tum in Rom. est, *iumentis paullo gravius*. Nam iumenta sunt muli, asini, a lupino *iunctum*, ut *indumenta* ab *indutum*. Mulos enim plerumque vehiculis iungebant, quibus in itinere utebantur. His *equus* opponitur. H.

3 *occurrentibus*) forte leg. *concurrentibus*. G.

Immo illud melius de silvis viam attingentibus. Solet haec

omnia *περὸς ἀποκρίσεις* dicere in utraque epistola. E.

latissimis pratis) Sic et Rom. H.

Hoc cur notaverit Heusingerus, causam non exputo. Vulgata quidem optime habet: ne forte *latissimis* corrigas; quamquam haud infrequens harum vocum confusio: vid. Curt. ad n. 12. huius epistolae et Drakenb. ad Liv. 6, 1, 3. S.

depulsa) i. e. montium obiectu exclusa. G.

Fallitur Gesnerus. *Hieme depulsa (de) montibus*, i. e. ubi ver montibus, pascuis montana rediit. Mox sequitur: *teporo verno*. S.

nitescunt) Quod salubritatis indicium est. Vid. ad illud Caton. R. R. 1, 2. *Vicini quo pacto niteant: in bona regione bene nitere oportebit*. G.

4 *non sumtuosa tutela*) Nam eodem Catone iudice 1, 6. *idem ager quod homo, quamvis quaestuosus fiet, si sumtuosus erit, relinquatur non multum. Tutela hic speciatim ad facta tecta aedificii et villae pertinet. Alia latius patet. Sic Colum. 7, 1, 2. Tutelae exiguae animal asinus, in quem scilicet non multum sit curae vel cibi impendendum. Tueri eo,*

in prima parte atrium frugi, nec tamen sordidum: deinde porticus in D literae similitudine circumactae: quibus parvula; sed festiva, area includitur. Egregium hae adversum tempestates receptaculum: nam specularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Est contra 5 medias cavaedium hilare: mox triclinium satis pulchrum, quod in litus excurrit: ac si quando Africo mare impulsum est, fractis iam et novissimis fluctibus leviter adluitur. Undique valvas, aut fenestras non minores valvis habet: atque ita

quo hic opus est, intellectus potuit noster Paneg. 51, 1. G.

in D literae similitudine) Sic optimi libri apud Cortium. O, quam praeferunt editi, et sequuntur Felibenius atque Castellus, ex ea etiam ratione, nec iniuria puto, rejicit Cortius, quod non opus habebat Plinius, si hanc voluit, ad litteram confugere, sed *circulum, orbemve* nominare potuit. Ex eadem etiam ratione Δ f. delta vocare opus non fuit, cum trianguli aequaliteri appellatio sit familiaris adeo. Forma D apta ad porticus quam quae maxime, quod vel theatra loquuntur, quorum eadem figura est. Aliam litteram non habent Latini, quae huc conveniat; cum *aream includere porticus* dicantur. G.

Rom. deinde porticus in Δ litterae similitudinem circumactae. Verius est in D litterae. H.

O praetulit Rodius. Similitudinem praestat: sicque ediderunt Cortius et Gierigius, editurus erat Ernestius. Similitudine, e Cellariana in Gesnerianam propagatum, parum certa videtur auctoritate niti. S.

Egregium hae etc.) Rom. Egregium adversum tempestates receptaculum, hae hae, quod non desidero. H.

Sic et Cortius. Placet. S.

specularibus) Crustis f. laminae a speculati lapide, de quo Plin. 36, 22. f. 45. Martial. 8, 14. *Hibernis obiecta noctis specularia puros*

Admittunt soles et sine faeco diem. G.

Rodius fenestras vitro obductas interpretatur: dubito an recte. Lactantius quidem Cortio laudatus specularium lapidem vitro opponit. S.

5 cavaedium hilare) id est lucidum. Lucian. de domo procius vocat $\Phi\omega\tau\lambda\alpha\sigma\tau\epsilon\rho\upsilon\varsigma$. G.

Alii iucundum, amoenum explicant: alii, quia sub dio fuerit, hilare dictum statuunt. Quod ex his Plinius cogitaverit, incertum. E.

fractis iam et novissimis fluctibus) Ita et Rom. H.

Cortius ex Mediceo, *fractisque simul, et novissimis fluctibus*. Temere. vid. infra 13. S.

Undique valvas, aut fenestras) Rom. *Undique valvas atque fenestras, perperam. H. fenestras non minores valvis*

Fenestras esse ipsa foramina et hiatus, quo continuus paries disiungitur, notum est: *valvas* autem suspensas e cardinibus tabulas binas, quae intus veluti fenestram aperiant, efficiantque adeo fenestram valvatam. *Fenestras non minores valvis* itaque interpreteris vel simpliciter foramina aequae magna atque ea.

a lateribus et a fronte quasi tria maria prospicit: a tergo cavaedium, porticum, aream; porticum rursus, mox atrium, silvas et longinquos 6 respicit montes. Huius a laeva retractius paullo cubiculum est amplum: deinde aliud minus, quod altera fenestra admittit orientem, occidentem altera retinet. Haec et subiacens mare longius quidem, sed securius intuetur. Huius cubiculi et triclinii illius obiecta includitur angulus, qui purissimum solem continet et accendit. Hoc hibernaculum, hoc etiam gymnasium meorum est. Ibi omnes silent venti, exceptis qui nubilum inducunt, et serenum ante, quam usum 8 loci, eripiunt. Adnectitur angulo cubiculum in apside curvatum, quod ambitum solis fenestris

sunt, quae valvis alias muniri solent; vel foramina speculari lapide munita. Etiam deinde l. 20. *valvae* et *fenestras* distinguuntur. *Fenestras* itaque videntur oppositae locis, unde neque ventus neque vapor metueretur; *valvae* his, ubi excludendi essent. Interim *fenestras* etiam simpliciter dici, quae tamen aperiri vel claudi possunt, apparet ex l. 22. Itaque possint etiam simpliciter *fenestras* intelligi, quae lucis admittendae causa factae sunt, *valvae*, *fores* s. ianuae, quae ad pavimentum usque descendunt. G.

atque a lateribus etc.) Rom. *atque ita a lateribus a fronte quasi maria prospectat.* H.

a tergo cavaedium) Eodem ordine quasi retrogreditur, quo ingressus fuerat, quod imaginandi facultatem iuvat. G.

6 *occidentem — retinet*) Sol ex eo videri potest, donec plane occiderit. G.

Haec et subiacens etc.) Rom. *Haec mare et subiacens longius.* Intellige mare et quidem *subiacens.* H.

Scio, Latinos copulam, ad Graecorum morem, sic adhibuisse: sed hanc rationem hic quidem vix probaverim. S.

longius quidem) magis e longinquo, quia retractius est quam contiguum triclinium. G.

securius) nam ne novissimi quidem fluctus alluunt. S.

7 *Huius — obiecta*) Rom. *Huius et illius obiecta.* Vulgata lectio ex glossa auctior est. H.

Et quidem sic aucta, ut glossator mentem Secundi parum cepisse videatur. *Huius, illius*, opinor, ad duo cubicula pertinent, de quibus n. 6. S.

continet et accendit) Speculi concavi instar excipit radios solis et reflexione mutua dissipari non patitur, sed in unum locum cogit. G.

8 *In apside curvatum*) De fornice pro lacunari imposito non ita locutus esset Plinius. Quin res ipsa loquitur, parietem unum cubiculi non recta linea procurrisse, sed segmentum circuli effecisse instar *apsidis* (*apsida* mavult Gronovius) h. e. cantu in rota, ut eo pluribus coeli partibus suam cuique fenestram

omnibus sequitur. Parieti eius in bibliothecae speciem armarium insertum est, quod non legendos libros, sed lectitandos capit. Adhaeret dormitorium membrum, transitu interiacente, qui, suspensus et tabulatus, conceptum vaporem salubri temperamento huic illucque digerit et ministrat. Reliqua pars lateris huius servorum libertorumque usibus detinetur, plerisque tam

eo commodius obverteret. Media v. g. illius lateris fenestra in ipsum meridiem fuit directis, sinistra orientem solem excepit, dentata occidentem, interiectas autem plagas sive horas intermediae. G.

Rom. in absida curvatum. H.

Apsis iuro praefert Heulingerus in Observat. Antibarb. p. 326. sq. S

lectitandos) adeoque praestantissimos. E.

Armarium paucorum capax librorum significatur. S.

9 Adhaeret dormitorium etc.)

Rom. Adhaeret dormitorium membrum et transitu interiacente, quod suspensum et tabulatum. H.

suspensus et tabulatus) Suspensus transitus ab uno membro domus ad alterum pontis instar porrectus, ut solum, nisi columellis forte et pilis subiectis, non contingat. Hunc vocis eius intellectum tum ad Fabrum tum alius satis illustratum dedimus. Tabulatus porro fuit h. e. ligneus, qui proinde conciperet facile vaporem, quem deinde, prout facio opus esset, in alterutrum membrum admittere, vel excludere inde facile erat. G.

Tabulatus corrigere volebat Ernestius. „Tabulatus“, inquit, „h. e. tubulis constans. Ita non dubitavi reponere cum Gierigio, qui ex auctoritate Iac. Sirmoudi et Schefferi, (Codd. Riccard. et Oxon. subulatus, alii subulatus habent, quas ex

„tabulatus facili errore fieri poterant illud edidit, motus maxime his verbis Senecae epist. 90. Quaedam nostra demum memoria prodisse scimus. ut spectatiorum usum, perlustrato testa, clarum transmittentium lumen; ut suspensuram balnearum, et impressos parietibus tubos, per quos circumfundatur calor, qui tamen simul et summa fovet aequaliter. Itaque intelligitur genus hypocausti suspensi h. e. erecti et fornicati. Inde prodibant tubuli, qui conceptum in hypocausto vaporem i. calorem huic, et illuc deducebant, ut salubre inde temperamentum oriretur. Haec Gierigius, qui confert Epist. 5, 6, 24. et Ἰσχυρὸν διαδομοῦ, calidum transitum, Lucian. Hipp. Tom. VII. p. 299. Bipont. — Transitus tabulatus Gesnero, qui ita ediderat, est ligneus, qui proinde conciperet facile vaporem, quem deinde, prout opus esset, in alterutrum membrum admittere, vel excludere inde facile erat.“

Vulgatam sequitur Rodius. S.

plerisque tam mundis) Synesi consuetudo intelliguntur sub reliqua parte cubicula vel membra, quorum ita pleraque sunt munda et libera fordibus, ut nec pudor sit, hospitem in iis collocare. G.

Miro lapsa Curtius plerisque cum usibus iungit. Immo est neutrum. Interpretare: pleraque tamen tam munda sunt, ut etc. S.

10 mundis, ut accipere hospites possint. Ex alio latere cubiculum est politissimum; deinde vel cubiculum grande, vel modica coenatio, quae plurimo sole, plurimo mari lucet. Post hanc cubiculum cum procoetone, altitudine aestivum, munimentis hibernum: est enim subductum omnibus ventis. Huic cubiculo aliud, et pro-
 11 coeton, communi pariete iunguntur. Inde balinei cella frigidaria spatiosa et effusa, cuius in contrariis parietibus duo baptisteria, velut eiecta, sinuantur, abunde capacia, si innare in proximo cogites. Adiacet unctorium, hypocaustum, adiacet propnigeon balinei: mox duae cellae, magis elegantes, quam sumtuosae. Cohæret calida piscina mirifice, ex qua natantes mare

10 *vel cubiculum grande*) Modus huius membri is est, ut vel pro cubiculo grandi haberi possit, vel pro modico triclinio. G.

mari lucet) Non puto a mari splendere; sed ob id ipsum, quia mari opposita est, non interceptis radiis nec impedito prospectu, illustrem esse hanc coenationem. Non ignoro tamen ἄλλα μαμαρέην, et ipsum *mar-mor* apud Poetas celebrari: nec absorberi radios omnes, sed multos, ut a speculo, reflecti. G.

Rom. *quae sole plurimo mari lucet*. H.

Suspiceris, in libris nonnullis fuisse, *quae sole plurimo, plurimo mari lucet*. S.

altitudine aestivum) Utrum hoc vult, altum esse cubiculum ita, ut inter lacunar atque pavementum spatij multum pateret, quae res libertatem respirandi facultatem praebet; an *altum* intelligit *profundum*, et cellae instar depressum, quae res et ipsa frigus conciliat? G.

Mihi dubium non est, priorem sensum hoc loco valere. Simplissima ea est *altitudinis* explicatio, et rei ipsi aptissima. E.

Eadem ratio placuit Rodio. S.

Huic cubiculo aliud etc.) Rom. *Huic aliud* (omisso cubiculo) et *προκοίτης communi pariete*. H.

- Προκοίτην graecis literis scriptum infra etiam 23. Romana liber habet. Ita et Varro R. R. L. II. init. p. 251. Geaser. S.

11 *velut eiecta*) eminentia extra regulam parietis, quae *proiecta* alias vocantur vel *procturæ*. G.

unctorium, hypocaustum) Sic incidere visum est. Neque enim in ipso *hypocausto* s. *caldaria cella* unxille videntur, ut *unctorium hypocaustum* dici possit; sed in *tepidaria*, quae ob id ipsum *unctorium* vel, ut alii habent, *unctuarium* vocatur. Vid. qui de balneis egerunt, v. g. Salmas. ad Vopisci Carinum c. 17, qui Luciani praesertim Balneo usitur, tum Fabricium ad Sexti Empir. Hyp. 1, 110. p. 50. G.

Rom. *Adiacet unctuarium imo hypocaustum*. H.

Hypocaustum quid sit, accurate docet Heusinger. in Observas. Antib. p. 410. lq. S.

Cohæret calida piscina mirifice) Rom. *Cohæret calida piscina mirifica*. H.

adspiciunt. Nec procul sphaeristerium, quod ca-
 lidissimo foli, inclinato iam die, occurrit. Hinc
 turris erigitur, sub qua diaetae duae; totidem
 in ipsa. Praeterea coenatio, quae latissimum
 mare, longissimum littus, amoenissimas villas
 prospicit. Est et alia turris: in hac cubiculum,
 in quo sol nascitur conditurque: lata post apo-
 theca et horreum. Sub hoc triclinium, quod
 turbati maris non nisi fragorem et sonum patitur,
 eumque iam languidum ac desinentem; hortum
 et gestationem videt, qua hortus includitur:
 Gestatio buxo, aut rore marino, ubi deficit hu-
 xus, ambitur: nam buxus, qua parte defenditur
 tectis, abunde viret; aperto coelo apertoque
 vento, et, quamquam longinqua, adspergine
 maris, inarescit. Adiacet gestationi interiore
 circuitu vinea tenera et umbrosa, nudisque etiam
 pedibus mollis et cedens. Hortum morus et

Eadem lectio Medici libri, a
 Corio probata. *Mitrifce* parum
 placet. S.

12 *Nec procul sphaeristerium*
 Rom. *Nec procul sphaeristerion*. H.

Probanda terminatio graeca,
 quam et Helmsiad. tuetur. S.
turris erigitur) Cum reliqua
 membra villae una tantum vel
 contiguatione vel fornicatione
 consent, hic eminet *stereos*
 aedificatio, instar *papillonum*,
 quibus distinguuntur hodie hu-
 miliora membra. Haec turris vi-
 detur. G.

amoenissimas villas prospicit
 Rom. *amoenissimas villas*
possidet. H.

Ineptus. *Possidere* hoc sensu,
 ut respondeat Gallico *dominer*,
 Latinum non est. S.

13 *apotheca et horreum*) O-
 ptime faciunt, qui illam de cel-
 la vinaria, hoc de statuarum
 imaginumque receptaculo, vel la-
 tius de cella penuraria explican-

dum putant. cf. de apotheca Co-
 lum. R. R. 2, 6. de horreo ipse
 Plin. Ep. 8, 18, 11. E.

eumque iam languidum) Rom.
eumque languidum, lineam tam.
 H.

Particula melius adest. vid. su-
 pra 5. S.

15 *vinea tenera et umbrosa*)
 Ita et Rom. Aldi prior *vinca*
tenera, quae est herba. Scripta
 lectione meliorem requiro. H.

nudisque etiam pedibus) Ter-
 ra ipsa non seruposa aut duris,
 glebis aspera, sed pura, patris,
 pulla, (nam hoc etiam nomine
 teneram et quasi puellam notari
 ad rusticos observavimus): facile
 etiam pedi nudo cedens: tum
 vinea ipsa juvenis, quae nec mu-
 das nodosque radices ostendat,
 neque eminentibus et impedi-
 entibus viam duris sarmentis polli-
 cibusque antiquis tibias ac su-
 ras inambulannum stringat et
 vulneret. Sic *vinca* quorundam,
 quam *vineae* substituant, nihil
 opus est. G.

ficus frequens vestit: quarum arborum illa vel maxime ferax est terra, malignior ceteris. Haec non deteriore, quam maris facie, coenatio remota a mari fruitur. Cingitur diaetis duabus a tergo, quarum fenestris subiacet vestibulum villae, et hortus alius, pinguior et rusticus. Hinc cryptoporticus, prope publici operis, extenditur. Utrinque fenestrae, a mari plures, ab horto singulae, et alternis pauciores. Hae, quum serenus dies et immotus, omnes; quum hinc vel inde ventus inquietus, qua venti quiescunt, sine iniuria patent. Ante cryptoporticum xystris violis odoratus. Teporem solis infusi repercussu cryptoporticus auget, quae ut tenet solem, sic aquilonem inhibet submovetque: quantumque caloris ante, tantum retro frigoris. Similiter Africum sistit, atque ita diversissimos ventos; ab aliis aliis a latere, frangit et finit. Haec iu-

quarum arborum illa etc.) Rom. quarum illa vel maxime ferax terra est. Non adest arborum. H.

Cingitur diaetis duabus a tergo) Rom. Vincitur diaetis duabus a tergo. Probe. Nam a tergo non potest cingi; vincitur potest, ut captivi. H.

Idem in Mediceo Corvini reperit. Placet. S.

vestibulum villae etc.) Rom. vestibulum villae et ortus alius pinguis ac rusticus. H.

Ortus idem liber etiam mox 18. Conf. Corv. ad 1, 24, 4. Hanc orthographiam probavit Varro: sed consuetudo huius cum aspiratione usurpavit. Charisius Instit. Gramm. Lib. I. col. 62. Putch. S.

16 et alternis pauciores) Versus mare crebriores densioresque sunt fenestrae; sed versus hortum binis respondent singulae, et alternis, omnia una, respondet v. g. secundae fenestrae mari oppositae prima in hortum patens,

quarta secunda, tertia sexta etc. * Scilicet alternis legendum est, non altius, quod ex illo quo modo corruptum sit, patet is, qui norunt perpetuo sera syllabam ter in MSS. exprimi apice ad t' appposito; qui cum esset tenuior, pro puncto sequenti literae impositio habitus est: porro tus et nis in MSS. nulla nota distingui, tralaticium est. G.

Rom. ab orto singulae sed alternis pauciores. Postea cum serenus dies et immotus, omnes: cum hinc vel inde ventus inquietus. Sed praestat lectio Medic. ventis inquietus. H.

17 Teporem solis infusi etc.) Rom. Teporemque solis fusi et repercussu cryptoporticus auget. Inde area, quae ut tenet solem. In Mediceo quoque fuit area, sed omittis alius, a grammatici manu. Quae loquuntur verba, non ad arcem, sed ad cryptoporticum pertinent. H. alium alio etc.) Rom. altum alio latere frangit. H.

cunditas eius hieme, maior aestate. Nam ante meridiem xystum, post meridiem gestationes hortique proximam partem umbra sua temperat: quae, ut dies crevit decrevitque, modo brevior, modo longior hae vel illac cadit. Ipsa vero cryptoporticus tunc maxime caret sole, quam ardentissimus culmini eius insitit. Ad hoc patentibus fenestris favonios accipit transmittitque: nec unquam aëre pigro et manente ingravescit. In capite xysti deinceps cryptoporticus, hortia diaeta est, amores mei; re vera amores: ipse posui. In hac heliocaminus quidem, alia xystum, alia mare, utraque solem, cubiculum autem valvis, cryptoporticum fenestra prospicit. Qua mare contra parietem medium, zotheca per arquam eleganter recedit: quae specularibus et ve-

Omittunt praepositionem libri Cortio inspecti, item Brunnensi Excerpta. Expunxit ideo Curtius, sequace Gierigio. S.

18 gestationes hortique proximam partem) Rom. gestationem ortique proximam partem. H.

Cortiana gestationis: idque novissimus editor tacitas recepit. Laudo: nisi praefereendam ceteris libri Romani lectionem. S. ut dies crevit decrevitque) Ita et Rom. rectis. H.

Cort. ut dies crevit decrevitque. S.

hac vel illac cadit) Rom. hac vel illa cadit. H.

Idem in Cort. et Gierig. S.

19 tunc maxime caret sole) Rom. tum maxime caret sole. Amplector hoc. H.

20 deinceps cryptoporticus) Xystus et cryptoporticus iuxta procurrant h. e. paralleli sunt, quod colligo ex l. 17. igitur quod est in capite xysti, etiam est in capite cryptoporticus deinceps positae. G.

Haec sufficiant. Operam et oleum perdunt, qui lincis et

figuris utuntur, ut ob oculos ponant, quas tamen intelligi non possunt. E.

valvis — fenestra) Vid. ad l. 5. G.

21 Qua mare) Refertur ad superiora alia xystum, alia mare. Plenum itaque fuerit, qua parte mare prospicit. G.

Qua mare non sunt in Rom. Pro diaeta, zotheca. H.

zotheca) Eruditorum de hoc loco et hac voce disputationes exhibet Curtius. Nobis illud satis est, zothecam esse a libris optimis, et significare viduam quendam amoeniorem, maiori cubiculo adiunctam, in quo quis inclusus legere, scribere, commentari possit. Cabinetum hodiernae linguae vocant deslextoni no a cavena? de qua Voss. de vitis serm. 3, 3. extr. certe utrumque a cavis animalium, sicut zothecam fuisse cellulam saginantis animalibus destinatam observat Salmat. ad Solin. p. 850. sq. G.

quae specularibus etc.) Rom. quae specularibus, velis obdolis reductilevs. H.

lis obductis reductisque modo adiiçitur cubiculo, modo aufertur. Lectum et duas cathedras capit: a pedibus mare, a tergo villae, a capite silvae: tot facies locorum totidem fenestris et distinguit et miscet. Iunctum est cubiculum noctis et somni. Non illud voces servulorum, non maris murmur, non tempestatum motus, non fulgurum lumen, ac ne diem quidem sentit, nisi fenestris apertis. Tam alti abditique secreti illa ratio, quod interiaces andron parietem cubiculi hor- tique distinguit, atque ita omnem sonum media inanitate consumit. Applicatum est cubiculo hypocaustum perexiguum, quod angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio exigit, aut effundit aut retinet. Procoeton inde et cubiculum por- rigitur in solem: quem orientem statim exceptum ultra meridiem, obliquum quidem, sed tamen servat. In hanc ego diætam, quum me recipio, abesse mihi etiam a villa mea videor, magnam- que eius voluptatem, præcipue Saturnalibus,

cathedras) vid. ad Epist. 8, 21, 2. E.

22 *noctis et somni*) Maius- culis literis scripturus erat Erne- stius. „Sic ut scriberem verba, „inquit, persuasit mihi vir doctus, „qui in Eph. lit. Ien. hunc lo- „cum tractabat, docebatque simi- „lem descriptionem esse illi, quam „de Somni cubiculo habent Ovi- „dus et Statius.“ Argutior haec ratio quam verior. *Cubiculum noctis et somni* est i. q. *cubi- culum nocturnum*, quod *diur- na* opponitur ep. 1, 3, 1. S.

andron) Iam adnotarunt Ca- tanaeus et Cellarius ex Vitruv. 6, 10. ἀνδρῶνα aliud Graecis significare, aliud Latinis. Illis enim est convivium aut conven- tus virgum; his interiectus in- ter duos parietes, inter aulas duas, transitus et iter, πρὸς αὐ- λῶν: et notat Caelius Rhodig. 27, 24. etiam a civibus suis, Ἀν-

drones vel *Andronellas* vocari angiportus transversos, quibus commealur inter duas plateas maiores. Haec significatio oppi- do hæc convenit. G.

Mox *mediam inanitatem* ap- pellant, scita varietate diceandi. E.

23 *hypocaustum perexiguum*) Rom. *hypocaustum perexiguum*. H.

Genuina terminatio Graeca. Vid. supra 11. S. ut ratio exigit) Rom. ut ratio exegit. H.

Recepit Cortius ex Mediceo, haud male, quamquam in nota diversissima confundens. S.

Procoeton inde) Rom. Ἰσο- κοτονῶν inde, Graecis litteris. H.

Vid. supra ad 10. S.

24 *In hanc ego diætam*) Rom. *In hanc ergo diætam*. Aldus vero ego, vnde ceteri ac- cepere. H.

capio, quum reliqua pars tecti, licentia dierum, festisque clamoribus personat. Nam nec ipse meorum lusibus, nec illi studiis meis obstrepunt. Haec utilitas, haec amoenitas deficitur aqua saliententi, sed puteos, ac potius fontes habet: sunt enim in summo. Et omnino littoris illius miranda natura: quocumque loco moveris humum, obvius et paratus humor occurrit, isque sincerus ac ne leviter quidem tanta maris vicinitate salus. Sugerunt affatim ligna proximae silvae: ceteras copias Ostiensis colonia ministrat. Frugi quidem homini sufficit etiam vicus, quem una villa discernit: in hoc balinea meritoria tria: magna commoditas, si forte balineum domi vel subitus adventus, vel brevior mora calefacere disuadeat. Litus ornant varietate gratissima, nunc continua, nunc intermissa tecta villarum, quae praesent multarum urbium faciem, sive mari, sive ipso litore utare: quod nonnunquam longa tranquillitas mollit; saepius frequens et contrarius flu-

Nam nec ipse etc.) Rom. Nam nec ipse eorum lusibus. H.

obstrepunt) nec ipse meorum lusibus mea praesentia impedio, nec illi mea studia strepitu suo impediunt. H.

25 deficitur aqua saliententi) Rom. deficit aqua saliententi. H. Vid. ad 2, 16, 2. S.

sunt enim in summo) Et ob id ipsum, quod non depressis domum foveis adstium, sed in summo emicant, pro fontibus potius quam pro puteis habendi. G.

tanta maris vicinitate salus) Ita et Rom. H.

Libri plerique t. m. v. corrumpitur, quam lectionem haud improbat Cortius: debet recipere. Recepit Gierigius. Salsus adscripsit glossator. S.

26 si forte balineum domi etc.) si forte balineum vel do-

mini subitus adventus, vel brevior mora calefacere disuadet. Ita scribendum erat cum Rom. cum praesentim in altis quoque domini repositum fuerit, idque ad brevior mora necessarium sit. Sed Cortius Mediceo oraculo plus aliquando tribuit, quam rationi. H.

Domini item Brummeri Excerpta habent. Placet haec lectio, sic tamen, ut servetur vulgaris ordo verborum: si forte balineum domini vel subitus etc. S.

27 mollit—indurat) Si haec de solo litore, ut par est, dicta sunt, equidem non satis intelligo, quo sensu litus tranquillitate molliatur, et fluctibus induretur. Immo contrarium mihi videtur accidere, ut longa tranquillitate litoris solum exarefcet et inturbetur, fluctibus autem adluenti-

28 *caus indurat.* Mare non sate pretiosis piscibus abundat: soleas tamen et squillas optimas subgerit. Villa vero nostra etiam mediterraneas copias praestat, lac in primis: nam illuc e pascuis pecora conveniunt, si quando aquam umbramque
29 *lectantur.* Iustisne de causis eum tibi videor incolere, inhabitare, diligere secessum? quem tu, nimis urbanus es, nisi concupiscis: atque utinam concupiscas! ut tot tantisque dotibus villulae nostrae maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

XVIII.

Promittit, se fratris Maurici filiis praecceptorem electurum esse.

C. PLINIUS MAURICO SVO S.

Quid a te incundius mihi potuit iniungi, quam ut praecceptorem fratris tui liberis quaererem?

bus et inundantibus putrescat et emolliatur. E.

Non puto hic de solo putri ac dure cogitandum esse. Reserendus, opinor, locus ad inambulationes in litore, quas nonnunquam longa maris tranquillitas adiuvat, saepius frequens et contrarius fluctus impedit. *Mollire* sensu simili adhibitum in Caesar. B. G. VII, 46. *quidquid hinc circumitus ad molliendum ellum accesserat.* ubi Graecus Interpretes: *αι δε προς το φαδιαν την του ορους απεργυροεδοι αναβαιν οδοι ευαλισητες.* Malanda, cognataque verba Graecis sic dici satis notum est. Quod si *mollire* recte interpretati sumus, apparet, quemodo *indurare*, illi verbo oppositum, intelligendum sit. S.

28 *si quando aquam umbramque sectantur?* Rom. *si*

quando aquam umbramque sectantur. H.

29 *Iustisne de causis etc.) Rom. Iustisne de causis iam tibi videor incolere, inhabitare.* Sic et Medic. omnibus aliis melius, qui *tam* omittunt, H.

Plinius Excerpta Brummeri: *cum tam tibi.* Probavit *tam* et Cortius, nec tamen, quod in tanta eius erga librum Medicorum reverentia exspectasses, recepit. S.

nimis urbanus) urbis et vitae urbanae nimis amans. E.

XVIII inscri. *Maurico*) Ita et Rom. H.

1 *Quid a te incundius mihi)* Rom. *Quid a te mihi incundius.* H.

Hunc ordinem ex libris a Cortio restitutum servant item Brummeri Excerpta. Sane praestat vulgato. S.

Nam beneficio tuo in scholam redeo: illam dulcissimam aetatem quasi resumo. Sedeo inter iuvenes, ut solebam: atque etiam experior, quantum apud illos auctoritatis ex studiis habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter se coram multis ordinis nostri clare loquebantur: intravi, conticuerunt. Quod non referrem, nisi ad illorum magis laudem, quam ad meam, pertineret: ac vix sperare te vellem, posse fratris tui filios probe discere. Quod sapere est, quum omnes, qui profitantur, audiero, quid de quoque sentiam, scribam: efficiamque, quantum tamen epistola consequi poterò, ut ipse omnes audisse videaris. Debeo enim tibi, debeo memoriae fratris tui hanc fidem, hoc studium, praesertim super tanta re. Nam quid magis interest vestra, quam ut liberi (dicerem tui, nisi nunc illos magis amares) digni illo patre, te patruo reperiantur? Quam curam mihi, etiam si non mandasses, vindicasset. Nec ignoro suscipiendas offensas in eligendo praeceptore: sed oportet me non modo offensas, verum etiam similitudines pro fratris tui filiis tam aequo animo subire, quam parentes pro suis. Vale.

Nam beneficio tuo etc.) Rom. Nam et beneficio tuo — et illam. H.

Posterius et Curtius quoque dedit. Asyndeton hic parum placet. S.

2 coram multis — loquebantur) Ita ex bonis libris Curtius. Honos Plinio silentio habitus a iuvenibus, qui cum maxime aliis Senatoris praesentibus nullo pudore clare loquebantur: loquebantur, inquam, non iccabantur, quod cum clare non bene convenit: et maior honos, clare loqui desinere, quem iocari. G.

Rom. coram multis sed ordinis nostri clare loquebantur. Lege multis et ordinis nostri

[id est, cum aliis multis, tum et quibusdam nostri ordinis praesentibus] clare loquebantur, non tocabantur. Veteres scribebant set, pro sed, nec voces dirimebant. H.

probe discere) ut in commilitio iuvenum proborum et pudoris eximii. G.

4 magis amares) Vix sufficit illa tuorum appellatio exprimendo studio, quo nunc illos prosequeris, qui et tui fratris sint, et suo patre destituti. G.

digni illo patre etc.) Rom. et ut digni illo patre et te patruo. Fort. digni et illo patre. H.

Probabilis coniectura. Ceterum nihil hic puto excidisse. S.

XIX.

Hortanti, ut actionem quandam recitet, productis dubitandi rationibus, rem curatius expendendam proponit.

C. PLINIIVS CEREALIS VO S.

Hortaris, ut orationem amicis pluribus recitem. Faciam, quia hortaris: quamvis vehementer ad-
dubitem. Neque enim me praeterit, actiones, quae recitantur, impetum omnem caloremque ac prope nomen suum perdere, ut quas soleant commendare simul et accendere iudicum confessus, celebritas advocatorum, expectatio eventus, fama non unius actoris, deductumque in partes audientium studium: ad hoc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusque motibus

XIX. 1 *vehementer addubitem*) Rom. *vehementer dubitem.* H.

2 *ut quas soleant*) Non inepte refertur ad ipsas actiones, et est in omnibus editis. Cortius praetulit ex Cod. Mediceo *quae*, ut respiciat ad *impetum, calorem, nomen.* G.

Recte, opinor, Gesnerus retinuit *quas*, ut ad *actiones* referatur; quod omnis orationis conformatio postulat. Locus est, quod Gierigius negat se intelligere, quomodo illas *commendare* possit *iudicum confessus*. Quidni iudicum attente audientium, vel solummodo praesentium gravitas multum auctoritatis tribuere actionibus, vel efficere possit, ut nec actor ipse nec caeteri eas negligant? nam utrumque, ni fallor, in *commendare* inest. E.

Ipsa vidit Gierigius, posteriora, *ad hoc dicentis gestus* etc., cum Cortiana lectione coire non posse. Quibus tricia ut se exsolvat, aut iusto negligentius scri-

psisse Plinium, aut aliquid infra excidisse temere statuit. Mireris, Heusingerum de hoc loco non pronunciasse adeoque ad ineptum illud *quae* inclinare videri. Sic autem vir egregius: „Rom. *ut quae soleant commendare*, id est, *ut quae*, quod ex Mediceo, „Cortius revocavit.“ S.

deductumque—studium) Rom. *deductumque in partes audientium studium.* H.

Sic et Cortius, quem iure sequitur Gierigius. Placebat idem Ernestio. Vid. tamen ipsum Cortium Dissertat. Crit. de usu orthogr. Lat. pag. 134. sqq. edit. Altenb. S.

discursus) Hunc tamen et rarissimum esse debere, et non nisi summa quadam opportunitate moderate adhiberi, suadent ista Quintilian, magistri optimi, 11, 3, 126. p. 1026. *Procursum oportuna, brevis, moderata, rara. Conventens etiam ambulatione quaedam, propter immodicas laudationum moras; quam*

animi consentaneus vigor corporis. Unde acci-
dit, ut hi, qui sedentes agunt, quamvis illis
maxima ex parte supersint eadem illa, quae stan-
tibus, tamen hoc, quod sedent, quasi debiliten-
tur et deprimantur. Recitantium vero praecipua
pronuntiationis adrumenta, oculi, manus praepe-
diuntur: quo minus mirum est, si auditorum in-
tentio languescit, nullis extrinsecus aut blandi-
mentis capta aut aculeis excitata. His accedit, 5
quod oratio, de qua loquor, pugnax et conten-
tiosa est. Porro ita natura comparatum est, ut ea,
quae scripsimus cum labore, cum labore etiam
audiri putemus. Et sane quotusquisque tam re- 6
ctus auditor, quem non potius dulcia haec et
sonantia, quam austera et pressa, delectent? Est
quidem omnino turpis ista discordia: est tamen:
quod plerumque evenit, ut aliud auditores;

quam Cicero (Orat. c. 18.) ra-
rum incessum neque ita lon-
gum probat. Discursare vero,
et quod Domitius Afer de Su-
rio Manlio dixit, satagere, tne-
ptissimum: urbaneque Flavius
Virginus interrogavit de quo-
dam suo antisophista, Quot
millia passuum declamasset? G.

3 Unde accedit, ut etc.) Rom.
Unde accedit, ut it, qui. H.

4 oculi, manus praepe-
diuntur) Illi ad librum respicientes,
haec tenentes cum et evolventes.
G.

intentio languescit) Rom. in-
tentione languescit, pro inten-
tio relanguescit. H.

Multorum haec lectio libro-
rum, proba illa quidem, sed vul-
gatae non praeferenda. Conf. In-
terpret. ad Liv. 35, 45, 5. S.

5 His accedit, quod etc.)
Rom. Accedit his, quod oratio,
de qua loquor, pugnax et
quasi contentiosa est. H.

quae scripsimus etc.) Rom.
quae scripsimus cum labore,
etiam sic audiri putemus. H.

Haud improbabilis lectio, in
aliis item libris reperta. Alterum
illud cum labore videtur glossa-
toris esse, qui sic explicare vel-
let. S.

6 tam rectus) tam gravis et
severus, qui nihil suae voluptati,
omnia rerum veritati tribuat. E.

austera et pressa) Vel ex ipsa
oppositione intelligitur, austera
esse, quae sententiam adversa-
rio molestam, verbis rem ipsam
signantibus simpliciter et sine am-
biguis explicent: pressa, quae
nihil, quod non ad rem perti-
neat, nihil, quod mitiget asperi-
tatem, adiciant. G.

Plura cum multis veterum lo-
cis dabit nostrum Lexicon tech-
nol. Rhet. lat. f. v. *premere*. E.

ista discordia) Hoc pertinet
ad illa sequentia: quod plerum-
que evenit, ut aliud auditores,
aliud etc. E.

est tamen: quod etc.) Rom.
est tamen: quod plerumque
evenit, ut aliud iudices exi-
gant, aliud auditores: cum

aliquid iudices exigant: quum alioqui praecipue auditor iis adfici debeat, quibus idem si foret 7 iudex, maxime permoveretur. Potest tamen fieri, ut quamquam in his difficultatibus libro isti novitas lenocinetur: novitas apud nostros; apud Graecos enim est quiddam, quamvis ex diverso, non tamen omnino disimile. Nam, ut illis erat moris, leges, quas ut contrarias prioribus legibus arguebant, aliarum collatione convincere; ita nobis, inesse repetundarum legi, quod postularem, cum hac ipsa lege, tum aliis colligendum fuit. Quod nequaquam blandum auribus imperitorum, tanto maiorem apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem 9 apud indoctos habet. Nos autem, si placuerit recitare, adhibitori sumus eruditissimum quemque. Sed plane adhuc, an sit recitandum, examina tecum, omnesque, quos ego movi, in utraque parte calculos pone, idque elige, in quo vicerit ratio. A te enim ratio exigetur, nos excusabit obsequium. Vale.

alioqui his praecipue auditor affici debeat. H.

Bona lectio: certe alioqui his unicus probandum. S.

7 ut quamquam in his difficultatibus) Sic et Rom. H.

quamvis ex diverso, non tamen) Rom. quamvis ex diverso, non tamen. H.

8 leges, quas ut contrarias) Hinc status apud illos contrarias, quem contrariarum legum vocat, et illustrat Fabius 7. 7. G. repetundarum legi) Rom. repetundarum lege. H.

tum aliis colligendum fuit) Rom. tum in aliis colligendum fuit. H.

9 omnesque, quos ego mo-

vi) Rom. omnesque quos ego movi. H.

movi) Gierigius: „Est autem „movi, admovi, attuli.“ Immo est: temere protect. Opponitur ponere calculos. Altera illa significatio, quam Gierigius h. l. obtinere arbitratur, solum poëtarum est. Vid. Fr. Ott. Menckenii Observ. L. L. pag. 636. S.

A te enim ratio etc.) Rom. At enim ratio exigendi: nos excusabit obsequium. H.

Optime habet vulgata. Perperam liber Medicus, tollens oppositionem: ut enim ratio exegit, nos excusabit obsequium. Bono hic stomacho Curtius fuerit necesse est, qui ista concoquere poterit. S.

XX.

Regulum tribus incundis exemplis, ut testamentorum infidiatorem et iniustum heredem, describit.

C. PLINIUS CALVISIO SVO S.

Assem para, et accipe auream fabulam: fabulas immo. Nam me priorum nova admonuit: nec refert, a qua potissimum incipiam. Verania Pisonis graviter iacebat: huius dico Pisonis, quem Galba adoptavit. Ad hanc Regulus venit. Primum impudentiam hominis, qui venerit ad aegram, cuius marito inimicissimus, ipsi invisissimus fuerat. Esto, si venit tantum: at ille etiam proximus toro sedit: quo die, qua hora nata esset, interrogavit. Ubi audivit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agit digitos, computat, nihil, nisi ut diu miseram expectatione suspendat. *Habes, inquit, climactericum tempus, sed evades. Quod ut tibi ma-*

XX, 1 *Assem para*) tanquam circulatori alicui soluturus, qui fabulam aut historiolum otiosis narret. E.

2 *Verania Pisonis*) uxor. Notissimum Virgilii illud: *Hecortis Andromache*. Ovid. *Heroid.* VII, 193: *Nec, consumpta rogis, inscribar, Ektha Stichaasi*. ubi vid. Interpret. Add. Vales. ad Excerpta ex Diod. Sic. de Virtut. et Vit. pag. 586. ed. Wessel. S.

huius dico Pisonis etc.) Rom. *huius dico, quem Galba adoptavit, sine Pisonis*. H.

ipsi invisissimus) Haec duo verba Rom. desunt. H.

3 *quo die, qua hora*. H.

Ubi audivit) Rom. *Ubi audivit*. H.

computat, nihil etc.) Rom. *computat nihil, diu miseram expectatione suspendit*. H.

Perperam. Sane computabat veterator ille, idque digitis; hoc enim est *agitare digitos*, *ἀμύπειν τοὺς δακτύλους*. S.

4 *climactericum tempus*) Decantatae superstitionis rationes nemo adcuratius planiusque exposuit Salmasio, cuius sententia de *climactericis*. i. e. periculosis annis, mensibus, diebus, horis, ex horoscopo s. themate genethliaco derivandis, ex hac ipsa narratione confirmatur. Quid enim opus erat *intendere oculos, labra movere, agitare digitos, computare, diu miseram expectatione suspendere*, si *climactericus annus* s. *scansilis* est, cumque septenario vel novenario vel utrisque consistat, et his numeris quasi exhaustiri potest, ut XIV, XVIII, XXI, XXVII etc. Quin diserte deinde *siderum* significationem appellat. G.

gis liqueat, aruspicem consulam, quem sum frequenter expertus. Nec mora: sacrificium facit, adfirmat, exta cum siderum significatione congruere. Illa, ut in periculo, credula, poscit codicillos: legatum Regulo scribit: mox ingravescit: clamat moriens, *O hominem nequam, perfidum; ac plus etiam quam periurum!* qui sibi per salutem filii peterasset. Facit hoc Regulus non minus scelerate quam frequenter, quod iram deorum, quos ipse quotidie fallit, in caput infelicis pueri detestatur. Velleius Blaesus, ille locuples consularis, novissima valetudine conflictabatur: cupiebat mutare testamentum. Regulus, qui speraret aliquid ex novis tabulis, quia nuper captare eum coeperat, medicos hortari, rogare, quoquo modo spiritum homini prorogarent. Postquam signatum est testamentum, mutat personam, vertit alloquutionem, iisdemque medicis, *Quousque miserum cruciatis? quid invidetis bonam mortem, cui dare vitam non potestis?* Moritur Blaesus: et

5. *O hominem nequam—periurum*) Sive interiectionem serves, sive cum Cortio et Gierigio expungas, haec ipsa sunt Veraniae moribundae verba. Quas loquuntur, qui sibi per salutem filii peterasset, Secundus addidit, ut intelligatur, cur Verania Regulum plus etiam quam periurum dixerit. Sane non modo periurium, sed etiam sceleratissima impietas haberi debuit, si quis, ut alios falleret, deorum iram in liberorum capita detestaretur. S.

6 *Facit hoc Regulus*) Rom. *Facit Regulus, omisso hoc.* H. in caput infelicis pueri detestatur) Ostendit V. C. Chr. Gottlob Schwarzius in Disferte de detestatione sacerorum §. 12. detestari esse adhibitum testibus denuntiare. Nec video, quid

commodius sit ad hunc ipsum locum interpretandum illa ipsa significatione. Publice et solenniter, certe multis praesentibus, detestatur h. e. denuntiat et imprecatur Regulus iram deorum. in caput filii sui, dum in hanc fere formulam iurat, *St sciens fallo, filius meus gentium suam iratum habeat.* G.

7 *Velleius Blaesus, ille locuples consularis*) Rom. *Velleius Blaesus, consularis ille locuples.* H.

Placet hic ordo. S.

8 *Quousque miserum etc.)* Rom. *Qui usque miserum cruciatis? quid invidetis bona morte, cat—.* H.

Bona morte Cortius ex Mediceo recepit. Vid. ad ep. 1, 10, 12. S.

Moritur Blaesus: et tanquam

tanquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duae fabulae. An scholastica lege tertiam possis? Est unde fiat. Aurelia, or nata femina, signatura testamentum, sumserat pulcherrimas tunicas. Regulus quum venisset ad signandum, *Rogo*, inquit, *has mihi leges*. Aurelia ludere hominem putabat; ille serio instabat. Nec multa: coegit mulierem aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta, legare: observavit scribentem, inspexit an scripisset. Et Aurelia quidem vivit: ille tamen istud tanquam mortuam coegit. Et hic hereditates, hic legata, quasi mereatur, accepit! Ἄλλὰ τί διατείνομαι in ea civitate, in qua iam pridem non minora praemia, immo maiora, nequitia et improbitas, quam pudor et virtus habent? Adspice Regulum, qui ex paupere et tenui ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit, quum consuleret,

omnia audisset) Rom. Moritur Blesus tanquam omnia audisset, omisso et. H.

Copulam nemo desideret. S. tanquam omnia audisset) scilicet, cum novae tabulae fierent. Gierigius: „Melius foret: tamquam ista praesensisset.“ Immo languidius. Talis non ad vivum resecanda. S.

9 scholastica lege.) Proverbio forte, cui simile illud nostrum, *Aller guten Dinge müssen drey seyn*, Omne trinum perfectum etc. G.

Suffic. d. f. nervus intelligam. S. 10 pulcherrimas tunicas) Frustre haec adferunt, qui hinc probant antiquum morem, quo sumerent mortuari vestimenta pulcherrima. Nullum hic vestigium cogitatas mortis tanquam instantis proxime; ne morbi quidem. Aurelia apud amicos munda videri voluit atque hilaris. G.

11 Nec multa) Optimi libri: *Ne multa*. idque Curtius et Gierigius receperunt. Bene, Geane-

niana lectio ferri nequit. *Ne multa* i. q. *Quid multa? Quid quaeris?* S.

Et hic hereditates etc.) Rom. Hic hereditates, hic legata: Demum est et, quod vulgo praecedit. H.

Demum est etiam in Mediceo. Perperam. Mox accepit habent item Brummeri Excerpta. Sed longe praestat Cortianae lectio accipit, quam vel praesens mereatur commendat. S.

12 τί διατείνομαι) *Quid intendor?* quid exclamatione utor? tanquam in re insolenti et gravi, cum ista sint quotidiana. Demosth. pro Cor. c. 46. τί οὐ ταύτ' ἐπινοῶμαι, καὶ διατείνωμαι οὐτῶν σφοδρῶς; G.

Diodor. Sicul. L. XIII. C. 28. τί χρηρὴν νῦν ἡμᾶς διατείνεσθαι τοὺς μηδὲν ἠδίκημένους; ad quem locum vid. Wesseling. Lucian. T. II. pag. 161. τότε μὲν αὐτῶν τὰ πολλὰ ἐκεῖνα βῶνται καὶ διατείνωμεν ὀλίγα χρηρῶν ἀντιλέγειν φῶμην. pag. 186. διατείνω καὶ βῶς. S.

quam cito sestertium sexcenties impleturus esset, invenisse sese exa duplicia, quibus portendi, mil-
14 lies et ducenties habiturum. Et habebit, si modo, ut coepit, aliena testamenta, quod est improbissimum genus falsi, ipsis, quorum sunt illa, dictaverit. Vale.

13 *exa duplicia*) Usus forte est Regulus tanquam praecudicio auspiciis illis, quae Augusto contigisse narrat avunculus nostri 11, 57. l. 73. *Devo Augusto Spoletii sacrificavit primo potestatis suae die, sex victimarum iecina replata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt: responsumque duplicaturam intra annum imperium.* Eadem sed perturbatius Sueton. Aug. c. 95. quod copiose ostendit Burmannus. Sic secur operimento dupliet tectum Iuliano portendit imperium apud Ammian. Marcell. 22, 1. ubi Lindebrogius tum reliqua, tum laudat Val. Max. 1, 6, 9. Add. Iul. Obs. de prodig. 129. G.

Rom. invenisse se exa du-

plicia, quibus portendi. H.

14 *gens falsi*) *Legis Cornelia de falsis tenetur v. g. qui sibi in testamento alterius aliquid adscripsit, quod multae Pandectarum leges h. t. docent: add. Tit. Cod. de his, qui sibi adscribunt in testam. vid. Jo. Jac. Mascovii de hac re disp. Lips. 1731. Indignatur igitur Secundus, non eadem poena temeri, qui testatori dictaverit testamentum. Sed hunc absolvit l. 22. C. de testamentis, Dictantibus testamentis — legatum — testatorem posse relinquere, minime dubitandum est. Causa diversitatis forte haec est, quod dictantem audit testator ac testem qui scribit, potest facilius fallere. G.*

LIBERTERTIVS

L

Spurinnae vitam laudat, sibi quo simile aliquando otium contingat, precatur.

C. FLINIUS CALVISIUS VO S.

Nescio, an ullum iucundius tempus exegerim, quam quo nuper apud Spurinnam fui; adeo quidem, ut neminem magis in senectute (si modo senescere datum est) aemulari velim: nihil est enim illo vitae genere distinctius. Me autem ut certus siderum cursus, ita vita hominum disposita delectat, senum praesertim. Nam iuvenes adhuc confusa quaedam et quasi turbata non indecent: senibus placida omnia et ordinata conveniunt, quibus industria sera, turpis ambitio est. Hanc³ regulam Spurinna constantissime servat; quin etiam parva haec, (parva, si non quotidie fiant) ordine

1. *distinctius*) ordinatus, cum omnia vitae negotia considerata ratione bene disposita sunt. *Mox eandem vitam dispositam et ordinatam dicit. E.*

2. *industria sera*) Nominat duas res, quae turbare illum ordinem atque distinctionem vitae, ac honeste quidem possunt in aliis, industriam atque ambitionem, ostenditque, eas in senibus locum non habere. *G.*

Industria est eorum, qui caulis agendis, obeundisque officiis nimiam operam navant vel gratiae vel quaestus causa. *Ambitio* eorum, qui honores affectant.

Haec, si honeste fiant, certe invenum sunt, non senum. *Legas*, quaesio, finem huius epistolae, ut illa melius intelligas. *E.*

3. *parva, si non quotidie fiant*) Servandam duxi hanc parenthesisin, quam Giergius ita mutavit: *parva haec, (parva, si non quotidie fiant ordine quodam) velut orbe circumagitur.* Levissima causa mutationis est. *Quis credat, inquit, parva ideo fieri magna, quod quotidie fiant?* Quidam verò Plinius certe credit, et ego credo. Nampe quae parva sunt per se, et temere ac sine certa

4 quodam et velut orbe circumagit. Mane lectulo
 continetur: hora secunda calceos poscit: ambulat
 millia passuum tria. Nec minus animum quam
 corpus exercet. Si adsunt amici, honestissimi ser-
 mones explicantur: si non, liber legitur: inter-
 dum etiam praesentibus amicis; si tamen illi non
 5 gravantur. Deinde confidit, et liber rursus, aut
 sermo libro potior: mox vehiculum ascendit:
 adsumit uxorem singularis exempli, vel aliquem
 6 amicorum, ut me proxime. Quam pulchrum il-
 lud, quam dulce secretum! quantum ibi antiqui-
 tatis! quae facta, quos viros audias, quibus prae-
 ceptis imbuare! quamvis ille hoc temperamentum
 modestiae suae indixerit, ne praecipere videatur.
 7 Peractis septem millibus passuum, iterum ambu-
 lat mille, iterum residet; vel se cubiculo ac stilò
 reddit. Scribit enim, et quidem utraque lingua,
 lyrica doctissime. Mira illis dulcedo, mira suavi-

ratione accidentia, ea magna
 fiunt, si fiunt ab aliquo quoti-
 die, h. e. ratione et consilio,
 quo omnes actiones nostrae gra-
 ves et magnae fieri solent. E.

Monuerat iam Catanaeus, di-
 lucidiusque Cortius, quos Gieri-
 gius audire debebat. S.

4 *ambulat millia passuum tria*
 etc.) Rom. *ambulat mille pas-
 sus, nec minus animum.* Ac-
 cedo Rom. quod ita etiam n. 7.
iterum ambulat mille; nec se-
 nem quotidie tria millia ambu-
 lasse credibile est. H.

5 *confidit*) *Sic ex Mediceo
 Cortius: qui alias etiam formas
 huius verbi passim extare ob-
 servat. G.

6 *secretum*) Quod cum uno
 comite vehitur. G.

7 *residet*) Cortius librorum
 auctoritate *residit*, quod Gesne-
 rus, ut sibi constaret, (v. ad 5.)
 recipere debebat. Recepti Gieri-
 gius. S.

Scribit — lyrica) Edidit Casp.
 Barthius cum Venaticis et Buc-

licis Latinis Hanoviae 1613. 8.
 odas quatuor Vestrici Spurianae
 e membranis Mersburgi a se in-
 ventis, quas ex dispersis in or-
 dinem a se redactas notis qui-
 busdam illustravit: secundas de-
 inde curas iis impendit Adv. 14,
 5.: ubi huius Vestrici Spurianae
 esse contendit, quod antea
 in mentem non venerat. Iac.
 Vlitius in prolegom. poetarum
 venaticorum, ex hac ipsa Plinii
 epistola efficta (a Barthione, a
 ab antiquiore quodam?) contem-
 dit: quin Fabricius *ὁ μακιστρὺς*,
 candidissimus ille ingeniorum ae-
 stimator, Bibl. Lat. 1, 16, 2,
 p. 284. *Conferenti*, inquit, *ap-
 paret, haec Spurianae univ-
 ersa deprompta esse ex Plinii tun-
 lib. III. Epistola 1.* Equidem
 verba ex Plinio deprompta non
 animadverto, ideam ipsam, viri
 post negotiosam vitam ad otii
 portum se conferentis hinc hau-
 stam, scholasticumque aliquem,
 aut, si placet, ipsum adeo Bar-
 thium, materiam lusui suo. a.

tas, mira hilaritas: cuius gratiam cumulat sanctitas scribentis. Ubi hora balinei nuntiata est, 8 (est autem hieme nona, aestate octava) in sole, si caret vento, ambulat nudus. Deinde movetur pila vehementer et diu: nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum senectute. Lotus accubabat, et paullisper cibum differt: interim audit legentem remissius aliquid et dulcius. Per hoc omne tempus liberum est amicis vel eadem agere, vel alia, si malint. Apponitur coena non minus nitida quam frugi, in argento puro et antiquo. Sunt in usu et Corinthia, quibus delectatur, nec

Pliniano Spuria sumisse, non negaverim. Diu est, cum scripsit mihi Theophilus Sigfr. Baierus V. C. se meditari aliquid de illis carminibus. Abiecit, puto, illud consilium, postquam Seras et Indos Tartarosque mansuetioribus Musis praetulit, vel potius aliquid suae elegantiae et humanitatis illis impertit. G.

Non abiecit. Baieri enim de *Vestritto Spurrina, Lyrico, et eius fragmentis*, opus postumum prodit in Commentariis Academiae Petropolitanae, T. XI. ad ann. 1739. Petrop. 1750, p. 311. sq. Vid. Wernsdorf. Poët. Lat. Minor. Tom. IV. pag. 841. sq. Cf. idem Wernsdorf. ibid. Tom. III. pag. 325. sq. ubi pag. 351. sq. odas illas quatuor reperias. S.

8 hieme nona) Seriusne igitur hieme quam aestate? Quin contra. Nimirum attendendum est ad rationem horarum Romanarum. Hae *καρπυαί* erant, h. e. diem naturalem dividebant in XII partes aequales, live is longus esset s. brevis. Horae igitur Romanae cum nostris conveniunt, modo in sequentiis, hieme sunt breviores, productiones aestate. Quare pone solstitii tempore diem in dupla ratione diei brumalis, ut apud nos H. XVI et VIII, erit hora aestiva in eadem

ratione ad horam brumalem. Cumque aequinoctialis hora minutas habeat 60, aestivae cedent 80, hibernae non nisi 40. Itaque aestiva hora VIII. conveniat nostrae hor. a m. 49; hibernae vero IX. incidit in ipsam nostram h. a. Si cui haec nimis brevia et abrupta videantur, ille legat Aldi Manutii ea de re libellum, qui praefationis instar Rei Rusticae scriptoribus adponi solet, et in nostra editionis locum octavum obtinet. G.

pugnat cum senectute) Commode huc advocant Cic. de Sen. 11. *Pugnandum tanquam contra morbum, sic contra senectutem. Habenda ratio valetudinis: utendum exercitationibus modicis.* G.

liberum est amicis etc. Rom. *liberum est amicis vel eadem facere, vel alia.* H.

Sic Corrius ex libris suis, quibus accedunt Excerpta Brummeri. S.

9 *nec adscitur*) non aliquo cum furore expetit et amat ista vasa, ut ille apud Horatium I. Sat. 4. 28. *Hunc capit argentis splendor, stupet Albius aere.* E.

Rom. *quibus delectatur et adscitur.* H.

Sic plures libri. *Longe longeque praestat nec.* S.

adficitur. Frequenter comoedis coena distinguitur, ut voluptates quoque studiis condiantur. Sumit aliquid de nocte, et aestate. Nemini hoc longum
 10 est; tanta comitate convivium trahitur. Inde illi post septimum et septuagesimum annum aurium oculorumque vigor integer; inde agile et vividum corpus, solaque ex senectute prudentia. Hanc ego vitam voto et cogitatione praesumo, ingressurus avidissime; ut primum ratio aetatis receptui canere permiserit. Interim mille laboribus contorror, quorum mihi et solatium et exemplum est idem Spurinna. Nam ille quoque, quoad honestum fuit, obiit officia, gessit magistratus, provincias rexit: multoque labore hoc otium meruit.
 11 Igitur eundem mihi cursum, eundem terminum statuo: idque iam nunc apud te subfigno: ut, si me longius evehi videris, in ius voces ad hanc epistolam meam, et quiescere iubeas, quum inertiae crimen effugero. Vale.

II.

Arrianum commendat.

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

Quod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadem materia suppeteret; id nunc iure videor a te meis

comoedis) Vid. 1, 15, 2. G. es à l'estate) Cortius: „Vollian. „etiam aestate, ex Glossa, quam „tamen Gryphius praetulit.“ Praetulit item Giergius, nihilque monito lectore in textum immisit. Vid. N. Heinl. ad Vellei. Patere. 2, 116. pag. 1180. ed. Ruhnk. S.

10 solaque ex senectute prudentia) incommodis senectutis non coniunctis. S.

11 ut primum ratio aetatis

receptui canere permiserit) Giergius hic, Plinium reprehendens, nescio quid trahatur. Mo quidem Pliniana non offendunt. S.

12 Igitur eundem mihi etc.) Rom. Igitur et eundem mihi cursum et eundem terminum. H.

Copula melius abest. S.

subfigno) fidem do, veluti data syngrapha tibi spondeo. E.

inertiae crimen) Vid. 4, 23, 4. G.

petiturus. Arrianus Maturius Altinatum est prin-
 ceptus. Quum dico princeps, non de facultatibus
 loquor, quae illi large supersunt: sed de castita-
 te, iustitia, gravitate, prudentia. Huius ego con-
 filio, in negotiis; iudicio, in studiis utor: nam
 plurimum fide, plurimum veritate, plurimum in-
 telligentia praestat. Amat me (nihil possum ar-
 dentius dicere) ut tu. Caret ambitu: ideo se in
 equestri gradu tenuit, quum facile posset adscen-
 dere altissimum. Mihi tamen ornandus excolen-
 dusque est. Itaque magni aestimo, dignitati eius
 aliquid adstruere; inopinantis, nescientis, immo
 etiam fortasse nolentis: adstruere autem, quod sit
 splendidum, nec molestum. Cuius generis, quae
 prima occasio tibi, conferas in eum, rogo; habe-
 bis me, habebis ipsum gratissimum debitorem.
 Quamvis enim ista non appetat, tam grate tamen
 excipit, quam si concupiscat. Vale.

III.

*Corelliae consulit de filii studiis instituendis, ideam
 boni magistri in Iulio Genitore praescribens.*

C. PLINIVS CORELLIAE HISPVLLAE S.

Quum patrem tuum, gravissimum et sanctissimum

II, 2 *Altinatum est princeps*
 Rom. *Altinatum princeps, ex-*
 cluso verbo est. H.

4 *nihil possum ardentius di-*
 cere) Rom. *nihil possum di-*
 cere ardentius. H.

Placet hic ordo. S.

quum facile posset adscendere)
 Rom. *cum facile posset ascend.* H.

Mihi tamen ornandus etc.)

Rom. *Mihi tamen ornandus*
extollendusque, sine verbo est.
 Non plane repudio. H.

Extollendus habent etiam
 Brummeri Excerpta. Non dis-
 plicet. Ornare et excolere vix

differunt: sed extollere plus est
 quam ornare. Neque Secundus
 hoc verbo non utitur. Infra 3,
 11, 1. *Est omnino Artemidor*
nostrum tam benigna natura, ut
officia amicorum in maius ex-
tollat. ad quem locum viden-
 dus Coriutus. Ita et Livius 28,
 31, 4. *defectionem sociorum in*
maius verbis extollentes. S.

6 *conferas in eum, rogo)* Rom.
in eum conferas, rogo. H.
tam grate tamen excipit) Rom.

tam grate tamen accipit. H.
 A glossatore profectum. Vid.
 Clay. Cic. v. excipere. S.

virum, suspexerim magis an amaverim, dubitem: teque in memoriam eius, et in honorem tuum, unice diligam; cupiam necesse est, atque etiam, quantum in me fuerit, enitar, ut filius tuus avo
 2 similis existat: equidem malo, materno: quamquam illi paternus etiam clarus spectatusque contigerit: pater quoque et patruus illustri laude conspicui. Quibus omnibus ita demum similis
 3 plurimum refert a quo potissimum accipiat. Adhuc illum pueritiae ratio intra contubernium tuum tenuit, praeceptores domi habuit, ubi est vel erroribus modica vel etiam nulla materia. Iam studia eius extra limen proferenda sunt, iam circumspiciendus rhetor Latinus, cuius scholae seyeritas,
 4 pudor, in primis castitas, constet. Adest enim adolescenti nostro, cum ceteris naturae fortunaeque dotibus, eximia corporis pulchritudo: cui in hoc lubrico aetatis non praeceptor modo, sed

III, 1 *teque in memoriam etc.*) Rom. *teque es in memoriam eius et honorem tuum. Lege et in honorem. H.*

Bene Giergius, secutus Cor-tium: *teque et in memoriam eius, et in honorem tuum. S. cupiam necesse est etc.*) Rom. *atque etiam cupiam necesse est, etiam quantum in me fuerit. Transpositurum est atque etiam. H. malo, materno.* Dat hoc tum ipsi Corelliae, cui sic blanditur, tum amici memoriae. G.

3 *ubi est vel erroribus*) Ne quis temere ista transponat, legatque, *ubi est erroribus vel modica, vel etiam nulla materia*, intercedit aliorum usus ostensus a Wopkenio Lectt. Tull. 1, 7. Sed qui usu didicit, quantum sibi in mutando verborum ordine sumserint librarii, ille multum etiam hic licere Critico intelliget. G.

Cf. Crever. ad Liv. Praef. S. Rom. *ubi est erroribus modica vel nulla materia. H.*

pudor, in primis castitas) Sic incidendum. *Pudor* enim latius patet, et omnem omnis turpitudinis metum significat; praecipua pudoris pars est *castitas*, quae tanto magis hic spectanda, quanto frequentiores iuvenum corruptelae, quas innuit et detestatur magis, quam explicat Fabius 1, 2, 4, 1, 3, 16. etc. G.

4 *naturae fortunaeque dotibus*) Rom. *naturae formaeque dotibus, male. H.*

„*Forma et fortuna saepe in MStis commutantur. — Similiter formatus et fortunatus.*“ Drakenb. ad Liv. 41, 20, 2. ubi v. exempla. Sed inprimis huc facit Liv. 3, 12, 6. *iuvenem egregium, instructum naturae fortunaeque omnibus bonis.* ubi item in libris repertum *formaeque. S.*

in hoc lubrico aetatis) Vid. Heusinger. ad Vechner. Hellenol. p. 203. Simillimum illud Appuleii Metamorph. L. XI. p. 78a-

custos etiam rectorque quaerendus est. Videor 5 ego demonstrare tibi posse Iulium Genitorem. Amat a me: iudicio tamen meo non obstat caritas hominis, quae ex iudicio nata est. Vir est emendatus et gravis: paullo etiam horridior et durior, ut in hac licentia temporum. Quantum 6 eloquentia valeat, pluribus credere potes; nam dicendi facultas aperta et exposita statim cernitur. Vita hominum altos recessus magnasque latebras habet; cuius pro Genitore me sponsoem accipe. Nihil ex hoc viro filius tuus audiet, nisi profuturum: nihil discet, quod nescisse rectius fuerit. Nec minus saepe ab illo, quam a te meque ad 7 monebitur, quibus imaginibus oneretur, quae nomina et quanta sustineat. Proinde, faventibus diis, trade eum praeceptori, a quo mores primum, mox eloquentiam discat, quae male sine moribus discitur. Vale.

IV.

Causas exponit, cur advocationem pro Baeticis susceperit: et consulit, an recte fecerit.

C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Quamvis et amici, quos praesentes habebam, et

Oudend. lubrico virentis aetatulae, ad serviles delapsus voluptates, curiositatis improspere sinistrae praemium reportasti. S.

5 Videor ego demonstrare) Rom. Videor ergo demonstrare. H.

7 S. Similis confusio infra epist. 4.

ut in hac licentia) Si alia et paullo severiore seculo vixisset, nemo duriusculum diceret: sed mollities et dissolutio huius aetatis facit, ut horridior videatur. Eam vim τῆς ut satis illustramus ad Fabrum. G.

Infra epist. 6; 3. A tergo quoque eadem aetas, ut a tergo. Eodem modo Graeci particulae utuntur. Vid. nostra ad Longi Pastoral. p. 428. Iq. S.

7 quibus imaginibus oneretur) Magna omnia nempe expectantur ab eo, qui tam claris maioribus (quorum spectantur in aeriis imagines) ortus sit. Est haec ratio similis Ciceronianae illi sententiae ad Curionem, fam. 2, 4. Est tibi gravis adversaria constituta et parata, incredibilis quaedam expectatio, quam in una re facillime vinces etc. G.

sermones hominum factum meum comprobasse videantur, magni tamen aestimo scire, quid sentias tu. Nam cuius integra re consilium exquirere optassem; huius etiam peracta iudicium nosse, mire concupisco. Quum publicum opus mea pecunia inchoaturus in Tuscos excurrissem, accepto, ut praefectus aerarii, comite; legati provinciae Baeticae, questuri de proconsulatu Caecilii Classici, advocatum me a senatu petierunt. **3** Collegae optimi, meique amantissimi, de communis officii necessitatibus prae loquuti, excusare me et eximere tentarunt. Factum est senatus consultum perquam honorificum, ut daretur provincialis **4** libus patronus, si ab ipso me impetrassent. Legati rursus inducti, iterum me iam praesentem postulaverunt advocatum: implorantes fidem meam, quam essent contra Massam Baebium experti: adlegantes patrocinii foedus. Sequuta est clarissima senatus adfensio, quae solet decreta praecurrere. Tum ego, *Desino*, inquam, *Patres Conscripti, putare, me iustas excusationis causas adtulisse.* **5** Placuit et modestia sermonis et ratio. Compulsi autem me ad hoc consilium non solum consensus senatus, (quamquam hic maxime) verum etiam

IV, 2 *publicum opus*) Templum in Tiferno Tiberino, de quo 4, 1, 4. *Tuscos* autem suos describit 5, 6. G.

in Tuscos excurrissem) Rom. *in Tuscos excucurrissem.* H.

Vid. Drakenb. ad Liv. 1, 12, 8. 1, 15, 1. S.

commata) venia eundi. Petit eam Plinius a Traiano 10, 24. Vid. Clav. Ciceron. h. v. S.

Caecilii Classici) De quo et de successu causae, quam hic a se susceptam narrat, hoc libro ep. 9. exponit. G.

3 *Collegae optimi*) Reliqui Praefecti aerarii, de quo magistratu vid. Torrent. ad Sueton.

Claud. c. 24. Quam laboriosum illud munus fuerit, quamque iustam adeo aliorum munerum excusationem praebuerit, vid. apud nostrum 1, 10, 9. G.

4 me iam praesentem etc.) Rom. *me iam praesentem advocatum postulaverunt.* H.

contra Massam Baebium) De quo 7, 33. G.

clarissima senatus adfensio) Rom. *senatus clarissima adfensio.* H.

5 verum etiam alii etc.) Rom. *verum et alii quidam minores, sed tamen innumeri, vitiole.* H.

Verum et, Corio quoque probatum, placet. S.

alii quidam minores, sed tamen numeri. Veniebat in mentem, priores nostros, etiam singulorum hospitem iniurias accusationibus voluntariis executos: quo deformius arbitrabar publici hospitem iura negligere. Praeterea, quum recorder, quanta pro iisdem Baeticis priore advocazione etiam pericula subiissem, conservandum veteris officii meritum novo videbatur. Est enim ita comparatum, ut antiquiora beneficia subvertas, nisi illa posterioribus cumules: nam quamlibet saepe obligati, si quid unum neget, hoc solum meminerunt, quod negatum est. Ducebar etiam, quod decesserat Clasicus, amotumque erat, quod in eiusmodi causis solet esse tristissimum, periculum senatoris. Videbam ergo, advocacioni meae non minorem gratiam, quam si viveret ille, propositam; invidiam nullam. In summa, computabam, si munere hoc iam tertio fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, si quis incidisset, quem non deberem accusare. Nam quum est omnium officiorum finis aliquis, tum optime libertati venia obsequio praeparatur. Audisti con-

minores — numeri) Nihil solemnius, quam rationes vocare, ubi de consilio capiendum sermo est, hinc *calculatorum* mentio, hinc *ducti*, *putari* dicitur *ratio* etc. Huc etiam referendum, quod *numeros* appellat causas, quibus motum se dicit. Sic deinde l. 8. *In summa, computabam* etc. G.

Bene, opinor, Gesnerus. Si cui vero haec non satisfasiant, magis fortasse probabit coniecturam Calauboni ita corrigentis: *alia minoris quidem, sed tamen numeri*, h. e. minoris quidem ponderis, sed alicuius tamen apud me momenti. Iam illa forma et sensu proxime accedunt ad notas dicendi formulas, *in aliquo*, vel *in nullo numero esse*. E.

6 *Est enim ita comparatum*) Sic et Rom. H.

Al. *Est enim ita natura comparatum*. Utrumque bonum; sed nostrum maior librorum numerus commendat. S.

7 *Videbam ergo*) Rom. *Videbam ego*, pro *ergo*. H.

Vid. supra ad ep. 3, 5. S. *invidiam nullam*) Sed non invidiosum erat, contra mortuum dicere? Nescimus scilicet totam causam. G.

8 *non deberem*) propter amicitiam, vel aliud officium. E.

libertati — praeparatur) recusandi officii tam maximam veniam habemus, cum iam antea multa officia praestitimus. Tum nempe non inertia aut impietate fit, ut reculemus, sed iura nostra libertatis utimur. E.

fili mei motus, superest alterutra ex parte indicium tuum: in quo mihi aequae iucunda erit simplicitas dissentientis, quam comprobantis auctoritas. Vale,

V.

Plinij maioris libri, vitaeque et studiorum ratio.

C. PLINIUS MACRO SVO S.

Pergratum est mihi, quod tam diligenter libros avunculi mei lectitas, ut habere omnes velis, quaerasque, qui sint omnes. Fungar indicibus partibus, atque etiam, quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim haec quoque studiosis non iniucunda cognitio. DE IACVLATIONE EQVESTRI VNVS. Hunc, quum praefectus alae militaret, pari ingenio curaque composuit. DE VITA POMPONII SECYNDI DVO, a quo singu-

9 *consillit me motus*) quae me moverint, ut illud consilium caperem. S.

simplicitas dissentientis) aperte et libere sententiam dicentis.

E.

V Hanc epistolam, quam Plinio suo praemisit etiam Harduinus, copiosius interpretatus olim sum in fronte Chrestomathiae Plinianae, unde potiora huc referentur. G.

1 quaerasque, qui sint omnes) Rom. *quaerasque qui sint*, abiectione altero *omnes*. Hoc et ipse deleo. H.

Nec ego repugnem. Gravatur orationem alterum *omnes*. S.

2 Est enim haec etc.) Rom. *Est enim haec* [non hoc] *studiosis non iniucunda cognitio*. Abest quoque. H.

Hoc plerorumque librorum est. Constructio *τολοιοφανής*, quam satis tuentur exempla a Cortio allata. Plura si desideras, adi Drakenborchii notam ad Liv. 2,

38, 5. ubi simili confusione alii libri, *si haec profectio, et non fuga est*, alii, probante Drakenborchio, *si hoc profectio, et non fuga est*. S.

3 De iaculatione equestri) Mentionem ipse facit Auctor H. N. 8, 42. f. 65. Quae sit *iaculatio equestris*, non quaeret, qui viderit hodie ad caput Mauri, ad annulum etc. ex equo iaculantes. G.

alae militaret) Non eius, puto, quam etiam hodie ita vocamus, quae alias *cornu* est: sed agminis minoris equestris, cui a CCC ad M usque capita tribui videas, de quo praesertim H. R. Schelius ad Hygin. Grammat. p. 66. G.

Pomponii Secundi) De quo libro ipse Plin. 14, 4. f. 6. Poëtam Consularem vocat 7, 19. f. 18. Principatum Tragicorum Latinorum illi tribuit Quintil. 10, 1, 98. Cum Domitio Afro comparatur in Dial. de corr. eloq. 13, 4. G.

lariter amatus, hoc memoriae amici quasi debitum munus exsolvit. BELLORVM GERMANIAE VI-4 GINTI, quibus omnia quae cum Germanis gessimus bella collegit. Inchoavit, quum in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniae latissime victor ibi periit: commendabat memoriam sui, orabatque, ut se ab iniuria oblivionis adfereret. STUDIOSI TRES, in sex volumina propter amplitudinem divisi: quibus oratorem ab incunabulis instituit et perficit. DVBI SERMO-

Rom. *De vita Q. Pompeii Secundi*. H.

singulariter amatus) Rom. *singulariter est amatus*. Dele est. H.

Est, etiam in Mediceo repertum, tamen probat Cortius. S.

4 *Bellorum Germaniae*) Eorum mentionem facit Tacitus A. 1, 69. Iam rariores sua aetate fuisse indicat Symmachus 4, 18. *Enitar, si fors votum iuvat, etiam Plinii Secundi bella Germanica conquerere*. G.

Inchoavit, quum etc.) Rom. *Inchoavit: Cum in Germania militarem, somnio monitus, adstitit mihi*. Librarius putavit, Plinii minoris verba esse. H.

latissime victor) ut Virg. Aen. 1, 25. *populum late regem*. Nihil igitur caussae erat, cur Harduinus scribi iuberet *latissimae*. G.

Rom. *latissime victor*. H.

Latissimae non primo placuit Harduino. Habet iam Gryphius-Male. S.

memoriam suam) Rom. *memoriam suam*. H.

Cortius: „Sic [*memoriam suam*] libri omnes scripti et excusis: ne te moveat illud *memoriam sui*, quod infictus corrector in Ed. Cellarianam intrusit. Alterum aequè usitatum esse, persuadebunt nostra ad Salust. Cat. cap. XXXI. extr.“

Giergius *memoriam suam* bene revocavit. S.

adfereret) Rom. *adfererem*. H.

5 *Studiosi*; iam tum *studere* simpliciter de literis adhibebant, et *studiosus* erat eloquentiae, quas apex tum studiorum, cupidus. Noster 8, 12, 1. *Colit studia, studiosos amat* etc. *Fecit igitur operi suo titulum Plinius Maior Studiosus*. Est enim *Studiosi* hic calus secundus, ut *Bellorum Germaniae, Dubit sermonis, Naturae historiarum*. Igitur apud Gellium 9, 16, ubi huius operis mentio sit, non legendum videtur, ut est in plerisque libris, *Is libros reliquit, quos Studiosorum inscripsit, sed Studiosi*, quam coniecturam iuvat lectio MS. *studioso*. G.

quibus oratorem ab incunabulis) Rom. *quibus orationem ab incunabulis*. H.

Sic et Mediceus, recte improbante Cortio. Quintilianus quoque oratorem *ab ipsis dicendi velat incunabulis* (p. 7. ed. Burm.) instituit. — Mox *perficit* praestat Cortiano *perfecit*. S.

Dubit sermonis) Saepe advocantur ab antiquis Grammaticis, quod Putfchianus index docet. G.

Fuit igitur opus grammaticum de dubia ambiguaque verborum forma aut significatione. E.

Dubit sermonis octo: scripsit.

NIS OCTO: scripsit sub Nerone, novissimis annis; quum omne studiorum genus paullo liberius et erectius periculofum servitus fecisset. A FINE AVFIDII BASSI TRIGINTA VNVS. NATVRAE HISTORIARVM TRIGINTA SEPTEM, opus diffusum, eruditum, nec minus varium quam ipsa natura. Miraris, quod tot volumina, multaque in his tam scrupulosa, homo occupatus abolverit? Magis miraberis, si scieris, illum aliquamdiu causas actitasse; decessisse anno sexto et quinquagesimo: medium tempus distentum impeditumque qua officiis maximis, qua amicitia principum egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auspicandi causa, sed

Sic interpungo, ut octo sit primus casus, quo ceteri libri omnes enumerantur. H.

Verissime: itaque sic interpunxi. Vulg. *Dubii sermonis octo scripsit*. etc. S.

liberius et erectius) ut historiae, vel politicae, cum de republica, de moribus publicis privatisque libere et graviter disputatur. E.

Rom. paullo liberius et erectius. H.

6 a sine Aufidii) Historiam suorum temporum, iustum opus ab illa temporibus, ubi Aufidius Bassus (Quintiliano laudatus 10, 1, 104) desierat. Vid. Plin. H. N. praef. it. 2, 83. f. 85. it. 2, 105. f. 106. G.

Naturae historiarum) Quod solum opus naufragium illud infelix evasit, et vel solum bibliothecae instar est. G.

7 si scieris) Rom. si scires, malo, pro scieris. H.

Immo pro scires, formam contractam, quam librarii saepe oblitterarunt. Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 18, 19. 45, 5, 12. S.

illum aliquamdiu causas acti-

tasse) Rom. *illum causas actitasse aliquamdiu*. H.

medium tempus) Inter causas agendas et mortem interiectum. G.

distentum impeditumque etc.) Rom. *distentum impeditumque tam officiis maximis, quam amicitia principum egisse*. H.

Qua — qua — ut exquisitius, a Plinii manu profectum. Tam — quam — pro glossmate habendum, quod et alibi illam formam expulit. Vid. Drakenb. ad Liv. 2, 35, 4. S.

8 *Vulcanalibus*) Quae incidunt, Calendariis antiquis testibus, in X Kal. Sept. G.

auspicandi causa) Initium bene ominati faciendi, quod Vulcani sacrum moneret homines, nunc eius h. e. ignis beneficio opus esse incipere ad obeunda negotia: ut Ianuarius Kalendis (Ovidio teste Fast. 1, 169.)

Quisque suas artes ob idem declinat agendo,

Nec plus quam solum re-
stificatur opus.

Vid. Schoetg. ad Colum. 11, 2, 98. Nam etiam rustici *auspiciantur* Kal. Ian. G.

studendi, statim a nocte multa: hieme vero, hora septima; vel quum tardissime, octava, saepe sexta. Erat sane somni paratissimi, nonnunquam etiam inter studia instantis et deserentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum imperatorem: nam ille quoque noctibus utebatur: inde ad delegatum sibi officium. Reversus domum, quod reliquum erat temporis, studiis reddebat. Post cibum saepe

hora septima) Si observes, quae ad 3, 1, 8. de ratione horarum dicta sunt, patebit, circa brumam Vitae Romanae convenire ipsam nostram h. 12.; Villuae h. 1. m. 20. Villuae h. 2. m. 40. G.

saepe sexta) Duo verba *saepe sexta* Rom. desunt. Statim idem liber: *Erat sane somni paratissimi, nonnunquam etiam inter ipsa studia instantis et deserentis.* H.

paratissimi) Qui praesto esset, quocumque tempore opus esset, adeo ut somni causa interrumpere laborem nihil opus esset, cuius, quocumque otio se offerente, parata esset facultas. Firmavit hanc lectionem Cortius, meritoque alteri *paratissimi* praefereendam ostendit. *Paratissimi* non differt a summa vigilantia. *Paratissimi* etiam Heusinger. Emeadd. 2, 10. p. 276. ex vet. libro suo. G.

Interpretes h. l. non viderunt, quo consilio Plinius haec verba: *Erat sane — deserentis.* adiecerit, minime certe omnium illi, qui *paratissimi* defendebant, quod ab hoc loco alienissimum est. Laudat Plinius avunculi *summam vigilantiam*, haud dubie, ut virtutem. Quodsi autem vigilantia non naturae aliqua imbecillitate, sed virtute constat, necesse est, ut saepe cum somno obrepente, instante et urgente luctandum sit, ut eum contentione et proposito subigas et vincas. Ut igitur huius vigilantiae pretium et avun-

culi constantiam declaret, dicit eum alioqui fuisse *somni paratissimi*, h. e. non primum natura ad vigilandum, sed ad somnum potius, qui ei instaret saepe inter studia, sed et eum desereret, victus nempe, veluti abactus hominis continentia et vigore. Habet etiam locus, nili me meus sensus fallit, iucundam imaginem ex prosopopoeia. Somnus vigilantissimo homini adstat, eique instat saepe, si eius vigilantiam expugnare possit: sed illa vigilantiae virtus maior est. Quoties instat somnus, toties velut remissus et repudiatus eundem deserit. E.

Quominus Ernestii rationem, solerter illam quidem excogitatum, sequar, impediunt verba *et deserentis*. Hoc enim Plinius si dicere voluit, particula, non copulante, sed adversante uti debuit. An igitur levi mutatione (cf. mox ad 13.) corrigemus *se d deserentis*? Non puto. Vidit, opinor, ipse Ernestius hunc scopulum, interpretandoque callide circumvectus est. Equidem teneo rationem Cortii, probatam item Gesnero, nuperque Gierigio. Quid I. A. Ernestio de hoc loco visum sit, docet Gesneri ad eum Epistola. S.

9 nam illa quoque noctibus) Rom. nam illo quoque noctibus, perperam. H.

quod reliquum erat temporis) Rom. quod reliquum temporis, sine verbo erat. H.

Omittunt plurimi libri: et melius abest. Sic mox: *si quid otii.* S.

pe (quem interdium levem et facilem veterum more fumebat) aestate, si quid otii, iacebat in sole: liber legebatur: adnotabat excerpebatque. Nihil enim legit, quod non exciperet. Dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesset. Post solem plerumque frigida lavabatur. Deinde gustabat, dormiebatque minimum. Mox, quasi alio die, studebat in coenae tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, et quidem cursim. Memini quendam ex amicis, quum lector quaedam perperam pronuntiasset, revocasse et repeti coëgisse: huic avunculum meum dixisse, *Intellexeras nempe? quum ille adnuisset, Cur ergo revocabas? decem amplius* 13 *versus hac tua interpellatione perdidimus.* Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat aestate a coena, luce; hieme, intra primam noctis; et tanquam aliqua lege cogente. Haec inter medios labores 14 *urbisque fremitum.* In secessu solum balinei tempus studiis eximebatur. Quum dico balinei,

10 *levem et facilem*) Post quem lavandae non sunt manus Sen. epist. 83. Laudat de hoc more Curtius Ios. Wasse ad Gall. de rep. ordin. 1. in Add. p. 313. sq. G.

iacebat in sole) Haec apertio s. insolato veterum, diaeteticae medicinae pars non parva: ad hanc bonus *heliocaminus* 2, 17, 20. Vid. P. Victor. V. L. 21, 13. G.

adnotabat excerpebatque) Rom. adnotabat, excerpebat. H.

Placet h. l. slyndeton. S.

11 *gustabat*) Haec gustatio non coenae initium est, s. *promulsis*, ut alias: sed cibus siccus inter prandium et coenam sumtus. Vid. Salmaf. ad Vopisci Tac. 2. p. 614. sq. G.

Super hanc) Secunda infra 4, 22, 6. *De eius nequitia sanguinariisque sententis in*

commune omnes super coenam loquebantur. S.

12 *versus*) Non sunt, ut Gregorio vilum, segmenta maiora et minora periodorum, sive commata, sed quae vulgo, parum sane latine, *lineae* dicuntur. Vid. Vossium de Vit. Serm. 1, 26. pag. 112. sq. S.

13 *et tanquam aliqua lege cogente*) Rom. sed tanquam aliqua lege cogente. H.

Sed etiam liber Medicus. Male. „Saepissime scribae vuculas „et ac sed perperam commutaturunt. — Praesertim autem id „facile accidere potuit, si vox „praecedens litera s. finiret.” Drakenb. ad Liv. 21, 26, 6. S.

14 *In secessu*) Quoties curandi corporis aut animi causa in villam secesserat. Haec adnotare nihil attinebat, nisi mirifica quaedam hic alii traderent. Hoc etiam ad proximam observationem pertinet. G.

de interioribus loquor. Nam dum defringitur tergiturque, audiebat aliquid aut dictabat. In itinere, quasi solutus ceteris curis, huic uni vacabat. Ad latus notarius cum libro et pugillaribus, cuius manus hieme manicis muniebantur, ut ne coeli quidem asperitas ullum studiis tempus eriperet: qua ex caussa Romae quoque sella vehebatur. Repeto, me correptum ab eo, cur ambularem. *Poteras, inquit, has horas non per-*

de interioribus) studiis intellige, h. e. altioribus, ad quae adcuratiore meditatione opus esset. Vid. Cic. de N. D. 3, 16. It. fam. 3, 10. post med. et 7, 33. med. G.

Rectissime Gesnerus, quidquid contra dixerint alii, etiam recentissimi interpretes, qui loci sensum non perviderunt, et suis sententiis turbaverunt. Plinius dicit, *solum balinei tempus studiis eximi*. Sed hoc ipse eo restringit, ut dicat, se non omnino de omnibus studiis, sed de interioribus tantum loqui. Nam etiam in balineo, dum defringitur et tergitur, audiebat aliquid, aut dictabat. Haec scilicet erant leviora studia, levior animi contentio balineo apta. Interiora tantum, h. e. altiora, difficiliora, contentiora studia remittebat et excludebat a balineo, a quo talis acrior mentis intentio aliena, et valetudini noxia fuisset. E.

Assentire viris egregiis, nisi verborum structura clarissime reclamaret. Interiora non possunt non de balineo intelligi. Interpretor res, quae in secretioribus balinei locis sunt, i. e. lotiones; quibus opponuntur exteriora, puta strigilis usus etc. Ceterum locus, ut qui maxime, sanus. S.

dum defringitur tergiturque) Rom. cum defringitur tergiturque. H.

defringitur) Sic legendum, cura de auferendis strigili sordibus sermo est, ostendit; post alios

Cortius. De ipso opere vid. Mercurial. de arte gymn. 1, 8. et Eschenbach. de unct. gentil. Diss. Acad. p. 483. G.

15 notarius) Tachygraphus, qui adhibitis notis, h. e. vocum compendiis, celerrime quamvis loquentis voces excipere posset. *Scriptor velox.* (Manil. 4, 160.) *cui litera verbum est, Quique notis linguam superet, cursimque loquentis Excipiat longas nova per compendia voces.* Huius, (Martial. 14, 208.) *Curant verba licet, manus est velocior illis: Nondum lingua suum, dextra peregit opus.* G.

ullum studiis tempus) Rom. ullum studii tempus, non studiis. Sic tempus audiendi conterunt lib. 1. epist. XIII, 2. H.

sella vehebatur) Clausa, puto, ob interpellatores, et in qua sedendi facultas; quod legenti commodius. G.

16 me correptum ab eo, cur ambularem.) Notanda constructio, profecta illa ex studio brevitas. Simile breviloquentiae exemplum in Ciceron. Epist. ad Attic. 3, 15. inquit. *unam, qua me obiurgas, ut sim firmior.* ubi inepte liber Antonianus: *qua me obiurgas et rogas, ut etc.* Ne igitur cur in cum mutes. S.

has horas non perdere) si studiis impenderes. Generalis adponitio: nec de rectione in sella cogitandum. S.

- dere.* Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod
 17 studiis non impertiretur. Hac intentione tot ista
 volumina peregit, Electorumque commentarios
 centum sexaginta mihi reliquit, opisthographos
 quidem et minutissime scriptos: qua ratione mul-
 tiplicatur hic numerus. Referebat ipse, potuisse
 se, quum procuraret in Hispania, vendere hos
 commentarios Largio Licinio quadringentis milli-
 bus nummum: et tunc aliquanto pauciores erant.
 18 Nonne videtur tibi, recordanti quantum legerit,
 quantum scripserit, nec in officiis ullis, nec in
 amicitia principum fuisse? rursus, quum audis,
 quid studiis laboris impenderit, nec scripsisse sa-

17 *Electorum*) h. e. excer-
 ptorum, silvae cuiusdam obser-
 vationum, e qua materia libris
 futuris peteretur. G.

opisthographos) etiam in aver-
 sa pagina scriptos, cum volumi-
 na alias in adversa tantum scri-
 berentur. Vid. Scalig. ad Gui-
 landi de papyro p. 45. Salm. ad
 Vopisri Firmum c. 3. p. 701.
 sq. G.

minutissime scriptos) Sic et
 Rom., ut Medic. H.

Al. *minutissimis scr.* scil. lite-
 ris. S.

Largio Licinio) Ventoso ho-
 mini et fallae choragium gloriae
 undique corroganti, ut apparet
 etiam ex 2, 14, 9. G.

Pro *Largio* al. hic et altero
 Secundi loco *Lartio*, *Lartio*.
 Vid. de hac varietate Interpr.
 ad Liv. 2, 10, 6. ad Eutrop. 1,
 12. S.

quadringentis m. n.) Nostrae
 pecuniae floreni Imperiales s.
 Rhenani 20000. Summa lucu-
 lenta, pro qua bibliothecam ho-
 dis emas minime contemnen-
 dam. G.

18 *nec in amicitia princ-*
pum) Rom. *nec in amicitia*
principis, unius Vespasiani. H.
 Ita et Corrius cum Gierigio.
 S.

quid studiis laboris impen-
derit) Sic etiam Rom. H.

Bene Gierigius haec ita refrix-
 it: *quid studii laboribus*, ut
 oppositio tibi constet. *Labores*
 autem officia et negotia publica
 dicit. Ea tamen sententia ut ab-
 solvatur, necesse est, ut mox *sa-*
tis expungatur, quod nunc certe
 otiosum est. E.

Locus sanctissimus nulloque iura
 a viris doctis tentatus, in qui-
 bus maxime taxandus Gierigius,
 qui, ut suam *τοῦ κειμένου πα-*
γαδιόγησιν tueatur, secundum
 communes neglexisse scribendi le-
 ges dicere sustineat. Verissime
 Corrius: „Sensus est apertus. Si
 „reputes, quantum legerit et scri-
 „pserit, non credas eum officiis
 „et amicitia principis districtum
 „fuisse: illae enim occupationes
 „omnia apud alium impedivissent,
 „ne licuisset per eas tantum le-
 „gere, tantum scribere. Rursus
 „si consideres, quantum laboris
 „studiis impenderit, nec scripsis-
 „se satis nec legisse videbitur:
 „nam ista sua instantia et inten-
 „tissimo studio longe plura lege-
 „re, longe plura scripta relinque-
 „re potuisset. Nibi profecto in
 „his obscurum, aut absolum.“
 Nimirum Plinius avunculum suum
 non tam laudat, quod tot libros
 legerit scripseritque, ut nulli alii

tis nec legisse? Quid est enim, quod non aut illae occupationes impedire, aut haec instantia non possit efficere? Itaque soleo ridere, quam ¹⁹ me quidam studiosum vocant, qui, si comparer illi, sum desidiofissimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia distringunt? Quis ex istis, qui tota vita literis adfident, collatus illi, non quasi somno et inertiae deditus erubescat? Extendi epistolam, quam ²⁰ vis hoc solum, quod requirebas, scribere destinassem, quos libros reliquisset. Confido tamen, haec quoque tibi non minus grata, quam ipsos libros, futura: quae te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad simile aliquid elaborandum, possunt aemulationis stimulis excitare. Vale.

VI.

Statuam Corinthii aeris in templo patriae posturus, rogat, ut basis ex marmore paretur.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Ex hereditate, quae mihi obvenit, emi proximè Corinthium signum, modicum quidem, sed festi-

sci vacasse videatur, quam quod studiis tantum impenderit laboris, ut plures etiam legere ac scribere potuisse putes. Sane qui perire omne tempus arbitratus est, quod studiis non impertiret, et quidquid legeret, tanta intentione excerpsit, ut librorum futurorum materia incredibiliter cresceret, licet plurimos libros legerit scripseritque, tamen nec legisse satis videtur nec scripsisse. S.

instantia) quae censetur non tantum legendo scribendoque,

sed etiam audiendo, dictando, excerptando, commentando etc. S.

¹⁹ Ego autem — — *distringunt*) Ita et Rom. H.

²⁰ *Extendi epistolam* etc.) Rom. *Extendi epistolam, quamvis cum hoc solum.* Duplex lectio, cum in aliis *cum*, in aliis *quamvis* scriptum fuisset. Antiquius esse puto *cum*, cuius interpretatio est *quamvis*. H.

haec quoque tibi non minus grata) Rom. *haec quoque non minus grata, sine tibi.* H.

vum et expressum, quantum ego sapio, qui fortasse in omni re, in hac certe perquam exiguum sapio: hoc tamen signum ego quoque intelligo.
 2 Est enim nudum, nec aut vitia, si qua sunt, celat, aut laudes parum ostentat. Effingit senem stantem: ossa, muscoli, nervi, venae, rugae

VI, 1 *in hac certe perquam exiguum*) Imitaturne Ciceronem suum? qui in Verrina oratione de signis passim ac studiose subtiliorem intellectum harum rerum dissimulat, ut eo magis illo nobilium quorundam morbo carere videatur, qui intelligendi isto ambitu se solos dignos haberi vellent, qui pretiosas tabulas, signa, vascula et reliquam luxuriei eruditae suppellectilem possiderent. Vid. Verr. 4, 2 et 3. G.

Simillimum in simillima re Ciceronis de se iudicium est in Act. II. Verr. 36. ubi post enarrata varia artis opera, quae Verres abduxerit, *etiam capella est quaedam*, inquit, *ea quidem mirae, ut etiam nos, qui rudes harum rerum sumus, intelligere possimus, scite facta et venuste.* E.

2 *Est enim nudum*) Ita loquitur, quasi difficilius putet de vestito signo, quam de nudo iudicare; quo quidem ipso forte probat, se non nimis multum hac in re intelligere. Quid enim? non aequae facile, quin facilius est videre, si quid in pallio vel toga statuae peccatum sit, quam si in surae musculo, vel flexu digiti? G.

Mirae interpretum de hoc loco sententiae sunt. Ceaneros putabat Plinium ita locutum esse, quasi difficilius putasset de vestito signo, quam de nudo iudicare, cum tamen facilius sit videre, si quid in pallio vel toga statuae peccatum sit, quam si in surae musculo vel flexu digiti,

Gierigius statuit, Plinium iucunde iocari, et animi causa de statua loqui, ut de homine, qui vitia corporis velat: sed quo hic iocus nunc pertineat, vel quem sensum habere possit, non dicit. Neutrum ego credo. Primum Plinius dicit se, ut in omni re, ita in statuarum arte iudicanda *exiguum sapere*: hoc venustiae modestiae erat fateri. Iam addit, *se hoc signum tamen intelligere.* Cur? *est enim nudum* etc. Haec optime cohaerent. Nempe facilius profecto est *signum nudum*, praesertim ita *expressum*, ut describitur, *intelligere*, h. e. eius pretium statuere vitiiis aut virtutibus cognoscendis. Nemo enim, nisi qui sit plane, stupidus et iners, ita omnis naturae corporis humani, et artis ignarus est, ut iudicare non possit, in nuda statua membrorum compositio, flexusque recti sint an pravi, ossium, nervorum, ceterarumque partium corporis situs, flexus naturae respondeant nec ne. Et haec omnia in senilis corporis forma expressiora esse solent. In signo vestito difficilius est artem artificis iudicare propterea, quod plicarum iactus et compositio non ita constituta est natura, sed magis arbitraria, et ex artis interioribus quibusdam regulis pendens, quae non nisi a peritissimis existimatoribus, et longo usu intelligi possunt. locutum fuisse Plinium, tum fortasse statuerem, si de nuditate muliebri sermo esset: sed quis sanus in decrepiti senis nuditate iocandi occasionem caperet, aut aliquam cupiditatem sentiat? K.

etiam ut spirantis apparent: rari et cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum: pendent lacerti, papillae iacent, recessit venter. A tergo quoque eadem aetas, ut a tergo. Aes 3 ipsum, quantum verus color indicat, vetus et antiquum. Talia denique omnia, ut possint artificum oculos tenere, delectare imperitorum. Quod 4 me, quamquam tirunculum, sollicitavit ad emendandum. Emi autem, non ut haberem domi, (neque enim ullum adhuc Corinthium domi habeo) verum ut in patria nostra celebri loco ponerem; ac potissimum in Iovis templo. Videtur enim 5 dignum templo, dignum deo donum. Tu ergo, ut soles omnia, quae a me tibi iniunguntur, suscipe hanc curam, et iam nunc iube basim fieri, ex quo voles marmore, quae nomen meum honoresque capiat, si hos quoque putabis adden-

ut spirantis) Iam advocata huc sunt spirantia molliter aera ex Virg. Aen. 6, 848. G.

Sic et Graeci in signis τὸ ἤμφορον laudant. Plena harum laudum Anthologia Graeca. Vid. Hufschke Anal. Crit. p. 61. Iacobs ad Epigr. adesp. CCXLV. S.

rari et cedentes capilli) Ita etiam Rom. H.

cedentes capilli) Interpretor defluentes, deficientes, propter quod iam rari sunt. G.

exile collum) Ut larynx, tendines, venae, ob carnis et pinguedinis defectum, appareant. G.

pendent lacerti) Lacerti non iam rotundi sunt, substricti, torulique; sed pensiles et flaccidos musculos, ab una modo parte haerentes, habent. G.

papillae iacent) μασὸς ἰνερ-
κλήδην Agathias XIII. 5. S.

recessit venter) Rom. venter recessit. H.

3 ut a tergo) Quantum nimirum a tergo ostendi potest, in quo non tot expressa aetatum

vestigia in oculos incurrunt scilicet. G.

Vid. ad epist. 5, 5. S.

vetus et antiquum) Utitur hoc loco Ruhkkenius in nota exquisitae doctrinae referta ad Vellei. pag. 64. Graecis exemplis ab eo congestis accedant haec. Aeschyl. Eumen. 730. Ἰ. Σὺ τοι παλαιὸς δαίμονας καταφθίσας, ἴπνην περηπάτησας ἀρχαίης θεάς. (Sic locum cum Stanleio corrige, a ceteris, si me audis, manum abstinens. Confusionis vocum οὐδὲς et ἴπνησ alius exemplum reperies in Etymol. M. col. 394. 52. coll. Aristoph. Nub. 416.) Marcellinus de Thucyd. Vita pag. 8 ed. Duker. ἢ ἐπιπλασίον δὲ χρῆται, τῆ ἀρχαίᾳ Ἀρθίδι, τῆ παλαιᾷ. S.

artificum oculos) Ita et Rom. sine etiam. H.

Nimirum al. artificum etiam oculos. S.

5 dignum templo, dignum deo) Cic. Verr. 4, 28. de candidalabro Antiochi, dignam rem esse regno Syriae, dignam regno munere, dignam Capitolio. G.

- 6dos. Ego signum ipsam, ut primum invenero aliquem, qui non gravetur, mittam tibi: vel ipse, quod mavis, adferam mecum. Destino enim (si tamen officii ratio permiserit) excurrere isto.
- 7 Gaudes, quod me venturum esse polliceor: sed contrahes frontem, quum adiecero, ad paucos dies. Neque enim diutius abesse me sinunt eadem haec, quae nondum exire patiuntur. Vale.

VII.

Silium Italicum, quem decessisse nuntiat, meritis laudibus ornat.

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

- Modo nuntiatum est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia vitam finisse. Causa mortis, valetudo. Erat illi natus insanabilis clavus, cuius taedio ad mortem irrevocabili constantia decurrit: usque ad supremum diem beatus et felix, nisi quod minorem e liberis duobus amisit, sed maiorem melioremque, florentem, atque etiam consularem reliquit. Laeserat famam suam sub Nerone; credebatur sponte accusasse: sed in Vitellii amicitia sapienter se et comiter gesserat: ex proconsulatu Aliae gloriam reportaverat: maculam veteris industriae laudabili otio abluerat.
- 4 Fuit inter principes civitatis sine potentia, sine

7 sed contrahes frontem Rom. sed tamen contrahes frontem. Mox eadem: Neque enim diutius abesse me eadem. Deest verbum sinunt, ut patiuntur repetatur. Ita et Curtius. H.

VII, 1 vitam finisse) Rom. finisse vitam. H.

2 minorem e liberis) Rom. minorem ex liberis. H.

3 sponte accusasse) Nemine deferente, ut a provinciis deferantur accusationes contra magistratus suos viris eloquentiae et integritatis laude florentibus. Taceo quod sub tyranno accusare semper fere invidiosum est. G.

veteris industriae) forensis illius, qua supra sponte accusasse dicebatur. E.

invidia. Salutabatur, colebatur, multumque in lectulo iacens, cubiculo semper non ex fortuna frequenti. Doctissimis sermonibus dies transigebat, quum a scribendo vacaret, scribebat carmina maiore cura quam ingenio, nonnunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Novissime, ita suadentibus annis, ab urbe secessit, seque in Campania tenuit: ac ne adventu quidem novi principis inde commotus est. Magna Cae-

4 multumque in lectulo) h. e. idque multum, vel, et multum quidem. Ita avunculus nostri aliquoties praeterque ponit, pro et praeter ea. G.

non ex fortuna) Poterat etiam, pro fortuna dicere. Cubiculum Sillii frequentius fuit, quam in homine, qui ad otium se contulisset, qui sine potentia esset, praeterea aegrotio, et mox morituro, filio herede, putares: talem enim plerumque alia deserunt. *Cortius legit, non ex fortuna praesenti, ac totum hoc refert ad salutabatur, colebatur. Sed duriusculum sic videtur illud cubiculo semper: neque enim puto dici colebatur semper cubiculo; minus etiam iungi potest cum participio iacens, quod adiunctum sibi suum iam habeat lectulo. Neque sane est, cur impeditum adeo sermonis genus tribuamus Plinio, cum frequentii non minus magnas auctoritates habeat altero praesenti. G.

Giergius novissime hunc omnem locum sic interpunctum edidit: Salutabatur, colebatur: multumque in lectulo iacens, cubiculo semper non ex fortuna frequenti, doctissimis sermonibus dies transigebat, cum a scribendo vacaret. Sed nec satis Græca, nec gravia sunt argumenta, quibus ille vel ad commendandam mutationem suam, vel ad retardandam lectionem pristinam usitur. L.

Salutabatur, colebatur, multumque in lectulo iacens, cubiculo semper, non ex fortuna, frequenti, doctissimis sermonibus dies transigebat. Haec cum Rom. inter se connexa exhibeo, a quo in solo nomine frequentii dissentio. Nam pro eo in Rom. et in aliis quibusdam est praesenti. Sed frequentii editum est ab Aldo, Catanæo aliisque, qui id alteri lectioni praesertim viderunt. Putavi aliquando a Plinio scriptum fuisse, non ex fortuna praesente frequentii; sed id dubius in medium adfero. Multos quotidie salutatores ad eum confluisse, ait, qui non fortunae, sed homini, essent amici, ita ut cubiculum semper frequens esset. Cum his, in lectulo frequentius iacentem, doctissimos sermones explicare, hisque dies transigere, solitum fuisse. Hinc nova incipit sententia. Cum a scribendo vacaret, (scribebat carmina maiore cura, quam ingenio) non nunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Neminem fore puto, qui, quanto mea haec interpunctio verior sit vulgata, non sentiat, quae verbis per se clavis tenebras obduxit. H.

Probo Heusingeri rationem. Ita si interpungas, omnes huius loci salebras complanantur. S.

6 suadentibus annis) ob le-

nectutem. Vid. supra 3, 1, 11. et 2, 14, 14. G.

novi principis) Traianum e

laris laus, sub quo hoc liberum fuit: magna il-
 8 lius, qui hac libertate ausus uti. Erat Φιλικάλος
 usque ad emacitatis reprehensionem. Plures iis-
 dem in locis villas possidebat, adamatisque no-
 vis, priores negligebat. Multum ubique libro-
 rum, multum statuarum, multum imaginum, quas
 non habebat modo, verum etiam venerabatur:
 Virgilii ante omnes, cuius natalem religiosius,
 quam suum, celebrabat; Neapoli maxime, ubi
 monumentum eius adire, ut templum, solebat.
 9 In hac tranquillitate annum quintum et septuage-
 simum excessit, delicato magis corpore, quam
 infirmo. Utque novissimus a Nerone factus est
 10 consul, ita postremus ex omnibus, quos Nero
 consules fecerat, decessit. Illud etiam notabile,
 ultimus ex Neronianis consularibus obiit, quo
 11 consule Nero periit. Quod me recordantem, fra-
 gilitatis humanae miseratio subit. Quid enim tam

Germanico bello defuncto Nerva
 redeuntem signari, apparet. G.

7 qui hac libertate ausus uti)
 Rom. qui hac libertate ausus
 est uti. H.

Addidit verbum substantivum
 Cortius ex libris suis, additu-
 rusque erat Ernestius. Bene.
 Saepe excidit est, si vox prae-
 cedens in s delineret. Exempla
 peto ex notis Drakenborchii ad
 Liv. 2. 33. 5. 9, 26. 6. S.

8 Plures iisdem in locis vil-
 las possidebat) Rom Pluris
 iisdem locis villas possidebat.
 Ita paullo post: Virgilii ante
 omnis, [pro omnes] cuius na-
 talem religiosius, quam suam,
 plemin. genere) celebrabat. H.

Virgilii — natalem) Religio
 ea tempestate solennis. Martial.
 12, 68. Octobres Maro conse-
 cravit Idus. Idus saepe colas
 et has et illas, Qui magni ce-
 lebras Maronis Idus. Sic Epi-
 curi natalem sui celebrabant; sic,
 ut in poetis maneamus, splendi-
 dissimo carmine (Silv. 2, 7.) Lu-

cani defuncti natalem celebravit
 Papinius. Simili causa ducti
 Christiani natales martyrum suo-
 rum, h. e. dies quibus ad vitam
 meliorem per cruciatum transie-
 rant, colere instituerunt: quem-
 admodum etiam ad monumenta
 eorum et cineres adire non dis-
 pari religione coeperunt. Vid.
 quos hic laudat Cortius. G.

Neapoli) Ubi repertum epita-
 phium ex Mabillonii Museo Ital.
 p. 112. memorat Cellarius: SI-
 STITE VIATORES QVAESO
 PAVCA LEGITE HIC MARO
 SITVS EST. G.

ut templam) Sic Statius Silv.
 4, 4, 54. Maroneum templum,
 eodem Cellario monente, dixit.
 G.

9 In hac tranquillitate etc.)
 Similiter supra 2, 1, 4. de Vergi-
 nio Ruto: Annuum tertium et
 octogesimum excessit in altissi-
 ma tranquillitate. — Usus est
 firma valetudine. S.

10 miseratio subit) Rom. mi-
 seratio subit. H.

circumcisum, tam breve, quam hominis vita longissima? An non videtur tibi Nero modo fuisse, quum interim ex iis, qui sub illo gesserant consulatum, nemo iam superest? Quamquam quid hoc miror? Nuper Lucius Piso, pater Pisonis illius, qui a Valerio Festo per summum facinus in Africa occisus est, dicere solebat, *Neminem se videre in senatu, quem consul ipse sententiam rogavisset.* Tam angustis terminis tantae multitudinis vivacitas ipsa concluditur: ut mihi non venia solum dignae, verum etiam laude videantur illae regiae lacrymae. Nam ferunt, Xerxem, quum immensum exercitum oculis obisset, illacrymasse, quod tot millibus tam brevis immineret occasus. Sed tanto magis hoc, quidquid est temporis, futilis et caduci, si non datur factis, (nam

Ita omnes, opinor, libri. Videtur scripsisse aut scribere voluisse Heusingerus: *m. subitt.* Talis enim fluctuatio librorum in compositis verbi eo frequentissima. S.

11 *Nero modo fuisse*) Cod. Arn. *Neronem modo fuisse.* non male: quanquam exempla huius constructionis, librorum culpa fortasse hic illic oblitteratae, per raro offeruntur. Cicero Tusc. Quaes. 5, 5. *Non mihi videtur, ad beate vivendum satis posse virtutem.* Mox Mediceus liber: *modo modo fuisse.* Verissime, adque vim sententiae efficacissime. Miror, egregiam hanc lectionem Cortio non dignam visam esse, quam in ordinem reciperet. Melius de hoc Plinii loco N. Heinsius ad Petron. T. I. p. 257. ed. Burm. ubi omnino vide. S.

12 *quid hoc miror*) Rom. *quid haec miror.* H.

Hic singularis praeterendus. S.

13 *tantae multitudinis*) Ant. Sullam CCC Senatores: post Iulii Caesaris necem Antonii nundinationibus supra mille: Au-

gustus revocavit ad DC. vid. viri docti ad Sueton. Aug. 35. Per tantas turbas, quae in haec tempora inciderunt, minus mirum fuit, L. Pisonem DC hominibus sui ordinis supervixisse. G.

Xerxem) *Xerzen* recte scribi ostendit hic Cortius. Historia est apud Herodotum 7, 45. sq. Causam ipse reddit lacrymarum suarum hanc: *ὡς βραχὺς εἶναι ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τοῦτ' ἔστιν ἡ ἰσότης τοσούτων, οὐδέ τις εἰς ἑκατόν ἔτος ἠσκήσει.* At, o bone, non opus erat centum annis. Egregia tua opera factum est, ut pauci decem aut duos adeo annos supervixerint. G.

14 *Sed tanto magis hoc*) Rom. *Sed eo magis hoc.* H. *si non datur etc.*) Rom. *si non datur factis* — — nos certe studiis memoriam proferamus. Sed memoriam adscripsit, qui Plinii mentem parum percepit. H.

Nos ante certe, in aliis quoque libris repertum, Cortius iure adscivit. Aliena manus (Imperatoris: vide mox), nos, sibi opponuntur. S.

horum materia in aliena manu) certe studiis proferamus: et quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.
 15 Scio te stimulis non egere; me tamen tui caritas evocat, ut currentem quoque instigem, sicut tu soles me. Ἀγαθὴ δ' ἔστι, quum invicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

VIII.

Tribunatum Suetonio impetratum, ipso petente, in alium se translaturum, significat.

C. PLINIUS TRANQVILLO SVO S.

Facis pro cetera reverentia, quam mihi praestas, quod tam solícite petis, ut tribunatum, quem a Neratio Marcello, clarissimo viro, impetravi tibi, in Caesennium Silvanum, propinquum tuum, 2 transferam. Mihi autem sicut iucundissimum, ipsum te tribunum, ita non minus gratum, alium per te videre. Neque enim esse congruens arbitror, quem augere [honoribus] cupias, huic

materia in aliena manu) Non potest, ut hoc utar, vir magnus bellum gerere, causas agere, prout ipsi visum fuerit, sed uti se res dant, et occasiones rerum. Ita Clodium *materia* gloriae Milonis vocat Tullius pro Milone c. 13. vid. ad Quintil. 2, §. 12. G.

Errat Gesnerus: magis etiam Gierigius, de Plinii pietate erga Deos cogitans. Vero Catanaeus de Imperatore interpretatur. Cf. ep. 20, 12. Sic Tullius, quoad respublica stetit, factis immortalitatem nominis consecutus est: eversa illa, ut amissae desiderium libertatis le niret, literarum studio se tradidit. S.

quatenus) quoniam. Vid. Freinsheim. Ind. in Florum h. v. Oudendorp. ad Sueton. pag. 610. S.

15 Ἀγαθὴ δ' ἔστι) Hesiod. Oper. 24. de aemulatione artificum omnis generis, quae acuat illos et excitet, vincendi et optime omnia agendi studio. G.

VIII, 1 *pro cetera reverentia*) Ut 2, 16, 1. Tu quidem pro cetera tua diligentia: G.

2 *augere [honoribus]*) Abest posterior vox in Mediceo codice, et commode potest abesse. Augere enim, ut ἀύξω, etiam cum solum est, honoris et amplitudinis adiunctam notionem habet. Vid. Curtius hic et ad Sall.

pietatis titulos invidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Videoque etiam, quum sit egregium et mereri beneficia et dare, utramque te laudem simul adsequuturum, si, quod ipse meruisti, aliis tribuas. Praeterea intelligo, mihi quoque gloriae fore, si ex hoc tuo facto, non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantum tribunatus posse, verum etiam dare. Quare ego 4 vero honestissimae voluntati tuae pareo. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum est: ideoque liberum est nobis Silvanum in locum tuum subdere: cui cupio tam gratum esse munus tuum, quam tibi meum est. Vale.

IX.

Singulos actus et eventum accusationis Classici enarrat.

C. PLINIUS MINUCIANO SVO S.

Possum iam perscribere tibi, quantum in publica provinciae Baeticae causa laboris exhauste

Aug. 86, 3. Ne tamen plane eam vocem delerem, fecit, quod sequitur, *Qui sunt omnibus honoribus pulchriores.* G.

Mox in multis MSS. et editis legitur *titulis*, quod et Gierigius expressit. E.

Rom. quem augere cupias. Non adicitur *honoribus*, ut vulgo. Eadem: *huc pietatis titulis invidere*, servato Plinii more. H.

Honoribus bene tuetur Gierigius, uncos idem amovens, qui nec Ernestio probabantur. De *titulis* vid. Heusinger. ad 1, 10, 12. S.

3 *alitis tribuas* Rom. *alitis tribuas.* H.

Bene. Sic et Cortius ex libris suis, quem Gierigius secutus est. S. non gerere tantum tribunatus) Rom. non gerere tantum tribunatum. H.

4 *Quare ego vero*) Offendit quosdam haec compositio. Sed similis est illa 8, 8, 7. *Quamquam tu vero*: et plane eadem 4, 17, 11. *Quare ego vero Correlliae* etc. G.

in numeros) in catalogum militum. vid. Interpp. ad Sueton. Vespas. 6. E.

Rom. nomen in numero relatum est. H.

quam tibi meum est) Rom. *quam tibi meum*, sine verbo est. H.

IX, 1 *in publica — causa*) de qua supra 3, 4. G.

2 rim. Nam fuit multiplex, actaque est saepius cum magna varietate. Unde varietas? unde plures actiones? Caecilius Classicus, homo foedus et aperte malus, proconsulatum in ea non minus violenter quam sordide gesserat, eodem 3 anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Baetica, ex Africa Classicus. Inde dictam Baeticorum (ut plerumque dolor etiam venustus facit) non illepidum ferebatur: 4 *Dedi malum et accepi*. Sed Marius una civitas publice, multique privati reum peregerunt; 5 in Classicum tota provincia incubuit. Ille accusationem vel fortuita vel voluntaria morte praevertit. Nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen: ut enim credibile videbatur, voluisse exire de vita, quum defendi non posset;

2 unde plures actiones?) Ab hoc commate abesse debere interrogationis notam, monuit Caesaronus: sed non indicavit causam. Nobis videbatur retinenda, ut gemina interrogatione argumentum totius narrationis indicetur. G.

Rom. Unde plures actiones? Non mutandum videtur. H.

in ea) va ad Baeticam referendum esse, sponte apparet: ut ineptum sit secundum hic negligentiae arcessere. Plurima in veterum libris leguntur, ubi illos dicas dormitasse, si nostrorum hominum praeccepta stili pro norma scribendi habeas. S.

in Africa Marius) te quo supra 2. 11. G.

5 dolor etiam venustus facit) Plura ex hoc genere in Verrem Tullius, v. g. 4, 43. Nunquam tam male est Siculis, quin aliquid facere et commode dicant etc. Venustatem vero etiam in facetiis et iocis sedem habere, non ex Seneca modo constat, cuius loca hic laudavit Cellarius: sed etiam ex Cicerone, v. g. Fam. 15, 21. med.

Quod illa sive faceta sunt, sive sic sunt narrante te venustissima. Quin etiam ante quam ad me veniaur, risus omnis paene consumitur. Sic de Orat. 1, 57. cum de sale et lepore et facetiis Crassi illudentis et aperte iocantis, dicendi, inquit, vis egregia summa festivitate et venustate coniuncta profuit. G.

Ceterum malum refert, quem animi motum in dolore cogitemus: debemus indignationem, iram, quae ex improbitatis alienae acri cogitatione oritur. Nam multa genera doloris, sive animi, sive corporis, istam venustatem, et facetias non admittunt. Epist. 10, 6. Mihi difficile est hucusque intendere animum in dolore; difficile et vobis. E.

Dedi malum et accepi) Reciprocum id est, et ob id ipsum venustum. *Dedi* ego Africa malum Classicum Baeticis, et *accepi* malum Priscum ab iisdem: *Dedi* ego Baetica etc. G.

5 tamen) Cave interpretaris saltem. Plinius dicit, quamquam infamis vulgo mors Classici fuisse, de *αυροξεργη* tamen non-

ita mirum, pudorem damnationis morte fugisse, quem non pudisset damnanda committere. Nihilominus Baetica etiam in defuncti accusatione perstabat. Provisum hoc legibus, intermissum tamen, et post longam intercedentem tunc reductum. Addiderunt Baetici, quod simul socios ministrosque Classici detulerunt: nominatimque in eos inquisitionem postulerunt. Aderam Baeticis, mecumque Luceius 7 Albinus, vir in dicendo copiosus, ornatissimus: quem ego quum olim mutuo diligere, ex hac officii societate amare ardentius coepi. Habet quidem 8 gloria, in studiis praesertim, quiddam ἀκοινώνητον: nobis tamen nullum certamen, nulla contentio: quum uterque pari iugo non pro se, sed

illos dabitasse, quod mirum videretur, pudorem damnationis morte fugisse, quem non pudisset damnanda committere. Saepo sic tamen ponitur. Mox: Provisum hoc legibus, intermissum tamen. II, 1, 12. Verginium tam vanis imaginibus, recentibus tamen, audio etc. 8.

6 Provisum hoc legibus) v. 8. l. 2. 7. de Leg. Iul. repetund. Scaevola, Datur, inquit, ex hac lege et in heredes actio, intra annum duntaxat a morte eius, qui arguebatur. G.

Addiderunt Baetici) Hoc novum et supra exempla superiora instituerunt. G.

Meram in his caliginem esse, queritur Curtius: ego nihil novae lucis desidero. Baetici non defunctam tantum accusarunt, quod legibus licebat, sed et novum atque antea inusitatum addiderunt, quod simul socios ministrosque Classici detulerunt. H.

7 mecumque Luceius Albinus) Rom. mecumque L. Albinus, H.

diligere — amare) Cicero ad Dolabellam ep. 9, 14. pag.

251. ed. Ern. Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. S.

8 ἀκοινώνητον) Regnum enim unusquisque adfectat nec civitatis modo, sed rerum omnium: regna autem socium non feruntur. Eandem sententiam Nepos Cornelius ita extulit Att. 6, 4. Id, quod erat difficillimum, efficiebat Atticus; ut inter quos tanta laudis esset aemulatio, (de Hortensio ac Cicerone loquitur) nulla intercederet obretractatio, essetque talium virorum copula. G.

pari iugo) Translatum a iumentis iunctis, quae cum aequali vi nituntur, iugum manet aequale, at angulos pares s. rectos ad utrumque latus temonis efficit. G.

Graecorum ἰσὴ ζυγῶν. Theocritus 12, 15. ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἰσὴ ζυγῶν. Pari iugo cum aliquo nisi idem 13, 15. videtur dixisse εὐ ἔλκεν τινί' ad q. l. vid. Toup. Cur. Post. pag. 24. S.

pro causa niteretur: Cuius et magnitudo et utilitas visa est postulare; ne tantum oneris singulis 9 actionibus subiremus. Verebatur; ne nos dies, ne vox, ne latera deficerent; si tot crimina, tot reos uno velut fasce complecteremur; deinde, ne iudicium intentio multis nominibus multisque causis non lassaretur modo, verum etiam confunderetur: mox, ne gratia singulorum collata atque permixta, pro singulis quoque vires omnium acciperet: postremo, ne potentissimi, vilissimo quoque quasi piaculari dato, alienis poenis elaberentur. Etenim tunc maxime favor et ambitio 10 dominatur, quum sub aliqua severitate delitescere potest. Erat in consilio Sertorianum 11 illud exemplum, qui robustissimum et infirmissimum militem iussit caudam equi -- reliqua nostri. Nam nos quoque tam numerosum agmen reorum ita demum videbamus posse superari, si per singulos carperetur. Placuit in primis ipsum Clasi-

ne tantum oneris) Duo Advocati singulas actiones instituerent, unaque adeo actione totam unusquisque causam, totum crimen ita varium variorum completi noluit: sed plures (tres, vid. f. 19.) pro diversitate criminum et personarum, actiones unusquisque eorum instituerent. *Hæc si perpenderit viri docti, non postulassent, contra librorum omnium fidem, ipsamque Medicam religionem, (ως ἔργων ἕκασ εἰσὶν) coniunctionem ne in ut mutari. G.

9 ne nos dies -- deficerent) Expressit Tullium suum Verr. 2, 21. pag. 227. ed. Ern. nam me dies, vox, latera deficiant, si etc. S.

vires omnium acciperet) Rom. vires omnium reciperet. H.

11 Erat in consilio) Veniebat in mentem, cogitabamus. Ita bene I. Fr. Gronovius. Vid. Giffen. Observat. in L. L. pag. 87. ed. Altenb. S.

Sertorianum illud) Quod narrant Valer. Max. 7. 3. 6. Frontin. 1, 10, 1. et Plutarchus in Sertorio p. 1051. sq. H. Steph. simile illi, quod de Sciluro Scythæ, sagittarum fasciculum rumpendum præbente octoginta filiis, narrat idem Plutarchus de garulit. p. 907. G.

exemplum, qui etc.) Rom. exemplum, quod robustissimum et firmissimum militem iussit equi caudam. H.

Quod Imperitus glossator invenit. Qui referendum ad nomen Sertorius, latens illud in Sertorianum. Vid. supra ad 1, 10, 10. S.

caudam equi) supple vellere. Vid. Horat. Epist. 2, 1, 45: sq. S.

reliqua nostri) Tullianum hoc. Epist. 7, 28. ad Curium: quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, ubi nec Pelopidarum -- nostri cetera. S.

cum ostendere nocentem: hic aptissimus ad socios eius et ministros transitus erat, quia socii ministrique probari, nisi illo nocente, non poterant. Ex quibus duos statim Clastico iunximus: Baebium Probum, et Fabium Hispanum: utrumque gratia, Hispanum etiam facundia, validum. Et circa Clasticum quædam brevis et expeditus labor. Sua manu reliquerat scriptum, quid ex quaque re, quid ex quaque causa acceperat. Miserat etiam epistolas Romam ad amiculam quandam, iactantes et gloriosas, his quidem verbis: *Io io, liber ad te venio: iam sestertium quadragies redegi, parte vendita Baeticorum.* Circa Hispanum et Probum multum sudoris. Horum antequam crimina ingrederer, necessarium credidi elaborare, ut constaret, ministerium crimen esse: quod nisi effecissem, frustra ministros probassem. Neque enim ita defendebantur, ut negarent, sed ut necessitati veniam precarentur: esse enim se provinciales, et ad omne proconsulum imperium metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi respondit, vir exercitatus et vigilans, et quamlibet subitis paratus, *nunquam sibi tantum caliginis, tantum perturbationis offusum, quam quin ea*

12 *probat, nisi illo nocente)* Exaudiendum nocentes ex eo, quod sequitur. Non poterat ostendi, nocentes esse ministros, nisi, ipsum Clasticum nocentem esse, antea probatum esset. Plura id genus hic dedit Cortius. G. Sic et infra: *frustra ministros probassem*, scilicet criminosos esse, ex anteced. *ministerium crimen esse.* E.

Non opus, opinor, his ambagibus. Probare hic et infra 14. videtur esse Graecorum ἐλέγχειν. S.

Ex quibus duos statim) Rom. Ex quibus duo statim. H.

13 *Io io, liber ad te venio)* Aere alieno, quod ex præda provincialium facile dissolvam. Io

10 triumphum quasi e provincia reportantis vox est. G.

14 *Circa Hispanum et Probum)* Rom. *Contra Hispanum et Probum.* H.

Glossæma. Passim hæc præpositiones a librariis confunduntur. Vid. Drakenb. ad Liv. 37, 15, 7. S. quod nisi effecissem) Rom. quod nisi fecissem, bene. H. ministros probassem) ministro- rum crimina ingressus esset. Vid. ad 12. S.

16 *tantum perturbationis etc.)* Rom. *tantum perturbationis offusum, quantum cum præceptis et extorta argumenta defensionis sue cerneret.* Recte quantum post tantum, nisi id rarius etiam quam sequitur. Vide Burmann.

praerepta et extorta defensionis suae cerneret, in
 17 quibus omnem fiduciam reponebat. Consilii nostri exitus fuit: Bona Classici, quae habuisset ante provinciam, placuit senatui a reliquis separari; illa filiae, haec spoliatis relinqui. Additum est, ut pecuniae, quas creditoribus solverat, revocarentur. Hispanus et Probus in quinquennium relegati. Adeo grave visum est, quod initio dubitabatur, an omnino crimen esset. Post paucos
 18 dies Clavium Fuscum, Classici generum, et Stilonium Priscum, qui tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusavimus, dispari eventu. Prisco in biennium Italia interdictum: absolutus est Fuscus. Actione tertia commodissimum putavimus
 19 plures congregare, ne, si longius esset extracta cognitio, satietate et taedio quodam iustitia cognoscentium severitasque languesceret: alioqui supererant minores rei, data opera hunc in locum reservati: excepta tamen Classici uxore, quae sicut
 20 implicita suspicionibus, ita non satis convinci probationibus visa est. Nam Classici filia, (quae et ipsa inter reos erat) ne suspicionibus quidem haerebat. Itaque quum ad nomen eius in extrema actione venissem (neque enim, ut initio, sic etiam in fine verendum erat, ne per hoc totius accusationis auctoritas minueretur) honestissimum credidi, non premere immerentem: idque ipsum
 21 dixi et libere et varie. Nam modo legatos inter-

ad Quintil. epist. ad Tryphon. p. 2. Dial. de oratoribus C. VI. 4. Lactantius VII. 24. 7. ubi tamen in codice Goth. est *quantio. H.*

Add. VV. DD. ad Liv. 26, 1. 3. S.

18 Post paucos dies etc.) Rom. Post paucos dies Clav. Fuscum Classici generum et Chilonium Priscum. H.

19 Classici uxore) De uxoris Procoss. cautum l. 4. n.

de offic. Procoss. §. 2. sed ita, ut, si verba legis consideremus, res ambiguitatem habere videatur, ipsaene conveniri possint, an eorum mariti. Sciat, Senatum Cotta et Messala COSS. censuisse futurum, ut, si quid uxores eorum, qui ad officia proficiscuntur, deliquerint, ab ipsis ratio et vindicta exigatur. Apud Tacitum A. 3, 33. lq. disputatur, utrum permittendum, ut uxoris comitati in provincias eant. G.

rogabam, docuissentne me aliquid, quod re probari posse considerent? modo consilium a senatu petebam, putaretne debere me, si quam habere in dicendo facultatem, in iugulum innocentis, quasi telum aliquod, intendere? postremo totum locum hoc sine conclusi, Dicet aliquis, Iudicas ergo? Ego vero non iudico: memini tamen me advocatum ex iudicibus datum. Hic numerosissima caussae terminus fuit, quibusdam absolutis, pluribus damnatis, atque etiam relegatis, aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eodem senatusconsulto industria, fides, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est: dignum solumque par pretium tanti laboris. Concipere animo potes, quam simus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi testes interrogandi, sublevandi, refutandi. Iam illa quam ardua, quam molesta, tot reorum amicis secreto rogantibus negare, adversantibus palam obistere? Referam unum aliquod ex iis, quae dixi. Quum mihi quidam e iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo reclamarent, Non minus, inquam, hic innocens erit, si ego omnia dixero. Coniectabis ex hoc, quantas contentiones, quantas etiam offensas subierimus, dumtaxat ad breve tempus. Nam fides in praesentia eos, quibus resistit, offendit; deinde ab illis ipsis suspicitur laudaturque. Non potui magis te in rem

23 dignum solumque par etc.) Rom. dignumque solum par pretio, pro pretium. H.

Errant, qui par hic absolute posium putant. Verba sic struenda: pretium dignum solumque par tant laboris. Et dignus, et par, ἑλληκίως, genitivum regunt. Vid. Vechner. Hollenol. pag. 291. 1q. ed. Heusing. S.

25 unum, aliquod, ex iis etc.) Rom. unum aliquod ex omnibus quae dixi. H.

Quum mihi quidam e iudicibus)

Rom. Cum mihi quidam ex iudicibus. H.

Non minus — hic innocens erit) Acerbus in reum gratiosissimum σοφισμὸς, cuius vim interpretes parum videntur attendisse. S.

si — omnia dixero) Nolite ergo, volebat intelligi Plinius, interpellare me, et impedire, quo minus dicam omnia. G.

26 Coniectabis ex hoc) Rom. Coniectabis ex his. Sed unum erat. H.

Non potui magis te etc.)

27 praesentem perducere. Dices, *Non fuit tanti. Quid enim mihi cum tam longa epistola?* Noli-
to ergo identidem quaerere, quid Romae geratur.
Et tamen memento esse non epistolam longam,
28 caussasque complexa sit. Quae omnia videor mi-
hi non minus breviter, quam diligenter, perfe-
quutus. Temere dixi *diligenter*: succurrit quod
praeterieram, et quidem sero: sed, quamquam
praepostere, reddetur. Facit hoc Homerus, mul-
tique illius exemplo. Est alioqui perdecorum: a
29 me tamen non ideo fiet. Ex testibus quidam,
sive iratus, quod evocatus esset invitus, sive sub-
ornatus ab aliquo reorum, ut accusationem exam-
maret, Norbanum Licinianum, legatum et inqui-
sitorem, reum postulavit, tanquam in caussa Ca-
30 stae (uxor haec Claslici) praevaricaretur. Est lege
cautum, ut reus ante peragatur, tunc de praeva-
ricatore quaeratur, quia optime ex accusatione
31 ipsa accusatoris fides aestimatur. Norbano tamen
non ordo legis, non legati nomen, non inquisi-
tionis officium praesidio fuit: tanta conflagravit
invidia homo alioqui flagitiosus, et Domitiani
temporibus usus, ut multi: electusque tunc a
provincia ad inquirendum, non tanquam bonus
et fidelis, sed tanquam Claslici inimicus. Erat

Rom. *Non potui te magis in rem praesentem perducere. Dices.* Ita versus hexameter exiit. H.

27 *Et tamen memento esse non etc.) Rom. Et tamen memento etiam, non esse epistolam longam, quae tot cognitiones, tot dies, tot denique reas.* Recte priora. H.

Vere Heusingerus. *Esse non miror Gesnero hic placere potuisse.* S.

28 *Facit hoc Homerus)* Com-
mode huc advocavit Cellarius
illud Cic. Att. I, 16. pr. ἕτερον

πότερον Ὀμηρικῶς. Nota illa
Homeri et postarum omnium
consuetudo, in medium actum
statim inducendi lectores suos,
tum superiora narrationibus in-
terpositis revocandi. G.

29 *praevaricaretur)* male et
contra fidem datam causam age-
ret, adversario gratificans. Ita-
que infra dicit, *rem novam et
contrariam accidisse, ut, accu-
satore praevaricationis damna-
to, rea absolveretur.* E.

31 *Domitiani temporibus usus)*
Opportunitate illa ex delatione
quaerendi rem et honores. G.

ab illo relegatus. Dari sibi diem ad diluenda 32
 crimina postulavit. Neutrum impetravit; coactus
 est statim respondere: respondit: malum pravum-
 que ingenium hominis facit, ut dubitem, confi-
 denter an constanter, certe paratissime. Obiecta 33
 sunt multa, quae magis, quam praevaricatio, no-
 cuerunt. Quin etiam duo consulares, Pomponius
 Rufus et Libo Frugi, laeserunt eum testimonio,
 tanquam apud iudicem, sub Domitiano, Salvii
 Liberalis accusatoribus adfuisset. Damnatus et in
 insulam relegatus est. Itaque quum Castam ac- 34
 cusarem, nihil magis pressi, quam quod accusator
 eius praevaricationis crimine corruisset. Pressi tamen
 frustra: accidit enim res contraria et nova, ut, accu-
 satore praevaricationis damnato, rea abolveretur.
 Quaeris, quid nos, dum haec aguntur? Indica- 35
 vimus senatui, ex Norbano didicisse nos publi-
 cam causam, rursusque debere ex integro disce-
 re, si ille praevaricator probaretur. Atque ita,
 dum ille peragitur reus, sedimus: postea Norba-
 nus omnibus diebus cognitionis interfuit: eandem-
 que usque ad extremum vel constantiam vel
 audaciam pertulit. Interrogo ipse me, an aliquid 36

32 Dari sibi diem etc.) Rom. Dari sibi diem ad diluenda crimina postulabat. H.

Liber Mediceus: Dari sibi idem, et edi crimina postulabat. Hinc Cortius: Dari sibi diem et edi crimina postulabat. Sic et Giergus, nisi quod postulavit retinuit. Assentior viris doctissimis. Vulgatae patroni neutrum sic videntur intellexisse: Norbanus primum legis illius (30) beneficio uti voluit; mox, cum intelligeret, quanta flagraret invidia, ut saltem dies sibi ad diluenda crimina daretur, postulavit. Sed neutrum impetravit. S.

Confidenter an constanter) Illud enim etiam in scelerati hominis improbitatem convenit; hoc solius sapientis est. Sic deinde

s. 35. eandem vel constantiam vel audaciam pertulit. G.

33 tanquam) quod. Sic saepe post verba accusandi etc. Supra 29: reum postulavit, tanquam — praevaricaretur. Infra 36: reliquos legatos graviter increpuit, tanquam non omnes, quos mandasset provincia, reos peregissent. Vid. Tursell. de Partic. cap. CCLXI. 9. S.

35 eandemque usque ad extremum) Rom. eandem usque ad extremum. H.

pertulit) Plinius 1, 23, 5. quam personam tibi imponas, quae sapienti viro ita aptanda est, ut perferatur. ubi vid. Cortius. Ovid. Metam. 13, 477. sq. Illa — Pertulit intrepidus ad fata novissima vultus. S.

36 an. aliquid etc.) Rom. an

omiserim rursus: et rursus paene omisi. Summo die Salvius Liberalis reliquos legatos graviter increpuit; tanquam non omnes, quos mandasset provincia, reos peregissent, atque, ut est vehemens et disertus, in discrimen adduxit. Protexi viros optimos, eosdemque gratissimos: mihi certe debere se praedicant, quod illum turbinem evaserint. Hic erit epistolae finis, re vera finis: litteram non addam; etiamsi adhuc aliquid praeterisse me sensero. Vale.

X.

Quae de Spurrinae filio composuerat, parentibus mittit legenda et emendanda.

C. PLINIUS SPURINNAE SVO ET COCCIAE S.

Composuisse me quaedam de filio vestro, non dixi vobis, quum proxime apud vos fui: primum, quia non ideo scripseram, ut dicerem, sed ut meo amori, meo dolori satisfacerem; deinde, quia te, Spurrina, quum audisses recitasse me, (ut mihi ipse dixisti) quid recitassem, simul audis-
 2 se credebam. Praeterea veritus sum, ne vos festis diebus confunderem, si in memoriam gravissimi luctus reduxissem. Nunc quoque paullisper haesitavi, id solum, quod recitavi, mitterem exigentibus vobis, an adicerem, quae in aliud vo-
 3 lumen cogito reservare. Neque enim adfectibus

aliquid omiserim: et rursus paene omisi. H.

X inscr. Rom. Spurrinae et Cocciae. H.

1 quia te, Spurrina, quum audisses) Rom. quia Spurrina cum audisset, vitioso. H.

2 confunderem) Plinius 5, 9, 1. qui nuntius gravi me dolore confudit. Vid. Cortium ad

1, 22, 12. Sic Graeci συγγεῖν, συγγεῖν θυμόν quamquam haec latius patent. Homer. II, 9, 612. μή μοι σύγγει θυμόν ὀδυρόμενος καὶ ἀχέων. Democr. in Anthol. Gr. εἰ δὲ τοιῶδες Κεῖνη, συγγεῖ-
 εθῶ θυμός Ἐρυσίου. S.

Rom. confunderem, si non est in memoriam. Hoc quid sibi velit, non intelligo. H.

meis uno libello carissimam mihi et sanctissimam memoriam prosequi satis est: cuius fama latius consuletur, si dispensata et digesta fuerit. Verum⁴ haesitanti mihi, omnia, quae iam composui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem; simplicius et amicus mihi visum est, omnia, praecipue quum adfirmetis, intra vos futura, donec placeat emittere. Quod superest, rogo, ut pari⁵ simplicitate, si qua existimatis addenda, commutanda, omittenda, indicetis. Mihi difficile est⁶ hucusque intendere animum in dolore; difficile et vobis. Sed tamen ut sculptorem, ut pictorem, qui filii vestri imaginem faceret, admoneretis, quid exprimere, quid emendare deberet; ita me quoque formate, regite, qui non fragilem et caducam, sed immortalem, ut vos putatis, effigiem

³ carissimam mihi et sanctissimam memoriam) Rom. sanctissimam mihi et, carissimam memoriam. H.

memoriam — cuius fama) Non dissimile Tullianum illud de Orat. 1, 2. in. *Ac mihi repetenda est veteris cuiusdam mortuae non sane satis explicata recordatio.* S.

dispensata et digesta) Per plures libellos distributa laus Spurinnae iuvenis facilius aetatem feret: cum spes sit unius exemplis pereuntibus, alterum tamen forte superfuturum. G.

⁴ simplicius — visum est) Rom. simplicius et amicus visum est, excluso mihi, quod vulgo inculcatur importune. H.

Omiserunt mihi Cortius et Giergius. Bene. S.

intra vos futura) vos non vulgatueros esse, sed apud vos reventuros. E.

⁵ Quod superest etc.) Quod superest, rogo, ut pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda, indicetis mihi. Dife-

scilo est hucusque animum intendere in dolore. *Difficile.* Sed tamen ut sculptorem, ut pictorem. Ita Rom. ut Plinius voluit. Ex persona Spurinnae et Cocciae dicta sunt illa: *Difficile est cetera: quasi exigenti Plinio, ut a se scripta emendarent, illi respondeant, esse sibi difficile, ad haec in tanto ac tam recenti luctu intendere animum. Concedit id quidem Plinius esse difficile; sed ita concedit, ut fieri tamen posse, laud multum dissimili exemplo ostendat. Veram lectionem Cortius reperit: vulgata autem interpunctio, quae ineptissima est, deceptus, cum ceteris omnibus erravit.* H.

Verum vidisse Heusingerum, noli dubitare. *Existimabitis* etiam Cortiana, nulla ex libris enotata varietate. S.

⁶ ut vos putatis) Modestiae causa addit. Non ipse immortalitatem pollicetur suis scriptis et per ea Spurinnae: sed loqui se indicat de sententia blanda amicorum. G.

conor efficere: quae hoc diuturnior erit, quo ve-
rior, melior, absolutior, fuerit. Vale.

XL

*Gratus animus Artemidori, officium Plinii erga se
praedicantis, una cum aliis virtutibus laudatur.*

C. PLINIUS IVLIO GENITORI SVO S.

Est omnino Artemidori nostri tam benigna natu-
ra, ut officia amicorum in maius extollat: inde
etiam meum meritum, ut vera, ita supra meritum
2 praedicatione circumfert. Equidem, quum essent
philosophi ab urbe submoti, fui apud illum in
suburbano: et quo notabilius hoc periculosiusque
esset, fui praetor. Pecuniam etiam, qua tunc illi
ampliore opus erat, ut aes alienum exsolveret,
contractum ex pulcherrimis caussis, mussantibus
magnis quibusdam et locupletibus amicis, mutua-
3 tus ipse, gratuitam dedi. Atque haec feci, quum,
septem amicis meis aut occisis aut relegatis, (oc-
cisis, Senecione, Ruffico, Helvidio; relegatis,
Maurico, Gratilla, Arria, Fannia) tot circa me
iactis fulminibus quali ambustus, mihi quoque
impendere idem exitium, certis quibusdam notis
4 augurarer. Non ideo tamen eximiam gloriam
meruisse me, ut ille praedicat, credo: sed tantum

Vale) Bene Giergius: Valets.
Vox haec in libris vetullis per
compendium scripta V. unde fa-
ctum est, ut nunc ommitteretur,
nunc, ut hoc loco, desperam le-
geretur. S.

XI, 1 Artemidori) Vix pa-
tiuntur temporum rationes, ut
ὄνειδος scriptorem hic in-
telligamus, qui aliquantum iunior
hoc nostro fuit. Vid. Fabric. G.

2 philosophi ab urbe submo-
ti) Domitiani edicto, de quo
Sueton. c. 10: G.

et quo notabilius etc.) Rom.
et quo notabilis, hoc est, pe-
riculosus esset, ut scripti pleri-
que. H.

Praeferendum hoc, cum saevi-
tiam tyranni efficacius notet. S.

3 Atque haec feci) Rom. Ad
haec feci. Fortasse voluit: At
haec. H.

quasi ambustus) Sic Liv. 22,
35. L. Aemilius Paullus dicitur
damnatione collegae et sua
prope ambustus evasisse. add.
aneg. 90, 5. G.

effugisse flagitium. Nam et C. Musonium, socerum eius, (quantum licitum est per aetatem) cum admiratione dilexi, et Artemidorum ipsum iam tum, quum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus sum: idque primum non nullius indolis dedi specimen, quod virum aut sapientem, aut proximum simillimumque sapienti, intelligere sum visus. Nam ex omnibus, qui nunc se philosophos vocant, vix unum aut alterum invenies tanta sinceritate, tanta veritate. Mitto, qua patientia corporis hiemes iuxta et aestates ferat, ut nullis laboribus cedat, ut nihil in cibo aut potu voluptatibus tribuat, ut oculos animumque contineat. Sunt haec magna, sed in alio: in hoc vero minima, si ceteris virtutibus comparentur, quibus meruit, ut a C. Musonio ex omnibus omnium ordinum adfectatoribus gener adsumeretur. Quae mihi recordanti est quidem iucundum, quod me quum apud alios, tum apud te, tantis laudibus cumulet: vereor tamen, ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim, unde coepi, revertor) non solet tenere. Nam in hoc uno interdum, vir alioqui prudentissimus, honesto quidem, sed tamen errore versatur, quod plaris amicos suos, quam sunt, arbitratur. Vale.

5 quantum licitum est etc.) Rom. quantum licitum est per aetatem, eadem ratione dilexi, corrupte. H.

Idem vitium traxit liber Medicus. Error natus ex compendio & male intellecto. Vid. Heusinger. ad 2, 3, 2. Drakenh. ad Liv. 1; 3, 3. S.

non nullius indolis) ingenii satis acuti, qui talia perspiceret, et animi satis emendati atque excellenti, cui talia placerent et admirationi essent. E.

proximum — sapienti) Nemo enim perfecte sapiens. Stoicus ille sapiens idea est, nomen est. G.

intelligere sum visus) Id S.

ipsum enim iam profectus non mediocri indicium: cum de sapiente, ut de poeta, musico, pictore, non iudicare nisi ille queat, qui gradum aliquem eius virtutis adfectus sit. G.

6 ut nihil in cibo etc.) Rom. ut nil in cibo in potu voluptatibus tribuat. H.

8 Quae mihi recordanti est quidem iucundum, quod me cum apud alios, tum apud te, tantis laudibus cumulat, non cavet, ut ex vulgatis aliqui. Ald. quoque Catan. et Cortius cavet. H.

Nullus hic locus conjunctivus.

XII.

Invitatus ad coenam, qua conditione iturus sit, respondet.

C. PLINIUS CATILIO SVO S.

Veniam ad coenam: sed iam nunc paciscor, sit expedita, sit parca: Socraticis tantum sermonibus abundet: in his quoque teneat modum. Erunt officia antelucana, in quae incidere impune ne Catoni quidem licuit, quem tamen C. Caesar ita reprehendit, ut laudet. Scribit enim, eos, quibus obvius fuerat, quum caput ebrii retexissent, erubuisse: deinde adiicit, *Putares, non ab illis Catonem, sed illos a Catone deprehensos.* Potuitne plus auctoritatis tribui Catoni, quam si ebrius

XII, 2 officia antelucana) Non sunt ea, quae ante lucem Plinio obeunda erant, ut Cellario visum: quod docto viro, moris et sermonis antiqui peritissimo, in mentem venisse miror. *Officia* hic sunt ipsi homines ad officium convenientes, id est, salutatores, deductores, qui honoris causa ad aliquem conveniunt, eumque comitantes in publicum prodeunt. Ita ipse Plinius lib. I. ep. V, II. officium praetoris, et paneg. c. LXXXVI. extr. imperatoris modicum dicit, paucos significans, qui imperatorem comitari soliti essent. Sueton. Caes. c. LXXI. Malinham scribit a Caesare inter officia prosequentium avectum, id est, in turba prosequentium. Plinius ergo non de suis aut Catonis officiis loquitur, sed homines ad antelucanas salutationes sub galli cantum prodeuntes significat: in quos incidere, vel, quibus occurrere, ne Cato quidem impune, sine magno pudore, potuerit. Sed de his plura dixi in disert. mea de salutationibus matutinis. H.

officia antelucana) eorum, qui saepe ante lucem patronos suos adibant salutandi causa. In

hos igitur salutatores mane a coena hesternae redeuntem incidere, turpe fuerit, cum id ne Catoni quidem impune licuerit; nam illi in eum irruerunt, et caput obvius retexerunt. E.

C. Caesar) Ut verisimile est, in Anti-Catone suo, Ciceronis Catoni Uticensi opposito, de quo vid. quos laudat Fabricius ad Augusti fragm. p. 168. ubi de simili Augusti opere, *Rescriptis Bruto de Catone*, agit. G.

3 Scribit enim) Retinui emendationem Casauboni, a Cellario adsumtam. Vulgatum illud describit frustra defenditur ex Tac. Ann. 6, 24. *Descripta* enim ibi non pro simplici scripta ponitur, sed dispensationem atque ordinationem significat. G.

Rom. Describit enim, eos, quibus obvius fuerit. H.

caput — retexissent) Quod toga adducta obvolverat scilicet, ne nosceretur. G.

auctoritatis) reverentias. Itaque Seneca Tranq. 15. cum Catoni ebrietatem obiectam memorasset, *facilius efficiet, inquit, quisquis obiecerit, hoc crimen honestum, quam turpem Catonem.* E.

quoque tam venerabilis erat? Nostrae tamen coe-
nae ut apparatus et impendii, sic temporis modus
constet. Neque enim ii sumus, quos vituperare
ne inimici quidem possint, nisi ut simul laudent.
Vale.

XIII.

Panegyricum, Traiano dictum, emendandum mittit.

C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Librum, quo nuper optimo principi, consul gra-
tias egi, mihi exigenti tibi: missurus, etsi non
exegisses. In hoc consideres velim, ut pulchri-
tudinem materiae, ita difficultatem. In ceteris
enim lectorem novitas ipsa intentum habet: in
hoc, nota, vulgata dicta sunt omnia; quo fit, ut
quasi otiosus securusque lector tantum eloquutio-
ni vacet, in qua satisfacere difficilius est, quum
sola aestimatur. Atque utinam ordo saltem, et
transitus, et figurae simul spectarentur! Nam
invenire praeclare, enuntiare magnifice, interdum
etiam barbari solent: disponere apte, figurare
varie, nisi eruditis, negatum est. Nec vero adde-
ctanda sunt semper elata et excelsa. Nam, ut in
pictura lumen non alia res magis quam umbra

XIII, 2 *In hoc consideres)* Tamen hoc consideres, vitiose Rom. Deinde interpunge: *in hoc nota, vulgata, dicta sunt omnia.* Respexit ad Virgil. lib. III. Aen. [immo Georg. S.] v. 3. *Cetera, quae vacuas tenuissent carmina mentes, Omnia iam vulgata.* H.

Sic et Curtius cum aliis interpungit. Bene. S.

otiosus securusque) res ipsas, sibi iam aliunde notas, non curans. E.

3 *enuntiare — barbari)* Non facile hoc, Secunde, praecceptorum

persuaseris Quintiliano, qui Lib. VIII. Inst. Or. 3, 2. *inventionem* cum imperitis saepe communem, *dispositionem* modicae doctrinae, *elocutionem* autem difficillimam artis rhetoricae partem esse statuit. E.

Quidni Plinius Quintiliano facile persuaserit, *magnifice enuntiare interdum* etiam barbaros solere? S.

interdum etiam barbari solent) Rom. *interdum barbari solent, sine etiam:* deinde *apte, figurate, varie.* Sed *figurate disponere* nihil significat. H.

commendat, ita orationem tam submittere, quam ad tollere decet. Sed quid ego haec doctissimo viro? quin potius illud: adnota, quae putaveris corrigenda. Ita enim magis credam, cetera tibi placere, si quaedam displicuisse cognovero. Vale.

XIV.

Macedonem, saevum dominum, a servis suis in balneo oppressum narrat.

C. PLINIUS ACILIO SVO S.

Rem atrocem, nec tantum epistola dignam, Largius Macedo, vir praetorius, a servis suis passus est: superbus alioqui dominus et saevus, et qui, servisse patrem suum, parum, immo minimum meminisset. Lavabatur in villa Formiana: repente eum servi circumfistunt: alius fauces invadit, alius os verberat, alius pectus, et ventrem, atque etiam (foedum dictu) verenda contundit: et quum exanimem putarent, abiiciunt in fervens pavimentum, ut experirentur, an viveret. Ille, sive quia non sentiebat, sive quia non sentire simulabat,

XIV, 1 *nec tantum epistola)* Sed historia, vel tragoedia adeo G.

Rom. *nec tamen epistola dignam*, inepte. Non *tantum epistola*, sed vel *libro dignam* conlet. H.

Tantum et tamen saepissime confusa. vid. Curtium ad Plin. p. 63. 103. 222. Drakenb. ad Liv. 1. 29. 6. S.

minimum) Longe acutius, immo unico verum Curtii et Giergii *nimum*. Probabar idem Ernestius, qui de h. l. sic: „*Parum*, nam si memor fuisset suae similibus fortunae et conditionis, „*servos suos non tam male tractasset: nimum*, ita ut suae „*plius fortunae servilia recorda-*

„*tus, in servis suis iam utisci illius malignitatem cuperet. Utrumque acutissime observatum a Plinio o vita humana.*“ Ceterum *nimum, nimum* multis locis confusa. Exemplis a Curtio congestis addantur, quae Drakenb. ad Liv. 34. 15. 6. 36. 9. 7. attulit. S.

2 *fervens pavimentum)* Vid. Geaneri ad I. A. Ernestium epistola. S.

quia non sentire simulabat) Al. *quia se non f. f.* Sed illud se tum MSS. auctoritate, tum exemplis optimorum scriptorum, eiecit Curtius. G.

Sic pronomina saepe, nec post solum verbum *simulare* omittuntur. vid. ad 1. 19. 5. Vechuet.

immobilis et extentus fidem peractae mortis implevit. Tum demum, quasi aestu solutus, effertur: excipiunt servi fidiolores: concubinae cum ululatu et clamore, concurrunt. Ita et vocibus excitatus, et recreatus loci frigore, sublatis oculis agitatoque corpore, vivere se (et iam tutum erat) confitetur. Diffugiunt servi: quorum magna pars 4 comprehensa est, ceteri requiruntur: ipse paucis diebus aegre refocillatus, non sine ultionis solatio decessit, ita vivus vindicatus, ut occisi solent. Vides, quot periculis, quot contumeliis, quot 5 ludibriis, finis obnoxii. Neco est, quod quisquam possit esse securus, quia sit remissus et mitis: non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur. Verum haec hactenus. Quid praeterea novi? 6 Quid? Nihil, alioqui subiungerem: nam et charta adhuc superest, et dies feriatus patitur plura contexi. Addam, quod opportune de eodem Macedone succurrit. Quum in publico Romae lavaretur, notabilis atque etiam, ut exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus a servo eius, 7 ut transitum daret, manu leviter admonitus, convertit se, nec servum, a quo erat tactus, sed

Hellenol. p. 120. sq. ed. Heusing.
S.

Etiams Rom. sive quia non sentire simulabat. H.

idem — implevit) servis plane persuasit, se mortuum. Sententiam, pro hoc loco, paulo argutius et concisius expressam puto. E.

3 quasi aestu solutus) Ita nempe servi illi percussores dicebant, dominum aestu solutum expirasse. E.

confitetur; Non ideo modo hoc verbo uti puto Plinium, quia ante perum tutum erat Macedoni, et punientium illicos si vivere se ostendisset: sed quod in univorsum confitendi verbo de iis quoque rebus, quae non voluntate modo, sed sensu etiam ca-

rent, sicutuntur. Palladius r. 3. *His contraria* (loquutus erat autem de signis salubris caeli) *noxium caeli illius spiritum confitentur*, et lun. 7, 6. de examine apuro, *Si duo vel plura ubera suspendens se populus imitatur, tot reges esse, quot velut ubera videris, confitentur*. Ita apud eundem lan. 15, 12. *fatentur maturitatem amygdala*, et Oct. 11, 2. *fatetur vetustatem sinapi*. G.

5. non — iudicio) Servi in domini caput coniurant non iudicio, quot causas ponderet, et prout sequum est decernat: sed scelere, et ferino quodam impetu, qui in bonos etiam et nostros dominos expeters potest. G.

ipsum Macedonem tam graviter palma percussit, sicut paene concideret. Ita balneum illi, quasi per gradus quosdam, primum contumeliae locus, deinde exitii fuit. Vale.

XV.

Roganti Proculo, ut versus suos emendaret, respondet: id libenter se suscepturum esse.

C. PLINIVS PROCVLO SVO S.

Petis, ut libellos tuos in secessu legam, examinemque, an editione sint digni: adhibes preces: adlegas exemplum: rogas etiam, ut aliquid subsecivi temporis studiis meis subtraham, impertiam tuis: adiciis, M. Tullium mira benignitate poetarum ingenia fovisse. Sed ego nec rogandus sum, nec hortandus. Nam et poetice ipsam religiosissime veneror, et te validissime diligo. Faciam ergo, quod desideras, tam diligenter, quam libenter. Videor autem iam nunc posse rescribere, esse opus pulchrum, nec supprimendum, quantum aestimare licuit ex iis, quae me praesente recitasti: si modo mihi non imposuit recitatio tua. Legis enim suavissime et peritissime. Confido tamen, me non sic auribus duci, ut omnes aculei iudicii mei illarum delinimentis refringantur.

8 balneum) Cortius ex libris balneum, quem sequitur Gierigius. Sane haec forma Secundo, non item altera, videtur placuisse. S.

XV, 1 examinemque, an editione) Rom. examinem, an editione. H.

ut aliquid subsecivi temporis) Rom. ut aliquid succisivi temporis. H.

Vid. Parei Lexic. Critic. pag. 1194. S.

impertiam tuis) Rom. et impertiam tuis. H.

3 nec supprimendum, quan-

tum etc.) Rom. nec suppressendum, quantum est iam placuit ex iis, corrupte. H.

Monstrum hoc lectionis, quod etiam Cortius in libro Mediceo reperit, natum ex literis male divulgis compendioque perperam intellecto. S.

Legis — Confido) Rom. Legis enim suavissime. Confido. Desunt et peritissime. H.

refringantur) Apollimum ad aculeos verbum. Avunculus, nostri, a Cortio excisus, 8, 15. extr. Mirum pardos, pantheras,

tur. Hebetentur fortasse, et paululum retundantur; evelli quidem extorquerique non possunt. Igitur non temere iam nunc de universitate pronuntio: de partibus experiar legendo. Vale.

XVI.

Alia maiora, alia clariora esse, Arriae factis et exemplo probat.

E. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Adnotasse videor, facta dictaque virorum feminarumque illustrium alia clariora esse, alia maiora. Confirmata est opinio mea hesterni Fanniae sermone. Neptis haec Arriae illius, quae marito et solatium mortis et exemplum fuit. Multa referebat aviae suae non minora hoc, sed obscuriora: quae tibi existimo tam mirabilia legenti fore, quam mihi audienti fuerunt. Aegrotabat Caecina³ Paetus, maritus eius; aegrotabat et filius, uterque mortifere, ut videbatur: filius decessit, eximia pulchritudine, pari verecundia, et parentibus non minus ob alia carus, quam quod filius erat. Huic⁴ illa ita funus paravit, ita duxit exsequias, ut ignoraret maritus. Quin immo, quoties cubiculum eius intraret; vivere filium, atque etiam commo-

leones, et similia, condito in corporis vaginas unguis mucronis, ne restringatur hebetetur, ingredi. Itaque verbum hoc reponendum erat, etsi plerique libri haberent *restringantur*. Quanto magis, cum contra se res habeat. *Evelli pro revelli ex libris posuit Curtius. G.*

Rom. *evelli quidem extorquerique non possunt.* Recte, non *revelli.* H.

³ *tam nunc de universitate pronuntio*) Rom. *tam de universitate pronuntio.* H.

XVI, 1 *utrorum feminarumque etc.*) Rom. *utrorum feminarumque alia clariora esse.* Omittit *illustrium.* H.

³ *Caecina Paetus*) Desunt in cod. Oxon. facileque credo, e margine in textum irrepsisse. Maritum Arriae Caecinam Paetum dictum fuisse, Nepos scilicet docendus erat. S.

pari verecundia) Rom. *patrique verecundia.* H.

⁴ *Huic illa ita funus paravit*) Rom. *Huic ita illa funus paravit.* H.

diorem esse simulabat. Ac per saepe interroganti, quid ageret puer, respondebat, *Bene quievit, libenter cibum sumsit.* Deinde quum diu cohibitae lacrymae vincerent prorumperentque, egrediebatur. Tum se dolori dabat. Satiata, ficcis oculis, composito vultu redibat, tanquam orbitatem foris reliquisset. Praeclarum quidem illud eisdem, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem ac paene divinam, **PAETE, NON DOLET.** Sed tamen ista facienti dicentique gloria et aeternitas ante oculos erant: quo maius est sine praemio aeternitatis, sine praemio gloriae abdere lacrymas, operire luctum, amissoque filio, matrem adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium moverat: fuerat Paetus in partibus, et occiso Scriboniano, Romam trahebatur. Erat adscensurus navem: Arria milites orabat, ut simul imponeretur. *Nempe enim, inquit,*

5 *Tum se dolori dabat*) Rom. *Tunc se dolori dabat.* H.

tanquam — reliquisset) Nolem haec adiecisse Plinium. Habet sententia quiddam acuminis simile, quod in hoc loco prope ineptum est. Ipse etiam sensus friget. Sic enim quaeramus, quid sit *orbitatem foris relinquere*, nihil, quod recte cogitemus, relinquatur. E.

Est i. q. tanquam omnem morroris ex filii morte sensum ante cubiculi fores exuisset. Maior tamen vis verborum Plinii: in quibus quid ineptum sit aut frigeat, non intelligo. Ceterum magnifera haec, immo ingentis animi, quae qui a qualibet matre prudente in simili casu expectat, nae is humana parum pensavit. Omnino quae Gierigius in argumento huius epistolae de generosa illa femina satis maledice scripsit, nollem viro optimo excidisse. S.

6 *Paete, non dolet*) Marielis 1, 14.

Casta suo gladium cum traderet Arria Paeto, Quem de visceribus traxerat ipsa suis,

Si qua fides, vulnus, quod fecit, non dolet, inquit, Sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet.

G.

Rom. *Non dolet, Paete.* Postea tamen n. 13. ut vulgatum. H.

Vellem et ibi *Non dolet, Paete,* legi. *Ἐμπαρτερσας* hic verborum ordo, quorum vim vocativus praemissus videtur retundere. S.

ista facienti dicentique) Curtius ex libro Mediceo ordine meliore facienti *ista dicentique.* S. 7 *Scribonianus*) Rem narrat Sueton. Claud. c. 13. G.

8 *Nempe*) Non est h. l. indignantis. Serio. Arria hoc argumento ad milites usa est, quos,

daturi estis confolari viro servulos aliquos, quorum e manu cibum capiat, a quibus vestiatur, a quibus calcietur: omnia vel sola praestabo. Non impetravit. Conduxit piscatoriam naviculam, in-9 gensque navigium minimo sequuta est. Eadem apud Claudium uxori Scriboniani, quum illa profiteretur indicium, *Ego, inquit, te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, et vivis?* Ex quo manifestum est, ei consilium pulcherrimae mortis non subitum fuisse. Quin etiam quum 10 Thrasea, gener eius, deprecaretur, ne mori pergeret, interque alia dixisset, *Tu vis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum?* respondit, *Si tam diu tantaque concordia vixerit tecum, quam ego cum Paeto, volo.* Auxerat hoc 11 responso curam suorum: attentius custodiebatur: sensit, et, *Nihil agitis, inquit: potestis enim efficere, ut male moriar; ne moriar, non potestis.* Dum haec dicit, exsiluit cathedra, adversoque 12 parieti caput ingenti impetu impexit, et corruit. Refocillata, *Dixeram, inquit, vobis, inventuram me, quamlibet duram, ad mortem viam, si vos facilem negassetis.* Videnturne haec tibi maiora 13 illo, *Paete, non dolet, ad quod per haec perven-*

omnis expertes humanitatis, ita demum flectere posse putabat, si quid iis compendii ostenderet. §.

omnia vel sola praestabo) Rom. *omnia sola praestabo.* H. 9 *ingensque — sequuta est*) Cogita, quam periculosum sit navicula piscatoria improbum Adriam traicere, hocque otiosum aut alienum esse negabis. §.

Ego — te audiam) et videam lucis usura fruentem, et periculum amicis mariti tui creantem, ut ipsa impunitatem consequaris. Illud enim fero praemium indicii. Formulam profiteri indicium illustravit Cost. ad Sall. Ing. 34. ti. G. et vivis) Supple quae. Vid.

Burmann. ad Phaedr. 1, 22, 12. §.

11 *ut male moriar*) Mox dura ad mortem via. De alia huius locutionis significatione vid. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola. §.

12 *Refocillata, dixeram, inquit*) Rom. *Refocillata, dixeram, inquit.* H.

13 *Videnturne*) I. e. annon videntur —? Ne hic affirmantia est, non, ut saepius, negantis. Infra ep. 21, 6. *Merito ne cum — et tunc dimisi amicissime* etc. Supra 2, 17, 29. *Iustissimo de causis cum tibi videor intolerare* etc. Vid. Heuling. ad Cicet. de offic. pag. 693. §.

tum est? quum interim illud quidem ingens fama, haec, nulla circumfert. Unde colligitur, quod initio dixi, alia esse clariora, alia maiora. Vale.

XVII.

Anxius de salute amici ob silentium eius, monet, ut propediem nuntiet, quid agat.

C. PLINIVS SERVIANO SVOS.

Rectene omnia? quod iam pridem epistolae tuae cessant. An omnia recte; sed occupatus es tu? An tu non occupatus; sed occasio scribendi vel rara vel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse non possum. Exime autem vel data opera tabellario misso: ego viaticum, ego etiam praemium dabo: nuntiet mihi modo, quod opto. Ipse valeo: si valere est, suspensum et anxium vivere, expectantem in horas, timentemque pro capite amicissimo, quidquid accidere homini potest. Vale.

Unde colligitur — maiora) Adnexa haec periovitus video, gauderemque, si quis ea codex non agnosceret. Talia margines per me licet oblideant. S.

XVII, 1 *Rectene omnia?* Interrogatio solliciti et metuentis aliquid sinisterum, ut illud *satini salvas?* apud Livium 1, 58. et alias saepe. Quin Ter. Andr. 4, 6, 9. *Quid vos quo pacto hic? satini ne recte?* Et noster 6, 2, 10. *Ecquid omnia in tua (domo) recte?* Vid. omnino Briffon. de form. 3, 65. pag. 724. nuperas edit. Ceterum hunc locum repraesentavimus ex coniecturis Casauboni, quas firmant libri, qui Cortio patuere. Vulgata (sententiam non habet, nisi quid for-

te exculpis, lector, ex istis: *Rectene omnia, quod iam pridem epistolae tuae cessant, an non omnia recte? Sed occupatus es tu. An tu occupatus? Sed occasio scribendi vel rara, vel nulla.* G.

Rom. *Rectene omnia, quod iam pridem epistolae tuae cessant? an non omnia recte, sed occupatus es tu? An non occupatus, sed occasio.* Haec a vera lectione, quam Cortius restituit, non longe recedunt. H.

2 *Exime hunc mihi scrupulum)* Ita etiam Rom. H. *nuntiet mihi modo, quod opto)* Rom. *nuntiet modo, quod opto.* H.

XVIII.

Panegyrici, uberius, quam in senatu dixerat, elaborati, recitationem cum voluptate exceptam denarrat.

C. PLINIUS SEVERO SVO S.

Officium consulatus iniunxit mihi, ut reipublicae nomine principi gratias agerem. Quod ego in senatu quum ad rationem et loci et temporis ex more fecissem; bono civi convenientissimum credidi, eadem illa spatiosius et uberius volumine amplecti: primum, ut imperatori nostro virtutes suae veris laudibus commendarentur: deinde, ut futuri principes non quasi a magistro, sed tamen sub exemplo praemonerentur, qua potissimum via possent ad eandem gloriam niti. Nam praecipere, ³ qualis esse debeat princeps, pulchrum quidem, sed onerosum, ac prope superbum est: laudare vero optimum principem, ac per hoc posteris, velut e specula lumen, quod sequantur, ostendere, idem utilitatis habet, arrogantiae nihil. Cepi autem ⁴ non mediocre voluptatem, quod, hunc librum quum amicis recitare voluissem, non per codicillos, non per libellos, sed *si commodum esset et si valde vacaret*, admoniti (nunquam porro, aut valde raro,

XVIII, 1 ad rationem et loci et temporis) Rom. ad rationem loci et temporis. H.

3 pulchrum etc.) honestum et utile, alios praecipis monere in re tam gravi. Onerosum, quia invidiosum et offensae plenissimum est. Superbum, arrogans, tantam rei gravitatem praecipis assequi velle. Hunc sensum sequentia etiam confirmant: idem utilitatis habet, arrogantiae nihil. E.

4 quod, hunc librum etc.) Interpunge ita: quod, hunc librum cum amicis recitare vo-

luissem. Vulgo post librum incidunt. H.

Obsecutus sum bene monenti. Sic et Ernestius distinxerat. S.

libellos) Facit huc in primis Dialog. de Orator. cap. 9. ubi orator, ut habeat, qui audire dignentur, libellos dispergere dicitur. Vid. Schulz. ad h. l. pag. 33. sq. S.

sed si commodum etc.) Rom. sed si commodum et si valde vacaret, admonui. H.

porro) autem. Plinius 1, 8. 20. Oculorum porro et aurium voluptates adeo non egent etc.

vacat Romae, aut commodum est, audire recitantem) foedissimis insuper tempestatibus per biduum convenerunt: quumque modestia mea finem recitationi facere voluisset, ut adicerem tertium 5 diem, exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an studiis? Studiis malo, quo prope extincta 6 refoventur. At cui materiae hanc sedulitatem praestiterunt? Nempe quam in senatu quoque, ubi perpeti necesse erat, gravari tamen vel puncto temporis solebamus, eandem nunc et qui recitare, et qui 7 audire triduo velint, inveniuntur: non quia eloquentius, quam prius, sed quia liberius, ideoque 7 etiam libentius scribitur. Accedet ergo hoc quoque laudibus principis nostri, quod res antea tam invisa quam falsa, nunc ut vera, ita amabilis facta est. Sed ego cum studium audientium, tum iudicium mire probavi. Animadverti enim severissima quaeque vel maxime satisfacere. Memini 8 quidem, me non multis recitasse, quod omnibus scripsi: nihilominus tamen, tanquam sit eadem omniium futura sententia, hac severitate aurium laetor. Ac sicut olim theatra male musicos can-

1, 24, 4. Scholasticis porro dominis, ut hic est, sufficit etc. 6, 32, 2. Te porro animo beatissimum, modicum facultatibus scio. S.

5 Mihi hunc honorem habitum putem, an studiis? Tertium esse potuit, Secundae: Principi. S.

6 Nempe quam etc.) Rom. Nempe quam [Medic. qua] in senatu quoque, ubi perpeti necesse erat, gravari tamen vel puncto temporis solebamus, eandem [pro eandem] nunc et qui recitare, et qui audire triduo velint, inveniuntur. Cortius coniecit, Nempe quae, deinde eadem nunc. Cum eo recitare praefero vulgato recitari. H.

liberius) securus, sine metu, ne quid sportius dictum, etiam

verissimum sit, offendat. Sane, cum animus scribentis ita liber et securus est, non libentius solum, sed et melius scribi potest. E.

8 severissima) pressius et adstrictius scripta, aulicis; quibus opponuntur stilos laetior, hilaris et quasi exultantius scripta, dulcia, blanda. Fallitur Giergius, ad censuram vitiorum gravem et liberam referens. Scilicet antea de auditorum sedulitate Plinius egit: nunc eorum iudicium (Geschmack) laudat, quod dulcia minus quam aulicis probarent. S.

9 nihilominus etc.) Rom. nihil minus, tanquam sit eadem, sine tamen. H.

theatra male musicos) Corruptorum ab aula hominum iudi-

re docuerunt, ita nunc in spem adducor; posse fieri, ut eadem theatra bene canere musicos doceant. Omnes enim, qui placendi causa scribunt, qualia placere viderint, scribent. Ac mihi quidem confido in hoc genere materiae laetioris stili constare rationem, quum ea potius, quae pressius et adstrictius, quam illa, quae hilarius et quasi exultantius scripti, possint videri arcessita et inducta: non ideo tamen segnius precor, ut quandoque veniat dies (usquam iam venerit!) quo austeris istis severisque dulcia haec blandaque vel iusta possessione decedant. Habes acta mea tridui: quibus cognitis volui tantum te

cium secuti tum scriptores: nunc ipse est, meliora etiam scripturos homines, cum aulae vitia rectum de scriptis iudicium non amplius pervertunt. G.

Cod. Helmst. *theatra male canere musicos docuerunt.* ut mox omnes: *bene canere musicos doceant.* Sed vulgaris ordo bene habet. Vid. Bentl. ad Hor. A. P. 441. S.

to *Ac, mihi quidem etc.*) Rom. *At mihi quidem, confido, in hoc genere materiae laetioris stili.* H.

Mihi — constare rationem, i. e. me iure quodam meo stilum laetiorum in argumento paenegyrico confectatum esse, quaeque hilarius et quasi exultantius scripti, non posse videri arcessita et ab hoc materiae genere aliena. S.

laetioris stili) *Sic in pari fere auctoritate malui quam *laetioris*, quia synonymus videtur deinde dicere, *hilarius* et *exultantius.* G.

Caeterum *laetum* illud genus dicendi, quod et *hilare*, *suave*, *dulce* Rhetores appellant, in verbis quidem delectum et concinnitatem auribus gratam, in sententiis autem habet omnem copiam,

qua saepe in amoeniores locos excurritur, tum acumina, facetias, similiaque ad delectationem comparata. Huic contrarium est, quod *pressum adstrictumque* Plinius appellat, magis rerum brevitate et necessitate quandam, verborumque et sententiarum nudam et directam rationem conlectans. Si cui haec brevia non sufficiunt, consulat quae in *Lex. Technol. Rhet. lat. l. v. laetus, hilarius, adstrictus, suavis, dulcis* copiosius diximus. E.

inducta) Inducuntur, quae aliena sunt. Cf. Horat. A. P. 2. S.

non ideo tamen segnius precor) Nihil mutat hic Rom. sed tamen apertum est, legi debere *sectus*, cui librarii perpetuo fere alterum substituunt. Id est factum lib. VI. ep. XX. 5. ubi rescribendum, *nihil sectus ego intentus in librum.* Vide me ad Cornel. Nep. Dat. c. II. 5. H.

Assentior Heusingero. Est tamen ubi *segnitas* locum suum iure tueatur. Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 38. 8. et Interpr. ad Iul. Caes. de B. C. 2, 7. pag. 618. sq. ed. Oudend. S.

et volui tantum te voluptatis!

voluptatis absentem et studiorum nomine et meo, capere, quantum praesens percipere potuisses. Vale.

XIX.

Consulit, an emat praedia suis agris vicina, propositis in utramque partem rationibus.

C. PLINIVS CALVISIO RVFO S.

Adsumo te in consilium rei familiaris, ut soleo. Praedia agris meis vicina, atque etiam inserta, venalia sunt. In his me multa sollicitant; aliqua nec minora deterrent. Sollicitat primum ipsa pulchritudo iungendi: deinde, quod non minus utile quam voluptuosum, posse utraque eadem opera, eodem viatico invisere, sub eodem procuratore, ac paene iisdem actoribus habere, unam villam colere et ornare, alteram tantum tueri. Inest huic computationi sumtus supellectilis, sumtus atrienfium, topiariorum, fabrorum, atque etiam venatorii instrumenti: quae plurimum refert, unum in locum conferas, an in diversa dispergas. Contra vereor, ne sit incautum, rem tam magnam iisdem tempestatibus, iisdem casibus subdere. Tutius videtur, incerta fortunae possessionum varietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis soli coelique mutatio, ipsaque

Rom. volui tantum voluptatis, sine te. H.

XIX, 2 ac paene iisdem actoribus habere) Rom. ac paene iisdem habitatoribus habere. Hoc alienum. H.

3 topiariorum) Vid. Clav. Cic. h. v. S.

atque etiam venatorii instrumenti) Rom. atque et vena-

toria instrumenta. Melior vulgata. H.

4 incerta fortunae) Livius 30, 15, 4. fidum e servis vocat, sub cuius custodia regio more ad incerta fortunae venenum erat. Apud eundem 30, 30, 11. Hannibal in eximia illa ad Scipionem oratione: Non temere incerta casuum reputat, quoniam fortuna nunquam decipit. S.

illa peregrinatio interfit. Iam, quod deliberatio-
nis nostrae caput est, agri sunt fertiles, pingues,
aquosi: constant campis, vineis, silvis, quae ma-
teriam et ex ea redditum sicut modicum; ita statum
praestant. Sed haec felicitas terrae imbecillis
cultoribus fatigatur. Nam possessor prior saepius
vendidit pignora: et dum reliqua colonorum mi-
nuunt ad tempus, vires in posterum exhaust, qua-
rum defectione rursus reliqua creverunt. Sunt
ergo instruendi complures frugi mancipes. Nam

interfit) interposita, Bona lectio, Gierigio nullo iure durissima visa. Is cum Cortio e duobus codicibus *inter sua*; quod non imiter. Saepes it librarium socordia in u depravit. Horat. Epist. 1, 18, 12. *Sic iterat voces*. Ibi Barthius in codice reperit *Sic uerat voces*. inepse. Vid. Bentleium: S.

5 *Iam, quod deliberationis nostrae caput est*) Rom. Quod deliberationis nostrae caput est. H.

Cf. Excerpta Brummeri. Nostra lectio praestat. S.

6 *felicitas — fatigatur*) fertilitas illa terrae coercetur et impeditur cultoribus *imbecillis*, h. e. qui propter vendita pignora et eos alienum non possunt recte et utiliter colere agros suos. E.

vendit pignora) colonis ablata a duro domino, (Servianae hypothecae nomine, qua obligatur coloni bona domino) si ii morosi viderentur in solvendis reliquis. *Pignora* autem cum nominat, comprehendit in primis instrumentum rusticum, de quo postea lege Honorii et Theodosii 8. C. quae res pignori, cautum est, *Pignorum gratia aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non convenit*. His nimium ablati ipse cultus agrorum impeditur, ac debilitantur coloni, auctis denuo reliquis. *Reliqua, dissipata, funestum nomen, ut*

hodie *die Reste, der Rückstand*, apud rusticos nostros. G.

quarum defectione etc.) Rom. *quarum defectione rubus, reliqua incommoda creverunt*. Hic Rom. pellimis accedit. H.

7 *instruendi — mancipes*) Exhaustis veteribus colonis, vel iisdem ipsi, vel iis maiorem partem dissipatis, aut migrare iussis adeo, alii novi mancipes *instruendi sunt*, et ornandi instrumento et rebus aliis necessariis, ut *frugi* et utiles sibi ac domino esse possint. De novis quidem mancipibus (qui a colonis nomine solo differunt, quod latius patet et omne genus redemptoris complectitur) hic agi, satis illud indicat, quod negat Plinius *se vincetos habere*, quibus colere agrum possit. Sic, puto, satis commode interpretari licet vulgatam lectionem. Est et alia a Gronovio prolata ex libris, et probata Cortio, *instruendi eo pluris, quod frugi, mancipis*, quae ad sententiam parum a nobis discedit. Ceterum erat, cum aliter caperemus hunc locum, et *pignora* intelligeremus novos colonorum, a saevis dominis ablatos coloni cunctatoribus, venditosque; quorum utebamur aliquot legibus Codicis ex L. 11. tit. 47 — 52. e quibus apparet, fuisse tum colonos servilis conditionis, eos certe, qui adscripticii vocantur; et loco ex Evaa-

nec ipse usquam vinctos habeo, nec ibi quisquam. Superest, ut scias, quanti videantur posse emi; sextertio tricies: non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum et hac penuria colonorum et communi temporis iniquitate, ut reditus agrorum, sic etiam pretium retro abiit. Quaeris, an hoc ipsum tricies facile colligere possimus? Sum quidem prope totus in praediis, aliquid tamen foenore; nec molestum erit mutuari. Accipiam

gelio Matth. 18, 24. ubi ad reliqua solvenda vendere iubetur sine procurator eff, sive villicus, uxorem ac liberos; itemque illa Noodtiana sententia de iure liberos vendendi ad Constantini usque M. aetatem durante. Sed in viam me reduxit Consultissimus idemque humanissimus Gebauerus noster, qui me docuit, colonos servilis conditionis et adscripticios ad Constantini demum serius aevum pertinere, et a barbaris et Germanis videri in Romanum imperium invectos; ius autem illud vendendi liberos iam Plinii aetate ita fuisse restrictum, ut non nisi cum ad extrema ventum esset, uti illo liceret. Itaque mandandum tandem putavi in ea quam supra proposui, probataque Gebauero, interpretatione. G.

Rom. Sunt ergo instruendi eo pluris, quod frugi mancipiis. [Ald. etiam mancipiis]. Hoc est, priores ergo coloni, quod frugi sunt, instruendi sunt mancipiis, sive servis vinctis, cum ipsorum paucitas labori non sufficiat, idque eo pluris, id est, eo maiore impensa, quod nec ipse vinctos habeo, nec ibi, in illis praediis, aliqui sunt. Hanc interpretationem causalis particula nam exigere videtur: quae si abesset, pluris esse plures dicerem. Itaque et Gronovius illud explicat, eo maiore pecunia opus est ad eos instruendos, qui vero mancipios maluit. H.

nec ibi quisquam. Superest) Post quisquam intelligo, vinctos habet. Non est disciplina illius vicinia, habere vinctos in agris, quorum conducere operas a dominis possis: sed colonis utuntur s. mancipibus. *Debetur haec distinctio ingenio Gruteri. Vulgo legebatur, nec ibi quisquam superest. Nihil solemnius Secundo illa formula, Superest ut, v. 8, 10, 50, 3. 10, 93, 3. etc. G.

Rom. superest. Lego cum Corio: Superest, ut scias. H.

8 foenore) Cortius ex Mediceo et coniect. Lecti foenore legit. Si foenore servandum, ita interpungam: aliquid tamen foenore (nec molestum erit mutuari) accipiam a foeru. G.

Rom. aliquid tamen foenore, ut vulgo: sed verior lectio est foenore vel fanero. H.

Idem placebat Ernestio, qui, expuncta Gesneri nota, hanc erat appositurus: „foenore) Ita Cortius ex Medic. et coniectura Lecti, pro foenore, quod male coibat cum caeteris; nec ego dubitavi cum Bipont. et Gierigio illud reponere. Sensus est: „omnes meas facultates colloca- „vi quidem in praediis, aliquam „tamen pecuniam in foenore col- „locatam habeo. Gesnerus, si „foenore servandum sit, ita interpungendum censebat: aliquid „tamen foenore, (nec molestum „erit mutuari) accipiam a foeru „etc.” S.

a focru, cuius arca non secus ac mea utor. Proinde hoc te non moveat, si cetera non refragantur, quae velim quam diligentissime examines. Nam quum in omnibus rebus, tum in disponendis facultatibus plurimum tibi et usus et providentiae superest. Vale.

XX.

In comitiis modum per tabellas suffragandi restitutum narrat, ex quo incommoda futura auguratur.

C. P L I N I U S M A X I M O S V O S.

Meministine, te saepe legisse, quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quantumque ipsi latori vel gloriae vel reprehensionis adtulit? At nunc in senatu sine ulla dissensione hoc quidem, ut optimum, placuit. Omnes comitorum die tabellas postulaverunt. Excelleramus saepe manifestis illis apertisque suffragiis licentiam concionum. Non tempus loquendi, non tacendi modestia, non denique sedendi dignitas custodiebatur. Magui undique dissonique clamores: procurrebant

XX inscr. Rom. *Mesio Max.*
H.

1 *lex tabellaria*) De suffragiis, invidiae vitandae causa, non voce, sed tabella ferendis, de qua laudatus hic a viris doctis Cic. de LL. 3, 15. sq. De ipsa ratione suffragia ferendi, fraudisque et neccendae et deprehendendae quaedam a nobis disputata sunt ad Varr. de R. R. 3, 5, 18. p. 335. sq. G.

2 *in senatu*) Ad quem comitia e campo translata iam Tiberii aetate, teste Tacito Ann. 1, 15, 1. ubi Lipsius peculiari excursu, quibus illud gradibus ini-

tio e Julio Caesare facto contigerit, declarat. G.

hoc quidem) Melius Curtius hoc idem ex libris suis aliorumque. Vid. eundem ad Ciceron. epist. 7, 17, 10. Sic et alibi librarii lapsi sunt. Cf. Drakenb. ad Liv. 6, 20, 12. S.

3 *sane*) Nostrum *freyltch. S. licentiam concionum*) Cicero epist. 2, 12. in. ad Coelium; *multuosae conciones. S.*

4 *Magni-clamores*) Rom. *Magni denique et undique dissoni clamores.* Lego *magni undique et dissoni clamores.* Pro *undique* alii scripserunt *denique.* H.

omnes cum suis candidatis: multa agmina in medio; multique circuli et indecora confusio: adeo desciveramus a consuetudine parentum, apud quos omnia disposita, moderata, tranquilla, 5 maiestatem loci pudoremque retinebant. Superfunt fenestras, ex quibus audire soleo hunc ordinem comitorum. Citato nomine candidati, silentium summum. Dicebat ipse pro se, vitam suam explicabat, testes et laudatores dabat, vel eum, sub quo militaverat, vel eum, cui quaestor fuerat, vel utrumque, si poterat: addebat quosdam ex suffragatoribus: illi graviter et paucis loquebantur. 6 Plus hoc, quam preces, proderat. Nonnunquam candidatus aut natales competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. Audiebat senatus gravitate censoria. Ita saepius digni, quam gratiosi, praevalabant. Quae nunc immodico favore corrupta, ad tacita suffragia, quasi ad remedium, decurrerunt. Quod interim plane remedium fuit: 8 erat enim novum et subitum. Sed vereor, ne procedente tempore ex ipso remedio vitia nascantur. Est enim periculum, ne tacitis suffragiis impudentia irrepat. Nam quocumque eadem honestatis cura secreto, quae palam? Multi famam, 9 conscientiam pauci verentur. Sed nimis cito de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus

5 et laudatores dabat etc.) Rom. et laudatores dabat, vel eum sub quo legatus, vel eum, cui quaestor fuerat. Lectio optimorum librorum. H.

Gierigius negat latinitatis rationem pati sub quo legatus; quod iure, ipse videtur. Mox tres codices: sub quo quaestor fuerat. quod et ipsum bonum. S.

7 Quae nunc — decurrerunt) Ciceroniana figura adiuncta ponuntur pro subiectis. Sententia enim haec est, quae cum corrupta sunt, decurrerunt homi-

nes, vel, quibus corruptis decursum est. Ipsi profecto homines corrupti, animadversa levitate sua, cui aliter obfisti non posset, decurrerunt ad illud remedium. G.

Rom. quasi ad remedium decurrerunt. H.

Mirror, Curtium hanc formam, quam in libris suis reperisset, vulgatas non praetulisse. Sed omnino in talibus parum constans fuit. Vide eum pag. 57. 98. 188. 202. 407. Cf. Drakenb. ad Liv. 1, 12, 8, 1, 15, 1. S.

magistratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in recuperatoriis iudiciis, sic nos in his comitiis, quasi repente apprehensi, sinceri iudices fuimus. Haec tibi scripsi, primum ut aliquid novi rescriberem, deinde ut nonnunquam de republica loquerer, cuius materiae nobis quanto rarior, quam veteribus, occasio, tanto minus omittenda est. Et hercule quousque illa vulgaria? *Eho, quid agis? Ecquid commode vales?* Habeant nostrae quoque literae aliquid non humile, nec sordidum, nec privatis rebus inclusum. Sunt quidem cuncta sub unius arbitrio, qui pro utilitate communi solus omnium curas laboresque suscepit: quidam tamen salubri quodam temperamento ad nos quoque velut rivi ex illo benignissimo fonte decurrunt, quos et haurire ipsi, et absentibus amicis quasi ministrare epistolis possumus. Vale.

XXI.

Mortem Martialis nuntiat, eiusque ingenium, ab ipso laudatus, laudat.

C. PLINIVS AFRICVS SVO S.

Audio Valerium Martialem decessisse, et moleste

9 Nam ut in etc.) Rom. Nam ut recuperatoriis iudiciis, sic nos his comitiis quasi repente. Deest in. H.

recuperatoriis iudiciis) Recuperatores ex omni conventu civium subito datos esse, ex Cic. Verr. 3, 59. sq. et Liv. 26, 48. hic ostendit Cortius. Ceterum repente apprehensi eo sunt sinceri iudices, quod tempus non habent corruptorem audiendi, vel struendi fraudem. G.

11 Et hercule quousque etc.)

Rom. Et hercule quousque illa vulgaria? quid agis? et quid? commode vales? H.

Ecquid) num. Vid. Drakenb. ad Liv. 27, 10, 2. Horat. Turf. de Partic. cap. LXVI. 5. Saepo confunditur cum et quid. Vid. Oudend. ad Lucan. 3, 38. Drakenb. ad Liv. 5, 36, 5. S.

12 salubri quodam temperamento) Cortius quodam omisit bonorum librorum auctoritate. Laudo. Auribus quidem vulgata, quidam — quodam, parum placet. S.

fero. Erat homo ingeniosus, acutus, acer, et qui plurimum in scribendo et salis haberet et fellis, nec a candoris minus. Prosequutus eram viatico secedentem. Dederam hoc amicitiae, dederam etiam versiculos, quos de me composuit. Fuit moris antiqui, eos, qui vel singulorum laudes, vel ubi ubi scripserant, aut honoribus aut pecunia ornare: nostris vero temporibus, ut alia speciosa et egregia, ita hoc in primis exolevit. Nam postquam desimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus.

4 Quæris, qui sint versiculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipsum volumen, nisi quosdam tenerem: tu, si placuerint hi, ceteros in 5 libro requires. Adloquitur Musam, mandat, ut domum meam Esquiliis quaerat, adeat reverenter:

*Sed, ne tempore non tuo dixerit
Pulses ebria ianuam, videto.*

XXI, a secedentem) In patriam suam Babilim. Vid. de tempore huius secessus, mortisque adeo poëtae, Massonus in vita Plinii nostri ad A. Chr. C. §. 12. Agit de hoc secessu suo ipse poëta in praefatione libri 12. G.

dederam etiam versiculis) Rom. dederam versiculis, sine etiam. H.

3 Fuit moris antiqui) Rom. Fuit moris antiqui. Sic lib. II. ep. XIX, 8. ut illis moris erat. H.

Add. 7, 27, 14. reis mortis est submittere capillum. 8, 19, 2.

Est autem mihi moris. Antiqui. Antea 20, 10. veteribus. Conf. Horat. Serm. 1, 4, 117.

traditum ab antiquis morem servare. S.

moris antiqui) Exempla poëtarum et historicorum, honoribus aut pecunia ornatorum, interpretes multa retulerunt. Sic Ennius (Gierigii verba sunt ad h. l.) quia res Romanorum, atque etiam Scipionis celebraverat, ab hoc varie ornatus, ab illis in civitatem receptus est. Pompeius Theophrastem Mitylenaeum, scri-

ptorem rerum suarum, in concione militum civitate donavit. Et Cicero Arch. cap. 9 — 11. docet Archiam vel ideo civitate dignissimum esse, quod omne ingenium contulerit ad populi Romani gloriam celebrandam. E.

speciosa et egregia) Sic magnus et speciosus iungit Vellei. 2, 76, 2. aeternus et spec. Valer. Max. 2, 7, 15. Vid. Schwarz. ad Plin. Paneg. p. 40. S.

Nam postquam desimus facere) Rom. Nam postquam desimus facere. H.

4 quibus gratiam retulerim) Rom. quibus gratiam retuli. H.

5 Esquiliis) Sine praepositione et secunda litera S ex libris optimis posuit Curtius. Ceterum totum carmen Martialis existat Epigr. 10, 19. G.

Ita et Rom. sine praepositione, de qua Drakenb. ad Liv. lib. II. cap. 28. pr. H.

tempore non tuo) alieno. Mox: Haec hora est tua. Liv. 42, 43. 3. suo maxime tempore atque alieno hostibus incipere bellum. S. Pulses ebria ianuam) Rom.

*Totos dat tetricae dies Minervae,
Dum centum studet auribus virorum,
Hoc quod secula posterique possint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas.*

*Haec hora est tua, quum furit Lyaeus,
Quum regnat rosa, quum madent capilli.
Tunc me vel rigidi legant Catones.*

Meritone eum, qui haec de me scripsit, et tunc 6 dimisi amicissime, et nunc, ut amicissimum, defunctum esse doleo? Dedit enim mihi, quantum maxime potuit, daturus amplius, si potuisset. Tametsi quid homini potest dari maius, quam gloria, et laus, et aeternitas? At non erunt aeterna, quae scripsit. Non erunt fortasse: ille tamen scripsit tanquam essent futura. Vale.

Putes ebria tanquam. Bene et poetarum more, qui hoc verbum frequentarunt. H.

Apud comicos frequentissimum *pulsare aedes, fores, ostium.* Plautina loca collegit Pareus in Lex. Crit. p. 1016. b. S.

Arpinis — chartis Ciceronis Arpinatis aemulum se nusquam negat Plinius. G.

Haec hora est tua etc. Rom. *Haec hora est tua, dum furit Lyaeus, Dum regnat rosa, dum madent capilli.* H.

Catones non Censorius et Uticensis, sed omnino viri severi

et graves, quales qui *totos dans tetricae dies Minervae.* S.

6 Meritone) Vid. supra ad ep. 16, 13. S.

quantum maxime potuit Rom. *quantum maximum potuit.* Sic et Ald. Hoc Plinianum est, non maxime. Lib. II. ep. XIII. 10. *Nam licet tribuas ei, quantum amplissimum potes.* Seneca ad Marcianum c. XX. p. 182. Lips. *Comprehende, quantum plurimum proccedere homini licet: quantum est?* Curt. lib. III. c. VIII. 10. *Quanta maxima celeritate potuit, contendit.* H.

LIBER QVARTVS

L.

Prosocero adventum suum significat, eodem itinere Tiferni templum dedicaturus.

C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Cupis post longum tempus neptem tuam meque una videre. Gratum est utrique nostrum, quod cupis; mutuo me hercule. Nam invicem nos incredibili quodam desiderio vestri tenemur, quod non ultra differemus. Atque adeo iam sarcinulas adligamus, festinaturi, quantum itineris ratio permiserit. Erit una, sed brevis, mora: deflectemus in Tuscos, non ut agros remque familiarem oculis subiiciamus, (id enim postponi potest) sed ut fungamur necessario officio. Oppidum est praediis nostris vicinum; nomen Tifernum Tiberinum; quod me paene adhuc puerum patronum coopta-

1, i neptem tuam) Calpurniam filii Fabati huius filiam, quam post obitum prioris uxoris duxerat. G.

2 Atque adeo iam) Cortius atque iam adeo, ordine verborum improbo. De atque adeo vid. Drakenb. ad Liv. 10, 5, 14. S.

adligamus) Pro simplici ligamus, minus tamen eleganter, si fides Plutarcho Moral. T. II. p. 145. ed. Wyttenb. τὸ δὲ δεσμεύειν ἈΛΛΙΓΑΡΕ λέγουσιν οἱ πολλοὶ Ῥωμαίων οἱ δὲ καθαρῶντες ἐν τῷ διαλύεσθαι, ΑΙΓΑΡΕ. Sed fallitur. Vid. I. Fr. Gronov. ad

Liv. 7, 24, 4. it. Drakenb. ad h. l. et ad 5, 27, 9. Schneider. ad Columell. p. 509. Ceterum adligavimus, quod alii libri habent, paene praeseram. S.

4 nomen Tifernum Tiberinum etc.) Rom. nomen Tifernti Tiberini: quod me paene adhuc puerum patronum cooptavit tanto maiore studio, quanto minore iudicio. Ita contextuit, quae vulgo disiunguntur. Recte factum puto. Nam iudicio utimur magis in cooptando patrono, quam in adventibus eius celebrandis. Quid minoris iudicii vero esse

vit: tanto maiore studio, quanto minore iudicio. Adventus meos celebrat, profectioibus augitur, honoribus gaudet. In hoc ego, ut referrem gratiam, (nam vinci in amore turpissimum est) templum pecunia mea exstruxi: cuius dedicationem, quum sit paratum, differre longius, irreligiosum est. Erimus ergo ibi dedicationis die, quem 6 epulo celebrare constitui. Subsistemus fortasse et sequenti: sed tanto magis viam ipsam corripiemus. Contingat modo te filiamque tuam fortes invenire! 7. Nam hilares certum est, si nos incolumes receperitis. Vale.

II.

M. Regulum, morte filii dolorem simulantem, notabiliter perstringit.

C. PLINIVS CLEMENTI SVO S.

Regulus filium amisit: hoc uno malo indignus,

potuerat, quam quod puerum patronum sibi esse voluerat? *H.*

Scilicet vulgo, etiam, quod mireris, in Cortiana, adeoque, quod paene indigneris, cum Genueris verum praecerit, in Gierigiana, post iudicio non interpungitur. Quae negligentia, ut vicia varam sequitur, Gierigium sic transversum egit, ut Secundum haec minore iudicio quam studio scripsisse dicat. *S.*

minore iudicio) quia puer eram. *G.*

angitur) tristes sunt, cum ab iis discedo. *Gaudent honoribus*, quibus me afficiant, et colant. *E.*

Honores malim de iis intelligere, qui Plinio publice dabantur. *S.*

6 epulo celebrare) In dedicatione omni epulas fuisse adhibitas ex Dione 57. p. 610. Grut. Inscr. p. 414. 2. Saverio. ad Si-

don. 4. 15. pr. ostendit Cortius. Et qui aliter? cum dedicatio sine sacrificio non fieret, nec sine epulis sacrificium, quemadmodum nec epulae solemniores sine deorum honore: ipsa Ebraeorum sacrificia epulis bonam partem comitata etc. *G.*

viam ipsam corripemus) Nimis *nauxios* pro characterem epistolico. Virgil. Aen. 1. 418. *Corripuere viam interea.* *S.*

7 fortes) bene valentes. Ita saepe in his epistolis Plinius *fortes* dicit, qui sunt bonae valetudinis. *E.*

Vid. Indicem. *S.*

Nam hilares certum est) Optima lectio, quam miror Cortio displicuisse. Simili ellipsi Plinius 1, 2, 1. *Nam vim tantam verborum qui possunt?* ut ibi scribendum. *S.*

II, 1 *indignus*) qui non me-

quod nescio an malum putet. Erat puer acris ingenii, sed ambigui: qui tamen posset recta sectari, si patrem non referret. Hunc Regulus emancipavit, ut heres matris existeret. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebatur) foeda et insolita parentibus indulgentiae simulatione captabat. Incredibile est; sed Regulum scogita. Amissum tamen luget insane. Habebat puer manulos multos, et vinctos et solutos: habebat canes maiores minoresque: habebat luscianas, psittacos, merulas: omnes Regulus circa rogum trucidavit. Nec dolor erat ille, sed ostentatio doloris. Convenitur ad eum mira celebritate. Cuncti detestantur, oderunt, et quasi pro-

ruit, adeoque commiseratione dignus. E.

Melius, ni fallor, Catanaeus: „Sensus est, merebatur Regulus mortem filii, si eam malum putaret. Sed cum timendum obitum eius optasset, ut haeres filii existeret, ideo indignum censeo hoc malo, quia malum non credit, sed utile.” Profecto tota epistola tam plena est stomachi, tamque acerbe perstringit nebulonem illum, ut initium eius a commiseratione sumtum esse vix credam. S.

a emancipavit) Filius in patris potestate ac manu dum est, nihil sibi acquirit, omnia patri. Reguli filium mater mores mariti exola heredem non vult scribere, si in patris potestate esset; vel quod ne corrumpatur metuit, vel ne insidias filio pater struat. Emancipat igitur et potestate sua solvit eum pater. Simillimam huic speciem habes 8, 18, 4. G.

existeret) Non simpliciter est significat, ut saez Scholasticorum postea usurpavit: sed evaderet, prodiret, feret. G.

Mancipatum) Debebat dicere, si recta via rem enarrare voluisset, emancipatum. Sed io-

cum una refert hominum, qui non tam solum patria potestate Reguli filium ista emancipatione dicere vellent, quam nova indulgentia, muneribus, corruptelis, mancipatum patri, et nexu novo devinctum. Regulus igitur, ut est tota vita simulator et fallax, et e contrariis vitiis compositus, dum emancipat filium imaginaria venditione, re ipsa emit et mancipat. G.

Rom. Emancipatum (ita vulgo ex moribus homines loquebantur). H.

Neque homines ferendum, nec emancipatum. Mancipatum iocus hominum mores Reguli notantium postulat. Ceterum mancipare et emancipare, cum alterum pro altero multis locis poni possit, mirandum non est saepe in libris confusa esse. vid. Gesneri Thes. L. L. et Clav. Ciceron. S.

3 et vinctos et solutos) et iunctos et solutos Rom. et Ald. bene. H.

Vid. ad 2, 17, 2. S.

omnes — — trucidavit) Vid. Kirchmann. de Funer. Romanor. L. 3. c. 4. ubi et hoc Plinii loco utitur. S.

bent, quasi diligant, cursant, frequentant: utque breviter, quod sentio, enuntiem, in Regulo demerendo Regulum imitantur. Tenet se trans Tiberim in hortis, in quibus latissimum solum porticibus immensis, ripam statuis suis occupavit, ut est in summa avaritia sumtuosus, in summa infamia gloriosus. Vexat ergo civitatem insaluberrimo tempore: et quod vexat, solatium putat. Dicit se velle ducere uxorem: hoc quoque, sicut alia, perverse. Audies brevi nuptias lugentis, nuptias senis: quorum alterum, immaturum; alterum, serum est. Unde hoc augurer, quæris? Non quia adfirmat ipse (quo mendacius nihil est), sed quia certum est, Regulum esse facturam, quidquid fieri non oportet. Vale.

III.

Laus Antonini non tam ex honoribus, quos amplissimos gesserat, quam ex ingenio et stilo Graeco.

C. PLINIUS ANTONINO SVO S.

Quod semel atque iterum consul fuisti, similis antiquis, quod proconsul Asiae, qualis ante te,

6 *Vexat — civitatem*) Dum secessu suo imponit necessitatem saluatoribus, et adloquendi consolendique causis ad eum venientibus, per aestum et vapores Romanos iter illud suscipere. G.

7 *Audies brevi nuptias etc.*) Rom. *Audies brevi nuptias lugentis senis: quorum alterum.* H.

Male. Iteranda vox *nuptias*. S

Immaturum) nondum maturam, nimis praecipitatum, ut qui in ipso luctu, quem gravissimum simulat, nuptias et voluptatem cogitet. G.

III *Antonino*) *Dissensus inter Codd. facit, ut dubium sit, *Antonino* legendum sit, an *Hadriano*. Laudati iam sunt a viris doctis Casaubon. in Capitolini Anton. Pium c. 1. Reines. V. L. p. 277. Paullus Cigalinus de Plinii patria p. 1622. G.

Intelligitur autem M. Arrius Antoninus, avus maternus Antonini Pii, cui etiam Lib. 4. ep. 18. et 5, 10. Plinius scripsit. E.

Rom. *Antonino*. Itaque non est, cur in omnibus vetustis exemplaribus *Hadriano* legi dicatur. H.

qualis post te vix unus aut alter, (non finit enim me verecundia tua dicere, nemo) quod sanctitate, quod auctoritate, aetate quoque princeps civitatis; est, quidem venerabile et pulchrum; ego tamen te vel
 2 magis in remissionibus miror. Nam severitatem istam pari iucunditate condire, summaeque gravitati tantum comitatis adiungere, non minus difficile, quam magnum est. Id tu cum incredibili
 3 stilo adsequeris. Nam et loquenti tibi illa Homericis senis mella profluere, et quae scribis, complere apes floribus, et nectare videntur. Ita
 4 certa sum adfectus ipse, quum Graeca epigrammata tua, quum iambos proxime legerem. Quantum ibi humanitatis, venustatis! quam dulcia illa!

1 ego tamen te etc.) Rom. ego tamen te vel magis in remissionibus miror. Hoc in aliis etiam est, nec librariorum errore scriptum videtur pro in remissionibus. Dixerat, alios Antonii virtutem in administranda republica praestitam admirari; sibi eum magnum videri adfirmat in iis etiam rebus, quae sint remissiones, in quibus minus se intendere soleant alii, quae remisso ac soluto animo fiunt, in quibus paullo plus quisque sibi indulget. Vox ipsa et Plinio et Suetonio, et aliis usitata; nec significatio rei, ad quam accommodatur, repugnat. H.

3 Homericis senis) Nestoris, de quo Il. a. 249. Τοῦ καὶ ἀπὸ γλασσης μέλιτος γλυκίων ἔειν αὐδῆ. G.

et nectare) *Al. uectere vel innectere, verba floribus et serpis illa quidem commoda et coniuncta, sed non nimis apta forte apibus. Et male sane hanc causam egit, qui Ovidianum innectere tempora fertis huc advocavit. Maius praesidium illa habet Virg. Georg. 4, 250. Comlebuntque soros, et floribus

horrea texent. Unde Ambrosius Intexta floribus horrea illis tribuit. Cum tamen poeticum illud sit, et nectare sit ipsum quoque in bonis libris, hoc praetuli. G.

Et, quae scribis, complere apes floribus et innectere videntur, cum Cortianis quibusdam Rom. Hoc etiam poetis familiarius est, hic tamen tolerari potest, ubi de industria poetarum sermonem imitatur, ut saepe alibi et maxime lib. VIII. ep. 26. Complere floribus suavitate significat, quae ab ingenio est; innectere artem, quae ingenium commendat. H.

4 humanitatis) leporis, urbanitatis, quae sale et facetiis etiam ostenditur. Illa saepe iunguntur, ut ap. Cic. de Orat. 3, 8. et 2, 67. cf. Lib. 1, 7. Hinc et humanitatis sal Ep. ad Att. 1, 13. Copiosius hunc omnem de humanitate locum tractavimus in Lex. technol. Rhet. lat. f. v. humanitas. E.

quam dulcia illa!) quam amantia hic inserunt libri plerique, quod expunxit merito Curtius. G.

quam antiqua! quam arguta! quam recta! Callimachum me, vel Herodem, vel si quid his melius, tenere credebam: quorum tamen neuter utrumque aut absolvit aut attigit. Hominemne 5

quam antiqua!) Desunt in Rom. H.

Callimachum me, vel Herodem) Rom. Callimachum vel Herodem, sine ma. H.

Herodem) * Vix patiuntur temporum rationes, ut Herodes ille nobilis sub Hadriano et Antoninis Sophista intelligatur, de cuius reliquiis Cl. Salmalius; de vita autem et temporum rationibus Olearius ad Philostratos immortaliter meriti sunt. Igitur vel alterius maioris Herodis memoriam intercidisse oportet, vel hic locus corruptela non vacat. *Philetan* suspicabatur Barthius, Callimacho alias etiam iungi solitum, *Erassthenum* Cortius. Mihi N. L. G.

Non Herodem Atticum, Sophistam, sed Herodem Iambographum h. l. intelligi, primus demonstravit Ruhnkenius in *Histor. Crit. Orat. Rutilio Lupo* praemissa pag. XCIX. quem locum, cum sit commentarii instar, ipsa Ruhnkenii verbis huc transcribo: „Interpretes multa ad hunc Plinii locum moliantur, satisque ostendant, se de Herode Iambographo ne sciendo quidem quicquam audivisse. Ex eius Choliambis fragmenta supersunt apud Zenobium VI. 10. Stobaeum S. LXXI. p. 439. LXXVI. p. 453. XCVI. p. 530. CXVIII. p. 591. et Maximum T. II. p. 636. Nomen eius abiit in notius Herodoti apud *Etymolog. M.* p. 411. 41. Ζήρσον δὲ τοῦ ὀ σενταλμίνου. καὶ παρὰ Ἡρόδοτον ἄν' αὐτὸς εἰς τὸ ζήρσον. ἐπὶ δὲ χολιαμβόν τὸ μέτρον. In mendoso *Ἡρόδοτον* haerebat Cl. Wesselingius *Diss. Herodot.* p. 29. Idem *Etymologi* locus induxisse videtur Scaligerum ad *Varron. de L. L. VI.* p.

149. ut Iamborum scriptorem *Herodotum* vocaret. Athenaeus III. p. 86. B. laudat Ἡρόδοτον ἐν Συναγασματικαῖς, ubi Il. Casaubonus negat se alibi Herodam Comicum invenire. Verum non Comicum laudatur, sed, ut ex subiecto Choliambo apparet, Iamborum scriptor, Herodes, qui patronymica et Doribus propria forma Ἡρώδας dicitur; quod bene vidit Salmalius *Exerc. Plin.* p. 111. Illam nominum formam illustrarunt Hemsterhulius ad *Callimach. Fragm.* p. 590. et Valckenarius ad *Schol. in Euripid. Phoeniss.* p. 764. Denique Herodem Iambographum cum Herode Attico gravissimo errore confundunt *Interpretes Plinii, et Fabricius Bibl. Gr. Vol. VIII.* p. 710. Hæc Ruhnkenius. Caeterum huius Herodis fragmenta collegit Fiorillo ad *calceam Herodis Attici* p. 171. E.

neuter utrumque) Nec Callimachus nec Herodes in utroque genere poëleos, epigrammatico et iambico, perfectus fuit, hoc est, quod dicit, *neuter utrumque absolvit*. Deinde *neuter utrumque attigit*, hoc sensu addidit, quod Callimachus sola epigrammata, et non iambo, Herodes autem, missis epigrammatibus, iambo tantum scripsit. Inde igitur laudat Anronium, qui utrumque optime scripserit. E.

Fallitur Ernestius. Callimachum etiam in genere iambico operam posuisse, novimus. *Absolvit* refert ad Callimachum, *attigit* ad Herodem. Ceterum Cortius *utrumque* perperam explicat, ad illa, *Quantum tibi humanitate* — — *quam recta*! pertinere censens, in iisque nescio quam oppositionem reperire sibi vilis. S.

Romanum tam Graece loqui? Non, medius fidius, ipsas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? Invideo Graecis, quod illorum lingua scribere maluisti. Neque enim coniectura eget, quid sermone patrio exprimere possis, quum hoc insiticio et inducto tam praeclara opera perfeceris. Vale.

IV.

Tribunatum semestrem Calvisio Nepoti petit.

C. PLINIUS SOSSIO SVO S.

Calvium Nepotem validissime diligo, virum indu-

5 quum hoc insiticio et inducto) Rom. cum in hoc insiticio et inducto. Sic multi codices alii. H.

Præpositio nata videtur ex prægressa m. S.

insiticio) Verbum paullo rarius, sed eleganter significans. *Insiticia* proprie sunt, quae in aliam stirpem inferuntur, et loco non natali aluntur. Deinde translulerunt ad alia, quae loco non nativo posita intelligi volunt. Ita *insiticius somnus* Varronis est, R. R. 1, 2, 5, qui medio die, vigilandique adeo tempore capitur: apud eundem 2, 8, 1. *Insiticit et bigeneri mult*, in aliud genus insitii. Plane idem sibi vult *insitivus*, quod ostendunt non *insitiva* modo Horatii Ep. 2, 19, *pra*: sed *insitivus* ille *Gracchus* Ciceronis pro Sextio c. 47, i. e. in illud genus eamque familiam fraude iulerus. Sic *insititit Uberti* Phaedr. 3, 3, 10, per adulterium in alienam familiam illati. *Insitictus* igitur sermo est Graecus hominis non Graeci, non primum enatus quasi in Antonino, sed arte paratus et illi velut insitius. Cf. infra 4, 18. G.

IV, 1. *Calvium Nepotem*) Rom. *Varsidium Nepotem*, cum Medic. quod fortasse verum. Deinde *validissime* pro *validissime*. H. *industrium* — *rectum*) Miror hæc a novissimo editore, Givrigio, sollicitata. In *disertum* offendit, quod in Tribuno militari eloquentia non magnopere considerata fuerit. Hoc autem *re-ctum* ultimo loco positum ideo improbat, quod frigide illa addantur, *quod apud me vel potissimum est*; ita enim, inquit, omnes sani homines iudicant. Me neutra ratio movet. Primum quis in *diserto* statim eloquentiam Demosthenicam vel Ciceronianam cogitet? Est aliqua sacundia, quae unumquemque et decet et iuvat in vita negotiosa. Deinde Plinius virtutes laudat non Tribuni, sed hominis, quae tamen etiam Tribunum commendare possunt. Denique non video, cur frigide a Plinio addita sint ea, quae fateri honestissimum est. Ergone nunquam virtutem laudabimus, nunquam dicemus, integritatem animi nobis ceteris bonis externis potiore esse, quia omnes sani ita iudicent? E.

strum, disertum, rectum, quod apud me vel potissimum est. Idem C. Calvisium, contubernalem meum, amicum tuum, aeta propinquitate complectitur. Est enim filius sororis. Hunc ergo a rogo semestri tribunatu splendidiorem et sibi et avunculo suo facias. Obligabis me, obligabis 3 Calvisium nostrum, obligabis ipsum, non minus idoneum debitorem, quam nos putas. Multa beneficia in multos contulisti: a usum contendere, nullum te melius, aequè bene vix unum aut alterum collocasse. Vale.

V.

Studium auditorii, quum recitaret orationem, comparat cum Aeschinis auditoribus Rhodiis.

C. PLINIUS SPARSO SVO S.

Aeschinem, aiunt, petentibus Rhodiis legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summis utramque clamoribus. Quod tantorum virorum conti-

Rectum, i. e. bonum et honestum. Vid. Schwarz. ad Plin. Panegy. p. 183. S.

2 Hunc ergo rogo) Rom.

Hunc, rogo, omisso ergo. H.

Sic et Curtiana. Beau. S.

Semestri tribunatu; Offendit,

hoc ipso in primis loco usus,

Lipius de Mil. Rom. 2, 9. propter multitudinem petentium semestres tribuatus datos, et

hinc explicat obcurum ante locum Iuvenalis 7, 89. de Paride

Domitiani histrione,

Ille et militiae multis largitur honorem,

Semestri vatum digitos circumligat auro.

Semestre enim aurum, annulus

tribunorum semestrium. Vid. Mas-

son. 20, 4. G.

3 idoneum) Proprie de debitore, qui solvendo est. Glossarium H. Stephani: Idoneum, Ἀξιώχρητον, ἱκανόν. Item: Ἀξιώχρητος, Idoneus. S.

4 aequè bene vix unum) Rom.

aequè bene unum, sine vix. H.

V, 1 Aeschinem) Vid. eadem

re supra ad 2, 5, 10. G.

summis — clamoribus) lau-

dantium puta et plaudentium au-

ditorum. Sic saepius noster, de

quo vid. Ind. Sed etiam Cic.

de Orat. 1, 33. haec sunt, quas

clamos et admirationes in bo-

nis oratoribus efficiunt. Hinc

illud ad Q. Fratr. 3, 1, 3. Clamos

efficiam, h. e. mirificum

quid praestabo. G.

Ita et Rom. sine verbis illis,

quae explicandi causa aliquis, non

ipse Plinius, adscripsit, esse pro-

gisse scriptis non minor, quam orationem meam proxime doctissimi homines hoc studio, hoc adfensu, hoc etiam labore per biduum audierint: quamvis hanc intensionem eorum nulla hinc et inde collatio, nullum quasi certamen accenderet. 3 Nam Rhodii quum ipsis orationum virtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur: nostra oratio sine aemulationis gratia probabatur. An merito, scies, quum legeris librum; cuius amplitudo non fuit me longiore epistola 4 prae loqui. Oportet enim nos in hac certe, in qua possumus, breves esse: quo sit excusatius, quod librum ipsum, non tamen ultra caussae amplitudinem, extendimus. Vale.

VI.

Laurentinum, propter studiorum secretum, reliquis praediis praefert.

C. PLINIVS NASONI SVO S.

Tusci grandine excussi; in regione Transpadana summa abundantia, sed par vilitas nuntiatur: so-

batam. Auditorum enim clamores live plausus intelliguntur. *H. 2 labore*) Ita intensionem audiendi dicit, non quidem simpliciter, sed quod illa intentio per biduum continuata molestior erat, et ad laboris similitudinem accedebat. *E.*

Verissime hoc. Secus habet id, quod vir doctissimus, vi huius vocis nonidum satis perspecta, adscriperat: „*Labore non placet.* Quidni clamore?” *S.*

quamvis hanc intensionem eorum) Rom. *quamvis intensionem eorum*, non ut vulgo hanc intensionem. *H.*

VI, 1 grandine excussi) Horat. *Carm. 3, 1, 29. verberatae gran-*

dine vineae. Geoponic. 1, 14, 2. οὐτε ἡ ἀμπέλους, οὐτε τὰ σπέρματα ὑπὸ καλᾶς ἀδικηθήσεται. Graeci uno verbo καλαζοβολήσθαι. Clemens Alex. Strom. L. VI. p. 754. ed. Pott. καλαζοβολήσθαι μελλόντων νεφῶν. leg. καλαζοβολήσθαι. Asclepiad. in Anal. Brunck. T. I. p. 216. Νίφε, καλαζοβόλαι etc. Plutarch. Mor. T. III. p. 10. ed. Wyttenb. νίφε καλαζοβόλα. *S.*

par vilitas) Non minus summa, quam est abundantia. Haec enim sere coniuncta sunt. Cic. in Verr. 3, 98. *Anthona pretium, nisi in calamitate fructuum, non habet. Si autem ubertas in percipiendis fructibus fuit,*

lum mihi Laurentinum meum in reditu. Nihil a quidem ibi possideo praeter tectum et hortum, statimque arenas: solum tamen mihi in reditu. Tbi enim plurimum scribo: nec agrum (quem non habeo) sed ipsum me studiis excolo; ac iam possum tibi, ut aliis in locis horreum plenum, sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoque, si certa et fructuosa praedia concupiscis, aliquid in hoc littore para. Vale.

VII.

Reguli ingenium et industriam in laudando et ornando filio describit.

C. PLINIUS LEPIDO SVO S.

Saepe tibi dico, inesse vim Regulo. Mirum est, quam efficiat, in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget, ut nemo. Placuit statuas ei et imagines quam plurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum aere, illum argento, illum auro, ebore, marmore

consequitur villitas in vendendo etc. G.

Rom. summa abundantia, sed parum utilitate. Hinc apparet, apud Cicer. lib. III. offic. c. XII. 10. recte emendatum esse *trihci villitas*, est ibi in omnibus prope libris *est utilitas*. H.

Similiter *coptam cum villitate* coniungit Livius 45, 33, 3. *ea copia rerum, ea villitas annoae*. ubi item al. *utilitas*. Sic *villae et utilitates* confunduntur. Vid. Drakenb. ad Liv. 35, 14, 4. Burmann. ad Vellei. p. 910. ed. Rehnk. S.

statimque arenas) Est enim maritima villa ipsi littori imposita. Vid. 2, 17. G.

certa) Cum alias *fides pra-*

diorum laedetur, vel accusetur fallacia: hic Plinius alludens eo nomine *certa* vocat, quod ingenii fetus subministrant, nullis temptatum casibus expostos. G.

VII, i *vim*) quam mox ipse explicat, intentionem, quicquid velis, obtinendi, quae tamen in Regulo audaciae et obstinaciae [obstinationis S.] adiunctam notionem haberet. E.

Mirum — incubuit Sicet Rom. Postea: *Placuit statuas eius et imagines quam plurimas facere*. Sic optimus quisque, non ei, quod nec Ald. habet. H.

ebore, marmore effingit Rom. *illum ebore, illum marmore effingit*. H.

2 effingit. Ipse vero et nuper, adhibito ingenti auditorio, librum de vita eius recitavit: de vita pueri recitavit; tamen eundem librum, in exemplaria transcriptum mille, per totam Italiam provinciasque dimisit. Scripsit publice, ut a decurionibus eligeretur vocalissimus aliquis ex ipsis, qui legeret eum populo: factum est. Hanc ille vim (seu quo alio nomine vocanda est intentio, quidquid velis, obtinendi) si ad potiora vertisset, quantum boni efficere potuisset? Quamquam minor vis bonis, quam malis, inest, ac sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, perversa confirmat 4 audacia. Exemplo est Regulus. Imbecillum la-

Vera haec lectio. Epanaphora satis gravis, quam nolim cum I. A. Ernestio (vid. Gesneri ad eum epistolam) pro vitiosa habere. S.

2 Ipse vero et nuper) Damus hic lectionem a Cortio ex bonis libris probatam, qui etiam id genus repetitionis, quae δεινότης quaedam adfert orationis, tum nostro, tum optimis quibusque scriptoribus familiare esse ostendit. G.

Ipse vero et nuper Rom. et Ald. Post haec Rom. librum de vita pueri recitavit: Ald. de vita eius. Cortius ex Medic. Ipse vero et nuper, adhibito ingenti auditorio, librum de vita eius recitavit: de vita pueri recitavit. Sequitur in Rom. tamen eundem librum vel in exemplaria mille transcriptum. Coniunctionem vel non aspernor: numerus vero poëticus minus placet. Sunt et alia, quae in Cortiana lectione offendunt. H.

Plinius, opinor, mallet sic interpunctum: librum de vita eius recitavit: de vita pueri: recitavit tamen. Eundem librum etc. Ita in lectione Cortiana,

quae item Gesneriana est, nil erit amplius, quod offendet. S.

Scripsit publice) ad civitates. Neque enim ea tantum publice scribuntur vel fiunt, quae populi nomine fiunt; sed ea quoque, quae ad populum referuntur. Sic Cic. fam. 5, 7. pr. et alias. G.

ut a decurionibus etc.) Rom. ut a decurionibus deligeretur vocalissimus aliquis ex ipsis. Vulgo eligeretur: quod in tam paucis, ex quibus legendus erat, locum non habet. H.

Heusing. ad Cornel. Nep. Agefil. 1, 3. pag. 188. „Deligitur, qui „ex pluribus, sed idoneis; eligitur, qui ex promiscua multitudine legitur.“ Perpetua horum verborum confusio. Vid. Oudendorp. ad Frontin. 1, 1, 9. pag. 23. sq. ed. alt. S.

3 ἀμαθία μὲν θράσος) Vox Periclis in sermone epigrammatico apud Thucyd. 2, 40. Vertit Aem. Portus, Impertitia quidem audaciam: consideratio vero diffidulationem ac periculorum cunctationem et metum adfert. Add. 5, 17, 3. 7, 17, 13. G.

tus, os confusum, haesitans lingua, tardissima inventio, memoria nulla: nihil denique praeter ingenium insanum: et tamen eo impudentia ipsoque illo furore pervenit, ut a plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirifice Catonis illud de oratore in hunc e contrario vertit: *Orator est vir malus, dicendi imperitus.* Non, mehercule, Cato ipse tam bene verum oratorem, quam hic Regulum expressit. Habesne, quo tali epistolae parem gratiam referas? Habes, si rescripseris, num aliquis in municipio vestro ex sodalibus meis, num etiam ipse tu nunc luctuosum Reguli librum, ut circulator, in foro legeris, scilicet, ut ait Demosthenes, *ἐπάρας τὴν Φωνὴν, καὶ*

4 os confusum) Non intelligo vultum haud compositum. Nam Regulus, ut vultum recte componeret, satis audax et impudens erat. Vitium potius vocis et pronuntiationis describitur, quod est eius, qui verba singula non recte explicat, syllabas obscurat, devorat etc. Contrarium est *os planum*, quod idem Plinius Epist. 6, 11. commemorat, ubi vid. Gesner. E.

Valerius Maximus a Cortio laudatus 8, 7, Rom. 1. *os haesitatione impeditum.* S.

tardissima inventio) Hoc ipsum Regulum tardo et hebeti ingenio esse arguit. Nam ad excogitandum vel inveniendum acuminis opus est, quod proprie de hoc solertiae genere dicitur Cicer. Brut. 68. ubi etiam *tardus in excogitando* opponitur *acutiori.* E.

eo impudentia etc.) Rom. *eo impudentia ipsoque illo furore provenit, ut plurimis orator habeatur*, sine praepositione a. H.

5 Itaque Herennius etc.) Rom. *Itaque Herennius Senecio mirifice illud Catonis.* H.

Catonis) Definitio Catoniana, *Vir bonus, dicendi peritus*, est apud Quinil. 12, 1, 1. G.

6 si rescripseris, num aliquis) Rom. *si scripseris, num aliquis.* H.

scilicet, ut ait etc.) Rom. *ἐπάρας scilicet, ut ait Demosthenes, τὴν Φωνὴν.* H.

Idem ordo in aliis libris obviat. Placet. S.

Demosthenes) Orat. pro Corona c. 90. p. 166. cuius loci suavitas, et acumen Plinii intelligi non potest, nisi totus inspicatur. Accusat inimicum suum Demosthenes, qui in commemoranda calamitate publica *οὐδ' ἰδάκρυτον, οὐδ' ἰνάδεν οὐδὲν τοιοῦτον τῆ ψυχῆ, neque lacrymam effuderit, neque animo se commoveri ostenderit; sed sublata voce, exsultabundus* illud enim est *γυγῆδως*, quod gaudii notionem adiunctam habet) et *modulanti gutture* locutus sit etc. Hunc Aeschinem igitur imitatus est, de Plinii suspitione, Lepidus in praelegendo Reguli libro, ut non ingubri voce, et actione ad materiam composita, sed laetus, hilaris, ludensque recitaret. add. Luc. Rhet. praec. p. 320. G.

7 γεγηθώς, και λαρυγγίζων. Est enim tam ineptus, ut risum magis possit exprimere, quam gemitum. Credas non de puero scriptum, sed a puero. Vale.

VIII.

Gratulationi de auguratu respondet, causas explicans, cur eo honore praecipue laetetur.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Gratularis mihi, quod acceperim auguratum. Iure gratularis: primum, quod gravissimi principis iudicium in minoribus etiam rebus consequi pulchrum est; deinde quod sacerdotium ipsum cum priscum et religiosum, tum hoc quoque sacrum plane et insigne est, quod non adimitur viventi. 2 Nam cetera, quamquam dignitate propemodum paria, ut tribuuntur, sic auferuntur. In hoc fortunae hactenus licet, ut dari possit. Mihi vero etiam illud gratulatione dignum videtur, quod successi Iulio Frontino, principi viro: qui me nominationis die per hos continuos annos inter

7 ut risum magis etc.) Rom. ut risum mihi possit exprimere magis. H.

VIII, 2 Nam cetera etc.) Rom. Nam alia, quamquam dignitate. H.

Sic et Cortiana. Bene. Ἄλλα, non τὰ ἄλλα. S.

fortunae — dari possit.) Fortunae opus est, auguratum accipere. Sed in hoc etiam vis fortunae terminatur. Non enim facere potest, ut eum honorem amittamus, quia nunquam adimitur. E.

3 Mihi vero etiam illud) Rom. Mihi vero illud etiam, bene. H.

Bonus hic ordo, noster tamen non deterior. Vid. Heusinger. ad

Cornel. Nep. Hamilc. 2, 3. pag. 265. Emendat. 2, 4. pag. 202. Omnino in positu huius particulae mira librorum inconstantia apprehenditur. S.

Iulio Frontino) Nobili auctori Strategematum et libri de aquaeductibus, de cuius mortis tempore, atque adeo, quo anno augur factus fuerit Secundus, disputatur a Cl. Massone in vita Plinii ad A. C. CIII. et ab Illmo Poleno in Prolegom. ad Frontin. c. 1. §. 42. sqq. G.

nominationis die) Vid. ad 2, 1, 8. G.

hos continuos annos) Ep. 9, 1. Causam per hos dies dixit Iulius Bassus. In talibus pronomen hic tempus proxime elapsum indicat. Vid. Drakenb. ad

sacerdotes nominabat, tanquam in locum suum cooptaret; quod nunc eventus ita comprobavit, ut non fortuitum videatur. Te quidem, ut scribis, ob hoc maxime delectat auguratus meus, quod Marcus Tullius augur fuit. Laetaris enim, quod honoribus eius insistam, quem aemulari in studiis cupio. Sed utinam, ut sacerdotium idem et consulatum, multo etiam iuvenior quam ille, sum consequutus: ita senex saltem ingenium eius aliqua ex parte adsequi possim! Sed nimirum quae sunt in manu hominum, et mihi et multis contigerunt: illud vero ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimum est, quod dari nisi a diis non potest. Vale.

IX.

Narrat, Bassum, ex Bithynia repstundarum reum, a se defensum liberatumque esse.

C. P L I N I V S V R S O S V O S.

Caussam per hos dies dixit Iulius Bassus, homo laboriosus et adversis suis clarus. Accusatus est

Liv. 5, 51, 5. Rahken. ad Ruil. Lup. pag. 56. sq. Sic et Graeci. Alciphron ep. 1, 14. p. 58. l. ed. Bergl. οἱ δὲ ἴφασαν ὄδῳ πρῆναι γεγόναι πρὸ τούτων τερτάων ἔτων. S.

ut non fortuitum videatur) Rom. ut non fortuitum videretur. H.

4 Te quidem etc.) Rom. Te quidem, ut scribis, hoc maxime delectat auguratus meus. Ita et alii quidam libri, melius quam vulgo. H.

5 ut sacerdotium etc.) Rom. ut sacerdotium idem, ut consulatum multo etiam iuvenior quam ille. H.

iuvenior) Etiam apud Apuleium esse hunc comparativum, iam a Cellario observatum est. G.

6 quod dari — potest) Sic et Rom. H.

Al. quod dari non nisi a diis potest. S.

IX, 1 Iulius Bassus) Rom. Iunius Bassus, quo nomine et Quintiliano vocatur lib. VI. c. III. 27. et 57. etsi ad illum Burmann. p. 545. non Iunius, sed Iulius hoc cognomen fuisse contendit, et in Plinio nihil mutandum censet. H.

laboriosus) multis laboribus obrutus et vexatus, miser. vid. Clav. Cic. h. v. S.

sub Vespasiano a privatis duobus: ad senatum remissus, diu pependit; tandemque absolutus vindicatusque est. Titum timuit, ut Domitiani amicus; a Domitiano relegatus est. Revocatus a Nerva, sortitusque Bithyniam, rediit reus, accusatus non minus acriter, quam fideliter defensus: varias sententias habuit, plures tamen, quasi mitiores. Egit contra eum Pomponius Rufus, vir paratus et vehemens. Rafo successit Theophanes, unus ex legatis, fax accusationis et origo.

4 Respondi ego. Nam mihi Bassus iniunxerat, ut totius defensionis fundamenta iacerem: dicerem de ornamentis suis, quae illi et ex generis claritate et ex

5 periculis ipsis magna erant; dicerem de conspuratione delatorum, quam in quaestu habebant; dicerem causas, quibus factiosissimum quemque, ut illum ipsum Theophanem, offendisset. Eundem me voluerat occurrere crimini, quò maxime premebatur: in aliis enim, quamvis auditu gravioribus, non absolutionem modo, verum etiam

pependit) inter spem et metum, de exitu et fortuna causae suae incertus. E.

tandemque absolutus vindicatusque est) Rom. *tandem absolutus vindicatusque est*. H.

2 *ut Domitiani amicus*) Non tamen erat, quod vehementer timeret Titum, si vera narrat Suetonius c. 9. *Fratrem insidiari sibi non desinentem, sed paene ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, nec occidere, neque seponere, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit etc.* G.

quasi mitiores) Vid. f. 17. et 18. G.

3 *Pomponius Rufus*) *Varenius*, de quo 5, 20, 1. G.

vir paratus et vehemens) Rom. *vir perlitus et vehemens*. H.

fax accusationis) Al. *princeps*. Propositam lectionem li-

bris et auctoritate Plinii tuetur Cortius. G.

Ita et Rom., ut Medic. et optimus quisque. H.

4 *iniunxerat, ut totius defensionis*) Rom. *intunxerat, totius defensionis*, sine ut. H.

de ornamentis suis) de iis rebus, quae ipsum commendare, atque excusare et defendere possint [possent S.]. E.

5 *in quaestu habebant*) Quod quarta bonorum eius, quem damnassent, pars illis cederet, unde *quadruplicatores* dicitur. G.

Rom. *quam in quaestu haberent*, bene. H.

Nimirum haec ex persona Bassi, non Plinii, intelligenda: ut nullus indicativo locus sit. S.

illum ipsum Theophanem) Sic et Rom. H.

laudem merebatur. Hoc illum alias onerabat, quod 6
homo simplex et incautus quaedam a provincialibus,
ut amicis, acceperat. Nam fuerat in provincia, ea-
dem quaestor. Haec accusatores furta ac rapinas;
ipse munera vocabat: sed lex munera quoque accipi
vetat. Hic ego quid agerem? quod iter defensionis 7
ingrederer? Negarem? Verebar, ne plane fur-
tum videretur, quod confiteri timerem. Praeter-
ea rem manifestam infitari, auctoris erat crimen,
non diluentis: praesertim quum reus ipse nihil
integrum advocatis reliquisset. Multis enim, at-
que etiam principi, dixerat, sola se munuscula,
dumtaxat natali suo aut Saturnalibus, accepisse,
et plerisque misisse. Veniam ergo peterem? Iu- 8
gularem reum, quem ita deliquisse concederem,
ut servari, nisi venia, non posset. Tanquam re-
cte factum tuerer? Non illi profuissem, sed ipse
impudens existissem. In hac difficultate placuit 9

6 *Hoc illum alias onerabat*) Rom. *Hoc illum onerabat*, omisso *alias*, quod ineptissime interponitur a multis, exclusum vero est et ab Aldo. H.

Iure omisit, post Cortium, Giegicus. Nec Brummeri Excerpta agnoscunt. S.

ut amicis, acceperat) Rom. *ut amicus acceperat*. H.

Praefero amicis. Interpretare: *ut quos amicos sibi esse ob necessitudinem olim contractam crederet*. S.

Nam fuerat etc.) Rom. *Nam fuerat in eadem provincia quaestor*. H.

Haec accusatores etc.) Rom. *Haec accusatores furta et rapinas*. H.

lex munera — accipi vetat) Laudat hic Cellarius Cinciam legem, Acilianam item et Calpurniam. Sed nescio, an ipsa, de qua hic agitur, species in illa earum, quatenus notas sunt ho-

die, ostendi possit. Facilius forte fuerit hoc demonstrare de *Cornelia* itemque *Iulia repetandarum*. Sed hoc agunt Icti. G.

De ipsis his legibus vid. Clav. Cicer. E.

7 *iter*) Cf. Interpr. ad Gratii Fal. Cyneg. v. 5. Similia in Graecis leguntur. Herodotus p. 615, 46. οὐ γὰρ ἔχεις ἀγίων τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων. Vid. Kuster. ad Aristoph. Equit. 1012. S.

nihil integrum — reliquisset) Ipse sua confessione advocatos impediverat, quominus factum infitari possent. Nam ipse multis dixerat, se munuscula accepisse. E.

Rom. *nihil advocatis integrum*. H.

8 *Iugularem reum*) Rom. *Iugulassum reum*. Sic et Medicus. H.

Item Excerpta Brummeri. Placet. Sic max, *profuissem, existissem*. 6.

medium quiddam tenere. Videor tenuisse. Actionem meam, ut praelia solet, nox diremit. Egeram horis tribus et dimidia; supererat sesquihora. Nam quum e lege accusator sex horas, novem reus accepisset; ita diviserat tempus reus inter me, et eum, qui dicturus post erat, ut ego quinque horis, ille reliquis uteretur. Mihi successus actionis silentium finemque suadebat. Temerarium est enim, secundis non esse contentum. Ad hoc verebar, ne mox corporis vires iterato labore deficerent; quem difficilius est repetere, quam iungere. Erat etiam periculum, ne reliqua actio mea et frigus, ut deposita, et taedium, ut resumta, pateretur. Ut enim faces ignem assidua concussione custodiunt, dimissum aegerrime reparant; sic et dicentis calor et audientis intentio continuatione servatur, intercapedine et quasi remissione ne languescit. Sed Bassus multis precibus, paene etiam lacrymis, obsecrabat, implerem meum tempus. Parui, utilitatemque eius praetuli meae. Bene cessit: inveni ita erectos animos senatus, ita recentes, ut priori actione incitati magis, quam satiati viderentur. Successit mihi Lucius Albinus tam apte, ut orationes nostrae varietatem

9 Nam quum e lege accusator) Rom. Nam cum ex lege accusator. H.

diviserat tempus) Rom. diviserat tempora. H.

Sic et Curtius, nulla ex libris varietate notata. Terentius Andr. 5, 1, 17. Iq. non sat commode Divisa sunt temporibus tibi, Dave, haec. S.

10 Ad hoc verebar etc.) Rom. Ad hoc verebar, ne mox corporis vires iterato labore deficerent, non desererent, ut Curtius. H.

Cort. ne me corporis — desererent. haud ingrato ad aurium sensum. S.

repetere, quam iungere) Repetere nimirum laborem est intermissum denuo adgredi; iungere est continuare. Verum hocprehendunt viatores, qui multo facilius durant, si uno quasi tenore pergant, quam si aliquamdiu interquieverint. G.

11 Frigus — taedium) Frigus intellige adfectuum; cito enim arescit lacrymula ab oratore expressa: taedium est a continuatione et longitudine. G.

13 Lucius Albinus) Rom. Lucius Albinus, non Luctus, ut perperam supra lib. III. ep. VIII, 7. H.

Curtius et Giergius bene Lucius Albinus. S.

duarum, contextum unius habuisse credantur. Respondit Herennius Pollio instanter et graviter: 14 deinde Theophanes rursus. Fecit enim hoc quoque, ut cetera, impudentissime, quod post duos, et consulares et disertos, tempus sibi, et quidem laxius, vindicavit. Dixit in noctem, atque etiam nocte, inlatis lucernis. Postero die egerunt pro 15 Basso Titius Homullus, et Fronto, mirifice: quartum diem probationes occupaverunt. Censuit 16 Baebius Macer, consul designatus, lege repetundarum Bassum teneri: Caepio Hispo, salva dignitate, iudices dandos. Uterque recte. Qui 17 fieri potest, inquis, quum tam diversa censuerint? quia scilicet et Macro, legem intuenti, consentaneum fuit damnare eum, qui contra legem munera acceperat: et Caepio, quum putaret licere senatui, sicut licet, et mitigare leges et intendere, non sine ratione veniam, dedit facto, vetito quidem, non tamen inusitato. Praevaluit 18 sententia Caepionis: quin immo consurgenti ei ad censendum, acclamatum est, quod solet residentibus. Ex quo potes aestimare, quanto consensu sit exceptum, quum diceret, quod tam favorabile fuit, quum dicturus videretur. Sunt 19 tamen, ut in senatu, ita in civitate, in duas partes hominum iudicia divisa. Nam quibus sententia Caepionis placuit, sententiam Macri, ut duram

14 post duos) Intelliguntur Pomponius Rufus et Herennius Pollio. *Dicere post aliquem, succedere alicui*, est eius, qui eandem quam ille causam tuetur. S.

atque etiam nocte etc.) Rom. atque etiam illatis lucernis. H.

Longe melior nostra lectio. S.

15 probationes occupaverunt) Rom. probationes occuparunt. H.

18 consurgenti et) Al. omit-

tunt et: et videtur a glossatore profectum. Centies librarii hoc pronomem insererunt. S.

Ex quo potes aestimare) Rom. Ex quo potes existimare, recte. H.

Perpetua confusio, cuius fontem aperuit Drakenb. ad Liv. 34, 2, 5. Add. Bünem. ad Lactant. pag. 687. coll. Heusinger. Emendat. p. 89. S.

19 ut duram etc.) Rom. ut rigidam duramque reprehendunt. H.

rigidamque, reprehendunt: quibus Macri, illam alteram dissolutam atque etiam incongruentem vocant. Negant enim congruens esse, retinere in
 20 senatu, cui iudices dederis. Fuit et tertia sententia. Valerius Paullinus ad sensus Caepioni, hoc amplius censuit, referendum de Theophane, quum legationem renuntiasset. Arguebat enim multa in
 21 accusatione fecisse, quae illa ipsa lege, qua Bassum accusaverat, tenerentur. Sed hanc sententiam consules, quamquam maximae parti senatus mire probatur, non sunt persecuti. Paullinus tamen et iustitiae famam et constantiae tulit.
 22 Misso senatu Bassus, magna hominum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus est. Fecerat eum favorabilem renovata discriminum vetus fama, notumque periculis nomen, et in procero
 23 corpore moesta et squalida senectus. Habebis hanc interim epistolam ut *προδρομον*: expectabis orationem plenam onustamque: et expectabis diu: neque enim leviter et cursim, ut de re tanta, retractanda est. Vale.

20 legationem renuntiasset) H. e. deposuisset. Renuntiato enim quid egeris, finita censetur legatio. Copiose illustrat hanc formulam Burmannus ad Quintil. 7, 4. p. 634. G.

Rom. cum legationem renuntiasset. H.

Arguebat enim) Rom. Arguebatur enim. H.

21 mire probatur etc.) Rom. mire probabatur, non sunt persecuti. Sic Ald. quoque, non probatur. H.

Item Cort. nulla notata varietate lectionis. Nec Brummeri Excerpta quidquam habent discrepantiae. Praefero imperfectum. S.

23 Habebis hanc etc.) Rom. Habebis hanc interim epistolam ut *προδρομον*. Expectabis orationem plenam onustam, expectabis diu. Ald. plenam onustamque, expectabis. H.

expectabis orationem) Vid. supra quae diximus, ad 1, 20, 6. G.

Mox plenam et onustam dicit, copiosam et amplam rerum variarum et multarum tractatione. E.

leviter et cursim etc.) Rom. breviter et cursim, ut de re tua retractanda est. Bis peccatum videtur, in breviter et tua. H.

Vide Drakenb. ad Liv. 21, 28, 9. S.

X.

Heres cum Sabino factus de libertate servi, quamvis non plene scripta, ex aequitate censat.

C. PLINIUS SABINO SVO S.

Scribis mihi, Sabinam, quae nos reliquit heredes, Modestum servum suum nusquam liberum esse iussisse: eidem tamen sic adscripsisse legatum, *Modesto, quem liberum esse iussi*. Quaeris, quid sentiam? Contuli cum prudentibus. Convenit inter omnes, nec libertatem deberi, quia non fit data; nec legatum, quia servo suo dedit. Sed mihi manifestus error videtur: ideoque puto nobis, quasi scripserit Sabina, faciendum, quod ipsa scripsisse se credidit. Confido, accessurum te sententiae meae, quum religiosissime soleas custodire defunctorum voluntatem, quam bonis heredibus intellexisse pro iure est. Neque enim minus apud nos honestas, quam apud alios necessitas valet. Moretur ergo in libertate, finentibus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentissime caverit. Cavit enim, quae heredes bene elegit. Vale.

X, 1 cum prudentibus) Cor-
tius ex Mediceo, cum peritis
iuris. Sententia eadem; quae
sint responsa prudentum, nemo
ignorat. G.

Rom. Contuli cum peritis iu-
ris, ut Medic. H.

Difficile est definire, utrum a
Plinio profectum sit. Mihi ta-
men prudentibus genuinum vi-
detur. S.

4 caverit) Etiam hoc iuris
verbum, quo ludit aliquoties apud

Trebatium suum, et contra Ser-
vium pro Murena Tullius. G.

Nempe cavere dicuntur, qui
testamento aliquid rite sanciant,
ita ut nulla nec controversia nec
calumnia locum habere possit.
Mox heredes bene elegisse Sabi-
na dicitur, quod eos elegit, quos
crederet voluntatem suam hone-
ste atque ex aequitate interpreta-
turos. Amabili igitur modestia
Plinius Sabinæ tribuit, quod si-
bi et coheredi suo tribuere de-
bebat. E.

XI.

Liciniani rhetoricam professionem narrat, tanquam propter incestum cum Vestali a Domitiano ad exilium redacti.

C. PLINIUS MINUTIANO SVO S.

Audistine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? Nondum te puto audisse; est enim recens nuntius. Praetorius hic modo inter eloquentissimos caussarum actores habebatur: nunc eo decedit, ut exsul de senatore, rhetor de oratore fieret. ² Itaque ipse in praefatione dixit dolenter et graviter: *Quos tibi, Fortuna, ludos facis? Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores.* Cui sententiae tantum bilis, tantum amaritudinis inest, ut mihi videatur ideo profes-

XI in Rom. Minutiano inscribitur, sine Cornelio. H.

¹ *profiteri*) literas intellige, speciatim Rhetoricen. Sic dixerat etiam 2, 18, 4. G.

Praetorius hic modo) Rom. Praetorius modo hic. Paucis interiectis: ut exul de senatore et rhetor fieret. H.

² *Quos tibi etc.*) Rom. *Quos tibi, Fortuna, ludos facis?* Ex senatoribus professores, ex professoribus senatores. Intermedia, *facis enim*, fortasse temere, omissa sunt, etsi abesse possunt: ordinem autem verborum, qui et in Medic. et in Brummer. A. mansit, vulgato antepono. Primum queritur de sua fortuna, *facis ex senatoribus professores*: deinde aliorum novitatem mordet, *ex professoribus senatores*. Hoc itaque dicere videtur: nos demergis, ut alios extollas. Tanto saevior fortunae lusus est, quanto iniquius, senatores cum vulgo exaequari, plebeios senatores fieri. H.

Plinius videtur scripsisse: *Facis ex senatoribus professores, ex*

professoribus senatores. omissa particula enim, quam „soliti fuerunt librarii interponere, ut orationem, ex eorum sententia male hianter, melius connecterent.“ Drakenb. ad Liv. 10, 39, 4. S.

amaritudinis) Quæret forte aliquis, qua in re inest *δριμύτης* illa sive amaritudo? Credo ego in eo, quod Quistilianum mordet, Hispanum hominem, et artis, quam profitebatur, opera honores summos et ornamenta consularia adeptum. Quantacunque enim esset viri virtus, non poterat tamen carere fortuna ipsius, quam diu vixit, obrectatoribus. Igitur etiam Iuvenalis dentem in illum stringit 7, 189 sqq. et nec meritis viri, nec iudicio principum tribuit, quod *salus multos haberet*; verum *fideribus, quas exceperint modo primos incipientem edere vagitus* etc. Altera pars dicti, quo ulus est Valerius, ad M. Tullium etiam spectare videtur, qui senatoris curis a Iulio Caesare liberatus, scholas domi suae habuit.

Sus, ut hoc diceret. Idem, quum Graeco pallio 3
 amictus intrasset, (carent enim togae iure, quibus
 aqua et igni interdictum est) postquam se compo-
 suit, circumspexitque habitum suum: *Latine*, in-
 quit, *declamaturus sum*: Dices, tristitia et mise- 4
 randa: dignum tamen illum, quia haec ipsa studia
 incesti scelere maculaverit. Confessus est quidem 5
 incestum: sed incertum, utrum quia verum erat,
 an quia graviora metuebat, si negasset. Fremebat
 enim Domitianus, aestuabatque ingenti invidia,
 destitutus. Nam quum Corneliã, maximam Ve- 6
 stalem, defodere vivam concupisset, ut qui illu-
 strari seculum suum eiusmodi exemplo arbitraretur,
 pontificis maximi iure, seu potius immanitate
 tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non
 in Regiam, sed in Albanam villam convocavit.
 Nec minore scelere, quam quod ulcisci videbatur,
 absentem inauditamque damnavit incesti,

Denique cum fortunae tribuit
 mutatam vitae suae conditionem,
 innocens videri vult. G. C.

3 *Graeco*) Non desiderarem, si
 abesset. S.
postquam se composuit) Vid.
 quae diximus supra ad 2, 3, 2.
 G.

Latine — declamaturus sum)
 Licet vestis me admoneat Roma-
 nae ac Latinae adeo civitatis, et
 vestis iure excidisse, *Latine* ta-
 men, quod solum adhuc pos-
 sum, *declamaturus sum*. G.

Latine declamaturus sum, non
 Graeco, ut habitus videtur pol-
 liceri. Eum hoc acerbe et ama-
 re. S.

4 *Dices, tristitia et miseranda*)
 Sic et Rom. H.

incesti scelere) In Vestalem
 commissi, uti ea quae sequun-
 tur declarant. G.

maculaverit) Rom. *macula-
 rit*. H.

5 *destitutus*) a testibus tanti
 sceleris, cuius Vestalem virginem

damnare cuperet. Suetonius tam-
 en Domit. c. 8. *Cornellam*
Virginem Maximam, absolutam
olim, dehinc longo intervallo
repositam atque convictam, de-
fodi imperavit, stupratorisque
virgis in comitio ad nec-
caedi: adiungit tamen, quod ad
hunc nostrum pertinet, excepto
Praetorio viro, cui dubia etiam
tum causa, et incertis quæstio-
nibus atque tormentis de semet
professo, exsilium indulsit. G.

6 *maximam Vestalem*) Ita
 dicuntur ut *Pontifices maximi*.
 Saepe ita Inscriptiones antiquae,
 v. g. apud Gruterum p. 309. lqq.
 G.

Rom. *Cornellam Vestalium*
maximam bene cum Medic. H.

eiusmodi exemplo) Rom. *eius-*
modi exemplis. H.

Regiam) Servius ad Aen. 8.
 363. *Domus, in qua Pontifex*
habitat, Regia dicitur, quod
in ea Rex sacrificulcus habitare
consuevit. G.

XI.

Liciniani rhetoricam professionem narrat, tanquam propter incestum cum Vestali a Domitiano ad exilium redacti.

C. PLINIVS MINVTIANO SVO S.

Audistine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? Nondum te puto audisse; est enim recens nuntius. Praetorius hic modo inter eloquentissimos caussarum actores habebatur: nunc eo decedit, ut exsul de senatore, rhetor de oratore fieret. ²Itaque ipse in praefatione dixit dolenter et graviter: *Quos tibi, Fortuna, ludos facis? Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores.* Cui sententiae tantum bilis, tantum amaritudinis inest, ut mihi videatur ideo profes-

XI in Rom. Minutiano inscribitur, sine Cornelio. H.

1 *profiteri*) literas intellige, speciatim Rhetoricen. Sic dixerat etiam 2, 18, 4. G.

Praetorius hic modo) Rom. *Praetorius modo hic.* Paucia interiectis: *ut exul de senatore et rhetor fieret.* H.

² *Quos tibi etc.*) Rom. *Quos tibi, Fortuna, ludos facis? Ex senatoribus professores, ex professoribus senatores.* Intermedia, *facis enim*, fortasse temere, omissa sunt, etsi abesse possunt: ordinem autem verborum, qui et in Medic. et in Brummer. A. mansit, vulgato antepono. Primum queritur de sua fortuna, *facis ex senatoribus professores*: deinde aliorum novitatem mordet, *ex professoribus senatores.* Hoc itaque dicere videtur: nos demergis, ut alios extollas. Tanto saevior fortunae lusus est, quanto iniquius, senatores cum vulgo exaequari, plebeios senatores fieri. H.

Plinius videtur scripsisse: *Facis ex senatoribus professores, ex*

professoribus senatores. omissa particula enim, quam „soluti fuerunt librarii interponere, ut orationem, ex eorum sententia male hiantem, melius connecterent.“ Drakenb. ad Liv. 10, 39, 4. S.

amaritudinis) Quaeret forte aliquis, qua in re inest *deprimens* illa sive amaritudo? Credo ego in eo, quod Quintilianum mordet, Hispanum hominem, et artia, quam profitebatur, opera honores summos et ornamenta consularia adeptum. Quantacunque enim esset viri virtus, non poterat tamen carere fortuna ipsius, quam diu vixit, obrectatoribus. Igitur etiam Iuvenalis dentem in illum stringit 7, 189 sqq. et nec meritis viri, nec iudicio principum tribuit, quod *salus multos haberet*; verum *fidibus, quas exciperint modo primos incipientem edere vagitus* etc. Altera pars dicti, quo ulius est Valerius, ad M. Tullium etiam spectare videtur, qui senatoris curis a Iulio Caesare liberatus, scholas domi suas habuit.

sus, ut hoc diceret. Idem, quum Graeco pallio 3
 amictus intrasset, (carent enim togae iure, quibus
 aqua et igni interdictum est) postquam se compo-
 suit, circumspexitque habitum suum: *Latine*, in-
 quit, *declamaturus sum*: Dices, tristitia et mise- 4
 randa: dignum tamen illum, quia haec ipsa studia
 incesti scelere maculaverit. Confessus est quidem 5
 incestum: sed incertum, utrum quia verum erat,
 an quia graviora metuebat, si negasset. Fremebat
 enim Domitianus, aestuabatque ingenti invidia,
 destitutus. Nam quum Corneliam, maximam Ve- 6
 stalem, defodere vivam concupisset, ut qui illu-
 strari seculum suum eiusmodi exemplo arbitraretur,
 pontificis maximi iure, seu potius immanitate
 tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non
 in Regiam, sed in Albanam villam convocavit.
 Nec minore scelere, quam quod ulcisci videbatur,
 absentem inauditamque damnavit incesti,

Denique cum fortunae tribuit
 mutatam vitae suae conditionem,
 innocens videri vult. G.

3 *Graeco*) Non desiderarem, si
 abesset. S.

postquam se composuit) Vid.
 quae diximus supra ad 2, 3, 2.
 G.

Latine — declamaturus sum)
 Licet vestis me admoneat Roma-
 nae ac Latinae adeo civitatis, et
 vestis iure excidisse. *Latine* ta-
 men, quod solum adhuc pos-
 sum, *declamaturus sum*. G.

Latine declamaturus sum, non
 Graeco, ut habitus videtur pol-
 liceri. Etiam hoc acerbe et ama-
 re. S.

4 *Dices, tristitia et miseranda*)
 Sic et Rom. H.

incesti scelere) In Vestalem
 commissi, uti ea quae sequun-
 tur declarant. G.

maculaverit) Rom. *macula-
 rit*. H.

5 *destitutus*) a testibus tanti
 sceleris, cuius Vestalem virginem

damnare cuperet. Suetonius tam-
 en Domit. c. 8. *Corneliam
 Virginem Maximam, absolutam
 olim, dehinc longo intervallo
 repatitam atque convictam, de-
 fodi imperavit, stupratoresque
 virgis in comito ad nec-
 caedi*: adiungit tamen, quod ad
 hunc nostrum pertinet, *excepto
 Praetorio viro, cui dubia etiam
 rum caussa, et incertis quae-
 sitionibus atque tormentis de semet
 professo, exilium indulsit*. G.

6 *maximam Vestalem*) Ita
 dicuntur ut *Pontifices maximi*.
 Saepe ita Inscriptiones antiquae,
 v. g. apud Gruterum p. 309. sqq.
 G.

Rom. *Corneliam Vestalium
 maximam bene cum Medic. H.
 eiusmodi exemplo*) Rom. *eius-
 modi exemplis*. H.

Regiam) Servius ad Aen. 8.
 363. *Domus, in qua Pontifex
 habitat. Regia dicitur, quod
 in ea Rex sacrificulus habitare
 consuevit*. G.

quum ipse fratris filiam incesto non polluisset solum, verum etiam occidisset: nam vidua abortu periit. Missi statim pontifices, qui defodiendam necandamque curarent. Illa nunc ad Vestam, nunc ad ceteros deos manus tendens, multa, sed hoc frequentissime, clamitabat: *Me Caesar incestam putat; qua sacra faciente, vicit, triumphavit.* Blandiens haec, an irridens; ex fiducia sui, an ex contemptu principis dixerit, dubium est. Dixit, donec ad supplicium, nescio an innocens;

quum ipse fratris filiam) Iuliam Titi Vespasiani filiam: narrat Sueton. Domit. c. 22. ubi de hoc ipso Plinii nostri loco Heinlianam coniecturam profert Burmannus. Cum enim vix appareat, aiunt, cur *viduam* appellet Plinius, quae viro iam antea orbata erat, quum ex Domitiano conciperet; forte legendum, nam *biduo ab abortu perit*. Ur dignam Heinlii ingenio coniecturam haud negaverim: sic *viduae* appellationem apud Plinium minime supervacua esse, arbitror. Intelligitur enim causa, cur Domitianus illam coegerit abortivum sumere, quod scilicet non esset decorum viduae parere, quod ex marito defuncto conceptum dicere non posset. G.

nam vidua abortu perit) Sic et Rom. H.

7 multa — clamitabat) Debet hoc factum esse ante ultimam et solemnem ad ipsum supplicium deductionem, si recte rem narrat Plutarchus in Numa p. 122. H. Steph. αὐτὴν δὲ τὴν κολαζομένην εἰς Φορεῖον ἐνθάμενοι, καὶ καταεργάζοντες ἐξωθεν καὶ καταλαβόντες ἰμάσιν, ὡς μὴδὲ φωνὴν ἐξάουσον γενέσθαι κ. τ. λ. Nam lecticae si imposita fuit contextae undique et obligatae, ut vox inde exaudiri non posset, non est, ut apophthegmata eius observari potuerint. Est etiam quid in Plutarchi descriptione, quod cum

Plinio pugnare videtur. Facit hic mentionem carnificis. Sed vide quid Plutarchus: ὅταν πρὸς τὸν τόπον κομισθῇ τὸ Φορεῖον, οἱ μὲν ὑπηρεταὶ τοὺς δεσμούς (non ipsius Vestalis, puto, sed lora, quibus lectica devincta et occlusa fuit undique) ἐξέλουσιν, ὁ δὲ τῶν ἱερῶν ἐξαρχὸς — ἐξάγει συγκαλυμμένην, καὶ καθίστησιν ἐπὶ κλιμακὸς εἰς τὸ οἶκημα κάτω Φερούσης. Sed responcionem forte subiiciunt, quae statim sequuntur: Εἶτα αὐτὸς μὲν ἀποστρέφεται μετὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν, τῆς δὲ καταβάσης ἢ τε κλιμακὸς ἀναιρεῖται κ. τ. λ. Videtur itaque, salva Plutarchi descriptione, carnifex (cuius etiam esse potuerunt ὑπηρεταὶ modo commemorati) cui forte ingerendae telluris negotium datum fuit, retro abeunte Pontifice, illud ministerium Vestali obivisse. G.

sed hoc frequentissime) Rom. *sed haec frequentissime.* H.

Me Caesar etc.) Signum interrogandi videtur apponendum. S.

8 nescio an innocens) Qui Germanice sic ordinat verba, dubitat ita, ut ad negantem sententiam inclinet. Aliter Latine, quod et hic multis demonstrat Curtius, et copiose ad Fabrianum thesaurum ostensum est. *Nescio an innocens* simpliciter significat, forte innocens. G.

certe tanquam innocens, ducta est. Quin etiam, quum in illud subterraneum cubiculum demitteretur, haefissetque descendenti stola, vertit se ac recollegit; quumque ei carnifex manum daret, averfata est, et refluit; foedumque contagium, quasi plane a casto puroque corpore, novissima sanctitate reiecit; omnibusque numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν. Praeterea id

tanquam innocens) i. e. omnium opinione innocens. Sic ex Mediceo Cortius. G.

Rom. donec ad supplicium, nescio an innocens, certe tanquam nocens, ducta est. Bene. In Cortiana operarum incuria bis innocens legitur. H.

Non operarum incuria, sed Corio sic volente. Verum puto tanquam nocens, prae quo nostra lectio, si quid video, misere friget. S.

9 quum in illud etc.) Rom. cum in illud subterraneum demitteretur, sine cubiculum, quod et in Medic. fortasse recte, et Plinio volente, omissum est. H.

Appuleius Metam. pag. 766. ed. Oudend. in ipso subterraneo semitroundo, pro quo hypogeum Petronius cap. 111. S.

quumque ei carnifex etc.) Rom. cum ei manum carnifex daret, averfata est, et refluit: foedumque contagium, quasi plane a casto puroque corpore. Fucum aliis facit Cortius, quibus persuadere vult, contagium bonis scriptoribus magis placuisse, ubi de tactu sermo sit, contactum vero, ubi de contagione. Nam et Ovidius dixit lib. VII. metam. v. 239. refugitque viriles contactus: et Virgil. lib. III. Aen. v. 227. contactuque omnia foedant Immundo. Tacit. lib. I. annal. c. 45. Discedite a contactu, ac dividite turbidos. Columell. lib. XI. c. 3. Nam fere contactu eius [mulieris] lingua.

sunt incrementa virentium. Plinius lib. XXXIII. c. 7. extr. Solis atque lunae contactus intimus, [minio]. Quare contactum reuineo, quod et in Medic. est. H.

Add. eximium Lexicographum, Aeg. Forcellinum in v. contactus. S.

quasi plane a casto) Quid si transpositis verbis duobus legamus, quasi a casto plane puroque corpore. Certe si plane ad casto referenda est haud dubie. Et quam frequentes sint in libris antiquis id genus transpositiones, nemo ignorat. G.

Malim, plane quasi a casto etc. Cicero Orat. 2. contra Rullum cap. 18. plane quasi ea res vobis salutis futura sit. Florus 1, 10, 8. plane quasi adulterum ad inferos usque sequeretur. 1, 11, 4. reddidit plane quasi stipendium commilitantibus diis. Pro eo alibi prorsus quasi. Iustin. 1, 7, 16. prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset. S.

πολλὴν πρόνοιαν) Versus Euripidis in Hecuba. Inspiciamus totam Talthybbii de ultimo acta vitae Polyxeniae narrationem vers. 568. Ἡ δὲ καὶ θνησκουσ' ὄμως Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν κρυπτεῖν δ' ἀ κρυπτεῖν ὄμαρ' ἀφάντων χρεῖων. Transtulit Ovid. metam. 13, 479:

Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus servare pudoris.

Celer, eques Romanus, cui Cornelia obiiciebatur, quum in comitio virgis caederetur, in hac voce
 11 perfliterat: *Quid feci? Nihil feci.* Ardebat ergo Domitianus et crudelitatis et iniquitatis infamia. Arripit Licinianum, quod in agris suis occultasset Corneliae libertam: ille ab iis, quibus erat curae, praemonetur, si comitium et virgas pati nollet, ad confessionem confugeret, quasi ad
 12 veniam: fecit. Loquutus est pro absentē Herennius Senecio tale quiddam, quale est illud, *Κεῖται Πάτροκλος*. Ait enim; *Ex advocato nuntius factus sum.* *Recessit Licinianus.* Gratum hoc Domitiano, adeo quidem, ut gaudio proderetur, diceretque, *Absolvit nos Licinianus.* Adiecit etiam, *non esse verecundiae eius instandum:* ipsi vero

De simili decoris et verecundiae in moribundis studio plura hic notavit Curtius: v. g. de Lucretia Ovid. Fast. 2, 833:

Tunc quoque iam moriens, ne non procumbat honeste, Respicit; haec etiam cura cadentis erat.

G.

Rom. πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν, [non εἶχεν] εὐσχήμων, pro εὐσχήμων, non εὐσχημόνως, quod iam-bicus versus non admittit. H.

Hanc lectionem Bassius, puto, haud invitus amplecteretur. Cf. eius Specim. Aristaen. p. 29. [q. S.

10 in comitio) More veteri. Liv. 22, 57. L. Canillus, scriba Pontificis, quos nunc minores Pontifices appellant, qui cum Floronta (Vestali, sub terram ad portam Collinam necata) stuprum fecerat, a Pontifice Maximo eo usque virgis in comitio caesus erat, ut inter verbera exspiraret. G.

11 et iniquitatis infamia etc.) Rom. et iniquitatis infamia, [violae.] Arripit Licinianum, quod — liberium. H.

Arripit) iratus increpat et accusat. E.

12 Herennius Senecio) Rom. Herennius Senecio: cetera, ut a Curtio edita, praeter unum vos, pro nos, n. 13. ubi absolvit vos. H.

Κεῖται Πάτροκλος) Iliad. σ, 20. ubi Antilochus Patrocli mortem ita narrat Achilli, Κεῖται Πάτροκλος, νένος δὲ δὴ ἀμφιμάχοντα: Γυμνοῦ ἀτὰρ τὰς τεύχε' ἔχει πορθαίολος Ἐστωρ. De hoc loco Quintil. 10, 1, 49. Narrare vero quis breviter [potest] quam qui mortem nuntiat Patrocli? G.

13 non esse — instandum) Ut revocatus ab exilio causam dicat, aut crimen fateatur. Scilicet metuerat tyrannus, ne forti defensione Licinianus invidiam sibi maiorem crearet: triumphat igitur, Licinianum fuga sua et voluntario exilio confessionem edidisse, non falso crimine interfectam Corneliam: igitur beneficium agnoscit secessum Liciniani, et ei praemium tribuit, molle exilium. G.

permittit, si qua posset, ex rebus suis raperet, antequam bona publicarentur; exilium molle, velut praemium, dedit. Ex quo tamen postea clementia divi Nervae translatus est in Siciliam, ubi nunc proficitur, seque de fortuna praefationibus vindicat. Vides, quam obsequenter paream tibi, qui non solum res urbanas, verum etiam peregrinas tam sedulo scribo, ut altius repetam. Et sane putabam te, quia tunc abfuisti, nihil aliud de Liciniano audisse, quam relegatum ob incestum. Summam enim rerum nuntiat fama, non ordinem. Mereor, ut vicissim, quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (solent enim notabilia quaedam incidere) perscribas: denique quidquid voles, dummodo non minus longa epistola nunties. Ego non paginas tantum, sed etiam versus syllabasque numerabo. Vale.

XII.

Marcellini factum laudat, qui defuncti scribae residuum salarii apud se subsidere noluerit.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Amas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi saepe commendas: amabis magis commendabis-

ex rebus suis raperet) Rom. *ex rebus suis rapere.* Deinde *exiliumque molle.* H.

exilium molle) in loco hospitali, ubi Licinianus, rebus suis non profus exutus, vitam, ut exsul, satis commode degere posset. Longe tamen praefata commoratio in Sicilia. Ita si intelligas, Gierigium vulgatam sollicitantem non audies. S.

14 *praefationibus)* Vid. 2, 3, 1. *Prolusiones* fere appellant recentiores, item disputationes in *studiorum instauratione habitas.* G.

vindicat) Eadem constructio-

ne Florus 3, 21, 19. *Et sane quum tam ferus in Sullanos Marius fuisset: quanta saevitia opus erat, ut Sulla de Mario vindicaretur?* Vid. Duker. ad 1, 22, 4. S.

16 *solent enim etc.)* Rom. *solent enim quaedam notabilia incidere.* H.

non minus etc.) Rom. *non minus longa epistola nuntia.* H. *sed etiam etc.)* Rom. *sed versus etiam syllabasque.* H.

Praeferaui hunc ordinem. S. XII, 1 *atque etiam mihi saepe commendas.)* Rom. *atque etiam saepe commendas.* H.

patria mea fui, venit ad me salutandum municipis mei filius praetextatus. Huic ego, *Studes? inquam.* Respondit, *Etiam. Ubi? Mediolani. Cur non hic?* Et pater eius, (erat enim una, atque etiam ipse adduxerat puerum) *Quia nullos hic 4 praeceptores habemus. Quare nullos? Nam vehementer intererat vestra, qui patres estis, (et opportune complures patres audiebant) liberos vestros hic potissimum dicere. Ubi enim aut iucundius morarentur, quam in patria? aut pudicius continerentur, quam sub oculis parentum? 5 aut minore suntu, quam domi? Quantum est ergo, collata pecunia, conducere praeceptores? quodque nunc in habitationes, in viatica, in ea*

tionem suam quidni in duo quasi capita tribuat, in causas ro-gandi, et in ipsum id, quod petit? G.

Haec suspecta quamvis verba habet Rom. et fortasse merito retinet. H.

3 Huic ego, *Studes? inquam* Sic et Rom. Bene ego. H.

Al. solenni confusione ergo. S.

Mediolani) Commode hic advocat Cellarius Inscriptionem ex Grut. p. 177, 4. qua vel urbs vel pars eius *Novarum Athenarum* nomine indicatur. G.

5 *Quantulum est ergo etc.*) Rom. *Quantulum est ergo, collata pecunia conducere praeceptores? quodque nunc in habitationes, in viatica, in ea, quae peregre emuntur. (omnia autem peregre emuntur) Impenditis, addicere mercedibus.* Ubi vulgo *adiicere* scribitur, hic *addicere* reperio, nec temere reiicio. Id et Catanus variantis lectionis loco adscripsit, qui explicat *adsignare salario praeceptoris.* Ea enim *addicti* dicuntur, quae rei alicui mancipantur, dicuntur, destinantur et, ut vulgus loquitur, deputantur. Frequentia sunt

addicere morti, supplicio, vastitati, servituti. Erat et praetorium verbum, cum res aliqua adiuocabatur et propria dabatur. Nihilo tamen minus *addicere* praeferrí posse video, si *mercedes* intelligas, quae Mediolani praeceptoribus solvendae erant: quibus si *adiicerentur*, quae peregre impendenda erant, Novocomenses domi praeceptores alere poterant. H.

Recte intellexit *mercedes* vir doctissimus. Igitur *addicere* servandum. Ceterum Romani libri lectio, si propius intuearis, ne varians quidem videtur, sed nata ex *adicere*, ut librarii saepissime pro *adiicere* scripserunt. Fons hic errorum uberrimus. Vid. Drakenb. ad Liv. 2, 10, 9. — Ergo deest in Mediceo, cuius auctoritate Cortius delere debebat. Dicit vix potest, quot locorum vim et venustatem inepti glossatores talibus coniunctionibus infarciendis passum dederint. S.

viatica) Non sunt h. l. quae proprie dicuntur s. *εφόδια*, sed pecunia, qua quis procul a patria, e. g. studiorum causa agens, in alimenta sua utitur. Vid. Ulpian. Dig. lib. 12. tit. 1. leg. 17. S.

quae peregre emuntur, (omnia autem peregre emuntur) impenditis, adicere mercedibus? Atque adeo ego, qui nondum liberos habeo, paratus sum pro republica nostra, quasi pro filia vel parente, tertiam partem eius, quod conferre vobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, nisi timerem, ne hoc munus meum quandoque ambitu corrumpetur, ut accidere multis in locis video, in quibus praeceptores publice conducuntur. Huic vitio uno remedio occurri potest, si parentibus solis ius conducendi relinquatur, iisdemque religio recte iudicandi necessitate collationis addatur. Nam qui8 fortasse de alieno negligentes, certe de suo diligentes erunt: dabuntque operam, ne a me pecuniam [non] nisi dignus accipiat, si accepturus et

(omnia autem — emuntur) Includa in quibusdam absunt. Sed habent optimi et plures libri. G.

Intelliguntur ea, quae peregre, b. e. Mediolani, praeter *svol-xia*, viatica, mercedes, impendenda erant. De luxuria saeculi sui Plinius hic ne per somnium quidem cogitavit. S.

tertiam partem eius) Considera lector prudentem Secundi liberalitatem, et quas quasi fiduculas suis municipibus adhibeat, ad extorquendam et ipsis collationem. Non pollicetur certam summam: sed solus promittit trientem eius summae, cuius reliqui principes bellum collaturi essent. Itaque non pudorem modo bonorum virorum acuit, ut erubescant nimis parum conferre: sed ipsam quorundam malevolentiam fervore optimo instituto cogit. Procul dubio enim erant, qui jactationem interpretarentur illam Plinii promissionem, eaque ut ipsi non parvo constaret, plus quam alioqui tulisset animus, conferrent. G.

6 ambitu corrumpetur) Hoc fieret, si eligeretur vel conduceret

retur is, qui gratia, opibus, precibusve plurimum polleret: nam in his rebus ambitus cernitur. E; 7 Huic vitio etc.) Rom. Huic vitio occurri uno remedio potest. H.

Præstat hic ordo. S. 8 ne a me pecuniam [non] nisi dignus) Varietatem circa hunc locum notarunt viri docti, quod pro a me habent *meam* quidam, alii *eam*, alii denique utrumque. Sed illud nemo, quod sciam, observavit, negationem hic plane incongruam esse, et ad sententiam perturbandam evertendamque pertinere. Quid enim? illudne dari operam vult Secundus, Ne non accipiat nisi dignus? an potius, Ne accipiat nisi dignus? Igitur non illud importunum uncis certe inclusi, ne temere turbet aliquid, dum librorum praesidio quandoque eiciatur, vel praecedens ne in ut mutetur. G.

Rom. dabuntque operam, ne eam a me pecuniam non nisi dignus accipiat, si accepturus et ab his erit. Duplex negatio non iniuria suspecta est: quia vero ea omnibus exemplaribus haeret, haud scio an servari possit.

9 ab ipsis erit. Proinde consentite, conspirate, maioremque artimum ex meo sumite, qui cupio esse quam plurimum, quod debeam conferre. Nihil honestius praestare liberis vestris, nihil gratius patriae potestis. Edoceantur hic, qui hic nascuntur, statimque ab infantia natale solum amare, 10 frequentare consuescant. Atque utinam tam claros praeceptores inducatis, ut a finitimis oppidis studia hinc petantur, utque nunc liberi vestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum con- 11 fluant! Haec putavi altius et quasi a fonte repetenda; quo magis scires, quam gratum mihi foret, si susciperes, quod iniungo. Iniungo autem, et pro rei magnitudine rogo, ut ex copia studioforum, quae ad te ex admiratione ingenii tui convenit, circumspicias praeceptores, quos sollicitare possimus; sub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obstringam. Omnia enim libera parentibus servo. Illi indicent, illi eligant: ego 12 mihi curam tantum et impendium vindico. Proinde si quis fuerit repertus, qui ingenio suo fidat,

Sunt certe exempla eius, ubi negandi vim habet, iteratae. Propert. lib. II. eleg. XV, 32. *Abfentit nemo ne nocuisse velit.* Petron. c. 42. *Neminem nihil bonifacere oportet.* Talia plura congesserunt Broukhuf. ad Tibull. lib. II. eleg. XV, 5. [immo ad Propert. 2, 15, 5. add. eundem ad Tibull. 4, 1, 127. S.] Oudendorp. ad Caesar. lib. V. Gall. c. 23. ad Hirt. de bell. Afr. c. 26. p. 871. b. Vechnerus helenolex. lib. I. part. II. c. 35. interpretes Cornel. Nep. ad Attic. c. XI. 5. Agefil. VII. 3. H.

Dubito tamen, an locum plane gemellum uspiam reperias. Facile igitur assentior Gesnero de vulgatae corruptione; sic tamen, ut ne malim, quam non, unci includere. S.

9 *Edocantur*) Cortius ex libris suis *educantur*. Sed recte Gierigius *edocantur* praetulit. De eruditione hic agitur, non de educatione. Cornel. Nep. Alcib. 2, 1. *Educatus est in domo Periclis — eruditus a Socrate.* Etiam *frequentare*, quod mox sequitur, Gr. *ποικίλν*, nostram lectionem videtur tueri. S.

10 *ut a finitimis — petantur*) Sic et Rom. H.

11 *si susciperes, quod iniungo*) Rom. *si susceperis, quod iniungo.* H.

Hoc si scripsit Plinius, non scripsit *scires, foret.* S.

ut ex copia studioforum) Ita et Rom., non *studiorum*, ut quidam. H.

eat illuc ea lege, ut hinc nihil aliud certum, quam fiduciam suam ferat. Vale.

XIV.

Hendecasyllabos, quorum lasciviam excusat, iudicio Paterni submittit.

C. PLINIUS PATERNO SVO S.

Tu fortasse orationem, ut soles, et flagitas et exspectas: at ego, quasi ex aliqua peregrina delicataque merce, lusus meos tibi prodo. Accipies cum hac epistola hendecasyllabos nostros: quibus nos in vehiculo, in balineo, inter coenam oblectamus otium temporis. His iocamur, ludimus,² aniamus, dolemus, querimur, irascimur: describimus aliquid modo pressius, modo elatius: atque

¹ nihil aliud certum) Cavet his Plinius, ne quis praeceptorum certam et promissam a se mercedis lammam expectet. Nam antea dixerat, se nemini fidem suam obstringere, sed omnia parentibus libera servare velle. E. *fiduciam suam ferat*) Rom. *fiduciam suam ferant.* H.

XIV, 1 *lusus meos tibi prodo*) Verum quidem est, quod hic observat Cortius, *prodere* esse interdum simpliciter proferre, producere. Sed tamen nihil impedit, quo minus hoc potissimum verbo usum dicamus Plinium, uti significaret, se arcana quasi sua, et non temere omnibus ostendenda, illi aperire. Hoc suadet etiam l. G. G.

² *hendecasyllabos*) De toto illo instituto luo, versiculos faciendi, agit 7, 4. G.

³ *modo pressius, modo elatius*) Sic Rom. cum Medic. H.

Cum de hendecasyllabis sermo sit, in quibus lusus maxime et ioci, nulla autem gravitas aut

sublimitas dominaretur, malim pro *elatius* legi *latius*, h. e. copiosius, cui laepe *pressa* h. e. brevior oratio opponi solet. Illud et *τῶ* *describere* aptius est. Nam in describendo magis brevitatis aut copia, quam aliqua sublimitas aut vis adhibetur. Multi Cortii MSS. et edd. habent *altius*, quod una litera transposita facile ex *latius* fieri poterat. E.

Noli vulgatam sollicitare. Quidni enim gravitas versibus conveniat, quibus poëtae non modò iocarentur, luderent, amarent, sed etiam dolerent, quererent, irascerentur? Cf. ep. 27, 1. Et in descriptiones vim etiam atque gravitatem cadere, nemo erit qui neget. Plinius eadem oppositione 7, 12, 4. *Nam quum suspicarer, futurum, ut tibi tumidius videretur, quod est sonantius et elatius; non alienum existimavi, — addere statim pressius quiddam et exilius.* Ceterum *altius* aliorum librorum a glossatore profectum. S.

ipsa varietate tentamus efficere, ut alia aliis, quaedam fortasse omnibus placeant. Ex quibus tamen si nonnulla tibi paullo petulantiora videbuntur, erit eruditionis tuae cogitare, summos illos et gravissimos viros, qui talia scripserunt, non modo lascivia rerum, sed ne verbis quidem nudis abstinuisse. Quae nos refugimus, non quia severiores (unde enim?) sed quia timidiores sumus.

5 Scimus alioqui huius opusculi illam esse verissimam legem, quam Catullus expressit,

*Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum, versiculos nihil necesse est:
Qui tunc denique habent salem et leporem,
Si sunt molliculi et parum pudici.*

6 Ego quanti faciam iudicium tuum, vel ex hoc potes aestimare, quod malui omnia a te pensitari, quam electa laudari. Et sane quae sunt commodissima, desinunt videri, quum paria esse coepe-

quaedam fortasse omnibus placeant) Rom. quae fortasse omnibus placeant. Hoc nemini placebit. H.

4 verbis — nudis) quae rei obscenitatem non velant, adeoque turpibus, obscenis. Iam alii interpp. attulerunt Quintil. 8, 3. 38. si obscena nudis verbis enunciantur. His adde Cic. Lib. 9. Epist. 22. de loco, cuius obscenitas non tam in verbis, quam in re inesset: sermo est totus verbis tectus, re impudentior. Eadem metaphora Lampiid. Hellog. 34. praetextum verborum dixit. De verbis praetextatis cf. quae copiosius diximus in Lex. technol. lat. Rhet. E.

unde enim?) Interrogatio valde negans. Sic Graeci: ποθεν γὰρ; ποθεν; πῶς γὰρ; πῶς γὰρ ἢ ποθεν; Vid. Bergler. ad Alciphr. p. 92. Hemsterh. ad Lucian. T. I. p. 115. S.

5 Catullus; Exstant carm. 16 ad Aurelium et Furium, add. quae

dicimus ad illa 4, 27, 4. I nunc, quisquis amat. G.

versiculos) Ita et Rom., non versiculo. H.

Versiculo Medic. quod miror Cortio non displicuisse. Versiculos poscit oppositio, ipsum. S.

Qui tunc etc.) Rom. Qui tunc denique habent salem et leporem. Sic scribendum. H.

Cicero ep. 14, 2, 7. ego verum tunc denique nihil videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. S.

6 ex hoc etc.) Rom. ex hoc potes existimare, quod malui a te. Deest omnia. H.

quum paria esse coeperunt) Cum uno tenore plura leguntur breviter carmina, aequae arguta, aequae salsa, gratiam amittunt omnia, vel ob id ipsum, quod nihil eminent. Haec ipsa causa est, quod argutiis illis, quibus condiuntur epigrammata, in seria oratione caute admodum et mo-

runt. Praeterea sapiens subtilisque lector debet non diversis conferre diversa, sed singula expendere, nec deterius alio putare, quod est in suo genere perfectum. Sed quid ego plura? Nam longiore praefatione vel excusare vel commendare ineptias, ineptissimum est. Unum illud praedicendum videtur, cogitare me has nugas meas ita inscribere, HENDECASYLLABI, qui titulus sola metri lege constringitur. Proinde sive epigrammata, sive idyllia, sive eclogas, sive (ut multi) poëmatia, seu quod aliud vocare malueris, licebit voces: ego tantum hendecasyllabos praesto. A sim-

derate utendum est non minus, quam condimentis acrioribus etc. G.

Non satis intelligitur, quomodo *paria* hoc sensu dicantur. Sensus est: cum saepius reperiuntur eadem acumina et commode dicta. E.

Nulla hic obscuritas. *Paria* Catanaeus commode interpretatur omnia optima. Talia enim electa esse solent. S.

7 debet non diversis conferre) Rom. non debet diversis conferre. H.

nec deterius alto putare) Rom. nec deterius in alio putare. H.

8 Nam longiore praefatione) Rom. Nam longa praefatione. H.

Sic Cortius ex duobus codicibus. Accedo. Praeferendus positivus, cum Secundus univérse de nugarum commendatione loquatur. Idem Sidonius videtur legisse. S.

cogitare me has etc.) Rom. cogitare me has meas nugas ita inscribere Hendecasyllabos. Facile Cortio concedo, meas et ita, quorum locus incertus est, delenda esse. H.

metri lege) Undecim nimirum syllabarum mensurae adstricti sunt versiculi; quo in genere sunt Sapphici, Phaleuci, et Hipponactei. G.

9 Proinde sive etc.) Rom. Proinde sive epigrammata, sive

elegidia, [ita scriptum] sive eglogas, sive, ut multi, poëmatia, seu quod aliud vocare volueris, licebit voces: ego tantum Hendecasyllabos. Verbum praesto non habet. H.

Non pro nihilo est illa libri Romani lectio, Catanaeo etiam oblata. Secundus, nisi fallor, scripsit: sive epigrammata, sive elegidia, sive idyllia, sive eclogas etc. Casaubonus ad Persium pag. 97. ed. Londin. „elegidia, h. e. non magna poëmata et opera legitima: sed „minuta quaedam opuscula, ut „elegiae non πολύστιχοι: et si „milia momenti: non magni carmina. — — elegia appellarunt „etiam alia parva atque εὐτελέα „carmina etc.” S.

hendecasyllabos praesto) Posterior vox in bonis quibusdam libris abest; et potest intelligi ex superioribus voco. Sed elegans etiam est praesto, ex forensi illa significatione, q. d. ego nihil aliud promitto, nisi versiculos XI. syllabis conclusos; si quis v. g. epigrammata expectet, is sibi imputet, si falsus fuerit, non mihi, qui nihil promiserim. G.

10 A simplicitate tua) Candore adulari, dissimulare, mentiri, nescio. G.

Hoc sensu semper in his epistolis Plinius. Supra aliquoties. Vid. Index. E.

plicitate tua peto, ut, quod de libello meo dicturus es aliis, mihi dicas: neque est difficile, quod postulo. Nam si hoc opusculum nostrum aut potissimum esset aut solum, fortasse posset durum videri dicere, *Quaere, quod agas*: molle et humanum est, *Habes, quod agas*. Vale.

XV.

Futuro consuli, ut auguratur, Afinium, tanquam eius quaestorem futurum, commendat.

C. PLINIUS FUNDANO SVO S.

Si quid omnino, hoc certe iudicio facio, quod Afinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius et honorum amantissimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum (scis quem virum) arcta familiaritate complexus est. Proinde si utrumque nostrum probas, de Rufo quoque necesse est idem sentias, quum sit ad connectendas amicitias vel tenacissimum vinculum morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoque functus est optimi civis officio, quod foecunditate uxoris large frui voluit eo seculo, quo plerisque etiam singulos filios orbitatis praemia graves faciunt:

peto, ut, quod etc.) Rom. peto, quod de libello meo, sine ut. H.

Delent ut Cortius et Gierigius. Bene. Vid. Drakenb. ad Liv. 32, 35, 5. S.

Quaere, quod agas) Circumspice aliud scribendi genus, in quo operae pretium facias: in hoc enim laudem vix assequeris. Contra Plinio potest dici, Habes orationes, in quibus decus aliquod iam consecutus es, in his porro elabora, et spera plausum eruditum; quid tibi vis cum ver-

ficulis, quibus facilius partam gloriam effundes, quam novam parias. G.

XV, 1 iudicio facto) Non caeco impetu, amore praecurrente cognitionem: sed postquam inspexi hominem, et iudicavi amore meo dignum. G.

2 necesse est idem sentias) Rom. necesse est, ut idem sentias. H.

3 orbitatis praemia) Orbos enim captant reliqui, et infimis blanditiis testamenti honorem ab iis promereri cupiunt. - Malta in

quibus ille despectis, avi quoque nomen adsum-
 fit. Est enim avus, et quidem ex Satorio Firmo,
 quem diliges, ut ego, si, ut ego, propius inspe-
 xeris. Haec eo pertinent, ut scias, quam copio-
 sam, quam numerosam domum uno beneficio sis
 obligaturus: ad quod petendum, voto primum,
 deinde bono quodam omine adducimur. Opta-
 mus enim tibi ominamurque in proximum annum
 consulatum. Ita nos virtutes tuae, ita iudicia
 principis augurari volunt. Concurrit autem, ut 6
 fit eodem anno quaestor, maximus ex liberis
 Rufi, Afinius Bassus, iuvenis, (nescio an dicam,
 quod me pater et sentire et dicere cupit, adole-
 scentis verecundia vetat) ipso patre melior. Dif-
 ficile est, ut mihi de absente credas, quamquam
 credere soles omnia, tantum in illo industriae,
 probitatis, eruditionis, ingenii, studii, memoriae
 denique esse, quantum expertus invenies. Vellem 8
 tam ferax seculum bonis artibus haberemus, ut
 aliquos Basso praeferre deberes: tum ego te pri-
 mus hortarer moneremque, circumferres oculos,

orborem captatores Horatius, v. g. Sat. 2, 5, 28. lqq. et Iuvenalis 4, 18. inprimis 5, 137. *Domini tamen, et Domini Rex Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula Luserit Aeneas, nec filia dulcior illo.* it. 6, 3, 8. lqq. et 12, 99. Lepidissimus autem ut ubique ita circa hoc argumentum, in mortuorum Dialogis Lucianus. G.

Ceterum orbitatis praemia dicit munera, quae orbis mixebantur ab hereditatis. E.

5 *Optamus enim* — consulatum) Ita et Rom. H.

Ita nos etc.) Rom. Ita nos virtuti tuae iudicia principis augurari volunt. H.

iudicia principis) optimi ac sapientissimi, Traiani, bonos eligere consuevit. G.

6 *Concurrit*) Prospere simul accidit, vel accedit illis commodis. E.

nescio an dicam) Nota, qui veram pulchritudinem vel amas, vel intelligere cupis, ut amare possis; observa igitur *Idos* mirificum, pater videri cupit filium suum se ipso meliorem, adolescentis verecundia vetat hoc dicere Plinium. Ita me Deus amet, ut pater ille amabilis, ut amari dignissimus filius, ut venustissimus, qui ista prodiderit, Secundus, et ipsa dubitatione sua quasi animaverit, atque in rem praesentem nos deduxerit. G.

7 *Difficile est etc.*) Rom. *Difficile est mihi, ut de absente credas.* H.

8 *hortarer moneremque*) Rom. *hortarer inoraremque.* H.

9 ac diu pensitares, quem potissimum eligeres. Nunc
 vero — Sed nihil volo de amico meo arrogan-
 tius: hoc solum dico, dignum esse iuvenem, quem
 10 more maiorum in filii locum adsumas. Debent
 autem sapientes viri, ut tu, tales quasi a republi-
 ca liberos accipere, quales a natura solemus opta-
 re. Decorus erit tibi consuli quaestor patre prae-
 torio, propinquis consularibus: quibus, iudicio
 ipsorum, quamquam adolescentulus adhuc, iam
 11 tamen invicem ornamento est. Proinde indulge
 precibus meis, obsequere consilio, et ante omnia,
 si festinare videor, ignosce: primum, [quia votis
 suis amor plerumque praecurrit: deinde,] quod
 in ea civitate, in qua omnia quasi ab occupanti-
 bus aguntur, quae legitimum tempus expectant,
 non matura, sed fera sunt: deinde, quod rerum,

quem potissimum eligeres)
 Sic et Rom: Perperam vulgo ele-
 geris. H.

9 *Nunc vero — Sed)* Aposto-
 pelis elegans. Reticet, quod tri-
 ste erat commemorare, et invidio-
 sum, nimirum seculum adeo
 effoetum et inane, ut inveniri
 par Basio virtus non possit. G.

Rom. *Hunc vero.* H.

Perperam. Sic Graeci *πῶδέ. S.*
in filii locum) Religionem
 enim et pietatem quasi paternam
 inter Consulium et Quaestorem
 intercedere volebant Romani, de
 qua *fortis necessitudine*, ut ibi
 vocatur, loca Ciceronis plura
 laudat Bosius ad Nepotis Cato-
 nem 1, 5. G.

10 *tales quasi a republica li-
 beros)* Rom. *tales a republica
 liberos*, omisso *quasi*. H.

Cortius e codicibus, ordine
 meliore: *tales quasi liberos a
 rep.* S.

Decorus erit tibi) Rom. *De-
 corum erit tibi.* H.

11 [*quia votis — deinde,*]
 Haec Cortio teste absunt in opti-
 mis libris et vix efficiunt senten-
 tiam Plinio dignam. G.

Haec ita, ut vulgata sunt, ha-
 bet Rom. etsi abesse possunt. H.

Immo retinenda sunt. Omisit
 librarius, cuius oculus a priore
 nota nunc *quia* nunc *quod* signi-
 ficante (unde nata frequentissima
 harum particulatum confusio; vid.
 Drakenb. ad Liv. 38, 36, 4. coll.
 Curt. ad Plin. ep. 1, 13, 4.) ad
 posteriorem aberrasset. Pro genui-
 nis habebat Ernestius etiam, qui,
 „Gesnerus,” inquit, „ea verba
 „uncis incluserat, quos nunc de-
 „levimus. Argumenta Cortii non
 „satis firma sunt, et a Gierigio
 „bene refutata. Tironum gratia
 „monendum, *votis suis* non esse
 „dativos, qui a *praecurrit* pen-
 „deant, sed ablativos hoc sensu:
 „*amor votis suis praecurrit* scil.
 „legitimum tempus, non expe-
 „ctare illud potest.” S.

sed fera — rerum) Sic et
 Rom. H.

deinde) Sic libri optimi mo-
 do laudati: alii habent *in sum-
 ma.* G.

Præstat *in summa*, a Gierigio
 bene reductum. Est i. q. deni-
 que. S.

quas adsequi cupias, praesumptio ipsa iucunda est. Reveretur iam te Bassus ut consulem: tu diliges eum ut quaestorem: nos denique, utriusque vestrum amantissimi, duplici laetitia perfruamur. Etenim quum sic te, sic Bassum diligamus, ut et illum cuiuscunque, et tuum quencunque quaestorem in petendis honoribus omni opera, omni labore, gratia simus iuvaturi; perquam iucundum nobis erit, si in eundem [iuvenem] studium nostrum, et amicitiae meae et consulatus tui ratio contulerit: si denique precibus meis tu potissimum adiutor accesseris, cuius senatus et suffragio libentissime indulgeat, et testimonio plurimum credat. Vale.

XVI.

Hortatur ad studium, quum sit literis adhuc honor.

C. PLINIUS VALERIO PAVLEINO SVQ S.

Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine. Adhuc honor studiis durat. Proxime,

praesumptio) Fructus quasi praecox, cum ante tempus legitimum frui licet votis. Videmus hoc quotidie in lautorum hominum epulis, qui asparagos, pisa, cerasa, flores, res alioquin satis vulgares, tempore non suo magno redimunt, maturas adspernantur. G.

¹² *duplici laetitia perfruamur*) Rom. *laetitia duplici perfruamur.* H.

¹³ *cuiuscunque*) scil. consulis fiat quaestor. E.

omni opera etc.) Rom. *omni opera, labore gratia simus adiutori, perquam iucundum nobis erit, si in eundem studium nostrum.* Deest *iuvenem.* H.

gratia) Leg. ex libris bonae notae *omni gratia.* S.

si in eundem etc.) si unum eundemque Bassum non solum

amicitia mea, sed et consulatus tui futuri auctoritate adiutum videro. — Ceterum, ut omnis epistola, ita imprimis ultimus locus, *Etenim quum* etc. usque ad finem, tam operosi studii, quo Plinius scripsit, vestigia habet, ut se argutiis, et omnem orationem obscuritate quadam vix liberam praestiterit. E.

[*iuvenem*)] Desideratur haec vox in bonis quibusdam libris, et abesse potest, iudice Cortio. G.

si denique etc.) Rom. *si denique precibus meis tu potissimum adiutor accesseris, cuius et senatus suffragio.* H.

Cortius ex Mediceo: *cuius et suffragio senatus l. i.* Ordo hic verborum genuinus. S.

XVI, 1 *Gaudè meo etc.*) Rom. *Gaudeo meo, gaudeo tuo, gaudeo.* H.

quum dicturus apud centumviros essem, adeundi mihi locus, nisi a tribunali, nisi per ipsos iudices, non fuit: tanta stipatione cetera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adolescens, scissis tunicis, ut in frequentia solet, sola velatus toga perflitit, et quidem horis septem. Nam tamdiu dixi, magno cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec desidiae nostrae praetendamus alienam. Sunt qui audiant, sunt qui legant: nos modo dignum aliquid auribus, dignum charitatis elaboremus. Vale.

XVII.

Admonitus a Gallo, Corelliae suam operam contra designatum consulem pollicetur, idque propter Corellii patris in se merita, quae praedicat.

C. PLINIVS GALLO SVOS.

Et admones et rogas, ut suscipiam absentis Corelliae causam contra C. Caecilium, consulem designatum. Quod admones, gratias ago: quod rogas, que-

2 *scissis tunicis*) Merito miratur Marklandus ad Stat. Silv. 4, 9, 24. quomodo scindi tunicas potuerint, toga integra, suspicaturque legendum *scissa toga, sola velatus tunica*. Huic ita satis putabat fieri posse Cortius, quod toga laxius iniecta prementibus facillime crederet, eam potuisse integram servari, non item tunicam preliis adstrictam. Nobis videbatur ita etiam tueri licere lectionem receptam, uti dicamus, togam et robustiorem et in brachium humerosque collectam facilius vim urgentium sustinuisse, quam tenuioris filii tunicas, quas ita colligere non licuisset. Ita nostris moribus pallio integro scindi possunt vestes aliae. G. Add. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola.

Mihi nec Cortii nec Gesneri ratio placet. Sola Marklandi interpretatio intelligi potest. Locus non est satis emendatus, vel ratio vestimentorum, quae hic valet, nobis ignota est. E.

ut in frequentia solet) Rom. *ut in frequentia solet fieri*. H. Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 54, 5. 36, 23, 2. S.

XVII, 1 *quod rogas, queror*) Ut ille Terentianus Chromes Andr. 3, 3, 12. *Ab ne me obsecra, Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat*. Pluicula ex hoc genere sunt apud Ciceronem, quibus indicatur, in vera amicitia non opus esse precibus ad hoc, ut alter alterius commoda procuret; indicato tantum opus esse, et monitu, ut sciatur, qua ratione consuli illi queat. G.

ror. Admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut faciam, quod mihi non facere turpissimum est. An ego tueri Corellii filiam dubitem? Est quidem mihi cum isto, contra quem me advocas, non plane familiaris, sed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, atque hic ipse, cui destinatus est, honor: cuius nobis hoc maior habenda reverentia est, quod iam illo functi sumus. Naturale est enim, ut ea, quae quis adeptus est ipse, quam amplissima existimari velit. Sed mihi cogitanti, adfuturum me Corellii filiae, omnia ista frigida et inania videntur. Obyersatur oculis ille vir, quo neminem aetas nostra gravio-rem, sanctiorem; subtiliorem denique tulit: quem ego, quum ex admiratione diligere, coepissem, quod evenire contra solet, magis admiratus sum, postquam penitus inspexi. Inspexi enim penitus: nihil a me ille secretum, non ioculare, non se-

Admoneri enim debeo etc.) Rom. Admoneri enim debeo, non rogari ut faciam! Delunt ut sciam, quae tamen adesse debent. Alterum debeo minus necessarium est. H.

2 Corellii filiam) De quo 1, 12. et 3, 3. quae ad ipsam Corelliam scripta est. G.

non plane familiaris) Lectio elegans et vera a Cortio e MSS. prolata. Non plane familiaris amicitia, sed amicitia tamen. Consueta Plinio' elliptis. Etiam reliqua, in quibus a Cellariana editione hic disceditur, Cortii debentur diligentiae. G.

Rom. non plane familiaris, sed tamen amicitia. H.

3 Accedit huc dignitas etc.) Rom. Adcedit huc dignitas hominus ad hoc ipse, cui destinatus est honor, cuius nobis maior habenda reverentia est, non agenda. H.

Ad hoc verum videtur. Paulo ante ep. 16, 2. Ad hoc quidam ornatus adolescens etc. multisque aliis locis. S.

Naturale est enim etc.) Rom. Naturale est enim, ut ea, quae quis adeptus est, ipse quam amplissima existimari velit. H.

Rectius post ipse inciditur. S. 4 subtiliorem) doctiorem, ut supra Epist. 1, 22. Semper subtilitate, si de Ictis vel oratoribus sermo est, acumen, prudentia, doctrina comprehenditur. Vid. Lex. techn. rhet. lat. f. v. Subtilis. E.

Ep. 2, 9, 3. iuvenem probissimum, gravissimum, eruditissimum. S.

Rom. subtiliorem tulit. Absit denique. H.

Absit item in Mediceo: nec commode hic ponitur. S.

quod evenire contra solet) Plerique enim extra nitent, introrsum turpes; quo magis noveris, eo magis contemnendi. Hinc illud, quod minuit praesentia famam, quod pauca adeo beata coniugia. G.

5 nihil a me ille secretum) Rom. nihil ille a me secretum, ut scripti omnes. H.

- 6 rium, non triste, non laetum. Adolescentulus eram, et iam mihi ab illo honor, atque etiam (audebo dicere) reverentia, ut aequali, habebatur. Ille meus in petendis honoribus suffragator et testis; ille in inchoandis deductor et comes; ille in gerendis consiliator et rector; ille denique in omnibus officiis nostris, quamquam et imbecillus et seuior, quasi iuvenis et validus conspiciebatur.
- 7 Quantum ille famae meae domi, quantum in publico, quantum etiam apud principem adstruxit?
- 8 Nam quum forte de bonis iuvenibus apud Nervam imperatorem sermo incidisset et plerique me laudibus ferrent, paullisper se intra silentium tenuit, quod illi plurimum auctoritatis addebat; deinde gravitate, quam noras, *Necesse est*, inquit, *parcius laudem Secundum, quia nihil nisi ex consilio meo facit.* Qua voce tribuit mihi, quantum petere voto immodicum erat: nihil me facere non sapientissime, quum omnia ex consilio sapientissimi viri facerem. Quin etiam moriens, filiae suae, (ut ipsa solet praedicare) *Multos quidem amicos*, inquit, *tibi in longiore vita paravi, praecipuos tamen, Secundum et Cornutum.* Quod dum recordor, intelligo mihi laborandum, ne qua parte videar hauc de me fiduciam providentissimi viri, destituisse. Quare ego vero Corelliae adero promptissime; nec subire offensas recusabo: quamquam non solum veniam me, verum etiam laudem

6 reverentia, ut aequali, habebatur) Rom. reverentia, ut ab aequali, habebatur. H.

Longe praestat nostra lectio. Reverentia non adolescentulis desertur, sed lenioribus. S.

quamquam et imbecillus et senior) Rom. quamquam et imbecillis et senior. H.

Bene habet nostra forma. Vid. Curt. ad Sallust. p. 24. Schwarz. ad Plin. Paneg. p. 392 S.

7 quantum in publico) Rom.

in publico, omisso quantum. H.

8 *Necesse est* etc.) alioqui non tam Secundam laudarem, quam me ipsum, auctorem omnium eius factorum. S.

9 *Multos quidem amicos* etc.) Rom. *Multos quidem amicos tibi*, sine verbo inquit, nec male. H.

10 *Quod dum recordor*) Rom. *Quod cum recordor.* H.

11 *Quare ego vero*) Vid. de hac compositione ad 3, 8, 4. G.

apud istum ipsum, a quo, ut ais, nova lis fortasse, ut feminae, intenditur, arbitror consequuturum, si haec eadem in actione, latius scilicet et uberius, quam epistolarum angustiae sinunt, contigerit mihi vel in excusationem, vel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

XVIII.

Antonini epigrammata Graeca laudat, ex quibus Latine se, sed impari successu, convertisse dicit.

C. PLINIUS ANTONINO SVO S.

Quemadmodum magis approbare tibi possum, quantopere mirer epigrammata tua Graeca, quam quod quaedam aemulari Latine et exprimere tentavi? In deterius quidem. Accidit hoc primum imbecillitate ingenii mei, deinde inopia, vel potius, ut Lucretius ait, egestate patrii sermonis. Quod si haec, quae sunt et Latina, et mea, ha-

ut feminae) Scio quas interpretationes admittat *ut*. Potest intelligi, *tanquam feminae*, quae consilii inops sit. Verum hoc prudentiae adversarii repugnat et honestati, quam non negat illi hoc ipso loco Plinius. Potest intelligi de iuribus et privilegiis mulierum, et hoc malum. * Sed vide tamen, an non commodius sit, si addicant quandoque libri, legere simpliciter, *nova lis fortasse haec feminae intenditur*. G.

Plane et certo scire, quem sensum nunc illa, *ut feminae*, habeant, non possumus prius, quam, qualis illa *nova lis* fuerit, didicerimus. Interim Caesariana illa sufficient. E.

Ita interpungo: *a quo, ut ais nova lis, fortasse ut feminae intenditur*. *Litem* intendi a Caes-

cilio, certum erat; eam vero, ut feminae, intendi, Galli coniecutura fuit. H.

XVIII Antonino) Conf. supra 4, 3. G.

i quaedam aemulari etc.) Rom. quaedam Latine aemulari et exprimere tentavi. H.

In deterius etc.) Rom. In deterius tamen accidit hoc. H.

Tamen etiam Cortiana. Mihi quidem genuinum videtur. S.

inopta, vel potius) Rom. inopta, ac potius. H.

Vid. Cort. ad 2, 14, 13. S.

ut Lucretius ait) v. g. de homocomeria Anaxagorae 1, 83: Quam Graeci memorant, nec nostra dicere lingua Concedis nobis patrii sermonis egestas. Add. 1, 140. Est autem egestas amplius quiddam et gravius, quam paupertas. G.

bere tibi aliquid venustatis videbuntur, quantum putas inesse eis gratiae, quae et a te, et Graece, proferuntur? Vale.

XIX.

Uxor is ingenium et mores, soceri sorori, quae educaverat, mirifice laudat, et gratias agit.

C. PLINIUS HISPULLAE SVAE S.

Quum sis pietatis exemplum, fratremque optimum, et amantissimum tui, pari caritate dilexeris, filiamque eius, ut tuam, diligas, nec tantum amicitiae eius, verum etiam patris amissi adfectum repraesentantes; non dubito, maximo tibi gaudio fore, quum cognoveris, dignam patre, dignam te, dignam avo evadere. Summum est acumen, summa frugalitas: amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium literarum, quod ex mei caritate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiam. Qua illa sollicitudine, quum videor acturus, quanto, quum egi, gaudio adficitur? Disponit, qui nuntient sibi, quem adfensum, quos clamores excitari, quem eventum iudicium tulerim. Eadem,

XIX *Hispullae*) Corollii, de quo 15, 12. et 3, 3. itemque 4, 17. viduae. G.

1 *fratremque optimum*) Patrem Calpurniae secundae coniugis Plinii nostri ante patrem suum Fabatum, quod vel ex hac epistola verbisque quae tractamus apparet, defunctum. G.

nec tantum amicitiae eius) Romae nec tantum amicitiae ei, non eius, quod deterius est. H.

Sic et alii libri. Bene. Saepe confusa et, eius. Vid. Cort. ad 2, 9, 4. Similiter 2, 1, 8. praeterea quod ille tutor mihi relictus, adfectum parentis exhibuit. S.

2 *acumen*) animi velocitas, agilitas, non semper coniuncta illa,

cum frugalitate. Sic, Columella auctore 1, 9, 4. vineae non tam homines frangi, quam acuminis strenui exigunt. S.

castitatis indicium) Quomodo? Nempe Plinius paulo post ipse causam suam dicit. Non aetatem meam, inquit, aut corpus, quae paulatim occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit. Itaque et eam ex sui caritate studium literarum concepiisse praedicat. Nisi cui forte magis placuerit, illa amat me ita insigni voce et pronuntiatione, ut sensus prodeat hic: amat me solum, mei unius amore contenta est. E.

3 *quos clamores*) Plautus. vid. 4, 5, 1. G.

si quando recito, in proximo, discreta velo, sedet, laudesque nostras avidissimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat formatque cithara, non artificé aliquo docente, sed amore, qui magister est optimus. His ex causis in spem certissimam adducor, perpetuam nobis maioremque in dies futuram esse concordiam. Non enim aetatem meam, aut corpus, quae paullatim occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis praeceptis institutam: quae nihil in contubernio tuo viderit, nisi sanctum honestumque: quae denique amare me ex tua praedicatione consueverit. Nam quum matrem meam parentis loco venerarere; me quoque a pueritia statim formare, laudare, talemque, qualis nunc uxori meae videor, ominari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus: ego, quod illam mihi; illa, quod me sibi dederis, quasi invicem elegeris. Vale.

XX.

De libris Maximi cum laude eorundem indicat.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Quid senserim de singulis libris tuis, notum tibi, ut quemque perlegeram, feci. Accipe nunc, quid

4 *Versus quidem meos etc.) Rom. Versus quidem meos cantat etiam format atque cithara, male. H.*

Etiam genuinum putó: atque natum est ex iteratione duarum literarum. S.

formatque cithara) Hoc ita intelligo: formati et speciem quandam versibus dat, eos cithara ornat, ut iam magis etiam placeant. Non raro formare ita dicitur, ut adiunctam commendandi aut ornandi notionem habeat, in primis de oratione. E.

Immo simpliciter est; ad sonum citharae modulatur. Vide,

praeter interpretes ad h. l., Aeg. Forcellin. Lex. h. v. S.

5 *Non enim aetatem meam) Rom. Non aetatem meam, sine enim. H.*

7 *Nam quum matrem etc.) Rom. Nam cum matrem meam parentis vice dilexeris: me a pueritia, omisso quoque. H.*

Placuit vice dilexeris Corrius et Gierigio; nec ego refragor. Mallem tamen diligeres. S.

8 *quasi invicem elegeris) Sic et Rom. H.*

XX, i *Quid senserim etc.) Rom. Quid senserim de singulis tuis libris. H.*

2 de univēſis generaliter iudicem. Eſt opus pulchrum, validum, acre, ſublime, varium, elegans, purum, figuratum, ſpatioſum etiam, et cum magna tua laude diffuſum. In quo tu ingēnii ſimul dolorisque velis latiffime vectus es, et horum 3 utrumque invicem adiumento fuit. Nam dolori ſublinitatem et magnificentiā ingenium; ingenio vim et amaritudinem dolor addidit. Vale.

XXI.

Helvidias ſorores, a partu exſtinctas, deſlet.

C. PLINIUS VELIO CEREALI SVO S.

Triftem et acerbum caſum Helvidiarum ſorum! Utraque a partu, utraque filiam enixa deceſſit. 2 Adſcior dolore, nec tamen ſupra modum doleo. Ita mihi luctuoſum videtur, quod puellas honeſtiſſimas in flore primo foecunditas abſtulit. Angor infantium ſorte, quae ſunt parentibus ſtatim, et dum naſcuntur, orbatae. Angor optimorum

2 opus pulchrum) pulchrum, ſi certam notionem quaerimus, apud Plinium ſere habet laudem utilitatis, et honeſtatis, quae h. l. ad argumentum referri poſſunt. Cf. Ep. 3, 18, 3. — varium, rerum viciffitudiſque, quae taedium legendi tollit, τὸ ποικίλον Graecorum, cui τὸ ἀμοιβεῖς, προενογῆς, μονόγονον opponunt. — purum, emendatum, latinum. vid. Cic. de Or. 3, 8. et 10. et Brut. 74. ubi inquinata loqui contrarium illi puritati vitium commemoratur. E.

vectus es etc.) Rom. vectus es: horum utrumque invicem adiumento fecit. Male hoc proſuit. H.

3 amaritudinem) Quam δριμύτητα vocant Graeci, acrimoniam vehementem ac mordacem,

quae ad iram, invidiam, reprehentionem, ſeveritatem, pertinet. G.

XXI, 1 Helvidiarum) De quarum patre et actione librisque, quos deinde ſ. 3. commemorat, agit infra 9, 13. G.

Utraque a partu) Rom. Utraque partu, ſine praepoſitione. H.

2 Ita mihi luctuoſum videtur) Eſt ita omnes adhuc ediderunt, nec aliud quidquam in ſcriptis reperitur: apertum tamen eſt, Plinium ſcripſiſſe, Id mihi luctuoſum videtur. Non ſupra modum ſe dolere dicit: ſequitur, quid luctuoſiſſimum putet: poſtremo quid ſolatio ſit, exponit. H.

Vulgatam Giergius tuetur loco Tulliano Verr. 1, 46. Vid. Clav. Cicer. S.

maritorum, angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque perseverantissime diligo, ut actione mea, librisque testatum est, cui nunc unus ex tribus liberis superest, domumque, pluribus adminiculis paullo ante fundatam, desolatus fulcit ac sustinet. Magno tamen momento dolor meus adquiescet, si hunc saltem fortem et incolumem, paremque illi patri, illi avo fortuna servaverit. Cuius ego pro salute, pro moribus, hoc sum magis anxius, quod unicus factus est. Nosti in amore mollitiem animi mei, nosti metus. Quo minus te mirari oportebit, quod plurimum timeam, de quo plurimum spero. Vale.

XXII.

Iunii Maurici graviter et fortiter dicta.

C. PLINIVS SEMPRONIO RVFO SVO S.

Interfui principis optimi cognitioni, in consilium adsumtus. Gymnicus agon apud Vienacenses, ex cuiusdam testamento, celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, vir egregius nobisque amicus, in duumviratu suo tollendum abolendumque curavit. Negabatur ex auctoritate publica fecisse. Egit

3 *domumque — sustinet*) unus ex tribus liberis gentem et familiam sustinet. Hanc sententiam ornat: *domus est familia, hanc fundatam a patre, liberi tanquam adminicula fulciunt ac sustinent.* E.

4 *unicus factus*) Metuebat enim, ne forte hunc iam unicum filiolum nimius amor matris, ut fit, cogumperet. E.

Rom. *quod unicus est.* Deest *factus*, quod abesse quidem potest, nec tamen unius exemplaris suffragio damnum videtur. H.

5 *mollitiem quimi mei*) Rom. *mollitiam a. m.* H.

XXII, 1 *in duumviratu*) *Duumviros* in coloniis et municipiis eo loco fuisse inter decuriones, quo in Senatu Romano Consules, notum. Laudarunt iam hic viri docti Sigonium de iure Ital. 3. 4. G.

Rom. *in duumviratu tollendum.* Abest *suo.* H.

Deest in aliis quoque libris, omisitque Cortius. Et potest commode abesse: saepe tamen *suo* additum est, ubi tuto omissi potuisset. Vid. Drakenb. ad Liv. 3, 8, 8. S.

ipse causam non minus feliciter quam diserte. Commendabat actionem, quod tanquam homo Romanus et bonus civis in negotio suo mature et 3 graviter loquebatur. Quam sententiae perrogarentur, dixit Iunius Mauricus (quo viro nihil firmitus, nihil verius) non esse restituendum Vienneusibus agona: adiecit, *Vellem etiam Romae 4 tolli posset*. Constante, inquit, et fortiter. Quidni? Sed hoc Maurico novum non est. Idem apud Nervam imperatorem non minus fortiter, Coeubat Nerva cum paucis. Veiento proximus, atque etiam in sinu recumbebat. Dixi omnia, 5 quum hominem nominavi. Incidit sermo de Catullo Messalino, qui, luminibus orbatus, ingenio saevo mala caecitatis addiderat: non verebatur, non erubescbat, non miserebatur; quo saepius

2 *mature et graviter*) Macrobius Saturn. 5, 1. Sunt, inquit, sibi dicendi duo, dispari moralitate diversi. Unus est *maturus et gravis*, qualis L. Crasso assignatur etc. Iam de eodem Crasso Cicero Bruto 38. Equidem Crasso nihil statuo fieri potuisse perfectius. Erat summa gravitas etc. E.

3 *Vellem etiam Romae*) Viri graves semper ludos publicos, otii, luxuriae, libidinum officinas, vel contemserunt vel reprehenderunt; Christiani etiam detestati sunt, ac *daemonum malorum consistoria* dixerunt. G.

4 *Dixi omnia*) Satis tibi iam descripsi hominem, cum nominavi. Impotentem adulatorum et gratia principis abutentem colligas ex Iuvenalis 3, 185. et 6, 113. Cum Catullo Messalino iungit 4, 113. ubi Senatum Domitiani recenset de magno pisce convocatum, *Et cum mortifero prudens Veiento Catullo*, qui mox *coecus adulator* ab eo vocatur. Dicit deinde talem sententiam Veiento, unde inter principes adultores fuisse intelligas. G.

5 *Catullo Messalino*) De quo modo ex Iuvenali. Unde probari possit, esse eum ipsum Catullum, cuius Cyrenicae praefecti crudelitatem in Iudaeos, et miserum vitae exitum enarrat Iosephus de Bello Iud. 7. extr. necio. Ingenium quidem convenit, nec repugnant tempora. Inter dedecora seculi Domitiani refert etiam Messalinum Tac. Agric. c. 45. G.

mala caecitatis) Non physica, ut distinguunt hodie, sed moralia, quae statim sequuntur, quod non erubesceret etc. Iuvenalis aliter, sed amare non minus de eodem homine 4, 113. *Qui nunquam visus flagrabat amore puellae*. G.

Plinius hoc vult: in Messalino ingenii saevitiam caecitate etiam auctam fuisse: itaque *non verebatur, non erub.* Nam hi animi motus oculos usu maxime adiuvantur. Qui usus si tollitur caecitate, ipsum hoc adiumentum tollitur: homo saevus tum multo fit saevior. E.

non erubescbat etc.) Rom. *non erubescbat, non miserebatur. Quo saepius a Domitia*

à Domitiano non fecus ac tela, quae et ipsa caeca et improvida feruntur, in optimum quemque contorquebatur. De eius nequitia sanguinariisque 6 sententiis in commune omnes super coenam loquebantur, cum ipse imperator, *Quid putamus passurum fuisse, si viveret?* et Mauricus, *Nobiscum coenaret.* Longius abii, libens tamen. Placuit 7 agona tolli, qui mores Viennensium infecerat, ut noster hic omnium. Nam Viennensium vitia intra ipsos residunt, nostra late vagantur: utque in corporibus, sic in imperio, gravissimus est morbus; qui a capite diffunditur. Vale.

XXIII.

Laudat Pomponium, sapienter otio in senectute usum: sibi que similem aliquando quietem optat.

C. PLINIVS POMPONIO BASSO SVO S.

Magnam cepi voluptatem, quum ex communibus amicis cognovi, te, ut sapientia tua dignum est, et disponere otium et ferre, habitare amoe-

no, et in fine sententiae contorquebatur. Semper et aliis locis Plinio miserari potius in ore fuisse reperio, quam miserari. H.

6 De eius nequitia) Rom. De huius nequitia: paucisque interiectis, cum ipse imperator. Optime. H.

Nobiscum coenaret) Amarissima vox, qua lenitatem aut lenitudinem potius et ἀγγυλιαν Nerva abiicit Mauricus. Nobiscum coenaret, inquit, non minus quam Veiento ille socius scelerum, in tuo, Caesar, sinu recumbit. G.

7 vitia intra ipsos residunt) Sic et Rom. H.

XXIII. 1 et disponere otium et ferre) Sic et Rom. H.

Ferre otium dicunt esse eius, qui otio bene utatur. Non placet hic sensus, qui in hoc loco etiam frigeret. Puto exquisitius, ut solet, Plinium *ferre otium* dixisse de eo, qui non in uno loco nec uno modo otiosus est. Hinc illa otii varietas, *nunc terra, nunc mari corpus agitare, disputare, audire* etc. Vulgaris erat *disponere otium*, ergo addidit *ferre*, simili sensu, sed acriori metaphora. E.

Hoc vero argutari est. Sane otium sapienter ferre, h. e. ita, ut ne pro onere habeatur, non omnium est senum. Cicero quidem in quatuor causis, cur senectus vulgo misera videatur, primam numerat, quod avocet a rebus gerendis. S.

nissime, et nunc terra, nunc mari corpus agitare; multum disputare, multum audire, multum lectitare; quumque plurimum scias, quotidie tamen a aliquid addiscere. Ita senescere oportet virum, qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexerit, totumque se reipublicae, quamdiu decebat, 3 obtulerit. Nam et prima vitae tempora et media patriae, extrema nobis impertire debemus, ut ipsae leges monent, quae maiorem annis LX otio 4 reddunt. Quando mihi licebit? quando per aetatem honestum erit imitari istud pulcherrimae quietis exemplum? quando secessus mei non desidia nomen, sed tranquillitatis accipient? Vale.

XXIV.

Fragilitatis humanae admonetur, quum nullos in quadruplici iudicio, quos iuvenis in eodem habuerat, socios vidisset.

C. PLINIUS VALENTI SVO S.

Proxime quum apud centumviros in quadruplici iudicio dixissem, subiit recordatio, egisse me iu-

3 maiorem annis LX) Sen. de brev. vitae c. 20. Lex a sexagesimo anno senatorem non citat. Sed Seneca pater contr. 1, 8. Senator post sexagesimum et quintum annum in curiam venire nec cogitur nec vetatur. Diversae leges sunt, an interdum rotundo numero utantur scriptores, an numeri corrupti? Observat certe Curtius, in optimis Plinii Codicibus numerum plane abesse. Videndi, ad priorem locum Senecae Liplius; ad alterum, qui in primis copiosus est, Schottus, qui etiam de senibus de pontanis, h. e. de pontis comitorum post LX. annum deliciendis, disputat. G.

Rom. quae maiorem annis

otto reddunt. Numerus LX non adest. H.

4 Quando mihi licebit) Vid. 3, 1, 12. G.

XXIV, 1 Proxime quum etc.) Rom. Proxime cum apud centumviros in quadruplici iudicio dixissem: proximè, aequè in quadruplici. Processit. H. in quadruplici iudicio) Vid. 1, 18, 3. Ceterum non puto commode abesse haec verba in MSS. a Curtio laudatis, propter verba, quae sequuntur, aequè in quadruplici. G.

Si quid delendum esset, ego delerem apud centumviros. Nam haec verba ab aliquo explicandi quadruplicis iudicii causa adscribi poterant. E.

venem aequae in quadruplici. Processit animus, 2
 ut solet, longius: coepi reputare, quos in hoc
 iudicio, quos in illo socios laboris habuissem.
 Solus eram, qui in utroque dixissem: tantas con-
 versiones aut fragilitas mortalitatis aut fortunae
 mobilitas facit. Quidam ex iis, qui tunc ege-3
 rant, decesserunt; exfulant alii; huic aetas et va-
 letudo silentium suavit; hic sponte beatissimo otio
 fruitur; alius exercitum regit; illum civilibus of-
 ficiis principis amicitia exemit. Circa nos ipsos 4
 quam multa mutata sunt! Studiis processimus:
 studiis periclitati sumus, rursusque processimus.
 Profuerunt nobis bonorum amicitiae, et obfue-5
 runt, iterumque profunt. Si computes annos,
 exiguum tempus; si vices rerum, aevum putes.
 Quod potest esse documento, nihil desperare, nul-6
 li rei fidere, quum videamus tot varietates tam
 volubili orbe circumagi. Mihi autem familiare 7
 est, omnes cogitationes meas tecum communicare,
 iisdemque te vel praeceptis vel exemplis monere,
 quibus ipse me moneo: quae ratio huius epistolae
 fuit. Vale.

A Plinio scriptum puto: *Pro-
 xime quum apud centumviros
 dixissem, subit recordatio, egisse
 me iuvonem aequae in quadru-
 plici iudicio.* Sic cod. Voss. S.
 2 *socios laboris habuissem*)
 Rom. *laboris socios habuissem*.
 H.

4 *studii periclitati sumus*)
 sub Domitiano bonos quacun-
 que arte suspectos habente. Breviter
 complectitur cursum illum suum
 Paneg. 95. 4. G.

Ex eodem hoc loco Panegy-
 r. discimus, Plinium *studii pro-
 cessisse*, cum eloquentiae mun-
 ere et laudibus plures deinceps
 honores, Quaesturam, Tribuna-
 tam, Praetoram consequeretur. E.

5 *Profuerunt nobis bonor. etc.*)
 Rom. *Profuerunt nobis amici-
 tiae bonorum et obfuerunt, ite-
 rumque profunt.* Deinde, *aevum
 putes.* H.

Hinc apparet, unde in aliis
 iteratio vocis *bonorum* nata sit.
 Placuit ea Cortio et Gierigio:
 pro sua opinione, Plinius non
 agnosceret. S.

6 *potest esse documento*) ad-
 monere nos potest. E.

nihil — fidere) Videtur hic
 aliquid deesse ad sensus integri-
 tatem. Num post *fidere* excidit
decere? S.

XXV.

*Narrat evanisse, quod de tabellaria lege praedixerat :
et in scurriliter ludentes involitur.*

C. PLINIUS MESSIO MAXIMO SVO S.

Scripteram tibi, verendum esse, ne ex tacitis suffragiis vitium aliquod existeret: factum est. Proximis comitiis in quibusdam tabellis multa iocularia, atque etiam foeda dictu; in una vero pro candidatorum nominibus, suffragatorum nomina inventa sunt. Excanduit senatus, magnoque clamore ei, qui scripsisset, iratum principem est comprecatus. Ille tamen sefellit, et latuit, fortasse etiam inter indignantes fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re, tam serio tempore, tam scurriliter ludat? qui denique omnino in senatu dicax et urbanus et bellus est? Tantum licentiae pravis ingeniis adiecit illa fiducia, *Quis enim sciet?* Poposcit tabellas, stilum accepit, demisit caput, neminem veretur, se contemnit. Inde ista ludibria, scena et pulpito digna. Quo te vertas? quae remedia conquiras? Ubique

XXV, 1 *Scripteram tibi*) supra 3, 20. G.

2 *magnoque clamore etc.*) Rom. *magnoque clamore in eum, qui scripsisset, iratum principem imprecatu est. H. iratum principem*) Uti contra propitium principem comprecabantur. vid. 6, 5, 5. G.

3 *tam serio tempore etc.*) Rom. *tam serio tempore scurriliter ludat. H. ludat*) Praestat Gierigii aliorumque ludat. S.

4 *tabellas*) Leg. *tabellam*. Scriptum fuit *tabellā*, ubi cum lineola transversa, quod in codicibus saepe factum, excidisset, post voci illi s, proximo prima litera, adhaesit. S.

demisit caput) scribendi causa, in sinum vestis, quo facto non ita facile apparet, si conscientia ruborem illi exprimat. Itaque non multum tribuo coniecturae meae, qua putabam, forte scriptum fuisse *demisti tabulam*, id est, *tabulam suffragii*, in situlam. G.

Gesnerus argutus est, cum ista scriberet. In illo *caput demittere* nil est aliud nisi caput incurvare, ut fit, scribendi causa. Gestus et actus describuntur hominis ad scribendum se comparantis. Nec de sinu vestis, nec de rubore conscientiae cogitandum. E.

neminem veretur etc.) Rom. *neminem veretur, sed contemnit. H.*

vitia remediis fortiora. Ἄλλα ταῦτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἄλλω μελήσει, cui multum quotidie vigiliarum, multum laboris adijcit haec nostra iwers, sed tamen effrenata petulantia, Vale.

XXVI;

Follucetur, libellos se emendaturum esse, etiam alios additurum.

C. PLINIVS NEPOTI SVO. S.

Petis, ut libellos meos, quos studiosissime comparasti, recognoscendos emendandosque curem. Faciam. Quid enim suscipere libentius debeo, te praefertim exigente? Nam cum vir gravissimus, doctissimus, disertissimus, super haec occupatissimus, maximae provinciae praefuturus, tanti putes scripta nostra circumferre tecum; quanto opere mihi providendum est, ne haec pars sarcinarum, tanquam supervacua offendat? Adnitar ergo primum, ut comites istos quam commodissimos habeas; deinde, ut reversus invenias, quos istis addere velis. Neque enim mediocriter me ad nova opera tu lector hortaris. Vale.

§ Ἄλλα ταῦτα) Non recte distinxerunt nuperi editores, neque melius interpretati sunt ista, sed haec alii eorum, qui supra nos, erunt curae. Debebant ita: Sed haec supra nos: alii curae erunt. nimirum Traiano, optimo principi, cui multum quotidie vigiliarum etc. Adiungenda enim haec proposita, nec, ut adhuc factum, interpuncto a Graecis separanda. G.

Graeca in Rom. desunt, quae ita Latine converto: Sed haec, quae supra nos sunt, alii curae erunt. Ita, ut post ἡμᾶς incidatur, non est necesse. H.

Accuratius sic convertas: Sed haec ex istis, quae supra nos,

alii curae erunt. Ante ἄλλα fortasse à excidit. S.

XXVI, i recognoscendos emendandosque) Voluit Nepos libros Plinii emendatissime scriptos habere, cines revdirten und berichtigten Text der Schriften des Plinius. De vitis librariorum, non ipsius scriptoris, cogitandum. S.

2 no haec pars etc.) Rom. ne te haec pars sarcinarum, tanquam supervacua, offendat. H.

Propomen Cortius et Gierigius bene revocarunt. S.

supervacua) propter vilitatem abijcienda. E.

XXVII

Commenlat Augurini poëmata, occasione eorum, quas in laudem suam scripserat.

C. PLINIUS FALCONI SVO S.

Tertius dies est, quod audiui recitantem Sentium Augurinum cum summa mea voluptate, immo etiam admiratione. Poëmata appellat. Multa tenuiter, multa sublimiter, multa venuste, multa tenere, multa dulciter, multa cum bile. Aliquòt annis, puto, nihil generis eiusdem absolutius scriptum, nisi forte me fallit aut amor eius, aut quod me ipsum laudibus vexit. Nam lemma sibi sumsit, quod ego interdum versibus ludo. Atque adeo iudicii mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secundus versus occurrerit. Nam ceteros teneo, et iam explicui.

4 *Canto carmina versibus minutis,
His, olim quibus et meus Catullus,
Et Calvus, veteresque. Sed quid ad me?
Unus Plinius est mihi priores.*

XXVII, 1 *Tertius dies est* etc.) Rom. *Tertius dies est, quod audiui Sentium Augurinum. Dedit recitantem. H. tenulter*) in laudem dictum. Opp. *sublimiter*. Conf. Ernest. Lex. Techn. Lat. Rhet. v. *tenulis*. S.

multa tenere, multa dulciter) Rom. *multa tenerrime, multa dulciter. H.*

2 *nihil generis etc.*) Rom. *nihil generis eiusdem gravius et absolutius. Postea, laudibus vexit. H.*

3 *lemma sibi sumsit*) Pargmenon esset, si Graeco locutus esset: λήμμα enim sumto est. Intelligit nempe argumentum seu materiam, quam quis sibi sumit. Unde inscripta paucis vel singulis

adeo verbis argumenta *lemmata* et ipsa dicuntur. Mox *lemma* pro carmine posuit, ut scilicet *argumentum* pro narratione vel pictura. G.

si mihi ex hoc ipso lemmate) Rom. *si mihi ex hoc lemmate, sine ipso*. Haec vero ita interpungo: *si mihi ex hoc [ipso] lemmate secundus versus occurrerit: (nam ceteros teneo) et iam explicui*, scil. totum carmen, et secundum quoque versum, qui exciderat, in memoriam redigo. H.

4 *Canto* etc.) Vid. Antholog. Lat. II. epigr. 254. E.

est mihi priores) Ut deinde, *Ille o Plinius, ille quot Cato-nes!* Est mihi instar multorum Catonum, instar antiquorum om-

Mavult versiculos, foro relicto.

Et quaerit, quod amet, putatque amari,

Ille o Plinius, ille quot Catones!

I nunc, quisquis amas, amare noli.

Vides, quam acuta omnia, quam apta, quam ex-5

nium. Hi enim Plinio sunt *prores*, v. g. 3, 4, 5. Neque singularis est offendere quemquam debet. Multa ex eo genere se contulisse ait Curtius ad illud Lucani 3, 108. *Omnia Caesar erat*. Et sane incommodò nostro illis thesauris perpetuo forte carerimus. G.

Vid. omnino Heusinger. in Ad-dend. ad Vechner. Hellenol. p. 587. ubi et hoc loco vitur. S.

putatque amari) Sensus plane idem est, sive legas, *putat amari* se Plinius, sive, paullo altius repetita constructione, *quaerit, quod amet, et quomodo putat* mutuo se amare, quod placet Curtio. Nisi quod sic melius legeretur *putet*, et quod obscura est nihilo minus constructio. Reliqua in hoc epigrammate L. lemma dedimus ad mentem Hein-sii, et qui illum laudat Curtii, h. e. ex auctoritate MSSorum. G.

Rom. *Et quaerit, quod amet, iuvatque amare*. rectius, ni fallor, quam vulgo. *Iuvat amare* est, iucundum ei est, non pudet eum amare. H.

Veram lectionem esse quod *amet, putatque amari*, patet ex ipso Plinio Lib. IX. Epist. 33. *amari putat, amat ipse, neuter timet, neuter timetur*. Burmann. in Anthol. Lat. l. l.

Ille o Plinius etc.) Rom. *Illos (Plinius ille) quid Catones*. corrupte. In postremo versu minus aberrasse videtur:

I nunc, quisquis amas, amare noli.

Id est, noli fateri, te amare, quamvis uraris. H.

I nunc, quisquis) Si figuram demas, hoc dicit, Post Plinium auctorem mollium et auratoriorum versiculorum, pudere neminem eius rei debet. *Amas enim et amare* non ad rem ipsam, sed ad versiculos pertinere, res loquitur. Inter egregia enim humanae stultitiae specimina illud referas non postremum, quod licet multis verbis, lacrymis etiam et Deorum invocationibus atque sacramentis interpositis, ea de se praedicare poteris, quae si fecisse eos alius arguat, calumniatorem dicant et inimicum machinis omnibus repellendum.

Nam castum esse decet pi-um poetam

Ipsum; versiculos, nihil necesse est.

vid. noster 4, 14, 4. sq. et 5, 3. inquit. Sic Vera Vibiam sequitur, Secundus Catullum, hunc Augurinus; hos quasi re bene gesta, et sub magnis suspiciis sexcenti minuti Mularum supratores, qui meminisse debebant illius, quod est apud Quintilianum 10, 1, 100. ubi tales ait *mores suos fatent*. Sidon. Apoll. 3, 13. ult. *Dentique facilius obtingit, ut quispiam seria loquens vivat ob-scene, quam valeat ostendi, qui pariter existat improbus dicitis et probus moribus*. G.

Praeclare haec omnia Græ-nus, cum semel ultimi versus hunc sensum statuisset: *post Plinium pudere neminem eius rei debet*. Sed nescio quomodo mihi videbatur sensus plane contrarius inesse hic: *post Plinium nemo audere debet similia scribere, vitiosa scilicet scripturus*. E.

pressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto; quem tibi, ut primum publicaverit, exhibebo. Interim ama iuvenem et temporibus nostris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Vivit cum Spurinna, vivit cum Antonino: quorum alteri 6 adfinis, utriusque contubernalis est. Possis ex hoc facere coniecturam, quam sit emendatus adolescens, qui a gravissimis senibus sic amatur. Est enim illud verissimum

γινώσκων, ὅτι

Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἡδεταί ξυνών.

Vale.

5 Ad hunc gustum) Opportune laudavit huc Cortius Senec. de clem. 1, 1. *Principatus tuus ad anni gustum exitur*: quemadmodum Gronovius hoc nollro ad Senecam usus fuerat. *Gustus* est specimem, quod a venditore rerum esculentarum poculentarumve emtori offertur. G.

Spurinna) De quo 3, 1. de Antonino 4, 3. G.

vivit cum Antonino etc.) Rom. vivit cum Antonino pio, quorum alteri. Glossa: H.

6 qui a gravissimis etc.) Rom. qui a gravissimis senibus sic ornatur amaturque. H.

Genuinum videtur. Secundus 6, 34, 1. *gladiatorium munus Koronensibus nostris promissisti; a quibus olim amaris, suspicaris, ornaris.* S.

γινώσκων, ὅτι) *Mibi non sit verisimile, ita, ut hic expressus est, laudatum a Plinio Euripidis locum. Certe illud γινώσκων nōn apparet, quomodo usurpare potuerit. Cohaeret enim sententia, quam ex-Barnesianis fragmentis, Phoenice, vers. 9. (ex Aesch-

ne in Timarchum p. 191. edit. 1607. f.) proponemus, hoc modo,

Ὅτις δ' ὁμιλῶν ἡδεταί κακοῖς ἀνῆς,

Οὐ πάποτε' ἠρώτησα, γινώσκων, ὅτι

Τοιοῦτός ἐστιν, οἷσπερ ἡδεταί ξυνών.

Negat se inquirendum ultra putasse in mores eius viri, qui pravorum consortio delectaretur, quod sciret, talem esse, quales sint, quorum societate gaudeat. Quomodo, quaeso vos, illud γινώσκων ad Plinii sententiam pertinet? Quantum sibi in Graeca licere putaverint librarii et Critici, constat. Itaque putaverim ita dedisse Plinium: Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἡδεταί ξυνών. Vocem ἕκαστος habent libri quidam: eiecerunt, puto, qui apud Aeschineum abesse, et in metro redundare, viderent. G. Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola.

Scribendum, ut habet margo Stephanicae Aeschinis pag. 21, 42. Τοιοῦτός ἐσθ' οἷσ περ ἡδεταί ξυνών. S.

XXVIII.

Cornelii Nepotis et T. Cassii imagines pro Herennii bibliotheca fieri postulat.

C. PLINIUS SEVERO SVO. S.

Herennius Severus, vir doctissimus, magni aestimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis et Titi Cassii: petitque, si sunt isthic, ut esse credibile est, excubendas pingendasque delegem. Quam curam tibi potissimum iniungo: primum, quia desideris meis amicissime obsequeris: deinde, tibi studiorum summa reverentia, summus amor studiosorum: postremo, quod patriam tuam, omnesque qui nomen eius auxerunt, ut patriam ipsam, veneraris et diligis. Peto autem, ut pictorem quam diligentissimum adsumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex vero, tum longe difficillima est imitationis imitatio. A qua, rogo, ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem, sinas aberrare. Vale.

XXVIII infer. Rom. *Julio Severo. H.*

1 *T. Cassii*) Circa nomen et patriam huius Cassii nihil constitui potest. Coniecturas dabant Collarius et Cortius. G.

Giergius existimat, intelligi posse Cassium Severum, Augusto aequalem, quem ab eloquentia laudarunt Senec. Controv. 3. init. Plin. H. N. 7, 12. Quintil. in primis X, 1, 116. ubi tamen eius acerbitatem improbat. Historiam ab eo scriptam commemorat Sueton. Vesp. 2. Idem et passim cum Cornelio Nepote laudatur, ut Tertull. Apol. 10. Minuc. Fel. Oct. 22. Lactant. Inst. 1, 13. E.

Rom. *Cornelii Nepotis et Titi Cassii. Deinde, pingendasque deligere. H.*

2 *deinde, tibi*) Al. *deinde, quia tibi. quod verum puto. S.*

3 *ex vero*) Giergius ex animali exemplo. Immo est, verè, ipsa. Vid. Parei Lex. Crit. pag. 433. b. S.

difficillima imitationis imitatio) Dum acumen quærit Secundus noster, verum, puto, deserit. Novi ego mediocres pictores, qui magnorum pictorum opera fati felicitate penicillo imitentur, similitudinem cetero vultuum ita adsequantur, ut nihil desiderate pollis; naturam, quod illi magni homines potuere, consequi, et ex animali exemplo in mutam tabellam transferre veritatem non pollint. Et nota sunt pictorum tirocinia. G.

Ego ut non negem, Plinium acumen quæsiisse, tamen et contentio Pliniana veritas constabit, si tencas, hic maxime de similitudine imaginis exprimenda quæri. Notum autem est, quo-

XXIX.

Voconium Romanum monet, ut ad iudicandum veniat, ne multam committat.

G. PLINIUS ROMANO SVO S.

Eia tu, quum proxime res agentur, quoquo modo ad iudicandum veni. Nihil est, quod in dextram aurem fiducia mei dormias: non impune cessatur. 2 Ecce, Licinius Nepos, praetor, acer et fortis vir, multam dixit etiam senatori. Egit ille in senatu causam suam: egit autem sic, ut deprecaretur. Remissa est multa: sed timuit, sed rogavit, sed 3 opus venia fuit. Dices, *Non omnes praetores tam severi.* Falleris. Nam vel instituere vel reducere eiusmodi exemplum, non nisi severi: institutum, reductumve exercere, etiam lenissimi possunt. Vale.

XXX.

Miram naturam fontis in Comensi agro narrat, cuius causam et ipse inquirat, et inquirendam commendat.

C. PLINIUS LICINIO SVO S.

Attuli tibi ex patria mea pro munusculo quae-

ties ex primò imaginis exemplo (*Original-Bild*) alia exscribantur, (*Copie*) toties aliquid de similitudine detrahi, certe periculum esse, ne detrahatur. Hoc ergo sensu *difficillima imitationis imitatio*, scil. si similitudinem servari velis. E.

XXIX inscr. Rom. *Romatio. H.* 1 *Eia tu* etc.) Rom. *Heia tu*, cum proxime. Deinde, *nihil quod*, sine est. H.

In dextram aurem) securus, non sollicitus sis. In proverbium abiisse ista formula videtur. E.

Alibi: dormire in utramvis aurem, ut Graeci, *ἐν ἀμφότερα ὦτα* s., omisso ὦτα, *ἐν ἀμφοτέρω, ἐν ἀμφοτέρωθεν*. Vid.

Dorvill. Vann. Crit. pag. 233. „*Dexteram aurem* dixit Plinius, „quia nobilior est, et quia in „eam partem dormire arctius, et „commodius homines solent.” Forcellinus. S.

2 *praetor, acer et fortis vir, multam*) Rom. *praetor acer et fortis multam*. Non adest *vir. H.*

3 *tam severi*) ut multae mihi cessanti irrogatio metuenda sit. Ad hoc refertur *Falleris. S.*

XXX inscr. Rom. *Surae. H.*

Fontis, de quo hic agitur, naturam explicuit magnus geometra; Segnerus. Vid. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola. S.

tionem, altissima ista eruditione dignissimam. Fons oritur in monte, per saxa decurrit, excipitur coenatiuncula manu facta: ibi paullulum retentus in Larium lacum decedit. Huius mira natura: ter in die, statis auctibus ac diminutionibus, crescit decrefcitque. Cernitur id palam, et cum summa voluptate deprehenditur. Iuxta recumbis et vesceris: atque etiam ex ipso fonte (nam est frigidissimus) potas: interim ille certis dimenfisque momentis vel subtrahitur vel adfurgit. Annulum, seu quid aliud, ponis in ficco, adlatur sensim, ac novissime operitur: detegitur rursus paullatimque deseritur: si diutius observes, utrumque iterum ac tertio videas. Spiritusne aliquis occultior os fontis et fauces modo laxat, modo includit, prout illatus occurrit, aut decessit expulsus? Quod in ampullis ceterisque generis eiusdem videmus accidere, quibus non hians, nec statim patens ex-

1 *altissima ista erudit.*) *Non habent quidam libri pronomen *ista*. concedo. Non posuit Plinius. non pugnaverim. Non habet quod agat *ista*. immo habet, significat enim eruditionem eius, ad quem scribitur, non minus quam si posuisset Plinius, *altissima eruditione tua dignissimam*. Nisi forte otiosum putamus in illo Cic. Phil. 2, 25. *Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate, tantum vini exhaustas.* G.

Rom. *altissima ista eruditione dignissimam*. Cortio pronomen *ista* abundare visum, non item aliis. Subintellige *ista, quae in te est*. Cic. pro Rosc. Amer. c. 53. *Homines sapientes et ista auctoritate et potestate praeditos, qua vos estis*. Adde a me dicta ad eamdem orat. c. 7. pr. H.

Altissima eruditio, quam vulgo dicimus profundam. *Uteso Gelehrsamkeit*. Lucian T. 2. p. 312. *την μακρὰν βαθύν*. S.

2 *Fons oritur*) Huius fontis etiam meminit Plin. H. N. II, 103. In Comensi agro iuxta Larium lacum fons largus horis singulis semper intumescit, ac residet. E.

coenatiuncula) quam accolae sibi exstruendam curaverant, ut in convivio frigidissimae aquae recreatione fruerentur. Sed et aliud genus voluptatis mox Plinius commemorat. E.

3 *nam est frigidissimus*) Rom. *nam est frigidus*. H.

5 *Spiritus aliquis occultior*) Hic ventus esset, cuius ita statim et temporum vices servantis rationes reddere non facilius est, quam ipsius fluxus et refluxus. G. *modo includit etc.*) Rom. *modo includit, aut in lacus occurrit, aut decedit expulsus*. Lege *decedit*. H.

Neque duplex aut displicet. Legerim igitur: *prout aut illatus occurrit, aut decedit expulsus*. S. 6 *non hians*) ut in lagenis nostris, collum longum et angustum habentibus. E.

itus. Nam illa quoque, quamquam prona et vergentia, per quasdam obluctantis animae moras crebris quasi singultibus sistunt, quod effundunt.
 7 An quae Oceano natura, fonti quoque? quaque ille ratione aut impellitur aut reorbetur, hac modicus hic humor vicibus alternis supprimitur
 8 vel egeritur? An ut flumina, quae in mare deferuntur, adversantibus ventis, obvioque aestu retorquentur, ita est aliquid, quod huius fontis ex-
 9 cursum [per momenta] repercutiat? An latentibus venis certa mensura, quae dum colligit quod

quamquam prona et vergentia) Rom. *quamquam prona atque argentiata*. H.

7 *quae Oceano natura*) Obscurum, quid hic sit *natura*. Dixeris aliquid, si ponas per occultos meatus et quasi cuniculos commeare ex ipso Oceano aquas. Sed deinde docendum etiam fuerit, quomodo salus non sit fons ille. Dicere forte possis effluentem in mare rivum subterraneum ab aestu retineri, ut redundet circa fontem, quale quid in Albi, ut hoc utamur, sentiunt Hamburgenses. Et fateor hanc rationem, a qua non multum ablu- dit ea, quae sequitur, maxime mihi arridere, si cetera conveniant nimirum. G.

Non adeo obscurum videtur, quid sit h. l. *natura*, nempe in- doles, mos, vel id, quod lege naturae accidit in Oceano. Nam fluxum et refluxum, qualis in Oceano est, vult cum illo fontis simili aestu et refluxu comparare. Itaque ne Plinio quidem in mentem venit, fontis illum aestum ex ipso Oceano derivare, cum quo fons cohaerere nullo modo poterat, Segretri de illo fluxu et refluxu sententia eo redit, siphonis cuiusdam a natura inter lapides et argillas sabrefacti ope totum illud peractum fuisse. Vir doctus in Ephem. lit. Ionenf. a. 1802. n. 36. notat in suo Ges-

neri edit. exemplari ab ignota manu haec adscripta ad hunc locum fuisse: „Similis fons est in Sabaudia a miliar. a Cham- bery, haud procul a lacu Bourget, qui sexies per singulas horas verno tempore, aestivo autem bis, in summo aestu semel tantum fluit. Alius est in Helvetia in valle Hasli, de quo Scheuchzer in Itiner. I. p. 26. De illo vid. Keisler Itin. T. I. p. 158. la Fontaine de Marville.” E.

vicibus alternis etc.) Rom. *vicibus alternis supprimitur erigiturque et egeritur*. Duplex lectio pro una: primam Cortius recepit, postremam plures retinent, quae fortasse a prima manu fuit *egeriturve*. Nil ad hunc locum facit, quod *oceanus erigit* dicitur, ubi *supprimitur* contrarium est, non *deprimitur*, nec significatio convenit. H.

8 [*per momenta*]) *Absunt quidem haec verba a bonis quibusdam libris: sed cum nulla causa vel occasio fuerit inferendi, omitrendi plures; malim ea servari. G.

9 *latentibus venis*) Hic iterum quaerendum supererit, cur venae per intervalla impleant mensuram et depleant, cur non potius, quantum supra mensuram adfluit, tantundem redundet iisdem portionibus. G.

exhauserat, minor rivus est et pigrior; quum collegit, agilior maiorque profertur? An, nescio 10 quod, libramentum abditum et coecum, quod quum exinanitum est, fuscitat et elicit fontem: quum repletum, moratur et strangulat? Scrutare 11 tu causas, (potes enim) quae tantum miraculum efficiunt. Mihi abunde est, si satis expressi, quod efficitur. Vale.

minor rivus est et pigrior) Praestat Cortii, *minor rivus et pigrior*, scil. profertur. S.

10 *libramentum*) Hic non intelligo illud, quod in disciplina aqueductuum proprie *libramentum* vocatur, nimirum, definiente Illustrissimo Poleno ad Frontinum p. 25, 19. mensura declivitatis pleni, supra quod aqua ducitur: sed machinationem ei similem, quam in *claustris aquarum*, quae vocant, sive catarractis videmus, ubi, pro structurae diversitate, adfluens aqua sibi viam vel praeccludit vel aperit. *Libramentum* ad versatilem quamcunque machinam referri posse, cum coniugata nominis ostendunt,

tum locus Plinii maioris de theatro Scauri 36, 15. l. 24. ubi *theatra duo memorat e ligno, cardinum singulorum versatili suspensa libramento*. Alia illa quaestio est, an commode commentus sit Plinius tale in natura huius fontis libramentum; de quo equidem vehementer dubito. G.

Nos hodie talia nescire, non potest nobis turpe esse, fateri, quum ipsum Plinium additum illud *nescio quod* alicuius ignorantiae suspectum reddat. E.

11 *potes enim*) Cf. N. Heinssii *Adversar.* p. 225. Graecorum *δύραμα γᾶρ*. Vid. Jacobs ad *Anthol. Gr.* III, 1. p. 75. S.

LIBER QUINTVS

I.

Narrat, quae, heres Gratillae factus, cum filio eius exheredato egerit.

C. PLINIUS SEVERO SVO S.

Legatum mihi obvenit modicum, sed amplissimo gratius. Cur amplissimo gratius? Pomponia Gratilla, exheredato filio Astudio Curiano, heredem reliquerat me: dederat coheredes Sertorium Severum, praetorium virum, aliosque equites Romanos splendidos. Curianus filius orabat, ut sibi donarem portionem meam, seque praeiudicio iuvarem: eandem tacita conventionem salvam mihi pollicebatur. Respondebam, non convenire moribus meis aliud palam, aliud agere secreto: praeterea non esse satis honestum dare et locupletem et

I, 1 *Cur amplissimo gratius?*
*Plinianum esse, ita per interrogationem repetere dicta, ostendit Curtius ex 3, 9, 2. 6, 2, 1. et 23, 1. itemque 29, 2. Igitur servanda Plinio interrogatio, licet in quibusdam libris desideretur. G.

Sic etiam Rom. bene. H.
aliosque equites Romanos splendidos) Rom. *aliosque splendidos equites Rom.* H.

Ita et Brummeri Excerpta. Placeat hic ordo: sic enim Plinius. 6, 15, 1. *Passienus Paulus, splendidus eques Romanus*, 6, 25, 1. *Robustum, splendidum equitem Romanum*. Alii, ut Cicero, possunt. S.

2 *Curianus filius orabat*)

Rom. *Curianus orabat*. Curtius quoque omissem nomen *filius* tacitus eiecit. H.

Deest item in Brummeri Excerptis. Bene. S.

praeiudicio) eo de moribus ipsius, et pietate in primis, iudicio, quod alii deinde sequerentur. G.

3 *dare*) Curtius ex omnium Codicum fide *donare*. Nostrum qua auctoritate nitatur, nescio. Haud infrequens confusio horum verborum. Vid. Drakenb. ad Liv. 2, 35, 5. S.

locupletem et orbo) quem proinde non sublevare donatione, cum sit dives; sed captare, quod liberos non haberet, videtur. Vid. ad 4, 15, 3. G.

orbo: in summa, non profuturum ei, si donassem: profuturum, si cessissem: esse autem me paratum cedere, si inique exheredatum mihi liqueret. Ad hoc ille, *Rogo cognoscas*. Cunctatus paullum, ⁴ *Faciam*, inquam: *neque enim video, cur ipse me minorem putem, quam tibi videor. Sed iam nunc memento, non defuturam mihi constantiam, si ita fides duxerit, secundum matrem tuam pronuntiandi. Ut voles*, ait: *voles enim, quod acquis-* ⁵ *simum*. Adhibui in consilium duos, quos tunc civitas nostra spectatissimos habuit, Corellium et Frontinum. His circumdatus in cubiculo meo sedi. Dixit Curianus, quae pro se putabat. Re- ⁶ spondi paucis ego (neque enim aderat alius, qui defunctae pudorem tueretur,) deinde secessi, et ex consilii sententia, *Videtur*, inquam, *Curiane, mater tua iustas habuisse causas irascendi tibi*. Post hoc ille cum ceteris subscripsit centumvirale iudicium, mecum non subscripsit. Appetebat ⁷ iudicii dies: coheredes mei componere et transigere cupiebant; non diffidentia causae, sed metu temporum. Verebantur, quod videbant multis

non profuturum et etc.) Donare enim liberalitatis; sed cedere, iustitiae studii et sequitatis, quae sola ad Curianum praeiudicio iuvandum valere poterant. S.

mihl liqueret) Indiciale verbum, de certa scientia. Iraque statim Curianus ipsum iudicem constituit, et, *ut cognoscat*, petit. G.

⁴ *minorem)* Minori magnitudine animi et constantia praeditum, ut non possim vel contra meam utilitatem te immentem pronuntiare; vel invidiam suscipere iudicii in rem meam facti, si mihi pareat, matrem recte de te iudicasse. G.

⁶ *pudorem)* Honorem mulieris sapientis nec impiae aut nimis certe duras. G.

mater tua etc.) Rom. mater tua multas habuisse causas irascendi. Sed potior est vulgata lectio iustas. H.

subscripsit centumvirale iudicium) Accusavit ceteros heredes, et repetiit ab iis hereditatem maternam contra tabulas. Vid. 1, 20, 7. Phrasia totam esse insolentiosem, monuere interpretes; sententia quidem aperta. G.

⁷ *metu temporum)* Domitiani; cui quaelibet causa sufficeret ad poenam innocentis. Interfectus fuerat Rusticus, relegata uxor eius Gratilla, de cuius hereditate quaerebatur: invidiosa igitur heredibus amicitia talis, qua filio praeferrentur. G.

Rom. sed metu ipsorum temporum. H.

accidisse, ne ex centumvirali iudicio capitis rei
 8 exirent. Et erant quidam in illis, quibus obiici
 et Gratillae amicitia et Rustici posset. Rogant me,
 9 ut cum Curiano loquar. Convenimus in aedem
 Concordiae. Ibi ego, *Si mater*, inquam, *te ex*
parte quarta scripisset heredem, num queri pos-
ses? Quid si heredem quidem instituisset ex asse,
sed legatis ita exhausisset, ut non amplius apud
te, quam quarta, remaneret? Igitur sufficere
tibi debet, si, exheredatus a matre, quartam par-
tem ab heredibus eius accipias, quam tamen ego
 10 *augebo. Scis te non subscripisse mecum, et iam*
biennium transisse, omniaque me usucepisse. Sed
ut te coheredes mei tractabiliorem experiantur,
utque tibi nihil abstulerit reverentia mei; offero
pro mea parte tantundem. Tuli fructum non
 11 *conscientiae modo, verum etiam famas. Ille er-*
 go Curianus legatum mihi reliquit: et factum
 meum, nisi forte blandior mihi, antiquum nobili
 12 honore signavit. Haec tibi scripsi, quia de omni-

8 *Et erant etc.) Rom. Et erant quidam ex illis. Postea: rogant, ut cum Curiano. H.*

In Gesneriana legobatur *quidem*; negligentia, ni fallor, operarum. Itaque correxi. S.

9 *instituisset ex asse)* Hoc ipsum auctore ospite legis Falcidiae iam Divi Augusti temporibus latae cautum fuit. Verba servavit Paulus Ictius, et ex illo Tribonianus l. 1. n. ad L. Falcidiam, *Quicumque civis Romanus post hanc legem rogatam testamentum faciet, is quantum cuique civi Romano pecuniam iure publico dare legare volet, sua potestasque esto, dum ita detur legetur, ne minus quam quartam partem hereditatis eo testamento heredes capiant.* Itaque Ulpiano auctore l. 8. n. de inofficioso testam. §. 8. *Quarta debitae portionis sufficit ad excludendam querelam. G.*

10 *biennium transisse)* Quod constitutum olim erat ulucapioni, pr. Instit. h. t. G.

11 *factum — signavit)* Ita ex Mediceo libro Cortius. *Factum antiquum* est antiqua fide et religione administratum, *nobilis honor* vel *notabilis* (utrumque enim legitur) est legatum testamento relictum, quod *honoris* nomine centies venit. G.

Hoc tamen longius petatum videtur. *Honore signare* haud dubie nihil est amplius, quam honorare. Sed *nobilis honor* displicet. *Notabilem*, ut in aliis libris legitur, nunc magis ferrem. Si tamen illud retineamus, *nobilis honor* erit is, qui nobili ex animo, et honestatis sensu ducto, tribuitur. E.

Rom. antiquorum *notabilis* more. H.

bus, quae me vel delectant vel angunt, non aliter tecum, quam mecum, loqui soleo: deinde, quod durum existimabam, te amantissimum mei fraudare voluptate, quam ipse capiebam. Neque enim sum tam sapiens, ut nihil mea interfit, an iis, quae honeste fecisse me credo, testificatio quaedam, et quasi praemium accedat. Vale.

II.

Gratias agit pro turdorum dono.

C. PLINIUS FLACCO SVO S.

Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec ullis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempestatibus possum. Recipies ergo epistolas steriles, et simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed, quae facilitas tua, hoc magis dabis veniam, quod se non mereri fatentur. Vale.

13 *tam sapiens*) Nempe severissimae sapientiae est, ex honeste agendo nullum praemium expectare. Plinius ita sentire negat, non quidem serio, sed ludens apud amicum, qui ipsum intellexeret. Et ipsum praemium nunc honestum est. E.

Non laedit Plinius apud amicum, sed serio agit: tot tam clara φιλοδοξίας eius exempla existant. S.

Rom. *tam sapiens, quod nihil.* Nusquam antea peius scriptum. H.

II, 1 *turdos*) non aves, sed pisces lupis similes. Sic Quintil. 8, 2. 7. *solas et turdos pisces* iungit. E.

Vid. Schneider. *Histor. Pisc.* p. 171. sq. S.

nec ullis copiis ex Laurentino) Rom. *nec urbis copiis ex Laurentino.* Non mutandum erat.

Dolet, se paria facere non posse, *nec urbis copiis*, scilicet *ex Laurentino*, in quo tum erat, cum turdos acciperet, *nec maris copiis, tam turbidis tempestatibus*, quibus piscari non licebat. Significat ergo, se non ex urbe, sed ex Laurentina villa scribere, quae, si non mediterraneis, urbanis tamen copiis utique destituebatur. *Copias urbanas* legas etiam lib. VI. ep. 28. H.

2 *simpliciter ingratas*) Ingenue professas, se nihil habere, quo gratias referant. G.

solertiam Diomedis) Qui perfecit, ut sibi permutaret Glaucus χρύσεια χαλκείων, ἐπατόμβοι' ἐν νεβόϊων. II. ζ, 236. G.

quod — fatentur) quod ita modestae sunt, ut fateantur se veniam non mereri. E.

III.

Reprehensus quorundam sermonibus, quod versus lasciviores scribas recitetque, se aliorum exemplo tuetur.

C. PLINIVS ARISTONI SVO S.

Cum plurima officia tua mihi grata et iucunda sunt, tum vel maxime, quod me celandum non putasti, fuisse apud te de versuculis meis multum copiosumque sermonem, eumque diversitate iudiciorum longius processisse: existisse etiam quosdam, qui scripta quidem ipsa non improbarent, me tamen amice simpliciterque reprehenderent, ² quod haec scriberem recitaremque. Quibus ego, ut augeam meam culpam, ita respondeo: Facio nonnumquam versuculos, severos parum, facio comoedias, et audio, et specto mimos, et lyricos lego, et Sotadicos intelligo; aliquando praeterea rideo, iocor, ludo; utque omnia innoxiae remissionis ³ genera breviter amplectar, homo sum. Nec vero moleste fero, hanc esse de moribus meis existimationem, ut, qui nesciunt, talia doctissimos, gravissimos, sanctissimos homines scriptitasse, ⁴ me scribere mirentur. Ab illis autem, quibus notum est, quos quantosque auctores se-

III, ² *Facio nonnumquam* etc.) Rom. *Facio nonnumquam versuculos, severos parum, facio et comoedias, audio et specto mimos, et lyricos lego.* Hactenus melius, quam vulgo: sequitur vero *et satyricos intelligo*, quod magno consensu omnes hodie damnant, cum in aliis quoque repertum fuerit, pluresque *Socraticos* habeant, nullus *Sotadicos*. Satyrae quam protervae fuerint, nisi exempla docerent, Horatius testis erit epist. ad Pisones v. 221. ad 233. H.

Nec mihi displicet *satyricos*,

cui etiam verbum *intelligo* videtur patrocinari. S.

Sotadicos) Ostendit hic Plinius, se a magistro iam liberum, et parum curare Quintilianum suum praeceptorem, qui *de Sotadets*, inquit, obscenis nimirum impurisque carminibus, *ne praecipitandum quidem est* 1, 8; 6. G.

³ *hanc esse de moribus*) Id ipsum, quod mirantur homines, versus parum severos a Plinio scribi, indicat, illos bene alioqui de illo existimare, et virum gravem putare, a quo leve ita scripturae genus non expectarent. G.

quar, facile impetrari posse confido; ut errare me, sed cum illis, finant, quorum non seriam modo, verum etiam iustus exprimere, laudabile est. An ego verear (neminem viventium, ne quam in speciem adulationis incidam, nominabo) sed ego verear, ne me non satis deceat, quod deceit M. Tullium, Caium Calvum, Asinium Pollium, Marcum Messallam, Quintum Hortensium, M. Brutum, L. Sullam, Q. Catulum, Quintum Scaevolam, Ser. Sulpicium, Varronem, Torquatam, (immo Torquatos) C. Memmiam, Lentulum, Gaetulicum, Annaeum Senecam, et proxime Verginium Rufum, et, si non sufficiunt exempla privata, divam Iuliam, divum Augustum, divum Nervam, T. Caesarem? Neronem enim transeo, 6 quamvis sciam, non corrumpi in deterius, quae aliquando etiam a malis; sed honesta manere, quae saepius a bonis fiunt. Inter quos vel praecipue numerandus est P. Virgilius, Corn. Nepos, et prius Ennius, Acciusque. Non quidem hi seminatores: sed sanctitas morum non distat ordinibus. Recito tamen: quod illi an fecerint, nescio. 7

5 M. Tullium) Texit hic catalogum poetarum satis longum, qui longae disputationi materiam praebere possit. Sed praestat, credo, hic nihil dicere, et rem integram relinquere, si quis Vossianum de Poëta opus, posthumum et imperfectum, retractare velit. G.

Caeterum de Augusti facultate poetica vid. Sueton. 85. De Nerva Martial. 8, 70. De Tito Estrop. 7, 14. et Sueton. 3. De Nerone Sueton. 52. Sed hunc se transire dicit, quia nunc non nisi de bonis et sanctis quaestio erat. E.

T. Caesarem) divum puto excidisse. Nam dicebat coelo Domitianus Titum, Panegy. 11. init. Ibid. cap. 35, 4. divus Titus. ubi item divus in nonnullis libris deest. S.

6 quae aliquando etiam a malis) Rom. quae etiam a malis aliquando. Sequitur, vel praecipue numerandus P. Virgilius, sine verbo est. H.

non distat ordinibus) non nisi tantum ordini adstricta est, sed omnibus communis esse debet. E.

7 Recito tamen) Restituit hunc locum Cortius. Nos declarare conabimur. Duo crimina sunt, quibus respondet Plinius: unum, quod scribit carmina obscena; alterum, quod recitat. Priori satisfecisse se putat auctoribus laudatis: iam transit ad alterum. Recito tamen etc. Illud Etiam est concedentis, quod obiectum fuit. Quoties ita usus sit Plinius, docet Index. G.

Ergo sensus est: concedam, illos non recitasse. E.

Etiam. Sed illi iudicio suo poterant esse contenti: mihi modestior conscientia est, quam ut satis absolutum putem, quod a me probetur. Itaque has recitandi causas sequor: primum, quod ipse, qui recitat, aliquanto acrius scriptis suis, auditorum reverentia, intendit: deinde, quod, de quibus dubitat, quasi ex consilii sententia statuit. Multa etiam a multis admonetur: et, si non admoneatur, quid quisque sentiat, perspicit ex vultu, oculis, nutu, manu, murmure, silentio: quae satis apertis
 10 notis iudicium ab humanitate discernunt. Atque adeo, si cui forte eorum, qui interfuerunt, curae fuerit eadem illa legere, intelliget me quaedam aut commutasse, aut praeterisse, fortasse etiam ex suo
 11 iudicio, quamvis ipse nihil dixerit mihi: Atque ita hoc disputo, quasi populum in auditorium, non in cubiculum amicos advocarim, quos plures habere, multis gloriosum, reprehensioni nemini fuit. Vale.

IV.

Avaritiam Nominati caussidici notat, qui Vicentinos, a quibus grandem pecuniam acceperat, sefellit.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Res parva, sed initium non parvae. Vir praetorius Solers a senatu petit, ut sibi instituire in

Rom. quod illi an etiam fecerint, nescio: sed illi iudicio suo. Postea: mihi modestior constantia est. Vid. epist. XIII, 4. H.

Utrumque placet. Prius habent etiam Brummeri Excerpta. Posterior in omnibus legitur libris, nec debet Casauboni coniecturae loco cedere. S.

8 scriptis suis — intendit) 8, 19, 2. si quando, nunc intende libro, quem cum hac epistola accipies; quia verso, ne ipse, ut tristis, parum intenderim. S.

9 et, si non — murmure) Sic et Rom. H.

iudicium — discernunt) satis perspicue ostendunt, quid iudicent auditores etiam illi, qui humanitatis causa iudicium suum apertis non dixissent. E.

11 Atque ita hoc disputo) Praestat Cortii et Giergii Atque haec ita disputo. S.

IV, 1 sed initium non parvae) Rom. sed initium non parvum, male cum aliis. H. ut sibi instituire etc.) Sueton. Claud. 12. Ius nundinarum in privata praedia a consulibus petit. S.

agris suis nundinas permetteretur: contradixerunt Vicentinorum legati: adfuit Tuscilius Nominatus: dilata caussa est. Alio senatu Vicentini sine advocato intraverunt: dixerunt, se deceptos. Lapsine verbo, an quia ita sentiebant? Interrogati a Nepote praetore, quem docuissent, responderunt, quem prius. Interrogati, an tunc gratis adfasset, responderunt, sex milibus nummum: an rursus aliquid dedissent, dixerunt, mille denarios. Nepos postulavit, ut Nominatus induceretur. Hactenus illo die. Sed, quantum auguror, longius res procedet. Nam pleraque tacta tantum et omnino commota, latissime serpunt. Erexī aures tuas. Quam diu nunc oportet quam blande roges, ut reliqua cognoscas! si tamen non ante ob haec ipsa veneris Romam, spectatorque malueris esse, quam lector. Vale.

Tuscilius Nominatus) Ita etiam Rom. H.

2 *Alio senatu*) senatorum confessu. Plinius 2, 11, 10. *Dilata res est in proximum senatum.* Sueton. Claud. 26. *subornavit proximo senatu, qui censerent etc.* S.

se deceptos) Destitutos ab advocato, qui secum se intraturum recepisset. Vid. 5, 14, 2. Quaerit Plinius, cur usi sint hoc verbo, *se deceptos*, studiose ita grave verbum adhibuerint, an lapsi errore, cum se destitutos velent dicere. G.

quem docuissent) Causam suam, ut ille eam deinde in senatu ageret. G.

3 *et omnino commota*) Quamvis leviter commota, ut ni-

hil aliud, nisi commota esse dici possit. *Sensitas loci huius* Scheffero debetur, cuius coniecturam (qua *tacita* in *tacta* mutavit) bene est, quod recepit Cortius: *et omnino ex libris est.* G.

Rom. nam pleraque tacta tantum et omnino commota. H.

4 *ut reliqua cognoscas*) Cui longum est expectare, adeat 5, 14. ubi exitus narratur. G.

Ceterum hic omnis locus non satis videtur emendatus. Potavi aliquando sensum hac interpunctionis invari posse: *Erexī aures tuas. quam diu nunc oportet; quam blande roges, ut etc.* E.

Fallitur vir doctissimus. Locus, ut nunc interpunctus est, optime habet. S.

V.

Fannii obitum luget tum ob alias causas, tum maxime, quod opus de sceleribus Neronis imperfectum reliquerat.

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

Nuntiatum mihi est, C. Fannium decessisse, qui nuntius gravi me dolore confudit. Primum, quod amavi hominem elegantem et disertum: deinde, quod iudicio eius uti solebam. Erat enim natura acutus, usu exercitatus, varietate promptissimus. ²Angit me super ista, casus ipsius. Decessit veteri testamento: omisit, quos maxime diligebat: prosequutus est, quibus offensior erat. Sed hoc utcumque tolerabile: gravius illud, quod pulcherrimum opus imperfectum reliquit. Quamvis enim agendis causis distringeretur, scribebat tamen exitus occisorum aut relegatorum a Nerone: et iam tres libros absolverat, subtiles, et diligentes, et Latinos, atque inter sermonem historiamque medios. Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, ⁴quanto frequentius hi lectitabantur. Mihi autem videtur acerba semper et immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui volu-

V, 1 *Nuntiatum mihi etc.*) ne Suetonius Claud. 6. *legato Rom. Nuntiatum mihi, C. Fannium. Deinde tamen confudit, ubi alii confundit. H.* *etiam circa sequesterium vicies profecutus. S.*

elegantem et disertum) Sic De qua differentia vid. noster 5, 8, 9. Iq. G.

3 inter sermonem historiamq.) *4 acerba*) Proprio hic sensu ponitur, quod arguunt adiunctum *immatura*, et post sequens *repentina*. Aufonius Parent. 14, 12. *Indole maturus, funere acerbus obis.* quod expressum ad Virgilianum: *funere mersit acerbo.*

2 prosequutus est) scil. legationis vel paribus hereditatis. Ple- Graecorum *ἀγρος θάνατος, πρῆρος μέγα. S.*

ptatibus dediti quasi in diem vivunt; vivendi causas quotidie finiunt: qui vero posteros cogitant, et memoriam sui operibus extendunt, his nulla mors non repentina est, ut quae semper inchoatum aliquid abrumpat. Caius quidem Fannius, quod accidit, multo ante praesensit. Visus est sibi per nocturnam quietem iacere in lectulo suo compositus in habitum studentis, habere ante se scrinium ita, ut solebat: mox imaginatus est venisse Neronem, in toro resedisse, promississe primum librum, quem de sceleribus eius ediderat, eumque ad extremum revolvisse, idem in secundo ac tertio fecisse, tunc abiisse. Expavit; et sic interpretatus est, tanquam idem sibi futurus esset scribendi finis, qui fuisset illi legendi: et fuit idem. Quod me recordantem miseratio subigit, quantum vigiliarum, quantum laboris exhausterit frustra. Occursant animo mea mortalitas, mea scripta. Nec dubito, te quoque eadem co-

quasi in diem vivunt) Hanc formulam commodissime interpretatur Columella 3, 3, 6. *Fructum plerique quam uberrimum consecretantur, nec provident futuro tempore, sed quasi plane in diem vivant, sic imperant vitibus et eas multis palmitibus onerant, ne posteritati non consulant. G. vivendi causas quotidie finiunt*) nulla causa est, cur non quotidie moriantur. Pessime explicat Catanaeus. S. *ut quae semper etc.*) Rom. *ut quae semper inchoatum aliquid abrumpat.* H.

De hac scriptura, quam cave pro vitiosa habes, vid. Calaub. et Burmann. ad Sueton. Caes. c. 46. p. 107. sq. S.

5 in lectulo suo) Notum est, in lectis vel lecticis iacentes non cibum modo cepisse, verum etiam studuisse. Multa ad Augusti *lecticulam lucubrationem*, Sueton. c. 78. Calaubonus. G.

compositus in habitum studentis) Rom. *compositus in habitu studentis.* Sic Aldus etiam. H.

ita, ut solebat) Sic et Rom. Ald. *sic solebat.* H.

Neque hoc ferendum, nec quod Cortius adscivit, *ita solebat.* Indicaret id, proprium fuisse morem Fannii, habere ante se scrinium, quoties in lectulo lucubrationis iaceret. Is vero mos communis fuit omnium, qui in lecto recumbentes legere aut scriberent. S.

mox imaginatus est venisse) Rom. *mox imaginatus venisse.* H.

in toro resedisse) Sic et Rom. Deinde *revolvisse.* H.

Bonum revolvisse. Frustra praefert Cortius *evolvisse.* Livius 34, 5, 7. *Tuas adversus te Origines revolvam.* S.

gitatione terreri pro istis, quae inter manus habes. Proinde, dum suppetit vita, enitatur, ut mors quam paucissima; quae abolere possit, inveniat. Vale.

VI.

Apollinari, qui Plinio, in Tuscos aestatem acturo, timuerat, et salubritatem huius villae, et commoditatem exponit.

C. PLINIUS APOLLINARI SVO S.

Amavi curam et sollicitudinem tuam, quod, quum audisses me aestate Tuscos meos petiturum, ne facerem suavis, dum putas insalubres. Et sane gravis et pestilens ora Tuscorum, quae per litus

7 quae inter manus habes) libros in Plantam, de quibus Lib. 9. epist. 1. E.

VI Habet haec epistola elegantem villae in Tuscis Plinianae descriptionem, de qua eadem hic dicta intelligi volumus, quae supra ad Laurentinam 2, 17. observata sunt. Non difficile est hic etiam ire per singula, et quantum Felibenius, quantum Castellus, a verbis et sententia Plinii aberraverint, ostendere. Sed cum pictorem et chalcographum vix admittat haec editio, nec multum referat aliorum errores redarguere, nisi meliora ipse substituas: satis in praesentia fuerit, novum quasi opus nuntiasse viris alioquin elegantissimis, ne illorum aedificationes Plinianis epistolis in posterum officiant. Ceterum video reculum esse Felibonii opusculum hoc titulo: *Deliées des maisons de campagne appellées le Laurentin et la maison de Toseane*. Amst. 1736, 12. Et Plinii et Felibonii mentio fraude nescio cuius omissa. G.

Theotisce vertit et interpretatus est A. Rode in vernacula Vitruvii versione T. II. p. 54. sqq. S.

1 Amavi curam et sollicitudinem tuam) Cicero ep. 9, 16. inquit. *Delectaverunt me tuas litteras: in quibus primum amavi amorem tuum, qui etc.* ubi vid. Cortium. S.

quod, quum audisses) Rom. qui cum audisses: Ald. quod cum. H.

Praefero quae ut exquisitius. Cicero ep. 1, 9, 31. *Illud quidem certe nostrum consilium iure laudandum est, qui meos civis — servis armatis obitici noluerim.* vid. ibi Cortium. S.

2 Et sane gravis) Non opus est Cortii coniectura uti, est sane etc. Nam et simili modo Plinius 2, 17. 25. *Et omnino litoris illius mira natura. Sed offendere possit, ora, quae per litus extenditur, tanquam admodum pleonastice dictum. Nonne aptius esset, si legeretur, gravis et pestilens aura Tuscorum, qua litus extenditur?* Haec scita coniectura est viri docti, qui in Ephem. lit. Ienens. hunc locum in censura edit. Gierig. tractaverat. E.

Est sane Cortiana in textu habet, nihil in notis monens de

extenditur. Sed hi procul a mari recesserunt: quin etiam Apennino, saluberrimo montium, subiacent. Atque adeo, ut omnem pro me metum 3 ponas, accipe temperiem coeli, regionis situm, villae amoenitatem: quae et tibi auditu, et mihi relatu iucunda erunt. Coelum est hieme frigidum 4 et gelidum, myrtos, oleas, quaeque alia aësiduo tepore laetantur, aspernatur ac respuit: laurum tamen patitur, atque etiam nitidissimam profert: interdum, sed non saepius quam sub urbe nostra, necat. Aestatis mira clementia. Semper aer spi- 5 ritu aliquo movetur; frequentius tamen auras, quam ventos habet. Hinc senes multos videas, 6 avos proavosque iam iuvenum; audias fabulas veteres, sermonesque maiorum: quumque veneris illo, putes alio te seculo natum. Regionis forma 7 pulcherrima. Imaginare amphitheatrum aliquod immensum, et quale sola rerum natura possit effingere. Lata et diffusa planities montibus cingitur: montes summa sui parte procera nemora et antiqua habent. Frequens ibi et varia venatio: 8

lectionis varietate. Cetera noli tentare. Nullus hic pleonasmus. *Ora* enim et *litus* non sunt synonyma, sed illud quiddam amplius; omninoque terminum, extremitatem, *ἄκρην*, indicat. Pomponius Mela Prooem. *δεινὸν δὲ ῥυρὸν ὁρῶν ὅσων ἐστὶν ἰσθμῶν* (expediam). ubi vid. interpr. inprimis Ciacconium. Cicero de Nat. D. 2, 39. *quae amoenitates orarum et litorum?* Aegid. Forcellinus: „*Ora* differt a *litore*, quia *ora* latius patet: quia „est alicubi *ora*, ubi tamen *litus* „non est.” S.

4 *quaeque alia* etc.) Rom. *quaeque alia aestivo tempore [lege tepore] laetantur, aspernatur, et respuit.* H. *atque etiam nitidissimam profert*) Sic et Rom. H.

5 *Semper aer — movetur*) Sic et Rom. H.

aeras — ventos) *aura* aer lenis, inprimis a mari spirans: Eurip. Hec. 443. *αὔρα ποσειδῶν*. ubi Schol. *αὔρα, ἡ ἐξ ὑγροῦ ἐκφερομένη πνοή*. Aristoteles de Mundo c. 4. pag. 88. ed. Vulc. *τὰ δὲ ἐν αἰθέρι πνέοντα πνεύματα, καλοῦμεν αἰθέρους αὔρας δὲ, τὰς ἐξ ὑγροῦ φερομένας ἰσχυράς.* S.

6 *Hinc senes multos videas avos proavosque. iam invenum audias fabulas.* Interpunctionis huius vitium merito correxit Casaubonus: verba ipsa mutari nihil necesse est. H.

quumque veneris illo etc.) Rom. *cum veneris illo, putes te alio seculo natum.* H.

7 *antiqua habent*) *Caeduis* silvis opponitur *antiquae*, quibus vel ob religionem aliquam parcuritur, vel quod remotiores sunt ab habitationibus hominum. G.

17 quidus. Ambit hunc ambulatio pressis varieque tonfis viridibus inclusa: ab his gestatio in modum circi, quae buxum multiformem, humilesque et retentas manu arbusculas circumit. Omnia maceria muniuntur: hanc gradata buxus operit et 18 subtrahit. Pratum inde non minus natura, quam superiora illa arte, visendum: campi deinde por- 19 ro, multaque alia prata et arbuta. A capite porticus tricladium excurrit: valvis xystum desinentem, et protinus pratum, multumque ruris, videt fenestris. Hac latus xysti, et quod profilit villae, hac adiacentis hippodromi nemus comas-

lius. Vult autem hoc indicare, nihil durum, aut spinosum (est enim etiam acanthus silvestris, vim nominis sui, quod *spinas* notat, implens) nihil emarcidum, nihil pedibus, manibus, oculisque molestum, acantho huic admistum esse. G.

Commode Gierigio contulit ὄψων δ'αὐαδὸν Theocr. Idyll. 1, 55. qui idem l. 36. *lubricus*. E.

17 *ambulatio* — *gestatio*) Haec ita distinguunt, ut illa nostro *eln Heckengang*, haec nostro *eln Baumgang* respondeat. E.

pressis — *viridibus*) Proprium rei hortensi et vinitoriae verbum, quo notatur subinde tondendo et his quae succrescunt amputandis intra certum modum continere plantam. Praevit postea Georg. 1, 57. *Ruris opact Falce praemes umbras*. G.

retentas manu) Ab incremento nimio tonsura frequentis et putatione *retentas* et impeditas hominum opera. Sic recte legit et interpretatur Cortius. *Retensas* quod habent alii, bonum esset, nisi illud *manu* adiectum ineptum paene faciat Plinium. *Retentae* dici possunt quaecunque etiam alia causa arbusculae, ut non sit otiosum *manu*: qui *retensas* dixit, *manu* adicere nihil opus habet. G.

Rom. etiam *retentas*. H.

In Gesneriana, sed nolente Gesnero, ut nota apposta docer, exculum erat *retensas*. Correxerat Ernestius: eumque secuti sumus. S.

gradata buxus) cuius remotiores a maceria plantae presse tonfae ad terram continentur; quo proximiores sunt maceriae, tanto altioribus truncis confurgunt, in summo tantum virides: sic fit, ut tota tegatur et a conspectu subducatur maceria. Nomen *gradatus* didicisse videtur notter ab avunculo suo, qui 13, 4. l. 7. *gradatos corticum pollices* palmis tribuit. G.

19 *A capite porticus*) Sic et Rom. H.

valvis — *fenestris*) De harum differentia dicimus ad 2, 17, 5. G.

Cum Gierigio interpungendum: *valvis xystum* — — *videt fenestris, hac latus xysti* — — *prospectat*. S.

hac adiacentis hippodromi) Rom. *ac adiacentis hippodromi*. Non ita temere ante vocalem ac leges apud Plinium: rectius itaque Cortius *hac adiacentis*. H.

hippodromi) Spatiosior locus, viis latioribus, longioribus, semicircularem anfractum habentibus distinctus, umbrosus item, verbo ita institutus, ut in eo non mol-

formam aliquam, ad eximiam pulchritudinem pictam, videberis cernere. Ea varietate, ea descriptione, quocunque inciderint oculi, reficiuntur. Villa in colle imo sita prospicit quasi ex summo: ita leniter et sensim clivo fallente confurgit, ut, quum adscendere non putes, sentias adscendisse. A tergo Apenninum, sed longius habet. Accipit ab hoc auras quamlibet sereno et placido die, non tamen acres et immodicas, sed spatio ipso lassas et infractas. Magna sui parte meridiem spectat, aestivumque solem ab hora sexta, hibernum aliquanto maturius, quasi iuvat in porticum latam, et pro modo longam. Multa in hac membra; atrium etiam ex more veterum. Ante porticum xystrus concisus in plurimas species, distinctusque buxo; demissus inde pronusque pulvinus, cui bestiarum effigies invicem adversas buxus inscripsit. Acanthus in plano mollis, et, paene dixerim, li-

13 *formam — pictam*) Picturam, in qua artifex formam s. ideam pulchrae regionis animo conceptam proposuerit: quod genus hodie vocamus *Landschaften*, Galli *passages*. Antiquum id genus picturae apud Romanos etiam. Sic *suum Carthagini et expugnationes depictas proponit in foro Hostilius Mancinus* apud Plin. 35, 4. l. 7. *Formam et situm* in tali re iungit Horatius epist. 1, 16, 4. G.

quocunque inciderint oculi, reficiuntur) Ita et Rom. H.

14 *in colle imo sita*) Cave *sita* iungas cum *villa*. Nec enim villa sita est in imo colle; sed ea quae sita sunt in imo colle quasi prospicit ex summo. G.

Vereor tamen, ne Plinius, dum acute dicere volebat, obscurus factus sit. Poterat nempe et hoc velle: villa (quae univérse sumta cum suis hortis ab imo colle usque ad summum attollebatur) quavis in colle imo sita est, tamen prospectum quasi ex summo aperit etc. L.

ita leniter et sensim) Rom. *ita leviter et sensim*. Proxime, cum *ascendere te non putes*. Tum, *spatio ipso lassas*. H.

15 *ab hora sexta*) h. e. post horam sextam. Hoc docent ea quae sequuntur. Inud enim aliquanto maturius ad ipsum meridiem refero. Hieme sol in meridiano constitutus aliquanto humilior est, ut nihil obstante tecto et proiectis porticus eam intus illustrare possit; aestate altior, ut eodem non parveniat, nisi post aliquam in occasum declinationem. G.

hibernum aliquanto maturius) Rom. *hiberno aliquanto maturius*. Male. H.

in porticum — longam) Sic et Rom. H.

Prominulam Cortii et Gierigii agnoscit etiam Forcellinus. S.

16 *xystrus — distinctusque*) Sic et Rom. H.

paene dixerim) Opus omnino fuit, audax epitheton, et herbae vix aptum, illa adiectione excusare et reddere tolerabi-

cedit gratiae marmoris, ramos, insidentesque ramis
 23aves imitata pictura. Cui subest fonticulus. In
 hoc fonte crater, circa siphunculi plures miscent
 iucundissimum murmur. In cornu porticus am-
 plissimum cubiculum a triclinio occurrit; aliis fe-
 nestris xystum, aliis despicit pratum, sed ante
 piscinam; quae fenestris servit ac subiacet, stre-
 24pitu visuque iucunda. Nam ex edito defiliens
 aqua, suscepta marmore, albescit. Idem cubicu-
 lum hieme tepidissimum, quia plurimo sole per-
 funditur. Cohaeret hypocauston, et, si dies nu-
 25bilus, immisso vapore, solis vicem supplet. Inde
 apodyterium balinei laxum et hilare excipit cella
 frigidaria; in qua baptisterium amplum atque
 opacum. Si natare latius aut tepidius velis, in
 area piscina est, in proximo puteus, ex quo pos-
 26sis rursus adstringi, si poeniteat teporis. Frigida-
 riae cellae connectitur media, cui sol benignissi-
 me praesto est; caldariae magis: prominet enim.
 In hac tres descensiones: duae in sole, tertia a
 27sole longius, a luce non longius. Apodyterio
 superpositum est sphaeristerium, quod plura gene-
 ra exercitationis, pluresque circulos capit. Nec

videatur sic accipere: ad dimidii
 hominis altitudinem, ad fenestra-
 rum limen inferius. G.

Rom. *marmore exculptum po-
 dio tenuis.* H.

aves imitata etc.) Rom. *aves
 imitata pictura, fonticulus: in
 hoc fonte crater.* Delunt cui
 subest. H.

23 *Cui subest fonticulus)* Cu-
 biculo intelligo subesse, vel in
 proximo esse fontem, non in
 ipso cubiculo salire siphunculos. G.

*cubiculum a triclinio occur-
 rit)* Rom. *cubiculum triclinio
 occurrit.* H.

sed ante piscinam) Rom. *sed
 ante piscinam,* cui respondet de-
 inde iucunda. H.

fenestris servit) Vide de usu
 huius verbi dicta ad 1, 3, 1. G.

25 *Inde apodyterium)* Rom.
Inde apodyterion. H.
baptisterium) Sidon. Apoll.

2, 2. *Huic basilicae appendix
 piscina forinsecus s. si graeca-
 ri mavis, baptisterium.* G.

26 *prominet enim)* Rom. *pro-
 minent enim.* H.

descensiones) loca depressio-
 ra, lacus, labra, in quae descen-
 dere lavandi, natandive caussa
 possis. G.

27 *sphaeristerium, quod plu-
 ra)* Rom. *sphaeristerion, quod
 plura.* H.

circulos) Una ludentium pila,
 (σφαίρα, a qua σφαιρίζω est pi-
 la ludere etc.) eoque motu cor-

que prospectat. Contra mediam fere porticam²⁰ diaeta paullum recedit; cingit areolam, quae quatuor platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua exundat, circumiectasque platanos, et subiecta platanis leni adspergine fovet. Est in hac²¹ diaeta dormitorium cubiculum, quod diem, clariorem sonumque excludit; iunctaque quotidiana amicorum coenatio. Areolam illam porticus alia, eademque omnia, quae porticus, adspicit. Est et²² aliud cubiculum a proxima platano viride et umbrosium, marmore excultum podio tenuis: neo

si modo gestatione uti, sed in equo etiam moveri fortius, vel iunctis etiam equis raptare per ea spatia currum possis. Hoc nomen docet, Graecis usitatum; hoc descriptio ingerit, quam latiore habet s. 3a. sq. *Hypodromi* habent typis vulgari, credo, omnes ex MSS. procul dubio; *Hypodromi* Mediceus, quo usus est Cortius: neque quisquam de mutatione cogitasset, nisi Iac. Sirmondo, viro doctissimo, ad Sidon. 2, 2. in mentem venisset *Hypodromum* substituere, et interpretari *tectam longitudinem, et clausum undequaque deambulacrum*, quae quidem ipsa *cryptoporticus* definitio est, et clarissime repugnat Plinianae descriptioni s. 3a. Mirum est, quam multa committantur a viris etiam doctissimis in veterum librorum vel emendatione vel interpretatione ea causa, quod non totos legunt, quos curare volunt, sed ut in quemque locum inciderunt, ita, ingenio suo consili scilicet, sanare illum locum aggrediuntur, conatu specioso, et cui plures tanto minus desunt, quo pauciores serio et totos legunt libros veterum; sed infelici saepe successu. G.

²⁰ *diaeta paullum recedit)* Rom. *diaeta parum recedit*. Prope inde: *et subiecta platanis leni adspergine fovet*. H.

²¹ *clariorem sonumque excludit)* Sic et Rom. H.

Areolam illam — adspicit) Sic et Rom. H.

eademque omnia quae porticus) Eadem porticus, cuius hic cum areola mentionem facit, *adspicit*, h. e. in conspectu habet, omnia, quae porticus illa superior a s. 15. descripta. G.

Mediceus liber: — *coenatio, quae areolam illam, porticum aliam, eademque omnia, quae porticus, adspicit*. Adhuc hanc lectionem Gierigius, eandemque probabat; Ernestius, in locuti notis Gesneri hanc adscripturus: „Hanc lectionem Cod. Medic. etiam „Cortio probatam, et receptam „a Gierigio, revocare non dubitavi, quippe intellectu facilem. „Sensus hic est: coenatio *adspicit* fenestris interioribus areolam, „exterioribus porticum illam, de „qua s. 31. *eademque omnia, quae porticus* prior. Prillinae Gesneri editiones post *coenatio* interpungebant. Deinde sequuntur haec: *Areolam illam porticus alia, eademque omnia, quae porticus, adspicit: quae nullum sensum habebant.*” S.

²² *podio tenuis)* Ad proiecturam usque parietum, cui lacunar impositum est: dictam a podio theatri, s. ima et proiecta aliquantum ultra murum praecinctione theatri. Nisi vero malius

cedit gratiae marmoris, ramos, infidentesque ramis
 23 aves imitata pictura. Cui subest fonticulus. In
 hoc fonte crater, circa siphunculi plures miscent
 iucundissimum murmur. In cornu porticus am-
 plissimum cubiculum a triclinio occurrit; aliis fe-
 nestris xystum, aliis despicit pratum, sed ante
 piscinam; quae fenestris servit ac subiacet, stre-
 24 pitu visuque iucunda. Nam ex edito defiliens
 aqua, suscepta marmore, albescit. Idem cubicu-
 lum hieme tepidissimum, quia plurimo sole per-
 funditur. Cohaeret hypocauston, et, si dies nu-
 25 bilus, immisso vapore, solis vicem supplet. Inde
 apodyterium balinei laxum et hilare excipit cella
 frigidaria; in qua baptisterium amplum atque
 opacum. Si natate latius aut tepidius velis, in
 area piscina est, in proximo puteus, ex quo pos-
 26 sis rursus adstringi, si poeniteat teporis. Frigida-
 riae cellae connectitur media, cui sol benignissi-
 me praesto est; caldariae magis: prominet enim.
 In hac tres descensiones: duae in sole, tertia a
 27 sole longius, a luce non longius. Apodyterio
 superpositum est sphaeristerium, quod plura gene-
 ra exercitationis, pluresque circulos capit. Nec

videatur sic accipere: ad dimidii
 hominis altitudinem, ad fenestra-
 rum limen inferius. G.

Rom. marmore exculptum po-
 dio tenus. H.

aves imitata etc.) Rom. aves
 imitata pictura, fonticulus: in
 hoc fonte crater. Defunt cui
 subest. H.

23 Cui subest fonticulus) Cu-
 biculo intelligo subesse, vel in
 proximo esse fontem, non in
 ipso cubiculo salire siphunculos. G.

cubiculum a triclinio occur-
 rit) Rom. cubiculum triclinio
 occurrit. H.

sed ante piscinam) Rom. sed
 ante piscinam, cui respondet de-
 inde iucunda. H.

fenestris servit) Vide de usu
 huius verbi dicta ad 1, 3, 1. G.

25 Inde apodyterium) Rom.
 Inde apodyterion. H.

baptisterium) Sidon. Apoll.
 2, 2. Huic basilicae appendix
 piscina forinsecus s. si graeca-
 ri mavis, baptisterium. G.

26 prominet enim) Rom. pro-
 minent enim. H.

descensiones) loca depressio-
 ra, lacus, labra, in quae descen-
 dere lavandi, natandive causa
 possis. G.

27 Sphaeristerium, quod plu-
 ra) Rom. spheristerion, quod
 plura. H.

circulos) Una ludentium pils,
 (σφαίρα, a qua σφαιρίσθαι est pi-
 la ludere etc.) eoque motu cor-

dum, quae modo nomen domini dicunt, modo artificis: alternis metulae surgunt, alternis inserta sunt poma: et in opere urbanissimo subita velut illati ruris imitatio medium in spatium brevioribus utrinque platanis adornatur. Post has acan-³⁶ thus hinc inde lubricus et flexuosus, deinde plures figurae, pluraque nomina. In capite stibadium candido marmore, vite protegitur. Vitem quatuor columellae Carystiae subeunt. E stibadio aqua, velut expressa cubantium pondere, siphunculis effluit; cavato lapide suscipitur, gracili marmore continetur, atque ita occulte temperatur, ut impleat, nec redundet. Gustatorium, gravior-³⁷ que coenatio, margini imponitur; levior navicularum et avium figuris innatans circuit. Contra fons egerit aquam et recipit: nam expulsa in al-

ptio, ita hae literae, si exordium earum perquam suave excipias, iucunditatis minimum, taedium satia superque attulerunt. S.

metulae) Coni ex buxo, pinu aut similis incrementi arbore formati. G.

³⁶ *acanthus hinc inde lubricus et flexuosus*) An indicat in labyrinthi parvuli formam dispositum acanthum? Quamquam ne hoc quidem plane intelligo. G. Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epist.

columellae Carystiae) E marmore Carystio. Laudavit Cellarius Plih. 36, 6. et Tib. 3. 3. 14. ubi reliquos citat Broukhusius. G.

E stibadio aqua etc.) Rom. Stibadio aqua, velut expressa cubantium pondere siphunculis effluit. Praeposit. e omiffa. H.

aqua — effluit) Magnam stibadium hoc similitudinem habet cum ornithone Varconis, quem descripsit ipse, nos explicavimus de R. R. 3, 5. 10. sqq. Stibadium hoc respondet *fuleri* Varroniano. Ex interiore huius marginis profilit aqua in cavatum

lapidem; hic occultum habet emissarium, quo cum defluat et quasi refoibeatur aquae tantundem, quantum e siphunculis influxit, ea nunquam ultra definitam lineam et ipsum os emissarii attollitur. conf. l. 37. G.

³⁷ *Gustatorium — coenatio*) Haec vocabula pro ipsius lancibus et mensis (*mensis* inquam, quae idem quod lances interdum sive patinae) cum cibus vel liquidis vel solidis quos continent, poni, res ipsa loquitur. Margo autem intelligitur ipsius stibadii, in quo accumbunt hospites. Ex veteribus formis tricliniorum apud Mercuriales atque alios, apparet, oibos vel in eadem libella s. horizontali linea, vel non multum certe altius positos fuisse, quam erant lecti accubitorii. Itaque margo ille stibadii tantum videtur fuisse elevatus, ut cum pulvinis in reliqua parte positis, quibus fulciuntur hospites, aequaretur. G.

Giergius marginem intelligit non stibadii, sed labri marmorei, circa quod convivas accumbant. E.

praecedit hippodromus. Medius patescit, statimque intrantium oculis totus offertur, platanis circumcitur. Illae hederæ vestuntur, utque summæ suis, ita imæ alienis frondibus virent. Hedera truncum et ramos pererrat, vicinasque platanos transitu suo copulat. Has buxus interiacet. Exteriores buxos circumvenit laurus, umbraeque
 33 platanorum suam confert. Rectus hic hippodromi limes in extrema parte hemicyclo frangitur, mutatque faciem: cupressis ambitur et tegitur, densiore umbra opacior nigriorque; interioribus circulis (sunt enim plures) purissimum diem recipit.
 34 Inde etiam rosas effert umbrarumque frigus non ingrato sole distinguit. Finita vario illo multiplicique curvamine recto limitum redditur, nec huic uni. Nam viae plures, intercedentibus buxibus,
 35 dividuntur. Alibi pratulum, alibi ipsa buxus intervenit in formas mille descripta, literis inter-

32 longe praecedit hippodromus) Rom. *longe lateque praecedit hippodromus. H.*

umbraeque) In Gesneriana erat umbraeque, negligentia, ni fallor, operarum. Idem in Gierigiana, quae an eandem habeat exultationem, ipse viderit Gierigius. S.

33 hemicyclo) Coriuis hemicyclo dedi e cod. Medic. etc. G.

34 Inde etiam etc.) Rom. *Inde rosas offert, sine etiam, et offert pro offert. H.*

recto limitum etc.) Rom. *recto limite redditur, ne huic uni. H.*

35 mille descripta etc.) Rom. *mille descripta literis. Interdumque modo nomen domini, modo artificis. Verbum dicunt omillum. Tum, Alternis metulae expurgunt, alternis insita sunt poma. Non dubito, quin insita a Plinio lit. Postea, Medium in spatium brevioribus. H.*

Ernestio placebat *litteras* pro *literis*. Tum, *ταλτα στυμ* post *imitatio* posita, legebat *Medium in spatium* etc. Apponam eius no-

iam: „*litteras*) Sic pro *literis* „Cort. et Bipont. s. Medic. ediderant, quos et secutus est „Gierigius. Cohærent enim illa „*in formas - litteras interdum.* „Deinde et *metulæ* an h. l. aptae „sint, dubitarunt. *Metulæ* sunt „coni ex buxo, pinu aut similis „incrementi arbore formati. Sed „quaeritur, quomodo talia orna- „menta mox Plinius *ruris imita-* „*tionem* appellare potuerit. Ita- „que e Cod. Voss. et Edd. Gryph. „*viticulae* commemorant. Eorun- „dem librorum lectionem cum „Bipont. etiam in seqq. tenui, „ubi vulgata — *velut illam ru-* „*ris imitatio medium in spatium* „*brevioribus utrinque platanis* „*adornatur*, commodum sensum „non habere videbatur.“ Locus hic, ut pleraque huius epistolae, tam est obfuscus, ut nolim in crisi lectionis multum operae perdere: nedum cum Gierigio coniecturis audacioribus indulgeam. Aliis quid acciderit, nescio: mihi quidem, ut Laurentini descri-

rer argutior, nisi proposuissem omnes singulos tecum epistola circumire. Neque enim verebar, 41 ne laboriosum esset legenti tibi, quod visenti non fuisset; praeferim quum interquiescere, si liberet, depositaque epistola, quasi residere, saepius posses. Praeterea indulsi amoris meo. Amo enim, quae maxima ex parte ipse inchoavi, aut inchoata percolui. In summa (cur enim non aperiama 42 tibi vel iudicium meum vel errorem?) primum ego officium scriptoris existimo, ut titulum suum legat, atque identidem interroget se, quid coeperit scribere: sciatque, si materiae immoratur, non esse longum; longissimum, si aliquid arcessit atque adtrahit. Vides, quot versibus Home- 43 rus, quot Virgilius arma, hic Aeneae, Achilles ille, describat: brevis tamen uterque est, quia facit, quod instituit. Vides, ut Aratus minutissima etiam sidera confectetur et colligat: modum tamen servat. Non enim excursus hic eius, sed opus ipsum est. Similiter nos, ut parva magnis, 44 quum totam villam oculis tuis subiicere conamur, si nihil inductum, et quasi devium, loquimur, non epistola, quae describit, sed villa, quae de-

verbum est, sed multa huius generis alia Plinius in descriptionibus adhibet. Sic n. 19. *Nemus comasque prospectat*, et alia aliis locis plurima. H.

argutior) loquacior. Cicero ad Attic. 6, 5. *in obvias mihi literas quam argutissimas de omnibus rebus crebro mittas*. S.

41 *ne laboriosum etc.*) Rom. *ne laboriosum esset tibi legenti, quod visenti*. H.

42 *In summa*) Etiam Rom. *In summa*, ut alibi. Post, *primum ego de officio scriptoris existimo*. Tum, *si aliquid arcessit*. H.

43 *Homerus — Virgilius*) Ille

Il. 6, 478. sqq. hic Aen. 8, 407. sqq. G.

Achillis ille, describat) Rom. *ille Achilles describat*. H.

44 *ut parva magnis*) scilicet *componamus*. Proverbium ex illo Virg. ecl. 1, 23. *sic magnis componere parva solebam*. Ut supra 1, 2, 2. *Pauci, quos aequus amavit*. Nam *conferamus*, quod est in libris quibusdam, e glossa est. G.

Rom. *ut parva magnis comparemus*, ubi vulgo *conferamus*. Utrumque verbum omisit Plinius. H.

oculis tuis subiicere conamur) Sic et Rom. Postea *in hoc, in quo excessi*: Ald. *in quod*. H.

scribitur, magna est. Veram illuc, unde coepi;
 ne secundum legem meam iure reprehendar, si
 45 longior fuero in hoc, in quod excessi. Habes
 causas, cur ego Tuscos meos Tusulanis, Tibur-
 tinis, Praenestinisque meis praeponam. Nam su-
 per illa, quae retuli, altius ibi otium et pinguis,
 eoque securius, nulla necessitas togae, nemo ar-
 cessitor ex proximo. Placida omnia et quiescentia,
 quod ipsum salubritati regionis, ut purius
 coelum, ut aër liquidior, accedit. Ibi animo,
 46 venatu corpus exerceo. Mei quoque nusquam
 salubrius degunt; usque adhuc certe neminem ex
 iis, quos eduxeram mecum (venia sit dicto) ibi
 amisi. Dii modo in posterum hoc mihi gaudium,
 hanc gloriam loco servent. Vale.

in quod excessi) in eo argu-
 mento, in quod digressus sum.
Excessum pro oratoria *digressio-*
ne tum noster, tum Quintilianus
 dixere. *Præpositionem *in* ante
 quod ex libris dedit Cortius. G.

45 *necessitas togae*) Quae sc.
 extra urbem et forum nihil opus
 est. Pars vitae beatoris secun-
 dum Martialem 10, 47. *toga*
rara. Multa hic de non usu to-
 gae extra urbem Buchnerus. G.

salubritati — accedit) Ipsa
 illa tranquillitas, et placida in
 liberali otio quies a nullis dego-
 ttiis importunis vel hominibus in-
 turbata, *accedit salubritati*,
 vel partem illius salubritatis,
 quam haec praestat villa, efficit.
 Est sane etiam Medicis inter res,
 quas non naturales vocant, vel
 maximi momenti, status ille tum
 animi tum corporis, vel quietus
 vel turbator. G.

Rom. *salubritate regionis*. F.

46 (*venia sit dicto*) a diva
 Nemese, quae invidia quadam
 prosequitur eos, qui beati sibi ni-
 mis videntur, et felicitatem suam
 praedicant, vel praedicari liben-
 ter audiunt; praecipue proinde
 placanda, quoties iactantius ali-
 quid nobis, vel aliis de nobis
 excidit. Praeclara, si DIS placeat,
 eius rei ratio est, quam sapiens
 ille Solon profert in Disputatio-
 ne cum Croelo, apud Herodo-
 tum 1, 32. τὸ θεῖον πᾶν φθονεῖν
 τὴν καὶ αγαθῶδες. Rationem hanc
 detestamur hodie, sed rem ipsam
 ut aliis in rebus scilicet retine-
 mus. Laudavimus pulchellum in-
 fantem et valentulum; subiicimus,
Gott behüte es! Diximus ali-
 quid de secunda fortuna nostra
 vel aliorum; exsiliit illud, *Gott*
lasse mich es zur gutsa Stunde
reden! Hoc ipsum est, *venia*
sit dicto! G.

Rom. *venia sit dictum, amisi*,
 sine ibi. H.

VII.

Saturninus Plinium heredem instituerat et rempublicam Comensium, quod ipse ratum vult esse, est secundum leges respublica heres institui non potest, quod ut decurionibus indicetur, rogat.

G. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Nec heredem institui, nec praecipere posse rempublicam, constat: Saturninus autem, qui nos reliquit heredes, quadrantem reipublicae nostrae, deinde pro quadrante praeeptionem quadringentorum millium dedit. Hoc, si ipse adspicias, irritum; si defuncti voluntatem, ratum et firmum est. Mihi autem defuncti voluntas (vereor, quam in partem iurisconsulti, quod sum dicturus, accipiant) antiquior iure est, utique in eo, quod ad communem patriam voluit pervenire. An, cui de meo 3 sestertium undecies contuli, huic quadringentorum millium paullo amplius tertiam partem ex adventicio denegem? Scio te quoque a iudicio meo non abhorreere, cum eandem rempublicam ut civis optimus diligas. Velim ergo, quum proxime 4

VII, t nec praecipere) Praecipere apud ICtos est partem aliam quam hereditatis ante reliquos heredes capere, unde dicitur praecipuum. Qui igitur aliquid praecipere testamento iubetur, illum eo ipso heredem etiam cum aliis esse intelligitur. Vid. Brisson. de form. 7, 143. p. 636. sq. Sed hic paullo alia videtur species. Saturninus primo ex quadrante instituerat rempublicam, deinde hoc mutavit, et loco illius quadrantis ex integra hereditate praecipere et ante divisionem numerari reipublicae iussit quadringenta millia: sive quod putaret ita eludi legem posse, quae institui heredem vetaret rempublicam, sive quacunq; alia causa. G.

3 An, cui de meo) Contulerat Plinius reipublicae per varias occasiones undecies, intelligenda millia HS. quae sunt 55000 florenorum imperialium (quos belles 2/3 vocant mercatores) in alimenta ingenuorum, in aedes sacras etc. In hac liberalitate parum sibi constitisset, si 400000 HS. s. 20000 floren. imp. quae paullo amplius tertia pars est superioris summae (est enim ipsa tertia ex duodecies) aliunde ei obviantia, invideret, vel tabulis testamenti oppugnatia negaret. G.

Rom. An cui de meo sexdecies addicens contuli. H. quadringentorum millium) al. quadringenta millia. quod unico verum. S.

decuriones contrahantur, quid sit iuris, indices, parce tamen et modeste; deinde subiungas, nos quadringenta millia offerre, sicut praecepit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas; nostrum tantum obsequium vocetur. Haec ego scribere publice superfedi: primum, quod memineram, pro necessitudine amicitiae nostrae, pro facultate prudentiae tuae, et debere te et posse perinde meis ac tuis partibus fungi: deinde, quia verebar, ne modum, quem tibi in sermone custodire facile est, tenuisse in epistola non viderer. Nam sermonem vultus, gestus, vox ipsa moderatur: epistola, omnibus commendationibus destituta, malignitati interpretantium exponitur. Vale.

VIII.

Admonitus, ut historiam scriberet, respondet sibi idem stetisse, causasque consilii ita exponit, ut discrimen simul orationis et historiae ostendat.

C. PLINIVS CAPITONIS VO S.

Suades, ut historiam scribam, et suades non solus: multi hoc me saepius monuerunt, et ego

4 *decuriones contrahantur*) Si de Roma sermo esset, diceret, *Senatus cogatur. G.*

Rom. *decuriones contrahantur*, pro quo male Cellar. et eum secuti *contrahantur. H.*

Bene Cortiana *contrahantur*, quam Gierigius, non Gesuerianam, sequi debebat. *S.*

sicut praecepit Saturninus) Sic etiam Rom. et Ald. non tantum recentiores, ut Gruterus opinatur. *H.*

5 *pro facultate prudentiae tuae*) Haec omissa sunt in Rom. omittendi vero nullam rationem reperio. Defunt tamen et in Brummerianis. *H.*

Suspicio Plinium, chiasmo servato, scripserit hoc ordine: *quod memineram, pro facultate pru-*

dentiae tuae, pro necessitudine amicitiae nostrae, et debere te et posse perinde etc. Sic apparet, unde lacuna illa in libris originem traxerit. Adde quod hic verborum ordo paullo humanior videtur. *S.*

6 *moderatur*) Gierigius recte interpretatur: indicat, quomodo eum accipi velimus. Mox *omnibus* mihi suspectum est. *Delidero similibus, aut omnibus his;* ut ad vultum, gestus, et vocem referatur. *E.*

Mihi vero nihil videtur tentandum. Plinius omnino intellexit res adventicias, quibus epistola commendari possit. *S.*

VIII, 1 *multi hoc me saepius monuerunt*) Rom. *multi me hoc saepe monuerunt. H.*

volo, non quia commode facturum esse confido, (id enim temere credas, nisi expertus,) sed quia mihi pulchrum in primis videtur, non pati occidere, quibus aeternitas debeatur, aliorumque famam cum sua extendere. Me autem nihil aequae diuturnitatis amor et cupido sollicitat: res homine dignissima, praefertim qui nullius sibi conscius culpa, posteritatis memoriam non reformidet. Itaque diebus ac noctibus cogito, si *qua me quoque possim Tollere humo*: (id enim voto meo sufficit: illud supra votum) *victorque virum volitare per ora*. Quamquam o! Sed hoc satis est, quod prope sola historia polliceri videtur. Orationi enim et carmini parva gratia, nisi eloquentia sit summa: historia quoque modo scripta delectat. Sunt enim homines natura curiosi, et quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui sermunculis etiam fabellisque ducantur. Me vero ad hoc studium impellit domesticum quoque exemplum. Avunculus meus, idemque per

facturum esse confido) Sic et Rom. H.

Cort. et Gierig. *confidam*, quod praefero. Columella 8, 9. laudatus in Horat. Turf. Cap. CLII. 35. *nec quia tritico vel aliis frumentis minus crassefcant, verum quod semine huius maxime delectantur*. S.

non pati occidere, quibus aeternitas debeatur) Rom. *non pati occidere, quibus aeternitas debetur*, sine adfutio panno illo Florentino. H.

2 *Me autem nihil aequae etc.*) Rom. *Me autem nihil aequi ac diuturnitatis et amoris cupido sollicitat, res homine dignissima*. Suspicio ex glossa aliquid accessisse, et prius fuisse *diuturnitatis cupido*. H.

3 *si qua me quoque*) Virg. Georg. 3, 8. *Tentanda via est, qua me quoque possim Tolle-*

re humo, victorque virum volitare per ora. G.

Quamquam o!) Elegans apollopeleis itidem Virgiliana, apud quem Aeo. 5, 195. Mnestheus, *Non iam prima peto, neque vincere certo; Quamquam o -- Sed superent, quibus hoc, Neptune, dedisti*. Similiter noster, post apollopeleia, *sed hoc satis est, nimirum diuturnitas, et memoria posteritatis*. G.

Rom. *Quamquam o. Sed satis est, sine hoc*. H.

Orationi enim et carmini) Rom. *Orationi et carmini. Deest enim*. H.

nisi eloquentia sit summa) Rom. *nisi eloquentia est summa*. H.

4 *et quamlibet nuda*) Rom. *et qualibet nuda*. Ald. tamen, *et quamlibet*. H.

domesticum quoque exemplum) Rom. *domesticum exemplum, sine quoque*. H.

adoptionem pater, historias, et quidem religiosissime, scripsit. Invenio autem apud sapientes, honestissimum esse maiorum vestigia sequi, si modo recto itinere praecesserint. Cur ego cunctor? Egi magnas et graves causas. Has (etiamsi mihi tenuis ex eis spes) destino retractare, ne tantus ille labor meus, ni hoc, quod reliquum est studi, addidero, mecum pariter interciderat. Nam si rationem posteritatis habeas, quidquid non est peractum, pro non inchoato est. Dices, *Potes simul et rescribere actiones, et componere historiam.* Utinam! sed utrumque tam magnum est, sicut abunde sit alterum efficere. Undevicesimo aetatis anno dicere in foro coepi, et nunc demum, quid praestare debeat orator, adhuc tamen per caliginem, video. Quid, si huic oneri novum accesserit? Habet quidem oratio et historia multa communia, sed plura diversa in his ipsis, quae communia videntur. Narrat sane ipsa, narrat haec: sed aliter. Huic pleraque humilia et sordida et ex medio petita; illi omnia recondita, et splendida, excelsa conveniunt. Haec saepius ossa,

5 *historias — scripsit*) Vid. supra 3, 5, 4. sq. G.

6 *Cur ego etc.*) Rom. *Cur enim cum tot egi magnas et graves causas.* Ald., *Cui ergo cunctor? Egi. H.*

tenuis ex eis spes) Rom. tenuis ex his spes. H.

mecum — interciderat) Et tamen interciderit. Poteras itaque, Secunde, quantum ad nos illo retractandi labore superfedere. Sed exstiterunt tamen aliquamdiu post Plinium Orationes illius, quod ex Apollinari Sidonio et Calliodoro constat. G.

9 *Habet quidem oratio et historia*) Rom. *Habent quidem oratio et historia.* H.

Narrat sane ipsa) Cort. *Narrat sane illa*, nulla notata lectionis varietate: idque praestat. S.

Huic pleraque humilia) Ad orationem haec pertinent, (contra quam visum Catanæo) ubi etiam de tribus capellis, aut de stitlicidio, aut de sterquilinio adeo narrandum est quam planissime. G.

Quae sequuntur, *ossa, musculi, nervi*, eo valent, ut in oratione saepe sola vis, vehementia, robur, et aculei desiderentur; historiam autem *tori et iuba*, h. e. eminentior species et insignis nitor deceat. Nam *tori* sunt, qui carnibus vestita et decora ossa habent, *iuba* autem, quae, ut in equis et leonibus, speciem et maiestatem corpori addunt. Eodem sensu Quintil. X, 1. 33. *militum lacertis*, in quibus ossa et nervi et musculi sufficiunt; *athletarum toros* opposuit, qui speciosiora corpora efficiant. Ea-

musculi, nervi; illam tori quidam et quasi in-
bae decent. Haec vel maxime vi, amaritudine,
instantia; illa tractu et suavitate, atque etiam dul-
cedine placet. Postremo alia verba, alius sonus,
alia constructio. Nam plurimum refert, ut Thu-
cydides ait, *κτῆμα* sit, an *ἀγώνισμα*: quorum alter-
rum oratio, alterum historia est. His ex causis
non adducor, ut duo dissimilia, et hoc ipso di-
versa, quod maxima, confusam misceamque, ne
tanta quasi colluvione turbatus ibi faciam, quod
hic debeat: ideoque interim veniam (ne a meis

dem mox Plinius mutatis verbis et metaphoris repetit, cum ora-
tioni *vim, amaritudinem, in-*
stantiam h. e. *acrem, concilam,*
et vibrantem veluti vehementiam,
historiae autem tractum, h. e.
motum veluti moderatiorem, tri-
buit. Ita plane Cicero in Orat.
20. *contortam et acrem* oratio-
nem oratoris forensis opponit
historicorum rationi dicendi *tra-*
ctas et fluenti h. e. leniori, mo-
derationi, quod in ea magis per-
spicuitas et explanatio et ordo
et concinnitas, quam vis et cele-
ritas aut impetus sententiarum
quaeritur. Denique *sonus* est
forma dicendi vel elocutionis hi-
storiae aut orationi peculiaris.
Copiose id explicavimus in Lex.
techn. rhet. f. v. *sonus*. E.

10 *instantia*) Vid. ep. 19. ubi
acriter, instanter, insano per-
mutantur. E.

11 *κτῆμα* — *ἀγώνισμα*) Histo-
ria *κτῆμα* est, possessio, bonum
perpetuo nostrum, postquam se-
mel esse coepit, (vid. supra 1, 3,
3.) ex quo sera enim posteritas
de nobis iudicat. Oratio autem
ἀγώνισμα est certamen, in quo
semel vicisse satis est, non cu-
rante auctore, quid deinde de
ea iudicent alii. Ceterum locus
Thucydides est 1, 22. extr. qui
de sua historia *κτῆμα ἐς αἰὲ μάλ-*
λον, ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παρεχθῆ-
μα ἀποῦνι σύγνεται. Quintilia-
nus 10, 1, 31. *Non ad actum*

vel pugnamque praesentem, sed
ad memoriam posteritatis et in-
genti famam componitur. Cete-
rum videndum adhuc, annon re-
spexerit forte Thucydides ad il-
lam recitationem Herodoti in lu-
dis Olympicis, quae lacrymas ex-
cussisse dicitur puero Thucydidi.
G.

Rom. ut Thucydides ait, *ἡδῆ-*
μα καὶ ἀγώνισμα: quorum alter-
rum oratio, alterum historia,
omisso verbo est. Post, *ex his*
causis. H.

diversa, quod maxima) Ob
id ipsum non possunt ab eodem
homine tempore eodem tractari,
quod sunt maxima et suum sibi
hominem integrum unum quod-
que deposcit. G.

ne tanta quasi colluvione)
Sic et Rom. H.

ibi factam, quod hic debeat)
Ne in historia contentiosius aspe-
riusque, aut in oratione nitidius
festiviusque quant debeat, *agam*
et utriusque generis virtutes per-
mutem, quas hoc ipso sunt vi-
tia, quod loco non adhibentur. G.

(ne a meis verbis discedam))
Ut iis verbis utar, quibus uti in
foro et causis consuevi. Ita praes-
atur formulae e foro desumptae,
quam mox declarabimus. *Rece-
pi nimirum Cortianam, f. Me-
dicam potius, hic quoque locu-
tionem; al. *ne a forensibus ver-*
bis recedam, quod ex glossa est
procul dubio. G.

12 verbis discedam) advocandi peto. Tu tamen iam nunc cogita, quae potissimum tempora adgrediamur. Vetera et scripta aliis? parata inquisitio, sed onerosa collatio: intacta et nova? graves
13 offensae, levis gratia. Nam praeter id, quod in tantis vitiis hominum plura culpanda sunt, quam laudanda: tum si laudaveris, parcus; si culpaveris, nimius fuisse dicaris; quamvis illud plenissime, hoc
14 restrictissime feceris. Sed haec me non retardant: est enim mihi pro fide satis animi. Illud peto praestruas, ad quod hortaris, eligasque materiam, ne mihi, iam scribere parato, alia rursus cunctationis et morae iusta ratio nascatur. Vale.

IX.

Dolet, Valentem graviter iacere: molestius fert, Avitum decessisse.

C. PLINIUS SATURNINO SVO S.

Varie me adfecerunt literae tuae: nam partim laeta, partim tristitia continebant. Laeta, quod te

ventam — advocandi) Nimirum amicos, et cum iis de causa deliberandi. Quae quidem res adeo frequens in iudiciis fuit, ut inde *advocatio* pro mora ac dilatione frequenter dicatur. vid. ad Cic. fam. 7, 11. et Sen. Consol. ad Marc. 10. G.

Sensus igitur: *ideoque interim cunctor.* Supra 6. erat: *Cur ergo cunctor?* Mox 14: *cunctatio et mora.* S.

Rom. *sed interim veniet, et ne a forensibus verbis recedam advocatum peto.* H.

12 *Tu tamen iam nunc cogita)* Rom. *Tu tamen nunc cogita.* H.

onerosa collatio) Difficile est

aliquid de tuo conferre, quod non iam alii occupaverit. Hic, opinor, sensus loci longe aliter vulgo intellecti. S.

13 *Nam praeter id, quod in tantis vitiis)* Rom. *Praeterea quod in tantis vitiis.* Omissum est nam. Unde non contemnenda Gruteri suspicio, *praetereo quod in tantis.* Florentinae lectioni non convenit tum, quod sequitur. H.

quamvis — feceris) Nihil horum in Rom. est, nec in Brummerianis, et quatuor Cortianis, quae lectoris alicuius manu adscribi potuerunt. H.

Vix putam infiticia esse. S.

14 *Illud peto praestruas)* Rom. *Illud, peto, praestruas.* H.

in urbe teneri nuntiabant. Nollem, inquis: sed ego volo, propterea, quod recitaturum statim, ut ego venissem, pollicebantur. Ago gratias, quod exspector. Triste illud, quod Iulius Valens graviter iacet; quamquam ne hoc quidem triste, si illius utilitatibus aestimetur, cuius interest quam maturissime inexplicabili morbo liberari. Illud 3 plane non triste solum, verum etiam luctuosum, quod Iulius Avitus decessit, dum ex quaestura redit: decessit autem in navi, procul a fratre amantissimo, procul a matre, a sororibus. Nihil 4 ista ad mortuum pertinent; sed pertiuerunt, quum moreretur: pertinent ad hos, qui supersunt. Iam, 5 quod in flore primo tantae indolis iuvenis extinctus est, summa consequuturus, si virtutes eius maturuissent. Quo ille studiorum amore flagrabat! quantum legit! quantum etiam scripsit! quae nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis aruerunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui si frenos remittas, nulla materia non maxima est. Finem epistolae faciam, ut facere possim etiam lacrymis, quas epistola expressit. Vale.

IX, 1 *sed ego volo* etc.) Rom. *sed ego volo. Praeterea quod.* Paulo ante quod desideratur in his, quod te in urbe teneri. H. 2 *morbo liberari*) Refero ad illud nescio cuius *Oi μεγάλοι νόσοι ευγρόμους εξαγοουσι.* Quo acutior est morbus, tanto minus durat. Cumque *inexplicabilem* praeterea *morbum* dicat, puto, Secundum *εὐφημίας* quadamulum, instantem proxime Valenti mortem sic indicare, ipsamque in beneficio ponere, quas desperato illum morbo liberet. G.

3 *decessit autem in navi*) Rom. *decessit in navi.* H.

Bene: sicque etiam alii libri bonae notae. Repetit Secundus ab amico tibi scripta, non ipse illi narrat. Ideo autem hic inportunum. S.

5 *Iam, quod in*) Ex super-

rioribus ita explenda oratio, *Iam illud luctuosum est* etc. G.

Immo supplendum, *quam luctuosum est.* *Ἦσις* haec est exclamatio. Sic Graeci *κατ' ἄλλεψιν τὸ δὲ.* sequi. accusat. cum infinitivo. S.

Etiam in Rom. *Iam, quod in flore primo.* Deinde, *si virtutes eius maturuissent.* Quod ille. H.

scripsit) sed non edidit: alioqui non aruissent sine fructu posteritatis. Editurus, opinor, erat, si prius expolivisset. S.

6 *cui si frenos — est*) Non reprehenderem Secundum, si haec omisisset. Parum humanum videtur, in tam luctuosi casus contemplatione addere, dolori non indulgendum, quod, si frenos illi remittas, etiam levior dolendi causa gravissima fiat. S.

X.

Versus Antonini laudat, ut sibi inimitabiles, et ad plures edendos hortatur.

C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Cum versus tuos aemulor, tum maxime, quam sint boni, experior. Ut enim pictores pulchram absolutamque faciem raro, nisi in peius, effingunt; ita ego ab hoc archetypo labor et decido. Quo magis hortor, ut quam plurima proferas, quae imitari omnes concupiscant, nemo, aut paucissimi, possint. Vale.

XI.

Hortatur ad edenda sua scripta, quia ipse eorum spem hendecasyllabis fecerat.

C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Libera tandem hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis sponponderunt. Appellantur quotidie et flagitantur: ac iam periculum est, ne cogantur ad exhibendum formulam

X inscr. Etiam Rom. *Antonino. H.*

i in peius, effingunt) Rom. in peius fingunt. Post labor et decido. H.

XI inscr. Rom. *Tranquillo. H.*

i Libera — fidem) Fac, quod ego in hendecasyllabis tuo nomine promisi. E.

sponponderunt) Rom. sponponderunt, antiquae. Vid. Gell. VII. c. 9. H.

Conf. Voss. de Analog. L. III. c. 19. p. 87. S.

ad exhibendum formulam) Accipit formulam in iure, et a Praetore, non actor modo, sed etiam is, quicum agitur, vel un-

de petitur; actionis ille, hic exceptionis. Vid. Briffon. de form. 5. 74. Hendecasyllabi Pliniani appellantur, flagitantur, agitur cum illis, ut praestent denique praesentiam scriptorum Tranquilli. Miram suavitatem huius loci intelliget, qui considerabit Ulpiani verba l. 3. π. §. 8. de hom. libero exhibendo. Ait Praetor Exhibeas: Exhibere est in publicum producere, et videndi tangendique hominis facultatem praebere. Proprie autem exhibere est extra secretum habere: Ut igitur plagium, quod est furtum in libero capite commissum, eleganter ad libros et scripta transulere; ita hic ad exhiben-

accipere. Sum et ipse in edendo haesitator, tu² mora tamen meam quoque cunctationem tarditatemque vicisti. Proinde aut rumpe iam moras, aut cave, ne eosdem illos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blanditiis elicere non possunt, convicio scazontes extorqueant. Perfectum opus³ absolutumque est; nec iam splendescit lima, sed atteritur. Patere, me videre titulum tuum; patere audire, describi, legi, vaenire volumina Tranquilli mei. Aequum est, nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

XII.

Prosocerum laudat, quod porticum dedicaverit, et in portarum ornamentum pecuniam promiserit.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SVO S.

Accepi literas tuas, ex quibus cognovi speciosissimam te porticum sub tuo filiique tui nomine

dum agitur cum eo, qui scripta, quae libera vagari debebant, domini per iniuriam continet. Lusitane praeterea in nominum liberti et liberi similitudine, non temere dixerim. G.

2 Sum et ipse etc.) Rom. Sum et ipse in edendo haesitator tu. O si tamen meam quoque cunctationem tarditatemque vicisti. Proinde aut rumpe moras. H.

convictio scazontes) Scazontes asperum et satiricis epigrammatis aptum genus carminis, aptum proinde etiam convictio faciendo, quod non ad maledicta semper, sed ad importunam quoque, et parum modestam repetitamque subinde petitionem vel admonitionem pertinet, ut in praefatione Quintiliani ad Tryphonem, Efflagitasti quotidiano convictio etc. G.

3 sed atteritur) Summa in

his elegantia, quod translationem continuat. Laudavit iam Cellarius 9, 35, 2. et Quintil. 10, 4, 4. ut opus possit lima, non exterat, quem praecceptoris sui locum imitatus videtur noster. Describitur hic illud vitium, quod ~~καυσορεχία~~ pollicis appellare cum avunculo nostri 34, 8. s. 19. ubi commemoratur ab illo Callimachus inter nobiles statuarios (quorum lima est propria) semper calumniator sui, neque finem habens diligentiae etc. G.

Cf. quae nos in Techn. rhet. s. v. calumniari diximus. E.

Etiam Rom. nec iam splendescit lima, sed atteritur. H. titulum tuum) libro inscriptum et pendente in bibliopoliis atque bibliothecis. G.

XII inscr. Rom. Fabato prosocero. H.

1 Quod laepe observo, Plinium in his epistolis voluisse nobis ima-

dedicasse; sequenti die in portarum ornatum pecuniam promississe, ut initium novae liberalitatis ² esset consummatio prioris. Gaudeo primum tua gloria; cuius ad me pars aliqua pro necessitudine nostra redundat: deinde, quod memoriam loceri mei pulcherrimis operibus video proferri: postremo, quod patria nostra florescit: quam mihi a quocunque excoli iucundum, a te vero laetissimum est. Quod superest, Deos precor, ut animum istum tibi, animo isti tempus quam longissimum tribuant. Nam liquet mihi futurum, ut peracto, quod proxime promissisti, inchoes aliud. Nescit enim semel incitata liberalitas stare, cuius pulchritudinem usus ipse commendat. Vale.

XIII.

Orationem, paucis amicis recitatam, iudicio Scauri subiicit.

C. PLINIUS SCAURO SVO S.

Recitaturus orationeulam, quam publicare cogito, advocavi aliquos, ut vererer; paucos, ut ve-

ginem animi sui pulcherrimam relinquere, illud hic etiam locum habet. Intererat ipsius, liberorum suorum proavum quam adstrictissimum esse, et corradere potius magnam rem familiarem, quam publica eam liberalitate minuere. At gratulatur illius magnificentiae; eamque stimulis incitat quantum potest; quod non multo minus est, quam si ipse elargitus esset, quae publico impendit profocer. G.

Accept litteras tuas) Rom.

Recept litteras tuas. H.

ut initium novae liberalitatis)

Rom. ut initium liberalitatis

omisso cum aliis epitheto novae.

H.

2 pro necessitudine nostra red-

undat) Rom: pro necessitudine redundat. Deest nostra. H. quam mihi a quocunque) Rom. quam mihi et a quocunque. H.

3 quod proxime promissisti) Rom. quod maxime promissisti. H.

Livius 22, 53, 2. Ap. Claudius Pulcher, qui proximo aedilis fuerat, ubi item Drakenb. e codice maxime enotavit. Solennis consilio: ne Iulpiceris, a Plinio cum maxime scriptum esse. Cf. Corium, it. Oudend. ad. Caes. p. 167. S.

XIII, 1 ut verere) Sic et Rom. H.

H. e. quorum reverentia me in recitando intentum et acrem faciat. Eo pertinet, quod mox di-

rum audirem. Nam mihi duplex ratio recitandi: una, ut sollicitudine incendar; altera, ut admoner, si quid forte me, ut meum, fallat. Tuli, quod petebam: inveni, qui mihi copiam consilii sui facerent. Ipse praeterea quaedam emendanda adnotavi. Emendavi librum, quem mihi tibi. Materiam ex titulo cognosces, cetera liber explicabit: quem iam nunc oportet ita consuescere, ut sine praefatione intelligatur. Tu velim, quid de universo, quid de partibus, sentias, scribas mihi. Ero enim vel cautior in continendo, vel constantior in edendo, si huc vel illuc auctoritas tua accesserit. Vale.

XIV.

Causa et iudicium Tusculii quem exitum habuerit, pernarat.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Et tu rogas, et ego promisi, si rogasses, scripturum me tibi, quem habuisset eventum postulatio Nepotis circa Tusculium Nominatum. Inductus est Nominatus; egit ipse pro se, nullo accusante.

cit, se velle, ut *sollicitudine incendatur*: hoc ergo reverentiae auditorum tribuit. In aliis libris *est incendar*. Ceterum de sententia ipsa cf. Epist. V, 3. g. E.

si quid forte etc.) Rom. *si quid forte me ut meum fallit*. H.

3 ita consuescere) Si figuram demas, illud dicere videtur, oportet librum ipsum per se ita paulatim notum et familiarem fieri hominibus, ut sine praefatione argumentum et ordinem indicantes, quid sibi velit, intelligant. G.

Puto simpliciter esse: cui nunc non magis possum (quod otium deest aut alia de causa) praefationem praemittere, quam tum praemittam, cum publicabo. S.

Etiam Rom. *oportet ita consuescere*. H.

XIV, 1 *postulatio Nepotis*) de qua supra 5, 4. G.

circa Tusculium Nominatum) Rom. *contra Tusculium Nominatum*. Deinde, *Etenim legant Vicentinorum non modo praef. ferunt*. Altera negatio excidit. H.

Alibi etiam libri *non modo pro non modo non exhibent, sequente verum etiam*. E. c. Cic. Offic. 1, 21, 4. ubi v. Heusing. ibid. 2, 13, 4. coll. Muret. Var. Lect. 10, 7., Cat. mai. cap. 16. coll. Cort. ad Plin. 8, 7, 2. ut alia loca omittam. S.

Etenim legati Vicentinorum non modo non preserunt eum, verum etiam sublevaverunt. Summa defensionis, *Non fidem sibi in advocatione, sed constantiam defuisse; descendisse ut acturum, atque etiam in curia visum; deinde sermonibus amicorum perterritum recessisse; monitum enim, ne desiderio senatoris, non iam quasi de nudinis, sed quasi de gratia, fama, dignitate certantis, tam pertinaciter, praesertim in senatu, repugnet; alioqui maiorem invidiam, quam proxime,*
 3 *passurus.* Erat sane prius, tamen a paucis, acclamatum exeunti. Inde subiunxit preces multumque lacrymarum; quin etiam tota actione, homo in dicendo exercitatus, operam dedit, ut deprecari magis (id enim et favorabilius et tutius) quam
 4 defendi videretur. Absolutus est sententia deliquati consulis Afranii Dextri, cuius haec summa, *Melius quidem Nominatum fuisse facturum, si causam Vicentinorum eodem animo, quo suscepserat, pertulisset: quia tamen in hoc genus culpa non fraude incidisset, nihilque dignum animadversione admisisset convinceretur, liberandum: Vi-*
 5 *centinis, quod acceperat, redderet.* Adsenferunt omnes, praeter Flavius Aprum. Is, *Interdicens*

2 *sermonibus — recessisse*) Rom. *sermonibus amicorum recessisse.* Verbum *perterritum* vel *deteritum* abest. H.

ne — repugnet — passurus) Si haec verba, ut sunt iam interpunctione connexa, etiam sententia et constructione iungantur, nihil impedit, quo minus retineamus nominativum *passurus* ad verbum *repugnet* respicientem. Sed nec damnamus alteram rationem in Mediceo libro inventam, *ne repugnet: alioquit — passurum.* G.

non iam quasi etc.) Rom. *non quasi de nudinis, sed quasi de gloria fama.* Deest iam. H.

alioqui maiorem etc.) Rom. *alioqui maiorem invidiam proxime passurus erat.* Sane prius tamen paucis adclamatum exeunt. Subiunxit. H.

4 *Afranii Dextri etc.*) Rom. *Afranii Dextri cuius haec summa sententia, melius.* H.

liberandum: Vicentinis) Rom. *liberandum, ita tamen, ut Vicentinis.* H.

Idem in aliis libris reperitur. Placet. S.

5 *Adsenferunt omnes etc.*) Rom. *Adsenferunt omnes praeterquam Licinius. Is interdicens et advocatione.* H.

dum ei advocacionibus in quinquennium, censuit: et quamvis neminem auctoritate traxisset, constanter in sententia mansit: quin etiam Dextrum, qui primus diversum censuerat, prolata lege de senatu habendo, iurare coëgit, *E republica esse, quod censuisset*. Cui, quamquam legitimae postulationi, 6 a quibusdam reclamatum est. Exprobrare enim censenti ambitionem videbatur. Sed priusquam, sententiae dicerentur, Nigrinus, tribunus plebis, recitavit libellum disertum et gravem, quo questus est, *Vaenire advocaciones, vaenire etiam praevaricationes; in lites coiri; et gloriae loco poni ex spoliis civium magnos et statos redditus*. Recitavit capita legum, admonuit Sctorum: in fine dixit, *Petendum ab optimo principe, ut, quia leges, quia Scta contemnerentur, ipse tantis vitis mederetur*. Pauci dies, et liber principis severus, 8 et tamen moderatus. Leges ipsum; est in publicis actis. Quam me iuvat, quod in caussis agen-

quin etiam Dextrum etc.) Rom. quin etiam Dexterum, qui primus. Proxime perlata lege. H.

prolata lege) Laudavit legem Aper, praelegi forte iussit, certe Senatam illius admonuit. Nimirum moris fuisse, ut Senatus iuratus nonnunquam sententias diceret, (hoc enim est *censere*) multis ostendit Lipsius ad Tac. Annal. 4, 21. "Sed quod id ipsum lege Traiani sanatum esse ex hoc, quem tradimus, loco effici putat (quod ipsi suaserunt, credo, libri, qui *perlata lege* habent, non *prolata*) in eo dissentientem habet Casaubonum ad Sueton. Aug. c. 35. qui ad ipsum hunc principem referre eam legem malit. G.

coëgit) Accipiendum sine effectu, Ita saepissime Graeci et Latini scriptores. Vid. Duker. ad Flor. 1, 13, 22. S.

6 *in lites coiri)* Pacifici ho-

mines de eventu litium cum advocatis, cum ipsis adeo iudicibus. Notas sunt nostrae et patrum seculo sponsones, cum talibus personis lactae, quae procurare vel impedire eventum eius rei, de qua sponso habebat, possent. G.

magnos et statos redditus) Rom. *magnos et statos redditus. H.*

7 *legum — Sctorum)* Quae enarrantur a ICtis, cum de Legibus Cincia agunt. Vid. noster 4, 9, 6. 5, 21, 4. G.

Etiam Rom. admonuit senatus consultorum. H.

8 *Pauci dies, et liber)* H. l. et, ut Graecorum *not*, habet temporis celeritatisque notionem. Vid. Hoogev. Doctr. Partic. L. Gr. p. 536. Iqq. Livius 22, 1, 1. *Iam ver adpetebat, quum Hannibal ex hibernis movit.* ibi in variis lectionibus enotatum: *et Hannibal etc.* quod forsitan genuinum. S.

dis non modo pactione, dono, munere, verum
 9 etiam xeniis semper abstinui! Oportet quidem,
 quae sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi
 pudenda, vitare: iucundum tamen, si prohiberi
 publice videas, quod nunquam tibi ipse permise-
 10 ris. Erit fortasse, immo non dubie, huius propo-
 siti mei et minor laus, et obscurior fama, quam
 omnes ex necessitate facient, quod ego sponte fa-
 ciebam. Interim fruor voluptate, quam alii di-
 vinum me; alii, meis rapinis, meae avaritiae oc-
 cursum, per ludum ac iocum dicitant. Vale.

XV.

*Cornutum curatorem viae factum esse, vel ideo laeta-
 tur, quia tum amicitia semper, tum collegio non
 semel coniuncti fuerint. Addit de suis in villa
 hospitibus.*

C. PLINIUS PONTIO SVO S.

Secefferam in municipium, quum mihi nuntiatum
 est, Cornutum Tertullum accepisse Aemiliae viae

‘dono, munere — xentis) Hic forte locum habeat illa horum verborum differentia, quam tradit Ulpianus l. 194. de V. S. quod *munus* sit *donum cum causa, ut puta natalicium, nuptialicium.* *Xenia* non melius intelliguntur, quam ex XIII Martialis. Sunt nimirum esculenta et poculenta varia, sed quae tamen ex quantitate certa pretium habere possunt, ut *piper, alica, far, ficus, casei, vina* varii generis etc. G.

9 illicita — pudenda) *Illicita* sunt, legibus publicis vetita; *pudenda*, a quibus honestatis sensu naturali ducti abstinemus: illa igitur publice prohibentur; haec nunquam nobis ipsi permitimus. E.

10 divinum me) Qui praeviderim fore, ut interdicatur omni genere munerum, atque ideo ante legem illis abstinuerim. De *divinatione* Attici sui similia Nepos 9. 1. G.

Simili sensu *divini* ap. Cic. Divin. 2, 3. et Horat. 1. Sat. 6, 114. E.

Fortasse Plinius, ut est perpetuus Ciceronis imitator, (simiam si dixeris, vix te calumniae insimulem,) ad illius divinationem, ab ipso Tullio toties, interdum satis *Φορτικός*, iactatam, respexit. Conf. Cornel. Nep. Attic. 16, 4. S. *per ludum ac iocum dicitant)* Rom. *per ludum acceptum dicitant.* H.

XV, 1 *Aemiliae viae curam)* Rem Censuram olim propriam,

curam. Exprimere non possum, quanto sim gaudio adfectus et ipsius et meo nomine. Ipsius, quod, sit licet, sicut est, ab omni ambitione longe remotus, debeat tamen ei iucundus, esse honor ultro datus; meo, quot aliquanto magis me delectat mandatum mihi officium, postquam par Cornuto datum video. Neque enim augeri dignitate, quam aequari bonis, gratius. Cornuto autem quid melius? quid sanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expressius? Quod mihi cognitum est non fama, qua alicui optima et meritissima fruitur, sed longis magnisque experimentis. Una diligimus, una dileximus omnes fere, quos aetas nostra in utroque sexu aemulandos tulit: quae societas amicitiarum arctissima nos familiaritate coniunxit. Accessit vinculum necessitudinis publicae. Idem enim mihi, ut scis, collega, quasi voto petitus, in praefectura aerarii fuit: fuit et in consulatu. Tum ego, qui vir, et quantus esset, altissime inspexi, quum sequerer ut magistrum, ut parentem vererer: quod non tam aetatis maturitate, quam vitae, merebatur.

quo magis viris Consularibus eam demandabant, Augusti instituto, Imperatores. De his post Lips. ad Tac. An. 3, 31. sive Exc. E copiose egit Ev. Otto de tutela viar. publ. 2, 5. Ceterum Plinius noster non ipse quoque fuit Curator viae Aemiliae, sed Curator alvei Tiberis et riparum, et cloacarum urbis, cuius muneris memoria est in inscriptione, quam et nos vitae ipsius subiecimus. Huic muneri par est curatio viae Aemiliae, quod ait f. 2. cf. f. 9. Viderat hoc Buchnerus, probarunt Cellarius et Massonius ad A. Plinii 39 et 40, 6. Ceterum alveus ripaeque Tiberis iunguntur cum cloacis, quod haec ad illud ipsum quoque structae fuerant, magnum Romae et orbis miraculum, ut exundantem Tiberim recipere, et eadem

eluerentur ipsae, atque eluvionem ab urbe averterent. G.

2 Ipsius, quod etc.) Rom. Ipsius, quod scilicet, sicut est. Voluit sit licet. H.

debeat tamen ei) Rom. debet tamen ei, non debeat, quod nuperorum editorum incuria propagatum est. H.

Gierigius, si Curtianam inspexisset, non erat, puto, debeat servaturus. S.

3 quid in omni genere) Sic et Rom. H.

4 Una diligimus, una dileximus omnes) Non potuit vitare versum hexam., quales plures observavi. H.

5 in praefectura aerarii fuit et in consulatu. Sed fuit elegantius iteratur. H.

aetatis — vitae) Aetatis maturitas, annis et senectute, vi-

6 His ex causis ut illi, sic mihi gratulor: nec privatim magis, quam publice, quod tandem homines non ad pericula, ut prius, verum ad honores 7 virtute perveniunt. In infinitum epistolam extendam, si gaudio meo indulgeam. Praevertor ad ea, quae me agentem hic nuntius deprehendit. 8 Eram cum profocero meo, eram cum amita uxoris, eram cum amicis diu desideratis; circumibam agellos; audiebam multum rusticarum querelarum: rationes legebam invitus et cursum (alii enim chartis, aliis sum literis initiatus) coeperam etiam 9 itineri me praeparare. Nam includor angustiis commeatus, eoque ipso, quod delegatum Cornuto, audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque sub idem tempus Campania tua remittat, ne quis, quum in urbem rediero, contubernio nostro dies pereat. Vale.

XVI,

Mortem Fundani filiae luget, et Marcellinum, ut patrem consoletur, monet.

C. PLINIUS MARCELLINO SVO S.

Tristissimus haec tibi scribo. Fundani nostri filia minor est defuncta: qua puella nihil unquam festivius, amabilius, nec modo longiore vita, sed 2 prope immortalitate, dignius vidi. Nondum annos quatuordecim impleverat, et iam illi anilis

tae maturitas perfecta virtute cernitur. E. nor defuncta, ut fere vulgo.

6 quod tandem etc.) In Rom. Cortiana: *Tristissimus haec tibi scribo, Fundani nostri filia minore defuncta. Languide. S. solo quod. H. sed prope immortalitate, dignius. H.*

7 Praevertor ad ea, quae me) Rom. *Pervertam ad ea, quae me. H. 2 annos quatuordecim impleverat) Rom. annos quatuordecim expleverat. H.*

XVI, 1 Fundani nostri etc.) Rom. *Fundani nostri filia mi-*

prudētia, matronalis gravitas erat: et tamen suavitas puellaris cum virginali verecundia. Ut 3 illa patris cervicibus inhaerebat! ut nos amicos paternos et amanter et modeste complectebatur! ut nutrices, ut paedagogos, ut praeceptores, pro suo quemque officio, diligebat! Quam studiose, quam intelligenter lectitabat! ut parce custoditeque ludebat. Qua illa temperantia, qua patientia, qua etiam constantia novissimam valetudinem tulit! Medicis obsequabatur, sororem, patrem 4 adhortabatur, ipsamque se destitutam corporis sui viribus, vigore animi sustinebat. Duravit hic illi 5 usque ad extremum, nec aut spatio valetudinis, aut metu mortis infractus est; quo plures gravioresque nobis causas relinqueret et desiderii et doloris. O triste plane acerbumque funus! o morte 6 ipsa mortis tempus indignius! Iam destinata erat egregio iuveni, iam electus nuptiarum dies, iam nos vocati. Quod gaudium quo moerore mutatum est! Non possum exprimere verbis, quantum animo vulnus acceperim, quum audivi Fundanum ipsum (ut multa luctuosa dolor invenit) praecipientem, quod in vestes, margarita, gemmas, fuerat erogaturus, hoc in thura et unguenta et odores impenderetur. Est quidem ille eruditus 8 et sapiens, ut qui se ab ineunte aetate altioribus

3 *Ut illa patris cervicibus*) Rom. *Ut patris cervicibus*. Deinde, *ut nutrices et paedagogos*, recte. Hi erant eiusdem conditionis. *H.*

custodite) tam pudice et verecunde, tanquam custos in propinquo esset. *E.*

qua patientia) Desunt in Rom. *H.*

4 *patrem adhortabatur*) Rom. *partim adhortabatur*. Et postea *corporis viribus*, sine pronomine sui. *H.*

Delendum *sui*, quod nec Curtius in libris suis reperit, ideoque iure expunxit. *S.*

6 *o morte ipsa mortis tempus*) Sic et Rom. Deinde, *tam nos advocati*. *H.*

7 *Fundanum ipsum etc.*) Rom. *Fundanum ut multa*. Deest *ipsum*. *H.*

multa — dolor invenit) Nempe omnis dolens quodammodo amat dolorem suum. Itaque Fundanus pater, dum praecipit suis, ut pro vestibus, gemmis, margaritis, thura et unguenta emant, hac sententia, cui ipsi ex rebus tam moleste contrariis quidam aculeus inest, dolorem suum ostendit et acuit. *E.*

in thura et unguenta) Rom. *in thura et in unguenta*. *H.*

studiis artibusque dediderit: sed nunc omnia, quae
 audit saepe, quae dixit, aspernatur; expulsisque
 9 virtutibus aliis, pietatis est totus. Ignosces, lau-
 dabis etiam, si cogitaveris, quid amiserit. Amisit
 enim filiam, quae non minus mores eius, quam
 os vultumque referebat, totumque patrem mira
 10 similitudine exscripserat. Proinde si quas ad eum
 de dolore tam iusto literas mittes, memento ad-
 hibere solatium, non quasi castigatorium et nimis
 forte, sed molle et humanum. Quod ut facilius
 admittat, multum faciet medii temporis spatium.
 11 Ut enim crudum adhuc vulnus medentium manus
 reformidat, deinde patitur, atque ultro requirit;
 sic recens nimi dolor consolationes reiicit ac re-
 fugit, mox desiderat, et clementer admotis ac-
 quiescit. Vale.

XVII.

*Calpurnium bene recitasse nuntiat, fratrisque illius
 pietate laudata, nobiles adolescentes hortatur.*

C. PLINIUS SPVRINNAE SVO S.

Scio, quantopere bonis artibus faveas, quantum
 gaudii capias, si nobiles iuvenes dignum aliquid
 maioribus suis faciant: quo festinantius nuntio tibi,
 fuisse me hodie in auditorio Calpurnii Pisonis.
 2 Recitabat *κατασερισμῶν* eruditam sane luculentam-

8 *studitis artibusque dedide-
 rit*) Sic et Rom. H.

*expulsisque virtutibus etc.)
 Rom. expulsisque virtutibus et
 aliis pietatis est totus. Igno-
 sces. Laudaveris etiam, si co-
 gitaveris. Desunt et talis est
 pietas cui. H.*

pietatis est totus) Vid. Bur-
 mann. ad Valer. Flacc. I, 207.
 qui bene comparat Graecorum *ἀλευ-
 σιναι τῶν*. Alciphron p. 306. αἱ

αἴγες — — *ὄλαι τοῦ μέλους ἐγί-
 νοντο.* ubi vid. Bergler. S.

10 *si quas ad eum etc.) Rom.
 si quas ad eum de dolore lit-
 teras mittes. Postea, non quasi
 castigaturum. H.*

11 *clementer admotis acquie-
 scit*) Rom. *vehementer admo-
 tis acquiescit. H.*

XVII, 2 *κατασερισμῶν*) Rela-
 tionum in stellas f. rerum homi-
 numque in sidera relatorum histo-
 rias. *Alii, et Cortius etiam, *ἐρω-*

que materiam. Scripta elegis erat fluentibus, et teneris, et enodibus, sublimibus etiam, ut poposcit locus. Apte enim et varie nunc adtollebatur, nunc residebat: excelsa depressis, exilia plenis, severis iucunda mutabat; omnia ingenio pari. Commendabat haec voce suavissima, vocem verecundiae: Multum sanguinis, multum sollicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim, nescio quo pacto, magis in studiis homines timor, quam fiducia decet. Ne plura: (quamquam libet plura, quo sunt pulchriora de iuvene, rariora de nobili,) recitatione finita, multum ac diu exosculatus adolescentem, qui est acerrimus

ρονάλυιον. Sed cum eruditam *luculentamque materiam* vocet Secundus, quod nescio quam bene *ἔμπροσθεν* conveniat, (quo titulo alioquin habemus lepidum carmen Aulonii) ac praeterea magna sit, ut fere solet in Graecis, huius loci in libris varietas: reducere ausus sum Aldi ac Medicei codicis lectionem, a qua non longe abire *tactepigmon* et similia monstra lectionum, ille videt, qui observavit, quomodo in Graecis exprimentis versari soleant Latini librarii. Potest vocari *erudita materia κατασερισμῶν*, de relatis in sidera hominibus, animalibus, rebus aliis; quod mythicae historiae bonam partem complectatur scilicet: *luculentam* nemo negabit, nisi qui lucem astris. Nondum observavi *κατασερισμῶν* nomen: [conf. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola:] sed dubitare nos de vi illius et significatione non sinit vel unus Apollodori locus §, 8. extr. p. 190. Galei, de love, *τὴν δὲ Καλλισὴν κατασερισμῶν ἐκάλειον Ἀργεῖον*. Sic nuper ἀπαστέρωθεν legimus de relata carmine Emman. Martini inter astra ipsius arca. Vid. Gregor. Mayanſii Ep. 5, 7. p. 290. G.

Luculentam materiam quis credit propter lucem astrorum nunc

dictam? Gesnerus illud lepide, ut nonnunquam solet. *Luculenta* est insignis, ampla, nobilis, propter rei sanctimoniam et auctoritatem. E.

Rom. *Recitabat apte πειρίον*. H. *Scripta elegis* etc.) Rom. *Scriptae legis erat fluentibus, teneris et enodibus*. H.

fluentibus etc.) Concinnitatem, dulcedinem et nitorem cogita. Sed omnem hunc locum de industria copiosius expoluiimus in Lex. technol. rhet. p. 177. E.

ut poposcit etc.) Rom. *ut poposcit locus*. *Altae enim et variae sententiae nunc attollentur, nunc residebant*. H.

severis iucunda mutabat Rom. *iucunda severis mutabat*. H.

Hunc ordinem malim. S. *3 vocem verecundiae*. *Multum*) Rom. *voce verecundae, multum*. H.

Multum sanguinis) Explicat 1, 14, 8. *Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa*. Sed ibi signum est sanitatis, hic verecundiae. S. *magis — timor, quam fiducia*) Nimirum *Ἀμαθία μὲν θεόςτος* 1. τ. λ. vid. 4, 7, 3. G.

4 quo sunt pulchriora etc.) Rom. *quo pulchriora sunt de iuvene nobili, rariora de nobili*. H.

stimulus monendi, laudibus incitavi, *Pergeret, qua coepisset, lumenque, quod sibi maiores sui praetulissent, posteris ipse praeferret.* Gratulatus sum optimae matri, gratulatus et fratri, qui ex auditorio illo non minorem pietatis gloriam, quam ille alter eloquentiae tulit: tam notabiliter pro fratre recitante primum metus eius, mox gaudium eminuit. Dii faciant, ut talia tibi saepius nuntiem! Faveo enim seculo, ne sit sterile et effoetum: mireque cupio, ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum, nisi imagines habeant: quae nunc mihi hos adolescentes tacite laudare, adhortari, et, quod amborum gloriae satis magnum est, agnoscere videntur. Vale.

XVIII.

Secessus amoenitatem ei gratulatur.

C. PLINIVS MACRO SVO S.

Bene est mihi, quia tibi bene est. Habes uxorem tecum, habes filium. Frueris mari, fontibus, viridibus, agro, villa amoenissima. Neque

quod sibi maiores etc.) Rom. quod sui maiores praetulissent, (sive sibi) posteris praeferret. H.

5 qui ex auditorio illo — — tulit) Rom. qui in auditorio illo — — rettulit. H.

6 Faveo — ne Breviloquentia, qualem tetigimus supra ad 3, 5, 16. Supple et opto. S. sterile et effoetum) Rom. sterile effoetum, sine copula. H.

mireque cupio, ne — nihil — nisi) Insolens constructio, a Plinii tamen manu profecta. Debebat esse: *mireque cupio, ut etc.* En igitur locus, quem frustra quaerebam ad 4, 13, 8. ubi unci amovendi. S.

quae nunc mihi etc.) Rom.

quae nunc hos mihi adolescentes. H.

Placet hic ordo. S.

agnoscere) Prosopopoeia utitur. Imagines maiorum suorum agnoscunt Calpurnium, et dicunt ei, quod Terentianus Demea Ad. 4, 2, 25. *Laudo, o Crespho, patrifas: abi, virum te iudico.* Hoc est, agnoscunt homines, qui utrosque norunt, similitudinem quandam inter veteres Calpurnios, et hunc iuvenem. Huic gloriosum est maioribus esse similem: illis decorum, tales praedicari, qualis est hic eorum sanguine ortus etc. G.

Rom. *cognoscere videntur. H.*

XVIII, 1 *fontibus, viridibus,*

enim dubito esse amoenissimam, in qua se composuerat homo felicitior, antequam felicissimus fieret. Ego in Tuscis et venor et studeo, quae interdum alternis, et interdum simul facio: nec tamen adhuc possum pronuntiare, utrum sit difficilium capere aliquid, an scribere. Vale.

XIX.

Rogat, ut Paulinus villam suam Zosimo liberto commodet valetudinis recuperandae causa.

C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Video, quam molliter tuos habeas: quo simplicius tibi confitebor, qua indulgentia meos tractem. Est mihi semper in animo et Homericum illud, *πατήρ δ' ὡς ἥπιος ἦεν*, et hoc nostrum, *pater familias*. Quod si essem natura asperior et durior, frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zosimi, cui tanto maior humanitas exhibenda est,

agro) Rom. fontibus, ruribus, agro. H.

in qua se composuerat) ad vitam privatam, ut suo arbitratu viveret, redierat: ut componere se dicuntur, qui in lecto ad mensam vel alias accumbunt. Ceterum ille felicitior homo, antequam felicissimus fieret, Nerva videtur Cataneo. Mihi magis placeat, quod etiam Cortio in mentem venit, ipsum Sullam Faustum, illum, Felicem, ἐναφρόδιτον, intelligere, eiusque villam Puteolanam, de qua Victor de Vir. Ill. c. 75. Brevi nimirum sententia complectitur noster, quod latius ab avuoculo ipsius disputatur 7, 43. l. 44. G.

et venor) Vid. 1, 6. mit. G. quae interdum etc.) Rom. quae interdum simul facio. Desunt alternis et interdum. H.

Leg. quae integrum alternis,

interdum simul facio, copula deleta, quam non agnoscunt libri Cortiani. S.

XIX, 2 in animo et Homericum illud) Rom. in animo Homericum illud, sine et. H.

Copula melius adest. S.

Homericum) Od. β. 47. et 234. Quantum autem vim habeat ea vox apud Homerum, inde quoque apparet, quod Iupiter omnem suam benevolentiam pollicens Palladi Il. 9, 40. εἰλω δὲ, inquit, τοῖς ἥπιος εἶναι. Dixerat εἰσέσσι, φῖλον τέκος, κ. τ. λ. G.

hoc nostrum, pater familias Rom. hoc nostrum, pater familiae. H.

Vid. Drakenb. ad Liv. 34, 2, 1. S.

exhibenda est etc.) Rom. exhibenda est, quanto nunc minor venit debilitas: iam augi-

3 quanto nunc illa magis eget. Est homo probus, officiosus, literatus, et ars quidem eius, et quasi inscriptio, comoedus, in qua plurimum facit. Nam pronuntiat acriter, sapienter, apte, decenter etiam; utitur et cithara perite, ultra quam comoedo necesse est. Idem tam commode orationes et historias et carmina legit, ut hoc solum 4 didicisse videatur. Haec tibi sedulo exposui, quo magis scires, quam multa unus mihi et quam iucunda ministeria praestaret. Accedit huc longa iam caritas hominis, quam ipsa pericula auxerunt. Est enim ita natura comparatum, ut nihil 5 aequè amorem incitet et accendat, quam carendi metus, quem ego pro hoc non semel patior. 6 Nam ante aliquot annos, dum intente instanterque pronuntiat, sanguinem reiecit, atque ob hoc in Aegyptum missus a me, post longam peregrina-

tur homo probus et officiosus et literatus. H.

3 *inscriptio*) Titulus, qui in tabella a collo ipsius pendente scribendus esset, si inter venales prolatum iubeas. G.

apte, decenter) Decenter aliquanto plus est, quam *apte*. *Apte* pronuntiat, qui personam non laedit, cum senem agit, senili gestu utitur, et voce tremula etc. *Decenter*, qui ad minutias usque minimas descendit, et personam totam ita, ut pulchra imago animale exemplum suum, exprimit. add. 6, 21, 5. G.

utitur et cithara) Rom. *utitur cithara, H.*

commode — legit) Nimirum comoedo operam dabant, qui legere recte aut agere in concione discere vellent. Vid. Quint. 2, 11, 1. *Dandum aliquid comoedo quoque* etc. G.

4 *Accedit huc longa iam caritas*) Rom. *Accedit longa iam caritas. H.*

Plerique libri huc omittunt; deletitque cum Cœtio Gierigius. S.

5 *Est enim ita natura comparatum*) Rom. *Est enim natura comparatum. H.*

6 *dum intente* etc.) Rom. *dum intente instanterque pronuntiat. H.*

ob hoc in Aegyptum) Adposite laudavit hic Cellarius Plinium maiorem 31, 6. l. 33. *Naque Aegyptus propter se patitur, sed propter longinquitatem navigandi.* Sed maxime huc pertinent, quae praecedunt, *Principalis maris usus est navigandi phthisi affectis, aut sanguinem egerentibus.* Quod autem negavit *Aegyptum propter se peti*, in hoc contradicere videtur Cælio, qui 3, 22. *phthisicis opus est, inquit, si vires patiantur, longa navigatione, coelestis mutatione, sic, ut densius, quam id est, ex quo discedit aeger, petatur: ideoque aptissime Alexandriam ex Italia iter.* G.

nationem confirmatus rediit nuper: deinde dum per continuos dies nimis imperat voci, veteris infirmitatis tussicula admonitus, rursus sanguinem reddidit. Qua ex caussa destinavi eum mittere in praedia tua, quae Foroiulii possides. Audivi enim te saepe referentem, esse ibi et aëra salubrem, et lac huiusmodi curationibus accommodatissimum. Rogo ergo, scribas tuis, ut illi villa, ut domus pateat; offerant etiam sumtibus eius, si quid opus erit: erit autem opus modico. Est enim tam parvus et continens, ut non solum delicias, verum etiam necessitates valetudinis, frugalitate restringat. Ego proficiscenti tantum viatici dabo, quantum sufficiat eunti in tua. Vale.

XX.

Varenum, a Bithynis ex proconsulatu accusatum, defendit.

C. P L I N I U S V R S O S V O S.

Iterum Bithyni, post breve tempus a Iulio Basso, etiam Rufum Varenum proconsulem detulerunt: Varenum, quem nuper adversus Bassum advocatum et postularant et acceperant. Inducti in senatum, inquisitionem postulaverunt: tum Varenus

nimis imperat) vocem legendo aut declamando nimium et supra vires intendit. — Catanaeus notat etiam legi *minus imperat voci*, quae sane facilius et usitatior forma est. E.

Nihil de hac *ἀπορροασι* in Cortiana, quae et alibi, quantum commemorari, in notis Catanaei reddendis negligentior fuit. Ceterum *nimis imperat* genuinum. S.

7 *aëra salubrem*) Rom. *adrem salubrem*. H.

8 *ut illi villa, ut domus pa-*

teat) Rom. *ut illi villa, illi domus pateat*. H.

Excerpta Brummeri *ut illi villa et domus pateat*, quod praefero. S.

9 *quantum sufficiat etc.*) Rom. *quantum sufficit et eunti in rura tua*. H.

XX, 1 *a Iulio Basso*) h. e. post accusatum a se Iulium Bassum, qua de re supra 4, 9. actum. Rufus Varenus est ille Pomponius, de quo 4, 9, 3. G.

Rom. *Iterum Bithyni (breve tempus) a Iulio Basso et Ru-*

petiit, ut sibi quoque defensionis causa evocare testes liceret: recusantibus Bithynis, cognitio suscepta est. Egi ego pro Vareno, non sine eventu: **3** nam bene an male, liber indicabit. In actionibus enim utramque in partem fortuna dominatur: multum commendationis et detrahit et adfert memoria, vox, gestus, tempus ipsum; postremo vel amor vel odium rei: liber offensis, liber gratia, liber et secundis casibus, et adversis caret. **4** Respondit mihi Fonteius Magnus, unus ex Bithynis, plurimis verbis, paucissimis rebus. Est plerisque Graecorum, ut illi, pro copia volubilitas: tam longas, tamque frigidas periodos uno spiritu, quasi

sum. Proxime, Varenum quem adversus Bassum, sine nuper. H.

2 sibi quoque) Nimirum qui *inquisitionem postulant*, ii petunt mitti in provinciam, qui quaerant de factis, qui instrumenta conquirant, qui testes adducant: hic Varenus *invicem sibi quoque* hoc vult tribui, ut *evocare* liceat testes. Hoc cum negarent, fieri debere Bithyni; de hoc, nondum de criminibus Varenii, *cognitio suscepta est*; de hoc egit Plinius, *non sine eventu*. Nam *impetratum est*, ut et ex hac ipsa epistola l. 7. apparet, et repetitur 6, 5, 1. it. 6, 13. init. ac 6, 29, 11. *Haec monenda fuere, quod vir doctus hic putabat, *ro quoque* nihil habere, quo referatur, et substitui volebat ex Mediceo libro *undique. G.*

Rom. ut sibi quoque defensionis causa vocare testes. H.

Egi ego) Pronomen Cortius et Gierigius recte omiserunt. *S.*

nam bene an male) Illud nam Atticae cuiusdam elegantiae est, et indicat omissam propositionem, hic ita forte supplendam: Dixi, *non sine eventu*. Non mirum, me eventum solum commemorare: *nam* etc. Saepe

ita Quintilianus, v. g. 2, 12, 7. 6, 3, 63 et 76. Saepe Lucianus, et confabulatores Attici. *G.*

Ita et Rom. H.

liber indicabit) Hoc est oratio scripta. De differentia *actionis et orationis* l. libri noster 1, 20, 9. lq. *G.*

3 et detrahit et adfert) Rom. *et detrahit et aufert*. Deinde, *postremo vel amorem. H.*

4 plurimis verbis) Rom. *pluribus verbis*. Et inde: *Mos est plerisque Graecorum, ut su illis*. Tum, *frigidas periodos. H.*

Est plerisque) *Revoavit hanc lectionem e bonis libris Cortius, et mox *frigidas* e Mediceo. De hoc res clara, et vel sine libro audenda. [Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola. S.] Quod Graecos nominat, sui illum temporis homines Asiatico tumore corruptos intelligere, palam est. *G.*

De his oratoribus v. Cic. Brut. 13. Sueton. Aug. 86. Et Petron. II. *nuper*, inquit, *ventosa isthaec et enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit*. Mox *frigidas* periodos dicit inanes sensu ex verborum redundantia. *Contorquent* autem periodos, qui rapidissime et celerissime efferunt voce et spiritu. *E.*

torrente; contorquent. Itaque Iulius Candidus 5 non invenisse solet dicere, *aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam*. Nam eloquentia vix uni aut alteri, immo, si Marco Antonio credimus, nemini; haec vero, quam Candidus *loquentiam* appellat, multis, atque etiam impudentissimo cuique maxime contingit. Postero die dixit pro Vareno 6 Homullus callide, acriter, culte; contra Nigrinus presse, graviter, ornate. Censuit Acilius Rufus, consul designatus, inquisitionem Bithynis dandam: postulationem Varenii silentio praeteriit. Haec forma negandi fuit. Cornelius Priscus consularis 7 et accusatoribus, quae petebant, et reo tribuit, vicitque numero. Impetravimus rem nec lege comprehensam, nec satis usitatam, iustam tamen. Quare iustam, non sum epistola exsequuturus, ut 8 desideres actionem. Nam si verum est Homericum illud,

contorquent) Manet in metaphora de spiritu et torrente: haec duo enim *contorquent* obvia quaeque; arbores venti, saxa fluvii etc. G.

5 *vix uni aut alteri* etc.) Rom. *vix uni aut alteri: iam non sumus Antonii: credamus nemini*. H.

M. Antonio) Apud Ciceronem in Oratore c. 5. *Disertos ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminem*, quod explicat ibi Tullius. G.

contingit) Cortius ex Mediceo *contigit*, quod nostro praefendum. S.

6 *Homullus callide, acriter*) Sic et Rom. H.

callide — culte) Haec optime se habent, tresque praecipuas oratoris virtutes significant. *Callide* dicit, qui veritate et subtiliter et acute, ingenio, inventione, et rerum prudentia excellens. Haec saepe iunguntur. vid. Cic. Orat. 6. et 28. Insigni autem

loco de Orat. 1, 20. omnis facultas dicendi et eloquentia, quatenus rebus et verbis continetur, *calliditate* et *copta* describitur, quarum illa ad omnem inveniendum, haec ad enunciandi facultatem pertinet. *Acriter* dicit, qui cum vigore et affectu dicit, ut moveat. *Culte*, qui ornate verbis et sententiis. Male igitur quidam editores *callide* praetulerunt, quod ab hoc loco alienum est, nec potest ab illo *acriter* recte distingui. E.

7 *Cornelius Priscus* etc.) Rom. *Cornelius Priscus, actoribus quae petebant. Deest consularis et. Actoribus* in pluribus, nec aspernandum est. H.

Impetravimus rem etc.) Rom. *Impetravimus rem negligentem, comprehensam nec satis suis tantum, iustam*. H.

8 *Homericum*) Od. α, 35t. G.

In Rom. Homericus versus omisi sunt. H.

Τὴν γὰρ αἰοιδὴν μάλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
Ἦπερ ἀκούοντεςσι νεωτάτῃ ἀμφιπέληται,

apud te providendum est mihi, ne gratiam novitatis et florem, quae oratiunculam meam vel maxime commendat, epistolae loquacitate praecerpam. Vale.

XXI.

Centumvirale iudicium edicto praetoris proposito dimissum dilatumque, et varii hominum de eo sermones.

C. PLINIVS RVFO SVO S.

Descenderam in basilicam Iuliam, auditorus, quibus proxima comperendinatione respondere debebam. Sedebant iudices, decemviri venerant, obversabantur advocati; silentium longum, tandem a praetore nuntius. Dimittuntur centumviri: eximitur dies, me gaudente, qui nunquam ita paratus sum, ut non mora laeter. Causa dilationis, Nepos praetor, qui legibus quaerit. Proposuerat

apud te providendum est mihi) Rom. a te providendum est mihi. H. oratiunculam meam vel maxime) Rom. oratiunculam illam vel maxima. H.

XXI, 2 *decemviri venerant) Decemviri litibus iudicandis, qui nempe cogebant centumviros et iis praecerant. vid. Cuiac. Observatt. 3, 32. atque ad Pompon. de O. I. §. 29. Add. Torrent. ad Sueton. Aug. 37. G. obversabantur advocati) Sic et Rom. H. eximitur dies) Vid. Clav. Ciceron. S.*

3 *Nepos praetor etc.) Rom. Nepos praetor def. (id est designatus) qui legibus quaerit. Hanc lectionem confirmant, quae sequuntur n. 6. Inturus magt-*

stratum iura recognovit. Vide de hac lectione Brummerus ad L. Cinciam c. VI, 6. H.

Eandem lectionem enotavit eodemque confirmavit argumento Catanaeus ad 6. S.

qui legibus quaerit) Sic habere libros optimos, notat Cortius, nec opus esse emblemato illo, de muneribus. Leges autem intellige iudiciales contra munera, praevaricationes, corruptiones, quales sunt, de quibus noster 5, 14, 6. Iq. itemque quaestiones perpetuae de pecuniis repetundis, de quibus Cic. Bruto c. 27. et ad quas hanc etiam speciem referri, apparet ex 6, 5, 2. Huc pertinet bona pars legis Cinciae, ad quam Brummerus c. 6, 6. Iq. de hoc etiam loco disputat, quod indicavit Cortius. G.

breve edictum; admonebat accusatores, admonebat reos, exsequunturum se; quae senatusconsulto continerentur. Suberat edicto senatusconsultum: **4** hoc omnes, quidquid negotii haberent, ivrare privs, quam agerent, iuebantur, nihil se ob advocacionem cuiquam dedisse, promississe, cavisse. His enim verbis, ac mille praeterea, et vaenire advocaciones et emi vetabantur. Peractis tamen negotiis permittebatur pecuniam dumtaxat decem millium dare. Hoc facto Nepotis commo- **5** tus praetor, qui centumviralibus praesidet, deliberaturus an sequeretur exemplum inopinatum, nobis otium dedit. Interim tota civitate Nepotis **6** edictum carpitur, laudatur. Multi: *Invenimus, qui curva corrigeret. Quid? ante hunc praetores non fuerunt? Quis autem hic est, qui emendet publicos mores?* Alii contra: *Rectissime fecit initurus magistratum: iura cognovit: senatus-consulta legit: reprimit foedissimas pactiones: rem pulcherrimam turpissime vaenire non patitur. Tales ubique sermones: qui tamen alterutram in*

Gierigius illa, qui legibus quaerit, ita interpretatur: qui non indulget advocatis, ut caeteri, sed in quaerendo severs leges sequitur et premit. An vero illud nunc aliquid valeat, quod Nepos praetor, qui legibus quaerit, mox distinguitur a praetore; qui centumviralibus praesidet? Sed mihi tamen illa priora non satis emendata videntur. **E.**

4 senatusconsultum: hoc etc.) Rom. Senatus consultum hoc: omnes. Sed hoc est textus casus, cum verbo iuebantur coniungendus, ut factum in Gesnerianis exemplaribus, rectius quam in Cellarianis et Cortianis. **H.** Etiam Cortius hoc cum verbo iuebantur coniunxit: nec aliter, puto, intellexit Cellarius. **S.** omnes, quisquis negotium ha-

beret, prius quam agere iubentur. **H.**

Cort. omnes, qui quid negotii haberent. **S.** et emi vetabantur) Rom. et emi vetabatur. **H.**

5 deliberaturus an etc.) Rom. deliberaturus an sequeretur exemplum, inopinatum nobis otium dedit. Ita recte incisum est, non, ut vulgo, post inopinatum. **H.**

6 Invenimus, qui curva corrigeret) Rom. Invenimus, qui cuncta corrigerent. **H.**

Rectissime fecit etc.) Rectissime fecit: initurus magistratum iura cognovit. Haec coniungo, vulgo divulla: pro cognovit cum Catanaeo et Cortio lego recognovit. **H.**

7 Tales ubique sermones etc.) Tales ubique sermones, qui tamen alterutram in partem ex usu [error calami pro eveniu. **S.**]

partem ex eventu praevalent. Est omnino iniquum, sed usu receptum, quod honesta consilia vel turpia, prout male aut prospere cedunt, ita vel probantur vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modo diligentiae, modo vanitatis, modo libertatis, modo furoris nomen accipiunt. Vale.

praevalent: (est omnino iniquum, sed usu receptum) quod honesta consilia et [voluit, opinor, vel. S.] turpia, prout male aut prospere cedunt, ita vel probantur, [Rom. procedunt, iterato priori verbo] vel reprehenduntur. Ita h. l. semper interpungendum credidi, et inclusa verba prope suspecta habui. H.

modo diligentiae, modo vanitatis) In Rom. exciderunt. H. diligentiae — vanitatis) Ergo, si consilium honestum, quo quis diligentiam probavit, male cedit, tum vanitatis nomine idem reprehenditur. Ergo in vanitate vitiosae diligentiae notionem esse oportet, sicuti in furore, vitiosae libertatis. E.

L I B E R S E X T V S

I.

Hortatur, ut in urbem redeat, quia impatienter desideretur.

C. PLINIUS TIRONI SVO S.

Quamdiu ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam; postquam ego in urbe, tu adhuc in Piceno, multo magis: seu quod ipsa loca, in quibus esse una solemus, acrius me tui commovent: seu quod desiderium absentium nihil perinde ac vicinitas acuit: quoque propius accesseris ad spem fruendi, hoc impatientius careas. Quid-² quid in caussa, eripe me huic tormento. Veni, aut ego illuc, unde inconsulte properavi, revertar, vel ob hoc solum, ut experiar, an mihi, quum sine me Romae coeperis esse, similes his epistolas mittas. Vale.

II.

De increbescente brevitate forensium actionum, qua studia negligantur, conqueritur ita, ut Regulam quadam ratione desideret.

C. PLINIUS ARRIANO SVO S.

Soleo nonnunquam in iudiciis quaerere Marcum Regulam, nolo enim dicere, desiderare. Cur er-

I, 1 multo magis etc.) Rom. 2 unde inconsulte properavi)
 multo magis ex quo ipsa loca, Rom. unde consulto properavi.
 cum multis quidem, sed hic pa- H.
 rum emendatis. H. II, 1 quaerere — desiderare)
 acrius — commovent) Sic et subtili discrimine nunc posuit.
 Rom. H. Quaerebat Regulam in iudiciis,

ago quaero? Habebat studiis honorem, timebat, pallebat, scribebat: quamvis non posset ediscere illud ipsum, quod oculum modo dextrum, modo finistrum circumlinebat; dextrum, si a petitore, alterum, si a possessore esset acturus: quod candidum splenium in hoc aut in illud supercilium transferebat: quod semper aruspices consulebat de

b. e. optabat, ut adesset exemplum industriae et studii, quo in actionibus utebatur. Eundem vero non desiderabat propter alias causas, quae eum odiosum et contemptibilem reddiderant. Nam in desiderio est notio cuiusdam amoris vel reverentiae, qua is, quem desideramus, dignus sit. cf. §. 4. Vid. ad Ep. 2, 1. 7. E.

scribebat) Non fidebat ingenio vel extemporali facultate; sed scribendi laborem et commentandi dum sustineret, rem magnam esse bene dicere, ostendebat. G.

quamvis non posset etc.) Rom. quamvis non posset ediscere illud ipsum. Ex hoc quoque apparet id, quod saepe dico, librariorum non suos oculos semper, sed dictantis plerumque vocem secutos esse. Hic sors memororum fere est uberrimus. H.

Ediscere in aliis quoque libris legitur: idque verum puto. Ediscere natum, librarii sive audientis errore sive legentis, ex ultimae literae vocabuli praegressi repetitione: quod arguit lectio libri Medicei, te discere. Totum locum sic legam et interpungam: Habebat studiis honorem: timebat, pallebat, scribebat, quamvis non posset ediscere. Illud ipsum, quod — — — eventu, anili superstitione, sed tamen [et post tamen delendum] a magno studiorum honore veniebat. Oculos circumlinere splenioque uti item anilis superstitionis videtur fuisse. S.

oculum circumlinebat) Collyrio utebatur, indicaturus lucu-

brationum frequentiam et noxam. Videtur autem liberum sibi reliquisse eum oculum, quem iudici obverteret, ut cuius vultus observandus esset: quod si ponas, consequetur ex hoc loco, petitorum dextrum stetit iudici, possessorem finistrum. Sed potest etiam contra se res habuisse. Ceterum etiam qui in publicum prodirent non fugisse medicamenta, quae linerentur, notat iocus ille Siciii apud Ciceronem Bruto c. 60. in Cn. Octavium consulem, qui devinctus erat fasciis, et multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus etc. et Martialis, qui 11, 99. negat adversus importunos balitatores prodesse labra pingui delibuta ceroso. De splenitis multa sunt apud eundem Martialem. Vid. Ramiresius ad 2, 29. p. 168. Gorraeus definit, lintheolum vel emplastrum, quacunque forma, (non splenitis tantum, unde dictum) quo exceptum vel illitum medicamentum adhibetur. G.

Rom. modo finistrum circumlinebat. H.

Conf. Drakenb. ad Liv. 21, 8, 10. S.

aruspices consulebat) Quod aliis quoque in rebus solebat. Vid. 2, 20, 4. quo loco ad fallendum cum adhibuerit; fieri potest, ut non tam superstitione anili, quam iactatione quadam, et ut vanae choragium gloriae adhibuerit, tanquam qui maximam rem agi videri vellet, de cuius eventu vehementer laboret. Honos habetur auditoribus, si de illorum iu-

actionis eventu, anili superstitione, sed tamen et a magno studiorum honore veniebat. Iam illa 3 perquam iucunda una dicentibus, quod libera tempora petebat, quod audituros conrogabat. Quid enim iucundius, quam sub alterius invidia, quamdiu velis, et in alieno auditorio quasi deprehensum commode dicere? Sed utcumque se habent 4 ista, bene fecit Regulus, quod est mortuus; melius, si ante. Nunc enim sane poterat sine malo publico vivere sub eo principe, sub quo nocere non poterat. Ideo fas est, non nunquam eum quaerere. Nam postquam obiit ille, increbuit 5 passim et invaluit consuetudo, binas vel singulas clepsydras, interdum et dimidias, et dandi et petendi. Nam et qui dicunt, egisse malunt quam agere; et qui audiunt, finire quam iudicare.

dicio vehementer nos sollicitos esse fingamus. *Quo magis probo et illud e libris adiectum a Cortio, cum alii habeant, *sed tamen a magno* etc. G.

anili superstitione) Rom. *anili superstitione*. Post, *sed tamen et magno*. Satis hunc locum a Cortio emendatum puto. H.

3 *libera tempora*) Gratiolus et potens petebat impetrabatque (vid. I. 7.) temporis quantum vellet: non clepsydris circumscribi spatia patiebatur, quo fiebat, ut eadem libertas negari non posset in eodem iudicio dicentibus: quae enim invidia, si idem sibi sumat Plinius, quod in eadem causa licuisset Regulo? Si quid invisum aut molestum; hoc ad Regulum exempli auctorem omne pertinebat. *Sub* huius invidia dicit Plinius. *De corrogatis* auditoribus vid. 2, 14, 4. *Deprehensus* est, qui dicit non quando, aut quam diu ipse voluit ac destinavit; sed ad alienam occasionem vel voluntatem. G. Add. Gesneri ad L. A. Ernest. epistola.

Quid enim iucundius) Rom. *Quid dentque iucundius*. H.

4 *Sed utcumque* — — non poterat; Giergius, pro spuris habens, uncis inclusit: quod non imiter. *Sed utcumque* — — mortuus, obiectio est, cui respondent sequentia: *Melius, si ante* etc. Post mortuus ponenda *τελεια τεγγη*. S.

Nunc enim sane poterat sine malo) Rom. *Tunc enim poterat sine malo*. Malo. H.

nocere non poterat) Calumnias, delationibus, ut ante Domitiani mortem. vid. supra 1, 5. init. G.

Ideo fas est) Rom. *Id eoque fas est*. H.

5 *Nam postquam abiit, illa increbuit passim et invaluit consuetudo*. Verbum *abiit* non damno, de quo dixi ad Vechneri hellenolex. l. cap. V. pr. p. 483. *illa vero ex ille corruptum est, alioqui sequeretur ut*. H.

finire quam iudicare) Rom. *finiri quam iudicare*. Deinde *inreverentia studiorum*: quae scribendi ratio frequentissime in hoc codice servata est. H.

Tanta negligentia, tanta defidia, tanta denique
 6 irreverentia studiorum periculorumque est. An
 nos sapientiores maioribus nostris? nos legibus
 ipsis iustiores, quae tot horas, tot dies, tot com-
 perendinationes largiuntur? hebetes illi et supra
 modum tardi? nos apertius dicimus, celerius
 intelligimus, religiosius iudicamus, qui pauciori-
 7 bus clepsydri praecipitamus causas, quam diebus
 explicari solebant? O Regule, qui ambitione ab
 omnibus obtinebas, quod fidei paucissimi prae-
 stant! Equidem quoties iudico, quod saepius fa-
 8 cto quam dico, quantum quis plurimum postulat
 aquae do. Etenim temerarium existimo, divinare
 quam spatiosa sit causa inaudita, tempusque ne-
 gotio finire, cuius modum ignores: praesertim
 quum primam religioni suae iudex patientiam de-
 beat, quae pars magna iustitiae est. At quaedam
 supervacua dicuntur. Etiam: sed satius est et
 9 haec dici, quam non dici necessaria. Praeterea,
 an sint supervacua, nisi quum audieris, scire non
 possis. Sed de his melius coram, ut de pluribus
 vitiis civitatis. Nam tu quoque in more commu-

periculorumque) Notum est
 statum reorum *periculi* nomine
 saepe venire apud Ciceronem: sed
 videbatur mihi, ad oratorem etiam
 sive patronum hic respici, qui
 et ipse *dimicat de fama fidei*,
 diligentiae, eloquentiae, ac pro-
 inde in periculo est. G.

6 *qui paucioribus* etc.) Rom.
quia paucioribus clepsydri praeci-
pitamus causas, quas diebus.
 Non placet *quae*. H.

7 *ab omnibus*) iudicibus. *pauc-*
issimi, iudices. Locus sanus. S.

quod saepius facio etc.) Rom.
quod vel saepius facio, quam
dico, quantum quis plurimum
temporis postulat, tantum do
ei, qui docet. Temerarium enim
existimo. H.

8 *patientiam*) diligenter au-
 diendi attendendique ad causas

momenta omnia: hanc primam
 debet *religioni suae* h. e. iuri
 iurando, quo adstrictus est, et
 conscientiae, quia sine hac reli-
 qua praestare non potest. G.

9 *Praeterea — — possis*) Nec
 Plinio imprudenti exciderunt, ne-
 que ab inepto librario inserta
 sunt. Secundus, iudex, inquit,
 non ideo debet, quia fortasse
 quaedam supervacua dicentur,
 quod quis aquae postulat negare.
 Nam primum praestat, etiam
 supervacua dici, quam necessaria
 ob horarum paucitatem omitti:
 deinde divinari nequit, an quis
 supervacua dicturus sit. S.

in more communi) *Nondum
 video melius quidquam Casaubo-
 niana hac emendatione. In libris
 est, *amore communium*, τῶν κοινῶν,
 i. e. reipublicae; vel, ἀμο-

ni soles emendari cupere, quae iam corrigere difficile est. Nunc respiciamus domos nostras. Ec-¹⁰ quid omnia in tua recte? in mea novi nihil. Mihi autem et gratiora sunt bona, quod perseverant; et leviora incommoda, quod adsuevi. Vale.

III.

Agellum, nutrici dono datum, colendum commendat.

C. P L I N I V S V E R O S V O S.

Gratias ago, quod agellum, quem nutrici meae donaveram, colendum suscepisti. Erat, quum donarem, centum millium nummum: postea, decrescente rediv, etiam pretium minuit, quod nunc, te curante, reparabit. Tu modo memineris, commendari tibi a me non arbores et terram (quamquam haec quoque) sed munusculum meum; quod esse quam fructuosissimum non illius magis interest, quae accepit, quam mea, qui dedi. Vale.

IV.

Queritur, sibi non licuisse per occupationes, cum uxore in Campaniam secedere, indeque ut saepe literas mittat, monet.

C. P L I N I V S C A L P U R N I A E S V A E S.

Nunquam sum magis de occupationibus meis questus, quae me non sunt passae aut proficiscen-

re tecum mihi communit in civitatem. G.

Rom. Nam tu quoque amore communium civium soles emendari cupere. Dele civium, quod a nonnullis scriptum est pro communium. H.

Placet amore communium. Horat. Epist. I, 20, 4. Paucis ostendi gemis, et communita laudas. Communitibus mox opponantur nostra, tua, mea. S.

emendari — corrigere) Emendat, qui etiam unam de pluribus mendis tollit; corrigit, qui rectum facit ex pravo. G.

¹⁰ Nunc respiciamus etc.) Rom. Nunc respiciamus nostra: et quid omnia in tuis recte? in meis novi nihil. H.

Nostra, tuis, meis placent. S. III, 1 Erat, quum donarem) Rom. Et erat, cum donarem, H.

tem te, valetudinis causa, in Campaniam profectam e vestigio subsequi. Nunc enim praecipue simul esse cupiebam, ut oculis meis crederem, quid viribus, quid corpusculo acquireres, ecquid denique secessus voluptates, regionisque abundantiam, inoffensa transmitteres.

3 Equidem etiam fortem te non sine cura desiderarem. Est enim suspensum et anxium de eo, quem

4 ardentissime diligas, interdum nihil scire. Nunc vero me cum absentiae, tum infirmitatis tuae ratio, incerta et varia sollicitudine exteret. Vereor omnia, imaginor omnia, quaeque natura metuentium est, ea maxime mihi, quae maxime abominor, fingo. Quo impensius rogo, ut timori meo quotidie singulis, vel etiam binis epistolis consulas. Ero enim securior, dum legam; statimque timebo, quum legero. Vale.

V.

Licinium Nepotem et Iubentium Celsum in causa Varenii inter se de legis additamento, quod Nepos suaserat, altercatos fuisse, non sine dolore refert.

C. PLINIUS VERSO SVO S.

Scripteram tenuisse Varenium, ut sibi evocare testes liceret: quod pluribus aequum, quibusdam

IV, 2 Nunc) Bene habet. Scripta est epistola statim post Calpurniae in Campaniam profectionem. S.

secessus voluptates) *Sustuli incifum post *secessus*: neque enim plures *secessus*, sed unius *secessus voluptates* commemorari puto. G.

Rom. et quid denique *secessus voluptates*. Tolle incifum post *secessus*, qui secundus casus est. H.

Παραίτησις haec, neque illa inepta ad uxorem iuvenem. S.

4 *sollicitudine exteret*) *Elegans Marklandi coniectura *exerret*: quam tamen receptas lectioni praeferre, cum Cortio dubitamus. G.

imaginor omnia) Haec omnia reperio in Rom. deinde *sollicitudine exterreor*. H.

ea maxime) Gesneriana et maxime, operarum, puto, negligentia. Itaque correxi. S.

5 *quotidie singulis, vel etiam binis*) Rom. *singulis quotidie vel etiam binis*. Recte. H.

V, 1 *Scripteram*) 5, 20, 2. 14. G.

iniquam, et quidem pertinaciter, visum; maxime Licinio Nepoti, qui sequenti senatu, quum de rebus aliis referretur, de proximo senatusconsulto differuit, finitamque causam retractavit. Addidit etiam, petendum a consulibus, ut referrent, sub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adici, ut, sicut accusatoribus inquirendi testibusque denunciandi potestas ex ea lege esset; ita reis quoque fieret. Fuerunt quibus haec eius oratio, ut sera et intempestiva et praepostera, displiceret: quae omisso contradicendi tempore castigaret peractum, cui potuisset occurrere. Iubentius quidem Celsus praetor, tanquam emendatorem senatus, et multis et vehementer increpuit. Respondit Nepos, rursusque Celsus: neuter contumeliis temperavit. Nolo referre, quae dici ab ipsis moleste tuli: quo magis quosdam e numero nostro improbavi, qui modo ad Celsum, modo ad Nepotem, prout hic vel ille diceret, cupiditate audiendi cursitabant; et nunc, quasi stimulant et accenderent, nunc, quasi reconciliarent componerentque, frequentius singulis, ambobus interdum, propitium Caesarem, ut in ludicro aliquo, precabantur. Mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quod sunt alter alteri, quid parent, indicati. Nam et

2 ut, sicut accusatoribus) Rom. ut sicut accusatoribus. H.

4 Iubentius) Iuventius ex Aldino et Mediceo scribit Cortius. Si omnino placet tertiam litteram esse V, scribendum porro videtur Iuventius, a Iuvenis, Iuventus. Iubentius haberet formam Vincentii, et Venantii, et Vigilantii etc. Cum auctoritates sint fere pares, nihil definitio. Sic de Prisco Iavoleno an Iaboleno se res habet 6, 15, a. G.

Rom. Iuventius quidem Celsus. Hoc melius est quam vulg. illud Iubentius, Iuventus; quod

sine dubio derivatur a Iuventus. H.

5 ut in ludicro) In ludis gladiatorii suo vel Threici vel mirmilloni; in Circensibus suo quem elegit colori (vid. 9, 6, 2.) quisque ut ipse favet, ita favere optat Caesarem. Compositi hic erant, et acerrime certabant viri graves. Hos favendo incitant homines. G.

Etiam Rom. ut in ludicro aliquo precabantur. H.

6 sunt — indicati) Effutiit v. g. aliquis apud Nepotem, quid dicturus esset Iubentius, et rur-

Cellus Nepoti ex libello respondit, et Celso Ne-
7 pos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorum
fuit, ut homines iurgaturi id ipsum invicem sci-
rent, tanquam convenissent. Vale.

VI.

*Rogat Fundanum, ut se, pro Iulio Nasone petiturum,
adiuvet.*

C. PLINIVS FVNDANO SVOS.

Si quando, nunc praecipue cuperem esse te Ro-
mae, et sis, rogo. Opus est mihi voti, laboris,
solicitudinis socio. Petit honores Iulius Naso:
petit cum multis, cum bonis; quos ut gloriosum,
2 sic est difficile superare. Pendeo ergo, et exer-
ceor spe, atque adficio metu, et me consularem
esse non sentio. Nam rursus mihi videor omnium,
3 quae decurri, candidatus. Meretur hanc curam
longa mei caritate. Est mihi cum illo non sane
paterna amicitia; neque enim potuit esse per
meam aetatem: solebat tamen vixdum adolescen-

7 fus, quid hic responsurus esset, ad Nepotem relatum est etc. G.

7 *id ipsum etc.) Rom. id ipsum invicem scierint, tanquam convenissent. Medic. scirint, cum Rom. fere contentiens. Pro convenissent Ald. in prima et Catan. convenisset, quod verius. Convenit inter aliquos id, in quod illi consentiunt. Curtius lib. VIII. 14. pr. Absarem belli socium (et ita convenerat) adventare credebat. Id. lib. X. cap. VIII. 9. Ad ultimum convegit, ut comprehenderentur tam seditiosae vocis auctores. Vid. Hostii indic. ad Cornel. Nep. l. v. H.*

VI, 1 *Petit — multis) Sic et Rom. H.*

2 *Pendeo ergo etc.) Rom.*

Pendeo ergo et exerceor spe, adficio metu, me consularem non esse sentio. Rursus mihi videor omnium, quae decurri. H.

Placet oratio *ἀσύνδετος*, utpote gravior animoque Plinii commoto magis consentanea. *Spe* non damnem. S.

quae decurri) Iulius Naso nunc primum honores petit, hoc est, Quaesturam. Plinius tanto opere laborat pro amico, ut videatur ipse sibi curriculum illud honorum, quod emenius erat, qui ad summum gradum, Consulatum, pervenisset, denuo ingredi. G.

3 *neque enim potuit esse) Rom. neque enim potuit. H.*

tulo mihi pater eius cum magna laude monfrari. Erat non studiorum tantum, verum etiam studioforum amantissimus: ac prope quotidie ad audiendo, quos tunc ego frequentabam, Quintilianum et Niceten Sacerdotem ventitabat: vir alioqui clarus et gravis, et qui prodelle filio memoria sui debeat. Sed multi nunc in senatu, quibus ignotus ille; multi, quibus notus; sed non nisi viuentes reverentur: quo magis huic, ommissa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia infirma, ipsi enitendum et laborandum est. Quod 5 quidem semper, quasi provideret hoc tempus, sedulo fecit; paravit amicos; quos paraverat, coluit: me certe, ut primum sibi iudicare permisit, ad amorem imitationemque delegit. Dicenti mihi 6 sollicitus adfistit, adfidet-recitanti: primus etiam et cum maxime nascentibus opusculis meis interest, nunc solus, ante cum fratre; cuius nuper amissi ego suscipere partes, ego vicem debeo implere. Doleo enim et illum immatura morte 7 indignissime raptum, et hunc optimi fratris adiuumento destitutum, solisque amicis relictum. Quibus 8 ex causis exigo, ut venias, et suffragio meo tuum iungas. Permultum interest mea, te osten-

Erat — studioforum) Sic et Rom. H.

Niceten Sacerdotem) Rom. Niteam Sacerdotem. H.

4 ipsi enitendum et laborandum est) Rom. ipsi enitendum, ipsi elaborandum est. Maior vis in iterato pronomine. H.

Bene iterarunt Cortius et Gierigius. Praestat item elaborandum. S.

5 quasi provideret hoc tempus) Rom. quasi praevideret hoc tempus. H.

6 primus etiam) Eadem sententia legit Cortius primis: et sunt sane, quod luculenter probavit, prima opuscula recentia, nascentia, de manu auctoris sui exeuntia. G.

Rom. sollicitus adfistit, adfidet recitanti primus etiam et cum maxime. Retineo primus, quod Cortius in primis mutavit. H.

Gravi locus corruptela videtur Gierigio laborare. Non assentior. „Sed quis, inquit, homo sanus „meditanti sibi aut scribenti sollicitus testem advocet?“ Hoc an insani sit, nunc non quaero: id scio, sanissimi esse, consulere amicos de opusculis, dum nascantur. Sic enim et errores facilius caveas, et si quid illi commode montherint, maiore cum fructu in rem tuam convertas. S.

8 exigo) Pro iure meo. vid. 6, 8, 5. 7, 12, 1. G.

tare, tecum circuire. Ea est auctoritas tua, ut putem me efficacius tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe, si qua te retinent. Hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas postulat. Suscepi candidatum, et suscepisse me notum est: ego ambio, ego periclitor. In summa, si datur Nasoni quod petit, illius honor; si negatur, mea repulsa est. Vale.

VII.

Se non minori desiderio illius teneri, quam illam sui.

C. PLINIUS CALPURNIAE SVAE S.

Scribis, te absentia mea non mediocriter adfici, unumque habere solatium, quod pro me libellos meos teneas, saepe etiam in vestigio meo collocas. Gratum est, quod nos requiris, quod his fomentis adquiescis: invicem ego epistolas tuas lectito, atque identidem in manus quasi novas fumo; sed eo magis ad desiderium tui accendor. Nam cuius literae tantum habent suavitatis, huius

circuire) Non in campo Martio, ut salva republica, sed, ut 2, 9, 5. *per domos, stationesque.* Iam tum enim ad Senatores solos suffragii ius retulerat Tiberius, quod ex Tac. A. 1, 15. Cellarius hic memorat. G.

Rom. *te ostentare et tum circuire.* H.

etiam meos amicos rogaturum) Rom. *etiam amicos rogaturum.* Deest meos. H.

VII, 1 *in vestigio meo*) In locis, ubi ego adfidere vel accumbere tibi soleo, ut pro me illos habeas. *Vestigium* poni pro signis etiam toto corpore impressis, copiose ostendit Cortius, laudato etiam Burmenno ad Ovid. Ar. 4, 721. Nihil magis huc

pertinet, quam Cic. Verr. 3, 34. *Cum in lectulo decumanas mulieris vestigia viderent recentia.* Pro loco autem, ubi quis fuit, etiamsi non appareant vestigia proprie dicta, posuit ipse noster Paneg. 23, 5. G.

2 *Gratum est, quod etc.*) Rom. *Gratum, quod his fomentis adquiescis, omnibus est, quod nos requiris.* Restituit h. l. Cortius. H.

Bene Cortius, quem secutus est Giergius, *Gratum est, quod nos requiris, gratum, quod his fomentis adquiescis.* Frequenter Secundus tales repetitiones. Simul intelligitur, unde lacuna libri Romani originem traxerit. S.

sermonibus quantum dulcedinis inest! Tu tamen frequentissime scribe, licet hoc ita me delectet, ut torqueat. Vale.

VIII.

Attilium in causa pecuniaria commendat tum ab amicitia, quam secum colat, tum a propria virtute, adperfo metu vindicandi damni, quia facerrimus sit.

C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Attilium Crescentem et nosti et amas. Quis enim illum spectator paullo aut non novit, aut non amat? Hunc ego non ut multi, sed arctissime diligo. Oppida nostra unius diei itinere dirimuntur: ipsi amare invicem, qui est flagrantissimus amor, adolescentuli coepimus. Manfit hic postea, nec refrixit iudicio, sed invaluit. Sciunt, qui alterutrum nostrum familiarius intuentur. Nam et ille amicitiam meam latissima praedicatione circumfert, et ego prae me fero, quam sit mihi curae modestia, quies, securitas eius. Quin 3 etiam quum insolentiam cuiusdam tribunatum plebis iniriuri vereretur, idque indicasset mihi, respondi:

3 *ut torqueat*) Quo enim frequentius literas tuas accipio, eo acrius et impatientius te ipsam requiro. Idem fere iam supra dixerat: *eo magis ad desiderium tuum accendor.* E.

VIII, 1 *Attilium Crescentem*) Rom. *Attilium Crescentem.* Deinde: *Quis enim illo spectator, male.* H.

2 *Oppida nostra*) Patriae urbes, ut *Capernaum Christi oppidum* vocatur. Sic noster 2, 1, 8. *eadem regio*, et 7, 22, 2. *regio mea* etc. G.

Simplicius forte erat dicere, *oppidum quemque suum* illud appellare, in quo habitat. E.

qui est flagrantissimus amor) Rom. *cum est flagrantissimus amor.* H.

nec refrizit iudicio) Rom. *hic neque refrizit iudicio.* Postea, *quantae sit mihi curae*, quod Cortius non probat. H.

modestia) pertinet ad illa quae §. 5. dicuntur. E.

Ὅτι τις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δευκομένοιο,
Σοὶ κοίτης παρὰ νηυσὶ βαρβείας χεῖρας ἐπολεῖ.

4 *Quorsum haec?* Ut scias, non posse Attilium, me incolumi, iniuriam accipere. Iterum dices, *Quorsum haec?* Debit ei pecuniam Valerius Varus: huius est heres Maximus noster, quem et ipse Samo, sed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro iure amicitiae, cures, ut Attilio meo salva sit non sors modo, sed etiam usura plurium annorum. Homo est alieni abstinentissimus, sui diligens: nullis quaestibus sustinetur, nullus illi, nisi ex frugalitate reditus. Nam studia, quibus plurimum praestat, ad voluptatem tantum et gloriam exercet. Gravis est ei vel minima iactura, quia reparare, quod amiseris, gravius est. Exime hunc illi, exime hunc mihi scrupulum: sine me suavitate eius, sine leporibus perfrui. Neque enim possum tristem videre, cuius hilaritas me tristem esse non patitur. In summa, nosti facetias hominis, quas velim attendas, ne in bilem et amaritudinem vertat iniuria. Quam vim habeat offensus, crede ei, quam in amore habet. Non feret magnum et liberum ingenium cum contumelia quodammodo. Verum ut ferat ille, ego meum da-

3 Ὅτι τις ἐμεῦ) II. α, 88. G. Rom. Οὐδέτις ἐμεῦ ζῶντος. Cetera desunt, et intelligenda potius, quam a Plinio adscripta sunt. H.

Verissime. Homo ineptus totum locum adscripsit. Sic et Stephanus iudicat: „In quibusdam exemplaribus harum Plinii Epistolae legitur tantum Ὅτι τις ἐμεῦ ζῶντος. „Et magis verisimile est, eum principium duntaxat loci notissimum attulisse, ut solet etiam Cicero.” S.

4 *Quorsum haec*) Rom. *Quorsum haec*. Sic et paullo post. H. 6 *Gravis est et etc.*) Rom. *Et gravis est et vel minima ia-*

ctura; et quia reparare, quod amiserit. H.

7 *me tristem esse non patitur*) Rom. *tristem me esse non patitur.* H.

Praestat hic ordo verborum. S. 8 ne) Ita omnes, quod sciam, libri et scripti et editi. Gesnerianum ac unde natum sit, ignoro. S.

in bilem et amaritudinem) Rom. *in bilem aut amaritudinem.* H.

crede et) H. e. ex ea vi colligo, et duc argumentum, ut 10, 2, 2. *Sicut potes duobus meis matrimonii credere.* G.

Rom. *crede eam, quam in amore habet.* H.

mnum, meam contumeliam vindicabo: sed non tanquam pro mea, hoc est, gravius, irascar. Quamquam quid denuntiationibus et quasi minis ago? Quin potius, ut coeperam, rogo, oro, des operam, ne ille se, quod validissime vereor, a me, ego me neglectum a te putem. Dabis autem, si hoc perinde curae est tibi, quam illud mihi. Vale.

IX.

Respondet commendanti Nasonem.

C. PLINIUS TACITO SVO S.

Commendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Nasonem mihi? quid si me ipsum? Fero tamen et ignosco. Eundem enim commendassem tibi, si, te Romae morante, ipse abuissem. Habet hoc sollicitudo, quod omnia necessaria putat. Tu tamen, censeo, alios roges; ego precum tuarum minister, adiutor, particeps ero. Vale.

X.

Conqueritur, Verginio Ruffo post decimum mortis annum nondum absolutum sepulcrum.

C. PLINIUS ALBINO SVO S.

Quum venissem in socrus meae villam Alfiensem, quae aliquando Ruffi Verginii fuit, ipse mihi lo-

9 ut ferat ille) ponamus (bare, posito), illum ferre. Saepe sic Cicero *verum ut*, sed fere loquente tamen, certe. S.

meam contumeliam vindicabo) Rom. meam contumeliam iudicabo. H.

Frequentissima confusio, cuius causam indicat Drakenb. ad Liv. 39. 47, 2. S.

gravius) Recte post hanc vocem inciditur. Scil. *vindicabo*. *Irascar* explicat, quid sit illud *gravius vindicare*. Giergius comma male delevit. S.

IX, 2 Habet hoc sollicitudo,

quod etc.) Sic Plinius solet. Pagnegr. cap. 83. in. *Habet hoc primum magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum esse patitur*. Aliter latinusque Cicero. Orat. in L. Pison. cap. 32. fin. pag. 1334. ed. Ern. *Habet hoc virtus, — ut viros fortes species eius et pulchritudo etiam in hoste posita deletet*. S.

X, 1 Ruffi Verginii) Vid. de funere eius 2, 1. G.

Rom. Ruffi Virgatii. Nec aliter n. 6. H.

cus optimi illius et maximi viri desiderium non sine dolore renovavit. Hunc enim intolere secessum, atque etiam senectutis suae nidulum vocare consueverat. Quocumque me contulisset, illum animus, illum oculi requirebant. Libuit etiam monumentum eius videre, et vidisse poenituit. Est enim adhuc imperfectum: nec difficultas operis in causa, modici, ac potius exigui; sed inertia eius, cui cura mandata est. Subit indignatio cum miseratione, post decimum mortis annum reliquias, neglectumque cinerem, sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria pervagetur. At ille mandaverat caveratque, ut divinum illud et immortale factum versibus inscriberetur:

HIC SITVS EST RVFVS, PVLSO QVI VINDICE QVONDAM
IMPERIVM ADSERVIT NON SIBI, SED
PATRIAE.

5 Tam rara in amicitiiis fides, tam parata oblivio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus etiam conditoria exstruere, omniaque heredum officia praesumere. Nam cui non est verendum, quod videmus accidisse Verginio? cuius iniuriam ut indigniorem, sic etiam notiozem ipsius claritas facit. Vale.

4 *divinum — factum*) Cuius testes hic laudat Cellarius Dionem Callium l. 63. p. 725. sq. Wech. et Plut. in Galba. Huius pauca verba, sicut ille Dionis, adscribemus p. 1495. H. Steph. Narraverat, Vindicem ab illo superatum, magnam Romani imperii partem reductam, delatum ei a militibus imperium, in metu propter ea versantem Galbam, Ἄλλ' ἐκεῖνος, addit, τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐμμένον λογισμοῖς, ἐφύλαττε τῷ συγγλήτῳ τὴν αἴρεσιν τοῦ

αὐτοκράτορος· καίτοι Φανερῶς γε τῆς Νέρωνος τελευταῖης γενομένης, τό, τε πλῆθος ἐπέκειτο τῷ Οὐεργινίῳ πάλιν, καὶ τῶν χιλιάρων τις τῶν ἐν τῇ σκηνῇ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἐπέλευε τὸν Οὐεργίνιον δέχεσθαι τὴν ἡγεμονίαν ἢ τὸν σίδηρον κ. τ. λ. Ultima verba facilius intelliges, certe vertes, si memineris, gladiatoribus inclamat, *ferrum recipere!* G.

5 *ut ipsi nobis etc.*) Rom. *ut ipsi nobis debeamus conditoria exstruere, excluso etiam.* H.

XI.

*Laetatur, nobiles adolescentes ad sui imitationem egisse,
et nomen ac famam ex studiis petere.*

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

O diem laetum! adhibitus in consilium a praefecto urbis, audiivi ex diverso agentes summae spei, summae indolis iuvenes duos, Fuscum Salinatorem et Numidium Quadratum, egregium par, nec modo temporibus nostris, sed literis ipsis ornamento futurum. Mira utrique probitas, constantia salva, decorus habitus, os planum, vox virilis, tenax memoria, magnum ingenium, iudicium aequale: quae singula mihi voluptati fuerunt: atque inter haec illud, quod et ipsi me,

XI, 1 ex diverso agentes) Romanum concedat: sed referam ad illud Ciceronis de Orat.

3, 12. Quare cum sit quaedam certa vox, Romani generis urbisque propria, in qua nihil offendere, nihil displicere, nihil animadverti possit, nihil sonare aut olere peregrinum, hanc sequamur, neque solam rusticam asperitatem, sed etiam peregrinam insolentiam (haec duo sunt opposita voci Romanae) fugere discamus. Praecedunt plura et sequuntur, quae huc faciunt. G.

Contrarium vitium supra Epist. 4, 7. commemorabatur os confusum. E.

Rom. os planum, non Latium. Utrumque de pronuntiatione intelligendum; quod Catinus vidit, qui expertam pronuntiationem adscripsit, ac potius exsertam. Barthiana interpretatione nihil est alienius, quamvis ea Cortio quoque adriserit. Vid. meam adnot. ad Cornel. Nepot. Alcib. cap. 1. H. quod et ipsi me etc.) Rom. quod ipsum me ut rectorem, ut magistrum intuebantur, etiam qui audiebant m. ae. m. i. v. videbantur. Melius vulgatum est. H.

Excerpta Brummeri, quas Giergius debebat consulere, Umidium Quadratum. Recte. S. 2 Mira utrique probitas) Rom. Mira utriusque probitas, bene. H.

constantia salva) Catio haec sexto casu, tanquam restrictionem probitati adiectam. Nimirum probitas ad verecundiam praesertim refertur, quae vicina formidini et inconstantiae adeo est. Horat. Sat. 1, 3, 56. Probus quis Nobiscum vivit? Multum demissus homo ille est. Ne quis igitur ex laude probitatis aliquid suspicetur huiusmodi, adicit Secundus in tantum probos esse, ut salva simul sit constantia. G.

os planum) Quod singula verba recte explicet, syllabas non obscuret, aut devoret etc. Latium os, quod habent quidam libri, si omnino servandum sit (quod mihi tamen secus videtur) non interpreter cum Barthio faciem Heroicam, quae sermonem

ut rectorem, ut magistrum intuebantur; et iis, qui audiebant, me aemulari, meis instare vestigiis videbantur. O diem (repetam enim) laetum, notandumque mihi candidissimo calculo! Quid enim aut publice laetius, quam clarissimos iuvenes nomen et famam ex studiis petere, aut mihi optatius, quam me ad recta tendentibus quasi exemplar esse propositum? Quod gaudium ut perpetuo capiam, deos oro: ab iisdem, teste te, peto, ut omnes, qui me imitari tanti putabunt, meliores esse, quam me velint. Vale.

XII.

Respondet commendaticiae, et alteri castigatoriae epistolae, huic quidem immeritae.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SVO S.

Tu vero non debes suspenſa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam et te decet multis prædesse, et me suscipere quidquid ad curam tuam pertinet. Itaque Vectio Prisco quantum plurimum potuero, praestabo, praesertim in arena mea, hoc est, apud Centumviros. Epistolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti,

intuebantur) Sensu proprio intelligam. S.

4 ab iisdem, teste te) *Lectio ab Aldo prolata, cui suffragatur Medicus: quam planam, liquidam, elegantem esse nemo temere negaverit. Editi tamen ante Aldum, et Gruterus ex libris Palatinis, ita: *ac eosdem testes peto, ut omnes* etc. Quod tum demum probaverim, si, uno apice immutato, ultimum verbum epistolae non *vultui* legamus, sed *velim*. Sic enim Plinius, candidissima anima, Deos testes advocaverit, se velle atque optare, ut sui imitatores meliores fiant, quam ipse, illorum exemplum.

Sic illud *ut valebit quam*, et intendendi aliquam augendique vim habebit. G.

Rom. *deos oro ac eosdem testes peto*. Pudenda lectio, quam primus Aldus, nuper Cortius e Medic. correxit optime. H.

XII, 1 *suspenſa manu*) Ut medicus vulnera tractat, non imponens totam, eaque innixus parti adfectae, quo dolorem et noxam augeat, sed sustinens eam et retrahens: ut *suspenſo vestigio vel gradu* incedit, qui non totam plantam cum impetu humi figit, sed digitis tantum nititur. G.

2 Vectio Prisco) Sic et Rom. H.

oblivisci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim vel praecipue sentio, quantopere me diligas, cum sic exegeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec disfimulo, hoc mihi iucundiores eas fuisse, quod habebam bonam causam, quum summo studio curassem, quod tu curari volebas. Proinde etiam atque etiam 5 rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare videbor (nunquam enim cessabo) convicium facias: quod et ego intelligam a summo amore proficisci, et tu non meruisse me gaudeas. Vale.

XIII.

Causam Bithynorum adversus Varenum narrare pergit.

C. P L I N I V S V R S O S V O S.

Unquamne vidisti quemquam tam laboriosum et exercitum, quam Varenum metum? cui, quod summa contentione impetraverat, defendendum et quasi rursus petendum fuit. Bithyni senatusconsultum apud consules carpere et labefactare sunt ausi, atque etiam absenti principi criminari: ab

3 *quantopere me diligas*) Sic et Rom. H.

exegeris mecum) Accurate egeris. Vid. 9, 26, 13. Laudavit hic Cortius Cic. fam. 10, 24, 15. *De his rebus ut exigeret cum eo, Furnto mandavi. G.*

5 *quoties cessare videbor* etc.) Rom. *quoties cessare videbor (numquam enim cessabo) convicium facias: quod et ego intelligam a summo amore proficisci, et tu me non meruisse gaudeas. Lego convictum facias, quod et ego, mutata interpunctione. Eius generis convicium sibi fieri cupit, quod ab amore, non ab irato animo, proficiscatur, et quod se non meruisse ipse proferat postea gaudeat. H.*

Leg. e libro Medic. cum Cortio et Gierigio: *quoties cessare videbor (videbor dico; nunquam enim cessabo) etc. S.*

XIII, 1 *Varenum meum*) De quo supra 5, 20, 2. ubi impetravit, ut sibi quoque, reo, testes evocare liceret. Add. 7, 6. G. *quod summa contentione impetraverat*) Rom. *quod summa contentione impetraveram. Confirmat hanc lectionem epist. XX. libri V. H.*

2 *carpere et labefactare*) Rom. *carpere ac labefactare. H. absenti principi*) Rom. *absente principe, corrupte. H.*

Terentius Eun. 5, 2; 16. *Hanc meiui, ne me criminaretur tibi. S.*

illo ad senatum remissi, non destiterunt. Egit Claudius Capito irreverenter magis quam constanter, ut qui ipsum senatusconsultum apud senatum accusaret. Respondit Fronto Cadius graviter et firme. Senatus ipse mirificus. Nam illi quoque, qui prius negarant Vareno, quae petebat, eadem danda, postquam, erant data, censuerunt.

4 *Singulos enim, integra re, dissentire fas esse; peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum.*

5 Acilius tantum Rufus, et cum eo septem an octo? (septem immo) in priore sententia perseverarunt. Erant in hac paucitate nonnulli, quorum temporaria gravitas, vel potius gravitatis imitatio ridebatur.

6 Tu tamen aestima, quantum non in ipsa pugna certaminis maneat, cuius quasi praelusio atque praecursio has contentiones excitavit. Vale.

XIV.

Adventum in villam Maurici promittit sub conditione.

C. PLINIVS MAURICO SVO S.

Solicitas me in Formianum. Veniam ea conditione, ne quid contra commodum tuum facias: qua pactione invicem mihi caveo. Neque enim mare et litus, sed te, otium, libertatem sequor: alioqui fatius est in urbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad suum fa-

ut qui ipsum senatusconsultum) Rom. ut qui per senatusconsultum. H.

3 *Respondit— firme) Sic et Rom. H.*

5 *Acilius tantum etc.) Rom. Acilius tantum rursus et cum eo. Sed lege lib. V. epist. XX. 6. H.*

Erant in hac etc.) Rom. In hac paucitate nonnulli. Verbum erant a priori verbo absorptum est. H.

6 *Tu tamen aestima etc.) Rom.*

Tu tamen existima, quantum nos in ipsa pugna praelii et certaminis maneat. Ex his verbum existima in vulgati locum restituo. H.

quantum non) immo quantum nos, ut alii. S.

XIV, 1 *sed te, otium, libertatem sequor) Rom. sed te otium et libertatem sequor. H.*

Al. sed otium et libertatem sequor, quam lectionem commendat lex concinnitatis. S.

2 *omnia aut) Acumen in hbc*

cere: mei certe stomachi haec natura est, ut nihil nisi totum et merum velit. Vale.

XV.

Passieni exemplo, ab Iavoleno interpellati, monet, recitaturis sanae mentis auditores adhibendos esse.

C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Mirificae rei non interfuisti: ne ego quidem: sed me recens fabula excepit. Passienus Paullus, splendidus eques Romanus, et inprimis eruditus, scribit elegos. Gentilicium hoc illi: est enim municipis Propertii, atque etiam inter maiores suos Propertium numerat. Is quum recitaret, ita coepit dicere, *Prisce, iubes?* Ad hoc Iavolenus Priscus (aderat enim, ut Paulo amicissimus) *Ego vero non iubeo.* Cogita, qui risus hominum, qui ioci. Est omnino Priscus dubiae sanitatis: interest ta-

est, ut omnia capias pro universis, et repetas h. m. aut omnia ad alterum arbitrium facere, ut in urbe, aut omnia ad suum, quod ego ruri volo. G.

XV inscr. Rom. Voconto Romano. H.

1 *Mirificae rei etc.*) Rom. *Mirificae rei interfuistine? ego quidem. Sed moerens recens Passienus Paullus.* Nihil sani. H.

2 *Iavolenus Priscus*) Ita scribere malunt hodie. Sed nec Iavolenum damnarim. G.

Rom. Iavolenus Priscus. H.

Cogita, qui risus etc.) Rom. *Cogita, qui risus hominum, qui ioci: quoties omnino Priscus haud dubiae sanitatis interest tamen officis.* H.

3 *Est — Priscus dubiae sanitatis*) Hic est ille locus, ob quem male sanus adhuc sudiit Iavolenus; nuper nugator, et mendax, et intolerabilis ambitionis homo, et nefarii consilii reus, et

se coepit Plinius. Scilicet Plinius Paullum amavit, praeconem suae gloriae: eundem fortius amavit Iavolenus illius amicissimus. Itaque quem a plagis suis (Martiali etiam adculatis 2, 20.) frustra adhibere revocaverat, eum iam recitare incipientem, captata opportunitate, false et graviter reprehendit: quod indignae ferebat Secundus adeo, ut hac epistola dolorem suum ulcisceretur. Sic vir doctus, qui *de Prisco Iavoleno ICTo incomparabili et praecipuo seculi sui ornamento dissertationem* Lipsiae 1734. edidit, G. A. Lenichen. Sed posuit, non probavit, Paullum Martialis esse nostrum; ut nec illud probatum est, quod sumunt viri docti, a Iuvenale eum tangi 1, 2. et 3, 8. Et fac ita esse, Martialis in animo fuisse Plinianum hunc Paullum: utrum credemus facilius, poetam maledixisse poetae? an Plinium, adeo illum famae suae,

men officiis, adhibetur consiliis, atque etiam ius civile publice respondet: quo magis, quod tunc 4 fecit, et ridiculum et notabile fuit. Interim Paullo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. Tam solícite recitaturis providendum est, non solum ut sint ipsi sani, verum etiam ut sanos adhibeant. Vale.

XVI.

Avunculi exitum Tacito, historiam scripturo, rogatus narrat.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Petis, ut tibi avunculi mei exitum scribam, quo verius tradere posteris possis. Gratias ago. Nam video, morti eius, si celebretur a te, immortalem

et optimis quidem artibus, studiosum, impudenti mendacio suos illos politissimos libellos et virtutis colore undique nitentes, temere apud conciam Romam, et orbem terrarum, maculasse? Et quam tandem iniuriam fecit Iavoleno? Dixit, *dubiae sanitatis* esse: *delirationem* illi tribuit. Potuit tamen per Plinium vir doctissimus fuisse Iavolenus, et sapiens, et probus: licet *μελαγχολία* quodam *πάθει*, quod magnis ingenii solemne est, interdum extra oleas auferretur. Parum novit historiam hominum eruditorem, si quis putat, fieri non posse, uti *dubiae sanitatis* aliquis videatur interdum, et tamen *officis intorsit, consiliis adhibeatur, ius civile respondeat*, vel quamcumque aliam artem profiteatur. Maneat itaque per nos vir bonus Plinius, vir iuris consultissimus cum defensore suo Iavolenus, laude sua omnes dignissimi. Quid si Priscus noster imitari voluit illum Trebatium Horat. Sat. 2, 1, 5. Iq. Suscepit igitur personam ridiculam: laesit amicum etc. G.

quo magis etc.) quod sententiam suam, tanquam adhibitus consilio, dicere, live de iure respondere videretur. S.

4 aliquantum frigoris attulit) Fecit, ut minus studiose, minus calide audiretur Paullus, cum Prisci cogitatio homines subinde subiret, et risum iis exciteret, qui recitantem etiam Paullum a studio et calore pronuntiandi pudore quodam revocaret. Sic *frigus* explicamus ad Quintil. 5, 7, 26. G.

Locus simillimus est apud Sueton. Claud. cap. 41. in simillima re. De *frigore* illo, qui plura desiderat, adeat nostrum Lexic. Technol. rhet. lat. in voc. *frigidus*. E.

Frigus hic ad auditores referendum, qui, mente ridiculo illo occupata, recitantem negligentius audirent. S.

XVI, 1 *avunculi mei*) Plinii maioris, a quo adoptatus noster est. Hanc epistolam alias, in fronte Chrestomathiae Plinianae satis copiose illustravimus. Hic brevitate tenebimus institutum. G.

gloriam esse propositam. Quamvis enim pulcher-
 rimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes,
 memorabili casu, quasi semper victurus, occide-
 rit; quamvis ipse plurima opera et mansura condi-
 derit: multum tamen perpetuitati eius scriptorum
 tuorum aeternitas addet. Equidem beatos puto,³
 quibus deorum munere datum est aut facere scri-
 benda, aut scribere legenda; beatissimos vero,
 quibus utrumque. Horum in numero avunculus
 meus et suis libris et tuis erit. Quo libentius sus-
 cipio, depono etiam, quod iniungis. Erat Mife-⁴
 ni, classemque imperio praefens regebat. Nonum
 Kalend. Septembres, hora fere septima, mater
 mea indicat ei, apparere nubem inusitata et ma-
 gnitudine et specie. Usus ille sole, mox frigida,⁵
 gustaverat iacens, studebatque; poscit soleas, ad-
 scendit locum, ex quo maxime miraculum illud
 conspici poterat. Nubes (incertum procul intuen-
 tibus, ex quo monte: Vesuvium fuisse postea co-

² ut urbes) * Merito tuetur antiquam lectionem Coptius, contra Casauboni coniecturam *urbis* receptam a Cellario. G.

plurima opera) Quae recenset noster 3, 5. Nihil superesse praeter naturalem historiam, ibi indicatum est. G.

scriptorum tuorum aeternitas) Quae tamen hac parte intercepta est. Bene igitur, Plini, avunculi tui famae hac epistola consulisti. G.

Rom. ut populi, ut urbes memorabili casu, quasi semper victurus occiderit: quamvis ipse plurima scripserit, tamen perpetuitati eius scriptorum tuorum aeternitas addet. H.

⁴ Erat Miseni) Ubi ex instituto Augusti legio Romana cum classe inferum mare, ipsamque adeo urbem tuebatur. Vid. Tac. A. 4, 5, 1. Sueton. Aug. 49. praefertim Veget. de re mil. 5, 1. G.

Nonum Kal. Sept.) * Hanc le-

ctionem ex ipsa historia et Dionis confirmat Maillon. in vita Plin. iun. ad A. 17 et 18. G.

Rom. praefens regebat Kal. Novembris hora fere septima. Deest nono, et deinde disi. H.

Al. Nono Calend. Septembr. hora diei fere septima. Scripsit Plinius, ni fallor, A. d. VIII. Kalend. Septembres. Cur A. d. exciderint, nemo non videt. S.

⁵ Usus ille sole) Ut solebat. Vid. 3, 5, 11. ubi etiam de gustatione. G.

Rom. Surgit ille ut e sole solet frigida gustata: iacens enim studebat: poposcit soleas. H.

Habes fontem, ex quo Harduinus hausit, indignus ideo, quem Giergius tam acerbè increparet. S.

Vesuvium) Hoc primum illius montis vulgo habitum esse illo tempore incendium, tum nostri narratio. tum Dionis apud Xiphilinum satis docet: nec adeo

- gnitum est) oriebatur: cuius similitudinem et formam non alia magis arbor, quam pinus expresserit.
- 6 Nam longissimo velut trunco elata in altum, quibusdam ramis diffundebatur: credo quia recenti spiritu evecta, deinde senescente eo destituta, aut etiam pondere suo victa, in latitudinem vanescebat: candida interdum, interdum sordida et maculosa,
- 7 prout terram cineremve sustulerat. Magnum propiusque noscendum, ut eruditissimo viro, visum. Iubet Liburnicam aptari: mihi, si venire una vellem, facit copiam. Respondi, studere me malle:
- 8 et forte ipse, quod scriberem, dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos. Retinae classiarum

prope accessurus videtur fuisse naturae historicus, si quid de illo monte compertum habuisset. Interim non ex traditione modo, sed ex ipsa campi Phlegraei adpellatione, et ingenio loci argumentati Diodorus Siculus, et Vitruvius, ille lib. 4, 21. hic 2, 6, olim arsisse hanc regionem, persuadent. Hic, *Non minus*, inquit, *memoratur antiquitus crevisse ardores, et abundavisse sub Vesuvio monte, et inde evomuisse circa agros flammam.* G.

pinus) Italica scilicet quam hodie vocant *Pinie*. Huius forma est similis machinae illius, quam manu tenentes solem a nobis arceri solemus: *Sonnenschirm*. Vid. *Stollbergs Reise durch Italien* etc. Vol. 3. p. 33. E.

6 Nam longissimo etc.) Rom. Nam longissimo velut trunco efflata. H.

credo quia recenti etc.) Rom. credo et recenti spiritu evecta, dein. H.

vanescebat) *Nescio unde sit in Cortiana evanescebat. Alterum agnoscunt libri, quod mihi constat, omnes: nec varietatem notat Corrius. Itaque sphaelma puto. G.

Rom. in altitudinem vanescebat. H.

7 noscendum — visum) Rom. noscendum ut eruditissimo viro visum est. H.

8 accipit codicillos. Retinae)

Primo lectionem receptam interpretabimur: deinde quaedam monerimus, a recentioribus editoribus nescio quam bene praetermissa. Accipit codicillos, in quibus vel sua vel librarii manu enotaret phaenomena illa: sic Buchnerus. Retinae, quod vici nomen est, collocati in castris nauticis classiarum, orabant Plinium, ut se (classiarum) tanto discrimini submissis navibus eriperet. Haec sic satis capio. Sed non capio situm, quem Retinae illi assignant Hermolaus Barbarus ad h. l. in fronte calligationum Plinianarum, et hunc forte secutus Cellarius. Si enim sub Miseno, ut narrat, ut pingunt, fuit, fuit satis longe adhuc remota a periculo; nec ullo modo imaginari licet, quomodo is, qui e Miseno versus Retinam contendit, Stabias devenire potuerit. Rectius itaque Retinam, vel Resnam, ut malunt hodie scribere, subiciunt ipsi Vesuvio inter Porticum et Herculeum tabellae Io. Ba. Masculi Neapolitani, qui operis sui, de incendio Vesuvii A. 1631. ex-

imminenti periculo exterriti (nam villa ea subiacebat, nec ulla nisi navibus fuga) ut se tanto discrimini eriperet, orabant. Vertit ille consilium, 9

citato, libro decimo etiam topographiam Vesuvii proposuit: quem sequuntur tabulae Homannianae, tum ea, quae Neapolitanum regnum exhibet, tum altera, quae urbem solam cum vicinia. Hunc igitur locum non inlustravit tabella Cellariana (viri alioquin immortaliter de veteri Geographia meriti) sed obscuravit. Hoc unum erat. Iam illud non dissimulandum, magna scripturae varietate hunc locum laborare, circa distinctionem praesertim, et circa vocem *classiarit*, pro qua *Tascti, nascti, irascti* habent MSS. et typis exculi quidam. Porro narrat Hermolaus, fuisse qui *Retinam* mulieris nomen intelligant, quae fuerit uxor Caesii Bassi, et nomen forte ipsi vico dederit. De illo Caesio Basso deinde Probi (huic nempe tribuebant vetera scholia ad Pers. 6, 1.) locum adfert, laudatum etiam Volaterrano p. m. 144. *Caesium Bassum poëtam lyricum fama est in praediis suis, ardente Vesuvo monte, et late vagantibus ignibus, cum villa sua conflagrasse.* Hic acc commodatissima erit Aldina lectio, circa unum illud tam varie scriptum nomen leviter immutata, ut pro *nascti* legamus *Bassii*, hoc modo: *Egrediebatur domo. Accipit codicillos (multarium genus epistolarum) Rectinae (sic est pro Retinae) Bassii. imminente periculo (quod forte iam hauserat maritum) exterritae. nam villa eius (nominis illius postea dicta) subiacebat Vesuvo monti, (ut pingitur a Masculo) nec ulla inde nisi navibus fuga, itaque ut se (Retinam) tanto discrimine eriperet, ipsa Retina orabat.* Compara quae sequuntur, et optime cohaerere videbis. Sed si *classiarit*, et quae ei lectioni cohaerent, sunt e bonis libris; et certe iam ita lege-

batur aetate Hermolai: malim quadriremes propter eos deduci, quam propter mulierem, licet nobilissimam, et non solam. G.

Rom. *Accipit codicillos: rectina imminente periculo exterrita (nam villa eius subiacebat, nec ulla, nisi navibus fuga) ut se tanto discrimini eriperet, orabat.* Singularem orabat Aldus quoque expressit, etsi antea scripserat *Rectinae Nascti et exterritae.* Docta et digna, quae praecipue legatur, est Gesneriana coniectura. H.

Gierigiana: *accipit codicillos Rectinae Caesii Bassii, imminente periculo exterritae; (nam villa eius subiacebat, nec ulla, nisi navibus, fuga) ut se tanto discrimini eriperet, orabat.* Ita aut non multum diversa ratione vulgatam resingendam esse, vix dubitabit, qui sequentia perpenderit. S.

9 *Vertit ille consilium*) Malo consilio adverbium non ante *vertit* ponunt non nulli, quasi hoc vellet Plinius, avunculum suum, rogatum a classiaris, ut se ipsum eriperet periculo, non mutasse, prius illud accedendi propius consilium. Si classiaris omnino orarunt, quod dubium esse modo ostendimus, ipsi eripi volere discrimini, non rogant, ut parceret ipse sibi Plinius. *Vertit* etiam re ipsa Plinius consilium suum. Ante enim Liburnica una volebat exploratum ira rem novam ac miram: nunc deducit quadriremes: ante *studioso animo* et sciendi cupido *inchoaverat* navigationem, nunc *obit* eam *maximo*, ut qui cum suae commeditatis, et salutis adeo neglectu adiatum eat vel classiaris, vel Retinam Bassi uxorem, et familiam illius, totamque illam viciniam. G.

et quod studioso animo inchoaverat, obit maximo. Deducit quadriremes; adscendit ipse non Retinae modo, sed multis (erat enim frequens
 10 amoenitas orae) laturus auxilium. Properat illuc, unde alii fugiunt; rectumque cursum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo solutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras, ut
 11 deprehenderat oculis, dictaret enotaretque. Iam navibus cinis inciderat, quo propius accederet, calidior et densior; iam pumices etiam, nigrique et ambugi et fracti igne lapides: iam vadum subitum, ruinaque montis litora obstantia. Cunctatus paulum, an retro flecteret, mox gubernatori ut ita faceret monenti, *Fortes*, inquit, *fortuna iuvat*,
 12 *Pomponianum pete*. Stabiis erat, diremtus sinu medio. Nam sensim circumactis curvatisque litoribus mare infunditur. Ibi, quamquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen, et, quum cresceret, proximo, sarcinas contulerat in naves, certus fugae, si contrarius ventus resedisset: quo tunc avunculus meus secundissimo investus complectitur trepidantem, consolatur, hortatur: utque timorem eius sua securitate leniret, deferri se in balineum iubet; lotus accubat, coenat, at-

Rom. Non vertit ille consilium, et quod. H.

10 dictaret enotaretque) Rom. dictaret notaretque. H.

11 ruinaque montis) Iplius Vesevi, nisi obscure locutus est Plinius. Scilicet Retinam petebat primo sive mulierem sive villam, periculo quidem proximam. Hic cum appellendi copia non esset, ad dextrum latus Rectere iubet gubernatorem, petere Stabias. G.

Infra ep. 20, 9. Praeterea mare in se resorberi, et tremore terrae quasi repelli videbatur. Certo processerat litus, multaque animalia maris in siccis arenis detinebat. ΟυσΙΧΩΤΕΡΕΣ illa, quam quod Plinius hoc lo-

co παραργαφών, vadum litoraque obstantia a montis ruina, i. e. ab umbra lapideo, repetit. S.

Cunctatus paulum) Rom. Cunctatus paulum. H.

Pomponianum pete) Filium sorte Pomponii Secundi Consularis poetae, cuius vitam scripsit Plinius maior, quod ipse commemorat 14, 4. l. 6. et noster 3, 5, 3. G.

12 Stabiis erat etc.) Rom. Stabiis erat, devenit sinu medio. H.

Ibi, quamquam nondum) Rom. Ubi quamquam nondum. H. deferri se in balineum) Sic et Rom. H.

coenat, atque hilaris etc.) Rom. coenat atque hilaris, aut quod aeque magnum est. H.

que hilaris, aut, quod est aequae magnum, similis hilari. Interim e Vesavio monte pluribus locis 13 latissimae flammae altaeque incensa relucebant, quorum fulgor et claritas tenebris noctis excitabatur. Ille, agrestium trepidatione igni relictas desertasque villas per solitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat. Tum se quieti dedit, et quievit verissimo quidem somno. Nam meatus animae, qui illi propter amplitudinem corporis gravior et sonantior erat, ab iis, qui limini obversabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diae- 14 ta adibatur, ita iam cinere, mixtisque pumicibus oppleta surrexerat, ut, si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, seque Pomponiano, ceterisque, qui pervigilant, reddi- 15 stant, an in aperto vagentur. Nam crebris vastisque tremoribus tecta nutabant, et quasi emota sedibus suis, nunc huc, nunc illuc abire aut referri videbantur. Sub dio rursus, quamquam le- 16 vium exeforumque, pumicum casus metuebatur. Quod tamen periculorum collatio elegit. Et apud

Scribendum puto: *coenatque hilaris, aut, quod aequae magnum, similis hilari.* Vulgatam ut sensus ferat, aures certe respuunt. S.

13 *fulgor et claritas etc.) Rom. fulgor et claritas tenebras noctis pellebat. H.*

trepidatione igni relictas desertasque villas p. f. a. t. r. f. dictitabat. Recte dictitabat, non dictabat. H.

14 *area, ex qua diaeta) Observeant antiquitatis studiosi, quod non observatum his, qui Plinianas villas delinearunt, membra villarum non uno tecto comprehensa fuisse, sed prout res ferret, per lacinias quasdam dispersa, ut sunt aediculae Carthusianorum etc. Hoc item videtur adparere ex Lu-*

ciani Asino, ubi passim de partibus mentio, membrorum unius domus: balneum item Luciani consideranti idem videbatur. G.

Caeterum area cinere surrexerat Pliniano more dictum pro vulgari: cineres in area in tantum cumulateae erant, ut etc. E. mora esset etc.) Rom. mora, exitus negatur. Deest esset. H.

15 *consultant, intra tecta subsistant) Sic et Rom. recte an excluso, quod mala manus adiecit. H.*

16 *Quod tamen — elegit) scilicet ut mallent in aperto vagari, quam intra tecta subsistere: nam in illo minus periculi erat, quam in hoc. Haec ergo est periculorum collatio s. comparatio. Locus in iunctura membrorum aliquid ha-*

illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Cervicalia capitibus imposta linteis constringunt. Id munimentum adversus decidens
 17tia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorque: quam tamen faces multae variaque lumina solvebant. Placuit egredi in litus, et e proximo adspicere, ecquid iam mare
 18mitteret, quod adhuc vastum et adversum per-
 manebat. Ibi super abiectum linteum recubans, semel atque iterum frigidam poposcit, hausitque. Deinde flammae, flammarumque praenuntius odor sulfuris, alios in fugam vertunt, excitant illum.
 19Innixus servis duobus adurrexit, et statim concidit, ut ego coniecto, crassiore caligine spiritu ob-

bet hiulci et molesti, quamvis sensus pateat. Acumen, quod Plinius h. l. captavit, in caussa est, ut obscurius diceret. E.

Non puto obscurius haec dicta esse, omninoque non video, quo iure Plinius hic acumen capisse arguatur. S.

Rom. Quod tamen malorum collatio elegit. H.

adversus decidens fuit) Rom. adversus incidentia fuit. H.

17 solvebant) * In quibusdam MSS. cum esset *solebantur*, coniecerat Cortius, *solabantur*, idque postea ita inventum in tribus Brummeri libris, testatur Longolius. Recepissem eam contra vulgatam, licet ei favent plures libri antiqui, in quibus est *solebant*. Sed obstabat hoc, quod illae faces multae variaque lumina possunt intelligi, non de his, quae parabant sibi homines, sed de erumpentibus hinc inde flammis maioribus, quarum vis perumperet nonnunquam fumos, et terribilem illam noctem terrore alio *solveret*, quo minus continua esset, non *solaretur*. Et profecto non fuit, quod Tacitum doceret Secundus, accensas ab hominibus faces, quibus *solarentur tenebras*, nisi voluit ob for-

mulam loquendi politulam putidiusculus amico suo et nobis videri: at hoc pertinet ad describendum illum naturae motum, et imaginem magnae noctis concipiendam, ut dicat, interlucentibus flammis eam interdum distinctam fuisse. Idem hic phaenomenon describit ex proximo, quod e longinquo observatum pingit deinde 6, 20, 9. *Nubes atra et horrenda* etc. G.

Rom. *quanquam faces multae variaeque lumina solvebant. Cortius solabantur* coniecit, sed parum feliciter. Quantum solatii in talibus flammis sit, facile quisque existimabit. H.

et e proximo adspicere etc.) Rom. et ex proximo adspicere, quod iam mare. H.

vastum) non omnino terribile, sed fluctus vastos, decumanos volvens. S.

18 recubans, semel atque iterum) Rom. *recubans sedit atque iterum*. H.

frigidam poposcit) stimulante sitim aestu, et lubiliore ex incendio montis vapore. G.

19 Innixus servis duobus) Rom. *Qui innixus servis duobus*. H.

fructo, clausoque stomacho, qui illi natura invalidus et angustus et frequenter interaestuans erat. Ubi dies redditus (is ab eo, quem novissime viderat, tertius) corpus inventum est integrum, illaesum opertumque, ut fuerat indutus: habitus corporis quiescenti, quam defuncto, similior. Interim Miseni ego et mater. Sed nihil ad historiam, nec tu aliud, quam de exitu eius, scire voluisti. Finem ergo faciam. Unum adiciam, omnia me, quibus interfueram, quaeque statim, quum maxime vera memorantur, audiveram, vere persequutum. Tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolam, aliud historiam; aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

XVII.

Indignatur, quosdam, eruditos sibi visos, recitanti amico nullum signum laetitiae dedisse.

C. PLINIVS RESTITVTO SVOS.

Indignatiunculam, quam in cuiusdam amici auditorio cepi, non possum mihi temperare, quo mi-

clausoque stomacho) Loqui auctorem de officio ventriculi, negari non potest: quorsum enim illud *interaestuans* referas, nisi ad singultum et ructus, quae utraque sedem in illo, nec usquam praeterea, habent. Sed quomodo hic stomachus claudi a sulfureo vapore potuerit, quomodo clausum stomachum cita mors consequi, non apparet. Nempe parum naturae nostrae consultus erat Secundus, qui nesciret, quod clarissime hodie ostendunt Medici, constrictis ab acidissimo sulfuris ardentis vapore tunicis nervis vasorum pulmonalium, quae aëra alias admittunt, et inflata laxant sanguinis canaliculos, circulum illum et com meatum sanguinis, quo vita nostra continetur, intercludi. G.

et frequenter interaestuans erat) Rom. *et frequenter intus aestuans erat.* H.

²⁰ *Ubi dies — tertius*) Sic de Aetnae ignibus Cic. de N. D. 2. c. 38. *Cum autem tertio die sol illuxisset.* G.

²¹ *Interim Miseni*) Quod hic abrumpit auctor, persequitur mox ep. 20. G.

²² *audiveram, vere persequutum*) Rom. *audieram, persequutum, sine adverbio vere, cum vera praecedat.* Idem et Aldus exclusit. H.

Ego non excludam. Significanter Plinius, *se vere persequutum, quae vera* audiverit. S.

XVII, 1 *in cuiusdam amici auditorio*) Rom. *in cuiusdam viri auditorio.* H.

nus apud te, quia non contigit coram, per epistolam effundam. Recitabatur liber absolutissimus: hunc duo aut tres, ut sibi et paucis videntur, disertis, surdis mutisque similes audiebant. Non labra diduxerunt, non moverunt manum, non denique adfurrexerunt, saltem lassitudine sedendi.

3 Quae tanta gravitas? quae tanta sapientia? quae immo pigritia, arrogantia, finisteritas ac potius amentia, in hoc totum diem impendere, ut offendas, ut inimicum relinquant, ad quem tanquam

4 amicissimus veneris? Disertior ipse es? tanto magis ne invideris: nam qui invidet, minor est. Denique, sive plus, sive minus, sive idem praestas, lauda vel inferiorem, vel superiorem, vel parem. Superiorem, quia, nisi laudandus ille est, non potes ipse laudari; inferiorem aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam maximum videri,

5 quem praecedis vel exaequas. Equidem omnes, qui aliquid in studiis faciunt, venerationem etiam mi-

2 labra diduxerunt) Genera laetitia plausus complectitur, vocis, manus, assurgendi, de quibus etiam 2, 10, 6. et 5, 3, 9. De reliquis pervulgatum. Adlurrectio magna aliquando venustae humanitatis pars, hic, puto, non tam ad ipsum honorem et plausum, quam ad attentionem significandam pertinet, quod tamen ipsum laudandi genus est. G.

non moverunt manum etc.) Rom. moverunt non manus, denique non assurrexerunt. H.

3 finisteritas) Non tam ad malignam voluntatem refero, quam ad imperitiam illam dexteritati oppositam, qua quis non utitur, aut non recte utitur, remedium, ad finem, quem ipse sibi proposuit, consequendum: ut qui sinistrae manus ministerio utitur, (non a puero adusfactus) ubi dextra opus erat. Sic illud mens non laeva apud poetam non voluntatem, sed vim intelligendi respicit. Ita apud Gellium 6, 2.

scaevitas, et voluntarius impetus, iunguntur ut duae causae actionum; non explicandi causae sibi adiiciuntur: nimirum eadem ratione, qua in prologo operis, ut nunc putatur (olim erat epilogus) scaevitatem et invidentiam iungit, alterum intellectus vitium, alterum voluntatis. G.

tanquam amicissimus veneris) Rom. tanquam amicissimum veneris? H.

Sic et Cortiana cum Gierigiana. Oppositio poscit acculativum. S.

4 Disertior ipse es) Rom. Disertior ipse est, pro es, quod verum. H.

Romani libri lectionem si praetulit Heusingerus, erravit. Notam tuentur et additum ipse, et ea, quae sequuntur. S.

sive idem praestas) Rom. sive idem praestat. H.

non potes ipse laudari) Rom. non potes ille laudari, pro ipse. H.

rarique soleo. Est enim res difficilis, ardua, fastidiosa, et quae eos, a quibus contemnitur, dedignatur. Nisi forte aliud iudicas tu: quamquam quis uno te reverentior huius operis, quis benignior aestimator? Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium maxime poteram. Vale.

XVIII.

Promittit, Firmanorum se causam acturum esse.

C. PLINIVS SABINO SVO S.

Rogas, ut agam Firmanorum publicam causam; quod ego, quamquam plurimis occupationibus distentus, adnitar. Cupio enim et ornatissimam coloniam advocacionis officio, et te gratissimo tibi munere obstringere. Nam quum familiaritatem nostram, ut soles praedicare, ad praesidium ornamentumque tibi sumseris, nihil est, quod negare debeam, praesertim pro patria petenti. Quid enim precibus aut honestius piis aut efficacius amantis? Proinde Firmanis tuis, ac iam potius nostris, obliga fidem meam; quos labore et studio meo dignos cum splendor ipsorum, tum hoc maxime pollicetur, quod credibile est optimos esse, inter quos tu talis exstiteris. Vale.

5 *Est enim res etc.)* Facere aliquid in studiis difficile arduumque: ut mirum non sit, insignes hac laude homines simul fastidiosos esse. S.

a quibus contemnitur, dedignatur) Rom. a quibus contemnitur, invicem contemnat. H.

Praeferrem dedignetur. S. quis benignior aestimator) Rom. quis benignior attestator? H.

6. *poteram)* Marklandus Epist. Crit. p. 48. optaram. line causa. G.

Rom. maxime poteram, ut alii bene ediderunt. H.

XVIII, 1 *occupationibus distentus)* Rom. occupationibus distractus. H.

2 *precibus — piis)* pro patria aliquid petentis: nam illud proprie pietatis est. E.

Giergius ex Barthii coniectura pi. Non probo. Ἐμφορικώτερον preces piarum, quam preces pi. S.

3 *inter quos tu talis exstiteris)* Rom. inter quos talis exstiteris, line pronomine tu. H.

XIX.

Pretium agrorum crevisse scribit: quia candidati tertiam patrimonii partem in praedia Italica iussit impendere.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Scis tu accessisse pretium agris, praecipue suburbanis? Causa subitae caritatis, res multis agitata sermonibus, proximis comitiis honestissimas voces senatui expressit: CANDIDATI NE CONVIVENTVR, NE MITTANT MVNERA, NE PECUNIAS ²DEPONANT. Ex quibus duo priora tam aperte, quam immodice fiebant: hoc tertium, quamquam ³occultaretur, pro comperto habebatur. Homullus deinde noster, usus vigilanter hoc consensu senatus, sententiae loco postulavit, ut consules desiderium universonum notum principi facerent, peterentque, sicut aliis vitiis, huic quoque ⁴providentia sua occurreret. Occurrit. Nam sumtus candidatorum, foedos illos et infames, ambitus lege restrinxit: eosdem patrimonii tertiam partem conferre iussit in ea, quae solo continentur, deforme arbitratus, ut erat, honorem petituros urbem Italiamque, non pro patria, sed pro hospitio aut stabulo quasi peregrinantes habere. ⁵Concurfant ergo candidati certatim: quidquid

XIX, 1 *proximis comitiis etc.) Rom. proximis comitiis honestissima voce senatus expressit. H.*
Hoc genuinum. puto, sic ut post sermonibus τελεία ponatur εγγυή. S.

ne pecunias deponant) Apud sequestres nempe, tum demum numerandas; cum suffragia tulissent candidati; ne accidat, quod factum esse apparet, ut adcepta pecunia homines suam tamen in suffragando (per tabellas praesertim) libertatem servarent. Vid. Viri docti ad Cic. divin. in Caec. c. 7. G.

3 Homullus deinde etc.) Rom. C. Homullus deinde noster vigilanter usus rursus hoc consensu. H.

providentia sua etc.) Rom. prudentia sua occurreret: occurritque. H.

4 sed pro hospitio aut stabulo) Rom. sed de hospitio aut stabulo. H.

5 Concurfant ergo etc.) Malim sic interpungere: Concurfant ergo candidati: certatim, quidquid venale audiunt, emitant. Placuit eadem interpunctio Catanaso, S.

venale audiunt, emitant; ut sint quoque plura venalia, efficiunt. Proinde, si poenitet te Italico-⁶rum praediorum, hoc vendendi tempus tam hercule, quam in provinciis comparandi: dum iidem candidati illic vendunt, ut hic emant. Vale.

XX.

Narrat, quae ex Vesuviis incendio, cum matre Miseni relictus, pertulerit.

C. PLINIUS CORNELIO TACITO SVO S.

Ais, te adductum literis, quas exigenti tibi de morte avunculi mei scripsi, cupere cognoscere; quos ego Miseni relictus (id enim ingressus abruptam) non solum metus, verum etiam casus pertulerim.

Quamquam animus meminisse horret, — — Incipiam.

Profecto avunculo, ipse reliquum tempus studiis (ideo enim remanseram) impendi: mox balineum, coena, somnus inquietus et brevis. Praecesserat³ per multos dies tremor terrae minus formidolosus, quia Campaniae solitus: illa vero nocte ita invaluit, ut non moveri omnia, sed everti crede-

emitant; ut sint etc.) Rom. emitant, quoque sint plura venalia, efficiunt. Hoc comprobatur et initium epistolae, et finis, quo pretium agris accessisse adfirmat, eamque ob causam. Nepoti Italico-⁶rum praediorum vendendorum auctor est. Cur ille venderet, minus causae fuisset, si venalium numerum auxisset. H.

XX, 1 literis, quas) Quae nunc sunt 6, 16. G.

id enim ingressus) Intellige, ad narrandum; respicit enim verba l. 21. Interim Miseni ego et mater. Sed nihil etc. Verba Quamquam animus sunt Virg. Aen. 2, 12. G.

*3 illa vero nocte) *Auctiores sunt hic libri quidam, sed iidem etiam vitiosi. Heinl. ad Ovid. Metam. 7, 492. ipsa concinnat. Illa vero nocte ita invaluit, ut non solum castella, verum etiam oppida omnia non moveri, sed everti crederentur. Cortius hoc modo, Illa vero nocte non solum castella, verum etiam oppida moveri omnia et verti credebantur. Invasit in cubic. ita enim legitur in Mediceo et aliis pro irrumpit. G.*

Rom. illa vero non moveri omnia, sed verti crederentur, sine Mediceo additamento. H.

XIX.

Pretium agrorum crevisse scribit: quia candidati tertiam patrimonii partem in praedia Italica iussu sint impendere.

C. PLINIUS NEPOTI SVO S.

Scis tu accessisse pretium agris, praecipue suburbanis? Causa subitae caritatis, res multis agitata sermonibus, proximis comitiis honestissimas voces senatui expressit: CANDIDATI NE CONVIVENTVR, NE MITTANT MVNERA, NE PECUNIAS ²DEPONANT. Ex quibus duo priora tam aperte, quam immodice fiebant: hoc tertium, quamquam ³occultaretur, pro comperto habebatur. Homullus deinde noster, usus vigilanter hoc consensu senatus, sententiae loco postulavit, ut consules desiderium universonum notum principi facerent, peterentque, sicut aliis vitiis, huic quoque ⁴providentia sua occurreret. Occurrit. Nam sumtus candidatorum, foedos illos et infames, ambitus lege restrinxit: eosdem patrimonii tertiam partem conferre iussit in ea, quae solo continentur, deforme arbitratus, ut erat, honorem petituros urbem Italiamque, non pro patria, sed pro hospitio aut stabulo quasi peregrinantes habere. ⁵Concurfant ergo candidati certatim: quidquid

XIX, 1 *proximis comitiis etc.) Rom. proximis comitiis honestissima voce senatus expressit. H. Hoc genuinum. puto, sic ut post sermonibus τελεία ponatur τργμή. S.*

ne pecunias deponant) Apud sequestris nempe, tum demum numerandas, cum suffragia tulissent candidati; ne accidat, quod factum esse apparet, ut adcepta pecunia homines suam tamen in suffragando (per tabellas praesertim) libertatem servarent. Vid. Viri docti ad Cic. divin. in Caec. c. 7. G.

3 Homullus deinde etc.) Rom. C. Homullus deinde noster vigilanter usus rursus hoc consensu. H.

providentia sua etc.) Rom. prudentia sua occurreret: occurritque. H.

4 sed pro hospitio aut stabulo) Rom. sed de hospitio aut stabulo. H.

5 Concurfant ergo etc.) Malim sic interpungere: Concurfant ergo candidati: certatim, quidquid venale audiant, emitant. Placuit eadem interpunctio Catanaso, S.

in longas flammarum figuras dehifcebat: fulgoribus illae et similes et maiores erant. Tum vero ille idem ex Hispania amicus, acrius et instantius, *Si frater, inquit, tuus, si tuus avunculus vivit, vult esse vos salvos: si periit, superstites voluit: proinde quid cessatis evadere?* Respondimus, non commissuros, ut de salute eius incerti, nostrae consuleremus. Non moratus ultra, proripit se, effufoque cursu periculo aufertur: nec multo post illa nubes descendere in terras, operire maria. Cinxerat Capreas et absconderat: Miseni quod procurrit, abstulerat. Tum mater orare, hortari, iubere, quoquo modo fugerem; posse enim juvenem: se et annis et corpore gravem bene morituram, si mihi causa mortis non fuisset. Ego contra, salvum me, nisi una, non futurum: deinde manum eius amplexus, addere gradum cogo; pareret aegre, incusatque se, quod me moretur. Iam cinis, adhuc tamen rarus: respicio; densa caligo tergis imminebat, quae nos, torrentis modo infusa terrae, sequebatur. *Despectamus, inquam, dum videmus, ne in via strati, comitantium turba in tenebris obteramur.* Vix confederamus, et nox, non quasi illunis aut nubila, sed qualis in locis clausis lumine extincto: audires ululatus feminarum, infantium quiritatus, clamores virorum: alii

telorum tormentis excussorum, pertinet: posterius etiam ad motus oppositos recurrentium quasi per vices angulorum, quos Galli *Siesiac* appellant. G.

Rom. *porrestis vibratisque discursibus.* H.

fulgoribus — similes — maiores) Notanda constructio. S. 10 *Si frater, inquit etc.*) Rom. *Si frater, inquit, tuus, tuus avunculus.* H.

de salute eius incerti) Rom. *de salute illius incerti.* H.

Sic plerique libri: beneque praetulit Cortius. S.

14 *Vix confederamus* — —

nubila) Rom. *Vix vitam deserueramus, et nox, non quasi illunis aut nubila.* H.

Al. *non qualis illunis aut nubila.* quod cum Cortio praeferam. S.

infantium quiritatus,) Non dissimulo, *quiritatus* a clamoribus fidem *Quiritium* implorantibus ductos, in infantibus mihi non vehementer prebari. vid. Arnts. ad Paneg. 29, 3. ubi fere ad *quiritatus* propendet. Interim *queritatus*, quod habent libri quidam, suspectum facit forma insolita, et quod apud Valer. Max. etiam 9, 2, 1. *queritatus* habent, Cortio

parentes, alii liberos, alii coniuges vocibus requirebant, vocibus noscitabant: hi suum casum, illi suorum miserebantur: erant qui metu mortis mortem precarentur. Multi ad deos manus tollere: plures, nusquam iam deos ullos, aeternamque illam et novissimam noctem mundo interpretabantur. Nec defuerunt, qui fictis mentitisque terroribus vera pericula auferent. Aderant, qui Miseni fuisse, illud ruisse, illud ardere, falso, sed cre-

hic observante, libri quidam, ubi de militibus civium fidem implorantibus sermo est. Quid igitur? Verbum quod certam adstrictamque significationem olim habuerat, sequiori aetate translatum ad alia: quod conferenti loca in thesauro linguae Latinae allata, quem cum maxime recensimus, apparebit. G.

Vid. Marc. Donatus ad Liv. 33. 28, 3. S.

noscitabant) noscebant: nihil amplius. Opponitur *requirebant*. Sic et Aeg. Forcellinus. S.

miserebantur) Poterat uti hoc loco Burmannus ad Grat. Fal. Cyneg. 440. Sed praestat *miserabantur* Cortii et Gierigii. S.

15 *nusquam iam deos ullos*) Dii gentiles enim rerum naturae fere illigati, cum ea simul pereunt et in chaos recidunt. Laudavit hic Buchnerus Sen. Thyest. 828.

Trepidant, trepidant pectora
magno

Percussa metu, ne fatali
Cuncta ruina quassata labent:

Iteramque deos hominesque
promat

Deforme chaos.

Addidit Cortius e Lucano 5, 636. *Noctem manes deis mixturam.* et e Virg. Georg. 1, 468. *aeternam, quam metuerunt secula, noctem.* G.

Miseni fuisse, illud) Cum viderem in quibusdam libris ita

legi, *Aderant, qui Miseni illud fuisse*, in aliis ita, *Ad. - - qui Miseni illud ruisse*: utramque lectionem coniungendam putavi: ita certe idoneam lententiam oriri, nemo temere negaverit. vid. Heusing. Emendd. 2, 13. p. 315. G. Add. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola.

Rom. *Aderant, qui Miseni illud ruisse, illud ardere.* Sic et Ald. satis bene: Cort. et quidam alii, *illud fuisse*. An utrumque scripsit Plinius? *qui Miseni fuisse, illud ruisse, illud ardere, falso, sed creditibus nuntiabant.* At omnes Miseni fuerant, omnes paullo ante pariter inde egressi erant, ut non opus sit, aliquos *Miseni fuisse* dici. Si qui diutius morati ibi nunc demum veniebant, non hos magis falsi rumoris auctores fuisse credibile est, quam alios, qui, quae non viderant, suspicabantur. *Illud* vero non ad Milenum refero, sed ita intelligo, ut vicarium sit substantivi, quod non nominatur: quale est apud nos *das und das Haus*, apud Gallos *tel et tel palais*. Liv. lib. I. c. XXXII. 7. *Si ego iniuste impieque illos homines illasque res dedier nuntio populi R. mihi exproscio.* Si hoc exemplum non placet, audi ipsum Plin. lib. I. ep. 9. *Ille me ad signandum testamentum, ille in advocacionem, ille in consilium rogavit.* Idem paneg. c. III. *Enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace: alium*

dentibus nuntiabant. Paullum reluxit; quod non 16 dies nobis, sed adventantis ignis indicium videbatur: et ignis quidem longius substitit: tenebrae rursus, cinis rursus multus et gravis. Hunc identidem adsurgentes excutiebamus: operi alioqui, atque etiam oblisi pondere essemus. Possem glo- 17 riarari, non gemitum mihi, non vocem parum fortem in tantis periculis excidisse, nisi me cum omnibus, omnia mecum perire, misero, magno tamen mortalitatis solatio credidissem. Tandem 18 illa caligo tenuata quasi in fumum nebulamve decessit: mox dies vere, sol etiam effulsit, luridus tamen, qualis esse, quum deficit, solet. Occursabant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, altoque cinere, tanquam nive, obducta. Regressi 19 Misenum, curatis utcunque corporibus, suspensam dubiamque noctem spe ac metu exegimus: metus praevalebat. Nam et tremor terrae perseverabat, et plerique lymphati terrificis vaticinationibus et sua et aliena mala ludificabantur. Nobis tamen 20 ne tunc quidem, quamquam et expertis periculum, et expectantibus, abundi consilium, donec de avunculo nuntius. Haec, nequaquam historia

toga, sed non et arma honestarunt: reverentiam ille terrore, alius amorem humanitate captavit: ille quaesitam domi gloriam in publico, hic in publico partam domi perdidit. Vide Schwarz. ad Turf. de partic. c. CV. n. 14. p. 390. H.

Seneca epist. 93. init. *Quare ille in medio cursu raptus est? quare ille non rapitur?* S.

16 *Paullum reluxit* Rom. *Paululum reluxit.* Deinde, *Tenebrae rursus, cinis multus et gravis.* H.

operi alioqui etc.) Rom. operi alioqui atque de coelo oblisi pondere essemus. H.

17 *misero, magno tamen — solatio*) Saepè admodum illo utitur Cicero, cum negat vel peri-

culum amico intare, quod non sit commune omnibus, vel separatum a reliquis fortunam alicui expetendam. Vide verbi causa primas aliquot libri sexti. Igitur Plinius hac se communi desperatione quasi obriguille, non spe aliqua sustentasse, fatetur. G.

18 *in fumum nebulamve decessit*) Rom. *in fumum nebulamve discessit.* H.

Praefero discessit. S. *mox dies etc.) Rom. Mox dies, sol etiam.* Nec verus nec vere legitur. H.

20 *Nobis tamen ne tunc quidem* et Rom. H.

quamquam et expertis etc.) Rom. quamquam expertis periculum et ea spectantibus. H. *Haec, nequaquam*) *Gruterus

digna, non scripturus leges, et tibi, scilicet qui requisisti, imputabis, si digna ne epistola quidem videbuntur. Vale.

XXI.

Verginii Romani probitatem et doctrinam, praesertim in comoedia scribenda, laudat.

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Sum ex iis, qui mirer antiquos: non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. Neque enim quasi lasa et effoeta natura, ut nihil iam laudabile pariat. Atque adeo nuper audiî Verginium Romanum paucis legentem comœdiam, ad exemplar veteris comoediae scriptam, tam bene, ut esse quandoque possit exemplar. Nescio, an noris hominem, quamquam nosse debes. Est enim probitate morum, ingenii elegantia, operum varietate monstrabilis. Scripsit mimiambos tenuiter, argute, venuste, atque in hoc genere eloquentissime. Nullum est enim genus, quod, ab-

haec interpolata putat, legendumque brevius, *Haec nequaquam historia digna: tibi imputabis, si digna neque epistola videbuntur.* G.

Nimia quidem haec Gruteri brevitatis est; sed acute is tamen sensit, locum non satis emendatum. Cum sensus pateat, expectare possumus, dum ex aliquo Codice vel edito libro saniora proferantur. E.

XXI, 1 *Sum ex iis, qui mirer*) Haec ferri non possunt. Leg. *Sum ex iis, qui mirantur.* Neglecta a librariis, id quod milles accidit, nota terminationis *ar*, (vid. Drakenb. ad Liv. 10, 10, 1.) tumque extritis literis *ant*, quod proximum vocabulum iisdem inciperet, *mir* relictum imperitus

homo explicare ita conatus est, ut Secundo soloecismum obtruderet. S.

Neque enim quasi etc.) Rom. Neque enim quasi lasa et effoeta natura nihil tam [pro iam] *laudabile parit.* Hoc rotundius est. H.

2 *Verginium Romanum*) Rom. *Virgillum Romanum.* Proxime, *ad exemplum veteris comoediae:* postea vero in fine *exemplar.* H.

4 *Scripsit mimiambos*) Sic et Rom. H.

Nullum est enim) Excusat, quod *mimiambos*, genus versuum humile, senariolos, quibus rimi in theatro utuntur ad actiones hominum et vitas, praesertim qua ridiculae sunt, exprimeadas;

solutum, non possit eloquentissimum dici. Scripsit comoedias, Menandrum aliosque aetatis eiusdem aemulatus. Licet has inter Plautinas, Terentianasque numeres. Nunc primum se in vetere 5 comoedia, sed non tanquam inciperet, ostendit. Non illi vis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. Ornavit virtutes, infectatus est vitia, fictis nominibus decenter, veris usus est apte. Circa me tantum benignitate nimia modum excessit; nisi quod tamen poëtis mentiri licet. In summa, extorque-7 bo ei librum, legendumque, immo ediscendum, mittam tibi. Neque enim dubito futurum, ut non deponas, si semel sumseris. Vale.

XXII.

Tironem, provinciam sortitum, exemplo Bruttiani, a familiari suo accusati, monet, ne cuiquam nimis fidat.

C. PLINIUS TIRONI SVO S.

Magna res acta est omnium, qui sunt provinciis praefuturi, magna omnium, qui se simpliciter credunt amicis. Lustricus Bruttianus quum Montanum Atticinum, comitem suum, in multis flagi-

eloquentissime scriptos dixerat. Scilicet *eloquentissimum* dici posse, quidquid in suo genere absolute et perfectum est. G.

5 *non tanquam inciperet*) Haec adiicit, ne quis primum perverse interpretetur *recentem, rudem*, atque *tironem*; cum ipse tempus modo indicare velit, ante quod in hoc genere non elaboravit. G.

Rom. *in veteri comoedia, sed non tanquam incipiat.* H.

decenter — apte) Vide, quae notamus de his adverbis ad 5, 19, 3. G.

6 *nisi quod tamen poëtis*) Rom. *nisi tamen quod poëtis.* H.

Noster ordo genuinus. Infra 8, 17, 6. *Nam parvulum differt, patiaris adversa, an expectes; nisi quod tamen est dolendi modus, non est timendi.* Add. Panegy. 9°, 7. S.

XXII, 1 *Magna res acta est*) Rom. *Magna res est acta.* H.

2 *Montanum Atticinum*) Rom. *Montanum Atticinum.* Scribe *Montanum Atticinum*: quod cognomen notum est. H.

tiis deprehendisset, Caesari scripsit. Atticinus flagitiis addidit, ut, quem deceperat, accusaret. Recepta cognitio est: sui in consilio: egit uterque pro se; egit autem carptim, et κατὰ κεφάλαια, quo genere veritas statim ostenditur. Protulit Bruttianus testamentum suum, quod Atticini manu scriptum esse dicebat. Hoc enim et arcana familiaritas, et querendi de eo, quem sic amasset, necessitas indicabatur. Enumeravit crimina foeda manifestaue. Ille, quum diluere non posset, ita regessit, ut, dum defenditur, turpis, dum accusat, sceleratus probaretur. Corrupto enim scribae servo, interceperat commentarios, intercederatque, ac per summum nefas utebatur adversus amicū crimine suo. Fecit pulcherrime Caesar. Non enim de Bruttiano, sed statim de Atticino perrogavit. Damnatus et in insulam relegatus: Bruttiano iustissimum integritatis testimo-

carptim, et etc.) Rom. carptim dit, qui defenditur, qui accusat, sed qui absolvitur damnatur-ve. H.

κατὰ κεφάλαια) Sic dicta sunt rhetoribus praecipua orationis momenta aut argumenta, quibus causa vel defensio niteretur. His nullus ornatus verborum, nullum artificium dicendi adiungitur, quibus iudex moveri vel inclinari possit, sed omnia causae momenta nude et simpliciter ponuntur. Itaque recte Plinius addit, eo genere veritatem statim ostendit. Sic Plutarch. Tib. Gr. 16. κεφάλαια δικαιολογίας commemorat: eodemque sensu apud Lucian. Prometh. p. 69. ed. Schmieder. τὰ κεφάλαια opponuntur μακροῖς λόγοις ἐν τῇ λόγων παρασκευῇ. Cf. quae in Lex. technol. rhet. gr. v. κεφάλαιον et παρασκευῇ copiosius diximus. E.

4 quum diluere etc.) Rom. cum diluere non posset, ita se gessit. Cur hoc Corio minus placet, quam recessit? quod, et si ex Mediceo, non tamen a Plinio est. Non enim ex iudicio rece-

intercederat) Qui norit, quid sit apud rusticos interraderē, intervellerē, nempē, inter plura eiusdem generis eradere quaedam vel evellere; idem etiam intercedere quid sibi velit, facile intellet, nimirum de commentariis hinc inde aliquid excidere et quasi castrare, quod hic fecit Atticinus, tum ut scripto suo convinceret de quibusdam Bruttianum, tum ut probandi quaedam facultatem illi adimeret. Sic utebatur adversus amicū crimine suo h. e. instrumentis, quae produci non poterant, quin perfidia ipsius una proferretur. G.

5 de Atticino perrogavit) Sententias et suffragia omnium a primo ad ultimum rogavit, ut damnatus ante Atticinus iam neminem, nisi fortunas suas et seculus accusare posset. G.

Rom. de Atticino pronantavit. H.

nium redditum, quem quidem etiam constantiae gloria secuta est. Nam defensio expeditissime,6 accusavit vehementer; nec minus acer, quam bonus et sincerus apparuit. Quod tibi scripsi,7 ut te sortitum provinciam praemonerem, plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fallat, paratam ultionem: qua tamen ne sit opus, etiam atque etiam attende. Neque enim tam iucundum8 est vindicare, quam decipi miserum. Vale.

XXIII.

Causae defensionem, quam rogatus fuerat, ea lege promittit, ut Rufo adolescens, quem in forum producturus erat, secum ageret.

C. P L I N I V S T R I A R I O S V O S.

Impense petis, ut agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioquin et famosam. Faciam, sed non gratis. *Qui fieri potest*, inquis, *ut non gratis tu?* Potest. Exigam enim mercedem honestiorem gratuito patrocinio. Peto, atque etiam paciscor, ut simul agat Cremutius Rufo. Solitum hoc mihi, et iam in pluribus claris adolescentibus factitatum. Nam mire concupisco bonos iuvenes ostendere foro, adsignare famae.

7 *satis fidas*) Non puto opus esse, ut *satis* hic dicamus idem esse quod *valde* vel *nimis* adeo: ne *fidas*, quantum *satis* est ad hoc, ut fallaris. G.

XXIII inscr. Rom. *Triario Tritano*, duobus ex uno nomine factis. H.

1 *alioquin*) Vid. ad 2, 15, 2. S.

ut non gratis tu?) *Qui in causis agendis non modo patrone, dono, munere, verum*

etiam xenili semper abstinet, ris 5, 14, 8. G.

Rom. *ut non gratis. Tu potes, exigam.* Ita et Ald. H.

2 *Cremutius Rufo*) Rom. *Cremutius Rufo.* H.

Solitum hoc mihi etc.) Rom. *Solitum hoc mihi et in pluribus, sine iam.* H.

adsignare famae) *admovere* iis locis, unde famam probitatis et doctrinae colligere possint. E.

3 Quod si cui, praestare Rufoni meo debeo, vel propter natales ipsius, vel propter eximiam mei caritatem: quem magni aestimo in iisdem iudiciis, 4 ex iisdem etiam partibus, conspici, audiri. Obliga me: obliga antequam dicat; nam quum dixerit, gratias ages. Spondeo, sollicitudini tuae, spei meae, magnitudini causae suffecturum. Est indolis optimae, brevi producturus alios, si interim 5 propectus fuerit a nobis. Neque enim cuiquam tam clarum statim ingenium est, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam commendatorque contingat. Vale.

XXIV.

Famam in factis conditionem facientium sequi, exemplo municipis feminae, quae marito dux et comes mortis fuerat, ostendit.

C. PLINIVS MACRO SVO S.

Quam multum interest, quid a quo fiat! Eadem enim facta claritate vel obscuritate facientium aut tolluntur altissime, aut humillime deprimuntur. 2 Navigabam per Larium nostrum, quum senior amicus ostendit mihi villam, atque etiam cubiculum, quod in lacum prominet. *Ex hoc, inquit, aliquando municeps nostra cum marito se praecipitavit.* Causam requisivi. *Maritus ex duintino*

3 *Rufoni meo*) Rom. *Rufoni meo*. H.

ex iisdem etiam partibus) Ut vel una accuse, vel una defendat, ubi favere illi, sublevare, laudare illum, testimonium ei perhibere liceat: cum, si a diversa parte agat, oppugnandus sit omnibus machinis pro fide patrocini. G.

4 *magnitudini causae suffe-*

cturum) Rom. *magnitudini causae effecturum*, male. H.

XIV, 1 *quid a quo fiat*) Rom. *quid a quoque fiat*. H.

2 *Larium nostrum*) Cui patria nostra, Comum, adiacet. G.

3 *Maritus* — — — *minor est ipsa*) Gesnerus haec pro narratione habuit senioris illius amici: mihi ipsius verba Plinii videntur, scribentis Macro quae a suo municeps audiverat. S.

morbo circa velanda corporis ulceribus putrescebat: uxor, ut inspiceret, exegit: neque enim quemquam fidelius indicaturum, possetne sanari. Vidit, 4 desperavit: hortata est, ut moreretur, comesque ipsa mortis, dux immo, et exemplum, et necessitas fuit. Nam se cum marito ligavit, abiecitque in lacum. Quod factum ne mihi quidem, qui 5 municeps, nisi proxime auditum est; non quia minus illo clarissimo Arriae factu, sed quia minor est ipse. Vale.

XXV.

De Robusto, qui peregre profectus disparuerat, promittit se quaesturum esse: ex simili autem exemplo timet, ne frustra sit.

C. PLINIVS HISPANO SVO S.

Scribis, Robustum, splendidum equitem Romanum, cum Attilio Scauro, amico meo, Oriculum usque commune iter peregisse, deinde nusquam comparuisse: petis, ut Scaurus veniat, nosque, si potest, in aliqua inquisitionis vestigia inducat. Veniet; vereor ne frustra. Suspicio enim tale nescio quid Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo, municipi meo. Huic ego 3

fidelius indicaturum) *Sic legendum ex Mediceo libro potius, quam *iudicaturum*. In hac enim re non tam est, quod *iudicium* corrumpat, quam quod retrahat aliquem a *fideli iudicio*. Videt medicus, videt familiaris et iudicat, sanari non posse ulcus: recte *iudicat* Agrippa, curari non posse fistulam putrem Attici: sed tamen non *fideliter iudicat*, quia mavult amico, Attico, vel ad horas aliquot vitam prorogare. In simillima causa quemquam *fidelius indicaturum* negat uxor;

quod eventus etiam comprobavit. G.

Rom. *fidelius indicaturum: vidit, sanari desperavit, hortata ut moreretur.* H.

5 *sed quia minor est ipsa*) Rom. *sed quia minor ipsa.* H.

XXV inscr. Rom. *Vipsano.* H. 1 *cum Attilio Scauro*) Rom. *cum Attilio Scauro.* H.

2 *Veniet; vereor ne frustra*) Rom. *Veniat? Vereor ne frustra.* H.

Metilio Crispo) Rom. *Metilio Crispo.* H.

ordines impetraveram, atque etiam proficiscenti quadraginta millia nummum ad instruendum se ornandumque donaveram; nec postea aut epistolas eius, aut aliquem de exitu nuntium accepi.

4 Interceptusne sit a suis, an cum suis, dubium: certe non ipse, non quisquam ex servis eius apparuit. Utinam ne in Robusto idem experiamur!

5 Tamen arcessamus Scaurum. Demus hoc tuis, demus optimi adolescentis honestissimis precibus, qui pietate summa, mira etiam sagacitate, patrem quaerit. Dii faveant, ut sic inveniat ipsum, quem admodum iam, cum quo fuisset, invenit! Vale.

XXVI.

Gratulatur Serviano generum.

C. PLINIUS SERVIANO SVO S.

Gaudeo, et gratulor, quod Fusco Salinatori filiam tuam destinasti. Domus patricia; pater honestissimus; mater pari laude. Ipse est studiosus, literatus, etiam disertus: puer simplicitate, comitate iuvenis, senex gravitate: neque enim a amore decipior. Amo quidem effuse (ita officiis,

3 ordines) Legitur etiam ordinem, quod ipsum quoque rectum esse, et non minus quam ordines militarem aliquem gradum notare, hic ostendit Cortius. Ad centurionatum, et primi praefertim pili, pertinere, alias observamus. G.

quadraginta millia n.) Sic et Rom. recte. H.

Satis pecuniae ad instruendum ornandumque centurionem. Al. male quadringenta m. n. S.

4 Interceptusne sit a suis) Necatusne sit a servis suis. Tacitus Vit. Agric. cap. 43. Augebat miseracionem constans rumor, veneno interceptum. S.

Utinam ne in Robusto) Rom. Utinam ne Robusto, line in. H.

5 qui pietate summa etc.) Rom. qui pietate mira etiam sagacitate. H.

Sic et alii, semel posito adiectivo, quod iterandum erat. Nimirum Mediceus: qui pietate mira, mira etiam sagacitate. quam lectionem Cortius et Gergius adsciverunt. S.

XXVI, 1 Ipse est studiosus) Sic et Rom. H.

Praestat Cortii Ipse studiosus. S.

senex gravitate) Rom. gravitate senex. H.

Praefero nostrum ordinem. S.

ita reverentia meruit) iudico tamen, et quidem tanto acrius, quanto magis amo: tibi que, ut qui exploraverim, spondeo, habiturum te generum, quo melior fingi, ne voto quidem, potuit. Superest, ut avum te quam maturissime similitudinem sui faciat. Quam felix tempus illud, quo mihi liberò illius, nepotes tuos, ut meos vel liberos vel nepotes, ex vestro sinu sumere, et quasi pari iure tenere continget! Vale.

XXVII.

Rogantem designatum consulem, quid in laudem principis adferret, docet exemplo suo, quid faciendum: addit et novam ex novis rebus gestis materiam.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Rogas, ut cogitem, quid designatus consul in honorem principis censeas. Facilis inventio, non facilis electio. Est enim ex virtutibus eius larga materia. Scribam tamen, vel, quod malo, coram indicabo, si prius haesitationem meam ostendero. Dubito, num idem tibi suadere, quod mihi, de-

2 iudico tamen) Rom. iudicio tamen. H.

tibi que, ut qui exploraverim) Rom. tibi quidem, ut qui exploraverim. H.

3 similitudinem sui faciat) Rom. similitudinem sui faciat, quod ex similitudinem factum facile quisque concedet. H.

XXVII, 1 censeas) Tanquam primam sententiam dicas in Senatu. Designatus enim Consul primus rogatur sententiam: porro qui dicit sententiam, ille censeere dicitur, cui verbo eo magis hic locus est, quia in tali sententia fere honor aliquis novus, status, titulus, templum, triumphus, decernitur. Denique Plinianus Pa-

negyricus non a designato Consule, sed initio iam magistratù, auctoritate Senatus habitus est. G.

Monentur haec contra Cellarium, qui de solenni gratiarum actione, qualis Plinianus Panegyricus est, hic cogitavit. S.

Scribam tamen) *Sic restituit ex Mediceo libro, cui alii adstipulantur, Cortius. Vulgo legēbatur, materia; tamen, quod malo quidem, indicabo. G.

Etiā Rom. Scribam tamen, vel, quod malo, coram indicabo. H.

Dubito, num etc.) Rom. Non dubito idem tibi suadere, quod mihi debeam. H.

2 beam. Designatus ego consul, 'omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationis, abstinui: non tanquam liber et constans, sed tanquam intelligens principis nostri: cuius videbam hanc esse praecipuam laudem, si nihil quasi ex necessitate decernerem. Recordabar etiam, plurimos honores pessimo cuique delatos; a quibus hic optimus separari non alio modo magis poterat, quam diversitate censendi: quod ipsum dissimulatione et silentio non praeterii, ne forte non iudicium illud 4 meum, sed oblivio videretur. Hoc tunc ego: sed non omnibus eadem placent, nec conveniunt quidem. Praeterea, faciendi aliquid vel non faciendi vera ratio cum hominum ipsorum, tum rerum etiam ac temporum conditione mutatur. Nam recentia opera maximi principis praebent facultatem nova, magna, vera censendi: quibus ex causis, ut supra scripsi, dubito, an idem nunc tibi, quod tunc mihi, suadeam. Illud non dubito, debuisse me in parte consilii tui ponere, quod ipse fecissem. Vale.

2 ex necessitate decernerem) Rom. ex necessitate decerneret. H.

3 separari non alio modo etc.) Rom. seperari [ita scriptum] non alio magis poterat, sine modo. H.

Plurimorum librorum auctoritate omisit modo Cortius, quem Gierigius secutus est. S.

silentio non praeterii) Hoc ita intelligo. Designatus Consul Secundus interrogatus a Consule Senatuum habente, Quid censes, Secunde? exordio tali usus est, uti diceret, se studio abstinere hic a laudibus principis, et uti felicitate temporum, qua etiam de veris decoribus Imperatoris tacere liceat etc. G.

Rom. quod ipsum non dissimulatione et silentio praeterii. H.

Genuinus ordo libri Romani. S.

4 nec conveniunt) *Malim, ne conveniunt: prima vocis posterioris litera temere adhaesisse videtur praecedenti. G.

Dubito de necessitate mutationis. Nec — quidem hic est et ne — quidem. S.

faciendi aliquid etc.) Rom. faciendi aliquid non faciendive. H.

cum hominum ipsorum) Rom. cum ipsorum hominum. Deinde conditio mutatur, σολοικως. H.

5 quibus ex causis) Rom. Quibus ex causis. Hic novae sententiae initium, idque et Ald. voluit. H.

Post censendi plene distinguendum. S.

in parte etc.) Rom. in partes consilii tui ponere, quid ipse. H.

quod ipse fecissem) Hic abruptum, et ipsum consilium in il-

XXVIII.

Excusationem illius admittit; fructus quos miserat, moderandos in posterum, denuntiat.

C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Scio, quae tibi causa fuerit impedimento, quo minus praecurrere adventum meum in Campaniam posses: sed, quamquam absens, totus huc migrasti. Tantum mihi copiarum tam urbanarum quam rusticarum nomine tuo oblatum est, quas omnes improbe quidem, accepi tamen. Nam me tui, ut ita facerem, rogabant; et verebar, ne et mihi et illis irascereris, si non fecissem. In posterum, nisi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiam tuis denuntiavi, si rursus tam multa adtulissent, omnia relatu-ros. Dices, oportere me tuis rebus ut meis uti: etiam; sed perinde illis ac meis parco. Vale.

XXIX.

Quadratum monet tum Thraseae dicto, tum suo exemplo, quae causae agenda sint.

C. PLINIVS QVADRATO SVO S.

Avidius Quietus, qui me unice dilexit, et, quo non minus gaudeo, probavit, ut multa alia Thra-

lud tempus reiicit, quo coram suadere possit. Hinc confirmatur emendatio supra proposita; in verbis coram indicabo. G.

XXVIII, 1 tam urbanarum quam rusticarum. Sic et Rom. H.

Medic. qua urbanarum, qua rusticarum. quod verum puto; recepitque Cortius cum Gierigio. Vid. Drakenb. ad Liv. 2, 35, 4. S.

quas omnes etc.) Rom. quas omnes improbe, accepi tamen, ut et Ald. Infra epist. XXVIII. 3.

Ad haec ego genera causarum, ambitiose fortasse, addam tamen. Lib. VII. ep. XXX. 4. Quibus ex causis precario studeo: studeo tamen. Lib. VIII. epist. XXV. 3. Nunc me rerum actus modice, sed tamen distringit. Fortasse scripsit improbe accepi, accepi tamen. H.

2 ego adhibebo etc.) Rom. ego adhibebo: tuis denuntiavi. H.

XXIX, 1 ut multa alia etc.) Rom. ut multa alia (fuit enim Thraseae familiaris) ita hoc saepe. H.

seae (fuit enim familiaris) ita hoc saepe referebat, praecipere solitum, suscipiendas esse causas, aut amicorum, aut destitutas, aut ad exemplum pertinentes. Cur amicorum? Non eget interpretatione. Cur destitutas? Quod in illis maxime et constantia agentis et humanitas cerneretur. Cur pertinentes ad exemplum? Quia plurimum refert, bonum an malum induceretur. Ad haec ego genera causarum, ambitiose fortasse, addam tamen claras et illustres. Aequum enim est agere non nunquam gloriae et famae, id est, suam causam. Hos terminos, quia me consuluisti, dignitati ac verecundiae tuae statuo. Nec me praeterit, usum et esse et haberi optimum dicendi magistrum. Video etiam, multos parvo ingenio, literis nullis, ut bene agerent, agendo consequutos. Sed et illud, quod vel Pollionis, vel tanquam Pollionis accepi, verissimum experior: *Commode agendo factum est, ut saepe agerem: saepe agendo, ut*

aut destitutas etc.) Rom. aut destitutas ad exemplum pertinentes, sine aut, quod vero necessarium est. H.

destitutas) periculosas et derelictas ab aliis propter difficultatem et alia incommoda. Ergo qui has nihilominus suscipit, constantiam simul et humanitatem ostendit, illam, quia nullum periculum, nullam molestiam metuit, hanc, quia putat amicos [non hos solum, sed omnino alios. S.] etiam cum invidiae periculo, et commodorum iactura defendendos et adiuvandos esse. E.

ad exemplum pertinentes) h. e. utiles lecturis vel auditoris exempli instar. E.

Immo maius quiddam indicatur. Explicat mox ipse Plinius. S.

2 Quia plurimum refert) Sic et Rom. Ald. referet, pro referret, quod merito revocatum est. H.

A Cortio, quem Gierigius iure sequitur. Miror, Gesnerum refert ferre potuisse. S.

bonum an malum induceretur) Rom. bonum an malum diceretur, corrupte. H.

3 Aequum enim est) Praeferret hic ordo: Aequum est enim. Mox gloriae, famae, genitivi sunt. S.

gloriae et famae etc.) Rom. gloriae et famae idem dignitati ac verecundiae tuae statui. Multa omissa sunt, quia, ut Cortius putat, in libris fuit: id est [ex hoc factum idem] suam causam. Hos terminos, quia me consuluisti, item dignitati ac verecundiae tuae statuo. Ita apparet, quae omisionis causa fuerit. H.

4 usum et esse et haberi) Rom. usum esse et haberi. H.

5 vel tanquam etc.) Rom. vel tanquam Pollionis tanquam verissimum. H.

minus commode: quia scilicet assiduitate nimis facilitas magis quam facultas, nec fiducia, sed temeritas, paratur. Nec vero Isocrati, quo minus haberetur summus orator, offecit, quod infirmitate vocis, mollitie frontis, ne in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, scribe, meditare, ut possis, quum voles, dicere; dices, quum velle debebis. Hoc fere temperamentum ipse servavi. Non nunquam necessitati, quae pars rationis est, parui. Egi enim quasdam a senatu iussus, quae tertio in numero fuerunt ex illa Thraseae divisione, hoc est, ad exemplum pertinentes. Adfui Baeticis contra Baebium Massam. Quaesitum est, an danda esset inquisitio: data est. Adfui rursus iisdem querentibus de Caecilio Classico. Quaesitum est, an provinciales, ut socios ministrosque proconsulis, plecti oporteret: poenas luerunt. Accusavi Marium Priscum; qui lege repetundarum damnatus, utebatur clementia legis, cuius severitatem immanitate criminum exceperat: relegatus est. Tuitus sum Iulium Bassum, ut incustoditum nimis et incautum, ita minime malum: iudicibus acceptis in senatu remansit. Dixi proxime pro Vareno, postulante, ut sibi invicem

facilitas magis etc.) Rom. *facilitas magis quam doctrina, nec fiducia.* H.

6 *offecit, quod etc.*) Rom. *effecit, quod infirmitate vocis, mollitia frontis.* H.

mollitia frontis) timiditate; quod in fronte hominis manifesta animi, praecipue pudoris vel impudentiae indicia esse putantur. Cicero in Isocrate *pudorem et timiditatem ingenuam* dixit. E.

dices, quum velle debebis) Rom. *dices cum velle debebis.* H.

7 *quae tertio etc.*) Rom. *quae tamen in numero fuerunt ex illa Thraseae divisione, hoc*

est. Cellariana lectio a Casubono excogitata est. H.

Non debebat eam Gesnerus retinere. Unice verum, quod liber Romanus cum ceteris omnibus exhibet. *fuerunt* scilicet, aliquot. S.

Adfui Baeticis) Vid. 3, 4, 4. et 7, 33. de *Caecilio Classico* 3, 4, 2. de *Mario Prisco* 2, 11. de *Iulio Basso* 4, 9. pro *Vareno* 5, 20. G.

10 *ut incustoditum etc.*) Rom. *ut incustoditum et minus cautum.* H.

Vera haec lectio videtur. S.

11 *invicem vocare testes*) Sic et Rom. H.

Praestat aliorum librorum *evo-*

vocare testes liceret: impetratum est. In posterum opto, ut ea potissimum iubeam, quae me deceat vel spontè fecisse. Vale.

XXX.

Profoceri villae durum et laboriosum hominem praeficiendum esse suadet.

C. PLINIVS FABATO SVO S.

Debemus, me Hercule, natales tuos perinde ac nostros celebrare, cum laetitia nostrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia et cura hic hilares, a iustis securi sumus. Villa Camilliana, quam in Campania possides, est quidem vetustate vexata; ea tamen, quae sunt pretiosiora, aut integra manent, aut levissime laesa sunt. Attendimus ergo, ut quam saluberrime reficiantur. Ego videor habere multos amicos, sed huius generis, cuius et tu quaeris et res exigit, prope neminem. Sunt enim omnes togati et urbani: rusticorum autem praediorum administratio poscit durum aliquem et agrestem, cui nec labor ille gravis, nec cura

care, quod verbum de hac re proprium. S.

ut ea potissimum etc.) Rom. ut potissimum iubeant, quod me deceat. H.

XXX, 1 natales tuos) dies subaudiendos esse, tam manifestum est, ut mirer, Curtium de loco natali intelligere potuisse. S.

2 vexata) Per quendam σύμφρασιον iucunda et venusta metaphorā vexatam dicit villam multis partibus caducam, et labantem aedificiorum ruinam minitantium vetustate. Ratio dicendi vere Pliniana, h. e. venusto ingenio apta et digna. E.

Caducam et labantem villam aedificisque ruinosa Secundus non

dicit. Villa vetustate vexata h. l. nihil amplius quam cui anni aliquid detrimenti attulerunt. S. ea tamen etc.) Rom. et tamen quae sunt pretiosiora. H. 3 Attendimus ergo) Rom. Attendemus ergo. H.

Praefero hanc lectionem, quae item aliorum librorum est. Refectio villae futura erat, cum haec Plinius scriberet. S.

quam saluberrime) quam minimis impensis: quod fieri poterat, quia pretiosiora, i. e. quorum refectio magnam erat pecuniam abstulitura, vix aut ne vix quidem laesa erant. S.

sed huius generis, cuius) Rom. sed eius generis, cuius. H.

lordida, nec tristis solitudo videatur. Tu de Rufo honestissime cogitas: fuit enim filio tuo familiaris. Quid tamen nobis ibi praestare possit, ignoro; velle plurimum, credo. Vale.

XXXI.

Quid Centum Cellis in secessu principis peractum sit egregie, enarrat, simulque loci situm et munitionem describit.

C. PLINIVS CORNELIANO SVO S.

Evocatus in consilium a Caesare nostro ad Centum Cellas (hoc loco nomen) longe maximam cepi voluptatem. Quid enim iucundius, quam principis iustitiam, gravitatem, comitatem in secessu quoque, ubi haec maxime recluduntur, inspicere? Fuerunt variae cognitiones, et quae virtutes iudicis per plures species experirentur. Dixit caussam Claudius Ariston, princeps Ephesiorum, homo munificus, et innoxie popularis: inde invidia, et ab dissimillimis delator immissus: itaque absolu-

5 *Quid tamen nobis ibi) Sic et Rom. Postremo, velle plurimum, credo, quod minus absonum est, quam Cortio videtur. Credebat id Fabato. H.*

Cort. velle plurimum, scito. S.

XXXI, 1 *hoc loco nomen) Forte illo tempore Centum Cellarum nomen demum accepit: alioqui supervacua, et glossae similia mihi viderentur tria ista verba. Civitas vecchta eo loco hodie esse, docent Geographi. Vid. viri docti ad Rutilii itin. 1, 237. G.*

2 *ubi haec maxime recluduntur) Magis enim in secessu, quam in hominum frequentia apparet, num quis vere sit iustus, gravis, comis, an iustitiam, gravitatem, comitatem simulet. S.*

3 *Claudius Ariston) Sic et Rom. Postea, innoxiae popularitatis. H.*

*innoxie popularis) *Sic ex libris Cortius: sed nec damnaverim alterum, innoxiae popularitatis. G.*

*ab dissimillimis) *i. e. pessimis, ut ipse erat optimus. Liceat enim nobis retinere vulgatam ab Aldo aliisque lectionem. Cortius ex libris antiquis et dissimillimis dissimilis del. immissus. Si omnino bis ponere iuvat adiectivum, malim, ab dissimillimis dissimilis delator immissus: vel ita, ab dissimillimis his similis delator im. Potest etiam sic dedisse Secundus, et dissimillimus del. im. G.*

Rom. et a dissimilibus. H.

4tus vindicatusque est. Sequenti die audita est Galitta, adulterii rea. Nupta haec tribuno militum, honores petituto, et suam et mariti dignitatem centurionis amore maculaverat: maritus legato consulari, ille Caesari scripserat. Caesar, excuffis probationibus, centurionem exauctoravit, atque etiam relegavit. Supererat crimini, quod nisi duorum esse non poterat, reliqua pars ultionis: sed maritum, non sine aliqua reprehensione patientiae, amor uxoris retardabat; quam quidem, etiam post delatum adulterium, domi habuerat, 6 quasi contentus aemulum removisse. Admonitus, ut perageret accusationem, peregit invitus. Sed illam damnari, etiam invito accusatore, necesse erat: damnata, et Iuliae legis poenis relicta est. Caesar et nomen centurionis, et commemorationem disciplinae militaris sententiae adiecit, re omnes eiusmodi causas revocare ad se videretur. 7 Tertio die inducta cognitio est, multis sermonibus et vario rumore iactata, de Iulii Tironis co-

4 *Galitta, adulterii rea*) Rom. *Galicia adulterii rea.* H.

legato consulari) Qui ex Consularu legionibus omnibus praest, ut distinguatur ab singularum legatis praetoriis. Iam laudavit Cellarius Liplum de mil. Rom. 2, 11. qui ex Dione lib. 52. et 53. explicat. G.

5 *crimini*) adulterio, quod necessario inter duas personas erat, *reliqua pars ultionis supererat*, scil. ut et Galitta puniretur. E.

reprehensione patientiae) Merito enim patientia mariti adversus uxorem adulterii ream suspecta erat. Forte lenonem ipsum maritum putabant. E.

6 *Iuliae legis poenis*) De quibus multum disputatum est, antequam integrae ederentur Pauli sententiae receptae, in quibus 2, 26, 12. ista habentur: *Adulterii convictas mulieres dimidia parte dotis, et tertia parte ho-*

norum, ac relegatione in insulam, placuit coërceri. G.

Rom. et legis Iuliae poenis relicta est. H.

no omnes eiusmodi causas) si iure Principis id fecisset. Scilicet Augusti exemplum secutus rem militarem sibi vindicavit in solidum; reliquarum rerum nomen certe et usum Senatui reliquit. G.

Difertius Buchnerus: „Tuendae „disciplinae militaris propria Imperatoris cura est: quae cum „centurionis adulterio violata esset, eius cognitio ad Traianum „pertinebat. Hoc itaque in sententia, quam pronunciarat, allegaverat Traianus: ne omnes „in universon huiusmodi causas „[i. e. adulteria] suas cognitionis „facere videretur.“ S.

7 *rumore iactata* etc.) Rom. *rumore iactata Iulii Tironis codicillis.* H.

dicillis, quos ex parte veros esse constabat, ex parte falsi dicebantur. Substituebantur crimini 8 Sempronius Senecio, eques Romanus, et Eurythmus, Caesaris libertus et procurator. Heredes, quum Caesar esset in Dacia, communiter epistola scripta, petierant, ut susciperet cognitionem: susceperat. Reversus diem dixerat: et, quum ex 9 heredibus quidam, quasi reverentia Eurythmi, remitterent accusationem, pulcherrime dixerat, *Nec ille Polycletus est, nec ego Nero*. Indulserat tamen petentibus dilationem; cuius tempore exacto, confederat auditurus. A parte heredum intrave- 10 runt duo: omnino postularunt, ut omnes heredes agere cogentur, quum detulissent omnes, aut sibi quoque desistere permitteretur. Loquutus est 11 Caesar summa gravitate, summa moderatione: quumque advocatus Senecionis et Eurythmi di-

Nostrum Casubonus excogitavit: nec displicet. Susceperat Traianus cognitionem, cum in Dacia esset. Notissima igitur erat, priusquam induceretur: cumque de causa varius rumor esset, poterat uique multis sermonibus iactari. S.

8 *Substituebantur crimini*) subiiciebantur, in crimen vocabantur: sic Celsus l. 30. §. de oper. libert. (38, 1.) *Et fere ea mens est personam arbitrio substituendum, ut, quia sperent eum recte arbitraturum, id faciant* etc. Et Ulpianus l. 2. §. de admin. rer. ad civit. (50, 8.) §. 11. *Cum postertor locatio solidae praestationi rei publicae sam substituerit*. Quo utroque loco *substituere* haud dubie est *subdicere*. G.

9 *diem dixerat*) Sic et Rom. H.

Al. *item dederat*, quod cum Cortio et Gierigio verum puto. S. *quasi reverentia* etc.) Rom. *quasi reverentia, Eurythmo mitterent accusationem*. H.

Legendum, ut alii habent, *quasi*

reverentia Eurythmi, ommitterent accusationem. S.

Polycletus) Potentissimus Neronis libertus, de quo laudavit Cellarius Tac. Annal. 14, 39. Hist. 1, 37. ac 2, 95. De moderatione Traiani circa libertos suos noster Paneg. c. 88. G.

Sensus ergo sententiae Traiani hic est: non ego sum alter Nero, qui libertis suis, ut Polycleto, quicquid ipsis libuisset, et quas-cunque rapinas, nimis negligenter permitteret. E.

Rom. *Nec ille Poliphagus est, nec ego Nero*. H.

10 *A parte heredum* etc.) Interpungendum puto: *A parte heredum intraverunt duo omnino: postularunt* etc. Notus usus adverbii *omnino* numeralibus iuncti. Caesar de B. G. 4, 38. *Et duas omnino civitates ex Britannia obsides miserunt: reliquae neglexerunt*. Cicero de Fin. 5, 8. in. *iunctae autem et duplices expositiones summi boni tres omnino fuerunt: nec vero plures — esse poterunt*. S.

xisset, suspicionibus relinqui reos, nisi audirentur; *Non curo*; inquit, *an isti suspicionibus relinquatur*: ego relinquer. Dein, conversus ad nos: *Ἐπίσταθε, quid facere debeamus? Isti enim queri volunt, quod sibi licuerit non accusare.* Tum ex consilii sententia iussit denuntiari heredibus omnibus, aut agerent, aut singuli approbarent caussas non agendi, alioqui se vel de calumnia pronuntiatum. Vides, quam honesti, quam severi dies: quos iucundissimae remissiones sequebantur. Adhibebamur quotidie coenae: erat modica, si principem cogitares. Interdum ἀγοάματα audiebamus: interdum iucundissimis sermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis (quam diligens in Caesare humanitas!) xenia sunt missa. Sed mihi, ut gravitas cognitionum, consilii honor, suavitas simplicitasque convictus, ita locus ipse periucundus fuit. Villa pulcherri-

12 *Ἐπίσταθε, quid facere debeamus*, Rom. *Ἐπίσταθε quid facere debeamus.* H.

Abusus linguae Graecae in iudicij coram consilio vix ferendus, quantumvis Romani in sermonibus epistolisque Graeca frequentarint. Quis nostram ferret iudicem consiliarios sic alloquentem: *Savez-vous, was wir zu thun haben?* S.

quod sibi licuerit non accusare) Acute. Licuerat accusatoribus non accusare, ab initio: nunc, postquam detulerunt nomina, non licet. Si queruntur ergo, se ad accusandum cogi, re ipsa hoc queruntur, quod male sua libertate usi fuerint. Si tamen nimis argutum hoc videatur, geminamus negandi adverbium, hoc modo, *quod sibi non licuerit non accusare*: ita plane difficultatem non habebit. Iam enim non licet ipsis non accusare, h. e. revocare accusationem, ne Principi eam condonasse videantur. G.

Nisi Plinius scripsit: *quod sibi non licuerit accusare.* S.

Tum ex consilio etc.) Rom. *Tum ex consilii sententia iussit denuntiari heredibus omnibus, aut agerent, aut singuli probarent.* H.

13 *iucundissimae remissiones*) Rom. *iucundissima remissiones.* H.

si principem cogitares) Rom. *si principem cogites.* H.

ἀγοάματα) Usu hic Latini solenni: alio Graeci fere usurpant, qui tamen etiam de hominibus dicunt. Locis ab H. Stephano Thes. L. Gr. I. col. 295. B. collectis add. Diodor. Sicul. Exc. de Virt. et Vit. p. 583. Vessel. *περίημι πάντα τὸν πόρον, προπόσεις λαμβάνων ὄρθος, καὶ τοῖς ἀγοάμασι προσναίξων.* S.

14 *Summo die — diligens*) Rom. *Summo vespert abeuntibus nobis, quam diligens.* H.

Vespert profectum a glossatore, qui summo die interpretari vellet. S.

ma cingitur viridissimis agris: imminet litori, cuius in sinu fit cum maxime portus. Huius sinistrum brachium firmissimo opere munitum est; dextrum elaboratur. In ore portus insula adfurgit, quæ 16 illatum vento mare obiacens frangat; tutumque ab utroque latere decursum navibus præstet. Adfurgit autem arte visenda. Ingentia saxa latissima navis provehit: [contra,] hæc alia super alia deiecta ipso pondere manent, ac sensim quodam velut aggere construuntur. Eminent iam et apparet 17 faxeum dorsum: impactosque fluctus in immensum elidit et tollit. Vastus illic fragor, canumque circa mare. Saxis deinde pilæ adiiciuntur, quæ procedenti tempore enatam insulam imitentur.

15 *fit cum maxime portus*) *Lectio a Cortio restituta e libris. Vulgo, *cutus in sinu quam maximus portus velut amphitheatrum*. Ultima verba glossam putat ex Rutilii itin. 1, 239. ubi de hoc portu, *Molibus*, inquit, *aetherium concluditur amphitheatrum*: reliquam mutationem ortam ex ignorato usu *vis* cum maxime, quem docet index noster, et hic stabiliunt, quæ proxime sequuntur, unde intelligimus nimirum *eo ipso tempore*, hoc est *cum maxime*, elaboratum esse in portu. G.

Rom. *cutus in sinu portus velut amphitheatrum*. H.

16 *In ore portus insula adfurgit*) Rom. *In ore insula adfurgit*. H.

[*contra,] hæc*) *Vix dubito, corruptum esse illud *contra*: certe mihi ignorabile est: et cum sine illo sententia mihi videatur planior, interim uncis coercere ausus sum, dum, quid illo faciamus, decernatur. Non multum iuvat Cortius, cum observat, aut *contra* portum provehi, aut *contra* eum delecti saxa: neutrum enim a me intelligi fateor, certe, quid opus sit ea præpositione, non comminiscor. In mentem venie-

bat sic legete *quadra* i. e. quadrata hæc saxa alia super alia etc. Cui compendia et notæ librariorum non ignota sunt, ille dabit nobis, potuisse *quadra* in *contra* mutari, vocem inolentiorum, bonam tamen, in notiorum. Quin *saxa quadrata* huic rei sint aptissima, quæ facilius sibi applicentur, moveantur difficilius, dubitari nulla ratione potest. G.

Ego aliquando sic coniciebam: *pondera hæc alta super* etc. Saltem hoc res et sensus patitur, et hoc ipsum *pondera* — *ipso pondere suo manent*, quod aliquid ex lusu quodam acuminis habet, Plinianum mihi esse videbatur. E.

17 *Saxis pilæ adiiciuntur*) i. e. structuræ in lateribus mollis ex caementis, calce, et pulvere Puteolano, quas discretissime describit Vitruvius 5, 12. Cum enim illa ex pulvere Puteolano structura hoc habeat, ut in aqua magis magisque indurescat, moles ejusmodi paulatim in saxosæ insulæ naturam mutabitur. G.

Conf. Virgil. Aen. 9, 710. Iqq. *Qualis in Euboico Batarum litore quondam Sæxea pila cadit; magnis quam molibus ante Constructam ponto iaciunt*. S.

Habebit hic portus etiam nomen auctoris, eritque vel maxime salutaris. Nam per longissimum spatium litus importuosum hoc receptaculo utetur. Vale.

XXXII.

Nubenti Quintiliani filiae dono offert L millia nummum.

C. PLINIUS QUINTILIANO SVO S.

Quamvis et ipse sis continentissimus, et filiam tuam ita institueris, ut decebat filiam tuam, Tutilii neptem; quum tamen sit nuptura honestissimo viro, Nonio Celeri, cui ratio civilium officiorum necessitatem quandam nitoris imponit; debet, secundum conditiones mariti, veste, comitatu (quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen) instrui. Te porro animo beatissimum, modicum facultatibus scio. Itaque partem oneris tui mihi

nomen auctoris) Traiani portus aliquamdiu dicitur est, sed *Centum Cellarum* nomen mox rediisse, vel Rutilii loco citato constat. Accidit hic Traiano, quod saepe alius, ut desideratam gloriam posteris invidiant, qui propter frequentes ipsius in muris publicorum operum titulos *herba partetaria* a Constantino M. dicitur sit, teste Aur. Vict. Epit. 41, 13. Add. Ammian. Marcell. 27, 5. p. 523. G.

Rom. *Hic portus habet etiam nomen auctoris, eritque maxime salutaris.* H.

Bene Cortius ex libris suis: *Habebit hic portus, et iam habet nomen auctoris.* Idem recepit Giergius. S.

XXXII, 1 ut decebat — neptem) Sic et Rom. H.

Alter verborum ordo e libro Mediceo enotatus, ut *decebat tuam filiam, T. n., oppositio-*

nem iuvat, ideoque praesertendus videtur. S.

secundum conditiones etc.) Rom. *secundum conditiones mariti vestis, comitatu augeri, quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen et instruitur.* H.

Placet haec lectio, quae item aliorum librorum est. Praeterea cum Cortio et Giergio scribendum, libris praesentibus, *conditionem.* Pluralem hoc sensu vix reperias. S.

2 modicum facultatibus) Non pro rhetore: nam sic dives erat Fabius. vid. Iuven. 7, 188. sq. Verum pro genero, viro splendido, et forte Hispaniae Praefide, quod coniiciunt viri docti eum esse, de quo Martialis 7, 51. vid. Praef. Quintil. §. 9. 11. G. Add. Gesner. ad Quintil. l. l.

partem oneris tui mihi vindico) Rom. *partem oneris tui vindico mihi.* H.

vindico, et tanquam parens alter puellae nostra confero quinquaginta millia nummum: plus collaturus, nisi a verecundia tua sola mediocritat munusculi impetrari posse confiderem, ne recusa res. Vale.

XXXIII.

Triumphat oratione sua, pro Accia apud centumviro habita, cuius artes detegit.

C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Tollite cuncta, inquit, coeptosque auferte labores Seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri iube et accipe orationem meam, ut illi arma, divinam Num superbius potui? Revera, ut inter meas pulchram. Nam mihi satis est certare tecum Est haec pro Accia Variola, et dignitate personae et exempli raritate, et iudicii magnitudine insignis. Nam femina splendide nata, nupta praeto-

alter) Exciderat in edit. Gesneriana, negligentia, puto, operarum. Itaque addidi. S. Impetrari posse considerem) Rom. impetrare posse considerem. H.

Verum hoc videtur. Muratum, ni fallor, quod pronomini ellipsis offenderet. Sed haec nihil habet duri aut insoliti: quanquam librariis fere adeo displicuit, ut nunc pronomem infererent, nunc, ut hoc loco, passivum pro activo scriberent. S.

XXXIII, 1 *Tollite cuncta)* Verba Vulcani Aen. 8, 439, quibus ceteris sepositis arma Aeneae parare iubet suos Cyclopas. G.

coeptosque auferte labores) Ita et liber Rom. H.

Et qui non? Videtur Heusingerus respexisse ad varietatem lectionis in codicibus Virgilianis repertam. S.

Seu scribis etc.) Seu scribis aliquid, seu legis, tolli auferri iube, et accipe orationem meam, ut illi arma, divinam; (num superbius potui? re vera, ut inter meas pulchram. Ita, meo quidem iudicio, interpungendum est, servandumque ut illi arma, quod Cortius mutavit. H.

Mutavit item Giergius, cum Cortio scribens *ut illa arma Perperam*. Romanus Cyclopiibus, lectio orationis fabricationi armorum comparatur. *Accipe orationem meam*, scil. legendam *ut illi arma*, scil. fabricanda. S.

ut inter meas) Haec verba plane corrigunt, et ad modestiam revocant, si quid praecedens iocus habere arrogantiae videbatur. Habent enim eam vim, *quatenus inter meas pulchra esse potest oratio, vel, modo possit meum quiddam pulchrum vocari. G.*

rio viro, exheredata ab octogenario patre, intra undecim dies, quam ille novercam ei, amore captus, induxerat, quadruplici iudicio bona paterna 3repetebat. Sedebant iudices centum et octoginta: tot enim quatuor consiliis conscribuntur: ingens utrinque advocatio, et numerosa subsellia: praeterea densa circumstantium corona latissimum iudicium multiplici circulo ambibat. Ad hoc, stipatum tribunal, atque etiam ex superiore basilicae parte, qua feminae, qua viri, et audiendi, quod erat difficile, et, quod facile, visendi studio imminebant. Magna expectatio patrum, magna 5filiarum, magna etiam novercarum. Sequutus est varius eventus. Nam duobus consiliis vicimus, totidem victi sumus. Notabilis prorsus res et mira: eadem in causa, iisdem iudicibus, iisdem advocatis, eodem tempore tanta diversitas accidit

2 intra undecim dies etc.) Rom. intra XI. dies quasi ille novercam ei captus induxerat. Omissum amore. H.

novercam ei—induxerat) Sic Graeci, *μητρικὴν τοῖς τέχναις ἐνόησαν, ἐμισύησαν*. vid. Wessel. ad Diod. Sic. T. I. p. 485. sq. S. quadruplici iudicio) Centumvirali. Vid. supra 1, 5, 4 et 1, 18, 3. Add. Quintil. 12, 5, 6. G.

3 conscribuntur) colliguntur Cort. describuntur Schreiterus in Sacramentor. antiquitatibus pag. 21. G.

Rom. quattuor consiliis colliguntur: ingens utrinque advocatorum: numerosa subsellia praestantium corona. H.

densa—ambibat) Si quis tiro non satis sciat, quid sit in elocutione *τὸ νεγλεγγὸν* vel *νεγίτρον*, ex ingenii ubertate nasci solitum, a quo Plinius, quamvis alioqui aetatem suam moderatione superans, tamen non semper sibi cavere potuit, is ex hoc loco cognoscat, in quo singula verba notionem *ambitus* vel *magnitu-*

dinis quasi inculcant lectoribus. E.

4 et audiendi etc.) Rom. et audiendi, quod difficile, et visendi studio imminebant. Desunt quod facile. H.

Erat ante difficile in plurimis libris, etiam in Brummerianis, desest, expunxitque Corvius. Nec ego desidero. S.

magna etiam novercarum) Rom. magna novercarum, sine etiam. H.

5 Notabilis prorsus res) Ita et Rom. In Ald. res omissa est. E.

eodem tempore etc.) Rom. eodem tempore tanta diversitas. Accidit casu, quod non casus videtur. An ergo ita legendum? Notabilis prorsus et mira, eadem in causa, iisdem iudicibus, iisdem advocatis, eodem tempore, diversitas. Accidit casu, quod victa est noverca, ipsa heres ex parte sexta; victus Suberinus. Ex glossa accessit res, postquam prisca interpunctio perturbata est, ideoque eam vocem Aldus exclusit: ex eadem glossa

casu quidem, sed non ut casus videretur. **Victa** 6 est noverca: ipsa heres ex parte sexta. **Victus** Suberinus; qui exheredatus a patre singulari impudentia alieni patris bona vindicabat, non ausus sui petere. Haec tibi exposui, primum, ut ex epistola scires, quae ex oratione non poterat: deinde, (nam detegam artes) ut orationem libentius legeres, si non legere tibi, sed interesse iudicio videreris: quam, sit licet magna, non despero gratiambrevissimae impetraturam. Nam et copiosa rerum, et arguta divisione, et narratiunculis pluribus, et eloquendi varietate, renovatur. Sunt multa (non audeam nisi tibi dicere) elata, multa pugnancia, multa subtilia. **Intervenit** enim acribus 9 illis et erectis frequens necessitas computandi, ac paene calculos tabulamque poscendi, ut repente in privati iudicii formam centumvirale vertatur. **Dedimus** vela indignationi, dedimus 10 irae, dedimus dolori; et in amplissima causa, quasi magno mari, pluribus ventis sumus vecti.

illa quoque adiecta sunt non casus videtur, quod in margine aliquis adscripserat, posteaque varie mutarunt librarii. *H.*

6 *Suberinus*) Hic videtur fuisse privignus octogenarii senis, filius mulieris, quam ille novercam Acciae Variolae filiae suae induxit, qui iam pro sua matre ageret. *G.*

8 *pugnancia*) Interpretantur acria, vehementia, contentiosa, fortia: quod firmiter libri, in quibus legitur *pugnacia*. Sed mihi videbantur *pugnancia* hic intelligi illud genus acuminum, quae ex contrariis constant, *enthrymomata* vocant rhetores. Vid. Quintil. 5, 10, 2. ii. 8, 5, 9. *G.*

elata — subtilia) His nempe illam *eloquendi varietatem* praestitit. *Elata* et *pugnancia*, quae mox acria et erecta dicit, habent vim, acrimoniam, et vehementiam dicendi oratoriam, et quendam spiritum. Huc illa perti-

nent: *dedimus vela indignationi, irae, dolori* etc. *Subtilia* autem sunt, exilia, tenuia, quae sunt de rebus vulgaribus, nec oratorium oratum, nec vehementiam in dicendo admittunt; quo pertinet illa, quam commemorat, *necessitas computandi, ac paene calculos tabulamque poscendi*. Plura dedimus de hoc subtilitatis sensu et usu in Lexico technol. rhet. lat. p. 385. *E.*

9 *Intervenit enim* etc.) Rom. *Intervenit acribus illis et erectis*, sine enim, quod nemo desiderabit. *H.*

in privati iudicii) Quo v. g. pater familias cum villico rationes putat: nam alio intellectu centumviralia iudicia sunt privata, h. e. de re privata et familiarum, et a publicis differunt. *G.*
10 *sumus vecti*) Rom. *sumus erecti*. *H.*

11 In summa, solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem (iterum dicam) praecipuam, ut inter meas, *ὡς ὑπὲρ Κτησιφώντος* esse. An vere, tu facillime iudicabis, quia tam memoriter tenes omnes, ut conferre cum hac, dum hanc solam legis, possis. Vale.

XXXIV.

Maximi munus gladiatorium in funere uxoris commendat; dolet autem pantheras tardius advenisse.

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

Recte fecisti, quod gladiatorium munus Veronen-
sibus nostris promisti; a quibus olim amaris,
suspiceris, ornaris. Inde etiam uxorem carissi-
mam tibi et probatissimam habuisti; cuius memo-
riae aut opus aliquod, aut spectaculum, atque
hoc potissimum, quod maxime funeri, debebatur.
2 Praeterea, tanto consensu rogaberis, ut negare

11 *ὡς ὑπὲρ Κτησιφώντος*) Qua Ctesiphontem, et decretam tibi ab illo coronam defendit, quam, quod regina orationum Demosthenis iudicaretur, una cum adulatione Aeschini Latine translulerat Cicero. Vid. supra 1, 2, 1. G.

Rom. iterum dicam, ut inter meas, *ὡς ὑπὲρ Κτησιφώντος* esse. Cum MSS. Rom. hic consentit optime. Vulgata lectio interpolata est. H.

XXXIV infer. Rom. MAXIMO APHRICANO. H.

1 Recte fecisti etc.) Rom. Recte fecisti, qui gladiatorum munus. H.

Veronen-sibus nostris) Sicut 1, 16, 5. Catullum suum vocat, tum propter Comi patriae suae viciniam, tum quod avunculus,

Plinius maior, Veronen-sis esset. G.

Immo nostris est, quibuscum nobis necessitudo intercedit. Plinius quidem maior an Veronen-sis fuerit, ambigunt. Sunt qui pro Novocomeni habeant. S.

aut opus aliquod) Monumentum sepulcri, templum, quo servatur memoria: ab opere diversum spectaculum, ludi cuiuscunque generis; potissimum vero hoc debebatur, quia debebatur funeri; in funeribus autem ludos fuisse editos, vel ex Terentianis didascaliiis satis constat. G.

Rom. cuius memoriae a te opus aliquod, maxime funebre, debeatur [pro debebatur]. Praeterea tanto consensu. Ex vulgata haec ita supplere licet: cuius memoriae a te opus aliquod, aut spectaculum, maxime funebre, debebatur. H.

non constans, sed durum videretur. Illud quoque egregium, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. Nam per haec etiam magnus animus ostenditur. Vellem Africanæ, quas coëme-³ras plurimas, ad praefinitum diem occurrissent: sed licet cessaverint illae, tempestate detentae, tu tamen meruisti, ut acceptum tibi fieret, quod quominus exhiberes, non per te sietit. Vale.

2 non constans) Videtur enim alioqui constantis viri esse, negare populo crudelem adeo voluptatem, in qua nihil sit, quod delectare virum sapientem possit. Vide sapientissimam Ciceronis ad Marium epistolam fam. 7, 1. G.

Illud quoque egregium) Rom. illud quoque egregie, ut in scriptis est. H.

Recepit Cortius: item Giergius. Bene. Nostrum a glossatoris manu profectum. S.

liberalis in edendo) Ut Pagn. 33, 2. Quam deinde in edendo liberalitatem — exhibuit etc. G.

magnus animus ostenditur) Rom. animus magnus ostenditur. H.

3 Africanæ) pantherae, ex Africa advectae ad spectaculum. v. Plin. H. N. 8, 18. E.

Cf. Ciceron. epist. ad Coelium 2, 11. Livius 44, 18, 8. Etiam magnificentia crescente notatum est, ludis circensibus P. Cornelii Scipionis Nasicae et P. Lentuli aedilium curulium sexaginta tres Africanas, et quadraginta urfos et elephantes iussisse. ubi vid. interpr. S.

ad praefinitum diem occurrissent) Rom. ad praefinitum diem accurrissent. H.

LIBER SEPTIMVS

I.

Aegrotantem hortatur, ut valetudinem patienter ferat, suoque exemplo docet medicis obtemperare.

C. PLINIUS RESTITUTO SVOS.

Terret me haec tua pertinax valetudo, et, quamquam te temperantissimum noverim, vereor tamen, ne quid illi etiam in mores tuos liceat. ² Proinde moneo, patienter resistas. Hoc laudabile, hoc salutare. Admittit humana naturá, quod suadeo. Ipse certe sic agere sanus cum meis ³leo: *Spero quidem, si forte in adversam valetudinem incidero, nihil me desideraturum vel pudore vel poenitentia dignum: si tamen superaverit morbus, denuntio, ne quid mihi detur, nisi permit-*

I, 1 *in mores tuos liceat*). Absinentiam, moderationem, patientiam tuam expugnet, et vitia inducat contraria. G.

² *Admittit humana natura*) Alioqui frustra suaderem. Post argumenta ab *honesto* et *utili*, ut vocant, subiungit etiam a *possibili*, idque ita esse, suo exemplo ostendit: vel potius, ut suum exemplum laudare queat, hoc praefruit. *Ceterum interpunxi ante haec verba, quae adhuc nulla nota discreta fuerant. Et video iam monuisse Cortium, ita distinguendum esse, ut agnoscamus Plinium. G.

cum meis) Non opus erat hic monere intelligi familiares, servos praesertim, aegrotum herum curare iustos, nisi adscriptum esset ex Catanaeo, *Hortari meos infirmos, ut fortiter ferant*: quibus verbis totum Plinii consilium evertitur. G.

³ *ne quid mihi detur — sci-antque*) *Ferri potest haec lectio, qua posita transire dicemus Plinium a directa oratione, quam vocant, ad indirectam. Sed exprimi voluit ex libris Cortius, (quamquam illi non nisi ex dimidia parte obtemperatum est;) *ne quid mihi detis — scia-*

tentibus medicis: sciantque, si dederint, ita vindicaturum, ut solent alii, quae negantur. Quin etiam quum perustus ardentissima febris, tandem remissus unctusque acciperem a medico potionem, porrexi manum, utque me tangeret, dixi, admotumque iam labris poculum reddidi. Postea quum vicesimo valetudinis die balineo praepararer, mussantesque medicos repente vidissem, causam requisivi. Responderunt, *posse me tuto lavari, non tamen omnino sine aliqua suspitione.* Quid, inquam, *neceffe est?* Atque ita spe balineo, cui iam videbar inferri, placide leniterque dimissa, ad abstinentiam rursus, non secus, ac modo ad balineum, animum vultumque composui. Quae tibi scripsi, primum ut te non sine exemplo monerem, deinde ut in posterum ipse ad eandem temperantiam adstringerer, quum me hac epistola quasi pignore obligavisset. Vale.

tisque, si dederitis etc. Legitur importune, *sciatisque, si dederint.* G.

Adscivit Gierigius *deitis, scilicetque, dederitis.* Laudo factum. S.

solent alii) scil. vindicare ea, quae negantur. E.

4 febr) Cortius ex libris suis *febr.* vid. Voss. de Analog. Lib. II. Cap. XII. p. m. 729. S.

remissus unctusque) Commodum huc retulit Cellarius Celsi auctoritatem 2, 14. *Ungi, tenuiterque pertractari corpus etiam in acutis et recentibus morbis oportet; in remissione tamen, est ante cibum.* G.

ut me tangeret) explotaret tum arteria tangenda, tum calore observando, possitne tuto dari potus. Antequam de hoc constaret, bibere scilicet, sitiens licet exultusque, noluit. G.

Cortius utque tangeret. Pronomine facile caremus. S.

5 mussantesque medicos) Conferentes capita, ut in re ancipiti, tergiversantes, proloqui tamen non aulos, ne resutanda; certe reicienda atque differenda, cupiditate aegrotantis, ipsum contristant, vel ad iram adeo incitant. Cogitandum tibi est, lector, si velis vim huius loci, et abstinentiam Secundi nostri percipere, balnearum usum illis hominibus quotidianum; partemque earum rerum, voluptatum, fuisse, quibus *dolet natura negatis.* G.

7 adstringerer) Inter elegantissimos hunc locum refero: adeo venuste excusat *περαιωτολογίαν* suam. Ceterum sic optimi quique libri. Cellarianum *adstringeres* servatum videtur ex Boxborniana, in quam temere irrepsit. Illud placeret, si legeretur, *Ut in posterum ipse ad eandem me patientiam adstringeres etc.* G.

II.

Promittit aliquid scriptorum suorum, quum aestas transmissa fuerit.

C. PLINIUS IVSTO SVO S.

Quemadmodum congruit, ut simul et adfirmes, te assiduis occupationibus impediri, et scripta nostra desideres, quae vix ab otiosis impetrare aliquid a perituri temporis possunt? Patiar ergo aestatem inquietam vobis exercitamque transcurrere, et hieme demum, quum credibile erit, noctibus saltem vacare te posse, quaeram quid potissimum ex nugis meis tibi exhibeam. Interim abunde est, si epistolae non sunt molestae. Sunt autem, et ideo breviores erunt. Vale.

III.

Amicum a longo secessu in urbem revocat.

C. PLINIUS PRAESENTI SVO S.

Tautane perseverantia tu modo in Lucania, modo in Campania? *Ipsae enim*, inquis, *Luconus, uxor Campana.* Iusta causa longioris absentiae, non a perpetuae tamen. Quin ergo aliquando in urbem redis? ubi dignitas, honor, amicitiae tam superiores quam minores. Quousque regnabis? quousque vigilabis quum voles? dormies quamdiu voles? quousque calcei nusquam? toga feriata?

III, 2 *Quousque regnabis?*) Non tantum de libertate vivendi, ut velis, interpretor, quod quidem et ipsum *regnare* esse non negaverit, qui servitutem cogitet, qua maximos etiam quosque homines urbanorum officiorum necessitas adstringit: sed de illo etiam honore, in quo ruri et inter municipes humiliores versantur magis cives, quam diu rusticari illis placet. G.

Bene Gesnerus. Mox enim Plinius: *Saluta (Romae) paulisper, quo fit tibi iucundius saluare (ruri et in municipiis).* S.

dormies quamdiu voles?) Non impeditus, *sub galli cantum consultor ubi ostia pulsus*, Hor. Sat. 1, 1, 10. neque autelucanis officiis lecto excullus, de quibus noster 3, 5, 9. et 12, 2. G.

calcei nusquam?) Senatorii et forensis habitus pars calcei; fo-

liber totus dies? Tempus est, te revifere mole-3
stias nostras, vel ob hoc solum, ne voluptates
istae satietate languescant. Saluta paullisper, quo
sit tibi iucundius saluari: terere in hac turba, ut
te solitudo delectet. Sed quid imprudens, quem4
revocare conor, retardo? Fortasse enim his ipsis
admoneris, ut te magis ac magis otio involvas;
quod ego non abrumpi, sed intermitteri volo. Ut5
enim, si coenam tibi facerem, dulcibus cibus acres
acutusque miscerem, ut obtusus illis et oblitus
stomachus his excitaretur; ita nunc hortor, ut
iucundissimum genus vitae nonnullis interdum
quasi acoribus condias. Vale.

IV.

*Miranti, qui Plinius, severus homo, hendecasyllabos
scripserit, poetica sua studia ab ultima aetate
recenset.*

C. PLINIUS PONTIUS SVO S.

Ais legisse te hendecasyllabos meos; requiris

leati sunt in secessu, et genera-
tim extra urbem. Sic Plinius ma-
ior 6. 16. 5. *postit soleas. Toga
feriata* eodem intellectu dicitur.
Sic Martialis iudicio 10.
47. in eis, *vitam quae faciunt
heatiorem*, est quoque toga ra-
ra. De coniugio illo quasi *calcet*
et *togae*, quorum neutrum scilicet
sine altero, Salmat. ad Ter-
tull. de pallio p. 386. ubi ean-
dem hunc locum ita exhibet, uti
nos post Lipsium Cellariumque
repraesentavimus. G.

Al. quousque calcei? nusquam
toga feriata? perperam. *toga
feriata*, i. e. quae non sumitur,
ut in secessu fiebat, ubi fere tu-
nicati erant. S.

liber totus dies? Sic Cortius
bonis auctoribus. Sententia clara,
liber tibi est et nullis molestiis,
interpellationibus, impeditus, *to-
tus dies*. Sed neque non elegans
altera lectio, *liber totus dies*:

quod vel cum Gronovio inter-
pretéris *liber* in manibus tibi est,
et legitur, nemine impediante,
totos dies: vel *liber* h. e. solutus
negotiis et molestiis es, *totos
dies*. G.

In textu Gesnerianae legebatur,
liber totos dies: invito Gesnero,
ut ex nota subiecta apparet. Ita-
que ad eius mentem mutavi. S.

3 *Tempus est, te revifere*) Sic
Cic. Tull. 1. 41. *Tempus est,
iam hinc abire me, ut moriar,
vos, ut vitam agatis*. G.

Saluta) mos urbanus, saluta-
re mane, h. e. invifere patronos,
amicos. E.

terere in hac turba) Male inter-
pretantur, *tere te, exfer te foren-
sibus negotiis*: pertinet ad *turbam*
urgentium, prementium, ac proinde
terentium se invicem, in salutatio-
nibus, aliisque urbanis officiis. G.

4 *abrumpi*) in perpetuum re-
linqui; *sed intermitti*, ad breve
tempus interpellari. E.

- etiam, quemadmodum coeperim scribere, homo, ut tibi videor, severus, ut ipse fateor, non ineptus. Nunquam a poetice (altius enim repetam) alienus fui; quin etiam quatuordecim natus annos Graecam tragoediam scripsi. Qualem? inquis.
- 3 Nescio: tragoedia vocabatur. Mox quum e militia rediens, in Icaria insula ventis detinerer, Latinos elegos in illud ipsum mare ipsamque insulam feci. Expertus sum me aliquando et heroico: hendecasyllabis nunc primum, quorum hic natalis,
- 4 hae causae. Legebantur in Laurentino mihi libri Afinii Galli de comparatione patris et Ciceronis: incidit epigramma Ciceronis in Tironem suum. Dein, quum meridie (erat enim aestas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, coepi reputare; maximos oratores hoc studii genus, et in oblectationibus habuisse, et in laude posuisse.
- 5 Intendi animum, contraque opinionem meam, post longam desuetudinem; perquam exiguo temporis momento id ipsum, quod me ad scribendum sollicitaverat, his versibus exaravi:
- 6 *Quum libros Galli legerem, quibus ille parenti*

IV, 1 non ineptus) Vide quam bene huic etiam loco illa *inepti* notio conveniat, qua comprehendendi totum illius ambitum putamus. *Non ineptus est*, qui in parvis et nugacibus rebus non nimis studiose et cupide versatur, qui proinde faciendis versiculis, qui lusus tamen sunt, cum optimi sunt, non impendit tantum temporis, quantum rei seriae et severae. G.

3 *heroico*) Cortius ex libris bonae notae *heroico*. quod, ut formam exquisitiorem, praeferam. S.

4 *natalis*) Turpe sphaema obfider exempla Gesnerianae, naturalis. S.

4 *hae causae*) Una modo causa memoratur, recitatio librorum Galli. Praestat igitur Cortii *haec causa est*. Nostrium unde natum

sit, facile apparet. Etenim „*vo-* „*cula est saepe unica litera e* in „*Mtis brevitatis causa scribitur.*” Drakenb. ad Liv. 1, 9, 6. S.

4 *de comparatione patris*) Quo libro, ut mox docemur, palmam dare patri contra Ciceronem ausus est. Quintil. 12, 1, 22. Respondit illi Claudius imperator, Suetonio teste c. 41. Rustice contra filius Stili Claudiani iniuriam pugionibus ulcisci conatus est, quod narrat idem Sueton. c. 13. Ceterum obicisse videtur Tullio Afinius impudicos in Tironem suum amores, eiusque rei declarandae causa epigramma Ciceronis protulisse. G.

6 *Quum libros Galli*) Quaecunque alia in re imitatus esses Tullium, Secunde. Sed hoc quidem adsecutus es, ut non mi-

Aufus de Cicerone dare est palmamque de-
cusque,

Lascivum inveni lusum Ciceronis, et illo
Spectandum ingenio, quo seria condidit, et quo
Humanis salibus, multo varioque lepore
Magnorum ostendit mentes gaudere virorum.
Nam queritur, quod fraude mala frustratus
amantem

Paucula coenato sibi debita suavia Tiro
Tempore nocturno subtraxerit. His ego lectis,
Cur post haec, inquam, nostros celamus
amores?

Nullumque in medium timidi damus? atque
fatemur

Tironisque dolos, Tironis nosse fugaces
Blanditias, et furta novas addentia flammis?

Transii ad elegos; hos quoque non minus celeriter explicui: addidi alios facilitate corruptus. Deinde in urbem reversus, sodalibus legi. Probaverunt. Dein plura metra, si quid otii, maxime in itinere, tentavi. Postremo placuit exemplo multorum unum separatim hendecasyllaborum volumen absolvere: nec poenitet. Legitur, describitur, cantatur etiam; a Graecis quoque, quos Latine huius libelli amor docuit, nunc oithara

nus male processisse tibi carmen, sciamus, quam tuo archetypo. Verum bene est, quod vera illius decora feliciter aemulatus es, quo facilius tibi has ineptias, nisi modicae essent, condonat posteritas. G.

Aufus — dare est) Rursus — daret legendum ait Burmannus ad Virg. Georg. 2, 260. Nam alias quoque hoc fecisse Gallum. G.

Cur — nostros celamus amores?) Iam malo te versiculos Ciceronis tui imitari, Secunde, quam Consularis viri levitatem et asciviam, gloriari etiam dedecibus suis ausam. G.

fugaces blanditias) Hoc forte unum pro poeta in hoc carmine dictum. *Fugaces blanditiae*, quae subducunt se, et ipsa illa praebendi malignitate invitant et accendunt amantem. *Furta* etiam hic non solemnibus illa amatorum significatione dixit; sed illam subtrahentis se, et spem frustrantis simul et acuentis petulantiam. G. *7 explicuit) absolvi. Sic bene Cellarius. Conf. Clav. Ciceron. h. v. S.*

corruptus) tanquam mercede; bestochen. S.
9 quos Latine — amor) Respicit forte ad solemne illud Amar docet musicam. Vene-

nonunc lyra personatur. Sed quid ego tam gloriose? Quamquam poetis furere concessum est: et tamen non de meo, sed de aliorum iudicio loquor; qui sive iudicant, sive errant, me delectant. Unum precor, ut posteri quoque aut errent similiter, aut iudicent. Vale.

V.

Magno se uxoris desiderio teneri significat.

C. PLINIVS CALPURNIAE SVAES.

Incredibile est, quanto desiderio tui tenear. In causa amor primum; deinde, quod non consuevimus abesse. Inde est, quod magnam partem nocturnum in imagine tua vigil exigo: inde, quod interdium; quibus horis te visere solebam, ad diaetam tuam ipsi me, ut verissime dicitur, pedes ducunt: quod denique aeger et moestus, et similis

rant nempo blandi quidam Graeculi ad Plinium, qui dicerent, se vel ob hoc Laine didicisse, ut suavitate hendecasyllaborum illius frui possent. Et credidit Plinius. Quis vero non credat? Vera, si quid unquam Tullius Tusc. 5, 22. *Adhuc neminem cognovi poetam (et mihi fuit cum Aquinio amicitia: subtituere poteris, lector, Tullium, Plinium; Geanerum etiam, si volueris) qui sibi non optimus videretur.* G.

nunc cithara nunc lyra personatur) Ποιητικὸς pro, nunc ad citharam nunc ad lyram canitur. Virg. Aen. 1, 740. sq. *Cithara quinque Iopas Personat aurata, docuit quae maxumus Atlas.* Haud raro Secundus prolae admilcet poetica, profarius rursus poeta. S.

10 aut erreat similiter, aut iudicent) Ne qui sic erret quidem, novi; nedom qui iudicet. Itaque hoc votum tuum, Plini,

volucres dispersit in auras. Doliis, inque notos vocem vertere procellae (ex Aen. 11, 795. sq.) G.

V, 1 pedes ducunt) Mirus lepos. Indicat se ita plenum esse imagine uxoris, ut saepe aliud agens, quasi adesset illa, ad diaetam ipsius veniat. Philosophi hodierni dicerent mechanismo quodam corporis, et similibus casuum expectatione illud contingere. Ceterum formulam fuisse non inconsuetam, tum hic ipse locus indicat, tum illud Varronis R. R. 2. pr. 6. *Propterea quod te vnturientem in campos maoros ad morcatum adducunt crebro pedes: quo quidem in loco illud modo intelligi puto, pedibus non equo ire aut iumentis iunctis Turranium; sed ludit suaviter Plinius, a pedibus, iam adfuetis illi itineri nimirum, se duci significans, non ab animo cogitante.* G.

Παρουσιακὸς in utraque lingua

excluso, a vacuo limine recedo. Unum tempus a his tormentis caret, quo in foro et amicorum litibus conteror. Aestima tu, quae vita mea sit, cui requies in labore, in miseria curisque solatium est. Vale.

VI.

Bithynos decreto accusationem Varenii omisisse: tacere consultius interdum quam multa loqui.

C. FLINIUS MACRINO SVO S.

Rara et notabilis res contigit Varenio, sit licet adhuc dubia. Bithyni accusationem eius, ut temere inchoatam, omisisse narrantur. Narrantur dico? Adest provinciae legatus: attulit decretum consilii ad Caesarem, attulit ad multos principes viros, attulit etiam ad nos, Varenii advocatos. Perstat tamen idem ille Magnus: quin etiam Nigrinum, optimum virum, pertinacissime exercet. Per hunc a Consulibus postulabat, ut Varenus exhibere rationes cogeretur. Adfistebam Varenio iam tantum³ ut amicus, et tacere decreveram. Nihil enim tam contrarium, quam si advocatus a senatu datus defenderem ut reum, cui opus esset, ne reus videretur. Quum tamen, finita postulatione Nigrini⁴, consules ad me oculos retulissent, *Scietis, inquam, constare nobis silentii nostri rationem, quum veros legatos provinciae audieritis.* Contra

dictum videtur. *ipfi pedes, avró-
ματοι πόδες* poetarum Graecorum.
Vid. Hufchke Anal. Crit. p. 72, sq.
S.

VI, 1 Varenio) Repetendae sunt res huius Varenii ex 5, 20. et 6, 13. Nominatim de Magno 5, 20, 4. G.

Narrantur dico?) Bene additum signum interrogandi, quod in Cortiana desit. Nec enim va-

gus rumor fuit auctore incerto, cum provinciae legatus decretum Bithynorum de accusatione omit- tenda Romam attulisset. Ante ad- est subaudi Immo. S.

2 Nigrinum) Qui contra Varenium dixerat etiam superiore actione 5, 20, 6. Iam vero invit- tus videtur agere. G.

4 Contra Nigrinum) *Secuti sumus verissimam ex bonis libris

Nigrinus, *Ad quem missi sunt?* Ego, *Ad me quoque habeo decretum provinciae.* Rursus ille, *Potest tibi liquere.* Ad hoc ego, *Si tibi ex diverso liquet; potest et mihi, quod est melius in causa, liquere.* Tum legatus Polyaenus causas abolitae accusationis exposuit, postulavitque, ne cognitioni Caesaris praeiudicium fieret. Respondit Magnus, iterumque Polyaenus. Ipse raro et breviter interloquutus, multum me intra silentium tenui. Accepi enim, non minus interdum oratorium esse tacere, quam dicere: atque adeo repetito, quibusdam me capitis reis vel magis silentio, quam oratione accuratissima profuisse. Mater amisso filio (quid enim prohibet, quamquam alia ratio scribendae epistolae fuerit, de studiis disputare?) libertos eius, eosdemque coheredes suos, falsi et veneficii reos detulerat ad Principem, iu-

emendationem Cortii. Nuperae editiones continuabant, *audieritis contra Nigrinum, ad quem missi sunt: ego ad me etc.* G.

Ad quem missi sunt?) Apud Senatum res adhuc acta fuerat. Legati novi non ad Senatum missi, sed ad Principem, et ad privatos quosdam. Haec igitur interrogatio Nigrini, quem cogit Magnus contra Varenum dicere, eo pertinet, ut indicet, causam peragendam in Senatu, nec rationem habendam novae legationis. G.

Ad me quoque) Post haec subdistinguentium. Scilicet *missi sunt.* S.

5 *Potest tibi liquere*) Elicere vult Nigrinus responsum plenius a Plinio, q. d. Quid cunctaris? quid subtrahis te a causa brevitate illa obscura respondendi? *potest tibi de tota re liquere;* quid cauto illo silentio et Lacinismo opus est? Hic argute cadit Plinii responsum, *Si tibi ex diverso, qui es in accusatoris sub-*

ta hac causa, nimirum tacere me, et forum hoc declinare; quam ob causam veteratorie, certe oratorie, me in aliam mentera impellere conaris, et efficere, ut causa dicenda forum hoc, et hanc cognitionem agnoscam; si, inquam, tibi hoc liquere potest: *potest et mihi liquere,* ut proinde non committam, ad quod tu impellere me conaris. G.

6 *Polyaenus. Ipse*) *Interpunctione mutata videor mihi lucidiorem hunc locum reddidisse. Ille enim *ipse,* qui raro et breviter interloquutus esse dicitur, non Polyaenus est, sed idem ipse Plinius, qui multum se intra silentium tenuit. G.

7 *repeto*) Scil. memoria, meministi. Sic et infra 13. *Non facile me repeto etc.* Plene Cicero de Orat. init. *Cogitanti mihi saepe numero et memoria vetera repetenti etc.* S.

8 *falsi et veneficii*) Falsi s. subiecti testamenti, et veneficii, quo filium suum interfecissent. G.

dicemque impetraverat Iulium Serviam deram reos ingenti quidem coetu. causa notissima; praeterea utrinque rissima. Finem cognitioni quaestio in secundum reos dedit. Postea materem: adfirmavit se novas probatic Praeceptum est Serviano, ut vacaret sam retractanti, si quid novi adfematri Iulius Africanus, nepos Iulii audito Passienus Crispus dixit, *Bene le, bene: sed quo tam bene?*) huius nis ingeniosus, sed parum callidus, dixisset, adsignatumque tempus inquit, *Serviane, permittas mihi adicere.* Tum ego, quum omnes responsurum, intuerentur, *Respondi, si unum illum versum Africanus adicere non dubito omnia nova fuisse.* Nunc repeto tantum consequutum adfer quantum tunc non agendo. Similiter probatum et exceptum est, quod

9 *quaestio — secundum reos dedit*) Proprie iudex dicitur *dare* (litem, iudicium) *secundum*, vel *contra* aliquem; hic vero quaestio. Nimirum servi in quaestione tormentorum dati, sua confessione reos liberarunt. G.

10 *Serviano*) **Suburano* legitur ex libris Cortius hic et mox l. 11. Sed silentium primo, et responsum deinde Plinii valde importunum videbatur mihi futurum fuisse, si alius iam iudicio praesideret, quam antea in prima actione. Iam *Servianum* sine animadversione habet l. 8. ipse Cortius. Igitur nihil mutavi. G.

11 (*quo audito — bene?*) **Bene* parenthesin hanc observavit, et pro *Iulius nepos* scripsit *hutus nepos* Cortius. Nimirum Iulii avi mentio movit Secundum nostrum, ut Passieni de illo apophthegma proponeret, quo facto

redit ad nepotem sueto, *hutus* dixi, *nepos* et

Bene, me eleganter, accu- diole, dicere *huta*, quae simp- et nimia diligen-

12 *si — adicere* igitur sit ultra attributum Iulium. Ido illud indicium fuit in causa, ab actore; sed tiae accusat, qui redux e G. annos commor- rogante quoda loqueretur, de adhuc hebdom- facultatem illa carebat, adept

14 hactenus non tacui. Cōsules, ut Polyæus postulabat, omnia integra Principi servaverunt; cuius cognitionem suspensus expecto. Nam dies ille nobis pro Vareno aut securitatem et otium dabit, aut intermissum laborem renovata sollicitudine iniunget. Vale.

VII.

Gaudet Saturnini et Prisci coniunctione, et hunc ad se reverti satiatum otio, cupit.

C. PLINIUS SATURNINO SVO S.

Et proxime Prisco nostro, et rursus, quia ita iussisti, gratias egi, libentissime quidem. Est enim mihi periucundum, quod viri optimi mihique amicissimi adeo cohaesistis, ut invicem vos obligari putetis. Nam ille quoque praecipuam se voluptatem ex amicitia tua capere proficitur, certatque tecum honestissimo certamine mutuae caritatis, quam ipsum tempus augebit. Te negotiis distineri ob hoc moleste fero, quod deservire studiis non potes. Si tamen alteram litem per iudicem, alteram, ut ais, ipse finieris, incipies primum illic otio frui, deinde satiatum ad nos reverti. Vale.

13 *hactenus non tacui*) Illud non non concoquunt quidam editores. Sed reperit in optimis quibusque Cortius, et *hactenus* adieciūm facit, ut eadem prope sententia existat. Nempe, *hactenus*, inquit, *non tacui*, ut loquerer paucula illa, quae dixi; ceterum plane a dicendo abstinui. Tamen non omisisse primum videntur, qui *hactenus* ceperunt

pro *adhuc*: qua ratione contra diceret his, quae praecesserunt. G.

Suspicio, a Secundi manu profectum esse, quod pro *Vareno hactenus non egi*. Tacui glossator videtur adscripsisse, explicans illa, *non egi*. S.

14 *suspensus expecto*) Si tu etiam, lector, ad huius libri epistolam 10. G.

VIII.

Eandem laetitiam significat Prisco, cumque ad constantiam hortatur.

C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Exprimere non possum, quam iucundum sit mihi, quod Saturninus noster firmas tibi apud me gratias aliis super alias epistolis agit. Perge, ut coepisti, virumque optimum quam familiarissime dilige, magnam voluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad breve tempus. Nam cum omnibus virtutibus abundat, tum hac praecipue, quod habet maximam in amore constantiam. Vate.

IX.

Quaerenti amico rationem exercendi filii praescribis.

C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Quaeris, quemadmodum in secessu, quo iamdiu frueris, putem te studere oportere. Utile in primis, et multi praecipunt, vel ex Graeco in Latinum, vel ex Latino vertere in Graecum: quo genere exercitationis proprietas splendorque verborum, copia figurarum, vis explicandi, praeterea imitatione optimorum similia inveniendi facultas paratur: simul quae legentem fefellissent, transferentem fugere non possunt. Intelligentia ex hoc et iudicium acquiritur. Nihil obsuerit, quae legeris hactenus, ut rem argumentumque teneas,

VIII, 3 cum — abundat) *Sic docet Curtius esse in libris, non abundat: quam ceteroqui constructionem, exemplis probatam hic a Cellario, non damnat. G.

Vid. I. M. Heusinger. ad Cic. de Offic. pag. 573. S.

IX, 2 splendorque verborum) In splendore ut cogitemus quan-

dam puritatem et dignitatem, quae ad elegantiam, delectum et ornatum pertinet, asperitati, et veluti sordibus, atque inquinatas rationi dicendi contrariam, quae verbis exilibus, minus suaviter sonantibus, hincis etc. tribui solet, veterum usus nos admonet, de quo copiosius diximus in Technol. Rhet. Lat. p. 368. lqq. E.

quasi aemulum scribere, lectisque conferre, ac sedulo penfitare, quid tu, quid ille commodius. Magna gratulatio, si non nulla tu; magnus pudor, si cuncta ille melius. Licebit interdum et notissima eligere, et certare cum electis. Audax haec, non tamen improba, quia secreta, contentio: quamquam multos videmus eiusmodi certamina sibi cum multa laude sumfisse, quosque subsequi satis habebant, dum non desperant, antecessisse.

5 Poteris et, quae dixeris, post oblivionem retractare, multa retinere, plura transire, alia interscribere, alia rescribere. Laboriosum istud et taedio plenum, sed difficultate ipsa fructuosum, recalescere ex integro, et resumere impetum fractum omissumque: postremo, nova velut membra peracto corpori intexere, nec tamen priora turbare.

7 Scio, nunc tibi esse praecipuum studium orandi; sed non ideo semper pugnacem hunc et quasi bellatorium stilum suaserim. Ut enim terrae variis mutatisque seminibus, ita ingenia nostra nunc hac, nunc illa meditatione recoluntur.

8 Volo interdum aliquem ex historia locum apprehendas: volo epistolam diligentius scribas: [volo carmina.] Nam saepe in orationes quoque non

3 *notissima eligere*) *Notissima eligere*, ut eo magis elaborandum sit in varianda oratione; difficilius enim est notis et communibus substituere abstrusiora quaedam, et tamen eadem propria. Sic difficilius est *certare cum electis*, tanquam pulcherrimis scilicet, et non temere superandis. G.

7 *orandi*) scil. causas, agendi. Nam apud veteres *orare* dicebatur pro *agere*. vid. Clav. Cic. h. v. 3.

8 [*volo carmina.*] *Inclusa sunt a Cortio verba, quae absunt ab optimis libris, et hic non necessaria. Quod enim *prope poeticae descriptionis necessitas*

memoratur, illud modo per occasionem *historicae descriptionis* incidit. Ceterum deinde demum s. 9. *Fas est*, inquit, *et carmine remitti*. G.

Omisit Siergius. Recte. Mox unice probo nostrum, *historicae* — — *poeticae descriptionis necessitas*. Sensus: Saepe orationes quoque non historicam modo, sed prope poeticam descriptionem desiderant. Quid contorta sectamur, ubi plana in promptu sunt? *Historica, poetica*, ni fallor, Nemi doctus invenit, in cuius libro *descriptionum* (hoc enim nonnulli codices habent) pro genuino *descriptionis* legeretur. S.

historicae modo, sed prope poëticae descriptionis necessitas, incidit; et pressus sermo purusque ex epistolis petitur. Fas est et carmine remitti: non dico continuo et longo, (id enim perfici nisi in otio non potest) sed hoc arguto et brevi, quod apte quantaslibet occupationes curasque distinguit. Lusus vocantur; sed hi lusus non minorem inter-¹⁰ dum gloriam, quam seria consequuntur: atque adeo (cur enim te ad versus non versibus adhorter?)

Ut laus est cerae, mollis cedensque sequatur ¹¹

Si doctos digitos, iussaque fiat opus,

*Et nunc informet Martem, castamque Mi-
nervam,*

*Nunc Venerem effingat, nunc Veneris
puerum;*

Utque sacri fontes non sola incendia sistunt,

Saepe etiam flores vernaque prata iuvant:

*Sic hominum ingenium flecti ducique per artes
Non rigidas docta mobilitate decet.*

Itaque summi oratores, summi etiam viri sic se ¹² aut exercebant aut delectabant, immo delectabant exercebantque. Nam mirum est, ut his opusculis ¹³ animus intendatur remittaturque. Recipiunt enim amores, odia, iras, misericordiam, urbanitatem, omnia denique, quae in vita, atque etiam in foro caussisque versantur. Inest his quoque eadem, ¹⁴

9 apte — distinguit) quod inter medias occupationes in chartas conici potest, non intermissis negotiis. Sic, qui epigrammatibus subito effingendis ingenium suum adfuescerunt, repente, inter media negotia, si qua res epigrammati apta mentem tetigit, versus perscribunt, et mox rursus in negotiis toti sunt. E.

¹¹ *Ut laus est cerae*) Vid. quos laudamus de hac similitudine ad Quintil. 10, 5, 9. Fundus est Demetrius de Elocut. l. 317. G. *iussaque fiat opus*) De ina-

nimatis, formam quamcunque ab arte accipientibus, hoc verbo et cognatis utuntur, poëtae praesertim. *Iussos rivos* sic dixit Columella 10, 48. Sic *imperare, parere, sequi* etc. G.

castamque Minervam) Al. *castamve Minervam*, quod malim. Barthii, infelicia saepe critici, coniectura, *Vestam, atque Minervam*, nemini placebit. S.

¹² *Itaque*) Ciceroniana: *Ita*. Sphalma fortasse operarum. S.
¹³ *opusculis*) vid. Quintil. 2, 1, 8. G.

quae aliis carminibus utilitas, quod metri necessitate devincti, soluta oratione laetamur, et quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribi-
 15 mus. Habes plura etiam fortasse, quam requirebas; unum tamen omisi. Non enim dixi, quae legenda arbitrarer: quamquam dixi, quum dicerem; quae scribenda. Tu memineris sui cuiusque generis auctores diligenter eligere: aiunt enim,
 16 **MVLTVM LEGENDVM ESSE, NON MVLTA.** Qui sint hi, adeo notum provocatumque est, ut demonstratione non egeant: et alioqui tam immodice epistola me extendi, ut, dum tibi, quemadmodum studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. Quin ergo pugillares resumis, et aliquid ex his, vel istud ipsum quod coeperas, scribis. Vale.

14 *necessitate devincti*) *Habent ista intellectum bonum et facilem. Sed blandiebatur nobis tamen suspicio, an non convenientius esset legere *metri necessitate defuncti*: lic enim indicaretur, superata illa difficultate, abiectis quasi illis compedibus atque vinculis, quibus carmina adstricta sunt, laetius procedere orationem liberam, ut retenti canes in venatu, tanto erumpunt et procurrant cupidius, ut stabulis hibernis emissa pecora lascivius exsultant. G.

15 *sui cuiusque generis*) Cortius, ut elegantius, malit: *sui quosque generis*. Si qua in his elegantia, nostrum sat elegans mihi videtur. Secundus 2, 5, 7. *secundum suam cuiusque naturam*. S.

multum — non multa) Vid. quae in hanc sententiam disputat Quintil. 10, 1, 19. Loquimur nempe de initiis et formando stilo; non condemnant nos ad Sisyphum aliquod saxum: aut, alini instar ad molam vincti, vel canis machinam culinarem vano ascensu circumagentis, in minimo paucissimorum librorum orbe volunt consensescere. Itaque opti-

mis magistris non contra dixisse mihi videor, cum in praefatione ad Livium de cursoria non minus quam de stataria lectione disputavi. G.

Giergius verba, *aiunt enim* — *multa*, e margine textui illata putat; turbare enim seriem orationis. Immo cum serie orationis aptissime cohaerent: docent enim, cur sui cuiusque generis auctores diligenter eligendi sint. S.

16 *provocatumque*) Legendum puto *pervulgatumque*. Quod cum *apertius* adhibitoque compendio scriptum esset, *pvolgatumque*, lic, ut vides, depravatum est. „Cum enim voculae „per, prae et pro ut plurimum „in Mltis unica litera p notari „solerent, addito tamen signo „quodam, qua distingui possent, „imperiti librarii eas praepositiones saepissime commutarunt.“ Drakenb. ad Sil. Ital. 17, 56. S. *epistola me extendi*) Fortis: *epistolam extendi*. G.

Sic libri aliquot. Verum puto. S.

aliquid ex his) Quae haec tibi epistola commendavi. G.

scribis) Signum interrogandi post hoc verbum ponendum. S.

X.

Eventum actionis Bithynorum contra Varenum narrat.

C. PLINIUS MACRINO SVO S.

Quia ipse, quum prima cognovi, iungere extrema, quasi avulsa, cupio; te quoque exiltimo velle de Vareno et Bithynis reliqua cognoscere. Acta causa hinc a Polyaeno, inde a Magno. Finitis actionibus Caesar, *Neutra*, inquit, *pars de mora queretur. Erit mihi curae, explorare provinciae voluntatem.* Multum interim Varenus tulit. Etenim quam dubium est, an merito accusetur, qui an omnino accusetur, incertum est? Superest, ne rursus provinciae, quod damnasse dicitur, placeat, agatque poenitentiam poenitentiae suae. Vale.

XI.

Liberalitas in Corelliam explicatur.

C. PLINIUS FABATO SVO S.

Miraris, quod Hermes libertus meus hereditarios agros, quos ego iusseram proscribi, non expectata auctione, pro meo quincunce ex septin-

X, 1 *Quia ipse — — cupio*) Catanæus et Giergius ad ea referunt, quae Plinius antea de causa Varenii scripserat. Immo est sententia generalis. S.

de Vareno et Bithynis) Cooperat 5, 20. perrexit 6, 13. et 7, 6. G.

a provinciae voluntatem) De qua dubium est, cum legati et literae posteriores contra dicant prioribus. G.

3. Multum — tulit) multum hic eventus Vareno profuit. S.

XI, 1 *ex septingentis millibus*) Quincuncem Plinii Hermes

addixit ea portione, ac si totus as septingentis millibus aestimatus esset, cum tamen illi agri toti, totus as, potuerint nongentis venire. Sed eam ad calculos. Cum 700000 ex Eifenschmidiana computatione valeant 35000 florenos Rhenanos, erit quincunx 14583 1/3. Sed de 900000 h. e. 45000 florenis Rhenanis quincunx 18750. Condonavit ergo Corelliae Plinius 4167 florenos s. imperiales 2778. Agit de hoc loco diligenter, et a perveris interpretationibus eum vindicat I. F. Gronovius de Pec. Vet. 4, 5. p. 290. sq. G.

gentis millibus Corelliae addixerit. Adiciis, posse
 eos nongentis millibus venire, ac tanto magis
 2 quaeris, an, quod gessit, ratum serveni. Ego vero
 seruo: quibus ex caussis, accipe. Cupio enim et
 tibi probatum, et coheredibus meis excusatum
 esse, quod me ab illis, maiore officio iubente,
 3 secerno. Corelliam cum summa reverentia dili-
 go; primum, ut sororem Corellii Rufi, cuius mihi
 memoria sacrosancta est; deinde, ut matri meae
 4 familiarissimam. Sunt mihi et cum marito eius,
 Minucio Fusco, optimo viro, vetera iura: fuerunt
 et cum filio maxima: adeo quidem, ut praetore
 5 me ludis meis praesederit. Haec, quum proxime
 istic fui, indicavit mihi, cupere se aliquid circa
 Larium nostrum possidere. Ego illi ex praediis
 meis, quod vellet, et quanti vellet, obtuli, exce-
 ptis paternis maternisque: his enim cedere ne
 6 Corelliae quidem possum. Igitur quum obvenis-
 set mihi hereditas, in qua praedia ista, scripsi ei
 venalia futura. Has epistolas Hermes tulit, exi-
 gentique, ut statim portionem meam sibi addiceret,
 paruit. Vides, quam ratum habere debeam, quod
 7 libertus meus meis moribus gessit? Superest, ut
 coheredes aequo animo ferant, separatim me ven-
 didisse, quod mihi licuit omnino vendere. Nec
 8 vero coguntur imitari meum exemplum. Non

4 *Minucio Fusco*) **Minicio*
Iusto ex Mediceo libro dedit
 Cortius. Dubitabam unius libri
 fide tam receptam lectionem loco
 movere. G.

Giergius, Cortio partim obse-
 cutus, dedit *Minicio Fusco*. S.

ludis meis praesederit) Alios
 interdum aliorum nomine prae-
 sedisse ludis ostendit hic Cortius
 ex Sueton. Aug. 45. et Claud. 7.
 it. Neron. 12, et laudavit Cu-
 perum Obsl. 4, 13. G.

6 *meis moribus*) Qui conie-
 cturam faceret ex moribus meis,

quid facturus tali in re essem:
 cumque sciret, me hoc non ne-
 gaturum Corelliae, fecit, quod
 petebat. Iuris doctores ex *con-*
sensu praesumpto talia docent li-
 ri. G.

Meis moribus, h. e. ita, ut
 Corelliae praedia illa non modo
 statim, sed etiam, quod inprimis
 Plinianum, pro Secundi portione
 vili addicerentur. Ceterum in-
 tererat Corellias, hanc portionem
 sibi statim addici, ne forte cohe-
 redes negotium cum alio interim
 emptore transigaret. S.

enim illis eadem cum Corèllia iura sunt. Possunt ergo intueri utilitatem suam, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.

XII.

Libellum postulatum sero mittens, per iocum se excusat, aliosque iocos inspergit.

Ϛ. P L I N I V S M I N V C I O S V O S.

Libellum formatum a me, sicut exegeras, quo amicus tuus, immo noster, (quid enim non commune nobis?) si res posceret, uteretur, mihi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, id est, disperdendi, haberes. Habebis tamen, an emendandi, nescio; utique disperdendi (ὕμεις γὰρ κακόςηλοι) optima quaeque si detraxeris. Quod si feceris, boni consulam. Postea enim illis ex ali-

8 eadem cum Corellia) Opus videtur, hic monere, ne quis τὴν cum iungat pronomini eadem. Sunt mihi iura cum marito iam dixit l. 4. nempe amicitiae. G. pro qua mihi fuit) Quanti alii utilitatem faciunt, tanti ego amicitiam, ut magnae mihi utilitatis instar sit, amicum, et veteris benevolentiae memorem etiam cum iactura rei familiaris videri. Iungenda est huic epistolae quarta decima huius libri. G.

XII, 1 formatum) non simpliciter scriptum, sed ad certam quandam regulam compositum. Conf. Cicero de Orat. 2, 9. S. (ὕμεις γὰρ κακόςηλοι) *Si κακόςηλοι est a Plinio, legendum puto Ἡμεῖς, et accipiendum cum μίμησεν quadam h. m. Nos enim, vestro iudicio scilicet, sumus κακόςηλοι, mala affectatione (quae est Fabiana definitio 8, 3, 56.) per omne dicendi genus peccantes, — quorum ingenium iudicio caret, et specie boni fallitur — Igitur optima quaeque,

meo iudicio, vos detrahenda de scriptis nostris putatis. Si vero utique Ἡμεῖς legendum, malim κακόςητοι, corruptores artis per nimiam emendandi diligentiam etc. Vox insolentior, sed familiaris nostro vel ex avunculi sui H. N. 34, 8. l. 19. Vel denique ipsum κακόςηλοι hoc intellectu accipiendum. At, ne quid disimulem, primum mihi maxime placebat, tum quod blandius est, tum in primis propterea, quae dicuntur l. 4.: et forte nobiscum sentiet, si quis totam Fabii de cacozelo tractationem contulerit. G.

Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola. Plurimi libri: ὕμεις γὰρ οἱ εὐόςηλοι. quod genuinum puto. S.

detraxeris) Gierigius malit detrahit. Non audio. Disperditur, perit libellus, optimis quibusque detractis. S.

3 illis — ut meis, utar) Ea, quae tu tanquam κακόςηλα, et nimis tumida expunxeris, in alium

qua occasione, ut meis, utar, et beneficio fastidii tui ipse laudabor, ut in eo, quod adnotatum invenies, et superscripto aliter explicitum. Nam, quum suspicarer, futurum, ut tibi tumidius videretur, quod est sonantius et elatius; non alienum existimaui, ne te torqueres, addere statim pressius quiddam et exilius, vel potius humilium et peius, vestro tamen iudicio rectius. Cur enim non usquequaque tenuitatem vestram insequar et exigitem? Haec, ut inter istas occupationes aliquid aliquando rideres: illud serio. Vide, ut mihi viaticum reddas, quod impendi, data opera cursore dimisso. Nae tu, quum hoc legeris, non partes libelli, sed totum libellum improbabis, negabisque ullius pretii esse, cuius pretium reperceris. Vale.

XIII.

Ferocis elegantem epistolam laudat.

C. PLINIUS FEROCIS VO S.

Eadem epistola et studere te et non studere significat. Aenigmata loquor. Ita plane, donec distinctius, quod sentio, enuntiem. Negat enim te studere, sed est tam polita, quae nisi a stu-

librum conferam, et tanquam mea scripta, vel sub meo nomine, edam, vel alii, ut pro suis utatur, dabo: ab iisque, quae tu fastidieris, laudem consequar: quemadmodum propter illum ipsum locum laudabor ab intelligentibus, quem adnotavi, et verbis aliis in interstitio versusum scriptis reddidi. *Nam cum* etc. G.

6 *Vide, ut mihi viaticum*) Hic magis etiam quam ante iocatur vir liberalissimus, et multa millia nummum donare solitus. Ceterum *dimissus data opera cursor* illis placebit, quibus forte opus fuerit Latine dicere,

quem Romanica lingua *Expressum* vocare solet. Videtur autem cursore dimisso compensare voluisse tarditatem, de qua est in principio epistolae. G.

XIII, 1 *et studere te et non studere*) Cortiana et Gierigiana genuino ordine verborum: *et non studere te et studere*. S.

2 *quae — non potest*) Puto indicativo modo post relativum, quod causam significare potest, ideo usum Plinium, ut eo adseveratius negaret. G.

Soloecismus, cuius ego Plinium non damnaverim: et absolvit eo

dente, non potest scribi: aut es tu super omnes beatus, si talia per desidiam et otium perficis. Vale.

XIV.

Firmat liberalitatem superiorem.

C. PLINIUS CORELLIAE SVAE S.

Tu quidem honestissime, quod tam impense et rogas et exis, ut accipi iubeam a te pretium agrorum non ex septingentis millibus, quanti illos a liberto meo, sed ex nongentis, quanti a publicanis partem vicesimam emisti. Invicem ego et rogo et exigo, ut non solum quid te, verum etiam quid me deceat, adspicias, patiarisque, me in hoc uno tibi eodem animo repugnare, quo in omnibus obsequi soleo. Vale.

XV.

Rem publicam ac amicorum curare honestissimum esse docet.

C. PLINIUS SATURNINO SVO S.

Requiris, quid agam. Quo nosse, distringor officio: amicis deservio: studeo interdum; quod non interdum, sed solum semperque facere, non audeo dicere rectius, certe beatius erat. Te alia omnia,

dex Medicus, pro quae commode exhibens quam, quod ab editoribus postponi non debebat.

S. XIV, 1 *ex septingentis*) Interpretati sumus ad 7, 11, 1. Breviter, *ex* notat proportionem et comparisonem cum alle. G.

a publicanis partem vicesimam) Nimirum *vicesima hereditatum* debetur, ut vectigalia reliqua,

publicano. Vid. noster Paneg. 37. i. lqq. Corellia, quae coemeret agros illos hereditarios, etiam partem hanc publicanorum ab iis emit, et quidem *ex nongentis*, h. e. ut diximus, ea portione, ut as totus aestimaretur 90000 nummum. Cedebant igitur publicano HS 45000 f. 45 lesteria, qui sunt floreni Rhenani 2250. G. XV, 2 *Te alia omnia* etc.) Non ita Secundus. Voluit enim

quam quae velis, agere, moleste ferrem, nisi ea, quae agis, essent honestissima. Nam et reipublicae servire negotiis, et disceptare inter amicos, ³ laude dignissimum est. Prisci nostri contubernium iucundum tibi futurum sciebam. Noveram simplicitatem eius, noveram comitatem: eundem esse, quod minus noveram, gratissimum, experior, quum tam iucunde officiorum nostrorum meminisse eum scribas. Vale.

XVI.

Tironem se facile inducturum significat, ut ex via ad Fabatum declinet, et vindicta, quos iusserit, liberet.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SVO S.

Calestrium Tironem familiarissime diligo, et privati mihi et publicis necessitudinibus implicatum. ² Simul militavimus, simul quaestores Caesaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorum iure praecessit; ego illum in praetura sum consequutus, quum mihi Caesar annum remisisset. Ego in vil-

reipublicae, voluit amicis servire, et si beatus ei videbatur literarum studiis solum semperque occupari. Bene igitur haec cum antecedentibus cohaerent, nec indigent Gierigiana *διόρθωσις*. Ceterum alia omnia solennis ordo, cui demiror Cortium alterum, *omnia alia*, praeterre potuisse. S.

reipublicas servare negotiis)
*Cortius ex Mediceo *reipublicas suas negotia curare, et discipulari*. sententia eadem. G.

³ *experior*) Non exiit hic vim suam verbum hoc: non simpliciter significat, *audio, comparo*; sed ad experimentum proprie dictum, cum quis de re sua eventu ipso docetur, respicit. G.

XVI, ² *quaestores Caesaris*) Iidem *candidati principis*, cuius mandata ad Senatum perferrent. Vid. III. Spanhem. de usu et praest. numm. 10, 5. p. 166. G.

liberorum iure) Quod haberet liberos, quibus ego tum carebam. De praerogativis eorum, qui liberos haberent, prae his, qui caelibes essent, vel orbi, iam non opus est ad loca veterum scriptorura disputare, quod studiose hic factum a Cellario; cum observata virorum doctorum collecta sint ICris, v. g. III. Heinkecio Antiquit. Iuris 1, 25, 3. Iqq. G.

annum remisisset) Ut anno uno prius liceret Praeturam gerere, quam lege annali constituta

las eius saepe secessi; ille in domo mea saepe convaluit. Hic nunc proconsul provinciam Baeticam per Ticinum est petiturus. Spero, immo confido, facile me impetraturum, ut ex itinere deflectat ad te. Si voles vindicta liberare, quos⁴ proxime inter amicos manumifisti, nihil est, quod verearis, ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea causa. Proinde nimiam verecundiam pone, teque, quid⁵ velis, consule. Illi tam iucundum, quod ego, quam mihi, quod tu iubes. Vale.

XVII.

Orationes quoque pertinde ac carmina ac historias recitari posse, contra quosdam reprehensores defendit.

C. PLINIVS CELERI SVO S.

Sua cuique ratio recitandi; mihi, quod saepe iam dixi, ut, si quid me fugit, ut certe fugit, admonear. Quo magis miror, quod scribis fuisse quosdam, qui reprehenderent, quod orationes omnino recitarem: nisi vero has solas non putant emendandas. A quibus libenter requisierim, cur³ concedant (si concedant tamen) historiam debere recitari, quae non ostentationi, sed fidei veritati-que componitur; cur tragoediam, quae non auditorium, sed scenam et actores; cur lyrica, quae non lectorem, sed chorum et lyram poscunt. At horum recitatio usu iam recepta est. Num⁴

rum esset, de qua Lips. de Magistrat. P. R. 5. Locus clallicus est Cic. Philipp. 5, 17. Unde illud in primis liquet, Consulatu statutum esse annum aetatis tertium et quadragelimum. G.

⁴ *vindicta liberare*) Ut e Latina libertate, quam manumillio-

ne privata adeptus est, plenam civitatem Romanam consequatur. Est integer titulus in digestis 40. 2. *de manumissis vindicta*, unde peti possunt, quae hic opus sunt, omnia. G.

XVII, 4 *Num ergo culpand.*) Reprehensus fuerat Plinius, quod

ergo culpandus est ille, qui coepit? Quamquam orationes quoque et nostri quidam; et Graeci le-
 5 citaverunt. Supervacuum tamen est recitare, quae dixeris. Etiam, si eadem omnia, iisdem omnibus, si statim recites: si vero multa inferas, multa commutes, si quosdam novos, quosdam eosdem, sed post tempus, adsumas, cur minus probabilis sit causa recitandi quae dixeris, quam
 6 edendi? Sed difficile est, ut oratio, dum recitatur, satisfaciat. Iam hoc ad laborem recitantis pertinet,
 7 non ad rationem non recitandi. Nec vero ego, dum recito, laudari, sed dum legor, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto. Ac primum quae scripsi, mecum ipse pertracto; deinde duobus aut tribus lego; mox aliis trado adnotanda, notasque eorum, si dubito, cum uno rursus aut altero pensito; novissime pluribus recito, ac, si quid mihi credis, tunc acerrime emendo. Nam tanto diligentius,
 8 quanto sollicitius, intendo. Optime autem reverentia, pudor, metus iudicant. Idque adeo sic habe. Nonne, si loquuturus es cum aliquo, quamlibet docto, uno tamen, minus commoveris,
 9 quam si cum multis vel indoctis? Nonne, quum surgis ad agendum, tum maxime tibi ipse diffidis,

orationes reciteret. Respondet, eadem se ratione facere, qua alii recitent historiam, tragoedias, lyrica. Obiicit adversarius, *At horum recitatio usu iam recepta est; orationum non item.* Plinius respondet, in reliquis etiam initium aliquando factum, rogatque; *Num ergo culpandus est ille, qui coepit ista?* Aliam adhuc responsionem subiicit, nempe se neque primum esse, qui recitet orationem: idem et nostros et Graecos quosdam factitasse etc. Retinui igitur lectionem antiquam, et a Boxhornio adhuc servatam, reductamque, cum illi mutassent, a Cortio. G.
 5 *Etiam*) Concedentis est. vid. Index. Male explicat h. L. Otho

ad Gifan. Observat. L. L. p. 315. S.

eadem omnia) Vid. Gifan. l. l. S. *iisdem omnibus*) Cortius bene ex Mediceo *si iisdem omnibus*, quod miror Gierigium neglexisse. Mox malim: *si multa commutes.* S.

7 *tanto diligentius, quanto sollicitius*) Quanto magis sollicitus sum de iudicio amicorum, quos ad recitationem audiendam convocavi; tanto diligentius intendo animum, tum antequam ad illos adfero scriptum meum, tum in ipsa recitatione, ubi observo, quid placeat, quid frontem illis corrugat etc. G.

8 *commoveris*) *perturbaris, trepidas.* S.

tam commutata, non dico plurima, sed omnia cupis? Utique si latior scena, et corona diffusior. Nam illos quoque sordidos pullatosque reveremur. Nonne, si prima quaeque improbari putas, debilitaris et concidis? Opinor, quia in numero ipso est quoddam magnum collatumque consilium; quibusque singulis iudicii parum, omnibus plurimum. Itaque Pomponius Secundus (hic scriptor tragoediarum) si quid forte familiarior amicus tollendum, ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, AD POPULUM PROVOCO: atque ita ex populi vel silentio vel adfensu aut suam aut amici sententiam sequebatur. Tantum ille populo dabat. Recte an secus, nihil ad me. Ego enim non populum advocare, sed certos electosque soleo, quos intuear, quibus credam, quos denique et tanquam singulos observem, et tanquam non singulos timeam. Nam quod M. Cicero de stilo, ego de meta sentio. Timor est emendator acer-

9 Utique) certe, *wentigstens*. Plinius 5, 7, 2. *Mihi autem defuncti voluntas — antiquior iure est, utique in eo, quod ad communem patriam voluit pervenire.* S.

pullatosque) *Tunica pulla* indutos, quod Verri obiicit Cicero 4, 24. Opportune hic laudavit Cellarius Sueton. Aug. c. 40. ubi *pullatorum* pro concione *turbae* indignatur Augustus. Multa ibi, et hunc ipsum locum dedit Casaubonus. G.

10 debilitaris et concidis) Imitatur Tullium suum de fin. 5, 15. *Victi debilitantur, animosque demittunt.* G.

omnibus plurimum) Certe in hac causa. Cum enim hoc petat orator, populo placere, probari populo: iudicio multitudinis omnino illi standum est. Alioquin si quis simpliciter istam sententiam tribuat Secundo, collectam stultorum multitudinem sapienter iudicare, iniuriam pru-

dentissimo viro fecerit: et aliter ipsum sensisse, quae sequuntur f. 12. declarant. G.

Pro omnibus Secundus accuratius scripsisset cunctis. S.

11 ad populum provoco) Lepide abutebatur notissima formula Quiritium, fidem implorantium populi, aut provocatione certantium. G.

13 Cicero de stilo) Respicit illud magistrorum bonorum vocibus decantatum, utinam diligentius a iuventute obsequendo expressum, ex 1 de orat. 33. *Stilus optimus et praestantissimus dicendi effector et magister.* G.

emendator acerrimus) *Asperimus* ex bonis libris dedit Cortius, quod vel ideo non displicet, quod *litam* saepe adhibet hac in re Plinius, cuius dos est *asperam* esse. G.

Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola. Cortium secutus est Gierigius. S.

rimus. Hoc ipsum, quod nos recitatu-
 mus, emendat: quod auditorium ingredimur,
 emendat: quod pallemus, horrescimus, circum-
 14spicimus, emendat. Proinde non poenitet me
 consuetudinis meae, quam utilissimam experior:
 adeoque non deterreor sermunculis istorum; ut
 ultro te rogem, monstrares aliquid, quod his ad-
 15dam. Nihil enim curae meae satis est. Cogito,
 quam sit magnum, dare aliquid in manus homi-
 num: nec persuadere mihi possum, non, et cum
 multis, et saepe tractandum, quod placere et
 semper et omnibus cupias. Vale.

XVIII.

*Caninio rogatus suadet, ut, quam Comensibus in
 epulum pecuniam promiserat, ita disponat, ut
 ipse suam in alimenta ingenuorum.*

C. PLINIUS CANINIO SVO S.

Deliberas mecum, quemadmodum pecunia, quam
 municipibus nostris in epulum obtulisti, post te
 quoque salva sit. Honestas consultatio, non ex-
 pedita sententia. Numeres reipublicae summam?
 Verendum est, ne dilabatur. Des agros? Ut
 2 publici, negligantur. Equidem nihil commodius
 invenio, quam quod ipse feci. Nam pro quin-
 gentis millibus nummum, quae in alimenta inge-
 nuorum promiseram, agrum ex meis, longe pluris,
 actori publico mancipavi: eundem vectigali im-

XVIII, 1 *Deliberas mecum*)
 Consultis me. Sic mox *consultatio*.
 Vid. Ind. Bos. in Cornel. Nepot. v. *deliberare*. S.

post te — sit) post obitum
 tuum non alienis rebus, sed semper
 epulis istis reservetur et impendatur. E.

2 *actori publico mancipavi*)
 Servo publico (ut alii, non sibi,

acquirere posset) imaginaria ven-
 ditione tradidi. Multa hac de re
 viri docti ad illud Tac. An. 2,
 30. *Quia veteres senatusconsulto
 quaestio in caput domini pro-
 hibebatur, callidus et novi in-
 ris reparator Tiberius mancipari
 singulos actori publico iubet:
 scilicet ut in Libonem ex ser-
 vis salvo senatusconsulto quae-*

posito recepi, tricena millia annua daturus. Per hoc enim et reipublicae fors in tuto, nec reditus incertus, et ager ipse propter id, quod vectigali large supercurrit, semper dominum, a quo exerceatur, inveniet. Nec ignoro, me plus aliquanto, quam donasse videor, erogavisse, quum pulcherissimi agri pretium necessitas vectigalis infregerit. Sed oportet privatis utilitatibus publicas, mortalis aeternas anteferre; multoque diligentius muneri suo consulere, quam facultatibus. Vale.

XIX.

Fanniam, cuius valetudinem dolenter fert, meritis laudibus exornat.

C. PLINIUS PRISCO SVO S.

Angit me Fanniae valetudo. Contraxit hanc, dum adfidet Iuniae Virgini, sponte primum, (est enim adfinis) deinde etiam ex auctoritate pontificum. Nam Virgines, quum vi morbi atrio Vestae coguntur excedere, matronarum curae cu-

reteretur. Hic mancipat Plinius agrum, qui longe plaris esset, quam quingentorum millium, actori publico, ut iam esset reipublicae: ab hac illum deinde recipit vectigalem, et promittit tricena millia annua, tanquam usuras semisses (6 per centum). Cum autem ager multo plus referat quotannis, quam tricena millia, (longe enim plaris est, quam quingentorum millium) semper inveniat, qui exercere illum et vectigal solvere reip. velit. G.

3 vectigali — supercurrit) plus quotannis refert, quam vectigal illud impositum. E.

Corius ex Mediceo: vectigal — supercurrit. Verum puto: demque agnoscit Forcellinus. S.

4 necessitas vectigalis infregerit) necessitas pendendi reipublicae vectigalis 30000 annuorum pretium agri minuit. E.

5 muneri — consulere) latiori sensu, promissis, officio, operae, quam in te recepisti, satisfacere. E.

XIX, 2 Nam Virgines) Adparet ex talibus locis, Plinium posteritati scripsisse, quia saepiuscule talia monet, quae tum non facile quis ignoraret. Ceterum quod hic Virgines simpliciter dicuntur, omisso Vestales, et paullo ante Virgini (ubi librorum auctoritate Vestali delevit Cortius illud inulitatum non esse, et hic ostendit idem Cortius, et probavit vir doctus in Miscell. obl. 4, 3, p. 432. G.

stodiaeque mandantur. Quo munere Fannia dum sedulo fungitur, hoc discrimine implicata est.

³ Insident febres, tussis increfcit, summa macies, summa defectio: animus tantum et spiritus viget, Helvidio marito, Thrasea patre dignissimus: reliqua labuntur, meque non metu tantum, verum

⁴ etiam dolore conficiunt. Doleo enim, maximam feminam eripi oculis civitatis, nescio an aliquid simile visuris. Quae castitas illius! quae sanctitas! quanta gravitas! quanta constantia! Bis maritum sequuta in exilium est, tertio ipsa propter

⁵ maritum relegata. Nam, quum Senecio reus esset, quod de vita Helvidii libros composuisset, rogatumque se a Fannia in defensione dixisset: quaerente minaciter Metio Caro, an rogasset, respondit; *Rogavi*: an commentarios scripturo dedisset, *Dedi*: an sciente matre, *Nesciente*. Postremo

⁶ nullam vocem cedentem periculo emisit. Quin etiam illos ipsos libros, quamquam ex necessitate et metu temporum abolitos SC. publicatis bonis, servavit, habuit, tulitque in exilium exilii causam.

⁷ Eadem quam iucunda, quam comis, quam denique (quod paucis datum est) non minus amabilis, quam veneranda! Erit sane, quam postea uxoribus nostris ostentare possimus: erit, a qua viri quoque fortitudinis exempla sumamus; quam sic cernentes audientesque miramur, ut illas, quae

⁸ leguntur. Ac mihi domus ipsa putare, convulsaque sedibus suis ruitura supra videtur, licet adhuc posteros habeat. Quantis enim virtutibus quantisque factis adsequentur, ut haec non novissima occiderit? Me quidem illud etiam affli-

⁵ *Postremo*) ut paucis me expediam. Sic mox, ut aliis permultis locis, *denique*. S.

⁶ *abolitos*) Publici in comitio exustos, quod monuere iam viri docti ex Tac. Agric. 2. G.

⁷ *miramur*) Genitum est. Sensus: etenim iam nunc eam,

dum adhuc vivit, sic miramur, ut illas, quas nunquam vidimus. Quo magis defunctam mirabimur, uxoribusque nostris ac nobismetipsis tanquam exemplum omnium virtutum ostentabimus. S.

⁸ *novissima occiderit*) Eo

git et torquet, quod matrem eius, illam (nihil possum illustrius dicere) tantae feminae matrem, rursus videor amittere, quam haec, ut reddit ac refert nobis, sic auferet secum; meque et novo pariter et rescisso vulnere adficiet. Utramque co-¹⁰ lui, utramque dilexi: utram magis, nescio; nec discerni volebant. Habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in adversis. Ego solatium relegatarum, ego ultor reversarum: non feci tamen paria, atque eo magis hanc cupio servari, ut mihi solvendi tempora supersint. In his eram curis,¹¹ quum scriberem ad te; quas si deus aliquis in gaudium verterit, de metu non querar. Vale.

XX.

Taciti librum, a se notatum, remittit; in suo libro vicem expectat, et amicitia illius, studiorumque ac famae societate delectatur.

C. PLINIUS TACITO SVO S.

Librum tuum legi, et, quam diligentissime potui, adnotavi, quae commutanda, quae eximenda arbitrarer. Nam et ego verum dicere adfuevi, et tu libenter audire. Neque enim ulli patientius

sensu, quo Cremutius Cordus *Cassium Romanorum ultimum* dixerat apud Tac. An. 4, 34. ubi plura Lipsius. G.

9 quod matrem — — adficiet) Fannia ita similis erat matri (reddebat et referebat eam) ut plane eadem videri posset. Ergo Fannia defuncta mater eius rursus quasi amittitur. Haec sic cogitabat Plinius. Sed in conformatione huius sententiae acumen amabile expendant, quibus utique curas est acumen ali-quod ingenii. Utinam tamen, si verum quaerimus, non ad lulum usque verborum, ut fit, processisset iucundissimus Plinius. E.

10 nec discerni volebant) neutra cupiebat alteri praeferrere quancunque re. E.

solatium — ultor) De illo vid. 3, 11, 3. de hoc 9, 13. G.

non feci — paria) Intelligit acceptis expensa; rationum enim verbum esse, statim ipse indicat, cum solvendi tempora optat. G.

11 non querar) Excerptum Brummer. nihil querar, quod verum puto. S.

XX, 1 eximenda) Gesneriana examinanda, negligentia, ni fallor, operarum. Itaque correxi. S.

reprehenduntur, quam qui maxime laudari mereantur. Nunc a te librum meum cum adnotationibus tuis exspecto. O iucundas, o pulchras vices! Quam me delectat, quod, si qua posteris cura nostri, usquequaque narrabitur, qua concordia, simplicitate, fide, vixerimus! Erit rarum et infigne, duos homines, aetate propemodum aequales, non nullius in literis nominis (cogor enim de te quoque parcius dicere, quia de me 4 simul dico) alterum alterius studia fovisse. Equidem adolescentulus, quum iam tu fama gloriaque florerès, te sequi, tibi *longo, sed proximus, intervallo* et esse et haberi concupiscebam. Et erant multa clarissima ingenia: sed tu mihi (ita similitudo naturae ferebat) maxime imitabilis, maxime 5 imitandus videbaris. Quo magis gaudeo, quod, si quis de studiis sermo, una nominamur; quod de te loquentibus statim occurro. Nec desunt, 6 qui utrique nostrum praeferantur. Sed nihil interest mea, quo loco iungimur. Nam mihi primus, qui a te proximus. Quin etiam in testa-

3 aetate propemodum aequales) Auctius Cortiana, aetate, dignitate propemodum aequales: Gierigiana, aetate et dignitate propemodum aequales. Mihi nostra lectio videtur praefereanda. Inter homines enim doctrinae laude florentes non tam dignitatis s. honorum in republica aequalitas, quam annorum nominisque in literis invidiam gignere solet. S.

4 *longo, sed proximus*) Ex Aen. 5, 520. Non secundum se vocat, quod plus est, sed proximum. Sic apud Horat. 1, od. 12, 20. *Proximos* Iovi (cui tamen nihil secundum nascitur) honores occupavit Pallas. G. Similia sunt passim in Quintil. ut lib. 10, 1, 86. E.

ita similitudo naturae) Haec adicit, ne vulgari imitatorum vitio illud quod deterrimum est arripuisse, vel certe, dum se ex-

tenuat, Tacitum simul deprimeret videatur: ideo etiam cum imitabili coniungit imitandum. G.

5 quod de te — occurro) Excerpta Brummeriana auctius: quod ego de te, tu de me loquentibus statim occurris. Verum, ni fallor: nec, opinor, minus modestum. S.

6 iungimur) Exspectes iungamur. S.

qui a te proximus) Sic restituit e bonis libris Cortius. *Nihil*, inquit Plinius, *interest mea, quo loco iungamur*, modo iungamur, neque inter te et me quisquam interponatur. Nam primus ille mihi videtur, qui a te proximus. Eum cum me faciant omnes; licet alios praeponant tibi, mihi tamen non eripient, ut non ob id ipsum primus mihi videar et sat honoratus mortalis, quod a te ponor proximus. G.

mentis debes adnotasse: nisi quis forte alterutri nostrum amicissimus, eadem legata, et quidem pariter, accipimus. Quae omnia huc spectant, ut invicem ardentius diligamus, cum tot vinculis nos studia, mores, fama, suprema denique hominum iudicia constringant. Vale.

XXI.

Consilio de curandis oculis se pariturum scribit, et pro gallina iocabundus gratias agit.

C. P L I N I U S C O R N V T O S V O S.

Pareo, collega carissime, et infirmitati oculorum, ut iubes, consulo. Nam et huc, tecto vehiculo undique inclusus, quasi in cubiculo, perveni, et non stilo modo, verum etiam lectionibus difficulter, sed abstineo, solisque auribus studeo. Cubicula obductis velis opaca, nec tamen obscura, facio. Cryptoporticus quoque, adopertis inferioribus fenestris, tantum umbrae, quantum luminis, habet. Sic paullatim lucem ferre condisco. Ba-³lineum adsumo, quia prodest: vinum, quia non nocet; parcissime tamen. Ita adfuevi, et nunc custos adest. Gallinam, ut a te missam, libenter⁴ accepi; quam satis acribus oculis, quamquam adhuc hippus, pinguisimam vidi. Vale.

adnotasse) animadvertisse. E. nisi quis forte etc.) Haec ita dispone: etiam in testamentis eadem legata et pariter accipimus, nisi quis forte etc. Nam amiciorum maiora legata scribi solent. *E. 7 studia, mores, fama)* Quam venuste iungit et colligit, quae separatim adhuc posuerat! *G.*

XXI, 1 collega) In Consulatu et in praefectura aerarii. Vid. 5, 15, 5. Forte ipso collegii anno ista scripsit, aut scripsisse fingit: quamquam secessus suadet aliud. Antiquiores *collegae* nomen in Augurato praefertim, cu-

ius perpetuus honos esset, usurparuat; in reliquis, ipso tantum curationis tempore. *G.*

et non stilo modo) Cortius et Gierigius: *et hic non stilo modo:* Bene. *S.*

3 Balineum — prodest) Adscripsit Cellarius Celli locum 6, 6. *Curant oculos balneo, soto, vino, vetustissimus auctor Hippocrates memoriae prodidit.* Porro *custodem*, quem adesse ait, medicum, uxorem, libertum, servum, amicum denique intelligere licet. *G.*

XXII.

Aperte commendat, cui non nominato tribunatum impetraverat.

C. PLINIUS FALCONI SVO S.

Minus miraberis, me tam instantem petisse, ut in amicum meum conferres tribunatum, quum scieris, quis ille qualisque. Possum autem iam tibi et nomen indicare, et describere ipsum, postquam polliceris. Est Cornelius Minucianus, ornamentum regionis meae, seu dignitate, seu moribus. Natus splendide, abundat facultatibus, amat studia, ut solent pauperes. Idem rectissimus iudex, fortissimus advocatus, fidelissimus amicus. Accepisse te beneficium credes, quum propius inspexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil volo elatius de modestissimo viro dicere) parem. Vale.

XXIII.

Profocerum monet, ut domi proconsulem expectet, nec obviam ei procurrat.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SVO S.

Gaudeo quidem esse te tam fortem, ut Mediolani occurrere Tironi possis: sed, ut perseveres esse tam fortis, rogo, ne tibi contra rationem aetatis tantum laboris iniungas. Quin immo de-

XXII, 1 *scieris*) audiveris, cognoveris ex me. E.

2 *ut solent pauperes*) Sic Athenienses *Φιλοσοφία καὶ πνίξ ἀντιγοφοί* a Luciano Nigrino vocantur: et ad *bonam mentis paupertatem sororem*, quae est apud Petron. c. 84. multa in hanc sententiam viri docti. G.

Oppositio in his: *abundat facultatibus; amat studia, ut solent pauperes*. Acer enim stu-

diorum amor raro eorum, qui facultatibus abundant. Aperte laudavit Gesnerus locos illos Lucianum et Petronianum. S.

3 *omnibus honoribus — — parem*) qui omnes honores, omnes titulos sustineat; immo talem, cuius virtutibus omnes honores inferiores dicerem, nisi summa viri modestia obstaret. S.

XXIII, 1 *fortem*) validum, tam bona valetudine. E.

nuntio, ut illum et domi, et intra domum, atque etiam intra cubiculi limen, exspectes. Etenim quum a me ut frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco observo, exigere officium, quod parenti suo remisisset. Vale.

XXIV.

Numidiae mortem nuntiat, et ex heredibus nepotem, eiusque educationem laudat.

C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Numidia Quadratilla paullo minus octogesimo aetatis anno decessit, usque ad novissimam valetudinem viridis, atque etiam ultra matronalem modum compacto corpore et robusto. Decessit honestissimo testamento. Reliquit heredes, ex bestie nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum novi: nepotem familiarissime diligo; adolescentem singularem, nec iis tantum, quos sanguine attingit, inter propinquos amandum. Ac primum, conspicuus forma, omnes sermones malignorum et puer et iuvenis evasit: intra quartum et viceesimum annum maritus, et, si deus adnuisset, pater. Vixit in contubernio aviae delicatae severissime, et tamen obsequentissime. Habebat illa pantomimos fovebatque effusius, quam principi feminae conveniret. Hos Quadratus non

² *Etenim — — remisisset*) Praeclara sententia⁹ quali quaedam stellula, qua vel brevissimam epistolam, ut tamen aliquo in loco splendeat, distinguit. Haec talia tironibus commendari et illustrari maxime debent. E.

XXIV, 1 *Numidia*) Excerpta Brummer. *Umnia*, quod verum. Vid. ad 6, 11, 1. S.

² *nepotem*) Numidium Quadratum, de quo 6, 11. G.

nec iis tantum — amandum) sed alienis quoque tali prosequendum amore, quali propinquos prosequi solemus. S.

³ *omnes sermones — evasit*) Commentarii instar esse possunt, quae Cicero Or. pro Coel. 5. de Coelio notavit. E.

⁴ *non domi*) Privatim itaque, cum theatra essent publica. Sic *in hortis Praetoris ludi spectant* Quint. 3, 6, 18. G.

5 domi spectabat; nec illa exigebat. Audii ipsam, quum mihi commendaret nepotis sui studia, solere se, ut feminam in illo otio sexus, laxare animum lusu calculorum, solere spectare pantomimos suos; sed quum factura esset alterutrum, semper se nepoti suo praecepisse, abiret, studeretque: quod mihi non amore eius magis facere, quam 6 reverentia videbatur. Miraberis, et ego miratus sum. Proximis sacerdotalibus ludis, productis in commissione pantomimis, quum simul teatro ego et Quadratus egredieremur, ait mihi: *Scis, me hodie primum vidisse saltantem aviae meae libertum?* Hoc nepos. At, hercule, alienissimi homines in honorem Quadratillae, (pudet me dixisse honorem) per adulationis officium, in theatrum cursitabant, exultabant, plaudebant, mirabantur: ac deinde singulos gestus dominae cum canticis reddebant; qui nunc exiguissima legata, theatra-

5 *Audit ipsam, quum etc.)* Cicero de Orat. 2, 90. *audit* — Metrodorum, quum de his ipsis rebus disputaret. S. otio sexus) et aetatis: talis enim et alos ludunt senes. Sic *negotiorum lussisse* se scribit ad Tiberium Augustus Sueton. c. 71. G.

reverentia) Illa nimirum, quam puero etiam deberi maximam Juvenalis ait 14, 47. Et *peccaturo obstat tibi filius infans*. G.

6 *in commissione*) Cum committerentur ac certamen inirent: proprium ludicris pariter ac seriis certaminibus verbum. G.

7 *pudet me dixisse*) Dicere coepit, homines alienissimos (quos nepoti opponit, nulla cogitatione coniunctos) in theatrum venisse, quoties saltarent Quadratillae pantomimi, idque fecisse *in honorem Quadratillae*: hoc vero corrigit, honorem dicere non vult; *adulationis officium* substituit. Nempe hereditariae, inter alias artes suas, ca-

ptabant ita Quadratillam, ut viderent, laudarent, illius pantomimos; quemadmodum contra apud Lucian. de merc. cond. p. 469. Gr. crimen est, non laudasse saltantem servulum. Hunc igitur Plinius negat honorem esse Quadratillae habitum; adulationem vocat. Hanc adulandi indignitatem deinde describit graphice: *cursitabant* in theatrum, *exultabant* quasi gaudio, quoties bene rem gerere viderentur pantomimi; *plaudebant* voce, manu; *mirabantur* artem illorum, quam admiratione dignam non negaverit, qui Luciano illam describenti credit in libello *negotiorum*; *reddebant* dominae illorum Quadratillae et repetitive quasi spectaculo exhibebant *gestus*, quos modo viderant, *cum canticis* et modis, ad quos illi saltaverant; eoque modo testamentum suae Reginae mereri studebant. At frustrati sunt egregie: *nunc enim exiguissima legata* etc. G.

lis operae corollarium, accipiant ab herede, qui non spectabat. Quorsum haec? Quia soles, si quid incidit novi, non invitus audire: deinde, quia iucundum est mihi, quod ceperim gaudium, scribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctae, honore optimi iuvenis: laetor etiam, quod domus aliquando C. Cassii, huius qui Cassianae scholae princeps et parens fuit, serviet domino non minori. Implebit enim illam Quadratus meus, et decebit, rursusque ei pristinam dignitatem, celebritatem, gloriamque reddet, quum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille consultus. Vale.

XXV.

Quam docti viri sub habitu pagano lateant, exemplo Terentii Innioris docet.

C. PLINIUS RVFO SVO S.

O quantum eruditorum, aut modestia ipsorum, aut quies operit et subtrahit famae! At nos eos tantum dicturi aliquid aut lecturi timemus, qui studia sua proferunt; quum illi, qui tacent, hoc amplius praestent, quod maximum opus silentio

corollarium) Recte cum theatri opera iungitur. Docet enim Varro, dictum *corollarium a corollis, cum placuerunt actores, in scena dari solitis*, de L. L. p. 42, 2. Sed haec et plura, quae hic dedit Cellarius, commodius leguntur in Lexicis. G.

8 *Quorsum haec? Quia*) *Brevis, sed eadem sententia Cortius, *Haec, quia soles* etc. G.

Cassianae scholae) Cui *Proculiana* se opposuit. De utraque viri docti ad Pomponii anchiridion. G.

9 *Implebit — et decebit*) Eadem fere vis utriusque verbi:

implet enim domum, qui satis magnus est, ut proportionem ad eam habeat. Sic Paneg. 15, 4. quod denique tectum magnus hospes impleveris, ubi vid. G. *rursusque — reddet*) plenissimus. Saepe sic *rursus* cum verbis a *re* incipientibus iungitur. Vid. interpr. ad Liv. 9, 27, 1. epit. 14. ad Iul. Caes. de B. G. 4, 4. S.

XXV, 1 *maximum — reverentur*) h. e. studia literarum colunt taciti. Nam hoc silentio ostendunt, se literas non sui commodi causa, sed propter ipsarum praestantiam colere, in quo multo sunt honestiores et li-

reuerentur. Expertus scribo, quod scribo. Terentius Iunior, equestribus militiis, atque etiam procuratione Narbonensis provinciae integerrime functus, recepit se in agros suos, paratisque honoribus tranquillissimum otium praetulit. Hunc ego, invitatus hospitio, ut bonum patrem familiae, ut diligentem agricolam intuebar, de his loquuturus, in quibus illum versari putabam: et coeperam, quum ille me doctissimo sermone revocavit ad studia. Quam terfa omnia! quam Latina! quam Graeca! Nam tantum utraque lingua valet, ut ea magis videatur excellere, quam cum maxime loquitur. Quantum ille legit! quantum tenet! Athenis vivere hominem, non in villa, putes. Quid multa? Auxit sollicitudinem meam, effecitque, ut illis, quos doctissimos novi, non minus hos seductos et quasi rusticos verear. Idem suadeo tibi, Sunt enim, ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos et armatos, et quidem ardentissimo ingenio, diligentius scrutatus inuenies. Vale.

XXVI

Morbo amici admonitus, hortatur, ut tales sani perseveremus, quales nos futuros infirmi profitemur.

C. PLINIUS MAXIMO SVO Q.

Nuper me cuiusdam amici languor admonuit,

beraliores iis, qui suae gloriae et famae causa studia sua proferrunt. E.

2 equestribus militiis) Egrege illustrant hunc locum viri docti adscripto Sueton. Claud. c. 25. Equestris militis ita ordinavit, ut post cohortem alam, post alam tribunatum legionis daret, laudatoque Schelio ad Hygin. de castramet. p. 69. sq. Breviter equestris militiae sunt equitum Romanorum in ipsis legionibus, et inter pedites, praefecturae. G.

paratisque) Al. speratisque. Minus efficaciter ad laudem Terentii, Maioris enim animi, otium praeferre paratis honoribus, quam speratis. Ultima litera vocis praegressae adhaerescens insequenti illam lectionem peperit. S.

3 coeperam) scil. cum eo colloqui de rebus rusticis. E.

5 seductor) qui rursus et in agrorum quasi secessu vivunt. E.

6 Sunt enim, ut etc.) Locus acute inventus, sed paululum contortus. E.

optimos esse nos, dum infirmi sumus. Quem enim infirmum aut avaritia aut libido sollicitat? Non amoribus servit, non appetit honores, opes negligit, et quantumcunque, ut relicturus, satis habet. Tunc deos, tunc hominem esse se meminit: invidet nemini, neminem miratur, neminem despicit, ac ne sermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur: balinea imaginatur et fontes. Haec summa curarum, summa votorum; mollem³ que in posterum et pinguem, si contingat evadere, h. e. innoxiam beatamque destinat vitam. Possum ergo, quod pluribus verbis, pluribus⁴ etiam voluminibus philosophi docere conantur, ipse breviter tibi mihi que praecipere, ut tales esse sani perseveremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

XXVII.

An aliquid spectra sint, ita quaerit, ut exemplis Curtii Rufi, et Athenodori philosophi, tum domesticorum suorum adfirmare videatur.

C. PLINIVS SVRAE SVO S.

Et mihi discendi, et tibi docendi facultatem otium praebet. Igitur perquam velim scire, esse

XXVI, 1 aut avaritia aut libido) Probabiliter suspicaris, Plinium scripsisse, aut avaritia, aut ambitio, aut libido. His optime respondent, quae sequuntur. Media cur exciderint, iponte apparet. Idem placet Gierigio. S.

2 sermonibus — attendit — alitur) Notanda constructio. S.

3 mollem — pinguem) Non satis allequor, quid Plinius secutus sit, cum mollem et pinguem vitam, quae ex communi latinae linguae consuetudine in vitio ponitur, nunc ipse innoxiam beatamque interpretetur. K.

Communem illam latinae linguae consuetudinem non novi, mirorque hic haesisse virum doctissimum, qui pingue otium, pinguem secessum saepe laudari bene sciret. Mollis vita pinguisque opponitur ei, quam occupationes omnis generis perturbant, quam sollicitat, nunc avaritia, nunc ambitio, nunc libido. Talem vitam innoxiam beatamque vocari, quid mirum? S.

4 pluribus — pluribus) Praestat, ut gravius, Curtii et Gierigii, plurimis — plurimis. S.

XXVII Vid. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola.

aliquid phantasmata, et habere propriam figuram numenque aliquod putes, an inania et vana ex metu nostro imaginem accipere. Ego ut esse credam, in primis eo ducor, quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc et obscurus obtinenti Africam comes haeserat: inclinato die spatiabatur in porticu: offertur ei mulieris figura humana grandior pulchriorque: perterrito, *Africam se, futurorum praenuntiam*, dixit: *iturum enim Romam, honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem provinciam reversurum, ibique moriturum*. Facta sunt omnia. Praeterea accedenti Carthaginem, egredientique navem, eadem figura in litore occurrisse narratur. Ipse certe implicitus morbo, futura praeteritis, adversa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, proiecit. Iam illud, nonne et magis terribile, et non minus mirum est? quod exponam, ut accepi. Erat Athenis spatiosa et capax

i phantasmata) Non nego, *phasmata* bonum verbum esse, et huic rei aptum, quod vel veteres Glossae docent, in quibus *Φάσμα mostellum* est, diminuta a *monstro* appellatione, qua ipsa haec epistola Plinius utitur; et notum *Phasma*, Menandri fabula, quae *Mostellariam* Plauti peperit. Sic in Luciani philopseude p. 336. Gr. καὶ τὰ ἄλλα Φάσματα ἢ Φαντοδῆ κ. τ. λ. Quin p. 347. in fabula, quam haec Athenodori exclusisse videtur, *Φάσματος* nomen bis occurrit. Sed hoc non eo valet, ut cum Cæsahono hic castrata voce *phantasmata* legamus pro *phantasmata*, quod omnes in universum libros habere docet Cortius, et quod sacris viris hoc sensu placuit Matthæo 14, 26. et Marco 6, 49. G.

numen aliquod) vim quandam et potentiam divinam, *θεῶν τινα*, qualis cernitur futurorum praelagitione etc. S.

a Curtio Rufo) Vitam eius, neque hac dissimulata fabula, breviter enarrat Tacitus Annal. 11, 21. G.

iturum enim) Hoc enim respicere potest ad verba, *futurorum praenuntiam*; haec firmat ipsa denuntiatione. *Gruteri igitur coniectura, *eum*, non opus est. G.

5 Erat Athenis) In Luciani Philopseude [cap. 35. vid. Böttiger über Furlenmasken p. 51. E.] narratur, quod iam indicavi, fabella huic gemina, nisi quod Corinthi scena, non Athenis; quod pro Athenodoro Arignotus Pythagoricus est; et quod illud monstrum Protei cuiusdam instar in varias se species mutat. Ceterum ad olla insepulta deductus, ut hic Athenodorus, ita illic Arignotus, quibus sepulcis, quies reddita et salubritas domui ad eum diem pestilentia. G.

domus, sed infamis et pestilens. Per silentium noctis sonus ferri, et, si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde e proximo reddebatur: mox apparebat idolon, senex macie et squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo; cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatiebatque. Inde inhabitantibus tristes diraeque noctes per metum vigilabantur: vigiliam morbus, et, crescente formidine, mors sequebatur. Nam interdiu quoque, quamquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inerrabat, longiorque caussis [timoris] timor erat. Deserta inde et damnata solitudine domus, totaque illi monstro relicta: proscribatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere, ignarus tanti mali, vellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, 7 legit titulum: auditoque pretio, quia suspecta vitilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, immo tanto magis conducit. Ubi coepit advesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte, postulat pugillares, stilum, lumen: suos omnes in interiora dimittit, ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita simulacra et inanes sibi metus fingeret.

idolon) Refugit adhuc Latīnam appellationem *spectri*, qua εἶδωλον Graecorum donaverat Catius, derivam nempe a Tullio fam. 15, 16.: sed postea in usum etiam serio loquentium receptam. G.

senex macie et squalore confectus) Luciano ἀρχμῆρος, νομῆτης, μελάντροπος τοῦ ζῆφου. G.

6 *longiorque caussis* etc.) quia et interdiu timebant, cum spectrum non apparebat. Satis erat tamdiu tremere, quamdiu spectrum, causa timoris, aderat, nempe per noctem. Caeterum acutula est haec omnis appendix, εὐθύμῃα habena concinnus, quod

ex ingenii quodam radio splenderet. E.

[*timoris*]) Includit uncis, ut suspectum, Gesnerus, quod abest in libris bonae notae, comodeque subauditur. Omiserunt Cortius et Gierigius. Mox malit N. Heinlius *damnata solitudine*. Sed *damnari* casum sextum poenae legitime admittit. S.

7 *legit titulum*) Tabellam, in qua proscriptio. Vid. Heinf. ad illud Petron. c. 38. extr. *Hoc titulo auctionem proscripsit*. G.

sterni sibi) Non dormiendi causa, sed studendi, cui rei etiam lectos adhibebant. Vid. Burmann. ad Quintil. 10, 3. p. 936. G.

8 Initio, quale ubique, silentium noctis, deinde concūti ferrum, vincula moveri: ille non tollere oculos, non remittere filum, sed obfirmare animum, auribusque praetendere: tum crebrescere fragor, adventare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: respicit, videt, agnoscitque 9 narratam sibi effigiem. Stabat innuebatque digito, similis vocanti: hic contra, ut paullum expectaret, manu significat, rursusque ceris et stilo incumbit: illa scribentis capiti catenis insonabat: respicit rursus idem, quod prius, innuentem: nec 10 moratus, tollit lumen, et sequitur. Ibat illa lento gradu, quasi gravis vinculis: postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit comitem: desertus herbas et folia concerpta signum 11 loco ponit. Postero die adit magistratus, monet, ut illum locum effodi iubeant. Inveniuntur ossa inserta catenis et implicita, quae corpus aevo terraque putrefactum nuda et exesa reliquerat vinculis: collecta publice sepeliuntur: domus post- 12 ea rite conditis manibus caruit. Et haec quidem

8 *auribusque praetendere*) *Auribus praetendere animum* significat obstinatione quadam studendi impedire ne audiamus, certe audire nobis videamur, aliquid, ut qui manum vel ceram adeo praetendit. "Durum hoc videbatur Cl. Marklando ad Stat. Silv. 5, 23. quare legere nos volebat acriusque peritendere, eleganter utique; et forte melius consulisset famae Plinius, si ita posuisset. Verum ut forte nimis audax fuit Plinius, qui ita posuerit; sic mutare contra omnes libros, audax ipsum quoque videtur. Et iam commonefecit virum doctum Cortius illius Sallustiani Catil. 58, 2. *Tymor animi aurilius officit. G.*

Aeg. Forcellinus, Cortio accedens: „h. e. animum et constantiam quasi in custodiam au-

rium praetendere, ne sonitu „strepituque percellerentur. *Praetendere* hic a militia ductum „videtur, cum castra aut acies „contra hostem, et ad custodiam „limitum tenduntur. Tacit. 2. „Hist. c. 6. Quidquid castrorum „Armenis praetenditur. Pacat. „in Paneg. Theodos. c. 10. Vix „lberum tuum viderat, iam Istro „praetendebas. Claudian. de B. „Get. vers. 416. extremis legio „praetenta Britannis." S.

„etiam) languidum hic, meliusque alii: *adventare, et iam ut in limine etc. S.*

10 *concerpta*) Gierigius: hinc inde carpta, evulsa. Immo est discerpta. S.

11 *rite conditis manibus*) Nempe ipsi manes vel anima condi et sepeliri putantur, et ad quietem redigi, una cum corpo-

adfirmantibus credo. Illud adfirmare aliis possum. Est libertus mihi Marcus, non illiteratus. Cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. Is visus est sibi cernere quendam in toro residentem, admoventemque capiti suo cultros, atque etiam ex ipso vertice amputantem capillos. Ubi illuxit, ipse circa verticem tonsus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, et rursus 13 simile aliud priori fidem fecit. Puer in paedagogio mistus pluribus dormiebat: venerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemque detonderunt; et qua venerant, recesserunt. Hunc quoque tonsus, sparsosque circa capillos dies ostendit. Nihil notabile sequutum, nisi forte, quod non fui reus: futurus, si Domitianus, sub quo haec acciderunt, diutius vixisset. Nam in scriinio eius datus a Caro de me libellus inventus est; ex quo coniectari potest, quia reis moris est submittere capillum, recisos meorum capillos

re vel ossibus. Hinc preces insulti Archytas apud Horatium Od. 1, 28. Praeclare plebis antiqua persuasione usi superiorum seculorum sacrificuli, qui Christiani nominis professionem nugis id genus secentis interpolare ausi sunt. Sed hoc non agimus. G.

12 ipse — tonsus) Sua forte, vel alterius aut conscii, aut fraudem ipsi quoque molientis, manu. G.

13 in paedagogio) Nihil ob stare videtur, quo minus paedagogium et hic et alias capiamus pro loco, ubi educantur pueri elegantiores beatas familiae. Iudicare poterit, si quis legerit, quae disputantur ad Sueton. Neron. 28. Hic illud praesertim observandum, quod *mistus pluribus dormit* puer: ergo in loco, ubi plures sunt etc. G.

14 datus a Caro) Metio Caro, illo nobili delatore, de quo 1, 5, 3. et 7, 19, 5. G.

reis — submittere capillum)

Hoc est, alere et crescere pati, tanquam partem *squaloris* illius, propter quem etiam *sordidati* in publicum prodeunt. Poterat etiam cogitare, si ita ei libuisset, de naufragorum voto, qui capillum vovent, dum metuunt, ac ponunt defuncti pericula, qua de re viri docti ad Petron. c. 103. Poterat ex coniectorum disciplina etiam boni quidpiam suspicari. Sane Artemidorus 1, 23. postquam de naufragorum et convalescentium ex magno morbo tonsura dixit, subiicit ista: *Κείρεσθαι ὑπὸ κουρέως ἀγαθὸν πάντων ἐν ἴσῃ δηλοῦν. Ἐστὶ γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ κερῆσαι καὶ τὸ χαρῆσαι, κατὰ παραλλαγὴν τοῦ κείρου, ἐκδίδεσθαι. καὶ μέντοι οὐδέτις ἐν περιπέσει ποιητῆ, ἢ συμφορῆς τινὲς καθεύδῃ, κείρεται, ἀλλ' οἷς μάλιστα μέλει εὐπροσπείας, ἀλύποις τε καὶ οὐκ ἀπόροις.* Sed illud primum cogitare debebat videlicet, pueros petulantia vel quacumque malitia lucum fecisse. G.

depulsi, quod imminebat, periculi signum fuisse.
 15 Proinde rogo, eruditionem tuam intendas. Digna
 res est, quam diu multumque confideres: ne ego
 quidem indignus, cui copiam scientiae tuae fa-
 16 cias. Licet etiam utramque in partem, ut soles,
 disputes: ex altera tamen fortius, ne me suspensum
 incertumque dimittas, cum mihi consulendi
 causa fuerit, ut dubitare desinerem. Vale.

XXVIII.

*Reprehensus a nonnullis, quod nimium amicos laudet;
 amore se et benignitatis officio tuetur.*

C. PLINIUS SEPTICIO SVO S.

Ais, quosdam apud te reprehendisse, tanquam
 amicos meos ex omni occasione ultra modum lau-
 2 dem. Agnosco crimen, amplector etiam. Quid
 enim honestius culpa benignitatis? Qui sunt ta-
 men isti, qui amicos meos melius me norint?
 Sed ut norint; quid invident mihi felicissimo
 errore? Ut enim non sint tales, quales a me
 praedicantur; ego tamen beatus, quod mihi vi-
 3 dentur. Igitur ad alios hanc sinistram diligen-
 tiam conferant (nec sunt parum multi) qui car-
 pere amicos suos iudicium vocant: mihi nun-
 quam persuadebunt, ut meos amari a me nimium
 putem. Vale.

XXVIII, 1 *tanquam*) Aldi
 quod a glossatore profectum. vid.
 ad 3, 9, 33. S.

Agnosco — amplector) Non
 modo agnosco illud crimen esse,
 sed et mihi imputo, eiusque cul-
 pam tribuo. Hinc sequentia: *Quid
 enim honestius culpa benigni-
 tatis? E.*

Melius Gierigius: „*Agnosco* vox
 „eorum, qui aliquid concedunt,
 „verum esse fatentur. *amplector*,
 „eo delector.” S.

2 *felicissimo errore*) Sic dedit
 e libris Cortius, et sic hanc aeta-
 tem, ipsumque nostrum, usos *in-
 videndi* verbo, post alios ad
 Quintil. 9, 3, 1. itemque in
 thesauro, qui prae manibus est,
 novo Latinae linguae ostendimus.
 De usu nostri index consuli pot-
 est. Q.

3 *diligentiam*) severitate cen-
 soria inquirendi in alios, laudem-
 que iis debitam ad amissum ex-
 igendi. S.

XXIX.

Pallantis liberti monumentum videt cum indignatione.

C. PLINIUS MONTANO SVO S.

Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris, quod nisi legeris, non potes credere. Est via Tiburtina intra primum lapidem (proxime adnotavi) monumentum Pallantis, ita inscriptum: HVIC SENATVS, OB FIDEM PIETATEMQVE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRAETORIA DECREVIT, ET SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, CVIVS HONORE CONTENTVS FVIT. Equidem numquam sum miratus, quae saepius a fortuna, quam a iudicio proficiscerentur: maxime tamen hic me titulus admonuit, quam essent mimica et inepta, quae interdum in hoc coenum, in has sordes abicerentur: quae denique ille furcifer et recipere ausus est, et recusare, atque etiam, ut moderationis exemplum, posteris proderet. Sed quid indignor? Ridere satius est, ne se magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perveniunt, ut rideantur. Vale.

XXIX, 1 *deinde ridebis*) Post vices quasdam risus et indignationis, risus tandem obtinebit. *Repetitionem elegantem, Plinianaemque restituit, omissam a quibusdam. Cortius. G.

2 *Pallantis*) Liberti Claudii Caesaris, de quo plura 8, 6. ubi etiam lucem accipiet, si quid forte hic obscurum maneat. G.

centies quinquagies, cuius) Apparet etiam ex hoc loco verum esse, quod inprimis Gronovius docuit, *sestertium* cum numerandi adverbis esse singulare neutrius generis: refertur enim ad illud pronomen *cuius*. Ceterum ex Eisen Schmidiana computatione, quam et accuratissimam et facillimam eandem deprehendisse mihi videor, *centies quinquagies*

sestertium aequat florenos Rhemanos 750000 sive imperiales 500000; non sane contemptibilis pro liberti pecunia, quae si quincuncibus collocari possit, imperiales reddat quotannis 25000. G.

3 *mimica*) Hoc vult, non maioris facienda fortunae, quae vulgo vocantur, bona, si in hominem adeo indignum incidant, quam regium forte pallium in humeris mimi. Sic nempe etiam Paneg. 16, 3. *mimicos currus* de falsa triumpho adsimulatione dixit: utroque loco de *inimicis* somniarunt quidam librarii. G.

4 *Ridere satius est* etc.) Cortius cum Gierigio: *Ridere satius, ne se magnum aliquid* etc. quod verum. S.

XXX.

Dolet, amici studia amisso discipulo impedita, neo sua in secessu tranquilliora esse significat, quamquam Demostheneis amicus comparaverit.

C. PLINIUS GENITORI SVO S.

Torqueor, quod discipulum, ut scribis, optimae spei amissisti, cuius et valetudine et morte impedita studia tua quidni sciam? quum sis omnium officiorum observantissimus, quumque omnes, ² quos probas, effusissime diligas. Me huc quoque urbana negotia persequuntur. Non desunt enim, ³ qui me iudicem, aut arbitrum faciant. Accedunt querelae rusticorum, qui auribus meis post longum tempus suo iure abutuntur. Instat et necessitas agrorum locandorum perquam molesta. Adeo ⁴ rarum est invenire idoneos conductores. Quibus ex caussis precario studeo: studeo tamen. Nam et scribo aliquid et lego: sed quum lego, ex comparatione sentio, quam male scribam; licet tu mihi bonum animum facias; qui libellos meos de ultione Helvidii orationi Demosthenis *κατὰ* ⁵ *Μεσσιῶν* confers; quam sane, quum componerem illos, habui in manibus, non ut aemularer (improbum enim ac paene furiosum) sed tamen imitarer et sequerer, quantum aut diversitas ingenio-

XXX, ² *persequuntur*) Gerneriana: *prosequuntur*, qua auctoritate, nescio. Videtur profectum ab negligentia operarum. Itaque mutavi. S.

Non desunt enim) *Sic Aldus dedit: sunt enim Mediceus apud Cortium. *Non delectant*, quod inculcatur post *persequuntur*, abest in optimis plerisque. G.

³ *auribus — abutuntur*) Ipsum illud *suo iure* indicat, *abui* hic non ad vitiosum et malum usum pertinere; sed nihil aliud sibi

velle, quam pro arbitrio et vehementer uti. G.

⁴ *libellos de ultione Helvidii*) De quibus 9, 15. *Oratio Demosthenis contra Midiam* existat, eum, a quo orator Bacchanaliorum die festo pugnis in theatro caesus fuerat. G.

⁵ *aemularer — imitarer*) Verba satis alioqui vicinae significationis hic distinguuntur, ut *aemulari* studium exaequandi, vel superandi adeo, simul indicet; *imitari* autem is quoque dica-

rum, maximi, aut minimi, aut caussae disimilitudo pateretur. Vale.

XXXI.

Claudium Pollionem commendat.

C. PLINIUS CORNUTO SVO S.

Claudius Pollio amari a te cupit: dignus hoc ipso, quod cupit: deinde, quod ipse te diligit. Neque enim fere quisquam exigit illud, nisi qui facit. Vir alioqui rectus, integer, quietus, ac paene ultra modum (si quis tamen ultra modum) verecundus. Hunc, quum simul militarem, non solum ut commilito inspexi. Praerat alae milliariae: ego iussus a legato consulari rationem alarum et cohortium excutere, ut magnam quorundam foedamque avaritiam, et negligentiam parem, ita huius summam integritatem, sollicitam diligentiam inveni. Postea promotus ad amplissimas procuraciones, nulla occasione corruptus ab infito

tar, qui adspirare ad aequalem gloriam minime audeat, sed vestigia tantum magni viri adoret. G.

maximi aut minimi) Forte legend. *max. et min.* G.

Cortius, nulla varietate notata, *maximi et minimi*. quod unice verum. Sic et Gierigius, nihil monens de diversitate lectionis. S.

caussae disimilitudo) Cum Demolthenes suas ultum iniurias eat, alienas Plinius. G.

XXXI, 1 *Claudius Pollio*) Nieuwlandus de Musonio pag. 18. (2): „Forte idem est, de quo „Suetonius Dom. 1. *Satisque constat Clodium Pollionem, praetorium virum, in quem est „poëma Neronis, quod inscribitur Lucio, chirographum eius „conservasse et nonnunquam „protulisse, noctem sibi pollicentis.*“ S.

dignus) scil. amari a te, primum hoc ipso, ob hoc ipsum, quod cupit. S.

2 alae milliariae) Adiectus numerus ad diversitatem alarum significandam, cum essent etiam *quingenariae*. Egit de *alarum* equestrium diversis generibus accuratissime post Lipl. 2, 7. R. H. Schelius ad Hygin. p. 66. lqq. Add. Masson. 20, 6. G.

rationem) Cortius et Gierigius ex libris: *rationes*. verissime. Mox Gierigius pro *alarum* malit *turmarum* sine causa idonea. *Rationes* alarum confiunt ex rationibus *turmarum*: nec urgenda in his oppositio. S.

3 infito) Dubito, an Secundus hic de discrimine inter *infitus* et *innatus* cogitaverit. Ipse Tullius *infitus* non raro sic usurpat, ut idem quod *innatus* significet. S.

abstinentiae amore deflexit: nunquam secundis rebus intumuit, nunquam officiorum varietate continuam laudem humanitatis infregit; eademque firmitate animi laboribus suffecit, qua nunc otium 4 patitur. Quod quidem paullisper cum magna sua laude intermisit et posuit, a Corellio nostro ex liberalitate imperatoris Nervae emendis dividendisque agris adiutor adsumtus. Etenim qua gloria dignum est, summo viro in tanta eligendi 5 facultate praecipue placuisse? Idem quam reverenter, quam fideliter amicos colat, multorum supremis iudiciis, in his Musonii Bassi, gravissimi civis, credere potes, cuius memoriam tam grata praedicatione prorogat et extendit, ut librum de vita eius (nam studia quoque, sicut alias artes 6 bonas, veneratur) ediderit. Pulchrum istud, et raritate ipsa probandum, quum plerique hactenus 7 defunctorum meminerint, ut querantur. Hunc hominem, appetentissimum tui (mihi crede) complectere, apprehende, immo et invita, ac sic ama, tanquam gratiam referas. Neque enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio, qui prior coepit. Vale.

4 ex liberalitate Nervae) Cuius vestigium est in Xiphilini excerptis ex Dion. lib. 68. Τοῖς γάρ νυ πένησι τῶν Ῥωμαίων ἐς χιλιάδα καὶ πεντακοσίας μυριάδας γῆς κτήσιν ἐχαρίσατο, βουλευταῖς τισὶ τὴν τε ἀγορασίαν αὐτῶν καὶ τὴν διανομὴν προστάξας. G.

5 Musonii Bassi) Nescio, an hic sit Philosphus nobilis. Inquirere volenti materiam sufficiet Olearius ad Philostr. vit. Apollon. 4. 3. p. 176. G.

Al. Anni Bassi, quod Gierigius recepit. Sed celebratissimum illum philosophum intelligendum

esse, satis probabile facit disputatio praestantissimi Nieuwlandi Cap. II. Sect. L. init. ubi hic Plinii locus severa critices lance expenditur. S.

veneratur) Claudius Pollio. Quod quis non videt? Retulit tamen vix credibili lapsu Gierigius ad Musonium, arguens hinc, philosophum tam clari nominis, qui literarum studia non veneratus sit, sed cum maxima laude excoluerit, h. l. non posse intelligi. S.

6 querantur) de supremis eorum iudiciis. Παρὰ προσδοκίαν hoc, satisque facetum. S.

XXXII.

Tironem proconsulem ad Fabatum divertisse, plurimosque manumissos liberasse, unice laetatur.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO SVO S.

Delector, iacundum tibi, fuisse Tironis mei adventum: quod vero scribis, oblata occasione proconsulis, plurimos manumissos, unice laetor. Cupio enim patriam nostram omnibus quidem rebus augeri, maxime tamen civium numero: id enim oppidis firmissimum ornamentum. Illud etiam me, non ut ambitiosum, sed tamen iuvat, quod adiicis, me teque et gratiarum actione et laude celebratos. Est enim, ut Xenophon ait, ἡδίστον ἀκούσθαι ἑκαίνοιο, utique si te mereri putes. Vale.

XXXIII.

Rogat, ut historiis suis actionem contra Baebium Massam inferat, cuius materiam recenset.

C. PLINIUS TACITO SVO S.

Auguror, nec me fallit augurium, historias tuas immortales futuras: quo magis illis (ingenue fatebor) inferi cupio. Nam si esse nobis curae solet, ut facies nostra ab optimo quoque artifice expri-

XXXII, 1 *Tironis mei adventum*) De quo promiserat supra epistola 16, quam repete. G.

patriam nostram) Comum, ubi aetatem exegit. Memoriam eius rei servat lapis literatus in Comensi agro repertus, qui legitur apud Gruterum p. 382, 6. G.

a me teque) Cortius ex libris bonae notae: *te meque*. Conventius hoc modaliter scribens. S.

ut Xenophon ait) In fabula

Prodicia Mem. Socr. 2, 1. τὸ πάντων ἡδίστον ἀκούσθαι vocat; in principio Hieronis autem ἡδίστον ἀκούσθαι. G.

XXXIII, 1 *Auguror*) Hanc epistolam cum Tulliana 5, 12, qui contulerit, non indelectatus, modo humanus sit, abibit. Par argumentum, personae prope pares, eventus in hoc idem, quod vel non consecutus est uterque quod petiit, vel interciderunt monumenta tanto studio quaesita. G.

matur; nonne debemus optare, ut operibus nostris similis tui scriptor praedicatorque contingat?

3 Demonstro itaque, quamquam diligentiam tuam fugere non possit, quum sit in publicis actis, demonstro tamen, quo magis credas, iucundum mihi futurum, si factum meum, cuius gratia periculo crevit, tuo ingenio, tuo testimonio ornaveris.

4 Dederat me senatus cum Herennio Senecione advocatum provinciae Baeticae contra Baebium Massam: damnatoque Massa, censuerat, ut bona eius publice custodirentur. Senecio, quum explorasset, consules postulationibus vacaturos, convenit me, et, *Qua concordia, inquit, iniunctam nobis accusationem exsequuti sumus, hac adeamus consules, petamusque, ne bona dissipari sinant, quorum esse in custodia debent.*

5 Respondi, *Quum simus advocati a senatu dati, dispice, num peractas putes partes nostras, senatus cognitione finita.* Et ille, *Tu, quem vides, tibi terminum statues, cui nulla cum provincia necessitudo, nisi ex beneficio tuo, et hoc recenti: ipse et natus ibi,*

6 *et quaestor in ea fui.* Tum ego, *Si fixum tibi istud ac deliberatum, sequar te, ut, si qua ex hoc*

7 *invidia erit, non tua tantum sit.* Venimus ad consules, dicit Senecio, quae res ferebat: aliqua subiungo. Vixdum conticueramus, et Massa quaestus, *Senecionem non advocati fidem, sed inimici amaritudinem implese, impietatis reum postulat.*

4 Dederat me) Conf. 3, 4, 4. et 6, 29, 7. G.
 quorum esse in custodia debent) Ad Consules vulgo referunt. Immo Senecio his verbis ipsum videtur Imperatorem perstrinxisse, quo connivente Massa bona sua subtraheret. Hanc captans opportunitatem Massa Senecionem mox impietatis reum postulat, quod impedire conaretur, quae Principe non nolente fierent. Si 7 impietatis reum) Nescio, quam bene crudelitatem erga

reum hic interpretatus sit Catanaeus impietatem: neque quis inde horror existere audientium, aut quae laus Plinio nasci ex periculi societate potuerit. *Impietatis erga principem crimen* horribile fuisse novimus, eius succubuisse tandem Herennium, vel ex 7, 19, 5. et 1, 5, 3. potest colligi. Quam facile fuerit sub malis principibus in illud crimen incidere, ne longe abeamus, apparet ex Paneg. 33, 8. G.

Horror omnium: ego autem, *Vereor*, inquam, 8
clarissimi consules, ne mihi Massa silentio suo
praevaricationem obiecerit, quod non et me reum
postulavit. Quae vox et statim excepta, et postea
 multo sermone celebrata est. Divus quidem Ner- 9
 va (nam privatus quoque attendebat his, quae
 recte in publico fierent) missis ad me gravissimis
 literis, non mihi solum, verum etiam saeculo est
 gratulatus, cui exemplum (sic enim scripsit) simi-
 le antiquis contigisset. Haec, utcunque se habent, 10
 notiora, clariora, maiora tu facies: quamquam
 non exigo, ut excedas actae rei modum. Nam
 nec historia debet egredi veritatem, et honeste
 factis veritas sufficit. Vale.

9 *privatus quoque*) Forte *cui exemplum etc.*) Vellei. 2, 78.
 etiam exsul eo tempore: a Do- 3. *Eadem tempestate Calvinus*
 mitiano enim, quod insidiarum 3. *Domitius -- gravissimi, compa-*
 suspectus esset, Tarenti habitare 3. *randique antiquis, exempli au-*
 iustum, refert Philostratus vita 3. *ctor fuit. ubi Ruhnkanius locum*
 Apollon. 7, 8. p. 284. Olear. G. 3. *Plinianum comparavit. S.*

LIBER OCTAVVS

I.

Ex itineris aestu lectorem suum in morbum incidisse, solícite significat.

C. PLINIVS SEPTICIO SVO S.

Iter commode explicui, excepto quod quidam ex meis adversam valetudinem fervescētibz aestibus contraxerunt. Encolpius quidem lector, ille seria nostra, ille deliciae, exasperatis faucibus pulvere, sanguinem reiecit. Quam triste hoc ipsi, quam acerbū mihi, si is, cui omnis ex studiis gratia, inhabilis studiis fuerit! Quis deinde libellos meos sic leget? sic amabit? quem aures meae sic sequentur? Sed dii laetiora promittunt. Stetit sanguis, refedit dolor. Praeterea continens ipse, nos solíciti, medici diligentes. Ad hoc salubritas coeli, secessus, quies, tantum salutis, quantum otii, pollicentur. Vale.

I, 2 *Encolpius*—*lector*) Forte hoc ipsum nomen ab hero accipit, cuius ἐν κόλπῳ in sinu esset, qui non *seria* modo domini esset, sed etiam *delictae*. G.

Vid. quae ad Epist. 1, 2, 2. notata sunt. Caeterum hoc nomen non rarum fuisse vel incognitum veteribus, Wagnerus in disert. ad Plin. Epist. 1, 2. scri-

pta ex Petronio et Ael. Lamprid. Vit. Severi Cap. 17. docuit. E.

si is, cui etc.) Desidero hinc humanitatem tuam, Secundo. Ergo Encolpii tui omnis perit gratia, quod, exasperatis faucibus, libellos tuos legere non potest? S.

3 *Ad hoc*) Maxim ad haec. Perpetua horum consilio. S.

II.

Vindemiae emtoribus, quod fructus remississe de pretio, et inde laudem esse nuntiat.

C. PLINIUS CALVISE

Alii in praedia sua proficiscuntur, res revertantur; ego, ut pauperior, vindemias certatim negotiatoribus vitabat pretium; et quod tunc, et debatur. Spes fefellit. Erat expedire remittere aequaliter, sed non satis autem egregium inprimis videtur, domi, ut in magnis, ita in parvis, ita in suis, agitare iustitiam. Nam cata; pares etiam laudes. Itaque dem, ne quis mihi non donatus a octavam pretii, quo quis emerat, ceteris, qui amplissimas summas emtione verant, separatim consului. Nam iuverant, et maius ipsi fecerant damnum, qui pluris, quam decem millia ad illam communem, et quasi publicam addidi decimam eius summae, quae excefferat. Vereor, ne parum expressis calculos ostendam. Si qui forte quibus emerant, hi et quindecim millia et quinque millium decimam, tulerunt.

II, 1 *vindemias*) Verissime ministrata aequibetur auctori. Catanaeus: „vitium fructus, ius demendi uvas a meis vineis.“ 3 *ne quis mihi* et hic Virgilius 305. S. *occupaverat* „ganter dicitur „aut sub usur defensam Ciceroni Parad. 2. „pro qua metal et derisam pro Murena c. 29. „emuntur, ut a Hoc vult, Ex parva re recto ad- „itus habeamus

ea, quum reputarem quosdam ex debito aliquantum, quosdam aliquid, quosdam nihil reposuisse; nequaquam verum arbitrabar, quos non aequasset fides solutionis, hos benignitate remissionis aequari. Rursus ergo iis, qui solverant, eius, quod solverant, decimam remisit. Per hoc enim aptissime et in praeteritum singulis, pro cuiusque merito, gratia referri, et in futurum omnes cum ad emendum, etiam ad solvendum allici videbantur. Magno mihi seu ratio haec, seu facilitas stetit: sed fuit tanti. Nam regione tota et novitas remissionis et forma laudatur. Ex ipsis etiam, quos non una, ut dicitur, pertica, sed distincte gradatimque tractavi, quanto quis melior et probior, tanto mihi obligator abit, expertus non esse apud me, *Ἐν δὲ τῇ τιμῇ ἡμὲν κακὸς, ἡδὲ καὶ ἐσθλός.*

III.

Laetatur, placuisse librum suum, quem miserat, et de oratione, quam missurus erat, idem vel maius sperat.

C. PLINIVS SPARSO SVO S.

Librum, quem novissime tibi misi, ex omnibus meis vel maxime placere significas. Est eadem opinio cuiusdam eruditissimi. Quo magis adducor, ut neutrum falli putem; quia non est credibile, utrumque falli, et quia tantum blandior mihi. Volo enim, proxima quaeque absolutissima

6 *reposuisse*) solville. Seneca de Benef. 4, 32. *Ego quid cui debeam scio, aliis post longam diem repono, aliis in antecessum etc.* S.

nequaquam verum) Iam ad vocarunt viri docti Horatianum illud epist. 1, 7. ext. *Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.* Reliqua damus in Lexicis. G.

8 *abit*) Praestat Cortii et Gierigii abiiit. S.

Ἐν δὲ τῇ τιμῇ) Ex II. 1, 319. Studio scribi curavi Ἐν δὲ τῇ, non Ἐν δ' τῇ. Recte enim monuerunt Barnesius et Clarkius, in τῇ corripi. G.

Aut scripsit Plinius, aut debuit scribere κακὸν ἐσθλόν. S.

III, 2 *proxima*) recentissima. E.

videri: et ideo iam nunc contra istum librum fa-
veo orationi, quam nuper in publicum dedi:
communicaturus tecum, ut primum diligentem
tabellarium invenero. Erexī expectationem tuam?³
quam vereor, ne destituat oratio in manus sumta.
Interim tamen tanquam placituram (et fortasse
placebit) exspecta. Vale!

IV.

*Bellum Dacicum scripturo stimulos addit, et de flecten-
dis barbaris nominibus consilium dat.*

C. PLINIUS CANINIO SVO S.

Optime facis, quod bellum Dacicum scribere
paras. Nam quae tam recens, tam copiosa,
tam lata, quae denique tam poetica, et (quam-
quam in verissimis rebus) tam fabulosa materia?
Dices immissa terris nova flumina, novos pontes²
fluminibus iniectos, infessa castris montium abru-
pta, pulsum regia, pulsum etiam vita, regem ni-
hil desperantem. Super haec, actos bis trium-
phos: quorum alter ex invicta gente primus, alter
novissimus fuit. Una, sed maxima, difficultas,³
quod haec aequare dicendo, arduum, immensum,
etiam tuo ingenio, quamquam altissime adfurgat,
et amplissimis operibus increseat. Non nullus et
in illo labor, ut barbara et fera nomina, in pri-

*contra istum librum etc.) neg-
lecto iam illo, quia non est
proximus et recentissimus, faveo
orationi, recentiori et quam no-
vissime scripti. E.*

*3 exspecta) Cum cupiditate
quadam et praecepto quasi amo-
re, quae adiuncta esse solet ex-
spectationi notio. G.*

*IV, 2 immissa — flumina)
Primum a Decebalo, qui averso
Sargetia flumine, sub ipso alveo
thelauros absconderat, flumenque*

*deinde redoxerat: deinde a Tra-
iano, qui eruendi causa similem
operam impendit: quod tradit
ex Dionis lib. 68. Xiphilinus, qui
ibidem de ponte Traiani ita com-
memorat, ut admirabile opus
fuisse intelligamus, ne de loco
quidem eius satis hodie constare,
doleamus. Quidquid de his re-
bus scitur, a solo fere Xiphilino,
at quo homine? petendum esse,
constat: tanto maior iactura in
Caninii historia facta est. G.*

mis regis ipsius, Graecis verbis non resulent.
 4 Sed nihil est, quod non arte curaque, si non potest vinci, mitigetur. Praeterea, si datur Homero, et mollia vocabula et Graeca ad leuitatem versus contrahere, extendere, inflectere; cur tibi similis audentia, praesertim non delicata, sed necessaria, negetur? Proinde iure vatum, invocatis diis, et inter deos ipso, cuius res, opera, consilia dicturus es, immitte rudentes, pande vela, ac, si quando alias, toto ingenio vehere. Cur enim non ego quoque poetice cum poeta? Illud iam nunc pacifcor: prima quaeque ut absolueris, mitte, immo etiam, antequam absolvas; sic ut erunt recentia, et rudia, et adhuc similia nascentibus.
 7 Respondebis, non posse perinde carptim, ut contexta, perinde inchoata placere, ut effecta. Scio.

(3 *versibus non resulent*) Non patiantur se in versus redigi, sed repugnent metro. De tali difficultate querelas poetarum hic collegit Cortius. Addi possunt tria lepida Martialis epigrammata in Euarinum 9, 12. it. 13 et 14. Nomen regis Δειβαλος scribitur a Graecis: *Diurpaneus* est Orofio 7, 10. G.

4 *delicata*) Αἰσθησις quadam et sine alia causa, quam quod sic placeat, suscepta. Sic passim *delicias* poni, ubi *capriciam* nominant Galli Italique, alias observamus. G.

5 *ipso, cuius res — dicturus es*) Traianum in partes vocare iubet, ut Virgilius Augustum, Valerius Flaccus Vespasianum, alii alios invocant. Illud *dictaturus es*, quod habent quidam codices, est a barbaro seculo, ubi *dictare* solum est auctorum. G.

immitte rudentes) Quibus vela intenduntur, tanquam nervos navis atque tendines, quibus ea moveatur; quod nunc transfert ad scribendi quaedam initia. G. Virgil. Aen. 8, 707. Iq. *Ipsa videbatur ventis regina voca-*

tis Vela dare, et laxos iam idemque immittere funis. propiusque ad nostrum locum 10, 229. *velis immitte rudentes.* quo Secundum, Virgiliana toties experimentem, respexisse puto. S.

7 *carptim, ut contexta*) Illud *carptim* semper mihi videbatur concinnitatem huius loci tollere, in quo et seq. *inchoata et effecta* sibi recte respondent. Laudabam igitur, cum viderem in aliis libris *carptia* lectum fuisse. [Est haec Barthii coniectura, nullius illa libri auctoritate nitens. S.] Sed cum altius inspecto loco animadverterem in composito verbo *contexta* τὸ *con* contrariam τῶ *carptim* notionem habere, putabam ipsum Plinium ita sententiam cogitasse, ut *carptim texta*, *contextis* opponeret, deinde vero brevitate gratia illud prius *texta* omitteret. E.

Haec sunt argutiae, omninoque vanus timor, ne quid nostra lectio concinnitati orationis officiat. Similis metus locum Livianum videtur depravasse. Lib. 28. Cap. 25. 10. *Edictum subinde propositum, ut ad suspens-*

Itaque et a me aestimabuntur ut coepta, spectabuntur ut membra; extremamque limam tuam operientur in scrinio nostro. Patere hoc me super cetera habere amoris tui pignus, ut ea quoque norim, quae nosse neminem velles. In summa, potero fortasse scripta tua magis probare, laudare, quanto illa tardius cautiusque; sed ipsum te magis amabo, magisque laudabo, quanto celerius et incautius miseris. Vale.

V.

Macrinum uxoris sanctissimae obitu gravissimum vulnus accepisse, dolet.

C. PLINIUS GEMINIO SVO S.

Grave vulnus Macrinus noster accepit. Amisit uxorem singularis exempli, etiam si olim fuisset. Vixit cum hac triginta novem annis, sine iurgio, sine offensa. Quam illa reverentiam marito suo praestitit, cum ipsa summam mereretur! Quot quantasque virtutes, ex diversis aetatibus sumtas, collegit et miscuit! Habet quidem Macrinus grande solatium, quod tantum bonum tam diu tenuit: sed hoc magis exacerbatur, quod amisit. Nam

diu petendum convenirent Carthaginem; seu carptim partes, seu universi mallent. I. Fr. Gronovius malit per partes. Immo partes, ni fallor, inducendum. S.

operientur in scrinio nostro) Quomodo limam adhibere Caninius poterat carmini latenti in scrinio Plinii? E.

Inepta quaestio. Secundus petit exemplum carminis, quod se in scrinio suo servaturum nec cum quoquam communicaturum promittit, donec Caninius extremam ei limam adhibuerit. S. *quae nosse naminem velles)*

scil. carmina nondum absoluta, sed inchoata et imperfecta. Hinc mox dicit, se magis amaturum Caninium, si celerius et incautius miserit; hoc enim ipsum illud pignus amoris est: certe est documentum fidei et amicitiae. E.

8 quanto illa tardius cautiusque) Nam quo tardius mittebat, eo diligentius emendata erant. E.

V, 1 *ex diversis aetatibus)* Sicut de Salinatore dixit 6, 26, 1. *puer simplicitate, comitate intervenis, senex gravitate,* observavit post Buchnerum Cellarius. G.

3 fruendis voluptatibus crescit carendi dolor. Ero ergo suspensus pro homine amicissimo, dum admittere avocamenta, et cicatricem pati possit; quam nihil aequae ac necessitatis ipsa, et dies longa, et satietas doloris inducit. Vale.

VI

Adulatorium senatusconsultum de Pallante liberto Claudii perstringit indignabundus.

C. PLINIUS MONTANO SVO S.

Cognovisse iam ex epistola mea debes, adnotasse me nuper monumentum Pallantis sub hac inscriptione: HVIC SENATVS, OB FIDEM PIETATEMQVE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRAETORIA DECREVIT ET SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, CVIVS HONORE CONTENTVS FVIT. Postea mihi visum est pretium curae, ipsum SC. quaerere. Inveni tam copiosum et effusum, ut ille superbissimus titulus, modicus atque etiam demissus videretur. Conferant se, non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini, sed hi proximi, Marii, Syllae, Pompeii; (nolo progredi longius) infra Pallantis laudes 3 iacebunt. Urbanos, qui illa censuerunt, putem,

3 *Ero ergo suspensus*) h. e. inquietus, sollicitus, ut quae a filo suspensa, vel non tota basi incumbencia facile moventur. G. *cicatricem pati*) Quod non possunt, qui refricant subinde vulnera sua, et recordatione iacturae, quam fecerunt, dolorem renovant atque instaurant. G.

VI, 1 *ex epistola mea*) Superiori libro 29. G.

2 *pretium curae*) Al. *operae pretium*, quae solennis locutio, nostraeque, ἀποξ̄ illi, opinor, ἀγαμέμν̄, praeterenda. S.

Conferant se) Cortiana, sed invito Cortio: *Conferant se, mi-*

ferantque. quod nollem a Gregorio revocatum. Adscripsit verbo *conferant* glossator, qui non cogitaret, *conferre* hic esse comparare, non, adiungere, miscere. S.

Africani, Achaici) Synecdoche nota ad posteriores moda pertinet. Notum enim Scipiones Africanos esse duo, unum L. Mummius Achaicum, et iuniorum Scipionem eundem Numantinum. G.

3 *Urbanos*) Qui vanitatem liberti hominis verborum magnificorum inaniis, per iocum palcare ita soluerint. G.

an miseros? Dicerem urbanos, si senatum deceret urbanitas. Miseros ergo? Sed nemo tam miser est, ut ad illa cogatur. Ambitio ergo, et procedendi libido? Sed quis adeo demens, ut per suum, per publicum dedecus procedere velit in ea civitate, in qua hic esset usus florentissimae dignitatis, ut primus in senatu laudare Pallantem posset? Omitto, quod Pallanti servo praetoria⁴ ornamenta offeruntur; quippe offeruntur a servis: mitto, quod censent, NON EXHORTANDVM MODO, VERVM ETIAM COMPELLENDVM AD VSVM AVREORVM ANNVLORVM; erat enim contra maiestatem senatus, si ferreis praetorius uteretur. Levia haec et trans-⁵eunda; illa memoranda, quod NOMINE PALLANTIS SENATVS, (nec expiata postea curia est?) PALLANTIS NOMINE SENATVS GRATIAS AGIT CAESARI, QVOD ET IPSE CVM SVMMO HONORE MENTIONEM EIVS PROSEQVTVS ESSET, ET SENATVI FACVLTATEM FECISSET TESTANDI ERGA EVM BENEVOLENTIAM SVAM. Quid⁶ enim senatui pulchrius, quam ut erga Pallantem satis gratus videretur? Additur, VT PALLAS, cui se omnes pro virili parte obligatos fatentur, SIN-

si senatum deceret urbanitas) nam gravitas decet adeoque severitas. S.

ut ad illa cogatur) Cortius et Gierigius, deleta praepositione, ut *illa cogatur*. bene. Secundus 2, 20, 11. *ille tamen istud tamquam morturam cogit*. Vid. interpr. ad Liv. 4, 26, 10. S.

esset) Subaudi, si eoque ascendere (*procedere*) ambitioso contingeret. Bene ergo *velit* habet. S.

primus) ut consul designatus. Haec florentissima dignitas. S.

4 Omitto) Cortius: *Mitto*. verissime; nam sequitur *mitto*. Epanaphoras tales Plinius amat. S.

quippe offeruntur a servis) Perdunt dignitatem suam orna-

menta praetoria eo ipso, quod a servis offeruntur, h. e. abieciis ad humillimam adulationem hominibus: et hanc ob causam nimis invidenda non sunt, aut nimis mira in Pallante. Sic etiam in proximo membro causam subiicit, cur minus admirandum videatur. G.

5 nec expiata postea curia est) Parenthesis acerrima, qua foedissimam adulationem detestatur, quae profanaverit adeo curiam, ut expianda fuerit. G.

6 cui — fatentur) Gierigius cum Cortio pro parte ipsius SCi habet. Accedo. S.

pro virili parte) Cicero Philipp. XIII. 4. pag. 1647. *Ern. tum me eius beneficio plus quam pro virili parte obligatum puto*. Ernestius in Clave: „Virilis

GVLARIS FIDEI, SINGVLARIS INDVSTRIAE FRVCTVM
 MERITISSIMO FERAT. Prolatos imperii fines, red-
 7 ditos exercitus reipublicae credas. Adstruitur his,
 QVVM SENATVI POPVLOQVE ROMANO LIBERALITATIS
 GRATIOR REPRÆSENTARI NVLLA MATERIA POSSET,
 QVAM SI ABSTINENTISSIMI FIDELISSIMIQVE CVSTODIS
 PRINCIPALIVM OPVM FACVLTATES ADIVVARE CONTI-
 GISSET. Hoc tunc votum senatus; hoc præci-
 puum gaudium populi; haec liberalitatis materia
 gratissima, si Pallantis facultates adiuuare publica-
 8 ram opum egestionem contingeret. Iam quae se-
 quuntur, VOLVISSE QVIDEM SENATVM CENSERE, DAN-
 DVM EX AERARIO SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES,
 ET QVANTO AB HIVSMODI CVPIDITATIBVS REMOTIOR
 EIVS ANIMVS ESSET, TANTO IMPENSIVS PETERE A
 PVBLICO PARENTE, VT EVM COMPELLERET AD CE-
 9 DENDVM SENATVI. Id vero deerat, ut cum Pallan-
 te auctoritate publica ageretur: Pallas rogaretur,
 ut senatui cederet: ut illi superbissimae abstin-
 entiae Caesar ipse patronus advocaretur, ne sest-
 tertium centies quinquagies sperneret. Sprevit quod
 solum potuit, tantis opibus publice oblati: arro-
 10 gantius fecit, quam si accepisset. Senatus tamen

*„pars, ne errent tirones, ut vul-
 „go fit, est cuiuscunque rei com-
 „munis pluribus, sive bonae et
 „laetae, sive tristis et molestae,
 „pars ea, quae unicuique ex eo-
 „rum numero debetur aequali-
 „ter.” S.*

*fidet) Cortius dixit hanc fide.
 Vid. Voss. de Analog. Lib. II.
 Cap. XIX. pag. 770. S.*

*8 Iam quae sequuntur) Est
 interrogatio. S.*

*centies quinquagies) Vid. ad
 7, 29, 2. G.*

*9 Pallas) Malim ut Pallas.
 Ultima syllaba verbi praegressi hanc
 particulam videtur elisisse. Quod
 si quem ut toties repetitum of-
 fendat, scribat per me licet: ut
 Pallas rogaretur, senatui cedo-
 ret. S.*

*Caesar ipse patronus advo-
 caretur) Veram puto Aldi lectio-
 nem, si interpunctione adiuvetur:
 Caesar ipse, patronus ipse, ad-
 vocaretur. Cogitandum de pa-
 trono, non rei, sed liberi. vid.
 infra II. Al. Caesar ipse advo-
 catus esset. quod placuit Cortio
 et Giarigio. Hac in lectione cur
 patronus ipse exciderit, monere
 non attinet. Advocatus esset
 glossema videtur nostri advoca-
 retur. S.*

*Sprevit quod etc.) Verissime
 Cortius cum Gierigio e libris
 bonae notae: Sprevit: quod sa-
 lum potuit, tantis opibus pu-
 blice oblati, arrogantius fa-
 cere, q. f. a. Nostra lectio sen-
 su apto caret. S.*

id quoque, similis querenti, laudibus tulit, his quidem verbis: SED QVVM PRINCEPS OPTIMVS, PARENSQVE PVBLICVS, ROGATVS A PALLANTE, EAM PARTEM SENTENTIAE, QVAE PERTINEBAT AD DANDVM EI EX AERARIO CENTIES QVINQVAGIES SESTERTIVM, REMITTI VOLVISSET; TESTARI SENATVM, ET SE LIBENTER AC MERITO HANC SVMMAM INTER RELIQVOS HONORES, OB FIDEM DILIGENTIAMQVE PALLANTIS, DECERNERE COEPISSE; VOLVNTATI TAMEN PRINCIPIS SVI, CVI IN NVLLA RE FAS PVTARET REPVGNARE, IN HAC QVOQVE RE OBSEQVI. Imaginare Pallantem velut intercedentem senatus consulto, moderantemque honores suos, et sestertium centies quinquagies, ut nimium, recusantem, quum praetoria ornamenta, tanquam minus, recepisset. Imaginare Caesarem, liberti precibus, vel potius imperio, coram senatu obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in senatu rogat. Imaginare senatum, usquequaque testantem, merito libenterque se hanc summam, inter reliquos honores, Pallanti coepisse decernere; et perseveraturum fuisse se, nisi obsequeretur principis voluntati, cui non esset fas in ulla re repugnare. Ita, ne sestertium centies quinquagies Pallas ex aerario referret, verecundia ipsius, obsequio senatus opus fuit? in hoc praecipue non obsequuturi, si in ulla re putasset fas esse non obsequi. Finem ex istimas? Mane dum, et maiora accipe. VTIQVE,

10 *laudibus tulit*) Non contra dicam vulgari intellectui, laudibus extulit: sed nec incongruum videbatur sumere id verbum ex formula rationum, ubi *ferre* est *acceptum ferre*, adscribere, imputare. Imputavit, adscripsit laudibus Pallantis, quod spreuit tantas opes. Nec est, quod obiiicias, id esse *acceptum referre*: hac enim aetate et Plinio nostro *ferre acceptum*; in usu fuisse, constat. G.

et se — — coepisse) An scribendum: *etsi — — coepisset*? Mox praestat Cortii lectio: *Pallanti decernere coepisse*. S.

11 *Imperat libertus*) Hoc vult, non minus esse impudentem libertum, qui in senatu rogare patronum audeat, quam qui domi imperet: qui rogare possit in senatu, eum posse domi imperare. G.

13 *utique*) Explicat Catianus *praesertim*. Immo est *et ut*.

QVVM SIT VTILE, PRINCIPIS BENIGNITATEM PROMTISSIMAM AD LAVDEM PRAEMIAQVE MERENTIVM ILLUSTRARI VBIQVE, ET MAXIME HIS LOCIS, QVIBVS INCITARI AD IMITATIONEM PRAEPOSITI, RERVM EIVS CVRAE POSSENT, ET PALLANTIS SPECTATISSIMA FIDES, ATQVE INNOCENTIA EXEMPLO PROVOCARE STVDIVM TAM HONESTAE AEMVLATIONIS POSSET, EA QVAE III CALEND. FEBVARIAS, QVAE PROXIMAE FVSSSENT, IN AMPLISSIMO ORDINE OPTIMVS PRINCEPS RECITASSET, SENATVSQVE CONSULTA DE HIS REBVS FACTA IN AES INCIDERENTVR, IDQVE AES FIGERETVR AD STATVAM LORICATAM DIVI IVLII. Parum visum tantorum dedecorum esse curiam testem: delectus est celeberrimus locus, quo legenda praesentibus, legenda futuris proderentur. Placuit aere signari omnes honores fastidiosissimi mancipii: quosque repudiasset, quosque, quantum ad decernentes pertinet, gessisset. Incisa et inculpta sunt publicis aeternisque monumentis praetoria; sic quasi foedera antiqua; sic quasi sacrae leges. ¹⁴ Tanta principis, tanta senatus, tanta Pallantis ipsius, — quid dicam, nescio; ut vellent in oculis omnium figi, Pallas insolentiam suam, patientiam Caesar, humilitatem senatus. Nec puduit rationem turpitudini obtendere: egregiam

Solennis huius particulae usus in SCis. S.

ad statuam loricatam) De qua maior Plinius 34. 5. l. 10. *Graeca res est nihil velare* (in statu). *At contra Romana ac militaris, thoracas addere. Caesar quidem Dictator loricatam sibi dicari in foro suo passus est.* G.

¹⁴ *quantum ad decernentes*) Per senatum eam non stetit, quo minus gereret praeturam is, cui praetoria ornamenta decrevisset. G.

praetoria) Cortius et Giergius: *praetoria ornamenta Pallantis.* bene. S.

foedera—leges) Qualium ex aere tabularum plures, certe earum fragmenta aetatem tulere, quae apud Briffonium de formulis, et passim relata sunt. Nobilissimum unum est Senatusconsultum de Bacchanalibus, Gronoviano Ciceroni additum, et accuratius descriptum a doctissimo Aegyptio, qui commentario erudito illud illustravit. G.

¹⁵ *quid dicam, nescio*) Abrumpit orationem desperatione inveniendi nomina actionis huius indignitatem, stultitiamque exprimentia. Poterat forte *dementia* ponere, *stuporem, insaniam*, vel Graeca, quae Calaubonus suspicatus est, ἀβέλτησιον, ἀπόνοια. G.

quidem pulchramque rationem, UT EXEMPLO PALLANTIS PRAEMIORVM AD STVDIVM AEMVLATIONIS CETERI PROVOCARENTVR. Ea honorum vilitas erat, 16 illorum etiam, quos Pallas non dedignabatur. Inveniebantur tamen honesto loco nati, qui peterent cuperentque, quod dari liberto, promitti servis videbant. Quam iuvat, quod in tempora 17 illa non incidi, quorum sic me, tanquam illis vixerim, pudet! Non dubito, similiter adfici te. Scio, quam fit tibi vivus et ingenuus animus: ideoque facilius est, ut me, quamquam indignatione quibusdam in locis fortasse ultra epistolae modum extulerim, parum doluisse, quam nimis credas. Vale.

VII.

A Tacito rogatus, ut librum suum tanquam magister corrigeret, ita promittit, quod is petierat, ut hyperbato titulum deprecetur.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Neque ut magistro magister, neque ut discipulo

16 quos Pallas non dedign.) Illi sunt maiores honores, quos non dedignatur Pallas, qui ceteros fastidiose reiicit. Vilescunt autem hi quoque vel ea ipsa re, quod cadunt in mancipium. *Mediceus Codex ita, ut iam Casaubonus coniecerat, quos Pallas non se dignabatur: quae arguta sane est sententia. Nempe alii dignantur se honore i. e. dignos se illo putant. At fastidiosus Pallas honorem de pluribus unum dignatur se, ornamenta praetoria digna putat, quibus aliquid a se splendoris accedat. Illud centies et quinquagies festertium non dignatur se, infra se suamque dignitatem collocat. Ceterum ea vilitas hoc Senatusconsulto ostenditur honorum, vel quos recepit Pallas, vel quos sprexit, ut etiam servis promittantur. Qui enim servus est, fieri libertus potest; et liberto ista dantur etc. G.

17 Vivus et ingenuus) Vivus est vividus, acer, qui facile moveatur ad indignationem; ingenuus, simplex, qui non disimulet illam indignationem. Pro vivus quidam habeat verus, quod et ipsum huc convenire puto, ut significet severum, et serio agentem quae agit. G. ut me, quamquam) Illud me primo refertur ad extulerim, quamquam me extulerim; deinde ad credas, credas me parum doluisse. *Nempe dedimus lectionem manuscritorum: vulgo illud totum quamquam — extulerim parentelli includunt, et indignationem legunt pro indignatione. Ceterum de duplici illa verbi unius relatione vid. quos laudat Cortius ad nostri 3, 7, 4. Quaedam nos quoque ad Varr. R. R. 2, 1, 4, et in Lex. Rust. sub verbis Duplex et Vt. add. mox 8, 10, 2. G.

discipulus (sic enim scribis) sed ut discipulo magister, (nam tu magister, ego contra: atque ideo tu in scholam revocas, ego adhuc Saturnalia extendendo) librum misisti. Num potui longius hyperbaton facere, atque hoc ipso probare, eum me esse, qui non modo magister tuus, sed ne discipulus quidem debeam dici? Sumam tamen personam magistri, exferamque in librum tuum ius, quod dedisti; eo liberius, quo nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo te ulciscaris. Vale.

VIII.

Clitumni fontis et fluvii naturam mirabilem perscribit.

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Vidistine aliquando Clitumnum fontem? Si nondum, (et puto nondum: alioqui narraffes mihi)

VII, 1 *in scholam revocas*) Apposite huc adscripsit Cellarius Mart. 5. ext. *Iam tristis nucibus puer relicto Clamose* revocatur a magistro — — *Saturnalia transierit tota. Extendere* amant pueri, i. e. continuare longius *Saturnalia, revocantur* a magistro. Plinius otiosum se fuisse significat per occasionem Saturnalium, interpellatum a Tacito. G.

2 *Num potui longius hyperb.*) Studio igitur *hyperbaton* commisit, h. e. longiore parenthesi constructionis Grammaticae ordinem exgressus est. G.

Vid. I. C. Th. Ernestii Lexic. Techn. Gr. Rhet. voce *ὕπερβατον*. S.

non modo magister) "Solenne esse non post non modo omittere, quoties nova sequatur negatio, ut hic *ne quidem*, per vulgatum hodie est, et in bona Lexica relatum. Sed attentione dignus, quem hic Cortius profert, locus Ciceronis de Senect. 16. *Ad quem fruendum non modo retardat, verum etiam invitat*

atque allecat senectus. Sic nempe legi docet hunc locum in veterimis membranis Nonii 2. 68. et 4. 232.: et video ita etiam dedisse utroque loco Mercerum. Sed apud ipsum Ciceronem non minus quam in aliis Nonii editionibus omnes, quod sciam, non interferunt. Utri libri sint sinceriores, non temere dixerim: nisi quod nelim tam aperte vitari canonem tot exemplis firmatum de non omittenda negatione post *non tantum*, nisi ubi nova negatio sequatur. G.

quo nihil) quod n. MS. Medic. G.

Verum hoc; legereturque in textu Cortianae, si operae Cortio obtemperassent. S.

in quo te ulciscaris) Et me forte calumniantem vicissim calumnieris. Suavissimus iocus. G.

VIII, 1 *Clitumnum*) Cui ita assignat locum suum Cellarius, in Umbria, cis Apenninum, inter Spoletium et Hispellum, qui Tinniae amni ad Mevaniam missus, in Tiberim cum illo perfertur. *Ad visendum nemus flumenque*

vide; quem ego (poenitet tarditatis) proxime vidi. Modicus collis adsurgit, antiqua cupressu nemorosus et opacus. Hunc subter fons exit, et exprimitur pluribus venis, sed imparibus; eluctatusque facit gurgitem, qui lato gremio patescit purus et vitreus, ut numerare iactas stipes et relucentes calculos possis. Inde non loci devexitate, sed ipsa sui copia et quasi pondere impellitur. Fons adhuc, et iam amplissimum flumen atque etiam navium patiens; quas, obvias quoque et contrario nisu in diversa tendentes, transmittit et perfert: adeo validus, ut illa, qua properat ipse, quamquam per solum planum, remis non adjuvetur; idem aegerrime remis contisque superetur adversus. Iucundum utrumque per iocum ludumque fluitantibus, ut flexerint cursum, laborem otio, otium labore variare. Ripae fraxino multa, multa populo vestiuntur: quas perspicuus amnis, velut mersas, viridi imagine adnumerat. Rigor

Clitumnus Mevaniam procedit Caligula apud Sueton. c. 43. Add. viri docti ad Virgil. Georg. 2, 146. et Broukh. ad Prop. 2, 15, 25. G.

2 exprimitur) Quasi in machina hydraulica, vi urgentis columnae liquidi. G.

eluctatusque facit etc.) Vera haec lectio, quidquid contra dicat Cortius. *Eluctatus*, scilicet venarum angustias, respicit praegrassum exprimitur. *Gurges* i. q. lacus: *nompruons*, ut pleraque huius epistolae. S.

iactas stipes) parvulos nummos, quos ut diis aliis, ita fluminibus quoque iactari consuevit Seneca docet Qu. nat. 4, 2. de his, quas *Nili venas* vocari ait, *In haec ora stipem sacerdotes — iaciunt*. Laudaverat hunc etiam locum Cellarius. G.

3 illa, qua — adjuvetur) Illa via, qua ipse fluvius properat, verbo, secundus fluvius non adjuvatur remis: quamquam per so-

lum planum, ubi non ita incitatus esse potest cursus, quam ubi per declivia fertur, nisi magna vis insequentis aquae praecedentem alveo suo coercitam urgeat. Hinc illud alterum consequitur, ut cum adverso tanto vehementius luctandum sit. *Sequitur autem hic fidem libri Medicei; et illud obiter observamus, lacunam decem epistolarum, quae ab hoc ipso loco incipit, ac de qua ex Erasmo Fabric. B. L. T. 2. p. 764. iam in Aldina editione, an. 1508. 8. ex illo antiquissimo libro, quem ad Plinii aetatem accedere putabat, expletam; ac legi quoque in Mediceo Codice, quem eundem ab Aldo usurpatum suspicari possis. G.

4 velut mersas) Ut cacumina et coelum, remotiora nempt ab oculo spectatoris, infra in profundo mersa videantur: illo adnumerat indicatur, quot stant in ripa arbores, totidem in fluvio, tanquam in speculo videri. G.

5 aquae certaverit nivibus; nec color cedit. Adiacet templum, priscum et religiosum. Stat Clitumnus ipse, amictus ornatusque praetexta. Praefens numen, atque etiam fatidicum, indicant sortes. Sparsa sunt circa facella complura, totidemque dei. Sua cuique veneratio, suum nomen: quibusdam varo etiam fontes. Nam praeter illum, quasi parentem ceterorum, sunt minores capite discreti; sed flumini miscentur, quod ponte 6 transmittitur. Is terminus sacri profanique. In superiore parte navigare tantum, infra etiam natare concessum. Balineum Hispellates, quibus illum locum divus Augustus dono dedit, publice praebent, praebent et hospitium. Nec desunt villae, quae sequutae fluminis amoenitatem, margini insunt. In summa, nihil erit, ex quo non 7 capias voluptatem. Nam studebis quoque, et le-

nec color cedit) Aquas limpidissimas indicat, quales Martialis 7, 27. (31.) *niveas* dixit. Nil amplius. S.

5 *Stat Clitumnus*) *Iovem Clitumnum* etiam coli, docet Vibius Sequester. Dubitat an idem sit, quem hic laudat Plinius, Broukh. ad Propert. 2, 16, 25. Possit tamen aliquis, rem ita se habere, vel inde suspicari, quod *stat Clitumnus*, qui Iovis et coelestium deorum habitus est, cum iacentes, et nixi cubitu, vel attollentes ex undis suis caput, alias pingantur fluvii. Inspice v. c. Rhenum apud Gronov. ad Melam p. 247. Si quis quaerere accuratius ea de re velit, illi Pausanias praesertim percurrendus erit, videndusque Aelianus H. V. 2, 33. qui locus classicus est. De fluvii in nummis, tauriformibus praesertim et cornutis, Spanhem. diss. 7. p. 304. sq. Add. id. ad Callim. H. in Del. 110. p. 413. G.

totidemque dei) **Simulacra* hinc magnis auctoribus eiecit

Cortius. Sermo est de aliorum quoque deorum cultu. Itaque sequitur, suum cuique *nomen* fuisse, quod parum ad simulacra plura unius Clitumni convenit. G.

dei) Hanc formam satis tuentur Vossius de Analog. Lib. II. Cap. VI. pag. 685. et Aeg. Forcellinus. Gierigius ex libro Mediceo usitatorem *dit* adfcivit. S.

6 *navigare — natare*) In plane sacris ne navigare quidem licet. Vide nostrum 8, 20, 5. Verum magis etiam sacra profanatur aqua nudo corpore, et pudendis quoque partibus contacta, quod egregie hic illustrat Cellarius advocato Tacito 14, 22, 7. ubi de Nerone, qui *fontem aquae Marciae ad urbem deductae, nando inceserat. Videbatur, inquit; potus sacros et certimoniam loci corpore toto polluisse.* Satis apparet, quorsum illa spectaverit fontium religio; ad puritatem aquae et salubritatem servandam nimirum. G.

ges multa multorum omnibus columnis, omnibus parietibus inscripta, quibus fons ille deusque celebratur. Plura laudabis, nonnulla ridebis; quamquam tu vero, quae tua humanitas, nulla ridebis. Vale.

IX.

Negotia amicorum praefert studiis.

C. PLINIVS VRSO SVO S.

Olim non librum in manus, non stilum sumsi. Olim nescio, quid sit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem, iucundum tamen, nihil agere, nihil esse: adeo multa me negotia amicorum nec secedere nec studere patiuntur. Nulla enim studia tanti sunt, ut amicitiae officium deseratur: quod religiosissime custodiendum, studia ipsa praecipiant. Vale.

X.

Abortum uxorem fecisse, cum spe foecunditatis significat.

C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Quo magis cupis ex nobis pronepotes videre, hoc tristior audies, neptem tuam abortum fecisse, dum se praegnantem esse puellariter nescit, ac per hoc quaedam, custodienda praegnantibus, omittit, facit omittenda. Quem errorem magnis documentis expiavit, in summum periculum ad-

7 quamquam tu vero) Acer-
vatio similis illi 3, 8, 4. Quare
ego vero. G.

IX, 1 Olim) Iam diu est, quod.
Plinius 1, 11, 1. Olim nullas
mihî epistolas mittis. S.

nihil esse) Non praetorem,
non advocatum, non iudicem,

non salutatorem, non convivam
etc. G.

X, 1 magnis documentis) Sic
restituit e libris Cortius. Nec
ausum tamen alterum detrimen-
tis plane damnare. Detrimen-
tum sine dubio fuit abortus, live
ipsum matris valetudinem species,

2 ducta. Igitur, ut necesse est, graviter accipias senectutem tuam quasi paratis posteris destitutam; sic debes agere diis gratias, quod ita tibi in praesentia pronepotes negaverint, ut servariut neptem, illos reddituri, quorum nobis spem certiozem haec ipsa, quamquam parum prospere explorata, 3 foecunditas facit. Iisdem nunc ego te, quibus ipsum me, hortor, moneo, confirmo. Neque enim ardentius tu pronepotes, quam ego liberos cupio: quibus videor a meo tuoque latere pronum ad honores iter, et audita latius nomina, et non subitas imagines relicturus. Nascantur modo, et hunc nostrum dolorem gaudio mutant. Vale.

XI.

Soceri sorori eadem narrat.

C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

Quum adfectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorem; intelligo

live spem familiae. Sed ipsum nempe *detrimētum* idem *documentum* fuit. G.

Documenta hic ne veritas, *heilfame Lekren*, sed, *Leiden, die zur Warnung dienen*, quibus quidni error expiari possit? Sic *exempla* de poenis, quae pro exemplo sunt. Idem tenendum de Graeco *παράδειγμα*. Altera lectio, *detrimētis*, non incommoda illa, si sensum spectes, pro glossemate habenda. S.

2 *ut necesse est*) Etiam hic locus est inter eos, ubi una vox duplicem personam sustinere videtur, quod de ipsa hac *ut* aliquoties observavimus in Lexico rustico. Redi ad 8, 6, 17. Quamquam hic potest etiam coniunctio *ut* ad particulam *sic* in apodosis positam referri; altera *ut* post *necesse est* solemnī ellipsi omīssa esse. G.

Posterior ratio hic unice valet; atque humani quid passus est vir eximius, cum de priore cogitaret. Ceterum sensus: ut tibi dolendum est, senectutem tuam quasi paratis posteris destitutam esse. S.

3 *meo tuoque latere*) paterno et materno. E.

audita latius — imagines) Haec in hoc loco ita sunt selecta et splendida, ut mihi videantur ex aliquo scriptore vel poeta nobis incognito huc translata. Nisi forte dicamus Plinium, cum haec scriberet, ita animo commotum fuisse spe futurorum liberorum, ut quasi *ποιητῆως* scriberet. Caeterum *non subitas imagines* dixit, non recentem aut novitiam nobilitatem, nec subito in gentem illatam, adeoque vetustam et plures imagines numerantem. E.

prius tibi, quod est posterius, nuntiandum; ut praesumpta laetitia sollicitudini locum non relinquat. Quamquam vereor, ne post gratulationem quoque in metum redeas; atque ita gaudeas periculo liberatam, ut simul, quod periclitata sit, perhorrescas. Iam hilaris, iam sibi, iam mihi reddita, incipit refici, transmissumque discrimen convalescendo remetiri. Fuit alioqui in summo discrimine, (impune dixisse liceat) fuit nulla sua culpa, aetatis aliqua. Inde abortus, et ignorati uteri triste experimentum. Proinde, etsi non contigit tibi desiderium fratris amissi aut nepote eius aut nepte solari; memento tamen, dilatatum magis istud, quam negatum, quum salva sit, ex qua sperari potest. Simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud feminas venia est. Vale.

XI, 2 *discrimen — remetiri*) *Discrimen* et vim morbi imaginemur ut subitum aliquem in profunda descensum vel delapsum. Qui se ex gravi morbo recipit, ille quotidie quidem melius habet, sed ipsa tamen tarditate, qua ad plenae valetudinis statum redit, discit, quantum fuerit discrimen, quam vehemens morbus: ut qui de praecipitio quodam vel de scalis praecipiti lapsu decidit, *remetiendo* paulatim viam eandem, et per gradus ascendendo, demum intelligit, quam alte deciderit, quod aestimare tum per terrorem non poterat. G.

Recte Gesnerus; qui adnotare et hoc poterat, difficiliorem et argutiorem dicendi formam esse, ut declararetur, feminam *gradatim et sensim convalescere*. Alii sufficillenti illa: *incipit refici*. Plinius autem vero sine acumine quodam sententiam relinquit. E.

De praecipitio, de scalis non cogitaverim. Immo discrimen illud simpliciter cum via comparatur a valetudine deslectente, est quasi sanitatis divortium, quod

convalescens remetitur, donec in pristinum statum restitutus sit. S. (*impune dixisse liceat*) Haec verba simpliciter refero ad illud, quod *nitio* promittit, se velle de periculo tum demum nuntiare, cum illud iam praeteriisse indicasset. *Impune* itaque puto esse, sine tuo, Hispulla, terrore: iam enim audire potes de morbo gravissimo, cum scias superatum. Quod volunt Barthius et Cellarius ad Deos referri: quorum iram metuat, si ipsis potius imputet uxoriam periculum, quam illius imprudentiae: nescio, quam firmum sit. Aliquando etiam putabam esse *εὐφροσύνην*, quo, post nuntiatum finem periculi, novum deprecetur. Sed primum maxime placet. G.

3 *cui paratior apud feminas venia*) Facilius tali errori a puellari ignorance profecto ignoscunt feminae, similium sibi consciae, quam viri, quam avus praesertim, cuius nupta et nondum deposita consuetudo, minores etiam neptis errores castigandi, cuius vehemens pronepotem videndi cupiditas, commotiorum illum hac in re potest

XII.

Capitonem auditorus, eius laudem praedicat.

C. PLINIUS MINVTIANO SVO S.

Hunc solum diem excuso. Recitaturus est Titinius Capito; quem ego audire, nescio magis debeam, an cupiam. Vir est optimus, et inter praecipua seculi ornamenta numerandus: colit studia, studiosos amat, fovet, provehit, multorumque, qui aliqua componunt, portus, suus, praemium; omnium exemplum; ipsarum denique literarum iam senescentium reductor ac reformator. Domum suam recitantibus praebet: auditoria, non apud se tantum, benignitate mira frequentat; mihi certe, si modo in urbe est, defuit nunquam. Porro, tanto turpius gratiam non referre, quanto honestior causa referendae. An, si litibus tererer, obstrictum esse me crederem obeunti vadimonia mea; nunc, quia mihi omne negotium, omnis in studiis cura, minus obligor tanta sedulitate celebranti, in quo obligari ego, ⁴ne dicam solo, certe maxime possum? Quod si illi nullam vicem, nulla quasi mutua officia deberem; sollicitarer tamen vel ingenio hominis pulcherrimo et maximo, et in summa severitate dulcissimo, vel honestate materiae. Scribit exitus il-

reddere. Itaque deprecatricem apud avum parat uxori suae amatam. G.

XII, 1 *multorumque*) Aldus: *multiorum*. quod nollem Cortius sprevisset. S.

praemium) *Expectes gremium*. Cicero pro M. Coelio 24. pag. 1231. ed. Ernest. *cum Q. Metellus abstraheretur e sinu gremioque patris*. S.

² Porro) autem. vid. 1, 8, 10. 1, 24, 4. S.

³ *obeunti vadimonia*) *Vehementer placuit, quod Medicus omittit praepositionem, qua

operatur vulgo hic locus, *obeunt ad vadimonia mea!* G.

Cortius: „Alterum [*obeunt ad v. m.*] vix Latinum est.” Confidentius Gierigius: „Nemo autem „dixit *obire ad vad.*” Tamen Livius 10, 25, 14. *ne ad omnia simul obire unus non possit*. Neque offendit illa altera lectio Forcellinum, eximie callentem Latinitatis, qui explicat: discurrenti, et adstanti inih, dum mea vadimonia exsequor. S.

⁴ *exitus illustrium virorum*) Quos ille ut coluerit, narret noster etiam 1, 17, 3. G.

lustrum virorum, in iis quorundam mihi carissimorum. Videor ergo fungi pio munere, quorumque exsequias celebrare non licuit, horum quasi funebribus laudationibus, feris quidem, sed tanto magis veris, interesse. Vale.

XIII.

Felicem praedicat, quod docto patre utatur.

C. PLINIVS GENIALI SVO S.

Probo, quod libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad profectum tuum, a disertissimo viro discere, quid laudandum, quid reprehendendum: simul ita institui, ut verum dicere adsuescas. Vides, quem sequi, cuius debeas implere vestigia. O te beatum! cui contigit vivum, atque idem 2 optimum et coniunctissimum exemplar: qui denique eum potissimum imitandum habes, cui natura esse te simillimum voluit. Vale.

5 *tanto magis veris*) quia tuac nec adlatio, nec studium partium laudantem a veritate declinat. E.

XIII, 2 *vivum — exemplar*) *Nimis pulchra haec Gronovii emendatio, recepta a Cellario, quam ut expungere eam, et reponere cum Cortio illud dilutum nimis *unum* possim. Quoties *unum* intendendi *sive* augendi vim habet, adiunctum sibi proxime habet adiectivum, cuius ita vis augetur. Hic proxime sequitur *atque idem*. Igitur si quis me cogat retinere *unum*: certe ita disponam verba, *cui contigit unum optimum, atque idem coniunctissimum exemplar*. Sed praestat, tria epitheta habere hoc exemplar, ut sit a) *vivum*, adeoque praefens, efficax, b) *optimum*, quod imitandum esset, etiam si esset mortuum aut alie-

num, c) *coniunctissimum*, cuius penitus inspiciendi, consulendi, exprimendi quotidiana facultas. G.

qui denique — — voluit) Vim et sensum huius sententiae non satis adsequor. Si *simillimus* patri est, quorsum et quatenus eum imitetur? nam alterum imitatur, ut similes ei fiamus. Si *simillimum* eum vultu tantum et ore voluit, quid hoc ad imitationem attinet? Videtur mihi Plinius eam sententiam adposuisse, ut rotundius et concinnius epistola finiret. Habet enim aliquem lulum e repugnantibus, qui tamen sensum non adiuvat, sed minuit. E.

Acerba sane criminatio, si quid arguaris concinnitatis causa scripsisse, quod sensum non adiuvet, sed impediatur. Quidam vero haec intelligamus sic: qui, ut paucis me expediam, potissimum

XIV.

Quaestionem senatoriam explicandam proponit.

C. PLINIVS ARISTONI SVO S.

Quum sis peritissimus et privati iuris et publici, cuius pars senatorium est, cupio ex te potissimum audire, erraverim in senatu proxime, necne: non ut in praeteritum, (serum enim) verum ut in futurum, si quid simile inciderit, erudiar. Dices, *Cur quaeris, quod nosse debebas?* Priorum temporum servitus, ut aliarum optimarum artium, sic etiam iuris senatorii oblivionem quandam et 3 ignorationem induxit. Quotus enim quisque tam patiens, ut velit discere, quod in usu non sit habiturus? Adde, quod difficile est tenere, quae acceperis, nisi exerceas. Itaque reducta libertas rudes nos et imperitos deprehendit: cuius dulcedine accensi cogimur quaedam facere ante, quam 4 nosse. Erat autem antiquitus institutum, ut a maioribus natu, non auribus modo, verum etiam oculis disceremus, quae facienda mox ipsi, ac per vices quasdam tradenda minoribus, habere- 5 mus. Inde adolescentuli statim castrensibus stipendiis imbuebantur, ut imperare parendo, duces agere, dum sequuntur, adfuescerent: inde honores petituri adfillebant curiae foribus, et consilii

eum, ut perfectissimum exemplar, imitari debes, quem ipsa tibi natura exprimendum dedit, cum eo te nasci voluerit. Pater filio naturam coniunctissimum exemplar, non item semper optimum. S.

XIV, 2 *quod nosse debebas*) *Neque hic dubitavi Gronovianam coniecturam vulgato *debeas* antepone. Pauci nimis sunt MSii, et nimis durum, hoc est, minime Plinianum *debeas*. G.

Priorum temporum servitus) Nunquam excidisse debet lectori Plinii, scripsisse eum, post Do-

mitiani furores recreata Nervae et Traiani beneficio republica. Quid tum iuvabat discere iura, quibus uti non liceret, ne ad hoc quidem, ut ea tibi cognita esse significares? G.

3 *deprehendit*) Ipsum hoc verbum habes eam vim, ut oppressum inopinato, et captum notet. Saepe ita Fabius meus, sed proprio, et unde intelligi metaphora possit, Instit. Or. 12, 2, 14. *Parva quaedam animalia, in angustiis mobilia, campo deprehenduntur.* Add. mox 8, 17, 4. G.

publici spectatores ante, quam confortes, erant. Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens non erat, maximus quisque et vetustissimus pro parente. Quae potestas referentibus, quod censentibus ius, quae vis magistratibus, quae ceteris libertas; ubi cedendum, ubi resistendum; quod silentii tempus, quis dicendi modus, quae distinctio pugnantium sententiarum, quae executio prioribus aliquid addentium, omnem denique senatorium morem, quod fidelissimum praecipendi genus, exemplis docebantur. At nos iuvenes fuimus quidem in castris; sed quum suspecta virtus, inertia in pretio, quum ducibus auctoritas nulla, nulla militibus verecundia, nusquam imperium, nusquam obsequium, omnia soluta, turbata, atque etiam in contrarium versa, postremo obliviscenda magis, quam tenenda. Iidem prospectimus curiam; sed curiam trepidam et elinguem; quum dicere, quod velles, periculosum; quod nolles, miserum esset. Quid tunc disci potuit? quid didicisse iuivit? quum senatus aut ad otium summum, aut ad summum nefas vocaretur; et

6 quis dicendi modus) Quamdiu dicere fas esset? an liceret, ut mora iniiciatur negotio, et differatur, quod iam impediri non potest, diem dicendo extimere? Locus ea de re classicus est Gell. 4, 10. C. Caesar consul M. Catonem sententiam rogavit. Cato rem, quam consulebatur, quoniam non e republica videbatur, perfici volebat. Eius rei gratia ducendae, longa oratione utebatur, extimebatque dicendo diem. Erat enim ius senatori, (ea partem iuris senatorii!) ut sententiam rogatus, diceret ante quidquid vellet aliae rei, et quoad vellet. Vid. Gronov. Obsl. 1, 22. et add. supra 6, 5, 1. et 6, 19, 3. infra 9, 13, 9. G.

distinctio pugnatum sent.) Recte explicat Catanaeus de di-

videnda, ut alias loquuntur, sententia, ubi ex parte amplectimur alterius sententiam, ex alia parte eam refutamus. Elegantissime Sen. ep. 21. Quod in senatu fieri solet, faciendum in philosophia quoque esse existimo. Cum censuit aliquis, quod ex parte mihi placeat, iubeo illum dividere sententiam, et sequor. Laudavit h. l. et totam rem explicavit Briffon. de form. 2, 59. p. 168. Conr. Conf. mox l. 15. G. Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola.

executio) Nempe exsequit est persequi ad finem: qui addit aliquid superiori sententiae, illam sequitur ultra, quam auctor ipse. G. 8 prospeximus curiam) Adistentes nempe in curiae foribus, quod dixerat l. 5. G.

modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam
 9 seria, tristia saepe censeret. Eadem mala iam senatores, iam participes malorum, multos per annos vidimus, tulimusque: quibus ingenia nostra in posterum quoque hebetata, fracta, contusa sunt.
 10 Breve tempus (nam tanto brevius omne, quanto felicius tempus) quo libet scire, quid simus; libet exercere, quod sumus. Quo iustius peto, primum, ut errori (si quis est error) tribuas veniam; deinde, medearis scientia tua, cui semper fuit curae, sic iura publica, ut privata; sic antiqua, ut recentia;
 11 sic rara, ut assidua, tractare. Atque ego arbitror illis etiam, quibus plurimarum rerum agitatio frequens nihil esse ignotum patiebatur, genus quaestionis, quod adfero ad te, aut non satis tritum; aut etiam inexpertum fuisse. Hoc et ego excusatio, si forte sum lapsus, et tu dignior laude, si potes id quoque docere, quod in obscuro est, an
 12 didiceris. Referebatur de libertis Afranii Dextri consulis, incertum sua an suorum manu, scelere an obsequio, perempti. Hos alius, (*Quis? Ego;*

ludibrio — dolori) Senatus retinebatur *ludibrio*, cum consuleretur vel de nugis, vel de quibus iam statuisset princeps: *dolori*, cum crudelitati vel superbiae principis serviendum esset, discernendis innocentium supplicii, ubi *seria*, et ex animi sententia, *consere* nemo vir bonus potuit, nisi praesentissimum ultro periculum vellet sibi arcescere. Prius illud graphice depingit Idvenalis maiore parte satyrae quartae, ubi de ingenti rhombo convocatur et consulitur sanctorum quidam senatus. G.

10 *scire, quid simus*) Quae iura habeamus ut senatores, ut magistratus. vid. l. 6. *Nimirum antiqua tenenda est lectio e Mediceo etiam libro firmata, praeter Buchneriana coniectura, quam receperat Cellarius, *scire, quod scimus*. G.

11 *an didiceris*) Hoc est, an incidit tua aetate talis species, ut discendi sub exemplo fueris occasio. G.

Nempe *discere* causam proprie dicitur patronus a cliente, qui eam *docere* aequae proprie dicitur. E.

Vera haec, sed ab hoc loco aliena, quem Gesnerus bene interpretatur. S.

12 *Afranii Dextri Cos.*) In Almeloveenianis fastis refertur ad A. V. C. 850. post C. N. 98. ex Kal. Octob. De historia non puto aliunde constare. G.

Hos alius, (Quis? Ego;)) Primo simpliciter narrare incipit aliquis sententiam: deinde fingit, amicum interrogare, *Quis est ille alius?* Huic poterat respondere *Ego*: nimirum, se fuisse ipsum in hac sententia. Sed sustinet se, cum nihil ad rem faciat. Ex

sed nihil refert) post quaestionem supplicio liberandos, alius in insulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum sententiarum tanta diversitas erat, ut non possent esse, nisi singulae. Quid enim commune habet, occidere et 13 relegare? Non hercule magis, quam relegare et absolvere: quamquam propior aliquanto est sententiae relegantis, quae absolverit, quam quae occiderit; utraque enim ex illis vitam relinquit, haec adimit: quum interim et qui morte puniebant, et qui relegabant, una sedebant, et temporaria simulatione concordiae discordiam differebant. Ego postulabam, ut tribus sententiis con- 14 staret suus numerus, nec se brevibus induciis duae iungerent. Exigebam ergo, ut, qui capitali supplicio adficiendos putabant, discederent a relegante, nec interim contra absolventes mox dissenfuri congregarentur, quia parvulum referret, an idem displiceret, quibus non idem placuisset. Illud etiam mihi permirum videbatur, eum qui- 15 dem, qui libertos relegandos, servos supplicio adficiendos censuisset, coactum esse dividere sententiam; hunc autem, qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam si oportuisset dividi sententiam unius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum posset iungi sententia duorum tam diversa censentium. Atque adeo permittite mihi, sic apud te tanquam 16 ibi; sic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicii mei reddere: quaeque tunc car-

his, quae sequuntur, apparet, omnino Plinium in ea fuisse sententia, servos esse absolvendos. G.

Id iam nunc apparet, non demum ex sequentibus. S.

13 *absolverit — occiderit*) Immo *absolvit — occidit*: sicque Curtius cum Gierigio. S. *una sedebant*) Nempe in hoc

conveniebant, quod utrique dicerent servos esse puniendos; dissidebant de genere poenae. Sed sic temporaria illa concordia superabant mitem illam absolverentium sententiam. G.

15 *dividere sententiam*) Redi ad ea, quae l. 6. hac de re diximus. G.

ptim, multis obtrepentibus, dixi, per otium iun-
 17 gere. Fingamus, tres omnino iudices in hanc
 caussam datos esse: horum uni placuisse, perire
 libertos; alteri, relegari; tertio, absolvi: utrum-
 ne sententiae duae, collatis viribus, novissimam
 periment? an separatim unaquaeque tantundem,
 quantum altera, valebit? nec magis poterit cum
 18 secunda prima connecti, quam secunda cum ter-
 tia? Igitur in senatu quoque numerari, tanquam
 contrariae, debent, quae tanquam diversae dicun-
 tur. Quod si unus atque idem et perdendos cen-
 seret et relegandos, num ex sententia unius et
 perire possent et relegari? num denique omnino
 una sententia putaretur, quae tam diversa con-
 19 iungeret? Quemadmodum igitur, quum alter pu-
 niendos, alter censcat relegandos, videri potest
 una sententia, quae dicitur a duobus, quae non
 videretur una, si ab uno diceretur? Quid? lex
 non aperte docet, dirimi debere sententias occi-
 dentis et relegantis, quum ita discessionem fieri
 iubet: QVI HAEC SENTITIS, IN HANC PARTEM; QVI
 ALIA OMNIA, IN ILLAM PARTEM ITE, QVA SENTITIS.
 Examina singula verba et expende: QVI HAEC CEN-
 SETIS, hoc est, qui relegandos putatis: IN HANC
 PARTEM, id est, in eam, in qua sedet, qui censuit
 20 relegandos. Ex quo manifestum est, non posse
 in eadem parte remanere eos, qui interficiendos
 arbitrantur. QVI ALIA OMNIA: animadvertis, ut
 non contenta lex dicere ALIA, addiderit OMNIA.

16 *carptim* — dixi) *Carptim*
 proprie ad ea pertinet animalia,
 quae non uno perpetuo quodam
 tenore atque tractu velcuntur,
 sed nunc hic nunc illic *carpunt*
 aliquid sive decerpunt. Hinc
carptim dicit, qui propter cre-
 bras interpellationes non potest
 contexere iustam orationem, sed
 nunc hanc nunc aliam sententiam
 breviter profert. G.

19 *qua sentitis*) In quam in-
 clinatis vestra sententia. G.

Qui haec censetis) Opinor scri-
 bendum: *Qui haec sentitis. Cen-*
setis interpretamentum videtur. S.

20 *alia omnia*) Nempe *alia*
omnia ex mente Plinii non signi-
 ficat hic plane diversa, omnibus
 partibus alia; sed ulla vel quae-
 cunque alia, quocunque modo
 diversa. G.

Num ergo dubium est; alia omnia sentire eos qui occidunt, quam qui relegant? IN ILLA PARTE ITE, QVA SENTITIS: nonne videtur ipse lex eos, qui dissentiant, in contrariam partem vocare, cogere, impellere? non consul etiam, ut quisque remanere, quo transgredi debeat, non tantum solennibus verbis, sed manu gestuque demonstrat? At enim futurum est, ut, si dividantur sententiae interficientis et relegantis, praevalere valeat illa, quae absolvit. Quid istud ad censes? quos certe non decet omnibus artibus omni ratione pugnare, ne fiat, quod est mitius. Oportet tamen eos, qui puniunt, et qui relegant absolventibus primum, mox inter se comparari. Scilicet ut in spectaculis quibusdam fors aliqua seponit ac servat, qui cum victore contendat: sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina; et ex duabus sententiis eam, quae si-

21 *At enim futurum*) Huius obiectionis haec vis est, iniquum esse, cum plures sint longe, qui puniendos putent reos, licet diverso modo, quam qui absolventes; tamen horum sententiam ideo praevalerè, quia illis in genere poenae non conveniat, absolvi quoque adeo reos maioris partis sententia damnatos. Respondet Plinius, Illud iam non curandum esse censentibus etc. G.

Oportet tamen etc.) Nova obiectio. Sic tamen orditur obiectionem 7, 17, 5. S.

qui puniunt) Nihil opus est hic glossa, quam quidam interferunt, *morte*: etiam s. 19. iam ita absolute posuerat *punitre* nostro, pro *interficere*. G.

in spectaculis) Disertissime et plurimis verbis hoc non tam descripsit, quam actione vel quadam proposuit Lucianus in Heremotimo p. 536. sqq. Nempe si numero impari, v. g. novem sint gladiatores, sortes coniunguntur

binæ earundem literarum, duae A, duae B, etc. Comparantur et committuntur duo, quibus eadem litera exit. Sed restat ut fors, quae parem non habet, hic, si ordinem elementorum ludi, cui essent praesides ludi, E. C. haec solitaria litera evenit, hic *ἄσπετος* est, hic *sedet* interim et expectat victorem aliquem, quicum deinde, integer cum se solo aliquantum, sed forti, et victoria alacri, congreditur. *Notus est Luciano Lipsius Sat. 14. quem laudant ad Plinium viri docti: alioqui accuratius *ἄσπετος* Plutarchi interpretatus esset: quem *subsefforem* potius, quam *subditictum* aut *suppositictum* vocavimus in nostra Luciani interpretatione, quae cum maxime Westeniana prela exercet. *Hermes suppositictus* apud Martialis 5, 25. dicitur respectu fatigati gladiatoris, in cuius locum succedit: sed *ἄσπετος* Graecorum *ἄσπετος*, in insidiis quasi collocatus imminet victori. G.

22 perior exierit, tertia exspectat. Quid, quod, prima sententia comprobata, ceterae perimuntur? Qua ergo ratione potest esse [non] unus atque idem locus sententiarum, quarum nullus est post-
 23 ea? Plinius repetam. Nisi, dicente sententiam eo, qui relegat, illi, qui puniunt capite, initio statim in alia discedunt, frustra postea dissentient
 24 ab eo, cui paullo ante consenserint. Sed quid ego similis docenti, quum discere velim, an sententias dividi, an iri in singulas, oportuerit? Obtinui quidem, quod postulabam: nihilominus tamen quaero, an postulare debuerim, an abstinere. Quemadmodum obtinui? Is, qui ultimum supplicium sumendum esse censebat, nescio,

22 *prima sententia*) *Planiora essent haec, si ponamus fuisse in veteri libro, *una*, unde *ima* ortum sit, et deinde *ima*, ex quo aliquis *prima* fecerit. Certe hic intellectus est, *una* sententia probata, ceteras perimi, et non valere. Sed tamen recepta lectio etiam hanc sententiam habere potest. G.

Nihil mihi videor obscuritatis in vulgata lectione reperire. Prima sententia in nostra specie, (ad hanc enim solam Plinius respicit) est absolventis: qua comprobata, ceterae, altera relegantis, morte multantis altera, non possunt non perimi. Nulla igitur hic, quam adversarius urget, *εφεδρα*: satisque commode, si quid video, Plinius hanc alteram objectionem refellit. S.

Qua ergo ratione) Locus forte inter difficillimos Plinii, et destitutus ab interpretibus. Si licet cum Genevensi editione. Catanæi negationem, quam ideo inclusimus, ommittere, salva res erit, haec nempe sententia: Quomodo possunt stare interim sententiae morte multantes et coniungi cum relegantibus, ad superandas absolventes, quarum paul-

lo post, comparatione cum relegantibus facta, nullus locus erit? cur valeant contra absolventes, non valeant contra relegantes? Si post non valent, neque prius debent valere: si prius, etiam post. G.

Negatio nata ex compendio non intellecto adverbii *nunc*. *Nunc*, *postea*, sibi opponuntur. Saepe ita peccatum a librariis. Vid. Drakenb. ad Liv. 9, 7, 5. S.

24 *an sententias dividi, an iri*) Cave putes haec esse membra disiuncta: *an* per anaphoran posita non aliam vim habet, quam si ita dedisset Plinius. *An sententias dividi, ET iri in singulas oportuerit*. Hoc enim est dividere sententias, si nos in duas coniunctum itur, sed in singulas. *Malebat Coriis pro posteriori *an* legi *ac*: quod eodem redit. G.

Quemadmodum obtinui?) *Capitalis emendatio e Mediceo libro prolata a Cortio. Reliqui, *An postulare debuerim, an abstinere, quemadmodum abstinuit is, qui ultimum — censebat. Nescio an iure* etc. Quae ab editoribus ita informata puto, cum semel pro *obtinui* irrepressisset

an iure, certe aequitate postulationis meae victus, omiſſa ſententia ſua, acceſſit releganti: veritus ſcilicet, ne, ſi dividerentur ſententiae, (quod alioqui fore videbatur) ea, quae abſolvendos eſſe cenſebat, numero praevaleret. Etenim longe plures in hac una, quam in duabus ſingulis, erant. Tum illi quoque, qui auctoritate eius trahebantur, tranſeunte illo, deſtituti, reliquerunt ſententiam ab ipſo auctore deſertam, ſequutique ſunt quaſi tranſfugam, quem ducem ſequebantur. Sic ex tribus ſententiis duae factae; tenuitque ex duabus altera, tertia expulſa, quae quum ambas ſuperare non poſſet, elegit, ab utra vinceretur. Vale.

XV.

Non habenti quod legat in vineis, legendos mittit libros.

C. PLINIUS IVNIORI SVO S.

Oneravi te tot pariter miſſis voluminibus. Sed oneravi primum, quia exegeras; deinde, quia ſcripſeras tam graciles iſtic vindemias eſſe, ut plane ſcirem tibi vacaturum (quod vulgo dicitur) librum legere. Eadem ex meis agellis nuntiantur. Igitur mihi quoque licebit ſcribere, quae legas, ſit modo, unde chartae emi poſſint: quae ſi ſcabrae bibulaeve ſint, aut non ſcribendum,

abſtinuit. Plinianum eſt ita interrogare, et ſibi reſpondere, vid. 3, 9, 2. 6, 2, 1. 6, 23, 1. 6, 29, 1. ſq. 9, 17, 2. vel proponere quaedam deinde repetenda, ut mox 8, 18, 6. ut 9, 16, 1. etc. Mediceus liber etiam verba *an abſtinere* omittit. Servavimus ea, cum quod ſenſum non incommodum habere poſſunt; ſubaudire enim licet, *abſtinere a poſtulando*: tum quod inde

potest intelligi, unde illud *abſtinuit* pro *obtinuit* irrepſerit. G.

XV, 1 quod vulgo dicitur) Proverbium igitur tum inter ſcholasticos homines uſitatum fuiſſe debet, de gracili vindemia, ex ambiguitate verbi *legere* tractum, nempe tale: Librum una ferendum eſſe in vindemiam, ut, ſi uvae non ſint, ſit tamen liber qui *legi* poſſit. G.

aut necessario, quidquid scripserimus boni mali-
ve, delebimus. Vale.

XVI.

De morbis et morte servorum queritur, additis solatiis.

C. PLINIUS PATERNO SVO S.

Confecerunt me infirmitates meorum, mortes
etiam, et quidem iuvenum. Solatia duo, nequa-
quam paria tanto dolori, solatia tamen: unum
facilitas manumittendi, (videor enim non omnino
immaturos perdidisse, quos iam liberos perdidit)
alterum, quum permitto servis quoque quasi te-
stamenta facere, eaque, ut legitima, custodio.
2 Mandant rogantque, quod visum: pareo ut iussus.
Dividunt, donant, relinquunt, dumtaxat intra do-
mum. Nam servis respublica quaedam et quasi
3 civitas domus est. Sed quamquam his solatiis
adquiescam, debilitor et frangor eadem illa hu-
manitate, quae me, ut hoc ipsum permitterem,
induxit. Non ideo tamen velim durior fieri.
Nec ignoro, alios huiusmodi casus nihil amplius
vocare, quam damnum; eoque sibi maguos homi-

2 *delebimus*) Etiam hic lu-
sus in verbo est: qui in bibula
ac spongiosa nimis et scabra char-
ta scribit, ille diffluentibus lite-
ris delere potius et lituras facere
quam scribere videtur. G.

XVI, 1 *iam liberos*) Propediem
manumittendos, qua re non mo-
do damnum minuitur; sed illa
humanissima, exoritur consolatio,
vicem illis pro suis meritis red-
ditam. G.

Immo, iam manumissos. Fa-
cilis autem manumissio, tali for-
tasse occasione oblata, qualis su-
pra 7, 32. memoratur. S.

quum permitto) Cortius et
Gierigius quod permitto. bene.
S.

2 *pareo ut iussus. Dividunt*)
*Etiam hic locus Mediceo libro
sanitatem debet. Alii, *pareo*
octus. Suis dividunt. G.

quasi civitas) Cum alias ca-
put non habeat servus, nec ullam
civilis iuris communionem, ac
proinde nec facere testamentum,
nec percipere ex alio testamento
quidquam, quod tuum sit, possit,
cum ipse sit domini. G.

3 *alios—damnum*) Cum mo-
ritur servus, illud modo compu-
tant, quanti fuerit, quanti emi
alius aequae bonus possit; amicitiae,
et ex consuetudine suavitatis,
rationem nullam habent.
Tangit autem Catonem maiorem,
Sapientem dictum, cuius erga
servos vetulos vel mbrbosos ia-

nes et sapientes videri. Qui an magni sapientes-
que sint, nescio: homines non sunt. Hominis⁴
est enim adfici dolore, sentire, resistere tamen,
et solatia admittere; non, solatiis non egere. Ve-⁵
rum de his plura fortasse, quam debui, sed pau-
ciora, quam volui. Est enim quaedam etiam
dolendi voluptas: praesertim si in amici finu de-
fleas, apud quem lacrumis tuis vel laus sit para-
ta, vel venia. Vale.

XVII.

*Exundationem Tiberis et Anienis narrat, rogans ut
sibi nuntietur, si quid simile in aliis praediis ac-
cidisset.*

C. PLINIUS MACRINO SVO S.

Num istuc quoque immite et turbidum caelum?
Hic assiduae tempestates, et crebra diluvia. Ti-
beris alveum excessit, et demissioribus ripis alte
superfunditur. Quamquam fossa, quam providen-²
tissimus imperator fecit, exhaustus, premit valles,
innatat campis; quaque planum solum, pro solo
cernitur. Inde, quae solet flumina accipere, et
permista devehere, velut obvius retro cogit; at-
que ita alienis aquis operit agros, quos ipse non
tangit. Anio, delicatissimus annium, ideoque³

humanitas, quam etiam in libel-
lo de re rustica c. 2. testatam re-
liquit, tum ab aliis, tum a Plu-
tarcho praesertim, reprehenditur.
Vid. p. 333. Bryani, *ubi non
τὸ ἄγαν ἄγρως, sed τὸ ἄγαν
ἄρως, non humilitatem et igna-
viam, sed austeritatem severi-
tatemque nimiam, obiici Catoni,
alias observavimus. G.

5 *dolendi voluptas*) Pulchre
huc advocarunt illud Ovid. Trist.
4, 3, 57. *Est quaedam fere
voluptas: Expletur lacrimis
egeriturque dolor.* G.

XVII, 2 *Quamquam exhaustus*)
Continuanda, opinor, anteceden-
tibus. S.

retro cogit) *Aequae elegans
est, quod ex Mediceo dedit
Cortius, *sisters cogit*. Sic paul-
lo post habet, *se super rui-
nas electi*, pro aliorum *evertit*.
Haec talia sunt, ut, quod prae-
feram, non inveniam, ac proin-
de ex interdicto *ut possideatis*,
interim agere statuerim. G.

3 *Anio* — — *extulit*) Sunt
haec omnia, et plurima alia in

adiacentibus villis velut invitatus retentusque, magna ex parte nemora, quibus inumbratur, fregit et rapuit. Subruit montes, et decidentium mole pluribus locis clausus, dum amissum iter quaerit, impulit tecta, ac se super ruinas evexit atque ex-
 4 tulit. Viderunt hi, quos excelsioribus terris illa tempestas non deprehendit, alibi divitum apparatus, et gravem supellectilem, alibi instrumenta ruris; ibi boves, aratra, rectores, hic soluta et libera armenta; atque inter haec arborum truncos, aut villarum trabes [atque culmina] varie lateque flui-
 5 tantia. Ac ne illa quidem loca malo vacaverunt, ad quae non adscendit amnis. Nam pro amne imber assiduus, et deiecti nubibus turbines: protruta opera, quibus pretiosa rura cinguntur: quassata atque etiam decussa monimenta. Multi eiusmodi calibus debilitati, obruti, obriti, et aucta luctibus

hac epistola, elaboratiora et splendidiora, quam expectes. Omnis epistola est christae quam epistolae similior; et si ex nulla alia pateret, Plinium has epistolas de industria et *eis* *πρῆμα* scripsisse, profecto ex hac intelligeretur. Caeterum cum Plinius Anienem *delicatissimum* amnium dixit, virtutes tales cogitasse putandus est, quae eum amnem accolis, vel inventibus iucundissimum, amoenissimum facerent, ut liquoris puritatem, cursus tranquillitatem eam, quae exundationis pericula excludit, et quae similia sunt. E.

delicatissimus) Chosapes *delicatam* vehero *aquam* dicitur Curtio 5, 2, 9. Acumen in hoc, sed sophista illud dignum, quod amnis tam delicatus, ut adiacentes eum villae invitent et retineant, nunc nemora, quibus inumbratur, fregit, montes subruerit etc. S.

4 *tempestas non deprehendit*) *Deprehendere* esse opprimere, tanquam in decipula, ante observatum ad 8, 14, 3. Quosdam

excelsioribus locis, h. e. propter id ipsum, quod excelsioribus in locis versarentur, non oppressit tempestas. Hi observare aliorum strages et narrare possunt. *Servanda nempe omnibus modis est *negativa* particula, quam male omittit liber Medicus, etiam in voce *qui* pro *quos* posita vitiosus. G.

atque culmina) *Absunt a quibusdam codicibus haec verba. G.

5 *opera, quibus pretiosa*) Aggeres, quibus arbores impositae, maceriae, sepes, de quibus rustici mei, v. g. Varro 1, 14.

*Volebam aliquando transpositis verbis duobus *pretiosa* iungere cum *operibus*: sed quo pretiosiora sunt rura, tanto plus in septa eorum impendi verisimile est. G.

monimenta) Non sepulcrorum modo, sed alia etiam publica opera. Videtur Plinius cogitasse secundam oden Horatii, ubi Tiberis it *deiectum monimenta regis* etc. G.

luctibus) ob debilitatos, obrutos, obritos. S.

damna. Ne quid simile istic, pro mensura periculi, vereor: teque rogo, si nihil tale est, quam maturissime sollicitudini meae consulas: sed et, si tale, id quoque nunties. Nam parvulum differt, patiaris adversa, an expectes: nisi quod tamen est dolendi modus, non est timendi. Doleas enim, quantum scias accidisse; timeas, quantum possit accidere. Vale.

XVIII.

Domitium Tullum laudat, qui moribus cetera non probatissimis, testamentum fecerat honestissimum, posthabitis captatoribus, et scriptis unica, quos pietas iubebat.

C. PLINIVS RVFINO SVO S.

Falsum est nimirum, quod creditur vulgo, testamenta hominum speculum esse morum: quum Domitius Tullus longe melior apparuerit morte, quam vita. Nam, quum se captandum praebuisset, reliquit filiam heredem, quae illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptaverat. Prosequutus est nepotes plurimis iucundissimisque legatis; prosequutus etiam pronepotem. In summa, omnia pietate plenissima; ac tanto magis, quo-

6 pro mensura periculi) Intelligit, puto, analogiam et proportionem quandam. Si hic circa Anienis ac Tiberis confluentes, hoc est, in Latio, tanta diluvia, quanta *istic*, ubi tu es, Macrine; locis humilioribus, diluvio magis alias obnoxiois etc. forte in Transpadanis, ad Larium lacum, ubi praedia habuisse nostrum constat. G.

XVIII, 2 se captandum prae-
bisset) Admisisset blanditias, munera, obsequia, hereditarum,

quibus in testamentum illius irrepere conabantur. Fecit itaque Domitius, quod Coranus ille apud Horatium Sat. 2, 5, 55. sq. quod senes plures in Luciani Dialogis mortuorum, verbo, *corvos dolusit htantes*. G.

ac tanto magis — sunt) His ego non offendor: nec Gesnerus, opinor, offensus est. Domitii pietas tanto magis placebat adeoque maior videbatur, quoniam testamentum tam pium nemo expectaverat. S.

E e

3niam inexpectata sunt. Ergo varii tota civitate sermones: alii fictum, ingratum, immemorem loquuntur, seque ipsos, dum insectantur illum, turpissimis confessionibus produnt, ut qui de patre, avo, proavo, quasi de orbo, querantur: alii contra hoc ipsum laudibus ferunt, quod sit frustratus improbas spes hominum; quos sic decipere, pro moribus temporum, prudentia est. Addunt etiam, non fuisse ei liberum, alio testamento mori; neque enim reliquisse opes filiae, sed reddidisse, 4quibus auctus per filiam fuerat. Nam Curtilius Mancianus, perosus generum suum Domitium Lucanum (frater est Tullii) sub ea conditione filiam eius, neptem suam, instituerat heredem, si esset manu patris emissa. Emiserat pater, adoptaverat patruus: atque ita circumscripto testamento, consors frater in patris potestatem emancipatam filiam adoptionis fraude revocaverat, et quidem cum 5opibus amplissimis. Fuit alioqui fratribus illis quasi fato datum, ut divites fierent invitissimis,

3 ut qui de patre) Speciem habuissent querelae delusorum captatorum, si orbis decellisset, sine liberis, sine pignore, Tullus: sic enim aequum erat, eum gratias ultimo iudicio referre bene de se meritis aliis. Sed quod queruntur de patre filiae, avo nepotum, proavo pronepotis, qui s. 2. commemorati sunt, in eo produnt se etc. *Nimirum recepimus sine ulla mutatione Mediceam lectionem, ut plane huic loco aptam. Vulgatum adhuc, qui de illo uti de patre, avo, proavo, quasi orbi querantur. Quas si lectio locum habere debeat, tum orbi fuerint, inaudita, quantum constat, significatione, non qui liberis carent, sed exhereditati: quem intellectum Buchnerus quidem sibi invenisse videtur supra 5, 1, 3. Sed nihil impedit, quin sententia cogit, ut et ibi solemnibus significatio obti-

neat; et iam contra dixit ad eum ipsum locum Gronovius. G.

4 frater est Tullii) Cortius ex Mediceo: frater is Tullii. Plinianum hoc. Recepit et Giergius. S.

circumscripto testamento) Commento quodam, quod iuris speciem habet, eluso et frustrato. Illa circumscriptio in eo inest, quod filiam fratris, emancipari iussam, ut frui posset testamento avi sui, adoptat frater is, qui consors esset fratris emancipantis, h. e. in comunione bonorum indivisa cum illo viveret: hunc enim esse consortem, ICI docent, et Burm ad Vell. 1, 10. Igitur quod ad ipsum rediturum erat, de bonis filiae non emancipatae, illud iam redibat, postquam emancipata quidem, sed eadem adoptata a fratre consorte erat. G.

a quibus facti sunt. Quin etiam Domitius Afer, qui illos in nomen adsumpsit, reliquit testamentum ante octo et decem annos nuncupatum, adeoque postea improbatum sibi, ut patris eorum bona proscribenda curaverit. Mira illius asperitas, mira felicitas horum: illius asperitas, qui numero civium excidit, quem socium etiam in liberis habuit; felicitas horum, quibus successit in locum patris, qui patrem abstulerat. Sed haec quoque hereditas Afri, ut reliqua cum 7 fratre quaesita, transmittenda erant filiae fratris, a quo Tullus ex asse heres institutus, praelatusque filiae fuerat, ut conciliaretur. Quo laudabilius testamentum est, quod pietas, fides, pudor, scripsit: in quo denique omnibus adfinitatibus, pro cuiusque officio, gratia relata est: relata et uxori. Accepit amoenissimas villas, accepit magnam pecuniam uxor optima et patientissima: ac tanto melius de viro merita, quanto magis est reprehensa, quod nupsit. Nam mulier natalibus clara, moribus proba, aetate declivis, diu vidua, mater olim, parum decore sequuta matrimonium videbatur divitis senis, ita perdit morbo, ut esse taedio posset uxori, quam iuvenis sanusque duxisset. Quippe omnibus membris extortus et fractus 9 tantas opes solis oculis obibat: ac ne in lectulo quidem, nisi ab aliis, movebatur. Quin etiam (foedum miserandumque dictu) dentes lavandos fricandosque praebebat. Auditum est frequenter ab ipso, quum quereretur de contumeliis debilitatis

5 *Domitius Afer*) Profuit hic locus nobis ad interpretandum non nimis facilem locum Quintiliani 6, 3, 92. ubi putamus huius testamenti mentionem fieri. G.

6 *foctum in liberis*) Cuius ipse filios adoptasset, ut l. 2. *filiam, quae illi cum fratre communis.* G.

7 *ut conciliaretur*) Ut filiae suae propitium redderet fratrem

suum, a quo illi insidiae metuendae erant, si ipsa heres esset; illum ipsum heredem praeterita filia instituit, futurum arbitratus, quod accidit, ut nec vivus insidiaretur suae ex fratre nepti, cuius iam bona nemine contra dicente haberet; et curaret, cum liberos ex se natos non haberet, ut certe post mortem suam rediret ad illam hereditas. G.

suae, *se digitos servorum suorum quotidie lingere.*
 10 Vivebat tamen, et vivere volebat, sustentante ma-
 xime uxore; quae culpam inchoati matrimonii in
 11 gloriam perseverantia verterat. Habes omnes fa-
 bulas urbis. Iam sunt venales tabulae Tulli: ex-
 spectatur auctio. Fuit enim tam copiosus, ut am-
 plissimos hortos eodem, quo emerat, die instru-
 xerit plurimis et antiquissimis statuis. Tantum
 illi pulcherrimorum operum in horreis, quae
 negligebantur. Invicem tu, si quid istic epistola
 12 dignum, ne gravare scribere. Nam quum aures
 hominum novitate laetentur, tum ad rationem
 vitae exemplis erudimur. Vale.

XIX.

Infirmirate et mortibus suorum turbatus solatium in literis quaerit, et librum emendandum mittit.

C. P L I N I U S M A X I M O S V O S.

Et gaudium mihi et solatium in literis; nihilque
 tam laetum, quod his laetius; nihil tam triste,
 quod non per has sit minus triste. Itaque et
 infirmitate uxoris, et meorum periculo, quorum-
 dam vero etiam morte turbatus, ad unicum
 doloris levamentum studia confugio; quae prae-
 stant, ut adversa magis intelligam, sed patientius

10 *et vivere volebat*) Non praetulit ἀνωγειτρον, quod honestum nomen quaelitae per invidiam mortis ab iis, qui dolores morborum vel curationis perferre nollent. His, quae ad Quintil. 8, 5, 23. dicimus, add. Tertull. Apol. cap. 46. Notum in primis exemplum Attici Corneliani: et Corellii Rufi apud nostrum 1, 12. Cum Maecenate Tullum bene comparat Buchnerus, cuius vericulos retulit Seneca epist. 101. *Debilem factio many, Debilem*

pede, coxa: Tuber adstruo gibberum, Lubricos quate dentes. Vita dum superest, bene est. Hanc mihi, vel acuta Si sedeam cruce, sustine. G.

11 *Iam sunt venales tabulae Tulli*) Argutior adeoque Secundi ingenio dignior lectio Medicei libri, quam Cortius adscivit: *Habes omnes fabulas urbis: nam sunt omnes fabulae Tullus. S.*

12 *laetentur*) Cortius *laetantur.* vid. ad 7, 8, 3. S.

feram. Est autem mihi moris, quod sum daturus in manus hominum, ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, si quando, nunc intende libro, quem cum hac epistola accipies: quia vereor, ne ipse, ut tristis, parum intenderim. Imperare enim dolori, ut scriberem, potui; ut vacuo animo laetique, non potui. Porro, ut ex studiis gaudium, sic studia hilaritate proveniunt. Vale.

XX.

Miranda lacus Vadimonis.

C. PLINIUS GALLO SVO S.

Ad quae noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita negligimus: seu quia ita natura comparatum, ut proximorum incuriosi, longinquam sectemur: seu quod omnium rerum cupido languescit, quum facilis occasio est: seu quod differimus tanquam saepe visuri, quod datur videre, quoties velis cernere. Quaecunque de causa, permulta in urbe nostra, iuxtaque urbem, non oculis modo, sed ne auribus quidem novimus: quae si tulisset Achaia, Aegyptus, Asia, aliave quaelibet miraculorum ferax commendatrixque terra; audita, perlecta, lustrataque haberemus. Ipse certe nuper, quod nec audieram ante, nec videram, audivi pariter et vidi. Exegerat profocer meus, ut Amerina praedia sua inspicerem. Haec perambulanti mihi ostenditur subiacens lacus, nomine Vadimonis; simul quaedam

XX, 2 *Achaia*) Sensu Romanorum dicta. vid. infra ep. 24, 2. S.

lustrataque) Bene Cortius ex Mediceo *lustrata*. S.

3 *Amerina praedia*) Monet Cellarius, ea non tam ab *Ame-*

rina urbe dicta, quae trans Tiberim in extrema Umbria fuit; quam a *castello Amerino* cis flumen in Etruria, inter confluentem Naris et Faleris etc. G.

Vadimonis) Pronuntiationis causa notandum a Polybio 3, 20.

4 incredibilia narrantur. Pervenit ad ipsum. Lacus est in similitudinem iacentis rotæ circumscriptus, et undique aequalis: nullus sinus, obliquitas nulla, omnia dimensa, paria, et quasi artificis manu, cavata et excisa. Color caeruleo albidior; viridior, et pressior sulphuris: odor saporque medicatus: vis, qua fracta solidantur. Spatium modicum, quod tamen sentiat ventos, et fluctibus intumescat. Nulla in hoc navis (sacer enim est) sed innatant insulae herbidae, omnes arundine et iunco tectae, quaeque alia foecundior palus, ipsaque illa extremitas lacus effert. Sua cuique figura, ut modus: cunctis margo derasus, quia frequenter vel litori vel sibi illisae terunt terunturque. Par omnibus altitudo, par levitas: quippe in speciem carinae humili radice descendunt.

3. 11.

*Οάδμονα λιμνην vocari, quem laudavit hic et in Geographia Cellarius, ut et Livium 9, 39. Florum 1, 13. Senecam quaest. nat. 3, 25. qui unius modo natantis in eo insulae mentionem facit, tum Plinium maiorem 2, 95. qui silvam natantem in eo memorat: ad quem locum Harduinus lago di Bessanello hodie vocari refert. G.

4 viridior et pressior sulphuris) Intelligo, colore. Nempe intermedium quendam habet colorem aqua huius lacus et mixtum, quem caeruleum, qui solemnis aquae color est, dicere non possis; est enim albidior pallidiorque. Inclinat ad flavum, sed sulphuris colore est viridior et pressior h. e. obscurior, et plus ex nigro trahens, quo ipso ad caeruleum aliquantum vergit, quippe qui flavo mixtus dat viridem. Nempe sequimur lectionem Mediceam, et antiquarum editionum. Vulgata lectio, viridiore pressior debetur coniecturae Barthii. Praeterea ita distinguunt, viridiore pressior: sulphuris odor, saporque medicatus: vis,

qua fracta. In qua lectione primo incommo- dum est, quod comparativus comparativo comparatur, viridiore pressior, quod vix intelligo: deinde, nisi odor saporque coniungantur, si quo. ad sapor adiecta male respondet reliquae verborum continuationi: posuisset sane Plinius, sulphuris odor, sapor medicatus, vis, qua fracta etc. G.

5 sacer enim est) Vid. 8, 8. 6. G.

figura, ut modus) Figura pariter et magnitudine, hic enim modus est, differunt. Nolim tamen damnare motus, quod ad natatum illum et fluctuationem referri potest. G.

motus est Lectii coniectura, probata Casaubono. Unice verum modus. S.

humili radice) Quae alte non descendit. Nam humile etiam alto, in quantum profundum notat, opponi, Columella ostendit, cum 4, 1, 6. humilem positionem vitis, quam eandem suspensam vocat, altae opponit, quod in Indice nostro declaravimus. G.

Haec ab omni latere perspicitur: eadem aqua⁶ pariter suspensa et mersa. Interdum iunctae copulataeque et continenti similes sunt; interdum discordantibus ventis digeruntur: nonnunquam destitutae, tranquillitate, singulae fluitant. Saepe⁷ minores maioribus, velut cymbulae onerariis, adhaerescunt; saepe inter se maiores minoresque quasi cursum certamenque desumunt; rursus omnes in eundem locum appulsaе, qua steterunt, promovent terram, et modo hac, modo illac, lacum reddunt auferuntque; ac tum demum, quum medium tenere, non contrahunt. Constat, pecora⁸ herbas sequuta, sic in insulas, ut in extremam ripam; procedere solere, nec prius intelligere mobile solum, quam litore abrepta, quasi illata et imposta, circumfusum undique lacum pavent; mox quo tulerit ventus egressa, non magis se descendisse sentire, quam senserint adscendisse. Idem⁹ lacus in flumen egeritur; quod ubi se paullisper oculis dedit, specu mergitur, alteque conditum meat: ac, si quid, ante quam subduceretur, ac-

6 eadem aqua — mersa) Genuina haec lectio, cui oraculi Medicei effatum praeferi non debebat. Sensus: radix ita mersa est aqua, ut tamen simul (eadem aqua) suspensa sit. Errat Cortius de radice alia suspensa, alia mersa cogitans. S.

destitutae) Destitutae a ventis nimirum, tranquillitate, cum tranquillitas est: itaque incidendum curavi post utrumque verbum, ne quis iungat. G.

7 cursum certamenque) Εὐδία δὲ οὖν: cursus certamen. S.

promovent terram, producant et continuant terram continentem, cum litore lacus adhaerent. Tum et lacum auferunt. Eundem autem reddunt, cum a litore recedunt, ut in eorum locum aqua cedat. Etiam in hac epistola Plinius non modo describendi veritatem, sed et artem sectatur. Lo-

cus sequens de pecoribus in insulas delatis ex litore, in verbis et sententiis exquisitiores, quam pro narratione tali, flores et colores habet. In his talibus locis tirones immorandi sunt, [tironibus immorandum est,] ut discant artem et argutias et acumina noscere, et a recta ratione et simplici dictione distinguere. E.

non contrahunt) In quacunque parte litoris adhaerescant insulae, illa parte minui videtur lacus, produci et promoveri continens. Itaque tum lacus videtur maximus, cum versus centrum illius coactae insulae, ripas in circuitu relinquunt liberas. Intempertive igitur negationem quidam omittendam censuere. G.

8 pavent) Cortius et Giergius e Mediceo pavent. bene. Sic mox senserint. S.

iocepit, servat et profert. Haec tibi scripsi, quia nec minus ignota, quam mihi nec minus grata credebam. Nam te quoque, ut me, nihil aequae ac naturae opera delectant. Vale.

XXI.

Graviora se studia distinguere lusibus, exemplo recitatis poematum libri ostendit.

C. PLINIVS ARIANO SVO S.

Ut in vita, sic in studiis pulcherrimum et humanissimum existimo, severitatem comitatenque miscere, ne illa in tristitiam, haec in petulantiam procedat. Qua ratione ductus, graviora opera lusibus iocisque distinguo. Ad hos proferendos et tempus et locum opportunissimum elegi; utque iam nunc adsuescerent et ab otiosis et in triclinio audiri, Julio mense, quo maxime lites interquiescunt, positus ante lectos cathedris, amicos collocavi. Forte accidit, ut eo die mane in advocacionem subitam rogarer: quod mihi causam prae loquendi dedit. Sum enim deprecatus, ne quis ut irreverentem

io nihil — delectant) Notanda constructio, verbi numero ad opera, non ad nihil relato. S.

XXI, 2 lites interquiescunt) Adscribemus et nos locum Statii silv. 4, 4, 39. *Certe tam Latinae non miscent iurgia leges, Et pacem piger annus habet, mesasque reversas Dimiserunt forum.* Sunt tituli tum Pandectarum tum Codicis de Festis. Quod paullo post de advocacione subita dicit, extraordinarium quiddam fuit, et morae impatiens. G.

positus ante lectos cathedris) Nempe cathedra hic est pulpitum, quo ante lectum posito commodius scribere aliquid vel legere quis possit. Ita accipit Propertius 4, 5, 37. *posita in scribe cathedra Quidlibet.* G.

Cf. Ep. 2, 17, 21. E.

Nimirum ea cathedrarum constructio erat, ut simul et sedis et pulpiti vice fungereatur. Nunc a Plinio tantum confidendi causa adhibita sunt. S.

3 causam prae loquendi) Ubi? in iudicione, an apud audituros recitantem? Puto posterius. Parum enim decora in foro illa esset deprecatio. Sed apud privatos amicos, quibus tanquam musicum epulum praebetur a recitatore, videtur excusationem res mereri, si quis voce iam in foro obtusa, imparatus, et quasi obiter, atque adeo irreverenter ad recitandum accedat, cum exquisita omnia et studiose parata expectent amici. G.

operis argueret, quod recitaturus, quamquam et amicis, et paucis, idem iterum amicis, foro et negotiis non abstinuissem. Addidi, hunc ordinem me et in scribendo sequi, ut necessitates voluptatibus, seria iucundis anteferrem, ac primum amicis, tum mihi scriberem. Liber fuit et opusculis⁴ varius et metris. Ita solemus, qui ingenio parum fidimus, satietatis periculum fugere. Recitavi biduo: hoc ad sensus audientium exegit: et tamen ut alii transeunt quaedam, imputantque, quod transeant; sic ego nihil praetereo, atque etiam non praeterire me, testor. Lego enim omnia, ut omnia emendem. Quod contingere non potest electa recitantibus. At illud modestius, et fortasse reverentius. Sed hoc simplicius et amantius. Amat enim, qui se sic amari putat, ut taedium non pertimescat. Alioqui quid praestant sodales, si conveniunt voluptatis suae causa? Delicatus ac similis ignoto est, qui amici librum bonum mavult audire, quam facere. Non dubito, cupere te, pro cetera mei caritate, quam maturissime legere hunc adhuc musteum librum. Leges, sed retractatum; quae causa recitandi fuit; et tamen non nulla iam ex eo nosse. Haec vel emendata postea, vel (quod interdum longiore mora solet) deteriora facta, quasi nova rursus, et rescripta cognosces. Nam, plerisque mutatis, ea quoque mutata videntur, quae manent. Vale.

idem iterum) * Vehementer probo coniecturam Barthii, *idem interim*. Multo sane commodius ita legeremus. G.

5 Delicatus ac similis ignoto) Delicatus est, qui suae tantum voluptati servit, nihil facere ad alterius commodum vult. *Similis ignoto*, contrarius sodali vel amico. Mox ad *facere* intelligi bonum librum, emendando, consulendo. E.

6 longiore mora) Ipsa mora

quomodo fieri deteriora queant, non intelligebam: sed referrebam ad illam nimiam emendandi calumniam, et *reversorem*, qua quidam diu nimis limando, et corrigendo, scripta sua perdunt et gratiam iis omnem delent: de qua dicimus ad Quintil. 8. pr. 31. et 10, 1, 116. G.

Rectissime Gesnerus. Est igitur nunc *longior mora*, quam scripto emendando et limando diutius immoramur. E.

XXII.

Reprehendit quosdam, qui dare veniam, nisi sibi nesciunt.

C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Nosline hos, qui omnium libidinum servi sic aliorum vitiis irascuntur, quasi invideant, et gravissime puniunt, quos maxime imitantur? quum eos etiam, qui non indigent clementia ullius, nihil magis quam lenitas deceat. Atqui ego optimum et emendatissimum existimo, qui ceteris ita ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet; ita peccatis abstinet, tanquam nemini ignoscat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitae genere teneamus, ut nobis implacabiles simus; exorabiles istis etiam, qui dare veniam, nisi sibi, nesciunt; mandemusque memoriae, quod vir mitissimus, et ob hoc quoque maximus, Thrasea, crebro dicere solebat: *qui vitia odit, homines odit*. Fortasse quaeris, quo commotus haec scribam. Quidam nuper — Sed melius coram; quamquam ne tunc quidem, Vereor enim, ne id, quod improbo, infectari, carpere, referre, huic, quod cum maxime praecipimus, repugnet. Quisquis ille, qualiscunque, fileatur; quem insignire, exempli non nihil; non insignire, humauitatis plurimum refert. Vale.

XXIII.

Obitus Aviti, cum laude ingenii morumque.

C. PLINIVS MARCELLINO SVO S.

Omnia mihi studia, omnes curas, omnia avocamenta exemit, excussit, eripuit dolor, quem ex

XXII, 2 *Atque*) Sic e coniectura Gruteri legitur. Omnes libri *atque*. quod bonum. S.

3 *qui vitia odit*) Ita nempe, ut nulli ignoscat, cum vitioso ne-

mine commune quidquam sibi esse velit etc. Cum enim nusquam non vitii aliquid sit, metus est, ne plane non aula, sed vita exeuendum sit ei, qui vitia omnia iua reformidet. G.

morte Iunii Aviti gravissimum cepi. Latum in domo mea induerat: suffragio meo in petendis honoribus fuerat: ad hoc, diligebat, ita verebatur, ut me formatore me me quasi magistro uteretur. Rarum hoc scitentibus nostris. Nam quotusquisque vel alterius, vel auctoritati, ut minor, cedit? sapiunt, statim sciunt omnia: neminem verimitantur neminem, atque ipsi sibi exempla. Sed non Avitus: cuius haec praecipua prudens quod alios prudentiores arbitrabatur; haec praecipua eruditio, quod discere volebat. Sed ille aut de studiis aliquid, aut de officiis consulebat: semper ita recedebat, ut melior factus: et erat factus vel eo, quod audierat quod omnino quaesierat. Quod ille obsequio Serviano, exactissimo viro, praestitit! quem tunc tribunus ita et intellexit, et cepit, ut exmania in Pannoniam transeuntem, non ut exlito, sed ut comes adfectatorque sequeretur. industria, qua modestia quaestor consulibus (et plures habuit) non minus iucundus et gratius quam usui fuit! Quo discursu, qua vigila hanc ipsam aedilitatem, cui praereptus est, perdidit. Quod vel maxime dolorem meum exulcerat. versantur oculis calli labores, et infructuosae caecae, et honor quem meruit tantum. Redit autem ille latus clavus in penetibus meis sumtus:

XXIII, 3 *Rarum hoc adolescentibus nostris*) Praestat lectio Medicei libri: *Rarum hoc in adolescentibus nostris*. S.

5 *exactissimo*) diligentissimo, accuratissimo, adeoque submorsoso, cui non facile esset probari. Quo magis laudandus Avitus, quod tali viro tale obsequium praestitit. Fallitur Gierigius, conlummatissimum interpretans. S.

et intellexit, et cepit) Posteriorius verbum ita omnino inter-

pretandum videtur, ut alio prioris diversum significet, nempe, devinxit sibi humi sua Servianum, ut Corne Alcibiades Pharnabazum *si pit humanitate* 7, 9, 3. G.

Gesneri ad I. A. Ernest. ep. Nemo *intelligere* aliquem eius mores, adiectus, ita voluntatem nosse, iisque rebus in agendo et dicendo accodare. Hoc qui potest, is rorum necessario capit, eum devincit, ei carus est. E.

eunt illa prima, illa postrema suffragia mea, illi sermone, illae consultationes. Adficio adolescentia ipsius, adficio necessitudinum casu. Erat illi grandis natu parens; erat uxor, quam ante annum virginem acceperat; erat filia, quam paulo ante sustulerat. Tot spes, tot gaudia dies unus in diversa convertit. Modo designatus aedilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, viduam uxorem, filiam pupillam, ignaramque patris, reliquit. Accedit lacrimis meis, quod abiens, et impendentis mali nescius, pariter aegrum, pariter decessisse, cognovi, ne gravissimo dolori timore consuescerem. In tantis tormentis eram, quum scriberem haec, scriberem sola. Neque enim nunc aliud aut cogitare aut loqui possum. Vale.

XXIV.

Maximum, ad Achaiam ordinandam missum, admonet, ut antiquitatis reverentia humaniter civitates tractet.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Amor in te meus cogit, non ut praecipiam, (neque enim praeceptore eges,) admoneam tamen, ut, quae scis, teneas et observes, aut scias melius. Cogita, te missum in provinciam Achaiam, illam

7. *necessitudinum casu*) calamitate et dolore, quo eius necessarii, quos mox nominat, pater, (immo mater. S.) uxor, filia, adfecti [adfectae] sunt. E.

uxor — acceperat) Vid. I, 16, 6. Graeci uno verbo: *νοῦσις ἀλοχος*. S.

8 *ignaramque patris*) Inserunt alii et ipse Medicus liber *ignaram avi*, quod potest facere ad calamitatem puellae huius angendam, cui nec in avo praes-

idium, qui alias patris mortui vices solet subire. G.

XXIV Secundum, cum hanc epistolam scriberet, celebratissimam illam Tullii ad Quintum fratrem (I, 1.) in animo habuisse, iam vidit Catanus. S.

2 *provinciam Achaiam*) Latius patere Aehiae nomen, et cum tota Peloponneso Atticam etiam et vicinas insulas complecti, hic quoque observarunt viri docti. G.

veram et meram Graeciam, in qua primum humanitas, literae, etiam fruges, inventae esse creduntur; missum ad ordinandum statum liberarum civitatum, id est, ad homines maxime homines, ad liberos maxime liberos, qui ius a natura datum virtute, meritis, amicitia, foedere denique, et religione tenuerunt. Reverere conditores deos,³ nomina deorum. Reverere gloriam veterem, et hanc ipsam senectutem, quae in homine venerabilis, in urbibus sacra est. Sit apud te honor antiquitati, sit ingentibus factis, sit fabulis quoque. Nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam ex iactatione decerpseris. Habe ante oculos, hanc esse terram, quae nobis miserit iura, quae leges non victa acceperit, sed petentibus dederit; Athenas esse, quas adeas; Lacedaemonem esse, quam regas: quibus reliquam umbram, et residuum libertatis nomen eripere, durum, ferum, barbarumque est.

Ceterum cum hoc loco utiliter conferri possunt, quae Cicero in nobili ad Quintum fratrem epistola Lib. I. v. simillima scribit. E.

homines maxime homines) *Homines maxime homines* sunt ad humanitatem literis et consuetudine excolti: *liberi maxime liberi*, qui naturalem libertatem contra vim externam Perfarum et Macedonum, internamque tyrannorum strenue legibus et armis tuiti sunt. *Nempe sic elegantissime Mediceus liber. Repetitio vocis *maxime* fecit, ut ea semel cum proximis aliquot verbis omittetur. G.

3 nomina deorum) Quae urbes ipsae praefertunt, ut *Athinae* τῆς Ἀθηνῶν sive Palladis, et *Apolloniae*, *Heracleae* etc. quae in tot aris, sub tot statuis, monumentisque leguntur. *Sequitur hic quoque Mediceam fidem.

Numina deorum plerique editi, quae cum a diis non differrent, *nomina heroum* voluit Gronovius. G.

nihil — ex iactatione) Patere illos ineptire, et magno putare suas antiquitates, suorum heroum vestigia, suos artifices. Cicero de tali re in Verr. 4, 56. *Nimum fortasse haec illi mirrentur atque efferant. Esto. Veruntamen honestius est* etc. G.

4 leges — dederit) Respicit ad notam XII tabularum historiam, traditam a Livio 3, 31. extr. Totum autem hunc locum de Graeciae Europaeae laudibus et reverentia eodem fere modo tractat Cic. pro Flacco c. 26. G.

Mediceus liber: *quae leges non victis, sed petentibus dederit.* quod iure placuit Cortio et Gio-

- 5 Vides a medicis, quamquam in aduersa valetudine nihil serui ac liberi differant, mollius tamen liberos clementiusque tractari. Recordare, quid quaeque civitas fuerit; non ut despicias, quod esse defierit. Absit superbia, asperitas.
- 6 Nec timueris contemptum. An contemnitur, qui imperium, qui fasces habet, nisi qui humilis, et sordidus, et qui se primus ipse contemnit? Male vim suam potestas aliorum contumeliis experitur: male terrore veneratio acquiritur; longaque valentior amor ad obtinendum quod velis, quam timor. Nam timor abit, si recedas; manet amor: ac sicut ille in odium, hic in reverentiam vertitur. Te vero etiam atque etiam (repetam enim) meminisse oportet officii tui titulum, ac tibi ipsi interpretari, quale quantumque sit ordinare statum liberarum civitatum. Nam quid ordinatione civilius? quid libertate pretiosius? Porro quam turpe, si ordinatio everfione, libertas servitute mutetur? Accedit, quod tibi certamen est tecum: onerat te quaesturae tuae fama, quam ex Bithynia optimam revertis: onerat testimonium principis: onerat tribunatus, praetura, atque haec ipsa legatio, quasi praemium, data. Quo magis nitendum est, ne in longinqua provincia, quam suburbana; ne inter servientes, quam liberos; ne sorte, quam iudicio missus; ne rudis et incognitus, quam exploratus probatusque, humanior, melior, peritior fuisse videaris: quum sit alioqui, ut saepe audisti, saepe legisti, multo deformius amittere, quam non adsequi laudem. Haec velim credas, (quod initio dixi) scripisse me admonentem, non praecipien-

regio. Insignis haec laus eunoniae Graecorum. S.

8 tibi certamen est tecum) curandum et annitendum tibi est, ut partam olim famam et opi-

nionem virtutis tuearis et conserves. Iam ea cura habet aliquid molestiae, quia agendi libertatem quasi coërcet, ne quid agamus, quod cum vita ante acta pugnet. Hinc illa: onerat te

tem; quamquam praecipientem quoque. Quippe non vereor, in amore ne modum exceſſerim. Neque enim periculum eſt, ne ſit nimium, quod eſſe maximum debet. Vale.

quaesturae fama, onerat testimonium principis. E. quod praecipere tibi ausus sum: at illud in eo fuerit peccatum, quod in amore modum exceſſi.

io non vereor, in amore) iam vero modum excedere in Si omnino peccatum a me ſit, amore nemo poteſt. G.

LIBER NONVS

I.

*Maximum hortatur, ut libros, contra Plantam vivum
compositos, festinet edere, ne post mortem eius
inchoasse videatur.*

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Saepe te monui, ut libros, quos vel pro te, vel in Plantam, immo et pro te et in illum (ita enim materia cogebat) composuisti, quam maturissime emitteres: quod nunc praecipue, morte eius audita, et hortor, et moneo. Quanvis enim legeris multis, legendosque dederis, nolo tamen quemquam opinari, defuncto denuin-
3 choatos, quos incolumi eo peregisti. Salva sit tibi constantiae fama. Erit autem, si notum aequis iniquisque fuerit, non post inimici mortem scri-
bendi tibi natam esse fiduciam, sed iam paratam editionem morte praeventam. Simul vitabis illud,

Οὐχ ὅσιν φθιμένοισιν.

4 Nam quod de vivente scriptum, de vivente reci-
tatum est, in defunctum quoque, tanquam viven-
5 tem adhuc, editur, si editur statim. Igitur, si

I. 3 Οὐχ ὅσιν) Ex Odyss. χ
412. Οὐχ ὅσιν κταμένοισιν ἐπ' ἀν-
δράσιν εὐχετασθαι. *Secutus sum
Mediceum et optimos quosque
libros cum Cortio. Ex memoria
laudavit Plinius locum, et, ut

solent in notis versibus, abru-
pte. G.

Non puto, μνημονικὸν esse ἀμάρ-
τημα: sed Plinius ἔπος illud con-
sulto videtur inflexisse, ut ad rem
suam faceret. S.

quid aliud in manibus, interim differ! hoc per-
fice, quod nobis, qui legimus olim, absolutum
videtur. Sed iam videatur et tibi; cuius cun-
ctationem nec res ipsa desiderat, et temporis
ratio praecidit. Vale.

II.

*Longas et crebras epistolas flagitanti, excusat se, quod
materia deficiat.*

C. PLINIUS SABINO SVO S.

Facis iucunde, quod non solum plurimas episto-
las meas, verum etiam longissimas, flagitas: in
quibus parcius fui, partim quia tuas occupationes
verebar, partim quia ipse multum distringebar
plerumque frigidis negotiis, quae simul et avo-
cant animum et comminunt. Praeterea nec ma-
teria plura scribendi dabatur. Neque enim ea-
dem nostra conditio, quae M. Tullii, ad cuius
exemplum nos vocas. Illi enim et copiosissimum
ingenium, et ingenio qua varietas rerum, qua
magnitudo, largissime suppetebat. Nos quam an-
3 gustis terminis claudamur, etiam tacente me, per-
spicis: nisi forte volumus scholasticas tibi, atque
(ut ita dicam) umbraticas literas mittere. Sed 4
nihil minus aptum arbitramur, quum arma vestra,
quum castra, quum denique cornua, tubas, su-
dorem, pulverem, soles cogitamus. Habes, ut 5
puto, iustam excusationem: quam tamen dubito,

5 *absolutum videtur. — et ti-
bi) Qui recitante te audivimus
Anti-Plantam tuam, absolutum
et perfectum iudicavimus. Ita-
que noli tu cunctari, et calu-
mniari tanquam imperfectum opus,
diutius premendum, ac domi con-
tinendum, dum perpoliatur. G.
desiderat) Male Cortius de-
sideret. Indicativus longo accom-*

modatior consilio Plinii, Maxi-
mum omni ratione perpellentis,
ut ne diutius cunctetur librum
suum emitere. S.

*temporis) Genuinum hoc: mor-
tis aliorum a glossatore profere-
ctum. Temporis ratio illa ipsa
Plantae mors est. Sic saepe res
et tempus iunguntur. S.*

an tibi probari velim. Est enim summi amoris, negare veniam brevibus epistolis amicorum, quamvis scias illis constare rationem. Vale.

III.

Bonam mansuramque famam omnibus aliis rebus antepone.

C. PLINIUS PAVLLINO SVO S.

Alius alium, ego beatissimum existimo, qui bonae mansuraeque famae praesumptione perfruitur, certusque posteritatis cum futura gloria vivit. Ac mihi nisi praemium aeternitatis ante oculos, pingue illud altumque otium placeat. Etenim omnes homines arbitror oportere aut immortalitatem suam aut mortalitatem cogitare: et illos quidem contendere, eniti; hos quiescere, remitti, nec brevem vitam caducis laboribus fatigare: ut video multos, misera simul et ingrata imagine industriae, ad vilitatem sui pervenire. Haec ego tecum, quae quotidie mecum, ut desinam mecum, si dissenties tu: quamquam non dissenties, ut qui semper clarum aliquid et immortale mediteris. Vale.

II, 5 an tibi probari velim) Ut eam accipias, eaque contentus, in posterum non postules epistolas vel plures vel longiores. G.

illis constare rationem) illos habere iustas causas brevitatis aut silentii. E.

illis Ernestius ad amicorum videtur retulisse. Immo referendum ad epistolas. S.

III, 2 brevem vitam — fatigare) in hac vitae brevitate se defatigare et macerare laboribus in omnibus. E.

imagine — perventre) Praeclarum interpretatur Gronovius: Stultis occupationibus, vana spe-

cie diligentiae, iactando sese, et in vanum laborando, hoc assequi, ut leviores et peiores habeantur, quam si quievissent: sibi quae ipsi exprobrent stultitiam, qui in rebus inanibus, qualem putant ipsi gloriam, ita elaborant. Nempe vilitas sui conscientiae bonae famae opposita est: qui sibi ipse vilis et contentibilis videtur, quid de aliorum iudicium expectabit? G.

3 clarum — mediteris) Utrumque e bonis libris apud Curtium: licet ille prius tantum receperit. Vulg. praecclarum — meditaris. G.

Mediteris Curtio in nullo libro oblatum. Sed habent Brummeri

IV.

Excusat orationem, quam mittit, tanquam in universitate longissimam, brevissimam in partibus.

C. PLINIUS MACRINO SVO S.

Vererem, ne immodicam orationem putares, quam cum hac epistola accipies, nisi esset generis eius, ut saepe incipere, saepe desinere videatur. Nam singulis criminibus singulae velut causae continentur. Poteris ergo, undecunque ineperis, ubi cunque desieris, quae deinceps sequentur, et quasi incipientia legere, et quasi cohaerentia; meque in universitate longissimum, brevissimum in partibus iudicare. Vale.

V.

Aequitate Tironis erga provinciales laetatur.

C. PLINIUS TIRONI SVO S.

Egregie facis (inquiri enim, et perseverare) quod iustitiam tuam provincialibus multa humanitate commendas: cuius praecipua pars est, honestissimum quemque complecti, atque ita a minoribus amari, ut simul a principibus diligere. Plerique autem, dum verentur, ne gratiae potentium nimium impertiri videantur, sinisteritatis atque etiam malignitatis famam consequuntur. A quo vitio tu longe recessisti, scio: sed temperare mihi non

Excerpta: idque iure praetulit Gesnerus. Plinius 5, 5, 4. qui vero posteros cogitant, et memoriam sui operibus extendunt, his nulla mors non repentina est, ut quae semper inchoatum aliquid abrumpat. S.

IV, 1 immodicam orationem) Eam forte, de qua supra 3, 9. G.

V, 1 et perseverare) Vehementer mihi, ut olim Thomasio Cel-

larique, placet Boxhorniana lectio, quae in parenthesis includit haec verba: *inquiri enim, et perseverare* intell. inquiri, ut in rem, quam scire, mea magni interest. Alii (*inquiri enim et perseverare*). Alii, in quibus et Corlius, (*inquiri enim*) et *persevera*. G. 3 longe recessisti) Quia si totam epistolam inspicias, videtur subacculare Tironem suum

possum, quo minus laudem, similis monenti, quod eum modum tenes, ut discrimina ordinum dignitatumque custodias: quae si confusa, turbata, permixta sint, nihil est ipsa aequalitate inaequalius. Vale.

VI

Ridet vanitatem Circensium ludorum, et illorum tempus studiis impendit.

C. PLINIUS CALVISIO SVO S.

Omne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima quiete transmisi. *Quemadmodum, inquis, in urbe potuisti?* Circenses erant; quo genere spectaculi ne levissime quidem teneor. Nihil novum, nihil varium, nihil quod non semel spectasse sufficiat. Quo magis miror, tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere currentes equos, insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio non nulla: nunc favent panno, pannum amant: et si in ipso cursu, medioque certamine, hic color illuc, ille huc transferatur; studium favorque transibit, et repente agitatos illos, equos illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquunt. Tanta gratia, tanta auctoritas in una vilissima tunica.

Plinius, quod in hanc partem aliquantum propendat. G.

sint) Praestat Cortii et Gierigii sunt librorum auctoritate, non ratione latinitatis, quae utrumque modum fert. S.

VI, 1 *Omne hoc tempus etc.*) Compara Senecam Epist. 80, in *Hodierno die non tantum meo beneficio mihi vaco, sed spectaculi, quod omnes molestos ad sphaeromachiam avocavit etc.* S.

2 *favent panno*) Cuius i. e. vestimenti diversis coloribus distinctae sunt factiones Circi, in *Venetam* seu caeruleam, *Prasinam* seu viridem, et *Ruffatam* s. rubram, atque *Albam*: de quibus locus classicus *Calliodori* Var. 3, 51. Add. Iac. Gothofr. ad l. 10. C. Theod. de equis curulibus. G.

Tanta — tunica) Post *tunica* comma ponendum: haec enim artillime cum sequentibus cohaerent. S.

Mitto apud vulgus, quod vilius tunica est; sed³ apud quosdam graves homines: quos ego quum recordor, in re inani, frigida, assidua, tam infatigabiliter desiderare, capio aliquam voluptatem, quod hac voluptate non capiar. Ac per hos dies⁴ libentissime otium meum in literis colloco, quos alii otiosissimis occupationibus perdunt. Vale.

VII.

Villas suas ad Larium lacum, et in iis aedificationem describit.

C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Aedificare te scribis. Bene est: inveni patrocinium. Aedifico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non dissimile, quod ad mare tu, ego ad Larium lacum. Huius in litore plures villae meae, sed duae ut maxime delectant, ita exercent. Altera imposta saxi, more Baiano, lacum prospicit: altera, aequae more Baiano, lacum tangit. Itaque illam, tragoediam; hanc,³ appellare comoediam soleo: illam, quod quasi cothurnis, hanc, quod quasi soculis sustinetur. Sua utrique amoenitas, et utramque possidenti ipsa diversitate iucundior. Haec lacu propius,⁴

³ Mitto apud vulgus) h. e. non reprehendo apud vulgus et plebem tantam gratiam in vilissima tunica esse: notum enim est, vulgus rebus levissimis et humilissimis delectari, quia nihil alti, nihil elati sentire didicit. Huic ergo quosdam graves homines opponit. Illa autem sententia, quod vilius tunica est, nescio quomodo mihi frigere videtur. Non enim satis promptum et aptum est, hominis pretium cum vestimenti pretio comparare: itaque acumen, quod in hac comparatione inesse videtur, maiorem speciem quam veritatem habet. E.

assidua) Malim assidue. Mox pro capiar Cortius bene capior. S.

VII, 1 ratione, quia tecum) Nempe, tuum mihi exemplum pro ratione est. G.

Hoc idem patrocinium dixerat, h. e. argumentum, quo suum aedificandi studium defendat, et excuset. E.

2 more Baiano) Batarum enim amoenitas ita nota, ita celebrata omnibus, ut exemplum et nomen praeberent aliis. Nam, quod ait dives apud Horatium epist. 1, 1, 83. Nullus in orbe sinus Baiis praeclucet amoenis. G.

illa latius utitur: haec unum finum molli curvamine amplectitur, illa editissimo dorso duos dirimit: illic recta gestatio longo limite super litus extenditur, hic spatiosissimo xysto leviter inflectitur: illa fluctus non sentit, haec frangit: ex illa possis despiciere piscantes, ex hac ipse piscari, hamumque e cubiculo, ac paene etiam lectulo, ut e navicula, iacere. Hae mihi caussae utrique, quae desunt, adstruendi, ob ea quae supersunt. 5 Et si quid ego rationem tibi? apud quem pro ratione erit, idem facere. Vale.

VIII.

Laudatus ab Augurino, laudare eum veretur, et tamen laudat.

C. PLINIUS AVGVRINO SVO S.

Si laudatus a te laudare te coepero, vereor, ne non tam proferre iudicium meum, quam referre gratiam videar. Sed, licet videar, omnia scripta tua pulcherrima existimo; maxime tamen illa, quae de nobis. Accidit hoc una eademque de causa. Nam et tu, quae de amicis, optime scribis; et ego, quae de me, ut optima lego. Vale.

IX.

Fidem Colonis erga defunctum amicum laudat, praesertim quod dignus ille fuerat.

C. PLINIUS COLONI SVO S.

Vnice probo, quod Pompeii Quinctiani morte tam dolenter adficeris, ut amissi caritatem deside-

4 finum) Gesneriana, negligentia operarum, suum. S. lectulo) Praepositio vix recte adest. Itaque praefero lectionem Cortianam, in libris bonae notae re-
pertam: hamumque de cubiculo, ac paene etiam de lectulo. S.

IX, 1 caritatem desiderio extendas) Desiderium effectus, quin species vel pars caritatis: qui desiderat defunctum, ille se amare nondum desisse ostendit, productique adeo et extendit caritatem. G.

rio extendas; non ut plerique, qui tantum viventes amant, seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi quos florentes vident. Nam miserorum, non secus ac defunctorum, obliviscuntur. Sed tibi perennis fides, tantaque in amore constantia, ut finiri, nisi tua morte, non possit. Et, Hercule, is fuit Quinctianus, quem a diligi deceat exemplo ipsius. Felices amabat, miseros tuebatur; desiderabat amissos. Iam illi quanta probitas in ore! quanta in sermone cunctatio! quam pari libra gravitas comitasque! quod studium literarum! quod iudicium! qua pietate cum dissimillimo patre vivebat! quam non obstabat illi, quo minus vir optimus videretur, quod erat optimus filius! Sed quid dolorem tuum ex-3
ulcero? Quamquam sic amasti viventem, ut haec audire potius, quam de illo fileri velis: a me praesertim, cuius praedicatione putas vitam eius ornari, memoriam prorogari, ipsamque illam, qua est raptus; aetatem posse restituī. Vale.

X.

Quod studiis et venationi non conveniat, illa sola in secessu tractari significat.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Cupio praeceptis tuis parere; sed aprorum tanta

2 *probitas in ore*) Pudor, qui facile erubescat, et illum virtutis colorem ostendat. Eodem pertinet *cunctatio in sermone*, quam parit hinc verecundia, hinc λογισμός ille, qui ὄνον φέρει, ut supra 4, 7, 3. Impudentis et stupidi simul hominis est effutire, quidquid in buccam venerit. Itaque *pressa et decora cunctatio* laudatur etiam 1, 22, 3. G. *cum dissimill. patre*) Est *Africanus Quinctianus* inter C. Pisonis coniuratos apud Tac. A. 15, 49. extr. *Senatorii ordinis, mol-*

litia corporis infamis, et a Nerone probroso carmine difsamatus. Hunc esse Quinctiani hic laudati patrem, non immerito suspicatus iam est Catanaeus. G. *optimus filius*) Qui malum etiam patrem revereretur et defenderet. G.

3 *ut haec audire potius*) Plerique libri: *ut hoc potius*, i. e. ut exulcerari dolorem tuum potius laudibus defuncti commemorandis. Genuinum hoc: nostrum a glossatore profectum. S. X., 1 *praeceptis tuis*) Cum

penuria est, ut Minervae et Dianae, quas ais pariter colendas, convenire non possit. Itaque Minervae tantum servendum est; delicate tamen, ut in secessu, et aestate. In via plane nonnulla leviora, statimque delenda, ea garrulitate, qua sermones in vehiculo seruntur, extendi. His quaedam addidi in villa, quum aliud non liberet. Itaque poëmata quiescunt; quae tu inter nemora ³ et lucos commodissime perfici putas. Oratiunculam unam et alteram retractavi; quamquam id genus operis inamabile, inamoenum, magisque laboribus ruris, quam voluptatibus simile. Vale.

XI.

Materiam scribendi promittit rogatus, et sua scripta trans Alpes legi laetatur.

C. PLINIVS GEMINO SVO S.

Epistolam tuam iucundissimam recepi; eo maxime, quod aliquid ad te scribi volebas, quod libris inferi posset. Obveniet materia, vel haec ipsa quam monstras, vel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla: circumfer oculos, ² et occurrent. Bibliopolas Lugduni esse non putabam: ac tanto libentius ex literis tuis cognovi

tale quid praeceperit Tacito Plinius ipse supra 1, 6. extr. hinc colligit Catanaeus, hanc esse Taciti, ad superiorem respondentis. Sed probabile non est, unam modo adoptatam alienam epistolam a Plinio. Quid prohibet, a Tacito admonitum Plinium suorum ipsius praeceptorum, cui hic respondeat? Quid impedit, scholasticam esse, et exercitationis modo causa scriptam, hanc pariter epistolam, et multas alias? Et ubinam in laudata epistola aliquid de eo, quod hic f. 2. dicitur, *inter nemora et lucos*

commodissime perfici poëmata? G.

convenire non possit) eodem studio coli non possit utraque, Minerva et Diana. E.

² *In via)* In qua serio studere solebat nostri avunculus. vid. 3, 5, 15. G.

extendi) Respicit hoc verbum uberem illam et luxuriantem scribendi rationem, quam *garrulitatem* etiam vocat. Sic Stat. Silv. 5. 3, 22. *modos Arati extendere* est vel simpliciter continuare, ut plures fiant versus Aratei, vel paraphrasi uberius declarare. G.

venditari libellos meos, quibus peregre manere gratiam, quam in urbe collegerint, delector. Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diversitate regionum discreta hominum iudicia consentiunt. Vale.

XII.

Quaedam filiis remittenda, nec semper utendum severitate, exemplo monet.

C. PLINIUS IVNIORI SVO S.

Castigabat quidam filium suum, quod paullo sumtuosius equos et canes emeret. Huic ego, iuvene digresso, *Heus tu, nunquamne fecisti, quod a patre corripi posses? Fecisti, dico? Non interdum facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari gravitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? Non hic in illo sibi, in hoc alius, indulget?* Haec tibi admonitus immodicae severitatis exemplo, pro amore mutuo, scripsi, ne quando tu quoque filium tuum acerbius duriusque tractares. Cogita et illum puerum esse, et te fuisse: atque ita hoc, quod es pater, utere, ut memineris, et hominem esse te, et hominis patrem. Vale.

XIII.

Quae circa Helvidii ultionem egerit, portuleritque, ordine renarrat.

C. PLINIUS QVADRATO SVO S.

Quanto studiosius intentiusque legisti libros, quos

XI, 2 *peregre manere gratiam*) etiam apud externos placere, et libenter legi. E, *discreta hominum iudicia*) Debebat esse: *discretorum* tanto intervallo *hominum iudicia*. Sed quo magis oppositio existeret, Plinius ad ipsa iudicia retulit.

Aliter Gierigius explicat: dubito, an ex mente Plinii. S.

XII, 1 *equos et canes*) Delicias iuventutis, quae gaudet equis, canibusque etc. Queras patrum de filiorum innotescit elegantem proponit in Nubium principio Aristophanes. G.

de Helvidii ultione composui; tanto impensius postulas, ut perscribam tibi, quaeque extra libros, quaeque circa libros, totum denique ordinem rei, cui per aetatem non interfuisti. Occiso Domitiano statui mecum ac deliberavi, esse magnam pulchramque materiam insectandi nocentes, miseros vindicandi, se proferendi. Porro, inter multa scelera multorum, nullum atrocius videbatur, quam quod in senatu senator senatori, praetorius consulari, reo iudex, manus intulisset.

3 Fuerat alioqui mihi cum Helvidio amicitia, quanta potuerat esse cum eo, qui metu temporum nomen ingens, paresque virtutes, secessu tegebat. Fuerat cum Arria et Fannia: quarum altera, Helvidii noverca, altera, mater novercae. Sed non ita me iura privata, ut publicum fas, et indignitas facti, et exempli ratio, incitabat. Ac primis quidem diebus redditae libertatis pro se quisque inimicos suos, dumtaxat minores, incondito turbidoque clamore postulaverant simul et oppresserant. Ego et modestius et constantius arbitratus immanissimum reum non communi temporum invidia, sed proprio crimine urgere: quum iam factis ille primus impetus deservisset, et languidior

XIII, 1 de Helvidii ultione) De quibus supra 7. 30, 4. G.

2 statui mecum ac deliberavi) *Deliberare* saepe ita dicitur, ut sit discernere, statuere: ne putes, sic ordinanda h. l. verba, *deliberavi ac mecum statui*. Cicero Verr. Act. II. 1, 1. quod iste certe statuerat ac deliberaverat non adesse. Ibid. 3. 41. sic habuisti statutum cum animo ac deliberatum, omnes — *relicere*. S.

manus intulisset) De eadem re Tacitus Agric. c. 45. *Nostrae duxere Helvidium in carcerem manus*, sive ipsum manuum ministerium intelligatur, sive, quod

maluit ad eum locum cum Buchnero Boxhornius, delatoris accusatorisque susceperat partes ita notentur. G.

3 Arria et Fannia) De quibus etiam 3, 11, 3. Fannia noverca Helvidii. G.

4 quisque — postulaverant) Hanc pronomini *quisque* cum plurali constructionem copiose hic ex MSS. probat Cortius. G.

deservisset) *Cortius ex Mediceo, *deservisset*, quod ipsum quoque aptum huic rei esse, nemo negaverit. Sidonius, imitator Plinii, ep. 9, 9. *donec gentium concitatarum procella defrangeret*. *Fremere* de indignan-

in dies ira ad iustitiam redisset, quamquam tum maxime tristis, amissa nuper uxore, mitto ad Anteam, (nupta haec Helvidio fuerat,) rogo ut veniat, quia me recens adhuc luctus limine contineret. Ut venit, *Destinatum est*, inquam, *mihi, 5* *maritum tuum non inultum pati. Nuntia Arriae et Fanniae:* (ab exilio enim redierant:) *consule te, consule illas, an velitis adscribi facto, in quo ego comite non egeo: sed non ita gloriae meae faverim, ut vobis societatem eius invideam.* Perfert Anteia 6 mandata; nec illae morantur. Opportune senatus intra diem tertium. Omnia ego semper ad Correllium retuli, quem providentissimum aetatis nostrae sapientissimumque cognovi. In hoc tamen contentus consilio meo fui, veritus, ne vetaret: erat enim cunctantior cautiorque. Sed non sustinui inducere in animum, quo minus illi eodem die facturum me indicarem, quod an facerem non deliberabam: expertus usu, de eo, quod destinaveris, non esse consulendos, quibus consultis obsequi debeas. Venio in senatum: ius dicendi pe- 7 to: dico paullisper maximo adsensu. Ubi coepi crimen attingere, reum destinare, (adhuc tamen sine nomine) undique mihi reclamari. Alius: *Sciamus, qui sit, de quo extra ordinem referas;* alius: *Quis est ante relationem reus?* alius: *Salvi simus, qui supersumus.* Audio imperturbatus, 8

tium vocibus et anhelitu dici, notum est. G. Add. Geaneri ad I. A. Ernestium epistola.

tum maxime) Eandem vim habet, quam *cum maxime*: quod ostendit, laudante Cortio, Duker. ad Flor. 2, 16, 3. G.

5 ab exilio enim redierant) Al. neglecta coniunctione, *ab exilio redierant*. quod Cortius iure praetulit. Sic modo habuimus: *nupta haec Helvidio fuerat. S.*

adscribi facto) Subscribenda oculatione, quam meditatatur Pli-

nus, a qua subscriptione pro accusatore ipso *scriptor* nonnunquam dicitur. Subscripsisse feminas, indicat verbis, *nec illas morantur.* G.

societatem) Melius Cortius ex Mediceo *societate*. Vid. Heusingerum ad 1, 10, 12. S.

7 ante relationem reus) Ante quam *delatum* sit nomen eius, eoque *recepto, relatum* de illo in senatu. G.

Salvi simus) Pauci *supersumus* de crudelitate superiorum

interritus: tantum susceptae rei honestas valet, tantumque ad fiduciam vel metum differt, nolint homines, quod facias, an non probent. Longum est omnia, quae tunc hinc inde iactata sunt, 9 recensere. Novissime consul: *Secunde, sententiae loco dices, si quid volueris. Permiseras, inquam, quod usque adhuc omnibus permisisti.* Refido: 10 aguntur alia. Interea me quidam ex consularibus amicis secreto accuratoque sermone, quasi nimis fortiter incauteque progressum, corripit, revocat, monet, ut desistam. Adiecit etiam: *Notabilem te futuris principibus fecisti. Esto, inquam, dum* 11 *malis.* Vix ille discellerat, rursus alter: *Quid audes? cur ruis? quibus te periculis obicis? Quid praesentibus confidis, incertus futurorum? Lacesis hominem iam praefectum aerarii, et brevi consulem? praeterea qua gratia, quibus amicitiiis fultum?* Nominat quendam, qui tunc ad orientem amplissimum exercitum, non sine ma- 12 gnis dubiisque rumoribus, obtinebat. Ad haec ego: *Omnia praecepi, atque animo mecum ante*

principum, de vindictae libidine, contra delatores, de qua ante f. 4. G.

Ex his paucis noli quemquam in crimen vocare. Miserantium haec vox. S.

8 *lactata*) Al. *lacta*. Difficile est definire, utrum a Secundi manu profectum sit: magis tamen huc inclino, ut postum pro genuino habeam. Vid. omnino Drakenb. ad Liv. 10, 37, 2. S.

9 *sententiae loco*) Vid. quae diximus de hoc more ad 8, 14, 6. G.

Permiseras) Non rogandi vel postulandi vox, ut modo f. 7. *sciamus*: sed subirati, certe iure suo nitentis, quasi dicat, Nihil ita mihi beneficii tribueris, sed ad commune senatorum ius me revocas. G.

Verissime Gesnerus, cuius mentem Giergius non videtur pervidisse. Neque enim *permiseris* referendum ad ius dicendi, quod extra ordinem Secundus petierat, (vid. supra 7.) sed ad ius censendi, de quo postea, 13. 13. Non ea spectat Plinius, quae dixerat, sed quae erat dicturus. S.

10 *Adiecit*) Al. *Adicit*, quod praeferendum. *Adigit*, quod cod. Arnz. habet, indidem natum: nam est pro *adicit*; h. e. *adicit*. S.

11 *cur ruis?*) Plerique libri: *quo ruis?* quod cum Corcio praeferam. S.

12 *Omnia praecepi*) Ex Aen. 6, 105. ubi, quem ad modum hic, *praecepi*, non *percept* habent optimi quique libri. G.

peregi: nec recuso, si ita casus attulerit, luere poenas ob honestissimum factum, dum flagitiosissimum ulciscor. Iam censendi tempus. Dicit Domitius Apollinaris, consul designatus, dicit Fabricius Veiento, Fabius Postumius, Vectius Proculus, collega Publicii Certi; de quo agebatur, uxoris autem meae, quam amiferam, vitricus: post hos Ammius Flaccus, Omnes Certum, nondum a me nominatum, ut nominatum defendunt: crimenque quasi in medio relictum defensione suscipiunt. Quae praeterea dixerint, non est necesse narrare; in libris habes. Sum enim cuncta ipsorum verbis persequutus. Dicunt contra Avidius Quietus, Cornutus Tertullus. Quietus: Iniquissimum esse, querelas dolentium excudi: ideoque Arriae et Fanniae ius querendi non auferendum: nec interesse, cuius ordinis quis sit, sed quam causam habeat. Cornutus: Datum se a consulibus tutorem Helvidii filiae, petentibus matre eius et vitrico: nunc quoque non sustinere deserere officii sui partes; in quo tamen, et suo dolori modum imponere, et optimarum feminarum perferre modestissimum adfectum: quas contentas esse, admonere senatum Publicii Certi cruentae adulationis, et petere, si poena flagitii manifestissimi remittatur, nota Certo quasi censoria inuratur. Tum Satrius Rufus medio ambiguoque sermone: Puto, inquit, iniuriam factam

*attulerit) Malim e libro Vol-
siano tulerit. S.*

13 crimenque — suscipiunt)
Eleganter. Secundus crimen in medio reliquerat, quod reum nondum nominasset: res adhuc anceps et dubia poterat videri, donec pedito rei nomine certo constaret, cui a Plinio metuendum esset. Hoc quidquid supererat dubitationis, eximebant illi, qui Certum ut nominatum defenderent. Id scite dicitur, cri-

men quasi in medio relictum defensione suscipere. Ita qui rumoris antes incerti se auctorem profitetur, dici potest famam in medio positam suscepisse. S.

15 Avidius Quietus) Idem, puto, de quo supra 6, 29, 1. Cornutus autem Tertullus collega fuit in consulatu Plinii. vid. Paneg. 90, 3. G.

17 Puto — iniuriam) Mirum non est, si obscuritatis aliquid habeat haec oratio Satrii, quum

Publicio Certo, si non absolvitur: nominatus est ab amicis Arriae et Fanniae, nominatus ab amicis suis. Nec debemus solliciti esse. Idem enim nos, qui bene sentimus de homine, iudicaturi sumus: si innocens est, sicuti et spero, et malo, donec aliquid probetur, credo poteritis ab-
 18 *solvere.* Haec illi, quo quisque ordine citabantur. Venitur ad me: confurgo: utor initio, quod in libro est: respondeo singulis. Mirum qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modo reclamabant. Tanta conversio vel negotii dignitatem, vel proventum orationis, vel
 19 *actoris constantiam subsequuta est. Finio. Incipit respondere Veiento: nemo patitur: obturbatur, obstrepitur: adeo quidem, ut diceret: Rogo, Patres C. ne me cogatis implorare auxilium tribunorum.* Et statim Murena tribunus: *Permitto tibi, vir clarissime Veiento, dicere.* Tunc quo-
 20 *que reclamatur. Inter moras consul citatis nominibus et peracta discessione, mittit senatum: ac paene adhuc stantem tentantemque dicere Veientonem relinquit. Multum ille de hac (ita vocitabat) contumelia questus est Homericovo versu:*

Ἦ γέρον, ἢ μάλα δὴ σε νόοι τείρουσι μαχηταί.
 21 Non ferè quisquam in senatu fuit, qui non me

ipse Secundus *ambiguam* appellat. Conabimur eam explicatiorem reddere. Cum nominatus sit Certus non quidem a Plinio, (vid. l. 13.) sed ab aliis tum amicis Arriae et Fanniae, adversariorum, tum suis; nec tamen probatum quidquam: iniuria illi sit, nisi absolvitur: haeret enim crimen non probatum. Ergo interim absolvendus videtur. Nec debemus nos senatores solliciti esse, ne semel absolutus, si forte nocens sit, deinde damnari non possit. Hoc enim si appareat, nos, qui bene de Certo sentimus, idem de illo iudicatu-

ri sumus, quod ii, qui nocentem arbitrantur etc. G.

19 *auxilium tribunorum*) Quorum vim meminimus comparatam esse ad suam cuique civium ius contra vim iniustam, magistratum praesertim patriciorum, tuendum. G.

20 Ἦ γέρον) Il. 9. 102. verba Diomedis, admonentis Nestorem, ut, cum senex ipse nimis prematur a iuvenibus, in suum, Diomedis, currum transeat. Indicat igitur Veiento, se antiquum senatorem in ordinem cogi a iunioribus. G.

complecteretur, exoscularetur, certatimque laude cumularet, quod intermissum tamdiu morem in publicum consulendi, susceptis propriis simultatibus, reduxissem: quod denique senatum invidia liberassem, qua flagrabat apud ordines alios, quod severus in ceteros, senatoribus solis, dissimulatione quasi mutua, parceret. Haec acta sunt ab-²² sente Certo. Absuit enim, seu tale aliquid suspicatus, sive, ut excusabatur, infirmus. Et relationem quidem de eo Caesar ad senatum non remisit: obtinui tamen, quod intenderam. Nam col-²³ lega Certi consulatum, successorem Certus accepit: planeque factum est, quod dixeram in fine: *Reddat praemium sub optimo principe, quod a pessimo accepit.* Postea actionem meam, utcunque potui, recollegi: addidi multa. Accidit fortui-²⁴ tum (sed non tanquam fortuitum) quod, editis libris, Certus intra paucissimos dies implicitus morbo decessit. Audivi referentes, hanc imaginem²⁵ menti eius, hanc oculis oberrasse, tanquam videret me sibi cum ferro imminere. Verane haec, adfirmare non aulam: interest tamen exempli, ut verâ videantur. Habes epistolam, si modum epi-²⁶ stolae cogitas, libris, quos legisti, non minorem. Sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuisti. Vale.

²² *relationem — ad senatum*) Non iussit rem denuo ad senatum referri, ut alias, v. g. 4, 9, 1. etc. G.

²³ *successorem Certus*) Praefectus tum aerarj, brevi consul, ut putabant homines: vid. f. 11. G.

²⁴ *non tanquam fortuitum*) Nemo facile pro fortuito habuit, sed causam mortis Certi in Plinii actione inelle putarunt vulgo homines. Modestia quadam phi-

losophica utitur Secundus. Non vult tribui sibi eventum, sed nec vehementer repugnat. Et nihil, profecto, impedit, quo minus mortem Certo horror, ira, metus, acceleraverit: nihil ab ingenii humano rationibus alienum, si ferbris illi imminentem cum ferro inimicum obiecit. Sed haec eadem causa est, cur fingi talia probabilius poterant. G.

²⁶ *modum epistolae*) Sic ex libris Cort. bene. *Modum* i. e. proportionem. G.

XIV.

Tacitum hortatur ad parandam scriptis immortalitatem.

C. PLINIUS TACITO SVO S.

Nec ipse tibi plaudis, et ego nihil magis ex fide, quam de te scribo. Posteris an aliqua cura nostri, nescio: nos certe meremur, ut sit aliqua, non dico ingenio, (id enim superbum,) sed studio, sed labore, et reverentia posterorum. Pergamus modo itinere instituto: quod ut paucos in lucem famamque provexit, ita multos e tenebris et silentio protulit. Vale.

XV.

Quid in villa agat.

C. PLINIUS FALCONI SVO S.

Refugeram in Tuscos, ut omnia ad arbitrium meum facerem: at hoc ne in Tuscis quidem: tam multis undique rusticorum libellis, et tam querulis, inquietor; quos aliquanto magis invitus, quam meos, lego. Nam et meos invitus. Retracto enim actiunculas quasdam; quod; post intercapedinem temporis, et frigidum et acerbum est. Ratio-

XIV *sed studio etc.*) Malim, aut cum Cortio: *sed studio, et labore, et reverentia posterorum, aut: sed studio, sed labore, sed reverentia posterorum.* S.

reverentia posterorum) De quorum nimirum iudicio de nobis solliciti, et moderatius vivimus, et cura maiore scribimus. G.

paucos — multos) Duos nobilitatis e literis et virtute gradus constituit. Prior, quem multi consequuntur, est, ut e tenebris et silentio proferantur. sciantque posteris, eos vixisse: al-

ter et excellior, sed qui paucis contingit, ut provehantur in lucem et famam, sintque non noti modo utcumque posteris, sed in illustri quasi fastigio positi. G.

XV, 2 *frigidum et acerbum*) *Frigidum*, cum impetus ille et ardor, qui agentem aut mox ab actione scribentem prosequitur, iam resederit: *acerbum*, cum sua vineta cadere, easque, quas inventionis calor commendaverat, condemnare cogatur. G.

Rationes) acceptorum et expensorum, quas villici curant. Has neque praesens inspicit Pli-

nes, quasi absente me, negliguntur. Interdum³ tamen equum conscendo, et patrem familiae hac-
tenus ago, quod aliquam partem praediorum,
sed pro gestatione, percurro. Tu consuetudinem
serva, nobisque sic rusticis urbana aeta perscribe.
Vale.

XVI.

*Non venari se propter vindemias, quamquam exiguas,
posse, attamen versiculos pro musto devecturum
significat.*

C. PLINIUS MAMILIANO SVO S.

Summam te voluptatem percepisse ex isto copio-
sissimo genere venandi non miror, quum histori-
corum more scribas, numerum iuri non potuisse.
Nobis venari nec vacat, nec libet: non vacat, quia
vindemiae in manibus; non libet, quia exiguae.
Devehemus tamen pro novo musto novos versicu-²
los tibi, quos iucundissime exigenti, ut primum
videbuntur defervisse, mittemus. Vale.

XVII.

*Terendos esse aliorum mores, ut isti nostros quoque
ferant, acroamatum in conviviiis exemplo monet.*

C. PLINIUS GENITORI SVO S.

Accepi tuas literas, quibus quereris, taedio tibi

nus, libellis nimirum orationum
suarum magis quam rationum
intentus. *Ratiocinationes* qui-
dam legunt, quos refutant libri
optimi, et ipse Mediceus. G.

³ *sed pro gestatione*) Hoc
est, non eo consilio, ut patrem
familias agam, ut, quid agant
mei, inspiciam: sed movendi il-
la gestatione corporis, valetudi-
nisque adeo, caussa. G.

XVI, 1 *historicorum more*)
Ubi praelium et cladem aliquam
vel suorum vel hostium referunt. G.

² *Devehemus — versiculos
tibi, quos — mittemus*) M. Ius
Cortius ex libro Mediceo: *Deve-
hamus — versiculos, tibi que —
mittemus*. Nostra lectio, ut ve-
hementer languida, prae illa lor-
det. S.

defervisse) Continuaté elegan-
ter metaphora, hoc notat, cum
versiculi erunt semel iterumque
retractati, emendati, et illud mu-
steum quasi ac turbidum, quod
a primo calore scribendi traxere,
deposuerint. G.

fuisse quamvis lautissimam coenam, quia scurrae, cinaedi, moriones mensis inerrabant. Vis tu remittere aliquid ex rugis? Equidem nihil tale habeo, habentes tamen fero. Cur ergo non habeo? quia nequaquam me, ut inexpectatum festivumve delectat, si quid molle a cinaedo, petulans a scurra, stultum a morione profertur. Non rationem, sed stomachum tibi uarro. Atque adeo quam multos putas esse, quos aequae ea, quibus ego et tu capimur et ducimur, partim ut inepta, partim ut molestissima offendant? Quam multi, quum lector aut lyristes aut comoedus inductus est, calceos poscunt; aut non minore cum taedio recubant, quam tu ista (sic enim appellas) prodigia perpessus es? Demus igitur alienis oblectationibus veniam, ut nostris impetremus. Vale.

XVIII.

Desideranti libellos suos promittit, sed per partes, ne memoriam turbet.

C. PLINIVS SABINO SVO S.

Qua intentione, quo studio, qua denique me-

XVII, a *Vis tu remittere*) Admonendi formula. Sic Servius Sulpicius ad Ciceronem sub fam. 4, 5. se ipse alloquens, *Visne tu te, Servi, cohibere, et meminisse* etc. G.

Non rationem, sed stomachum) Negat se virtutis aut sapientiae cuiusdam nomine, quae certa ratione agit omnia, impu- tati sibi velle, quod ab id genus oblectamentis abhorreat: sed stomachum esse, peculiarem et suum sensum atque iudicium, gustum hodie appellant omnes. Sic 6, 14, 2. dixerat, *stomachi mei haec natura est*. G.

3 calceos poscunt) Ut abiri nimirum de coena, quem ad

modum *soleas poscit* avunculus nostri supra 6, 16, 5. cum *gustasset tacens et staudisset*, iam vero *adscendere* vellet locum editum etc. *Soleas* ille, quia extra urbem. Hic de urbanis sermo est, quorum *calcium* esse, ex 7, 3, 2. apparet. G.

prodigia) Puto, e tribus generibus supra propositis, ad primum maxime *cinaedorum* respici, quorum detestabilis, et sexui illudens libido, non minus *prodigium* est, quam apud Romanos *hermaphroditus*, quod genus mari mergi expiandi prodigii causa voluere. Liv. 27, 11. et 37. it. 31, 12. etc. G.

memoria, legeris libellos meos, epistola tua ostendit. Ipse igitur exhibes negotium tibi, qui elicis et invites, ut quamplurima communicare tecum velim. Faciam; per partes tamen, et quasi digesta, ne istam ipsam memoriam, cui gratias ago, assiduitate et copia turbem, onerataque, et quasi oppressam, cogam pluribus singula, posterioribus priora dimittere. Vale.

XIX.

Verginium tuetur, quod factum suum sepulcro inscribi iusserit; et Frontinum laudat, qui monumentum sibi fieri vetuerat.

C. PLINIUS RUFONI SVO S.

Significas, legisse te in quadam epistola mea, iussisse Verginium Rufum inscribi sepulcro suo:

HIC SITVS EST RVEVS, PVLSO QVI VINDICE QVONDAM

IMPERIVM ADSERVIT NON SIBI, SED PATRIAE.

Reprehendis, quod iusserit; addis etiam, melius rectiusque Frontinum, quod vetuerit omnino monumentum sibi fieri; neque ad extremum, quid de utroque sentiam, consulis. Utrumque dilexi;

XVIII, 2 *cui gratias ago*) Genuina haec sunt. Pergratum Secundo fecerat Sabinus, qui tanta intentione, tanto studio, tanta denique memoria, (id maxime placebat Plinio laudis avidissimo, edisci sua a legentibus gloriant) illius libellos contrivisset. Debebat igitur gratia a Plinio Sabini memoriae. S.

pluribus — dimittere) Posterior lecta urgent quasi et premunt memoriam, coguntque, ut posteriora teneat, priora dimittere. Imaginatur memoriam ut manum, ut vas, quae ultra certum finem oblata vel infusa ca-

pero, ac tenere capta, non possunt. Sed sunt scilicet Briarei quidam centimani, sunt Scaevolae: sunt dolia pertusa, sunt oceani. In verbo *dimittere* praecceptorem imitatus esse videri potest. Sic enim Fabius II, 2, 9. *Invento apud Platonem, ob stare memoriae usum literarum: videlicet quod illa, quae scriptis repositimus, velut custodire desinimus, et ipsa securitate dimittimus.* G.

XIX, 1 *in quadam epistola*) Est 6, 10, ad quam etiam de ipso Verginii facto, quod hic celebratur, dictum est. G.

miratus sum magis, quem tu reprehendis, atque ita miratus, ut non putarem satis unquam laudari posse, cuius nunc mihi subeunda defensio est. **3** Omnes ego, qui magnam aliquod memorandumque fecerunt, non modo venia, verum etiam laude dignissimos iudico, si immortalitatem, quam meruere; sectantur, victurique nominis famam **4** supremis etiam titulis prorogare nituntur. Nec facile quemquam nisi Verginium invenio, cuius tanta in praedicando verecundia, quanta gloria **5** ex facto. Ipse sum testis, familiariter ab eo dilectus probatusque, semel omnino, me audiente, provectum, ut de rebus suis hoc unum referret, ita secum aliquando Cluvium loquutum: *Scis, Vergini, quae historiae fides debeat: proinde si quid in historiis meis legis aliter ac velles, rogo ignoscas.* Ad hoc sic illum: *Tunc, Cluvi, ignoras, ideo me fecisse, quod feci, ut esset liberum vobis scribere, quae libuisset?* Agedum, hunc ipsam Frontinum in hoc ipso, in quo tibi parcius videtur et pressior, comparemus. Vetuit exstrui monumentum: sed quibus verbis? *Impensa monumenti supervacua est; memoria nostri durabit, si vita meruimus.* An restrictius arbitraris per orbem

2 atque ita miratus) *Florentina lectio. Al. e libro Modii, adeoque miratus. G.

3 immortalitatem — sectantur) Ciceronem suum hic etiam sequitur Secundus, qui tum alias, tum luculenter in Archiana oratione hunc locum tractat, optimum quemque laudis studio trahit. Iura hac de re in praefatione, ubi ostendimus, id ipsum Secundo harum epistolarum vel scribendarum vel edendarum consilium fuisse. G.

5 velles.) Cortius et Gierigius: velis. Nil puro refert. Mox malim cum Cortio: Ad hoc ille. S.

Tunc, Cluvi) *Sic e Mediceo libro Cortius. G.

me fecisse, quod feci) me imperium adleruisse, non mihi, sed patriae. S.

6 parcius et pressior) Parcius suae laudis, et pressior i. e. moderatior, non effrensus se. Pressior enim luxurianti, superfluo, opponi, vel nostri Secundi ulus, ex indice notus, satis docet. G.

per orbem terrarum) Hinc intelligimus, verba Frontini modo adscripta, non in testamenti modo tabulis aut scripto privato posita, sed in librum in vulgus editum relata esse. Opponit enim Plinius haec duo, per orbem

terrarum legendum dare, duraturam memoriam sui, quæ uno in loco duobus versiculis signare, quod feceris? Quamquam non habeo propositum, illum reprehendendi, sed hunc tuendi: cuius quæ potest apud te iustior esse defensio, quam ex collatione eius, quem prætulisti? Meo quidem iudicio neuter culpandus, quorum uterque ad gloriam pari cupiditate, diverso itinere, contendit: alter, dum expetit debitos titulos; alter, dum mavult videri contempsisse. Vale.

XX.

Lactatur epistola, qua libros suos laudatos vidit; et de vindemiis nuntiat.

C. PLINIVS VENATORI SVO S.

Tua vero epistola tanto mihi iucundior fuit, quanto longior erat, præsertim cum de libellis meis tota loqueretur; quos tibi voluptati esse non miror, cum omnia nostra perinde ac nos ames. Ipse cum maxime vindemias, graciles quidem, uberiores tamen quam expectaveram, colligo; si colligere est, non nunquam decerpere uvam, torculum invisere, gustare de lacu mustum, obrepere urbanis, qui nunc rusticis præfunt, meque notariis et lectoribus reliquerunt. Vale.

terrarum legendum dare, et, uno in loco, nempe in monumento sepulcri, duobus versiculis signare. G.

legendum) Gesneriana legendam, negligentiam, puto, operarum. S.

S mavult videri contempsisse) Fecit enim simile quiddam iis Philosophis, qui in libris suis de contemnenda gloria nomen suum adscribunt; aut, si inclementius agere lubeat, Diogeni, Platonis saltum fastu alio calcanti. G.

XXI.

Libertum in gratiam cum patrone reducere tentat.

(*Adde epist. XXIV. huius libri.*)

C. PLINIVS SABINIANO SVO S.

Libertus tuus, cui succensere te dixeras, venit ad me, advolutusque pedibus meis, tanquam tuus, haesit. Flevit multum, multumque rogavit; multum etiam tacuit: in summa, fecit mihi fidem poenitentiae. Vere credo emendatum, quia deliquisse se sentit. Irasceris, scio: et irasceris merito, id quoque scio: sed tunc praecipua mansuetudinis laus, quum irae causa iustissima est. Amasti hominem, et, spero, amabis: interim sufficit, ut exorari te sinas. Licebit rursus irasceri, si meruerit: quod exoratus excusatus facies. Remitte aliquid adolescentiae ipsius, remitte lacrymis, remitte indulgentiae tuae: ne torseris illum, ne torseris etiam te. Torqueris enim, quum tam lenis irasceris. Vereor, ne videar non rogare, sed cogere, si precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto plenius et effusius, quanto ipsum acrius severiusque corripui, destitute minatus, nunquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. Nam fortasse iterum rogabo, iterum impetrabo: sit modo tale, ut rogare me, ut praestare te deceat. Vale.

XXI, 3 *Torqueris enim, quum* Quo quis natura lenior est et mansuetior, tanto ei ira gravior et nocentior ipsi solet esse. Hinc tritum illud, *patientia laesa fit furor*. Admirabiliter hic tractat et versat quasi amicum suum Plinius: eamque in eo virtutem laudat, qua cum maxime opus est. Huc pertinet, quod ait, *vereor, ne videar non rogare, sed cogere*. Indicat enim et amici officium, atque in se voluntatem,

et suam in rogando modestiam, qui ob id ipsum rogare dubitet, quod sciat sibi nihil negare amicum posse. G.

4 *tibi non idem* Potest omnino et ferri, et commode explicari, *tibi non idem*, nempe dico. Sed nec diffiteor, mihi etiam in mentem venisse, et non dubitaturum recipere, si in libro inveniam, illud, quod in Schaeffero improbat Curtius, *tibi non item*. G.

XXII.

Passieni aegritudine dolet, eiusque genus, mores et ingenium laudat.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Magna me solitudine adfecit Passieni Pauli valetudo, et quidem plurimis iustissimisque de causis. Vir est optimus, honestissimus, nostri amantissimus; praeterea in literis veteres acmulatur, exprimit, reddit: Propertium in primis, a quo genus ducit, vera soboles, eoque simillima illi, in quo ille praecipuus. Si elegos eius in manum sumseris, leges opus tersum, molle, iucundum, et plane in Propertij domo scriptum. Nuper ad lyrica deflexit, in quibus ita Horatium, ut in illis illum alterum, effingit. Putes, si quid in studiis cognatio valet, et huius propinquum. Magna varietas, magna mobilitas. Amat, ut qui verissime; dolet, ut qui impatientissime; laudat, ut qui benignissime; ludit, ut qui facetissime: omnia denique tanquam singula absolvit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus aeger animo, quam corpore ille, tandem illum, tandem me recepi. Gratulare mihi; gratulare etiam literis ipsis, quae ex periculo eius tantum discrimen adierunt, quantum ex salute gloriae consequentur. Vale.

XXII, 1 in quo ille praecipuus) In eo genere simillimus est Propertio Passienus, in quo ille est praecipuus, nempe in elegia. G.

2 manum) Cortius et Giergius: manus. Sic lolet Plinius. S.

effingit. Putes) *Hanc lectionem, quam a Boxhornio Thomasioque accepit Cellarius, praefero ipsi Mediceae, effingit putes: si quid in studiis cognatio valet, et huius propinquus. Nam malo illud effingit absolute et simpliciter dici, putes autem adiungi ad illum lusum de propinquo; quam contra verbum putes adici ad id, quod simpliciter verum est, exculationem nullam ad figuratum de propinquo sermonem apponi. G.

fero ipsi Mediceae, effingit putes: si quid in studiis cognatio valet, et huius propinquus. Nam malo illud effingit absolute et simpliciter dici, putes autem adiungi ad illum lusum de propinquo; quam contra verbum putes adici ad id, quod simpliciter verum est, exculationem nullam ad figuratum de propinquo sermonem apponi. G.

XXIII.

Laetatur, doctorum nomine se in primis et Tacitum intelligi.

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

Frequenter agenti mihi evenit, ut centumviri, quum diu se intra iudicium auctoritatem gravitatemque tenuissent, omnes repente quasi victi coactique confurgerent laudarentque. Frequenter e senatu famam, qualem maxime optaveram, retuli: nunquam tamen maiorem cepi voluptatem, quam nuper ex sermone Cornelii Taciti. Narrabat, sedisse secum Circensibus proximis equitem Romanum: hunc post varios eruditosque sermones requisisse, *Italicus es, an provincialis?* se respondisse, *Nosti me, et quidem ex studiis.* Ad hoc illum, *Tactus es, an Plinius?* Expressere non possum, quam sit incundum mihi, quod nomina nostra, quasi literarum propria, non hominum, literis redduntur; quod uterque nostrum his etiam

XXIII, 2 *sedisse secum* — *equitem Romanum*) Potuit hoc fieri, ut senatori Tacito addideret eques. Nam licet in circo etiam sua senatu, sua equitibus, loca assignata essent Neronis instituto: potuit tamen senator, privata velle usus, sedere etiam ubi velle: quod ex Dionis lib. 60. ad Tac. Ann. 15, 32. docet, nec hunc ipsum locum omittit, Lipsius. *Nimirum servanda nobis videtur recepta lectio, et probata Buchnero Cellarioque interpretatio Lipsii. Quod dedit ex Mediceo Cortius, *sedisse se cum quodam Circensibus proximo: hunc post* etc. non reprehendo equidem, et potuisse ita dare Secundum, concesserim. Sed manet eadem difficultas, ad quam Lipsii observatione opus est: nisi putamus senatorem hic describi, qui sederit cum Tacito; eique alium senatorem, collegam prope suum,

virum fama celeberrimum, facis fuisse ignotum. Nec video causam, cur non potuerit sic interrogare eques Romanus, urbanus etiam et politus, doctusque homo Tacitum spectaculorum dies non admodum obeuntem, nec alias multum versantem in publico; in urbe, qualis et quantus erant Roma. Si plebeium facimus hunc assessorum, tanto magis opus est Lipsiana animadversione. Equitem minimum suadet eruditio, et locus cum Tacito: senatorem negat ignorantia. Absurdi profecto nihil habet recepta vel lectio vel interpretatio. G.

3 *nomina* — *literis redduntur*) *Reddere* alicui nomen suum apud avunculum nostri frequentissime significat, nomine illum suo compellere. Non utat exemplis in re obvia. *Reddit ergo literis nomen Taciti et*

ex studiis notus, quibus aliter ignotus est. Acci-4
dit aliud ante pauculos dies simile. Recumbebat
mecum vir egregius, Fabius Rufinus: super eum
municeps ipse, qui illo die primum in urbem
venerat; cui Rufinus, demonstrans me, *Vides hunc?*
Multa deinde de studiis nostris. Et ille, *Plinius*
est, inquit. Verum fatebor, capio magnum labo-5
ris mei fructum: Au, si Demosthenes iura laeta-
tus est, quod illum anus Attica ita noscivit,
Οὐτός ἐστι Δημοσθένης; ego celebritate nominis mei
gaudere non debeo? Ego vero et gaudeo, et
gaudere me dico. Neque enim vereor, ne iactan-6
tior videar, quum de me aliorum iudicium, non
meum, profero: praesertim apud te, qui nec ul-
lius invides laudibus, et faves nostris. Vale.

XXIV.

Gratias agit, quod precibus pro liberto suis locum dederit.

(Conf. 9, 21.)

C. PLINIUS SABINIANO SVO S.

Benefecisti, quod libertum, aliquando tibi carum,

Plinii, qui ita colligit. *Literatus est, ergo vel Tacitus vel Plinius*. Ita poësi redditur nomen Homeri, vel Virgilij. Sic praeceptor nostri Fabius 10, 1. p. 916. *Ut, inquit, Cicero tam non hominis, sed eloquentiae nomen habeatur*, hoc est, Ciceronis nomen reddatur eloquentiae. G.

aliter) Curtius alter, perperam. Secundus loquitur de iis, qui utrumque ignorabant. Ideo eques ille: *Tacitus es, an Plinius?* *Alter et ex studiis libri opponuntur*. S.

5. noscivit) *Noscitare* est eorum, qui dubiam adhuc notitiam confirmare student, et certo cupiunt cognoscere. Hoc Plautinis praesertim exemplis Cistell.

4, 2, 14. Epid. 4, 1, 10. Mil. 2, 6, 41. et Trin. 4, 2, 21. demonstramus in thesauris, qui nos cum maximo exercitio habet, Linguae Latinae. [Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistola.] *Ignat* hic interrogatiōnis notam adpono et vocem arbitror, certe Plinium intellexisse puto, interrogantis mulierculas, *Hicne est ille Demosthenes?* Contigit huic etiam narratiunculae, quod multis aliis, ut varie pro cuiusque ingenio et referretur, et iudicaretur. Hic satis fuerit indicare loca Cic. Tusc. 5, 36. Aelian. V. H. 9, 17. Schol. Pers. ad 1, 28. Nempe illud, *Digito monstrari, et dicitur HIC EST?* ab hac narratione ortum volunt: quod etiam Horatio placuit Od. 4, 3, 22. G.

reducentibus epistolis meis, in domum, in animum recepisti. Iuvabit hoc te: me certe iuvat; primum, quod te talem video, ut in ira regi possis: deinde, quod tantum mihi tribuis, ut vel auctoritati meae pareas, vel precibus indulgeas. Igitur et laudo et gratias ago. Simul in posterum moneo, ut te erroribus tuorum, etsi non fuerit, qui deprecetur, placabilem praestes. Vale.

XXV.

Ex castris sollicitatus de carminibus, missurum esse finito rerum actu, pollicetur.

C. PLINIUS MAMILIANO SVO S.

Queris de turba castrensiu negotiorum, et, tanquam summo otio perfruare, lusus et ineptias nostras legis, amas, flagitas, meque ad familia condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere studiorum non solum oblectationem, verum etiam gloriam petere, post iudicium tuum, viri gravissimi, eruditissimi, ac super ista verissimi. Nunc me rerum actus modice, sed tamen distringit: quo finito aliquid earundem Camoearum in istum benignissimum suum mittam. Tu passerulis et columbulis nostris inter aquilas

XXIV *te talem video*) *Elegans est et Plinianum, quod ex Mediceo dedit Cortius, *te tam tractabilem video*. Sed dubitavi recipere, quia longior haec phrasia interpretatio videtur nominis *talem*, apparetque adeo ratio, qui in libros bonos venerit: non item contra, qua re ductus aliquis *tam tractabilem* expunxit, substitueritque *talem*. G.

XXV, *a post iudicium — verissimi*) Haec appendicula et propter ordinem, qui periodi concinnitatem tollit, et propter san-

sum mihi semper aliquo modo frigere vita est. — Mox *rerum actus* negotia forensia, caularum actiones dicit. E.

Appendicula illa, quam Ernestius dixit, tantum abest, ut frigeat, ut ad sensum maxime necessaria sit. S.

Inter aquilas vestras) In castris versatur Mamilianus, inter aquilas ergo et ligna miliaria. Plinius mittit inter carmina alia etiam ludicra quaedam, et *passeri* Catulliano, noto, quod hodieque legitur, carmini, atque

vestras dabis pennas, si tamen et sibi et tibi placebunt: si tantum sibi, continendos cavea nidove curabis. Vale.

XXVI.

Veterum exemplo probat, oratorem sublimia interdum et fere praecipitia decere.

C. PLINIVS L. PERCO SVO S.

Dixi de quodam oratore seculi nostri, recto quidem et sano, sed parum grandi et ornato, ut opinor, apte: *Nihil peccat, nisi quod nihil peccat.* Debet enim orator erigi, attolli, interdum etiam effervesce, efferri, ac saepe accedere ad praecipia. Nam plerumque altis et excelsis adiacent abrupta: tutius per plana, sed humiliter et depressius iter: frequentior currentibus, quam reptantibus, lapsus: sed his non labentibus nulla, illis non nulla laus, etiam si labantur. Nam ut quasdam artes, ita eloquentiam nihil magis, quam ancipitia commendant. Vides, qui per funem in summa nituntur, quantos soleant excitare clamores, quum iam iamque casuri videntur. Sunt enim maxime mirabilia, quae maxime insperata, maxime periculosa, utque Graeci magis expriment, *παράβολα*. Ideo nequaquam par gubernatoris est

columbae Stellae, aequalis fere Plinio poetae, (de qua Martial. 1, 8. et 7, 13. Statiusque Silv. 1, 2, 102.) similia. Alioquin etiam lascivi passeres, columbae Veneri sacras et Venereae. Vid. Burm. ad Petron. c. 85. p. 418. Potest quoque fieri, ut hos ipsos titulos quibusdam libellis, vel partibus eorum, dederit Plinius. G.

4 maxime periculosa) Multa de his Rhetores. Graeci non *παράβολα* modo vocant, ut hic etiam monet Secundus, sed *παραινδυνόμενα, τολμηρά, επισφαλῆ, ἀπροσφαλῆ* κ. τ. λ. Multa Latini, praesertim Fabius, ad cuius 2, 11, 3. Longini pluscula dedimus. Add. 8, 2, 20. 8, 6, 11. 10, 1, 123. *Parabolas*, projectae audaciae gladiatores, et bestiarum in amphitheatro confectores, illustravit hic ex Casiodoro et aliunde Cellarius. G.

XXVI, 3 *nituntur*) Verum puto. Mediceus liber *nitantur*, quod Giarigius praetulit. S.

virtus, quum placido et quum turbato mari vehitur: tunc admirante nullo illaudatus, inglorius subit portum; at quum stridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gement, tunc ille clarus et 5 diis maris proximus. Cur haec? Quia visus es mihi in scriptis meis adnotasse quaedam ut tumida, quae ego sublimia; ut improba, quae ego audentia; ut nimia, quae ego plena arbitrabar. Plurimum autem refert, reprehendenda adnotes, 6 an insignua. Omnis enim advertit, quod eminent et exstat; sed acri intentione diiudicandum est, immodicum sit an grande, altum an enorme. Atque ut Homerum potissimum attingam, quem tandem alterutram in partem potest fugere,

— — βράχης δ' εὐρεῖται χθών,
Ἄμφι δὲ σάλπιγγεν μέγας αὐρανός.

et:

— ἤρι δ' ἔγχεσ' ἐκέκλιτο — —

diis maris) Praeter Neptunum, Aeolumque, in primis Castori et Polluci, qui θεοὶ σωτῆρες ideo dicti, in inscriptione Phari Aegyptiae; tum Palaemoni forte, seu Melicertae etc. G.

6 *Omnia enim*) Si retinere lubet descriptionem hanc librorum forte omnium: certe illud tenendum, quod iam Grosovius hic monuit, esse accusativum pluralem. Constructio similis et significatio verbi *adverso* est 1, 10, 5. Cortius reposuit omnes. G.

βράχης δ') ll. φ, 387. quem ipsum versum olim et recentiori aetate varia iudicia expertum videre licet ex Clarkii adnotatione, qui hanc versionem probasse videtur: *Remugit lata tellus, Circumque clangorem reddidit magnum caelum.* G.

ἤρι δ' ἔγχεσ') ll. ε, 356. Quae in re insit audacia et periculum huius formulae, non facile intelligit, si quis solum versionem consuler, quae etiam in Clarkiana editione sic habet, *caligine*

hastae Martis pugnam spectantis erat abdita. Sic enim nihil aliud, quam hoc intelligitur, Martem videri potuisse ipsum, hastam ipsius et equos videri non potuisse: ἤρι δ' ἔγχεσ' ἐκέκλιτο καὶ ταχέ' ἴππῳ. Et praecipit his interpretibus scholiorum minorum auctor. Verum non hoc dicit poeta, sed ait; *in aëre reclinatam fuisse hastam et equos: ubi primum illud audacissimum, quod in aëre reclinatam dicit hastam.* Ubi igitur? aut quid eam tanquam parietem retinuit? Nempe aëria etiam erat hasta, aut summo poetico constans. Deinde et illud notat Eustathius, audacter eodem verbo hastam et equos comprehendendi etc. Pius monuisse ad Plinium intelligendum opus erat. *Plinii enim etiam hunc locum putamus, revocatum a Cortio, licet absit a plerisque editis. G.

Errat Gesnerus de hasta aëria sumoque putamus, revocatum a Cortio, licet absit a plerisque editis. G. Melius Gierigius: „Immo hoc vols-

et totum illud,

Ὡς δ' ὅτε χεῖμαρ' ἄνοι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέ-
οντες,

Ἐς μισγοῦγκείων συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ.

Sed opus est examine et libra, incredibilia sunt haec et immania, an magnifica et caelestia. Nec nunc ego me his similia aut dixisse aut posse dicere puto. Non ita insanio: sed hoc intelligi volo, laxandos esse eloquentiae frenos, nec angustissimo gyro ingeniorum impetus refringendos. Atque enim alia conditio oratorum, alia poetarum. Quasi vero M. Tullius minus audeat. Quamquam hunc omitto: neque enim ambigi puto. Sed Demosthenes ipse, ille norma oratoris et regula, num se cohibet et comprimit, quum dicit illa notissima? Ἄνθρωποι μισροὶ καὶ κάλακες καὶ ἀλάστορες. Et rursus: Οὐ γὰρ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ. Et statim: Οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὐβοίαν προὐβαλόμην ἐγὼ πρὸ τῆς Ἀττικῆς;

„bat Homerus: Hasta circumdata „erat nube. Haec nubes ei quasi „paries videbatur; hinc audaci „tropro dixit: hasta reclinata erat „nubi. Hoc ipsum spectavit Pli- „nius.” Ceterum cur locus hic in libris exciderit, causa in propatulo est: duplex enim et sefellit oculos minus diligentes. S. ioum illud) U. 8, 452. in quibus τραχυφωμίαν μμητικὴν τῶν πραγμάτων laudat Eustathius, et iam expenderat Dionysius Halic. περὶ συνθῆς. c. 16. spud quem ita vertitur: Non sicut hiberni summis de montibus amnes Permistas volunt plenis convallibus undas. G.

8 ipse, ille) Melius: ipse ille. S. Ἄνθρωποι μισροὶ; Circa hunc, et qui sequuntur in hac epistola locos Demosthenis eandem veniam rogo lectores, et impetraturum me confido, quam ceteri, qui in eo adhuc versati sunt. Fieri non potest, ut vim eorum, et id

ipsum, propter quod laudavit illos Secundus, aliquis assequatur, nisi Demosthenem pene totum, statum reipublicae, personas, et consilium omne orationum harum cognoverit. Istam disputationem vero non capiunt annotationes, quales iam scribimus. Qui intellegere ista volunt, ii debent male ipsum Demosthenem, quem tanto opere hic etiam commendat Secundus, cognoscere: alioquin frustra illos iudicare de talibus doceas. Huc vel maxime pertinet illud sublimitatis magistris. f. 6. Ἡ τῶν λόγων ὑψίσις πολλῆς ἐστὶ πέρας τελευταίου ἐπιγίνωμα G. Ἄνθρωποι — ἀλάστορες) Demosthenes p. 324. 20. Reisk. S. Οὐ γὰρ — ἐγώ) ibid. p. 325. 22. S.

Οὐκ ἐν μὲν — δυνατόν) Varia hic miscentur, libratorum opinor, negligentia, non ipsius Plinii. Conf. Demosth. p. 325. 27. p. 326. 8. S.

(ὅσον ἦν ἀνθρώπινω λογισμῷ δυνατόν.) Et alibi: Ἐγὼ δὲ οἶμαι μὲν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νῆ τοῖς θεοῖς, ἐκείνου μεθεῖν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων. Iam quid audentius illū pulcherrimo ac longillimo excessu? Νόσημα γάρ. Quid haec, breviora superioribus, sed audacia paria? Τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυμένῳ καὶ πολλῶν βέοντι κατ' ἑμῶν. Ex eadem nota: Ὅταν δὲ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τις, ὥσπερ οὗτος, ἰσχύσῃ, ἢ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταίσμα ἀπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε. Simile his: Ἀπασχολισμένος ἀπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις, γνώσει τριῶν δικαστηρίων. Et ibidem: Σὺ τῶν εἰς ταῦτα ἔλεον προὔδικας, Ἀριστόγειτον, μᾶλλον δὲ ἀνήρηκας ὅλως. μὴ δὴ, πρὸς οὓς αὐτὸς ἐάλακας λιμένας, καὶ προσβολῶν ἐνέπλησας, πρὸς τούτους ἐρμίζου. Et dicitur: Δέδοικα, μὴ δόξητέ τισι τὸν αἰεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν. ἀσθενὴς μὲν γάρ ἐσι πᾶς ὁ πονηρὸς κατ' ἑαυτὴν. Et deinceps: Τούτῳ δ' οὐδένα ὄρω τῶν τόπων τούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκημα, Φάραγγας, Βάραθρα. Nec satis: Οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τεικύτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε, ἀλλὰ τούναντίον, ἵν' ἀνείρηγθε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ, μηδ' ἐπιθυμῇ κακίας. Adhuc: Εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς. Et mille talia; ut praeteream quae ab Aeschine θαύματα, non ζήματα, vocantur. In contrarium incidit. Dices, hunc quo-

Ἐγὼ δὲ — πεπραγμένῳ) Demosth. p. 54. 8. S.

9 Νόσημα γάρ) Idem p. 424. 5. S.

Τότε ἐγὼ — ἑμῶν) p. 272. 19. S.

Ex eadem nota) Hoc est eiusdem generis, ut vinum primae aut alterius notae esse dicitur. G.

Ὅταν δὲ ἐκ — διέλυσε) Idem p. 20. 25. S.

Ἀπασχολισμένος — δικαστηρίων) p. 778. 16. S.

Σὺ τῶν — ἐρμίζου) p. 795. 12.

cum lectionis varietate, unde Pliniana corrigenda. S.

Δέδοικα — ταυτὸν) p. 771. 25. S.

Τούτῳ — βάραθρα) p. 793. 4. S.

Οὐδὲ γὰρ — κακίας) p. 785. 2. S.

Εἰ δὲ — μεταβολεύς) p. 784. 7. S.

θαύματα, non ζήματα) Aeschine, p. 557. Reisk. S.

10 In contrarium) Dum obiter Aeschini dictum profero, qui

que ob ista culpari. Sed vide, quanto maior sit, qui reprehenditur, ipso reprehedente; et maior ob haec quoque. In aliis enim vis, in his granditas eius elucet. Num autem Aeschines ipse iis, quae ab Demosthene carpebat, abstinuit? *Χρη γάρ, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸ αὐτὸ Φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον· ὅταν δ' ἑτέραν μὲν Φωνὴν ἀφῆν ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρηθὶ δίδοναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναίσχυντιᾳ.* Alio loco: *Ἐπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσματι πρὸς τῷ κλέμματι γραφῆς, τὰ πέντε τάλαντα τοὺς πρέσβεις ἀξίων τοὺς Ὀρεῖτας μὴ ἡμῖν, ἀλλὰ Καλλίᾳ δίδοναι. ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, ἀφελὼν τὸν κόμπον, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὴν ἀλαζονείαν ἐκ τοῦ ψηφίσματος, ἀνάγνωθι.* Iterum alio: *Καὶ μὴ ἔατε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιύπασθαι.* Quod adeo probavit, ut reperiat: *Ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε.* An illa custoditius pressiusque? *Σὺ δὲ ἐλακοποιεῖς, καὶ μᾶλλον σοι μέλει τῶν αὐθημέρων λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως.* Altius illa: *Οὐκ ἀποπέμψετε τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συμφοραὴν, ἢ συλλαβόντες ὡς ληστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλείοντα τιμωρήσεσθε;* et alia. Exspecto, ut quaedam ex hac epistola, ut illud, *gubernacula gemunt, et diis maris proximus*, iisdem notis, quibus ea, de quibus scribo, confo-

δαίματα vocavit audaciora illa Demosthenis, quorum prolata adhuc sunt specimen; incidi in aliquid, quod contrarium est meae sententiae, cum hoc ipso verbo Aeschines reprehendendi causa hoc nomine usus sit. G.

11 ab Demosthenes) Cortius, nulla notata varietate lectionis, in Demosthene. idque verum puto. S.

Χρη — ἀναίσχυντι) Aeschines. p. 404. S.

Ἐπειτα — ἀνάγνωθι) p. 492. S.

Καὶ μὴ — περιύπασθαι) p. 595. S.

Ἀλλὰ — ἐπιτηρεῖτε) p. 596. S.

12 Σὺ — πόλεως) p. 599. S.

Οὐκ — τιμωρήσεσθε;) p. 644. S.

13 gubernacula gemunt.) supra l. 4. G.

dias. Intellego enim me, dum veniam prioribus peto, in illa ipsa, quae adnotaveras, incidisse. Sed confodias licet, dummodo iam nunc destines diem, quo et de illis et de his coram exigere possimus. Aut enim tu me timidum, aut ego te temerarium faciam. Vale.

XXVII.

Historiae reverentiam haberi, exemplo monstrat.

C. PLINIVS LATERANO SVO S.

Quanta potestas, quanta dignitas, quanta maiestas, quantum denique numen sit historiae, cum frequenter alias, tum proxime sensi. Recitaverat quidam verissimum librum, partemque eius in alium diem reservaverat: ecce amici cuiusdam orantes obsecrantesque, ne reliqua recitaret. Tantus audiendi quae fecerint, pudor, quibus nullus faciendi, quae audire erubescunt. Et ille quidem praestitit, quod rogabatur: sinebat fides. Liber tamen, ut factum ipsum, manet, manebit, legeturque semper, tanto magis, quia non statim. Incitantur enim homines ad agnoscenda, quae differuntur. Vale.

XXVIII.

Tribus epistolis respondet: quartam, curiosius scriptam, accepisse se negat.

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Post longum tempus epistolas tuas, sed tres pariter recepi, omnes elegantissimas, amantissimas,

exigere possimus) Peculiaris verbi notio, in qua non illam modo vim habet, a qua *examen* quali *exagmen* dictum est; sed illam quoque, ubi est *ad finem agere*, perficere, qualis est in

exsequi, exaedificare etc. Vid. 5, 12, 3. et de illa *examinalis* significatione ad Quintil. 6, 5, 5. G. XXVII, 2 *agnoscenda*) Excerpta Brummeri *cognoscenda*. quod malim. S.

et quales a te venire, praesertim desideratas, oportebat: quarum una iniungis mihi iueundissimum ministerium, ut ad Plotinam, sanctissimam feminam, literae tuae perferantur: perferentur. Eadem commendas Popilium Artemisium: statim praestiti, quod petebat. Indicas etiam, modicas te videntias collegisse. Communis haec mihi tecum, quamquam in diversissima parte terrarum, querela est. Altera epistola nuntias, multa te³ nunc dictare, nunc scribere, quibus nos tibi repraesentantes. Gratias ago: agerem magis, si me illa ipsa, quae scribis aut dictas, legere voluisses. Et erat acquum, ut te mea, ita me tua scripta cognoscere, etiam si ad alium, quam ad me pertinerent. Polliceris in fine, quum certius de vi⁴tae nostrae ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitivum rei familiaris, statimque ad nos evoluturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas perfringere nullo modo possis. Tertia epistola⁵ continebat, esse tibi redditam orationem pro Clario, eamque visam uberiolem, quam dicente me, audiente te, fuerit. Est uberior: multa enim postea inserui. Adiicis, alias te literas curiosius scriptas misisse: an acceperim, quaeris: non accepi, et accipere gestio. Proinde prima quaque occasione mitte, appositis quidem usuris, quas ego (num parcius possum?) centelimas computabo: Vale.

XXVIII, 1 *Plotinam, sanctissimam feminam*) Hoc eam titulo mactat, non tantum propter augustum coniugium Traiani; sed propter mores, quos Paneg. 83, 5. sq. etiam laudat. G.

3 *tibi repraesentantes*) Non tantum, nobiscum tanquam cum praesentibus agas, inter studendum, recitandum de nobis cogitas: sed maxime de nobis vel ad nos aliquid scribas, atque praesentem adeo animo tuo et cogitationi me habeas. Hoc postu-

lant aperte ultima huius segmenti verba. G.

4 *qui iam tibi — possis*) His verbis continetur responsum ad partem epistolae Virginii Romani. Scripserat ille, *se evoluturum* ad Plinium. Hic, se iam vincula ei et *compedes nectere*, h. e. excogitare varias causas, serias, iocosas, voluptates, negotia, quibus hospitem ita carum quam diutissime apud se retineat. G.

5 *centelimas computabo*) Usurae maximae, unus de centum in

XXIX.

Diffusus perfectioni in uno scribendi genere, se vario, merendae veniae causa, exercet.

C. PLINIUS RVSTICO SVO S.

Ut satius, unum aliquid insigniter, quam facere plurima mediocriter; ita plurima mediocriter, si non possis unum aliquid insigniter. Quod intuens ego, variis me studiorum generibus, nulli satis confusus, experior. Proinde quum hoc vel illud leges; ita singulis veniam, ut non singulis, dabis. An ceteris artibus excusatio in numero, literis durior lex, in quibus difficilior effectus est? Quid autem ego de venia quasi ingratus? Nam si ea facilitate haec proxima acceperis, qua priora, laus potius speranda, quam venia obsecranda est. Mihi tamen venia sufficit. Vale.

XXX.

Quae vera liberalitas sit, docet.

C. PLINIUS GEMINIO SVO S.

Laudas mihi, et frequenter praefens, et nunc per

singulos meos, adeoque, ut nunc loquimur, XII per centum: sed non parcus potest aestimare Plinius damnum, quod facit ex dilatione iucunditatis speratae ex literis amici, itaque computaturum h. e. imputaturum et proinde exacturum se dicit usuras, quae maximae sunt inter legitimas. G.

XXIX. a ut non singulis) Curtius: „Sic de uno opere iudicabis, ut reputes non esse unum, sed plura me scripseris, ut vel propter numerum me excusatum habeas, si singula non sint perfectissima.” S.

excusatio in numero) Ut, quanto plures delibavit, tanto

minus in singulis ab eo expectetur. Ceterum illud facile intelligitur, plures esse eius rei, de qua hic disputatur, gradus: a) plurima insigniter; b) unum vel pauca insigniter, multa mediocriter; c) multa mediocriter, nihil insigniter; d) unum insigniter, cetera ne mediocriter quidem: quamquam, si illud unum sit praeclarum quiddam, possis illi etiam priorem locum adsignare; e) unum mediocriter, cetera ne mediocriter quidem etc. G.

Rectius cum Gierigio sic intelligas: An ceterarum artium peritis, si parum effecerunt, excusatio in numero operum, literatis durior lex? S.

epistolas, Nonium tuum, quod fit liberalis in quosdam: et ipse laudo, si tamen non in hos solos. Volo enim eum, qui fit vere liberalis, tribuere patriae, propinquis, adfinibus, amicis, sed amicis dico pauperibus: non ut isti, qui iis potissimum donant, qui donare maxime possunt. Hos ego viscatis hamatisque muneribus non sua promere puto, sed aliena corripere. Sunt ingenio simili, qui quod huic donant, auferunt illi, famamque liberalitatis avaritia petunt. Primum est autem, suo esse contentum: deinde, quos praecipue scias indigere, sustentantem foventemque, orbe quodam societatis ambire. Quae cuncta si facit iste, usquequaque laudandus est: si unum aliquod, minus quidem, laudandus tamen. Tam rarum est etiam imperfectae liberalitatis exemplar. Ea invasit homines habendi cupido, ut possideri magis, quam possidere videantur. Vale.

XXXI.

Laudat illius librum, et laudatus in eo ipse, gratias agit.

C. PLINIUS SARDO SVOIS.

Postquam a te recessi, non minus tecum, quam quum apud te, fui. Legi enim librum tuum, iden-

XXX, 1 Nonium) Quod *Liberalem* se Nonium legisse ait Cataneus in monumentis Brixianorum, puto pertinere ad inscriptionem, quam *Brixiae* descriptam refert Gruterus p. 828, 8. SILVANIAE FLORAE NONIVS LIBERALIS CONTIGI. Est igitur proprium; quid si ex huius nostri virtute ortum? G.

in hos solos) *Sic coniecerat Casaubonus, sic Boxhornius dedit, et Cellarius. Alii *in nos solos*. Sunt etiam qui legant *fit tamen non* etc. facili errore librariorum, primam sequentis syl-

labas priori etiam adscribentium. G.

2 *viscatis hamatisque*). Vid. Paneg. 43, 5. G.

4 *possideri*) Non ipsi potestatem habere rerum suarum, sed in potestate aliena esse, atque adeo a cupiditate tuendae augendaeque rei familiaris teneri, ut ne *libert* quidem, nedum *liberales* sint. Convenit huc Diogenis illud, ἐξουσίην ἑαυτῶν, οὐκ ἔχουσιν. Pluscula praebet Cortius ad Sallustii lug. 2, 3. ubi *animus noster agit atque habet cuncta, neque ipse habetur*. G.

tidem repetens ea maxime (non enim mentiar) quae de me scripsisti. In quibus quidem percipiosus fuisti. Quam multa, quam varia, quam non eadem de eodem, nec tamen diversa, dixisti? ² Laudem pariter et gratias agam? Neutrum satis possum, et, si possem, timerem, ne arrogans esset, ob ea laudare, ob quae gratias agerem. Unum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora visa, quanto iucundiora; et tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

XXXII.

Quid agat amicus, quaerit: et delicatum otium suum festive narrat.

C. PLINIUS TITIANO SVO S.

Quid agis? quid acturus es? Ipse vitam iucundissimam, id est otiosissimam, vivo. Quo fit, ut scribere longiores epistolas nolim, velim legere: illud, tanquam delicatus; hoc, tanquam otiosus. Nihil est enim aut pigrius delicatis, aut curiosius otiosis. Vale.

XXXIII.

Mira de Hipponensi delphino narrat.

C. PLINIUS CANINIO SVO S.

Incidi in materiam veram, sed simillimam fictae, dignamque isto laetissimo, altissimo, planeque

XXXI, 2 *ne arrogans esset*) viter laudare. Vicissim illud multum auxit iucunditatem, quam ex Viderer enim tanquam rem laudem dignam extollere secundum illud benevolum tuum de me iudicium; idque ea ipse re probare, et agnoscere. Quae sequuntur, ita intelligo: illud ipsum laudabile in libro tuo puto, quod ita iucunde potuisti scribere, ita sua- sculo quaestionem, altissima ista libro tuo percepi, quod gaudebam amicum ita in illo verlatum, laudem ut mereretur. G. XXXIII, 1 *isto*) quod in te est. Plinius 4, 30, 1. *Attuli tibi ex patria mea pro mun-*

poëtico ingenio. Incidi autem, dum super coenam varia miracula hinc inde referuntur. Magna auctoris fides: tametsi quid poëtae cum fide? Is tamen auctor, cui bene vel historiam scripturus credidisses. Est in Africa Hipponensis colonia, mari proxima: adiacet ei navigabile stagnum, ex quo, in modum fluminis, aestuarium emergit, quod vice alterna, prout aestus aut repressit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno. Omnis hic aetas piscandi, navigandi, atque etiam natandi studio tenetur: maxime pueri, quos otium ludusque sollicitat. His gloria et virtus altissime provehi: victor ille, qui longissime, ut litus, ita simui nantes, reliquit. Hoc certamine puer quidam, audentior ceteris, in ulteriora tendebat. Delphinus occurrit, et nunc praecedere puerum, nunc sequi, nunc circumire, postremo subire, deponere, iterum subire, trepidantemque perferre primum in altum: mox flectit ad litus, redditque terrae et aequalibus. Serpit per coloniā fama: concurrere omnes, ipsum puerum tanquam miraculum adspicere, interrogare, audire, narrare. Postero die obsident litus, prospectant mare, et si quid est mari simile. Natant pueri: inter hos ille, sed cautius. Delphinus rursus ad tempus, rursus ad puerum venit. Fugit ille cum ceteris. Delphinus, quasi invitet,

eruditione dignissimam. ubi vid. Gesner. et Heusinger. S. *poëtico ingenio*) Quod describit 8, 4. pr. G.

Magna auctoris fides) Cur non nominat avunculum suum, qui narrat 9, 8. f. 8? ubi plures id genus delphini amatores hominum. Similis etiam, quam ex Apione narrat Gellius 7, 8. G.

adiacet — ex quo) Cort. *adiacet navigabile stagnum: ex hoc.* placet. Sic enim narratio vividior. S.

4 ulteriora) non stagni, puto, sed maris; remotiora a litore, a terra. S.

5 si quid est mari simile) Conlueta figura *si quid* posuit pro relativo *quod* vel *quidquid*, non ipsum tantum mare, sed illud stagnum cum suo Euripo, quo mare inferri referriquo modo dixit. G.

Vera videtur Cortii coniectura: *ecquid e mari simile.* S.

invitet, revocet) Corsius et Giergius: *invitet et revocet.* bene. S.

revocet, exsilit, mergitur, variosque orbes implicitat expeditque. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines, innutritos mari, subiret timendi pudor. Accedunt, et adludunt, et appellant: tangunt etiam, pertrectantque praebentem. Crescit audacia experimento. Maxime puer, qui primus expertus est, adnatat natanti, insilit tergo: fertur referturque, agnoscere se, amari putat, amat ipse: neuter timet, neuter timeatur: huius fiducia, mansuetudo illius augetur.

7 Nec non alii pueri dextra laevaue simul eunt hortantes monentesque. Ibat una (id quoque mirum) delphinus alius, tantum spectator et comes. Nihil enim simile aut faciebat, aut patiebatur: sed alterum illum ducebat, reducebat, ut puerum

8 ceteri pueri. Incredibile (tam verum tamen quam priora) delphinum gestatorem collusoremque puerorum in terram quoque extrahi solitum, arenisque siccatum, ubi incaluisse, in mare revolvi.

9 Constat Octavium Avitum, legatum proconsulis, in litus educto religione prava superfudisse unguen-

implicitat expeditque) Hoc vult, non continuasse eundem motum circularem, sed quem primo fecisset orbem, illum converso corpore deinde remensum: ut canes, cum lasciviant, aliaque animalia facere videmus. G.

6 *appellant*) Simonem vocant. Maior Plinius 9, 8. l. 7. *Rostrum delphinis simum: qua de causa nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntque ita appellari.* Si quis severius agere cum viro erudito velit, possit ipsi tribuere hanc sententiam, quali putasset, a) conficere sibi esse delphinos illius conformationis rostri sui: b) nosse, hanc conformationem nomine *Simonis* declarari: c) illam sibi conformationem pulchram, et materiam laudis videri. Satis, credo, fuerit illis qualemcunque blanditiarum et plausus alieni

sentium, ut equis, canibus, pavonibus, tribuere. G.

8 *in terram — extrahit*) Iam alias observavimus, quae ex Ovidii Ep. Herus ad Leand. 201. adferuntur, ut ostendatur, quam incredibilis haec sit narratio, *Quem postquam bibulis illis fluctus arenis, Unda simul miserum vitaeque deseruit;* ea partem somnii esse, non ad historiam animalis huius pertinere: pluribus autem observatum apud Plin. mai. l. c. legendum, *Solent in terram erumpere incerta de causa, nec (non et) statim tellure tacta moriuntur.* G.

9 *Octavium Avitum*) Maior Plinius Flavianum legatum proconsulis [immo proconsulem. S.] nominat: forte ambo una fuere. G.

superfudisse unguentum) Quod honoris genus habebant anima-

tum, cuius illum novitatem odoremque in altum refugisse: nec nisi post multos dies visum laegrum et moestum; mox, redditis viribus, prioris lasciviam et solita ministeria repetisse. Confluxerant ad spectaculum omnes magistratus, quorum adventu, et mora, modica res publica novis sultibus atterebatur. Postremo locus ipse quiete suam secretumque perdebat. Placuit occulte interfici, ad quod coibatur. Haec tu qua miseratione, qua copia deslebis, ornabis, attolles! Quamquam non est opus adfingas aliquid aut adstrua sufficit, ne ea, quae sunt vera, minuantur. Val-

libus, quae libera dimitterent, hirundinibus, equis, elephantis. Vide eruditissimam observationem Casauboni ad Sueton. Caes. 81. ubi nec huius delphini obliviscitur. G.

De illo honore hic non cogitandum, sed, ut ipse Plinius ait, religione motus Avitus, quod *rou d'elou* aliquid in delphino reperisse sibi videretur, eum unguento perdidit. Verissime Gesnerus in carmine: *Hoc in pisce deos sibi placaturus Avitus Naribus affundit croceos nardique liquores.* S.

10 *modica res publica*) Reditus publici Hipponensium iam ante modici ac tenues: *res publica* hic dicitur ut *res familiaris*, ut *rem facere*. Qui vel ita interpungunt, ut *mora modica* iungantur, vel *Resp.* scribunt, non videntur hanc sententiam spectasse, quae, nisi fallimur, unice vera est. G.

11 *Haec tu qua miseratione*) Poëtam Caninium alloquitur, cui nimirum ob id ipsum hanc narravit historiam, ut materiam carmini praerbet. Utrum fecerit

Caninius, non dixerim: me certe excitavit Secundus, ut hoc merem ante XII annos argumentum carminis, quo honorem haberem veteri meo et literari omnium in Vindobonensi aula throno, cui mitem senectutem beatam in rure suo, in quod cessit, otium, ex animi sententia precor. Licetne illud hoc atterere? Et ponamus, monumentum non tam qualiscunque ingenium quod ad tales ludos paulatim ut par est, obdurefcit, quae aeternae in virum, immortalitate de nobis meritum, pietatis. Hoc monumentum tibi, Plini Secundus, qui similes MARSHALLI meo et tui ipsius viros vivos complectebare, colebas mortuos, a omnes posteros servandum commendamus.

Est autem illud carmen, cuius aliquot similia olim nobis nativum sunt. Et erunt forte amici quidam, quibus hunc libellum denabimus, ita blandi, uti rogem ea colligi, quibus deinde obtentoperatum, in praefatione gloriae modeste possimus: Satisne probavi me poëtam? an melius quam ipso carmine? G.

DELPHINVS PLINIANVS
 ILLVSTRISSIMO HEROI
 FRIDÉRICO GOTTHILF MARSCHALLO
 G R Y P H O

IN STRENÆ VICEM OBLATVS VINARIÆ

KAL. IANVAR. A. CIOIOCCXXVII

I. M. G.

*Hoc unum, MARSCHALLE, tuis tibi deerat in hortis,
 Fons fallentis aquae, Nymphis sedesque iocusque.
 Hoc etiam tua cura tibi, an fortuna? paravit.
 Qua puros capiunt passo specularia soles
 In lunam falcata sinu, qua maximus aestus, 5
 Exoritur iam dulces suisque aestusque levamen:
 Lympha salit labro recidens excepta capaci.
 An patiere, alto qui munera pectore spernis,
 Piscis ut his in aquis nostro tibi munere ludat?
 Accipe, quem prisca commendat gratia saeculi, 10
 Quique instar saeculi vel solus, Plinius ille,
 Traiani decus, atque sui laus unica Comi,
 Quem primum laudet, cui non ignotus uterque,
 Si tibi sit similis prisco revocandus ab aevo.
 Nec motus, ut labri delphinum angustia magnam 15
 Terreat: ille per arentes te lactus arenas,
 Ille per et montes, et per stabula alta ferarum,
 Ingentem pietate virum pius ipse sequatur.*

Monstrorum genitrix terra Afræ, Diarrhytos Hippo
 Qua colitur missis Roma de matre colonis, 20
 Humani ah! nimium vidit miracula piscis.
 Imminet urbs stagno. hoc vicino e gurgite ponti,
 (Euripus qualis fluctus vomit atque reorbet)
 Hauritque infusas argentibus aestibus undas,
 Eructatque suum pelago residente liquorem. 25

Navigat hic omnis populus, varioque natatu
 Neptuni pecus exagitat. dubitaveris, alti
 Imperiumne Iovis, sceptræ an fraterna sequantur?
 Non canibus matres hic irascuntur equisve,
 Non trochus exercet, non pulverulenta palæstra, 30
 Non cursus, pueros: mare summa et sola voluptas.
 Exsuperat tam quisque alios, quanto altius æquor
 Ingressus, litusque simul nantesque reliquit.

Huius amore puer reliquis audentior unus
 Accensus palmarum, quæ meta summa laborum 35
 Illum erat ante diem, proferre interitus audet,
 Ipsamque ingreditur Neptuni servidus aulam.

Nec tamen haec bilem movisse audacia regi Creditor. en cara in primis de gente fatelles Occurrit puero delphinus, et accipit ultro	40
Advenientem: et iam videas praere sequentem, Pergentemque sequi, gyros iam ducere circum, Iamque subire pedes, equitandaque subdere terga, Ponere iam trepidum novitate, iterumque subire, Inque altum ferre, et vestigia flectere retro, Ludentumque gregi laeto lic reddere tandem.	45
Fama exit, non est tota vulgatio urbe Fabula, confertumque videt lux altera litus, Spectatum veniunt matres, veniuntque puellae. Est, quae delphinum obtendat, lectura tot inter Egregios iuvenes praestanti corpore amicum. Constitutum redit ad certamina nota iuventus. Delphini puer at vector discedere turba Cunctatur, fidei incertus, cautusque pericli, Et pavidae parens genitrici. piscis ad horam Praesto est, et puerum cursu designat: at ille Cum reliquis celeri, repetit sua litora planta.	50
Delphinus sequitur rapido non ille volatu, Quo, quando urgetur per Gallica*) retia mugil, Verum invitanti similis nutuque vocanti.	60
Exsilit hinc, et mergitur hinc, varioque natatu Spumeus implicitat crebros atque expedit orbes. Qualis ubi tenerae Melitaea gente catellus. Alludit dominae, refugitque, venitque, caditque, Et revolutus humi subito emicat, atque lacellit Dentibus innocuis vestem, latratibus aures. Vel qualis, iuvenes quando facilesque puellae Lulibus ingenuis campo viridante calescunt, Malo blanda petit iuvenem Galatea, fugitque Illa quidem celeri pede, sed deprendier optat: Ihque reditque viam, atque ultro se amplexibus offert, Quos vario cupit anfractu fugisse videri: Talis delphinus puerum pertentat amatum.	65
Verum hic laetitiae medius, mediusque timoris Blanditias sentit, sed respondere veretur. Viderat ille cani quondam colludere hyaenam, Sed lusus inter medios in devia raptum.	75
Omnia vincit amor; timor hic concessit amori. Accedit venienti, alludit voce manuque, Simonem appellans, et squamea tergora mulcens. Adnatat, insilit in tergum, ferturque referturque, Agnosci credit se, credit amari, amat ipse: Insidias neuter metuit, fiducia crescit Alterius tantum, quanto est mansuetior alter.	80
Nec non et reliqui dextra pueri atque sinistra Vectorem comitantur, iter clamore frequentant: Heus age dextrorsum franis inflecte caballum, Heus nunc siste gradum, nunc nunc calcoribus urge.	85
Verum et delphino suus est comes alter; it una Spectator ludi, non pars, comitatur euntem,	90

*) Plin. H. N. 9. 3. f. 9.

XXXIV.

Consulit, num versus, quos male legere dicatur, ipse pergat recitare, an liberto legendos tradat.

C. PLINIUS TRANQVILLO SVO S.

Explica aestum meum. Audio, me male legere, dumtaxat versus: orationes enim commodius, sed tanto minus versus. Cogito ergo, recitaturus fa-

Deducit reducem, sed nil patiturve facitve
Ingenium praeter piscis, moresque ferinos.

Alter at in litus pueris volventibus exit,
Et iacet in siccis et cauda ludit arenis,
Inque suas pinna fervente revolvitur undas.

95

Prava superstitio, millenum causa malorum,
Hos etiam ludos, grata haec spectacula turbat.
Hoc in pisce deos sibi placaturus Avitus
Naribus affundit croceos nardique liquores.
Ilicet acris odor novitate instat et angit
Delphinum: refugit trepidans, et mergitur alto,
Nec nisi post aliquot languens emergere soles,
Offenso similis dissidentique, videtur.

100

Manisses! aevo dignum pecus, inque profundis
Narrasses, animos hominum quam stulta teneret
Religio. sua sed miserum clementia perdit.
Nam redit ad solitum, populo plaudente, theatrum,
Paullatimque prior lascivia redditur. orbem
Rumores miro crebri de pisce pererrant.
Spectatum ingenti concurrunt undique turba.
Nunquam tot chlamydas, trabeas tot viderat Hippo,
Roma paludatos tot nunquam miserat illuc,
Multum, ONYXÆ, tui absumiles, et munerum avaros.

105

Iam loca, quae tribuant cives, iam lautia defunt.
Ira in inhumanos merito concepta Quirites
Expetit in miserum, nec quidquam sale merentem.
Ne sit, quod spectare velit damnosa Quirini
Gens, in delphini coniuratur caput insone,
Tempore et obruncant capto miseranda gementem.

115

Heu pietas! heu sancta fides! heu flebile fatum!
Haec erat ergo tibi pro tanto debita amore
Merces? sicue, viri, miseros tractatis amantes?
Ergo Barbariae tibi, tellus improba, nomen
Iure datum post haec merito, aeternumque manebit.
Te, delphine, mori totum vetuere Camaenae:
Tam pilces inter memorabile nomen habebis,
Quantum homines inter MARSCHALLI fama decusque
Eminet, occultoque frequens celebrabitur aevo.

120

125

XXXIV, 1 *Explica aestum* Vid. Epist. 1, 23, 3. et cf. *Sal-*
meum) Libera me sollicitudine, lust. Catil. 23. Etiam *aestuare*
quae me facit incertum, quid *dubitatio* Cicero dixit Verr.
faciam. Sic et *aestuare* dicitur. Act. 2. Lib. 2. 50. E.

miliäribus amicis, experiri libertum meum. Hoc quoque familiare, quod elegi, non bene, sed melius lecturum: si tamen non fuerit perturbatus. Est enim tam novus lector, quam ego poëta. Ipse nescio quid illo legente interim faciam, sedeam defixus, et mutus, et similis otioso, an (ut quidam) quae pronuntiabit, murmure, oculis, manu prosequar. Sed puto, me non minus male saltare, quam legere. Iterum dicam, explicat aestum meum, vereque rescribe, num sit melius, pessime legere, quam ista vel non facere, vel facere. Vale.

XXXV.

Librum sibi missum, quum vacaverit, lecturum esse promittit: et ne diligentior amicus in retractatione sit, monet.

C. PLINIUS APPIO SVO S.

Librum, quem misisti, recepi, et gratias ago:

Hoc quoque familiare) Quem ad modum familiares modo amicos ad recitationem adhibeo, ita hoc quoque familiaritatis iure mihi arrogo, quod non mea voce, sed liberti uti decrevi. Elegi autem non bene ex omni parte lecturum, (quam non vulgarem laudem fuisse, ex Cornelii Attico videas 1, 3. et praeceptis Fabii 11, 3.) sed melius tamen, quam possum ego, qui oratoriae actioni adfuetus, minus commode poemata recito. *Haec lectio antiqua male a quibusdam sic immutata est, *Hic quoque similiter, quem elegi, non bene; sed melius scio lecturum, si tamen non fuerit perturbatus.* Possit etiam in nostra lectione illud scio retineri, si parentheses instar inter duo incisa coërceamus. G.

² male saltare) Respicit ad illud manu prosequar. Nam il-

la manuum apta et ad argumentum accommodata gesticulatio, proprie saltatio est. Vid. Quintil. 1, 11, 18. sq. 2, 12, 14. 11, 3, 66. it. 89. etc. Notum est Ovidianum illud, *Si vox est, canta; si mollia brachia, salta*: et Iuven. 5, 120. *Structorem — Saltantem spectes, et chetronomonta volanti Cultello.* G.

num sit melius) Scripsisses ista, Secunde, Catoni alicui, triste responsum accepisses, et simile illi iudicio, quod de A. Albino tulit antiquus et archetypus Cato apud Gellium 11, 8. *Nactus, inquit, Aule, nimum nugator es, quum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare etc.* Sed nimirum Plinius familiariter deliberat cum familiarissimo, de re per se parva, sed vel ea ipsa causa alicuius momenti, quod ad honorem studiorum pertinet. G.

sum tamen hoc tempore occupatissimus. Ideo nondum eum legi, quum alioqui validissime cupiam: sed eam reverentiam cum literis ipsis, tum scriptis tuis debeo, ut sumere illa, nisi vacuo animo, irreligiosum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus valde probo. Est tamen aliquis modus, primum, quod nimia cura deterit magis, quam emendat; deinde, quod nos a recentioribus revocat, simulque nec absolvit priora, et inchoare posteriora non patitur. Vale.

XXXVI.

Quam vitae rationem et studiorum in secessu seu villa teneat, exponit.

(Conf. 3, 5.)

C. PLINIUS FVSCO SVO 6.

Quaeris, quemadmodum in Tuscis diem aestate disponam. Evigilo quum libuit, plerumque circa horam primam, saepe aute, tardius raro: clausae fenestrae manent. Mire enim silentio et tenebris animus alitur. Ab iis, quae avocant, abductus, et liber, et mihi relictus, non oculos animo, sed animum oculis sequor, qui eadem, quae mens, vident, quoties non vident alia. Cogito, si quid in manibus, cogito ad verbum scribenti

XXXV, a nimia cura) Quam lecto studendi causa etiam ad-
calumniam et cavillationem at- hibito supra 7, 27; 7. G.
que *καυσιότατοι* saepe repre- Commodi Buchnerus Graeco-
hendit Fabius. Vid. nos ad 10, rum *εὐφρόνη* hic comparat. vid.
1, 115. it. supra 5, 11, 3. G. H. Steph. Thes. L. Gr. Append.
col. 991. sq. 8.

XXXVI, a tenebris animus cogito ad verbum) Est illa
allitur) Fabius 10, 3, 25. Lu- exercitatio cogitandi, totasque
cubrantur silentium noctis, et materias vel silentio (dum ta-
clausum cubicalum, et lumen men quasi dicat intra se ipsum)
unum velut tectos maxime te- perscrquendi, quae nullo uon et
neat. Quem locum a correotio- tempore et loco, quando non
ne, quae non necessaria nobis aliud agimus, explicari pot-
videatur, tuemur. Ceterum de est etc. Quintil. 10, 7, 25. G.

emendantique similis: nunc pauciora, nunc plura, ut vel difficile vel facile componi tenerive potuerunt. Notarium voco, et, die admissio, quae formaveram dicto: abito, rursusque revocatur, rursusque remittitur. Ubi hora quarta vel quinta³ (neque enim: certum dimensumque tempus) ut dies suavit, in xystrum me vel cryptoporticum confero; reliqua meditor et dicto. Vehiculum adscendo. Ibi quoque idem, quod ambulans aut iacens. Durat intentio, mutatione ipsa refecta: paulum redormio, dein ambulo, mox orationem Graecam Latinamve clare et intente, non tam vocis causa, quam stomachi, lego: pariter tamen et illa firmatur. Iterum ambulo, ungor,⁴ exerceor, labor. Coenanti mihi, si cum uxore, vel paucis, liber legitur: post coenam, comoedi aut lyristes: mox cum meis ambulo, quorum in numero sunt eruditi. Ita variis sermonibus vespera extenditur, et, quamquam longissimus, dies cito conditur. Non nunquam ex hoc ordine alii⁵ qua mutantur. Nam si diu tacui, vel ambulavi, post somnum demum lectionemque, non vehiculo, sed (quod brevius, quia velocius) equo ge-

Notarium) vid. ad 3, 5, 15. quam nempe totam epistolam cum hac conferre utile fuerit, ut ad argumentum monuimus. G.

die admissio) reclusis s. apertis fenestris, quae antea clausae erant. E.

³ *stomachi*) Barthius laudavit Cellum 1, 8. in. *Si quis vero stomacho laborat, legere clare debet.* S.

⁴ *comoedi*) Cortius comoedus. quod praeferam. S.

quorum in numero sunt eruditi) Propter hoc ipsum, quod quis eruditus est, meus est, in meorum numero est. G.

Equidem malim cum Gierigio de pueris literatis intelligere. S.

dies — conditur) Notissimum illud Virgilii: *saepe ego longos Cantando puerum meminisse condere soles.* quod Bentleius comparat cum Callimacheo, *ἄλιον ἐν λίσσῃ κατεδύσαμεν.* Epigr. 2, 3. pag. 275. ed. Ernest. S.

⁵ *tacui*) Al. *tacui*, quod iure praetulerunt Cortius et Gierigius. S.

quod brevius, quia velocius) Hora gestationis impena est alii rei. Ne plane a motu corporis recedat, aliud tempus sumitur. decerpendum alii rei: ne longum nimis sit, in equo conficiuntur eadem spatia, quae alias in curru, totidem succussionibus movetur corpus, sed celerius se consequentibus. G.

stor. Interveniunt amici 'ex proximis oppidis, partemque diei ad se trahunt, interdumque lassato mihi opportuna interpellatione subveniunt. 6 Venor aliquando; sed non sine pugillaribus, ut, quamvis nihil ceperim, nonnihil referam. Datur et colonis, ut videtur ipsis, non satis temporis, quorum mihi agrestes querelae literas nostras et isthaec urbana opera commendant. Vale.

XXXVII.

Excusat se, quod propter praediorum locationem Calendis Ianuariis Paullino, consulatum inituro, non possit adesse.

C. PLINIUS PAULLINO SVO S.

Nec tuae naturae est, translaticia haec et quasi publica officia a familiaribus amicis contra ipsorum commodum exigere: et ego te constantius amo, quam ut verear, ne aliter ac velim accipias, nisi te Calendis statim consullem videro: praesertim quum me necessitas locandorum praediorum plures annos ordinatura detineat; in qua

6 non sine pugillaribus) Vid. 1, 6. G.

isthaec) Praestat plerorumque librorum haec. Romae haec epistola videtur scripta. S.

commendant) Querelae rusticorum, quales habes 9, 15. faciunt, ut taedium me capiat ruris, ac tanto lubentius vel literis me abdam, vel redeam in urbem. G.

XXXVII, 1 translaticia — publica) Huc praesertim pertinent Petroniana ista c. 113. nec Giton me translaticia propinatione dignum indicabat, et c. 114. praetertens aliquis translaticia humanitate lapidabit eiccia naufragio corpora. Publica

officia dicuntur, ut publica verba Ovid. Ar. 1, 144. quibus in primis etiam congressionibus utimur, a quibus initium notitiae oritur. G.

Opponuntur hic publica officia familiaribus amicis. Venia danda familiari amico, si quod publicum officium negligat. S.

ordinatura) Hoc vult: Locatio, quam nunc facio, non ad unum modo annum pertinet, sed ad plures, ad lustrum. Rationem enim censoris et publicani secuti etiam in locationibus privati, quod satis multis lctorum veterum locis comprobare pronum est. Igitur lex locationis, quam lustris initio constituebant,

mihî nova consilia sumenda sunt. Nam priore lustro, quamquam post magnas remissiones, reliqua creverunt: inde plerisque nulla iam cura minuendi aeris alieni, quod desperant posse persolvi; rapiunt etiam, consumuntque, quod natum est, ut qui iam putent se non sibi parcere. Occurrendum ergo augetibus vitiiis, et medendum est. Medendi una ratio, si non nummo, sed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores operi, custodes fructibus ponam: et alioqui nullum iustius genus redditus, quam quod terra, caelum, annus refert. Ad hoc, maguam fidem, acres oculos, numerosas manus poscit: experiendum tamen, et, quasi in veteri morbo, quaelibet mutationis auxilia tentanda sunt. Vides, quam non delicata me causa obire primum consulatus tui diem non sinat: quem tamen hic ut praesens votis, gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

valebat in plures annos, quo consideratius diligentiusque cogitanda primum, deinde scribenda erat. G.

2 non sibi parcere) Plura se iam debere, quam solvere possint, itaque exactum iri de praediis: quidquid igitur efficiant, tamen nullam ad se inde utilitatem perventuram. G.

3 partibus locem) Partibus redditus, ut v. g. semilla, quinaria, triens, quadrans illius cedat colono: qui quanto diligentiam operam dederit, tanto sic foret fructum laboris sui uberio-

rem. Egimus hac de re ad Caeton. R. R. 136. et 137. Contra nummo locat, qui certam pecuniae summam exigit, quicumque proventus fuerit. G.

exactores operi) Al. operis exactores. Nostrum concinnius. S.

4 Ad hoc) Melius Gierigius ex aliquot libris: At hoc. S.

5 non delicata me causa) Oiii, aut deliciarum; sed negotium molestum magis, quo quis est naturae liberalioris, qualem Plinium fuisse, loquuntur hae epistolae. G.

XXXVIII

*Rufum laudat, non tam precibus alienis, quam ipsius
meritis inductus.*

C. PLINIUS SATVRNINO SVO S.

Ego vero Rufum nostrum laudo: non quia tu, ut ita facerem, petiisti, sed quia est ille dignissimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiae amor ipsius adiecit. Iudicavi tamen. Neque enim soli iudicant, qui maligne legunt. Vale.

XXXIX.

*Aedem Cereris refecturus, marmora et signum sibi
emi rogat.*

C. PLINIUS MVSTIO SVO S.

Aruspicum monitu reficienda est mihi aedes Cereris in praediis in melius et in maius. Vetus sane et angusta, quum sit alioqui stato die frequentissima. Nam Idibus Septembris magna e regione tota coit populus, multae res aguntur, multa vota suscipiuntur, multa redduntur, sed nullum in proximo suffugium aut imbris aut solis. Videor ergo munifice simul religioseque facturus, si aedem quam pulcherrimam extruxero,

XXXIX, 1 *in melius et in maius*) Cortius et Giergius: *in melius, in maius*. Nolim sequi. S.

2 *multae res aguntur*) Boni ominis causa enim in templis deorum senatus habetur, conventusque celebrantur alii vel de publica re vel privata. G.

Apte haec a Gesnero monentur. In uniuersum is de usu templorum praeter religiosum loqui-

tur: nam in aede illa Pliniana senatum non habitum fuisse, sponte apparet. S.

suffugium — imbris) Opportune iam hic laudatus est Vitruv. 3, 2. *Pteromatos raito et columnarum circa aedem disposito ideo est inventa — si imbrium aquae vis occupaverit et intercluserit hominum multitudinem, ut habeat in aede circaque cellam cum laxamento liberam moram.* G.

addidero porticus: illam ad usum deae, has ad hominum. Velim ergo emas quatuor marmoreas columnas, cuius tibi videbitur generis: emas marmora, quibus solum, quibus parietes excolantur. Erit etiam vel faciendum vel emendam ipsius⁴ deae signum: quia antiquum illud e ligno quibusdam sui partibus vetustate truncatum est. Quantum ad porticus, nihil interim occurrit,⁵ quod videatur istinc esse repetendum: nisi tamen, ut formam secundum rationem loci scribas, neque enim possunt circumdari templo; nam solum templi hinc flumine et abruptissimis ripis, hinc via cingitur. Est ultra viam latissimum pratum, in quo⁶ satis apte contra templum ipsum porticus explicabuntur: nisi quid tu melius inveneris, qui soles locorum difficultates arte superare. Vale.

XL.

Cui vitae studiorumque rationem aestivam, quam in secessu teneat, epist. XXXVI. perscripserat; eidem rogatus exponit etiam libernam.

C. PLINIVS PVSCO SVO S.

Scribis, pergratas tibi fuisse literas meas, quibus cognovisti, quemadmodum in Tuscis otium aestatis exigere: requiris, quid ex hoc in Laurentino hieme permutem. Nihil, nisi quod meridiana somnus eximitur, multumque de nocte vel ante vel post diem sumitur: et, si agendi necessi-

³ addidero porticus) Malim cum Cortio et Gierigio, ut magis Plinianum; addidero porticus aedi, S.

⁵ istinc — repetendam) Quod a te petendum, tibi iniungendum sit, ut huc ad me mittas, G.

⁶ contra templum — explicabuntur) e regione templi ipsius

porticus extruuntur. *Explicare porticus* significanter dictum, ut *fossam deprimitere* aliaque id genus. S.

XL, i *litteras meas*) supra 9, 36. G.

² agendi necessitas) Dicendi, in iudicio, in senatu: idem etiam

tas instat, quae frequens hieme, non iam comœdo vel lyristae post coenam locus; sed illa, quae dictavi, identidem retractantur, ac simul memoriae frequenti emendatione proficitur. Habeat aestate, hieme consuetudinem; addas huc, licet, auctumnus, quaeque inter hiemem aestatemque media, ut nihil de die perdunt, ita de nocte parvulum adquirunt. Vale.

hieme in Laurentino versatur, *das huc, licet, ver et auctumnus* quod paene suburbanum est. *G. mnum, quae inter hiemem aestate*
3 addas huc — — media) statemque media. Nostra lectio
 Leg. cum Cortio et Gierigio a facilitate Plinianae orationis
 auctoritate bonorum librorum: *admirum quantum abhorret. S.*

LIBER DECIMVS

*In quo Epistolae Plinii ad Traianum Imperatorem,
et Traiani ad Plinium.*

I.

Imperium Traiano morte Nervae consequuto gratulatur.

C. PLINIUS TRAIANO.

Tua quidem pietas, Imperator sanctissime, optaverat, ut quam tardissime succederes patri: sed dii immortales festinaverunt virtutes tuas ad gubernacula reipublicae, quam susceperas, admovere. Precor ergo, ut tibi, et per te generi humano, prospera omnia, id est, digna seculo tuo, contingant. Fortem te et hilarem, Imperator optime, et privatim et publice opto.

I, 1 *quam susceperas*) cuius virtutem susceperas. Plenius Cicero Orat. pro P. Sextio c. 22. pag. 1145. Ern. *neminem unquam fors, qui videret suscipere contra improbos civis reipublicae salutem.* Displacent tamen haec Pliniana I. A. Ernestio, quod gubernacula commemorantur, gubernatorque non recte dicitur navem suscipere. S.

2 *seculo tuo*) Seculum Imperatoris est tempus, quo rerum potitur. Igitur *digna seculo* Imperatoris sunt, quas Imperator

virtute sua meretur, ut se imperante contingant. G.

et privatim et publice) Haec adverbis incertum quo referantur. Si cum *opto* iungas; significat Plinius, se hoc optare, cum pro amore, quo Traianum per, se complectatur, tum quod utile hoc putet reipublicae: si ad *fortem et hilarem*; et in administranda re publica. Posterior magis mihi placet. G.

Immo vero mihi prius, hoc sensu: opto, ut sis fortis et hilaris

II.

Iure trium liberorum donatus, gratias agit.

C. PLINIUS TRAIANO.

Exprimere, Domine, verbis non possum, quantum mihi gaudium attuleris, quod me dignum putasti iure trium liberorum. Quamvis enim Iulii Serviani, optimi viri, tuique amantissimi, precibus indulleris: tamen etiam ex rescripto intelligo, libentius hoc ei te praestitisse, quia pro me rogabat. Videor ergo summam voti mei consequutus, quum inter initia felicissimi principatus tui probaveris, me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere: eoque magis liberos concupisco; quos habere etiam illo tristissimo seculo volui, sicut ³ potes duobus matrimoniis meis credere. Sed dii melius, qui omnia integra bonitati tuae reserva-

(*gesund und vögnügt*), et meo et totius civitatis nomine. Nempe tum et mihi et reipublicae consultum est. E.

Verissime Ernestius: idque tam apertum est, ut mirer Geanero alteram illam rationem placere potuisse. Commodè huc advocat L. A. Ernestius ex epist. 9. *et tuo nomine et reipublicae gratulor.* S.

II, 1 *Domine*) Haec appellatio, qua perpetuo in his epistolis utitur auctor, interdum scrupulum mihi movit, possintne eius auctoris esse, qui Paneg. 45, 3 et alias *Domnum* ita diligenter a Principe separet, crudelitatisque et iniustitiae illi notionem adiungat. Sed aliud videtur, *Domnum* se ipsum vocare in publicis edictis: aliud, blandientis amici honorem non adspernari. Sic *reges* suos vocabant clientes libera etiam republica: sic *Domini* et *Dominae* nomen in amantium et coniugum adeo blanditiis. Cogitabam aliquando, ex provinciae modo Impera-

tores tum vocatum *Domnum*, nempe *provinciae*, ut ipsa Roma rerum *Domina*. Sed haec quidem, et plures epistolae non e provincia datae videntur. Senec. Ep. 3 *Obvius, si nomen non succurrit, dominos salutamus.* Maneat igitur, blandientis et amantis Plinii hanc esse vocem: qui idem nihilo minus reprehendere potuerit eos, qui ipsi libi id nomen arrogassent, et mensuram nominis eius, cum pro servis tractarent cives, implessent. Similia ad Baudii et Hearaii quaestionem respondet Arntzenius ad Pa. 2, 3. Eadem Anglus interpret Melmothus. G.

² *sicut potes*) Si haec verba ad ea, quae proxime praecedunt, referas, Plinius iam duas uxores Domitiano imperante duxisse debet. Sed potest etiam ad paullo superiora respici, *eoque magis liberos concupisco.* Certe de duabus eius modo uxoribus constat. G.

³ *dii melius* — *reservarunt*) Dii melius, quid mihi utile sit, vi-

runt. Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus essem et securus et felix.

III. (V)

Petit, ut Voconium in senatorium ordinem promoveat.

C. PLINIVS TRAIANO.

Indulgentia tua, Imperator optime, quam plenissimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro amicis obligari; inter quos sibi vel praecipuum locum vindicat Voconius Romanus, ab in-eunte aetate condiscipulus et contubernalis meus. Quibus ex causis et a divo patre tuo petieram, ut illum in amplissimum ordinem promoveret: sed hoc votum meum bonitati tuae reservatum est, quia mater Romani liberalitatem sestertii quadringentis, quod conferre se filio codicillis ad-

dent; et a bonitate tua expectare me voluerunt iura eorum, qui liberos habent, quae matrimonii duobus adhuc non consecutus sum. Nimirum hinc non minus, quam ex ep. 95 apparet, conditionem impetrandi huius iuris fuisse, ut quis legitimo modo liberos quaesierit, sed frustra. G.

Immo est: dii melius, qui mihi antea prolem negarunt, ut sub principe tam bono demum pater fierem. S.

Malui) Sub bono principe malunt homines liberos habere. vid. Paneg. 26 extr. *Ceterum non optime haec cohaerent superioribus: quid si legamus, *maluerunt?* [Scripserat Gesnerus *malunt*: unde, quae sequuntur, lucem accipiunt. Vid. Gesneri ad I. A. Ernestium epistolam, ipsumque Ernestium ad h. l. S.] quod facile corrumpi in *malui* potuit, si *n* per transversam litterae *u* impositam signavit librarius. Sic simul indicarit, spem

prolis e Calpurnia, quam circa haec tempora duxit, suscipiendae se habere. Vid. 8, 10 ubi abortum eius Fabato narrat. Certe si cui illud audacius videatur, quamquam non est, legerim *Malim*, ut votum sit, quo illud *concupisco* confirmet. G. Allentig I. A. Ernestio *maluere* rescribenti. S.

III, 2 *quadringentes*) Immanis summa, millio uncialium nummorum, s. imperiales 1333333½: Buchneri et Gronovii conjectura moderatior *quaterdecies*, quae essent quinquae et triginta millia uncialium: medium, *quadrages*, tonnam uncialium efficiat. Fuisse summam mediocrem, vel inde apparet, quod ad censum senatorium explendum data est, qui, si Suetonium sequamur, Augusto c. 41, ab illo constitutus est *duodecies* h. e. triginta millium uncialium. Itaque ipsum *quaterdecies* iam nimium esse videtur. Quid si fuit ccccx. h. e. *quadringentorum millium*, quae

patrem tuum scriptis professa fuerat, nondum factis legitime peregerat. Quod postea fecit, admonita a nobis. Nam et fundos emancipavit, et cetera, quae in emancipatione implenda solent 4 exigi, consummavit. Quum sit ergo finitum, quod spes nostras morabatur, non sine magna fiducia subfigno apud te fidem pro moribus Romani mei, quos et liberalia studia exornant, et eximia pietas, quae hanc ipsam matris liberalitatem, et statim patris hereditatem, et adoptionem 5 a vitrico meruit. Auget haec et natalium et paternarum facultatum splendor; quibus singulis multum commendationis accessurum etiam ex 6 meis precibus, indulgentiae tuae credo. Rogo ergo, Domine, ut me exoptatissimae mihi gratulationis compotem facias, et honestis (ut spero) adfectibus meis praestes, ut non in me tantum, verum et in amico gloriari iudiciis tuis possim.

IV. (VI)

*Medico suo civitatem Romanam: Antoniae libertis
feminis ius Quiritium petit.*

(Conf. ep. 22.)

C. PLINIUS TRAIANO.

Proximo anno, Domine, gravissima valetudine usque ad periculum vitae vexatus iatralipten adsumsi: cuius sollicitudini et studio, tuae tantum indulgentiae beneficio referre gratiam possum. 2 Quare rogo, des ei civitatem Romanam. Est

Sunt 13353½ imperiales f. unciales 10000. G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

3 fundos emancipavit) Solemni ritu e suo dominio dimisit et filio tradidit, ut iam verus illorum dominus esset, neque re-

trahi aut revocari munus posset. G.

5 paternarum facultatum) Recte monet Cellarius, eas non omnes pervenisse ad hunc filium, qui alioquin opus non habuisset liberalitate matris. Forte fratres habuit, G.

enim peregrinae conditionis, manumissus a peregrina. Vocatur ipse Harpocras: patronam habuit Thermuthin Theonis, quae iampridem defuncta est. Idem rogo, des, ius Quiritium libertis Antoniae Maximillae, ornatissimae feminae, Heliae et Antoniae Harmeridi. Quod a te, petente patrona, peto.

V. (XI)

Alexandrinam etiam civitatem Harpocrati datam laetatur, cui litteras ad praefectum Aegypti, sibi licentiam occursum longioris petit.

C. P L I N I U S T R A I A N O.

Exprimere, Domine, verbis non possum, quanto me gaudio adfecerint epistolae tuae, ex quibus cognovi te Harpocrati, iatraliptae meo, etiam Alexandrinam civitatem tribuisse, quamvis secundum institutionem principum non temere eam dare proposuisses. Esse autem Harpocran *νομού Μερουκραῖου* indico tibi. Rogo ergo, indulgentissimi me Imperator, ut mihi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum tuum, sic, ut pro-

IV, 2 *ius Quiritium*) Hodie, beneficio praesertim Ill. Spanhemii, qui ista in Orbe Romano expedivit feliciter, satis constat de gradibus *civitatis Romanae*, in iusque summum esse, *ius ipsum Quiritium*. Habemus in compendium relatas tum aliorum tum Spanhemii observationes in Ill. Heinseccii append. ad L. I. antiquitt. iur. Rom. G.

V, 1 *epistolae tuae*) Respondet praesertim epistolae 23 huius libri, quae cum 22 ante hanc legi omnino debet. G.

Ceterum notandum, *epistolae* hic de una dici epistola. Vid. Rittershus. ad h. l. Sic saepius

Iustinus. vid. indic. Freinsheim. S.

νομού) Latina voce utitur Traianus, vel librarii, ep. 23. De *nomie* s. praefectura Aegypti inspicere praestat Marshamum in Can. Chron. p. 391. sq. et ipsum praesertim Geographum, Cellarium. G.

2 *amicum tuum*) Displicent haec verba I. A. Ernestio, ut parum apte et decore addita, forsitanque repetita a librario ex epistola 23. Mirum ni etiam quae statim sequuntur, *ut promissisti*, plurimaeque alia his in epistolis, ad nostrum sensum indecore scripta, Ernestium offenderint. S.

misisti, epistolam mittas. Obviam iturus, quo maturius, Domine, exoptatissimi adventus tui gaudio frui possim, rogo, permittas mihi, quam longissime occurrere tibi.

VI. (XII)

Medici propinquis civitatem, et alii ius Quiritium petit.

C. PLINIVS TRAIANO.

Proxima infirmitas mea, Domine, obligavit me Postumio Marino medico: cui parem gratiam referre beneficio tuo possum, si precibus meis, ex consuetudine bonitatis tuae, induleris. Rogo ergo, ut propinquis eius des civitatem, Chryssippo Mithridatis, uxoriq[ue] Chryssippi Stratonicae Epigoni, item liberis eiusdem Chryssippi, Epigono et Mithridati, ita ut sint in patris potestate, utque iis in libertos servetur ius patronorum. Item rogo, indulgeas ius Quiritium L. Satrio Abascantio, et P. Caesio Phosphoro, et Panchariae Soteridi. Quod a te, volentibus patronis, peto.

VII. (XIII)

Praetura amico, Aecio Suras, petit.

C. PLINIVS TRAIANO.

Scio, Domine, memoriae tuae, quae est benefacendi tenacissima, preces nostras inhaerere: quia

VI, a Epigona et Mithridati) Observamus hic quoque morem Graecorum, qui avitriusque nominibus appellarent suos liberos: quae res obscuritatem non nunquam ex hominum eiusdem nominis consensione parit. G.

in patris potestate) Nam patria potestas est pars Romanae

civitatis, non minus quam ius patronorum. Vult ergo Plinius, ut ius civitatis retro etiam valeat ad patriam potestatem in eos quoque liberos, qui ante nati sunt, etc. G.

ius Quiritium) Iam fuere cives, sed summum gradum civitatis illis petit Plinius. Vid. ad 10, 4, 2. G.

tamen in hoc quoque saepe indulisti, admonéo simul et impense rogo, ut Accuram Suram praetura exornare digneris, cum locus vacet. Ad quam spem alioqui quietissimum hortatur et natalium splendor, et summa integritas in paupertate, et ante omnia, felicitas temporum, quae bonam conscientiam civium tuorum ad usum indulgentiae tuae provocat et attollit.

VIII. (XIV)

Sacerdotium sibi petit.

C. PLINIUS TRAIANO,

Quum sciam, Domine, ad testimonium laudumque morum meorum pertinere, tam boni principis iudicio exornari: rogo, dignitati, ad quam me provexit indulgentia tua, vel auguratum, vel septemviratum, quia vacant, addicere digneris, ut iure sacerdotii precari deos pro te publice possim, quos nunc precor pietate privata.

IX. (XV)

Victoriam Traiano gratulatur.

C. PLINIUS TRAIANO,

Victoriae tuae, optime Imperator, maximae, pulcherrimae, antiquissimae, et tuo nomine et reipu-

VII in hoc quoque) ut, si usus ferret, preces iterarem. S.

alioqui quietissimum) qui otium potius honestum, quam vitae publicae et negotiosae strepitus amat. E.

summa integritas in paupertate) I. A. Ernællii ad h. l. dubitationi bene occurrit Gierigius,

monens paupertatem hic non eam intelligi, quae hodie fere dicitur, sed eius, qui praeter censum nihil, certe parum habeat. S.

VIII septemviratum) Epulorum, de quo ad 2, 11, 12. Auguratum accepisse, testatur inscriptio antiqua, quam etiam nos cum vita Plinii damus. G.

blicae gratulor, deosque immortales precor, ut omnes cogitationes tuas tam laetus sequatur eventus; ut virtutibus tantis gloria imperii et novetur et augeatur.

X. (XXVI)

Servilii adventum nunciat.

C. PLINIUS TRAIANO,

Servilius Pudens legatus, Domine, VIII Calend. Decembr. Nicomediam venit: meque longae expectationis sollicitudine liberavit.

XI. (XXVII)

Rofianum commendat.

C. PLINIUS TRAIANO,

Rofianum Geminum, Domine, arctissimo vinculo mecum tua in me beneficia iunxerunt. Habui enim illum quaestorem in consulatu, mei summe observantissimum expertus. Tantam mihi post consulatum reverentiam praestat, ut publicae necessitudinis pignora privatis cumulet officiis. Rogo ergo, ut ipse apud te pro dignitate eius precibus meis faveas: cui et, si quid mihi credis, indulgentiam tuam dabis. Dabit ipse operam, ut in his, quae ei mandaveris, maiora mereatur.

X *Nicomediam*) Bithyniae caput. Scripta ergo haec epistola est ex provincia, ut maior pars reliquarum. G.

XI, 1 *summe observantissimum*) Vid. Sanctii Minerva Lib. IV. Cap. IX. S.

2 *ut ipse apud te*) ipsius Geminii nomine. — *Cui et* etc. Bene Cortius: „Sensus est: non

„tantum favebis dignitati eius, sed „et indulgentiam tuam ipsi dabis: „quae utraque multum sane differunt.” Ceterum hic locus mihi quidem, ut qui maxime, sensus videtur. S.

in his, quae) In muneribus, quae ei mandaveris. *Observanda res levicula, quia *in* praeposito quibusdam praeter rem hic suspecta est. G.

Parciorem me in laudando facit, quod spero, tibi et integritatem eius, et probitatem, et industriam non solum ex eius honoribus, quos in urbe sub oculis tuis gessit, verum etiam ex commilitio, esse notissimam. Illud unum, quod propter caritatem eius nondum mihi videor satis plene fecisse, etiam atque etiam facio; teque, Domine, rogo, gaudere me exornata quaestoris mei dignitate, id est, per illum mea, quam maturissime velis.

XII.

Gratias agit, quod Coelium ex consulatu in Bithyniam missurus sit.

C. PLINIUS TRAIANO.

Difficile est, Domine, exprimere verbis, quantam perceperim laetitiam, quod et mihi et socru meae praestitisti, ut ad finem consulatus Coelium Clementem in hanc provinciam transferres. Ex illo enim mensuram beneficii tui penitus intelligo, quum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar: cui referre gratiam parem ne audeo quidem, quamvis maxime debeam. Itaque ad vota confugio, deosque precor, ut iis, quae in me assidue confers, non indignus existimer.

XIII. (LXIV)

Tabellarium regis Sauromatae ad Traianum mittit.

C. PLINIUS TRAIANO.

Scriptit mihi, Domine, Lycormas, libertus tuus, ut, si qua legatio a Bosporo venisset, urbem petitura, usque in adventum suum retineretur. Et legatio quidem, dumtaxat in eam civitatem, in qua ipse sum, nulla adhuc venit; sed venit tabel-

Iarius Sauromata, quem ego, usus opportunitate, quam mihi casus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere praeceffit, mittendum putavi, ut possis ex Lycormae et ex regis epistolis pariter cognoscere, quae fortasse pariter scire deberes.

XIV. (LXV)

Diplomate se tabellarium Sauromatam iuvisse significat.

C. PLINIUS TRAIANO,

Rex Sauremates scripsit mihi, esse quaedam, quae deberes quam maturissime scire: qua ex causa festinationem tabellarii, quem ad te cum epistolis misit, diplomate adiuvit.

XV. (LXVIII)

Excusat, quod legatum regis Sauromatae non retinuerit.

C. PLINIUS TRAIANO,

Legato Sauromatae regis, quum sua sponte Niceae, ubi me invenerat, biduo substitisset, longio-

XIII *possis) posses* corrigit I. A. Ernestius, quem vide ad h. l. S.

XIV Non persuadet Gierigius, hoc epistolum partem superioris esse decernens. Priorem illum tabellarium Plinius opportunitate usus, quam casus obtulerat, ad Traianum misit: huius alterius cursum, quod talis opportunitas deesset, adiuvit diplomate. Ceterum ante *deberes* videtur excidisse *D.*, i. e. *Domine*. — *Epistolis* de una epistola. Iam supra manimus. S.

diplomate adiuvit) Cuius ea vis erat, ut publice praebitis equis et vehiculis cursus illius adiuvaretur. Sic equum Plut. in Galba p. 1494 H. Steph. Ἐὼν ὑπάτων οἰκίας δημοσίου προχειρισμένων, τὰ δόγματα κομισέσθαι τῷ αὐτοκράτορι, καὶ τὰ κολούμενα διπλώματα σεσημασμένα δόντων, ἃ γυνορίζοντες, οἱ κατὰ πόλιν ἀρχόντες, ἐν ταῖς τῶν ὀχημάτων ἀμειβαῖς ἐπιταχύνουσι τὰς προκομπὰς τῶν γραμματεφόρων. Add. 10, 121. G.

XV, i. *Niceae*) Immo *Niceae*. Sic et infra *malim*. S.

rem moram faciendam, Domine, non putavi: primum quod incertum adhuc erat, quando liber- tus tuus Lycormas venturus esset; deinde quod ipse proficiscebam in diversam provinciae partem, ita officii necessitate exigente. Haec in notitiam tuam perferenda existimavi, quia proxime scripse- ram, petisse Lycormam, ut legationem, si qua venisset a Bosporo, usque in adventum suum re- tinerem. Quod diutius faciendi nulla mihi pro- babilis ratio occurrit; praesertim quum epistolae Lycormae, quas detinere, ut ante praedixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum antecessurae vide- rentur.

XVI. (LXXV)

*Callidromum, multorum variante fortuna servum,
Traiano mittit.*

C. PLINIUS TRAIANO.

Apuleius, Domine, miles, qui est in statione Ni- comedenfi, scripsit mihi, quendam nomine Calli- dromum, quum detineretur a Maximo et Diony- sio pistoribus, quibus operas suas locaverat, con- fugisse ad tuam statuum, perductumque ad magi- stratus indicasse, servisse aliquando Laberio Maxi- mo, captumque a Susago in Moesia, et a Dece- balo muneri missum Pacoro, Parthiae regi, pluri- busque annis in ministerio eius fuisse; deinde fu- gisse, atque ita in Nicomediam pervenisse. Quem ego perductum ad me, quum eadem narrasset,

a proxime scripseram) Ep. 13. G.

XVI, i ad tuam statuum)

Tanquam ad asylum: de qua re

copiose Lips. ad Tac. A. 3, 36 l.

Excurs. F. G.

servisse) Potuisse se post ser-

visse absorberi a clausula verbi, concederem I. A. Ernestio, si cre- dibile esset, Plinium tam inepte suspensivum, ut aurium iudicium susque deque haberet. Et ipse agnoscit Ernestius, tales ellipses non raras esse. S.

mittendum ad te putavi. Quod paullo tardius feci, dum requiro gemmam, quam sibi, habentem imaginem Pacori, et quibus insignibus ornatus fuisset, subtractam indicabat. Volui enim hanc quoque, si inveniri potuisset, simul mittere, sicut glebulam mihi, quam se ex Parthico metallo attulisse dicebat. Signata est annulo meo, cuius apophragisma quadriga.

XVII. (LXXXVI)

Procuratorem Caesaris testimonio prosequitur.

C. PLINIVS TRAIANO.

Maximum, libertum et procuratorem tuum, Domine, per omne tempus, quo fuimus una, probum, et industrium, et diligentem, ac, sicut rei tuae amantissimum, ita disciplinae tenacissimum expertus, libenter apud te testimonio prosequor ea fide, quam tibi debeo.

XVIII. (LXXXVII)

Gabium Bassum laudat apud Traianum.

C. PLINIVS TRAIANO.

Gabium Bassum, Domine, praefectum orae Ponticae, integrum, probum, industrium, atque inter ista reverentissimum mei expertus, voto pariter et

2 *mittendum ad te*) Qui forte referre posset de rebus Parthiis, quas audire Traiani interesset. G.

3 *glebulam*) auri, ut videtur: sine Goldstaufe. Mox metallum de ipsa fodina intelligendum. S.

apophragisma) Expresa imago: sic impedire vult, ne quid subiciatur aliud. Opportune

comparavit Cellarius, quod est apud Capitolinum in Albino c. 2 ex literis Commodi, *Super hoc ad procuratores meos literas misi, quas ipse signatas excipies signo Amazoniae.* G.

XVII *Maximum*) de quo etiam ep. 28, 5 it. 36 et 37. G. XVIII, 1 *Gabium Bassum*) Laudat etiam ep. 32. G.

lustratio prosequor, ea fide, quam tibi debeo: quem abunde conspexi instructum commilitio tuo, cuius disciplinae debet, quod indulgentia tua dignus est. Apud me et milites et pagani, a quibus iustitia eius et humanitas penitus inspecta est, certatim ei, qua privatim, qua publice, testimonium retribuerunt. Quod ipse notitiam tuam perfere ea fide, quam tibi debeo.

XIX. (LXXXVIII)

Filium commilitonis sui, et ipsum acrem militem, commendat.

C. PLINIUS TRAIANO.

Nymphidium Lupum, Domine, primipilarem, commilitonem habui, quum ipse tribunus essem, ille praefectus: inde familiariter diligere coepi. Crevit postea caritas ipsa mutuae vetustate amicitiae. Itaque et quieti eius inieci manum, et exegi, ut me in Bithynia consilio instrueret. Quod ille amicissime, et otii et senectutis ratione postposita, et iam fecit, et facturus est. Quibus ex causis necessitudines eius inter meas numero, et filium in primis, Nymphidium Lupum, iuvenem probum, industrium, et egregio patre dignissimum, suffecturum indulgentiae tuae: sicut primis

ea fide, quam tibi debeo) Referendum hic ad ipsius Plinii suffragium. Repetitur in fine epistolae eadem formula, sed ibi spectat ea, quae Plinius de testimonio aliorum perscribit. Utrouque loco apte posita est. S. a retribuerunt) Cort. pertribuerunt. cf. Arnz. ad Paneg. 95. l. G.

Vid. Geeneri ad I. A. Ernesti. epistola, coll. ipsius Ernestii ad h. l. nota. S.

XIX. i primipilarem) I. A. Ernestii dubitationi occurras, si

post habet colon ponas, et ad praefectus subaudias fuit. S.

S et filium in primis) Malitiam cum Cortio, deleta copula, filium in primis. S.

suffecturum indulgentiae) Dignum illa, qui capere eam, agnoscere, aestimare, tuari, possit. Laudarunt iam viri docti Stat. Silv. 2, 175. Vade puer, tantisque enixus suffice dontis. G.

Ipse Plinius ep. 6, 23, 4. Spondeo, sollicitudini tuae, spes meae, magnitudini causae suffecturum. S.

eius experimentis cognoscere potes, quum praefectus cohortis plenissimum testimonium meruerit Iulij Ferocis et Fulci Salinatoris, clarissimorum virorum. Meum gaudium, Domine, meam gratulationem filii honores continent.

PLINII ET TRAIANI EPISTOLAE M V T V A E.

XX. (III)

Excusat se, quod praefectus aerario patrocinium Afris negaverit, et rursus iubente senatu praefuerit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Ut primum me, Domine, indulgentia vestra pro-

continent) Haec est petitio ipsa, et argumentum adeo epistolae. Nempe sic legendum puto levissime immutata lectione Boxhornii, ut superiores taceam, et Cellarii, qui illam debent, puto, Aldo, in cuius editione 1518 ut et in Grut. 1620 legitur, *filii honore continent*, unde ipsi fecerunt, *honores continerent*. Gruterianae 1611 lectio *mea gratulatio filii honore continetur* (*continetur* reposuit, servatis ceteris. Longolius) mutat nimis multa ab antiqua scriptura. Quae vicina sint *continent* et *continerent*, facile intelligunt, qui tractarunt libros. Sententia aperta, Plinio digna, et prope necessaria, nisi velimus, nihil illum hac epistola petiisse. G.

XX, 1 *indulgentia vestra*) Cuius? Traiani et Nerae tum adhuc viventis? Ita fecutus Lipsium et Ritershoffium Cellarius. Contra dicit subductis temporum rationibus doctissimus Massonus ad annum Chr. xcviii §. 7. sed ita, ut, licet recte posuerit

calculos, tamen hoc non effecerit, fieri non potuisse, ut Nerva adhuc vivente praefectura haec demandata Plinio fuerit. Provercat ad 10, 24, 3 ubi *primum valetudine Nervae* (demus ei, hanc fuisse ultimam, et statim ita gravem, ut per eam non potuerit praefecturam decernere Secundo) *postea curis delegavit officium* (demus de hac praefectura sermonem esse) *se retentum*. Sed nonne potuit ante delegatum esse, aditum post aliquod unius alteriusve mensis intervallum? Hoc si penas, calculi Massoniani stabunt, et tamen Praefecturam ab utroque Imperatore acceperit Plinius, qui hic pariter et 10, 24, 3 non videtur contra morem suum et seculi plurium numero de uno Traiano usus fuisse; praefertim posteriore loco, ubi et patris Nerae et Traiani filii dilecta mentio proxime praecessit. Igitur hoc quidem in loco praesidium non invenit illa sequioris aevi ratio, quam *vassitationem*, digno hac re vocaba-

movit ad praefecturam aerarii Saturni, omnibus advocacionibus, quibus alioqui nunquam eram promiscue functus, renuntiavi, ut toto animo, delegato mihi officio vacarem. Qua ex causa, quum patronum me provinciales optassent contra Marium Priscum, et petii veniam huius muneris, et impetravi: sed cum postea consul designatus censuisset, agendum nobiscum, quorum erat, excusatio recepta, ut essemus in senatus potestate, pateremurque nomina nostra in urbem conijci, convenientissimum esse tranquillitati seculi putavi, praesertim tam moderatae voluntati amplissimi ordinis non repugnare. Cui obsequio meo, opto, ut existimes constare rationem, quum omnia facta dictaque mea probare sanctissimis moribus tuis cupiam.

lo, appellant. Agit de origine huius rei Baelius in epist. p. 279. sq. ubi semina quasi ab hoc aevo et ipse repetit; sed idem observat, in Symmachi adeo epistolis videri respici ad collegas imperii, cum, *vestrae maiestatis, vestri numinis* etc. sit mentio. Quid autem dicemus de epistola Tiberiani ad Traianum ap. Io. Malalam p. 356. ubi *ὑπερὰ θεῶν ἐμαρὰ — καταξίωσας*. An hoc ipsum *υπερας* lignum, vel certe interpolatae a Malala epistolae? G.

aerarii Saturni) Videntur antiquissimis Diis et aetatis ratione avaris aerarium credidisse Romani, ut Opi h. e. Telluri Deorum Matri, de quo Cic. Phil. 1, 7. et 2, 14. it. 37, et Saturno, de quo etiam Sueton. Claud. c. 24. Quin unum idemque templum Saturni et Opis, nunc a marito, nunc ab uxore denominatum videtur fuisse. Habuisse enim communem sedem hos coniuges, adparet non ex P. Victore modo, qui Regione octava s. foro Ro-

mano *aedem Opis et Saturni* junctim memorat, quum apud Sextum Rufum eadem Regione solius *Saturni templum* nominetur: sed etiam ex inscriptione apud Gruterum p. 26, 3. ubi *locus adsignatus aedi Opis et Saturni* dicitur etc. Non omisit hosce Deos paredros vir doctus Georgius d'Arnaud c. 23. G.

2 *contra Marium Priscum*) Vid. supra 2, 11. G.

consul designatus) *Quidni *consules designati*? Fuit forte in libro antiquo *COSS. DESS.* ultima litera facile perit. Sed potuit tamen fieri, ut alter consulum designatorum primo ita *censuerit*, (quod senatorium verbum est) eique alii postea adiensis sint. Quare nihil contra libros hic mutandum. G.

in urnam conijci) ut sorte definiretur, quis inter plures a senatu nominatos acculari; Marius Priscum. G.

XXI. (IV)

TRAIANVS PLINIO S.

Et civis et senatoris boni partibus functus es, obsequium amplissimi ordinis, quod iustissime exigebat, praestando. Quas partes impleturum te secundum susceptam fidem confido.

XXII. (VII)

Gratias agit pro impetratis, quas rogaverat, et Alexandrinam quoque civitatem iatraliptae suo petit.

(Conf. ep. 4. et 5.)

C. PLINIVS TRAIANO.

Ago gratias, Domine, quod et ius Quiritium libertis necessariae mihi seminae, et civitatem Romanam Harpocrati, iatraliptae meo, sine mora indulxisti. Sed quum annos eius et censum, sicut praeceperas, ederem, admonitus sum a peritioribus, debuisse me ante ei Alexandrinam civitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam esset Aegyptius. Ego autem, quia inter Aegyptios ceterosque peregrinos nihil interesse credebam, contentus fueram hoc solum scribere tibi, eum scilicet a peregrina manumissum, patronamque eius iam pridem decellisse. De qua ignorantia mea non queror, per quam stetit, ut

XXII. 1. annos — et censum) Haec enim professio necessaria, ut scribatur aliquis in tabulis censualibus. Notum ex oratione pro Archia Poeta. G.

2 per quam stetit, ut) Elegans erroris sui excusatio. Non queror de errore meo, quum non uno libello petii, quod petendum erat; non excuso tibi duplicem obiectam pro una respondendi molestiam: nam eadem etiam tibi nata est bis mihi gratificandi,

mibi nata bis tibi gratias agendi occasio. Sed illud nove dictum, per quam stetit, ut obligaret. Cum enim in hac formula, stetit alias vim suam retineat, ut sit substitit, non progressum est, impeditum est: non sequuntur apud antiquos, quantum observaverim, nili verba negativa. Habuit tamen Secundus praeceptoris sui auctoritatem. Sic enim Fabius decl. 250. p. 451. Burm. Fortasse per te stetit, ut iniuriam hic quoque faceret. G.

tibi pro eodem homine saepius obligarer. Rôgo itaque, ut beneficio tuo legitime frui possim, tribuas ei et Alexandrinam civitatem, et Romanam. Annos eius et censum (ne quid rursus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus iusseras, misi.

XXIII. (VIII)

TRAIANVS. PLINIO S.

Civitatem Alexandrinam secundum institutionem principum non temere dare proposui: sed cum Harpocrati, iatraliptae tuo, iam civitatem Romanam impetraveris, huic quoque petitioni tuae negare non sustineo. Tu ex quo homo sit, notum mihi facere debebis, ut epistolam tibi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum meum, mittam.

XXIV. (IX)

Commenatum in agros excurrendi petite, tum rerum suarum causa, tum ut templum exstruat.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Quum divus pater tuus, Domine, et oratione pulcherrima, et honestissimo exemplo, omnes cives ad magnificentiam esset cohortatus; petii ab eo, ut statuas principum, quas in longinquis agris per plures successiones traditas mihi, quales acceperam, custodiebam, permitteret in municipium transferre, adiecta sua statua. Quodque ille mihi cum plenissimo testimonio indulserat, ego statim decurionibus scripseram, ut adsignarent

XXIII ex quo homo sit) Res. XXIV, 1 in municipium) Tispondet Plinius supra ep. 6, ubi forum Tiberinum. Videtur enim aliquid de homo. G. idem templum; de quo 4, 1, 5. G.

solum, in quo templum pecunia mea exstruerem: illi in honorem operis ipsius electionem loci mihi obtulerunt. Sed prima mea, deinde patris tui valetudine, postea curis delegati a vobis officii retentus, nunc videor commodissime posse in rem praesentem excurrere. Nam et menstruum meum Calend. Septembris finitur, et sequens 4 mensis complures dies feriatos habet. Rogo ergo, ante omnia permittas mihi, opus quod inchoaturus sum, exornare et tua statua: deinde, ut hoc facere quam maturissime possim, indulgeas comœntum. Non est autem simplicitatis meae disimulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum collaturum utilitatibus rei familiaris meae. Agrorum enim, quos in eadem regione possideo, locatio quum alioqui CCCC excedat, adeo non potest differri, ut proximam putationem novus colonus facere debeat. Praeterea continua sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare: quarum rationem, nisi praesens, inire non 6 possum. Debebo ergo, Domine, indulgentiae tuae et pietatis meae celeritatem, et status ordina-

2 in honorem) Cortiana in honore, sed, ut videtur, invito Cortio. S.

3 delegati a vobis officii) Loquitur de praefectura aerarii Saturni. Vid. ad 10, 20, 1. G.

menstruum meum) Pulchre hic ostendit Buchnerus, per menstruas vices administrari solita Romae collegarum munera. De fascibus Coniulium res apparet etiam ex Susron. Caes. 20. et Gell. 2, 15. G.

Septembris) Immo Septembribus. S.

dies feriatos) Vendemiales praesertim, item ludos, quod adparet ex Kalendariis. G.

5 CCCC) Supple HS. S. putationem) Vinearum, quas fit mox a vindemia. Vid. Colum. 4, 9, 1. et 4, 10, 3. G.

de remissionibus) Vid. 9, 37,

2. Sed de hac ipsa re videtur agere 8, 2. init. G.

6 pietatis — celeritatem) Ut templo aedificando, ponendisque in eo statuis, mox satisfaciam meae in Nervam atque te pietati. G.

status ordinationem) Ut mox constituere possim, quid meum sit, quid alienum, quod scire ante non possum, quam remissiones illae ordinatae fuerint. Status hanc significationem esse, ut certam et securam patrimonii etiam rationem possessionemque notare possit, nullum dubium est: licet exempla, quae hic dedit Gronovius, ad rem familiarem, certe solam, pertinere non putem. Vid. Vell. 2, 2, 3. 2, 72, 5. Tac. 3, 28, 5. G.

tionem, si mihi ob utraque hæc dederis com-
meatum XXX dierum. Neque enim angustius
tempus præfinire possum, quum et municipium
et agri, de quibus loquor, sint ultra centesimum
et quinquagesimum lapidem.

XXV.

T R A I A N V S P L I N I O S.

*Et privatas multas et omnes publicas causas
petendi commeatus reddidisti: mihi autem vel sola
voluntas tua suffecisset. Neque enim dubito te, ut
primum potueris, ad tam districtum officium re-
versurum. Statuam poni mihi a te eo, quo desi-
deras loco, quamquam eiusmodi honorum par-
cissimus, tamen patior, ne impedisse cursum erga
me pietatis tue videar.*

XXVI. (XVI)

Suum ad Bithyniam accessum nuntiat.

C. P L I N I V S T R A I A N O I M P. S.

Quia confido, Domine, ad curam tuam pertine-
re, nuntio tibi, me Ephesum cum omnibus meis
ἑπιτῆ Μαλέαν navigasse. Quamvis contrariis ven-

*Statum Gesnerus sensu nimis
angusto intelligit. Complectitur
enim non solum illas remissiones,
sed etiam agrorum locationem,
omninoque rationem rei familia-
ris Secundi. S.*

*XXVI me Ephesum — navi-
gasse) Cur huc appulerit, do-
cet I. A. Ernestius ad h. l. S.*

*ἑπιτῆ Μαλέαν) Mentionem hu-
ius insulæ ad austrum promontio-
rii Laconiae facit quasi prover-
bio, quod infame naufragiis et*

latronibus esset. Vid. Berkel. ad
Steph. Byzant. h. v. G.

Sulpicius epist. ad Ciceronem
(4, 12.) *illo, ut aiebat, ἑπιτῆ
Μαλέας in Italiam versus na-
vigaturus erat.* ad q. l. vid. Vi-
ctorius pag. 201. ed. Graev. S.

*Quamvis — retentus) Aut sic
interpungendum, aut, si cum
aliis editoribus quamvis — re-
tentus antecedentibus continues;
legendum, quod iam Stephanus
suavit, retentum. Prius cum Ge-
nero præferes, si contuleris ep.
28, 2. S.*

tis retentus, nunc destino partim orariis navibus, partim vehiculis, provinciam petere. Nam sicut itineri graves aestus, ita continuæ navigationi etelsiæ reluctantur.

XXVII. (XVII)

TRAIANVS PLINIO S.

*Recte renuntiasti mihi, Secunde carissime. Per-
tinet enim ad animum meum, quali itinere in
provinciam pervenias. Prudenter autem consti-
tuis interim navibus, interim vehiculis uti, prout
loca suaserint.*

XXVIII. (XVIII)

*Nuntiat se tandem in provinciam venisse, et rationes
excutere, propter quas mensorem ex urbe petit.*

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Sicut saluberrimam navigationem, Domine, usque Ephesum expertus, ita inde, postquam vehiculis iter facere coepi, gravissimis aestibus, atque etiam febriculis vexatus, Pergami substiti. Rursus, quum transissem in orarias naviculas, contrariis ventis retentus, aliquanto tardius, quam speraveram, id est XV. Calend. Octobres, Bithyniam intravi,

*orariis navibus) parvis, qui-
bus aras leguntur, an quas oris
i. e. funibus e litore trahuntur?
Recte hic advocavit vir doctus
illud Rutilii 1, 219. Progredi-
mur parvis per litora proxima
cymbis, Quarum perfugia cre-
bra pateret humus. G.*

*etelsæ reluctantur) Tendenti
nempe in Bithyniam, versus Se-
ptentrionem, resant etelsæ, bo-
reales venti, etiam Nilum reti-
nere quibusdam crediti etc. G.
XXVII mihi, S. c.) Al. mi*

*Secunde carissime. Frequens hoc
in Traiani ad Plinium epistolis:
malimque et hic, ut amantius. S.
ad animum meum) Maius
hoc quiddam, quam quod Plin-
ius scripserat, ad curam tuam.
Curamus multa, quae tamen ad
animum nostrum non pertinent.
S;*

*XXVIII, i expertus) Deside-
res hic sum expertus. S.
i id est XV. Calend. Octo-
bres) E glossa nata videntur L.
A. Ernestio. Non assentior. Cons*

Non possum tamen de mora queri, quum mihi contigerit, quod erat auspiciatissimum, natalem tuum in provincia celebrare. Nunc rei publicae Prusensium impendia, redditus, debitores excutio: quod ex ipso tractu magis ac magis necessarium intelligo. Multae enim pecuniae variis ex causis a privatis detinentur: praeterea quaedam minime legitimis sumtibus erogantur. Haec tibi, Domine, 4 in ipso ingressu meo scripti. Quinto decimo Calend. Octobres, Domine, provinciam intravi, quam in eo obsequio, in ea erga te fide, quam de genere humano mereris, inveni. Dispice, Domine, an 5 necessarium putes, mittere huc mensorem. Videntur enim non mediocres pecuniae posse revocari a curatoribus operum, si mensurae fideliter aguntur. Ita certe prospicio ex ratione Prusensium, quam cum Maximo tracto.

XXIX.

T R A I A N V S , P L I N I O S .

Cuperem sine querela corpisculi tui, et tuorum;

ferenti enim seriem eorum, quae Traianus his Plinii literis recripsit, apparet, hoc loco diem ingressus in provinciam indicatum fuisse. S.

3 *tractu*) Forte *tractatu*, quod ex coniectura Rittershuliana assumpsit Cortijus. G.

Assumit item Giergius. Vid. I. A. Ernestium ad h. l. S.

4 *Haec tibi* — *inveni*) Uncis haec, ut spuria, Giergius inclusit. Laudo factum. S.

5 *mensorem*) *aedificiorum* intellige, quod nomen etiam adicitur in vetustis aliquot inscriptionibus apud Grut. p. 623. f. Sunt nempe hi *mensores* architecti, qui dimensio omnibus aestimant materiam pariter atque operam aedificiorum. Videtur autem Plinius Romam petisse mensorem, non tam, quod peritus nemo esset in provincia; quam

quod fidam non haberet Graeculis, metuereque, ne illi odio aut amori, vel lucro adeo, plus darent, quam fidei et religioni. Quam frequens hic fraus fuerit, docet titulus Digestorum 11, 6. si mensor falsum modum dixerit. Ad similem quaestionem simile responsum accipit Secundus 48, 6. 49, 3. G.

si — *aguntur*) Vix ferri hic potest indicativus modus, non propter conditionalem *si*, quae sine dubio indicativo saepe iungitur; sed quod ipsa sententia omnino suspensa, et cum modesta dubitatione coniuncta, videtur. Nolui tamen contra libros, quod sciam, omnes aliquid mutare. Sic mox 40, 4. G.

Adiecit Giergius *aguntur*. Cf. I. A. Ernestius ad h. l. S.

XXIX, 1 *tuorum*) Nolim tentare: per se enim intelligitur,

pervenire in Bithyniam potuisses, ac simile tibi iter ab Epheso ei navigationi fuisset, quam expertus usque illo eras. Quo autem die pervenisses in Bithyniam, cognovi, Secunde carissime, literis tuis. Provinciales, credo, prospectum sibi a me, intelligent. Nam et tu dabis operam, ut manifestum sit illis, electum te esse, qui ad eosdem mei loco mittereris. Rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendae sunt. Nam et esse eas vexatas satis constat. Meniores vix etiam iis operibus, quae aut Romae, aut in proximo, sunt, sufficientes habeo: sed in omni provincia inveniuntur, quibus credi possit, et ideo non deerunt tibi, modo velis diligenter excutere.

XXX.

Consultit, custodias per publicos servos adservandas sint, an per milites.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Rogo, Domine, consilio me regas haesitantem, utrum per publicos civitatum servos (quod usque adhuc factum) an per milites, adservare custodias debeam. Vereor enim, ne et per servos publicos parum fideliter custodiantur, et non exiguum militum numerum haec cura distringat. Interim publicis servis paucos milites addidi. Video tamen periculum esse, ne id ipsum utrisque negligentiae causa sit; dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere posse confidunt.

XXXI. (XXI)

TRAIANVS PLINIO S.

Nihil opus est, mi Secunde carissime, ad conti-

gravissimos illos aestus etiam comulcare inquit, non video: immo mitibus Plinii molestos fuisse. omnia, ut peramanter, ita graviter scripta sunt. S.

nendas custodias, plures commilitones converti. Perseveremus in ea consuetudine, quae isti provinciae est, ut per publicos servos custodiantur. Etenim, ut fideliter hoc faciant, in tua severitate ac diligentia positum est. In primis enim, sicut scribis, verendum est, ne, si permisceantur servis publicis milites, mutua inter se fiducia negligentiores sint: sed et illud haereat nobis, quam paucissimos milites a signis avocandos esse.

XXXII. (XXII)

Cur nondum a Basso supernumerarios milites revocaverit, significat.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Gabius Bassus, praefectus orae Ponticae, et reverentissime et officiosissime, Domine, venit ad me, et compluribus diebus fuit mecum. Quantum perspicere potui, vir egregius, et indulgentia tua dignus: cui ego notum feci, praecepisse te, ut ex cohortibus, quibus me praesse voluisti, contentus esset beneficiarius decem, equitibus duobus, centurione uno. Respondit, non sufficere sibi hunc numerum, idque se scripturum tibi. Hoc in causa fuit, quo minus statim revocandos putarem, quos habet supra numerum.

XXXII *beneficariis*) Dubias admodum conditionis homines in locum suum vindicasse videtur vir illustris Ge. Christian. Gebaerus in originibus Feodi p. 6. sqq. Breviter, sunt milites beneficio Ducis sui s. Tribuni a durioribus militiae muneribus, portandi, fodiendi, liberi, ut propriam belli operam tanto exitus navarent, quos proinde Duces custodiae et ministeriorum quorundam causa

circa se habebant, ἐν ἑσπέρῃ τῶν Μακεδόνων στρατεύοι, ut optime in glossis verborum iuris Car. Labbaei ex ipsius emendatione definiuntur. Haec descriptio ad loca veterum omnia convenit, et ad conciliandum cum Festo, i. e. Verrio Flacco, Vegetium etiam valet: quod ex Gebaeri observatis in thesauro Linguae Latinae ostendere non omittemus. G.

XXXIII. (XXIII)

TRAIANVS PLINIO S.

Et mihi scribit Gabius Bassus, non sufficere sibi eum militum numerum, qui ut daretur illi, mandatis meis complexus sum. Quod quaeris, scripsisse me, ut notum haberēs, his literis subiici tussi. Multum interest, res poscat, an homines imperare latius velint. Nobis autem utilitas demum spectanda est: et quantum fieri potest, curandum, ne milites a signis absint.

XXXIV. (XXIV)

Prusensium nomine balineum rogat extrahi.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Prusenses, Domine, balineum habent et sordidum et vetus. Id itaque, indulgentia tua, restituere desiderant: ego tamen aestimans novum fieri debere, videris mihi desiderio eorum indulgere posse. Erit enim pecunia, ex qua fiat: primum ea, quam revocare a privatis et exigere iam coepi: deinde, quam ipsi erogare in oleum soliti,

XXXIII *Quod quaeris, scripsisse)* *Locus depositus, cui tamen sensum mentemque reddidit illustris Gebauerus laudatis modo origg. Feodi 1, A. p. 8. not. z. *Quot quae rescripserim, ut notum haberes.* Mirifice favet huic coniecturae antiqui Codicis lectio a Catanæo prolata, *Quot quaeris scripsisse me:* quam si recipimus, ipsum tamen *Quot* non tam a Plinio, quam a librario antiquario, qui pro *Cut* ita dederit, acceptum referendam videtur. G.

XXXIV, 1 *ego tamen — videris)* Manifestum anacoluthon, sive Plinii solum incuria, sive descriptio impuandum sit, Quam

non infrequentia sint talia apud optimos quosque scriptores, de cent quos laudat Cort. ad Sallust. lug. 50, 1. add. Davil. ad Cic. Tusc. 2, 1. Simillimum est Hirtii de B. Afr. c. 25. pr. *Rex Inba cognitis Caesaris difficultatibus, et copiarum paucitate, visum est etc.* Etiam hic plura dedit Davilius. G.

2 *revocare a privatis)* Vid. Ep. 28, 3. G.

in oleum) Quod publice praebetur in balneis: unde publicum munus ut *fontas*, sic *eleonias, eronias, elaiolas, emendi olei*, de quo l. 18. §. 5. n. de vacat. et excusat. muner. add. Cuiac. ad l. 6. n. de excusatio-

parati sunt in opus balinei conferre. Quod alioqui et dignitas civitatis, et seculi tui iure postulat.

XXXV. (XXV)

TRAIANVS PLINIO S.

Si instructio novi balinei oneratura vires Prusensium non est, possumus desiderio eorum indulgere modo ne quid ideo aut intribuant, aut minus illi in posterum fiat ad necessarias erogationes.

XXXVI. (XXVI)

De militibus, liberto Caesuris relinquendis, consultis

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Maximus, libertus et procurator tuus, Domine praeter decem beneficiarios, quos assignari a me Gemellino, optimo viro, iussisti, sibi quoque confirmat necessarios esse milites. Ex his interim, sicut inveneram, in ministerio eius relinquendos existimavi: praesertim quum ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quia etiam tutelae causa, quia desiderabat, addidit duos equites. In futurum quid servari velis, rogo rescribas.

XXXVII. (XXIX)

TRAIANVS PLINIO S.

Nunc quidem proficiscentem, ad comparationem

nibus. Vetus lapis ap. Grut. p. 576, 5. L. Caecilius — HS. N. XXX. Municipibus Comensibus legavit, quorum redditu quotannis per Neptunalia oleum in campo, et in thermis, et balneis omnibus, quae sunt Comi, populo praeteretur. G.

XXXVI Maximus) De quo etiam ep. 17. G.

beneficiarios) Vid. ad ep. 32 G.

Interim, sicut inveneram *Viderur numerus militum de esse. G.

frumentorum, Maximum, libertum meum, recte militibus instruxisti. Fungebatur enim et ipse extraordinario munere. Quum ad pristinum actum reversus fuerit, sufficient illi duo a te dati milites, et totidem a Virbio Gemellino, procuratore meo, quem adiuvat.

XXXVIII. (XXX)

Consulit de poena servorum inter tirones repperorum.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Sempronius Caelianus, egregius iuvenis, repperos inter tirones, duos servos misit ad me: quorum ego supplicium distuli, ut te, conditorem disciplinae militaris firmatoremque, confulerem de modo poenae. Ipse enim dubito ob haec maxime, quod, ut iam dixerant, sacramento militari nondum distributi in numeros erant. Quid ergo debeam sequi, rogo, Domine, scribas, praesertim quum pertineat ad exemplum.

XXXIX. (XXXI)

TRAIANVS PLINIO S.

Secundum mandata mea fecit Sempronius Caelianus, mittendo ad te eos, de quibus cognosci oportebat, an capitale supplicium meruisse videantur. Refert autem, voluntarii se obtulerint, an lecti sint, vel etiam vicarii dati. Lecti si sunt, inquisitor peccavit: si vicarii dati, penes eos cul-

XXXVIII, 1 duos servos) Laudavit opportune Buchnerus l. 11. π. de re milit. ubi Marcianus, Ab omni, inquit, militia servi prohibentur, alioquin capite puniuntur. G.

2 quod, ut iam etc.) Inter-

pungendum: quod, ut iam dixerant sacramento militari, nondum etc. Sacramento dicere solennis locutio. S.

XXXIX, 2 inquisitor) Libri veteres inquisito; quod praefereendum videtur, tanquam paullo

pa est, qui dederunt: si ipsi, quum haberent conditionis suae conscientiam, venerunt, animadvertendum in illos erit. Neque enim multum interest, quod nondum per numeros distributi sunt. Ille enim dies, quo primum probati sunt, veritatem ab his originis suae exigit.

XL. (XXXII)

Quaerit, quid faciendum de damnatis sit, qui ministeriis publicis se immiscuerunt.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Salva magnitudine tua, Domine, descendas oportet ad meas curas, quum ius mihi dederis referendi ad te, de quibus dubito. In plerisque civitatibus, maxime Nicomediae et Niceae, quidam vel in opus damnati, vel in ludum, familiaeque his genera poenarum, publicorum servorum officio ministerioque funguntur, atque etiam, ut publici servi, annua accipiunt. Quod ego quum audissem, diu multumque haesitavi, quid facere deberem. Nam et reddere poenae post longum tempus plerosque iam senes, et, quantum adfirmatur, frugaliter modesteque viventes, nimis severum

abstrusus, neque tamen non verum, ut ministerium pro ministris et i. g. a. G.

Praetulit cum Longolio Giergius. S.

quo primum probati sunt) Quo tribunus vel ipse dux exploratione facta illos idoneos et recipiendos iudicavit, licet non statim sacramento dixerint. Explicat Vegetius 1, 4. *cutus aetatit throne* probandi, et c. 5. *qua statura sint* probandi etc. Probatur autem, ut obiter adiiciamus locum, qui nos detinuit, *adolescens vigilantibus oculis, erecta cervice, lato pectore,*

humertis musculosis, valentibus digitis, longioribus brachiis, ventre modico, exilior cruribus, suris, et pedibus non superflua carne distentis, sed nervorum duritia collectis. Quo igitur die probati sunt, significante eo, qui delectum agit, eos sibi probari, se velle illos recipere, indicare debent originem suam etc. G.

XL, 2 *in opus, in ludum*) *In opus, quale est metalli; in ludum gladiatorium, vel venatorium, ubi depugnandum cum bestiis.* Laudatus iam hic est Paullus rec. sent. 5, 17. it. Ulpian. l. 8. n. de poenis §. 5. sq. O.

arbitrabar; et in publicis officiis retinere damnatos, non satis honestum putabam; eosdem rursus a republica pasci otiosos, inutile; non pasci, etiam periculosum existimabam. Necessario ergo rem totam, dum te confulerem, in suspenso reliqui. Quæres fortasse, quemadmodum evenerit, ut poenis, in quas damnati erant, exsolventur; et ego quæselivi, sed nihil comperi, quod adfirmare tibi possum. Ut decreta, quibus damnati erant, proferebantur; ita nulla monumenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen, qui dicerent deprecantes, iussu proconsulum legatorumve dimissos. Addebatur fidem, quod credibile erat, neminem hoc ausum sine auctore.

XLII. (XXXIII)

TRAIANVS PLINIO S.

Memineris, idcirco te in istam provinciam missum, quoniam multa in ea emendanda apparuerint. Erit autem vel hoc maxime corrigendum, quod qui damnati ad poenam erant, non modo ea sine auctore, ut scribis, liberati sunt, sed etiam in conditionem proborum ministrorum retrahuntur. Qui igitur intra hos proximos decem annos damnati, nec ullo idoneo auctore liberati sunt, hos oportebit poenæ suæ reddi: si qui vetustiores invenientur, et senes, ante annos decem damna-

3 *periculosam*) Ne victum peterent, unde non oportet, cum damno privatorum et rei publicæ. G.

4 *in quas damnati*) *Libri quidam *dati*, eleganter et bonis auctoribus, ipsoque mox Traiano, ultimis proximæ epistolæ verbis. G.

quod — possim) Verius videtur *possim*, ut infinita magis

et incerta reddatur oratio. Sed ætati suæ hic forte indulget Plinius, ut in illo *si aguntur* 10, 28, 5. G.

Vid. I. A. Ernestium ad h. l., qui *possim* non sprevisset, si reputasset, *comperit* hic non dici *αοφίτως*, sed habere vim *αὐτὸν ἀγαγεῖν*. S.

XLII; 1 *vel hoc maxime*) Accedo Rittersbusio *hoc vel maxime* corrigenti. S.

vi, distribuamus illos in ea ministeria; quae longe a poena sint. Solent enim eiusmodi, balineum, ad purgationes cloacarum, item mutationes viarum et vicorum, dari.

XLII. (XXXIV)

Nicomedense incendium narrat, et institutionem legis fabricam commendat.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quum diversam partem provinciae circumire Nicomediae vastissimum incendium multas privatorum domos, et duo publica opera, quamquam via interiacente, Gerusian et Iffon, absumsit. Id autem latius sparsum: primum violentia ventorum, deinde inertia hominum, quod satis constat otiosos et immobiles tanti mali spectatores perstitisse, et alioqui nullus usquam in publico siphone, nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendium

XLII, 1 Quum diversam partem) Videtur hoc indicare, per absentiam suam in diversa ac remotiore parte provinciae rem locius administratam Nicomediae. G.

Gerusian) Gerusia, γερούσια, ad verbum senatum notat: unde etiam Plutarchus lib. An seni resp. p. 1413. extr. τὴν ἐν Λακεδαιμόνι παραστρόχθεσαν ἀριστοκρατίαν τοῖς βασιλεύσειν - ὁ Δυσιόργος ἀντίκρου γερούσιαν ἀνόμασεν ἢ δὲ Ῥωμαίων εὐγαλῆτος ἀχρι τῶν γερούσια καλεῖται. De Lacedaemoniis etiam Paulan. Lacon. p. 92, 16. Ἡ μὲν δὲ γερούσια συνίδριον Λακεδαιμονίοις κυριώτατον τῆς πολιτείας. Pronum igitur erat Gerusian interpretari curiam, senatus habendi templum. Sed est etiam locus notabilis Vitruvii 2, 8. Croesi domus, quam Sardiiani civibus ad requiescendum aetatis otio, senatorum collegio Gerusian de-

discaverunt. Eadem repetit aviculus Plinii nostri 35, 14. f. Fuerit itaque quasi Prytaneum Atheniensium, ubi honoris causa aluntur senes de republica sine meriti. Sed Gerontocomelia egestati senum levandae dictum etc. G.

et Iffon) Non habeo melius quidquam coniectura Ritterstiana, [immo Catanæi. S.] Iffon Iseion, templum Ifidiae: cuius nomenetae nominum magnam vim, et hoc omisso, receperet Fabricius. B. G. 2, 1, 7. Vol. 1, p. 257. Quin ab Eutropio 7, extr. in opera, quae Romae fecit Dorianus, etiam est Iffon, ubi nomen in paraphrasi edit. noviss. legitur τὸ Ἰσιὼν pro Ἰσιῶν: melius Cellar. Ἰσιῶν. G.

2 nulla hama) Ad adferendam aquam. Romae illud nomen negligebatur. Paullus 1. 3. p.

compescenda. Et haec quidem, ut iam praecepi, 3 parabuntur. Tu, Domine, dispice, an instituentium putes collegium fabrorum, dumtaxat hominum CL; ego attendam, ne quis, nisi faber, recipiatur, neve iure concesso in aliud utatur. Nec erit difficile custodire tam paucos.

XLIII. (XXXV)

TRAIANVS PLINIO S.

Tibi quidem secundum exempla complurium in mentem venit, posse collegium fabrorum apud Nicomedem esse constitui. Sed meminerimus, provinciam istam, et praecipue eas civitates, ab eiusmodi factionibus esse vexatas. Quodcunque nomen ex quacunque causa dederimus iis, qui in idem contracti fuerint, hetaeriae, quamvis 2 breves, fient. Satius itaque est comparari ea, quae ad coercendos ignes auxilio esse possint, admonerique dominos praediorum, ut et ipsi intibeant; ac, si res poposcerit, accursu populi ad hoc uti.

off. Praef. Vigil. §. 3. *Sciendum est praefectum vigillum per totam noctem vigilare debere, et coerrare (quid si coerare h. e. curare?) cum hamis et dolabris.* De hamis etiam Cato R. R. 135. G.

3 *ego attendam*) Suspecta Imperatori collegia omnia: itaque cautionem promittit Secundus et tamen, ut statim videbimus, non persuadet. G.

.XLIII, 1 *factionibus*) Quibus occasionem dederant collegia eiusmodi: nempe homines honestissima etiam de causa collecti, interdum, ubi vires suas sentiunt, contra rem publicam coitionem faciunt. Quid collegia opificum, quas *Gildas* vocant, saepe tur-

baverint, notum est. Haec causa, obtentus certe, in Christianos laevendi fuit. Vid. inf. ep. 97, 7. *Hetaeria*, ab *hetairos sodalis*, ad congressum proprie pertinet, cui oblectatio sola proposita est, *sodalitium*. Sed multo facilius haec in suspicionem adducitur. Novimus, quid nuper de *Collegii Fabrum Liberalium* Britannici colonis per Franciam et Italiam metuerint quidam principes. Add. infra ep. 93. et 97, 7. Similis ex aliqua parte species tractatur ep. 117. G.

2 *dominos praediorum*) Urbanorum nempe: quae apud Icos praesertim frequens appellatio est. Vid. v. g. titulus Digestorum 2, 2. de Servit. praediorum urban. G.

XLIV. (XXXVI)

Vota pro principis salute suscepta et soluta nuntiat.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Solennia vota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, et fuscipimus, Domine, pariter et solvimus, precati deos, ut velint ea semper solvi, semperque signari.

XLV. (XXXVII)

TRAIANVS PLINIO S.

Et solvisse vos cum provincialibus, diis immortalibus vota pro mea salute et incolumitate, et nuncupasse, libenter, mi Secunde carissime, cognovi ex literis tuis.

XLVI. (XXXVIII)

Aquaeductum, Nicomediae frustra inceptum, perfici posse, si ex urbe aquilex mittatur.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

In aquaeductum, Domine, Nicomedenses impenderunt HS XXX. CCC. XXVIII, qui imper-

XLIV *Solennia*) Buchnerus hic laudavit Caium l. 233. de V. S. *Post Kalendas Ianuarias die tertio pro salute principis vota fuscipiuntur.* Ipsum hunc diem *Vota* appellatum censent. Sic Principum *Natales* et *Partia*, et *Kalendae Ianuariae*, et *Vota* iunguntur apud Vopiscum Tac. 9. Vid. omnino Calaubon. ad Spartian. Adrian. c. 23. G. *signari*) Scripto comprehendit, ut exstet illorum memoria. Iam laudatus hic Rutgerf. V. L. 5, 5. G.

XLVI, 1 HS XXX) Ad pri-

mum hunc numerum, 'si sanus est, minimum intelligenda millia, ipse ordo numerorum suadet, et forte imposta fuit in libris antiquis transversa linea, a posterioribus, ut sit, omissa. Sunt enim 30329 sesterii circiter 1200 imperiales. Quae deinde sequuntur notae, CC, in iis etiam intelligo millia, qui sunt 6666 $\frac{2}{3}$ imperiales. Alioquin non fuerit, cur Imperator appellet *tantam pecuniam*. Quin suadet epistola 48, 1. de HS. *centies*, ut putem non XXXM: s. *triginta millia* hic legendum, sed *tricies*, qui sunt

fectus adhuc relictus, ac etiam destructus est: rursus in alium ductum erogata sunt CC. Hoc quoque relicto, novo impendio est opus, ut aquam habeant, qui tantam pecuniam male perdid-
 2 derunt. Ipse perveni ad fontem purissimum, ex quo videtur aqua debere perducī, sicut initio tentatum erat, arcuato opere, ne tantum ad plana civitatis et humilia perveniat. Manent adhuc paucissimi arcus: possunt et erigi quidam lapide quadrato, qui ex superiore opere detractus est: aliqua pars, ut mihi videtur, testaceo opere agen-
 3 da erit. Id enim et facilius et vilius. Et in primis necessarium est, mitti a te vel aquilegem vel architectum, ne rursus eveniat, quod accidit. Ego illud unum adfirmo, et utilitatem operis et pulchritudinem seculo tuo esse dignissimam.

XLVII. (XXXIX)

T R A I A N V S P L I N I O S.

Curandum est, ut aqua in Nicomedensem civitatem perducatur. Vere credo, te ea, qua debebis, diligentia hoc opus adgressurum. Sed, me Dius scidius, ad eandem diligentiam tuam pertinet; inquirere, quorum vitio ad hoc opus tantam pecuniam Nicomedenses perdid-erint, ne, quam

centies mille imperiales: ac deinde ducenties, h. e. 66666 2/3 imperiales. Hæc demum summae tantis ac tam magnificis operibus dignæ. Ceterum si quis lector et hanc epistolam recte intelligere, et de hac tōta ratione antiquæ magnificentiae recte edoceri cupis, legendi erunt commentarii Illustrissimi Marchionis Poleni ad Frontinum, quo opere nihil in hoc genere perfectius limatiusque vitum adhuc esse, mihi videbatur. G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S. 3 *Et in printis*) Puto scribendum: *Sed in printis*. S.

XLVII ad hoc opus) Al. ad hoc tempus. quod I. A. Ernestio haud displicet. S.

quam) Cum I. Fr. Gronovio legendum dum. Sic et I. A. Ernestius. Ceterum Gierigius errat ante et inchoaverint inferendum esse impune arbitrans. Non meminerat, ne hic nevris dictum

inter se gratificantur, et inchoaverint aquaeductus, et reliquerint. Quid itaque compereris, perfer in notitiam meam.

XLVIII.

De Nicensium et Claudiopolitanorum aedificationibus consulit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Theatrum, Domine, Niceae maxima iam parte constructum, imperfectum tamen, fessertium; ut audio, (neque enim ratio plus excussa est) amplius centies haudit: vereor ne frustra. Ingentibus enim 2 rimis descendit et hiat, sive in caussa solum humidum et molle, sive lapis ipse gracilis et putris: dignum est certe deliberatione, sitne faciendum, an sit relinquendum, an etiam destruendum. Nam futurae ac substructiones, quibus subinde suscipitur, non tam firmas mihi quam sumtuosae videntur. Huic theatro ex privatorum pollicitationibus 3 multa debentur, ut basilicae circa, ut porticus supra caveam: quae nunc omnia differuntur cessante eo, quod ante peragendum est. Iidem 4 Nicenses gymnasium, incendio amissum, ante

esse. Vid. Perizon. ad Sanct. Min. 4, 15, 30. S.

Quid) An quidquid? Nisi cum I. A. Ernestio malis quod. S.

XLVIII, 1 plus) I. A. Ernestius pro vitioso habet rescribitque dum. Legendumne pentius? Certe plus vix genuinum. S.

2 descendit) Tuetur hoc I. A. Ernestius, quem vide. S.

sine — an sit) Servavi lectionem Cellarianam, cum adhuc unum an sequatur. Quae adferuntur ex bonae aetatis scriptoribus ad tuendum usum rñs aut post urum aut ne, ea vereor,

ut vel non habeant disiunctionem veram, aut librariis semibarbaris debeantur. Ipsum illud nostri 1, 18, 5. non ita cohaeret. *Dispice, an veritas, aut rescribas: sed dispice, aut rescribe.* Vid. tamen ad Paneg. 84, 1. G.

Nec magis ita cohaeret Traiani illud epist. 39, 1. *Refert autem, voluntarii se obtulerint, an lecti sint, vel etiam vicarii dati.* Ibi enim voluntariis opponuntur, et lecti, et vicarii dati. S.

3 porticus supra caveam) Quibus ornatur et tegatur suprema illa post gradus omnes theatri praecinctio et ambulatio. G.

adventum meum restituere coeperunt longe numerosius laxiusque, quam fuerat. Etiam aliquantum erogaverunt: periculum est, ne parum utiliter. Incompositum enim et-sparsum est. Praeterea architectus, sane aemulus eius, a quo opus inchoatum est, adfirmat, parietes (quamquam viginti et duos pedes latos) imposita onera sustinere non posse, quia sine caemento medio farti, nec testaceo opere praecincti. Claudiopolitani quoque in depresso loco, imminente etiam monte, ingens balineum defodiunt magis, quam aedificant, et quidem ex ea pecunia, quam Buleutae addunt

A longe numerosius) Vel plurimum cubiculorum et membrorum, ut vult Gronovius, vel certe quod maiorem hominum numerum capiat, ut *numerosa subfellia* 2, 14, 6. G.

Non probat haec I. A. Ernestius, nihil ipse asserens, quod melius sit. S.

sine caemento) Caementa magni lapides ad angulos rectos caesi, fundamentis idonei. Hinc apud Horatium Od. 3, 1, 34. cum iaci in altum moles debent, caementa demittit redemptor, ac 3, 24, 3. Caementis occupatur mare Tyrrhenum etc. Parietes itaque qui sustinere onera debent, caementis struuntur optime. Iidem testaceo opere praecincti dicuntur, cum cortum illis, nam sic etiam loquuntur, inducitur ex testa s. siglina materia tusa, calce temperata. Hoc opere, quod *Signinum* etiam vocatur, tegi parietes, hoc piscinas, hoc pavimenta fieri iubent rustici mei. vid. Lex. Rust. et add. Polea. ad Frontin. art. 10. n. 9. et art. 125. n. 4. Hoc igitur vel Signino vel testaceo munitus et praecinctus paries ab aquis tutus, vitium eo minus potest facere; hoc continetur, si quid etiam in medio *farti* sit, h. e. rudere, lapillis, glareis, modo impleti. Si vero *sine caemento medio farti* tan-

tum sint parietes, nec certe testaceo opere praecincti, facile aqua penetrat, facile dilabitur materia. Haec ipsa interpretatio ostendit, fallam esse alteram lectionem, quia *sint caemento medio farti*. Caemento *fartum* non dicitur paries, sed materia minuta: a caementis non sit imbecillis aut vitiosus paries, sed substructionibus aptissimus. G.

Non reiciam illud *sint*. Plinius enim videtur scripsisse: *quia sint sine* etc. S.

Buleutae addunt) Quid hic sibi velit addunt; quod libros omnes obsedit, nemo docet. *Additi* coniicit Casaubonus, plaudentibus aliis. Sermo enim est de *buleutis* s. *decurionibus* (quo nomine esse in aliis urbibus, qui Romae *senatores*, translatici sunt) qui beneficio Traiani creati, et reliquis *additi*, non a suis consoribus lecti sunt. Quid si *adiuncti* legamus? Hi quidem et sono vocis, et numero apicum, propius a verbo *addunt* videntur abesse. Res ipsa satis declaratur infra ep. 113. et 114. G.

Ego tamen vix intelligo, cur hoc in loco commemoretur illud, *buleutas creatos esse beneficio Traiani*. Haec sententia plane aliena est. Mihi in voce *addunt* latere videtur vel hoc: *aut dant*, ut pecunia illa ex fisco Traiani

beneficio tuo, aut iam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigentibus conferent. Ergo quum timeam, ne illic publica pecunia, hic, quod est omni pecunia pretiosius, munus tuum male collocetur; cogor petere a te, non solum ob theatrum, verum etiam ob haec balinea, mittas architectum, dispecturum, utrum sit utilius postsumtum, qui factus est, quoquo modo consummare opera, ut inchoata sunt: an, quae videntur emendanda, corrigere; quae transferenda, transferre; ne, dum servare volumus, quod impensum est, male impendamus, quodd addendum est.

XLIX. (XLI)

T R A I A N V S P L I N I O S.

Quid oporteat fieri circa theatrum, quod inchoatum apud Nicenses est, in re praesenti optime deliberabis et constitues. Mihi sufficiet indicari, cui sententiae adcesseris. Tunc autem a privatis exigere opera tibi curae sit, quum theatrum (propter quod illa promissa sunt) factum erit. Gymnasis indulgent Graeculi: ideo forsitan Nicenses maiore animo constructionem eius adgressi sunt: sed oportet illos eo contentos esse, quod possit illis

vel saltem eo concedente ex aërio sumpta significetur: aut hoc dabunt, eodem sensu. Unde et mox munus dicitur. E.

Conf. I. A. Ernestius ad h. l. Suspicio scribendum esse addendi. Nostra lectio nasci potuit ex altera forma, invecata fortasse a librario captante archaismos, addundi: quae si cui mira videatur, sciât in Lucretio legi reddendus, 1, 54. 5, 67. S.

6 munus tuum) Quod licet praeter suas leges, aërii subplendi causa, legere supra numerum decuriones sive buletas,

qui pecuniam eo nomine publico conferant. G.

dum servare volumus) Ut, ne perdidit, non cessat perdere lusor. G.

XLIX, 1 Mihi sufficiet) Pronomen Mihi aequè ad sufficiet, quam ad indicari referri potest. Saepè talia occurrunt, ut notavimus ad 8, 6, 17. it. ad 8, 10, 12. G.

2 maiore animo) animosius, cupidius, ut proinde maiora viribus susceperint. G.

illos — illis) Alterutrum delet I. A. Ernestius. Sano abesse poterat. S.

3 *sufficere. Quod Claudiopolitanis circa balineum, quod parum (ut scribis) idoneo loco inchoaverunt, suadendum sit, tu constitues. Architecti tibi deesse non possunt. Nulla provincia est, quae non peritos et ingeniosos homines habeat: modo ne existimes, brevius esse, ab urbe mitti, quam ex Graecia etiam ad nos venire soliti sunt.*

L. (XLII)

Suadet, ut lacus Nicomedensis cum mari fossa coniungatur.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Intuenti mihi et fortunae tuae et animi magnitudinem, convenientissimum videtur, demonstrare opera non minus aeternitate tua, quam gloria digna, quantumque pulchritudinis, tantum utilitatis habitura. Est in Nicomedensium finibus amplissimus lacus: per hunc marmora, fructus, ligna, materiae, et sumtu modico et labore usque ad viam navibus, inde, magno labore, maiore impendio, vehiculis ad mare devehuntur. Sed hoc opus multas manus poscit. At haec pro re non

3 *Quod Claudiopolitanis) Al. bene: Quid Cl. S.*

modo ne existimes) Vid. ad 10, 28, 5. G.

soliti sunt) Immo soliti sint. S.

L. 1 *demonstrare opera) Subiicere tibi et ostendere opera, in quibus possis illam animi tui et fortunae magnitudinem declarare, et commendare posteritati. Alioquin possit etiam alicui, qui vim verbi Graeci ἀποδείξωσιν cogitet, in mentem venire, demonstrare hic ad ipsum Traianum referri, et idem esse quod efficere. Sed sic illud convenientissimum de*

Traiano non usurpaturus videtur politissimus scriptor et submisso admodum agere cum Imperatore solitus. G.

2 *Sed hoc opus etc.) Lacunam, quam viri docti hic reperisse sibi vident, quomodo I. A. Ernestius expleverit, vide in eius ad h. l. nota. Durior sane ellipsis, si talem Plinius sibi indulsit: quamquam Traiano non opus fuit divinatione, ut intelligeret, de quoniam ille opere loqueretur. Ceterum Sed — posita obiectio est, cui respondent sequentia, At — desunt. Moneo, ne quis cum I. A. Ernestio corrigendum putet, Et haec etc. S.*

defunt. Nam et in agris magna copia est hominum, et maxima in civitate: certaue spes, omnes libentissime adgressuros opus omnibus fructuosum. Superest, ut tu libratores vel architectos, si tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, sitne lacus altior mari, quem artifices regionis huius quadraginta cubitis altiore[m] esse contendunt. Ego per eadem loca invenio fossam a rege percussam: sed incertum, utrum ad colligendum humorem circumiacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum; est enim imperfecta: hoc quoque dubium, intercepto rege mortalitate, an desperato operis effectu. Sed hoc ipso (feres enim me ambitiosum) pro tua gloria incitor et accendor, ut cupiam peragi a te, quae tantum coeperant reges.

LI. (XLIII)

TRAIANVS PLINIO S.

Potest nos sollicitare lacus iste, ut committere illum mari velimus: sed plane explorandum est diligenter, ne, si immissus in mare fuerit, totus effluat; certe, quantum aquarum, et unde accipiat. Poteris a Calpurnio Macro petere libratores, et ego hinc aliquem tibi, peritum eiusmodi operum, mittam.

3 *libratores*) Qui *libram* aquae exploret, h. e. quantum altitudo eius a centro terrae computata unius loci, superet altitudinem loci altioris. Qui verbis Latinis et dilucidis ad veterum mentem totum hoc de *libra*, *libramento*, *libratoribus* disputatum legere vult, illi satisfaciet Io. Polonus ad Frontin. de aqueduct. art. 18. p. 61. sq. G.

4 *a rege percussam*) Loquitur more antiquo Romanorum et Graecorum de rege Persarum;

an successorum Alexandri aliquem indefinite deliquat? G.

Add. Gesneri ad I. A. Ernest. epistolam, ipsumque ad h. l. Ernestium. S.

intercepto rege mortalitate) *μερολαβηθεις του βασιλευς υπο της περωματος*. Saepe sic Diodorus: vid. 16, 1. S.

5 *pro tua gloria*) Bonae fide, Secunde? Nonne sperabas futurum, ut tuum etiam, Legati, nomen in pariete haereret? G.

Gierigius *pro tua gloria* bene coniungit cum *ambitiosum*. S.

LII. (XLIV)

De sumtu Byzantium, in legationem ad principem quotannis facto, consulit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Requerenti mihi Byzantium reipublicae impendia, quae maxima fecit, indicatum est, Domine, legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti, eique dari nummorum duodena millia. Memor ergo propositi tui, legatum quidem retinendum, psephisma autem mittendum putavi, ut simul et sumtus levaretur, et impleretur publicum officium. Eidem civitati imputata sunt terna millia, quae viatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum, qui Moesiae praees, publice salutandum. Haec ego in posterum circumcidenda existimavi. Te, Domine, rogo, ut, quid sentias, rescribendo, aut consilium meum confirmare, aut errorem emendare digueris.

LIII. (XLV)

TRAIANVS PLINIO S.

Optime fecisti, Secunde carissime, duodena ista Byzantiis, quae ad salutandum me in legatum impendebantur, remittendo. Fungetur his partibus, etsi solum eorum psephisma per te missum fuerit. Ignoscet illis et Moesiae praeses, si minus illum sumtuose coluerint.

LII, 2 legatum — retinendum) Fuit Plinio hic etiam cum Cicerone aemulatio, quem tales provincialium legationes impedivisse, ex fam. 3, 8. apparet. G. 3 annua) Non erat, cur I. A. Ernestio suspectum videretur.

Addidit Plinius, ut Traianus certo sciret, illam summam singulis annis expensam esse. S.

LIII Fungetur) Praestat functionae fungentur, quod Ciceronius adscivit. S.

LIV. (XLVI)

Diplomata quamdiu valeant, doceri cupit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diplomata, Domine, quorum dies praeterita, an omnino observari, et quamdiu velis, rogo scribas, meque haesitatione liberares. Vereor enim, ne in alterutram partem ignorantia lapsus, aut illicita confirmem, aut necessaria impediam.

LV. (XLVII)

TRAIANVS PLINIO S.

Diplomata, quorum praeteritus est dies, in usu esse non debent. Ideo inter prima iniungo mihi, ut per omnes provincias, ante mittam nova diplomata, quam desiderari possint.

LVI. (XLVIII)

An Apameorum rationes, quod putabant contra privilegia esse, inspiciendae sint, consulit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quum vellem Apameae, Domine, cognoscere publicos debitores, et redditum, et impendia; responsum est mihi, cupere quidem universos, ut a me rationes coloniae legerentur; nunquam tamen esse lectas ab ullo proconsulum; habuisse privilegium et vetustissimum morem, arbitrio suo rempublicam administrare. Exegi, ut, quae dicebant, quaeque recitabant, libello complecterem-

LIV *Diplomata*) Vid. ad 10, *habuisse* pronomen *se* excidisse. 14. G.

LVI, 1 *habuisse privilegium*) Sed lic etiam *te* omittit Traianus mox 57, 2. *ut sciant, hoc—*

*Poterat aliquis suspicari, post *esse facturum.* G.

tur: quem tibi, qualem acceperam, mihi, quamvis intelligerem, pleraque ex illo ad id, de quo quaeritur, non pertinere. Te rogo, ut mihi praecipere digneris, quid me putes observare debere. Vereor enim, ne aut excessisse, aut non implese officii mei partes videar.

LVII. (XLIX)

TRAIANVS PLINIO S.

Libellus Apameorum, quem epistolae tuae iunxeras, remisit mihi necessitatem perpendendi, qualia essent, propter quae videri volunt eos, qui pro consulibus hanc provinciam obtinuerunt, abstinuisse inspectione rationum suarum, quum ipsum te, ut eas inspiceres, non recusaverint. Remuneranda est igitur probitas eorum: ut iam nunc sciant, hoc, quod inspecturus es, ex mea voluntate, salvis, quae habent, privilegiis, esse facturum.

LVIII. (L)

Consulit, an aedes Matris Magnae transferri possit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Ante adventum meum, Domine, Nicomedenses priori foro novum adiacere coeperunt, cuius in angulo est aedes vetustissima Matris Magnae, aut reficienda, aut transferenda: ob hoc praecipue, quod est multo depressior opere eo, quod nunc

^{2 ex illo}) Valde suspectum fuit I. A. Ernestio. Poterat abesse: nec tamen ideo arbitrer delendum esse. S.

LVII, ^{1 videri}) Non delevezim. Consulto addidit Traianus, quod res ei admodum dubia videretur. S.

^{ipsum te}) iusti tam amantem. Noli igitur ipsum tentare. Ceterum notanda constructio: quum ipsum te, ut eas inspiceres, non recusaverint. S.

LVIII, ^{1 opere eo}) Ipsum puto forum intelligi. G.

maxime surgit. Ego, quum quaerem, num esset aliqua lex dicta templo, cognovi alium hic, alium apud nos esse morem dedicationis. Dispice ergo, Domine, an putes aedem, cui nulla lex dicta est, salva religione posse transferri: alioqui commodissimum est, si religio non impedit.

LIX. (LI)

TRAIANVS PLINIO S.

Potes, mi Secunde carissime, sine solitudine religionis, si loci positio videtur hoc desiderare, aedem Matris Deum transferre in eam, quae est accommodatior: nec te moveat, quod lex dedicationis nulla reperitur, quum solum peregrinae civitatis capax non sit dedicationis, quae fit nostro iure.

LX. (LIII)

Diem imperii solemniter celebratum esse nuntiat.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Diem, Domine, quo servasti imperium, dum suscipis, quanta mereris laetitia, celebravimus,

nunc maxime) Cortius et Gorigius cum maxime. quod et ipse praeferam. Sed vide I. A. Ernest. ad h. l., qui etiam docet, cur Secundus forum opus dixerit. S.

salva religione) Nam Romania moribus evocatione Deorum, et exauguratione opus erat. Notum est ex Liv. 1, 55. et 5, 54. ut Terminus et Iuventas evocari se non palli sint, cum Capitolium cedere Iovi iuberentur. De Veis et illorum Iunone Liv. 3, 21. et 22. Locus classicus Macrobianus Sat. 3, 9. quem olim

laudavimus ad Plin. 28, 2. f. 4. ubi etiam citavimus ill. Bergeri dissertationem de evocatione Deorum ex oppidis obsessis 1714. Vitebergae habitam. De evocandis sacris ad Ulpian. l. 9. §. 2. π. de rer. divis. et qualit. existat praecleara Henr. Cocceii disputatio habita 1711. G.

LX Similis argumenti est ep. 103. G.

servasti imperium) Paneg. 5, 6. *Obstinatum tibi non suscipere imperium, nisi servandum fuisset.* G.

precati deos, ut te generi humano, cuius tutela et securitas saluti tuae innixa est, incolumem florentemque praestarent. Praeiimus, et commilitonibus ius iurandum more solemni praestantibus, et provincialibus, qui eadem certarunt pietate, iurantibus.

LXI. (LIV)

T R A I A N V S P L I N I O S.

Quanta religione ac laetitia commilitones cum provincialibus, te praeunte, diem imperii mei celebraverint, libenter, mi Secunde carissime, cognovi ex literis tuis.

LXII. (LV)

De usu publicae pecuniae consult.

C. P L I N I V S T R A I A N O I M P. S.

Pecuniae publicae, Domine, providentia tua et ministerio nostro etiam exactae sunt et exiguntur: quae vereor ne otiosae iaceant. Nam et praediorum comparandorum aut nulla aut rarissima occasio est: nec inveniuntur, qui velint debere, reipublicae praesertim, [duodenis] assibus, quanti

Praeiimus) Praetvlt nemp Plinius verba iurisiurandi, quae sequerentur milites et provinciales. *Ceterum non praetereunda lectio, quae ex margine Casauboni et Minois laudatur, *more solemni, eadem provincialibus pietate certatim iurantibus*. Praeciare sane, si ex libro antiquo: haberetque hanc sententiam, ius iurandum exactum solum a militibus; provincialium vero circumstantem coronam sua sponte ipsam quoque eadem se religione obstrinxisse: eo fere modo, quo Cicerone iurante, servatam a se reipublicam, populus, vere il-

lum iurasse, iuravit, quod ipse narrat Fam. 5, 2. G.

LXII, 1 *debere, reipublicae)* Quae paratissimam habet facultatem exigendi debita, et non facile, nisi pignoribus datis, dat mutuum: quae hodieque *montium pietatis* et *Lombardicarum*, quas vocant, est ratio. G.

Interpunge: *qui velint debere reipublicae, praesertim etc. S. duodenis assibus)* *Si vera est lectio, significat, *duodenis* in singulos annos *assibus* de centum ulurae nomine solvendis, debere homines rei publicae nolle. Sed cum mensurae tantum uluras

a privatis mutuantur. Dispice ergo, Domine, numquid minuendam usuram, ac per hoc idoneos debitores invitandos, putes; et, si ne sic quidem reperiuntur, distribuendum inter decuriones pecuniam, ita ut recte reipublicae caveant: quod, quamquam invititis et recusantibus, minus acerbum erit, levioere usura constituta:

LXIII. (LVI)

TRAIANVS PLINIO S.

Et ipse non aliud remedium dispicio, mi Secunde carissime, quam ut quantitas usurarum minuatur, quo facilius pecuniae publicae collocentur. Modum eius ex copia eorum, qui mutuabuntur, tu constitues. Invitos ad accipiendum compellere, quod fortassis ipsis otiosum futurum sit, non est ex iustitia nostrorum temporum.

soleant commemorari, non annuae; cum insolens formula sit, *debere duodenis assibus*: olim visum est Salsatio et Gronovio, pro *duodenis* legendum *usuris*. Neque dubium est, *usuras asses*, in menses nempe, efficere *duodenos asses annuos*. Sed illud tamen praestare nemo, arbitror, potest, Plinii aetate non paullatim rationem illam usurarum mensuram ad annos integros revocari coeptam: et aequae concisum est loquendi genus Cic. Fam. 5, 6. *Omnino semissibus* (usuris mutuandae pecuniae) *magna copia est*. Igitur *ἐντῆεν* licebit. Si quid omnino mutandum, illud maxime probem, *duodenis* plane omitti, ut glossema alicuius, qui metueret, ne parum aperta esset oratio. Funccius ad LL. XII. tab. p. 172. ait, duodenos asses semiunciales = semissibus illis antiquis. Astute! quasi alius as intelligi posset in usura, alius in

forte: aut quasi omnino as hic pretii, non proportionis nomen esset. G.

Mihi, ut I. A. Ernestio, totum illud *duodenis assibus* spurium videtur. S.

2 *distribuendum* — *pecuniam*) Sic solere Gerundio adungi casum verbi, notum est, et, ut alia taceamus, plusculis Varronis exemplis in Lex. rustico nostro demonstratum. * Nempe sequimur lectionem ex antiquis libris revocatam a Cl. Longolio. G.

LXIII *Modum* — *ex copia*) Nihil in univcrsum constituit de modo usurarum, semissosne exigendae sint an quincunces etc. sed illum iubet constitui e *copia*, prout offerretur facultas live copia hominum idoneorum, qui velint et possint plus minus dare. Sic optime Gronovius, G.

LXIV. (LVII)

De relegatis Imperatorem consulit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Summas, Domine, gratias ago, quod inter maximas occupationes iis, de quibus te consului, me quoque regere dignatus es: quod nunc quoque facias rogo. Adiit enim me quidam, indicavitque, adversarios suos a Servilio Calvo, clarissimo viro, in triennium relegatos, in provincia morari: illi contra, ab eodem se restitutos adfirmaverunt, edictumque recitaverunt: qua causa necessarium credidi, rem integram ad te referre.

3 Nam sicut mandatis tuis cautum est, ne restituam ab alio aut a me relegatos; ita de iis, quos alius relegaverit, et restituerit, nihil comprehensum est. Ideo tu, Domine, consulendus fuisti, quid observare me velles, tam, Hercule, de his, quam de illis, qui in perpetuum relegati, nec restituti,

4 in provincia deprehenduntur. Nam haec quoque species incidit in cognitionem meam. Est enim adductus ad me in perpetuum relegatus a Iulio Basso proconsule. Ego, quia sciebam acta Bassi rescissa, datumque a senatu ius omnibus, de quibus ille aliquid constituisset, ex integro agendumtaxat per biennium, interrogavi hunc, quem relegaverat, an adiisset, docuissetque proconsulem:

LXIV, 1 quod — dignatus es) *Qui esse aiunt in libris: sed sic commodius respondeat deinde sit pro eo, quod constanter legitur, es. G.

2) Desideres in iis. Monuerunt iam I. A. Ernestius et Gierigius. S.

3 relegaverit, et restituerit) Praestat cum Cortiana et Gierigiana legere: et relegaverit, et restituerit. S.

Hercule) Quomodo huic voci suus hic locus sit, Gierigius satis

se videre negat. At similiter Plinius 6, 19, 6. Proinde, si poenitet te Italicorum praediorum, hoc vendendi tempus, tam Hercule, quam in provinciis comparandi. S.

de his) *Ita frequenter his et his miscet librarii, ut non multum auctoritate opus sit, si alterum pro altero velis reponere. Et sunt tamen hic, qui his, non iis, agnoscunt. G.

4. docuissetque proconsulem) Successorum Bassi. Docere hic

negavit. Per quod effectum est, ut te consule-
rem, reddendum eum poenae suae, an gravius
aliquid, et quid potissimum constituendum puta-
res et in hunc, et in eos, si qui forte in simili
conditione invenirentur. Decretum Calvi et edi-
ctum, item decretum Bassi his literis subieci.

LXV. (LVIII)

TRAIANVS PLINIO S.

Quid in personam eorum statuendum sit, qui a
Publio Servilio Calvo proconsule in triennium re-
legati, et mox eiusdem edicto restituti in provin-
cia remanserunt, proxime tibi rescribam, quum
causas huius facti a Calvo requisiero. Qui a Iulio
Basso in perpetuum relegatus est, quum per bien-
nium agendi facultatem habuerit, si existimabat se
iniuria relegatum, neque id fecerit, atque in pro-
vincia morari perseveraverit, vincitus mitti ad
praefectos praetorii mei debet. Neque enim suffi-
cit, eum poenae suae restitui, quam contumacia
eludit.

LXVI.

De Archippo philosopho, in metallum damnato, consulit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Quum citarem iudices, Domine, conventum in-

eam fere vim habet, quam in
illa formula, qua litigator patro-
num causam docet. G.

5 reddendum eum) *Sic re-
cte ex optimis libris restitutum,
omissa $\tau\eta$ an ante reddendum:
quae particula etiam expun-
genda, monente Cortio, fuerat su-
pra 6, 16, 15. ubi dormitavi-
mus. G.

LXV, 2 quam — elusit) Si-
milis plane ratio mox 66, 2. red-
dendum poenae, quam evasisset.

*Errorem operarum puto, quod
libri quidam habent quem. G.

LXVI, 1 citarem iudices) ci-
tare, namentlich aufrufen. Plin.
9, 13, 17. Haec illi, quo
quisque ordine citabantur. ubi
vid. Buchner. it. Clav. Cicer. v.
citare. S.

conventum) Iudiciorum ha-
bendorum causa. Cic. Verr. 11.
Nam scitote esse oppidum in
Sicilia nullum ex his oppidis, in
quibus consistere Praetores, et
conventum agere solent etc.

- choaturus, Flavius Archippus vacationem petere
 2 coepit, ut philosophus. Fuerunt qui dicerent,
 non modo liberandum eum iudicandi necessitate,
 sed omnino tollendum de iudicum numero, red-
 dendumque poenae, quam fractis vinculis evasisset.
 3 Recitata est sententia Velii Pauli proconsulis, qua
 probatur Archippus crimine falsi damnatus in me-
 tallum: ille nihil proferebat, quo restitutum se
 doceret. Allegabat tamen pro restitutione et li-
 bellum a se Domitiano datum, et epistolas eius
 ad honorem suum pertinentes, et decretum Pru-
 sensium. Addebat his et literas tuas scriptas sibi:
 addebat et patris tui edictum, et epistolam, qui-
 4 bus confirmasset beneficia a Domitiano data. Ita-
 que, quamvis eidem talia crimina applicarentur,
 nihil decernendum putavi, donec te consulere
 de eo, quod mihi constitutione tua dignum vide-
 batur. Ea, quae sunt utrimque recitata, his lite-
 ris subieci.

EPISTOLA DOMITIANI AD TERENCEM
 MAXIMUM.

- 5 *Flavius Archippus philosophus impetravit a me,
 ut agrum ei DC circa Prusadem, patriam suam,
 emi iuberem, cuius reditu suos alere posset. Quod
 ei praestari volo: summam expensam liberalitati
 meae feres.*

Haec res occasionem dedit, ut
 post in *conventus* dividerentur
 Provinciae, dictos ab iis urbibus,
 in quas convenire iuris dicendi
 vel impetrandi causa vicini cogebantur.
 Sic Hispaniam dividit avunculus
 Plinii nostri; et v. g. 3, 1. 3. de
 Baetica, *Iuridici*, inquit, *conventus*
 ei quatuor, *Gaditanus, Cordubensis*
 etc. G. *vacationem*) Ut exculationem
 a tutelis, sic ab aliis muneribus
 vacationem habebant Philosophi.
 Vid. l. 6. §. 5. lqq. n. de excu-
 lationibus. Sic l. 18. §. ult. n.

de muner. et honor. *philosophi*
 quoque in iis referuntur, *qui*
civilium munerum vacationem
habent. Sed add. l. 8. §. 4. n.
 de vacat. et excus. muner. G.

3 probatur) Al. *probabatur*,
 quod praesferendum. S.

5 agrum et DC) *Sexcentorum*
millium i. e. vices mille
 imperialium. De *Prusade* nihil
 conficit Cellarius: non improba-
 bile tamen, eandem esse, quae
 deinde ep. 85, 1. *Prusa ad Olym-*
pum dicitur. G.

expensam liberalitati) Nostris

EIVSDEM AD L. APPIVM MAXIMVM.

Archippum philosophum, bonum virum, professioni suae, etiam maioribus respondentem commendatum habeas velim, mi Maxime, et plenam ei humanitatem tuam praestes in iis, quae verecunde a te desideraverit.

EDICTVM DIVI NERVAE.

QVAEDAM SINE DVBIO, QVIRITES, IPSA FELICITATE TEMPORVM EDICIT, NEC SPECTANDVS EST IN IIS BONVS PRINCEPS, QVIBVS ILLVM INTELLIGI SATIS EST, QVVM HOC SIBI QVISQVE CIVIVM MEORVM SPONDERE POSSIT, ME SECVRITATEM OMNIVM QVIETI MEAM PRAETVLISSE, VT ET LIBENTER NOVA BENEFICIA CONFERREM, ET ANTE ME CONCESSA SERVAREM. NE TAMEN ALIQVAM GAVDIIS PVBLICIS ADFERAT HAESITATIONEM VEL EORVM QVI IMPETRAVERVNT DIFFIDENTIA, VEL EIVS MEMORIA QVI PRAESTITIT, NECESSARIVM PARITER CREDIDI AC LAETVM, OBVIAM DVBITANTIBVS INDVLGENTIAM MEAM MITTERE. NOLO EXISTIMET QVISQVAM, QVAE ALIO PRINCIPE VEL PRIVATIM VEL PVBLICE CONSEQVTVS, IDEO SALTEM

moribus diceret, in rationibus scribes sub capite munerum. G.

6 maioribus respondentem) Vel antiquis philosophis; vel parentibus et maioribus proprie dicitis. *Elegans suspicio Rittershulii moribus: pulchrum philosophus moribus respondens professioni. Sed nihil certi. G.

Cum maioribus opponatur philosophiae professioni, intelligi oportet, non maiores, sed maiora. Ea autem sunt munera publica. Archippum in iudicibus fuisse, supra legimus. S.

7 spectandus) Forte exspect. Video hoc placere etiam Vouckio Obfl. misc. c. 15. p. 91. G.

quum hoc sibi quisque) *Lo. de Tridino cum edit. princ. Cum

hoc sibi civium meorum spondere possit vel non admonita persuasio. Non fit mihi verisimile, talem mutationem a librariis profectam: sed cum excidissent verba, vel non admonita persuasio; inseruisse aliquem pronomen quisque. Sic statim iudex libri, in tot nova benef. conferre s. a. m. c. servare, quae bene cohaerent superioribus, modo pro tu ponamus fuisse tuum. G.

omnium) Gesneriana omnem negligentiam, puto, operarum. S.

9 quae alto principe) *In antiquis libris est quod, per numeri enallagen, sive synesin. E fecero, quod inclusimus, casu lat. G.

M m

A ME RESCINDI, VT POTIVS MIHI DEBEAT, SI ILLA RATA ET CERTA [FECERO]: NEC GRATVLATIO VL-LIVS INSTAVRATIS EGRET PRECIBVS, [ET QVI NON HABENT, ME,] QVEM FORTVNA IMPERII VVLTV ME-LIORE RESPEXIT. ME NOVIS BENEFICIIS VACARE PA-TIANTVR: ET EA DEMVM SCIANT ROGANDA ESSE, QVAK NON HABENT.

EPISTOLA EIVSDEM AD TVLLIVM
IVSTVM.

10 *Quum rerum omnium ordinatio, quae prioribus temporibus inchoatae consummatae sunt, obser- vanda sit, tum epistolis etiam Domitiani stan- dum est.*

LXVII (LX)

Archippi et accusatricis libellos mittit principi.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Flavius Archippus per salutem tuam aeternita- temque petit a me, ut libellum, quem mihi de- dit, mitterem tibi. Quod ego sic roganti prae-

ut — debeat) vid. Venck. l. imperii non posse respicit, nisi c. G. ipsum Imperatorem. Quia for-

Nec gratulatio) Ita hic locus ordinandus interpretandusque vi- detur: Neque novis atque ad me allegatis precibus opus est, ut gratulari plenum beneficium eiusque fructum liceat ei, quem fortuna superioris imperii s. su-

periorum imperatorum aliquis me- liore placidoque vultu respexit. Nimirum omissis recentiorum interpolationibus, quae uncinis interim cohibuimus, simpliciter revocandum, et ita, ut fecimus, interpungendam censemus pri- mae editionis et Io. de Tridino lectionem. Corruptendi huius loci ea videtur fuisse occasio, quod putaret aliquis, a fortuna

quae non habent) Videtur Titi exemplum spectasse Divus Nerva, de quo Sueton. c. 8. Quum ex instituto Tiberii omnes dehinc Caesares beneficia, a superioribus concessa principi- bus, aliter rata non haberent, quam si eadem iisdem et ipsi dedissent, primum praeterita omnia uno confirmavit edicto, nec a se peti passus est. G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S. quae non habent) Videtur Titi exemplum spectasse Divus Nerva, de quo Sueton. c. 8. Quum ex instituto Tiberii omnes dehinc Caesares beneficia, a superioribus concessa principi- bus, aliter rata non haberent, quam si eadem iisdem et ipsi dedissent, primum praeterita omnia uno confirmavit edicto, nec a se peti passus est. G.

standum putavi; ita tamen, ut missurum me, notum accusatrici eius facerem, a qua et ipsa acceptum libellum his epistolis iunxi, quo facilius, velut audita utraque parte, dispiceres, quid statuendum putares.

LXVIII. (LXI)

T R A I A N V S P L I N I O S.

Potuit quidem ignorasse Domitianus, in quo statu esset Archippus, quum tam multa ad honorem eius pertinentia scriberet; sed meae naturae accommodatius est credere, etiam statui eius subventum interventu principis: praesertim quum etiam statuarum ei honor toties decretus sit ab iis, qui ignorabant, quid de illo Paullus proconsul pronuntiasset. Quae tamen, mi Secunde carissime, non eo pertinent, ut, si quid illi novi criminis obiiciatur, minus de eo audiendum putes. Libellos Furiae Primae accusatricis, item ipsius Archippi, quos alteri epistolae tuae iunxeras, legi.

LXIX.

Rursus de lacu Nicomedensium cum mari committendo scribit, seu respondet ad epist. LL.

C. P L I N I V S T R A I A N O I M P. S.

Tu quidem, Domine, providentissime vereris, ne commissus flumini, atque ita mari, lacus effluat: sed ego in re praesenti invenisse videor, quemad-

LXVIII *statui eius subventum*) Ne haberetur amplius pro servo poenae, quales sunt damnati ad metalla l. 8. §. 4. et 12. π. de poenis. Vid. 10, 66, 3. G.

statuarum) An huc pertinet

titulus Ο ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΙΠΠΟΝ ΔΙΩΝΟΣ. G.

qui ignorabant) Sensum loci polcere *qui non ignorabant*, bene vidit I. A. Ernestius. Agitur enim de decreto Prusensium, quos proconsulis sententia latere non potuit. S.

modum huic periculo occurrerem. Potest enim lacus fossa usque ad flumen adduci, nec tamen in flumen emitti, sed relicto quasi margine contineri pariter et dirimi: sic consequemur, ut nec vicino videatur flumini mistus, et sit perinde ac si misceatur. Erit enim facile per illam brevissimam terram, quae interiacebit, advecta fossa onera transponere in flumen. Quod ita fiet, si necessitas coget; et, spero, non coget. Est enim et lacus ipse satis altus, et nunc in contrariam partem flumen emittis; quod interclusum inde, et quo voluntus aversum, sine ullo detrimento, lacui tantum aquae, quantum nunc portat, adfundet. Praeterea per id spatium, per quod fossa facienda est, incidunt rivi: qui si diligenter colligantur, augebunt illud, quod lacus dederit. Enimvero si placeat fossam longius ducere, et arctius pressam mari aequare, nec in flumen, sed in ipsum mare emittere, repercussus maris servabit et reprimet quidquid e lacu veniet. Quorum si nihil nobis loci natura praestaret, expeditum tamen serat, cataractis aquae cursum temperare. Verum et haec et alia multo sagacius conquiret explorabitque liberator, quem plane, Domine, debes mittere, ut polliceris. Est enim res digna et magnitudine tua et cura. Ego interim Calpurnio Macro, clarissimo viro, auctore te, scripsi, ut libratorem quam maxime idoneum mitteret.

LXX. (LXIII)

TRAIANVS PLINIO S.

Manifestum est, mi Secunde carissime, nec pru-

LXIX. 4 arctius pressam) Arctior facienda est fossa, ut non ita multa aqua, satis tamen alta fieri possit ad accipiendas naves. *depressus puteos dixit nostri avunculus 37, 2. l. 9. it. 37, 9. l. 43. Depressuros fossam Tac. A. 15, 42, 3. G.*
Præmere fossam pro fodere e Frontini strateg. 1, 5, 8. notam. Deprimere puteum, vel certe repercussus maris) Hoc ea conditione fiet, si eodem tere libramento et saltigio sit utraque

dentiam nec diligentiam tibi defuisse circa istum lacum, quum tam multa provisum habeas, per quae nec periclitetur exhauriri, et magis in usus nobis futurus sit. Elige igitur id, quod praecipue res ipsa suaserit. Calpurnium Macrum credo facturum, ut te libratore instruat: neque enim provinciae istae his artificibus carent.

LXXI (LXVI)

De libere natis, expositis, et in servitute educatis, quaerit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Magna, Domine, et ad totam provinciam pertinens quaestio est de conditione et alimentis eorum, quos vocant *ἑκπρόως*. In qua ego, auditis constitutionibus principum, quia nihil inveniebam aut proprium, aut universale, quod ad Bithynos ferretur, consuleadam te existimavi, quid observari velles. Neque enim putavi, posse me in eo, quod auctoritatem tuam posceret, exemplis esse contentum. Recitabatur autem apud me editum, quod dicebatur divi Augusti, ad Anniam pertinens: recitatae et epistolae divi Vespasiani ad Lacedaemonios et divi Titi ad eosdem, dein ad Achaeos: et Domitiani ad Avidium Nigrinum et Armenium Brocchum, proconsules, item ad Lacedaemonios: quae ideo tibi non misi, quia

aqua. Alioquin enim colligetur quidem circa ostium, non retro agatur supra libram maris. Neque vero illa ignoravit Plinius. Sed cavendum nobis, ne ignorasse putetur. G.

LXX Elige igitur) * Sic legendum, non *elice*, vel contra omnes libros recte vidit post Gruterum Rittershulius. *Ellicere* verbum bonum est et Plinianum, sed hic ἀνποδιόυου. G.

LXXI, 1 *ἑκπρόως*) Qui sine *ἑκπρόως*, q. d. nutriti, satis indicat Imperator responsione sua. Qui *ἐκπρόως* legunt, i. e. *expositos*, idem genus dicunt, alio sub respectu. Ceterum totum hoc argumentum elegantia qua solet tractavit, et ipsum Traianum iure docuit, vir summus Cornelius Bynkershoek de iure occidendi liberos c. 9. p. 213. 199. G.

et parum emendata, et quaedam non certae fidē videbantur, et quia vera et emendata in scriniis tuis esse credebam.

LXXII. (LXVII)

T R A I A N V S P L I N I O S.

Quaestio ista, quae pertinet ad eos, qui liberi nati, expositi, deinde sublati a quibusdam, et in servitute educati sunt, saepe tractata est: nec quidquam invenitur in commentariis eorum principum, qui ante me fuerunt, quod ad omnes provincias sit constitutum. Epistolae sane sunt Domitiani ad Avidium Nigrinum et Armenium Brocchum, quae fortasse debeant observari: sed inter eas provincias, de quibus rescripsit, non est Bithynia: et ideo nec adfertionem denegandam iis, qui ex eiusmodi causa in libertatem vindicantur, puto, neque ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum.

LXXIII. (LXIX)

An reliquias mortuorum transferre liceat, Traianum, tanquam P. M. consulit.

C. P L I N I V S T R A I A N O I M P. S.

Petentibus quibusdam, ut sibi reliquias suorum, aut propter iniuriam vetustatis, aut propter fluminis incursum, aliaque his similia quaecunque, secundum exemplum proconsulum, transferre per-

LXXIII *reliquias*) Ut supra adscribemus, cum apprimē huc faciat. Rescribit autem Imp. Antoninus A. Doritae, *Si vi fluminis reliquiae filii tui continentur, vel alia iusta et necessaria causa intervenit: existimatione rectoris provinciae transferre eas in aliam locum poteris. G.*

mitterem, quia sciebam in urbe nostra ex eiusmodi causis collegium pontificum adiri solere, te, Domine, maximum pontificem, consulendum putavi, quid observare me velis.

LXXIV. (LXX)

TRAIANVS PLINIO S.

Durum est iniungere necessitatem provincialibus pontificum adeundorum, si reliquias suorum propter aliquas iustas causas transferre ex loco in alium locum velint. Sequenda ergo potius tibi exempla sunt eorum, qui isti provinciae praesuerunt, et ex causa cuique ita aut permittendum, aut negandum.

LXXV. (LXXI)

Locum idoneum ostendit, ubi balineum, ab Imperatore Prusensibus concessum, possit extrui.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quaerenti mihi, Domine, Prusae ubi posset balineum, quod indulisti, fieri, placuit locus, in quo fuit aliquando domus, ut audio, pulchra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim consequemur, ut foedissima facies civitatis ornetur, atque etiam, ut ipsa civitas ampliatur, nec ulla aedificia tollantur, sed quae sunt vetustate sublapsa, reparentur in melius. Est autem huius domus conditio talis. Legaverat eam Claudius Polyae-

maximum pontificem) Huius ergo muneris ratione rescriptis, quod modo vidimus, Antonianus; sed Christiani etiam Imperatores Valentinianus, Theodosius et Arcadius l. 14. C. de religiosis. G. *de religiof. expectandum vel permissum Pontificale, seu infum Principis. G.*

LXXV, 1 Prusae) Caret hoc vocabulo Cortiana. Male. S.

LXXIV *Durum est*) Volebat quod indulisti) Supra ep. 35. G.

Labeo, narrante Ulpiano l. 8. π.

nus Claudio Caesari, iusseratque in peristyllo templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo redditum aliquamdiu civitas percepit: deinde paulatim partim spoliata, partim neglecta, cum peristyllo domus tota collapsa est: ac iam paene nihil ex ea, nisi solum superest: quod tu, Domine, siue donaveris civitati, siue venire iusseris, propter opportunitatem loci pro summo munere accipiet. Ego, si permiseris, cogito in area vacua balineum collocare; eum autem locum, in quo aedificia fuerunt, exhedra et porticibus amplecti, atque tibi consecrare, cuius beneficio elegans opus dignumque nomine tuo fiet. Exemplar testamenti, quamquam mendosum, misi tibi; ex quo cognosces, multa Polyænum in eiusdem domus ornatum reliquisse, quae, ut domus ipsa, perierunt, a me tamen, in quantum potuerit, requirentur.

LXXVI. (LXXII)

TRAIANVS PLINIO S.

Possumus apud Prusenses arcæ ista cum domo collapsa, quam vacare scribis, ad exstructionem balinei uti. Illud tamen parum expressisti, an aedes in peristyllo Claudio facta esset. Nam si

2 in peristyllo) Loco undique columnarum ordinibus conseperto, quibus tectum impositum, sub quo et libero aëre frui, et a radiis solaribus, pluviusque, tuti esse possent, qui exerceri sub illis, aut inambulare, aut spectare denique alios, vellent. Monendi subinde his de rebus nostri homines, cum, ob diversam et casti nostri et vitae rationem, in magnis etiam urbibus nihil tale exisset hodie. Vid. not. prox. G.

3 exhedra) Unice huc facit Vitruv. 5, 11. ubi de palaestrarum aedificationibus, Constituntur in tribus porticibus ex-

hedras spatiosas, habentes sedes, in quibus Philosophi, Rhetores, reliquique qui studiis delectantur, sedentes disputare possint. In palaestris peristylla quadrata siue oblonga ita sunt faciendæ, uti duorum stadiorum habeant ambulationis circuittionem etc. Ostendit Baldus de verb. Vitruv. signific. exhedras (ipse mavult exedras) alias fuisse tectas, alias subdivales etc. G.

LXXVI Nam si facta aedes esset) Al. Nam si facta est quod unice verum. esset ferri nequit. S.

facta aedes esset, licet collapsa sit, religio eius occupavit solum.

LXXVII. (LXXIII)

Consultit de liberis agnoscendis et natalibus restituendis.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Postulantibus quibusdam, ut de agnoscendis liberis restituendisque natalibus et secundum epistolam Domitiani scriptam Minucio Rufo, et secundum exempla proconsulum, ipse cognoscerem, respexi ad SC. pertinens ad eadem genera causarum, quod de his tantum provinciis loquitur, quibus proconsules praesunt: ideoque rem integram distuli, dum tu, Domine, praeceperis, quid observare me velis.

LXXVIII. (LXXIV)

TRAIANVS PLINIO S.

Si mihi SC. miseris, quod haesitationem tibi fecit, aestimabo, an debeas cognoscere de agnoscendis liberis, et natalibus suis restituendis.

occupavit solum) Ut adeo consecrari Traiano non possit, quam exaugurate sit. Vid. ad 58, 2. G.

LXXVII restituendis natalibus) Ut pro ingenuis habeantur Imperatoris beneficio, qui servi nati sunt. Libertinis hoc praesertim dabatur, consentiente tamen patrono. Tota res tractatur peculiari titulo s. de natalibus restituendis. G.

quibus proconsules) Recte uti-

tur hoc loco exquisitae diligentiae scriptor Mallonus ad An. Plinii XLI. §. 5. p. 70. ut ostendat, Plinium non fuisse Proconsulem, a Senatu missum, sed Legatum Caesaris pro Praetore: de qua provinciarum, et qui illis praesent, differentia plura ibi monet, quae addi possunt Ill. Spanhemii observationibus Diss. XIII. 2. p. 687. lqq. immortalis operis, ubi p. 592. speciatim de Bithynia agit. G.

LXXIX. (LXXVI)

Ex Largi hereditate utrum opera sibi fieri, an ludos institui Traianus malit, rogatur,

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Julius, Domine, Largus, ex Ponto, nondum mihi visus, ac ne auditus quidem, sed iudicio tuo credens, dispensationem quamdam mihi erga te pietatis suae ministeriumque mandavit. Rogavit enim testamento, ut hereditatem suam adirem, cerneremque: ac deinde, perceptis quinquaginta millibus nummum, reliquum omne Heracleotarum et Tianorum civitatibus redderem, ita ut esset arbitrii mei, utrum opera facienda, quae honori tuo consecrarentur, putarem, an institutos quinquennales agonas, qui Traiani appellen-

LXXIX, i iudicio tuo credens) Virum bonum putans, cui tu provinciam mandasses. G. 2 perceptis quinquaginta millibus) Hanc summam 3353½ imperialium honorarium quasi legat Plinio, et praemium laboris sui in exsequendo, ut hodie loquimur, testamento. Praeceptis mallent hic viri docti: nec dubium, quin huc conveniat optime, cum non noster solum eo verbo supra usus sit 5. 7. 1: sed praesertim cum sic loquantur ICti, ubi ad SCtum Trebellianum disputant, v. g. l. 1. §. 16. h. tit. Si heres praeecepto fundo rogatus sit hereditatem restituere. l. 27. §. 14. Si praeeceptis quibusdam rebus heres rogatus sit restituere hereditatem. Add. l. 63. §. 3. it. l. 125. de Legatis I. etc. Verum cum neque hoc dubium sit, percepti etiam legato, quorsum, praeter leges aliquot, laudat Sueton. Aug. 101. et Tib. 15. Longolius: optimum fuerit, quod et ille suadet, nihil mutare. G.

reliquum — redderem) Tanquam sortem, de cuius raditu lu-

dos celebrarent: vel eius partem in aedificia impenderent, partem in foenere collocatam servarent ad tutelam, sive facta tecta eorum operum. G.

Heracleotarum) Nimirum Heracleam etiam ad Ponium Euxinum in Bithynia fuisse, vel hoc ex loco disceremus, si aliunde notum non esset. G.

quinquennales agonas) Ad Olympiorum imitationem passim institutos ludos similes sive certamina, satis constat. Sic Neapoli quinquennale certamen gymnicum honori Augusti institutum, ap. Sueton. c. 98. Romae primus omnium more Graeci instituit Nero, teste eodem c. 12. Domitianus quoque Capitolino Iovi sacrum ibid. c. 4. ubi multa viri docti. Gymnicum agona apud Viennenses ex cuiusdam testamento celebratum habemus supra 5, 22, 1. G.

appelluntur) Al. appellarentur, quod verum. Mox debeam displicet I. A. Ernestio, corrigenti deberem. Non puto necessarium esse. S.

tur. Quod in notitiam tuam perferendum existimavi, ob hoc maxime, ut dispiceres, quid eligere debeam.

LXXX. (LXXVII)

T R A I A N V S P L I N I O S.

Julius Largus fidem tuam, quasi te bene nosset, elegit. Quid ergo potissimum ad perpetuitatem memoriae eius faciat, secundum cuiusque loci conditionem ipse dispice, et quod optimum existimaveris, sequere.

LXXXI. (LXXVIII)

Julio-politanis centurionem legionarium mitti cupis.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Providentissime, Domine, fecisti, quod praecipisti Calpurnio Macro, clarissimo viro, ut legionarium centurionem Byzantium mitteret. Dispice, an etiam Julio-politanis simili ratione consulendum putes: quorum civitas, cum sit perexigua, onera maxima sustinet, tantoque graviore iniurias, quanto est infirmior, patitur. Quidquid autem Julio-politanis praestiteris, id etiam toti provinciae proderit. Sunt enim in capite Bithyniae, plurimisque per eam comitantibus transitum praebent.

LXXXII. (LXXIX)

T R A I A N V S P L I N I O S.

Ea conditio est civitatis Byzantium, conflente undique in eam comitantium turba, ut, secun-

LXXX fidem tuam) Est enim LXXXI, 3 in capite Bithyniae) In extremo sine verus
 fidelcommisum illud Lergi, de Paphlagoniam, ut capita pontis
 quo epistola superior agit. G. dicuntur extrema. G.

dum consuetudinem praecedentium temporum, honoribus eius praesidio centurionis legionaris consulendum habuerimus: si Iulio-politanis succurrendum eodem modo putaverimus, onerabimus nos exemplo. Plures enim tanto magis eadem requirerent, quanto infirmiores erunt. Tibi eam fiduciam diligentiae habeo, ut credam, te omni ratione id acturum, ne sint obnoxii iniuriis. Si qui autem se contra disciplinam meam gesserint, statim coercerentur: aut, si plus admiserint, quam ut in re praesenti satis puniantur: si milites erunt, legatis eorum, quae deprehenderis, notum facies; aut, si in urbem versus venturi erunt, mihi scribes.

LXXXIII. (LXXX)

De annali Bithynis data lege disquiris.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Cautum est, Domine, Pompeia lege, quae Bithynis data est, ne quis capiat magistratum, neve sit in senatu minor aunorum XXX; eadem lege

LXXXII, 1 *si Iulio-politans)* Quod si abest a quibusdam libris, tribuendum videtur mori vetusto scribendi uno tenore, *habuerimus Iulio-politanis*, ubi duae literae S et I excidere facile potuerunt. G.

3 *fatis puniantur)* Provinciales expositi iniuriis non tenuissimorum, sed eorum praesertim civium Romanorum, atque militum, quos vel potentia sua, vel gratia, vel potestas denique, insolentiores facit. Hi non semper coerceri statim possunt, non istis a Praefide provinciae in re praesenti puniri, cum sua illos dignitas, iusque ipsum adeo Quiritium, tueatur. Sic 10, 97, 4. *Christianos, qui cives Romani erant, adnotat in urbem remittendos.* De his itaque constituit

Traianus. "Recipimus nempe nos etiam lectionem antiquam, pro vulgata, quam ut in re praesenti sit satis, puniantur. G.

in urbem versus) Apertum hoc pleonasmum illius, quo et versus adicitur praepositio, exemplum. In quibusdam versus participium potius est, ut in illo Sall. Catil. 56, 4. *Modo in Galliam versus castra moveret* et Sulpic. ad Cic. Fam. 4, 12. *Supra Maleas in Italiam versus navigaturus erat.* G.

LXXXIII, 1 *Pompeia lege)* Quam Pompeius M. devicto a se Mithridate, et illius regno in provinciae formam reducto, auctoritate Populi Rom. Bithyniae, cui Pontum adiecerat, dedit. Mentio eius sit ep. 113. et 115. G.

comprehensum est, ut, qui ceperint magistratus in senatu. Sequutum est dein edictum Augusti, quo permittit minores magistratus ab annis duobus et viginti capere. Quaeritur et an qui minor XXX annorum gessit magistratus possit a censoribus in senatum legi: et, si potest, an ii quoque, qui non gesserint, possint per eandem interpretationem ab ea aetate senatores legi a qua illis magistratum gerere permissum. Quod alioqui factitatum adhuc, et esse necessarium dicitur, quia sit aliquanto melius, honestum hominum liberos, quam e plebe in curiam admitti. Ego a destinatis censoribus, quid sentirem, interrogatus, eos quidem, qui minores XXX annis gessissent magistratum, putabam posse in senatum et secundum edictum Augusti, et secundum legem Pompeiam, legi; quoniam Augustus gerere magistratus minoribus annis XXX permisisset; lex senatorem esse voluisset, qui gessisset magistratum: de his autem, qui non gessissent, quamvis essent aetatis eiusdem, cuius illi, qui gerere permissum est, haesitabam. Per quod factum est, ut te, Domine, consulerem, quod observari velles. Capita legis, tum edictum Augusti, literis subieci.

LXXXIV. (LXXXI)

TRAIANVS PLINIO S.

Interpretationi tuae, mi Secunde carissime, idem

2 *minores*) Non esse iungendum cum voce *magistratus*, qui est Catanaei error, docent ea quae post sequuntur: *quoniam Augustus gerere magistratus minoribus annis XXX permisisset.*

Sensus foret magis perspicuus, si legeretur hoc ordine verborum: *quo permisit minores ab annis duobus et viginti magistratus capere. S.*

3 *an ii quoque*) *Damus le-*

ctionem ex libris antiquis non restitutam; vulgatam erat, ex iis quoque, qui non gesserint, possit quis — senator legi. Ad Ientaciam nihil refert.

LXXXIV *Interpretationi tuae — idem existimo*) Hellenistic non solis poetis usitatus. V. Heusinger. ad Vechnier. *Hellenic* p. 297. S.

existimo: hactenus edicto Divi Augusti novatam esse legem Pompeiam, ut magistratum quidem capere possint ii, qui non minores duorum, et viginti annorum essent; et qui accepissent, in senatum cuiusque civitatis pervenirent. Ceterum, non capto magistratu, eos, qui minores XXX annorum sint, quia magistratum capere possint, in curiam etiam loci cuiusque non existimo legi posse.

LXXXV. (LXXXII)

Libellum supplicem Dionis, cui controversia cum Archippo de opere publico erat, imperatori mittit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quum Prusae ad Olympon, Domine, publicis negotiis intra hospitium, eodem die exiturus, vacarem, Asclepiades magistratus indicavit, appellatum me a Claudio Eumolpo, quum Cocceianus Dion in bule assignari civitati opus, cuius curam egerat, vellet: tum Eumolpus adflitens Flavio Archippo dixit, exigendam esse a Dione rationem operis, antequam reipublicae traderetur, quod aliter fecisset ac debuisset. Adiecit etiam, esse in eodem opere positam tuam statuam, et corpora sepulcorum, uxoris Dionis, et filii: postulavitque, sicut cognoscerem pro tribunali. Quod quum ego me protinus facturum dilaturumque profectionem

capere possint) Al. capere possent. Bens. S.

Ceterum) i. q. sed. Vid. Drakenb. ad Liv. 9, 21, 1. S.

LXXXV. 1 Prusae ad Olympon) Est enim alia quoque ad Hypium montem et fluvium. Forte eadem Prusias, de qua 10, 66, 5. G.

Eumolpo) Post hanc vocem

plene interpungendum. Narratur deinde ipsa species. Monuit et L. A. Ernestius. S.

2 in eodem opere) Male omninatum, et maiestatis crimini ad sine, videri volebant accusatores factum Dionis, qui statuam Imperatoris vicinis funeribus funestasset. Si enim maiestas, est servum punire apud statuam, aut ventrem ibi laxare, quid ni cadaver eo inferre? G.

dixissem; ut longiorem diem ad instruendam causam darem, utque in alia civitate cognoscerem, petiit. Ego me auditurum Niceae, respondi: ubi quum sedissem cogniturus, idem Eumolpus, tanquam adhuc parum instructus, dilationem petere coepit: contra Dion, ut audiretur, exigere. Dicta sunt utrimque multa, etiam de causa. Ego quum dandam dilationem et consulendum existimarem in re ad exemplum pertinenti, dixi utrique parti, ut postulationum suarum libellos darent. Volebam enim te ipsorum potissimum verbis ea, quae erant proposita, cognoscere. Et Dion quidem se daturum dixit: et Eumolpus respondit, complexurum se libello, quae reipublicae peteret. Ceterum, quod ad sepultos pertinet, non accusatorem se, sed advocatum Flavii Archippi, cuius mandata pertulisset. Archippus, cui Eumolpus, sicut Prusae, adfistebat, dixit se libellum daturum. Ita nec Eumolpus, nec Archippus, quam plurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt: Dion dedit, quem huic epistolae iunxi. Ipse in re praesenti fui, et vidi tuam quoque statuam in bibliotheca positam: id autem, in quo dicuntur sepulti filius et uxor Dionis, in area collocatum, quae porticibus includitur. Te, Domine, rogo, ut me in hoc praecipue genere cognitionis regere digneris, quum alioqui magna sit expectatio; ut ne-

3 ad instruendam causam) Opportune iam laudata est l. 1. n. de fide instrum. Instrumentorum nomine ea omnia accipienda sunt, quibus causa instrui potest: et ideo tam testimonia, quam personas instrumentorum loco habentur. G.

4 contra Dion) Dio Chrysostomus hic est, quod probat ex illius Orat. 40. 45. 46. et 47. Valef. ad Exc. Dionis p. 8. n. 23. Reim. G.

5 et consulendum) Post et suspicor te excidisse. Respondet Traianus: de quo me consulendum existimasti. S. et Eumolpus) Hoc et abesse mallet. S.

6 quod ad sepultos etc.) Praeferrem: quod ad sepultos pertinere, non accusatorem se esse, sed etc. S.

Ita) deinde. Hoc sensu et alibi legitur, mirorque, Gierigio suspectum videri potuisse. S.

cesse fit, in ea re, quae et in confessum venit, et exemplis defenditur, deliberare.

LXXXVI. (LXXXIII)

TRAIANVS PLINIO S.

Potuisti non haerere, mi Secunde carissime, circa id, de quo me consulendum existimasti, quum propositum meum optime nosset, non ex meta nec terrore hominum, aut criminibus maiestatis, reverentiam nomini meo adquiri. Omissa ergo ea quaestione, quam non admitterem, etiam si exemplis adiuveretur, ratio totius operis effecti sub cura tua Cocceiano Dioni excutiatur, cum et utilitas civitatis exigat, nec aut recuset Dion, aut debeat recusare.

LXXXVII. (LXXXIV)

Nicensium libellum supplicem mittit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Rogatus, Domine, a Nicensibus publice per ea, quae mihi et sunt et debent esse sanctissima, id est, per aeternitatem tuam salutemque, ut preces

§ *in confessum venit*) Ubi de facto disputari vel dissimulari non potest, quia et certum, et in iudicium delatum fit: ubi etiam ad aliorum exempla provocatur, ut adeo metus sit, ne, si unum puniamus Dionem, plures eiusdem criminis a delatoribus rei fiant. G.

deliberare) *Omittunt hoc verbum quidam. Sed non ausim eos sequi, cum dura nimis videatur, in sine praesertim, ellipsis. G.

LXXXVI, 2 *Dioni excutiatur*) Non hoc vult, puto, a Dione ratio excutiatur, ut, quae

dita tibi patrem h. e. a te: sed excui sub Plinii cura rationem Dionis, in ipsius gratiam, ideo certe, ut deinde assignari opus reipublicae possit. Haec aperta, nisi forte velis aliquem, qui debet reipublicae, ipsum suas rationes excutere, non excutione dare alius. Neque constructio habet difficultatem. Quidni enim diceret Dion, *Excute mihi rationem meam?* *Quidam libri *Cocceiano Dioni*, quod dubitationem non haberet, sed obscuriusculum fit propter alteros genitivos totius operis effecti. G.

suas ad te perferrem, fas non putavi negare: acceptumque ab his libellum, huic epistolae iunxi.

LXXXVIII.

TRAIANVS PLINIO S.

Nicensibus, qui intestatorum civium suorum concessam vindicationem bonorum a divo Augusto adfirmant, debetis vacare, contractis omnibus personis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Viridio Gemellino, et Epimacho, liberto meo, procuratoribus, ut, aestimatis etiam iis, quae contra dicuntur, quod optimum credideritis, statuatis.

LXXXIX.

Traiano natalem diem gratulatur.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Opto, Domine, et hunc natalem, et plurimos alios, quam felicissimos agas: aeternaque laude florentem virtutis tuae gloriam, incolumis et fortis, aliis super alia operibus augeas.

XC.

TRAIANVS PLINIO S.

Agnosco vota tua, mi Secunde carissime, quibus precaris, ut plurimos et felicissimos natales florente statu reipublicae nostrae agam.

XCI.

De aqua in Sinopensem coloniam perducenda consulit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Sinopenses, Domine, aqua deficiuntur; quae videtur et bona et copiosa ab sextodecimo millia-

LXXXVII *his*) Videtur scribendum *his*. Perpetua horum pronominum consilio. S.

rio posse perducī. Est tamen statim ab capite paullo amplius mille passibus locus suspectus et mollis; quem ego interim explorari modico impendio iussi, an recipere et sustinere opus possit. Pecunia, curantibus nobis, contracta non deerit, si tu, Domine, hoc genus operis et salubritati et amoenitati valde sitientis coloniae induleris.

XCII.

TRAIANVS PLINIO S.

Ut coepisti, Secunde carissime, explora diligenter, an locus ille, quem suspectum habes, sustinere opus aquae ductus possit. Neque enim dubitandum puto, quin aqua perducenda sit in coloniam Sinopensē, si modo et viribus suis ipsa id adsequi potest, quum plurimum ea res et salubritati et voluptati eius collatura sit.

XCIII.

Libellum Amisenorum mittit Traiano.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Amisenorum civitas et libera et foederata beneficio indulgentiae tuae legibus suis utitur. In hac datum mihi publice libellum, ad eranos

XCI, i *recipere — opus*) Aquae ductum, quae quantae molis fuerint opera, totis libris explicatum a Fabretto, et docet cum suo Frontino Polenus. G.

XCIII *ad eranos*) Ne de convivantium ex symbolis conventibus, qui et ipsi sunt *erant*, intelligamus, obstat Traiani responsio. Intelligitur ergo illa collatio, qua necessitatibus egentium subveniebatur: cuius rei causa quaedam etiam collegia fuisse, et itatos conventus, leges item et

iudicia, (ut habent hodie *die Feuercaffen, Wiuwencaffen*) latis apparet ex his, quae H. Casaubonus cum ad Athenaeum pluribus locis observavit, tum disputavit copiose ad Theophrasti characterem *αὐθαδείας* p. m. 280. sqq. ubi neque hunc locum praetermittit. Ceterum hanc tanquam *εὐραγίας* et sodalitatem Romanis suspectam et vetitam fuisse, vel hoc ipso loco discimus. Vid. supra ep. 43, 1. et infra ep. 97, 7. G.

pertinentem, his literis subieci, ut tu, Domine, dispiceres, quid et quatenus aut permittendum aut prohibendum putares.

XCIV.

TRAIANVS PLINIO S.

Amisenos, quorum libellum epistolae tuae iunxeras, si legibus istorum, quibus de officio foederis utuntur, concessum est eranos habere, possumus, quo minus habeant, non impedire, eo facilius, si tali collatione, non ad turbas et illicitos coetus, [sed] ad sustinendam tenuiorum inopiam utuntur. In ceteris civitatibus, quae nostro iure obstrictae sunt, res huiusmodi prohibenda est.

XCV.

Suetonio ius trium liberorum a principe petit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Suetonium Tranquillum, probissimum, honestissimum, eruditissimum virum, et mores eius sequutus et studia, iam pridem, Domine, in contubernium adsumpsi, tantoque magis diligere coepi, quanto hunc propius inspexi. Huic ius trium liberorum necessarium faciunt duae causae. Nam et iudicia amicorum promeretur, et parum felix matrimonium expertus est: impetrandumque a bonitate tua per nos habet, quod illi fortunae

XCV *possumus* — — *non impedire*) i. e. possumus, ut habeant, concedere. Traianus supra ep. 86. *Potuit non haerere.* Moneo, ne quis cum Gergio locum de mendo suspectum habeat. S.

Vid. ad 10, 2. ubi pro se petit. it. ad 7, 16, 2. G.

iudicia amicorum) Qui heredem illum scribunt. Prodest autem in primis ius illud in aduandis hereditatibus, v. g. Paull. Rec. Sent. 4, 9. *Latina ingenua, ius Quiritium consecuta, si ter pepererit, ad legitimam filii hereditatem admittitur.* G.

XCV, 2 *ius trium liberorum*)

vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam instruere? Cognitionibus de Christianis interfui nunquam: ideo nescio, quid et quatenus aut puniri soleat, aut quaeri. Nec mediocriter haesitavi, sitne aliquod discrimen aetatum, an quamlibet teneri nihil a robustioribus differant; deturne poenitentiae venia, an ei, qui omnino Christianus fuit, defuisse non profit; nomen ipsum, etiam si flagitiis careat, an flagitia cohaerentia nomini, puniantur. Interim in iis, qui ad me tanquam Christiani deferrebantur, hunc sum sequutus modum. Interrogavi ipsos, an essent Christiani: 3. confidentes iterum ac tertio interrogavi, supplicium minatus: perseverantes duci iussi. Neque enim dubitabam, qualecunque esset, quod faterentur, pervicaciam certe, et inflexibilem obstinationem debere puniri. Fuerunt alii similis 4. amentiae: quos, quia cives Romani erant, adnotavi in urbem remittendos. Mox ipso tractatu, ut fieri solet, diffundente se crimine, plures species inciderunt. Propositus est libellus sine auctore, multorum nomina continens, qui negarent se

Lipf. 1711; 8. editas. Nos instituto nostro hic egrediendi causam habemus nullam. Illud modo monemus, laudari hanc epistolam, et hoc rescriptam Traiani, iam a Tertulliano apolog. c. 2. his verbis, *Plinius Secundus cum provinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsus, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de cetero ageret, consuluit Traianum tunc Imperatorem* (sic leg. vid. pro tunc Trai. Imp.) *allegans praeter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacramentis eorum comperisse, quam coetus antolucanos ad canendum Christo ut Deo, et ad confederandam disciplinam; homicidium, fraudem, perfidiam;*

et cetera scelera prohibentes (forte leg. *prohibentem, nempe disciplinam*). *Tunc Traianus rescripsit, hoc genus conquirendos quidem non esse, oblatos vero puniri oportere.* cf. le Moynes ad. V. S. p. 142. sqq. Euleb. Chron. p. 209. Scal. it. Houm. de persec. Christianor. Pliniana in disert. Syllog. p. 1. G.

3 *supplicium minatus*) ut ap. Prud. tum alias, tum in Eulal. Parist. 3, 114. sqq. G.

pervicaciam) Longol. *pertinaciam*. Certe pertinacia semper vitiosa, si audias Nov. 5, 40. G.

4 *quia cives Romani erant*) In quos animadverti non temere in provincia posset. vid. ad 10, 82, 3. G.

esse Christianos, aut fuisse, quum, praeunte me; deos appellarent, et imagini tuae, quam propter hoc iusseram cum simulacris numinum adferri, thure ac vino supplicarent, praeterea maledicerent Christo: quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt revera Christiani. Ergo dimittendos 6 putavi. Alii ab indice nominati, esse se Christianos dixerunt, et mox negaverunt: fuisse quidem, sed desisse; quidam ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti quoque. Omnes et imaginem tuam, deorumque simulacra venerati sunt: ii et Christo 7 maledixerunt. Adfirmabant autem, hanc fuisse summam vel culpae suae, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire: carmenque Christo, quasi Deo, dicere secum invicem: seque

5 quum, praeunte me etc.) Interpunctionem huius loci, quae I. A. Ernestio placuit, si mecum amplecteris, dele post ergo, quod in multis libris desit, videturque demum in textum immigrasse, cum vulgaris interpungendi ratio probari coepta esset. S.

imagini tuae) Igitur in provincia eum honorem Imperatori habuit Plinius, quem non admissum Romae ab eo praedicat Paneg. 52, 5. Non apud gentium tuam bonitati tuae gratias agi, sed apud numen Iovis optimi maximi patere. Vid. Minuc. Felix 29, 6. et ibi viri docti. G.

Ergo dimittendos) Minuc. Fel. 28, 5. Si quis infirmior, malo pressus et victus, Christianum se negasset, savebamus et, loquitur de statu suo ante susceptam religionem Christianam) quasi eterato nomina, iam omnia facta sua illa negatione purgasset. G.

6 fuisse) Voss. Alii fuisse aut vel fuisse. G.

etiam — quoque) Vid. Cor-tius ad 5, 6, 21. S.

7 stato die) Sabbathi eo tempore in Bithynia, quod probabile facit Boehmerus Diss. 1. G.

carmenque) Non omnino metro adstrictum, sed formulam conceptorum verborum etc. vid. Mitc. Lips. 5, 3, 7. Hymnophilus aliquis hanc sententiam, quas et Moshemii est, resellere conatur: et movit fere Moshemium, de rebus Christianorum ante Constantinum p. 148. lqq. ubi ceteroquin mea laudat. G.

Christo, quasi Deo) Si vim habere debeat hoc argumentum pro fide Ante-Nicaena contra Arianos; ponendum est, Christianos ipsos Deum vocasse Christum, non adiecisse hoc quasi Deo Plinium. Dei enim appellatio multo, quod constat, apud gentiles patet latius, et longe humilioris fastigii naturas comprehendit. G.

dicere secum invicem) dicere una, idque aequaliter. Offenderunt haec, nescio qua ex causa, Gierigium. S.

sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis morem sibi discedendi fuisse, rursusque coeundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen, et innoxium: quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mandata tua hetærias esse vetueram. Quo magis necessarium credidi, ex duabus ancillis, quae ministræ dicebantur, quid esset veri, et per tormenta quaerere. Sed nihil aliud inveni, quam superstitionem pravam et immodicam, ideoque,

sacramento) Cum maturo *sacramenti* voce uterentur de ritibus suis et dogmatis Christiani, quae diligenter occultarent; ea porro vox, in quantum ad militare ius ierandum refertur, ad coniurationem trahi ab ignavis possit; cum porro de sanguine Christi Dei et hominis inter sacramenta adhibito aliquid tamen emanaret: mirum non est profecto, illis in mentem venisse aliquem Catilinam, de quo Sallustius c. 22. *Cum ad ius ierandum populares sceleris sui adigerat, humani corporis sanguinem, vino permixtum, in patris circumtulisse; inde cum post execrationem omnes degustavissent, sicuti in solemnitibus sacris fieri consuevit* etc. mirum non est, in Thyestiarum illos epularum suspicionem vocatos esse. His suspicionibus obponitur deinde *cibus promiscuus et innoxius*, quem merito ad *Agapas* Christianorum viri docti referunt. *Coena nostra*, inquit Tertull. apot. c. 39. *de nomine rationem sui ostendit: id vocatur, quod dilectio penes Graecos est* etc. Vid. quos hic laudat doctissimus Havercampus. Ceterum de vocabis *sacramenti et centurandi* vid. Liv. 22, 38. *Nam ad eam diem nihil praetor sacramentum fuerat; at*

ubi ad decurtatum aut centuratum convenissent, sua voluntate ipsi inter se equites decurtati, centurati pedites centurabant, sese fugae atque formidinis ergo non abituros etc. Id ex voluntario inter ipsos foedere a tribunis ad legitimam iuris iurandi adactionem translatum. G.

promiscuum tamen, et innoxium) Interpretor cum Hieroglyphum *promiscuum*, non peculiarem aliquem, sed communem hominibus, panem, olera, carnes animalium: *innoxium*, probro carentem. Aliter, sed vix recte, opinor, Lessingius in *Sämmtlichen Schriften* T. XVII. pag. 259. 3.

hetærias) Vid. supra ad 10, 43. et ex *ICToram* libris Bykerah. *Observatt.* 1, 18. et de religione peregrina *diff.* 2. p. 256. sqq. Bacchanalia sua recordabantur Romani. His simile quiddam metuebant. G.

8 ancillis) Haem. *Syll. Diff.* T. I. p. 133. mutat in *anticulis*. Sed *ancillas* tormenta arguunt. G.

ministras) Diaconissae veteris ecclesiae. Cum alioqui non liceret servos interrogare in caput domini; haec lex in hac quidem causa non valuit. G.

- dilata cognitione, ad consulendum te decurri.
9. Vifa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis aetatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam, vocantur in periculum, et vocabuntur. Neque enim civitates tantum, sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio pervagata est: quae videtur fisci et corrigi posse.
10. Certe satis constat, prope iam desolata templa coepisse celebrari, et sacra solemnia diu intermissa repeti, passimque venire victimas, quarum adhuc rarissimus emtor inveniebatur. Ex quo facile est opinari, quae turba hominum emendari possit, si fiat poenitentiae locus.

XCVIII.

TRAIANVS PLINIO S.

Actum, quem debuisti, mi Secunde, in excutiendis causis eorum, qui Christiani ad te delati fuerant, sequutus es. Neque enim in universum aliquid, quod quasi certam formam habeat, constitui potest. Conquirendi non sunt: si deferantur et arguantur, puniendi sunt: ita tamen, ut, qui negaverit se Christianum esse, idque re ipsa manifestum fecerit, id est, supplicanda diis nostris, quamvis suspectus in praeteritum fuerit, veniam ex poenitentia impetret. Sine auctore vero propositi libelli, nullo crimine locum habere debent. Nam et pessimi exempli, nec nostri seculi est.

XCVIII, 2 *Conquirendi*) Nempe hoc dat innocentiae, ne sua sponte in illos, ut in latrones, fures, sacrilegos, quaeratur; neque indicare cogantur confisos: hoc statuis in pertinaciam, quam imputat iis, et legum contemptum, ut accusati, et confessi, damnentur. Quanto haec moderatiora illo sacrae Inquisitionis iudicio! G.

super magnas plurimasque virtutes, praecipue sanctitate consequi, deorum honore meruisti.

CII.

TRAIANVS PLINIO S.

Solviste vota diis immortalibus, te praeeunte, pro mea incolumitate, commilitones cum provincialibus laetissimo consensu, in futurumque nuncupasse, libenter, mi Secunde carissime, cognovi literis tuis.

CIII.

Diem imperii suscepti anniversario ritu celebratum esse annuntiat.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Diem, in quem tutela generis humani felicissima successione translata est, debita religione celebravimus, commendantes diis, imperii tui auctoribus, et vota publica et gaudia.

CIV.

TRAIANVS PLINIO S.

Diem imperii mei debita laetitia et religione a commilitonibus et provincialibus, praeeunte te, celebratum, libenter, mi Secunde carissime, cognovi literis tuis.

CV.

Ius Quiritium pro tribus libertis petit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Valerius, Domine, Paullinus, excepto uno, ius

deorum honore) *Videtur excidisse ante *deorum* coniunctio et. De hac pietate Traiani erga deos Paneg. c. 52. G.

CIII *Diem, in quam)* *Valde obscure locutus est Plinius, si ita locutus est. Gronovius suspicatur, *Diem, quo is te.* G.

Latinorum suorum mihi reliquit: ex quibus rogo tuis interim ius Quiritium des. Vereor enim, ne sit inmodicum, pro omnibus pariter invocare indulgentiam tuam; qua debeo tantò modestius uti, quanto plenior experior. Sunt autem, pro quibus peto, C. Valerius Aestivaeus, C. Valerius Dionysius, C. Valerius Aper.

CVI.

TRAIANVS PLINIO S.

Quum honestissime iis, qui apud fidem tuam a Valerio Paullino depositi sunt, consultum velis mature per me; iis interim, quibus nunc petisti, ut scias dedisse me ius Quiritium, referri in commentarios meos iussi, idem facturum in ceteris, pro quibus petieris.

CVII.

Centurionis, filiae civitatem petentis, libellum mittit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Rogatus, Domine, a P. Accio Aquila, centurione cohortis sextae equestris, ut mitterem tibi libellum, per quem indulgentiam pro statu filiae suae implorat, durum putavi negare, quum scirem, quantam soleres militum precibus patientiam humanitatemque praestare.

CV Latinorum suorum) Libertorum, qui ius Latii modo consecuti fuerant, a quo gradus adhuc superest ad ipsum plenum ius civitatis Quiritium. Vid. ad 10, 4, 2. G.

C. Valerius) Observa obiter, Liberos omnes habere nomen Domini, adiunctumque cognominis instar nomen servitutis. G.

CVI mature) *Matura* ex libris antiquis Longolius, ut sit vox hortantis Imperatoris, que

maturet Plinius, h. e. festinet prospicere libertis. Ceterum vid. ep. 96. G.

CVII cohortis — equestris) Novum hoc. Olim cohortes modo pedum: equitum turmae. G.

Vid. L. A. Ernest. ad h. l. S. pro statu filiae) Quam ex responsione Traiani, civitatem ei dantis, intelligimus ante susceptam, quam pater civis fieret, vel ex non-cive etc. G.

CVIII.

TRAIANVS PLINIO S.

Libellum P. Accii Aquilae, centurionis cohortis sextae equestris, quem mihi misisti, legi: cuius precibus motus dedi filiae eius civitatem Romanam. Libellum rescripti, quem illi redderes, misi tibi.

CIX.

De protopraxia civitatum consulit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quid habere iuris velis et Bithynas et Ponticas civitates in exigendis pecuniis, quae illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliisque causis debeantur, rogo, Domine, rescribas. Ego inveni, a plerisque pro consulibus concessam eis protopraxian, eamque pro lege valuisse. Existimo tamen tua providentia constituendum aliquid et faciendum, per quod utilitatibus eorum in perpetuum consulatur. Nam quae sunt ab aliis instituta, sunt licet sapienter indulta, brevia tamen et infirma sunt, nisi illis tua contingat auctoritas.

CX.

TRAIANVS PLINIO S.

Quo iure uti debeant Bithynae vel Ponticae civitates in iis pecuniis, quae ex quaque causa reipublicae debentur, ex lege cuiusque animadvertendum est. Nam siue habent privilegium, quo ceteris creditoribus anteponantur, custodiendum est; siue non habent, in iniuriam privatorum id dari a me non oportebit.

CIX *protopraxian*) Ius primae exactionis, quod satis explicat responso Traiani. G.

CXI.

De Amisenis, pecuniam Pisoni olim donatam repetentibus, Traianum consulit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Ecdicus, Domine, Amisenorum civitatis petebat apud me ab Iulio Pifone denariorum circiter XL millia; donata ei publice ante XX annos et bule et ecclesia consentiente: nitebaturque mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes vetantur. Pifo contra, plurima se in rempublicam contulisse, ac prope totas facultates erogasse, dicebat. Addebat etiam temporis spatium, postulabatque, ne id, quod pro multis et olim accepisset, cum everfione reliquae dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex caulis integram cognitionem differendam existimavi, ut te, Domine, consulerem, quid sequendum putares.

CXII.

TRAIANVS PLINIO S.

Sicut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita, ne multorum securitas subruatur, factas ante aliquantum temporis retractari atque in irritum vindicari non oportet. Quidquid ergo ex hac causa actum ante viginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusque loci, quam pecuniae publicae consultum volo.

CXI, 1 Ecdicus) Defensores civitatum tales vocantur in iure. Est titulus Codicis 1, 55. et C. Theod. 1, 10. de defensoribus civitatum. De iisdem Iustiniani novella 15. ubi Gr. $\nu\epsilon\pi\tau\epsilon\lambda\epsilon\tau\epsilon\sigma\tau\epsilon\sigma$

$\delta\iota\kappa\omega\nu$. De ipsorum officio vel ex hoc ipso loco apparet. G. bule et ecclesia) Romae esset *Senatus Populusque*. G. nitebaturque) Libri antiqui utebatur, eadem sententia. G.

CXIII.

An in senatum lecti pro introitu aliquid inferre debeant, quaerit.

C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Lex Pompeia, Domine, qua Bithyni et Pontici utuntur, eos, qui in bulen a censoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: sed ii, quos indulgentia tua quibusdam civitatibus super legitimum numerum adiciere permittit, et singula millia denariorum et bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconsul eos etiam, qui a censoribus legentur, dumtaxat in paucissimis civitatibus, aliud zaliis, iussit inferre. Superest ergo, ut ipse dispicias, an in omnibus civitatibus certum aliquid omnes, qui deinde huleutae leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum mansurum est, a te constitui decet, cuius factis dictisque debetur aeternitas.

CXIV.

TRAIANVS PLINIO S.

Honorarium decurionatus omnes, qui in quaque civitate Bithyniae decuriones fiunt, inferre debent necne, in universum ad me non potest statui. Id ergo quod semper tutissimum est, sequendam cuiusque civitatis legem, puto, scilicet adversus

CXIII, 1 *Lex Pompeia*) Vid. 10, 83. et 115. De ipsa hac quaestione aliquid supra 10, 48, 5. G.

2 *aliud alitis*) Intellige, in civitatibus, ratione habita facultatum nempe. G.

3 *leguntur*) Scripturae legentur? S.

CXIV *Id ergo quod etc.*) Durius videtur I. A. Ernestio: mihi non item. *Id quod saepissime*

ita dicitur, ut *id* abundet. Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 17, 6. S.

scilicet adversus eos) Locus obscurus, si quis alius Plinii, quem ita interea interpretandum putabam, dum quis meliorem vel lectionem proferat, vel interpretationem. Sequendam legem putat Imperator non universim, sed *adversus eos, qui invitii sunt decuriones*, et tamen excusari non possunt: qui enim petunt honorem, illi pro se infe-

eos, qui inviti fiunt decuriones. Existimo id acturos, ut erogatio ceteris praeferatur.

CXV.

Decuriones alienae civitatis an eiici senatu possint, quaerit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Lege, Domine, Pompeia permissum Bithynicis civitatibus adscribere sibi, quos vellent cives, dum civitatis non sint alienae, sed suarum quisque civitatum, quae sunt in Bithynia. Eadem lege sancitur, quibus de causis senatu a censoribus eiiciantur: inter quas nihil de cive alieno cavetur. Inde me quidam ex censoribus consulendum putaverunt, an eiicere deberent eum, qui esset alterius civitatis. Ego, quia lex, sicut adscribis civem alienum vetabat, ita eiici e senatu ob hanc causam non iubebat: praeterea quia ab aliquibus affirmabatur mihi, in omni civitate plurimos esse buleutas ex aliis civitatibus, futurumque, ut multi homines multaeque civitates concuterentur ea parte legis, quae iampridem consensu quodam exolevisset; necessarium existimavi consulere te, quid servandum putares. Capita legis his literis subieci.

rent, ut lege non opus sit. Subiungit, *existimo id acturos* censores, qui ius legendorum decurionum s. buleutarum habent, *ut erogatio*; h. e. is, qui erogare aliquid in honorarium pro introitu potest et vult, *ceteris*, invitis, *praeferatur*, nec adeo saepe opus sit coactione. G.

Suspicio legendum: *Ceteros existimo id acturos, ut erogatio praeferatur.* S.

CXV, 1 *Lege — Pompeia*. Vid. 10, 83. et 113. G.

vellent) Corrigendum *velint*. Monuit etiam I. A. Ernestius. S.

senatu a censoribus) *Vulg. e *senatu a censoribus*. Veteres editiones, quas sequitur Longolius, *senatu censoribus*. Utramque praepositionem abesse in tali constructione posse, dubium non est. Sed eadem in formula ita parum fuisse Traiani quaestorem, vel scribam, non putabam. Itaque bonis libris *ερερον μὲν ἰδω- να τῶν, ερερον δ' ἀνευκα*. Vid. 1, 7, 1. G.

CXVI.

TRAIANVS. PLINIO. 8.

Merito haesisti, Secunde carissime, quid a te rescribi oporteret censoribus consulentibus, an legerent in senatum aliarum civitatum, eiusdem tamen provinciae, cives. Nam et legis auctoritas, et longa consuetudo usurpata contra legem, in diversum movere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, ut ex praeterito nihil novarem, sed manerent, quamvis contra legem, adsciti quarumcunque civitatum cives, in futurum autem lex Pompeia observaretur: cuius vim si retro quoque velimus custodire, multa necesse est perturbari.

CXVII.

Veretur, ne ex invitatione ad solemne officium factiones orientur.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. 5.

Qui virilem togam sumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magistratum, vel opus publicum dedicant, solent totam bulen, atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel singulos dare: quod an celebrandum, et quatenus, putes, rogo scribas. Ipse enim, sicut arbitrator, [non imprudenter,] praefertim ex solenni-

CXVII, 1 *virilem togam*) De quo officio 1, 9, 2. De virili toga pariter ac nuptiis Apuleius apol. p. 416. Scipionis Gent. Quippe ita placuerat, in suburbana villa potius ut coningeremur, ne cives denno ad sportulas convolarent: cum haud pridem Pudentilla de suo quinquaginta millia nummum in populum expunxisset ea die, qua Pomdianus (hilius Pudentillae, privignus Apuleii maior natu) uxorem duxit, et hic puerulus

(contemptim sic appellat filium Pudentillae, suum autem privignum minorem) *toga est involutus.* Plura ad h. l. Scipio Gentilis. G.

2 [non imprudenter,] *Haec verba cum nullo idoneo auctore in receptiores editiones adsumta sint, (forte ex coniectura alicuius, qui fulcire sententiam, per importunum illud iussi laborantem, vellet) merito uncis coercita sunt. Forte etiam *arbitror* huc redigendum sit: [*arbitror non im-*

bus caussis concedendum [iussi] invitationes; ita vereor, ne ii, qui mille homines, interdum etiam plures, vocant, modum excedere, et in speciem dianomes incidere videantur.

CXVIII.

TRAIANVS PLINIO S.

Merito vereris, ne in speciem dianomes incidat invitatio, quae et in numero modum excedit, et quasi per corpora, non viritim singulos ex notitia, ad solemnes sportulas contrahit. Sed ego ideo prudentiam tuam elegi, ut formandis istius provinciae moribus ipse moderareris, et ea constituas, quae ad perpetuam eius provinciae quietem essent profutura.

prudenter]. Sed illo iussi quid faciamus? Profecto non cohaerent, Sicut arbitror concedendum iussi; ita vereor. Nempe aut legendum cum Scheffero, *concedendum ius invitationis*; aut ex Iuntina *concedendum ipsis* (nempe qui virilem togam sumunt, et reliquis invitationes; aut inveniendum ex ingenio, erudendumve ex libris, aliquid melius. G.

Verissime Schefferus, parum felix ceteroqui criticus, *concedendum ius invitationis*. Iussi natum ex repetitione duarum litterarum sese excipientium. Tam uber tamque cognitum hic fons errorum, ut mirer, aliam Gierigio rationem placere potuisse. S.

dianomes) *Διανομής*, *divisionis* pecuniarum vel cuiuscunque rei, quae ad ambitus crimen Romae pertinet. Docent hoc veteres glossae, ubi *διανομή*

χρησίου, itemque *διανομή ἀγγύου*, redditur *sportula*, qua voce in responsione Traianus utitur, *διανομή ἄγους visceratio*. Hinc *gl-visoris* sordidum, si non infame nomen Romae, v. g. Cic. proem. act. in Verr. c. 8. Pro licita per testamentum largitione ponuntur *divisiones* l. 23. π. de annuis leg. *Divisio civium et epulum* eadem ratione iunguntur l. 123. de Legatis 1. *Manemus ergo in Casauboni emendatione, qui pro *dianomes* ita restituit. *Dianoerites*, quod libri antiqui hic habent, qui tamen in responsione Traiani *dianomes* agnoscunt, ex *dianoeritas* corruptum, quod eundem sensum habere potest: sed nescio, an habeat auctorem alium. G.

CXVIII *moderareris* — *constituas* — *essent*) Scribendum, aut *moderaris* et *sunt*, aut *constitueres*. S.

CXIX.

Doceri desiderat, a quo die incipiant iselastica praemia victoribus dari.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Athletae, Domine, ea, quae pro iselasticis certaminibus constituiti, deberi sibi putant statim ex eo die, quo sunt coronati. Nihil enim referre, quando sint patriam inveci, sed quando certamine vicerint, ex quo invehi possint. Ego contra [scribo] iselastici nomine [itaque eorum] vehementer addubitem, an sit potius id tempus, quo *ἡλασαν*, injuendum. Idem obsonia petunt pro eo agone, qui a te iselasticus factus est, quamvis vicerint ante, quam fieret. Aiunt enim congruens esse, sicut non datur sibi pro his certaminibus, quae esse iselastica, postquam vicerunt, desierunt,

CXIX, 1 pro iselasticis) Quozum victoribus licet *εἰσελαύνειν*, Iolempni pompa in urbem invehi. Locus clallicus Vitruv. 9. pr. *Nobilibus athleticis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea, vicissent, Graecorum maiores ita magnos honores constituerunt, ut non modo in conventu stantes cum palma et corona ferant laudes; sed etiam quum revertuntur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia et in patrias invehantur, e reque publica, perpetua vita constitutis vectigalibus fruuntur.* Haec sufficiunt intelligendis his epillois. Plura desiderantem iuvabunt Turneb. 1, 19. et 27, 5. et in primis Petr. Faber Agonist. 2, 10. et 17. pluresque hic laudari Longolio. G.

[scribo iselastici) *Locus corruptus, si quid video, cuius sententiam non obscuram arbitror; quibus verbis conceptus fuerit, non dixerim. Verbum scribo non esse sanum, confirmare prope aulim. Sententia autem haec est:

Ne sentiam cum athleticis, ipso nomine *iselasticus* moveor, quod facit, ut dubitem, *an sit potius* etc. Si verba, quae ideo inclusimus, interim praetermittas, sententia, quam dixi, exoritur. Et video iam sic in mentem venisse Grutero, *Ego contra iselasticorum nomine vehementer addubitem.* Non dissimulo, ipsam etiam formulam, *vehementer addubitem*, mihi initio suspectam fuisse; cum *addubitare* bona astate significet *aliquantum dubitare*; sed video, sic etiam positum 2, 19, 1. Itaque patior illud locum suum tenere; neque tamen imitari audeam. G.

2 obsonia) Non praefracte negaverim Graeca notione *ἀφόνεια* hic forte sumi, pro stipendio: sed notandum tamen, *annonam* et *cibos* etiam illis publice datos; quod docuit Faber Agonist. 2, 17. G.

iselasticus factus est) Cui tu tribuisti eosdem honores, immunitates, praemia, quae habent ii, qui olim hoc nomine appellati sunt. G.

ita pro iis dari, quae esse coeperunt. Hic quoque non mediocriter haereo, ne cuiusquam retro habeatur ratio, dandumque, quod tunc, quum vincerent, non debebatur. Rogo ergo, ut dubitationem meam regere, id est, beneficia tua interpretari ipse digneris.

CXX.

TRAIANVS PLINIO S.

Iselasticum tunc primum mihi videtur incipere deberi, quum quis in civitatem suam ipse εισηλασει. Obsonia eorum certaminum, quae iselastica esse placuit mihi, [si] ante iselastica non fuerunt, retro non debentur. Nec proficere pro desiderio athletarum potest, tam eorum, quae postea iselastica lege constitui, quam, quum vincerent, esse desierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihilominus, quae ante perceperant, non revocantur.

CXXI.

Excusat se, quod uxorem diplomate adiuerit.

C. PLINIUS TRAIANO IMP. S.

Usque in hoc tempus, Domine, neque cuiquam diplomata commodavi, neque in rem ullam, nisi

3 ne cuiusquam) De ratione, qua ne, dubitandi vel interrogandi adeo particula, praepositur, diximus in Lex. Rei rust. et ad Quintil. 1, 5, 38. G.

CXX [si] ante iselastica) *Importuna videtur conditionalis particula, qua deleta vel cum quae permutata, facilis erit sententia. G.

Vid. I. A. Ernestium ad h. l. S. tam eorum, quae) *Haec esse corruptissima video, medelam non video. Sententia interim pellucet. Reicit Imperator rationem athletarum, vel convertit potius, et ostendit, esse ἀντιερέφουσαν. Illi dixerant, aequum esse, ut acciperent praemia eorum certaminum, quibus post victoriam de-

mum suam proposita essent praemia; cum desinant dari quorundam certaminum, quae tum darentur, cum vincerent. At respondet Imperator, si retro valere velint legem, quae decernat praemia nova; etiam retro valere debere eam, quae auferat vetera. Si posterius non placeat, si reddere nolint praemia iam percepta eorum certaminum, pro quibus nihil amplius datur; etiam non postulare debere praemia, quae tum, cum vincerent, nondum fuerant constituta. Lacunam igitur hic esse sentio, quibus proprie verbis sit explenda, hariolari nolo. G.

CXXI, 1 diplomata) Vid. supra ep. 14. G.

tuam, nisi: quam perpetuam servationem meam
 2 quaedam necessitas rupit. Uxori enim meae, au-
 dita morté avi, volenti ad amitam suam excurre-
 re, usum eorum negare durum putavi, quum talis
 officii gratia in celeritate confiteret, sciremque,
 te rationem itineris probaturum, cuius causa erat
 pietas. Haec scripsi, quia mihi parum gratus
 tibi fore videbar, si dissimulassem inter alia be-
 neficia hoc unum, quod me debere sciebam in-
 dulgentiae tuae, quod fiducia eius, quasi consulto
 te, non dubitavi facere; quem si consulissem,
 sero fecissem.

CXXII.

T R A I A N V S P L I N I O S.

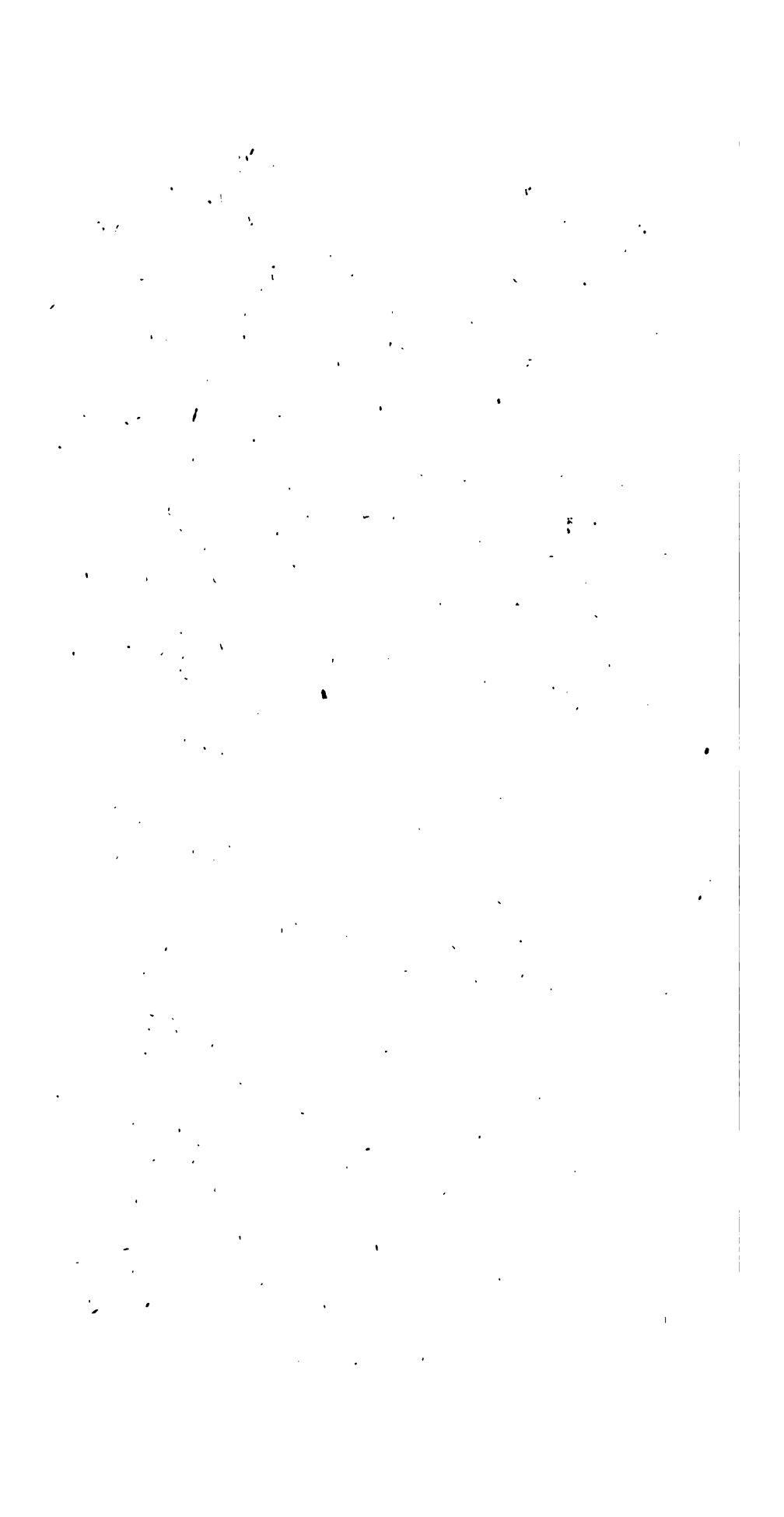
*Merito habuisti, Secunde carissime, fiduciam
 animi mei. Nec dubitandum fuisset, si expe-
 ctasses, donec me consuleres, an iter uxoris tuae
 diplomatibus, quae officio tuo dedi, adiuvandam
 esset, usum eorum intentioni non profuisse, quum
 apud amitam suam uxor tua deberet etiam cele-
 ritate gratiam adventus sui augere.*

2 debere solebam) *Sciebam fiducia eius etc. Id ipsum est
 omittit prima editio, legitque pro beneficium Caesaris, quod Plinius
 unum, uno: nullo sensu idoneo. audet, fiducia illius indulgentiae,
 Sed erit sensus Plinio dignus, si inconsulto illo uti ipsius benefi-
 ita legas, Si dissimulassem, inter cio. G.
 alia beneficia hoc quoque me CXXII profuisse) Vid. I. A.
 debere indulgentiae tuae, quod Ernestium ad h. l. S.

C. PLINII CAECILII

S E C V N D I

P A N E G Y R I C V S

C. PLINII SECVNDI.
P A N E G Y R I C V S

Bene ac sapienter, Patres Conscripti, maiores instituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere: quod nihil rite, nihilque providenter homines, siue deorum immortalium ope, consilio, honore, auspicarentur. Quis mos cui potius, quam consuli? aut quando magis usurpandus colendusque est, quam quum imperio senatus, auctoritate reipublicae, ad agendas Optimo Principi gratias excitamur? Quod enim praestabilius est, aut pulchrius munus deo-

Panegyricus) Nescio an hoc nomen ipse actioni suae ac libro poluerit Plinius. Certe non colligas ex Ep. 3, 18. quae epistola praefationis instar ad hunc librum est, et ante eum legenda. G.

1, 1 *nihil rite, nihilque providenter*) Praestat membranarum lectio, a Longolio ad Plin. ep. p. 754. laudata: *nihil rite, nihil providenter*. S.

2 *Imperio — auctoritate*) Discedit a veteribus formulis, in quibus non temere *imperare* dicitur *Senatus*: sed *placet Senatui, Senatus fit auctor* etc. Vid. Brillon. de form. tum alias, tum praesertim 2, 109. p. 201. Contr. infra 78, 1. Nimirum partim

blanditur Senatui, partim, quod toto hoc libello agit, auctoritatem huius Ordinis ita amplificatum: ut mirari subeat interdum aequitatem animi in Traiano maiorem fere, quam temere a principe expectes, qui vel probaverit ista, vel tulerit, vel contemserit. G.

ad agendas — gratias) Habemus eius rei exemplum etiam Ep. 2, 1, 5. iam observatum aliis, non huc trahendum esse Dionem L. 60. p. 672. D. ubi vetuit lege Claudius, *τοὺς αἰγεροὺς (ἀγχορτας) μνηστῆρας οἱ χάριν ἐν τῷ συνεδρίῳ γινώσκουσιν*. Est enim ibi de provincialibus magistratibus sermo. G.

rum, quam castus et sanctus, et diis simillimus
 4 princeps? Ac si adhuc dubium fuisset, forte ca-
 luque rectores terris, an aliquo numine darentur:
 Principem tamen nostrum liqueret divinitus con-
 5 situtum. Non enim occulta potestate fatorum,
 sed ab Iove ipso coram ac palam repertus est,
 electus quippe iuter aras et altaria, eodemque
 loci, quem deus ille tam manifestus ac praesens,
 6 quam caelum ac sidera insedit. Quo magis aptum
 piunquè est, te, Iupiter optime maxime, antea
 conditorem, nunc conservatorem imperii nostri,
 precari, ut mihi digna consule, digna senatu, di-
 gna principe contingat oratio: utque omnibus,
 quae dicentur a me, libertas, fides, veritas con-

5 diis simillimus) Stoicae vir-
 tutis apex, deo similem esse. Ita
 statim ex eadem philosophia ca-
 sum excludit, commendat pro-
 videntiam. G.

Non opus erat in his ad Stoi-
 cam philosophiam confugere. Ex-
 aggerabant laudem virtutum, qui
 diis similem aliquem dicebant,
 ut apud Vellei. 2, 130. 5. *Livia*
per omnia diis quam homini-
bus similior. E.

5 repertus est, electus) Repe-
 rire, ut inventre, non semper
 ad casum, sed interdum ad qua-
 rendi effectum pertinere, notum
 est. Nostri in tali re, *ausfün-*
dig machen. Vulgo legitur, *re-*
pertus, electus est quippe, quod
 inconcinnitatis aliquid habere, su-
 res sentiunt. Reimuit tamen Arn-
 tzenius. Liber Schwarzii cum est
 omittat, suspicandi occasionem
 viro clarissimo dedit, legendum,
 ut dedimus. Possis etiam prop-
 rius ad codicis fidem legere, *re-*
pertus est, lectus. Verbum est
 prima sua litera scriptum, evanido,
 qui imponi solet, apice, adhaesit
 ad sequens vocabulum tanto faci-
 lius, cum *electus* optime huc con-
 veniat, et sit ulitatus. G.

inter aras et altaria) In Ca-
 pitolio. Ponamus, quia ad illu-

strandum non hunc tantum lo-
 cum, sed bonam partem panegy-
 rici pertinent, verba Dionis L.
 68. s. Xiphilino p. 770. E. *Ὁ*
Νερούας διὰ τὸ γήρας καταφρο-
νοῦμενος ἀνέβη τε ἐς τὸ Καπιτώ-
λιον καὶ ἰσθῆ γεγονήσας (magno
 clamore) *Ἄγαθὴ τύχη τῆς τε*
βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥω-
μαίων, καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ, Μάρκου
Οὐλλίου Νερούαν Τρατανὸν ποιού-
μαι. (i. e. εἰσποιούμαι, adopto)
Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ συνεδρίῳ
Καίσαρά τε αὐτὸν ἀνέδειξε κ. τ. λ.
 G.

6 conservatorem) Iovis Con-
 servatoris titulus existit nummis
 Domitiani et Diocletiani. Illu-
 stravit etiam Iustus Rycquius de
 Capitolio c. 20. p. 204. Add.
 Reinol. 1, 254. et 2, 77. Plures
 sunt apud Gruterum. G.

fides) Intelligit, puto, fidem,
 qua Caesari et reip. obstrictus
 sit, quaeque libertati et veritati
 quali innexa est: nam de altera
 fide, quam sibi haberi optat, de-
 inde dicit, cum *speciem adula-*
tionis deprecatur. G.

Non opus est cum Gesnero
 haec ita distinguere, ut *fides* in-
 telligatur, qua Caesari et reipub-
 licae obstrictus sit. Saepè *fides*

flet: tantumque a specie adulationis abfit gratiarum actio mea, quantum abest a necessitate.

II. Equidem non Consuli modo, sed omnibus civibus enitendum reor, ne quid de Principe nostro ita dicant, ut idem illud de alio dici potuisse videatur. Quare abeant ac recedant voces illae, quas metus exprimebat: nihil, quale ante, dicamus; nihil enim, quale antea, patimur: nec eadem de principe palam, quae prius, praedicemus; neque enim eadem secreto loquimur, quae prius. Discernatur orationibus nostris, 3 diversitas temporum, et ex ipso genere gratiarum agendarum intelligatur, cui, quando sint actae. Nusquam ut deo, nusquam ut numini blandiamur: non enim de tyranno, sed de cive; non de domino, sed de parente loquimur. Unum 4 ille se ex nobis, et hoc magis excellit atque eminet, quod unum ex nobis putat; nec minus hominem se, quam hominibus praeesse meminit. Intelligamus ergo bona nostra, dignosque nos illis 5

et veritas ut effectus et causa iunguntur. Nisi melius sit fidem pro simplicitate atque integritate accipere, e qua veritas consequitur. Precatur Plinius, ut sibi contingat, libere et ex animi sententia et vere dicere. E.

a necessitate) quod, etiamsi gratiarum actio intermissa fuisset, tamen ei a Traiano nihil fuisset timendum. Ergo etiam in hoc ab aequitate et clementia Traianum laudat. E.

Sic et Gierigius. Sed falluntur viri doctissimi, A necessitate, subaudi adulationis. S.

II, 1 Equidem — — videatur) I. A. Ernestii crisin de hoc loco, qui mihi sanctissimus videtur, vehementer miror. S.

2 loquimur, quae prius) Paulo concinnioris sententiam e libris MS. et editis Gierigius reddidit:

neque enim eadem secreto, quae prius, loquimur. E.

Al. neque enim eadem, quae prius, secreto loquimur. quod magis etiam placet. S.

5 dignosque nos illis) * Si facilem et sui similem hic quoque Plinium esse volumus, sic, ut Lipsio suadente dedimus, legendum puto. Sive enim ita intelligas, probemus nos dignos usu Traiani, (quod defendit Schwarzius) duriusculum est; live, probemus nos dignos illius, nempe Traiani, Graecismus est, poetis dignior, de quo Drakenb. ad Sil. 11, 381. et 12, 81. Illis placuisse etiam Perizonio, ducet Arnzenius, qui ex ILLIVS h. e. illi usu ortam putat lectionem illius usu. Putat itaque dignos cum dativo construi. G. Add. Gesneri ad L. A. Ernestium epistola.

usu probemus, atque identidem cogitemus, quam sit indignum, si maius principibus praestemus obsequium, qui servitute civium, quam qui libertate laetantur. Et populus quidem Romanus dilectum Principum servat, quantoque paullo ante concantu formosum alium, hunc fortissimum personat; quibusque aliquando clamoribus gestum alterius et vocem, huius pietatem, abstinentiam, mansuetudinem laudat. Quid nos ipsi? divinitatem Principis nostri, an humanitatem, temperantiam, facilitatem, ut amor et gaudium tulit, celebrare univcrsi solemus? Iam quid tam civile, tam senatorium, quam illud additum a nobis OPTIMI cognomen? quod peculiare huius et proprium arrogancia priorum principum fecit. Eum vero quam commune, quam ex aequo, quod FELICES NOS, FELICEM ILLVM praedicamus? alternisque votis, HAEC FACIAT, HAEC AVDIAT, quasi non dictu-

6 *formosum*) Domitianum pulchrum et decentem vocat, et plura ea de re commemorat Sueton. c. 18. Pulchritudinis causa etiam Apollinis nomen et insignia ipse et Nero affectabant, qui *formosus* est; ad Neronem etiam pertinet *gestus* et vox laudata, cuius insaniae plura specimina dat Suetonius a cap. inde 20. G.

7 *OPTIMI cognomen*) Quod sexcenti nummi et inscriptiones servant. Vid. 88, 6. G.

8 *commune*) *Commune* est, h. e. principem *communem*, *civilem* et *humanum* indicat etc. Serv. ad Aen. 8, 275. *Alii* communem deum (*dictum volunt*) *humanum*, *beneficum*, *Φιλάνθρωπον*, unde et communes homines dicimus. G.

Simplicius tamen est et aptius, illa quam *commune*, quam *ex aequo*, ita iungere, ut communis et aequalis praedicantium vox intelligatur. Mox eodem sensu *alterna vota* dicit. E.

Mihi vero *commune* et *ex aequo* idem fere videtur, quod Plinius antea *civile* dixit. Civilitatis quidem Traiani lignum erat, quod Romani non solum Imperatorem, sed se quoque felices praedicarent. S.

haec faciat) *Haec opera*, digna optimo principe, semper *faciat* Traianus! *haec nomina*, hos titulos, has laudes, semper *audiat!* G.

Rectius, puto, Cicerigius haec ita supplevit: mox dicimus, *haec*, quibus adhuc indigemus, *faciat!* mox, *haec*, quae ipsi ex animo apprecamur, *audiat!* Nili forte ultius haec melius sic suppleantur: *haec*, quae reprehendimus, vel conquerimur, *audiat!* Certi enim sumus, eum ne reprehensionibus quidem nostris aut querimoniis irasci, sed indulgentissime eas audire, et iis, si fieri possit, morderi. E.

Ego Gesneri rationem, in qua nihil duri video, sequar. Appa-

ri, nisi fecerit, compræcamur? Ad quas ille voces lacrymis etiam ac multo pudore suffunditur. Agnoscit enim sentitque, sibi, non principi, dici.

III. Igitur quod temperamentum omnes in illo subito pietatis calore servavimus, hoc singuli quoque meditati que teneamus; sciamusque, nullum esse neque sincerius, neque acceptius genus gratiarum, quam quod illas acclamationes aemuletur, quae fingendi non habent tempus. Quantum ad me pertinet, laborabo, ut orationem meam ad modestiam Principis moderationemque submittam, nec minus considerabo, quid aures eius pati possint, quam quid virtutibus debeatur. Magna et inusitata Principis gloria, cui gratias³ acturus, non tam vereor, ne me in laudibus suis parvum, quam ne nimium putet. Haec me cura, haec difficultas sola circumstat: nam merenti gratias agere, facile est, Patres Conscripti. Non enim periculum est, ne, quum loquar de humanitate, exprobrari sibi superbiam credat; quum de frugalitate, luxuriam; quum de clementia, crudelitatem; quum de liberalitate, avaritiam; quum de benignitate, livorem; quum de continentia, libidinem; quum de labore, inertiam; quum de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem vereor, ne gratus ingratusve videar, prout satis aut parum dixerò. Animadverto enim, etiam deos ipsos, non tam accuratis adorantium precibus,

ret enim, Plinium loqui de iis, quae Traianus olim sit auditurus, si civium expectationi satisfecerit. S.

suffunditur) De pudore proprie dicitur: non item de lacrymis. Sic autem saepissime utriusque linguae scriptores unum pluribus nominibus verbum iungunt, cuius significatio non omnibus illis nominibus ad amissum congruit. S.

III, 1 *quae fingendi* — tempus) quae tam celeriter prorumpunt, ut verum pectoris sensum efferant, non fictum ex adulatione. E.

³ *Magna et inusitata Principis gloria*) Epiphonema, cuius sensus tam patet, ut satis mirari nequeam, Gierigium hic interpretando lesi potuisse. S.

⁵ *accuratis*) cum cura et arte quadam conceptis et concin-

augendam maiestatem ornata caesaries, nonne longe lateque principem ostentant?

V. Talem esse oportuit, quem non bella civilia, nec armis oppressa respublica, sed pax, et adoptio, et tandem exorata terris numina, a dedissent. An fas erat, nihil differre inter imperatorem, quem homines, et quem dii fecissent? quorum quidem in te, Caesar Auguste, iudicium et favor, tunc statim, quum ad exercitum proficisceris, et quidem inuitato iudicio enituit. **3** Nam ceteros principes aut largus cruor hostiarum, aut sinister volatus avium consulentibus nuntiavit: tibi ascendenti de more Capitolium, quamquam non id agentium civium clamor, ut **4** iam principi, obcurrit. Siquidem omnis turba, quae limen infederat, ad ingressum tuum foribus reclusis, illa quidem, ut tunc arbitrabatur, deum; ceterum, ut docuit eventus, te consalutavit impe-

que auctura verendos Cantiles festina venit. G.

longe lateque) Non refero ad principem haec adverbis, sed ad ostentant. Narrat e Dione l. 68. Xiphilius p. 785. D. in expeditione contra Agarenos magno in periculo fuisse Traianum: Καὶ αὐτὸς βραχυτάτου εἰδὴτε τρωθῆναι, καίπερ τὴν βασιλικὴν σολὴν ἀποδέμενος, ἵνα μὴ γνωρισθῆ, τῆς δὲ πολιᾶς αὐτοῦ τὸ γὰυρον καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς τοῦ προσώπου ἰδόντες, ὑπετόπισάν τε εἶναι, ὅς ἦν. καὶ ἐπιτόξευσαν αὐτῷ κ. τ. λ. Videat locum Lipsius. G.

V. 2 iudicio enituit) *Iudicio typorum Cuspiniani errori videtur deberi: plane omittitur in Schwarziano. Enotuit, quod est in quibusdam libris, et ipsum Plinianum est 2, 10, 3. Ceterum Ernesti meus legi volebat emittit: G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

3 sinister volatus) Cic. de

divin. 2, 39. Nobis sinistra videntur, Graecis et Barbaris dextra meliora. Vid. Davil. G.

non id agentium) Ea enim omnis ratio est, si quis aliquid ex sua re atque ex suo sermone dixerit, et eius verbum aliquid apto ceciderit ad id, quod ages aut cogitabis, ut ridens, vere tamen, quod exempla declarant, ostendit Cic. Divin. 2, 40. Est omnino stultitiae humanae hic exemplum. Ille apud Phaedrum 5, 7. tibicen, qui Princeps suo nomine diceretur, irrisus est, cum Principi, id est Imperatori dictum carmen ad se raperet: et Consullem Romanum in concilio terrarum orbis gravissimo non puder, persuadere velle Traiano ad ipsam pertinuisse verba, quibus Iovem Imperatorem salutabat populus. Iovis Imperatoris mentio Cic. in Verr. 4, 58; origo Liv. 6, 29. Disensum quendam utriusque tollere hic studet Lipsius. G.

ratores. Nec aliter a cunctis omnia acceptum est. Nam ipse intelligere volebas: reculabas enim imperare; reculabas, quod bene erat imperaturi. Igitur cogendus fuisti. Cogi porro non poteras, nisi periculo patriae, et mutatione rei publicae. Obstinatum enim tibi non suscipere imperium, nisi servandum fuisset. Quare illum ipsum furorem motumque castrensem reor exstitisse, quia magna vi magnoque terrore modestia tua vincenda erat. Atque sicut maris coelique temperiem turbines tempestatesque commendant; ita ad augendam pacis tuae gratiam illum tumultum praecessisse crediderim. Habet has vias conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina deus, et plerumque bonorum malorumque caussae sub diversa specie latent.

VI. Magnum quidem illud seculo dedecus, magnum reipublicae vulnus impressum est. Im-

5 quod bene erat imperaturi) Qui intelligeret, quantum onus esset imperium, qui illud non negligere vellent, sed ex dignitate gerere. Similia de Theodosio Patricio c. 10. lq. Vid. 86, 2. G.

6 mutatione reipublicae) Sic omnino legendum ex libris Gruperi inspectis. Mutatione non convenit: neque enim mutata est respublica, sed nutavit in concitata Nervae auctoritate, ruinam minata est, ut nutantia templa infra 51, 1. Conf. 6, 3. ruens super imperatorem imperium. G.

nisi servandum fuisset) nisi servandum habuisses; nisi mutatione reipublicae servatorem poposcisses. Nescio, cur fuisset I. A. Ernestio et Gierigio displicerit. S.

8 praecessisse) Codex Voss. praesavisse, quod iure praetulit Amisenius. S.

9 nascantur) Avunculus nostri 7, 40. f. 41. eundem locum tractat: Quid? quod isto calculi candore illo laudatus dies originem mali habuit. Quam multos accepta afflixere imperia! quam multos bona perdere, et ultimis merjere supplicis! *Malui itaque servare nascantur, quam noscantur e libris quibusdam reponere: cum apertum sit, non de cognitione hic agi, sed de ipsa origine secundorum ex adversis, et contra; seu, ut ipse ait, de causis bonorum malorumque, sub diversa specie latentibus. G.

Mihi quoque nascantur unica verum videtur. De feminibus ac caullis agitur, non de modo, quo secunda adversaque noscantur. Ceterum mira Gierigii ratio, ambas lectiones in ipso verborum contexta lectori proponentis. S.

augendam maiestatem ornata caesaries, nonne longe lateque principem ostentant?

V. Talem esse oportuit, quem non bella civilia, nec armis oppressa respublica, sed pax, et adoptio, et tandem exorata terris numina, a dedissent. An fas erat, nihil differre inter imperatorem, quem homines, et quem dii fecissent? quorum quidem in te, Caesar Auguste, iudicium et favor, tunc statim, quum ad exercitum proficisceris, et quidem inusitato indicio enituit.

3 Nam ceteros principes aut largus cruor hostiarum, aut sinister volatus avium consulentibus nuntiavit: tibi ascendenti de more Capitolium, quamquam non id agentium civium clamor, ut

4 iam principi, obcurrit. Siquidem omnis turba, quae limen infederat, ad ingressum tuum foribus reclusis, illa quidem, ut tunc arbitrabatur, deum; ceterum, ut docuit eventus, te consalutavit impe-

que auctura verendos Canities
fastina venit. G.

longe lateque) Non refero ad principem haec adverbis, sed ad ostentant. Narrat e Diono l. 68. Xiphilinus p. 785. D. in expeditione contra Agarenos magno in periculo fuisse Traianum: Καὶ αὐτὸς βραχυτάτου εἰδίητε τρωθῆναι, καίπερ τὴν βασιλικὴν σολὴν ἀποθῆμενος, ἵνα μὴ γνωρισθῆ, τῆς δὲ πολιᾶς αὐτοῦ τὸ γαυρον καὶ τὸ σμυνοπρεπὲς τοῦ προσώπου ἰδόντες, ὑπετόνησάν τε εἶναι, ὅς ἦν, καὶ ἐπετόξευσαν αὐτῷ κ. τ. λ. Videbat locum Lipsius. G.

V, 2 indicio enituit) *Iudicio typorum Cuspiniani errori videtur deberi: plane omittitur in Schwarziano. Enotuit, quod est in quibusdam libris, et ipsum Plinianum est 2, 10, 3. Ceterum Ernesti meus legi volebat eminuit. G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

3 sinister volatus). Cic. de

divin. 2, 39. Nobis sinistra videntur, Gratis et Barbaris dextra meliora. Vid. Davil. G.

non id agentium) Ea enim ominis ratio est, si quis aliquid ex sua re atque ex suo sermone dixerit, et eius verbum aliquid apte ceciderit ad id, quod ages aut cogitabis, ut ridens, vere tamen, quod exempla declarant, ostendit Cic. Divin. 2, 40. Est omnino stultitiae humanae hic exemplum. Ille apud Phaedrum 5, 7. Iubicen, qui Princeps suo nomine diceretur, irrisus est, cum Principi, id est Imperatori dictum carmen ad se rasperet: et Consulem Romanum in concilio terrarum orbis gravissimo non pudet, persuadere velle Traiano ad ipsam pertinuisse verba, quibus Iovem Imperatorem salutabat populus. Iovis Imperatoris mentio Cic. in Verr. 4, 58; origo Liv. 6, 29. Disensus quendam utriusque tollere hic studet Lipsius. G.

rem imperatoris tibi voce delatum est. Implora-4
tus adoptione, et accitus es, ut olim duces ma-
gni a peregrinis externisque bellis ad opem pa-
triae ferendam revocari solebant. Ita filius ac
parens uno eodemque momento rem maximam
invicem praestitistis: ille tibi imperium dedit,
tu illi reddidisti. Solus ergo ad hoc aevi pro-
munere tanto paria accipiendo fecisti, immo ul-
tro dantem obligasti: communicato enim impe-
rio, sollicitior tu, ille securior factus est.

VII. O novum atque inauditum ad princi-
patum iter! Non te propria cupiditas, proprius
metus; sed aliena utilitas, alienus timor princi-
pem fecit. Videaris licet quod est amplissimum 2
consequutus inter homines; feliciter tamen erat
illud, quod reliquisti: sub bono principe priva-
tus esse desisti. Assumptus es in laborum cura-3
rumque consortium, nec te laeta et prospera sta-
tionis istius, sed aspera et dura ad capeffendam
eam compulerunt. Suscepisti imperium, postquam
alium suscepti poenitebat. Nulla adoptati cum 4
eo, qui adoptabat, cognatio, nulla necessitudo;
nisi quod uterque optimus erat, dignusque alter
eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es, non, ut
prius alius atque alius, in gratiam uxoris. Ad-
scivit enim te filium, non vitricus, sed princeps,
eodemque animo divus Nerva pater tuus factus

4 ad hoc aevi) *Firmat hanc
lectionem e suo et Gudii libro
Schwartzius. Al. adhuc, qui. G.

ultra dantem obligasti) Male
iungunt quidam *ultra* cum *dan-*
tem, quod ad *obligasti* referen-
dum est. *Ultra obligasti*, prior
illi beneficium praestitisti: eam
enim vim esse huius adverbii, ut
non tam ad liberam voluntatem,
quam ad praeventionem quan-
dam et occupationem pertineat,
exempla illa docent, quibus ne-

scio quae aliae significationes in
Lexicis tribuuntur, quod ostendimus
in aeva, quem molimur; Linguae
Latinae thesouro. *Sed nec damnaverim
ultra, quod habent quidam: ut corrigat
illud *paria fecisti*. *Ultra*, l. e. amplius
tu illum, quam ille te, obligasti.
Sed *ultra* etiam esse *in super* Rudet
ostendere Arnsepius. G.

V.I, 4 non vitricus) Ut Tiberium
Augustus, Claudius Nerone, G.

est, quo erat omnium. Nec decet aliter filium assumi, si assumatur a principe. An Senatum Populumque Romanum, exercitus, provincias, socios, transmissurus uoi, successorem e finit uxoris accipias? summaeque potestatis heredem tantum intra domum tuam quaeras? non per totam civitatem circumferas oculos? et hunc tibi proximum, hunc coniunctissimum existimes, quem optimum, quem diis simillimum inveneris? Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus. Non enim servulis tuis dominum, ut possis esse contentus quasi necessario herede, sed principem civibus daturus es imperator. Superbum istud et regium, nisi adoptes eum, quem constet imperaturum fuisse, etiamsi non adoptasses. Fecit hoc Nerva, nihil interesse arbitratus, generis an elegeris, si perinde sine iudicio adoptentur liberi, ac nascuntur: nisi tamen quod aequiore animo ferunt homines, quem princeps parum feliciter genuit, quam quem male elegit.

VIII. Sedulo ergo vitavit hunc casum, nec iudicia hominum, sed deorum etiam in consilium assumpsit. Itaque non tua in cubiculo, sed in templo; nec ante genialem torum, sed ante pul-

5 *Senatum Populumque*) *Sic optimi quique libri. Alii, *Senatus Populi*que, quod pro ratione illius temporis falsum erat. *Senatus ipse Populusque Rom.* in tutela tum et potestate Principis erant. G.

intra domum tuam) Galba Pisonem adoptans Tac. H. 1, 15, 3. *Augustus in domo suae successorem quaesivit; ego in republica.* Totam illam orationem contulisse cum hac Panegyrici parte iuverit. G.

6 *imperaturum fuisse*) Eligendum nempe propter virtutem ab omnibus, qui salvam esse cuperent rempublicam. G.

7 *nisi tamen quod*) Immo nisi quod tamen, ut Schwarzius

et Giergius ediderunt. vid. ad Epist. 6, 21, 6. — *Nascuntur.* Al. *nascantur*, quod praesertendum. S.

VIII, 1 *nec iudicia*) *Huic lectioni non favet modo Gud. 2. apud Schwarz. sed etiam qui iudicio legunt corrupte. Al. *iudicium.* G.

tua) Arnzen. *tui.* quod placet I. A. Ernestio. Praeterea *malim: Itaque tui non in cubiculo* etc. S.

genialem torum) Apposito ad *pulvinar* Iovis: ut enim *focus privatus unusquisque ara genit.* ita lectus, conjugalis praesertim, *genit. pulvinar.* *Ara mensa-*

vinar Iovis optimi maximi, adoptio peracta est: qua tandem non servitus nostra, sed libertas, et salus, et securitas fundabatur. Sibi enim dii gloriam illam vindicaverunt: horum opus, horum illud imperium; Nerva tantum minister fuit. Utique qui adoptaret tam paruit, quam tu, qui adoptabaris. Allata erat ex Pannonia laurea, id agentibus diis, ut invicti imperatoris exortum victoriae, insigne decoraret. Hanc Imperator Nerva in gremio Iovis collocarat: quum repente solito maior et augustior, advocata hominum concione deorumque, te filium sibi, hoc est, unicum auxilium fessis rebus assumpsit. Inde quasi deposito imperio, qua securitate, qua gloria laetus (nam

rum rationem habent; *lectorum*, qui etiam *tricliniares* sunt, *pulvinaria*. Hinc *lectisternia*, epulae quasi solemniores Deorum, etc. G.

2 *Utique*) * Sic, omnino legendum, vidit Schwarzius: cuius codex, ut et margo Gudiani, utique hic habent. Cum literas er lic signare soleant librarii, ut apicem apostrophis instar ad litteram praecedentem adiciant; apparet, quomodo i' litera obscure scripta vel plane omitti, vel in *er* mutari potuerit. Ceterum malit vir doctissimus, qui adoptabat; cum sequatur, qui adoptabaris: Cogitabam, an forte fuerit quum. Vocabula monosyllaba, quorum principium est *q*, omnibus modis misceri et confundi in libris antiquis, non ignorant, qui eos tractarunt. Ingeniose Henemannus meus, *trique cum adoptaret*. G.

Bene Gierigius ita edidit: *Uterque, tam qui adoptabat, tum paruit, quam tu, qui adoptabaris*. E.

Vid. I. A. Ernestius, cui accedo. S.

3 *ex Pannonia laurea*) Non a Traiano (ut scriptor multis seculis posterior Cedrenus narrat) quod hic non tacitura erat Pli-

nius; et diserte Xipbilidus e Dionne L. 68. p. 770. E. ubi de hac re, *ἡγεστὸς δὲ τῆς Γεγραμμένης ἐπιεικῶς*. Add. mox 9, 2. Quae contra hanc sententiam monuit Dodwellus Prael. Cambd. 6. p. 273. sqq. non potuerunt ab ea dimovere Massonum in vita Plinij ad A. C. 99. §. 3. *De literis laureatis*, e provincia mitti solitis, exstat elegans disertatio Io. Guil. Bergeri. Repetit de hac lauro 16, 1. G.

sollitio maior) Quem sollicitudo atque metus contraxerant ante et depresserant, eum gaudium de consilio suo, et certa spes boni eventus, iam erigebat. Nota vis utriusque commotionis: nota Sixti V. historia, inventis Petri clavibus se erigentis. G.

Haec Gesnerus *Quovis*. Sed maius quiddam cogitavit Plinius, ipse numinis quandam quasi *ἐπινοίαν* agnoscens. Virgilius Aen. 1, 588 ff. *Restitit Aeneas, claque in luce resulsit, Os humerosque deo similis* etc. ubi v. Heynium. Eodem spectat *deorum concio*, quod Gierigius, nō fallor, minus recte interpretatur. Splendidissimus hic locus. S.

4 *qua gloria*) *Gloriam* hic intelligo non alienam praedicta-

quantulum refert, deponas, an partiaris imperium? nisi quod difficilius hoc est) non secus ac praesenti tibi innixus, tuis humeris se patriamque sustentans, tua iuventa, tuo robore invaluit!

5 Statim confedit omnis tumultus: Non adoptionis opus istud fuit, sed adoptati: atque adeo temere fecerat Nerva, si adoptasset alium. Oblitine sumus, ut nuper post adoptionem non desierit scditio, sed eoperit? Irritamentum istud irarum,

6 et fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. An dubium est, ut dare posset imperium imperator, qui reverentiam amiserat, auctoritate eius effectum esse, cui dabatur? Simul filius, simul Caesar, mox Imperator, et consors Tribuniciae potestatis, et omnia pariter, et statim factus es: quae proxime parens verus tantum in alterum filium contulit.

IX. Magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non solum successor imperii, sed particeps etiam sociusque placuisti. Nam successor, etiamsi nobis, habendus est: non est haben-

tionem, sed iudicium de suo facto praeclarum, verbo, *gloriationem*, sed honestam, et potius in vultu alacri et sereno, conscientiae indice, quam invidiosa sui iactatione positam. G.

nam — hoc est) *Mihi non est dubium, hanc parenthesin culpa librarii, qui eam praeterviderat, versu uno serius, quam oportebat, collocatam, revocari debere, ponique post verba, *quasi deposito imperio*. G.

Nisi verba sic ordinanda: *Inde qua securitate, qua gloria laetas, quasi deposito imperio* etc. Fervidum dicentis ingenium naturalem cogitationum ordinem turbare posse, fateor: sed quem nos legimus Plinii panegyricum, non in Senatu recitatus, sed per otium elaboratus, adque omnes

bene scribendi regulas diligentissime exactus est. S. 5 post adoptionem) Pisonis a Galba factam Tac. H. 1, 15. sqq. G.

6. Simul filius etc.) Vid. I. A. Ernestium ad h. l. S.

parens verus) Vespasianus in Titum; non item in Domitianum. G.

IX, 1 non est habendus) *Omittit hoc est liber, Schwarzianus: qui recte etiam suffragatur lectioni optimorum, quam damus; cum alii legant, *habendus es: non es habendus*. G.

Hi nempe non videbant, Plinij nunc univerte loqui. Ceterum bene notavit Giengius, hanc sententiam incommode hic adhibitam esse; sermonem enim esse de successore, quem Imperator ipse sua sponte sibi eligit. E.

duo sociis, nisi velis. Credentne posteri, Patricio et Consulari, et Triumphali patre genitum, quum fortissimum, amplissimum, amantissimum sui exercitum regeret, Imperatorem non ab exercitu factum? eidem, quum Germaniæ præfideret, Germanici nomen hinc missum? nihil ipsum, ut Imperator fieret, agitasse? nihil fecisse, nisi quod meruit, et paruit? Paruisti enim, Caesar, 3 et ad principatum obsequio pervenisti: nihilque magis a te subiecti iuino factum est, quam quod imperare coepisti. Iam Caesar, iam Imperator, iam Germanicus, absens et ignarus, et post tanta nomina, quantum ad te pertinet, privatus. Magnum videretur, si dicerem, Nescisti te Imperatorem futurum: eras Imperator, et esse te nesciebas. Ut vero ad te fortunæ tuæ nuntius

Non assentior. Haec enim sententia argumentum tenet, quo evincatur, Traianum Nervæ etiam participem imperii locumque placuisse. S.

3 Patricio) Non sensu antiquo; qui neque Italus, ab iurjs adeo Italici esset: sed patricius fuit Traianus pater ex eo genere, qui suppleti sunt ab Imperatoribus, quale quid constat de Iulio Caes. e Sueton. c. 41; de Claudio ex Tac. A. 11, 25. nempe in numerum patriciorum adscivit *vetustissimum quemque e Senatu, aut quibus clari parentes fuerant*: quis autem consule clarior? de Vespasiano denique ex eiusd. Taciti Agric. 9. Huius conditionis fuisse videtur Titianus, C. Maesi Titiani et Fontetae Frontinae Consularium filius, PATRICIUS, cui ob honorem togæ virilis monumentum posuit Clodius Rufus apud Reinol. 6, 62. De Patriciis a Constantino M. institutis *πατρα πριρ πατρον* lac. Gothofr. ad C. Th. 6, 6. de COSS. praefectis etc. G. Add. Gesneri ad L. A. Ernestium epistola.

Consulari, Triumphali) Consulatus mentio in huius nulli triumphum Parthicum i. e. ornamenta triumphalia memorat etiam 14, 1. G.

4 Magnum videretur etc.) Similis forma orationis deinde 31, 5. G.

Addidit haec Plinius, ut ostenderet, quam longe Traianus ab omni ambitione affectandique imperii studio astitisset. Qui pro lusu frigidio ineptoque habent, veror ne iusto severius iudicent. Dandum in his oratori aliquid licentiae, nec ad vivum talia resecanda. S.

eras Imperator) Velim admoneat in hoc loco magister tiro-nes, quam facile sit captandis antithesibus et acuminibus in ineptias incidere. Traianus, priusquam ei ex Roma nuntiabatur, non poterat scire, se Imperatorem factum: post nuntium autem non poterat nescire; neque nesciebat. Talia, si e superficie spectes, splendens: si, quem sensum habeans, examines, mirifice frigent. E.

quantulum refert, deponas, an partiaris imperium? nisi quod difficilius hoc est) non secus ac praesenti tibi innixus, tuis humeris se patriamque sustentans, tua iuventa, tuo robore iavaluit!

5 Statim confedit omnis tumultus: Non adoptionis opus illud fuit, sed adoptati: atque adeo temere fecerat Nerva, si adoptasset alium. Obliviscimur, ut nuper post adoptionem non desierit scditio, sed coeperit? Irvitamentum illud irarum, 6 et fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. An dubium est, ut dare posset imperium imperator, qui reverentiam amiserat, auctoritate eius effectum esse, cui dabatur? Simul filius, simul Caesar, mox Imperator, et consors Tribuniciae potestatis, et omnia pariter, et statim factus es: quae proxime parens verus tantum in alterum filium contulit.

IX. Magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non solum successor imperii, sed particeps etiam sociusque placuisti. Nam successor, etiam si nolis, habendus est: non est haben-

tionem, sed iudicium de suo facto praesclarum, verbo, *gloriationem*, sed honestam, et potius in vultu alacri et sereno, conscientiae indice, quam invidiosa sui iactatione positam. G.

nam — hoc est) *Mibi non est dubium, hanc parentellin culpa librarii, qui eam praeterviderat, versu uno serius, quam oportebat, collocatam, revocari debere, ponique post verba, *quasi depositio impertio*. G.

Nisi verba sic ordinanda: *Inde qua securitate, qua gloria laetas, quasi deposito imperio* etc. Fervidum dicentis ingenium naturalem cogitationum ordinem turbare posse, fateor: sed quem nos legimus Plinii panegyricum, non in Senatu recitatus, sed per otium elaboratus, adque omnes

bene scribendi regulas, diligentissime exactus est. S.

5 *post adoptionem*) Pisonis a Galba factam Tac. H. 2, 15. sqq. G.

6 *Simul filius* etc.) Vid. I. A. Ernestium ad h. l. S.

parens verus) Vespasianus in Titum; non item in Domitianum. G.

IX, 1 *non est habendus*) *Omittit hoc est liber, Schwazianus: qui recte etiam suffragatur lectioni optimorum, quae datus: cum alii legant, *habendus est: non est habendus*. G.

Hi nempe non videbant, Plinium nunc univere loqui. Ceterum bene notavit Georgius, hanc sententiam incommode hic adhibitam esse; sermonem enim esse de successore, quem Imperator ipse sua sponte sibi eligit. E.

ceterum modestia, labore, vigilantia, dux, et legatus, et miles, quum iam tua vexilla, tuas aquilas magno gradu anteires: neque aliud tibi ex illa adoptione, quam filii pietatem, filii obsequium allereres, longamque huic nomini aetatem, longam gloriam precarere. Iam te providentia 4 deorum primum in locum provexerat; tu adhuc in secundo resistere, atque etiam senescere optabas: privatus tibi videbaris, quamdiu Imperator et alius esset. Audita sunt vota tua, sed in quantum optimo illi et sanctissimo seni utile fuit, quem dii coelo vindicaverunt, ne quid post illud divinum et immortale factum, mortale faceret. De-5 heri quippe maximo operi hanc venerationem, ut novissimum esset, auctoremque eius statim consecrandum, ut quandoque inter posteros quaeretur, an illud iam deus fecisset. Ita ille nullo 6 magis nomine publicus parens, quam quia tuus. Ingens gloria, ingensque fama, quum abunde expertus esset, quam bene humeris tuis sederet imperium, tibi terras, te terris reliquit; eo ipso carus omnibus ac desiderandus, quod prospexerat, ne delideraretur.

XI. Quem tu lacrymis primum, ita ut filium decuit, mox templis honestasti, non imitatus illos, qui hoc idem, sed alia mente, fecerunt. Di-

de re milit. 4, 5. Ideo ait, *tam tua vexilla, tuas aquilas*. Vid. 59, 8. G.

longamque — — precarere) optans, ut diu tibi contingeret, filii nomen gerere, et obsequii gloria frui. E.

4 *vota tua*) Cum optares, non cum Nerva imperare. G.

Gierigius intelligit *vota*, quae fecerat omnino pro salute Nervae. Has preces audiverunt dii ita, ut Nervam coelo vindicarent, h. e. summam ei dederunt salutem. E.

Refero ad superiora, in *secun-*

do loco resistere. quod itam Gesnero placuit. S.

5 *ut quandoque* etc.) Acumen frigidissimum in his reperisse Gierigius sibi videtur. Dubito, an similiter statuerint Romani; his autem, non nobis, Plinius hunc librum scripsit. S.

6 *ingens — fama*) Virgilius Aep. 11, 124. *O fama ingens*. S. ipso) Gesneriana per operarum, ni fallor, negligentiam ipse. S.

XI, 1 *fecerunt*) Optime habet. Sic statim sequitur *dicitur*. S.

caavit caelo Tiberius Augustum; sed ut maiestatis crimen induceret: Claudium Nero; sed ut irrideret: Vespasianum Titus, Domitianus Titum; sed ille, ut dei filius; hic, ut frater videretur. Tu sideribus patrem intulisti, non ad metum civium, non in coptumeliam numinum, non in honorem stultum; sed quia deum credis. Minus est hoc, quum sit ab his, qui et sese deos putant. Sed licet illam aris, pulvinaribus, flamine colas; non alio magis tamen deum et facis et probas, quam quod ipse talis es. In principe enim, qui electo successore fato concessit, una eademque certissima

maiestatis crimen) Hoc est, ut tanto facilius maiestatis, quos vellet, damnaret. Tanto enim vehementius puniuntur, qui imperatoris vel vivi vel mortui maiestatem minuunt, quod religionem etiam deorum violasse censentur. Hinc *maiestatis crimen* *caesarias* nomine passim adpellat Dio; tum in ipso Tiberio, v. g. L. 57. p. 607. E. tum alias. Et notum illud, *Impie locutus parmularius*, ex Sueton. Domit. 10. Add. infra 33, 3. et 4. Respondent igitur his verbis, ordine nihil immutato, ista, non ad *metam civium*. * Neque tamen non fateor, me ab altera quoque huius loci lectione sollicitari, *maiestatis numen induceret*. Tiberius etiam apud Tacitum A. 1, 73. rescripsit Consulibus: *Non ideo decretum patri suo caelum, ut in perniciem civium is honor verteretur*. Quid si dedit Plinius, una litera minus, *ut maiestati numen induceret*, h. e. *ut maiestati imperatorum induceret* velum, vestemque venerabilem, *numen* divinum, eoque obtentu tanto acerbius eam posset vindicare. Et video etiam Heumanno placuisse *ut maiestati suae numen induceret*. Sed *crimen* firmat Schwarzianus, et Arntzenius. Ernesti autem meus legi vult: *nomen maiestatis in-*

duceret: ut est ap. Cic. Fam. 1, 6. *nomen factae religionis inductum*. G.

ut irrideret) Quid Nero de Claudii ἀποθεώσεω sentiret, pulchre expressum est in praeceptoris ipsius ludo, s. ἀποκολωνιάσεω. G.

Cf. Tacit. Ann. 13, 2. et Sueton. Ner. 33. E.

2 sideribus — intulisti) Antiquissima illa ἀποθεώσεω ratio: hinc stella in nummis consecrationis lignum: hinc *sideribus recepta* in nummis Faustina etc. Vid. 89, 2. G.

3 qui et sese deos) Horum enim interest, quam sanctissime coli, quos ipsi in deorum numerum retulere. *Interest*, inquam, ea ratione, ut deinde 65, 2. *Imperatoris maxime interest, non petari*; ut de Augusto Seneca Consol. ad Marciam c. 15. *Tullit fortiter* (domestica funera), *tamquam eius iam res ageretur, cuius cum maxime intererat, de diis neminem queri*. Similis Augustus, similes Titus ac Domitianus illi hominibus, qui asper semper Senatus obtrektor et obiurgator, cum ipse paullo post allectus esset, *Non putaram, inquit, ita praeclarum nos Senatam habere*. G.

pulvinaribus) Vid. ad 8, 1. G.

ceterum modestia, labore, vigilaantia, dux, e-
gatus, et miles, quum iam tua vexilla, tuas s-
las magno gradu anteires: neque aliud tibi
illa adoptione, quam filii pietatem, filii c-
quum assereres, longamque huic nomini aeta-
longam gloriam precarere. ..Iam te provide
deorum primum in locum provexerat; tu ad
in secundo resistere, atque etiam senescere o-
bas: privatus tibi videbaris, quamdiu Imper-
et alius esset. Audita sunt vota tua, sed in qu-
tum optimo illi et sanctissimo seni utile fuit, qu-
dii coelo vindicaverunt, ne quid post illud c-
num et immortale factum, mortale faceret.
beri quippe maximo operi hanc venerationem
novissimum esset, auctoremque eius statim c-
secrandum, ut quandoque inter posteros qua-
retur, an illud iam deus fecisset. Ita ille n-
magis nomine publicus parens, quam quia tu-
Ingens gloria, ingensque fama, quum abu-
expertus esset, quam bene humeris tuis sed-
imperium, tibi terras, te terris reliquit; eo i-
carus omnibus ac desiderandus, quod prospexe-
ne desideraretur.

XI. Quem tu lacrymis primum, ita ut filii
deciit, mox templis honestasti, non imitatus
los, qui hoc idem, sed alia mente, fecerunt.

de re milit. 4, 5. Ideo ait, *tam tua vexilla, tuas aquillas*. Vid. 59, 8. G.

longamque — — precarere) optans, ut diu tibi contingeret, filii nomen gerere, et obsequii gloria frui. E.

4 *vota tua*) Cum optares, non cum Nerva imperare. G.

Giergius intelligit *vota*, quae fecerat omnino pro salute Nervae. Has preces audiverunt dii ita, ut Nervam coelo vindicarent, h. e. lunnam ei dederunt salutem. E.

Refero ad superiora, in *secun-*

do loco resistere. quod Gesnero placuit. S.

5 *ut quandoque* etc.) Acutus frigidissimum in his reperisse rignus sibi videtur. Dubito, similiter statuerint Romanis autam, non nobis, Plinius h. librum scripsit. S.

6 *ingens — fama*) Virg. Aep. 11, 124. *O fama ingens ipso*) Gesneriana per operum, ni fallor, negligent ipse. S.

XI, 1 *fecerunt*) Optime bet. Sic statim sequitur d. vii. S.

XII. At nunc rediit omnibus terror et metus, et votum imperata faciendi. Vident enim Romanum ducem, unum ex illis veteribus et priscis; quibus imperatorium nomen addebant connecti caedibus campi et infecta victoriis maria. Accipimus obfides ergo, non emimus; nec ingentibus damnis immensisque muneribus paciscimur, ut vicerimus. Rogant, supplicant; largimur, negamus, utrumque ex imperii maiestate: agunt gratias, qui impetraverunt; non audent 3 queri, quibus negatum est. An audeant, qui sciant, te adfedis ferocissimis populis eo ipso tempore, quod amicissimum illis, difficillimum nobis: quum Danubius ripas gelu iungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat: quum ferae gentes non telis magis, quam suo 4 caelo, suo fidere armantur? Sed ubi in proximo tu, non secus ac si mutatae temporum vices es-

XII, 1 *imperatorium nomen*) Tralaticium est Imperatoris nomen tributum, si quis certum numerum hostium cecidisset; numerum ipsum memoriae proditum non esse. G.

victoriis) Parum hinc placet. Praeferrem *cruoribus*. Dicemusne, pluralem *cruores* librarios adeo offendisse, ut languidum illud vixque aptum huic loco *victoriis* substituerent? S.

a *non emimus*) Tac. Agric. 39. *Emis per commercia, quorum habitus et crines in captivorum speciem formarentur*. G.

Taciti ille locus huc non spectat. S.

ingentibus damnis) Quae describit copiose Dio, loco a Theodosis servato L. 67. p. 762. ubi etiam damnis et muneribus a Decabato pacem emarrat. *Damnis* plerique, alii *donis*: sed *donis* quomodo hic a *muneribus* differant, non apparet; *damna*

hic esse respectu donantis, quae *munera* accipientis, facile intelligas. Neque tamen non luculenter ostendit Schwarzius, *donis* et *munera* saepe, et quasi solemniter iungi. Itaque praeferrem *donis*, nisi adcederet illud, quod maiorem vim indignitatemque *damna* habere videtur. Movit hoc ipsum, etiam Arntzenium. G.

3 *adfedis*) *Praefidere, obfidere, infidere, et insidias facere, confidere* etc. militaria verba, quae ad constantem praesentiam et firmitatem quandam referuntur. Ita hic *adfidere*, h. e. castra habere. G.

tergo bella) Sic poetae praesertim. Claudianus de B. Get. 337. de Rheno et Istro, *Ambo habiles remis, ambo glacialia fecit Terga rotas*. Vix eloquentiores sunt Graeci Italique homines, quam in describendis *lunivis glaciis*, tanquam ponte, *lunatis*. Vid. v. g. Ovid. Trist. 3, 10, ubi omnia. G.

divinitatis fides est, bonus successor: Num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiae accessit? num hos proximos divinitate parentum desides ac superbos potius, quam illos veteres et antiquos aemularis? qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes invaserant contemserantque; cuius pulsi fugatique non aliud maius habebatur iudicium, quam si triumpharetur. Ergo sustulerant animos, et iugum excusserant: nec iam nobiscum de sua libertate; sed de nostra servitute, certabant: ac ne inducias quidem, nisi aequis conditionibus imibant, legesque ut acciperent, dabant.

bonus successor) Qui vita et actionibus testatur, divino se consilio electum, primum et capitale novi dei munus etc. G.

4 cuius pulsi fugatique) Cuius imperii Romani pulsi ab hostibus suis fugatique non aliud maius certiusque habebatur iudicium, apud prudentes viros et sagaciores, quam si Romae ab Imperatoribus triumpharetur, triumphus ageretur. De falsis Imperatorum priorum et mimicis (vid. mox 16, 3.) triumphis res nota. De Caio e Sueton. 47; de Domitiano e Tac. Agric. 39, ubi plura viri docti. Locus classicus servatus in excerptis Dionis e Theodolio L. 57. p. 761. sq.

* Nimirum sermo antiquam Aldi et ceterorum lectionem, ad quam quo saepius redeo, tanto minus ea mihi videtur vitiosa. Quid enim est, quod concoquere non possunt viri docti? *pulsum et fugatum dici imperium?* at ferunt contemni, invadi: quae profecto ipsa quoque non ad imperium, in quantum incorporalis res est, sed ad homines, ad duces, ad exercitus, pertinent. Itaque poenitet fere, quod in superioris editionis contextum recepi supplementum e vestigiis viatorum et militum sine du-

bio codicum, ingebiose excusatum a Io. Frid. Gronovio obfl. 4, 16. et Cel. Schwarzio, qui post *contemserantque* inserunt, *quoniam imperabat is*: non displiceret haec lectio, si in bono et integro hac ipsa parte codice eam invenirem: praeferre illam liquidae, ut mihi videtur, et dignae Plinio sententiae non possum. Sed vid. Cel. Ernesti in Actis Erud. ad an. 1740. p. 56. G.

Gierigius tamen sic edidit: *quoniam imperator is, cuius pulsi — quam si triumpharet. E.* — Add. Gesnerus in epistola ad I. A. Ernestium, ipseque Ernestius. S.

si triumpharetur) * Sic Ald. et alii: *quod alii, eadem sententia. G.*

5 nisi aequis conditionibus) Id vero ipsum iniquum videbatur Romanis rerum dominis, in quos diceres, quod Agrippinae obiecit Tiberius, Sueton. 53. *Si non dominaris, fillola, intariam te accipere existimas: vel ut est apud Tac. An. 4, 52. ideo laedi, quia non regnaret. G.*

legesque ut acciperent, dabant) Hae sunt aequae illae conditiones. Cave igitur cum Lippio nisi expungas. S.

quam exercitationibus nostris non veteranorum aliquis, cui decus muralis aut civica, sed Graeculus magister assistit: quam magnum est, unum ex omnibus patrio more, patria virtute laetari, et sine aemulo, ac sine exemplo secum certare, secum contendere, ac sicut imperat solus, solam ita esse, qui debeat imperare!

XIV. Nonne incunabula haec tibi, Caesar, et rudimenta, quam puer admodum Parthica lauro gloriam patris augeres, nomenque Germanici

Graeculus magister) Palaestrites in Gymnasium, aliptes, res Graeca: unde Sen. de brev. vitae c. 12. *ne Romana quidem, sed Graeca vita vocat, sedere in ceromate* etc. G.

patrio more) De patria Traiani hic eruditè et suo more Lipsius disputat, disidentesque inter se scriptorum locos conciliare studet. Ad hunc quidem Plinii locum parum refert, sitne Romae natus Traianus an in Hispania. Romanus enim mos illi patrius, ex quo civis Romanus fuit, magis etiam, ex quo Nerae filius. G.

XIV, 1 *Parthica lauro*) Memoria omnis huius victoriae, partorumque ea triumphalium ornamentorum, alia intercidit. Triumphum proprie dictum non est ut intelligamus, rem, quam Imperatores sibi vindicaverant, a quo tempore Agrippa sibi debitum intermisit A. U. C. 740. Vid. Dion. L. 54. p. 538. D. Cogitabam, an ad illustrandam hanc victoriam aliquid valeat nummus Antiochenus apud Spanh. disl. 11. p. 329. percussus ἐν Τραπεζοῦ, qua ratione Praefides Provinciae notari in huius urbis nummis solent. Et sit vir illustrissimus *sub Nerone casum*, cuius ultimo anno, circa 14 suae aetatis, et confinis adeo pueritiae, versatus filius Traianus esse

debet. Praefes Syriae Pater vero contra Parthos rex per filium gerere potuit. Optime ista. Sed de Neronis temporibus scrupulum epocha literis E K R expressa iniicit. Si ponamus, ultimam R quocumque errore positam pro P. Graeca, orietur numerus 125. Est autem in huius aetatis nummis epocha a foedere cum Iulio Caesare et M. Antonio ducta, cuius annus 125 convenit cum A. U. 831 et Consulatu nono Vespasiani patris, quo tempore Traianus noster pueritiae antiquae illius tempora iam excessisset. Sed nihil impedit victoriam Parthicam ponere hoc nummo aliquot annis priorem: meruisse ea Traianum patrem, ut continuaretur illi provincia; meruisse hic *triumphalia* ornamenta, a quibus *triumphalis* vocatur deinde 16, L. Add. 89, 3. vid. Bach. vit. Trai. p. 19. Sunt res illorum temporum obscurae atque impeditae, in quibus hallucinari neque magis viris, et hoc agentibus, turpe fuerit. Quid vero si *parthica lauro* legatur? G.

nomenque — quam) Sed vid. c. 15, 1. unde apparet, haec omnia ad rudimenta referri ante tribu- natum. Igitur vel ante *nomenque*, quod placet Schwarzio, vel ante *quam*, quod mihi videtur, aliquid excidit, cuius puerilia rudimenta Traiani cum virtute virili coniungebantur. G.

iam tum mererere, quam ferociam superbiamque barbarorum ex proximo auditis magno terrore cohiberes, Rhenumque et Euphratem admirationis tuae societate coniungeres? quum orbem terrarum non pedibus magis, quam laudibus peragreres? apud eos semper maior et clarior, quibus postea contigisses. Et nec dum imperator, nec dum dei filius eras. Germaniam quidem cum plurimae gentes, ac prope infinita vastitas interiacentis soli, tum Pyrenaeus, Alpes, immensique alii montes, nisi his comparentur, muniunt dirimuntque. Per hoc omne spatium quum legiones 3 duceres, seu potius (tanta velocitas erat) raperes: non vehiculum unquam, non equum respexisti. Levis hic, non subsidium itineris, sed decus, et

superbiamque barbarorum) Germanos facile est intelligere ex ipso, quod modo posuit, *Germanici* nomine. Genus hoc *vi-cioriae* pulcherrimum vocat etiam noster ep. 2, 7, 2. ubi quia *ferocissimam gentem, ostentato bello, terrore perdomuit.* Ad illud ex proximo conf. 12, 3. et 16, 2. ubi de Germanis sermo est. *Recepi emendationem Cl. Schwarzii, quod non tantum, ut est sane, ingeniola videretur, sed prope necessaria. Quid enim *Parthorum* quos habent libri, quantum constat, omnes *ferocia* ad titulum Germanici? aut quid facilius, quam somniculosum, licet antiquissimum, et sae Plinii ipsius librarium *Parthos* hic inculcasse, cum *Parthicae lauri* modo mentio praecellerit? G.

admirationis tuae societate) *Etiam hanc lectionem, quam e suo et aliis libris protulit Schwartzius, illi alteri, *admirationis tuae fama*, longe praefereendam iudico. G.

Sensus: non minus ad Rhenum quam ad Euphratem admirationem tui excitares. S.

a *Germaniam quidem)* *Re-

cepimus hic quoque emendationem Cl. Schwarzii ingenio debitam, ut blandissimam, cum *quidem* ita corripit in codicibus antiquis soleat, ut facile in qua transire potuerit. Neque vero non optime convenit lectio Baumii, modo non esset paulo audacior, *Hispaniam Germaniamque.* Vid. not. prox. G.

Baumii coniecturam adscivit Gierigius. Veram et iple puto, sic tamen ut malim hoc verborum ordine: *Germaniam Hispaniamque.* S.

Pyrenaeus) Non opus esse puto, ut ad Pyrenaeum, Alpium Tridentinarum partem, *den Brenner*, confugiamus: quem ceteroquin ex Guntheri *Ligur.* 2, 69. adstruit Arnzenius: *Ut Pyrenaeum vero sit nomine totum, Totius partes sint Appenninus et Alpes.* Ab Hispania vocatum ad haec Germaniae bella esse Traianum, e l. 5. clarissimum est. G.

3 *non vehiculum)* Xiphilinus e Dione L. 68. p. 78N D. Ἐβάδισεν ἀπὸ μέρους τοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν διέκομμαί τε αὐτοῦ δὲ πύσαν τὴν ποταμῶν — τοὺς τε ποταμούς — πρὸς δὲ βασιλεῖ. G.

quam exercitationibus nostris non veteranorum aliquis, cui decus muralis aut civica, sed Graeculus magister assistit: quam magnum est, unum ex omnibus patrio more, patria virtute laetari, et sine aemulo, ac sine exemplo secum certare, secum contendere, ac sicut imperat solus, solum ita esse, qui debeat imperare!

XIV. Nonne incunabula haec tibi, Caesar, et rudimenta, quum puer admodum Parthica lauro gloriam patris augeres, nomenque Germanici

Graeculus magister) Palaestras in Gymnasio, sliptes, res Graeca: unde Sen. de brevitate vitae c. 12. *ne Romana quidem, sed Graeca vitia vocat, sedere in ceromate etc. G.*

patrio more) De patria Traiani hic erudite et suo more Lipsius disputat, disidentesque inter se scriptorum locos conciliare studet. Ad hunc quidem Plinii locum parum refert, sitne Romae natus Traianus an in Hispania. Romanus enim mos illi patrius, ex quo civis Romanus fuit, magis etiam, ex quo Nervae filius. G.

XIV, 1 *Parthica lauro*) Memoria omnis huius victoriae, paratorumque ea triumphalium ornamentorum, alia intercidit. Triumphum proprio dictum non est ut intelligamus, rem, quam Imperatores sibi vindicaverant, a quo tempore Agrippa sibi debitum intermisit A. U. C. 740. Vid. Dion. L. 54. p. 538. D. Cogitabam, an ad illustrandam hanc victoriam aliquid valeat nomen Antiochenium apud Spanh. diss. 11. p. 329. percussus τὸ Τραϊανῶν, qua ratione Praefides Provinciae notari in huius urbis nummis solent. Et sit vir illustrissimus *sub Nerone cufum*, cuius ultimo anno, circa 14 fuae aetatis, et confinia adeo pueritiae, versatus filius Traianus esse

debet. Praefes Syriacae Pater vero contra Parthos rem per filium gerere potuit. Optimo ista. Sed de Neronis temporibus scrupulum epocha literis E. K. R. expressa iniicit. Si ponamus, ultimam R quocumque errore positam pro P Graeca, orietur numerus 125. Est autem in huius aetatis nummis epocha a foedere cum Iulio Caesare et M. Antonio ducta, cuius annus 125 convenit cum A. U. 831 et Consulatu nono Vespasiani patris, quo tempore Traianus noster pueritiae antiquae illius tempora iam excesserit. Sed nihil impedit victoriam Parthicam ponere hoc nummo aliquot annis priorem: meruisse ea Traianum patrem, ut continuaretur illi provincia; meruisse hic *triumphalia* ornamenta, a quibus *triumphalis* vocatur deinde 16, 1. Add. 89, 3. vid. Bach. vit. Trai. p. 19. Sunt res illorum temporum obscurae atque impeditae, in quibus hallucinari neque magis viris, et hoc agentibus, surpe fuerit. Quid vero si *parthica lauro* legatur? G.

nomenque — quum) Sed vid. c. 15, 1. unde apparet, haec omnia ad rudimenta referri ante tribunatum. Igitur vel ante *nomenque*, quod placet Schwarzio, vel ante *quum*, quod mihi videtur, aliquid excidit, quia puerilia rudimenta Traiani cum virtute virili coniungebantur. G.

tempore docendi. Cognovisti per stipendia decem³ mores gentium, regionum situs, opportunitates locorum; et diversam aquarum coelique temperiem, ut patrios fontes patriumque fidus, ferre consuevisti. Quoties equos, quoties emerita arma mutasti! Veniet ergo tempus, quo posteri⁴ visere, visendum tradere minoribus suis gestiént, quis sudores tuos hauserit campus, quae refectio- nes tuas arbores, quae somnum laxa praetexerint, quod denique tectum magnus hospes impleveris: ut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra vestigia, iisdem in locis, monstrabantur. Verum haec⁵ olim: in praesentia quidem, quisquis paullo ve- tustior miles, hic te commilitone censetur. Quo- tus enim quisque, cuius tu non ante commilito, quam imperator? Inde est, quod prope omnes nomine appellas; quod singulorum fortia facta commemoras: nec habent adnumeranda tibi pro republica vulnera, quibus statim laudator et tes- tis contigisti.

XVI. Sed magis praedicanda moderatio tua, quod innutritus bellicis laudibus pacem amas: nec quia vel pater tibi triumphalis, vel adoptio- nis tuae die dicata Capitolino Iovi laurus, idcir-

*4 minoribus suis) Satis si ab- esset, non desiderarem: nolim ta- men negare, a Plinio profectum esse. Mox I. A. Ernestius pro- babiliter corrigit qui sudores. S. praetexerint) Obtexerint ligni- ficare potest vi verbi. * Sed non dissimulo, praetexuerint multo mihi elegantius et magis Plinia- num videri, cum praetego vix auctorem habeat: praetexendi haec solemnis et consueta sit no- tio. G.*

Praetego Forcellinus interque nostrates Scheller. satis tuentur. S. impleveris) Imitatur hunc lo- cum, quod solet, Sidon. Apollin. 3. 2. pr. Salutat te populus Ar- vernus, cuius parva iuguria

magnus hospes implesti: sed corrumpit, adiecto parva. Quid enim magno hospite opus erat ad implenda parva iuguria? Multo commodius ii, quos lau- dat ad l. c. Savaro. Conf. nos- ter Ep. 7, 24, 9. et infra P. 50, 6. G.

Fundus sententiae apud Virgi- lium. Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

5 te commilitone censetur) Eo melior miles habetur, quod tuo in commilitio fuit. G.

XVI, 1 pater — triumphalis) Vid. ad 14, 1. de lauro Parishi- ca. G.

dicata — laurus) Vid. ad 8, 3. G.

co ex occasione omni quaeris triumphos. Non
 2 times bella, nec provocas. Magnū est, Imperator
 Auguste; magnum est stare in Danubii ripa, si trans-
 eas, certum triumphi; nec decertare cupere cum re-
 cufantibus: quorum alterum fortitudine, alterum
 3 moderatione efficitur. Nam ut ipse nolis pugnare,
 moderatio; fortitudo tua praestat, ut neque hostes
 tui velint. Accipiet ergo aliquando Capitolium
 non mimicoq; currus, nec falsae simulacra victoriae;
 sed imperatorem veram ac solidam gloriam re-
 portantem, pacem, tranquillitatem, et tam con-
 fessa hostium obsequia, ut vincendus nemo fue-
 4 rit. Pulchrius hoc omnibus triumphis. Neque
 enim unquam, nisi ex contemptu imperii nostri
 5 factum est, ut vinceremus. Quod si quis barbarus
 rex eo insolentiae furorisque processerit, ut
 iram tuam indignationemque mereatur: nae ille,
 sive interfufo mari, seu fluminibus inmensis, seu
 praecipiti monte defenditur, omnia haec tam
 prona, tamque cedentia virtutibus tuis sentiet,
 ut subsedisse montes, flumina exaruisse, intercep-
 tum mare, illatasque sibi non esse classes nostras,
 sed terras ipsas arbitretur.

3 *mimicos currus*) Fictos, simu-
 latos, cum fabula tantum triumphi
 agitur, et quasi comoedia,
 non triumphus verus. Conf. Ep.
 7, 29, 5. et Symm. 6, 79. *mi-
 mica usus est techna*. De re
 ipsa dictum est ad 11, 4. *Nempe
 recipienda tandem fuit felix
 Livineii et Rittershulii coniectura,
 qui *inimicos*, quod erat in
 quibusdam MSsis, rectius emenda-
 runt, quam ii, qui *inanes* sub-
 stituerunt. Favet insuper Schwar-
 zii liber, qui *iniquos* prae se
 fert. G.

Imperatorem) *Pulchre qui-
 dam libri, *Imperatore* — *repor-
 tante*: qua ratione longum Poly-
 pton interpellatur. G.

Tuetur nostram lectionem I. A.
 Erneltius. S.

4 *Neque enim — vinceremus*)
 Nisi hostes contempsissent imperi-
 um nostrum, semper mansissent pa-
 cati, nec nos unquam habuissemus
 causam eos vincendi. Hunc sensum
 recte dedit Gierigius. E.

5 *illatasque — terras ipsas*)
 Haec si omisisset Plinius, tumo-
 ris et inepti frigoris culpa caruis-
 set. Verba, si propius inspexeris,
 ne sensum quidem habent. E.

Sic et Gierigius: vereor, ne
 iusto severius. Certe haec e praec-
 edentibus sic apta nexaque sunt,
 ut, si ea omiseris, aliquid ad
 sensum loci explendum deesse vi-
 deatur. S.

XVII. Videor iam cernere non spoliis provinciarum, et extorto fociis auro, sed hostilibus armis, captorumque regum catenis triumphum gravem. Videor ingentia ducum nomina, nec indecora nominibus corpora noscitate. Videora intueri immanibus ausis barbarorum onusta ferula, et sua quemque facta vinctis manibus sequentem: mox ipsum te sublimem, instantemque curru domitarum gentium tergo; ante currum autem clypeos, quos ipse perfoderis. Nec tibi³ optima defuerint, si quis regum venire in manus audeat, nec non modo telorum tuorum, sed etiam oculorum minarumque coniectum toto campo, totoque exercitu opposito, perhorrescat. Merui⁴ si proxima moderatione, ut, quandocunque te vel inferre, vel propulsare bellum coegerit imperii dignitas, non ideo vicisse videaris, ut triumphares, sed triumphare, quia viceris.

XVIII. Aliud ex alio mihi occurrit. Quam speciosum est enim, quod disciplinam castrorum lapsam extinctamque resovisti, depulso prioris seculi malo, inertia et contumacia et dedignatione parendi? Tutum est reverentiam, tutum caritatem mereri: nec ducum quisquam, aut non amari

XVII, 1 *nomina* — *noscitare*) Praeferuntur scilicet tituli et nomina hominum, urbium etc. Qui notabilem et insignem virum videt, *noscit*, scire cupit, nomen: qui nomen s. titulum legit, *noscit*, nosse studet, virum: et videt, respondere corpus famae de eo sparsae, statueram robori praedicato etc. Cui haec Pliniana triumphii descriptio praecisa nimis fuerit; ille conferrat Ovidianam Trist. 4, 2. itemque ex Ponto 2, 1. et commentarium non desiderabit. G.

Noscitate hic i. q. cognoscere. Arguunt id caetera verba, *cernere*, *intueri*. Vid. ad Epist. 6, 20, 14. S.

2 *sua quemque facta*) Schwartzius coniecturam Baudii firmat MS. et legit *facta sequentem*, nempe dessectentem de via sacra in carcerem. G.

Praefero *facta*. Modo dixerat *ausa*. S.

3 *optima*) sc. spolia, noto sensu, quae dux duci detrahit. Hinc sequentia: *si quis regum* etc. E. *nec non modo*) Vid. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola, ipseque Ernestius ad h. l. quos equidem nolim cum Gierigio deserere. S.

4 *quandocunque*) Arnsten, *quandocunque*. Vid. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola. S.

XVIII, 2 *non amari*) Mif-

a militibus, aut amari timet: et inde offensae gratiaeque pariter securi, instant operibus, adsunt exercitationibus, arma, moenia, viros aptant. 3 Quippe non is princeps, qui sibi imminere, sibi intendi putet, quod in hostes paretur: quae persuasio fuit illorum, qui hostilia quum facerent, timebant. Idem ergo torpere militaria studia, nec animos modo, sed et corpora ipsa languescere, gladios etiam incuria hebetari retundique gaudebant. Duces porro nostri, non tam regum exterorum, quam suorum principum insidias, nec tam hostium, quam commilitonum manus ferrumque metuebant.

XIX. Est haec natura sideribus, ut parva et exilia validiorum exortus obscuret: similiter Imperatoris adventu Legatorum dignitas inumbratur. 2 Tu tamen maior omnibus quidem eras, sed siue ullius deminutione maior: eandem auctoritatem praesente te quisque, quam absente, retinebat: quin etiam plerisque ex eo reverentia accesserat, 3 quod tu quoque illos reverebare. Itaque perinde summis atque infimis. carus, sic imperatorem commilitonemque miscueras, ut studium omnium laboremque, et tanquam exactor intenderes, et 4 tanquam particeps sociusque relevares. Felices illos, quorum fides et industria non per internun-

ris illis Domitiani temporibus periculosum erat duci, non amari a militibus; sic enim facile delatori invenire crimen: sed amari quoque; cum suspicio esset, illum aliquid moliri etc. G. (moenia) Castrorum atque urbium. Vel generaliter moenia accipiamus munia, a quibus munifices dicuntur, oppositi immunibus. Nempe moenia struere inter munia praecipuum est; atque eadem plane vox, a qua muniri castra, viae, urbes, dicuntur. G.

3 qui hostilia etc.) Cod, qui

hostilia quum facerent, hostilia timebant. quod praeferam, ut sonantius auresque magis implens. S.

Idem ergo torpere) *Quantitas pretii emendatio Cl. Schwarzii libro debetur. Eodem ergo tempore vel eodem torpore al. G.

XIX, 1 Legatorum) Cum de bello adhuc sermo sit, Legatos non modo Caesaris et Consulares intelligam, qui provincias aliena auctoritate regerent; sed militares, qui vel exercitui vel legioni praecessent. G.

tios et interpretes, sed ab ipso te, nec auribus tuis, sed oculis probabantur! Consecuti sum ut absens quoque de absentibus nemini magis quam tibi crederes.

XX. Iam te civium desideria revocabam amoremque castrorum superabat caritas patria. Iter inde placidum ac modestum, ut plane a parente redeuntis. Nec vero ego in laudibus tuis ponam quod adventum tuum non pater quisquam, nec maritus expavit. Affectata aliis castitas, tibi ingenuitas et innata, interque ea, quae imputare non possis. Nullus in exigendis vehiculis tumultus nullum circa hospitia fastidium; annona, quae ceteris; ad hoc, comitatus accinctus, et parens diceres magnum aliquem ducem, ac te potissimum ad exercitus ire: adeo nihil, aut certe parum intererat inter Imperatorem factum, et brevi futurum. Quam dissimilis nuper alterius principis transitus: si tamen transitus ille, non populatio fuit, cum abactus hospitem exerceret, omniaque dextra laevaue perusta et attrita, ut si vis aliqua, vel ipsi illi barbari, quos fugiebat, inciderent. Per-

4 probabantur) *Sic legendum. Sic est v. g. in edit. Salmur. Lipsii. Al. probantur lapsu nimis facili. Praeteritum tempus praecessisse, indicio apertissimo est verbum crederes. G.

XX, a castitas) In tantum castum fuisse Traianum, ut ab iniuria abstineret, faretur etiam Dio p. 772. C. ἐν τοῖς καὶ δεινοῖς οὐδένα ἐλάττησεν. Praecessit neg) τὰ μισθία ἐσπουδάνει. G.

3 ad exercitus ire) Ubi futuri cogitatio, apparatus necessarii, homines etiam non nimis temperantes continere et moderatos facere possunt. Brevi futurus Imperator, qui mox rebus bene gerendis nomen hoc consequetur. G.

4 si tamen transitus ille) Ad didi transitus, quod in Gesma-

rianâ deerat. Vid. I. A. Ernestium ad h. l. S.

abactus hospitem) Nomen nescio an alias legatur. Abigendi verbum, a quo abiget et abactores dicuntur, ad pecorum plurium, totiusque adeo gregis, furtum pertinere, notum est. Videtur itaque abactus dicere illam vehiculattonem et angariam exactionem intemperantem, qua greges iumentorum abigerentur hospibus. Sic respondeant haec verba illis, Nullus in exigendis vehiculis tumultus. G.

Haec Gierigium moverunt, ut locum corruptum, et ita restituendum existimaret: cum abacta hospitem iumenta cerneret. Mihi ne haec quidem satisfaciunt: et illud cerneret cum sequenti fugiebat non convenit. E.

suadendum provinciis erat, illud iter Domitiani
 5 fuisse, non principis. Itaque non tam pro tua
 gloria, quam pro utilitate communi, edicto sub-
 iecisti, quid in utrumque vestram esset impen-
 sum. Assuescat imperator cum imperio calculum
 ponere: sic exeat, sic redeat, tanquam rationem
 redditurus; edicat, quid absumferit. Ita fiet, ut
 6 non absumat, quod pudeat dicere. Praeterea fu-
 turi principes, velint nolint, sciant: tanti tuum
 constat: propositisque duobus exemplis memine-
 rint, perinde coniecturam de moribus suis homi-
 nes esse facturos, prout hoc vel illud elegerint.

XXI. Nonne his tot tantisque meritis no-
 vos aliquos honores, novos titulos merebare? At
 tu etiam nomen patris patriae recusabas. Quam
 longa nobis cum modestia tua pugna? quam tar-
 2 de vicimus? Nomen illud, quod alii primo sta-
 tim principatus die, ut Imperatoris et Caesaris,
 receperunt, tu usque eo distulisti, donec tu quo-
 que, beneficiorum tuorum parcissimus aestimator,
 3 iam te mereri fatereris. Itaque soli omnium con-
 tigit tibi, ut pater patriae esses, ante quam fie-
 res; eras enim in animis, in iudiciis nostris:
 nec publicae pietatis intererat, quid vocarere;
 nisi quod ingrata sibi videbatur, si te Imperato-
 rem potius vocaret et Caesarem, quam patrem
 4 experiretur. Quod quidem nomen qua benigni-
 tate, qua indulgentia exerces! ut cum civibus

XXI, 1 *nomen patris patriae*)
 *Prima vox abest in Codice Guel-
 serby. teste Cortio ad Epist. 3,
 9, 12. et abesse sane, h. e. e su-
 perioribus intelligi commode pot-
 est. G.

2. *alii primo — die*) Sub illa
 aliorum appellatione Augustum,
 Tiberium, Neronem, non posse
 comprehendere, e Suetonio aper-
 tum, Tacitoque: adeoque labo-
 rat certe illud, *soli omnium con-*

tigit tibi. Sed plane falsus est
 Plinius, si vera sunt, quae le-
 guntur ap. Capitolin. de Pertina-
 ce c. 5. Primus sane omnium
 ea die, qua Augustus est ap-
 pellatus, etiam patris patriae
 nomen recepit. Malim ego er-
 roris postulare Capitolinum. *Σο-
 φὸν Φάριανον Lipsii, probatum
 Casaubono, series orationis apud
 Capitolinum vix recipit, quod
 Gruterus et Salmalius observa-
 runt. G.

tuis, quasi cum liberis parens, vivis! ut rever-
sus Imperator, qui privatus exieras, agnoscis,
agnosceris! Eosdem nos, eundem te putas: par
omnibus, et hoc tantum ceteris maior, quo
melior.

XXII. Ac primum, qui dies ille, quo ex-
spectatus desideratusque urbem ingressus es! Iam
hoc ipsum, quod ingressus es, quam mirum lae-
tumque! Nam priores invehi et importari sole-
bant: non dico quadriiugo curru, et albertibus
equis, sed humeris hominum, quod arrogantius
erat. Tu sola corporis proceritate elatior aliis
et excelsior, non de patientia nostra quendam
triumphum, sed de superbia principum egisti.
Ergo non aetas quemquam, non valetudo, non
sexus retardavit, quo minus oculos insolito spe-
ctaculo impleret. Te parvuli noscere, ostentare
juvenes, mirari senes; aegri quoque, neglecto
medentium imperio, ad conspectum tui, quasi
ad salutem sanitatemque prorepere. Inde alii, se
fatis vixisse te viso, te recepto; alii, nunc magis
esse vivendum, praedicabant. Feminas etiam tunc
foecunditatis suae maxima voluptas subiit, quum

4 agnoscis, agnosceris) Gi-
rigius *agnosceris* delevit, et pro-
pter varietatem quandam Codd.
qui alterutram vocem omittunt,
et propter sensum, a quo tamen
aberrasse mihi videtur. Plinius
hoc vult: tu *reversus Impera-
tor*, tamen nos *agnoscis*, h. e.
non minus benevole et comiter
nos tractas, quam antea, cum
privatus eras: et a nobis rursus
agnosceris, h. e. suscepta digni-
tas adeo non mutavit animum et
mores tuos, ut etiamnum eun-
dem te privatum, qualis exieras,
agnoscamus. Sed dum haec Plinius
ita voluit eloqui, ut nec sine
acumine brevitatis esset, contortior
atque obscurior oratio facta est.
Idem fere praedicat Cap. 24. Ma-

net Imperatori, quae prior etc.
E.

quo melior) Immo quod *me-
lior*. Vid. I. A. Ernestium ad
h. h. S.

XXII, 1 *importari*) Sueton.
Domit. 19. *Laboris impatiens
per urbem pedibus non timere
ambulavit — lectica assidue ve-
ctus est*. Conferri iubet merito.
Liplius Pacati paueg. in Theo-
dof. 21, 4. *Lecticis thonsisque
subvecti, et densissima circum
supraque cooperiti virorum ar-
morumque testudine, sensum at-
que ad numerum movebantur*. G.

quod arrogantius erat) Haec
glossa videbatur Grutero et Hear-
nio. G.

cernerent, cui principi cives, cui imperatori milites peperissent. Videres referta tecta ac laborantia, ac ne eum quidem vacantem locum, qui non nisi suspensum et instabile vestigium caperet; oppletas undique vias, angustumque tramitem relictum tibi; alacrem hinc atque inde populum, ubique par gaudium paremque clamorem. Tam aequalis ab omnibus ex adventu tuo laetitia percepta est, quam omnibus venisti: quae tamen ipsa cum ingressu tuo crevit, ac prope in singulos gradus adaucta est.

XXIII. Gratum erat cunctis, quod senatum osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras; gratum, quod equestri ordinis decora honore nominum siue monitore signares; gratum, quod tantum non ultro clientibus salutatis quasdam familiaritatis notas adderes. Gratius tamen, quod sensim et placide, et quantum respectantium turba pateretur, incederes; quod occurfantium populus te quoque, te immo maxime, adstaret; quod primo statim die latus tuum crederes omnibus. Neque enim stipatus satellitum manu, sed circumfusum undique nunc senatus, nunc equestri ordinis flore, prout alterutrum frequentiae genus inva-

4 *laborantia*) Ita onerata, ut pandi, et minari ruinam viderentur. G.

suspensum — vestigium) Eleganter, de loco, quo quis nititur, ita angusto, ut non totam pedis plantam, sed ut digitos solos, vel calcem etc. capiat. G.

Assentior I. A. Ernestio, minutius hoc esse arbitranti, quam pro cetera descriptionis magnificentia. S.

5 *quam*) i. e. *quam aequalis*. Non audio hic I. A. Ernestium. S.

XXIII, 1 *ostulo*) In quo superbi principes. De Caligula Dio l. 59. p. 661. A. Ἐπίλει δλιγτους. τοῖς γὰρ πλείοις. καὶ τῶν

συμβουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὄργη κ. τ. λ. Fuit itaque vetustus Romae mos pedem osculandum praebere. Vid. de Caio etiam Sen. de benef. 2, 12. et Lips. Elect. 2, 6. extr. Add. Sueton. c. 56. Ac de Domitiano c. 12. G.

honore nominum) Praenomina praesertim, quo *gaudent molles auriculae*, ad quam rem opus habent alii *monitore* s. nomenclatore. G.

2 *respectantium*) simpliciter *spectantium*. Sic et alibi. S.

adstaret) Leg. de coniectura Schwarzii *artaret* vel *arctaret*. G.

Recepit *artaret* Giergius. Vid. tamen I. A. Ernestius ad h. l. S.

luisset, silentes quietosque lictores tuos sublequebare: nam milites nihil a plebe habitu, tranquillitate, modestia, differebant. Ubi vero coepisti Capitolium ascendere, quam laeta omnibus adoptionis tuae recordatio! quam peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco salutaverant Imperatorem! Quin etiam deum ipsum tunc praecipuam voluptatem operis sui percepisse crediderim. Ut quidem iisdem vestigiis instituisti, quibus parens tuus ingens illud deorum prolaturus arcanum, quae circumstantium gaudia! quam recens clamor! quam similis illi dies, qui hunc genuit diem! ut plena altaribus, augusta victimis cuncta! ut in unius salutem collata omnium vota! quum sibi se ac liberis suis intelligerent precari, quae pro te precarentur. Inde tu in Palatium quidem, sed eo vultu, sed ea moderatione, ut si privatam domum peteres: ceteri ad penates suos quisque, iteraturus gaudii fidem, ubi nulla necessitas gaudendi est.

XXIV. Operasset alium eiusmodi introitus; tu quotidie admirabilior et melior, talis denique,

⁴ *deum ipsum tunc praecipuam voluptatem operis sui*) vid. Schwarz. i. e. Nervam, quem tu deum, ut ille te Imperatorem, filium etc. fecit. G.

Immo Iupiter Capitolinus est, ut bene Gierigius. Vid. I. A. Erneltius. S.

⁵ *iisdem vestigiis*) Vid. ad Ep. 6, 7, 1. G.

prolaturus arcanum) Nerva dicitur, declaraturus populo arcanam deorum voluntatem, quam secutus Traianum adoptaverit. Cf. Cap. 1, 5. E.

augusta victimis cuncta) Arnzenius *angusta victimis cuncta* e MS. Guolf. et not. Heinsii; nec damnare aulicis. Laudare poterat infra 52, 7. Etiam Schwarzius recepit. G.

Ad meum sensum *angusta longe praestat*, inprimis cum *plena altaribus* praecesserit. Ferrem: *ut augusta altaribus, plena victimis cuncta*! S.

⁶ *gaudit fidem*) ⁴ *Ev did dvojn*, gaudium fidele, lincerum, minime fictum: ut Horat. Od. 3, 16, 30. *Segetis certa fides maeae*, leges certa, quae spem non fallit. G.

Sensus: iterum gavilurus ibi, ubi nemo gauderet, nisi gaudium lincerum esset. S.

XXIV, 1 *Operasset*) Difficile ei fuisset ita se gerere, ut reliqua vita tali initio responderet. Sic Cic. ad Curionem 2, 4. *Est tibi gravis adversaria constituta — expectatio, quam tu — vinces.* Cont. 73, 6. G.

quales alii principes futuros se tantum pollicentur. Solum ergo te commendat augetque temporis spatium. Iunxisti epim ac miscuisti res diversissimas, securitatem olim imperantis, et incipientis pudorem. Non tu civium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis. Manet Imperatori, quae prior oris humanitas, dexteræ verecundia. Incedchas pedibus; incedis: lætabaris labore; laetaris. Eadem, quae omnia illa circa te, nihil in ipsa te Fortuna mutavit. Liberum est, ingrediente per publicum principe, subsistere, occurrere, comitari, praeterire; ambulas inter nos, non quasi contingas;

2 ad pedes tuos) Vid. ad 23, 1. G.

osculum manu) *Malim, osculo manum. Osculum h. e. os ad blanditias conformatum offertur; huc redditur manus. Sed potest tamen reddis intelligi, penlas, rependia. G.

oris humanitas) Ut ad osculum admittas amicos eosdem, quos ante imperium. Opponitur dexteræ verecundia, quam scilicet non ita facile, sed cum pudore quodam, presentibus praebes, quasi malles os offerre. Contra Domitianus ap. Sueton. 12. Caenidi — osculum, ut adfuerat, offerenti, manum praebuit. *Admissi nomen, quod post alios etiam habet liber Schwarzii. G.

Eadem, quae) *Sic puto legendum pro vulgata, Eademque omnia illa circa te: nihil ipsa te etc. Atque illud quo encliticon in quae mutare nulla, puto, invidia est: in ante ipso iam est in Boethoriana, et placuit viris doctis. Forte magis placebit alia Gruteri coniectura, Eademque quae omnia, nihil ipsum te F. m. aut Cel. Schwarzii, nihil ipsa te etc. Mihi videbatur plus dici, si ponas nihil in ipsa te Fortuna muta-

via. Opponuntur circa te et te te. Laudavit Schwarziius obportune praefationem maioris Plinii, qui ad Titum, Nequidquam, inquit, mutavit in te fortunae amplitudo, nisi ut prodesse tantundem posses, ut velles. Pro ut malim ac, vel et, quod est in Elsevir. Ceterum in illo Arntsonius etiam eademque legit, praecedente interpunctione minori; et nostram notam non satis integre retulit. G.

Gierigius, Schwarzium secutus, edidit: eademque omnia illa circa te, hoc sensu; eadem illa modestiae signa, de quibus modo dixi, manent circa te, adeo ut nec ipsa te Fortuna mutet. E.

Conf. I. A. Ernestius ad h. l. S.

3 non quasi contingas) Donat. ad Ter. Andr. 4, 2, 15. Quod vis evenit, contigisse dicitur. Contingunt nempe, quae fato quodam, et divina benevolentia hominibus eveniunt, quae proinde imputari ipsis a deo possunt. Sic ap. Martialem 12, 6. Contigit Aufoniae procerum mitissimus aulae Nerva. Sic apud ipsum nostrum c. 14, 1. Apud eos semper maior et clarior, quibus postea contigisses, h. e. ad quos felici fato, et gratulan-

et copiam tui, non ut imputes, facis. Haeret lateri tuo, quisquis accessit, finemque sermoni suus cuique pudor, non tua superbia, facit. Regimur quidem a te, et subiecti tibi, sed quemadmodum legibus, sumus. Nam et illae cupiditates nostras libidinesque moderantur, nobiscum tamen et inter nos versantur. Emines, excellis, ut honor, ut potestas, quae super homines quidem, hominum sunt tamen. Ante te principes, fastidio nostri, et quodam aequalitatis metu, usum pedum amiserant. Illos ergo humeri cervicesque servorum super ora nostra; te fama, te gloria, te civium pietas, te libertas super ipsos principes vehunt; te ad sidera tollit humus ita communis, et confusa principis vestigia.

XXV. Nec vereor, P. C., ne longior videar, quum sit maxime optandum, ut ea, pro quibus aguntur principi gratiae, multa sint: quae quidem reverentius fuerit integra illibataque cogitationibus vestris reservari, quam carptim breviterque perstringi; quia fere sequitur, ut illa quidem, de quibus taceas, tanta, quanta sunt, esse videantur. Nisi vero leviter attingi placet,

tes sibi tuam praesentiam, venis-
ses. Sic 3a, 2. *Postquam con-*
stigit princeps. Sic observavit ad
Quintil. decl. 10, 2. p. 213. Bur-
mannus, de rebus laetis, quae
spem fere superant, adhiberi hoc
verbum. *Quae tum ita sint,
frustra tentatum hunc locum aio;
nec posse quidquam immutari, ut
non gratiae, et naturali quam
habet Veneri aliquid decedat;
recteque defensum contra inter-
pretationem Baunii a Fabricio
Bibl. Lat. T. 2. p. 774. itemque
Arntsen. ad h. l. G.

Ex his a Gesnero adnotatis ta-
men non intelligitur verborum
sensus is, quem Gierigius recte
expressit: dum ambulas inter nos,
non putas conspectum tui Roma-

nis pro magna felicitate haben-
dum. Manifeste Plinius negat
Traianum vanitate aut arrogantia
permoveri, ut in publicum prod-
eat, et se conspiciendum prae-
beat. Sed iterum affectata bre-
vitas est, qua illa *contingere* et
imputare ad hunc sensum adhi-
bet. E.

5 *ita*) Gierigius *ista*, quod
item Ernestius editurus erat. „Sic
„repositi, inquit, quod iam in
„Add. probaverat Gesnerus, et
„Gierigius etiam edidit, pro vulg.
„*ita*.” *Ita* tuetur I. A. Erns-
tius, quem vide. S.

XXV, 1 *esse videantur*) *Pot-
est videri hic aliquid intercidisse.
Praecesserunt duo membra: pri-
us, *integra illibataque cogita-*

- locupletatas tribus, datumque congiarium populo, et datum totum, quum donativi partem milites accepissent. An mediocris animi est, his potius repraesentare, quibus magis negari potest? quamquam in hac quoque diversitate aequalitatis ratio servata est. Aequati sunt enim populo milites, eo quod partem, sed priores; populus militibus, 3 quod posterior, sed totum statim accepit. Enimvero qua benignitate divisum est! quantae curae tibi fuit, ne quis expers liberalitatis tuae fieret! Datum est his, qui post edictum tuum in locum eraforum subditi fuerant: aequatique sunt ceteris illi etiam, quibus non erat promissum.
- 4 Negotiis aliquis, valetudine alius, hic mari, ille fluminibus distinebatur: expectandum est provisumque, ne quis aeger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuisset: veniret quisque, quum vellet: veniret quisque, quum posset.
- 5 Magnificum, Caesar, et tuum. disunctissimas terras munificentiae ingenio velut admovere, immensoque spatia liberalitate contrahere: intercedere casibus, occurrere fortunae, atque

tionibus reservari, alterum, carptim breviterque perstringi. Infert deinde, Quia fere sequitur, ut illa QUIDEM, de quibus taceas - videantur. Quis hic non expectat simile quiddam his, ea autem, quae breviter perstringuntur, dictis non maiora videntur etc. Sed refellit haec Schwarzzius: non male. G.

2 quibus magis negari potest) Plebi inermi: hanc enim populi nomine, quod alias saepe fit, intelligit: militum metui poterat, si superiora exempla videres, sedditio. G.

3 in locum eraforum) Qui tabulis congiarii iam consecis moriuntur, demigrant, cives esse delihunt, ii eraduntur. Pro his infertos et subditos alios non reiecit Traianus, mitior hac in re

et benignior ipso Augusto, qui quum proposito congiario multos (ob id ipsum eo potissimum tempore et ut ad patronos aliquid e publica liberalitate rediret, vid. Calaub.) manu missos, infertosque civium numero comperisset, negavit accepturos, quibus promissum non esset Sueton. 42. Traianus certe dat his etiam, quibus non erat promissum. G.

4 ne quis — fuisset) i. e. ne quis lentiret, se aegrum, aut occupatum, aut longe fuisset. ut mox: omni ope aditit, ne quis — hominem magis sentiret se fuisse, quam divem. S.

5 munificentiae ingenio) Ingeniosa et arte adiuta magnificencia. Sic nempe 49, 7. exquisita ingenia coenarum dixit. G.

omni opè adniti, ne quis e plebe Romana, danti congiarium te, hominem magis sentiret se fuisse quam civem.

XXVI. Adventante congiarii die, observare principis egressum in publicum, infidere viae examina infantium, futurisque populus solebat. Labor parentibus erat, ostentare parvulos, impositosque cervicibus adulantia verba blandasque voces edocere: reddebant illi, quae mouebantur. Ac plerique irritis precibus furdas principis aures adstrepebant; ignarique quid rogassent, quid non impetrassent, donec plane scirent, differabantur. Tu ne rogari quidem sustinuisti, et quamquam laetissimum oculis tuis esset, conspectu Romanae sobolis impleri, omnes tamen, antequam te viderent adirentve, recipi, incidi iussisti: ut iam inde ab infantia parentem publicum munere educationis experirentur; crescerent de tuo, qui crescerent tibi, alimentisque tuis ad stipendia tua pervenirent, tantumque omnes uni tibi, quantum parentibus suis quisque, deberent. Recte, Cæsar, quod spem Romani nominis sumtibus tuis suscipis. Nullum est enim magno principe, immortalitatemque merituro, impendii genus dignius, quam quod erogatur in posteros. Locupletes ad tollendos liberos ingentia præmia, et

XXVI, 1 *Adventante*) Inferredumne post hoc participium *ontea*? Certe hæc particula, quam ad sensum loci explendum desideres, facillime potuit excidere. S.

2 *Ac plerique*) * Malim *At* mutatione, quæ in scriptura Longobardica vix sentiat. Adversativæ particulas hic locum esse, apparet. Atque etiam sic dedit Schwarzius. G.

3 *incidi*) in tabulas, in telas frumentarias. Sen. de benef. 4, 28. *Frumentum publi-*

cum — accipiunt sine delectu morum, quisquis incisus est.

* Sic recte Gronovius ex MSS. apud Pinc. et Grut. Al. *Quisquis civis est.* G.

alimentisque tuis) Iungit hoc toto capite, propter similitudinem muneris, cum congiario *alimenta ingenuorum*, de quibus accuratius mox dicet capite proximo. Existat multa eius rei in summa memoria, quam suo more persequutus est Esch. Spanhemius disl. 13. p. 542. sq. G.

5 *præmia — poenae*) De quibus Ictii, cum de iure trium

do, sed sui parentumque poeniteat. Quod nihil magis in tua tota liberalitate laudat quam quod congiarium das de tuo, alime tuo: neque a te liberi civium, ut ferarum sanguine et caedibus nutriuntur: quodque finum est accipientibus, sciunt dari sibi, nemini est ereptum, locupletatisque tam non pauperiorem esse factum principem tantum: quam nec hunc quidem. Nam cuius est, quid est omnium, tantum ipse, quantum o habet.

XXVIII. Alio me vocat numerosa tua: alio autem? quasi vero iam satis vultus miratusque sim, quod tantam pecuniam fudisti, non ut flagitii tibi conscius ab infecne eius averteres famam; nec ut tristes hominibus moestosque sermones laetiore materia detir. Nullam congiario culpam, nullam alimentis delitatem redemisti, nec tibi bene faciendi causa, ut, quae male feceras, impune feceris. Amor impendio isto, non venia quaesita est: pulusque Romanus obligatus a tribunali tuo, exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium dentibus gaudens, securusque securis: quod antea principes ad odium sui leniendum tumbus plebis animis obiectabant, id tu tam incens populo dedisti, quam populus accepit. Paulo minus, P. C., quinque millia ingenuo

4 nec hunc quidem) *Mollius ad aures accidit ne hunc quidem. G.

Immo sic scribendum. Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

XXVIII, 1 non ut flagitii) Sunt alias non magis faciendae eiusmodi laudes, in quibus ipse qui laudatur sibi dicere cogitur illud, Vitavi dentque culpam, Non laudem merui. Sed maior puriorque scilicet laus sit, a

qua removeri ea possunt, aliorum laudes foedarunt.

laetiore materia) Quam parare soleat dolio, quale laenis obicere nautae dicitur, dum illud sibi ludibriumbent, navem mittant. G.

3 tumentibus plebis anti) Sic Graeci οἰδαίνω etc. Paulan. cap. 28. οὐδὲ ἔρε οἰδαίνω τῷ τοῦ θυμοῦ, παύει τ. τ. λ. obiectabant) Ut cani irato

pares poenae, cohortantur; pauperibus educandis una ratio est, bonus princeps. Hic fiducia sui procreatos nisi larga manu fovet, auget, amplectitur, occasum imperii; occasum reipublicae accelerat, frustra que proceres, plebe neglecta, ut defectum corpore caput nutaturumque instabili pondere, tuetur. Facile est coniectare, quod ceperis gaudium, quum te parentum, liberorum, senum, infantium, puerorum clamor exciperet. Haec prima parvulorum civium vox aures tuas imbuit, quibus tu daturus alimenta, hoc maximum praestitisti, ne rogarent. Super omnia est tamen, quod talis es, ut sub te liberos tollere libeat et expediat.

XXVII. Nemo iam parens filio, nisi fragilitatis humanae vices horret; nec inter insanabiles morbos principis ira numeratur. Magnum quidem est educandi incitamentum, tollere liberos in spem alimentorum, in spem congiariorum; maius tamen, in spem libertatis, in spem securitatis. Atque adeo nihil largiatur princeps, dum nihil auferat; non alat, dum non occidat: nec deerunt, qui filios concupiscant. Contra, largiatur et auferat; alat et occidat: nae ille iam brevi tempore effecerit, ut omnes non posterorum mo-

liberorum agunt. Vid. ad Epist. 7, 16, 2. G.

educandis) Al. educandi. quod unico verum. S.

6 frustra que proceres) * Sic Schwarzii liber. Al. Princeps. G.

7 Super omnia) Diligenter monendi sumus, illam in capita, quae vocamus, divisionem non esse a vetustis auctoribus, ne imperite divellantur, quae sunt conjunctissima. Ut hic ultima verba transitum continent, suavem sane et elegantem, ad ea, quae sequuntur: quae arctissime nisi iungas, gratia omnis perit. G.

Novum ab his verbis caput Erne-

rius exorsurus erat, notaque Gesneri deleta hanc appositurus: „Verba Super — expediat, cum, Gesnero etiam monente, antea male avulsa ab hoc capite [XXVII], cum quo arcte cohaerent, ad antecedens referrentur, non dubitavi ea cum Gierigio in hunc locum suum reponere.“ S.

XXVII, 2 nae ille tam) * Dedi lectionem Gruteri. Al. etiam Arntsenius, qui nec meminit Gruterianae lectionis: nae ille in tam brevi tempore. G.

Tam b. l. absurdum dicit L. A. Ernestius. Cautior Bremius, qui ad Cicor. de Finib. init. tuetur. S.

do, sed sui parentumque poeniteat. Quocirca 3 nihil magis in tua tota liberalitate laudaverim, quam quod congiarium das de tuo, alimenta de tuo: neque a te liberi civium, ut ferarum catuli, sanguine et caedibus nutriuntur: quodque gratis-4 sumum est accipientibus, sciunt dari sibi, quod nemini est ereptum, locupletatisque tam multis, pauperiorem esse factum principem tantum: quamquam nec hunc quidem. Nam cuius est, quidquid est omnium, tantum ipse, quantum omnes, habet.

XXVIII. Alio me vocat numerosa gloria tua: alio autem? quasi vero iam satis veneratus miratusque sum, quod tantam pecuniam profudisti, non ut flagitii tibi conscius ab infectatione eius averteres famam; nec ut tristes hominum moestosque sermones laetiore materia detineres. Nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemisti, nec tibi bene faciendi fuit causa, ut, quae male feceras, impune fecisses. Amor impendio isto, non venia quaesita est; populusque Romanus obligatus a tribunali tuo, non exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium gaudentibus gaudens, securusque securis: quodque antea principes ad odium sui leniendum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam innocens populo dedisti, quam populus accepit. Paulo minus, P. C., quinque millia ingenuorum 4

4 nec hunc quidem) *Mollius ad aures accidit ne hunc quidem. G.

Immo sic scribendum. Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

XXVIII, 1 non ut flagitii) Sunt aliae non magis faciendae eiusmodi laudes, in quibus ipse qui laudatur sibi dicere cogitur illud, Vitavi denique culpam, Non laudem merui. Sed maior puriorque scilicet laus sit, a

qua removeri ea possunt, quae aliorum laudes foedarunt. G.

laetiore materia) Quam comparare soleat dolio, quale balaeis obicere nautae dicuntur, ut, dum illud sibi ludibrium habent, navem mittant. G.

3 tumentibus plebis animis) Sic Graeci οἰδαίνω etc. Paulan. VIII. cap. 28. ὁ δὲ, ἀπὸ οἰδαίνωτος αὐτῶν τοῦ θυμοῦ, παῖσι κ. τ. λ. S. obiectabant) Ut cani irato bo-

incanduit. Frustra tunc Aegyptus nubila optavit, caelumque respexit, quum ipse foecunditatis parens contractior et exilior, iisdem ubertatem eius anni angustiis, quibus abundantiam suam, cohibuisset. Neque enim solum vagus ille, cum expanditur, amnis intra usurpata semper collium subfiterat atque haeserat; sed supino etiam ac detinenti solo, non placido se mollique lapsu

tar, succum et vires quasi recipit. *Nondum innotuit mihi liber, qui hanc lectionem habeat; sed divisi sunt codices inter *palans*, et *repararique*; interim neque dum poenitet eius, quod in prior editione usu mihi venit, de quo ita tum ad Cl. Schwarzius scribebam: Dum dubito, dum calamus ipse inter duas lectiones fluctuat, ponendumne sit, *mergi palans amnis*, quod adhuc obtinuit, an illud ex MSS. *mergi repararique*? utrumque exiisse prelis video, et neutrum ne nunc quidem vel damnare audeo vel probare. Certe *palans amnis* mihi imagine non inamoena blandiebatur, h. e. ripas suas, et quasi castra, hinc inde egressus, et prout fors vel impetus tulit, hic longius et densior, hic rarior et brevius commoratus. Quid? si utrumque est a Plinio, et error noster suam huic loco faciem, ut Nealcis furor desperatam in equo spumam, reddidit? G.

incanduit) incaluit, exarsit. Nempe hunc ardorem continuum *altus pulvis* sequebatur, et ipse fervens. E.

4 *cum expanditur*) *Vulg. *vagus ille expanditor amnis*; quasi substantivum nomen sit *expanditor*. Lectionem nostram debemus his, quae e bonis libris notavit Schwarzius, in quibus *expandebatur*, vel *expanditur*; cui verbo *si* vel *cum* praeponendum, iam iudicarunt viri docti. G.

Forcellinus: *vagus ille et expanditor amnis*, hac addita ex-

plicatione: i. e. qui se extra alveum suum expandit et effundit. S.

intra usurpata — collium) Observanda vis vocis *intra*. Substituit *intra* colles usurpatos, non ascendit, quo solebat: non superavit colles, unde deinde per plana camporum diffunderetur. G.

supino ac detinenti solo) Homili, ubi alias morari aqua solet. Nempe ut *altum et profundum*, relatae ad terminum, haec, unde despicitur, illa, quo suspicitur, appellaciones, ultrapantur mutatis non nunquam vicibus: sic *supinum*, quod proprie *devezo* opponitur, (vid. Frontin. de Aquaed. art. 36. p. 103. Pole.) interdum non refertur ad ascensum, ut plerumque, sed ad descensum; ita ut humile potius, quam altum, notet. Liv. 7. 24. *Egissis praecipites supina valle*, i. e. adverso monte subire ad vos ausos deturbatis. Sic avunculus nostri L. 23. princ. *Tellure supina quas proveniunt*, frumenta, flores, herbas, opponit *Pomona*, h. e. arborum fructibus, iisque, quas vocat *pendentia*. G.

Pro detinenti, quod non satis commodum sensum habet. Arntsen. e MS. dedit *clementi* h. e. sensum et tarde se supra planitiem extollente. Hoc et Gernerus [in epist. ad I. A. Ernestium] probaverat. E.

Ceterum *solum supinum* comparans cum Grascorum γῆ ὑψηλῆ.

refugum abstulerat, et nec dum satis humentes terras addiderat arenis. Igitur inundatione, id est, ubertate, regio fraudata, sic opem Caesaris invocavit, ut solet annem suum: nec longius illi ad verforum fuit spatium, quam dum nuntiat. Tam velox, Caesar, potentia tua est, tamque in omnia pariter intenta bonitas et acincta, ut tristius aliquid seculo tuo passis, ad remedium salutemque sufficiat, ut scias.

XXXI. Omnibus equidem gentibus fertiles annos gratasque terras precor: crediderim tamen per hunc Aegypti statum tuas Fortunam vires experiri, tuamque vigilantiam spectari voluisse. Nam quum omnia ubique secunda merearis: nonne manifestum est, si quid adversi cadat, tuis laudibus, tuisque virtutibus materiem campumque prosterni, quum secunda felices, adversa magnos probent? Percrebuerat antiquitus, urbem nostram nisi opibus Aegypti ali sustentarique non posse. Superbiebat ventosa et insolens na-

Appianus de Bello Mithrid. XLII. ἐν ᾧ σφισι μὲν ὑπτιον καὶ ἐπιπέτεις ἐς διωξίν καὶ ἀναρχώσαντιν ἢ πεδίον. ubi κρημνοὶ opponuntur πεδίω ὑπτιω, ut hic colles solo supino. S.

refugum) * *Refugum* liber Schwarzii. Sed *refugum* videtur ad celeritatem resurgentis aquae pertinere, et exprobrationem quandam continere Nili. G.

nec dum satis humentes) *Seminadidam* terram in primis abominantur agricolae. v. Colum. 2, 4. 5. G.

XXXI, 1 *spectari*) * Libri, puto, omnes *expectare*: nisi quod Cuspin. *ostentare*, sententia magnifica. Illud ex praesertim librariis illius aetatis deberi, credibile est, quae *espeae*, *esprit*, *espee*, *espejo* formavit e *specie*, *spiritu*, *spada*, *speculo* etc. et enim et perpetuo fere miscentur. Hinc *spectare* malit Cel.

Schwarzii, me non invito, nisi quod sic ab *expectari* distinguere vix possum. Itaque nihil dum melius puto, quam cum Bauzio legere *spectari*. Add. ad 33, 3. et 35, 3. ad quem posteriorem locum vid. Schwarzii. it. Drakenb. ad Liv. 6, 33, 1. Ceterum *spectare* vult etiam Arntzenius. G.

Expectare, quod Gierigius edidit, etiam multum languere mihi h. l. videtur prae *spectari*, quod commendatur sequentibus: tuis laudibus, tuisque virtutibus materiem campumque prosterni. Iam enim virtutes late longeque *spectari* possunt. E.

Mihi quidem *spectare* verum videtur. S.

prosterni) Praestat Arntzenii *prae*sterni, probatum item Gesnero in epist. ad L. A. Ernestium. S.

Rr

incanduit. Frustra tunc Aegyptus nubila optavit, caelumque respexit, quum ipse foecunditatis parens contractior et exilior, iisdem ubertatem eius anni angustis, quibus abundantiam suam, cohibuisset. Neque enim solum vagus ille, cum expanditur, amnis intra usurpata semper collium subfiterat atque haeserat; sed supino etiam ac detinenti solo, non placido se mollique lapsu

tur, succum et vires quasi recipit. *Nondum innotuit mihi liber, qui hanc lectionem habeat; sed divisi sunt codices inter palanti, et reparantique: interim neque dum poenitet eius, quod in prioribus editionibus usum mihi venit, de quo ita tum ad Cl. Schwartzium scribebam: Dum dubito, dum calamus ipse inter duas lectiones fluctuat, ponendumne sit, *mergi palanti amne*, quod adhuc obtinuit, an illud ex MSS. *mergi reparantique*? utrumque ex illis prelis video, et neutrum ne nunc quidem vel damnare audeo vel probare. Certo *palans amnis* mihi imagine non inamoena blandiebatur, h. e. ripas suas, et quasi castra, hinc inde egressus, et prout fors vel impetus tulit, hic longius et densior, hic rarior et brevius commoratus. Quid? si utrumque est a Plinio, et error noster suam huic loco faciem, ut Nealcis faror desperatam in equo spumam, reddidit? G.

incanduit) incaluit, exarsit. Nempe hunc ardorem continuum *alius pulvis* sequebatur, et ipse fervens. E.

4 cum expanditur) *Vulg. vagus ille expanditor amnis: quasi substantivum nomen sit *expanditor*. Lectionem nostram debemus his, quae e bonis libris notavit Schwartzius, in quibus *expandebatur*, vel *expanditur*: cui verbo *si* vel *cum* praeposendum, iam iudicantur viri docti. G.

Forcellinus: *vagus ille et expanditor amnis*, hac addita ex-

plicatione: i. e. qui se extra alveum suum expandit et effundit. S.

Intra usurpata — collium) Observanda vis vocis *intra*. Substitit *intra* colles usurpatos, non ascendit, quo solebat: non superavit colles, unde deinde per plana camporum diffunderetur. G.

supina ac detinenti solo) Humili, ubi alias morari aqua solet. Nempe ut *altum et profundum*, relatae ad terminum, haec, unde despicitur, illa, quo suspicitur, appellationes, utriusque mutatis non nunquam vicibus: sic *supinum*, quod proprie *depresso* opponitur, (vid. Frontin. de Aquaed. art. 56. p. 103. Pole.) interdum non refertur ad ascensum, ut plerumque, sed ad descensum; ita ut humile potius, quam altum, notet. Liv. 7, 24. *Egissis praecipites supina valle*, i. e. adverso monte subire ad vos ausos deturbatis. Sic avunculus nostri L. 23. princ. *Tellure supina quae proventunt*, frumenta, flores, herbas, opponit *Pomonae*, h. e. arborum fructibus, iisque, quae vocat *pendentia*. G.

Pro *detinenti*, quod non satis commodum sensum habet. Arntsen. e MS. dedit *clementi* h. e. sensum et tarde se supra planitiem extollente. Hoc et Grænerus [in epist. ad I. A. Ernestium] probaverat. E.

Ceterum *solum supinum* comparas cum Graecorum γῆ ὑψηλῆ.

refugum abstulerat, et nec dum satis humentes terras addiderat arentibus. Igitur inundatione, id est, ubertate, regio fraudata, sic opem Caesaris invocavit, ut solet amnem suum: nec longius illi adverforum fuit spatium, quam dum nuntiat. Tam velox, Caesar, potentia tua est, tamque in omnia pariter intenta bonitas et acincta, ut tristius aliquid seculo tuo passis, ad remedium salutemque sufficiat, ut scias.

XXXI. Omnibus equidem gentibus fertiles annos gratasque terras precor: crediderim tamen per hunc Aegypti statum tuas Fortunam vires experiri, tuamque vigilantiam spectari voluisse. Nam quum omnia ubique secunda merearis: nonne manifestum est, si quid adversi cadat, tuis laudibus, tisque virtutibus materiem campumque prosternei, quum secunda felices, adversa magnos probent? Percrebuerat antiquitus, urbem nostram nisi opibus Aegypti ali sustentarique non posse. Superbiebat ventosa et insolens na-

Appianus de Bello Mithrid. XLII. ἐν τῷ σφίσι μὲν ἴσχυον καὶ ὑπερέδης ἐς διώξιν καὶ ἀναχώρησιν ἢ πεδίον. ubi κρημνοὶ opponuntur πεδίῳ ἰσχυῶ, ut hic colles solo superno. S.

refugum) * Resusum liber Schwarzii. Sed refugum videtur ad celeritatem resluentis aquae pertinere, et exprobrationem quandam continere Nili. G.

nec dum satis humentes) Semimadidam terram in primis abominantur agricolae. v. Colum. 2, 4. 5. G.

XXXI, 1 spectari) * Libri, puto, omnes expectare: nisi quod Culpin. ostentare, sententia magnifica. Illud ex praefixum librariis illius aetatis deberi, credibile est, quae esproae, esprit, espee, espejo formavit e specie, spiritus, spada, speculo etc. x enim et s perpetuo fere miscentur. Hinc spectare malit Cel.

Schwarzius, me non invito, nisi quod sic ab experti distinguere vix possum. Itaque nihil dum melius puto, quam cum Baunio legere spectari. Add. ad 33, 3. et 35, 3. ad quem posteriorem locum vid. Schwarzius. it. Drakenb. ad Liv. 6, 33, 1. Ceterum spectare vult etiam Arntzenius. G.

Expectare, quod Gierigius edidit, etiam multum languere mihi h. l. videtur praespectari, quod commendatur sequentibus: tuis laudibus, tisque virtutibus materiem campumque prosternei. Iam enim virtutes late longeque spectari possunt. E.

Mihi quidem spectari verum videtur. S.

prosternei) Praestat Arntzenii praesternei, probatum item Gesnero in epist. ad L. A. Ernestium. S.

tio, quod victorem quidem populum, pasceret tamen; quodque in suo flumine, in suis navibus 3 vel abundantia nostra, vel fames esset. Refudimus Nilo suas copias: recepit frumenta, quae miserat, deportatasque messes revexit. Discat igitur Aegyptus, credatque experimento, non alimenta se nobis, sed tributa praestare: sciat, se 4 non esse P. R. necessariam, et tamen serviat. Post haec, si volet, Nilus amet alveum suum, et fluminis modum servet: nihil hoc ad urbem, ac ne ad Aegyptum quidem, nisi ut inde navigia iuavia et vacua et similia redeuntibus, hinc plena et onusta et qualia solent venire, mittantur; conversoque munere maris, hinc potius venti ferentes 5 et brevis cursus optentur. Mirum, Caesar, videretur, si desidem Aegyptum cessantemque Nilum non sensisset urbis annona: quae tuis opibus, tua

3 *pasceret tamen*) Vid. ad 30, 4. *fluminibus tamen*. G.

in suis navibus) Classe illa Alexandrina, de qua plena manu ad hunc locum Cl. Schwartzius. * Nempe *navibus* legendum, non *manibus*, pulchre monere viri docti. Sic dedit etiam Arntzenius. Quod autem huius classis opportunitate usum Paulum Apostolum, assentiuntur Haleso viri celeberrimi, reprehendere non ausim equidem, cum faveat Act. 27, 6. et 38: interim scrupulum mihi movent ceteri homines in una navi frumentaria. Verum tollit eum scrupulum Luciani navia *εραγωγός* Aegyptia, in qua *τὸ τῶν ναυτῶν πλῆθος εραγονίδῃ ἂν τις εὐκόσσειν*. p. 494. 1. G.

3 *Refudimus Nilo*) Bona fide, Secunde, nonne istuc etiam ventolulum, est? Quid refudistis igitur? Unius anni annonam, pro tot et perpetuis Aegypti classibus. Sed redit ad modestiam, quamquam et istam subdolan, deinde c. 32, 3. et 4. G.

Ventosus sane locus, adeoque insolens, ut alii haud pauci in hoc libro. Nolim tamen hoc nomine Plinium durius increpare, cui, ut oratori, aliquid licentiae concedendum. Alia lex orationis eiusque de genere *εγναμιστικῆ*, alia historiae. S.

4 *venti ferentes*) Virgil. Aen. 3, 473. *fieret vento mora ne qua ferenti*. Graecorum *ἀνεμος φορός*. vid. Wesseling. ad Diod. Sic. T. 1. p. 685. S.

5 *Mirum — videretur*) Conf. supra 9, 4. it. 31, 6. Argumentatur ita: Mira et laudibus nostris digna fuisset providentiae tuae, si sterilitatem Aegyptii, emanationem (sit venia verbo) classis Alexandrinae, non sensisset annona urbis; si non sucta esset inde illius caritas: quae annona contra ea, per tuam providentiam, instar valis pleni redundavit et superfluxit usque in Aegyptum. Satis erat Romam carere posse Aegypto: eodem de suo imperit. G.

cura usque illuc redundavit, ut simul probaretur, et nos Aegypto posse, et nobis Aegyptum carere non posse. Actum erat de foecundissima gente, si libera fuisset: pudebat sterilitatis insolitae, nec minus erubescere fame, quam torquebatur; quum pariter a te necessitatibus eius pudorique subventum est. Stupebant agricolae plena horrea, quae non ipsi referissent, quibusque de campis illa subvecta messis, quae in Aegypti parte alius amnis. Ita beneficio tuo, nec maligna tellus, et obsequens Nilus. Aegypto quidem saepe, sed gloriae nostrae nunquam largior fluxit.

XXXII. Quam nunc iuvat provincias omnes in fidem nostram ditionemque venisse, postquam contigit princeps, qui terrarum foecunditatem nunc huc, nunc illuc, ut tempus et necessitas posceret, transferret referretque! qui diremtam mari gentem, ut partem aliquam populi plebisque Romanae, aleret ac tueretur! Et caelo qui-

6 si libera fuisset) si non subiecta fuisset imperio Rom. adeoque providentia et cura optimi imperatoris caruisset. E.

quibusque de campis) Repetendum est *stupebant*, h. e. cum stupore mirabantur, et nesciebant, quibus d. c. etc. E.

alius amnis) Qui fertilitatem induxisset. Miram suavitatem habet hic locus ex observato *ἄδει*. Aegyptii non a pluviis, sed ab amne expectant humorem satis; unam modo fertilitatis causam norunt. * Haec venustas perierit, si tibi persuaderi a Liplio patiare, legendum potius *alius annus*, i. e. proventus, messis. Et persuaderi sibi passus est, in paritate prope auctorum Arzenius. G.

obsequens Nilus) In tantum certe, ut allatum classe frumentum adverso amne ad interiora Aegypti perferatur. Interpunctio-

nem post Nilus sustulit Schwarzium. G.

Schwarzium secutus est Giergius, qui edidit: *et obsequens Nilus Aegypto quidem saepe etc.* hoc sensu: beneficio tuo primum non maligna tellus fuit, deinde Nilus *obsequens*, votis notis se quasi accommodans, Aegypto quidem etc. — Non damno: tamen nescio quomodo ista oratio abrupta, quam interpunctio efficit, magis Pliniana videtur. E.

Probo Gesneri interpunctionem. Tum malim voce repetita: *Nilus Aegypto quidem etc.* S.

Aegypto quidem saepe) Prozeugma, ut vocant Grammatici. *Aegypto saepe largior fluxit Nilus*, et foecunditatem illi conciliavit: *sed gloriae etc.* Refert ad hanc gloriam Liplius nummum Traiani, in cuius aversa Nili consueti effigies, cum nomine addito, et inscriptione s. p. q. a. OPTIMO PRINCIPI, G.

dem nunquam benignitas tanta, ut omnes simul terras ubertet foveatque: hic omnibus pariter, si non sterilitatem, at mala sterilitatis exturbat: hic, si non foecunditatem, at bona foecunditatis importat: hic alternis com meatibus orientem occidentemque connectit, ut, quae ubique feruntur, quaeque expetuntur, omnes gentes invicem capiant, et discant, quanto libertati discordi servientibus sit utilius, unum esse, cui serviant.

3 Quippe discretis quidem bonis omnium, sua cuiusque ad singulos mala; sociatis autem atque permixtis, singulorum mala ad neminem, ad omnes omnium bona pertinent. Sed sive terris divinitas

XXXII, 2 ubertet) * Sic Gudius e MS. quod probat Schwarzius. Al. cum Arntzenio uberet. Sententia eadem. *Ubertas* legitur constanter apud imitatore[m] nostri Eumenium pro Flavienf. l. 7, 9, 6. G.

alternis com meatibus) Id est, mutuis, ubi alteri sufficiunt, quae defunt aliis. * Nimis manifestum est, et monuit Lipsius, sic legendum, pro *aeternis*, quod libros, in quantum Schwarzio innotuere, omnes obledit, ac tuetur Arntzenium, quam bene, ipse viderit. Retinet illustratque Schwarzzius. G.

Hunc secutus etiam Gierigius *aeternis* edidit. At enimvero ipse Plinius prodidit, se *alternis* scripsisse. Nam quae sequuntur: *ut, quae ubique feruntur, quaeque expetuntur, omnes gentes invicem capiant*: et mox, *quippe discretis quidem bonis omnium, sua cuiusque ad singulos mala; sociatis autem atque permixtis*, etc. haec, inquam, illos tantum *alternos* com meatibus, non *aeternos*, explicant. E.

feruntur, quaeque) *Feruntur*, proferuntur a terra, vel ultro, vel cum culta est. * *Seruntur* est e coniectura Lipsii. Alii plures apud Schwarzzius sic: *ut,*

quae ferunt, quaeque expetunt opes gentes, discant invicem capiant quanto. Priora certe verba commode se habent. G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

libertati discordi) Propter *libertatem discordem*, quae non accomodat se voluntati cuiusquam, sed suas sibi res habeat, suam sibi rationem sequatur, omnia facientibus. Hoc enim esse v. c. *servire gloriae*, gloriae causa omnia facere, satis apertum. * Veniam ergo mihi dabunt aequi aestimatores unius apicis immutata,posito *libertati* pro *libertate*, quod librarius aliquis, credo, poluit, cum iungendum comparativo *utilius* videretur. Vid. tamen, quomodo vulgatura tuetur Perizonius et Schwarzzius. G.

3 *ad neminem — pertinent*) Cave haec verbotenus intelligas. Bene Gierigius docuit ad h. l. e studio concinnae antitheseos hyperbolice dicta esse pro, minus urgent singulos, quia levantur auxilio sociorum, qui in societatem malorum veniunt, et sua bona communicant cum caeteris. E. *omnium bona*) Arntzenius *omnia b. ex MSS.* G.

terris divinitas) *Divinitatem* illam terrarum, illos *annuum gentes* figuris humanis, illam

quaedam, five aliquis amibus genius; et solum illud et flumen ipsum precor, ut hac principis benignitate contentum, molli gremio semina recondat, multiplicata restituat. Non equidem re-4 poscimus foenus: putet tamen esse solvendum, fallacemque unius anni fidem, omnibus annis, omnibusque postea seculis tanto magis, quia non exigimus, excuset.

XXXIII. Satisfactum qua civium, qua superiorum utilitatibus. Visum est spectaculum inde non enerve, nec fluxum, nec quod animos virorum molliret et frangeret, sed quod ad pulchra vulnera contemptumque mortis accenderet: quum in fervorum etiam noxiorumque corporibus amor laudis et cupido victoriae cerneretur. Quam deinde in edendo liberalitatem, quam iustitiam exhibuit, omni affectione aut intactus, aut maior! Impetratum est, quod postulabatur: oblatum, quod non postulabatur. Institit ultro, et, ut concupisceremus, admonuit: ac sic quoque plura inopinata, plura subita. Iam quam libera spectan-3 tium studia, quam securus favor! Nemini impietas, ut solebat, obiecta, quod odisset gladia-

mulierum stolarum, turritas coronas gestantium, hos senum gigantiformium etc. passim in nummis et alias repraesentari, notum est. Vid. de Africa Epist. 7, 27, 2. G.

4 fallacemque — fidem — excuset) Verilitatem unius anni omnium annorum sequentium proventu compenlet. Exquisitus verbi excusare usus. Attulerunt interpretes exempla Claud. 26, 562. armis excusate nefas. Stat. Theb. 6, 44. Lacrymis excusant crimen obortis. E.

XXXIII, 1 spectaculum) ludi, quos in principio imperii edere solebant imperatores, a Traiano quoque editi. E.

nec fluxum) Vid. Arntzen. ad Aurel. Victor. p. 146. S.

pulchra vulnera) quae pro patria fortiter pugnantes accipiunt. — De amore laudis in servis etiam et noxiis conspicuo cf. Cic. Tusc. 2, 17. E.

2 in edendo liberalitatem) Conf. 6, 34, 2. G.

intactus — maior) intactus, liber omnino, indole et natura: maior, eo animo et consilio, ut affectiones comprimere et vincere possit. E.

3 impietas — obiecta) Ut Domitianus teste Sueton. 10. Patrem famulias, quod Thracem mirmilloni (quicum pugnabat) parem, munerato (Domitiano editori; cuius adversus favor illum premebat imparem dixerat, detractum e spectaculis in arenam omnibus obiectis, cum hoc

torem: nemo e spectatore spectaculum factus, miseris voluptates unco et ignibus expiavit. Demens ille, verique honoris ignarus, qui crimina maiestatis in arena colligebat, ac se despici et contemui, nisi etiam gladiatores eius veneremur, sibi maledici in illis, suam divinitatem, suum numen violari, interpretabatur; quum se idem quod deos, idem gladiatores quod se putabat.

XXXIV. At tu, Caesar, quam pulchrum spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti! Vidimus delatorum iudicium, quasi grassatorum, quasi latronum. Non solitudinem illi, non iter, sed templum, sed forum infederant: nulla iam testamenta secuta, nullius status certus: non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum principum avaritia. Advertisti oculos, atque ut ante castris, ita postea pacem foro reddidisti: excidisti intestinum malum: et provida severitate cavisti, ne fundata legibus civitas everfa legibus

*titulo, Impie locutus parmularius. De impietatis illa notione pro crimine maiestatis dictum ad 11, 1. Ceterum hic civis, ut et ille Esius Proculus a Caligula detractus Sueton. 35. (cf. c. 31.) e spectatore factus est spectaculum. *Recepimus enim Schwarzianam lectionem; quam is e codicis sui his verbis exculpfit, Nemo exspectator exspectaculum factus. Vid. ad 31, 1. G.*

*unco et ignibus) Unco, quo iniecto traherentur per arenam: ignibus, quibus in tunica illa molesta urebantur homines, de qua Iuven. 8, 235. Utrumque supplicium coniungere videtur idem 1, 155. Taeda lucebis in illa, Qua stantes ardent, qui fixo gutture sumant: Et latum media sulcum deductis arena. *Sic legendum illum locum puto. Lucebit certe, et deducet, non recte intelligo. G.*

4 idem quod deos) scil. pu-

taret. Pro quum Gierigius e libris scriptis et editis recepit canque. E.

XXXIV; 1 delatorum iudicium) *Sic boni libri complures. Sed nec altera non satis magna factio, delatorum agmen inductum. Aut inductum primo corruptum in iudicium, quo facto agmen ut superfluum perit: aut, hoc cum exidisset, inductum in iudicium mutatum est. Ita recte disputat Schwarzius. Sed Arntsen. agmen inductum praefert. G.

Praefert item I. A. Ernaestius, exprellitque Gierigius. Iure, opinor. Cf. §. 3. 4. S.

status certus) Ut sciret certo se liberum, se patricium; suum servum autem non esse liberum etc. G.

Al. nullus status certus. Notam lectionem tuetur I. A. Ernaestius. S.

2 everfa legibus) Quas perverse et calumniosae interpretabantur delatores. G.

videretur. Licet ergo cum fortuna, tum liberali-³
 tas tua visenda nobis praebuerit, ut praebuit,
 nunc ingentia robora virorum, et pares animos;
 nunc immanitatem ferarum, nunc mansuetudinem
 incognitam; nunc secretas illas et arcanas, ac sub
 te primum communes opes: nihil tamen gratius,
 nihil seculq dignius, quam quod contigit desuper
 intueri delatorum supina ora, retortasque cervi-
 ces. Agnoscebamus et fruebamur, quum velut 4
 piaculares publicae sollicitudinis victimae, supra
 sanguinem noxiorum, ad lenta supplicia gravio-
 resque poenas ducerentur. Congesti sunt in na- 5
 vigia raptim conquesta, ac tempestatibus dediti.
 Abirent, fugerentque vastatas delationibus terras:
 ac, si quem fluctus ac procellae scopulis refer-
 vallent, hic nuda saxa et inhospitale litus inco-
 leret: ageret duram et anxiam vitam, relictaque,
 post tergum totius generis humani securitate,
 moereret.

XXXV. Memoranda facies, delatorum clas-
 sis permixta omnibus ventis, coactaque vela tem-
 pestatibus pandere, iratosque fluctus sequi, quos-
 cunque in scopulos detulissent. Iuvabat, prospe-
 ctare statim a portu sparsa navigia, et apud illud
 ipsum mare agere principi gratias, qui, clementia
 sua salva, ultionem hominum terrarumque diis
 maris commendasset. Quantum diversitas tempo- 3

3 *secretas — opes*) Palatinae
 opes in theatris ac templis publi-
 cabat Traianus. Laudatum Li-
 pſio Epigramma Martialis 12, 15.
Quidquid Parrhasia (Palatina)
vitebat aula; Donatum est oculis
in theatro, deisque in templis
nostris. G.

4 *supra sanguinem noxiorum*)
 Qui in circo depugnare, vel inter
 se vel cum bestiis, coacti
 poenae caussa fuerant. Eodem
 inducti delatores, ut viderent,
 quid et ipsi commeruissent. Vide

laudandum statim ad c. 35, 4
 locum Suetonii. G.

5 *raptim conquesta*) Pravi-
 tatem ac parvitatem sic indicari,
 lubenter Lipſio adſentior: * sed
 quid si melius ea indicatur voce
conſuta? ut sunt *exedias*, rates
 temere contextae, quae facile sol-
 verentur. vid. de similibus suppli-
 ciis Casaub. ad Sueton. Caes. 66.
 G.

scopulis reservassent) Fere
 probabilius enim erat, eos in ma-
 ri perire, solutis mox navigiis. G.

rum posset, tum maxime cognitum est, quum iisdem, quibus antea cautibus innocentissimus quisque, tunc nocentissimus affigeretur; quumque insulas omnes, quas modo senatorum, iam delatorum turba completeret, quos quidem non in praesens tantum, sed in aeternum repressisti, in illa
 3 poenarum indagine inclusos. Ereptum alienas pecunias eunt? perdant, quas habent: expellere pevatibus gestiunt? suis exturbentur: neque, ut antea, exsanguem illam et ferream frontem nequidquam convulnerandam praebent punctis, et notas suas rideant; sed expectent paria praemio
 4 timeantque, quantum timebantur. Ingenti quidem animo divus Titus securitati nostrae ultionique prospexerat, ideoque numinibus aequatus est: sed quanto tu quandoque dignior caelo, qui tot res illis adiecisti, propter quas illum deum fecimus! Id hoc

XXXV, 2 tunc nocentissimus)

*MSS. quidam nunc. eadem sententia, sed hoc vividius. Sic statim *adfigeretur* praefendum *akeri affigeretur*: et in illa poenarum indagine, pro mille poenarum: omnia praelidius Schwarzianis debentur. G.

poenarum indagine) in insula, quam mare, tanquam indago, cingit, ne ex illa aufugere possint. In illa igitur insula poenas luunt. Quis non videat, hoc sensu *poenarum indagine* durius audaciusque dictam? E.

3 eunt? — *gestiunt?*) Addidi signa interrogationis: additurasque erat Erneltius. Sic et Gorigius. S.

exsanguem) Ruboris et pudoris expertem; *ferream*, lenis. G.

notas suas) K literam Kalumniae notam, e lege Remmia, qua de re viri docti ad Cic. pro Rosc. Am. c. 20. ubi illud Papiiani non omittunt, cum hominem *integras frontis* opponit

damnato calumniae l. 13. π. de tellibus. Omnia dedit, puto, nondum enim vidi, Cel. Brenmannus in disl. de Logo Remmia. G.

expectent) *Sic Schwarzius. Al. *spectent*, eadem fere sententia; *spectent*, considerent ante factum. G.

4 *divus Titus*) Sueton. c. 8. *Delatores mandatoresque* (deltationum) *in foro flagellis ac fustibus caesos, ac novissime tractos per Amphitheatri arenam, partim subitici in servos, ac venire imperavit, partim in asperrimas insulas vehi*. G.

tot res illis adiecisti) Illis rebus, legibus, institutis. *Nempe illis scribendum, Schwarzio auctore, pro illi, quod vix commode interpretari quisquam poterit: et infeliciter tentavit Arnzenius; nam propter quas non alioctum quam ad illis referri potest. Sic etiam statim ex eisdem observatis dedimus postquam — nihil reliquisse. G.

magis arduum fuit, quod Imperator Nerva, te filio, te successore dignissimus, postquam magna quaedam edicto Titi adstruxerat, nihil reliquisse tibi videbatur, qui tam multa excogitasti, ut si ante te nihil esset inventum. Quae singula quantum tibi gratiae dispensata adiecissent! At tu simul omnia profudisti; ut sol et dies non parte aliqua, sed statim totus, nec unī aut alteri, sed omnibus in commune, profertur.

XXXVI. Quam iuvat cernere aerarium filens et quietum, et quale ante delatores erat! Nunc templum illud, nunc vere aedes, non spoliarium civium, cruentarumque praedarum saevum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus, in quo, optimo principe, boni malis impares essent. Manet ta-

nihil reliquisse tibi videbatur) Al. *nihil reliquisse nisi tibi videbatur*. Sed vid. Gesneri epist. ad L. A. Ernestium. S.

5 dispensata — omnia) Haec sibi opponuntur. Ergo *dispensata* sunt singula, quae per partes, singulatim aguntur. Sequens comparatio rem magis illustrat. E.

Dispensata, Graecorum *τεταμνωμένη*. Vid. Wesseling. ad Diod. Sic. T. 1. p. 257. sq. S.

At — profudisti) *Etiam illud *at*, omissum a quibusdam, revocavit Schwarzius. G.

XXXVI, *1 vere aedes*) Utrumque iungit, quia *templum* proprie est illa patens undique columnarum substructio; *aedes* autem cavum illud clausum, quod alius *cella* vocatur. *Sequimur Gronovium Obsl. 4, 16. p. 255. qui pro vulgato *deus*, (Saturnum autem intelligebant) *aedes* substituit. *Deus* tanto minus convenit, quia nihil habet, quod ex adverso respondeat. Nihil aliud, quam loci nomina ponere voluit, posuit, Plinius. Et tamen *aedes* Arizzenio displicet, et, quod hic ait, non probabatur Perizonio. G.

spoliarium) Cum sit locus, ubi gladiatorum vestes et instrumentum servaretur in Amphitheatro: apparet ex Sen. epist. 93. extr. etiam *occisos in spoliario gladiatores*. Et contrav. 33. *pr. infantium spoliarium*, ubi truncarentur, vel debilitarentur. Nec aliter de provid. c. 3. G.

Nunc *spoliarium* simpliciter est locus, in quo pecuniae civium, tanquam rapinae et spolia delatorum, deponuntur. E.

ac — locus unus) Aerarium reip. in aede Saturni constitutum, nunc unus est locus in orbe terrarum, ubi, optimo licet principe imperante, tamen boni defensores illius vincuntur a malis et impudentibus hominibus: quia mavult Caesar causa cadere aerarium, quam esse, qui de eo vel iniuria queratur. Sic l. 4. *Saeptus vincitur fiscus, cuius mala causa nunquam est, nisi sub bono principe*. G.

essent) Scribendum *sint*. Duae ultimae literae vocabuli praegressi perperam iteratae. S.

2 Manet tamen) Qui sub Nerva non manebat. Vox Fron-

denique societate, meruissent, quaeque nunquam ut aliena et speranda, sed ut sua semperque possessa, ac deinceps proximo cuique transmittenda accepissent. Haec mansuetudo legis veteribus civibus servabatur: novi, seu per Latium in civitatem, seu beneficio principis venissent, nisi simul cognationis iura impetrassent, alienissimi habebantur, quibus coniunctissimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in gravissimam iniuriam, civitasque Romana instar erat odii, et discordiae, et orbitatis, quum carissima pignora, salva ipsorum pietate, distraheret. Inveniebantur tamen, quibus tantus amor nominis nostri inesset, ut Romanam civitatem non Vicefimae modo, verum etiam affinitatum damno bene compensari putarent; sed his maxime debebat gratuita contingere, quibus tam magno aestimabatur. Igitur pater tuus sauxit, ut, quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis pervenisset ad matrem, etiam si cognationum iura non recepissent, quum civitatem

societas, quia sua sibi sacra familiae atque gentis propria habebant, quae ad heredes etiam transirent. Vid. de his Guther. de Vet. Iure Pontif. 4, 6, et 7. G.

3 *per Latium*) Verbi gratia, qui in civitate Latini iuris magistratum gellissent. Appiani locum adscribamus Civ. 2. p. 443. A. H. Steph. quia de patria Plinii nostri agit, Πόλιν Νεόκωμον ὁ Καίσαρ ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἰλλυριῶν φέρεται, ὧν ὅσοι κατ' ἔτος ἤρχον, ἐγγίνοντο Ῥωμαίων πολιταί. τότε γὰρ ἰσχύει τὸ Λατίον. Reliqua dabant Icti, v. g. Hein. Antiquit. app. 1, 7. lqq. Add. 39, 2. G.

alienissimi habebantur) Quantum ad Vicefimae tributum tractabantur ut alienissimi, licet defunctis proximo gradu essent coniuncti. G.

4 *Ita maximum etc.*) Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

5 *affinitatum damno*) Cum ille, qui ex peregrino civis Rom. factus esset, propter ius connubiorum non posset uxorem peregrinam habere. Ulpianus fragm. 5, 4. *Connubium habent cives Rom. cum civibus Rom. cum Latinis autem et peregrinis ita, SI CONCESSUM SIT.* Sen. de Benef. 4, 35. *Promisi tibi filiam in matrimonium: postea peregrinus apparuisti: non est mihi cum externo connubium.* Vid. Spanh. Orb. Rom. Exerc. 2, 22. et inde Hein. Antt. app. 1, 33. lqq. G.

6 *etiam si cognationum iura*) Hinc intelligitur, quid sibi velit Ulpianus loco modo laudato, verbis, *si concessum sit.* Nempe cum civitate non semper dabatur ius cognationum; dabatur tamen, vid. 37, 2. G.

ullam necessitatem muneribus tuis addis, ut qui scias, hanc esse beneficiorum principalium summam gratiam, si illis et non uti licet.

XXXVII. Onera imperii pleraque vectigalia institui, ut pro utilitate communi, ita singulorum iniuriis coegerunt. His Vicefima reperta est, tributum tolerabile et facile heredibus dumtaxat extraneis, domesticis grave. Itaque illis irrogatum est, his remissum: videlicet, quod manifestum erat, quanto cum dolore laturo, seu potius non laturo homines essent, destrungi aliquid et abradi bonis, quae sanguine, gentilitate, sacrorum

intelligere: Potestatem habet litigator dicendi, *nolo eum*, nempe procuratorem Caesaris, de quo sermo est, *eligere* iudicem causae meae. *Eligendi* verbo in tali re locum esse, et Servius docet ad Ecl. 3, 50. *Editicius iudex est, quem una pars eligit*: et nostri avunculus in praefatione, ubi iudicium de suis scriptis comparat cum lite, ubi dixerat, se posse cuivis alii dicere, *Quid te iudicem facis? cum hanc operam condicerem, tu non eras in hoc albo*: subiungit, *Haec ego mihi patrocinia adveni nuncupatione: quontam plurimum refert, fortiaturo aliquis iudicem, an eligat*. Et, *summum quisque causae suae iudicem facit quemcumque, cum eligit*. Neque enim provocare decorum est ab eo, quem ipse elegeris, qui proinde ipsa electione tua fit summus. *Quae verba subiiciuntur in omnibus, Harduino teste, libris, unde provocatio appellatur, ea glossam puto, ad ea quae parvo intervallo praecedunt adscripta, cum *Tribunos appellaret*, hoc modo: *Unde provocatio appellatio* scil. dicta, *Appellatio* enim recentius. G.

summam gratiam) *Gratia*, Venus quaedam, et maxima commendatio accedit beneficio prin-

cipis, si liceat etiam recusare, et illo non uti. *Servari itaque cupio nomen, quod abest in quibusdam libris, et abesse potest, ut *summam* fiat substantivum: sed gratiam miram huic loco conciliat. Omisit etiam Arntzenius causam nulla allegata. G.

XXXVII, 1 (*Vicefima*) *Vicefima* pars hereditatum solvi iussa primum ab Augusto, ita tamen ut proximi quique, et pauperes, immunes essent. Omnem huius tributum historiam, cuius hic magna pars est, persequitur Petr. Burmannus de vectigalibus Pop. Rom. c. 11. Potiora dabit Cels. Schwarzius ad h. l. Locus classicus apud Dionem l. 55. p. 565. *Ἐτὴν εἰκοστὴν τῶν κλήρων καὶ τῶν δεσφῶν, ἃς ἂν οἱ τελευταῖοι τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν καὶ τῶν πενήτων, καταλείπωσι κ. τ. λ.* G.

Hic Vicefima etc., h. e. ad haec onera susinenda. E.

2 *seu potius non laturo*) *Mallit Schwarzius *seu potius quam non laturo*. Sed videtur etiam ex τοῦ κοινού ex quanto repeti posse. Agnovit hoc ipse et omisit. G.

gentilitate, sacror. — (*societate*) *Gentiles* eiusdem gentis homines, qui proinde idem nomen habent, ut Tullii omnes Ciceronis sunt gentiles. *Sacrorum*

denique societate, meruissent, quaeque nunquam ut aliena et speranda, sed ut sua semperque possessa, ac deinceps proximo cuique transmittenda cepissent. Haec mansuetudo legis veteribus civibus servabatur: novi, seu per Latium in civitatem, seu beneficio principis venissent, nisi simul cognationis iura impetrassent, alienissimi habebantur, quibus coniunctissimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in gravissimam iniuriam, civitasque Romana instar erat odii, et discordiae, et orbitatis, quum carissima pignora, salva ipsorum pietate, distraheret. Inveniebantur tamen, quibus tantus amor nominis nostri inesset, ut Romanam civitatem non Vicesimae modo, verum etiam affinitatum damno bene compensari putarent; sed his maxime debebat gratuita contingere, quibus tam magno aestimabatur. Igitur pater tuus sauxit, ut, quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis pervenisset ad matrem, etiam si cognationum iura non recepissent, quum civitatem

societas, quia sua sibi sacra familiae atque gentis propria habebant, quae ad heredes etiam transirent. Vid. de his Guther. de Vet. Iure Pontif. 4, 6, et 7. G.

3 *per Latium*) Verbi gratia, qui in civitate Latini iuris magistratum gessissent. Appiani locum adscribamus Civ. 2. p. 443. A. H. Steph. quia de patria Plinii nostri agit, Πόλιν Νεόκωμον ὁ Κασίος ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἄλλων φήσιν, ὡς ὅσοι αὐτ' ἐπὶ ἤρχον, ἐγγίνοντο Ῥωμαίων πολῖται. τὰδε γὰρ ἰσχύει τὸ Λατίον. Reliqua dabant ICti, v. g. Heinecc. Antiquitt. app. 1, 7. 199. Add. 39, 2. G.

alienissimi habebantur) Quantum ad Vicesimae tributum tractabantur ut alienissimi, licet defunctis proximo gradu essent coniuncti. G.

4 *Ita maximum* etc.) Vid. L. A. Ernestius ad h. l. S.

5 *affinitatum damno*) Cum ille, qui ex peregrino civis Rom. factus esset, propter ius connubiorum non posset uxorem peregrinam habere. Ulpianus fragm. 5, 4. *Connubium habent cives Rom. cum civibus Rom. cum Latinis autem et peregrinis ita, SI CONCESSVM SIT.* Sen. de Benef. 4, 35. *Promissum tibi siltam in matrimonium: postea peregrinus apparuisti: non est mihi cum externo connubium.* Vid. Spanh. Orb. Rom. Exerc. 2, 22. et inde Heinecc. Ant. app. 1, 35. 199. G.

6 *etiam si cognationum iura*) Hinc intelligitur, quid sibi velit Ulpianus loco modo laudato, verbis, *si concessum sit.* Nempe cum civitate non semper dabatur ius cognationum; dabatur tamen, vid. 37, 2. G.

adipiscerentur, eius Vicestimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modo reductus esset in patris potestatem: ratus, improbe et insolenter ac paene impie his nominibus inferi publicanum, nec sine piaculo quodam sanctissimas necessitudines velut intercedente Vicesima scindi; nullum esse tanti vectigal, quod liberos ac parentes faceret extraneos.

XXXVIII. Hactenus illè: parcius fortasse, quam decuit optimum principem, sed non parcius, quam optimum patrem, qui Optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentissimi fecit, quod delibasse quaedam, seu potius demonstrasse contentus, largam ac prope intactam beneficiendi materiam filio reservavit. Statim ergo muneri eius liberalitas tua adstruxit, ut, quemadmodum in patris filius, sic in hereditate filii pater esset immuis, nec eodem momento, quo pater esse desisset, hoc quoque amitteret, quod fuisset. Egregie, Caesar, quod lacrymas parentum vecti-

7 reductus esset) Ut recte, redigi, refertur, licet reducti etiam potest aliquis in fidem, in ditionem, in numeros, in potestatem, licet nunquam ibi fuerit. Iam ius patriae potestatis est pars iuris Quiritium, quod non continuo habet aliquis, etsi civitatem consecutus sit etc. Igitur si filium immunitate Vicestimae frui velit, curandum est, ut is lege, vel beneficio principis in potestatem suam, non quae iuris gentium est aut naturalis adeo, sed Romanam, reducatur, i. e. redigatur. Conf. 38, 7. ubi *οὐ νόμος*: Si modo filius in potestate patris fuisset. *Redactus, quod coniciunt quidam viri docti, eandem vim habet; sed non est necessarium. G.

paene impie) Quia videtur violari necessitudo, quae est inter patrem et filium, si rationibus illorum intersit publicanus, si

interroget, Quantum accepisti a patre? Sunt hic quaedam *ἐπιτροπικώτερον* dicta quam verius: nihil aliud vult, quam indignum esse, si circa liberorum et parentum hereditates lex civilis plus valeat, quam illa naturae coniunctio. G.

Publicant vicestimam redimebant, inde *Vicesimarum* dicti. E.

XXXVIII, 1 materiam — reservavit) Ne plorare cogeretur cum Alexandro puero, sibi a patre nihil, quod agat, relinquere. G.

2 amitteret, quod fuisset) Ludit Plinius verbis et lententiis. Neimpe cum pater vicestimam hereditatis solvere cogitur, habetur instar extranei, et tanquam nunquam pater fuisset. Sic bene Gierigius. E.

3 lacrymas — vectigales) Tolle figuram, et dicet, Praeter luctum etiam damnum percipere

gales esse non pateris. Bona filii pater sine diminutione possideat, nec socium hereditatis accipiat, qui non habet luctus: nemo recentem et attonitam orbitatem ad computationem vocet, cogatque patrem, quid reliquerit filius, scire. Augeo P. C. principis munus, quum ostendo, liberalitati eius inesse rationem. Ambitio enim et iactantia, et effusio, et quidvis potius, quam liberalitas existimanda est, cui ratio non constat. Dignum ergo, Imperator, mansuetudine tua, minuere orbitatis iniurias, nec pati quemquam, filio amisso, insuper affici alio dolore. Sic quoque abunde misera res est, pater filio solus heres: quid si coheredem non a filio accipiat? Adde, quod, quum divus Nervā sauxisset, ut in paternis bonis liberi necessitate vicissimae solverentur, congruens erat, eandem immunitatem parentes in liberorum bonis 7 obtinere. Cur enim posteris amplior honor, quam maioribus haberetur? curve non retro quoque recurreret aequitas eadem? Tu quidem, Caesar, illam exceptionem removisti, *si modo filius in potestate patris fuisset*: intuitus, opinor, vim legemque naturae, quae semper in ditione parentum esse liberos iussit, nec, uti inter pecudes, sic in-

parentes non pateris. Sed illud indignitatem magis movet. Habet hoc Latinus sermo, quod hic praefertim apparet, ut ponendis abstractis vel adiunctis loco eorum, quae concreta vocantur, ea parte res obvertat animo, qua maxime ad eum commovendum valent. Huc pertinent *lacrymae vectigales, orbitas attonita, scire quid reliquerit filius*. G.

qui non habet luctus) Giegrius ex probabili virorum doctorum coniectura quem n. h. l. Probavit item I. A. Ernestius. S.

4 cui ratio non constat) cuius liberalitas non ex honestis iustisque caulis proficiscitur. Huic

et inest ratio, cum sit consilio, et honesta ex causa, cui temeritas opponitur, ut in ambitiosis, prodigis, iactatoribus. E.

5 coheredem non a filio) scilicet adscriptum, sed iniquitate legis additum, publicanum, qui vicissimam exigat, et in societatem hereditatis veniat. E.

7 retro — recurreret) Inepta variatio sententiae praecedentis! Praeter aliquem lusum verborum, et acumen variandi, nihil erat, quod vim aut virtutem adderet sententiae. E.

Non est variatio sententiae prioris, nedum inepta variatio. Quid enim? num aequitas idem quod honor? S.

ter homines potestatem et imperium valentioribus dedit.

XXXIX. Nec vero contentus primum cognationis gradum abstulisse Vicefimae, secundum quoque exemit, cavitque, ut in sororis bonis frater, et contra, in fratris soror, utque avus, avia, in neptis nepotisque, et invicem illi, servarentur immunes. His quoque, quibus per Latium a civitas Romana patuisset, idem indulgit, omnibusque inter se cognationum iura commisit, simul et pariter, et more naturae; quae priores principes a singulis rogari gestiebant, non tam praestandi animo, quam negandi. Ex quo intelligi potest, quantae benignitatis, quanti spiritus fuerit, sparsas, atque, ut ita dicam, laceras gentilitates colligere atque connectere, et quasi renasci iubere; deferre, quod negabatur, atque id praestare cunctis, quod saepe singuli non impetrassent; postremo, ipsum sibi eripere tot beneficiorum occasiones; tam numerosam obligandi imputandique materiam. Indignum credo ei visum, ab homine peti, quod dii dedissent. Sorores estis et frater, avus et nepotes; quid est ergo, cur

XXXIX, 1 secundum — exemit) eos quoque, qui secundo gradu cognati essent, vicefima solvenda liberavit. Eodem sensu primum gradum abstulit vicefimae. E.

2 per Latium) Vid. 37, 3. G.

3 quanti spiritus) quantae animi magnitudinis, quae, posthabita utilitatis ratione, solam honestatem et iustitiam sequi posset. Quod spiritum addidit Plinius, egregie cavit, ne Traianus ex quadam imbecillitate animi, ut saepe fit, benignus videretur. E.

4 Sorores estis et frater) Plures sorores unius fratris, plures unius avi nepotes. *Itaque non puto opus, ut receptam lectio-

nem mutemus altera quorundam librorum, fratres, avi. G.

Nonne autem saepe una soror plures fratres habere solet? Ergo illa Gesneri explicatio non firma est. Quamobrem ex Livinii coniectura Giergius edidit: Soror estis et frater, avus et nepos. Quae sequuntur, vobis estis, hoc sensu dicit: vos cognati natura, non opus habetis rogare, ut vestram cognationem imperator confirmet; vestro quodam iure, quod natura dedit, cognati, sorores et fratres, estis. Non itaque hic locus coniecturis sollicitari debebat, ut cum Giergius edidit: Quid est ergo? cur rogetis, ut suis? Princeps vobis est is, qui pro cetera etc. Hoc est, mea

rogetis, ut fitis? vobis estis. Quid? pro cetera sua moderatione non minus invidiosum putat dare hereditatem, quam auferre. Laeti ergo adite honores, capeſſite civitatem, neminem hoc neceſſitudinis abruptum, velut truncum, amputatumque deſtituet: iisdem omnes quibus ante pignoribus, ſed honeſtiores perfruetur. Ac ne remotus quidem, iamque deficientis affinitatis gradus, a quolibet quantitate Viceſimam inferre cogetur. Statuit enim communis omuium parens ſummam, quae publicanum pati poſſit.

XL. Carebit onere Viceſimae parva et exilis hereditas: et ſi ita gratus heres volet, tota ſepulcro, tota funeri ſerviet. Nemo obſervator, nemo caſtigatoꝝ adſiſtet. Cuicumque modica pecunia ex hereditate alicuius obvenerit, ſecurus habeat quietuſque poſſideat. Ea lex Viceſimae

ſententia, ingenium Plinianum, abruptas acutasque ſententias ſectans, in ordinem cogere. E.

(Quid? pro cetera) * Sic pulchre liber Schwarzii. Al. Qui. G.

5 hoc neceſſitudinis abrupt.) Id eſt, abrupta ac ſublata per leges neceſſitudo. G.

Melius, puto, Giergius locum ita explicuit: hoc, quod neceſſitudinis eſt, hoc officium capeſſendi romp. neminem deſtituet, non privabit quenquam cognatis, ut v. c. pater privatus filius, ſimilis ſit truncu abrupto et amputato, arbori, cuius rami circumcirca recili ſunt. — Mox honeſtiores ſunt honoratiores, civitatis honore aucti. E.

Hoc neceſſitudinis, i. q. haec neceſſitudo. Vid. Schwarz. pag. 495. S.

6 Ac ne remotus) Hinc novum caput incipiendum erat. Certe cavendum, ne per occaſionem huius diviſionis divellamus, quae ſunt coniunctiſſima. G.

Sic diſtincturus erat Erneſtius. „Non dubitavi, inquit, ab his

verbis, quae vulgari diviſione ad Cap. 39. referebantur, novum caput incipere, quod ut fieret, iam Geſnerus monuerat, et optaverat.” S.

affinitatis) Nodum conſanguinitatis; argumentatur enim a minori ad maius. G.

Inferre) ſcil. in aerarium, h. e. ſolvere. Mox pati publicanum conciliuſ dictum pro vulgari, parti exactiones viceſimae per publicanum. E.

XL, 1 caſtigatoꝝ) Ex illa prima noſione verbi, qua caſtigare eſt arctius conſtringere, coercere etc. Si enim de hereditate exigua, quae vix monumento ſufficit, Viceſima quoque ſit ſolvenda, coercendi erunt et viceſima parte minuendi ſumtuſ monumenti. G.

Cuicumque modica) * Pulchre codicis ſui auctoritate firmat hanc lectionem Schwarzii. Vulgaris lectio, Cuicumque modi ea, vix eſt ut ſententiam commodam pariat. G.

dicta est, ut ad periculum eius perveniri, nisi opibus, non possit. Conversa est iniquitas in gratulationem; iniuria in votum: optat heres, ut Vicefimam debeat. Additum est, ut, qui eius-3 modi ex causis in diem edicti Vicefimam deberent, nondum tamen intulissent, non inferrent. At in praeteritum subvenire ne dii quidem possunt: tu tamen subvenisti, cavistisque, ut definiret quisque debere; quod non esset postea debiturus. Idem effecisti, ne malos principes habuisse-4 mus; quo ingenio, si natura pateretur, quam libenter tot spoliatis; tot trucidatis sanguinem et bona refudisses! Vetuisti exigi, quod deberi 5 non tuo seculo coeperat. Alius ut contumacibus irasceret; tarditatemque solvendi dupli vel et quadrupli irrogatione mulcicaret: tu nihil referre iniquitatis existimas; exigas, quod deberi non oportnerit; an constituas, ut debeat?

XLI. Feres, Caesar, curam et sollicitudinem consularem: Nam mihi cogitanti, eundem te

a ut ad periculum — possit) h. e. ut nemo periculo vicefimae solvendae obnoxius sit, nisi qui ex opulenta hereditate dives fiat. E.

3 in praeteritum subvenire) Factum infectum reddere. Licet Romanis hominibus blandiri homini vivo vel mortuo cum iniuria Deorum. Cicero Sullam cum Iove comparat; ut hunc ignorantiae et impotentiae circa opus suum accuset, pro Roscio Amer. c. 45. In luctu Germanici lapidata Deorum templa; subversa Deum arae; Lares a quibusdam familiaribus in publicum abiecti. Sueton. Calig. 5: vid. deinde ad 80, 6. Sed necesse est frigidum fieri, quidquid vero nimis adversum. Quomodo enim in praeteritum hic subvenit Traianus; ut non unusquisque nostrum, remittendo debito magno parvo;

eadem ratione subvenire possit, nedum ut Deus? Itaque pro meo in Plinium amore auro redemerim; haec ab illo non esse scripta: multo sanius infra 80; 2. infectum reddere, quidquid fieri non oportuerit. cf. 94, 2. Vid. Heraldus ad Arnobium p. 179. sq. G.

4 ne malos principes habuissimus) Hoc est, ne ex illorum dura lege ad tardos in solvendo; quod exegerant, aliquid damni perveniret. Suspensus atque impeditus effectus illorum malitiae etc. Hic etiam verba splendidiore quam sensus. G.

5 nihil referre iniquitatis) perinde iniquum esse. Ad iniquitatis lubaudi nomine: Minus commode hunc locum explicat Perizonius ad Sanct. Minerv. 3; 5; 3: castigatus ideo a Bauero p. 581: S.

collationes remisisse, donativum reddidisse, congiarium obtulisse, delatores abegisse, vectigalia temperasse, interrogandus videris, satisne computaveris imperii reditus, an tantas vires habeat frugalitas principis, ut tot impendiis, tot erogationibus sola sufficiat. Nam quid est caussae, cur aliis quidem, quum omnia raperent, et rapta retinerent, ut si nihil rapuissent, nihil detinuisent, defuerint omnia? tibi, quum tam multa largiaris, et 3 nihil auferas, omnia supersint? Nunquam principibus defuerunt, qui fronte gravi et tristi supercilio utilitatibus fisci contumaciter adessent; et erant principes ipsi sua sponte avidi et rapaces, et qui magistris non egerent: plura tamen semper a nobis contra nos didicerunt. Sed ad tuas aures cum ceteris omnibus, tum vel maxime avaris adulationibus obstructus est aditus. Silent ergo et quiescunt, et postquam non est, cui suadeatur, qui suadeant, non sunt. Quo evenit, ut

XLI, 1 collationes) Praesertim aut coronarii, quod ex honore provinciarum voluntario paullatim in tributum abiit. De hoc Lips. de magnit. Rom. 2, 9. Et sunt tituli de Auro Coronario in utroque Codice. Imitatus est Traianum Adrianus ap. Spartian. 6. Aurum coronarium Italiae remisit, in provinciis minuit. G.

2 Nam) Unde pendeat, docet I. A. Ernestius. S.

nihil detinuisent) * Constitui lectionem ex sententia Cl. Schwarzii: nisi quod detinuisent praetuli alteri retinuisent, in paribus fere auctoritatibus: cum in detinuisent simul iniuriae quaedam nota impressa sit, qua in prior parte periodi opus non erat, cum adiectum esset rapta. G.

Mihi tamen verius videtur retinuisent, quia praecellit retinerent. Est haec concinnitas Plinii, quam ubique sequitur. — Mox post verba omnia supersint

Gierigius ex MS. Paris. Venet. Schwarz. et edit. Cuspin. in textum revocavit hoc supplementum: ut si nihil largiaris et auferas omnia. Sane hoc additamentum ceteris affectatae concinnitatis notis, quas totum caput habet, bene respondet. E.

Placet retinuisent. Nec minus probo supplementum illud a Gierigio in ordinem receptum, sic tamen ut verba hoc modo ordinanda putem: tibi, quum tam multa largiaris, et nihil auferas, ut si nihil largiaris, et auferas omnia, omnia supersint? Iam apparet, qui lactum sit, ut illa verba in aliis libris exciderent. Adde quod ipsa concinnitas videtur hunc ordinem commendare. S.

3 a nobis — didicerunt) nobis adulationibus ad avaritiam corrupti sunt. Hinc illas mox auferas dicit, h. e. quae avaros reddunt eos, quibus adulamur. E.

tibi cum plurimum pro tuis, plus tamen pro nostris moribus debeamus.

XLII. Locupletabant et fiscum et aerarium non tam Voconiae et Iuliae leges, quam maiestatis singulare et unicum crimen eorum, qui crimine vacarent. Huius tu metum penitus sustulisti, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quam qui sibi maiestatem vindicabant. Reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequium a servis: verentur, et parent, et dominos habent. Non enim iam servi nostri principis amici, sed nos sumus: nec pater patriae alienis se mancipiis cariorem, quam civibus suis credit. Omnes accusatore domestico liberaisti, unoque salutis publicae signo illud, ut sic dixerim, servile bellum

4 pro nostris moribus) tibi debemus hos nostros mores: nam tu tuis moribus nostros correxisti et fixisti. Cf. Cap. 44. et 45. E.

XLII, 1 Voconiae) C. Voconius sanxit, ne quis heredem virginem neve mulierem faceret, Cic. Verr. I, 42. Sed universam huius legis rationem declaravit Perizonius secunda disertationum, in Triade ab ipso, tum etiam ab Ill. Heineccio edita. G.

Iuliae) Praesertim intelligi eam, quam augendae Papiae Poppaeae tulit Augustus, de maritalibus ordinibus, ex verbis Tac. A. 3, 25. observat Lipsius, Relatum deinde de moderanda Papia Poppaea, quam senior Augustus post Iulias rogationes incitandis coelibum poenis, et augendo aerario, sanxerat. Quantum de hac iuris veteris particula meritis nuper sit Ill. Heineccius, nemo ignorat. G.

Girigius tamen mavult intelligi Viceliniariam, s. de vicellina hereditatum, quam Nerva et Traianus temperarunt. E.

maiestatis), Vid. ad II, 1.

Plena apud Suetonium et Tacitum omnia. G.

magnitudine — maiestatem) Respicit, opinor, ad etymon maiestatis, quae malus quiddam communi, quae in homines cadit, magnitudine notare videtur. G.

2 Reddita — amicis fides) Ante enim sollicitabantur amici, liberi, servi, praemiis, quae delatoribus indicibusque proposita essent, ut prodere vellent liberam vocem amici, patris, domini etc. G.

3 servi nostri) 4 Levissima transpositione ex suo aliisque libris prolata verum et suum huius loco sentum reddidit Schwarzzius. Al. servi principis nostri amici. G.

unoque — signo) una lege reipublicae salutari, qua Traianus insolentiores servorum accusationes coeheret. Difficilius autem dictum est, quare illam legem signum dicat. Quae interpretes de lignis s. vexillis ad h. l. adferunt, non satis apta videntur. Signa tollere obvium et notum est: sed quid est signo bellum tollere? Num forte cogitabimus

sustulisti, in quo non minus servis, quam dominis praestitisti. Hos enim securos, illos bonos 4 fecisti. Non vis interea laudari; nec fortasse laudanda sint: grata sunt tamen recordantibus principem illum in capita dominorum servos subornantem, monstrantemque crimina, quae tanquam delata puniret: magnum et inevitabile; ac toties cuique experiendum malum, quoties quisque similes principi servos haberet.

XLIII. In eodem genere ponendum est, quod testamenta nostra secura sunt: nec unus omnium; nunc quia scriptus, nunc quia non scriptus, heres es. Non tu fallis, non tu iniquis tabulis advocaris. Nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit: nec quia offendit alius, nuncuparis, 2 sed quia ipse meruisti. Scriberis ab amicis, ab ignotis praeteriris: nihilque inter privatum et principem interest; nisi quod nunc a pluribus

de signo s. sigillo, quo aliquid, cui imprimitur, confirmatur. Ita bono sensu Plinius illam legem diceret *signum salutis publicae*, quia illa lege salutem publicam Traianus confirmaverit et sanciverit. At metaphoram male continuavit, qui mox illo tali ligno *servile bellum* sublatum dicit. Sit ita: non satis apte dixerit Plinius. Ipsum illud quod addit (*ut sic dixerim*) suspectum alicuius negligentiae reddit. Nam et in *servili bello* ad vetera et vera bella servilia allusio est non satis apta huic loco, in quo non nisi de licentia servorum in dominos acculatoria sermo est. E.

4 *nec fortasse laudanda sint*) Quam enim laudem meretur, qui latro non est, tyrannus, insidiator, crudelis, non est? G.

XLIII, 1 *nunc quia scriptus*) Amabat Augustus in testamentis amicorum honorem sibi haberi; sed honeste et liberaliter. vid. Sueton. 66. Alii principes ad

avaritiam et crudelitatem testamentorum obtentu abusi, qui rescinderent ultimas voluntates, in quibus ipsi scripti non essent, eoque terrore permovebant alios, ut contra animi sui sententiam, quo partem certe bonorum sua servarent, principem adscriberent. vid. Sueton. Calig. 38. (quo nuper usi sumus ad Quintil. 6, 3, 92.) Neron. 32; Domit. 12. Notabile praesertim Taciti epiphonema Agric. 43. *a bono patre non scribi heredem nisi malum principem*. G.

non tu — advocaris) tu non adscriberis iniquis testamentis ideo, ut illorum fidem tuo nomine facias. Hanc sententiam mox variat, *Nullius ad te — confugit* etc. E.

iracundia) Ut Iudaei olim ad Korban, ut Christiani pro pudor! ad *pias causas* saepe confugiunt, ne habeat a se possessa heres naturalis, cui iniquissimae de causa irati sunt. G.

amaris: nam et plures amas. Tene, Caesar, hunc 3
 cursum, et probabitur experimento, sitne feracius
 et uberius, non ad laudem modo, sed ad pecu-
 niam, principii, si herede illo mori homines ve-
 lint, quam si cogantur. Donavit pater tuus mul- 4
 ta, et ipse donasti. Cesserit parum gratus: ma-
 nent tamen ii, qui bonis eius fruuntur, nihilque
 ex illis ad te nisi gloria redit. Nam liberalitatem
 iucundiozem debitor gratus, clariorem ingratus
 facit. Sed quis ante te laudem istam pecuniae 5
 praetuli? quotusquisque principum ne id qui-
 dem in patrimoniis nostris suum duxit, quod esset
 de suo? Nonne ut regum, ita Caesarum munera
 illitos cibus hamos, opertos praeda laqueos, aemu-
 labantur? quum privatis facultatibus velut hau-
 sta et implicata, retro secum, quidquid attigerant,
 referrent.

XLIV. Quam utile est, ad usum secundo-
 rum per adversa venisse! Vixisti nobiscum, peri-
 clitatus es, timuisti, quae tunc erat innocentium
 vita. Scis et expertus es, quantopere detestentur
 malos principes etiam, qui malos faciunt. Me-
 ministi, quae optare nobiscum, quae sis queri
 solitus. Nam privato iudicio principem geris, 2

4 et ipse donasti) I. A. Ern-
 nestius, voce repetita: multa et
 ipse donasti. S.

Cesserit parum gratus) Ille
 enim obtentus rescindendorum
 testamentorum, Vid. quos lau-
 damus ad l. 1, G.

clariorem ingratus) Multa
 Seneca in fine librorum de be-
 neficiis. Ultimum illud, Non
 est magni animi dare et per-
 dere: hoc est magni animi,
 perdere et dare. G.

5 munera — hamos) Vid.
 Epist. 9, 30, 2. G.

I. A. Ernestius: inditos cibis
 hamos. S.

velut hausta et implicata)
 Duo participia respondent no-

minibus praecedentibus. Munera
 comparata sunt hamis, itaque
 velut hauriuntur i. e. devoran-
 tur; laqueis, itaque implican-
 tur, privatis facultatibus. Pri-
 mo illud hausta in aucta cor-
 ruptum fuit, quod traxit deinde
 alterum implicata, ut multipli-
 cata effingent inde homines.
 Hic velut fons multiplicis circa hunc
 locum varietatis, prout alterutrum
 vel utrumque ex hoc gemino pari
 verborum adsumtum est. G.

XLIV, 2 privato) Defendit
 I. A. Ernestius. Malim tamen
 privati. Solum Traiani privati
 iudicium respici videtur: nam se-
 quitur, quam tibi altum preca-
 bare. S.

vitae, quod hominum genus placeat: et ideo non censuram adhuc, non praefecturam morum recepisti, quia tibi beneficiis potius, quam remediis ingenia nostra experiri placet. Et alioquin nescio, an plus moribus conferat princeps, qui bonos esse patitur, quam qui cogit. Flexibiles quamcunque in partem ducimur a principe, atque, ut ita dicam, sequaces sumus. Huic enim cari, huic probati esse cupimus; quod frustra speraverint dissimiles: eoque obsequii continuatione pervenimus, ut prope omnes homines unius moribus vivamus. Porro, non tam sinistre constitutum est, ut, qui malum principem possumus, bonum non possimus imitari. Perge modo, Caesar, et vim effectumque censurae, tuum propositum, tui actus obtinebunt. Nam vita principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc con-

4 non praefecturam morum) a Censura, cuius haec alioqui periphrasis est, diversam, qualis Pompeio primum delata videtur viris doctis, cum Tac. Ann. 3, 28. corrigendis moribus delectus dicatur. Deinde Iulius Caesar apud Sueton. 76. inter reliquos honores nimios, ut continuum consulatum, perpetuam dictaturam, etiam praefecturam morum recepit. Eodem teste c. 28. Augustus morum legumque regimen perpetuum recepit, sine censurae honore. De hac pariter et censura proprie dicta Imperatorum vid. Es. Spanh. 10, 10, p. 472. sqq. G.

quam qui cogit) Cum enim omne virtutis decus et nobilitas in eo insit, quod libera est, quod cangi non potest; illud ei adiungunt principes, et quasi castrant, qui perficere imperio volunt, ut homines boni sint. Simulationem forte effecerint ea via, virtuti plus fere nocent. G.

6 dissimiles) Cives intellige, dissimiles principi, sive bono sive

malo, frustra speraverint ei probari. Simile enim simili gaudet. G.

Simplicius tamen fuerit dissimiles Traiano intelligere, hoc sensu: quod, quem Traiani amorem, frustra speraverint cives ei dissimiles. E.

Sic et Gierigius. Bene, si Plinius de uno Traiano loquitur. Sed mihi sententia videtur generalis: probo igitur rationem Generis. S.

omnes homines) Gravata orationem additum homines. Qui reputaverit, quot locis omnes et homines librorum negligentia confusa sint, (vid. Drakenb. ad Liv. 3. 64, 6. Schwarz. Suppl. ad Plin. Paneg. p. 601. b.) ei non improbabile videbitur, derrogetur hic textum occupasse. S.

6 vita principis) Huc, ut solet, respexisse videtur Claudian. 4. COS. Honor. 299. Componitur orbis Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, ut vita regentis. G.

industriæ pretio similes, dissimiles alliciuntur: nam præmia bonorum malorumque bonos ac malos faciunt. Pauci adeo ingenio valent, ut non turpe honestumque, prout bene ac secus cessit, expetant fugiantve; ceteri, ubi laboris inertiae, vigilantiae somno, frugalitatis luxuriæ merces datur, eadem ista, quibus alios artibus assequutos vident, confectantur: qualesque sunt illi, tales esse et videri volunt; et dum volunt, fiunt.

XLV. Et priores quidem principes, excepto patre tuo, præterea uno aut altero, (et nimis dixi,) vitiis potius civium, quam virtutibus lætabantur: primum, quod in alio sua quemque natura delectat; deinde, quod patientiores servitutis arbitrabantur, quos non deceret esse servos. Horum in finem omnia congeriebant: bonos autem otio aut situ abstrusos, et quasi sepultos, non nisi delationibus et periculis in lucem ac diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis, et hercule æquum est, esse eos carissimos bono principi, qui invisi malo fuerint. Scis, ut sunt diversa natura dominatio et principatus, ita non aliis esse principem gratiorem, quam qui maxime dominum graveatur. Hos ergo provehis, et ostentas quasi specimen et exemplar, quæ tibi secta

8 adeo ingento valent) eas mentis vires habent. Nove dictum I. A. Ernestio videtur. Non puto. S.

bene ac secus) Bentleius ad Horat. Serm. 2, 1, 31. b. aut s. legi vult. G.

Vid. I. A. Ernestius, cui cessante corrigenti non assentior. Saepissime autem particulæ ac et aut confusæ. Vid. Drakenb. ad Liv. 21, 53, 3. S.

dum volunt, fiunt) Nimirum verum est, quod dicebat apud Xenoph. Memor. 1, 7. Socrates, Οὐκ ἔστι καλλίων ὄδος ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθὸς τοῦτο γέγοι-

το, ὃ καὶ δεκεῖν βούλοιστο. Deinde illud, quod eidem tribuit Cic. de Orat. 1, 47. Quibus persuasum esset, ut nihil se malint esse, quam bonos viros, iis facilem reliquam esse doctrinam. Hic est naturalis quoque precum circa virtutem parandam effectus, quem si quis alius, præclare intellexisse videtur ille noster Arndius. G.

XLV, 1 deceret esse — servos) Hi sunt illi servit natura, qui poenis et metu reguntur etc. G.

2 aut situ) Malim ac situ. Vid. I. A. Ernestius. S.

vitae, quod hominum genus placeat: et ideo non censuram adhuc, non praefecturam morum recepisti, quia tibi beneficiis potius, quam remediis ingenia nostra experiri placet. Et alioquin nescio, an plus moribus conferat princeps, qui bonos esse patitur, quam qui cogit. Flexibiles quaecunque in partem ducimur a principe, atque, ut ita dicam, sequaces sumus. Huic enim cari, huic probati esse cupimus; quod frustra speraverint dissimiles: eoque obsequii continuatione pervenimus, ut prope omnes homines unius moribus vivamus. Porro, non tam sinistra constitutum est, ut, qui malum principem possumus, bonum non possimus imitari. Perge modo, Caesar, et vim effectumque censurae, tuum propositum, tui actus obtinebunt. Nam vita principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc con-

4 non praefecturam morum) a Censura, cuius haec alioqui periphrasis est, diversam, qualis Pompeio primum delata videtur viris doctis, cum Tac. Ann. 3, 28. corrigendis moribus delatus dicatur. Deinde Iulius Caesar apud Sueton. 76. inter reliquos honores nimios, ut continuum consulatum, perpetuam dictaturam, etiam praefecturam morum recepit. Eodem teste c. 28. Augustus morum legumque regimen perpetuum recepit, sine censurae honore. De hac pariter et censura proprie dicta Imperatorum vid. Ex. Spanh. 10, 10, p. 472. sqq. G.

quam qui cogit) Cum enim omne virtutis decus et nobilitas in eo insit, quod libera est, quod cogi non potest; illud ei adimunt principes, et quasi castrant, qui perficere imperio volunt, ut homines boni sint. Simulationem forte effecerint ea via, virtuti plus fere nocent. G.

6 dissimiles) Cives intellige, dissimiles principi, sive bono sive

malo, frustra speraverint ei probari. Simile enim simili gaudet. G.

Simplicius tamen fuerit dissimiles Traiano intelligere, hoc sensu: quod, quem Traiani amorem, frustra speraverint cives ei dissimiles. E.

Sic et Gierigius. Bene, si Plinius de uno Traiano loquitur. Sed mihi sententia videtur generalis; probo igitur rationem Geroni. S.

omnes homines) Gravata orationem additum homines. Qui reputaverit, quot locis omnes et homines librariorum negligentia confusa sint, (vid. Drakenb. ad Liv. 3, 54, 6. Schwarz. Suppl. ad Plin. Paneg. p. 601. b.) ei non improbabile videbitur, *δυστρογγύειαν* hic tantum occupasse. S.

6 vita principis) Huc, ut solet, respexisse videtur Claudian. 4. COS. Honor. 299. Componitur orbis Regis ad exemplum, nec sic insectoro sensus Humanorum edicta valent, ut vita regentis. G.

vertimur: nec tam imperio nobis opus est, quam exemplo. Quippe infidelis recti magister est metus. Melius homines exemplis docentur, quae in primis hoc in se boni habent, quod approbant, quae praecipiant, fieri posse.

XLVI. Et quis terror valuisset efficere, quod reverentia tua effecit? Obtinuit aliquis, ut spectaculum pantomimorum populus Romanus tolli pateretur; sed non obtinuit, ut vellet. Rogatus es tu, quod cogebat alius, coepitque esse beneficium, quod necessitas fuerat. Neque enim a te minore contentu, ut tolles pantomimos, quam a patre tuo, ut restitueret, exactum est. Utrumque recte: nam et restitui oportebat, quos sustulerat malus princeps; et tolli restitutos. In his enim, quae a malis bene fiunt, hic tenendus modus, ut appareat, auctorem displicuisse, non factum. Idem ergo populus ille aliquando scenici imperatoris spectator et applausor, nunc in pantomimis quoque aversatur et damnat effeminatas artes, et indecora seculo studia. Ex quo manifestum est, principum disciplinam capere etiam vulgus: quum rem, si ab uno fiat, severissimam, fecerint omnes. Macte hac gravitatis gloria, Caesar, qua consequutus es, ut, quod antea vis et

quae praecipiant) *Elegans est coniectura, et Heumanno digna, cum monuit Cl. Schwarzium, legendum esse *praecipiantur*: et quam facile interceptae quae litterulae sunt? Necessariam tamen non puto. Nam ipsa quoque exempla *praecipiant*, docent, commonstrant, quid fieri debeat non minus, quam quid possit. G.

XLVI, 1 *spectaculum pantomimorum*) v. g. a Nerone *pantomimorum factiones cum ipsis simul relegatae* Sueton. 16. Et Domitianus *ibid.* 7. *interdixit histrionibus scenam.* G.

3 *Utrumque recte etc.)* Male

haec iudicat Plinius, dum utrumque et Nervam et Traianum laudare vult. Saepae iam alias laudandi propositum veritatem sustulit. E.

4 *scenici imperatoris*) Neronis. Vid. Sueton. c. 20. sqq. G.

applausor) Dubiae vox suctoritatatis, cum nec alibi lecta sit, neque hoc loco codices nihil variant. Alii enim *plausor*, quod Gierigius adsciyit. S.

5 *disciplinam — vulgus*) etiam in vulgo et infimis hominibus hanc mentis et iudicii vim esse, ut vel principis instituta et mores approbare et imitari possint. E.

6 Imperium, nunc mores vocarentur. Castigaverunt vitia sua ipsi, qui castigari merebantur: idemque emendatores, qui emendandi fuerunt. Itaque nemo de severitate tua queritur, et liberum est que-
7 ri. Sed quum ita comparatum sit, ut de nullo minus principe querantur homines, quam de quo maxime licet; tuo in seculo nihil est, quo non
8 omne hominum genus laetetur et gaudeat. Boni provehuntur; mali, qui tranquillissimus status civitatis, nec timent, nec timentur. Mederis erroribus, sed implorantibus: omnibusque, quos bonos facis, hanc adstruis laudem, ne coëgisse videaris.

XLVII. Quid vitam? quid mores iuventutis? quam principaliter formas! Quem honorem dicendi magistris, quam dignationem sapien-

7 tuo in seculo) Nullas iam audiuntur querelae: primo quia queri licet; ob id ipsum enim non queruntur homines: deinde quia tuo seculo nihil est, quo non potius, etiam si quibus queri lubeat, gaudeant. *Tuo in seculo in bonis libris esse ostendit Schwarzius, pro eo quod vulgo editur, tamen in seculo, vel, quod alii praefertur, tam in seculo. G.

8 sed implorantibus) Duriuscula loquendi ratio. Neque enim ipsi errores implorant, sed errantes. *Itaque vehementer placet ingenium Cl. Schwarzii, qui coniicit, implorantium. G.

Nihil opus est hac coniectura. Sit dura ratio loquendi; obvias in Plinio similes sunt. Attulit Gierigius ex Cap. 3, 1. acclamationes fingunt; ex Cap. 43, 6. gratiarum actiones meminerunt; ex Cap. 12. transportat tergo bella; ex Cap. 41, 4. silent et quiescunt adulationes. E.

XLVII, 1 Quid vitam? quid etc.) Interpunge cum aliis: Quid? vi-

tam, quid? mores iuventutis quam principaliter formas! S. dicendi magistris) Aur. Victor Epit. 13, 8. Eruditissimos, quamvis ipse parcae esset scientiae, moderateque eloquens, diligebat. Xiphil. ex Dione L. 68. p. 772. C. Παιδείας ἀσκησῶν, ὅση ἐν λόγοις, οὐ μετέσχε τότῃ μὴν ἔργον αὐτῆς καὶ ἠπίσταν, καὶ ἐποίη. Τὸ ἔργον αὐτῆς non significat moralem philosophiam, quam a Plutarcho didicerit, quod vult hic Lipsius: sed res ipsas, quas docet philosophia. Recte sentiebat, loquebatur, vivebat Traianus, sine literis. Nescio, an aliquis adhibuerit hunc Dionis locum ad illustrandum τὸ ἔργον τοῦ νόμου Rom. 2, 15: apprimè huc convenire τὸ ἔργον τῆς παιδείας, pulchre nosse mihi videor. Optimus ipse interpres noster, Praestus, ait, quaecunque praecipunt. Ceterum hic respici etiam ad philosophos urbe a Domitiano pullos, apparet, de qua re Sueton. 10. Itaque cum exularent ante, sub Traiano patriam repperunt studia. G. dignationem) *Reposuit hoc

tiae doctoribus habes! Ut sub te spiritum et sanguinem et patriam receperunt studia! quae priorum temporum immanitas exiliis puniebat, quum sibi vitiorum omnium conscius princeps inimicas vitii artes non odio magis, quam reverentia, relegaret. At tu easdem artes in complexu, oculis, auribus habes. Praestas enim, quaecunque praecipiant, tantumque eas diligis, quantum ab illis probaris. An quisquam studia humanitatis professus, non cum omnia tua, tum vel in primis laudibus ferat admissionum tuarum facilitatem? Magno quidem animo parens tuus hanc ante vos principes arcem PVBLICARVM AEDIVM nomine inscripserat; frustra tamen, nisi adoptasset, qui habitare, ut in publicis, posset. Quam bene cum titulo isto moribus tuis couenit! quamque omnia sic facis, tanquam non alius inscripserit! Quod enim forum, quae templa tam referata? Non Capitolium, ipsaque illa adoptionis tuae sedes magis publica, magis omnium. Nullae obices, nulli contumeliarum gradus: superatisque

nomen ex libris pluribus Cl. Schwarzius pro vulgato dignitatem. Conf. 77, 5. G.

2 in complexu—habes) Haec ex oppositis explicanda. Priores imperatores artes exiliis puniebant, relegabant. Tu eas in complexu habes, foves et colis propinquas; in oculis, legens, spectans cum delectatione opera artis et literarum; in auribus, audiens cum voluptate recitantes, scriptores et poetas. Cf. Aurel. Vict. 13, 8. Iuvenal. Sat. 7, 162. Xiphil. e Dione LXVIII. p. 772. ubi memoratur Traianus poetas muneribus effecisse. E.

3 admissionum tuarum) His praerant in aula, qui inde Admissionales vel ab admissionibus dicti, de quibus post Lipf. ad Tac. A. 6, 9. Guther. de off. Do. Aug. 3, 11. vid. mox ad l. 6. G.

4 arcem Publicarum) Ante fuit arx, i. e. locus munitus, tyrannidis propugnaculum: iam sunt AEDS PVBLCAR non modo eo sensu, de quo argute hic Secundus, sed veteri instituto Augusti, in quibus habitaret Pontifex Maximus, quem in publico habitare oporteret. Probat e Dione Lipsius, qui v. g. L. 54. p. 541. A. de Augusto, οὐτ' οἰκίαν τινὰ δημοσίαν ἔλαβεν, ἀλλὰ μέγας ἐν τῆς ἑαυτοῦ, ὅτι τὸν Ἀρχιερέα ἐν κοινῷ πάντως οἰκίῳ ἐκχρῆν, ἐδήμωσεν. G.

5 ipsaque illa—sedes) templum Iovis Capitolini, pars Capitolii. Itaque perperam Gierigiana, nescio quo auctore: ipsa illa—sedes. S.

contumeliarum gradus) De admissionibus loquitur. Sen. de Benef. 6, 33. Non sunt isti ami-

iam mille liminibus, ultra semper aliqua dura et
6obstantia. Magna ante te, magna post te, iuxta
tamen maxima quies: tantum ubique silentium,
tam altus pudor, ut ad parvos penates et larem
angustum ex domo principis, modestiae et tran-
quillitatis exempla referantur.

XLVIII. Ipse autem ut excipis omnes! ut
exspectas! ut magnam partem dierum inter tot
imperii curas quasi per otium transigis! Itaque
non ut alias attoniti, nec ut periculum capitis
adituri tarditate, sed securi et hilares, quum
2 commodum esset, convenimus. Et admittente prin-
cipe, interdum est aliquid, quod nos domi quasi
magis necessarium teneat: excusati semper tibi,
nec unquam excusandi sumus. Scis enim sibi
quemque praestare, quod te videat, quod te fre-
quentet: ac tanto liberalius ac diutius voluptatis
3 huius copiam praebes. Nec salutationes tuas fu-
ga et vastitas sequitur. Remoramur, resistimus,
ut in communi domo, quam nuper illa immanis-
sima bellua plurimo terrore munierat: quum velut
quodam specu inclusa, nunc propinquorum sangui-
nem lamberet, nunc se ad clarissimorum civium
4 strages caedesque proferret. Obversabantur fori-
bus horror et minae, et par metus admissis et
exclusis. Ad haec ipse occursum quoque visuque
terribilis: superbia in fronte, ira in oculis, femi-
neus pallor in corpore, in ore impudentia multo

*et — qui in primas et secun-
das admissiones digeruntur —
Est proprium superbiae, magno
aestimare introitum ac tactum
sui liminis: pro honore dare,
ut ostio suo propius assideas,
ut gradum prior intra domum
ponas, in qua deinceps multa
sunt ostia, quae receptos quo-
que excludunt. Moderatius et
verius ista, quam mille limina,
de quibus statim noster. G.
6 ut ad parvos etc.) i. e. ut
principis domus parvis penatibus*

larique angusto exemplum sit
modestiae et tranquillitatis. S.

XLVIII, 1 *tarditate*) per tar-
ditatem, crimine tarditatis. Vid.
I. A. Erneltium. S.

2 *sibi — praestare*) Non tam
tibi habere honorem, quam sibi
praestare voluptatem. vid. 58, 1.
68, 5. G.

4 *impudentia — rubore sus-
fusa*) Vulvum modestum ru-
borisque plenum ei tribuit Sue-
ton. 18. Nempe ille rubor mo-
destiae speciem habebat: erat ita-

rubore suffusa. Non adire quisquam, non alloquiis audebat, tenebras semper secretumque captantem, nec unquam ex solitudine sua prodeuntem, nisi ut solitudinem faceret.

XLIX. Ille tamen, quibus sibi parietibus et muris salutem suam tueri videbatur, dolum secum et insidias, et ultorem scelerum deum inclusit. Dimovit perfregitque custodias Poena, angustosque per aditus et obstructos, non secus ac per apertas fores et invitantia limina irrupit: longeque tunc illi divinitas sua, longe arcana illa cubilia saevique secessus, in quos timore, et superbia, et odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quanto securior eadem domus, postquam non crudelitatis, sed amoris excubiis, non altitudine et claustris, sed civium celebritate defenditur! Ecquid ergo discimus experimento, 3 fidissimam esse custodiam principis ipsius innocentiam? Haec arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. Frustra se terrore succinxerit, qui septus caritate non fuerit: armis enim arma irritantur. Num autem serias 4

que in Domitiano impudentia, quae pudoris quasi vestem induerat. G.

XLIX, 1 Poena) Hic persona est, ut Cic. in Pisono 37. o Poena, o Furia factorum! Sic Graeci Πωνάς vocant. G.

divinitas sua) Cum Dominum Deumque Romanorum percuteret Stephanus. Sumserunt formulam reliqui a Virg. Aen. 12, 52. Longe illi Dea mater erit: quod pulchre huc convenit, cum teste Philostrato 8, 35. extr. iacens invocavit καὶ τὴν Ἀρτέμιν ἀρωγὸν, quam matrem suam secebat. G.

Ergo sensus est: nihil ei divinitas sua, nihil ei secessus illi et insidiae proderant. E.

2 postquam non) * Eius, quod

inter haec duo verba inserunt, Gudianum apud Schwarsium codicis auctoritae omisi. Sed cum inserendi causa nulla fuerit, magna omittendi: placet fere magis Lipsii coniectura herus. Nempe pe erus aliquis scripserat, quod non intellectum sibi alius mutavit in elus. G.

altitudine) Nescio unde ea venerit: solitudine omnes. G.

Gierigius solitudine, quod etiam oppositum, civium celebritas, tuetur. Probabatur item Ernestio. S.

3 Ecquid — — innocentiam?) Proba Gesneri interpunctio. Ecquid i. q. num: vid. Drakenb. ad Liv. 27, 10, 2. S.

4 serias — partes dierum) seriis negotiis destinatae. Opponuntur remissiones. E.

tantum partes dierum in oculis nostris coetuque confumis? Num remissionibus tuis eadem frequentia, eademque illa socialitas interest? Non tibi semper in medio cibus, semperque mensa communis? Non ex convictu nostro mutua voluptas? Non provocas reddisque sermones? Non ipsum tempus epularum tuarum, quum frugalitas 6 contrahat, extendit humanitas? Non enim ante medium diem distentus solitaria coena spectator adnotatorque convivis tuis immines: nec ieiunius et ianibus plenus ipse et ructans, non tam apponis, quam obiicis cibos, quos dedigueris attingere, aegreque perpessus superbam illam convictus simulationem, rursus te ad clandestinam 7 ganeam occultumque luxum refers. Ergo non aurum, nec argentum, nec exquisita ingenia coenarum, sed suavitatem tuam iucunditatemque miramur: quibus nulla satietas adest, quando sincera 8 omnia, et vera, et ornata gravitate. Neque enim aut peregrinae superstitionis mysteria, aut obscena

Sex primae diei horae. Epigr. adesp. CCXLII. *Εξ ὧραι μόχθοις ἰκανώταται· αἱ δὲ μετ' αὐτῆς Γράμμασι δεικνύμεναι ΖΗΘΙ λέγουσι βροτοῖς. ad q. l. vid. Iacobf., loci Pliniani haud immemor. S.

Num remissionibus) Arntzenius non. Contra Ald. omnia quae sequuntur membra a num incipit, quem sequitur Gruterus, excepto ultimo Non enim: ubi Aldus adhuc num. G.

Add. Gesneri ad L. A. Ernestium epistola ad 56, 2. Non placebat et I. A. Ernestio, eratque editurus alter Ernestius. Recepit Gierigius. Laudo. S.

5 in medio cibus) nunquam solus epularis, sed semper convivas adhibes. E.

6 ante medium diem) Suet. Domit. 21. ac lavabat de die prandebatque ad satietatem: ut non temere super coenam, praeter Matianum malum, et mo-

dicam in ampulla potanculam, sumeret. G.

et ructans) * Sic con. Schwartzius et olim Livin. Casaub. Perizon. Vulg. cructans, quod descendit Aratzenius. G.

Caeterum bene monuit Gierigius ad h. l. Plinium non satis urbane Traianum cum ructante et distento cibus Domitiano comparare; nisi forte hoc sit urbane laudare, si alteri dicas: tu non es porcus! E.

Verillime, si rem ex nostris moribus aestimes: secus, si ex Romanis. S.

7 ingenia coenarum) Ingeniosas et arte paratas coenas, ut 25, 5. ingenium munificentiae. G.

8 mysteria) Qualia Deae Phrygiae et Bellonae sacerdotum Gallorum describuntur ab Apuleio libro octavo et noni principio. Nam talia malim intelligere, quam

petulantia, mensis principis oberrat: sed benigna invitatio, et liberales ioci, et studiorum honor. Inde tibi parcus et brevis somnus, nullumque amore nostri angustius tempus, quam quod sine nobis agis.

L. Sed quum rebus tuis ut participes perfruemur: quae habemus ipsi, quam propria, quam nostra sunt! Non enim exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omuem etiam saltum, immensa possessione circumvenis: nec unius oculis flumina, fontes, maria deserviunt. Est, quod Caesar non suum videat; tandemque imperium principis, quam patrimonium, maius est. Multa enim ex patrimonio refert in imperium, quae priores principes occupabant, non ut ipsi fruerentur, sed ne quis alius. Ergo in vestigia sedesque nobilium immi-³grant pares domini, nec iam clarissimorum virorum receptacula habitatore servo teruntur aut foeda vastitate procumbunt. Datur intueri, pulcher-⁴rimas aedēs, deterso situ auctas ac vigentes. Magnum hoc tuum non erga homines modo, sed

putare, hic forte pungi Christianorum Agapas. *Obscena petulantia* oberrat in coenis Tiberii, in quibus *nudae puellae ministrabant*, Sueton. 42. G.

invitatio) Ad loquendum, edendum, bibendum praesertim; in quo solo intemperantiam aliquam Traiani commemorant historici, sed tandem nemini noxiam. G.

L. i *circumvenis*) occupas, vindicas tibi possessionem. Verbum *circumvenire* videtur delisse, ut exprimeret rapacitatem illam, quae partibus non contenta, totas possessiones, quam late patent, occupat. E.

2 *imperium — maius*) Haec ita intelligo: Traiano maius et gravius est, imperatorem esse, qui imperii sui viribus cives adjuvet,

quam ipsum divitem, et patrimonium habentem, quo solus frueretur, nihil inde civibus impertiens. Nempe in *imperio* est notio patris patriae, qui non sibi, sed civibus vivit et imperat: in *patrimonio* notio privati, qui sua res auget, nihil aliorum curans. Vellem igitur, in aliquo libro legeretur *Principi*, quod illum sensum adjuvat. E.

Ernestii interpretationem an multi probaturi sint, vehementer dubito. Mihi, ut Gierigio, unice placet ratio Lipsii, *imperium* intelligentis de terris, quae faciebant imperium Romanum. S.

occupabant) I. A. Ernestius suspicatur *occupant*. Imperfectum melius respondet praecedenti *refert*. S.

amputare ex his, quae princeps tanquam necessaria reliquit. Praeterea pater tuus uibus suis detrahebat, quae fortuna imperii dederat; tu tuis, **3** quod pater. At quam magnificus in publicum es? Hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, ut non consummata, sed tantum commutata videantur. Hic immensum latus Circi templorum pulchritudinem provocat, digna populo victore gentium sedes, nec minus ipsa uisenda, quam quae ex illa spectabuntur: uisenda autem cum cetera specie, tum quod aequatus **4** plebis ac principis locus. Siquidem per omne spatium una facies, omnia continua et paria, nec magis proprius spectandi Caesaris suggestus, quam propria, quae spectet. Licebit ergo civibus tuis invicem contueri: dabitur, non cubiculum pri-

liana et Gronoviana emendatio ex huius Observationn. 4, 16. probata Cl. Schwarzio. Vulgo *magis relicere* aliquid. G.

Omnem locum Gierigius ita edidit: *Satis est tibi, nimum-que. Cum successeris frugalissimo principi, magnam recidere aliquid etc.* E.

Praeterea — — *pater*) Augent haec laudem Traiani. Nerva detrahebat uibus suis, quae magis reipublicae erant, quam ipsius, certo a republica profecta erant: Traianus, quae tanquam hereditatis iure a patre acceperat. — *Quod pater.* Al. *quae pater bene.* S.

3 *magnificus in publicum*) Laudant uno ore historici. In multitudinem inscriptionum et titulorum illius iocati posteri *herbam parietariam eum* appellarunt. Vid. Aur. Vict. Epit. 41, 13. Ammian. Marcell. 27, 3. p. 523. Gron. In primis multus est Dio a Xiphilino excerptus p. 776. sq. in ponte Danubii describendo. G.

nec minus — — *spectabun-*

tur) Haud parva illius operis laus, si cogitaveris, quam insane Romani ludos Circenses concupiverint. Hoc autem populi de illis spectaculis, non suum ipsius iudicium, alibi in linu amici proditum, Secundus hic sequi debuit. S.

4 *spectandi Caesaris suggestus*) In quo Caesar spectandus proponeretur. Erat nempe locus cubiculi instar clausus in podio, loco senatorum. Vid. Lips. de amphit. c. 11. ex Sueton. Caes. 76. et Ner. 12. Hic suggestus, hoc cubiculum intercipiebat proximis ab utraque parte spectatoribus prospectum, ne se invicem contueri possent. * Putabam aliquando legendum, *spectantii Caesaris.* G.

Schwarzius Gäsnerianae illi explicationi obiicit, cubantem aut ledentem in cubiculo Principem non potuisse spectari. Itaque *spectanti Caesaris* in textum recepit, quem et secutus est Gierigius. E.

Corrigendum minimam mutatione: *spectandi Caesaris.* S.

toris hortos, illud nunquam nisi Caesaris suburbanum, licemur, emimus, implemus. Tanta benignitas principis, tanta securitas temporum est, ut ille nos principalibus rebus existimet dignos, nos non timeamus, quod digni esse videmur. Nec vero emendi tantum civibus tuis copiam praebes, sed amoenissima quaeque largiris et donas: ita, inquam, donas, in quae electus, in quae adoptatus es: transfers, quod iudicio accepisti, ac nihil magis tuum credis, quam quod per amicos habes.

LI. Idem tam parcus in aedificando, quam diligens in tuendo. Itaque non, ut ante, immanium transvectione saxorum urbis tecta quatuntur; stant securae domus, nec iam templa nutantia. Satis est tibi, nimiumque, quum successeris frugalissimo principi; mavis recidere aliquid et

6 *implemus*) Digni illo iudicamur, et tales domini, qui *implere* illud possint; ut non dicatur, *Heu domus antiqua* etc. Vid. ad 15, 4. et conf. quae iam sequuntur. G.

Mihi tamen potior videtur Lipsii explicatio: *implemus*, scil. supellectile, servis etc. Nam articulo cohaerent haec tria: *liceri, emere, implere*, h. e. domum licitatione emptam iam inhabitare, et implere iis rebus, quae ad habitationem pertinent. Dignitas illa, quam Gesnerus tangit, alio pertinet; et a Plinio separatim commemoratur. E.

7 *ita, inquam*) *Placet Lipsii coniectura, *ista, inquam, donas* etc. G.

iudicio) scil. amicorum, quorum, legata vel dona acceperat. Nempe quae electus et adoptatus Traianus habebat, iure et quadam necessitate acceperat; quae autem *per amicos* habebat, h. e. *iudicio* et voluntate habebat. E.

Sic et Gierigius. Ego malim

Schwarzii explanationem amplecti, quam item Gesnerus secutus videtur. *Iudicio*, scil. *Nervae per amicos*, nam τὰ τῶν φίλων κούει. S.

per amicos habes) Cum, quae amicorum Imperatoris sunt, sint etiam ipsius. Sic *frui per alios* 58; 6. G.

LI, 1 *parcus in aedificando*) scil. *privatim*. Nam paullo post eundem Traianum *magnificum in publicum* praedicat. Hacigitur distinctione callide laudat principem, cuius summum aedificandi studium a nemine ignorabatur. Vid. Gesner. ad l. 3. E.

Scribendum, quo magis existat oppositio, *in aedificando tibi?* Alibi quoque *tibi* in libris excidit. Conf. Schwarz. ad 52, 5. 65, 1. 8.

transvectione saxorum) Iuven; 3, 257. *Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat Axis, et eversum fudit super agmina montem; Quid superest de corporibus?* G.

2 *navis recidere*) *Bongar-

amputare ex his, quae princeps tanquam necessaria reliquit. Praeterea pater tuus ulibus suis detrahebat, quae fortuna imperii dederat: tu tuis, **3** quod pater. At quam magnificus in publicum es? Hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, ut non consummata, sed tantum commutata videantur. Hic immensum latus Circi templorum pulchritudinem provocat, digna populo victore gentium sedes, nec minus ipsa vilenda, quam quae ex illa spectabuntur: visenda autem cum cetera specie, tum quod aequatus **4** plebis ac principis locus. Siquidem per omne spatium una facies, omnia continua et paria, nec magis proprius spectandi Caesaris suggestus, quam propria, quae spectet. Licebit ergo civibus tuis invicem contueri: dabitur, non cubiculum prin-

liana et Gronoviana emendatio ex huius Observationn. 4, 16. probata Cl. Schwarzio. Vulgo magis reticere aliquid. G.

Omnem locum Gierigius ita edidit: *Satis est tibi, nimiumque. Cum successeris frugalissimo principi, magnam recidere aliquid etc. E.*

Praeterea — — pater) Augent haec laudem Traiani. Nerva detrahebat ulibus suis, quae magis reipublicae erant, quam ipsius, certo a republica profecta erant: Traianus, quae tanquam hereditatis iure a patre acceperat. — *Quod pater. Al. quae pater. bene. S.*

3 *magnificus in publicum*) Laudant uno ore historici. In multitudinem inscriptionum et titulorum illius iocati posteri *herbam parietariam* eum appellarunt. Vid. Aur. Vict. Epit. 41, 13. Ammian. Marcell. 27, 3. p. 523. Gron. In primis multus est Dio a Xiphilino exceptus p. 776. sq. in ponte Danubii describendo. G.

nec minus — — spectabun-

tur) Haud parva illius operis laus, si cogitaveris, quam insane Romani ludos Circenses concupiverint. Hoc autem populi de illis spectaculis, non suum ipsius iudicium, alibi in linu amici proditum, Secundus hic sequi debuit. S.

4 *Spectandi Caesaris suggestus*) In quo Caesar spectandus proponeretur. Erat nempe locus cubiculi instar clavus in podio, loco senatorum. Vid. Lips. de amphith. c. 11. ex Sueton. Caes. 76. et Ner. 12. Hic suggestus, hoc cubiculum intersciobat proximis ab utraque parte spectatoribus prospectum, ne se invicem contueri possent. * Putabam aliquando legendum, *spectantii Caesari. G.*

Schwarzius Gesnerianae illi explicationi obiicit, cubantem aut ledentem in cubiculo Principem non potuisse spectari. Itaque *spectantii Caesari* in textum recipit, quem et secutus est Gierigius. E.

Corrigendum minima mutatione: *spectandi Caesari. S.*

cipis, sed ipsum principem cernere, in publico, in populo sedentem; populo, cui locorum quinque millia adieceris. Auxeras enim numerum eius congiarii facilitate, maioremque in posterum suscipi liberalitatis tuae fide iusseras.

LII. Horum unum si praestitisset alius, illi iam dudum radiatum caput, et media inter deos sedes auro stare, aut ebore, augustioribusque aris et grandioribus victimis invocaretur. Tu delubra non nisi adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro templis, postibusque praetexi. Sic fit, ut dei summum inter homines fastigium ser-

populo) Legendum puto in populo. Ultima litera vocis praecedentis elisit praepositionem. S.

quinque millia) * Minutus nimis numerus Lipsio merito videtur, qui ostendit, cum Iulij Caesaris aetate cclx millia cepit, tempore conditae novitiae imperii cepisse millia cccclxxv. Nempe corrector aliquis Plinii hic numerum conformare voluit ad numerum ingenuorum, cui alimenta data. Sed circus omnis generis multitudinem debebat capere. G.

LII, et illi iam dudum) Codices iam dudum illi, quem verborum ordinem Gierigius iure praetulit. S.

radiatum caput) Ad solis aut alterius atri effigiem. Videmus in nummis. G.

excubare pro templis) Statuae Traiani, extra cellam templorum positae, quasi excubitores sunt, honoris Deorum causa ibi collocati. G.

Non minus exquisitae postibus praetexi dicuntur, quae collocantur ante templa vel fores templorum. Sic Senec. Ep. 89. *nulum stium, cuius non ripae aedificia nostra praetexant. Et ut dei — servant*. Non amplius adducuntur in contemptum

dii societate hominum viventium, qua adhuc sordebant, uti mox loquitur; sed servant fastigium suum et supremum honorem, quum tu illorum honorem et fastigium tibi non arroges. Nempe verbum *servent* eas mihi habere videbatur auctoritates, productas a Cl. Schwarzio, quas convellere difficile est. *Adeptus* autem, quod, habent libri, in *adpetas* mutare videbatur non innocestum. Sed cum *dei pro diis* vix inveniantur; cum *serves* etiam sit in bonis libris; cum *adpetus sis* etiam significare possit *caepes fieri*: aequae fere placet Cl. Schwarzii ratio, qui ita legendum existimat, *Sic fit, ut summum inter homines fastigium serves, cum deorum ipse non sis adeptus*. Explicare possis hanc sententiam Horatii verbis, Od. 3, 6, 5. *Dis te mitto quod geris, imperas. G.*

Ernestius editurus erat: *ut summum inter homines fastigium serves*, expunctaque nota Gesneri, appositurus hanc: „Sic cum Schwarzio et Gierigio reponere non dubitavi. Gesnerus ediderat: *Sic fit, ut dei summum inter homines fastigium servent, quum deorum ipse non appetas*. Et ipse Gesnerus tibi haec placere fatebatur.” De forma *dei* vid. ad ep. 8, 8, 5. S.

multis autepono, quod licet nobis et in praeteritum de malis Imperatoribus quotidie vindicari, et futuris sub exemplo praemonere, nullum locum, nullum esse tempus, quo funestorum principum manes a posterorum execrationibus conquiescant. Quo constantius, P. C., et dolores nostros et gaudia proferamus: laetemur his, quibus fruimur; ingemiscamus illis, quae patiebamur. Simul utrumque faciendum est sub bono principe. Hoc secreta nostra, hoc sermones, hoc ipsae gratiarum actiones agant; meminerturque, sic maxime laudari incolumem Imperatorem, si priores secus meriti reprehendantur. Nam quum de malo principe posteritatem tacent, manifestum est, eadem facere praesentem.

LIV. Et quis iam locus miserae adulationis manebat ignarus, quum laudes Imperatorum ludis etiam et commisionibus celebrarentur, saltarentur, atque in omne ludibrium effeminatis vocibus, modis, gestibus, frangerentur? Sed illud indignum, quod eodem tempore in senatu et in scena, ab histrione et a consule laudabantur. *Tu procul a tui cultu ludicras artes removisti.*

6 *incolumem*) vivum. mox *praesentem*. S.

LIV, 1 *manebat ignarus*) * Sic legimus hanc *ignari* auctoribus, quos laudat Schwarzii, nisi quod *commisionibus* retinendum putamus, ea ratione, quod melius cum ludis iunguntur, et quod rarior intellectus illius induxisse videtur aliquem correctorem, ut *commisionibus* substitutum irret. Eadem forte debentur *pocula*, de quibus statim. Utrumque, *commisionibus* et *pocula* actius, quam solet, tuetur Schwarzii: pro hac lectione facere videtur hoc, quod statim additur *in senatu et in scena, ab histrione et a consule*, nulla conviviorum mentione facta. add. 23, 6. G.

commisionibus) Certaminibus poetarum aut rhetorum. Eadem plane ratione Augustus apud Sueton. 89. *admonerat Praefatos, ne paterentur nomen suam commisionibus obsistere*. Vid. ibi Calaub. et add. Ep. 7, 23. 6. ubi etiam ad histriones ipsos et pantomimos refertur. G.

Vid. I. A. Ernestium ad h. 1. qui iure tuetur *commisionibus*. S.

2 *Tu procul*) * Liber Schwarzii, *Tu pocula a tui cultu, tu ludicras artes*: ut respondeat *commisionibus* vel *commisionibus* potius, quas modo exclusimus. Nempe non puto removisse a sui cultu *pocula* Traianum, qui non insensus esset *invitationibus*, vid. 49, 8: neque Augu-

Seria ergo te carmina, honorque aeternus annalium, non haec brevis et pudeunda praedicatio colit: quin etiam tanto maiore consensu in venerationem tui theatra ipsa consurgunt, quanto magis de te scenae filebunt. Sed quid ego istud³ admiror, quum eos quoque honores, qui tibi a nobis offeruntur, aut delibare parcissime, aut omnino soleas recusare? Nihil ante tam vulgare, tam parvum in senatu agebatur, ut non laudibus principum immorarentur, quibuscunque censendi necessitas accidisset. De ampliando numero gladiatorum, aut de instituendo collegio fabrorum consulebatur: et quasi prolatis imperii finibus nunc ingentes arcus, excessurosque templorum fastigium titulos, nunc menses etiam, nec hos singulos, nomini Caesarum dicabamus. Patiebantur illi, et, quasi meruissent, laetabantur. At nunc quis nostrum, tanquam oblitus eius, de quo refertur, censendi officium principis honore consumit? Tuae moderationis laus haec constantia nostra:

Ita severior, ad quem Horatius Od. 4, 5. extr. *Longas o vitandam — dicimus vidi, Cum Sol Oceano subest. Scenam, histrionem, ludicras artes renouet* Plinius, non epularum hilaritatem. Nolim ego eripi mihi, meisque sodalibus, libertatem inter sobrias, bilares tamen, et vino non carentes, epulas usurpandi nomen Regis, in quo plurima Traiani, et quaedam — sed hic nimis angustus locus est. G.

theatra ipsa) Ut supra Ep. 3. 18, 9. *Theatra male musicos canere docuerunt.* G.

4 *excessuros — titulos*) Titulos adeo longos, quos vix capiant fastigia (*frontispicia* aut *frontones* hodie vocant) locus illis destinatus et proprius: exemplo est prima illa in Gruteriano corpore Panthei inscriptio. Quam opus fuerit hac adnotatione, ostendit Arntzenii longa deliratio, qui

Perizonii brevem adnotationem eiusdem sententiae non cepit. G. *menses — nomini Caesarum*)

Quod in Iulio et Augusto successerat, illud impari fortuna tentatum ab aliis. Caligula in patris memoriam Septembrem Germanicum appellavit Sueton. 15. Nero eodem teste c. 55. *mensis Aprilis Norpneum appellavit.* Domitianus (Sueton. 13.) *Septembrem mensis et Octobrem ex appellationibus suis Germanicum Domitianumque transnominavit.* Utitur his nominibus Martialis 9, 2. *Sed ubi infaustam vocabulum* (audis Macrobi. Sat. 1, 12, extr.) *ex omni aere vel saxo placuit eradi; menses quoque usurpatione tyrannicae adpellationis exuti sunt.* G.

5 *Tuae moderationis laus*) Quod iam non leves adulatores, sed constantes et graves senato-

tibi obsequimur, quod in curiam, non ad certamen adulationum, sed ad usum munusque iustitiae convenimus, hanc simplicitati tuae veritati-
 6que gratiam relaturi, ut te, quae vis, velle,
 7quae non vis, nolle credamus. Incipimus inde, desinimus ibi, a quo incipi, in quo desinui sub alio principe non posset. Nam plerosque ex decretis honoribus et alii non receperunt; nemo ante tantus fuit, ut crederetur noluisse decerni.
 7 Quod ego titulis omnibus speciosius reor, quando non trabibus aut saxis nomen tuum, sed monumentis aeternae laudis inciditur.

LV. Ibit in secula, fuisse principem, cui florenti et incolumi, nunquam nisi modici honores, saepius nulli decernerentur. Et sane, si velimus cum priorum temporum necessitate certare, vincemur: ingeniosior est enim ad excogitandum simulatio veritate, servitus libertate, metus amore. Simul quum iam pridem novitas omnis adulatione consumpta sit, non alius erga te novus honor superest, quam si aliquando de te tacere audeamus. Age, si quando pietas nostra silentium

res. sumus, ad moderationis tuae laudem pertinet, qua adulationes id genus respiciunt. *Adhuc ita lectum, *tuae moderationis haec laus constantia nostra*: quae cum sana lectio mihi non videtur, ausus sum ante hos tres annos medicinam nimis, ut nunc videtur, vehementem adhibere. Legebam, *tuae moderationis haec laus, an constantiae nostrae?* quam iuvabat, quod *constantiae nostrae* iam legitur in quibusdam libris. Iam faciliorem longe, et, puto, veram rationem ingressus sum, transpositis modo duabus vocibus monosyllabis; quo quid potest esse blandius? G.

7 *trabibus aut saxis*) Non distinguit, puto, materiam, quasi trabes tantum sint lignae; sed *trabes* h. e. epistyllia tectorum,

trabes transversas columnis impositas, quae excipiendis inscripturibus ac titulis praefertim aptae sunt, ab alio genere saxorum, in basibus columnarum, altari-
 bus etc. distinguit. Sic Horat. Od. 2, 18, 3. *Trabes Hymettiae* sunt marmoreae. *Argentae autem trabes Salantis* Colchorum regis sunt Plin. 33, 3. l. 15. Et Claudianus de nupt. Honorii 88. *trabibus smaragdis suppositis caefas hyacinthi rupe columnas.* G.

monumentis aeternae laudis) *Monumenta aeternae laudis* sunt, quae ingenii debentur. Unde mox: *ibit in secula* etc. E.

LV, 4 *Age, si — recusas*) *Locus varie sollicitatus et edius.* Gierigius verba, *quae qualia-
 que — non recusas*, parenthesis

rupit, et verecundiam tuam vicit, quae qualiaque decernimus nos, tu non reculas! ut appareat, non superbia et fastidio te amplissimos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hoc, Caesar, quam si recusares omnes: nam recusare omnes, ambitionis; moderationis est, eligere parcissimos. Quo temperamento et nobis et aerario consulis: nobis quidem, quod omni liberis suspicione; aerario autem, quod sumtibus eius adhibes modum, ut qui exhaustum non sis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies 6 tuae, quales olim ob egregia in rempublicam merita privatis dicabantur. Visuntur eadem e materia Caesaris statuae, qua Brutorum, qua Camillorum. Nec discrepat causa. Illi enim reges 7 hostemque victorem moenibus depulerunt: hic regnum ipsum, quaeque alia captivitas gignit, arcet ac submovet; sedemque obtinet principis, ne sit dominus locus. Ac mihi, intuenti sapientiam tuam, minus mirum videtur, quod mortales istos caducosque titulos, aut deprecaris, aut temperes. Scis enim, ubi vera principis, ubi sem-

inclusit, et post ea asteriscos posuit, qui significant, hic excidisse sententiam aliquam, unde pendeat ut appareat. Gesneriana illa lectio idoneum sensum reddit. E.

5 omni liberis suspicione) Intelligo praesertim *suspicionem* senatus de superbia Imperatoris, si is nullum plane honorem reciperet: (vid. mox 59, 1.) neque tamen praefracte exclusim *suspicionem*, in quam incurrere senatus possit, rusticitatis cuiusdam et rigidae pervicaciae, si plane nullum Imperatori honorem haberet. * Sine dubitatione recipiendum puto supplementum e Schwarzianis copiis suppeditatum. Adhuc omnes sic dabant hunc locum: Quo temperamento et

nobis et aerario prodes, quod sumtibus. Solet Plinius exsequi divisiones a se propositas. G.

suntibus — modum) non nisi honoribus tuis, v. c. templis, statuis, arcibus tibi exstruendis, magnos sumtus ex aerario impendi, quia tu id, cum exhaustum fuerit, non iterum esses innocentium bonis repleturus, ut ceteri imperatores ante te fecerunt. E.

7 quae — captivitas gignit) servitutem, ereptiones bonorum, iniusta supplicia. Regnum enim et dominus nunc invidiosus, de tyrannide. E.

8 deprecaris — temperes) * Malli, si per libros liceret, *deprecaris, temperas*; in sententia definita ac certa. G.

piterna sit gloria: ubi sint honores, in quos nihil
 flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat.
 9 Arcus enim et statuas; ars etiam templaque de-
 molitur et obscurat oblivio, negligit carpitque
 posteritas: contra, contemtor ambitionis, et in-
 finitae potestatis domitor ac frenator animus ipsa
 vetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur,
 quam quibus minime necesse est. Praeterea, ut
 quisquis factus est princeps, extemplo fama eius,
 incertum bona an mala, ceterum aeterna est.
 10 Non ergo perpetua principi fama quae invitum
 manet, sed bona concupiscenda est: ea porro
 non imaginibus et statuis, sed virtute ac meritis
 11 prorogatur. Quin etiam leviora haec, formam
 principis figuramque, non aurum melius, vel ar-
 gentum, quam favor hominum exprimat teneat-
 que. Quod quidem prolixè tibi cumulateque con-
 tingit, cuius laetissima facies et amabilis vultus
 in omnium civium ore, oculis, animo sedet.

LVI. Annotalle vos credo, Patres Conscri-
 pti, iamdudum me non eligere, quae referam:
 propositum est enim mihi, Principem laudare,
 non Principis facta. Nam laudabilia multa etiam
 mali faciunt; ipse laudari, nisi optimus, non pot-
 est. Quare non alia maior, Imperator Auguste,
 gloria tua, quam quod agentibus tibi gratias ni-
 2 hil velandum est, nihil omittendum est. Quid
 est enim in principatu tuo, quod cuiusquam prae-

senectuti) exquisite pro *vetu-*
stati, qua templa, statuae, et
 similia honorum monumenta de-
 leri solent. E.

9 *ut quisquis*) Sic omnes re-
 centiores praeter Schwarzium, qui
 edidit *quisque*, quod Patruo meo
 probabatur. *Ceterum* h. l. pro
 tamen. E.

Quisque etiam in Arntzeniana.
 An *ut quis*? S.

11 *favor hominum*) Ita fere
 omnes, quibus *Pulchrorum* quasi

solemnis appellatio haesit, hanc
 famam, hanc memoriam non
 imaginibus quibuscunque debent,
 sed benevola hominum praedica-
 tione factum est, ut in cogno-
 men ebi-ret. G.

LVI, 1 *eligere*) praestantissi-
 ma quaeque excerptae ex factis
 Traiani: nam laudo principem,
 qui totus bonus est, cuius omnia
 facta laudabilia sunt. E.

2 *cuiusquam praedicatio*) De-
 beo libris melioribus, a Cl. Schwar-

dicatio vel transfilire, vel praetervehi debeat? Quod momentum, quod immo temporis punctum, aut beneficio sterile, aut vacuum laude? Nonne omnia eiusmodi, ut is optime te laudasse videatur, qui narraverit fidelissime? Quo fit, ut prope in immensum diffundatur oratio mea: et necdum de biennio loquor. Quam multa dixi de 3 moderatione, et quanto plura adhuc restant! ut illud, quod secundum consulatum recepisti, quia princeps et pater deferebat. At postquam ad te imperii summam, et cum omium rerum, tum etiam tui potestatem dii transtulerunt; tertium consulatum recusasti, quum agere tam bonum consulem posses. Magnum est, differre honorem; 4 gloriam, maius. Gestum consulatum mirer, an non receptum? gestum non in hoc urbis otio, et intimo sinu pacis; sed iuxta barbaras gentes: ut illi solebant, quibus erat moris paludamento mutare praetextam, ignotasque terras victoria sequi. Pulchrum imperio, gloriosum tibi, quum 5 te socii atque amici, sua in patria, suis in sedi-

zio laudatis, hanc scripturam. Alioqui *cuiusque*, quod habent alii, idem posse significare, et *quisque*, *quandoque*, poni pro *quiscunque*, *quandocunque*, tralaticium est. Vid. v. g. 62, 8. Par fere est ratio eius, quod mox pro, *Num omnia eiusmodi*, admisi *Nonne omnia*. Ipsum enim *num* pro *nonne* poni (ut 74, 4. *Estne verum?* pro, *Nonne veram est*, ut 88, 4. *Insiisne de causis?* ut laepe apud alios *An* pro *Anne*) mihi non videtur inauditum; licet non statim ad manus sit exemplum. [Add. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola.] Illi enim, quod ex Cic. pro Ligar. 10. profertur *Igitur num tibi videor, Caesar, in causa Ligarit occupatus esse?* non multum tribuo: cum negationis vim habeat interrogatio. G.

Nonne omnia) Arotzen. *non omnia*. Sed *ne* ante vocalem facile inter dictantem et scribentem perit. G.

3 *quum agere — posses*) Nervus lentitiae, quas sine eo valde langueret, est in illo *posses*, h. e. cum iam in tua potestate et arbitrio esset, tertio consulatu consulem agere, tamen recusasti. Hoc enim summae est moderationis, honorem et gloriam, qua frui pollis, ultrò reculare. Hoc statim Plinius addit: *Magnum est* etc. E.

4 *gestum non in hoc*) * Sic invenit in bonis libris Schwarzius: al. *gestus*. G.

paludamento mutare praetextam) Statim post *praetextam* consularem sumtam induere *paludamentum*, Imperatoriam vestem. G.

6 bus adierunt. Decora facies consulis: multa post secula tribunal viridi cespite exstructum, nec fascium tantum, sed pilorum signorumque honore circumdatum. Angebant maiestatem praesidentis, diversi postulantium habitus, ac dissonae voces, 7 raraque sine interprete oratio. Magnificum est civibus iura; quid hostibus reddere? Speciosum certam fori partem; quid immanes campos sella curuli victorisque vestigio premere? iuminere minacibus ripis tutum quietumque; quid spernere barbaros fremitus, hostilemque terrorem, non armorum magis, quam togarum ostentatione conspescere? Itaque non te apud imagines, sed ipsum praesentem audientemque consalutabant Imperatorem: nomeuque, quod alii domitis hostibus, tu contemtis merebare.

6 *Decora facies etc.*) Al. *Decora facies! Consulis multa etc.* Placebat id Ernestio. „Ita non dubitavi, inquit, cum Schwarzio et Gierigio resingere vulgatam lectionem, quae coniungebat haec: *Decora facies consulis!* Causas illius mutationis adferunt duas: 1) quia *facies*, forma non consulis, sed totius loci describitur; 2) quia non credibile est, multa post secula nullum duces Rom. e tribunali cespitio verba fecisse; sed *consulis* tribunal ex ea materia post multa secula nemo viderat.“ S. *tribunal viridi cespite*) Illustrat Lips. ad Tac. Ann. 1, 18. G. *raraque sine interprete oratio*) quodque raro sine interprete postulantium oratio intelligeretur. Aliter Gierigius, Mithridatē bonum Imperatorem πολυλωττιῶν beans: S.

7 *certam fori partem*) Ne totum quidem forum: sic opponitur *campis immanibus* i. e. latissimis. * Sed libri fere omnes *pacem*: sic opponitur *campis immanibus* h. e. infestis, et hoste oppletis. Et hoc prope malim. G.

Nempe Gesnerus recte vidit,

certam partem male opponi *immanibus campis*, et illam sententiam valde languere. Ego pu- to vitium esse in *certam*; deli- dero *curtam*, vel similem vocem, quae illi *immanitati* contraria sit. Nam et illud quaeri potest, *immanes campos* utrum ingentes potius, an infestos interpretemur; si infestos, nec *certa* nec *curta* pars fori recte opponitur. E.

imminere — ripis) admove- re castra ripis hostilibus, in quibus hostes proelia manantur. Quare *ripas* potissimum commemoret, e Cap. 16, 2. patebit, ubi *stare in Danubii ripa* Traianus praedicatur. Mox *togarum ostentatio* est eius, qui inter negotia civilia versatur. Nam sic *toga* saepius dicitur. Laudant viri docti Liv. 22, 26. Tac. Ann. 11, 7. et Plin. Epist. 1, 22. ubi *in toga negotiisque versari* iungitur. E.

8 *apud imagines*) In signis militaribus vulgo imagines Imperatorum: vid. Lips. de mil. Rom. 4, 5. sed etiam separatim *aurea statua in suggestu et sella collocata*. vid. Tac. Ann. 15, 29. et H. 1, 36. vid. supra 10, 3. G.

LVII. Haec laus acti consulatus; illa dilati, quod adhuc initio principatus, ut iam excusatus honoribus et expletus, consulatum recusasti: quem novi Imperatores destinatum aliis, in se transferebant. Fuit etiam, qui in principatus sui fine consulatum, a quem dederat ipse, magna ex parte iam gestum, extorqueret et raperet. Hoc ergo honore, quem et incipientes principes et desinentes adeo concupiscunt, ut auferant, tu, otioso ac vacante, privatis cessisti. Invidiosusne erat aut tibi tertius consulatus, aut 3 principi primus? Nam secundum Imperator quidem, sub Imperatore tamen, iuisti: nihilque imputari in eo vel honori potest, vel exemplo, nisi obsequium. Ita vero, quae civitas quinquies, 4 atque etiam sexies, consules yidit, non illos, qui exspirante iam libertate per vim ac tumultum creabantur, sed quibus sepelitis et absentibus, in rura sua consulatus ferebantur: in hac civitate tertium consulatum princeps generis humani, ut praegravem, recusasti? Tautone Papyriis etiam et Quinctiis moderatior, Augustus, et Caesar, et

LVII, 1 *excusatus*) Al. *excusatus*, quod praefert Oudend. ad Sueton. pag. 221. S.

novi Imperatores) Refert huc Lippius Othonem, qui Tacito teste H. 1, 77. Consul cum Tiliانو fratre in Kalendas Martias ipse — ceteri consulatus ex desinatone Neronis aut Galbae manserunt. G.

2 *Fuit etiam*) Neronem esse docuit idem Lippius; de quo Sueton. 43. in ultimis eius memorandis, *Consules ante tempus privavit honore, atque in utriusque locum solus inuit Consulatum, quasi fatale esset, non posse Gallos debellari, nisi a Consule. G.*

otioso ac vacante) qui nondum occupatus esset ab alio et vacaret, quia nullus alius Consul in istum annum deliquatus

esset, hunc honorem tu privatis reliquisti. E.

3 *tibi tertius*) Quandoquidem ante adoptionem Consul fuerat, iterum adoptatus quidem, sed sub patre. G.

4 *exspirante — libertate*) Ut C. Marius, ut Iulius Caesar. G.

Mox *sepelitos et absentes* dicit, qui secesserant in villas adeoque absentes erant, ut C. Attilius Regulus, quem, Plinio H. N. 18, 3. referente, *ferentem invenerunt honores dati*; et L. Quinct. Cincinnatus, de quo v. Cic. Senect. 16. E.

ut praegravem) *Firmat hanc lectionem Schwarzus et Arnzen. Al. *pergravem. G.*

Papyriis — et Quinctiis) Illum quinquies, hunc sexies Consulem fuisse, facti ostendunt. G.

Pater patriae? At illos respublica ciebat. Quid? te non eadem respublica? non senatus? non consulatus ipse? qui sibi tuis humeris attoni et augetur videtur?

LVIII. Non te ad exemplar eius voco, qui continuis consulatibus fecerat longum quendam et sine discrimine annum: his te confero, quos certum est, quoties consules fuerunt, non sibi praestitisse. Erat in senatu ter consul, quum tu tertium consulatum recusabas. Onerosum nescio quid verecundiae tuae consensus noster indixerat, ut princeps toties consul esses, quoties senator tuus: nimia modestia istud, etiam privatus, recusasses. An consularis viri triumphalisque filius, quum tertio consul creatur, ascendit? non debitum hoc illi? non vel sola generis claritate promeritum? Contigit ergo privatis aperire annum, fastosque referare; et hoc quoque redditae libertatis indicium fuit, quod consul alius, quam Caesar, esset. Sic exactis regibus coepit liber annus: sic olim servitus pulsa, privata fastis nomina induxit. Miseros ambitionis, qui ita consules semper, ut semper principes erant! Quamquam non ambitio magis, quam livor et malignitas videri potest, omnes annos possidere, sum-

LVIII, 1 *continuis consulatibus*) Domitianus *Consulatus XVII cepit*, quot ante eum nemo: ex quibus septem medios continuavit: omnes autem paene titulo tenus gessit; nec quemquam ultra *Kalendas Marti*: plures ad *Idus usque Ianuarias*. vid. Aulon. Paneg. c. 11, 4. G.

sibi praestitisse) Vid. 48, 2. G. *ter consul*) De C. Silio Italico suspicatur Liptius: sed suspicatur, quia haec pars factorum tenebrosa; et non satis convenit cum nostri ep. 3, 7. nisi in senatu tamen fuisse dicamus, qui propter valetudinem in curiam non venerit. G.

2 *Onerosum* — — tuus) Haec *ἐγκρητισμός* intelligenda esse, pulchre monuit L. A. Ernestius. S.

3 *ascendit*) augetur dignitate. E.

4 *aperire annum*) *Kalendis Ianuariis consulatum gerere*, annumque ab eo appellare: deponendo deinde, et mandando successis, Vid. ad f. 1. Hinc intelligimus, quid sit f. 5. *praecipuum et praefloratum decus*. G.

Hoc sensu Domitianus omnes consulatus paene titulo tenus gessit, nec quemquam ultra *Kalendas Marti*: plures ad *Idus usque Ianuarias*. Sueton. 13. E.

mumque illud purpuræ decus non nisi præceptum præfloratūque transmittere. Tuam vero magnanimitatem, an modestiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit, expetito semper honore abstinere; modestia, cedere; benignitas, per alios frui.

LIX. Sed iam tempus est, te ipsi consulti præstare, ut maiorem eum suscipiendo gerendoque augustiorem facias. Nam sæpius recusare, ambiguum ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem putes. Tu quidem ut maximum recusasti; sed hoc persuadere nemini poteris, nisi aliquando et non recusaveris. Quum arcus, quum tropæa, quum statuas deprecaris; tribuenda est verecundiae tuae venia; illa enim sane tibi dicantur: nunc vero postulamus, ut futuros principes doceas inertiae renuntiare, paullisper delicias differre, paullisper et saltem ad brevissimum tempus, ex illo felicitatis somno velut excitatos, induere prætextam, quam quum dare possent, oc-

6 per alios frui) Sic supra 50, 6. *Habes per amicos. Fruitur Imperator et gaudet honore amicorum.* G.

LIX, 1 *Sed iam tempus*) Haec iam ad 60, 3. non ex sua persona dicit, et praesenti tempore, Plinius: sed fingit, quid respublicae quisque senator dicere potuerit ante susceptum a Caesare tertium Consulatum; quem haec agente Plinio iam gesserat. G.

Te — praestare est, pati ut consulatus tibi iniungatur, consulatum suscipere. E.

ipsi consulatus) cum tibi nolis. vid. 58, 1. *Al. ipsum conf. perperam.* S.

augustiorem) Possunt haec duo distinguui. *Maiores* fit consulatus, quem Imperator dignatur suscipere: *augustior* fit, et plus reverentiae accipit, quem Traianus sancte adeo gerit. *Est unius tantum Parisiensis codicis apud

Schwarzium lectio: Plinio tamen digna. G.

Conf. I. A. Ernestius ad h. l. cuius tamen rationem equidem non sequar. S.

sæpius recusare) Vid. 55, 5. G.

2 tibi dicantur) Bene Livineius: „Id est, meritis tuis, non ad exemplum, quod in consultiu capiendo spectent atque imitentur futuri Principes, ut sequitur.“ S.

nunc vero postulamus) *Recte obtemperatum Liplio a posterioribus, qui monuit non *cum vero* hic legendum; sed *nunc vero*, Schwarzius supplet c. v. p. [ut suscipias gerasque consulatum; postulamus] ut etc. Sed blandior argutiorque medela Lipsianæ. G.

Conf. I. A. Ernestius ad h. l. S. *dare possent, occuparint)* Haec tempora si servantur, legendum

cuparint; adscendere curulem, quam detineant; esse denique, quod concupierunt, nec ideo tantum velle
 3 consules fieri, ut fuerint. Gessisti alterum consulatum, scio: illum exercitibus, illum provinciis, illum etiam ceteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audivimus quidem, te omne munus consulis obuisse; sed audivimus. Diceris iustissimus, humanissimus, patientissimus fuisse; sed diceris. Aequum est aliquando nos iudicio nostro, nostris oculis, non famae semper et rumoribus
 4 credere. Quousque absentes de absente gaudebimus? Liceat experiri, an aliquid superbiae tibi ille ipse secundus consulatus attulerit. Multum in commutandis moribus hominum medius annus
 5 valet, in principum plus. Didicimus quidem, cui virtus aliqua contingat, omnes inesse: cupimus tamen experiri, an nunc quoque una eademque res
 6 sit, bonus consul, et bonus princeps. Nam praeter

videtur, ut Giergius volebat: *quam ut dare possent, occuparint*, ut sit in his verbis quaedam obiurgatio principum, qui aliquando consulatum rapuerint, non ut ipsi eo fungantur, sed ut aliis dare pollint. Sed ne id quidem placet, et iam Schwarzius in illis temporibus haesit. Totius orationis Plinianae nexus postulat, ut legatur, *quam, quam dare possint, occupent*, hoc sensu: dicant tuo exemplo futuri principes, consulatum, quem aliis dare, ad alios transmittere pollint, ipsi occupare, h. e. totum et integrum gerere. Hunc sensum iam variatis verbis et rebus repetit; dicant *ascendere curulem, quam detineant*, h. e. non post paucos dies, more superiorum Imp. dederant; *esse denique* etc. quae omnia unam eandemque sententiam variant. *E.*

Vix haec satisfaciunt. In aliis libris non *possent* legitur, sed *possint*. Suspicio igitur scribendum esse: *quam dare possint,*

quam occuparint. Supra cap. 10, 2. *illo tantum — occupavit, primusque fecit* etc. H. l. videtur esse, priorem induere praetextam. *S.*

3 *ceteris*) Al. *extertis*. quod praellat. *S.*

4 *Liceat experiri*) Monebunt magistri titones suos, quam inapte Plinius se in hoc loco gesserit. — *Medium annum* mox dicit medium tempus vitae et imperii. *E.*

Non aulim Plinium h. l. ineptiarum arguere. Est enim consulatus sub Caesaribus vere *otias* *otias* erat, Traiano tamen non poterat non placere orator, qui temporum felicitate ad id quoque uteretur, ut sui seculi consulem praecis consulibus certe tantisper comparare non dubitaret. *S.*

6 *Nam praeter id, quod — tum —*) Notanda constructio. Poterat ratione usitatori: *Cum enim arduum sit — tum inest* etc. *S.*

id, quod est arduum, duas easque summas simul capere potestates, tum inest utrique nonnulla diversitas, quum principem quam simillimum esse privato, consulem quam dissimillimum, deceat.

LX. Atque ego video, proximo anno consulatus recusandi hanc praecipuam fuisse rationem, quod eum absens gerere non poteras: sed iam urbi votisque publicis redditus, quid est, in quo magis sis approbaturus, quae quantaque fuerint, quae desiderabamus? Parum est, ut in curiam venias, nisi et convocas; ut inter sis senatui, nisi et praesides; ut censentes audias, nisi et perrogas. Vis illud augustissimum consulum aliquando tribunal maiestati suae reddere? adscende. Vis constare reverentiam magistratibus, legibus auctoritatem, modestiam postulantibus? adi. Quod enim interesset reipublicae, si privatus esses, consulem te haberet tantum, an et senatorem; hoc nunc scito interesse, principem te habeat tantum, an et consulem. His tot tantisque rationibus, quamquam multum reluctata verecundia Principis nostri, tandem tamen cessit. At quemadmodum

principem quam simillimum) Principem, qui extra humilitatis motum positus est, decet comitate sua quam simillimum esse privato: contra consulem, vim et auctoritatem sui muneris intelligere, dignamque persona illa gravitatem praestare. * Nimirum recipimus commendatam optimis auctoribus a Schwarzio lectionem. Vulg. quum principem quam dissimillimum consuli deceat. G.

Ipsa autem omnis sententia quam arguta, quam parum vera sit, in oculos incurrit. E.

LX, 2 postulantibus) Iuris sui obtinendi causa ad consulare tribunal venientibus, ut 56, 6. * Hoc quum non observarent quidam, petulantibus temere reposuerunt. Pro adi, reponi vult

Lipius, audi, ut ad postulantes referatur. G.

Conf. I. A. Ernestius ad h. l. S.

3 Quod enim interesset etc.) Bene docuit ad h. l. Gierigius, hanc similitudinem valde claudicare. Nam 1) consul unius anni comparatur cum principe perpetuo, et senator perpetuus cum consule unius anni: 2) quamdiu senator consulatuungebatur, non peculiaria senatoris munia obibat: at Traianus princeps tempore consulatus sui duplicem sustinebat personam, suscipiebatque ea, quae alio tempore consulibus relinqueret. E.

Duabus vocibus transpositis scribendum videtur: *senatorem te haberet tantum, an et consulem*. S.

U u

cessit? Non se ut privatis, sed ut privatos pares sibi faceret. Recepit enim tertium consulatum, ut daret. Noverat moderationem hominum, noverat pudorem, qui non sustinerent tertio consulatum esse, nisi cum ter consule. Bellorum istud sociis olim, periculorum confortibus, parce tamen tribuebatur; quod tu singularibus viris, ac de te quidem bene ac fortiter meritis praestitisti, sed in toga meritis. Utriusque cura, utriusque vigilantia obstrictus es, Caesar. Sed in principe rarum, ac prope insolitum est, ut se putet obligatum, aut, si putet, amet. Debes ergo, Caesar, et solvis. Sed quum ter consules facis, non tibi magnus princeps, sed non ingratus amicus videris. Quin etiam perquam modica quaedam civium merita fortunae tuae viribus in maius extollis. Efficis enim, ut tantum tibi quisque praestitisse videatur, quantum a te recepit. Quid isti benignitati precer? nisi ut semper obligeris, incertumque facias, utrum magis expediat civibus tuis debere tibi, an praestitisse.

LXI. Equidem illum antiquum senatum contueri videbar, quum ter consule assidente, tertio consulem designatum rogari sententiam aernerem. Quanti tunc illi, quantusque tu! Ac-

4 *pares sibi*) Al. *sibi pares*. qui verborum ordo praeforendus. Ceterum Traianus privatos sibi pares fecit, quod collegas adsumeret eos, qui et ipsi iam bis consules fuissent: alioqui se privatis aequasset. S.

5 *singularibus viris*) In Fastis, ut ab Almeloveenio editi sunt, anno U. C. 852, post N. C. 100 Consules hi adscripti: *Imp. Ulpus Traianus III, M. Cornelius Fronto III*. Suff. Ex Kal. Mart. *Sextus Pomponius Collega III*. Ex Kal. Sept. C. *Plinius Secundus, Sp. Cornelius Tertullus*. Ex Kal. Nov. *Iulius Ferox, Acacius Nerva*. Haec

esse satis accurata, ostendit c. 61, 6. unde colligas, Traianum primis duobus mensibus cum Frontone, alteris duobus cum Collega consulem fuisse. G.

Conf. I. A. Ernestius ad h. l. S. 6 *si putet, amet*) Cui enim quis obligatum se sentit, illum ea parte maiorem se agnoscit. Itaque beneficio vinci quidam adeo nolunt, ut etiam oderint bene de se meritum. Contra ea Cicero Fam. 5, 7. *Facile patior apud me plus officii residere, me officiosiorum fuisse*. G.

7 *fortunae tuae viribus*) praemiis principalibus, quibus illorum merita ornas. E.

cidit quidem, ut corpora quamlibet ardua et excelsa, procerioribus admoſta, decreſcant; item, ut altiffimae civium dignitates collatione faſtigii tui quaſi deprimantur, quantoque propius ad magnitudinem tuam adſcenderint, tantum etiam a ſua deſcendiſſe videantur. Illos tamen tu, quam-3 quam non potuiſti tibi aequare, quum velles, adeo in edito collocaſti, ut tantum ſuper ceteros, quantum infra te cernerentur. Si unius tertium⁴ conſulatum eundem in annum, in quem tuum, contuliſſes: ingentis animi ſpecimen haberetur. Ut enim felicitatis eſt, quantum velis, poſſe: ſic magnitudinis, velle, quantum poſſis. Laudandus⁵ quidem et ille, qui tertium conſulatum meruit; ſed magis, ſub quo meruit: magnus memorandus-que, qui tantum praemium cepit; ſed maior, qui capienti dedit. Quid? quod duos pariter tertio⁶ conſulatu collegas tui ſanctitate decoraſti? ut ſit

LXI, 2 *Accidit quidem, ut etc.*) Vid. Geſneri ad I. A. Ernſtium epiſtola, ipſoque I. A. Ernſt. S. tantum) *Sic boni libri apud Schwarzium; ſic ſermonis ratio poſtulat. Tanto al. G.

⁴ *Ut enim felicitatis*) Avunculus noſtri in praefat. ad Titum, *Nec quidquam mutavit in te fortunae amplitudo, niſi ut prodeſſe tantumdem poſſes ut (i. ac) velles.* G.

⁵ *Sub quo meruit*) Imperator, non invidens virtuti, non metuens ſibi a virtute honorata, ut ſuperiores, ſed eam provehens, *Praemium capere* non eſt ſimpliciter accipere, ſed accipere dignum et parem. Cic. Fam. 2, 6. *Cum praefertim confiderem, nullam eſſe gratiam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando cumulare atque illuſtrare poſſet.* G.

⁶ *Collegas tui ſanctitate*) *Tui ſanctitate* pro tua, ut 76, 1. *Sub exemplo tui i. e. tuo.* Forte

tui poſitum tanto magis, ut ſanctitatem intelligamus, qua aliis ſanctus eſt Imperator et inviolutus. *Hanc conſtantem librorum lectionem, quam ſervat etiam Arzzenius, utcunq; explicari hoc modo poſſe, fateor. Sed non nego, magis mihi placere Lipſii coniecturam, quam in prior editione receperam, quod codicis etiam alicuius praefidio munitam putarem, *collegit tui ſanctitate.* *Collegium* non modo pro ipſis collegis pluribus ſumi, ſed pro muneris ſocietate, ſatis docet locus Tac. Ann. 3, 31. *Sequitur Tiberii quartus, Druſi ſecundus conſulatus, patris atque filii collegio inſignis.* G.

Illam Lipſii coniecturam in textum recepit Gierigius, itaque edidit: *Quid? quod duos pariter tertio conſulatu, duos collegit tui ſanctitate decoraſti?* laudavitque, ut doceret *collegium* illa aetate etiam pro muneris ſocietate dictum, haec loca. Vellei. 2, 8, 2. et 2, 90, 4. E.

nemini dubium, hanc tibi praecipuam causam fuisse extendendi consulatus tui, ut duorum consulatus amplecteretur, et collegam te non uni daret. Uterque nuper consulatum alterum gesserat a patre tuo, id est, quanto minus quam a te? datum: utriusque adhuc oculis paullo ante dimissi fasces oberrabant: utriusque solemnus ille lictorum et praenuntius clamor auribus infederat; quum rursus curulis, rursusque purpura: ut olim, quum hostis in proximo, et in summum discrimen adducta respublica, expertum honoribus virum posceret, non consulatus hominibus iisdem, sed eisdem homines consulatibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi vis, ut indulgentia tua necessitates aemuletur. Modo praetextas exuerant; refutant: modo lictores abire iusserant; revocent: modo gratulantes amici recesserant; revertantur.

9 Hominisne istud ingenium est? hominis potestas? renovare gaudia, redintegrare laetitiam, nullam requiem gratulationibus dare, neque alia repetendis

non uni daret) * Illud non, quod male plerique omittunt, recte e pluribus MSS. revocandum ostendit Schwarzius, et probat Arntzenius. G.

7 *quanto minus* etc.) h. e. fere perinde, quam a te ipso datum, sive, parum abest, quin consulatus ille a te ipso datus videatur. Nempe uterque, (Fronto, et Pomponius, l. Acutius, de quibus Cap. 60, 5.) secundum consulatum gesserant a Nerva ipsis delatum; itaque Traianus, et filius et collega Nerae, merito in societatem paternae laudis veniebat. Hoc certe modo Plinius Traiani beneficium exaggerat. In loco sequenti usque ad l. 9. oratorie, hoc est nunc paullo argutius atque obscurius declarat, illos post alterum consulatum statim tertium consecutos esse. E.

De formula *quanto minus quam* vid. I. A. Ernestius ad h. l. S. *praenuntius clamor*) Animad-

vertentium, quod proprium ea in re verbum, et honorem haberi consuli iubentium. G.

non consulatus hominibus etc.) Quam arguta haec! Nempe cum munus homini datur, sit honoris causa, ut ille honoretur; cum autem homo denuo muneri redditur et praeficitur, ideo fit, quod salus publica hunc ipsum hominem flagitat, ut qui solus opem ferre possit. E.

8 *indulgentia tua necessitates*) Indulgentia tua, bene merendi de bene meritis cupiditas, ea praestat, quae alias imperabant necessitates publicae. * Lectio e Parisiensi codice a Schwarzio restituta. Alii immutant sic, *indulgentiam tuam necessitas aemulatur*. G.

9 *nullam requiem gratulationibus*) * Sic ex MSS. Schwarzius. At, *nullamque requiem gratulationis dare*, quos sequitur Arntzenius. G.

consulatibus intervalla permittere, nisi dum finiuntur? Facias ista semper, nec unquam in hoc opere aut animus tuus, aut fortuna lassetur. Des quam plurimis tertios consulatus, et, quum plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen plures, quibus debeas dare, supersint.

LXII. Omnium quidem beneficiorum, quae merentibus tribuuntur, non ad ipsos gaudium magis, quam ad similes redundat: praecipue tamen ex horum consulatu, non ad partem aliquam senatus, sed ad totum senatum tanta laetitia pervenit, ut eundem honorem omnes sibi et dedisse et accepisse videantur. Nempe enim hi sunt, quos senatus, quum publicis sumptibus minuendis optimum quemque praeficeret, elegit, et quidem primos. Hoc est igitur, hoc est, quod penitus illos animo Caesaris insinuavit. An parum saepe experti sumus, hanc esse rerum conditionem, ut senatus favor apud principem aut proficit, aut nocet? Nonne paullo ante nihil magis exitiale erat, quam illa principis cogitatio? *Hunc senatus probat, hic senatui carus est.* Oderat, quos nos amaremus; sed et nos, quos ille. Nunc inter principem senatumque dignissimi cuiusque caritate certatur. Demonstramus invicem, credimus invicem; quodque maximum amoris mutui signum est, eosdem amamus. Proinde, P. C., favete

dam finiantur) Annum tamen, amplius, intercessisse, e fastis apparet. Observavit iam Lipsius, haec oratorie magis, quam vere dici. G.

Nempe illae exaggerationes, illi orationis luxuriantis fluxus et anfractus sine illo mendacio locum habere non potuissent. E.

LXII, 1 *quam ad similes*) Quos alacres facit nimirum spes similia consequendi, cum videant, non hominibus honores, sed virtuti ac meritis, dari. G.

2 *Nempe enim*) Epist. 3, 16,

8. *Nempe enim — datur estis* etc. S.

sumptibus minuendis) Iam a Nerva hoc collegium institutum videtur, recreandae, quae a Domitiano exhausta fuerat, reipublicae causa. E Dione Xiphillinus L. 68. p. 770. B. Πολλὰς μὲν θυσίας, πολλὰς δὲ ἰνδοδομίαις, ἄλλας τε τῶν ἑσίων, κατέλυσε, συνέλλων ὡς οἷόν τε τὰ δαπανήματα. *Quinque viros minuendis sumptibus iudicio senatus constitutos vocat ipse noster* Ep. 2, 1,

9. G.

aperte, diligite constanter. Non iam dissimulandus est amor, ne noceat; non premendum odium, ne profit. Eadem Caesar, quae senatus, probat improbatque. Vos ille praesentes, vos etiam absentes in consilio habet. Tertio consules fecit, quos vos elegeratis: et fecit hoc ordine, quo 6 electi a vobis erant. Magnus uterque honor vester, sive eosdem maxime diligit, quos scit vobis esse carissimos; sive illis neminem praefert, quamvis aliquem magis amet. Proposita sunt senioribus praemia, iuvenibus exempla: adeant, frequentent securas tandem ac patentes domos: quisquis probatos senatui viros suspicit, hic maxime principem promeretur. Sibi enim accrescere putat, quod cuique adstruatur: nullamque in eo gloriam ponit, quod sit omnibus maior, nisi maximi fuerint, quibus maior est. Persta, Caesar, in ista ratione propositi, talesque nos crede, qualis fama cuiusque est. Huic aures, huic oculos intende: ne respexeris clandestinas existimationes, nullisque magis quam audientibus insidiantes susurros. Melius omnibus, quam singulis creditur: singuli enim decipere et decipi possunt; nemo omnes, neminem omnes scellerunt.

5 *elegeratis*) minuendis sumptibus publicis. f. 2. S.

6 *honor vester — vobis*) Alloquitur adhuc Patres Conscriptos, iisque ait honori esse hanc rationem Imperatoris, sive suo amore eosdem, qui illis cari essent, complectatur maxime, atque ideo ornet: sive alios habeat cariores, et tamen non praeferat his, quos senatus prober, cuius adeo iudicio plus quam suo tribuat. * Lectionem hic alias fluctuantem damus, qualis e MSS. extra dubitationem a Schwarzio constituta est. G.

Mox tamen Schwarzio suscipit, quod et recepit Gierigius, multis ex locis docens, suscipere

hominem dici, qui eius existimationem tuetur et vindicat a malevolorum hominum calumniis. E.

Probo *suspicit*. Agitur de salutationibus et frequentationibus. Quae officia qui alteri praestat, eum non suscipit, sed suspicit. S.

8 *quibus maior est*) Nempe quo quis maioribus praestet, eo ipse maior est. G.

9 *fama cuiusque*) Publici et constantes hominum sermones: quamquam definire hoc, et ostendere, ubi susurri desinant, ubi incipiat fama, difficile: et quoties fama a susurris oritur? Nimirum prudentia hic etiam opus est. G.

LXIII. Revertor iam ad consulatum tuum sunt quaedam ad consulatum quidem pertinent ante consulatum tamen. In primis quod comitibus interfuisti, candidatus, non consulatus tamen sed immortalitatis, et gloriae, et exempli, sequerentur boni principes, mali mirarentur. te populus Romanus in illa vetere potestatis sede: perpeffus es longum illud carmen conrum, nec iam irridendam moram: consulque ut unus ex nobis, quos facis consules. Quisquis principum antecedentium honorem in aut consulatui habuit, aut populo? Non alii cidi somno hesternaque coena redundantes, citorum suorum nuntios operiebantur? Alii pervigiles et insomnes, sed intra cubilia sua ipsis consulibus, a quibus consules renuntiatur, exilia et caedem machinabantur. O per et inscia verae maiestatis ambitio, concupiscere honorem, quem dedigneris, dedignari, quem cupieris: quumque ex proximis hortis comitia et comitia prospectes, sic ab illis abesse, tanquam Danubio Rhenoque dirimare! Averseris tu hoc tuo sperata suffragia, renuntiarique te comitiis iussisse contentus, liberae civitatis ne simulationem quidem serves? Abstineas denique comitiis, intrusus atque abditus, quasi illic tibi non comiti-

LXIII, 2 in illa vetera — sede) in Campo Martio. E.

carmen comitiorum) Non precum modo intelligo et Deos rogandi formulas, quas tangit deinde 72, 1. et de quibus copiose Briffon. de form. 1, 109: sed quidquid est publicorum et solemnium verborum, quibus constarent comitis. Quamquam enim tum nullae populi partes in designandis consulibus, quod totum principes invaserant, tamen solemnia quaedam observata, vel ex hoc ipso loco discimus. G.

Mox moram dicit, quam pri-

scarum ceremoniarum obsequio faciebat. Haec erat irrita ante Traianum, cum comitiorum dicitur causa haberentur iam ante comitia constaret minem alium, nisi Principem consullem fore: nunc autem Traiano, haec mora non irridenda aut inanis. E.

5 Averseris tu) Pergit stulare cum malo aliquo populo. G.

civitatis — simulationem) simulacrum, similitudinem. civitatis pro civitati e MSS. Ruit Schwarzius. G.

6 latus detur, sed abrogetur imperium? Haec persuasio superbissimis dominis erat, ut sibi viderentur principes esse desinere, si quid facerent tanquam senatores. Plerique tamen non tam superbia, quam metu quodam submovebantur. An stuprorum sibi incestarumque noctium conscii, auspicia polluere, sacratumque campum nefario auderent contaminare vestigio? Non adeo deos hominesque contemserant, ut in illa spatiosissima sede hominum deorumque coniectos in se oculos sferre ac perpeti possent. Tibi contra et moderatio tua suavit, et sanctitas, ut te et religioni deorum et iudiciis hominum exhiberes.

LXIV. Alii consulatum ante quam acciperent, tu et dum accipis, meruisti. Peracta erant solennia comitorum, si principem cogitares, iamque se omnis turba commoverat, quum tu, mirantibus cunctis, accedis ad consulis sellam: adigendum te praebes in verba principibus ignota, nisi quum iurare cogere alios. Vides, quam necessarium fuerit consulatum non recusare? Non putassemus istud facturum te fuisse, si recusasses. ^aStupeo, P. C., nec dum satis aut oculis meis aut auribus credo: atque identidem me, an audi-

6 *tanquam senatores*) Ut venirent ad comitia, iisque vel praeficerent tanquam consules, vel praesentes fieri de se solennia paterentur. G.

7 *sacratumque campum*) Marti patri gentis Romuleae, et templis pluribus aliorum quoque deorum ornatum. G.

8 *spatiosissima sede*) Ita nunc campum Martium dixit, ut multitudo deorum et hominum, quorum oculis et iudiciis illi principes expositi essent, significaretur. Quare hanc lectionem praetero alteri *speciosissima*, quam Schwarzius et Arntzenius ediderant, et ipse Gesnerus probaverat. Nam hoc epitheton nunc prorsus

otiosum foret. Non enim species aut dignitas loci, sed multitudo testium *metam* illum facit, quo *submoveri* illos stuprorum conscios dixerat. E.

Bene Ernestius. Probaverat autem Gesnerus alteram illam lectionem in epistola ad L. A. Ernestium, cui et ipsi *speciosissima* placebat. S.

8 *religionem deorum*) Ut in illum te locum conferres, ubi dii religiose culti possunt aut amoris in te sui, aut aversationis, significationem luculentam edere. G.

LXIV, 1 *commoverat*) Ad discedendum, quae putaret, transacta iam omnia. G.

erim, an viderim, interrogo. Imperator ergo, et Caesar, et Augustus, Pontifex maximus, fletit ante gremium consulis? seditque consul princeps ante se stante? et sedit inturbatus, interritus, et tanquam ita fieri soleret? Quin etiam sedens³ stanti praeivit iusiurandum, et ille iuravit, expressit, explanavitque verba, quibus caput suum, domum suam, si sciens fessellisset, deorum irae consecraret. Ingens, Caesar, et par gloria tua, sive fecerint istud postea principes, sive non fecerint. Ullane satis praedicatio digna est, idem⁴ tertio consulem fecisse, quod primo? idem principem, quod privatam? idem Imperatorem, quod sub Imperatore? Nescio iam, nescio, pulchriusne sit istud, quod praeunte nullo, an hoc, quod alio praeunte iurasti.

² Pontifex maximus) Al. et Pontifex maximus. bene. S.

³ stanti praeivit iusiurandum.) Solemne verbum tum aliis scriptoribus, tum nostro praelertim, quod Index docet. * Scilicet adeo mihi liquidae videbantur rationes I. F. Gronovii, quibus Obs. 4, 16. p. 261. sqq. ita hunc locum, uti dedimus, constituit, ut dare locum illis quasi cogere. Effecit tamen Cl. Schwarzius, uti altera lectio, *sedens praeibit iusiurandum*, tolerabilis videatur. Nimirum *praebere iusiurandum* idem ait significare posse quod *praestare*: cum Cic. Verr. 5, 52. *exempla praebere* dixerit, et Ovid. Art. 1, 112. de tibicine, *praebere modum saltantibus*. Ceterum *sedens praeibit iusiurandum* omitta voce *stanti* dedit Arntzenius. G.

sciens fessellisset) Solemnis formula, *Si sciens fallo*, nota omnibus vel ex Cic. fam. 7, 1. * Quare hic etiam positam a Plinio. *scienterque* illud, quod habent plerique libri, librario de-

beri, post viros summos arbitror. G.

Conf. I. A. Ernestius ad h. l. S. ⁴ tertio consulem — primo) Non habuit ergo rationem Plinius Varronianam praeepti apud Gell. 10, 1. ex quo *primum, tertium*, dicendum erat. Scilicet dubitabat, quod ibidem docet Gellius, iam Cicero. * Forte Plinius eadem sapientia usus erat, quae ibi commendatur, scripseratque *I*, vel *prim. III*, vel *tert.* ac debetur terminatio addita librariis. G.

praeunte nullo) Captare videtur, quod hoc seculo primum in re seria fieri coepit, acumen in verbo ambiguo: *praeunte nullo*, sine exemplo: nam Augusti nimis remotum est: *praeunte alto* h. e. dictante. Erudite Gronovius l. c. duplex significari iusiurandum putat, quorum alterum *praeunte alio* dedit, sub auspicio muneris, alterum *nullo praeunte*, cum deponeret. Sed ita priore loco, et obscuriuscule, commemoraret iusiurandum posterius, de quo deinde, c. 65, 2. Gronoviana placent Arntzenio. G.

LXV. In rostris quoque simili religione ipse te legibus subiecisti: legibus, Caesar, quas nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere, quam nobis: sic fit, ut nos tibi plus velimus. Quod ergo nunc primum audio, nunc primum disco, non est princeps supra leges, sed leges supra principem: idem Caesari consuli, quod ² ceteris, non licet. Iurat in legem attendentibus diis; nam cui magis quam Caesari attendant? Iurat observantibus his, quibus idem iurandum est: non ignarus alioqui, nemini religiosius, quod iuraverit, custodiendum, quam cuius maxime interest, non peierari. Itaque et abiturus consulatione iurasti, te nihil contra leges fecisse. Magnum hoc erat, quum promitteres; maius, postquam ³ praestitisti. Iam toties procedere in rostra, in-
adscensumque illum superbiae principum locum terere, hic suscipere, hic ponere magistratus, quam dignum te, quamque diversum consuetudine illorum, qui pauculis diebus gestum consulationum, immo non gestum, abiiciebant per edictum! ⁴ Hoc pro concione, pro rostris, pro iure iurando: scilicet ut primis extrema congruerent; utque hoc solo intelligerentur ipsi consules fuisse, quod alii non fuissent.

LXVI. Non transfilivi, Patres Conscripti, Principis nostri consulationum; sed eundem in locum

LXV, 1 *In rostris*) In quibus forte denuo populo fidem suam solemniter adstringere solebant, adito magistratu. G.

Quod ergo) * Sic legendum pro ego docet e MSS. Schwarziius. G.

Schwarziius e MSS. edidit *Quid ergo nunc primum audio? nunc primum disco?* Gierigius *Quid ergo* etc. *Vegetiorem* lic esse orationem alicuius. E.

² *in legem*) Opinor legendum *in leges*. S.

cuius maxime interest) Com-

parare iuvat hoc *interest* cum loco Taciti, quem laudavimus ad II, 3. G.

³ *inmo non gestum*) ut in quo nihil memorabile fecerant; *abiiciebant*, edicto declarabant, se abire consulationem; sed bene *abiicisse* illos magistratum dixit, quem contemnebant, quem non tanti habebant, ut diutius gererent. E.

⁴ *Hoc pro concione*) Hoc solum edictum vicem praestare debebat, in illis Imperatoribus omnium reliquorum solemnium. G.

LXVI, 1 *Non transfilivi*) Pa-

contuli, quidquid de iure iurando dicendum est. Neque enim, ut in sterili ieiunaeque materia, eadem speciem laudis diducere ac spargere, atque eisdem tractare debemus. Illuxerat primus confusus tui dies, quo tu curiam ingressus, nunc fulgulos, nunc universos adhortatus es resumere libertatem, capeffere quasi communis imperii cura invigilare publicis utilitatibus et insurgere. Omne ante te eadem ista dixerunt, nemini tamen ante creditum est. Erant sub oculis naufragia mortuorum, quos infidiosa tranquillitate profectos in provivus turbo perculerat. Quod enim tam infidum mare, quam blanditiae principum illorum, quibus tanta levitas, tanta fraus, ut facilius esset iratos quam propitios habere? Te vero securi et alacres, quo vocas, sequimur. Iubes esse liberos erimus. Iubes, quae sentimus, promere in medium; proferemus. Neque enim adhuc ignavi

rat sibi auctor transitum, s. reditum potius ad acta tertii consulatus Traiani hoc modo. Dixi de iure iurando Principis, quo consulatum deposuit, invitante me iureiurando, quo illum suscepit: sed non ideo silentio praeterii et transilivi ipsum consulatum: quin nunc acta illius percensebo. G.

speciem laudis diducere) laudes eiusdem generis diversis locis tractare, cum pollint uno loco comprehendi. E.

2 insurgere) Pulchre hic Lippius, Animis iterum erectis, quos servitus oppresserat. Puto autem iunctum hoc verbum dativo, publicis utilitatibus, et sumi ea metaphora, quae respondeat propriae dictioni, ut illam posuit v. g. Virg. Aen. 5, 189. nunc nunc insurgite remis. Insurgere remis est blato corpore impetum capere, ut eo fortius pollis incumbere. G.

3 eadem ista dixerunt) v. g. Tiberius apud Tac. Ann. 1, 11.

sed plus in oratione tall dignitatis quam fides erat. Quae pulchra Neronis oratio apud eundem Ann. 13, 4. Sed nec desui fides: initio nimirum. G.

infidiosa) incerta, fallaci; unde mox infidum mare, cui blanditias principum comparat. E. facilius esset) Facilius, ac evitandum malum, ad ferendum Domitiani praesertim nota perfidia. Erat enim, teste Suetonio 11, non solum magnae, sed e callidae inopinataeque saevitiae. Subiicit exempla. * Non est opus facilius cum Lippio mutare in felicitus. G.

4 proferemus) Gierigius et Rittershulii coniectura edidit proferemus, ut concinnius respondeat antecedenti promere. Schwarzii coniecit pro hoc proferre legendum. Utrumque, si concinnitatem spectes, verum esse potest; sed tamen incertum, an Plinius ita concinnus nunc esse voluerit. E.

Noli dubitare, legendum esse

quadam et infito torpore cessavimus: terror, et metus, et misera illa ex periculis facta prudentia monebat, ut a republica (erat autem omnino nulla respublica) oculos, aures, animos averteremus. At nunc tua dextera tuisque promissis freti et innixi, obseptā diutina servitute ora referamus, frenatamque tot malis linguam resolvimus. Vis enim tales esse nos, quales iubes, nihilque exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum denique, quod credentem fallere paret, non sine periculo fallentis. Neque enim unquam deceptus est princeps, nisi qui prius ipse deceptus.

LXVII. Equidem hunc parentis publici sensum, cum ex oratione eius, tum pronuntiatione ipsa perspexisse videor. Quae enim illa gravitas sententiarum! quam inaffectedata veritas verborum! quae alleveratio in voce! quae affirmatio in vultu! quanta in oculis, habitu, gestu, toto denique corpore fides! Tenebit ergo semper, quod suase-

aut, *promere in medium; promemus*, aut, *proferre in medium; proferemus*. Quis credit, Secundum, talis repetitionis omninoque concinnitatis *κατασκευασ* studiosum, eam hic neglexisse, ubi ipsae aures verbi iterationem polcere videntur? S.

(*facta*) Glossatori acceptum refert I. A. Ernest., ut abhorrens a brevitate Plin. bonaeque Latinitati absolum. Nos assentior. Quam enim dicat breviter vir egregius in panegyrico Plinii, nescio. De Latinitate autem, vide mihi Livium 35. 45. 4. *Adventum eius et maiestatem ad verecundiam faciendam Romanis vim maiorem habituram, quam arma*. S.

5 *obseptā*) omnino clausa. Nihil, opinor, causae erat, cur haec vox N. Heinio et I. A. Ernestio corrupta videretur. S.

non sine periculo fallentis) Lacinia I. A. Ernestio videtur ab ineptā manu adsuta, quam reflectam velit. Voluit ergo reflecta

etiam quae sequuntur, *Neque enim — — deceptus*. Id ego non imiter. Totus locus genuinus. Iam video, idem sensisse alterum Ernestium. „Petrus meus, inquit, hanc appendiculam, ut ineptam h. l. reflectam volebat. Quid enim opus erat, inquit, dicere Traiano, Principes, si fallant, non sine periculo suo fallere, et quam absurdum, ei obiter minari! Haec ille. At enimvero ab illa appendicula sequens omnis sententia: *Neque enim unquam — deceptus*, pendet, neque haec sine illa stare potest.” S.

LXVII, 1 *ex oratione*) *Sic pro *exhortatione* scribendum suaserat Lipsius: nunc firmatum est libro Schwarzii. G.

Mox malim, *tum e pronuntiatione ipsa*. S.

2 *quod suaserit*) Schwarzii edidit, *quid suaserit*, o MSS. Tum *tenebit* est, memoria tenebit, non obliviscetur. E.

rit: scietque nos, quoties libertatem, quam dedit, experiemur, sibi parere. Nec verendum est, ne ³ incautos putet, si fidelitate temporum constanter utamur, quos meminit sub malo principe aliter vixisse. Nuncupare vota et pro aeternitate imperii, et pro salute civium? immo pro salute principum, ac propter illos pro aeternitate imperii solebamus. Haec pro imperio nostro, in quae ⁴ sint verba suscepta, operae pretium est annotare: **SI BENE REMPUBLICAM ET EX UTILITATE OMNIUM REXERIS.** Digna vota, quae semper suscipiantur, semperque solvantur. Egit cum diis, ipso te auctore, Caesar, respublica, ut te sospitem incolumemque praestarent, si tu ceteros praestitisses: si contra, illi quoque a custodia tui capitis oculos dimoverent, teque relinquerent votis, quae non palam susciperentur. Alii se superstites reipublicae optabant, faciebantque: tibi salus tua invisita est, si non sit cum reipublicae salute coniuncta. Nihil pro te pateris optari, nisi expediat optantibus: omnibusque annis in consilium de te deos mittis; exisquisque, ut sententiam suam mutent, si talis esse desieris, qualis electus es. Sed ingenti ⁷ conscientia, Caesar, pacifceris cum diis, ut te, si mereberis, servent: quum scias, an merearis,

³ Nuncupare vota) Dies fo-
lemois huic publicae cerimonias
dictus III. Non. Ian. Vid. de
tota re copiose Lips. ad Tac. Ann.
16, 22. f. Exc. B. et Casaub. ad
Spartian. Adrian. c. 24. p. 205.
Hack. De memoria eorum in num-
mis Spanh. diss. 13. p. 525. G.
et pro salute civium?) Puto
per interrogationem prolata haec
verba, quasi dicat: Solebamus
vota nuncupare primo pro ae-
ternitate imperii, an expectas,
qui legis, et pro salute civium?
Sic non opus coniectura eorum,
qui pro civium reponi volunt
principum. Immo aliter se res
habet: pro salute principum,

et propter illos demum pro
aeternitate imperii, quasi non
ipsi propter imperium essent, sed
imperium propter ipsos. G.

⁴ pro imperio nostro) Pro
Traiani nostri imperio. *Neque
tamen dissimulo, me multo mal-
le, pro Imperatore nostro: ad
hunc enim pertinet formula, Si
bene — rexeris. Et quam faci-
lis hic error? Aliquis per com-
pendium scripsit Imp. ultimas li-
teras infeliciter alter supplevit.
Vid. de ista confusione, quos
laudat Arntzenius ad 82, 3. G.

⁵ sui capitis) *Sic pro corpo-
ris MSS. plures apud Schwarz. G.
⁷ si mereberis) Ex lege lati-

8 neminem magis, quam deos scire. Nonne vobis, P. C., haec diebus ac noctibus agitare secum videtur? Ego quidem in me, si omnium utilitas ita posceret, etiam Praefecti manum armavi: sed ne deorum quidem aut iram, aut negligentiam deprecor: quaeso immo et obtestor, ne unquam pro me vota respublica invita suscipiat; aut, si susceperit invita, ne debeat.

LXVIII. Capis ergo, Caesar, salutis tuae gloriosissimum fructum ex consensu deorum. Nam quum excipias, ut ITA DEVM TE DII SERVENT, SI BENE REMPVBLICAM ET EX UTILITATE OMNIUM REGERIS: certus es, te bene rempublicam gerere, 2 quum servent. Itaque securus tibi et laetus dies exit, qui principes alios cura et metu distinebat: quum suspensi et attoniti, parumque confisi pa-

nitatis debebat esse *si merearis*, et sic habent editt. Gryph. et Sichert. Aliae *si mereris*. Sed vulg. omnes MSS. tenere Schwarzzius affirmat. E.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S. *an merearis*) Rob. Stephanus thes. v. *mittere in consilium* ait, praepostere quosdam legere *ne merearis*. Quid si haec vera est lectio pro *an merearis*? Sed nihil Arntzenius. G.

8 Praefecti manum) Dignissimum factum, quod proponamus ipsis verbis, quae habet e Dione Xiphilino. p. 778. A. Ὅτι πρῶτον τῶ μάλιστα τῶν δορυφόρων ἐπάσχειν τὸ ξίφος, ὃ παρασώσασθαι αὐτὸν ἐχρήν, ὡρεξεν, ἐγύμνωσέ τε αὐτό, καὶ ἀνατείνας ἔφη, λαβὲ τοῦτο τὸ ξίφος, ἵνα, ἂν μὲν καλῶς ἀρχῶ, ὑπὲρ ἐμοῦ, ἂν δὲ κακῶς, κατ' ἐμοῦ, χρήσῃ. Praefectus igitur, de quo hic sermo est, est Praetoriarum cohortium s. Praetorii. G.

ne debeat) Vid. I. A. Ernestius. S.

LXVIII, 1 quum excipias) Huic verbo locum esse, quoties conditio ponitur, aut nominatim aliquid cavetur, alias ostendimus.

Vid. avunculus nostri 29, 1. f. 8. Quum Graecos Italia pellerent, (Schwarzzius putat excidisse nec excepisse medicos, h. e. nominatim illos inclusisse, et, ne quis eximios illos haberet, cavisse. G.

Hanc Gesneri interpretationem Gierigius confirmavit his exemplis, Plin. H. N. 14, 1. 3. Ut vindemiator auctoratus rogum ac tumulum excipiat. Senec. Ep. 6. Si cum hac exceptione sapientia detur, ut eam inclusam teneam, reitiam. E.

te bene) Scribendum cum al. bene te. Verbum gravius recedere debet. Mox malum regere, ut haec carmini ipsi melius respondeant. Saepissime commutata a librariis gerere et regere. vid. Drakenb. ad Liv. 27, 40, 2. ubi de his ipsis formulis, gerere rempublicam, regere remp. S. 2 laetus dies) Ipse dies votorum III Non. Ian. de quo ad 67, 3. G.

exit) Iuvat hic quasi expiare commissum superioris editionis, ubi erit irrepreperat, cum dudum exit ex optimis libris restitutum et a Cl. Schwarzio firmatum sit. G.

tientia nostra, hinc atque inde publicae servitutis nuntios expectarent. Ac si forte aliquos flumina, 5 nives, venti praepedissent, statim hoc illud esse credebant, quod merebantur; nec erat discrimen ullum pavoris: propterea quod, quum a malo principe tanquam successor timeatur, quisquis est dignior, quum sit nemo non dignior, omnes timeantur. Tuam securitatem non mora nuntiorum, 4 non literarum tarditas differt. Scis tibi ubique iurari, quum ipse iuraveris omnibus. Nemo hoc 5 sibi non praestat. Amamus quidem te, in quantum mereris; istud tamen non tui facimus amore, sed nostri: nec unquam illucescat dies, quo pro te nuncupet vota non utilitas nostra, sed fides, Caesar. Turpis tutela principis, cui potest impu- 6 tari. Queri libet, quod in secreta nostra non inquirent principes, nisi quos odimus. Nam si ea- 7 dem cura bonis, quae malis esset, quam ubique admirationem tui, quod gaudium exultationemque deprehenderes! quos omnium cum coniugibus ac liberis, quos etiam cum domesticis aris focusque sermones! Scires mollissimis illis auribus parci. Et alioqui, quum sint odium amorque contraria, hoc perquam simile habent, quod ibi intemperantius amamus bonos principes, ubi liberius malos odimus.

servitutis nuntios) Literas Praelidum de votis solutis et nuncupatis, quales ad ipsum Traianum Plinii 10, 44. quamquam non nuntiae servitutis. G.

5 sibi non praestat) Vid. 48, 2, G.

sed fides) Omnino etiam *fides*, verum non sola. Ita saepe loquimur. G.

6 tutela principis) h. e. tutela civium, qui amore et obedientia sua principem tuentur. Haec ergo *turpis est, si princi-*

pi imputari potest, si cives principi illam tutelam tanquam beneficium collatum adscribere possunt. E.

7 Scires — parci) Cum audires in privatis nostris sermonibus te tantis laudibus praedicari, iam scires nos te praesente et audiente ab illis laudibus ideo abstinere, quod auribus tuis verecundis parcere velimus. Ex istis laudibus nostris secretis tu tibi silentium nostrum publicum interpretari possis. E.

Conf. I. A. Ernestius ad h. l. S.

LXIX. Cepisti tamen et affectus nostri et iudicii experimentum, quantum maximum praesens capere potuisti, illo die, quo sollicitudini pudorique candidatorum ita consuluisti, ne ullius gaudium alterius tristitia turbaret. Alii cum laetitia, alii cum spe recesserunt: multis gratulandum, nemo consolandus fuit. Nec ideo segnius iuvenes nostros exhortatus es, senatum circumirent, senatui supplicarent, atque ita a principe sperarent honores, si a senatu petissent. Quo quidem in loco, si quibus opus exemplo, adiecisti, ut te imitarentur. Arduum, Caesar, exemplum, et quod imitari non magis quisque candidatorum, quam principum possit. Quis enim vel uno die reverentior senatus candidatus, quam tu, cum omni vita, tum illo ipso tempore, quo iudicatus de candidatis? An aliud a te, quam senatus reverentia obtinuit, ut iuvenibus clarissimae gentis debitum generi honorem, sed antequam deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obscuratur, sed illustratur a principe: tandem illos ingentium virorum nepotes, illos posteros libertatis, nec terret Caesar, nec pavet: quin immo festinatis honoribus amplificat atque auget, et maioribus suis reddit. Si quid usquam stirpis antiquae, si quid residuae claritatis; hoc amplexatur, et refovet, et in usum reipublicae promit. Sunt in honore hominum, et in honore famae

LXIX, 1 *sollicitudini pudorique*) *sollicitudini* eorum, qui designationem consulatus expectabant et sperabant; *pudori* eorum, qui repulsum tulissent. E.

2 *senatum circumirent*) Rogandi et prestandi causa, ut Cic. Att. 14, 21. *Antonium circumire veteranos*. Sic Liv. 1, 47, ubi *circumire* et *prestaro* coniunguntur. * Magno MStorum consensu probata vox, et apprimè ad h. l. conveniens recte re-

stituta a Schwarzio pro *Consulatum*. G.

4 *senatus reverentia obtinuit*) sola reverentia senatus permotus es, ut iuvenibus honorem offerres, et quidem *antequam deberetur*, b. e. ante annum legibus annalibus constitutum. Quare eos paullo post *festinatos honores* dicit. E.

5 *promit*) ex obscuritate protrahit et ad honores promovet. E.
6 *in honore famae*) * Elegan-

magna nomina ex tenebris oblivionis, indulget Caesaris, cuius est, ut nobiles et conservet, efficiat.

LXX. Praefuerat provinciae quaestor u ex candidatis, inque ea civitatis amplissimae i itus egregia constitutione fundaverat. Hoc se tui allegandum putasti. Cur enim te princi qui generis tui claritatem virtute superasti, de rior esset conditio eorum, qui posteros habere biles mererentur, quam eorum, qui parentes habi sent? O te dignum, qui de magistratibus nosti semper haec nunties, nec poenis malorum, sed l norum praemiis bonos facias! Accensa est iuvent erexitque animos ad aemulandum, quod laud videbat: nec fuit quisquam, quem non haec co tatio subiret, quum sciret, quidquid a quoque provinciis bene fieret, omnia te scire. Utile e Caesar, et salutare praesidibus provinciarum, ha habere fiduciam: paratum esse sanctitati, ind striae suae maximum praemium, iudicium prin cis, suffragium principis. Adhuc autem quam

tius longe nobis quoque, ut iam Lipsio, ad Tac. Hist. 3, 36. videtur, si esset, in ore famae. Post verba *indulgentia Caesaris* desesse *extracta* vel simile quid, idem notat Lipsius. Sed potest tamen *ex tenebris* significare post tenebras; et ablativus *indulgentia* ad ipsum *sunt* referri. G.

cuius est, ut etc.) Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

LXX, 1 *provinciae quaestor*) Fuerunt etiam *quaestoriae provinciae* s. procuraciones per Italiam, de quibus laudati Schwarzio Lips. ad Tac. Ann. 4, 27. et Noris. ad Cenot. Pisan. 1, 36. Nihil tamen impedit, quo minus potuerit etiam quaestorem Plinius intelligere Pro-Consularis vel alterius provinciae, qui vel sub maiore magistratu, vel, commenda-

tam sibi ab eo absente, provinciam dum curat, *reditus amplissimae civitatis fundavit* i. constituerit. G.

De provincia quaestoria *sermonem esse*, docent quae postea 4. leguntur. Monuit item I. Ernestius. S.

4 *praesidibus provinciarum Solis praesidibus?* quin v maxime provinciis. Nimirum e his deinde s. 8. *Provinciis quoque* etc. *Alias pronum fuerit cum Schwarzio legere *praesidibus*. G.

Aut, quod lenius, corrigere *hanc haerere fiduciam*. „So lent autem *habere et haerere* i. MStis confundi.“ Drakénb. a Liv. 29, 4, 8. Mox legendum cum aliis *sanctitati et industriae*. S.

bet sincera rectaque ingenia, etsi non detorquebat, hebetabat tamen misera, sed vera reputatio. 6 Vides enim: si quid bene fecero, nesciet Caesar; 7 aut si scierit, testimonium non reddet. Ita eadem illa seu negligentia, seu malignitas principum, quum male consultis impunitatem, recte factis nullum praemium polliceretur, nec illos a crimine, 8 et hos deterrebat a laude. At nunc, si bene aliquis provinciam rexerit, huic quaesita virtute dignitas offertur. Patet enim omnibus honoris et gloriae campus: ex hoc quisque, quod cupit, petat, et assecutus, sibi debeat. Provinciis quoque in posterum, et iniuriarum metum, et accusandi necessitatem remisisti. Nam si profuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur. Et alioqui liquet, nihil magis prodesse candidato ad sequentes honores, quam peractos. Optime

5 *reputatio*) cogitatio, deliberatio apud animum, cuius sententia statim sequitur: *Vides enim* etc. E.

6 *Vides enim*) Incipit hic *notio* magistratus alicuius provincialis, animum suum alloquens, *Vides enim* etc. * Sed fateor, me nondum concoquere illud *vides enim* posse; et suspicari, primo post nomen *reputatio* positum esse ab aliquo, quin ab ipso forte auctore, videlicet: illud deinde ita corruptum. Sed neque sic mihi satisfacio. G.

Add. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola ipseque L. A. Ernestius ad h. l. S.

Schwarzius ita edidit: *Vides enim! si quid bene fecero, scietno Caesar? aut si scierit, testimonium reddet?* Sic et Giergius, nisi quod pro *scietno*, *sciet* reposuit. Sensus idem est: nam et illae interrogationes nunc negant. E.

8 *si profuerint*) Si provinciae his, quibus bene de se meritis gratias egerint, illo ipse

sua testimonia apud Imperatorem profuerint; incitabuntur ad similem gloriam alii, eaque causa ita se gerent, ut de nulla quaerantur in posterum provinciae. * Servavi igitur *profuerint*, quod habent antiquae editiones. *Profuerint* praefert ex MSS. Cl. Schwarzius, quem alioquin in hoc loco constituendo libenter locutus sum. G.

Mox: *Efficacissimum pro candidato genus est rogandi, gratias agere. Prodesse candidato i. q. efficaciter pro candidato rogare.* S.

liquet) * Verbum loco manco sanando insertum a Lipsio: cui substituere eodem iure licabit debet, quod sententiae magis convenire videtur. Nihil audeo Arntzenius, qui absurde huc refert infinitivum illum historic. G.

Lipsius coniecerat *liquet*. Hoc expressit Giergius: *et liquet*, nihil magis etc. quia Plinius de futuro tempore loquatur, et de vi, quam illud exemplum in posterum sit habiturum. E.

magistratus magistratu, honore honor petitur. Volo ego, qui provinciam rexit, non tantum ꝑ codicillos amicorum, nec urbana coniuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta civitatum alleget. Bene suffragiis consularium virorum urbes, populi, gentes inferuntur. Efficacissimum ꝑ candidato genus est rogandi, gratias agere.

LXXI. Iam quo assensu senatus, quo gaudio exceptum est, quum candidatis, ut quemque nominaveras, osculo occurreres! devexus quidem in planum, et quasi unus ex gratulantibus. Te mirer magis, an improbem illos, qui effecerunt, ut istud magnum videretur? quum velut affixi oculibus suis manum tantum, et hanc cunctanter et pigre, et imputantibus similes, promerent. Contigit ergo oculis nostris insolita facies, principis aequati candidatis et simul stantis: contigit

ꝑ *Bene suffragiis*) Inter suffragia senatus, in quo principem locum habent viri consulares, bene et decore inferuntur urbes, populi, gentes, suam praesidem laudantes. Fuisse autem tum in magistratibus eligendis maiores partes senatus, nullas, & a solemnibus quibusdam umbris discesseris, populi, vel ex hoc ipso libello satis constat. * Hanc Lipsii coniecturam, probatam Schwarzio, praeferebam ego quoque arbitror lectioni librorum, *Ne* (vel *Nae*) — *inferantur*, (quam retinet, sed dubitanter, Aentzenius) etiam si *Ne* illud vel *Nae* alleverandi sensu sumas. G.

LXXI, 1 *devexus in planum*) descendens a tribunali ad planum solum. Hic sensus huic loco aptissimus videtur: nam 1) sic demum recte dici potest *osculo occurrere*; 2) sic demum memoranda comitas etas Traiani; 3) sic demum *unus a gratulantibus* dici poterat. E.

Quoniam de sensu loci dubitationem tollit, quod sequitur:

principis aequati candidatis et simul stantis. S.

ꝑ *principis aequati*) * Nihil melius factu occurrebat, quam dare hunc locum, qualem e libris, vitiosis quidem omnibus, sed tamen concinnavit commode Cl. Schwarzius: a quo varietatem omnem, et rationes lectionis huius licet repeterere. G.

Gierigius ex illa varietate et vestigiis MSS. sic edidit: *Contigit ergo oculis nostris insolita ante facies: princeps et candidatus aequati, et simul stantis! E.*

Add. Gesneri ad I. A. Ernestium epistola. I. Fr. Gronovii coniecturam in disticho ad Statium exproptam, de qua Schwarzius p. 586. b., probat Cuningamius Animadv. in Horat. Bentl. Cap. XIII. p. 235., addens *et simul* ex interpretatione vocabuli *aequatus* in contextum irrepsisse sibi videri. De ἀπὸ λεγομένων, quale illud amabile scilicet *aequatus*, plene assensier Schwarzio. S.

- intueri parem accipientibus, honorem qui dabat.
- 4 Quod factum tuum a cuncto senatu quam verâ acclamatione celebratum est, TANTO MAIOR, TANTO AVGVSTIOR! Nam cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si se ipse submittat, securus magnitudinis suae.
- 5 Neque enim ab ullo periculo fortuna principum longius abest, quam ab humilitatis. Mihi quidem non tam humanitas tua, quam intentio eius admirabilis videbatur. Quippe quum orationi oculos, vocem, manum commodares: ut si alii eadem ista mandasses, omnes comitatus numeros obibas. Atque etiam, quum suffragatorum nomina honore, quo solent, exciperentur: tu quoque inter excipientes eras, et ex ore principis ille senatorius assensus audiebatur: quodque apud principem perhibere testimonium merentibus gaudebamus,

5. *Intentio eius*) Gradus ille ingens diligentiae, quem in ea adhibuisti; qui etiam inter agendum, occupatis, in oratione de candidatorum commendatione habenda, cum voce etiam oculis et manibus, tamen omnes illas comitatus et humanitatis demonstrationes ederes; quasi, mandato alii dicendi officio, nihil aliud iam quam privati gratulatoris officio fungereris: idque usque eo, ut, cum nominatis a te, qui unumquemque candidatum commendassent, acclamationis solitae honor a senatoribus reliquis haberetur, VIR OPTIMVS EST etc. eoque interpellaretur tua actio, ipse quoque vocis tuae eundem honorem adderes, plaususque et assensum senatorium orationi tuae interfereres. G.

Nescio quo modo haec explicatio Gesneri mihi ad intelligendum hunc locum non satisfacit. Haereo in illis verbis: *ut si alii eadem ista mandasses*, quae etiamnum non satis emendata esse arbitror. E.

6 *mandasses, omnes*)... Post

mandasses interpungit Schwarzius. Ego puto cohaerere: G. *quum suffragatorum etc.*) I. A. Ernestius unice probat *quum suffragatores nomina — exciperent*. Gierigiana habet: *quum suffragatores candidatorum nomina — exciperent*. Idem daturus erat noster Ernestius. „Sic, inquit, e Lipsii coniectura cum Schwarzio, quem et Gierigius secutus est, edere non dubitavi. Gesnerus, nullam varietatis mentionem faciens, ediderat: *quum suffragatorum etc.* Verum, ut Gierigius notavit, non suffragatorum nomina plausu excipiebantur, sed candidatorum. *Suffragatores* autem sunt senatores, qui candidatos illos Principi commendarent.“ Quid si, duabus transpositis vocibus, retingamus: *quum nomina* (scil. candidatorum) *suffragatorum honor*, quo solent, exciperentur. *Suffragatorum honor*, i. e. honor a suffragatoribus habitus, neminem, opinor, offendet: hoc enim, ut multa alia id genus, utroque verum dici possit. .G.

perhibebatur a principe. Faciebas diceres, OPTIMOS: nec ipsorum modo sed iudicium senatus comprobabatur, se non illos magis, quos laudabas, laudabatur.

LXXII. Nam quod precatus es, ordinatio comitiorum bene ac felicitas NOBIS, REI PVBLICAE, TIBI; nonne tu nos hunc ordinem votorum convertere deos denique obsecrare, ut omnia, quaeque facies, prospere cedant TIBI, REI, NOBIS? vel, si brevius fit optandum TIBI? in quo et res publica et nos sumus tempus, ac nimium diu fuit, quo alia secunda, principi et nobis: nunc tibi nobiscum tam laeta, quam tristitia: sine te nos esse felices, quam tu sine nobis. An, si posses, in fine votorum adiecisses: PRECIBVS TVIS DII ANNVERENT, SI IVDICIUM MERERI PERSEVERASSES? Adeo nihil tibi civium antiquius, ut ante a nobis, deinde atque ita ab illis amari velis, si a nobis. Et sane priorum principum exitus docet diis quidem amari, nisi quos homines. Arduum erat, has preces tuas laudare.

7 ornarique se) Se est ablativus casus pendens a magis. Senatus laetabatur, candidatos, quos laudabat Traianus, non magis se, vel quam se, ornari: h. e. se seque atque illos, illis laudibus, illa iudicii sui comprobatione ornari. *Itaque nihil ex recepta lectione iam mutato, nec mutavit Arnisenius. Cl. Schwarzio malit, qui ornari se, non illos magis, quos laudabas, laetabatur. G.

Editurus erat Ernestius cum Gierigio ornari qui se, non illos magis etc. inque locum notae Gesneri suffecturus hanc: „Etiam ordo et constructio orationis flagitare videbatur, ut ita cum Schwarzio poneretur pro vulg.

quod Gesnerus edidit: ornarique se etc. qui potius statuebat se ablativum casum pendentem a magis: sensu: senatus laetabatur, quos laudabat, non magis se, vel quam se, ornari.” S.

LXXII, 1 quod precationis eiusmodi sollemnem comitiorum, ut ibi vocatur in principio orationis nota. G.

Ordinatio comitiorum magistratuum, et bratio comitiorum. Itaque Caesarem dicitur I. A. Ernesti ad Suetonium. E.

5 aequare: adaequavimus tamen. Qui amoris ardor, qui stimuli, quae faces illas nobis acclamationes subiecerunt! Non nostri, Caesar, ingenii, sed tuae virtutis tuorumque meritorum voces fuerunt: quas nulla unquam adulatio invenit, nullus cuiusquam 6 terror expressit. Quem sic timuimus, ut haec fingeremus? quem sic amavimus, ut haec fate- remur? Nosti necessitatem servitutis: quando 7 simile aliquid audisti, et quando dixisti? Multa quidem excogitat metus, sed quae appareat quae- sita ab invitis; aliud sollicitudinis, aliud securitatis ingenium est; alia tristitiam inventio, alia gauden- tium; neutrum simulationes expresserint. Habent sua verba miseri, sua verba felices: utque maxi- me eadem ab utrisque dicantur, aliter dicuntur.

LXXIII. Testis ipse es, quae in omnium ore laetitia. Non amictus cuiquam, non habi- tus, quem modo extulerat. Inde resultantia vo- cibus tecta, nihilque tantis clamoribus satis clau- 2 sum. Quis tunc non e vestigio suo exsiluit? quis exsiluisse sensit? Multa fecimus sponte, plura

7 utque maxime) Licet ead- dem verba dicantur a felicibus, quae a miseris; tamen *aliter*, alio vultu, sono, spiritu, dicuntur. Liplii coniectura firmata a Schwarzio. Al. *utque iam maxime ab utrisque dicantur*, omillis reli- quis: quae si plane testimonio ve- teris libri careant, sed habet tamen Cuspinianus) legere forte ita praes- titerit: *ut quum maxime eadem ab utrisque dicantur*. Sic in praes- cedenti membro in primis elevanda pronuntiando fuerit vox sua, i. e. propria, diversa ab aliis. G.

LXXIII, 1 Non amictus) Bra- chiiis prae gaudio iactatis toga desluit. G.

Aliter Schwarzius, qui docet, Romanos ad affectus suos osten- dendos togas iactare solitos esse, diversoque earum iactandarum modo diversos affectus indicasse. Magis tamen nunc illa Geaneri

explicatio placet. Nam haud da- bie maior affectus est eius, cui exultanti toga desluit, quam eius, qui hoc agit, ut toga iactanda affectum suum ostendat et com- mendat. Caeterum *habitus*, non necesse est, ut ab *amictu* subtiliter distingatur. Inest univcrsa notio eius modi, quo quis togam vel ami- cium gestat, continet, tractat. E.

resultantia vocibus tecta) Hy- pallage, pro *resultantes tectis voces*. Sic Virg. Aen. 5, 150. *Pulsati colles clamore resultant*. Propria et ordinata avunculus nostri 11, 19. l. 21. *Apibus inimica est et echo resultantis sono*. G.

2 Quis — — sensit?) Nihil tenuit haec. I. A. Ernestio vi- dentur: mihi non item. — *quis exsiluisse sensit?* scil. se: quod si desideres, inferendum est, non post *exsiluisse*, sed ante. Sed abesse potest. S.

instinctu quodam et imperio. Nam gaudio que cogendi vis inest. Num ergo modum ei saltem modestia imposuit? Nam quanto magis te reprimebatur, exarsumus, non contumacia, C. far. Sed ut in tua potestate est, an gaudeamus ita in quantum, nec in nostra. Comprobasti ipse acclamationum nostrarum fidem lacrymarum tuarum veritate. Vidimus humescentes oculos tuos, demissumque gaudio vultum, tantumque sanguinis in ore, quantum in animo pudor. Atque hoc magis incensi sumus, ut precaremur ne quando tibi non eadem causa lacrymarum, que nunquam frontem tuam abstergeres. Hic ipsum templum, has sedes nobis quasi responsuras interrogamus, viderintne unquam princip

imperio) imperiosa quadam vi gaudii. Nempe *sponte* significat hic lens quiddam et blandum; *instinctus*, imperium, vehementiorem motum, et cui resisti non potest. Hinc statim *cogendi vim* tribuit gaudio. *Itaque non est opus, quod aliquando putabam, legere *impetu*: ut *impetus* et *instinctus* copulantur Tac. Ann. 14, 16. G.

4 *demissumque gaudio vultum*) habitus modestorum, qui gaudium suum demisso vultu celare student, ne videantur aperte laudibus suis delectari. E.

tantumque — pudoris) Displacent I. A. Ernestio. quo iure quare de causa, cum ipse non dixerit, ignoro. S.

5 *frontem tuam abstergeres*) Nunquam perfricares frontem, pudorem poneres. Dixit de lacrymis, dixit de pudore: infert de utroque. *Sententia igitur satis commoda. Unde verbum *abstergeres*, quod per duo secula hic legitur, in MSS. autem non compareret, pedem intulit, non dixerim. G.

Haec est vulgata loci lectio, quas unde profecta fuerit, dici non potest, cum verbum *abster-*

geres nec in MSS. nec editis veteribus compareat. Gestus *frontem abstergere* consuetudine pro *perfricare frontem* pudorem ponere. Sed bene mutavit Giergius, hoc semper mensu sensu dici de homine omnis pudoris experte, aut certe, etiam in bonam partem dicatur, in partem esse optare, ut Traianus per omnem vitam se tali pudore suffulsum gereret. Itaque de se inferuit *contraheres*, ut optavit Plinius, ut Traiani gaudium nullam unquam calamitate interruptam sententia non absurda, sed ut verosior, quam ut huic loco appropinquasse possit, in quo aliquam sententiarum concinnitatem ex *lacrymarum* et *pudoris* mentione desidero, v. c. *usque nunquam frontem tuam alto sensu demittas [demitteres]*, scilicet quantum gaudii sensu. Nam prior sententia, *ne quando — causa lacrymarum*, respondet illis: *vidimus humescentes oculos tuos; haec autem posterior illis: demissumque gaudio vultum*. Si omnia concinnius caderent. E.

6 *viderintne unquam* etc.) Bona I. A. Ernestii adnotatio ad h. h. Similiter de multis aliis

lacrymas: at senatus saepe viderunt. Onerasti futuros principes: sed et posteros nostros. Nam et hi a principibus suis exigent, ut eadem audire mereantur: et illi, quod non audiant, indignabuntur.

LXXIV. Nihil magis possum proprie dicere, quam quod dictum est a cuncto senatu: Ο ΤΕ FELICEM! Quod quum diceremus, non opes tuas, sed animum mirabamur. Est enim demum vera felicitas, felicitate dignum videri. Sed cum multa illo die dicta sunt sapienter et graviter, tum vel imprimis hoc, *CREDE NOBIS, CREDE TIBI*. Magna hoc fiducia nostri, maiore tamen tui diximus. Alius enim fortasse alium, ipsum se nemo deceperit. Introspeciat modo vitam, seque, quid mereatur, interroget. Proinde dabat vocibus nostris fidem apud optimum principem, quod apud malos detrahebat. Quamvis enim faceremus, quae amantes solent: illi tamen, non amari se, credebant sibi. Super haec precati sumus, ut sic ΤΕ ΑΜΑΡΕΝΤ ΔΙΙ, *QUOMODUM ΤΥ ΝΟΣ*. Quis hoc aut de se, aut principi diceret mediocriter amanti? Pro nobis ipsis quidem haec fuit summa vo-

locis statuendum, ne Plinium, ut fere sit, temere reprehendas. S. Onerasti) Vid. ad 24, 1. G. posteros) non omnino posteros, sed senatores temporum futurorum. Vid. Perizon. Anim. Histor. p. 254. f. ubi de hoc ipso Plinii loco agit. S.

LXXIV, 1 diceremus) Bene habet, nec opus cum I. A. Ernestio corrigere dicebamus. S. animum mirabamur) Felicitate dignum, felicitatis capacem: huc referuntur proxima, Est enim — videri. G.

3 dabat — fidem) i. e. faciebat rara significatione: loquitur autem de conscientia principis. Divine Plutarchus de discr. adulat. n. 129. Η οἰσθέν ἡγίς ἀντιμαγ-

τυροῦσα, καὶ μὴ προσδεχομένη τὸν ἴκαιον, ἀπαθὴς ἐστὶ, καὶ ἄδικτος, καὶ ὑπὸ τοῦ κολασινοῦτος ἀνάλωτος. G.

credebant sibi) ita sibi suas indignitatis conscii erant, ut intelligerent, se, quamvis nobis amorem nostrum iis offerentibus, tamen non amari. Sic conscientia fidem vocibus nostris apud eos detrahebat. E.

4 Quis hoc — amanti?) Hoc membrum non loco positum tenebrarum aliquid orationi offundisse puto; reponendum post alteram formulam, Nos sic amarant Διί, quomodo tu, scil. nos amas. Nam sic demum recte insertur, Quis hoc posterius de se; aut utrumque hoc principi

torum: ut nos sic amarent dii, quomodo tu. Estne verum; quod inter illa clamavimus, o nos felices! Quid enim felicius nobis, quibus non iam illud optandum est, ut nos diligat princeps, sed dii, quemadmodum princeps? Civitas religionibus dedita, semperque deorum indulgentiam pietate merita, nihil felicitati suae putat adstrui posse, nisi ut dii Caesarem imitentur.

LXXV. Sed quid singula confector et colligo? quasi vero aut oratione complecti, aut memoria consequi possim, quae vos, P. C., ne qua interciperet oblivio, et in publica acta mittenda, et incidenda in aere censuistis. Ante orationes principum tantum eiusmodi genere monumentorum mandari aeternitati solebant: acclamationes quidem nostrae parietibus curiae clauderantur. Erant enim, quibus nec senatus gloriari, nec princeps possent. Has vero et in vulgus

diceret mediocriter amanti? Dicas, quidni? Habeat sibi, si mediocriter amat: sciat ad se non pertinere vota nostra. At periculosum est ita agere cum principe, ut cum mustela in farina latente mus ille apud Phaedrum 4, 1. retorridus, *Sic valeas, ut farina es, quae taces.* G.

Estne verum? Nonne est verum? Vid. ad 56, 2. G.

5 dii Caesarem imitentur? Haec et similiter absurda quomodo idem Plinius, qui epistolas scripsit, in Panegyrico dicere potuerit, ego vix intelligo. E.

Bona verba quaeso. Miserabiles deos Giergius dicit, quibus hominum exempla proponenda. Recte. Sed alios non norat pietas Romanorum, quibus hic liber scriptus. S.

LXXV, 1 *in publica acta mittenda?* Ab eo tempore non minima pars historiae Augustae illis in senatu acclamationibus continetur. Vid. v. g. Vopisici

Tacitus c. 5. ubi inter illas acclamationes etiam interiectum, *dixerunt decies, dixerunt vicies, dixerunt tricies.* G.

2 orationes principum? Adhuc superest, superest certe Buffonii aetate, qui eam retulit form. 2, 170. p. 250. Contr. tabulas aeneae bona pars, in qua incisa oratio Claudii Caesaris in senatu: habetur eadem Grut. p. 502. G.

princeps possent? Al. *principes:* al. *possent.* neutrum recte. Offendit usus verbi pluralis numeri cum duobus nominibus numeri singularis, quae duplex nec dirimit. Is autem usus non magis vitiosus, quam verbi item pluralis, si duo nomina singularia particulam aut disiungantur. Livius 5, 8, 13. *pauci reipublicae, huic atque illi, ut quoque studium privatim aut gratia occupaverunt, adfunt.* ubi al. *perperam occupaverat.* Cicero de Orat. 2, 4. *Itaque ex-*

exire, et posteris prodi, cum ex utilitate, tum ex dignitate publica fuit. Primum, ut orbis terrarum pietatis nostrae adhiberetur testis et consocius: deinde, ut manifestum esset, audere nos de bonis malisque principibus, non tantum post ipsos iudicare: postremo, ut experimento cognosceretur, et ante nos gratos, sed miseros fuisse; quibus esse nos gratos probare antea non licuit.

4 At qua contentione, quo nisu, quibus clamoribus exoptulatum est; ne affectus nostros, ne tua merita suppresseres! denique, ut in posterum exemplo provideres! Discant et principes acclamationes veras falsasque discernere, habeantque muneris tui, quod iam decipi non poterunt. Non instruendum illis iter ad bonam famam, sed non deferendum: non submovenda adulatio, sed non reducenda est. Certum est, et quae facere, et

5 quae debeant audire, si faciant. Quid nunc ego super ea, quae sum cum toto senatu precatus, pro senatu precer, nisi ut haereat animo tuo gaudium, quod tunc oculis protulisti? Ames il-

periar equidem illud, ut ne Sulpicius — aut Cotta plus quam ego apud te valere videantur. Haec enim lectio revocanda. male Pearcius invenit videatur, quem temere secutus est Ernestius. Sic et in Graeca lingua. Euripides Alcest. 367. Iq. Musgr. καὶ μ' οὐδ' ὁ Πλούτωνος κύων, Οὐδ' ὄπι κίπη ψυχοπομπῆς ἐν Χάρων Ἔσχον —. ubi cave ἔσχον legendum suspicaris. Lucianus Ver. Hist. 2, 19. T. II. p. 116. πολλάκις γοῦν ὁ μὲν Τάκινθος ἢ ὁ Νάρκισσος ἠμολόγουν. Eustathius ad Hom. Od. K, 492. pag. 407. 26. Bas. τοῦτον (Τεγεσίαν) Ζεὺς καὶ Ἥρα διαφερόμενοι κριτὴν εἶλοντο, οἷα πεπειραμένον ἐπατέρας Φύσεως, εἰ ἄρα μᾶλλον τὸ ἀρῆεν ἢ τὸ θᾶλυ ἐνεργούντα γένηθεν. Fallitur Valckenarius ἐνεργούν corrigens ad Theocr. Decem Eidyllia p. 91. b. De

Graecia vid. etiam Porson. ad Euripid. Hecub. 88. ed. sec. S.

3 non tantum post ipsos) Parum hoc validum; adhuc enim de solo Traiano acclamationes publicatae, bono principe, et ad laudem eius pertinentes. Parum postea quoque aulicus est in hoc genere senatus, contra vivos quidem et florentes. G.

gratos, sed miseros) Hoc ad principes referri non potest, sed ad alios bene de senatu meritos. Sed tamen fortasse hoc vult: non habuimus occasionem ostendendi nos gratos. G.

5 habeantque muneris tui) tibi hoc debeant, tibi acceptum ferant. E.

6 oculis protulisti) ostendisti, declarasti lacrymis. E.

Ames — vincas) Cum iucunditate recorderis honoris tibi ha-

lum diem, et tamen vincas: nova merearis, nova audias: eadem enim dici, nisi ob eadem facta, non possunt.

LXXVI. Iam quam antiquum, quam consulare, quod triduum totum senatus sub exemplo tui sedit, quum interea nihil praeter consularem ageres! Interrogavit quisque, quod placuit: dissentire, discedere, et copiam iudicii sui reipublicae facere, tutum fuit: consulti omnes, atque etiam dinumerati sumus: vicitque sententia non prima, sed melior. At quis antea loqui, quis hiscere audebat, praeter miseros illos, qui primi interrogabantur? Ceteri quidem defixi et attoniti ipsam illam mutam ac sedentariam assentiendi necessitatem, quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur! Unus⁴ solusque censebat, quod sequerentur omnes, et omnes improbarent, in primis ipse, qui censuerat. Adeo nulla magis omnibus displicent, quam quae sic fiunt, tanquam omnibus placeant. Fortasse⁵ Imperator in senatu ad reverentiam eius componebatur: ceterum egressus, statim se recipiebat in principem, omniaque consularia officia abigere, negligere, contemnere solebat. Ille vero⁶ ita consul, ut si tantum consul foret: nihil infra se putabat, nisi quod infra consulem esset. Ac⁷ primum, ita domo progrediebatur, ut illum nullus apparatus arrogantiae principalis, nullus praecursorum tumultus detineret. Una erat in limine

biti, et ampliores, si fieri possit, mereare: hoc enim est vincere illum diem etc. G.

LXXVI, 1 triduum totum) In causa Marii Prisci. vid. Ep. 2, 11, 18. G.

sub exemplo tui) Al. tuo. quod praetulit Gierigius. Non imiter. S.

2 dinumerati sumus) numerati, ut intelligeretur, non ad

arbitrium Caesaris, sed ex plurimorum sententia causam iudicari. E.

5 componebatur) se componebat, simulabat vocem, vultum, corporisque habitu reverentiam quandam. E.

abigere) immo abicere, i. e. abicere. Vidit iam Livineius, qui debebat audiri. Negligere, contemnere, post abigere misere frigit. S.

mora, consultare ares, revererique numinum mo-
 8 nitus. Nemo perturbabatur, nemo submoveba-
 tur: tanta viatoribus quies, tantus pudor fascibus,
 ut plerumque aliena turba subsistere et consulem
 9 et principem cogeret. Iplius quidem officium
 tam modicum, tam temperatum, ut antiquus ali-
 quis magnusque consul sub bono principe ince-
 dere videretur. Iter illi saepius in forum, fre-
 quenter tamen et in campum.

LXXVII. Nam comitia consulum obibat
 ipse; tantum ex renuntiatione eorum voluptatis,
 2 quantum prius ex destinatione capiebat. Stabant
 candidati ante curulem principis, ut ipse ante
 consulis steterat: adigebanturque in verba, in
 quae paullo ante ipse iuraverat princeps; qui tan-
 tum putat esse in iure iurando, ut illud et ab
 3 aliis exigat. Reliqua pars diei tribunali dabatur.
 Ibi vero quanta religio aequitatis! quanta legum
 reverentia! Adibat aliquis ut principem: respon-
 4 debat, se consulem esse. Nullius ab eo magistra-
 tus ius, nullius auctoritas imminuta est: aucta
 etiam. Siquidem pleraque ad praetores remitte-
 bat: atque ita, ut collegas vocaret. Non quia
 populare gratumque audientibus, sed quia ita
 5 sentiebat. Tantum dignationis in ipso honore
 ponebat, ut non amplius esse censeret, quod
 aliquis collega appellaretur a principe, quam quod
 praetor esset. Ad haec tam assiduus in tribunali,
 6 ut labore resciri ac reparari videretur. Quis no-
 strum idem curae, idem sudoris sumit? quis adeo
 7 expetitis honoribus aut deservit, aut sufficit? Et
 sane aequum est, tantum ceteris praestare consu-
 libus ipsum, qui consules facit: quippe etiam

9 officium tam modicum)
 Turba comitantium omnis gene-
 ris. Sueton. Claud. 2. *Sine so-*
lemni officio lectica in Cap-
itolium latus est. G.

LXXVII, 4 collegas) Sic enim
 antiquitus institutum, ut colle-
 gae consulum essent vocarentur-
 que praetores. Vid. Liv. 7, 1.
 Cic. Att. 9, 9. Locus classicus
 est Gell. 13, 15. G.

Fortunae videbatur indignum, si posset honores dare, qui gerere non posset. Facturus consules doceat, accepturisque amplissimum honorem persuadeat, scire se, quid sit, quod daturus sit: sic fit, ut illi quoque sciant, quid acceperint.

LXXVIII. Quo iustius senatus, ut susciperes quartum consulatum, et rogavit, et iussit. Imperii hoc verbum, non adulationis esse, obsequio tuo crede: quod non alia in re magis aut senatus exigere a te, aut tu praestare senatui debes. Ut enim ceterorum hominum, ita principum, illorum etiam, qui dii sibi videntur, aevum omne et breve et fragile est. Itaque optimum quemque nisi et contendere decet, ut post se quoque reipublicae proficiat, moderationis scilicet iustitiaeque monumentis, quae plurima statuere consul potest. Haec nempe intentio tua, ut libertatem revoces ac reducas. Quem ergo honorem magis amare, quod nomen usurpare saepius debes, quam quod primum invenit recuperata libertas? Non est minus civile, et principem esse pariter, et consulem, quam tantum consulem. Habe etiam rationem versecundiae collegarum tuorum; collegarum inquam: ita enim et ipse loqueris, et nos loqui vis. Onerosa erit modestiae

7 Fortunae videbatur indignum) Illi Fortunae Pop. Rom. gubernatrici magnorum eventuum: verius Providentiae Divinae. *MS. Paris. apud Schvarnium, fortuna videbatur indignus: non male, si intelligas aliquis. G.

LXXVIII, i iussit. Imperit) Itaque tubere libera republica maxime dicebatur populus: senatus tantum volebat, aequum censebat, arbitrabatur, existimabat, iudicabat, senatus placebat, videbatur. Vid. Brillon. form. 2. 73. p. 178. Contr. sqq. et add. supra 1, 2. G.

obsequio suo crede) Arguta

propter breviter forma dicendi. Sensus est: id credere te, ostende obsequio tuo, quo consulatum suscipias. E.

i prima) *Quidam prima, haec praecipua. G.

Praetuli prima Gierigius. Non imiter. Unde natum sit, docet Drakemb. ad Liv. 5, 37, 6. S.

4 manus civile) Aequo indicat animum aequalitatis illius inter cives studiosum et inimicum tyrannidis sive regni, si is, qui primum in republica locum habet, non dedignetur consulatum, quam si illum gerat quisvis alius. G.

illorum tertii consulatus sui recordatio, donec te consulem videant. Neque enim potest non nimium esse privatis, quod principi satis est. Annuas, Caesar, optantibus, quibusque apud deos adesse consuesti, quorum potens es ipse, votorum compotes facias.

LXXIX. Fortasse sufficiat tibi, tertius consulatus: sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit et induxit, ut te iterum iterumque consulem habere cupiamus. Remissius istud contenderemus, si adhuc non sciremus, qualis esses futurus. Tolerabilius fuit, experimentum tui nobis, quam usum negari. Dabiturne rursus videre consulem illum? Audiet et reddet, quas proxime, voces? praestabitque gaudium, quantum ipse percipiet? Praefidebit laetitiae publicae, auctor eius et causa? tentabitque affectus nostros, ut solet, cohibere, nec poterit? Erit pietati senatus cum modestia principis felix speciosumque certamen, seu fuerit victa, seu vicerit? Equidem incognitam quandam, proximaque maiorem praesumo laetitiam. Quis enim est tam imbecilli ingenio, qui non tanto meliorem consulem speret, quanto saepius fuerit? Alius labores, si non continuo se desidia ac voluptati dedisset, otio tamen et quiete recreasset: hic consularibus curis exsolutus, principales resumit; tam diligens temperamenti, ut nec consulis officium princeps, nec principis consul appeteret. Videmus, ut provinciarum desiderius, ut singularum etiam civitatum precibus occurrat. Nulla in audiendo difficultas, nulla in

6 *apud deos adesse*). * Sic pro *esse* aliorum e MSS. restituit, et coniecturas aliorum firmavit Schwarzius. Idem etiam observat, esse in bonis libris pro *potens* *or* brevius *potes*: quod eandem hic vim habet. G.

Adevit hoc Giergius. Vid. I. A. Ernestium ad h. l. S.

Ceterum *aliqui apud deos adesse* nunc dixit pro, alterius preces suis adiuvere. E.

LXXIX, 6. *in audiendo*) *Lipius aspiciatur *audiendo*; cui respondeat illud, *adeunt statim*: sed *nec audiendo* damnat. G. *Audiendo* utique verum. *Opponitur in respondendo*. S.

respondendo mora: adeunt statim, dimittuntur statim: tandemque principis fores exclusa legationum turba non obsidet.

LXXX. Quid? in omnibus cognitionibus, quam mitis severitas, quam non disoluta clementia! Non locupletando fisco sedes, nec aliud tibi sententiae tuae pretium, quam bene iudicasse. Stant ante te litigatores, non de fortunis suis, sed de tua existimatione solliciti; nec tam verentur, quid de causa sua, quam quid de moribus sentias. O vere principis, atque etiam³ consulis, reconciliare aemulas civitates, tumentesque populos non imperio magis, quam ratione compescere: intercedere iniquitatibus magistratum,⁴ infectumque reddere, quidquid fieri non oportuerit: postremo, velocissimi fideris more, omnia invivere, omnia audire, et undecunque invocatum statim, velut numen, adesse et adfistere! Talia⁵ esse crediderim, quae ipse mundi parens temperat nutu, si quando oculos demisit in terras et facta mortalium inter divina opera numerare dignatus est: qua nunc parte curarum liber solutusque,⁶

LXXX, 2 de tua existimatione) Res ipsa loquitur, non quid alii de Caesare, sed de se quid Caesare existimet, hos litigatores sollicitos esse. G.

4 infectum reddere) Vid. ad 40, 3. *Pro oportuerit legendum videtur oportuerat. G.

Non puto. Est epiphonema generale. S.

velocissimi fideris) folie, cuius celeritas saepe celebrata scriptoribus. vid. Cic. Acad. 4, 26. Ad sequentia bene interpretas attulerunt Homer. Il. 7, 277. Sol, ὅς πάρ' ἰσότητος καὶ πάρ' ἰσωνοίας. Plin. H. N. 2, 6. Sol omnia intuens, omnia etiam exaudiens. E.

invocatum) Difficile est hic statuere, utrum invocatum adiective sumere debeamus pro non

vocato, an participii more, precibus advocatum. Utrumque pulchrum, et ad hunc locum aptum. G.

Miror Gesneri haesitationem. Adiective sumi non posse, clarissime demonstrat additum *undecunque*. S.

5 facta mortalium) Qualia sunt, quae l. 3. et 4. continentur. *Nondum igitur necessarium puto, *facta*, quamquam e bonis libris, cum Cl. Schwarzio reponeere. G.

6 qua nunc parte) Laudes, Secunde, Traianum tuum, sine deorum iniuria. Sed nimirum iam inoleverat Romae hoc impietatis genus, e quo tempore placuit hominibus Virgilianum, moda verum est, carmen, *Divisum imperium cum Iove Cae-*

caelo tantum vacat, postquam te dedit, qui erga omne hominum genus vice sua fungeris. Fungeris enim, sufficisque mandanti, quum tibi dies omnis summa cum utilitate nostra, cum tua laude, condatur.

LXXXI. Quod si quando cum influentibus negotiis paria fecisti, instar refectionis existimas mutationem laboris. Quae enim remissio tibi, nisi lustrare saltus, excutere cubilibus feras, superare immensa montium iuga, et horrentibus scopulis gradum inferre, nullius manu, nullius vestigio adiutum; atque inter haec pia mente adire lucos, et occurrere numinibus? Olim haec experientia iuventutis, haec voluptas erat, his artibus futuri duces imbuebantur: certare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus robore, cum callidis astu: nec mediocre pacis decus habebatur, submota campis irruptio ferarum, et obsidione quadam liberatus agrestium labor. Usurpabant gloriam

ser habet. Sed hic poeta fuit. conf. supra ad 40, 3. et mox Martialis votum ad 94, 2. *Recepimus hic lectionem a Schwarzio erutam e MSS. pro vulgato, *quibus nunc per te liber* etc. *Per te* si posuisset Plinius, non subiunxisset, *postquam te dedit.* G.

cum tua laude) Al. *summa cum tua laude.* bene. S.

LXXXI, 1 *cum influentibus negotiis*) Instar torrentis, ut Cic. provinc. consular. c. 13. C. *Martius — influentes in Italiam Gallorum maximas copias repressit.* *Non igitur opus est, ut de mutatione in *adfluentibus*, vel *instantibus*, cogitemus. G.

paria fecisti) h. e. negotiis satisfecisti, ut nullum non peractum relinqueretur. E.

occurrere numinibus) Non Dianae modo et eius Nymphis, quae faciles deae: vid. Ep. 1, 6, 3. sed gravioribus etiam, ut *matrī magnae deum*, quam se-

cepimus, ait Cicero de harusp. resp. c. 11. *agros et nemora cum quodam strepitu fremituque peragere.* G.

2 *experientia*) exercitatio et praeparatio quaedam ad munera bellica. Hoc optimum videtur: alii aliter. E.

Est Graecorum *μελίτην*. S. *obsidione*) *Obsidore* non ii modo dicuntur, qui castris circumpositis urbem capere student; sed etiam qui insidiantur ex proximo, et nocendi occasione intenti sunt. Itaque iungo cum participio *liberatus*. G.

agrestium labor) Sic Myfi legatos apud Herod. 1, 36. ad Croesum mittunt, contra *ὄσος μέγιστον κέρημα, ὅς τὰ ἔργα διαφείξει.* De Perlarum et Cyri venatu res e Cyropaedia notissima. Verum Roma libera ea res fere pastoribus, i. e. servis, relinquebatur. Venationes amphitheatricae etiam per servos fere aut damnatos exerceri solitae etc. G.

istam illi quoque principes, qui obire non poterant: usurpabant autem, ut domitas fractasque claustris feras, ac deinde in ipsorum quidem ludibrium emissas, mentita sagacitate colligerent. Nunc par capiendi quaerendique sudor, summusque et idem gratissimus labor, invenire. Enimvero, si quando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille fluitantia vela, aut oculis sequitur, aut manibus: sed nunc gubernaculis assidet, nunc cum valentissimo quoque sodalium certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes, remisque transire obstantia freta.

LXXXII. Quantum dissimilis illi, qui non Albani lacus otium, Baianique torporem et silentium ferre, non pulsam saltem fragoremque remorum perpeti poterat, quin ad singulos ictus turpi formidine horresceret. Itaque procul ab omnino sono inconcussus ipse et immotus, religato revinctoque navigio, non secus ac piaculum aliquod,

3 *Usurpabant — poterant*) *Usurpat gloriam*, qui fraude, malis artibus et simulatione illam sibi tribui affectat: *obit gloriam*, qui eam factis, virtute meretur. Huc ergo et *mentita sagacitas* pertinet. E.

ut, Al. ita, ut. bene. S. *claustris*) Arntzenii *clathris* praefert Gesnerus in epistola ad I. A. Ernestium. S.

feras — colligerent) Sueton. 19. *sagittis confectas* narrat a Domitiano: *collectas* i. e. captas *mentita sagacitate*, non narrat. G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S. *Nunc*) In multis libris est *Huic*, scil. Traiano. E.

invenire) Vestigia persequi, deprehendere in luitro, assequi fugientem et consistere. G.

4 *aut manibus*) Quibus demonstrat, quid agendum sit. *Liplius *malit navibus*, deligatis nempe ad aliam. velis vel remis actam, et modo fluitantem motu languido,

ne turbet mollis vectoris somnum vel delicias ministerium nauticum, remorum pulsus, stridorque rudentium: qua de re statim. G.

Obscurius haec dicta sunt ob argutam breviter. Describitur ignavia eius, qui non ipse manus admovet operi, sed otiosus vel spectat aliorum labores, *oculis sequitur vela*, vel inani gestulatione aliquid agere simulat, cum re ipsa nihil agat, *manibus sequitur*. E.

LXXXII, 1 *dissimilis illi*) Domitiano, de quo vid. Sueton. Cap. 4. et 19. E.

2 *placulum aliquod*) Piacularis hostia, quam contingere nemo vult, quae e longinquo proinde trahitur: et in mare denique, ubi potest, abiicitur, monstri iactat vel prodigiis partus. Sic 34, 4. *delatores in navigia congesti piacularibus victimis comparantur*. G.

3 trahebatur. Foeda facies, quum P. R. Imperator alienum cursum, alienumque rectorem, velut capta nave, sequeretur. Nec deformitate ista sal-
 4 tem flumina carebant atque amnes. Danubius ac Rhenuſ tantum illud noſtri dedecoris vehere gaudebant, non minore cum pudore imperii, quod haec Romanae aquilae, Romana ſigna, Romana denique ripa, quam quod hoſtium proſpe-
 5 ctarent: hoſtium, quibus moris eſt, eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis ſuperflua, nunc liquida ac deferentia, luſtrare navigiis, nandoque ſuperare. Nec vero laudaverim per ſe magnopere duritiem corporis ac lacertorum: ſed ſi his validior toto corpore animus imperitet, quem non fortunae indulgentiae molliant, non copiae principales ad ſeguitiem luxumque detorqueant; tunc ego, ſeu montibus, ſeu mari exerceatur, et laetum opere corpus, et creſcentia laboribus membra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum, ac deorum liberos, nec dignitate nuptiarum * magis quam his artibus

4 gaudebant) Inimici nempe amnes, dedecore noſtro laeti, poetica metonymia pro accolis. Contra puduit Romanos talia fieri in conſpectu hinc hoſtium, hinc ſui exercitus. Genitivus *hoſtium* retro ſpectat ad *ſigna* et *ripam*. * Gudianus liber apud Schwarzium, qui ſupplet ita, *quod hoſtium exercitus proſpectaret*, interpolatus videtur. G.

5 liquida ac deferentia) *Liquida* opponuntur *rigentibus gelu*; *deferentia* his, quae ſunt *campis ſuperflua*, nec ferendis apta navigiis. *Venti ferentes* ſunt 31, 4. * *Deferentia* i. e. campos, aut *deſeruentia*, coniecturae non neceſſariae. G.

Campis ſuperſuſa cum Schwarzio Gierigius edidit: ita plures libri ſcripti. E.

6 toto corpore) * *Illud toto* neſcio quam vim, quam elegantiam hic

habere poſſit: tanto ſi legamus, aliquid dixiſſe Plinium ſe dignum ſentio. G.

indulgentiae molliant) *indulgentia molliat* cum Schwarzio ex aliquot ſcriptis libris dedit Gierigius. E.

Fallitur Gierigius huius nominis pluralem occurrere negans. Ex Capitolino et Auſonio Forcellinus enotavit. S.

7 nuptiarum) * Hic deſſe alterum membrum, reſpondens *deorum liberis*, v. g. *nec generis praeflantia*, vel tale quiddam, recte ſuſpicatur Lipſius, qui etiam obſervat, quod in pluribus libellis veterum videas, ſub ſinec ſaepe corruptum aliquid eſſe. Apparet etiam Schwarzianas obſervationes hinc eſſe paullo rariores, non puto quod viri diligentia deſecerit, ſed quod ſubſidia librorum. G.

inclaruisse. Simul cogito, quum sit et avocamentum huius, quae quantaec seriae et intentae, et a quibus se in recipit, voluptates. Sunt enim volupt optime de cuiusque gravitate, sanctit rantia creditur. Nam quis adeo disce non occupationibus aliqua species lev dat? Otio prodimur. An non pler pes hoc idem tempus in aleam, stu conferebant? quum seriarum laxamen vitiorum contentione supplerent.

LXXXIII. Habet hoc primum tuna, quod nihil tectum, nihil occultu titur: principum verò non modo dom bricula ipsa intimosque secessus recludit. arcana noscenda famae proponit atqu Sed tibi, Caesar, nihil accommodatiu gloriam, quam penitus inspici. Sur praeclara, quae in publicum profers minora ea, quae limine tenes. Est m quod te ab omni contagione vitiorun

Membrum illud non post nuptiarum inferendum, sed post ilberos, ut chiasmus sit, à Plinio saepe usurpatus. Duplex nec oculos librarium fefellit. S.

8 voluptates. Sunt enim) Voluptates seriae et intentae sunt ipsae occupationes Traiani, in quantum etiam has lubenter et cum negotiis quadam obit. Inzerim nimis velim, ut inveniatur liber antiquus, in quo hic sint occupationes. Aliud remedium excogitavit Lipsius, si sic legamus: quae quantaque sint illa seriae et intentae — recipit. Voluptates sunt enim, voluptates! quibus optime etc. G.

Præfero Lipsii rationem. Hanc etiam Giergius ex parte sequitur, sed ordine alio verborum: Voluptates enim sunt. perperam. vid. Add. ad 1, 8, 2. *S.

9 incidat? Otio incidat? At otio etc incidat mihi hic sed mea forte culp.

Schwarzius et A aliquot MSS. et e infideat; et sic C que expressit. Tam dat magis placet. enim subindicat, i disolutis non semp nunquam et casu q dere, ut in occupati et severi esse videant hominis gravitas no occupatus est negoti tus in otio et in vo aestimari debet: oti Si præferam infidea illa raritatis notio sententia disolutis est. E.

Conf. I. A. Ernestiu

3 ac revocas, sed magnificentius, quod tuos. Quanto enim magis arduum est, alios praestare, quam se: tanto laudabilius, quod, quum ipse sis optimus, omnes circa te similes tui effecisti. Multis illustribus dedecori fuit, aut inconsultius uxor assumpta, aut retenta patientius: ita foris claros domestica destruebat infamia: et ne maximi cives haberentur, hoc efficiebat, quod mariti minores 5 erant. Tibi uxor in decus et gloriam cedit. Quid enim illa sanctius? quid antiquius? Nonne, si Pontifici Maximo deligenda sit coniux, aut hanc, aut similem (ubi est autem similis?) elegerit? 6 Quam illa nihil sibi ex fortuna tua, nisi gaudium vindicat! Quam constanter, non potentiam tuam, sed ipsum te reveretur! Idem estis invicem, quod fuistis: probatis ex aequo: nihilque vobis felicitas addidit, nisi quod scire coepistis, quam 7 bene uterque vestrum felicitatem ferat. Eadem quam modica cultu! quam parca comitatu! quam civilis incessu! Mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita instituit: nam uxori sufficit obsequii gloria. 8 An, quum videat, quam te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non et ipsa cum silentio incedat? ingredientemque pedibus maritum, in quantum patitur sexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiamsi diversa tu facias. Sub hac vero modestia viri, quantam debet verecundiam uxor marito! femina sibi!

LXXXIV. Soror autem tua, ut se forem esse meminit! ut in illa tua simplicitas, tua veri-

LXXXIII, 5 *Pontifici Maximo*) Pontifici Maximo semel tantum uxorem ducere licebat, si credimus Terrull. exhort. ad castit. c. 7. de monogam. c. 16. ad uxor. 1, 5. Sic de Diali Flamini Masurius Sabinus apud Gell. 10, 15. *Uxorem si amisit, flammio decedit. Marrimonium Flamini nisi morte dirimi non est ius.* His igitur, castam et

virtutibus omnibus ornatam nancisci, optabile praeter ceteros erat. G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S. 6 *probatis ex aequo*) Ante *probatis* Hierigius inseruit *idem*, quod contextus ei flagitare videbatur. E.

Sed sic *ex aequo* abundat languetque. Melius alii *probati*. S.

tas, tuus candor agnoscitur! ut, si quis eam uxori tuae conferat, dubitare cogatur, utrum sit efficacius ad recte vivendum, bene institui, aut feliciter nasci. Nihil est tam primum ad similitates, quam aemulatio, in feminis praesertim: ea porro maxime nascitur ex coniunctione, aliter aequalitate, exardescit invidia, cuius finis est odium. Quo quidem admirabilius existimandum est, quod mulieribus duabus in una domo, parique fortuna, nullum certamen, nulla contentio est. Suspiciunt invicem, invicem cedunt: quumque te 4 utraque effusissime diligat, nihil sua putant interesse, utram tu magis ames. Idem utrique propositum, idem tenor vitae, nihilque, ex quo sentias duas esse. Te enim imitari, te subsequi student. 5 Ideo utraque mores eosdem, quia utraque tuos, habet: inde moderatio, inde etiam perpetua securitas. Neque enim unquam periclitabuntur esse privatae, quae non desierunt. Obtulerat illis se 6 natus cognomen Augustarum, quod certatim deprecatae sunt, quam diu appellationem patris patriae tu recusasses: seu quod plus esse in eo iudicabant, si uxor et soror tua, quam si Augustae dicerentur. Sed quaecumque illis ratio tantam 7 modestiam suavit; hoc magis dignae sunt, quae

LXXXIV, 1 *bene institui*) Hoc ad uxorem Traiani refertur, ut feliciter nasci ad sororem. G. *aut feliciter nasci*) Peccavimus noliter adversus magistrum sui, Fabii, praeceptum? qui 1, 5, 49. Nam et an et aut coniunctiones sunt, inquit, male tamen interrogas, Hic aut ille sit? Vid. ad 10, 48, 2. *Certe omnes libri aut hic habent, quos in-
ipexit Schwarzius. G.

Postea tamen an in uno Cod. Vatic. repertum edidit. E.

Idque a Plinio profectum putato. S.

5 *non desierunt*) Nuuquam modestiam privatarum feminarum

exuerunt: itaque etsi redigantur ad privatam conditionem, nihil ipsis asperum accidat. G.

6 *cognomen Augustarum*) Videntur tamen post recepisse, ut apparet ex inscr. apud Gruterum p. 247, 6. ubi in arcu Traiani VI. illius consulsu posito hinc honor habetur PLOTINAE AVG. CONIVGI AVG. hinc DIVAE MARGIANAE AVG. SORORI AVG. Nimirum hic ipse etiam pater patriae appellatur. De nummis videatur Spanh. dis. 11. p. 271. et 288. G.

7 *seu*) Alterum seu in priore membro latet. vid. I. A. Ernestium. S.

in animis nostris et sint et habeantur augustae, 8 quia non vocantur. Quid enim laudabilius feminis, quam si verum honorem non in splendore titulorum, sed in iudiciis hominum reponant, magnisque nominibus pares se faciant, etiam dum reculant?

LXXXV. Iam etiam et in privatorum animis exoleverat priscum mortalium bonum, amicitia, cuius in locum migraverant assentationes, blanditiae, et peior odio amoris simulatio. Etenim in principum domo nomen tantum amicitiae, inane a scilicet irrisumque, manebat. Nam quae poterat esse inter eos amicitia, quorum sibi alii domini, alii servi videbantur? Tu hanc pulsam et errantem reduxisti: habes amicos, quia amicus ipse 3 es. Neque enim, ut alia subiectis, ita amor imperatur: neque est ullus affectus tam erectus, et liber, et dominationis impatiens, nec qui magis 4 vices exigat. Potest fortasse princeps inique, potest tamen odio esse nonnullis, etiam si ipse non 5 oderit: amari, nisi ipse amet, non potest. Diligis ergo, quum diligaris, et in eo, quod utriusque honestissimum est, tota gloria tua est; qui superior factus, descendis in omnia familiaritatis officia, et in amicum ex imperatore submitteris: immo tunc maxime imperator, quum amicum ex 6 imperatore agis. Etenim quum plurimis amicitibus

LXXXV, 1 *Iam etiam et*) Duae particulae ab negligente librario iteratae: quod non vidisse viros dictos mireris. Scribe: *Iam et in privatorum* etc. Hoc et respicit sententiam a Plinio non expressam: *In principum animis exolevisse non mirum; etenim in principum domo* etc. S.

manebat) In aliis libris scriptis et editis legebatur *remanebat*, quod Gierigius recepit. B. 3 *ullus*) Sulpicor *ullus alius*. S.

5 *utrinque*) Hinc amantibus te, hinc tibi, qui amaris. Sic rescripsimus pro *utrinque*, bonis apud Schwarzium auctoribus. G. *familiaritatis officia*) Xiphilino. c Dion. l. 68. pag. 772. C. Καὶ γὰρ θύρας καὶ συμπόσιον ἔργων τε καὶ βουλευμάτων, συμμάχων δὲ μετέιχε σφίσι (τοῖς φίλοις) καὶ πολλὰς καὶ τίνοντας ἔχετο (quasi ipse in eodem vehiculo comes vectus est) ἕτετε τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ ἄνευ γε φρουρῶν ἦεν ἐν εἰσῶν εὐθυσίῳ. Similia Eutrop. 8, 4. G.

fortuna principum indigeat, praecipuum est principis opus; amicos parare. Placeat tibi semper haec secta, et cum alias virtutes tuas, tum hanc constantissime, teneas: nec unquam persuadeatur, humile esse principi, nisi odisse. Iucundissimum est in rebus humanis amari, sed non minus amare: quorum utroque ita fruere, ut, quam ipse ardentissime diligas, adhuc tamen ardentius diligaris. Primum, quia facilius est, unum amare, 8 quam multos: deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adest facultas tanta, ut nemo possit te, nisi ingratus, non magis amare.

LXXXVI. Operae pretium est referre, quod tormentum tibi iniunxeris, ne quid amico negares. Dimisisti optimum virum, tibi carissimum, invitus et tristis, et quasi retinere non posses. Quantum amares eum, desiderio expertus es: distractus separatusque, dum cedis et vinceres. Ita, quod fando inauditum, quum princeps et principis amicus diversa velletis, id potius factum est, quod amicus volebat. O rem memoriae literisque mandandam! Praefectum praetorii non ex ingredientibus, sed ex subtrahentibus legere: eundemque otio, quod pertinaciter amet, reddere: quumque sis ipse distentus imperii curis, non quietis gloriam cuiquam invidere. Intelligimus, 3 Caesar, quantum tibi pro laboriosa ista statione

7 *humile — odisse*) Cum non oderimus fere nisi unde malum metuimus; metus autem humilem animum arguat etc. G.

Immo sensus, opiner: amicis principem dedecere, decere odium. S.

LXXXVI, 1 *tibi carissimum*) Al. *tibi que carissimum*. quod praefendum. S.

2 *ex ingredientibus*) Addendum videtur *se*, quod ob sequens *sed* facile potuit excidere. S.

ex subtrahentibus) Vid. 5, 5. G.

gloriam) Al. *gloria*. quod vel solae aures commendant. vid. ad Epist. 1, 10, 12. Ceterum frustra tentarunt viri docti lectionem vulgatam. maius quiddam est, quiete gloriosa alicui non invidere, quam simpliciter quiete. S.

3 *laboriosa — exercita*) Bene Heumannus componit cum Cic. pro Milon. 2. *Quid nobis laboriosius, quid magis exercitum dici aut fingi potest?* G.

et exercita debeamus, quum otium a te, tanquam res optima, et petatur, et detur. Quam ego audio confusionem tuam fuisse, quum digredientem prosequeris! Prosequutus enim nec temperasti tibi, quo minus exeunti in litore amplexus osculum ferres. Stetit Caesar in illa amicitiae specula, precatusque maria, celèremque (si tamen ipse voluisset) recursum, nec sustinuit recedentem non etiam atque etiam votis, lacrymis, sequi. 5 Nam de liberalitate taceo. Quibus enim muneribus aequari haec cura principis, haec patientia potest, qua meruisti, ut ille sibi nimum fortis, ac prope durus videretur? Nec dubito, quin agitaverit secum, an gubernacula retorqueret: et fecisset, nisi quod paene ipso contubernio principis felicius iucundiusque est, desiderare principem 6 desiderantem. Et ille quidem, ut maximo fructu suscepti, ita maiore depositi officii gloria fruitur: tu autem facilitate ista consequutus es, ne quem retinere videaris invitum.

LXXXVII. Civile hoc erat, et parenti publico convenientissimum, nihil cogere, semperque meminisse, nullam tantam potestatem cuiquam

Prosequutus enim) Baunius: *Prosequutus es enim.* bene. S.

amplexus osculum) Miras hic locus turbas dedit, quod viri docti *amplexus* pro substantivo haberent. Immo participium est, ad quod subaudi *eum*. Valet enim in Latinam linguam, quod de Graeca pulchre monuit Porsonus ad Euripid. Med. 734. „Graeci scilicet, inquit, cum verba duo, diversos casus regentia, ad idem nomen aequè referuntur, ne nomen aut pronomen minus suaviter repetatur, in utrovis regimine semel ponunt, altero omisso.” S.

4 preoatusque maria) Vid. I. A. Ernestium ad b. l. S.

5 desiderare) *Vide, an non ordinatius fluat oratio sic, nisi,

quod — est, desideraret principem desiderantem. G.

Non tamen opus est quicquam mutare, si modo cum Schwarzio ita explices: *nisi*, h. e. verum ideo non fecit, quod, quis, paene ipso etc. E.

desiderantem) *Hoc verbum e bonis libris revocavit Schwarzius, qui etiam sequentia restituit, sic tamen ut suspicetur legendum, *ut maxima suscepti, ita maiore depositi officii gloria fruitur.* Offendit nempe virum formula *fructu fruitur*: licet non ignoret Incertum Auctorem Paneg. 8, 7, 5. dixisse, *Quum duplici fructu fruebantur* (matres et virgines, quum pulcherrimi imperatoris formam viderent, et licentiam non timerent. G.

dari posse, ut non sit gratior potestate libertas. Dignus es, Caesar, qui officia mandes deponere a optantibus; qui petentibus vacationem invitus quidem, sed tamen tribuas; qui ab amicis orantibus requiem non te relinqui putes; qui semper invenias, et quos ex otio revoces, et quos otio reddas. Vos quoque, quos parens noster familiariter inspicere dignatur, fovete sancte iudicium eius, quod de vobis habet: hic vester labor est. Princeps enim, quum in uno probavit amare se scire, vacat culpa, si alios minus amat. Ipsum quidem quis mediocriter diligat, quum leges amandi non det, sed accipiat? Hic praesens, ille mavult absens amari: uterque ametur, ut mavult; nemo in taedium praesentia, nemo in oblivionem absentia veniat. Tenet quisque locum, quem semel meruit; faciliusque est, ut oculis eius vultus absentis, quam ut animo caritas excidat.

LXXXVIII. Plerique principes, quum essent civium domini, libertorum erant servi: horum consiliis, horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos loquebantur: per hos praeturae etiam, et sacerdotia et consulatus, immo et ab his petebantur. Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tamquam libertis habes; abundeque sufficere his credis, si probi et frugi existi-

LXXXVII, 4 *ventat*) Al. *venit*. quod verum. Corrigendum item antea *amatur*. Docet Plinius, quid faciat Traianus legibus amandi obsequium praestans. S.

5 *semel meruit*) *Meruit*, hoc est, consecutus est, non exclusiva licet dignitate. *Credo, ad hunc intellectum verbi, consuetum sane Plinio, non attendisse, qui *semper* substituerunt. *Semel* ex MSS. reponit Schwarzzius. G.

LXXXVIII, 1 *libertorum* — *servi*) Ut Claudius Narcissi, et Pallantis, de cuius opibus, ne

frango abeamus, vid. Ep. 7, 29. et 8, 6. G.

Conf. Sueton. Claud. 29. et Galb. 14. E.

2 *summum quidem honorem*) *Summum*, si cogitemus te, qui habes; ut paulo post, *honor omnis* illis praestatur. *Et tamen duriusculum est *summum*: itaque fere est, ut malim cum Lipsio *suum*. Sed non adducit libri. Vid. Schwarzzius. G.

Vulgata non sollicitanda. *Summus* autem ille honor, libertis habitus a Traiano, fuit, quod probi et frugi existimarentur. S.

mentur. Scis enim, praecipuum esse indicium
 3 non magni principis magnos libertos. Ac primum
 neminem in ulu habes, nisi aut tibi, aut patri
 tuo, aut optimo cuique dilectum; statimque hos
 ipsos quotidie deinde ita formas, ut se non tua
 fortuna, sed sua metiantur: et tanto magis digni,
 quibus honor omnis praestetur a nobis, quia non
 4 est necesse. Iustisne de causis S. P. Q. R. OPTI-
 MI tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem,
 et in medio positum, novum tamen. Scias ne-
 minem ante meruisse, quod non erat excogitan-
 5 dum, si quis meruisset. An satius fuit, FELICEM
 vocare? quod non moribus, sed fortunae datum
 est: satius, MAGNUM? cui plus invidiae, quam
 pulchritudinis inest. Adoptavit te optimus prin-
 6 ceptus in suum, senatus in OPTIMI nomen. Hoc tibi
 tam proprium, quam paternum; nec magis desi-
 nite distincteque designat, qui TRAIANVM, quam
 qui OPTIMVM appellat: ut olim frugalitate Pisones,
 sapientia Laelii, pietate Metelli monstrabantur.
 Quae simul omnia uno isto nomine continentur.
 Nec videri potest optimus, nisi qui est omnibus
 [optimis] in sua cuiusque laude praestantior.
 7 Merito tibi ergo post ceteras appellationes haec
 est addita, ut maior. Minus est enim Imperato-

3 *optimo cuique dilectum*)
 *Recte, nec sine suffragio MS. *Principum* post *cuique* omitti iubet Schwarzius. Pro *statimque*, quod incommodum sane est, cum *quotidie* ac *deinde* sequantur, Lipsius legendum suspicatur, *dilectum aestimatumque*. *Hos ipsos*. Cui eatenus subscribo, ut certe *statimque* corruptum ex nomine ad *dilectum* adiuncto arbitrer: *suius spectatumque?* G.

4 *Iustisne de causis*) Vid. ad 56, 2. G.
 non erat excogitandum) Non opus erat, ut tamquam novum, quo te afficeremus, honorem excogitaremus. G.

6 *omnibus [optimis]*) *Includendum curavi *optimis*, ut nimis luxurians, et forte imprudenter tantum huc relatum ex praecedentibus. G.

Omisit adeo Gierigius. Mihi satis commodum vereque Plinianum videtur. Sensus: non potest optimus videri, nisi qui vincit omnes, qui in sua quisque laude maxime excellunt. Cap. 89, 1. *optimus ipse non timuisti eligere meliorem*. Cap. 92, 4. *melio-rem optimo genuit*. Supra Cap. 62, 8. *nullamque in eo gloriam ponit, quod sit omnibus maior, nisi maximi fuerint, quibus maior est*. 8.

rem, et Caesarem, et Augustum, quam omnibus Imperatoribus, et Caesaribus, et Augustis esse meliorem. Ideoque ille parens hominum deorum-⁸ que OPTIMI prius, deinde MAXIMI nomine colitur. Quo praeclarior laus tua, quem non minus constat optimum esse, quam maximum. Adsequutus⁹ es nomen, quod ad alium transire non possit, nisi ut appareat in bono principe alienum, in malo falsum: quod licet omnes postea usurpent, semper tamen agnoscetur ut tuum. Etenim, ut¹⁰ nomine AVGVSTI admonemur eius, cui primum dicatum est, ita haec OPTIMI appellatio nunquam memoriae hominum sine te recurret, quotiesque poster⁹ nostri OPTIMUM aliquem vocare cogentur, toties recordabuntur, quis meruerit vocari.

LXXXIX. Quanto nunc, dive Nerva, gaudio frueris, quum vides et esse OPTIMUM, et dici, quem tamquam optimum elegisti! quam laetum tibi, quod comparatus filio tuo vinceris! Neque enim alio magis approbatur animi tui magnitudo, quam quod optimus ipse non timuisti eligere meliorem. Sed et tu, pater Traiane, (nam tu quo-² que, si non sidera, proximam tamen sideribus obtines sedem) quantam percipis voluptatem, quum illam tribunum, illum militem tuum, tan-

⁹ *in bono principe alienum*) Quia alius iam occupavit, ut adeo non iam valeat ad distinctionem: nisi forte placeat *Optimum secundum*, et deinceps, vocare. G.

Gierigius explicat *alienum*, ad alium quasi per metaphoram modo translaturam, quod in Traiane proprium nomen esset. E.

LXXXIX, 1 *non timuisti*) Contra quam Augustus fecisse accusatur apud Tac. Ann. 1, 10. *Quoniam arrogantiam saevitiamque Tiberii introspezerit, comparatione deterrima sibi gloriam peperisse.* G.

² *si non sidera*) Nimirum

sidera Deorum sedes. In his *quatuordecim* non licet sedere nisi consecratis Augustis. Conf. 11, 2. Sed, si Lucanum audimus, 9, 6. *Quod patet terras inter, lunaeque meatus, Semidet manes habitant.* Laudavit Lipsius: Gellarius autem Manil. 1, 761. et 300. Ceterum non passus est Traianus patrem suum semper exulare caelo ipso. Exitit enim nummus sexto illius consulatu percussus, in quo DIVI NERVA ET TRAIANVS PAT. adversis vultibus proponuntur. vid. Spanh. diss. 11. p. 328. G.

tribunum — militem) De tribunatu Traiani dictum c. 15, 1.

tum imperatorem, tantum principem cernis! cum-
que eo, qui adoptavit, amicissime contendis,
3 pulchrius fuisse genuisse talem, an elegisse! Ma-
cte uterque ingenti in rempublicam merito, cui
hoc tantum boni contulistis! Licet alteri vestrum
filii virtus triumphalia, caelum alteri dederit: non
minor tamen vestra laus, quod ista per filium,
quam si ipsi meruissetis.

XC. Scio, P. C., cum ceteros cives, tum
praecipue consules, oportere sic affigi, ut se pu-
blice magis, quam privatim obligatos putent.
2 Ut enim malos principes rectius pulchriusque est
ex communibus iniuriis odisse, quam propriis:
ita homini speciosius amantur ob ea, quae generi
3 humano, quam quae hominibus praestant. Quia
tamen in consuetudinem venit, ut consules, pu-
blica gratiarum actione perlata, suo quoque nomi-
ne, quantum debeant principi, profiteantur: con-
cedite, me non pro me magis munere isto, quam

*Nonne melius erat sic, *illum militem, illum tribunum tuum?* G.

Immo Schwarzium alterum ordinem aptiorem consilio oratoria docet. Traianus pater filium miratur e tribuno, et e gregario adeo milite ad imperatoriam dignitatem evehctum. E.

an elegisse?) Haec constructio laborare videtur. Nam debebat ita connecti oratio, *pulchrius fuisse genuisse talem, quam elegisse: vel ita, pulchriusne fuerit, genuisse talem, an elegisse?* G.

Prius daturus erat Ernestius. Ita, inquit, non dubitavi cum Gierigio ponere pro vulg. *an elegisse*, quae constructio corrupta est. Gesnerus iam monuerat, debere ita connecti orationem: *pulchrius fuisse, genuisse talem, quam elegisse: vel ita, pulchriusne fuerit, genuisse talem, an elegisse.* Haec posterior constru-

ctio mihi etiam aprior videtur verbo *contendere*, quod sequentem comparisonem aliquam postulare videtur." Verissimum hoc vitium est, non in *an*, sed in *fuisse*: nisi quid excidisse dicimus. S.

3 *triumphalia*) De illa Parthica lauro loquitur, quam declaratum ivimus ad 14, 1. Sed sine dubio etiam *triumphalem statuam* patri posuit, vel positam instauravit: ornamentaque illi triumphalis conservavit. De caelo Nervae dato supra c. 11. G.

XC, 3 *in consuetudinem venit*) *In consuetudinem venit* MSS. et impressi plures apud Schwarzium. Haeret ipse: dubito ego quoque, nisi quod ad *vertit* propendet animus, quia hoc paullo abstrusius, quod proinde librariis minus placuit. G.

perlata) Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

pro collega meo, Cornuto Tertullo, C. V., fungi. Cur enim non pro illo quoque gratias agam, pro quo non minus debeo? praesertim quum indulgentissimus imperator in concordia nostra ea praestiterit ambobus, quae si tantum in alterum contulisset, ambos tamen aequaliter obligasset. Utramque nostrum ille optimi cuiusque spoliator et carnifex stragibus amicorum, et in proximum iacto fulmine afflaverat. Iisdem enim amicis gloriabamur, eosdem amissos lugebamus: ac sicut nunc spes gaudiumque, ita tunc communis nobis dolor et metus erat. Habuerat hunc honorem periculis nostris divus Nerva, ut nos, etsi minus notos, ut bonos tamen, promovere vellet: quia mutati seculi signum et hoc esset, quod florerent, quorum praecipuum votum ante fuerat, ut memoriae principis elaborerentur.

XCI. Nondum biennium compleveramus in officio laboriosissimo et maximo, quum tu nobis, optime principum, fortissime Imperatorum, consulatum obtulisti, et ad summum honorem gloria celeritatis accederet. Tantum inter te et illos principes interest, qui beneficiis suis commendationem ex difficultate captabant, gratioresque accipientibus honores arbitrabantur, si prius illos desperatio, et taedium, et famulis repulsae mora,

*C. V.) h. e. clarissimo viro, ne putes illas siglas consularem virum significare. Nam Tertulum antea non fuisse consulem, Schwarzius monuit. E.

5 fulmine afflaverat) Compara Ep. 3, 11, 3. Tot circa me tactis fulminibus quasi ambulatus. G.

6 minus notos) *Notos non habent, quos Schwarzius adhibuit, libri antiqui. Postulat autem, quod Liplius monuit, vel hoc vel simile nomen sententia. Schwarzius servat lectionem vulgarem et interpretatur: etsi minus

promoverit, morte praeventus, iam promovere ad praefecturam aerarum vellet. Syllepsos talis exempla Pliniana praestet. G.

Vid. I. A. Ernestius ad h. l. S.

XCI, 1 in officio laboriosissimo) Praefectura aerarum. Vid. 5, 15, 5. quae tota epistola de hac necessitudine agit. Add. 10, 20) 1. G.

2 si prius illos) Intellige honores. Honores nomen suum fere amittunt, in notam et contumeliam mutantur, si differantur per repulsas etc. G.

3 in notam quandam pudoremque vertissent. Obstat verecundia, quo minus percenseamus, quo utrumque nostrum testimonio ornaris: ut amore recti, amore reipublicae, priscis illis consulibus aequaveris. Merito nec ne, neutram in partem decernere audeamus; quia nec fas est, affirmationi tuae derogare, et onerosum confiteri, vera esse, quae de nobis, praesertim tam magnifica, dixisti.

5 Tu tamen dignus es, qui eos consules facias, de quibus possis ista praedicare. Tribuas veniam, quod inter haec beneficia tua gratissimum est nobis, quod nos rursus collegas esse voluisti.

6 Ita caritas mutua, ita congruens tenor vitae, ita una eademque ratio propositi postulabat: cuius ea vis, ut morum similitudo concordiae nostrae gloriam minuat, ac perinde sit mirum, si alter

7 nostrum a collega, ac si a seipso dissentiat. Non ergo temporarium et subitum est, quod uterque collegae consulatu, tamquam iterum suo gaudet; nisi quod tamen, qui rursus consules fiunt, his quidem, sed temporibus diversis obligantur: nos duos consulatus accipimus simul, simul gerimus, alterque in altero consules, sed iterum et pariter sumus.

XCII. Illud vero quam insigne, quod nobis praefectis aetario consulatum ante, quam successorem dedisti! Aucta est dignitas dignitate: neque continuatus tantum, sed geminatus est honor, finemque potestatis alterius, tamquam parum

4 onerosum) Pudorem nostrum onerat. Sic 78, 6. *onerosa erit modestiae* etc. G.

6 *gloriam minuat*) Mirum enim non est, si homines similibus moribus et consiliis inter se concordant. E.

7 *temporarium et subitum*) non casu quodam et fortuito factum est, ut uterque iterum collegae essemus, sed scilicet tuo, Tra-

iane, consilio, et praevia deliberatione ita institutum. In sequentibus documenta sunt aetatis Pliniana, qua ingenii laudem habebat, ex rebus utcumque miris aut repugnantibus acumina et argutias captare. E.

XCII, 1 *potestatis alterius*) Suspicio *potestatis altera alterius*. Quam facile poterit altera excidere, nemo non videt. S.

esset excipere, praevenit. Tanta tibi integritatis a
 nostrae fiducia fuit, ut non dubitares, te salva
 diligentiae tuae ratione esse facturum; si nos post
 maximum officium privatos esse non fineres.
 Quid, quod eundem in annum consulatum no-
 strum contulisti? Ergo non alia nos pagina,
 quam quae te consulem accipiet, et nostra quo-
 que nomina addentur fastis, quibus ipse praescri-
 beris. Tu comitiis nostris praesidere, tu nobis 3
 sanctissimum illud carmen praeire dignatus es,
 tuo iudicio consules facti, tua voce renuntiati su-
 mus: ut idem honoribus nostris suffragator in
 curia, in campo declarator existeres. Nam quod 4
 eum potissimum mensē attribuisti, quem tuus
 natalis exornat, quam pulchrum nobis! quibus
 edicto, quibus spectaculo celebrare continget
 diem illum, triplici gaudio laetum: qui princi-
 pem abstulit pessimum, dedit optimum, meliorem
 optimo genuit. Nos sub oculis tuis augustior so- 5
 lito currus accipiet: nos inter secunda omina, et
 vota certantia, quae praesenti tibi conferentur,
 vehemur alacres, et incerti, ex utra parte maior
 auribus nostris accidat clamor.

XCIII. Super omnia tamen praedicandum
 videtur, quod pateris consules esse, quos fecisti:

a *privatos esse*) Ut ad ra-
 tionem reddendam superioris mu-
 neris vocari possemus. G.

eundem in annum) Quo tu
 consulatum geris mirum, quod
 ea, quae sequuntur, satis decla-
 rant. * Onuphrius Panvin. quod
 monet Schwarzius, in Fastis h. l.
 ita, refert, eundem in annum
 consulatus tui consulatum no-
 strum contulisti. Si e MSS.
 bene. G.

quam quae te) * Illud quae
 e Cod. Paris. inserit Schwarzius.
 Abesse quidem poterat, sed au-
 get claritatem. G.

3 *carmen praesire*) Vid. ad
 64, 3. G.

4 *eum potissimum mensē*)
 Septembrem. Nam XIV. Kal.
 Octobr. interfectum Domitianum
 refert Sueton. 17. G.

spectaculo celebrare) Anti-
 quum hoc; itaque singulare illud
 Tiberii Sueton. 26. quod nata-
 lem suum plebeis incurrentem
 Circensibus vix unius bigae ad-
 tectione honorari passus est. G.

5 *currus accipiet*) Quo per
 circum vehabantur. Iam lauda-
 tus Iuven. 10, 36. Quid si vi-
 disse Praetorem curribus altis
 Exstantem, et medio sublimem
 in pulvere circi etc. Add. 11,
 191. sqq. G.

quippe nullum periculum, nullus ex principe metus consulares animos debilitat et frangit: nihil invitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet manebitque honori veneratio sua, nec securitatem auctoritate perdemus. Ac si quid forte ex consulatus fastigio fuerit diminutum, nostra haec erit culpa, non seculi. Licet enim, quantum ad principem, licet tales consules agere, quales ante principes erant. Ullamne tibi pro beneficiis referre gratiam parem possumus? nisi tantum illam, ut semper nos meminerimus consules fuisse, et consules tuos; ea sentiamus, ea censeamus, quae consularibus digna sunt; ita versemur in republica, ut credamus esse rempublicam. Non consilium nostrum, non operam subtrahamus, nec diiunctos nos et quasi dimissos consulatu, sed quasi adstrictos et devinctos putemus; eundemque locum laboris et curae, quem reverentiae dignitatisque, teneamus.

XCIV. In fine orationis praefides custodesque imperii deos, ego consul pro rebus humanis, ac te praecipue, Capitoline Iupiter, precor, ut beneficiis tuis faveas, tantisque muneribus addas perpetuitatem. Audisti, quae malo principi precabamur; exaudi, quae pro dissimillimo optamus. Non te distringimus votis. Non enim pacem, non concordiam, non securitatem, non opes oramus, non honores: simplex cunctaque ista complexum unum omnium votum est, SALVS PRINCIPIS. Nec

XCIII, 1 auctoritate) dum auctoritate nostra consulari utemur. E.

3 rempublicam) Minus recte post hanc vocem plene interpungitur. Sequentia enim item a superiore ut pendent. S.

XCIV, 2 precabamur) h. e. imprecabamur. Sic in Graeca lingua saepissime ἀγα, ἀγαθαί. S.

Non — distringimus) Non

quasi fatigamus et obtundimus ut votorum multitudinis. E.

simplex — votum) Comparata 23, 5. it. 72, 1. Lepidus est Marcialia 7, 59. Nil pro me mihi Iuppiter petenti Ne succuleris, velut superbo. Te pro Caesare debeo rogare: Pro me debeo Caesarem rogare. Vid. ad 80, 6. G.

unum) Al. omittunt. male: vim enim sententiae auget. Quod

vero nova tibi iniungimus. Tu enim iam tunc³ illum in tutelam recepisti, quum praedonis avidissimi faucibus eripuisti. Neque enim sine auxilio tuo, quum altissima quaeque quaterentur, hic, qui omnibus excellior, inconcussus stetit. Praeteritus est a pessimo principe, qui praeteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicii tui signa misisti,⁴ quum proficiscenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore cessisti. Tu voce Imperatoris quid sentires locutus, filium illi, nobis parentem, tibi Pontificem Maximum elegisti. Quo maiore fiducia iisdem illis votis, quae ipse pro se nuncupari iubet, oro et obtestor, si bene rempublicam, si ex utilitate omnium regit, primum, ut illum nepotibus nostris ac pronepotibus serves; deinde, ut quandoque successorem ei tribuas, quem genuerit, quem formaverit, similemque fecerit adoptato; aut, si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti, monstresque aliquem, quem adoptari in Capitolio deceat.

XCV. Vobis, Patres Conscripti, quantum debeam, publicis etiam monumentis continetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in praetura modestiae; vos in istis officiis etiam, quae e studiis nostris circa tuendos socios iniunxeratis, cuncti constantiae antiquissimum testimonium perhibui-

autem Giergius eo sublato minui cacophoniam opinatur, non meminit, huic vitio pronuntiationem per ecchliplin mederi potuisse. S. 3 praedonis avidissimi) Domitiani bonis omnibus insidiantis. Vid. Ep. 4, 24, 4. G.

altissima quaeque) viri summi a Domitiano supplicii affecti, exilio mulctati. Itaque mox praeteritus ab eodem Domitiano, h. e. supplicio non affectus. E.

4 tuo nomine) Imperatoris. Vid. 5, 3. G.

5 tibi Pontificem Maximum) Quod Pontificis Maximi dignitas

imperio tum coniuncta, quod nummi omnes et inscriptiones loquuntur. G.

si bene rempublicam) Vid. 68, 1. G.

fato negatur) Sterile, quod scitur, Traiani cum Plotina coniugium. G.

XCV, 1 publicis — monumentis) Credo, quae senatus Plinio statuit: in actis certe senatus. G.

e studiis nostris) Pro facultate dicendi: v. g. ut Baeticis adessem, de qua re Ep. 3, 9, 1. G.

2 *his*. Vos proximè destinationem consulatus mei
 his acclamationibus approbavistis, ut intelligam,
 etiam atque etiam enitendum mihi, ut hunc con-
 sensum vestrum complectar, et teneam, et in dies
 3 augeam. Etenim memini, tunc verissime indicari,
 meruerit quis honorem, nec ne, quum adeptus
 4 est. Vos modo favete huic proposito, et credite,
 si cursu quodam proventus ab illo infidiosissimo
 principe, antequam profiteretur odium bonorum,
 5 postquam professus est, subfuit; quum viderem,
 quae ad honores compendia patereat, longius iter
 malui; si malis temporibus inter moestos et paven-
 tes, bonis inter securos gaudentesque numeror; si
 denique in tantum diligo optimum principem, in
 6 quantum invisus pessimo fui. Ego reverentiae ve-
 strae sic semper inserviam; non ut me consulem, et
 mox consularem, sed ut candidatum consula-
 tus pater.

2 *his acclamationibus*) Ma-
 lim *his acclamationibus*. S.

complectar, et teneam) tuear
 omni modo, conservem. E.

4 *et credite*) intellig. *proposi-*
to: credite verum, constans, per-

petuum illud fore, si etc. G.
quodam) Al. *quondam*. quod
 melius. Mox Gierigius pro *ab*
 probabiliter coniicit *sub*. S.

5 *quum viderem*) * Ro ite-
 rum considerata non puto opus
 esse, ut contra libros omnes *si*
 praeponamus: quod Plinius ad
 propositionem modo capitalem
 adiecit; haec *quum viderem* —
malui, incidens modo est, qua
 interpretatur illud *subfuit*. G.

Ineptissima hic parenthesis in-

terponeretur, ut quae vim impetu-
 tumque orationis misere suffla-
 minaret. Itaque nullus dubito,
si inferendam esse, quod cur ex-
 ciderit, facile patet. S.

diligo optimum) Acuta et
 elegans oppositio. Duae notae
 boni civis, una, *diligere opti-*
imum principem; altera, *invisum*
esse pessimo. G.

6 *candidatum*) Quo quidem
 tempore omnia non modo, quae
 reprehendi palam, sed etiam,
 quae obscure cogitari possunt,
 timeamus: rumorem, fabulam
 fictam, falsam perhorrescimus:
 ora omnium atque oculos in-
 tuemur etc. Cicero pro Milone
 16. G.

I N D E X

H O M I N V M I L L V S T R I V M

in quo ii, ad quos scribit Plinius, dativo casu, scriptores antiqui *Italicis*, et, ubi ad eosdem scripsit Plinius, asterisco praefixo notantur.

- A.
- Accia Variola* exheredata, defensa 6, 33.
- Accius* Poëta 5, 3, 6.
- P. *Accius Aquila*, centurio 10, 107.
- Accio* Surae praeturam petit 10, 7. forte idem est, ad quem data 7, 27.
- Acilianus Minucius*, ubi vid.
- Aciliani* codicilli 2, 16, 1.
- P. *Acilius* 1, 14, 6. forte *Glabrio*, de quo *Sueton. Domit.* 10.
- Acilius Rufus* COS. designatus 5, 20, 6.
- Acilio* 3, 14.
- Aeschines μεγαλοφωνότατος*, et quid de *Demosthene* 2, 3, 10, 4, 5, 1. *add.* 1, 20, 4. 9, 26, 9. et 11.
- Afranius Dexter* consul peremptus 8, 14, 12.
- Africanus* *vid.* *Iulius*.
- Albino* 6, 10. *vid.* *Luceius*.
- Ammius Flaccus* 9, 13, 13.
- Anicius Maximus* Procos. *Bithyniae* 10, 113, 2.
- Annaeus Seneca* poëta lascivus 5, 3, 5.
- Anniano* 2, 16.
- Anteia* uxor *Heividii minoris* 9, 13, 4.
- **Antonino* 4, 3. v. *not.* 4, 18, 6, 10. ubique poëmata *Graeca* ipsius laudat. *add.* 4, 27, 5. *M. Antonius orator* 5, 20, 5.
- Apollinari* 2, 9, 5, 6. *vid.* *Domitius*.
- Appius Maximus*: ad eum epistola *Domitiani* sub 10, 66.
- Appio* 9, 35. al. *Oppio*.
- Aratus* 5, 6, 43.
- Fl. Archippus* philosophus in metallum damnatus 10, 66, 85, 1.
- Arionilla* a *Plinio* defensa 1, 5, 5.
- Aristoni* 5, 3, 8, 14. ubi a iurisprudentia illum laudat. Forte idem est.
- T. Aristo ICTus*, de quo 1, 22, 1. forte idem.
- Salvius Aristo*, de quo in *Digestis*. Sed *Ariston* *Claudius* alius est, de quo f. l.
- Aristophanes* (comici alterius nomine) 1, 20, 19.
- Armenius Brocchus* Procos. 10, 71, 5.
- Arriae* laus et facta 3, 16. *add.* 3, 11, 3.
- Arriano* 1, 2, 2, 11: 12, 4, 8: 12, 6, 2, 8, 21. videtur idem.

- Arrianus Maturius, cuius elogium 3, 2, 2.
 Artemidori philosophi elogium 3, 11.
 Artemisius *vid.* Popilius.
 Arulenus Rusticus (Iunius) 1, 5, 2, 1, 14, 2, 3, 11, 3. *add.* Sueton. Domit. 10. et ibi viri docti.
 Asclepiades magistratus Prusae 10, 85, 1.
 Asinius Bassus, Rufi F. commendatus 4, 15, 6.
 Asinius Gallus scripsit de comparatione patris et Ciceronis 7, 4, 4. *vid. not.*
 Asinius Pollio carmina lasciva scripsit 5, 3, 5. eius dictum 6, 29, 5.
 Asinius Rufus laudatur 4, 15, 1.
 Aspidius Curianus a matre Grattilla exheredatus 5, 1, 1.
 Athenodorus Spectri expugnator 7, 27, 7.
 Atrio Clementi 1, 10.
 Attricius *vid.* Montanus.
 Atullii apophthegmata 1, 9, 8, 2, 14, 2. *idem videtur, de quo statim.*
 Atullii Crescentis laus 6, 8.
 Atullius Scaurus 6, 25, 1.
 Augurino 9, 8. *vid.* Sentius.
 Augustus Caesar versus lascivos scripsit 5, 3, 5. eius edictum 10, 71. et 83.
 Avidius Nigrinus 10, 71, 3.
 Avidius Quietus Thraseae familiaris 6, 29, 1, 9, 13, 15.
 Avitus Iulius desletur 5, 9.
 Avitus Iunius lugetur 8, 23.
 Avito 2, 6. Iunium hunc putat Cellarius, quia monet ut invenem.
 Aurelia ornata femina 2, 20, 10.
- B.
- Baebius Macer Cos. design. 4, 9, 16.
 Baebius Massa 7, 33, 4. *vid.* Behio.
 Ballo Pomponio.
 Bassus Asinius, Gabius, Iulius, Mufonius *vid.* f. l.
- Bebio Hispano 1, 24. *vid.* Hisp.
 Blaesus *vid.* Velleius.
 Brocchus Armenius 2, 2.
 M. Brutus lascivos versus fecit 5, 3, 5.
 Brutorum imagines 1, 17, 3.
 Lustricus Bruttianus 6, 22, 2.
- C.
- Caecilius Celer amicus Plinii 1, 5, 8.
 Caecilius Classicus homo foedus et aperte malus 3, 9, 2. procos. Baeticae a provincia adscufatus 3, 4, 2, 6, 29, 8.
 Caecina Paetus, Arriae maioris maritus 3, 16, 3.
 Caelianus *vid.* Sempronius.
 Caellus orator 1, 20, 4.
 Caesar orator 1, 20, 4. eius locus de Catone 3, 12, 2.
 Caestrio Tironi 1, 12. eius elogium 7, 16. *add.* 7, 23, 1.
 Callimachus poeta 4, 3, 4.
 Calpurniae uxori 6, 4. et 7, 7, 5. eius laus 4, 19. de eius abortu 8, 10.
 Calpurnius Fabatus profocer Plinii moritur 10, 121, 2. *vid.* Fabato.
 Calpurnius Macer 10, 51. 69, 5. 81, 1.
 Calpurnius Piso auctor *συναγωγῶν*, eiusque laus 4, 17.
 Calvinae 2, 4.
 Calvisio 2, 20, 3, 1, 5, 7, 8, 2, 9, 6. contrubernalem suam Calvisium laudat 1, 12, 12.
 Calvisius Nepos commendatur 4, 4, 1.
 Calvisio Ruso 3, 19.
 Calvus (Licinius) orator 1, 2, 2, 2. poeta 1, 16, 5. lasciva carmina scripsit 5, 3, 5. *add.* 4, 27, 4.
 Calvus *vid.* Servilius.
 Camilli statua P. 55, 6.
 Candidus *vid.* Iulius.
 Cantino 2, 8, 3, 7, 6, 21, 7, 18, 8, 4. ubi Dacicum bellum veru parat scribere 9, 33. ubi poeta dicitur.
 Caninio Ruso 1, 3.
 Capito *vid.* Claudius Titinius.

- Capitoni 5, 8.
 Carus *vid.* Metius.
 C. Cassius Cassianae scholae princeps et parens 7, 24, 8.
 Cassiorum imagines 1, 17, 4.
 Catilio 3, 12. Catilio Severo 1, 22.
 Catius Fronto 2, 11, 3, 6, 15, 3.
 Cato Censorius orator 1, 20, 4. eius definitio oratoris 4, 7, 5.
 Cato Uticensis ebrius etiam venerabilis 3, 12, 3. ille Plinius ille quot Catones? 4, 27, 4.
 Catullus poeta 1, 16, 5, 4, 27, 4.
 Catullus Messalinus improbus 4, 22, 5.
 Q. Catulus lascivos versus scripsit 5, 3, 5.
 Celer, eques, virgias caesus 4, 11, 10.
 Celerinae *vid.* Pompeiae.
 Cereali 2, 19. Cerealis consularis 2, 11, 9.
 Cereali *vid.* Velio.
 Certus *vid.* Publicius.
 Cicero augur 4, 8, 4. eius epigramma in Tironem 7, 4, 6. versus lascivi 5, 3, 5. lecythi 1, 2, 4. orationes 1, 20, 7. *Add.* 3, 15, 1, 7, 17, 13, 9, 2, 2, 9, 26, 8.
 pro Clario oratio Plinii 9, 28, 5.
 Clario *vid.* Septicio.
 Clasicus *vid.* Caecilius.
 Claudius Ariston Ephesus 6, 31, 3.
 Claudius Caesar recitantem audiit 1, 13, 3.
 Claudius Capito orator 6, 13, 2.
 Claudius Egnolpus 10, 85, 1.
 Claudius Pollio commendatur 7, 31.
 Claudius Polyaeus 10, 75, 2. *vid.* Polyaeus.
 Claudius Restitutus 3, 9, 16.
 Claudius Fulcus Clallici gener 3, 9, 18.
 Clementi 4, 2. *vid.* Atrio.
 Clemens *vid.* Coelius.
 Cluvius 9, 19, 5. historicus, Tacito etiam laudatus Ann. 14, 2.
 Cocceianus Dion 10, 85, 1. et 85.
 Cocciae et Spurinnae 3, 10.
 oelius Clemens successor Plinii 10, 12, 1. *vid.* Caesius.
 Collega *vid.* Pompeius.
 Coloni 9, 9.
 Corelliae 7, 14. *vid.* Hispullae.
 Corelliae condonata summa pecuniae 7, 11, 1. eius caussa suscepta 4, 17, 1.
 Corellii Rufi laus 4, 17, 4, 7, 11, 3, 7, 31, 4. sapientia 9, 13, 6. mors voluntaria 1, 12, 9.
 Cornelia Vestalis defossa 4, 11, 7.
 Corneliano 6, 31.
 Cornelius Minutianus commendatur 7, 22. *vid.* Minutiano.
 Cornelii Nepotis patria, imago in bibliotheca etc. 4, 28, 1. *add.* 5, 3, 6.
 Cornelio Tacito *z.* v.
 Cornelio Titiano 1, 17.
 Cornelius Priscus Consularis 5, 20, 7. *vid.* Tacitus.
 Cornutus Tertullus collega Plinii 5, 15, 5. Paneg. 90, 3.
 Cornuto eidem 7, 21. et, ut probabile est, 7, 31.
 Cortius Spurinnae filius 2, 7, 3. sq.
 Cremusius Ruso famae adsignandus 6, 23, 2.
 Crescens *vid.* Atilius.
 Crispus *v.* Metilius et Pallienus.
 Curianus exheredatus 5, 1.
 Curtilius Mancina 8, 18, 4.
 Curtius Rufus 7, 27, 2.
- D.
- Decabalus rex Daciae 10, 16, 1. eius nomen resultat versui 8, 4, 3.
Demosthenes laetatur a muliercula demonstratus 9, 23, 5. eius oratio de corona 4, 5, 1. contra Midiam 7, 30, 4. verba 4, 7, 9, 9, 26, 8 — 13. *Add.* 1, 20, 4, 2, 3, 10, 4, 5, 1, 4, 7, 6, 6, 33, 11. ubi *ὡς* Κρησιφῶρος i. e. de corona oratio alluditur.
 Dexter *vid.* Afranius.
 Diomedis permutatio 5, 2, 2.
 Dion *vid.* Cocceianus.
 Domitianus incestus 4, 11, 6. mensibus dat nomina de suis P. 54, 4. illi sacrificatur P. 52, 6. eius epistola, sub 10, 66.
Domitius Afer a Quintiliano cultus 2, 14, 10. *add.* 8, 18, 5.

Domitius Apollinaris COS. designatus 9, 13, 13.
Domitius Lucanus 8, 14, 4.
 — Tullus huius frater, melior morte quam vita 8, 18, 1.

E.

Egnatius Marcellinus iustissimus 4, 12, 1.
 Encolpius lector Plinii 8, 1, 2.
 Ennius 5, 3, 6.
 Epimachus libertus ac procurator Traiani 10, 88.
 Erucio 1, 16. *al.* Euricio *vid.* not. eius laus 2, 9.
 Euphratis Philof. laus 1, 10. *vid.* not.
 Eupollis comicus 1, 20, 17.
 Euricio *vid.* Erucio.
 Eurythens indicatur P. 14, 5.
 Eurythmus Caesaria libertus 6, 31, 8.

F.

Fabato profocero 4, 1, 5, 12, 6, 12, 30, 7, 11, 16, 23, 32, 8, 10. *vid.* Calpurnius.
 Fabio Iusto 1, 1. *vid.* 1, 5, 8.
 Fabius Postumius 9, 13, 13.
 Fabius Rufinus 9, 23, 4.
 Fabio Valenti 4, 24.
 Fabricius Veiento 4, 22, 4, 9, 13, 13, et 19.
 Falconi 4, 27, 7, 22, ubi tribunatus ab eo petitus 9, 15. *vid.* Pompeio.
 Fanniae laus 7, 19. *add.* 3, 11, 3, 16, 1, 9, 13, 3.
 C. Fannii elogium 5, 5.
 Ferox *vid.* Iulius. Feroci 7, 13.
 Festus *vid.* Valerius.
 Firmo Romano 1, 19.
 Flaccus *vid.* Ammius.
 Flacco 5, 2.
 Flavius *vid.* Archippus.
 Fonteius Magnus 5, 20, 4.
 Frontinus sibi monumentum fieri vetat 9, 19, 1. *vid.* Iulius. idem videtur, qui de aquaeductibus scripsit.
 Fronto *vid.* Caius.
 Frugi Pisonum cognomen P. 88, 6.
 Frugi Libo 5, 9, 33.
 Fundano 4, 15, 6, 6. *vid.* Minucio. eius filiae elogium 5, 16.

Furia Prima 10, 68.
 Fusco 7, 9, 9, 36, 40.
 Fusci Salinatris laus 6, 11, et 26. *add.* 10, 19, 3.
 Fulcus *vid.* Minucius.

G.

Gabius Bassus 10, 18, et 32.
 Gaetulicus carmina lasciva scripsit 5, 3, 5.
 Galitta adulterii rea 6, 31, 4.
 Gallo 2, 17, 4, 17, 8, 20.
 Gallus an idem? 1, 7, 4.
 Gemellinus *vid.* Viridius.
 C. Geminius amicus Plinii 1, 12, 9.
 Gemino an Gemino 7, 24, 8, 5, 22, 9, 11, 30. Gemino *etiam* quidam 7, 1. ubi nos cum plerisque Restituto.
 Geminus Rosianus 10, 11, 1.
 Geniali 8, 13.
 Genitori 7, 30, 9, 17. *vid.* Iulio.
 Gracchorum orationes 1, 20, 4.
 Gratilla (Pomponia) uxor Aruleni Rustici 3, 11, 3, exheredit filium 5, 1, 1. *vid.* l. 8.

H.

Hadriano 4, 3. *vid.* not.
 Harpocrates istralipites 10, 22, 1.
 Helvidiae sorores partu exstinctae 4, 21, 1.
 Helvidius a Domitiano occisus 3, 11, 3. *add.* 7, 19, 3, et 5, 9, 13, 1. lqq.
 (Hercules) ille Iove genitus P. 14, 5.
 Herennius Pollio 4, 9, 14.
 Herennius Senecio 1, 5, 3, 3, 11, 3, 4, 7, 5, 7, 19, 5, 7, 33, 4. *vid.* Senecio.
 Herennius Severus 4, 28, 1.
 Hermes libertus Plinii 7, 11, 1.
 Herodes 4, 3, 4. *vid.* not.
 Hesiodi ἠσάδη δ' ἔγας 3, 7, 15.
 Hispamo 6, 25. *vid.* Ecbio.
 Hispo Caepio 4, 9, 16.
 Hispulla uxor Corellii 1, 12, 9, et amita uxoris Plinii 4, 19, 1. *add.* 5, 15, 3, et 10, 121.
 Hispullae scribit de eius filio instituendo 3, 3.

H O M I N U M I L L U S T R I V

Homerus verbosus et brevis 5, 6, 43. ab eo auspiciū in scholis 2, 14, 2. *add.* 1, 7, 1, 18, 4, 1, 20, 22, 3, 9, 28, 4, 3, 3, 5, 19, 2, 5, 20, 8, 6, 8, 3, 8, 2, 8, 8, 3, 4, 9, 1, 3, 9, 13, 20, 9, 26, 6.
Homullus advocatus 4, 9, 15, 5, 20, 6, 6, 19, 3.
Horatius 9, 22, 2.
Q. Hortensius lasciva carmina scripsit 5, 3, 5.
Hyperidis orationes 1, 20, 4.

L

Iabolenus an Iavolenus Priscus 1 Ctus 6, 15, 2.
Isaet prompta eloquentia 2, 3.
Isocrates in publico non dixit 6, 29, 6.
Iubentius an Iuventius Celsus, Praetor 6, 5, 4.
Iulio Genitori 3, 11. *add.* 3, 3, 5.
Iulius Africanus, nepos Iulii, et de hoc apophthegma 7, 6, 11.
 — *Avitus* moritur in navi 5, 9, 3.
 — *Bassus* adversis suis clarus 4, 9, 1, 10, 64, 4.
 — *Caesar* lascivos verficulos fecit 5, 3, 5.
 — *Candidus* 5, 20, 5.
 — *Ferox*, vir rectus 2, 11, 5. *add.* 10, 19, 3.
 — *Frontinus*, antecessor Plinii in auguratu 4, 8, 3.
 — *Genitor* laudatur 3, 3, 5, sq.
 — *Largus* ex Ponto heredem scribit Plinium 10, 79, 1.
 — *Naso* 6, 6, 1, 6, 9, 1.
 — *Pastor* 1, 18, 3.
 — *Servianus* 7, 6, 8, 10, 2.
 — *Tiro* 6, 31, 7.
 — *Valens* 5, 9, 2.
Iunior *vid.* *Terentius*.
Iuniori 8, 15, 9, 12.
Iunius *vid.* *Arulenus*.
Iunii Aviti elogium 8, 23.
Iunio Maurico 1, 14. *add.* 1, 5, 10, 4, 22, 3, 67.
Iunius Naso 6, 6, 1.
Iusto 7, 2. *vid.* *Fabio*.
Iuventius *vid.* *Iubentius*.

L.

Laelii Sapientes P. 1
Largius Licinius 2, 5, 17.
 — *Macedo a servis* or
Laterano 9, 27.
Lenulus lascivorum
auctor 5, 3, 5.
Lepido 4, 7.
Libo Frugi 3, 9, 33.
Licinianus Valerius
professor 4, 11.
Licinius Nepos praetor
 6, 5, 1.
Licinio (f. Surae) 4,
Liviae porticus 1, 5,
Livium Gaditanus vi
 2, 3, 8. *add.* 6,
Lucanus *vid.* *Domitii*
Lucius Albinus 3, 9
Lucretius 4, 18, 1.
Luperco 2, 5, 9, 2
Lupus *vid.* *Nymphidi*
Lultricus Bruttianus 6
Lycormas libertus Trai
Lysiae orationes 1, 2

M.

Macedo *vid.* *Largius*.
Macer *vid.* *Calpurnius*
Macro 3, 5, 5, 18.
Macrino 2, 7, 3, 4,
 8, 17, 9, 4.
Magnus *vid.* *Fontei*
Mamiliano 9, 16, 25.
Mancia *vid.* *Curtilius*.
Marcellino 5, 16, 8,
Marciana soror *Traian*
Marcinus *vid.* *Postu*
rentius.
Marius Priscus 2, 11.
Martialis elogium et n
Massa *vid.* *Bebius*.
Maturius Arrianus 3, 11
Maurico 2, 18, 6,
Iunius.
Maximus (Valerius pu
Valerii heres) 6, 8,
Maximus libertus Trai
 10, 28, 5, 10, 36.
Maximo 2, 14, 3,
 4, 20, 5, 5, 6, 11
 7, 26, 8, 29. et 2

- Achiam ordinandam missum, apparet 9, 1. ubi f. r. libros pro se et in Plantam scripsisse dicitur 9, 23.
- Maximo *vid.* Mellio. *is.* Nonio. C. Memmius poeta lascivorum carminum 5, 5, 5.
- Menander 6, 21, 4.
- M. Mellala lascivos versus scripsit 5, 3, 5.
- Messalinus caecus et sanguinarius 4, 22, 5.
- Mellio Maximo 4, 25.
- Miellii Pii P. 88, 6.
- Metiliu Crispus 6, 25, 2.
- Metius Carus delator 1, 5, 5. 7, 19, 5. 7, 27, 14.
- Modestus 1, 5, 5.
- Minuciano 3, 9, 4, 11, 8, 12. videtur idem Cornelius Minucianus, quem commendat 7, 22.
- Minucio 7, 12.
- Minucius Acilianus 1, 14, 3.
- Minucio Fundano 1, 9. *vid.* Fundano.
- Minucius Fuscus 7, 11, 4.
- Rufus 10, 77.
- Montano 7, 29, 8, 6.
- Montanus Atticinus 6, 22, 2.
- Murena tribunus 9, 13, 19.
- Musonius Bassus 7, 31, 5.
- C. Musonius Philosophus 3, 11, 5. *n.*
- Mustio 9, 39.
- N.**
- Nasoni 4, 6.
- Nepos *vid.* Cornelius.
- Nepoti 1, 3, 3, 16, 4, 26, 6, 19.
- Neratius Marcellus 3, 8, 1.
- Nero Imp. Silio Italico consule petiit 3, 7, 10. sub eo periculosa studia erecta 3, 5, 5.
- Nerva optimus Imp. non timuit eligere meliorem P. 89, 1. in palatio obsessus P. 6, 1. templis honestatus a Traiane P. 11, 1. *etc.* carmina lasciva scripsit 5, 3, 5.
- Nicetes Sacerdos praceptor Plinii 6, 6, 3.
- Nigrinus tribunus plebis 5, 14, 6.
- Nominatus *vid.* Tuscilius.
- Noniano recitanti supervenit Claudius Imp. 1, 13, 3.
- Nonius Celer gener Quintiliani 6, 32, 1.
- Nonio Maximo 4, 20.
- Norbanus Licinianus reus 3, 9, 29.
- Numidiae Quadratillae octogenariae vigor 7, 24, 1.
- Numidii Quadrati laus 6, 2, 1.
- Nymphidius Lupus pater et filius 16, 19.
- O.**
- Octavo 2, 10.
- Octavio Rufo 1, 7.
- Oppio *vid.* Appio.
- P.**
- Paetus *vid.* Caecina, Thrasea.
- Pallas libertus Claudii 7, 29, 8, 6.
- Papirius moderatior Traianus P. 57, 5.
- Passienus Paullus, poeta 6, 15, 1, 9, 22. Propertii gentilis 7, 6, 11.
- Crispus 7, 6, 11.
- Paterno 4, 14, 8, 16. *vid.* Plinio.
- Paullino 2, 2, 5, 19, 9, 3, 37. *vid.* Valerio.
- Paullus *vid.* Passienus, Velius.
- Pericles 1, 29, 17.
- L. Piso pater Pisonis a Valerio Festo interemti 3, 7, 12. eius dictum *ibid.*
- Piso a Galba adoptatus 2, 20, 2. P. 8, 5. *vid.* Calpurnius.
- Pisones frugalitate monstrati P. 88, 6.
- Planta *vid.* Pompeius.
- Platonis latitudo et sublimitas 1, 10, 5.
- Plautus vel Terentius metro solutus 1, 16, 6. *add.* 6, 21, 4.
- Plinii maioris scripta et studiorum ratio, 3, 5. *add.* 5, 8, 5. mors 6, 16.
- Plinii iunioris res in vitam illius contulimus.
- Plinio Paterno 1, 21.
- Plotina sanctissima femina 9, 28, 1. *add.* P. 83, 5.
- Pollio orator 1, 20, 4. *vid.* Agnius, Claudius, Herennius.

Polyaenus legatus Bithyniae 7, 6, 6. *vid.* Claudius.
Polycletus artifex 1, 20, 6. Neonis libertus 6, 31, 9.
Pompeiae Celerinae socri 1, 4.
Pompeio Falconi 1, 23.
**Pompeio* Saturnino 1, 8. *add.* 1, 16.
Pompeius M. Praefectus annonae P. 29, 1. Planta praefectus Aegypti 10, 5, 2. Quinctianus laudatur mortuus 9, 9, 1.
Pomponia *vid.* Gratilla.
Pomponio Ballo 4, 23.
Pomponius Rufus 4, 9, 3.
Pomponius Secundus 7, 17, 11. eius vitam scripsit Plinius maior 3, 5, 8.
Pontio 5, 15, 6, 28, 7, 4.
Popilius Artemisius 9, 28, 2.
Postumius Marinus Medicus 10, 6, 1.
Praesenti 7, 3.
Prima *vid.* Furia.
Prisco 3, 13. *vid. not.* 3, 21, 6, 8, 7, 8, 19.
Priscus *vid.* Labolenus, Vectius.
Procula Serrana 1, 14, 6.
**Proculo* 3, 15.
Proculus *vid.* Vectius.
Propertius 6, 15, 1, 9, 22, 2.
Publicius Certus 9, 13, 13.
Pudens *vid.* Servilius.

Q.

Quadratilla et Quadratus *vid.* Numid.
Quadrato 6, 29, 9, 13.
Quietus *vid.* Avidius.
Quinctianus *vid.* Pompeius.
Quinctius moderator Traianus P. 57, 5.
Quintilliano 6, 32. *conf. quae in praefatione institutionis oratoriae diximus* §. 9. Praeceptorem suum vocat 2, 14, 9. *add.* 6, 6, 3.

R.

M. Regull mores et facta 1, 6, 2, 20, 4, 2. *et* 7, 6, 2.
Restituto 6, 17, 7, 1.
Retina 6, 16, 8.

Robustus, eques Rom. 6, 25, 1. Romano 3, 13, 4, 29, 6, 15, 33, 8, 8, 9, 7, 28. *vid.* Firmo *it.* Voconio.
Rolianus Geminus quaestor Plinii 10, 11.
Rufino 8, 18.
Rufinus Fabius 9, 23, 4.
Rufoni 9, 19.
**Ruso* 5, 21, 7, 25. liber Rufi laudatur 9, 38. *vid.* Calvisio, Caninio, Octavio, Sempronio.
Rufus *vid.* Curtius, Pomponius, Minucius, Satrius, Varenus, Virginius.
Ruso *vid.* Cremutius.
Rustico 9, 29.
Rusticus *vid.* Arulenus.

S.

Sabiniano 9, 21, 24.
Sabino 4, 10, 6, 18, 9, 2, 18.
Sacerdos *vid.* Nicetes.
Salinator *vid.* Fufcus.
Salvius *vid.* Aristo.
Salvius Liberalis 3, 9, 33. *et* 36.
**Sardo* 9, 31. *de Plinto scripsit aliquid.*
Satrius Rufus 1, 5, 11, 9, 13, 17.
Saturnino 5, 9, 7, 7, 15, 9, 38. *vid.* Pompeio.
Q. Scaevola versus lascivos scripsit 5, 3, 5.
Scauro 6, 13. *vid.* Attilius.
Scribonianus a Claudio deficit 3, 16, 7.
Sempronius Caelianus 10, 38, 1. — Senecio eques Romanus 6, 31, 8.
Sempronio Ruso 4, 22.
Seneca *vid.* Annaeus.
Senecioni *vid.* Sotio.
Senecio *vid.* Herennius.
Sentius Augurinus (*vid.* Augurino) poeta laudatur 4, 27.
Septicio 1, 1, 7, 28, 8, 1.
Septicio Claro 1, 15. Videatur idem C. Septicius, quem laudat 2, 9, 4. idem forte Praefectus Praetorio sub Ha-

- driano, de quo Spartian, Hadr. c. 9. 11. et 15.
 Serrana Procula *u. v.*
 Sertorianum exemplum 3, 9, 11.
 Sertorius Severus, praetorius 5, 1, 1.
 Serviano 3, 17, 6, 26.
 Servianus 8, 23, 5. *vid.* Iulius.
 Servilius Calvus, praefes Bithyniae 10, 64, 2.
 — Pudens, Legatus 10, 10.
 Severo 3, 6, 18, 4, 28, 5, 1, 6, 27, 9, 22. *vid.* Catilio.
 Siliii Italici elogium 3; 7.
 Solers vir Praetorius 5, 4, 1.
 Sotadici 4, 3, 2.
 Sparso 4, 5, 8, 3.
Spurrinno 5, 17. Spurrinae et Cocciae 3, 10. Est Veltricius Spurrina *u. v.*
 Suberinus 6, 53, 6.
 *Suetonio Tranquillo 1, 18. *add.* 1, 24, 1, 10, 95. *et* 96. *vid.* Tranquillo.
 Sulla versus lascivos scripsit 5, 3, 5.
 S. *Sulpicius* versus lascivos fecit 5, 3, 5.
 Surae 7, 27. Forte Accius Surae, de quo 10, 7.
 Sulagus 10, 16, 1.
- T.
- *Tactio (Cornelio) 1, 6, 20, 4, 13, 6, 9, 16, 20, 7, 20, 33, 8, 7, 9, 10, 14.
 Tactus es an Plinius? 9, 23.
 3. Tacitus Consul laudavit Verginium 2, 1, 6. Corneliū Tacitum, scis quem virum 4, 15, 1. *add.* 2, 11, 2.
 Terentius Iunior 7, 25, 2.
 — Marinus 10, 66, 5. ubi epistola ad eum Domitiani.
 Terentius metro solutus 1, 16, 6. *add.* 6, 21, 4.
 Tertullus *vid.* Cornutus.
 Thralea, Fanniae pater 7, 19, 3. eius apophthegma 8, 22, 2.
 Thucydides 4, 7, 3, 5, 8, 11.
- Tironi 6, 1, 22, 9, 5. *vid.* Caestrius.
 Tiro Ciceronis amicus 7, 4, 6.
 Titiano 9, 32. *vid.* Cornelio, Iulius.
Titintus Capito 1, 17, 3. eius elogium 8, 12, 1.
 Titus Caesar lascivos versus scripsit 5, 3, 5. delatores punit P. 35, 4.
 Torquati versus lascivos scripsere 5, 3, 5.
 Traiani genus clarum P. 70, 2. pater consularis et triumphalis P. 9, 2, 16, 1. procero est corpore P. 22, 2. puer Parthicam laurum meruit P. 14, 1. ab Hispania exiit P. 14, 1. ob tumultum fit Imperator P. 5, 7. optimus cognominatus P. 2, 7, 88, 6, 89, 1. eius sententia de Christianis 10, 98.
 Tranquillus commendatur 1, 24. *forte* Suetonius *ubi vid.*
 Tranquillo 3, 8, 5, 11, 9, 35. *vid.* Suetonio.
 Trebonius Rufinus duumvir Viennensis 4, 22, 1.
 Triario 6, 23.
 Tullius *vid.* Cicero.
 Tullus *vid.* Domitius.
 Tuscilius Nominatus 5, 4, 1. et 14, 1.
 Tusco 7, 9.
 Tutilius Quintiliani socer 6, 32, 1.
- U.
- Urso 4, 9, 5, 20, 6, 5, 13, 8, 9.
- V.
- Valenti 4, 24.
 Valeriano 2, 15, 5, 4, 14.
 Valerio Paullino 4, 16. *add.* 10, 105.
 Valerius Festus 3, 7, 12.
 — Licinianus 4, 11, 1.
 — Maximus *ubi vid.*
 Varus 6, 8, 4.
 Varro versus lascivos scripsit 5, 3, 5.

- Varenus Rufus defensus a Plinio 5, 20. 6, 5, 1.
- Variola *vid.* Accia.
- Vectius Priscus 6, 12, 2.
- Proculus uxoris Plinii, quam amiserat, vitricus 9, 13, 13.
- Veiento *vid.* Fabricius.
- Velio Cereali 4, 21.
- Velius Paullus Procos. 10, 66, 3.
- Velleius Blaesus 2, 20, 7.
- Venatori 9, 20.
- Verania Pisonis 2, 20, 2.
- Verginius Romanus, comoediarum scriptor 6, 21.
- Verginius Rufus laudatur 2, 1. *int.* imperium recusat 6, 10, 4. monumentum imperfectum habet 6, 10, 2. epitaphium sibi fecit 9, 19. versiculos lascivos fecit 5, 3, 5.
- Vero 6, 3.
- Vestricii Spurinnae senectus 3, 1. triumphalis statua et honores alii 2, 7. *vid.* Spurinna *et add.* 4, 27, 5.
- Virdius Gemellinus proconf. 10, 85.
- Virgili* natalem celebrat Silius 3, 7, 8. sepulcrum ibid. an nimius fuerit in armis Aeneae 5, 6, 43. *add.* 5, 3, 6. 6, 20, 1. 6, 33, 1.
- Virginus *vid.* Vergin.
- Vitellio amicus Silius 3, 7, 3.
- Vocontio* Romano 1, 5, 2, 1. forte et 3, 13. eius commendatio 2, 13, 4. 10, 3, 1.

X.

- Xenophon 7, 32, 3.
- Xerxes illacrymavit exercitui 3, 7, 13.

Z.

- Zosimus libertus 5, 19, 2.

I N D E X

V E R B O R V M E T R E R V M

quae literis exprimuntur *Italicis*, non ipsius Plinii
verba esse intelliguntur.

- A.
- Ab dissimillimis 6, 31, 5.
 abactus hospium P. 20, 4.
 abdere lacrymas 3, 16, 6. abdi-
 tus et abstrusus P. 63, 5.
 abesse a periculo P. 71, 5. a
 specie adulationis, et necessi-
 tate P. 1, 6.
 non abhorreere ab editione 1, 2, 5.
 abigere officia consularia P. 76, 5.
 abicere consulatum per edictum
 P. 67, 3.
 abiectissimus, *timidissimus* 1,
 5, 8.
 abit donatus 8, 2, 3.
 aboliti libri 7, 19, 6.
 quod abominor 6, 22, 7.
 abortum facere 8, 10, 1.
 abradi *aliquid* bonis P. 37, 2.
 abrogare imperium P. 63, 5.
 abrumpere, *desinere* 2, 14, 10.
 6, 6, 9.
 abruptum necessitudinis P. 39,
 5. abrupta adiacent altis 9,
 26, 2. abruptissimae ripae 9,
 39, 5.
 abscissa oratio 1, 20, 19.
 absolvit omnia, tamquam singu-
 la 9, 22, 2.
 absolutus omnibus numeris 9, 38.
 absolutum 9, 1, 5. satis abso-
 lutum 9, 11, 2. absolutior 2,
 5, 2, 3, 10, 6. absolutus
adv. 4, 27, 2. absolutissimus
 2, 20, 10. 8, 3, 2.
- abstinere semper expetito honore
 P. 58, 6. peccatus 8, 22, 2.
 abstinentissimus alieni 6, 8, 5.
 abstrusus otio aut situ P. 45, 2.
 absumere diem 1, 9, 3.
 abunde mihi est, si 4, 30, 10.
 5, 8, 7. 7, 2, 3. P. 44. 7.
 misera res P. 38, 5. sufficit
 his, si P. 88, 2. — illi, quod
 est 4, 12, 5.
 abutuntur suo iure auribus meis
 7, 30, 3.
 acanthus 5, 6, 16.
 accedere alicuius sententiae 4,
 10, 3. accedit ei reverentia
 ex P. 19, 2. multum commen-
 dationis ex 10, 3, 5. pretium
 agris 6, 19, 1. accedit, quod
 8, 24, 8.
 accelerare occasum reipublicae P.
 26, 6.
 accendit solem angulus 2, 17, 7.
 semper melior P. 13, 4. ac-
 cendere certamen 4, 5, 2. et
 stimulare 6, 55.
 accinctus comitatus P. 20, 3.
 accincta in omnia bonitas P.
 30, 5.
 accipere hospites 2, 17, 9. omen
 P. 5, 5. i. e. *audire* 7, 27, 4.
 graviter 8, 10, 2. accipit trans-
 mittitque ventum locus 2, 17,
 19.
 acceptum tibi ferri iubeo 2, 4.
 2. fit tibi 6, 34, 3. acceptius
 genus gratulationis P. 3, 1.

- accitus P. 6, 4.
acclamatio conducta 2, 24, 4. *sq.*
acclamations in Senatu 3, 1, 71, 4. *in acta publica misisae* 75, 2.
acclamatum est surgenti, quod solet residentibus 4, 9, 18.
accommodare intentionem alicui 2, 5, 2.
accommodatius naturae meae 10, 68.
accommodatissimum lac curatio- nibus 5, 19, 7.
accrescunt negotiis nova 2, 8, 3. *accrescere* *la* putat P. 62, 2.
accursu populi 10, 43, 2.
accusationibus voluntariis exsequi iniurias hospitem 3, 4, 5.
accusasse sponte credebatur, famam laeserat 3, 7, 3.
accusator domesticus P. 42, 3.
accusatrix 10, 67.
Achaia Graecia vera et mera 8, 24, 2.
acribus condire metaph. 7, 3, 5.
acre ingenium 3, 5, 8. 4, 2, 1.
acres acutique cibi 7, 3, 5.
acta publica 5, 14, 8. P. 75, 1.
actio in foro habita 1, 18, 4. *bona et bona oratio differunt* 1, 20, 9. *actio i. e. oratio scripta* 2, 5, 1. 2, 19, 2. *actionis oratoriae vis* 2, 3, 9. 2, 19, 2. *sq.*
actiunculae, orationes 9, 15, 2.
actor patronus 2, 19, 2. *accu- sator* 9, 13, 8. *comicus* 7, 17, 3. *in villa* 3, 19, 2. *add.* P. 36, 3. *procuratore minor utroque loco intelligitur. publicus* 7, 18, 2. *vid. not.*
actum erat de, perierat P. 31, 6.
actus pristinus, officium 10, 37.
actus sequi, modum agen- di 10, 98. *actus tui obine- bunt vim censurae* P. 45, 6.
acui pretio integritatis P. 44, 7.
acuti cibi 7, 3, 5.
aculeum in animis audientium relinquere 1, 20, 18. *aculei iudicii mei refringuntur deli- mimentis aurium* 3, 15, 3. *orationis* 4, 5, 3.
ad hoc i. e. praeterea 2, 13, 7. P. 10, 2. 20, 3. *aetatis* P. 4, 7. *aevi* P. 6, 4. *ad verbum* 9, 36, 2. *villam in villa* 2, 2, 3.
adaequare laudibus P. 72, 4.
adaucta in sigulos gradus laeti- tia P. 22, 5.
adc. vid. acc.
adde, quae 1, 20, 19. *addere muneribus perpetuitatem* P. 94, 1. *virtutibus suis multum* 1, 10, 3.
addebitare vehementer 2, 29, 1. 10, 119, 1. *vid. not.*
adduci in discrimen 2, 9, 1. P. 10, 1. *in periculum* 8, 10, 1. *in spem* 3, 18, 9. *adduc- tor ut* 8, 3, 2. *adductus of- ficio* 2, 4, 2. *adductor, bre- vior* 1, 16, 4.
adelle alicui, causam eius age- re 1, 5, 5. 1, 23, 3. 2, 17, 2. 4, 17, 4. *contra all- quem* 1, 7, 2. *et 5. adfuit mihi leges* 1, 20, 11. *adfuit mihi deus* 1, 5, 5. *voto deus* 1, 12, 8.
adfectione intactus P. 33, 2.
adfectus erectus et liber amor P. 85, 3. *mollior materna in- dulgentia* 3, 11, 1. *et intentio muneris* 1, 8, 13.
adficere quem vulnera 7, 19, 7.
adfici plus est quam delectari 3, 1, 9. *add.* 4, 3, 3.
adfici cura 2, 9, 1. *dolore* 8, 16, 4. *gaudio* 2, 19, 3. *metu* 6, 6, 2. *solicitudine* 2, 19, 3.
adfigi cautibus P. 35, 2.
adfirmatio in vultu P. 67, 1.
adflare stragibus et fulmine P. 90, 5.
adfluentia annonae P. 29, 1.
adgredi opus 10, 50, 2.
adhibere auditores, de recitan- tibus 1, 5, 4. 2, 19, 9. 6, 15, 4. *modum* 6, 28, 2. *sum- tibus* P. 55, 5. *preces* 3, 15, 1. *adhiberi coenae* 6, 31, 13. *consilium* 6, 15, 3. *in consi- lium* 6, 11, 1.
adhuc dubium est P. 1, 4. *com- morabor* 4, 13, 1.

- adigi in verba, *iurare* P. 64, 1.
77, 2.
adiicis, *insuper dicis* 7, 11, 1.
adire sollicitudinem pro 2, 9, 1.
aditus obstructus P. 48, 3.
adiumento esse 2, 20, 2.
adiutor accedit 4, 15, 13.
adligare sarcinulas 4, 1, 2.
adimniculis fundata domus 4,
21, 3.
admissionum facilitas P. 47, 3.
add. 48, 1. 79, 6.
admissis et exclusis par metus P.
48, 4.
admonetur multa 5, 3, 9.
admovere curam 2, 5, 9. ma-
nificentiae ingenio remotissimas
terras P. 25, 5.
adniti ut 2, 5, 6. 2, 9, 3.
adnotare *inter legendum* 3, 5,
10. et 11. *observare* P. 56, 1.
adnotator immines P. 49, 6.
adnuere precibus P. 72, 3. pro-
missis medicorum adnuat Deus
1, 22, 11. si adnuisset Deus
7, 24, 3.
adnumerare vulnera P. 15, 5.
adolescens, *de martio* 1,
18, 3.
adolefcat similis parenti, avo 3,
3, 2.
adoptare in suum nomen, in
optimi P. 88, 5.
adoptio P. 5, 1.
adorare verbis benefacta 1, 8,
15.
adrasus 2, 12, 1.
adsciscere filium P. 7, 4. adscii
cives 10, 116.
adscribere *alicui legatum* 4, 10, 1.
adsectari *quem discandi causa*
2, 14, 10.
adsectatores 3, 11, 7.
adfectio 3, 4, 4. 4, 12, 6.
adfectum excipere P. 71, 1. ad-
fectum consequi 7, 6, 13.
adfectiendi muta et sedentaria
necessitas P. 76, 3.
adsequi decus sudore 2, 7, 1.
ingenium *cutus, imitando* 4,
8, 5. vim 1, 2, 2. stilo 2,
3, 3. 4, 3, 2.
adlerere se studiis 1, 3, 3. a
mortalitate 2, 10, 4. ab iniu-
ria oblivionis 3, 5, 4. sibi filii
obsequium P. 12, 3.
adversio, *vindicatio* 10, 72.
adverseratio in voce P. 67, 1.
adlidere, *obsidera* P. 12, 3. gu-
bernaculis P. 81, 4. literis 3,
5, 19.
adlidua *raris oppon.* 8, 14, 10.
adliduus in tribunali P. 78, 6.
adlidnare famae bonos iuvenes,
conclitare illis famam 6, 23,
2. civitati opus, cuius curam
quis egerat 10, 85, 1.
adlidstere solidite 6, 6, 5.
adlidstergine lemi 5, 6, 2.
adlidstare aliquem P. 23, 2.
adlidstrepere aures irritis precibus
P. 26, 2.
adlidstrictius dicere, *brevius* 1, 20,
20. scribere 3, 28, 10.
adlidstringere ad temperantiam 7, 1,
7. adlidstringi, *post balneum*
refrigerari 5, 6, 25.
adlidstruere, *addere* 9, 33, 11.
quod cuique adlidstruitur P.
62, 8. dignitati 3, 2, 5. edi-
cto P. 35, 4. famae 4, 17.
7. felicitati P. 74, 2. laudem
alicut P. 46, 8. munerari P.
38, 7.
adlidsumere filium P. 7, 4. 8, 5.
auxilium rebus fessis *ibid.* in
consilium P. 8, 1. in confor-
tium P. 7, 3.
adlidfurgere *alicut*, decedere 1,
23, 2. *plausus genus* 6, 17, 2.
adlid. *vid.* art.
adlidversa ex secundis nascuntur
P. 5, 9. adlidversa pati 8, 17,
6. adlidversis suis clarus 4, 9, 1.
adlidvertere et adlidficere quem 1,
10, 5. 9, 27, 6.
adlidvantia verba P. 26, 1.
adlidvantio misera P. 54, 1. per
adlidulationis officium 7, 24. 7.
adlidulatione consumpta novitas P.
55, 3. adlidulationum certamen
P. 54, 5. adlidulationibus ava-
ria adliditum obstruere P. 41, 3.
adlidvocare populum *iudicem scri-*
ptorum 7, 17, 12. adlidvocare
patronum contra aliquem 4,
17, 2. adlidvocandi veniam peto,
dehberandi moram 5, 8, 12.
in adlidvocationem rogare quem 1,
9, 2. adlidvatio ingens, *ad-*
vocati 6, 33, 3. ob adlidvo-

- tionem nihil dare licet 5, 21, 4. advocacione functus 2, 11, 19.
- advolutus pedibus 9, 21, 1.
- aedes Concordiae 5, 1, 9. Matris Deum 10, 59.
- in aedificando parcus P. 51, 1.
- aeger animo et corpore 9, 22, 5.
- aegrotationis laus 7, 26.
- Aegypti fertilitas P. 30. ventosa natio P. 31, 2. *eo navigant phihisici* 5, 19, 6. n.
- Aemiliae viae cura 5, 15, 1. n.
- aemulamur, quae laudati videmus P. 70, 3.
- aemulandus 5, 15, 4.
- aemulatio nascitur ex coniunctione, alitur aequalitate P. 84, 2. *imitatio* 1, 2, 3. est mihi cum 1, 5, 11.
- aenae staturae *Tratant* P. 35, 6.
- aenigmata loqui 7, 13, 1.
- aequalitas inaequalis 2, 12, 5.
- aequaliter amare 2, 9, 5.
- aequatus numinibus P. 35, 4. plebis ac principis locus P. 51, 3. aequata Diis potestas P. 4, 4.
- aeque ut 1, 20, 1.
- aequus quos (*Iupiter*) amat 1, 2, 2. ex aequo, *commans* P. 2, 8.
- aerarium et fiscus *differ.* P. 36, 3. 42, 1. Saturnum 10, 20, 1.
- silens P. 36, 1. exhaustum replere P. 55, 5.
- aes alienum contrahere, exsolvere 3, 11, 2.
- aere signare, *in aes incidere* 8, 6, 14. in aere incidere P. 75, 1.
- aestimator benignior 6, 17, 6.
- aestimo magni scire 3, 4, 1. [*vehementer cupio. cf. Epist.* 3, 2, 5. E.] aestimari magno P. 37, 5.
- aestuare invidia 4, 11, 5.
- aestuarium emergit 9, 33, 2.
- aestus maris ibid. aestus fervescentes calores 8, 1, 1.
- aestus, *dubitatio* 1, 23, 3. aestum meum explicare 9, 34, 1.
- aetas dulcissima, *adolescencia* 2, 18, 1. *duratio vitae* P. 28, 6. quos aetas nostra tulit 5, 15, 4.
- aeternitas ante oculos est 3, 16, 6. debetur cui 5, 8, 1. 10, 113, 3. imperii P. 67, 3. principis 10, 50, 1. per aeternitatem et salutem *principis* petere 10, 67. et 87.
- aevum omne breve et fragile P. 78, 2.
- Afer. Afrorum Patronus Plinius 2, 11, 2.
- aff. *vid.* adf.
- aff. *Spectrum* 7, 27, 2.
- Africanae pantherae 6, 34, 3.
- Agapae Christianorum 10, 97, 7.
- agedum 9, 19, 6.
- agere amicum cuius 1, 17, 1. amicum ex imperatore P. 85, 5. contulem bonum P. 50, 3. matrem 3, 16, 6. patrem familiae 9, 15, 3. curam 10, 85, 1. aetatem in tenebris P. 44, 5. tempus P. 49, 8. id agentibus Dls P. 8, 3. non id agere P. 5, 3.
- agg. *vid.* adg.
- agitasse nihil, ut imperator fieret P. 9, 2. agitare iustitiam 8, 2, 2. secum P. 4, 4. 86, 5.
- agitatio corporis 1, 6, 2.
- agitatores, *aurigae* 9, 6, 2.
- agmen occupationum 2, 8, 3.
- agmina noltra P. 12, 4.
- agon gymnicus 4, 22, 1. agona 4, 22, 7. agonas quinquennales 10, 79, 2.
- ἀγωνισμα* 5, 8, 11.
- ἀγοράματα* 6, 31, 13.
- Albanus lacus P. 82, 1. albescit aqua *de spuma* 5, 6, 23.
- albidior color 8, 20, 4.
- alere. alitur sermonibus malignis 7, 26, 2. animus silentio ac tenebris 9, 36, 1.
- Alexandrina civitas 10, 5. *it.* 22. et 23.
- alica cum mulso et nive 1, 15, 2.
- alias. Si quando alias 4, 13, 1.
- alienus a 7, 4, 2. alienissimi homines 7, 24, 7. P. 37, 3.
- alimenta ingenuis data P. 26, 7.
- alioqui *seq. voc.* 4, 14, 5. 5. 15, 3. 8, 11, 2.
- alioquin *seq. conf.* 2, 9, 1. P. 70, 8.
- aliquantum frigoris 6, 15, 4. ante aliq. temporis 10, 112.

- aliquid me esse puto 1, 23, 2.
 aliter ac 9, 19, 5.
 alius. non alius quam P. 55, 3.
 aliud ex alio P. 81, 1. nec
 aliud quam P. 55, 3. alia
 omnia quam velis agere 7,
 15, 2.
 all. *vid.* adl.
 Alfenis villa 6, 10, 1.
 altare et ara *diff.* P. 1, 5.
 alter ego, *amicus* 2, 9, 1.
 altercandum toties 3, 9, 24.
 alterna vice 9, 33, 2. alternis
 votis comprecari P. 2, 8.
 Alinatium princeps 3, 2, 2.
 altricem amare patriam P. 28, 4.
 altus lacus 10, 69, 3 *mare* 9,
 33, 9.
 amare fortiter P. 36, 4. pertinaciter P. 86, 2. speciosius P. 90, 2. unum facilius quam multos P. 85, 8. amare et apparere iucundissimum P. 85, 7. amat non satis bonos, qui malos non odit P. 63, 2. amat flumen alveum suum P. 31, 4. amarent te DI, ut tu nos P. 74, 4. non amantur a DI, nisi quos amant homines P. 72, 4. hoc amantius 8, 21, 5. amantissimus bonorum 4, 15, 1.
 Amastrianorum civitas 10, 99.
 amaritudinem inimici implere 7, 33, 7.
 ambiguum ingenium 4, 2, 1.
 ambire homines orbe quodam societatis 9, 30, 3.
 ambitio verae maiestatis infamia P. 36, 4.
 ambitiosus pro aliena gloria 10, 50, 5.
 ambitum solis sequi 2, 17, 8.
 ambitus, *ambitio* 3, 2, 4. P. 29, 1.
 ambulatio, *locus* 5, 6, 17.
 ambustus fulminibus *metaph.* 3, 11, 3.
 Amerina praedia 8, 20, 5.
 amicitur 2, 3, 2.
 amicitia priscum mortalium bonum P. 85, 1. *vel studitis praeferenda* 8, 9, 2. pro utilitate 7, 11, 8.
 amicula 3, 9, 13.
 amicos parare praecipuum opus principis P. 85, 6. legere ex optimis P. 45, 3.
 Amisenorum civitas libera et foederata 10, 93.
 amittere, *morte* 2, 7, 3. 4, 2, 1. 7, 20, 1. laudem 8, 24, 9. reverentiam P. 8, 6. usum pedum P. 24, 5.
 amnisi palans P. 30, 2.
 amoenissimum habitare 4, 25, 1.
 amoenitates non intemptivae 1, 2, 4.
 amor magister optimus 2, 19, 4. *periculis* 2, 2, 1. non imperatur P. 85, 3.
 amoris simulatio peior odio P. 85, 1.
 amore vinci turpe 4, 1, 5.
 amores, *locus amatus* 2, 17, 20.
 amphitheatrum *naturale* 5, 6, 7.
 ampliare numerum P. 54, 2.
 amplissimus ordo *senatus* 10, 3, 2.
 amplissimum inter homines P. 7, 2.
 ampulla 4, 30, 6.
 amputata oratio 1, 20, 19.
agnosces *vid.* lector.
 anceps et lubricus locus 1, 8, 6.
 ancipitia 9, 20, 3.
 andron 2, 17, 22.
 angustiis commensus 5, 15, 9.
 Iermonis claudi 9, 2, 3.
 angustius tempus P. 49, 8.
 angustissimus gyros 9, 26, 7.
 anilis prudentia 5, 16, 2.
 anima *in subterraneis* 4, 30, 6.
halitus 6, 16, 13.
 animae meatus, *respiratio* *ibid.*
 animus excitatur 1, 6, 2. contemtor, domitor, frenator P. 55, 9. rectus ac vividus P. 44, 6. toto corpore validior imperitet P. 82, 6. futuris corporis sustinetur 1, 9, 4. tenebris et silentio alitur 9, 36, 1.
 animum intendere 7, 4, 5.
 in animum inducere 9, 13, 6.
 animo maiore *cupidius* 10, 49, 2.
 animos sustulerant P. 11, 5.
 Anio delicatissimum ampium 3, 17, 3.
 annona urbis P. 31, 5. annonae affluentia P. 28, 7.

annui sumtus 1, 8, 10.
 annum aperire *consul dicebatur* P. 58, 4.
 antelucana officia 3, 12, 2, 3, 5, 9.
 antiquitatis laus 4, 3, 1, 6; 21, 1.
 antiquum, *antiquo more* 2, 11, 18, 5, 1, 11. et P. 76, 1.
 antiquis simile, *egregium* 4, 3, 1. et 7, 33, 9.
 antiquus vir, *sincerus* 2, 9, 4.
 antiquissima victoria, *insignis, antiquis comparanda* 10, 9.
 antiquissimum testimonium P. 95, 1.
 antiquitus institutum 8, 14, 4. *percrebuerat* P. 31, 2.
ad antiquitatis exemplar expressum 5, 15, 3.
 anxium me res habet 2, 9, 1.
 Apameae privilegium 10, 56.
 Apenninus saluberrimus montium 5, 6, 2.
 aperire annum *vid.* annus.
 aperte malus 3, 9, 2.
 aperto caelo, *sub dio* 2, 17, 14. *in aperto, sub dio* 6, 16, 15.
 apertius ostendam 8, 2, 5.
 apodyterium 5, 6, 25. *locus in balneo exuendis vestibus.*
 apolhragisma 10, 16. extr.
 apotheca 2, 17, 13.
apotheofoeos caussae P. 11, 1. sq.
 apparatus coenare 1, 15, 4.
 apparatus arrogantiae principalis P. 76, 7.
 appetentissimus cuius 7, 31, 7.
 appetit dies 7, 5, 1.
 applausor P. 46, 4.
 applicare crimen cui 10, 66, 4.
 apponitur coena 3, 1, 9.
 apprehendere, *petere* 1, 5, 8. *in apfida curvatum* 2, 17, 8.
 aptare arma, moenia, viros P. 18, 2.
 aptum piumque est P. 1, 6.
 aquaeductus Nicomed. 10, 46.
 aquarum temperies P. 15, 3.
 aquam dare, *horas* 6, 2, 7.
 aquilae Rom. P. 82, 4.
 ara et altare *differunt* P. 1, 5.
 arae angustiores P. 51, 1.
sub arbitrio unius esse 3, 20, 12.
ad arbitrium suum facere 9, 15, 1.

arca *pecuniae* 3, 19, 8.
 arcellitor 5, 6, 45.
 archetypum 5, 10, 1.
 arcta propinquitas 4, 4, 1.
 arcte diligo 2, 13, 5.
 arctissime diligo 6, 8, 1.
 arctissimi laquei 2, 8, 3.
 arctissimo vinculo iungi 10, 11, 1.
 arcuato opere 10, 46, 2.
 arcus, *tropaea* P. 59, 2.
 ardentur amare 2, 7, 6.
 ardentius diligere 7, 20, 7. et P. 85, 7.
 ardentissime diligere 1, 14, 10. et 6, 4, 3.
 ardentissima febris 7, 1, 4.
 ardere cupiditate 1, 7, 5.
 ardor amoris P. 72, 5. *imitationis* P. 13, 4.
 area domus 6, 20, 4. et 7, 27, 10.
 arena mea, *officium* 6, 12, 2.
 arenosum iter 2, 17, 2.
 argutum carmen 7, 6, 9.
 arma emerita P. 15, 3. armis irritantur P. 49, 3. componere P. 13, 2.
 armare manum P. 67, 8. armavitelis, suo caelo P. 12, 2.
 Arpinae chartae 3, 21, 5.
 arrogantius dicere 4, 15, 9. facere 8, 6, 10.
 artes suas omnes proferre 2, 11, 17. vitius inimicae P. 47, 1.
 effeminae P. 46, 4. futuri ducis P. 81, 2.
 artificium perit 2, 20, 4.
 ascendere P. 58, 3. ad alterius magnitudinem P. 61, 2.
 asperitas caeli 3, 5, 15. hominis 8, 18, 5. et 8, 24, 5.
 assem para 2, 20, 1.
 ad assem reddere 1, 15, 1.
 ass. *vid.* adf.
 Athenae Atticae 4, 3, 5.
 Athenis vivere putes 7, 25, 4.
 athletarum praemia 10, 119.
 attollere rectos et vividos animos P. 44, 6. campum *de pulvere equitantis* P. 14, 3.
 atrienses 3, 19, 3.
 attende, ne *i. e. cura* 6, 8, 8.
 attentius custodire 3, 16, 11.
 Aticus sermo 2, 3, 1.
 avaritia detestanda P. 50, 5.
 auctibus crescere 4, 30, 2.

- auctoritatem habere ex studiis 2, 18, 1.
 auctoritas pro ratione 1, 8, 18.
 auctoritati cedere 1, 20, 24.
 auctoritate securitatem perdere P. 93, 1.
 audentia *subst.* 8, 4, 4.
 audentior puer 9, 33, 4.
 audeo *vid.* ausim.
 auditor rectus *it.* a iudice diversus 2, 19, 6. auditores conducti et redempti 2, 14, 4.
 auditorum fastidia 1, 13, 2.
 dvertere famam P. 28, 1. oculos, aures, animos a republica P. 66, 4.
 aves consulare P. 76, 7.
 auferri periculis, curis 6, 20, 11.
 augere honoribus quem 3, 8, 2.
 augescantibus vitiis occurrendum 9, 37, 3.
 auguratus 4, 8, 1.
 augurium me non fallit 7, 33, 1.
optimum pro patria dimicare 1, 18, 4.
 augusta victimis cuncta P. 25, 5.
 augustae, *feminae* P. 84, 6.
 Augusti nomines admonemur eius, cui primum datum est P. 88, 10.
 augustior solito curus P. 92, 5.
 augustiores arae P. 52, 1.
 avidissimae aures 2, 19, 3.
 avidissimus praedo P. 94, 3.
 avidissime amplecti 2, 13, 1.
 avocare animum 9, 2, 1.
 avocati excursionibus 1, 3, 2.
 avocamentum, *remissio* P. 82, 8.
 avocamenta a dolore 8, 5, 3.
 auras frequentius habet quam ventos 5, 6, 5.
 auras lassae et spatio infractae 5, 6, 14.
 aurem praebere, *audire* 2, 14, 8.
In aurem dextram dormire 4, 29, 1. quod aures eius pati possint P. 3, 2. auribus mollissimis parcere P. 68, 7. auribus danda quaedam 2, 5, 5. auribus blandiri cuius 1, 2, 6. excipere avidissimis 2, 19, 3. solis studere, *sine lectione* 7, 21, 1.
 ausim contendere 4, 4, 3.
- auspicari Vulcanalibus quid? 3, 6, 8. auspicantur homines nihil providenter sine P. 1, 1.
 auspicatissimum erat 10, 28, 2. aut *pro an post* utrum *vid. ad* 10, 48, 2. P. 84, 1.
 avus. *avi nomen nepotibus datum* 10, 6, 2.
 auxilium rebus fessis P. 8, 3.
- B.
- Baetica provincia 3, 9, 1.
 Baiani lacus torpor et silentium P. 81, 1. Baianae villae 9, 7, 2.
 balineum publice praebere 8, 8, 6. apud Prusenses 10, 75, 1.
 balinei cella frigidaria 2, 17, 11.
 Baptistarium *lavacrum, labrum* 2, 17, 11. 5, 6, 25.
 barbarus rex P. 16, 4. barbarorum ferocia P. 14, 1. barbarae gentes P. 56, 4.
 basilica Julia 2, 14, 4. et 8, 5, 21, 1.
 basis statuae 3, 6, 5.
 beatissimus animo 6, 32, 2. beatissimum in principatu, quod nihil cogitar P. 6, 1.
 bellatorius stilus 7, 9, 7.
 bellua immanissima *de imper.* P. 48, 3.
 bene ac feliciter eveniat P. 72, 1. beneficiarii 10, 32. et 36. n.
 beneficium vertitur in iniuriam P. 37, 4. vetus subvertis, nisi novo camules 3, 4, 6. *add.* P. 36, 5. 62, 1. 45, 4.
 benignior aestimator 6, 17, 6.
 bes. *ut ex besse* 7, 24, 2.
 bibliopolae 1, 2, 6. Lugduni 9, 11, 2.
 bibliothecae *in villis* 3, 7, 8. *imaginibus ornatae* 4, 28, 1.
 bibliothecae dedicatio 1, 8, 2.
 bilis tantum inest 4, 11, 2.
 binae epistolae 6, 4, 5. clepsydrae 6, 1, 5.
 Bithyniam intravi 10, 28, 2.
Bithyni accusant Bassum 4, 9, 2. Varenum 5, 20. 6, 5, 1. 6, 13. 6, 29, 11. Bithynarum civitatum ius 10, 109.
 blandimentis capi 2, 19, 4.

blandiora alloquia 1, 8, 12.
blandiri auribus cuius 1, 2, 6.
ut deo P. 2, 3.

blanditias fugaces 7, 4, 6.
boleti 1, 7, 6.
boni otio ac situ abstrusi P. 45,
2. provehuntur etc. P. 46, 8.
bona foecunditatis P. 32, 2.

Bosporus *Cimmerius* 10, 13.
brachium portus 6, 31, 15.
ad breve tempus 7, 8, 2.
ad brevissimum tempus P. 59, 2.
Brevitas an coepae praeferenda
1, 20.

Brixiae laus 1, 14, 4.
Bructerum rex 2, 7, 2.
bule, *senatus* 10, 85, 111, 115.
buleutae, *senatores* 10, 48, 5.
10, 113, 3. 10, 115, 3.
Byzantium respubl. *Bithyniae*
subiecta 10, 52, 1.

C.

Caduci labores 9, 3, 2.
caducum tempus 3, 7, 14.
caeca tela, *improvisa* 2, 22, 5.
caecum et abditum 4, 30, 10.
caeduae silvae 5, 6, 8.
caemento farciri 10, 48, 4.
caesaries P. 4, 7.
calcar currenti addere 1, 8, 1.
calcei nusquam 7, 3, 2.
calceos polcere 9, 17, 3. *vid.*
soleas.
calciari 3, 16, 8.
calculo candidissimo notare 6,
11, 3.
calculus album aducere 1, 2, 5.
calculorum lusus 7, 24, 5.
calculus ponere *in re* 1, 14, 9.
cum imperio P. 20, 5. *parem*
cum quo 5, 2, 1.
calculus ponere in utraque par-
te 2, 19, 9.
calidariae cellae 5, 6, 26.
calidissimus sol 2, 17, 12.
per caliginem adhuc video 5, 8, 8.
caligo, *perturbatio* 3, 9, 16.
vapor 6, 16, 19.
calor dicentis, *impetus* 4, 9, 11.
pietatis subitus P. 3, 1.
calorem et impetum perdere 2,
19, 2.

Campanarum aliquid 9, 25, 3.
Camilliana villa 6, 30, 1.
Campaniae solitus terrae tremor
6, 20, 3. in Campaniam pro-
ficisci valetudinis caussa 6, 4, 1.
campus haurit sudores P. 15, 4.
campus *Martius* et comitia P.
63, 4. *add. f.* 7. gloriae et
honoris omnibus patet P. 70, 8.
campi caedibus contracti P. 12, 1.
candidatus immortalitatis P. 63, 1.
candidissimo calculo 6, 11, 3.
vanities auget maiestatem P. 4, 7.
canum mare, *spumofum* 6, 31, 17.
capax amicitiae 2, 13, 10. do-
mus 7, 27, 4. villa usibus 2,
17, 4. capacissima secreti uxor
1, 12, 7.
capere *venando* 5, 18, 2. di-
sciplinam cuius, *aptum esse*
ad P. 46, 5. initium P. 1,
1. potestates summas P. 59,
6. praemium *i. e. dignum esse*
P. 61, 5.
capessere civitatem P. 39, 5. cu-
ras imperii P. 66, 2. statio-
nem P. 7, 3.
capi *ab re, delectari* 2, 5, 8.
et duci quo 9, 17, 3. volu-
ptate 9, 6, 3.
capillos submittere mos reis 7,
27, 14.
capitali supplicio adfici 8, 14,
14.
capitaliter quem lacessere apud
iudices 1, 5, 4.
captare *de hereditatis* 2, 20, 7.
4, 2, 2. 8, 18, 2. benefi-
cii suis commendationem ex
difficultate P. 98, 2. humili-
tate amorem, *terrore reveren-*
tiam P. 4, 5.
caput amicissimum 3, 17, 3. ra-
diatum *statuae* P. 52, 1. de-
liberationis 3, 19, 3.
caput, *fons* 8, 8, 5. 10, 91, 1.
a capite, a fronte 2, 17, 21.
a capite porticus 5, 6, 19.
in capite Bithyniae, principio
10, 81, 3.
capita legis, *summa* 10, 83, 4.
et 10, 5, 3.
carens anima, *mutum* P. 50, 4.
caritas patriae superabat amorem
castrorum P. 20, 1.

- carmen mediatum templis in-
 ferre, *preces, hymnos* P. 3, 5.
 carmen, *formula* P. 63, 2. 92,
 3. perfici nisi in odio non
 potest 7, 9. 9. seria carmina
 P. 54, 2. *laudes*.
 carpere, *reprehendere* 1, 8, 6.
 similis sermonibus 1, 9, 5.
 famam, vitam P. 53, 4.
 carpium, *stricte* 6, 22, 1. et 8,
 4, 7. breviterque perfringi P.
 25, 1.
 Carfulanum praedium 1, 4, 1.
 carus omnibus ac desiderandus
 P. 10, 6. perinde summis ac
 infimis P. 19, 3.
 Caryotae 1, 7, 6.
 Carystiae columellae 5, 6, 36.
 calli labores 8, 23, 6.
 castigant vitia sua, qui castigari
 merebantur P. 46, 6.
 castigator P. 40, 1.
 castigatorium solatium 5, 16, 10.
 castitas affectata, ingenita, inna-
 ta P. 20, 2. *integritas* 3, 2, 2.
 castris stipendium 8, 14, 5.
 calus secundi et adversi 5, 20, 3.
 cataractis aquae cursum tempe-
 rare 10, 69, 4.
 καταστροφή 5, 17, 2.
 catenis captorum gravis trium-
 phus P. 17, 1.
 cathedra 3, 16, 12. 8, 21, 2.
 cavaedium 2, 17, 5.
 cavea continere aves 9, 25, 3.
 cavea *theatri* 10, 48, 3.
 caverat, ut 6, 10, 4. *n*.
 caussa non discrepat P. 55, 7.
has caussas sequor 5, 3, 8.
 caussas habere vivendi 1, 12, 3.
 cautibus adfigi P. 35, 2.
 cautum est lege 3, 9, 30. man-
 datis 10, 62, 3.
 cedens periculis vox 7, 19, 6.
 cedere aliqua re alicui 7, 11, 5.
 cedere affectibus P. 4, 3. au-
 ctoritati 1, 20, 24. honore et
 nomine suo alteri P. 94, 3.
 virtutibus P. 16, 5. cedit ti-
 bi uxor in decus et gloriam
 P. 83, 4.
 celeberrimus locus 2, 7, 7. men-
 sis 2, 11, 10.
 celebrare exsequias 8, 12, 5. fa-
 ctum acclamatione vera P. 71,
 4. officium P. 54, 5. *t. e.*
obire 8, 12, 3.
 celebrare debita religione 10, 103.
 celebrari gratiarum actione 7,
 32, 2.
 celebritas civium, *frequentia* P.
 49, 2.
 in celeritate consistit officii gra-
 tia 10, 121, 2.
 censere, *curias verbum* 2, 11,
 21. 5, 14, 6. P. 54, 3. *sqq.*
tit. 60, 1. praef. 76, 4. cen-
 tur miles in commilitone P.
 15, 6.
 Centores in provincia *legum*
balentis 10, 83, 3. 10, 113,
 1. 10, 115, 1.
 censoria nota 9, 13, 16.
 censura est vita principis P. 45, 6.
 census decurionis, *tit. equester* 1,
 19, 2.
 centies sestertium 10, 48, 1.
 Centumcellae 6, 31, 1.
 centumviri 1, 5, 4. 9, 23, 1.
 centurio 6, 31, 5. legionarius
 10, 81, 1.
 cerae, *pugillares* 1, 6, 1. 7,
 27, 9.
 cernere hereditatem 10, 79, 2.
 certare certamine 7, 7, 2.
 certandum habere 1, 7, 6.
 certatim amare 2, 9, 5.
 cervicalia 6, 16, 16.
 cervices retortae P. 34, 3.
 cervicibus inhaerere 5, 16, 3.
 ex cespite tribunal P. 56, 5.
 ceterum *inter subi. et praedic.*
 P. 55, 9.
 charta bibula 8, 15, 2. *scabra*
ibid.
 chartis dignum 4, 16, 3.
 Christianorum res, in quantum
 Plinio innovare 10, 97.
 cibus in medio P. 49, 4.
 cicatricem pati 8, 5, 3.
 cicatrix Vitelliana 1, 5, 2.
 cinaedi mensis oberrant 9, 17, 1.
 circa me excessit modum 6, 21,
 6. te omnes P. 83, 3. *ai*
sqd. es.
 Circenses erant 9, 6, 1.
 Circensibus proximis 9, 23, 2.
 circulator 4, 7, 6.
 circulus, *coetus* 3, 20, 4.
 circumagi volubili orbe 4, 24, 6.

- circumacta litora, *curva* 6, 16, 12.
 circumcidere sumtus 10, 52, 4.
 circumcisus, *brevis* 1, 20, 4, 2, 12, 1. et 3, 7, 11.
 circumcisa oratio 1, 20, 4.
 circumferre praedicatione 3, 11, 1. 6, 8, 2. oculos P. 7, 5.
 circumfusus equestris ordinis flore P. 23, 3.
 circumire senatum *prensandi et potendi causa* P. 69, 2.
 circumlinere oculos 6, 2, 2.
 circumscribere testamentum 8, 18, 4.
 circumscripti syllogismi 2, 3, 3.
 circumscriptior, *brevior* 1, 16, 4.
 circumstat me cura, difficultas P. 3, 3.
 circumvenire omnia immensa possessione P. 50, 1.
 circus pulchritudinem templorum provocat P. 51, 3.
 cithara perite uti 5, 19, 3.
 civilis incessus P. 83, 7. civile et senatorium P. 2, 7. civile, nihil cogere P. 87, 1.
 civilius, *adv.* P. 29, 2.
 civitas, *ius* 10, 5. et 6. patet per Latium P. 39, 2.
 civitatum 10, 115, 1. 116.
 clamitant nomina 9, 6, 2.
 clamore tueri 2, 11, 7.
 clamores, *plausus* 2, 14, 6. 199. 4, 5, 1. 4, 19, 3. 9, 13, 8.
 clare loqui 2, 18, 2. clarissime genitus P. 69, 5.
 clarus adversis suis 4, 9, 1.
 clariora alia, alia maiora 3, 16, 1.
 clauduntur acclamationes parietibus curiae P. 75, 2.
 Claudiopolitani 10, 48, 5.
 claustra frangere, *in lucem exire* 2, 10, 3. pudoris et reverentiae 2, 14, 4.
 clavus insanabilis 3, 7, 2.
 clementia 8, 22, 1. P. 80, 1.
 cleplydra 1, 23, 2. et 6, 2, 5.
 cleplydrae *modus* 2, 11, 14.
 elimactericum tempus 2, 20, 4.
 Clitumnus fons 8, 8, 1. Deus 8, 8, 5.
 cloaca foedissima 10, 99, 1.
 cloacarum purgationes 10, 41, 2.
 coarctare plura in unum librum 1, 20, 8.
 codicilli, *testam.* 2, 16, 1. et 2, 20, 5. *litterae commendatitiae* P. 70, 9.
 coelo dicere, *consecrare* P. 11, 1. tantum vacare P. 80, 6.
 vindicat deus quem P. 10, 4.
 suo et sidere armari, *hieme* P. 12, 3. coeli asperitas 3, 5, 15.
 coena frugi 3, 1, 9. modica, nitida 6, 31, 13. sordidae simul et sumtuosae *descr.* 2, 6. coenae adhiberi 6, 31, 13.
 coenarum exquisita ingenia P. 49, 7.
 coenatio, *trictinium* 2, 17, 10. et 12.
 cogere nihil, civile R. 87, 1. quod nihil cogitur, beatissimum in principatu P. 6, 1. cogimur quaedam facere dulcedine accensi 8, 14, 3.
 cognitio *forensis* 2, 11, 9. et 3, 9, 19. de Christianis 10, 97, 2. recepta est 6, 22, 2.
 cognovi literis tuis 10, 102.
 cohaerent amicissimi 7, 7, 1.
 cohors equestris 10, 107.
 coire, *obviam fieri* 1, 5, 9.
 coiri in lites 5, 14, 6.
 colere studia 8, 12, 1. morem P. 1, 2.
 colligere animum cogitationemque 2, 11, 13. crimina maiestatis P. 33, 4. librum elapsium 2, 1, 5. feras P. 81, 3.
 collocare coxam fractam 2, 1, 5.
 columbuli 9, 25, 4.
 columellae Carystiae 5, 6, 36.
 collufor 9, 33, 8.
 comae arborum 5, 6, 19.
 comitatem gravitati adiungere 4, 3, 2.
 comitatus principia modestus P. 76, 4.
 comiter se gerere 3, 7, 3.
 comitium patii, *virgis caedi* 4, 11, 11.
 comitiorum solemnia P. 64, 1.
 commeatum petere 10, 25. indulgere 10, 24, 4.
 commeatu accepto, *vania* 3, 4, 2.
 commeatus angustiae, *temporis concessi* 5, 15, 9.
 commeatibus orientem occidentemque connectit P. 32, 2.

- commendare Diis vota et gaudia 10, 103.
 commendatio accedit ex 2, 17, 29.
 commendator 6, 23, 4.
 commendatrix miraculorum terra 8, 20, 2.
 commentarii 6, 22, 4.
In commentarios referre 10, 106.
 commercio gentes miscere P. 29, 2.
add. 32, 2.
 commilitium 10, 11, 2 10, 18, 1.
 comminuunt animum frigida negotia 9, 2, 1.
 commissio *in ludis* 7, 24, 6. P. 51, 1.
 committere flumini lacum 10, 50, 4. flagitia 1, 5, 1.
 commodare operam cui ad quid 2, 11, 23. diplomata i. e. dare 10 121.
quam commodum est P. 48, 1.
 commodior, *convalescens* 3, 16, 4. commodissime 10, 24, 3.
In commune consultare 6, 16, 15. quam commune, quam ex aequo P. 2, 18. communia principis vestigia P. 24, 5.
 communiter scripta epistola, *a cunctis heredibus* 6, 31, 8.
 comoedi in coena privata 1, 15, 2, 3, 1, 9.
 comoedia vetus 6, 21, 2. *ad Plautum puo et Terentium respicit.*
 compacto corpore 7, 24, 1.
 comparare alicui, *cum quo* 1, 16, 3.
 comparatum ita est, ut P. 46, 7. ita natura est 5, 19, 5 3, 4, 6.
 comparatio frumentorum 10, 37.
 compedes nectere cui 9, 28, 4.
 compendia patent ad honores P. 95, 5.
 comperendinatio 5, 21, 1. *Termin.*
 compecti consensum P. 95, 2.
 propinquitate 4, 4, 1.
 componere animum vultumque 7, 1, 6. vultum 2, 20, 3. historiam 1, 1, 1. libros, *scribere* 7, 30, 5. 8, 12, 1. se 5, 18, 1. *de vita privata Sullae.*
 composito die 2, 17, 2. vultu 3, 16, 5.
 competentem facere cuius 10, 3, 6.
 compræcari P. 2, 8.
 comprimere et distribere gratiarum actiones P. 4, 2.
- comprobare fidem acclamationum P. 73, 4.
 computare annos 4, 24, 5.
ad computationem vocare P. 38, 3.
 comtus homo 2, 11, 23.
 Comum patria Plinii 1, 3, 1.
 concedere fato P. 11, 3.
 concentus omnium laudum P. 4, 6. *de acclamatione publ.* P. 2, 6. et 46, 2.
 concidis et debilitaris 7, 17, 10.
 conciones *historiarum orationes* 1, 16, 4.
 concipere animo 3, 9, 24.
 Concordiae aedes 5, 1, 9.
 concurrare 6, 19, 5.
 concussio facium 1, 9, 11.
 concuuntur homines et civitates lege 10, 5, 3.
 condere diem, *consumere* 9, 36, 4. et P. 80, 6.
 condire voluptates studiis 3, 1, 9.
 conditione sub ea 4, 13, 11. et 8, 18, 4. secundum conditiones mariti 6, 32, 1.
 conditor disciplinae 10, 58, 1. imperii deus P. 1, 6.
 conditorium, *sepulcrum* 6, 10, 5.
 conducere praeceptorem 4, 13, 6.
 conducti et redempti 2, 14, 4.
 conductores 7, 30, 3.
 contere tempus in aleam, *stupra*, luxum P. 82, 9.
in confessum venire 10, 85, 8.
 confido, ut 2, 5, 7. impetrare posse, ut 5, 3, 4.
 confidenter an constanter? 3, 9, 32.
 confusio vitiorum laedi P. 4, 5.
 confititur se vivere 3, 14, 3.
 consagrarè invidia 3, 9, 31.
 conflictari valetudine 1, 12, 4. et 2, 20, 7.
 confluere in locum 4, 13, 10.
 confodere, *corrigeno delere* 6, 26, 14.
 confugere ad studia 8, 19, 1.
 confundere, *turbare* 3, 10, 2.
 confundi dolore 5, 5, 1.
 confusio, *perturbatio* 1, 22, 12. P. 86, 3.
 confusio indecora, *turba hominum* 3, 20, 4.
 congiarium P. 25, 2. 51, 5.
 congregari, *in unam classem refertur* 8, 14, 14.

- coniectare ex quo 3, 9, 26, 7, 27, 14.
 coniecturam facere ex 4, 27, 6.
 de quo P. 20, 6.
 coniectus minarum, oculorum,
 telorum P. 17, 3.
 coniunctus amare 6, 8, 4.
 coniuratione urbana eblanditae
 preces P. 70, 9.
 connectere amicitias 4, 15, 23.
 conrogare auditores 6, 2, 3.
 conscientia optima 1, 12, 3. ex-
 territus 1, 5, 7. *add.* P. 63, 7.
 consecrare P. 10, 5. caput suum
 irae deorum P. 64, 3.
consecratio Caesarum ridicula
 P. 11, 1. *sq.*
 consecrari et colligere singula P.
 75, 1.
 consensu excipere 4, 9, 18.
 consentaneum 4, 9, 16.
 consequi quod est amplissimum
 inter homines P. 7, 2. me-
 moria P. 75, 1.
 Conservator imperii Deus, Iupi-
 ter P. 1, 6.
 confidunt resincta 2, 11, 6.
 confiliator 4, 17, 6.
 ex consilii sententia 5, 3, 8.
 consilio regere haesitantem 10,
 30, 1.
in consilio esse, senatus 1, 20, 12.
in consilium adhiberi 6, 11, 1.
 adsumere 3, 19, 1.
 consiliumvertere, *mutare* 6, 16, 9.
 consistunt causae in 1, 8, 5.
 consortes consilii publici 3, 14, 5.
in consortium laborum adsumi
 P. 7, 3.
 conspicuus illustri laude 3, 3, 2.
 constat ratio mihi 1, 5, 16, 1,
 9, 1, 7, 6, 4, 3, 18, 10.
 magno 2, 6, 4. reverentia
 P. 60, 2.
 constringo, *contungo* 7, 20, 7.
 constructio, *aedificatio* 10, 49, 2.
 consuescere dolori 8, 23, 8.
 a consuetudine desciscere 3, 20, 4.
 ex consuetudine tua 1, 2, 1.
in consuetudinem venire P. 90, 3.
 consule digna oratio P. 1, 6.
 consulare P. 76, 1. consulares
 animi P. 93, 1.
consulatus Plinii P. 90. *sqq.*
 Traiani humeris attollitur P.
 58, 5. consulatibus continuis
 longum annum facere P. 58,
 1. non consulatus hominibus
 iisdem, sed homines consula-
 tibus reddebantur P. 61, 7.
 consultare in commune 6, 16,
 15. aves P. 76, 7.
 consultum cui velle 10, 106.
 consumere tempus 1, 13, 7. to-
 tos dies discendo 1, 10, 11.
 consumpta novitas adulatione P.
 55, 3.
 consummatio 5, 12, 1.
 consummatus P. 51, 3.
 consummatissimus iuvenis 2, 7, 6.
 confurgere et laudare 9, 23, 1.
 in venerationem cuius P. 54, 2.
 contagio superstitionis 10, 97, 9.
ab contagione vitiorum reprimi
 P. 83, 2.
 contaminare campum vestigio ne-
 fario P. 63, 7.
 contemtor ambitionis animus P.
 55, 9.
 contendere aliquid remissius P.
 79, 1.
 contentio dicendi 1, 2, 3.
 contentiones excitare 3, 20, 1.
 contentiosa oratio 2, 19, 4.
 contentus aemulum removisse 6,
 31, 5.
 contentus secundis, *rebus* 4, 9, 10.
non contentus eloquentia seculi
 1, 5, 12.
 conteri laboribus 3, 1, 11. liti-
 bus 7, 5, 2.
 contingere dicuntur, *quae fato*
quodam et sollicitate ventunt
 P. 14, 1. 24, 3.
 contigit ei avunculus 1, 14, 6.
 avus 3, 3, 2. contingant pro-
 spera omnia 10, 1, 2.
 continere animum, oculos 3, 11,
 6. librum, *non publicare* 1,
 8, 3. continetur publicis mo-
 numentis P. 95, 1.
 continens, *temperans* 8, 1, 3.
 continens et parcus 5, 19, 9.
 continentissimus 6, 32, 1.
 contractior amnis P. 30, 3.
 contrahere personas, *congregare*
 10, 88. pecuniam 10, 91, 2.
 spatia immensa liberalitate P.
 25, 5. valetudinem 7, 19, 1.
 8, 1, 1.
 contubernalis 2, 13, 5.

- contubernium principis P. 86, 5.
 in contubernium adsumere 10, 95, 1.
 intra contubernium cuius teneri 3, 3, 3.
 contumeliam vindicare 6, 8, 9.
 contumeliosus non temperavit 6, 5, 4.
 contundere vividos animos P. 44, 6.
 convenientissimum 3, 18, 1. et 10, 20, 2.
 conventionem tacita 5, 1, 2.
 conventus *iridicus* 10, 66, 1.
 convicio extorquere 5, 11, 2.
 convicium facere *in bonam partem* 6, 12, 5.
 convulserat frontem P. 35, 3.
 convulla sedibus suis domus 7, 19, 8.
 convulsus nihil ex publica utilitate P. 36, 2.
 cooptare in locum 4, 8, 3. *patronum* 4, 1, 4.
 copiam iudicii sui reipublicae facere P. 76, 2. *copiae provinciales* P. 50, 6.
 copiosus, *dives* 8, 18, 11.
 copiosissimum ingenium 9, 2, 2.
 Corinthium lignum 3, 6, 4. *Corinthia (vasa)* 3, 1, 9.
 cornu porticus 5, 6, 23.
 corollarium, *praemium* 7, 24, 7.
 corona, *coetus* 2, 14, 6. *circumstantium* 6, 33, 3. *diffusior* 7, 17, 9. *civica* P. 13, 5.
 coronati athletae 10, 119, 1.
 corpusculum *blande* 10, 29, 1.
 in corpus retrahere, *volumen* 2, 10, 3. *in corporibus servorum amor laudis cernitur* P. 33, 1.
 corrector disciplinae P. 6, 2.
 corripere aliquem acrius et se verius 9, 21, 4. *viam* 4, 1, 6.
 corripere dolore 1, 12, 4.
 corrogare 11, 14, 9.
 cothurnis sustineri 9, 7, 4.
 coxam frangere 2, 1, 5. *collocare* *ibid.*
 creari inter collegas 2, 1, 9.
 credere famae; oculis P. 59, 5.
 latus suum omnibus P. 23, 2.
 creditur melius omnibus quam singulis P. 62, 9.
- crescere uno modo princeps potest, si se submittat P. 71, 4.
 crescentia laboribus membra P. 82, 6.
 criminari *quem cui* 6, 13, 2.
 cryptoporticus, *tecta* 2, 17, 16. 5, 6, 27. 7, 21, 2.
 cubicula diurna, nocturna 1, 3. 1. *cubicula principum recludit eorum fortuna* P. 83, 1.
 cubiculum in teatro P. 51, 5. *culpam augere* 5, 3, 2. *redimere congiario* P. 28, 2.
 culpandus 7, 17, 4.
 culte dicere 5, 20, 6.
 cultus, *vestitus etc.* P. 83, 7. *in cultu horror* 1, 10, 7.
 cum silentio incedere P. 83, 8.
 cum, *sequente tum an semper copulet* 7, 8, 3. *n.*
 cum commodum est P. 41, 1.
 cum maxime, *hoc ipso tempore* 6, 6, 6. 6, 31, 15. 7, 25, 4. 8, 22, 4. 9, 20, 2.
 cumulare laudibus 3, 11, 8.
 cumulus accessit 2, 1, 6.
 cunctanter et pigre P. 71, 2.
 cunctantior 9, 13, 6.
 cunctatio, *dubitatio* 1, 8, 4. et 5. — *laudabilis* 1, 22, 3. 9, 9, 2.
 cunctationem regere cuius 10, 97, 1.
 cunctantior 2, 16, 4.
 cupio adiutum 2, 9, 3. *impetratum* 2, 13, 1. *ne nihil nisi* 5, 17, 6.
 cura adfici 2, 9, 1.
 curae humiles et sordidae 1, 3. 3. *principales et consulares* P. 79, 5.
 curae mihi est, *cum infia.* 7, 10, 2.
 curam admovere 2, 5, 9. *operis agere* 10, 85, 1. *ibi vindicare* 2, 18, 4.
 curas in gaudium verti 7, 19, 11.
 curare corpora 6, 20, 19.
 curatius scribere 1, 1, 1.
 curator operum 10, 28, 5. *viam* 5, 15, 1.
 curiosius scriptae literae 9, 28, 5.
 currentem investigare 3, 7, 15.
 currus augustinus solito P. 92, 5. *inanes* P. 16, 3.

curlim legere 3, 5, 11.
 cursitare 6, 5, 5.
 cursum hunc tene P. 43, 2.
 curva corrigere 5, 21, 6.
 curvamen 9, 7, 4.
 curulis *absolute pro sella* P.
 61, 7. 71, 2.
 custodiae, *vincti* 10, 30, 1.
 custodire, *observare* 3, 16, 11.
 8, 9, 2. 8, 10, 1. religiose
 quod iuravimus P. 65, 2.
 custodire, *rationem habere* 8, 16, 1.
 custodite ludere 5, 16, 3.
 custoditius *adv.* 9, 26, 12.
 cymbula 8, 20, 7.

D.

Dacia 6, 31, 8.
 Dacicum bellum 8, 4, 1. sq.
 damnati ad poenam 10, 41. in
 ludum, opus 10, 40, 2. in
 metallum 2, 11, 8. 10, 66, 2.
 Danubius P. 12, 3. 16, 2. 63, 4.
 dare diei partem tribunali P. 77,
 3. fidem vocibus, *i. e. facere*
 P. 74, 3. dabis ei indulgentiam
 tuam 10, 11, 2.
 datum *cui* fato quasi 8, 18, 5.
si datum est senescere 3, 1, 1.
 quod datum paucis est 7, 19, 7.
 datur mihi cernere 1, 10, 5. et
 P. 29, 3.
 De et A *differentia* 4, 7; 7.
 debes, Caesar, et solvis P. 80, 6.
 debes mittere, domine 10, 69, 5.
 debere caelo P. 30, 1.
 debilitaris et concidis 7, 17, 10.
 debitorem quem habere 3, 2, 6.
 decenter 6, 21, 5.
 deceptus nunquam princeps, nisi
 qui prius decipit P. 66, 5.
a declamando, *a schola* 2, 14, 2.
 declarator P. 92, 3.
 declivis aetate 8, 18, 8.
 decuriones, *senatorum munitio-*
piorum 1, 8, 16. 4, 7, 2.
 5, 7, 4. 10, 62, 2.
 decurionatus 10, 114.
 dedecori multis fuit P. 83, 4.
 dedere se studiis 5, 16, 8. tem-
 pestatibus P. 45, 5.
 dedicare bibliothecam 1, 8, 2.
 dedicationis lex 10, 59.
 dedignari honorem P. 63, 4.
 dedignatio parendi P. 18, 1.

deductor 4, 17, 6.
 defectio, *morbus* 7, 19, 3.
 defectum corpore caput P. 26, 6.
 defendi, *defendere se* 5, 14, 3.
 deservit impetus 9, 13, 4. 9,
 16, 2.
 deferentia flumina P. 82, 5.
 deferre reum quem 7, 6, 8.
 desicere ad tributa P. 29, 4.
 deficiunt nos vox et latera 3,
 9, 9.
 deficiuntur 2, 17, 25.
 deficiuntur aqua Sinopenles 10,
 91, 1.
 definite distincteque P. 88, 6.
 defixus animus in contemplatio-
 ne 2, 1, 12.
 defodere vivam 4, 11, 6.
 deformis minis domus 10, 75, 1.
 deformius amittere laudem, quam
 non adsequi 8, 24, 9.
 defremere 9, 13, 4. n.
 defugere adlationem 1, 8, 16.
 delationes P. 34, 5. 45, 2.
 delator immillus 6, 31, 3.
 delatores puniti P. 34. lqq.
 delectare otium 1, 22, 6. de-
 lectat sua quemque natura in
 alio P. 45, 1. delectatur, non
 adicitur 3, 1, 9.
cum delectu et parce 2, 13, 18.
 delibare honores, *parce uti* P.
 54, 3. delihasse quaedam con-
 tentus P. 38, 1.
 deliberavi, *statui, decrevi* 9,
 13, 2.
 delicatus, *fastidiosus* 8, 21, 5.
 delicata *semina, voluptaria* 7,
 24, 3. delicate, *moderate,*
ut tibi parcas 9, 10, 2.
 delicatissimae oves 2, 11, 25.
 delicatissimus amnis 8, 17, 3.
 deliciae nostrae, *locus* 1, 3, 1.
fastidium 2, 5, 4.
 delinimenta aurium 3, 15, 3.
 dellratio 6, 15, 4.
 delphinus gestator et collusor
 pueri 9, 33, 8.
 delubris inferre castam mentem
 P. 3, 5.
 demereri aliquem 4, 2, 4.
 demissus capillus 1, 10, 6. stilus
 1, 8, 5.
 demissiores ripae 8, 17, 1.
 demum 10, 33. *exclus.*

- depellere malum seculi P. 18, 1.
 depoposciti 1, 8, 2.
 deportatae melle P. 31, 3.
 deprecari titulos P. 55, 8.
 apprehendit nos libertas rudes
 8, 14, 3. *add.* 8, 17, 4.
 depressior 10, 58.
 depressius iter 9, 26, 2.
 deprimeret amplexus civium ad
 pedes P. 24, 2.
 descendere ad curas cuius 10,
 40, 1. in officia familiaritatis
 P. 65, 5.
 descensiones 5, 6, 26, π.
 desciscere a consuetudine 3, 20, 4.
 describere vinum lagunculis 2,
 6, 2.
 descriptio, *distributio* 3, 6, 13.
 deserere iter ad P. 75, 5.
 deservire honoribus 2, 5, 3. P.
 77, 6. oculis P. 50, 1. stu-
 diis 7, 7, 3.
 desiderandus, quod prospexerat,
 ne desideraretur P. 10, 6.
 desidia frui 2, 2, 3.
 desidia vota 1, 2, 8. longae
 indormire 1, 2, 3.
 desidiosissimus 3, 5, 19.
 desolata templa 10, 97, 10.
 desolatus 4, 21, 3.
 destinare cui filiam 6, 26, 1.
 reum 9, 13, 7. destino ex-
 currere 3, 6, 6. de eo, quod
 destinaveris, non esse consulendos
etc. 9, 13, 6.
 destinasse mori 1, 12, 9.
 destinatum mihi est 9, 13, 5.
 destinatio, *electio* P. 77, 1.
 destringi *in balneo* 3, 5, 14.
 destringi et abradi aliquid bo-
 nis P. 37, 2.
 destruebat foris claros domestica
 infamia P. 83, 4.
 detectus, *apertus* 10, 100.
 deterit nimia cura 9, 35, 2.
 detestari in caput cuius iram
 deorum 2, 20, 6.
 detinere moestos sermones mate-
 ria laetiori P. 28, 1.
 detorquere ad sequitiam luxum-
 que P. 82, 6. *add.* P. 70, 5.
 recte facta 1, 8, 6.
 detrimenta *de abortu* 8, 10, 1.
 π. ν.
 devehere (*in forum*) P. 29, 4.
 devexitas loci 8, 8, 3.
 devexus in planum P. 71, 1.
 devincire sibi officiis 1, 7, 2.
 devinctus necessitate 7, 9, 14.
 Deus adfuit mihi 1, 5, 5. Di-
 boni! P. 10, 3.
Diaconissae Christianorum 10,
 97, 8.
 diaeta *pars domus habitati-
 onis* 2, 17, 15. 7, 5, 1.
*trium aut quatuor cubiculo-
 rum* 5, 6, 31.
 diaetula *quid. leg.* 5, 6, 38.
 Diana et Minerva in silvis 1, 6, 3.
 dianome 10, 117, 2.
 dicare caelo, *consecrare* P. 11, 1.
 dicax et urbanus 4, 25, 3.
 dicere sibi legem 2, 16, 2.
 dictare *notario scribenda* 9, 36,
 2. testamenta 2, 20. *exit.*
 die admissio, *valvts remotis* *ibid.*
 dies longa, *tempus* 8, 5, 3.
 conditur, *consumitur* 9, 36, 4.
 et P. 80, 6. dies imperii 10,
 60, 103. natalis *princip.*
 10, 28, 2.
in diem vivere 5, 5, 4.
 differre sitim 1, 22, 7.
 difficultas me circumstat P. 3, 3.
 ex difficultate beneficiis suis
 commendationem captare P.
 91, 2.
 diffidentia causae 5, 1, 7.
 diffundere orationem in immen-
 sum P. 56, 2.
 diffunditur via, *fit patentior* 2,
 17, 3. diffusum opus 3, 5, 6.
 diffusior corona, *coetus maior*
 7, 17, 9.
 diffusius meritum P. 53, 5.
 digerere, *dispensare* 2, 17, 9.
 digeruntur insulae ventis 8,
 20, 6.
 digesta, *ordinata* 9, 18, 2.
 digitos agitat, computat 2, 20, 3.
 dignationem habere P. 47, 1.
 ponere in honore P. 77, 5.
 dignitas oris, *virilis pulchritu-
 do* P. 4, 7.
 dignus alter eligi, alter eligere
 P. 7, 4.
 dilationem dare 10, 85, 5.
 dilectus princeps, *delectus* P.
 2, 6.

- diligens, *fragalis* 2, 6, 1. temperamenti P. 79, 5.
 diligere effusissime P. 84, 4.
 diluere crimen 2, 11, 9. 3, 9. 32.
 diluvia crebra 8, 17, 1.
 dimensus *passiv.* 4, 30; 3.
 dimidia clepsydra 6, 2, 5.
 dimittere creditores, *illis solvere, eos absolverè* 2, 4, 2. pluribus singula 9, 18, 2.
 dinumerari P. 76, 2.
 sub dio 6, 16, 6.
 diplomata *itineraria* 10, 14. et 54. et 121, 1.
 diremit nox 4, 9, 9. *not.*
 diremata mari gens P. 32, 1.
 dirimere sententias 8, 14, 19.
 discedere, *disfentire* P. 76, 3.
 disceptare inter amicos 7, 15, 2.
 discernere parietibus 1, 8, 17.
 discessione peracta 9, 13, 20.
 disciplina castrorum corrupta P. 6, 2.
 discreta velo 2, 19, 3.
In discrimen adduci 2, 9, 1.
 discrimen transmissum convalescendo remeteri 8, 11, 2.
 discursus inanis 1, 9, 7. *add.* 8, 23, 5. *de ambitione candidatorum.*
 discursibus tortis vibratisque 6, 20, 9.
 difertior 6, 17, 3.
 disiunctus consulatu P. 93, 4.
 disiunctissimae terrae P. 26, 5.
 dispensata *oppon.* profulis P. 36, 5.
 disperdere 7, 12, 1.
 dispice, ne sit 2, 10, 5. *an tu* 1, 18, 5.
 disponere diem 9, 36, 1. facultates 3, 19, 9. qui nuntiant 4, 19, 3. otium 4, 23, 1.
 dispositus vir, *ordine cuncta agens, sine confusione* 2, 17, 17. disposita vita 3, 1, 2.
 disputare 1, 8, 5.
 dissimillimus 1, 5, 9. P. 94, 2.
 dissimulante 1, 13, 2.
 dissimulatione praeterire 6, 27, 3. mutua parcunt sibi senatores 9, 13, 21.
 non dissoluta clementia P. 80, 1.
 dissoni clamores 3, 20, 4.
 distineri negotiis 7, 7, 3. fluminibus P. 25, 4.
 distentum officiis tempus 3, 5; 7. distentus coena, *factus* P. 49, 6. imperii curis P. 86, 2. occupationibus 6, 18, 1.
 distinguere curas et occupationes carmine 7, 9, 10.
 distinguitur coena comoedis 3, 1, 9.
 distincio designare P. 88, 6.
 distinctius 3, 1, 1. enuntiare 7, 13, 1.
 districte minatus 9, 21, 4.
 districtum officium 10, 26.
 distringere votis deum, *diversa precari* P. 94, 2.
 distringi officio 1, 10, 9. et 7; 15, 1.
 distringunt officia 3, 5, 19.
 ditione nutuque cuius regi P. 4, 4.
In ditionem venire P. 32, 1.
 diversum consuetudine P. 65, 3.
 in diversum movere 10, 116, 1.
dubium facere. diversissima parte 9, 28, 2.
 dividere sententiam 8, 14, 15.
 divinitas terris si qua est P. 32, 3. divinitate parentum superbi P. 11, 4.
 diuturnitatis amor sollicitat 5, 8, 2.
 docere, *narrare* 10, 64, 4.
Docti interdum latent 7, 26, 3. sq.
 documentis magnis expiare errorem 8, 10, 1.
 dolenter dicere 4, 11, 2. ferre 1, 5, 4.
 dolere morte cuius 1, 12, 12.
 dolendi etiam quaedam voluptas 8, 16, 5.
 dolor eximit studia 8, 23, 1.
 dolorem levare 2, 7, 7.
 dolore superari 1, 12, 13.
 domestica infamia R. 83, 4.
 dominatio et principatus *diversa* P. 45, 3.
 domini mites, *heri* 1, 4, 4.
 dominis exturbatis, *possessoribus* P. 50, 1.

- dominus laevissimus, *tyrann.* P. 52, 6. a principe alius P. 55, 7.
- dominos et servos inter nox est amicitia P. 85, 2.
- domus laxior P. 50, 5.
- donare. *ne non donatus abiret* 8, 2, 3.
- donativum P. 25, 2.
- donum. *dona infidiosa* P. 43, 5.
- dormire in dextram aurem 4, 29, 1.
- dormitorium membrum 2, 17, 9.
- dorsum laxum 6, 31, 17. editissimum 9, 7, 4.
- in dotem conferre quid 2, 4, 2.
- quod dubitas, ne feceris 1, 18, 5.
- dubito, num 6, 27, 2.
- non dubito futurum, ut 6, 21, 7.
- ducere repugnantes, *persuadere* 1, 10, 5.
- duci auribus 3, 15, 4. gloria famaue 4, 12, 6. *absoluit, i. e. ad supplicium* 10, 97, 3.
- duci et capi quo, *delectari* 9, 17, 3.
- ducitur nox sermonibus 6, 31, 13.
- ductus aquas, *absol.* 10, 46, 1.
- dulcedo tecum loquendi 2, 5, 13.
- dulcis sermo 1, 10, 5.
- dum, *donec* 1, 5, 15. *postpos. manedum* 8, 6, 13.
- duodevicesimus annus 6, 20, 5.
- dupli vel quadrupli solvendi irrogatione tarditas multatur P. 40, 5.
- durare ad extremum 5, 16, 4.
- durat honor studiis 4, 16, 1.
- durities corporis et lacertorum P. 82, 6.
- durus ac crudelis 2, 10, 1.
- durior, *inclementior* 8, 16, 3.
- duriusculi versus 1, 16, 5.
- duumviratus 4, 22, 1.
- E.
- Eblanditae preces P. 70, 9.
- ecclesia, *concto* 10, 111.
- ecdicus, *ibid.* pr.
- echini 1, 15, 3.
- eclogae 4, 14, 9.
- ecquid, *subitative* 6, 16, 17.
- edere annos, *profiteri* 10, 22, 1. censum *ibid.*
- edicto subiicere, *edicere, publice scripto proponere* P. 20, 5.
- celebrare diem P. 92, 4.
- editio libri 2, 10, 6. et 3, 15, 1.
- editione indignus liber 1, 8, 4.
- educationis taedium et labor 1, 8, 11.
- per quod effectum est, ut 10, 83, f.
- effecti syllogismi 2, 3, 3. *add.* 8, 4, 7.
- efferre se alveo P. 30, 2.
- efficacissimum genus rogandi, *gratias agere* P. 70, 9.
- efficacissime rogare 2, 13, 11.
- effigies, *umbra mortui* 3, 5, 4.
- effinge et excude, *scribe* 1, 3, 4.
- effingere Horatium, *imitari* 9, 22, 2.
- effoeta natura 6, 21, 1.
- effrenata petulantia 4, 25, 5.
- effulit sol 6, 20, 18.
- effuse amare 6, 26, 2.
- effusus dicere 1, 20, 20. fovere pantomimos 7, 24, 4.
- effusissime diligere 7, 30, 1. et P. 84, 4.
- effuso cursu, *citato* 6, 20, 11.
- effusio liberalitati *opponitur* P. 38, 4.
- egeritur lacus in flumen 8, 20, 9.
- egestas et inopia *differunt* 4, 18, 1.
- egestio opum publicarum 8, 6, 7.
- Ego vero, *initio epistolae* 9, 20, et 38.
- egressi tecta 6, 20, 8.
- eia 4, 29, 1. veritatem 7, 33, 10.
- eiecta, *prominentia* 2, 17, 11.
- eiurare magistratum 1, 23, 3.
- eiusdem aetatis, cuius illi 10, 83, 4.
- elaplum librum colligere 2, 1, 5.
- elatus *adi.* 1, 8, 5. et 7, 2, 4.
- adv. oppos. pressius* 4, 14, 3. dicere 7, 21, 3.
- Electa, *liber* 3, 5, 17.
- electionem cui offerre 10, 24, 2.
- elegi fluentes 5, 17, 2.
- elicit et invitas 9, 18, 1.
- eloquentia et loquentia *diff.* 5, 20, 5. male sine moribus discitur 3, 3. *extr.*

eloquentissime 6, 21, 3.
 eloquentius *adv.* 3, 18, 6.
 eloquutioni vacare 3, 13, 2.
 emancipare 4, 2, 2. fundos 10, 3, 3. emancipatam revocare 8, 18, 4.
 emancipatio 10, 3, 3.
 emendatio *libri* 1, 8, 3.
 emendatus vir 3, 3, 5.
 emendatissimus 8, 22, 2.
 emendator disciplinae P. 6, 2.
 46, 4. lenatus 6, 5, 4. acerrimus timor 7, 17, 13.
 emerita arma P. 15, 3.
 eminet metus, gaudium 5, 17, 5.
 emittere, *emancipare* 8, 18, 4. librum 2, 10, 6. et 9, 1, 1. libellos 1, 2, 6.
 emota sedibus 6, 16, 15.
 emutare 6, 19, 5.
 emtio mala semper ingrata 1, 24, 2.
 enata insula 6, 31, 7.
 enerve et fluxum spectaculum P. 33, 1.
 enimvero P. 2, 8, 25, 3, 81, 4.
 enitere bello *contr.* obsolescere P. 4, 5.
 eniti, *parere* 4, 21, 1.
 eniti, ut 1, 3, 5. P. 95, 2.
 enodes elegi 5, 17, 2.
 enorme 9, 26, 6.
 evotare 1, 6, 1. 6, 16, 10.
 enotescere 2, 10, 3.
 eodem loci P. 1, 5.
 epigrammata 4, 3, 3.
 epistolae *plur. de una* 10, 5, 1. P. 15, 2. epistolae *incommo-*
dum prae sermone 5, 7, 6.
 epulo diem celebrare 4, 1, 6.
 Epulonum Septemvir 2, 11, 12.
 equestris ordinis decora P. 23, 1.
 equum conscendere 9, 15, 3.
 equi albentes P. 22, 1.
 erani 10, 93.
 erasi e tabulis P. 25, 3.
 erigere animos P. 70, 3.
 eripere occasiones beneficiorum P. 39, 4.
 erogare in posteros P. 26, 4.
 erogasse facultates 10, 111, 2.
 erogationes P. 41, 1. necessariae 10, 35.
 erubescere fame P. 31, 6.
 eructare P. 49, 6.

eruditissime 1, 9, 8.
 esse sibi tanti, quanti 1, 3, 5.
 in honore hominum et in ore
 famae P. 69, 6.
 eteliae 10, 26.
 Etiam, *adfirmanter respondens*
 2, 6, 4. 4, 13, 3. *con-*
cedentis 2, 5, 9. 5, 3, 7.
 6, 2, 8. 6, 28, 3. 7, 17, 5.
 etiam atque etiam 6, 12, 5. et
 6, 22, 7.
 etiam et P. 85, 1.
 evadere quem 2, 1, 3. sermones
 malignorum 7, 24, 3. vale-
 tudinem perpetuam 1, 12, 11.
 evehere se super ruinas *de fluvio*
 8, 17, 3.
 eveniat bene ac feliciter P. 72, 1.
 eventura somnari 1, 18, 2.
 evenus comprobavit 4, 8, 3.
 docuit P. 5, 4. sequutus est 6,
 33, 5. laetus sequitur 10, 9.
 non sine eventu 5, 20, 2.
 everlio dignitatis 10, 111, 2.
 evigilare 1, 5, 8.
 eunt erectum P. 35, 3.
 evocare testes 5, 20, 2. 3, 9,
 29.
 evolare, *celeriter proficisci* 9,
 28, 4.
 evolvere librum 1, 13, 2.
 Euphrates Rheno coniunctus P.
 14, 1.
 euripus viridis et gemmeus 1, 3, 1.
 ex aequo probare P. 83, 6. ex
 consuetudine 1, 2, 1. ex im-
 peratore submitteris in amicum,
 agis amicum P. 85, 5. ex pro-
 ximo auditus P. 14, 1.
 exactor *operis* P. 19, 3.
 exactores operi ponere 9, 37, 3.
 exactus hostis mari P. 29, 1.
 exactum est P. 46, 2.
 exactissimus vir, *perfectus* 8,
 23, 5.
 exacuere exhortationibus 3, 7,
 15.
 examina infantium P. 26, 1.
 examinare iudicio amicorum 8,
 19, 2.
 exarare quid verbis 7, 4, 6.
 exarmare accusationem 3, 9, 29.
 exauctorare centurionem 6, 31, 5.
 excedere crimina immanitatis 2,
 11, 2. modum 8, 24, 10.

- in quod excelli, *digressus sum* 5, 6, 46.
- excellior omnibus P. 94, 3.
- exceptio a regula P. 38, 7.
- sub hac exceptione 1, 2, 5.
- excerpere librum 3, 5, 10.
- excessus, *digressio* 9, 26, 9.
- excidit oculis vultus, animo caritas P. 87, 5.
- excidere aliquem numero civium 8, 18, 6. intestinum malum P. 37, 2.
- excipit te clamor P. 28, 7. adleniu, gaudio P. 71, 1. honore P. 71. 6. osculo P. 23, 1. *conditionem ponere* P. 68, 1.
- excire. exciverat te ab Hispania P. 14, 5.
- excitatus formo felicitatis.
- exclamatio sine o* 2, 10, 1. P. 2, 8.
- excogitat metus multa P. 72, 7.
- excolere solum marmoribus 9, 39, 3. excolendus mihi est 3, 2, 4.
- excoquere. excocta flammis *metalla* P. 52, 4.
- excubare pro templis P. 52, 1. *de statu Imperatoris*
- excubiae crudelitatis P. 49, 3.
- excude aliquid, *scribe* 1, 3, 4.
- excursionibus crebris avocari 1, 3, 2.
- excusare alicui aliquid, *negare* 1, 7, 2. calum patri 8, 11, 3. hunc diem P. 12, 1. fidem fallacem, *rebus compensare* P. 32, 4.
- excusatio 8, 14, 11. excusatus est 4, 5, 4. excusatus facies 9, 21, 3. excusatum hoc esse cupio 7, 11, 2.
- excusatio in numero, *quo vitiora tanto plura* 9, 29, 2.
- excussi grandine Tusci 4, 6, 1.
- excutere cubilibus feras P. 81, 1. rationem, *examinare* 10, 48, 1. probationes 6, 31, 5. excutiunt mihi mentem, *terrent* 1, 18, 3.
- exemplar aevi prioris 2, 1, 7. vivum 8, 13, 2. testamenti, *copia* 10, 75, 4. quandoque esse posse 6, 21, 2.
- ad exemplar antiquitatis 5, 15, 3. veterum 6, 21, 2.
- in exemplaria transcribere 4, 7, 2.
- exempla longius repetere 1, 8, 8. sibi ipsi sunt 8, 23, 3. sequi 10, 74.
- exempli interest, ut 9, 15, 25. refert 8, 12, 4. pessimi est 10, 98. f. *lingularis uxor* 3, 1, 5. raritate insignis 6, 33, 2.
- exemplis melius docemur P. 45, 6.
- exemplo monere 7, 1, 7.
- sub exemplo praemonere 2, 6, 6.
- exemplum inducere 6, 29, 2. P. 6, 2.
- ad exemplum pertinet 6, 29, 1. 10, 38, 2. et 85, 5.
- exemptus honoribus 2, 12, 3.
- exercere abactum hospitum P. 20, 4. aliquem, *vexare* 7, 6, 2. *institiam* 1, 10, 10.
- exercita et inquieta aestas 7, 2, 2. *latio* P. 86, 3.
- exesa ossa 7, 27, 11.
- exhaeriri legatis 5, 1, 9.
- exhaustisse labores 3, 9, 1. exhaustus fossa Tiberis 8, 17, 2.
- exhedra 10, 75, 3.
- exhibere humanitatem 5, 19, 2. se religioni deorum P. 63, 8. sibi negotium 9, 18, 1.
- exigere noctem, *transigere* 7, 5, 1. pecunias 10, 109, 1. *tas suam* 6, 6, 8. 6, 8, 5. 7, 12, 1. *disputando conficere* 9, 26, 14. 5, 12, 3.
- exiguissima legata 7, 24, 7.
- exiles et parvae caulae 2, 14, 1.
- exilior P. 30, 3.
- exilius *adiect.* 7, 12, 4.
- eximitur dies 5, 21, 2.
- exinanitus 4, 30, 10.
- exire de vita 3, 9, 5. e vita 1, 22, 8. exit dies laetus P. 68, 2. res in vulgus P. 75, 3.
- exitus principum, *mors* P. 72, 4.
- existere *vid.* *existere*
- existimatio clandestina P. 63, 9.
- exolefcit metus 1, 4, 4.
- exolevit amicitia P. 85, 1. *lex* 10, 115, 3.
- exoptatissimus 10, 3, 6.
- exorabilis 8, 22, 3.

- exorare, placare 2, 5, 6. *hinc*
 exoratus obligato *opponitur* P.
 28, 2. exorata terris numina
 P. 5, 1.
 exornata dignitas 10, 11, 2.
 exortus imperatoris P. 8, 3.
 expanditur amnis P. 30, 4.
 expeditissime 6, 22, 6.
 expendere causas rei 1, 22, 10.
 expersifici, *alacriorem fieri* 1,
 4, 3.
 experimentis adnotarum 2, 11, 6.
 eruditus 1, 5, 16.
 experimento discimus P. 49, 3.
 crescit audacia 9, 33, 6.
 experiri me variis studiorum ge-
 neribus 9, 29, 1.
 experiri libertatem P. 67, 2.
 expertus usu 9, 13, 6. honoribus
 vir P. 61, 7. me 7, 4, 3.
 expiari detrimentis (an *documentis*?)
 errorem 8, 10, 1. unco,
 ignibus, miseras voluptates P.
 33, 3.
 explicare elegos 7, 4, 7. arcana
 famae noicenda P. 83, 1. iter
 8, 1, 1.
 expoliendum et limandum se cui
 permittere 1, 10, 11.
 expositus homo, *comis* 1, 10, 2.
 expositi, *Exdetro, Qgenrol* 10,
 71. sq.
 expostulatum est, ne P. 75. 4.
 expresse dicere 2, 14, 2.
 expressius ad exemplar 5, 15, 3.
 exprimere faciem cuius *pingen-*
do 7, 33, 2.
 exprimere *vertendo in allam*
linguam 2, 18, 1.
 exprimere non possum, quantum
 5, 15, 2. verbis 5, 16, 7.
 10, 2, 1. 10, 5, 1. 10, 12, 1.
 exprimere vitam, *describere* 2,
 13, 10.
 Exquilias vicus Rom. 3, 21, 5.
 exquilitee adhortationes 1, 8, 11.
 excindere malum P. 34, 2.
 excipit similitudine patrem filia
 5, 16, 9.
 electus et exemptus honoribus 2,
 12, 3.
 executio prioribus aliquid ad-
 dentium 8, 14, 6.
 exsequi iniurias accusationibus 5,
 4, 5.
- exsequias celebrare 8, 12, 6.
 exserere ius suum 8, 7, 2.
 exsiliium molle velut praemium
 4, 11, 13.
 existat similis avo 3, 3, 1. ex-
 listeres suffragator, declarator
 P. 92, 3.
 exsolvi poenis 10, 40, 4.
 exsolutus curis P. 79, 5.
 expectationem differre 2, 10, 2.
 frustrari ibid.
 expectatione suspendi 2, 10, 3.
 expectationis sollicitudine libera-
 ri 10, 10.
 exsultantius *adv.* 3, 18, 10.
 exta duplicata 2, 20, 13.
 extemporales figurae 1, 20, 10.
 extendere epistolam 3, 5, 20.
 se epistola 7, 9, 16. preces
 2, 13, 11. vesperam sermo-
 nibus 9, 36, 4. *l. e. scribere*
 9, 10, 2. n.
 exterrere 6, 4, 4.
 exterritus conscientia 1, 5, 7.
 extollere in maius 3, 11, 1. P.
 60, 7.
praerepta et extorta 3, 9, 16.
 extortus membris 8, 18, 9.
 extracta cognitio 3, 9.
 extranei heredes P. 37, 1.
 exulcerat dolorem meum 1, 12,
 1. et 8, 23, 5. 9, 9, 3.
 exuerant modo praetextas P. 61, 8.
 exuisse gratiam novitatis 1, 2, 6.
- F.
- Fabrorum collegium 10, 43, 3.
 fabulae urbis, *res actas* 8, 18, 11.
 facere bonos praemiis bonorum
 P. 70, 2. imperata P. 12, 1.
 haec faciat, haec audiat! P.
 2, 8. facit plurimum in arte
 5, 18, 3. qui faciunt aliquid
 in studiis 6, 17, 5.
 faces ignem concussionem custo-
 diunt 4, 9, 11.
 facetias 6, 6, 8.
 facetissime dixit 1, 9, 8. ludit
 9, 22, 2.
 facies liberalis 1, 14, 8. deco-
 ra P. 56, 15. foeda *rerum*
 P. 82, 3. insolita oculis no-
 stris contigit P. 71, 3. laetis-
 sima et amabilis vultus P. 55.

11. una per omne spatium
 circi P. 51, 4.
 faciem cuius praestare, *speciem*
praebere 2, 17, 27.
 facilis et levis cibus 3, 5, 10.
 facile est coniectare P. 26, 7.
ex quo facile est opinari 10, 97,
 10.
 facilius est, ut — quam P. 44,
 3, 87, 5.
 facilitas 8, 2, 8. magis quam
 facultas 6, 29, 5.
 facilitas principis P. 2, 7.
 factionibus vexari 10, 43, 1.
 factiosus Regulus 1, 5, 15.
 factiosissimus 4, 9, 4.
 factitatum 6, 23, 2.
 facultates, *opes* 10, 111, 2.
 fallax anni fides, *sterilitas* P.
 32, f.
nec me fallit augurium 7, 33, 1.
nec fallebatur 1, 5, 2.
 falsi genus improbiissimum 2,
 20, f.
 fama coniungere Rhenum Euphra-
 temque P. 14, 2.
 fama optima frui 5, 15, 3.
 fama circumfert quid 3, 6, 1.
 fama serpit 9, 33, 3. praecessit
 2, 3, 1. virtute ac meritis
 prorogatur P. 5, 10. princi-
 pem invitum manet ibid. sum-
 mam rerum nuntiat, non or-
 dinem 4, 1, 16.
 fama adsignare quem 6, 23, 2.
 subtrahit quies et modestia 7,
 25, 1.
 famam lapdere 1, 5, 7. et 3,
 7, 3. ferro iustitiae 4, 9, 21.
 flagitii avertere P. 28, 1.
 familiare mihi est 4, 24, 7. fa-
 miliare et hoc 9, 34, 1. fa-
 miliares amici 9, 34, 1. 9,
 37, 1.
 fando inauditum P. 86, 2.
 fas est 2, 1, 10. 2, 5, 5. 7,
 9, 9. an fas erat, *docebat*
providentiam? P. 5, 2.
 fas non puto 1, 5, 7.
 fas publicum, *ius* 9, 13, 3.
 falcis 3, 9. falces dimissi P. 61, 7.
 fastidium circa hospitia P. 20, 3.
 fastidiosa res 6, 17, 5.
 fastidiosissimus 8, 6, 14.
 ad fastigium augendum cui nihil
 superest etc. P. 71, 4.
 in fastigio collocare 1, 7, 1.
 fastio referre, *consulem fieri*
 P. 58, 4.
 fatalis mors a naturalibus *caus-*
is, non a voluntate hominis
profecta 1, 12, 1.
 fato quali datum 81, 18, 5.
 faucibus praedonis eripi P. 94, 3.
 favere, *verbum Circense* 9, 6,
 2, n.
 faveo saeculo, ne 5, 17, 6.
dii faveant, ut 6, 25, 5.
 favonios accipit locus 2, 17, 19.
 favorabilem facere 4, 9, 22.
 favorabile 4, 9, 18.
 fax tumultus P. 8, 5.
 febris ardentissima perustus 7, 1, 4.
 febricula 10, 28, 1.
 Felicis nomen fortunae datum
 P. 88, 5.
 felices nos! felicem illum! P.
 2, 8. non magis sine te nos
 esse felices, quam tu sine no-
 bis potes P. 72, 2. felicior,
 antequam felicissimus fieret 5,
 18, 1, n.
 felicitas temporum 10, 7. edicit
 quaedam 10, 66, 7. vera fe-
 licitate dignum videri P. 74, 1.
 felicitatis est, quantum velis
 posse, magnitudinis, velle, quan-
 tum possis P. 61, 4.
 fellis et lalis plurimum in scri-
 bendo habere 3, 21, 1.
 fenestras et valvae *differunt* 2,
 17, 5. 5, 6, 19.
 ferae claustris fractae P. 81, 3.
 ferax arborum terra 2, 17, 15.
 miraculorum 8, 20, 2. bonis
 artibus saeculum 4, 15, 8.
 feracius et uberius ad laudem P.
 43, 3.
 feracissimae terrae P. 30, 1.
 fercula *triumphi* P. 17, 2.
 feriatua dies est 3, 14, 6.
 feriatos dies plures mensis habet
 10, 24, 3.
 ferrea frons P. 35, 3.
 ferre acceptum *vid. h. v. fru-*
ctum conscientiae, referre 5,
 1, 11. laudibus 8, 6, 9. pra-
 se 6, 8, 2. quod petimus
consequi 5, 13, 2. tulit aetas
 hos, *ganuit* 5, 15, 6. fert via

- eodem 2, 17, 2. ferentes ven-
ti P. 31, 4. nihil quod ad Bi-
thynos ferretur, *perstineret, ap-
plicari posset* 10, 71, 2.
- fervecentibus aestibus 8, 1, 1.
- fessilis rebus P. 8, 3.
- festinantius *adverb.* 5, 17, 1.
- festinare *cum infn.* 10, 1, 1.
- festinata senectutis insignia P.
4, 7. festinatis honoribus am-
plificare P. 69, 5.
- fideliores 3, 14, 3.
- fidelitas temporum P. 67, 3. *vid.*
securitas.
- fidelius iudicare 6, 24, 3.
- fidelissima custodia principis in-
nocentia P. 49, 3.
- fidere ingenio suo 4, 15, 12.
parum ingenio 8, 21, 4.
- fides auctoris magna 9, 33, 1. in
oculis, habitu, gestu P. 67, 1.
divinitatis P. 11, 3. rara in
amicitiis 6, 10, 5. si ita du-
xerit 5, 1, 4.
- fidem dare vocibus, *facere* P.
74, 3. detrahere, *ibidem.* fe-
cit mihi poenitentiae 9, 21, 1.
liberare 5, 11, 1. implere *rei*
5, 14, 2. exsolvere 2, 12, 6.
obstringere suam cui 4, 13, 11.
- in* fidem diuionemque venire P.
32, 1.
- fiduciam cuius de se destituere 2,
17, 10. habere diligentiae cu-
ius 10, 82, 2. reponero in
quo 3, 9, 16.
- figurae orationis 1, 2, 2.
- figurare varie 3, 13, 3.
- figuratum opus 2, 20, 2.
- per* filium mereri triumphalia,
caelum P. 89, 3. filium *quo-
modo* castigare *fas sit* 9, 12.
- figura et formare sibi principem
P. 4, 4.
- finiri morbo, *mori* 1, 12, 2.
- finem facere lacrymis 5, 9, 6.
- Firmani, colonia 6, 18, 1.
- firmator disciplinae 10, 38.
- firme et graviter respondere 6,
13, 3.
- firmissimus pro veritate, *constans*
2, 11, 19.
- firmitas corporis P. 4, 7.
- fiscus et aerarium *differunt* P.
36, 3. 42, 1.
- fiscum cohibere P. 36, 3.
- flagitia committere 1, 5, 1.
- flagitiosissimum factum 9, 13, 12.
- flagrantissimus amor 6, 8, 2.
- flagrare invidia apud 9, 13, 21.
- flamen, *sacerdos* 2, 13, 4. fla-
mine colere diuum 11, 3.
- flexibile ingenium 1, 16, 1.
- flexibiles ducimur in P. 45, 5.
in flore primo extinguere 5, 9, 5.
- flore senatus et equestris ordinis
circumsusus P. 23, 3.
- florem novitatis praecerpere 5,
20, 8.
- flores fama gloriaque 7, 20, 4.
- floret urbs studiis 1, 10, 1.
- floret patria 5, 12, 2. vetu-
litate P. 55, 9.
- fluitare 8, 8, 4. 8, 20, 6.
- fluitantia vela P. 81, 4.
- flumen amat alveum P. 31, 4.
- flumina gelu rigentia, superflua
campis, desertentia P. 82, 5.
- fluxum spectaculum, enerve P.
33, 1.
- foecundissima gens P. 31, 6.
- foedissimae tempestates 3, 18, 4.
- fomento dolor adquiescit 2, 21,
4. fomentis adquiescere, *so-
latio* 6, 7, 2.
- fontis oritur 4, 28, 1.
- fontis mira natura 4, 30.
- o fonte repetere, *altius* 4, 13, 10.
- fontes patrii P. 15, 3.
- fonticulus 5, 6, 22. et 40.
- forma negandi 5, 20, 6.
- formam scribere, *ideam delineare*
9, 39, 5.
- formare mores principaliter P.
47, 1. versus meos cantat
formatque cithara 4, 19, 4.
- formari, *institutus* 1, 14, 3.
- formator morum 8, 23, 2.
- formidolosus tremor 6, 20, 3.
- fortis, *bonae valetudinis* 1, 12,
12. et 2, 21, 4. et 4, 1, 7.
et 7, 22, 1. 10, 1, 2.
- fortes fortuna iuvat 6, 16, 11.
- fortuna dominatur in utramque
partem 5, 20, 2.
- si* fortuna hunc servaverit 2,
21, 4.

- Fortuna magna nihil tectum habet P. 83, 1.
 fortuna imperii meliore vultu aliquem respexit 10, 66, 9. praemonet ut P. 15, 1. principum abest ab humilitatis periculo P. 71, 5. indiget amicitias P. 85, 6.
 fortunae hactenus licet, ut 4, 8, 2.
 fortunae malignitas 10, 95, 2.
 Forum Iulii. quae Foroiulii possides 5, 19, 7.
 fossam ducere 10, 69, 4. percussere 10, 50, 4. premere 10, 69, 4.
 fovere effusius pantomimos, quam 7, 24, 4. exhortationibus 1, 14, 1. animos rectos vividosque P. 44, 6. larga manu P. 26, 6. sancte iudicium alicuius P. 87, 3.
 fracta pronuntiatio 2, 14, 12.
 fracti fluctus 2, 17, 5.
 fraenata lingua P. 66, 5.
 fraenator animus P. 55, 9.
 fraenos laxare 9, 26, 7.
 fragilitas mortalitatis 4, 24, 2.
 fragilitatis humanae vices horreare P. 27, 1.
 frangere animos virorum P. 81, 4.
 fraudare studia fructu 2, 10, 8.
 fraxinus 8, 8, 4.
 frequens sententia, *multis adprobata* 2, 11, 6.
 frequentare nuptias 1, 9, 2.
 frequentatur homo, *a multis invisitur* 2, 9, 6.
 frequentissime clamitabat 4, 11, 7.
 scribere 6, 7, 3.
 frigida et inania 4, 17, 4. negotia 9, 2, 1.
 frigidae res, *ineptae* 1, 9, 3.
 frigidissimus fons 4, 30, 3.
 frigidaria cella 2, 17, 11. et 5, 6, 26.
 frons exsanguis, ferrea P. 35, 3.
 fronte gravi P. 41, 3.
 frontem abstergere, *lacrymas* P. 73, 5.
 frontem remittere, *severitatem* 2, 6, 5.
 frontis mollities, *pudor* 6, 29, 6.
 fructus honestatis in conscientia 1, 8, 14.
 fructuosum omnibus opus 10, 50, 2.
 frugalissimus princeps P. 51, 1.
 frugalitas principis an tantas vires habet P. 41, 1. prisca 1, 22, 4. valetudinis 5, 19, 9. contrahit tempus epularum P. 49, 5.
 ex frugalitate reditus 6, 8, 5.
 frugalitate monstrabantur Pisones P. 88, 6.
 frugaliter vivere 10, 40, 3.
 frugi coena 3, 1, 9. et probi existimantur P. 88, 2. mancipis 3, 19, 7.
 frui desidia, studiis 2, 2, 3. per amicos P. 58, 6.
 frumentorum comparatio 10, 37.
 frustrari spes improbas cuius 8, 18, 3.
 fugaces blanditiae 7, 4, 6.
 fugitivus rei familiaris 9, 28, 4.
 fuisse, *vixisse* 8, 5, 1.
 fulgurat oratio 1, 20, 19.
 fulmine adflare P. 90, 5.
 fulminibus ambustus 3, 11, 3.
 fulturae et substructiones 6, 48, 2.
 fulturis corporis sustinetur animus 1, 9, 4.
 functus procuratione 7, 25, 2.
 fundamentum iacere 4, 9, 4.
 fundare salutem et libertatem P. 8, 1. reditus civitatis P. 70, 1.
 fundata adminiculis domus 4, 21, 3.
 funditus extinctum 2, 14, 12.
 funebre opus 6, 34, 1.
 funebres laudationes 8, 12, 5.
 fungi pio munere *ibid.*
 funus parare cui 3, 16, 3. publicum 2, 1, 1.
 furcifer 7, 29, 3.
 futile tempus 3, 7, 14.
 futura ex praeteritis providere 1, 5, 16.
- G.
- Gaditanus aliquis Livium videre gestit 2, 3, 8. Gaditanae puellae 1, 15, 3. n.
 ganea clandestina P. 49, 6.
 gaudendi necessitas P. 23, 6.
 gaudio cogendi vis inest P. 75, 2. gaudio est tibi, si 2, 11, 1. magno 4, 19, 1. gaudium

- adferre 10, 2, 1. percipere 2, 10, 6.
 gelidum caelum 5, 6, 4.
 gemmea prata 5, 6, 11, 1, 3, 1.
 gemmeus Euripus 1, 3, 1.
 gemunt gubernacula 9, 26, 4.
 generaliter 1, 8, 3. et 4, 20, 1.
 genialis totus P. 8, 1.
 genitus love P. 14, 5.
 genius annium P. 32, 3. principis P. 52, 5.
 gentilitate mereri *hereditatem* P. 37, 2. gentilitates (parvas atque laceras colligere P. 39, 3.
 gentilitium est ei 6, 15, 1.
 genus ducere a quo 9, 22, 1.
 gerere honores 7, 27, 2.
 Germaniae munimenta naturalia P. 14, 2.
 gerusia 10, 42, 1. n.
 gestari equo 9, 36, 5.
 gestatio, *locus* 2, 17, 13. 1, 3. - 1. 9, 7, 4. *motus* 9, 15, 3.
 gestator Aelphimus 9, 33, 8.
 gestiebant rogari P. 39, 2.
 gestus effeminati P. 54, 1.
 gestu manumque demonstrare 8, 14, 20.
 gignos. dies, qui genuit hunc diem P. 23, 5. genueris an elegeris, *quid intersit* P. 7, 7.
 glaciei *descriptio* P. 12, 3.
 glacie duratus fl. *ibid.*
 gladiatoriae crudelitatis excusatio P. 33, 1.
 globula ex metallo 10, 16, 3.
 gloria duci 4, 12, 6. laetus i. e. *conscientia bene facti* P. 8, 4.
 gloria lata, *ampla* 4, 12, 7.
 gloria, laude virtutis florens 10, 89. numerosa P. 28, 1.
 gloria sequi, non appeti debet 1, 8, 14.
 gloriosissimus fructus P. 68, 1.
 graciles vindemiae 8, 15, 1. et 9, 10, 2.
 gracilitas corporis 2, 11, 15.
 gradata buxus 5, 6, 17.
 gradatim definire 2, 14, 14. et distincte tractare 8, 2, 8. amicos habere 2, 6, 2.
 gradum addere, *sequi, una ire* 6, 20, 12. scopulis inferre P. 81, 1.
 gradus equister 2, 13, 4. cognationis remotus, iamque deficientis affinitatis P. 39, 6.
 Graecia vera et mera 8, 24, 2.
 Graecis volubilitas et longae periodi 5, 20, 4.
 Graeculi indulgent gymnasiis 10, 49, 2.
 Graeculus magister P. 13, 5.
 grandine excuti 4, 6, 1.
 grandis natu 8, 23, 7.
 granditas 6, 21, 5.
 gratia malorum infida 1, 5, 15, perit, si repositur 1, 13, 7. villae 2, 17, 1. gratia valeo 1, 17, 2.
 gratiam adimere 2, 5, 8. novitatis exuere 1, 2, 6. retinere 1, 8, 7.
 in gratiam uxoris P. 7, 4.
 gratias agere ob quid 9, 31, 2. gratias agere rogandi genus efficacissimum P. 70, 9.
 gratiarum actione celebrari 7, 32, 2.
 gratiosissimus reus 3, 9, 25.
 gratulari temporibus 4, 27, 5.
 gratiae terrae, *fertiles* P. 31, 1. gratior potestate libertas P. 87, 8.
 gravari id quod deponocisti 1, 8, 2. dominum, *ob dominum* P. 45, 3. materiam 3, 18, 6.
 gravis supellex, *pretiosa* 8, 17, 4.
 gravitas humanitate temperata P. 4, 6. sententiarum P. 67, 1.
 gubernacula recta in locum tenere 6, 16, 10. reip. 10, 1, 1.
 gubernaculis publicae salutis admoovere P. 6, 2.
 gubernator navis 9, 26, 5.
 gulae temperare 2, 6, 5.
 gustatorium 5, 6, 37.
 gymnasium corporis 2, 17, 7. 10, 49, 2. gymnasia sectarii, *literarum et philosophiae docendae causa* 1, 22, 6.
 gymnica agon 4, 22, 1.
 gyro angustissimo ingeniorum impetus refringere 9, 26, 7.

M.

Habeo adnumeranda vulneta P. 15, 4. certandum 1, 7, 6.

- entendum 1, 8, 12. facienda, tradenda 8, 14, 4. consulendum 10, 28, 1. imitandum 8, 13, 2. impetrandum 10, 95, 2. tibi fiduciam diligentiae 10, 82, 2.
- habes quod agas 4, 14, 10.
- habet, tenet, possidet 1, 16, 1.
- habet me hoc inquietum 2, 9, 1.
- habere artes in complexu, oculis, auribus P. 47, 2. in consilio P. 62, 5. per amicos P. 50, 6.
- habitator P. 50, 3.
- habitu corporis praeferre quid 1, 22, 6. diversi postulantium habitus P. 56, 6.
- hactenus, ut, *catenus* 4, 8, 3. et 7, 9, 3.
- hactenus, quod 9, 15, 3.
- hactenus, *catenus*, *eo modo*, *sine*, ut 7, 6, 13. 7, 31, 6.
- Haec* hactenus 3, 14, 5.
- haeret animo penitus 1, 5, 11. P. 75, 6. haeret tibi 10, 96.
- haereat nobis illud 10, 31, 2.
- haerere, *dubitare* 10, 116, 1. *comitari* 7, 27, 2. n. lateri cuius P. 24, 3. pedibus 9, 21, 1.
- haesitabundus 1, 5, 13.
- haesitare, *dubitare* 1, 22, 3. 10, 30. et 40.
- haesitatio, *dubitatio* 6, 27, 1.
- haesitatione liberare quem 10, 54.
- haesitator in edendo *libros* 5, 11, 2.
- hama 10, 42, 2.
- hamata munera 9, 30, 2.
- hamus cibus illitus P. 43, 5.
- hebetari gladios retundique P. 18, 3.
- hebetes et tardi 6, 2, 6.
- heliocaminus 2, 17, 20. *locus a sole vaporatus*.
- hemicyclus *in villa* 5, 6, 33.
- hendecasyllabi 4, 14, 2. 7, 4, 1.
- Heracleotae *Bithyni* 10, 79, 2.
- heres necessarius P. 7, 6. scriptus et nuncupatus P. 43, 1. n.
- heredem instituire 5, 7, 1. relinquere 4, 10, 1.
- heredibus bonis defunctorum voluntatem intellexisse pro iure est 4, 10, 3.
- hereditarii agri 7, 11, 1.
- hereditas obvenit 7, 11, 5.
- hereditatem adire 2, 4, 1. et 10, 79. cernere 10, 79, 2. transmitti cui 8, 18, 7. hereditatum vicissimae P. 37. sq.
- heroicum carmen 7, 4, 3.
- hetaeria 10, 43. 97, 7.
- hibernaculum 2, 17, 7.
- hilarius scribere, *adv.* 3, 18, 10.
- hippodromus 5, 6, 19.
- Hipponensis colonia 9, 33, 1.
- hilcere quis audebat? P. 76, 3.
- Hispania citerior 2, 13, 4.
- historiae et orationis *comparatio* 5, 8, 9. sq.
- historiam componere 1, 1, 1. prosequi 2, 5, 5.
- histrion P. 54, 1.
- Homericus versus 1, 7, 5.
- hominem se et hominibus praesse inenitit P. 2, 4.
- honestavit aliquem toga P. 4, 5.
- honestare lacrymis templisque *mortuum* P. 11, 1.
- honestas pro necessitate 4, 10, 3.
- honorarium, *quod datur pro introitu* 10, 114.
- honorem omnem cui praestant P. 88, 3.
- honores, *tituli* 3, 6, 5.
- honos verus ubi reponi debet P. 84, 8. otiosus et vacuus P. 57, 2.
- in horas expectare 3, 17, 3.
- horrea *statuarum*, *imaginum* 8, 18, 11.
- horrere vices fragilitatis *humanae* P. 27, 1.
- horrescere turpi formidine P. 84, 1.
- horridior 3, 3, 5.
- horror in cultu 1, 10, 6.
- hostiarum largus cruor P. 5, 5.
- ex hostico raptum P. 29, 3.
- hostilia cum facerent, *timebant* P. 18, 3.
- humanitas gravitate mixta P. 4, 6.
- humanitas *a iudicio diversa* 5, 3, 9.
- humanitatem cui exhibere 5, 19, 2.
- humeris attolli P. 57, 5.
- humeris huius sedet imperium P. 10, 6.
- humefcentes oculi P. 73, 4.
- humilis radix, *non profunda* 8, 20, 5.
- humile nihil principi, nisi odisse P. 85, 7.

humiles et fordidæ curæ 1, 3, 3.
 humilia loca 10, 46, 2.
 humilior timidiorque 1, 5, 1.
 humilium iter 9, 26, 2.
 humillime deprimi 6, 24, 1.
 humilitas; vitium P. 71, 5. hu-
 militate captare amorem P. 4, 5.
 hyperbaton facere 8, 7, 2.
 hypocauftum 5, 6, 24.
 hypodromus *vid.* hippodromus.

I.

Iacere graviter, *aegrotare* 2, 20,
 1. infra laudes cuius 8, 6,
 2. neglectum 1, 1, 2.
 iacent otiosæ pectuniae 10, 62, 1.
 iactantiae studere 1, 8, 13.
 iactantior 9, 23, 6.
 iactis fulminibus 3, 11, 3.
 iacturam facere 1, 12, 1.
 ianua famae cui patefacere 1,
 18, 4.
 Ianuarius mensis celeberrimus 2,
 11, 10.
 iatraliptes 10, 4. *et* 22.
 ibit in secula P. 55, 1.
 Icaria insula 7, 4, 3.
 idem interpretationi tuæ 10, 84, 1.
 identidem 1, 13, 4. 6, 7, 2.
et 6, 20, 16. P. 2, 5.
 idolon 7, 27, 5.
 idyllia 4, 14, 9.
 ieiuna materia P. 66, 1.
 ieiune et infirme 1, 20, 21.
 ignis adulationis nullus locus
 P. 54, 1.
 ignes coercere, *incendia* 10, 43, 2.
 ignominia adfici 2, 12, 3.
 illaudatus 9, 26, 4.
 illibata, integra P. 25, 1.
 illiteratum est, *erudito indignum,*
sequente infn. 2, 3, 8.
 non illiteratus 7, 27, 12.
 illiteratissimæ literæ 1, 10, 9.
 illiti cibus hami P. 43, 5.
 illud, *ut* Homericum illud 5,
 12, 2.
 usque illo 10, 29, 2.
 illunis nox 6, 20, 14.
 illustrius nihil 7, 19, 9.
 llyricum 3, 16, 7.
 imagini Caesaris thure et vino
 supplicare 10, 97, 5. ima-
 ginem venerari 10, 97, 6.
 apud imagines consalutare im-

peratorem P. 56, 8. imagines
 excoctæ flammis P. 52, 4.
 imagines, *generis documenta* 5,
 17, 6. clarorum virorum 1, 17,
 3. subitæ, *novitas generis* 8,
 10, 3. imaginibus onerari 3,
 5, 7.
 imagines in bibliothecis 4, 28, 1.
 in imagine tua, *h. e. cogitatio-
 ne de te* 7, 5, 1.
 imaginor, *cogito* 1, 14, 9.
 imaginor, *videor mihi videre*
 2, 10, 7. 5, 5, 5. omnia,
timeo 6, 4, 4. imaginare Pal-
 lantem 8, 6, 11.
 imbecilli ingenio esse P. 79, 4.
 imbui stipendiis castrensibus 8,
 14, 5.
 imbutus honestis artibus 3, 3, 2.
 imitabilis 7, 20, 4.
 ad imitandum proponere 1, 5, 12.
 imitationis imitatio difficillima 4,
 28, 31. ardor accendit P. 13, 4.
 immanissima bellua P. 48, 3.
 immanitas temporum P. 47, 1.
 immensa iuga P. 81, 1.
 immerens 3, 9, 20.
 immigrare in nobilium sedes P.
 50, 3.
 immetur convivis spectator ad-
 notatorque P. 49, 6.
 imminuere auctoritatem P. 77, 4.
 immite caelum 8, 17, 1.
 immo postpositum P. 44, 2.
 immorari laudibus P. 54, 3.
 immortalitatis candidatus P. 63, 1.
 immortalitati prospicere 1, 17, 4.
 immotus dies, *serenus et tran-
 quillus* 2, 17, 16.
 immundissima adpectu 10, 99, 1.
 impatienter 2, 7, 6.
 impatientius carere 6, 1, 1.
 impatientissime dolere 9, 22, 2.
 impedimento esse cui 6, 28, 1.
 impedimentum pati 2, 12, 6.
 impendium principis dignum, quod
 erogatur in posteros P. 26, 4.
 impendia, *expensa* 10, 28, 3.
et 52, 1. impendio modico
 10, 91, 1.
 impendium reddere 1, 15, 2.
 quod impensum est in princi-
 pem edicto subiiciendum P.
 20, 5.
 impente petere 6, 23, 1. rogare
 7, 14, 1.

- impensius rogo 6, 4, 5, et 8, 6, 8.
 imperare dolori 8, 19, 2, voci 5, 19, 6. imperatorius omnibus debet eligi ex omnibus P. 7, 5.
 Imperator Iupiter P. 5, 2.
 imperatorium nomen P. 12, 1.
 imperitat animus corpori P. 82, 6.
 imperio senatus P. 1, 2. imperio et instinctu P. 73, 2.
 imperispicua ingenia iudicum 1, 20, 17.
 impetium caloremque perdere 2, 19, 2. fractum resumere 7, 9, 6.
 impietas, *orimen laesae malestatis* P. 33, 3.
 implacabilis 8, 22, 3.
 implere amaritudinem inimici 7, 33, 5. fidem advocati *ibid.* oculos spectaculo P. 22, 2.
 officium 10, 52, 2. officii partes 10, 58, 3. tectum magnus hospes *dicitur* P. 15, 4. *add.* 50, 6. 7, 24, 9.
 implevit annum LX 1, 12, 11. nondum XIV 5, 16, 1.
 impleri conspectu sobolis oculis iuis laetissimum P. 26, 3.
 implicitare 9, 33, 5.
 implicitus morbo 7, 27, 3. necessitudinibus 7, 16, 1. suspicionibus 3, 9, 19.
 importare foecunditatis bona P. 31, 2.
 impartari et invehi P. 22, 1.
 importuosum litus 6, 31, 7.
 imprimere seculo dedecus, reip. vulnus P. 6, 1.
 improbe, *rustico* 6, 28, 1.
 improvida tela 4, 22, 5.
 improvisus turbo perculerat P. 66, 3.
 impudentia eo pervenit 4, 7, 5. multo rubore perfusa P. 48, 4.
 impudentissime 4, 9, 14.
 impulsiones 2, 11, 22.
 impune dixisse liceat, *venia sit verbo impto* 8, 11, 2.
 imputabis tibi, si 6, 20, 21. et 9, 31, 26.
 imputare, *ut beneficium* 8, 21, 4. P. 68, 6. et 71, 2.
 inaccessible P. 49, 3.
 inadfectata veritas verborum P. 67, 1.
 inadscensus superbiae locus P. 65, 3.
 inaequalius nihil aequalitate 9, 3, 2.
 inamabile 9, 10, 3.
 inarescit liberalitas 2, 4, 4.
 incanduit terra alto pulvere P. 30, 1.
 incautus et simplex 4, 9, 6.
 incaute 9, 13, 10. incautius conare 1, 15, 4. sic 8, 4, 8.
 incendium Nicomediense 10, 42.
 incendia compescere 10, 42, 2.
 incerta fortunae 3, 19, 4.
 incestus princeps P. 52, 2.
 incestae noctes P. 63, 7.
 incesti damnare quam 4, 11, 6.
 incesto polluere quam *ibid.*
 incidere in speciem ambitionis 1, 8, 17. in tempora 8, 6, 17.
 incidit occupationibus species severitatis P. 82, 9.
 incidere in aere P. 75, 1.
 incidi *in tabulas* P. 26, 3. 28, 6.
 incipientia et cohaerentia *opponuntur* 9, 4, 2.
 incitare studium 2, 9, 3.
 inclaruisse artibus P. 82, 7.
 inclinatio die 2, 17, 12. et 5, 6, 31.
 includere secum scelerum ultorem deum P. 49, 1.
 incomprehensibilis in disputanda 1, 20, 9.
 inconcussus et immotus P. 82, 2. *stetit* P. 94, 4.
 incongruens 4, 9, 19.
 inconsulte 6, 1, 2.
 inconsultius adsumta uxor P. 83, 4.
 increpare quem graviter 5, 9, 56.
 increpuit ingenium operibus 8, 4. 3. tullis 7, 19, 3. valetudo 1, 12, 9.
 incumbere in aliquem *de accusatore* 3, 9, 4. in quid 4, 7, 1. *stilo* 7, 27, 9.
 incunabula haec tibi et rudimenta P. 14, 1.
 incuriosi proximorum 8, 20, 1.
 ineustoditus 6, 29, 10.
 indagine inclusus P. 35, 2.
 indexa maturitas P. 4, 7.
 indecent 3, 1, 2.
 indecora seculo studia P. 46, 4.

- indictionibus prelli P. 29, 4.
indignationem capere 6, 17, 1.
effundere *ibid.*
indignissime 6, 6, 7.
indomitus indefessusque P. 14, 5.
indormire deliciae 1, 2, 3.
inducere in animum 9, 15, 6.
exemplum P. 6, 2.
inducere in senatum, *introducere* 2, 12, 2. 3, 4, 4.
induci *absol.* pro *in senatum* 2, 11, 9.
inducunt venti nubilum 2, 17, 7.
induciae *in foro* 8, 14, 14.
inducias inire P. 11, 5.
inducta, *arcessita, adscita* 5, 6, 44, 4, 3, 5, 3, 18, 10.
induere praetextam P. 59, 2.
induitur terra segetibus P. 30, 1.
indulgeret amori 1, 14, 10. precibus cuius 4, 15, 11, et 9, 24, et 10, 2, 1.
indulgentia materna 8, 11, 1.
peculiaris 10, 2, 2.
qua indulgentia meos tractem 5, 19, 1.
indulgentiam experiri 10, 3, 1.
deorum mereri P. 74, 4.
indulgentiae fortunae molliunt quem, *plur.* P. 82, 6.
indulgentissimus imperator 10, 5, 2, et P. 90, 4. parens P. 38, 1.
induruisse obstinate 1, 12, 10.
inedia vitam finire 3, 7, 1.
inediam ferre P. 13, 1.
inerrare montibus 1, 6, 2. oculis 7, 27, 6.
inertia, *studia* 1, 6, 1. *oppon.* labori P. 3, 4.
inertiae crimen effugere 3, 1, 12.
inevitabile malum P. 42, 4.
inexpertum nec satis tritum 8, 14, 11.
inexplicabilis morbus 5, 9, 2.
inexpugnabile munimentum, non egere munimento P. 49, 3.
inexpectata sunt 8, 18, 2.
infamia domestica P. 85, 4.
infantes, quae 4, 21, 2. infantium turba, populus futurus P. 26, 1.
infecta victoriis maria P. 12, 1.
infectum reddere, quidquid fieri non oportuit P. 80, 4.
inferre *de tributo* P. 39, 6. aera-rio 2, 11, 20. delubris car-
men, mentem castam P. 3, 5.
gradum P. 81, 1. hiemem luam barbaris P. 3, 4. sideribus imperatorem P. 11, 2.
inficere mores cuius 4, 22, 7.
infigere, *sedulo docere* 1, 20, 2.
infinita cunctatio 2, 10, 8.
infirmi 1, 20, 21.
infirmitas, *morbus* 10, 6, 1.
inflexibilis obstinatio 10, 97, 3.
influentibus negotiis P. 81, 1.
infra laudes cuius iacere 8, 6, 2.
infringere laudem 7, 31, 3.
infructuosae preces 8, 23, 6.
ingenium, *homo pollens ingenio* 1, 3, 5. excelsum 2, 13, 7. rectum, perversum 4, 7, 3. insanum *ibid.* 4.
ingenio valere P. 44, 8. parum lidere 8, 21, 4.
ingenia nostrorum temporum 6, 21, 1. studiorum varietate recoluntur 7, 19, 7. coenarum exquilita *i. e. coenae ingeniose excogitatae* P. 49, 7. sic ingenio munificentiae P. 25, 5.
ingeniosior simulatio veritate P. 55, 2. ad excogitandum *ibid.*
ingerere se, *ambire* P. 86, 2.
inglorius 9, 26, 4.
ingravescit, *infalubris ac pestilens fit* 2, 17, 19. *gravius aegrotare incipit* 2, 20, 5.
inhabilis studiis 8, 1, 2.
inhaerent memoriae preces 10, 7, 1.
inhospitale litus P. 34, 5.
inici manu quieti eius 10, 19, 2.
iniquitas temporis 3, 19, 7.
inire rationem 10, 24, 5.
iniatus literis 5, 15, 8.
initium dicendi capere a precibus P. 1, 1.
iniungere cui, *mandare* 2, 18, 1. et 4, 9, 4. et 4, 13, 11. laborem sibi 7, 21, 1. tormentum sibi P. 86, 1.
iniunget dies nobis laborem 7, 6, 14.
iniungere necessitatem faciendi 10, 74.
iniungit mihi officium, ut 3, 18, 1. iniungo mihi 10, 55.
iniungimus tibi, *rogamus* P. 94, 5.

- iniuria sterilitatis P. 30, 2. iniuriae orbitatis P. 38, 5.
innatata flumen campis 8, 17, 2. innata saluti tuae 10, 60.
innixus praesenti tibi P. 8, 4.
innocentia principis fidelissima custodia P. 49, 3.
innocentissimus P. 35, 2.
innutritus mari 9, 33, 6.
inoffensus 6, 4, 2.
inopinans 3, 2, 5.
inprimis eruditus 6, 15, 1.
inquam. inquit *ante principium orationis* 1, 5, 13.
inquietari libellis rusticorum 9, 15, 1. rumoribus 1, 9, 5.
inquietus ventus 2, 17, 16.
inquirere in secreta civium P. 68, 6.
inquietio *forensis* 5, 20, 6.
inquisitor 3, 9, 29. et 10, 39, 2.
inlalubres Tusci, *villa* 5, 6, 1.
inlaluberrimum tempus 4, 2, 6.
inlanabilis dolor 1, 12, 2. clavus 3, 7, 2.
infatigabiliter 9, 6, 3.
inscriptio, *ars cuius praecipua, titulus* 5, 19, 3.
infestari vitia 1, 10, 7. 6, 21, 5. malos P. 53, 2.
infestatio flagitii P. 28, 1.
inferi publicanum his nominibus impiis P. 37, 7.
inferta agris meis praedia 3, 19, 1.
inferniam reverentiae vestrae P. 95, 6.
insidet auribus clamor P. 61, 7.
infedit Iupiter caelum, templum, terras P. 1, 5. insidere vias P. 26, 1.
insidiosa interrogatio 1, 5, 7. tranquillitas P. 66, 3.
insidiosissimus princeps P. 95, 4.
insignia senectutis festinata, *cani* P. 4, 7.
insigniter dicere 2, 11, 18. facere 9, 29, 1.
insinuare cuius animo quem penitus P. 62, 2.
insistere honoribus cuius, *succedere* 4, 8, 4.
insticius et inductus *sermo* 4, 3, 5. n.
insolitus clamor 2, 14, 10.
inspectio rationum 10, 57, 1.
inspicere quem familiariter P. 87, 3. penitus et demi 1, 20, 2. propius 4, 15, 3. altissime 5, 15, 5.
instanter petere 7, 22, 1. et intente 5, 19, 6. et graviter 4, 9, 14.
instantia, *diligentia* 3, 5, 18.
instigare operibus P. 18, 2. ferro P. 52, 3. verecundiae cuius 4, 21, 13.
instinctu et imperio P. 73, 2.
institerunt capere P. 1, 1.
institui bene P. 84, 1.
instruere iter ad bonam famam P. 75, 5. causam 10, 85, 3. ignorantiam 10, 97, 1. se 6, 25, 3.
instrumenta ruris 8, 17, 4.
in insulam relegari 3, 9, 33. et 6, 22, 5.
insuperabilis valetudo 1, 22, 8.
insurgere publicis utilitatibus P. 66, 2. n.
intactus adfectione P. 53, 2. honor 8, 23, 8.
integerrime 7, 25, 2.
intelligens principis 6, 27, 2.
intelligentia 7, 9, 3.
imtemperanter 1, 5, 3.
imtemperantius amare P. 68, 7.
imtempestivae amoenitates 1, 2, 4.
intendere animum hucusque 3, 10, 6. ad quid 7, 27, 7. eruditionem suam 7, 27, 15. libro 8, 19, 2. telum in iugulum 3, 9, 21. quod intenderam obtinui 9, 13, 22.
intendi vehementius *labore* 2, 11, 15.
intenta et accincta in omnia bonitas P. 30, 5.
intente et instanter 5, 19, 6.
intentio, *studium* 4, 7, 3. P. 78, 3. humanitatis P. 71, 5. et adfectus 1, 8, 13. rei familiaris obsequiae 1, 3, 2.
intentionem scribentis libro alicuius accommodare 2, 5, 2.
qua intentione legeris 9, 18, 1.
inter coenam 4, 14, 2.
interaestuans 6, 16, 19.
intercapedo, *intervallo temporis* 4, 9, 11.
post intercapedinem longam 3, 9, 6.

- post* intercapedinem temporis 9, 15, 2.
- intercedere, *prohibere* P. 4, 2. casibus P. 25, 5. iniquitibus magistratum P. 80, 4.
- interceptum mare P. 16, 5.
- intercipi mortalitate 10, 50, 4.
- intercipi oblivio P. 75, 1.
- interdicere cui urbe et Italia, 2, 11, 19. et 3, 9, 18.
- interdictum cui aqua et igni 4, 11, 3.
- interdum et semper *opponuntur* 7, 15, 1.
- interest multum 6, 24, 1. et 11, 33. parum P. 20, 3. mea nihil 7, 20, 6. publicae pietatis P. 21, 3. exempli, ut 9, 13, 25. †
- interest inter te et illos P. 97, 2.
- interesse officio 1, 9, 2. funebribus laudationibus 8, 12, 5. posteritati 2, 1, 2.
- interfari quem 1, 23, 2.
- interfutum mare P. 16, 5.
- interiacere 2, 17, 9.
- interiacens solum P. 14, 2.
- interim, *interdum* 3, 20, 7.
- intermissus mos 9, 13, 21. intermissa tecta 2, 17, 27.
- interpretatio ambigua P. 59, 1.
- interquiescere 8, 21, 2.
- interrogare testes in reos, *contra* 1, 6, 6.
- interrogare solet Plinius, et sibi respondere* 8, 14, 24. n.
- intertribere 7, 9, 5.
- interfita peregrinatio 3, 19, 4.
- interventu subvenire 10, 68.
- intestatorum vindicatio 10, 88. *usque* in intimam familiaritatem 2, 15, 10.
- intimus pacis sinus P. 56, 4.
- intra vos futura, *non ostendenda* *alitis* 3, 10, 4.
- intribuere 10, 35.
- pro* introitu dare 10, 113, 3. ob introitum 10, 48, 5.
- introspicere vitam (suam) P. 74, 3.
- intueri in quid P. 55, 8.
- intumescere secundis rebus 7, 31, 3.
- inturbatus P. 64, 2.
- invadere imperium P. 11, 4.
- invalit homines cupido 9, 30, 4.
- invenire praeculare et barbari *sejant* 3, 13, 3.
- inventioni suae quibusque favet 1, 20, 13.
- invicem diligere 7, 20, 7. desiderio teneri 4, 1, 2. ornamento esse 4, 15, 10. praestitit rem maximam P. 6, 4. scribere 8, 18, 12.
- invidere gloriae 1, 3, 6. sibi laude 2, 10, 2. alii bono 1, 10, 12. *add.* 2, 20, 8. 3, 8, 2. 7, 28, 2. 9, 13, 6.
- invidiosior 2, 11, 9.
- invidus alienae virtuti P. 14, 5.
- invigilare publicis utilitatibus P. 66, 2.
- invisus virtutibus, *ob virtutes* 2, 1, 3.
- invisibilis cui 2, 20, 2.
- invitantia limina P. 49, 1.
- invitat pretium 8, 2, 1.
- invitatus amnis 8, 17, 3.
- invitatio benigna *inter coenam* P. 49, 8.
- magis invitus 9, 15, 1.
- invitissimus 8, 18, 5.
- inumbare dignitatem P. 19, 1.
- inundatio Tiberis* 8, 17.
- involvere se laqueis, *captivibus* 1, 5, 7.
- inurbane 2, 14, 5.
- inulitato enituit P. 51, 2.
- Io, io 2, 9, 13.
- ira in oculis P. 48, 4.
- irarum irritamentum P. 8, 5.
- iratum principem cui precari 4, 25, 2.
- ire in seculum P. 55, 1. in sententiam 2, 11, 22.
- irreligiosum 4, 1, 5. 9, 35, 1.
- irreperit impudentia 3, 20, 8.
- irreverens operis 8, 21, 3.
- irreverenter agere 6, 13, 3. et temere 2, 14, 2.
- irrevocabilis constantia 3, 7, 2.
- irritamentum irarum P. 8, 5.
- irritae preces P. 26, 2.
- in* irritum vindicare 10, 112.
- irrogatione dupli multare P. 40, 5.
- irrogatum tributum P. 37, 1.
- irruptio ferarum campis submota P. 81, 2.
- isaelitica certamina 10, 119.
- Illon publicum opus Nicomediae* 10, 42, 1.
- Italicus 9, 23, 2.
- iter ad principatum P. 7, 1.

- iterum iterumque P. 78, 1.
 iterum ac tertio 4, 30, 4.
 itinere decedere 1, 2, 4.
 iuba orationis 5, 8, 10.
 iubeor ea, *sc. facere* 6, 29, 11.
 iuberi *de manufactis* 7, 9, 11.
 iudices petere, dare 2, 11, 2.
 iudicia suprema, *testamenta* 7, 20, 7. 7, 31, 5.
 iugulum causae videre, premere 1, 20, 14.
 iugum excutere P. 11, 5.
 iugo pari niti 3, 9, 8.
 iuga montium P. 81, 1.
 Iulio mense lites quiescant 8, 21, 2.
 iunctis diebus, *continuis* 1, 9, 1.
 Iupiter conditor et conservator imperii P. 1, 6. Optimi prius, deinde Maximi nomine colitur P. 88, 8. Clitumnus 8, 8, 5. n. Imperator P. 5, 4.
 iura, *amicitiae* 7, 11, 4, et 8, 9, 13, 3.
 iurgaturi 6, 5, 7.
sine iurgio, placide 8, 5, 1.
 ius principis, occupare P. 10, 2, Quirinium 10, 22, 1. 10, 4, et 6. et 105. Latiorum 10, 105. patronorum in libertos 10, 6, 2. trium liberorum 2, 13, 8. 7, 16, 2. n. 10, 2, 1. in ius veni, *sequere ad tribunal* P. 36, 3.
 ad ius pervenire 2, 9, 2.
 pro iure amicitiae 6, 8, 5.
 ius iurandum praebere an praerire? cui P. 64, 3. 2.
 ius iurandum cui religiosissime custodiendum? P. 65, 2.
 iustitiam promere et exercere 1, 10, 10.
 iuvat, *delectat* 8, 6, 17. et *facpe*.
 iuvaturus 4, 15, 13. *auctoritates alias laudat hic Cortius*.
 iuvenes consula quaedam non indecent 3, 1, 2.
 Iuvenior 4, 8, 5. 2.
- I.
- Labore resti ac reparari P. 77, 5. adsequi 2, 5, 9.
 labori mutatio instar refectionis P. 77, 6.
 laboribus conteri 3, 1, 11.
 laboriolus homo, *vexatus melesitis* 4, 9, 1. 6, 13, 1.
 laborare onera P. 22, 4.
 laborantia tecta P. 22, 4.
 laboravi amari 1, 10, 2.
 labrum marmoreum 5, 6, 20.
 lacerare quem (*calumnias*) 1, 5, 5.
 lacertorum durities P. 82, 6.
 lacrymas cohibere 3, 16, 5.
 lacrymae parentum vectigales P. 38, 8. *Xerxis* 3, 7, 13.
 de lacu mustum 9, 20, 2.
 lacum Larium suum vocare *sollet Plinius, propter vicium Novum Comum. Vid. 2, 8, 1. 6, 24, 2. 7, 11, 5. 9, 7, 1.*
 lacus Vadimonis *describ.* 8, 20, 3.
 laedere famam 1, 5, 7.
 laetus *de fructibus* 5, 6, 38. n.
 laguncula 1, 6, 3. 2, 6, 2.
 lambere sanguinem P. 48, 3.
 languescit severitas 3, 9, 19.
 languidus dies 6, 20, 6.
 lapis, *milliarum* 2, 17, 2. 10, 24, 6.
intra primum lapidem 7, 29, 2.
 lapsus frequentior currentibus quam reptantibus 9, 26, 2.
 laquei praeda operi P. 43, 5.
 laqueis insidiosa interrogationis se involvere 1, 5, 7.
 laqueos abruptere, *non solvere* 2, 8, 3.
 lar angustus P. 47, 6.
 largissime suppetit 9, 2, 2.
 largitionis comes poenitentia 1, 8, 8.
 Larius lacus *vid.* lacus.
 lassa natura 6, 21, 1.
 lassitudo sedendi 6, 17, 2.
 latere in solitudine 2, 12, 13.
 latibus clausi tenentur P. 12, 4.
 Latini, *liberti* 10, 105.
 latitudo Platonis 1, 10, 5.
 per Latium venire in civitatem P. 37, 3. *add.* 39, 2.
 lator legis 3, 20, 1.
 latus credere omnibus P. 23, 2.
 lateri consulere 2, 11, 15. *add.* 3, 9, 9. ex alio latere 2, 17, 10.
 latus clavus 2, 9, 2. lata gloria 4, 12, 7. oratio 1, 20, 19.

- latus imperare 10, 33.
 latissima navis 6, 31, 16. praedicatio 6, 8, 2.
 latissimum pratum 9, 39, 6.
 latissime serpere 5, 4, 3.
 laudare *funebre verbum* 2, 1, 6.
 laudari ineptum putamus, postquam laudanda facere desimus 3, 21, 3. laudans laudatus 9, 8, 1. *laudando monemus* P. 4, 1.
 laudabilius testamentum 8, 18, 7.
 laudabiliora 9, 31, 2.
 laudatio funebris 8, 12, 5.
 laudatoreloquentissimus, *qui parentat* 2, 1, 6.
 laudator et testis P. 15, 5.
 Laudicoeni 3, 14, 5.
 Laurentina villa Plinii 2, 17.
 laurus Parthica P. 14, 1. laurea e Pannonia allata in gremio Iovis collocata P. 8, 3.
 laus acerrimus monendi stimulus 5, 17, 4.
 laus *pro virtute* P. 70, 6. *n. in laude ponere* 7, 4, 4.
 laudibus cumulare 3, 11, 8.
infra laudes cuius iacere 8, 6, 2.
 lautius facere *oppon. severitati* 3, 5, 6.
 laxamenta curarum P. 82, 9.
 laxare animum 7, 24, 5. intentionem 4, 13, 2.
 laxior domus P. 50, 5.
 laxius tempus 4, 9, 14.
 lectitandi, non legendi libri 2, 17, 8.
 lector 1, 15, 2, 3, 5, 12, 9, 17, 3, 9, 20, 2, 9, 34, 1. *add.* 5, 19, 3.
 lectulo mane contineri 3, 1, 4.
 legatus consularis 6, 31, 4. imperatoris P. 9, 4. et 19, 1.
 legatis profequi 8, 18, 2.
 legere magistratus ex subtrahentibus P. 86, 2.
 legitime peragere liberalitatem 10, 3, 2.
 legionarius 10, 82, 1.
 lemma, *argumentum* 4, 27, 3. *n.*
 lenissimi 4, 29, 3.
 lenocinatur necessitas 1, 8, 6.
 novitas libro 2, 19, 7.
 lente et graviter dicere 2, 14, 10.
 lepos cui deest 6, 21, 5.
 levamentum doloris studia 8, 19, 1.
 lex ambitus 6, 5, 2. *annalis in Bithynia* 10, 83, 1. *Romae* 7, 16, 2. *n.* Iulia de adulteris 6, 31, 6. alia P. 42, 1. Pompeia Bithynis data 10, 83. *it.* 113. et 115. repetundarum 4, 9, 16. 6, 5, 2. scholastica 2, 10, 9. tabellaria 3, 20, 1. Vocopia P. 42, 1.
 legem sibi dicere 2, 16, 2. legibus cautum est 3, 9, 30. provisum est 3, 9, 6. fundata civitas ne evertatur legibus P. 34, 2.
 libelli rusticorum queruli 9, 15, 1.
 libentius *adv.* 7, 9, 14.
 libentissime 7, 7, 1. et 10, 50, 2.
 liber, *una oratio* 5, 20, 2. *n.*
 libera omnia sibi servare, *integra* 1, 5, 15.
 liberales ioci P. 49, 8.
 liberalitas est, cui ratio constat P. 38, 4.
 liberalitas profusione inarescit 2, 4, 4.
e liberis minorem 3, 7, 2.
 libertas et principatus *oppon.* P. 44, 6.
 liberti magni indicium principis non magis P. 88, 2. *vid.* 8, 6. *int.*
 librare tela P. 13, 1.
 libramentum 4, 30, 10.
 liberator *aquae* 10, 50, 3.
 Liburnica navis 6, 16, 7.
 licentia temporum 3, 3, 5.
 licentem inter, vendentemque conveniat P. 29, 5.
 licet huic rei in mores nostros, *potest mutare* 7, 1, 1.
 lictores silentes et quieti P. 23, 3.
 ligna et materiae *diff.* 10, 50, 2.
 lima ateri 5, 11, 3. splendere *ibid.* persequi quid 1, 8, 3.
 limam cuius intendere, *ad corrigendum inctare* 1, 2, 5. extremam operiri 8, 4, 7.
 limandum se permittere 1, 10, 11.
 limatoris ingenii 1, 20, 21.
 limen infoderat P. 5, 4.
extra limen studia proferre 3, 3, 3.
 limine tenere *opp.* in publicum proferre P. 83, 2. limina dura

- et obstantia P. 47, 4. invitantia P. 49, 1.
 lingere alienos digitos 8, 18, 9.
 linguam inanis frenatam resolvere P. 66, 5.
 liquet, *manifestum est* 2, 2, 1. 5, 1, 3.
 liquet mihi futurum, ut 5, 12, 3.
 lis intenditur cui 2, 17, 11.
 litibus teri 2, 3, 5.
 litare publico gaudio P. 52, 4.
 literae uberrimae, *longae epi-
 stolae* 2, 12, 7.
in literis solatium 8, 19, 1.
 livor et malignitas P. 58, 5. be-
 nignitati *oppon.* P. 3, 4.
 locare agros 7, 30, 3.
 locationes 10, 109, 1.
 locum praecipuum vindicare 10,
 3, 1.
 loca *in circo adiecta* P. 51, 4.
 longe illi tum divinitas sua P.
 49, 1.
 longissimae literae 2, 2, 2.
 longissime occurrere cui 10, 5, 2.
 loquacitas epistolae 5, 20, 8.
 loquentia 5, 20, 5.
 loqui secum et cum libellis, *stu-
 dera* 1, 9, 5.
 lubricus locus, *metaph.* 1, 8, 6.
 in disputando 1, 20, 6.
 lubricum aetatis 3, 3, 4.
 lubricitas *suspectae latitantis*
 3, 3, 4. *n.*
in lucem et diem proferri P. 45, 2.
 lucernis illatis 4, 9, 14.
 luctuosissimum genus mortis 1,
 12, 1.
 luctus recens continet Plinium
 limine 9, 13, 4.
 lucubrare 3, 5, 8.
 ludi sacerdotales 7, 24, 6. Cir-
 censes 9, 6. *int.* quinquenna-
 les 10, 79, 2.
 ludicrae artes P. 54, 2.
 ludicrum, *ludi* 6, 5, 5.
per ludum ac iocum 5, 14, 10.
 ludificari mala 6, 20, 19.
 Lugduni bibliopola 9, 11, 2.
 lumen posteris praelere 5, 17, 4.
 umbra commendat 3, 13, 4.
 luminibus orbatus, *oculis* 2, 22, 5.
 luridus sol 6, 20, 18.
 lustrare flumen navigis P. 82, 5.
 lusus calculatorum 7, 24, 5.
 lusus, *plur. carmina* 7, 9, 10.
 lustro priore 9, 37, 2.
 lux *in stilo* 1, 16, 4.
 lymphatus 6, 20, 19.
 lyrica *carmina* 7, 17, 3.
 lyristes 1, 15, 2. et 9, 17, 3.
 et 9, 36, 4.
- M.
- Maceria muniri 5, 6, 17.
 machinari caedem, exilia P. 63, 3.
 macie confectus 7, 27, 5.
 macte gloria P. 46, 5. *uterque*
 merito P. 89, 3.
 maculari scelere 4, 11, 4.
 magis ac magis 10, 28, 3.
 magistratum gerere 10, 83, 2.
 lascipere, ponere P. 65, 3.
 Magni nomini invidia inest P.
 88, 5.
tam magnum, *tantum* 5, 8, 6.
 magnitudinis est, velle quantum
 pollis P. 61, 4.
 maiestatis crimen unicum eorum,
 qui crimine vacant P. 42, 1.
 crimina collecta in arena P.
 33, 4. verae infamia ambitio P.
 63, 4.
 maioribus *comprehenduntur et-
 iam* parentes P. 38, 7.
in maius extollere 3, 11, 1.
 Malea, *Ἰνδὸς Μαλέα* 10, 26.
 maledicere Christo 10, 97, 6.
 maligne dictum 1, 5, 12.
 maligni sermones 7, 26, 2.
 malignior terra, *sterilior* 2, 17,
 15.
 malignitas fortunae 10, 95, 2.
 interpretantium 5, 7, 6.
 malignitatis famam consequi 9,
 5, 2.
 malus, tranquillissimus status, ubi
 mali nec timent nec timentur
 P. 46, 7. malos detestantur
 etiam qui faciunt P. 44, 1.
 malum sterilitatis P. 33, 2.
 mancipare 7, 18, 2.
 manipes 2, 14, 4. et 3, 19, 7.
 mandare memoriae literisque P.
 86, 2.
 mandata principis, quibus veta-
 tur, prohibetur 10, 111, 1. et
 112.
plane mane 1, 5, 8.
 manes rite conditi 7, 27, 11.
 funestorum principum a poste-

- rorum execrationibus non quiescunt P. 53, 6.
 manet invitum fama P. 55, 10.
 te admittatio 2, 10, 7.
 manicis muniri 3, 5, 15.
 manifestum in re ipsa facere 10, 98, 2.
 manifestus ac praesens deus P. 1, 5.
 manuli 4, 2, 3.
 manus. *in* manibus esse 1, 2, 6.
in manus sumere 1, 10, 3, 9, 22, 1.
in manu hominum esse, *potestate* 4, 8, 6.
inter manus quid habere 2, 5, 2.
 manus multas pollicit opus 10, 50, 21.
 manumittere 7, 16, 3, et 8, 16, 1.
 marci di somno P. 63, 3.
 mare infidum, *principum blanditiae* P. 66, 3. maria infecta victoriae P. 12, 1.
 margarita *plur.* 5, 16, 7.
 margo fluminis, *ripa* 8, 8, 6.
 Mater Magna Deum 10, 58. et 59.
 materia beneficiorum 2, 13, 2, larga et intacta beneficiendi P. 38, 3. obligandi numerosa P. 39, 4.
 matronalis gravitas 5, 16, 2.
 maturescunt virtutes cuius 5, 9, 5.
 maturissime 5, 9, 2, 6, 26, 3, 8, 17, 6, 9, 1, 1.
 maturissime 9, 1, 1, n.
 maturitas aetatis 5, 15, 5. indellexa P. 4, 7.
 mederi errori 8, 14, 10. P. 46, 8.
 medicatus sapor 8, 20, 4.
 Mediolanum *studiorum sedes* 4, 13, 3.
 meditari, *exercere* P. 13, 1. n.
 meditata proferre 1, 16, 2.
 meditatum carmen P. 5, 5.
 meditatio campestris, *exercitatio* P. 13, 1.
 meditatione ingenium recollere 7, 9, 7.
 mediterraneae copiae 2, 17, 28.
in medium promere P. 66, 4.
 medium tenere 4, 9, 9.
 medius annus, *interlectus, tercedens* P. 59, 4. in dieo relictum 9, 13, 15.
μεγαλοφρονέτατος 2, 3, 11.
 melior optimo P. 92, 4. lem melior aliquis accendit alios 13, 4.
 mella. Homerici senis 4, 3, 2.
 membrum, *pars domus* 2, 9. et 5, 6, 16.
 membra truncata *statuarum* 52, 5.
 meminisse me recitasse 3, 18, 1.
 meminisse, *mentionem facere* 5, 13.
 memoriae debere *mortuorum* 18, 3. inhaeret 10, 7, recurrit quid P. 88, 16.
 memoriam cuius prorogare extendere 7, 31, 5. reducere 3, 10, 2. profequi 3, 10, memoriter tenes 6, 33, 11.
 Memphiticus nomos 10, 5, 1.
 mendosum exemplar 10, 75, 4.
 mens communis P. 49, 5.
 mensur 10, 23, 5. 10, 29, 3.
 mensuram beneficii intelligere 12, 2.
 menstruum meum, *officii d mensum* 10, 24, 3.
 mentita sagacitas, *passiv.* P. 81.
 mentiti terrores, *ficil* 6, 20, 1.
 mera Graecia 8, 24, 2.
 mereri honorem, *dignum eo* J praestare 1, 8, 12. P. 21, 1.
 iudicium P. 72, 3. locum 187, 5. secunda omnia P. 31.
 1. merenti gratias agere facile est P. 3, 4. *consequi* 1, 14. 10, 3, 4. 10, 19, 2.
 per filium triumphalia, caelur P. 89, 3.
 meridianus somnus 9, 40, 2.
 meritoria balinea 2, 17, 26.
 meritus bene ac fortiter in tog P. 60, 5.
supra meritum 3, 11, 1.
 metx peregrina 4, 14, 1.
μεσόχορος 2, 14, 6.
 metallum, *fodina* 10, 16, 3.
in metallum damnatus 2, 11, 8.
 metiri se sua fortuna P. 88, 3.

- metri necessitate devinctus 7, 9, 14.
 metro solutus 1, 16, 6.
 metulae 5, 6, 35.
 metus infidelis magister P. 45, 6.
 metus perferre *plur.* 6, 20, 1.
 metum ponere 5, 6, 6.
 metu solutus 6, 16, 10.
in metumi redire 8, 11, 1.
 metuentes fingant, quae abominantur 6, 4, 4.
inquitrios 2, 2, 1.
 militares turmae P. 13, 1.
 militis equestribus functus 7, 25, 2.
 milliaria ala 7, 31, 2.
 milliarium 10, 92, 1.
 mimi, *versus* 5, 3, 2.
 mimitambi 6, 21, 4.
 mimica et inepta 7, 29, 3. mimi currus P. 16, 3.
 minaciter 7, 19, 5.
 Minerva in montibus 1, 6, 2.
 minister precum 6, 9, 2.
 ministrae, *diaconissae* 10, 97, 8.
 minor XXX annorum 10, 83. *et* 84. annis 10, 83, 4.
 minus quinque millia P. 28, 4.
 minutissima sidera 5, 6, 43.
 miraculorum ferax 8, 20, 2.
 mirari quem singulariter 1, 22, 1.
 mirifica res 6, 15, 1.
 mirificus est senatus 6, 13, 3.
 mirifice agere 4, 9, 15.
 mirum in modum 4, 12, 6.
 miscere comitatem severitatemque 8, 21, 1. gentes commercio P. 29, 2. imperatorem commilitonemque P. 19, 3. res diversissimas P. 24, 1.
 Misenum 6, 20, 1.
 miseratio subit me 3, 7, 10.
 miseros ambitionis P. 58, 5.
 misso senatu 4, 9, 22.
 mitigare leges 4, 9, 17. morbum tempestantia 1, 12, 9. mitigari arte curaque 8, 4, 4.
 mitillimus vir 8, 22, 3.
 mitium dominorum metus exolefcit 1, 4, 4.
 mittere in acta publica P. 75, 1. in consilium P. 67, 6.
 mobile ingenium 2, 11, 22.
 mobilitas 9, 22, 2.
 moderari cupiditates P. 24, 4. potestatem fortunamque P. 10, 3.
 modestissime uti 1, 19, 3.
 modestius uti quo 10, 105.
 modica cultu uxor P. 83, 7.
 modus raris 1, 24, 3.
 modum adhibere 2, 5, 13. P. 55, 5. excedere 2, 10, 8. imponere dolori 9, 13, 16. servare 1, 20, 20. tenere 9, 6, 3.
 modus optimus est 1, 20, 20.
in modum fluminis 9, 33, 2.
 moenia, *munia* P. 18, 2. n. molem curae subire P. 44, 4.
 mollire ac frangere animos virorum P. 33, 1.
 mollis locus, *palustris* 10, 91, 1.
 molle exilium 4, 11, 13.
 molle *impudicum* 9, 17, 2.
 molitor affectus 8, 11, 1. sententia 2, 11, 21.
 mollissimae aures, *verecundae* P. 68, 7.
 molliter quem habere 5, 19, 1.
 mollius quem tractare 8, 24, 5.
 mollities frontis, *pudor* 6, 29, 6. *per momenta* 4, 30, 8.
 momentis certis, *temporibus* 4, 30, 3.
 quae monentur pueri, reddant P. 26, 1.
 monumentum, *sepulcrum* 3, 7, 8. sibi veteri fieri Frontinus 9, 19, 1. *sepulcri titulus* 9, 19, 1. *liber* 2, 10, 4. *literae, testimonium* 10, 40, 4.
 monumentis aeternis insculpi 8, 16, 14.
 monitor, *nomenclator* P. 23, 1.
 monitu aruspicum 9, 39, 1.
 monstrum, *spectrum* 7, 27, 6.
 monstrabilis 6, 21, 3. *dignus qui monstretur.*
 monstrabantur frugalitate Pisones P. 88, 6.
 mora repulsae similis P. 91, 2.
 morbus a capite diffusus, *gravissimus* 4, 22, 7. superat 7, 1, 3.
 morbi per successiones quasdam traduntur 1, 12, 4.

morborum utilitas 7, 26.
moriones 9, 17, 1.
mors *arcellit* 1, 22, 2. *fatalis* 4, 12, 1. *opportuna* 2, 11, 9. *semper immatura illorum, qui aliquid immortale parant* 5, 5, 4. *mortis voluntariae exempla* 1, 12. 3, 7, 2. 3, 16. 6, 24.
mortes plur. 8, 16, 1.
mortalitas *finitur morte* 2, 1, 10.
mortalitate intercipi 10, 50, 4.
mortifere aegrotare 3, 16, 3.
mos est plerisque 5, 20, 4. *intermissus* 9, 13, 21. *usurpandus colendusque* P. 1, 2. *a maioribus traditus* 9, 5. *moris erat* 2, 19, 8. *antiqui fuit* 3, 21, 3. *hoc habet* 1, 12, 7. *de more* P. 5, 3.
mores sanctissimi 10, 20, 3.
moribus meis, instituto 7, 11, 6. *non convenit* 5, 1, 3.
pro moribus temporum 8, 18, 3.
morum formator 3, 23, 2. *probitas* 6, 21, 3. *sanctitas non distat ordinibus* 5, 3, 6. *similitudo vinculum amicitiarum* 4, 15, 2.
motus consilii 3, 4, 9.
movere lacrymas 2, 11, 9.
mulieres duae concordantes in una domo P. 84, 3.
nec multa 2, 20, 11.
multum, non multa 7, 9, 15.
multam dicere cui 4, 29, 2. *remittere* *ibid.*
multare morte 8, 14, 15.
multiplicata semina P. 32, 5.
municeps noster 6, 24, 2.
munificentia 1, 8, 5.
munimentum inexpugnabile, munimento non egere P. 49, 3.
munire se terrore 48, 3.
munitio viarum 10, 41, 2.
munus. muneris illius est 52, 6.
munera viscata hamataque 9, 30, 2. *regum hami cibo illiti, operiti praeda laquei* P. 46, 5.
munuscula 4, 9, 7. *et* 6, 32, 2.
muralis corona P. 13, 5.
musculi orationis 5, 8, 10.
mutantes, tergiversantes, loqui dubitantes 7, 1, 5. 3, 10, 2.
Musas latine loqui credas 2, 13, 8.

μουσῶν 1, 9, 6.
mustens liber 8, 21, 6.
multum novum 9, 16, 2.
epitheto, ut quum dictorum arbitrium, Liv. 3 etc. *Cellar.*
mutare arma, equos P. 1 *praetextam paludament* 58, 4.
mysteria peregrinae superstitii P. 49, 8.

N.

Nando superare P. 82, 5.
Narniense praedium 1, 4,
narratiunculae 6, 33, 8.
naledi de ingenti foetu 8,
nascitur sol 2, 17, 13.
natalis principis in provincia celebratus 10, 28, 2. *V* celebratus a *Silio* 3, 7, 8.
natalis carminis 7, 4, 3.
natale solum 4, 15, 9.
natales celebrare 6, 30, 1. 6, 23, 3.
natalium splendor 10, 3, 5.
talibus clara 8, 18, 8. *tuere* 10, 77.
natura lassa et effoeta 6, 21.
naufragia metaph. P. 66, 3.
navicula piscatoria 3, 16, 9.
navigabile stagnum 9, 33, 2.
navium patiens fluvius 5, 6, 6.
ne in partibus positum 8, 23, 1.
ne interrogat. praeposium 119, 3.
ne encl. pro nonne P. 88, 3, 16, 13. 3, 21, 6.
Neapolis 3, 7, 8.
ne dum P. 14, 2. 56, 2.
nec — et 9, 35, 2. P. 70,
nec ne 8, 14, 1.
necessarius heres P. 7, 6.
necessitas pars rationis. 6, 29 *incidit* 7, 9, 8. *rupit* 10, 1. *necessitati parere* 6, 29. *veniam precari* 3, 9, 15.
necessitate solatium 1, 12, 1.
necessitates, necessaria ad *tum* 5, 19, 9.
necessitates officii 3, 4, 4.
necessitudo publica, officii *gnatio* 5, 15, 5. *et* 7, 16, *sanctissima* P. 37, 7.

- necessitudinum casus, *i. e. necessitatorum* 8, 23, 7.
 nectar *de oratione* 4, 3, 3.
 nefas summum 8, 14, 8.
 negant congruens esse 4, 9, 9.
 negare exitum, *impedire* 6, 16, 14.
si negatur solvere non fas est 2, 8, 3.
 neglectum iacere 1, 1, 2.
 negligentia deorum P. 67, 8.
 negligimus sub oculis posita, longinqua sectamur 8, 20, 1.
 negligentius vivam 1, 12, 12.
 negotiatores 8, 2, 1.
 negotiis distineri 7, 7, 3.
 negotium exhibere cui 9, 18, 1.
 neminem *in suis periodi* 6, 30, 3.
 nempe enim P. 62, 2.
 nepotes ingentium virorum P. 69, 5.
 nequissimus bipedum 1, 5, 14.
 Nicaea *Bithyn.* 10, 48, 1.
 Nicensis 10, 48, 4. 10, 49, 1. et 2.
 Nicomedia 10, 16, 40, 42.
 Nicomedenses 10, 43, 46, 1. 47, 50, 2. 58, 1.
 nidulus senectutis 6, 10, 1.
 nigrior 5, 6, 33.
 nihil ad me 7, 17, 12.
 Nilus parens foecunditatis P. 30. et 31.
 nimium privatis, quod satis est principi P. 78, 6. nimius in laudibus P. 3, 3.
 nisi quidd, *praeterq.* P. 86, 5. n.
 nitescunt armenta 2, 17, 3.
 nitor seculi 10, 34, 2.
 nitoris necessitatem imponit officium 6, 32, 1.
 niti ad gloriam 3, 18, 2.
 niti sententia cuius 1, 5, 5. mandatis cuius 10, 111, 1.
 nix in conviviis 1, 15, 2. nivibus hibernis similis oratio 1, 20, 22.
 nobilitas non obscuratur, sed illustratur a principe P. 69, 5.
 nocentissimus P. 35, 2.
in noctem, usque in 4, 9, 14.
 nolito quaerere 3, 9, 27.
 nomen (*Consul*) quod primum invenit recuperata libertas P. 78, 4. nomina ingentia ducum P. 17, 1. magna P. 84, 8. nominis non nullius in literis 7, 20, 23.
in nomen adsumere, adoptare 8, 18, 8. nomen et umbra libertatis 8, 24, 4.
 nomenclatores 2, 14, 6.
 nominationis dies 4, 8, 3.
 nomes, *praefectura Aegypti.* 1, 23.
 non modo — sed ne 4, 14, 4.
 noscitare vecibus 6, 20, 14. P. 17, 1.
 nostri reliqua, *apostrophes.* 3, 9. 11.
 nota *discriminis* 2, 6, 3. ex eadem nota 9, 26, 9.
 notas quasdam familiaritatis addere salutatis P. 23, 1.
 notae, *stigmata* P. 35, 3.
 notam censoriam inurere 9, 13. 16. *add.* P. 91, 2.
 notis certis augurari 3, 11, 3.
 notabilis res 7, 6, 1.
 notabilem se facere 9, 13, 10.
 notabiliter 1, 5, 13, et 5, 17, 4.
 notarius 3, 5, 15. n. 9, 26, 2. et 9, 36, 2.
 notatus, *multatus* 2, 12, 4.
in notitiam perferre 10, 15. et 18.
 notus periculis 4, 9, 22.
 novercam inducere 6, 32, 2.
 novitas lectorem intentum habet 3, 13, 2. lenocinatur libro 2. 19, 7. omnis consumta adulatione P. 55, 3.
 novitatis gratia 1, 2, 6. et 5, 20, 8.
 novitatibus excitari 1, 4, 4.
 novus. nova novo metu permovent 2, 11, 11. novissima valetudo 2, 1, 9. novissime 2, 11, 5. 2, 14, 11. 4, 30, 4. 8, 3, 1.
 nox illunis 6, 20, 14. aeterna et novissima 6, 20, 15.
 nubilum, *suppressa caeli voca* 2, 17, 7.
 nuda verba, *laetiva* 4, 14, 4.
 nulla erat resp. P. 66, 4. nulum neque — neque P. 3, 1. num *pro nonno* P. 56, 2. n.

- numerantur sententiae, non ponderantur 2, 12, 5.
 numerare quem inter maiores suos 6, 15, 1. mortalium facta inter opera divina P. 80, 5.
 numero praevalere 8, 14, 24. vincere 5, 20, 7.
 numerum inire 9, 16, 1.
 in numeros distribuere *ordines milit.* 10, 38.
 in numeros referre, in *mairoulam* 3, 8, 4. *omnes* numeros comitatus obire P. 71, 6. *omnibus* numeris pudoris cadere 4, 11, 9. *omnibus* numeris absolutus, *perfectus* 9, 38.
 numerosa domus. *familia* 4, 15, 4. gloria P. 28, 1. *subsellia* 2, 14, 6. et 6, 33, 3.
 numerosae manus 9, 37, 4.
 numerosum agmen 3, 9, 11.
 numerosius gymnasium 10, 48, 4.
 numerosissima causa 3, 9, 22.
 nuncupare heredem P. 43, 1, vota 10, 45. *tot.* P. 67, 3, 94, 5.
 nunquam nisi 2, 7, 1.
 nutantia templa P. 51, 1. *nutantum* caput P. 26, 6.
 mutatio reipublicae P. 5, 6.
 nutrir sanguine P. 27, 6.
 nutu regi cuius P. 38, 1.
 nutu ac renutu 1, 7, 2.
- O.
- Oberrare oculis P. 61, 7.
 oberrat imago menti, oculis 9, 13, 25. *mentis principum ob-* *scoena petulantia* P. 49, 8.
 obesse *salubritati* 10, 100.
 obfirmare animum 7, 27, 8.
 obigens mare 6, 31, 16.
 obices nullae P. 47, 5.
 obiectare (*ut bolum cant*) *tumentibus animis* P. 28, 3.
 obiectu 2, 17, 7.
 obiicitur cui femina, *accusatur stupri* 4, 11, 10.
 obire comitia P. 77, 1. *diem primum consulatus amici* 9, 37, 5. *omnes numeros rei, perfecte praestare* P. 71, 6.
 omne munus consolis P. 59, 3. *rem familiarem* 1, 3, 2.
 oculis exercitum, *lustrare* 3, 7, 13. *oculis solis opes* 8, 18, 9. *vadimonia* 8, 12, 3.
 obliqui pondere 6, 20, 16.
 obligare amicos P. 85, 8. *dantem* P. 6, 4. *fidem cuius* 6, 18, 3.
 obligari cui pro quo 10, 3, 1.
 obligatum se non putat princeps, aut, si putat, non amat P. 60, 6.
 oblivio intercipit P. 75, 1. *mortuorum parata* 6, 10, 5. *itatuas obcurat* P. 55, 9.
 obliviscenda, 8, 14, 7.
 obliuctans anima 4, 31, 6.
 obrepit somnus 7, 4, 4. *obrepere urbanis* 9, 20, 2.
 oblectare precibus 4, 9, 12.
 obseptum servitute P. 66, 5.
 obsequenter parere 4, 11, 15.
 obsequentissime 7, 24, 3.
 obsequi consilio cuius 1, 8, 18. *voluntati* 8, 16, 12.
 obsequii gloria maior in eo, quod quis minus velit P. 9, 5. *uxori sufficit* P. 83, 7. *obsequia hostium confessa* P. 16, 3.
 observantissimus mei 10, 11, 1. *officiorum* 7, 30, 2.
 observator P. 40, 1.
 obsidione ferarum liberare agros P. 81, 2.
 obsolevit in pace P. 4, 5.
 obsonium, *praemtium* 10, 119, 2.
 obstat, quo minus P. 91, 3.
 obstinate induruisse 1, 12, 10.
 obstinatio inflexibilis 10, 97, 3.
 obstinatum tibi, *propositum* P. 5, 6.
 obstreperere studijs 2, 17, 24.
 obstricta iure nostro civitas 10, 94.
 obstringere fidem suam cui 4, 13, 11. *officio* 6, 13, 1.
 obtendere turpitudini rationem 8, 6, 15.
 obtinere proximam *liferibus sedem* P. 89, 2.
 obturbari *reclamando* 9, 3, 19.
 obvenit hereditas 7, 11, 5. *legatum mihi* 6, 1, 1.

- obversari foribus P. 48, 4. limini 6, 16, 13.
- obvius et expositus, *humans* 1, 10, 2. *obvia ostentatio* 1, 8, 17.
- obviam mittere indulgentiam dubitantibus 10, 66, 8.
- occallescere patientia 2, 15, 2.
- occasione oblata 7, 32, 1.
- occupare pecunias emtionibus 8, 2, 3.
- occupationes assiduae 7, 2, 1.
- occupationibus distentus 6, 18, 1. impediri 7, 2, 1.
- occupator 2, 2, 2.
- occupatissimus vir 4, 26, 2. 9, 35, 1.
- occurrere, *obviam ire* 7, 23, 1. 10, 5, 2. osculo alicui P. 71, 1. desiderii, precibus P. 79, 6.
- occurrere Numinibus P. 81, 1. fortunae P. 25, 5.
- occurrat animo 5, 5, 7. occurrant verba 2, 3, 2.
- occursum cuius revereri 1, 10, 7. reformidare *ibid.*
- Oceani natura impelli, resorberi 4, 30, 7.
- Ocriculanum praedium 1, 4, 1.
- Ocriculum 6, 25, 1.
- octo et decem 8, 18, 5.
- octogenarius pater 6, 33, 2.
- paullo minus octogesimo* aetatis anno 7, 24, 1.
- oculos circumferre 4, 15, 8.
- ante oculos habere, *considerare* 2, 10, 4. *habere, reverere* 8, 24, 4. oculos spectaculo implere P. 22, 2. oculis obire quid 8, 18, 9. *In oculis habere artes* P. 47, 2. *sub oculis parentum* 4, 13, 4. *posita* 8, 20, 1.
- officit, quo minus 6, 29, 6.
- offendiculum 9, 11, 1.
- sine offensa* 8) 5, 1. *offensas* subire 2, 18, 5. et 3, 9, 26. *fuscipere in re* 2, 18, 5.
- officiosissime *adv.* 10, 32.
- de officio foederis, ex foedere* 10, 94. *in officio praetoris* 1, 5, 11. *officia antelucana* 3, 6, 9. 3, 12, 2.
- offundere caliginem cui 3, 9, 16.
- olim, *a longo tempore* 1, 11, 1. et 8, 9, 1. 2.
- olivae Baeticae 1, 15, 2.
- omen accipere P. 5, 4.
- ominari cui honores 4, 15, 5.
- ominosa res accidit 3, 14, 6.
- omnino tres *i. e. nec plures nec pauciores* 8, 14, 17.
- ὄναρ ἐκ Διὸς ἴτα* 1, 18, 1.
- onerat te fama tua 8, 24, 8.
- introitus P. 24, 1. *modestiam meam* 1, 8, 6. *onerare posteros difficili virtutis imitatione* P. 73, 6.
- onerosa donatio 2, 4, 3.
- onerosum non est 2, 6, 5. *onerosum succedere bono principi* P. 44, 4. *de modestia* P. 78, 6. 91, 4.
- perquam onerosum* 2, 11, 13.
- onus subire 3, 9, 8.
- oneris partem fuscipere 2, 9, 6.
- opacior 5, 6, 33.
- data opera* 7, 12, 6.
- operas suas locare cui 10, 16, 1.
- opima mellis 5, 6, 8.
- opima *spolte, absolute* P. 17, 1.
- opisthographus 3, 5, 17.
- oppletae viae P. 22, 4.
- opponere totum campum, totum exercitum P. 17, 3.
- opportunitas loci 2, 17, 1. 10, 75, 2. *plur.* P. 15, 3.
- Optimum cognomen P. 2, 7, 88, 4.
- opus, *aquaeductus* 10, 91, 92.
- opus publicum, *aedificium* 3, 4, 2.
- opera, *aedificia* 10, 42, 79, 2.
- opusculum 7, 9, 13.
- orare, *perorare* 7, 9, 7.
- orariae naves 10, 26. *naviculae* 10, 28, 2.
- oratio et actio *differ.* 1, 20, 9.
- oratio digna consule, principe, senatu P. 1, 6. *orationes principum in aes incisae* P. 75, 2.
- Ciceronia brevius editae, *quam habitae* 2, 7, 8.
- orator vir malus, *dicendi imperitus* 4, 7, 5. *oratoris virtutes* 6, 11, 2.
- oratorium est 7, 6, 7.

urbe quodam societatis ambire
homines 9, 30, 3.
orbitas 4, 15, 3.
orbis, *sine liberis* 1, 8, 12.
add. 8, 18, 3. n.
ordinare statum civitatum 8, 24,
2. ordinatura plures annos lo-
catio 9, 37, 1.
ordinatio comitorum P. 72, 1.
rerum omnium 10, 66, 6. sta-
tus 10, 24, 6. vitae 9, 28, 4.
ordo amplissimus, *senatus* 10,
3, 2.
ordine temporis servato 1, 1, 1.
In ordinem cogi 1, 23, 1. red-
igere 2, 6, 5.
ordines cui impetrare, *honores*
militiae 6, 26, 3. ordinibus
distare 5, 3, 6. ordinum et
dignitatum discrimina custodire
9, 5, 3.
origo, *nascendi conditio* 10,
39.
oritur fons 4, 28, 1.
ornamento esse 4, 15, 10.
ornamentum regionis *vir* 7, 21,
2. seculi 8, 12, 1. ornamenta
praetoria 7, 29, 2.
ornare quem suffragio 2, 1, 8.
testimonio P. 91, 1.
os planum *oratoris* 6, 11, 2.
per ora hominum ferri 2, 10,
2. ora servitute oblecta refe-
rere P. 66, 5. oris dignitas,
vultus P. 4, 7.
osculo occurrere P. 71, 1. di-
mitti P. 23, 1.
osculum manu reddere P. 24, 2.
ostentare bellum 2, 7, 2: *bonos*,
quasi specimen et exemplar P.
45, 4.
ostentatio armorum, togarum P.
66, 7. doloris 4, 2, 3.
Ostiensis colonia 2, 7, 26.
ekrea in convtu. 1, 15, 3.
otium dulce, honestum 1, 9, 6.
pingue altumque 9, 3, 1.
otiosum 1, 21, 11. ferre 4,
23, 1. n.
otio prodimur P. 82, 9. se in-
volvere 7, 3, 4.
otiosus et vacans consulatus P.
57, 2.

otiosae iacent pecuniae 10, 62,
1. otiosum esse satius, quam
nihil agere 1, 9, 8. otiosissi-
mae occupationes 9, 6, 4.
otiosissima vita 9, 32, 1.
oves delicatissimae 2, 11, 25.

P.

Pacificor illud iam 8, 4, 6.
qua pactione 6, 14, 1.
paedagogium 7, 27, 13.
Paete, non dolet! 3, 16, 6.
pagani et milites 10, 18, 2.
paganus cultus 7, 25, 6.
palanti amae P. 30, 3.
pallor femineus P. 48, 4.
palmam dare cui de quo 7, 4, 6.
panarium 1, 6, 3.
ex Pannonia laurea P. 8, 3.
pantomimi 7, 24, 4. P. 46, 1.
Paphlagonia *ferax frumenti* 10,
36.
par. parem gratiam referre 4,
7, 6. paria facere pro P. 6,
7. cum negotiis P. 81, 1.
παράβολα audacia 9, 29, 4.
parare. Paro scribere 8, 4, 1.
parata oblivio 6, 10, 5.
parato animo P. 9, 5.
paratum est templum, *excedit-*
ficatum 4, 1, 5. paratum et
in medio positum P. 88, 4.
paratus fructus, *praefens* 2, 10,
8. paratus vir 4, 9, 3. subiu-
is, *extemporatis facultatis* 3,
9, 16. dare 4, 13, 6. scri-
bere 5, 8. *ext.*
paratissime 3, 9, 32.
parcere sumtibus 2, 6, 5.
parcus somnus cui est P. 49, 8.
parcus in laudibus P. 3, 3.
parca comitatu *Plotina* P. 83, 7.
parcior et pressior 9, 19, 6.
parcius dicere 7, 20, 3. lauda-
re 2, 17, 8. computare 9,
28, 6.
parcissime delibare P. 54, 3.
parcissimi somni esse 3, 5, 8.
parcissimi honores P. 55, 5.
parcissimus honorum 10, 25.
parca generis humani *impera-*
tor P. 6, 1. publicus P. 26,
3. mundi P. 80, 5. omnium
communis P. 39, 6.

- parere auctoritati cuius 9, 24.
 voluntati 3, 8, 4.
 parere de foetu literario 2, 3, 10.
 parietibus claudi P. 75, 2.
 parietaria herba Traianus ad
 P. 51, 3.
 pariter, eodem tempore 9, 28, 1.
 partem oneris luscipere 2, 9, 6.
 partes implere, officium 10, 21.
 Parthica laurus P. 14, 1.
 particulae, partes 1, 8, 3.
 parva ad aemulandum P. 44, 5.
 parvos ingenio homines 6, 29, 4.
 parvuli cives P. 26, 7.
 parvulum refert, an 8, 14, 14.
 parum commode 2, 15, 2.
 passeruli 9, 25, 4.
 Patavini municipii mores lau-
 dantur 1, 14, 6.
 pater familiae 9, 15, 3.
 pater familias ex Homero expres-
 sus 5, 19, 2.
 in patris potestate esse 10, 6, 2.
 patet omnibus gloriae campus
 P. 70, 7.
 pati, concedere 7, 15, 2. et
 8, 4, 7. et 10, 25.
 patiens navium 5, 6, 12, et 8,
 8, 3.
 patientiores servitutis P. 45, 1.
 patientissima 8, 18, 8.
 patientiae reprehensio in marito
 adulterae 6, 31, 5.
 patrius sermo 4, 3, 6. morbus,
 hereditarius 1, 12, 4.
 patrona 10, 4, 1.
 paulo minus octogesimo anno
 7, 24, 1.
 pauperes amant studia 7, 21, 2.
 pavimentum lubricum 2, 1, 5.
 pax certa fori, quidam legunt
 P. 56, 7. pacis intimus linus
 P. 56, 4.
 peculiaris ratio 1, 8, 16.
 pecunias accipere, corrumpi 2,
 11, 2. et num. 23.
 pellers solitudinem P. 50, 4.
 penates parvi P. 47, 6.
 penatibus expellere, domo P.
 35, 3.
 in penatibus meis, domo 8, 23, 6.
 pendeo, dubito 6, 6, 2. diu pe-
 pendit reus 4, 9, 1. attentus
 et pendens 1, 10, 7.
 penitus et doni inspicere 1, 10,
 2. P. 83, 1. diu penitus per-
 discere, quae mox praecipias
 P. 15, 1.
 penitare, considerare 4, 14, 6.
 cum quo 7, 17, 7. diu aliquid
 4, 15, 8.
 per aetatem, propter 6, 6, 3.
 biduum 4, 5, 2. Latium in
 civitatem venire P. 37, 3. per
 Ticinum petere Baeticam 7,
 16, 3.
 peracto corpori intexere nova
 membra 7, 9, 6. sic mox
 peragere librum.
 peracta mors 3, 14, 2. re 8,
 14, 16.
 peractus magistratus P. 70, 8.
 peraeque 1, 2, 1.
 peracerbum mihi 6, 5, 6.
 peragere librum 9, 1, 2. sic
 modo, peracto corpori. par-
 tes suas 7, 35, 5. reum 3,
 9, 30.
 peragrarare orbem terrarum pedi-
 bus, laudibus P. 14, 1.
 percipere laetitiam 10, 12, 1.
 legatum 10, 79, 2.
 percommode 4, 12, 2.
 percipiosus 9, 31, 1.
 percurrere honores 1, 14, 7.
 percurrere ripas P. 12, 4.
 percutere follam 10, 50, 4.
 perdere diem 1, 13, 4. gloriam
 P. 4, 5. horas 3, 5, 16.
 male perdere 10, 46, 1.
 peregrinae conditionis esse 10,
 4, 1.
 perferre publicam gratiarum actio-
 nem P. 90, 3. i. e. referre 9,
 13, 6.
 Pergamus 10, 28, 1.
 perhibere testimonium P. 71, 6.
 et 95, 1.
 perichitabuntur esse privatae P.
 84, 5.
 periculum est, ne 4, 9, 11. P.
 3, 8.
 in periculum adduci 8, 10, 1.
 vocari, accusari 10, 97, 9.
 pericula forensia 4, 9, 22.
 perimere sententiam P. 8, 14,
 17, 22.
 periodos contorquere 5, 20, 4.
 peristylum 10, 75, 2.

- peritus movendarum lacrymarum 2, 11, 3.
 peritissime 3, 15, 3.
 perlata gratiarum actione P. 90, 3.
 permirum 8, 14, 24.
 permittere se expoliendum et li-
 mandum 1, 10, 12.
 peropportune 1, 8, 1.
 perpetuitatem adde muneribus
 P. 94, 1.
 perpolire 2, 5, 1.
 perquam honorificum 3, 4, 3.
 onerosum 2, 11, 13. velim 7,
 27, 1.
 perrogare 6, 22, 5. P. 60, 1.
 perseverantissime diligere 2, 21, 3.
 perseverare in sententia 6, 13, 5.
 perlevare 9, 5, 1.
 personatur lyra libellus 7, 4, 9.
 personam sibi imponere 1, 23, 5.
 mutare 2, 20, 8. sumere cu-
 ius 8, 7, 2.
 persistare in ratione propositi P.
 62, 9.
 perstringere carptim et breviter
 P. 25, 1.
 pertica non una omnes tractare
 8, 2, 8.
 pertinaciter 6, 5, 1. amare P.
 86, 2.
 pertinacissime quem exercere, ve-
 rare 7, 6, 2.
 pertinax valetudo 1, 22, 1. et
 7, 1, 1.
 pertinet ad animum meum 10,
 27. honorum meum 10, 66, 2.
 Haec eo pertinent, ut 4, 15, 4.
 P. 53, 1.
 pertribuere testimonium 10, 18, 2.
 pervagari spatii 2, 10, 2.
 pervenire ad stipendia P. 26, 3.
 parvigil et infomnis P. 63, 3.
 Perulinum praedium 1, 4, 1.
 perustus febrim 7, 1, 4.
 pes. pedes amplecti P. 24, 2.
 ducunt 7, 5, 1. n. pedum
 usum amisisse, vixi semper P.
 24, 5. pedibus advolutus 9,
 21, 1. pedibus suis urbem
 ingreditur. Trajanus P. 22, 1.
 petulantia effraenata 4, 25, 5.
 obscœna mensis oberrat prin-
 cipum P. 49, 8.
 In petulantiam procedere 8, 21, 1.
 petulantiora 4, 14, 4.
 phantasmata 7, 27, 1.
 philosophi ab urbe semoti 3,
 11, 2. notati 1, 22, 6. 3,
 21, 6. vacatione civitium mu-
 nerum usi 10, 66, 1.
 philosophiæ pars pulcherrima
 publicum munus agere 1, 10,
 10.
 piaculari dato 3, 9, 9.
 piaculares victimæ P. 34, 4.
 piaculum P. 82, 2.
 pietas Metelli P. 88, 6. In pa-
 trem 10, 1, 1. P. 10, 3. In
 liberos 5, 26, 8. In fratrem
 2, 19, 1. In patriam 2,
 5, 3. In principem 10, 25.
 P. 24, 5.
 pignora, liberti, agnati 1, 12, 3.
 P. 37, 4. publicæ necessitu-
 dinis 10, 11, 1.
 pigrior rivus 4, 30, 9. Horas 2,
 od. 14. humine languido. Cell.
 pigrius nihil delicatius 9, 52.
 pila moveri 3, 1, 8.
 pilæ adiciuntur 6, 51, 17.
 pilorum hastarumque honore cir-
 cumdatus P. 56, 5.
 pingue et altum otium 9, 3, 1.
 altus pinguisque secessus 1,
 3, 3. pinguis vita 7, 26, 3.
 placabilem se cui præcellere 9,
 24.
 placet factum, quod placuit ante
 quam fieret P. 10, 2.
 placide leniterque 7, 1, 6.
 planissimus campus 6, 20, 8.
 plane mane 1, 5, 8.
 planum os 6, 11, 2.
 platea 10, 99, 1.
 πλατωνίῳ 1, 3, 1.
 Plautinæ comoediæ 6, 21, 4.
 plebs neglecta frustra proceres
 tæri P. 26, 6.
 plenissime 5, 8, 3.
 plenus annis 2, 1, 7. honoribus
 ibid. humanitate 1, 10, 2.
 et ruotans P. 49, 6.
 podium 5, 6, 22.
 poemata 4, 14, 9. 4, 27, 1.
 Poena custodias perfregit P. 49, 4.
 poenas luere 6, 29, 8.
 poenitentia dignum 7, 1, 3. pos-
 nitentia 7, 10, 3.
 poenitentia locum non relinque-
 re 1, 24, 5.

- poenitet consilii, obsequii 1, 1, 2.
 omnes non posterorum modo,
 sed sui parentumque P. 27, 2.
poëtarum lascivorum catalogus
 5, 3, 5.
 poëtica descriptio 7, 9, 8. ma-
 teria 8, 4, 1.
 poëticum ingenium 9, 33, 1.
 poëtica, *ars* 7, 4, 2.
 poëtica proficere, *adv.* 2, 5, 5.
 poëta solemnem deos invocare 8,
 4, 5. *an versus incautos facere*
liceat 4, 14, 5. *add.*
 4, 3, 5. furere concessum 7,
 4, 10. mentiri licet 6, 21, 6.
 poëtarum proventus 1, 13, 1.
 polite et ornate 1, 16, 2.
 politissimum cubiculum 2, 17, 10.
 polliceri impunitatem male con-
 sultis P. 70, 7.
 polluere auspicia P. 65, 7.
 poma inserta, *arbores* 5, 6, 35.
 pondus accedit 1, 20, 3.
 ponere, *apponere in convivis*
 2, 6, 2. calculum cum imperio
 P. 20, 5. magistratum
 P. 65, 3.
 ponere in laude 7, 4, 4.
 ponte transmittitur flumen 8,
 8, 5.
 pontes luminibus iniecti 8, 4, 2.
 Pontifex maximus, Imperator 4,
 11, 6, 10, 73. cognoscit in
 caulis Vastalium 4, 11, 6.
 populare gratumque audientibus
 P. 77, 4.
 populus Rom. gentium victor P.
 51, 3. populi tumentes P. 80, 3.
 porrigi in solem 2, 17, 23.
 porticus verna semper 1, 3, 1.
 Livia 1, 5, 6. in figuram li-
 terae O 2, 17, 4.
 portus alicuius, *auxillium* 8, 12,
 1. *Traiani* 6, 31, 15.
 positio loci 10, 59.
 possessione immensa circumvenire
 P. 50, 1.
 possidere omnes annos P. 58; 5.
de consulatibus continuatis
Imperatorum.
 post se quoque reipublicae prod-
 esse P. 78, 2.
 posteritatis libertatis P. 69; 5. quod
 erogatur in posteros impend-
 ium principis dignissimum P.
 26, 4.
 posteritati interesse 2, 1, 2.
 posteritatis memoriam reformida-
 re 5, 8, 2.
 postponere rationem cuius 10,
 19, 2.
 postulare veniam 1, 2, 5.
 postulare *in iura petere* 10, 77.
add. P. 56, 6. 60, 2.
 postulationum libelli 10, 85, 5.
 potentia velox P. 30, 5.
 potestas factorum occulta P. 1, 5.
 servandorum hominum P. 6, 1.
 tui P. 56, 3. potestates duas
 simul capere P. 59, 6.
 potissimum apud me est 4, 4, 1.
 praebere copiam emendi P. 50,
 7. ius iurandum P. 64, 3. n.
 praebentem pertractare 9, 33, 6.
 praecerpere florem 5, 20, 8.
 praecerpit et praefloratus P. 58, 5.
 praecellit fama quem 2, 3, 1.
 praecidere cunctationem 9, 1, 5.
 praecingi testaceo opere 10, 48, 4.
 praecipere *ante capere* 5, 7, 1.
 et 10, 79, 2. n. *docere* 8,
 14, 6.
 praecipitio, *anticipatio* 5, 7, 1.
 praecurrere *cum accus.* 3, 4, 4.
 praecursio et praelusio 6, 13, 6.
 praecursoria epistola 4, 13, 2.
 praecursorum tumultus P. 76, 7.
 praedicatio brevis et pudenda P.
 54, 2.
 praedicator 7, 33, 2.
 praedium. praedia urbana 10,
 43, 2. me tractant parum com-
 mode 2, 15, 2. praediolum
 1, 24, 5.
 praefatione excusare 4, 14, 8.
 praefationes terciae 2, 3, 1. 4,
 11, 14.
 praefectura aerarii 5, 15, 5. me-
 rum P. 45, 4.
 praefectus orae Ponticae 10, 18,
 et 32. praefecti aerario P. 92,
 1. praetorio 10, 65, 2. praefec-
 tus *simpliciter pro praefecto*
praetorit. P. 67, 8.
 praeferre, *prae se ferre* 1, 22, 6.
 laudem pecuniae P. 43, 5.
 praefinito tempore 10, 24, 6.
 praefloratum purpurae decus P.
 53, 5.
 praefere *de solennibus verbis*
 10, 60. 61. 97, 5. 102. car-

- men P. 82, 3. iniurandum P. 64, 5. n. 64, 4.
- praeiudicium 7, 6, 6. 5, 1, 2.
- praeiudicium 4, 5, 3. et 8, 21, 3.
- praeiudicium caussa 8, 21, 3.
- praelusio certa 6, 13, 6.
- praemia maiora improbitas, quam virtus habet 2, 20, 12. bonorum malorumque bonos et malos faciunt P. 44, 7. *add.* 70, 6.
- praemoneri sub exemplo P. 53, 5.
- praemoneri exemplo 3, 18, 2.
- Praenestina praedia *Plinii* 5, 6, 45.
- praenuntius clamor P. 61, 7. futurorum 7, 27, 2.
- praeparare, vocem, *meditari orationem* 2, 1, 5.
- praepediuntur adiumenta 2, 19, 4.
- praepostere 3, 9, 28.
- praesens numen, *auxillans* 8, 8, 5. P. 1, 5.
- in re praesenti oculis subiecta* 10, 49, 1. *in re praesenti esse, oculis inspicere* 10, 85, 7.
- praesentia in taedium venire P. 87, 6.
- praesidere ludis 7, 11, 4. comitiis P. 92, 3. publicae laetitiae P. 79, 3.
- praesidium validissimum P. 14, 5.
- praestabilis munus Deorum P. 1, 3.
- praestare aliquem hospitem P. 67, 5. *bonum* P. 83, 3. alimenta, tributa P. 31, 3. honores cui P. 88, 3. invicem rem maximam P. 6, 4. obsequium alicuius 10, 21. consulatui, ut P. 59, 1. sibi P. 48, 2. 58, 1. 68, 5.
- praestruas, ad quod hortaria, *viam munit* 5, 8, 14.
- praesumere gaudium pro aliquo 2, 10, 6. laetitiam 8, 11, 1. P. 79, 4. officia heredum, *ante facere* 6, 10, 5. voto et cogitatione 3, 1, 11.
- praesumptio 4, 15, 11. famae 9, 3, 1.
- praeterit me, *nescio* 1, 5, 15.
- praeteroundus 1, 7, 6.
- praetextam induere P. 59, 2. paludamento mutare P. 56, 4.
- praetextatus, *puer* 4, 15, 3.
- praetextunt laxa somnum P. 19, 4. praetexti postibus P. 52, 1.
- Praetores Collegae. *Coss.* P. 77, 4.
- Praetoris ludi 7, 11, 4.
- Praetoria ornamenta 7, 29, 2.
- praevallet sententia 2, 11, 6.
- praevaricaretur 3, 9, 27.
- praevaricatio 1, 20, 2. 7, 33, 8.
- praevaricator 3, 9, 30.
- praevertere accusationem morte 3, 9, 5. praevortor ad, *postus me converto* 5, 15, 7.
- praevaricatio* 9, 6, 2. n.
- pratum 5, 6, 35.
- precari aetatem longam nomini filii P. 10, 3. mortem, *optare* 6, 20, 14. pro rebus quem P. 94, 1.
- precario studere P. 26, 2.
- preces accuratae P. 3, 5. adhibere 3, 15, 1. extendere 2, 13, 10. irritae P. 26, 2. infructuosae 8, 23, 6.
- precibus adnuere P. 72, 3. indulgere cuius 4, 15, 11. adiutorem accedere, *ib.* 13. cuius suas iungere 9, 21, 4.
- precum minister 6, 9, 2.
- premere immanentem 3, 9, 20.
- odium P. 62, 5. premit valles fluvius 8, 17, 2.
- pressare amicos 2, 9, 5.
- pressa cunctatio 1, 22, 3.
- pressus sermo ex epistolis petitur 7, 9, 8. stilus 1, 8, 5. pressior, *moderator* 9, 19, 6. color 8, 20, 4. oratio 1, 16, 4. pressius quiddam 7, 12, 4.
- preste dicere 5, 20, 6.
- pressius scribere, *adv.* 3, 18, 10. 4, 14, 3. *ubi opp.* elatius.
- pretium accedit agris 6, 19, 1. addidet 1, 24, 3. visum est curae 8, 6, 2.
- pretia vivendi, *causae* 1, 12, 4. primipilaris 10, 19, 1.
- primum, deinde, postremo 1, 8, 8. 4, 28, 2.
- princeps Altinatium 3, 2, 2. Ephesiorum 6, 31, 3. generis humani P. 57, 4. auctoritate 4, 3, 1. magnus P. 60, 6. in principem se recipere P. 76, 5. principem gerere privato iudicio P. 44, 2.
- principes civium domini, libertorum servi P. 88, 1.

- principales copiae, *Caesaris* P. 82, 6.
 principaliter, ut principem decet P. 47, 1.
 principatus et libertas eodem foro utuntur P. 36, 4.
 priores, *maiores* 3, 4, 5, 4, 27, 4.
 privatus principi oppon. P. 7, 3, 9, 3, 10, 4, 60, 5.
 privilegium habere 10, 56, 1, 110.
 privilegium falsis 10, 57, 2.
 probantur milites 10, 39, 2. probari domino per alios laborant *servi* 1, 4, 4.
 probatissima uxor 6, 34, 1.
 probe discere 2, 18, 2.
 probissimus 2, 9, 3.
 procedere, *promoveri* 8, 6, 3.
 procedit severitas in tristitiam 8, 21, 1. processit eo insolentia P. 16, 5.
 proceres sine plebe P. 26, 6.
 procera memora 5, 6, 7.
 proceriora corpora P. 61, 2.
 proceritas corporis P. 4, 7, et 22, 2.
 procoeton 2, 17, 10, et 25.
 procumbere foeda valetudine P. 50, 3.
cum procuraret in Hispania 3, 5, 17, 1. *e. Caesaris procurator esset.*
 procuratio provinciae 7, 25, 2.
 procurator Caesaris 10, 17, 10, 88. villae 3, 19, 2. *maior actors* P. 36, 2.
 prodere, *proferre, producere* 4, 14, 1.
 prodigia, *cinmedi, scurrae* 9, 17, 3.
 producere adolescentem *ad famae auspicia* 2, 14, 3.
 ad profectum tui pertinet, *incrementum studiorum* 8, 13, 2.
 proferre e tenebris et silentio 9, 14. fines imperii P. 54, 4.
 gaudium oculis P. 75, 6. robur corporis in maria P. 81, 4. se 1, 13, 1, 9, 13, 3.
 tempus studiis 3, 7, 14.
 proferri debuit vita angusta statuae immortalitate 2, 7, 4.
 proficitur emendatione memoriae 9, 40, 2.
 proficisci ab amore 6, 12, 5.
 profiteri, *docere* 2, 18, 3, 4, 11, 1. indicium 3, 16, 9.
 odium bonorum P. 95, 4.
 profundere pecuniam P. 28, 1.
 progredi longius sermone 1, 5, 15.
 prouocare spem salutis 7, 27, 3.
 proluxae cumulateque P. 55, 11.
 promere in medium P. 66, 4.
 manum cunctanter et pigre P. 71, 2. in usum reipublicae P. 69, 5. iustitiam 1, 10, 10.
 promereri iudicia hominum 10, 95, 2. principem P. 62, 8.
 promittere ad coenam 1, 15, 1.
 promotus ad procuraciones 7, 31, 3.
 promovere in ordinem amplissimum 10, 3, 2.
 promissime 2, 17, 11.
 prona ad aemulandum P. 44, 5.
 prona virtutibus tuis *h. e. superatu facillia* P. 16, 5.
 pronom ad similitates P. 84, 2.
 pronuntiatum est de quo, *decretum est* 1, 5, 7.
 pronuntiationis adiumenta 2, 19, 4.
 proemiari 2, 3, 3.
in propatulo 1, 8, 16.
 properantur delubra occulta celeritate P. 51, 3.
 propinquitate arcta complecti 4, 4, 1.
 propitium Caesarem precari cui 6, 2, 5.
 propnigeon 2, 17, 11. *praefurnium, πυρῶς enim furnus est. [fornax, qua hypocaustium calefiebat. E.]*
 proponere ad imitandum 1, 5, 12.
 propositum reprehendendi habere 9, 19, 7.
 proprietates exercitationis 7, 9, 2.
 propulsare bellum P. 17, 4.
 protogare famam titulis 9, 19, 3.
 memoriam 7, 31, 5. spiritum. *vitam* 2, 20, 7. *prorogatur fama meritis* P. 55, 10.
 proruta opera 8, 17, 5.
 proscribere agros 7, 11, 1. domum 7, 27, 6.
 profecare agrum, *proscindere* 5, 6, 10.
 prosequi alloquio blando 1, 8, 12. digredientem P. 86, 3.

- mentionem cuius cum honore 8, 6, 5. quem legato 8, 18, 2. stilo 1, 8, 8. testimonio quem 10, 17.
- prospectare** P. 82, 4.
- prospicere** adventum 1, 2, 1. memoriae defuncti 2, 7, 5.
- prosterni** campum et materiam tuis virtutibus P. 31, 1.
- protinus** facere 10, 85, 3.
- protopraxia** 10, 109, 1.
- provehere** quem in lucem famamque 9, 14. in primum locum P. 10, 4.
- provehit** altissime 9, 33, 3. ad dignitatem 10, 8, 1.
- proveniunt** studia hilaritate 8, 19, 2.
- proventus** poetarum 1, 13, 1. orationis 9, 13, 18.
- providenter** P. 1, 1.
- providentia** 3, 19, 9.
- providentissimus** 2, 17, 10. et 8, 17, 2.
- providentissime**, *adv.* 10, 69, 1.
- providere** exemplo in posterum P. 75, 4. futura ex praeteritis 1, 5, 16.
- provisum** est legibus 3, 9, 6.
- provinciae**, quibus Procons. praesunt 10, 77.
- provocare** ad populum 7, 17, 11. virtute quem 2, 7, 4.
- provocat** circus pulchritudinem templorum P. 51, 3.
- proxime**, *nuper* 8, 8, 1.
- proximus** diis 9, 26, 4.
- prudencia** illa misera ex periculis facta P. 66, 4. prudentiam tuam elegi, *te prudentem* 10, 119.
- Prusa Bithyniae** 10, 75, 1. Prusenses 10, 76. ad Olympum 10, 85, 1.
- plephissima** 10, 52, 1.
- publicani** vicefimae exactores 7, 14. P. 37, 7. publicanum pati P. 59, 6.
- publicare** bona cuius 4, 11, 13. librum 1, 8, 3. et 4, 27, 5. epistolas 1, 1, 1.
- publice** praebere 8, 8, 7.
- publici** servi 10, 30, 1. publicum funus 2, 1, 1.
- puccius**, *adv.* 4, 13, 4.
- puorem** cuius tueri 5, 1, 6.
- puellaris** suavitas 5, 16, 2.
- puellae**, *quas pepererunt* 4, 21, 2. *hinc*
- puellariter** 8, 10, 1.
- pueriliter** 9, 6, 2.
- pugillares** *cerati* 1, 22, 11. 7, 27, 7. et *stilus* 1, 6, 1.
- pugnax** oratio 2, 19, 4. *stilus* 7, 9, 7.
- pullati** et *foetidi* 7, 17, 9.
- pulpito** et *foetia* dignum 4, 25, 4.
- pulvinar** Iovis P. 8, 1. 11, 3.
- pulvinaribus** colere P. 11, 3.
- pulvinus** *in horto* 5, 6, 16.
- pulvis** sudorque mistus P. 13, 1.
- pumicatus** homo 2, 11, 23.
- punctum** temporis P. 56, 2.
- puncta**, *stigmata* P. 35, 3.
- punire** morte 8, 14, 12.
- punire** *i. e. interficere* 8, 14, 19. et 21.
- purgationes** cloacarum 10, 41, 2.
- purissimus** dies 5, 6, 33.
- purpurae** decus, *consulatus* P. 58, 5.
- putare** tanu 2, 3, 8. et 2, 9, 6.
- putrefactum** corpus 7, 27, 11.
- Pyrenaeus** P. 14, 2.

Q.

- Qua** — **qua** 3, 5, 8. 9, 2, 2.
- quadrato** lapide 9, 46, 2.
- quadringentes** 10, 3, 2.
- quadruplici** iudicio 4, 24, 1. 6, 33, 2.
- quaere** quod agas, *formula* 4, 14, 10.
- quaerendus**, *desiderandus* *post mortem*, 2, 1, 7. *Sic* requiro 2, 7, 6. *Est* tamen minus quam desiderare 6, 2, 1.
- quaerere** amorem impendio P. 28, 2. triumphos ex omni occasione P. 16, 1.
- quaerere** *forense* 2, 11, 3. per tormenta 10, 97, 8.
- Quaestor** sorte lectus 4, 12, 2. Caesaris 7, 16, 2. *Quaestoris* et *praesidis* *necessiundo* 4, 15, 10. 8, 23, 5.
- in quaestu** habere 4, 9, 4.

- quam admodum 5, 4, 4. *vid.*
 Fab. *quantum*, quam iuvat 8,
 6, 17. *postquam* 6, 33, 3. *n.*
 quamlibet 2, 14, 6. et 10, 97,
 2. P. 61, 2.
 quodocunque P. 17, 4.
 quandoque *ibid.*
 quandoque, *quandocunque* 2,
 10, 3. 4, 13, 6.
 quandoque, *olim futur.* 3, 18,
 10. P. 10, 5. 28, 5.
 quantalibet 7, 9, 9.
 quantulum 4, 13, 5.
 quantulumcunque 7, 25, 2.
 quantum amplissimum potes 2,
 13, 10.
 quantum in me fuerit 3, 2, 1.
 quantum ad principem, *suppresso*
 pertinet P. 93, 2.
 quantum ratio exegerit 2, 5, 4.
 quare ego vero 3, 8, 4. et 4,
 17, 11. *sic* quamquam tu ve-
 ro 8, 8, 7.
 quatenus, *quandoquidem* 3, 7,
 14.
 quatiuntur altissima quaeque P.
 94, 3.
sine querela corpusculi tui 10,
 29, 1.
 queri de mora 7, 10, 1.
 queri lubet P. 68, 6. nostri: *est*
ist Schade.
 queruntur homines de nullo prin-
 cipe minus, quam de quo
 maxime licet P. 46, 7.
 qui *causam significans cum In-*
dicativo 7, 13, 2. *n.*
 quid multa? 7, 25, 5.
 quidem *pro* tamen 3, 15, 4. *pro*
saltem P. 45, 5.
 quidquid — omnia P. 70, 3.
 quieti se dare, *somno* 6, 16, 13.
 quietissimus, *non ambitiosus* 10, 7.
 quincunx 7, 11, 1.
 quin etiam 2, 1, 9.
 quin immo 1, 8, 4. et 2, 11,
 11. et 4, 9, 18.
 quinquennales agones 10, 79, 2.
 Quinquaginta 2, 1, 9.
 quiritantibus locis P. 29, 3.
 quiricatus infantium 6, 20, 14.
 quis *pro* aliquis *sine* particula 1,
 22, 6.
 quis qualisque 7, 21, 1.
 quisque. eruditissimus quisque
 2, 19, 9. quisque postulave-
 rant 9, 13, 4. *n.* *pro* qui-
 cunque P. 56, 2. *n.*
 quod *pro* ut P. 85, 1. quod ta-
 men si quis 2, 5, 6.
 quotocuique 3, 20, 8.
 quum tamen 7, 6, 4. — tum 7,
 8, 3. *n.*
- R.
- Radiatum caput P. 52, 1.
 rapere legiones, *rapitum ducere*
 P. 14, 3.
 rapientibus omnia defunt omnia
 P. 41, 2.
 rapi morte 6, 6, 7.
 rarissimus emtor 10, 97, 10.
 ratio, *sing. computationes* 10,
 28, 5. *plur.* 10, 29, 3. con-
 stat mihi tentandi aliquid 1, 5,
 16. obsequio 10, 20, 3. rei
 mihi constat 7, 6, 4. sapien-
 tissimis pro necessitate 1, 12,
 3. rationis est 10, 100. rati-
 onem exigere 10, 85, 1. ex-
 cutere 10, 86, 2. habere ab-
 cuius 2, 12, 2. inire 10, 24, 5.
 rationes exhibere 7, 6, 2.
 ratum servare quid 7, 11, 1.
 recalescere 7, 9, 6.
 recedere ab oculis 2, 1, 11.
 recens nuntius 4, 11, 1.
 receptaculum adversus tempes-
 tes 2, 17, 4. praedarum P.
 36, 1. receptacula clarorum
 virorum P. 50, 3.
 receptui aetatis canore 3, 1, 11.
 recipere se in principem P. 76,
 5. in otium P. 82, 8. recepi
 me, dormiturus 7, 4, 4. epi-
 stolas tuas 9, 28, 1.
 recitare 1, 13, 1. 2, 10, 6. 2,
 19, 1. librum 1, 5, 4.
 recitandi sua cuique ratio 7, 17, 1.
 causae 5, 3, 8.
 recitator 1, 13, 2.
 recitatio 5, 15, 3. 3, 18, 4.
 reclamare 9, 13, 18.
 recludere secessus intimos P. 83, 1.
 recognoscero, quae facere debeas
 P. 4, 1. librum 4, 26, 1.
 reconciliare quem cui 1, 5, 8.
 recordatip subit 1, 9, 3.

VERBORUM ET RERUM.

- recreare labores otia P. 79, 5.
 ad recta tendere 6, 11, 5.
 rectus vir 2, 11, 5. et 7, 31, 1.
 auditor 2, 19, 6.
 rectissimus iudex 7, 21, 2.
 rector et custos 3, 3, 4.
 rectores boum, aratri 8, 17, 4.
 recumbere *ad mensam* 4, 22, 4.
 et 4, 30, 3.
 recuperatoria indicia 3, 20, 9. n.
 recurret appellatio memoriae P.
 38, 10. retro eadem aequitas
 P. 38, 7.
 recurium celerem precari P. 86, 4.
 reculare laborem 1, 8, 1. hono-
 res omnes, ambitionis est P.
 45, 6. reculas imperare, quod
 bene erat imperaturo P. 5, 5.
 reddere epistolam, *respondere* 2,
 11, 25. itinera terris P. 29, 2.
 iura civibus P. 36, 7. maiori-
 bus suis *aequales*. P. 69, 5.
 nomen 9, 29, 3. pacem foro
 P. 34, 2. quae monentur P.
 26, 1. sermones P. 49, 5. vi-
 cem 2, 9, 6.
 redditus votis publicis P. 60, 1.
 redimere culpam congiario P.
 28, 2.
 reintegrare laetitiam P. 61, 9.
 reditus percipere de quo 10,
 75, 2.
 reditus decrevit 6, 5, 1. ex fra-
 gilitate 6, 8, 5.
 reditus iustissimum genus, quod
 terra, caelum, annus refert 9,
 37, 5.
re reditum mihi est, *lucrosus*
 4, 6, 2.
 reducere adulationem P. 75, 5.
 intermissum morem 9, 13, 21.
 reductor ac reformator literarum
 senescentium 8, 13, 1.
 reductus in patris potestatem P.
 37, 7.
 redundanter 1, 20, 21.
 redundans hesternae coena P.
 65, 3.
 redundat ad me 3, 12, 1.
 refectionis instar P. 81, 1.
 refectiones P. 15, 4.
 refert plurimum 3, 3, 2. 6, 29,
 2. parvulum, an 8, 14, 14.
 referre os, vultum patris 5, 16,
 9. mores eius *ibid.* ad con-
 scientiam, ostentationem 1, 22,
 5. multa ex patrimoni-
 perium P. 50, 2.
 reseruisse horrea P. 31, 6.
 resicere in melius et n.
 39, 1.
 resciri labore P. 77, 6.
 resocillatus 3, 14, 4, 5.
 reformare mores P. 53, 1.
 reformator literarum 8.
 reformidat vulnus medenti
 nus 5, 16, 11.
 refovere: exstincta studia
 5. lapsam disciplinam
 rum P. 18, 1.
 refragator materia 2, 5.
 refrigerescere. refrigit amor
 refringuntur aculei iudicii
 refudimus Nilo suas cog-
 31, 5.
 regere dubitationem cu-
 119, 3. cunctationem
 1. haecitantem 10, 30,
 exercitum 2, 13, 2. P.
 regi consilia et nutu ci-
 88, 1.
 regio patria 2, 1, 8. 7.
 regnare, *libere in villis*
 7, 5, 2.
 regnum arcere et submo-
 55, 7.
 reicere sanguinem 8, 1,
 relevare caput 1, 24, 4.
 religato navigio P. 82, 2.
 religio aequitatis, *religio*
servatio P. 77, 5.
 religione debita diem ce-
 10, 103. salva 10, 58.
 gionibus dedita civitas P.
 religiosius celebrare diem
 8. custodire P. 65, 2.
 religiosissime venerari 3,
 custodire mortuorum v-
 tem 4, 10, 3. historia
 herb 5, 8, 5.
 relinquere heredem 4,
 poenae quem 2, 11, 2.
 relinqui suspitionibus 6,
 reliqua; *debita* 5, 19,
 37, 2.
 reliqua nostri, *aposisop.* 3.
 reliquias mortuorum, *cin-*
 10, 5. 10, 73.
 reluxit 6, 20, 16.
 remedi rorbum convalesco-
 11, 2.

- remissione; *studia minus seve-*
ra 4, 3, 1. remissionibus in-
 terelli socialitas P. 49, 4. *co-*
lonta faciendas 8, 2, 6. 9.
 37, 2, 10, 24, 5. *debitorum*
 8, 2, 6.
 remissus, *convalescens* 7, 1, 4.
 remissius aliquid legere, *incom-*
modus 3, 1, 8.
 remissius contendere, *adv.* P.
 78, 2.
 remittere annum 7, 16, 2, col-
 lationes P. 41, 1. *debitum* 8,
 2, 7. metum P. 70, 3.
 remittitur animus 7, 9, 13.
quum remittor, *seria depono* 1,
 16, 7. remitti carmine, *post*
serta poetice tractare 7, 9, 9.
 renuntiare inertiae P. 59, 2. of-
 ficii 2, 1, 8. consules P. 92,
 3. legationem 4, 9, 20.
 renatus 1, 7, 2.
 reparatur terra amne P. 30, 3.
 repercussus maris 10, 69, 4.
 repeto, *recordor* 3, 5, 16, 7,
 6, 7, et 13.
 repetundarum lex 2, 11, 3, et 29.
 reponere in conscientia honesta-
 tia fructum 1, 8, 14.
 reponere in quo vigiliam et som-
 num 1, 3, 3. honorem non
 in splendore titulorum, sed
 in hominum iudiciis P. 84, 8.
 reponuntur honeste facta in
 obscuritate et silentio, 1, 8, 6.
 repraesentare adsecum fratris
 amissi 2, 19, 1. *sibi absen-*
tem 9, 28, 3.
 reprehenduntur patientius nulli
 quam qui maxime laudari me-
 rentur 7, 20, 1.
 reprehensionem nemini fuit 5, 3, 1.
 reprimere pactiones 5, 21, 6. se
 ab omni contagione vitiorum
 P. 83, 2.
 reprimi oratione 1, 8, 10.
 reptare 1, 24, 4. *metaph.* 9,
 26, 2.
 repudiare honores P. 55, 4.
 repulsa illius mea est 6, 6, 9.
 repulsa similia mea P. 90, 2.
 requirere mortuum, *desiderare*
 2, 7, 6.
 rescindere acta 20, 64, 4.
 rescillum vulnus 7, 19, 9.
 rescribere orationes, *retractare*
 5, 8, 7.
 rescriptum 10, 2, 1.
 rescripti libellus 10, 208.
 resedit dolor 8, 1, 3. ventus 6,
 16, 12.
 reserare fastos, *consulem fert*
Kal. Ian. P. 58, 4.
 reserata templa P. 47, 5.
 residuo 7, 18, 20.
 residuum libertatis nomen 8,
 24, 4.
 respicere caelum *auxilii causa*
 P. 30, 3. existimationes clas-
 sistant: P. 60, 9. vehiculum
 P. 14, 3.
 respondere eas 6, 15, 3. volo
 cuius 1, 7, 2.
 respública. Ita versetur in re
 pública, ut credamus esse rem
 publicam P. 93, 3.
 restrictio, *modestus* 9, 19, 6.
 restrictivissime 5, 8, 13.
 restringere necessitates 5, 19, 9.
 sumentur 6, 19, 4.
 restrinxit natura homines ad 1,
 8, 9.
 resultant nomina verbibus, *repe-*
gnant 8, 4, 3.
 resultantia vocibus lecta P. 73, 1.
 solumere aetatem dulcissimum *fa-*
cere quod in adolescentia
fecimus 2, 18, 1.
 retina 6, 16, 8.
 retinacula vitae abrumpere 1,
 12, 8.
 retorquere gubernacula P. 86, 5.
 retractare; *emendare* 4, 9, 25.
 5, 8, 6. et 8, 21, 6. gau-
 dium; *recordari* 7, 24, 7.
 retractus cubiculum 2, 17, 6.
 retro abiit pretium 3, 19, 7. re-
 currere P. 38, 7.
 revēhēre famam ex provincia 8,
 24, 8.
 reverentiam amittere P. 8, 6.
 reverentior operis 6, 17, 5. se-
 natus P. 69, 3.
 reverentissimus mei 10, 18, 1.
 reverentissime *adv.* 10, 32.
 reverentius *adv.* 8, 21, 5.
 reverentiar, non reformides 1,
 10, 7.
 reversus in urbem 7, 4, 7.
 revexisse famam 8, 24, 8.

- revincto navigio P. 82, 2.
 revocare pecunias 3, 9; 17.
 revolvere librum 5, 5, 5.
 reum peragere quem 3, 9, 4. et
 30. reus capillos submitit 7,
 27, 14.
 rhetor et orator differunt 4, 11, 1.
 rhetoricas munia 3, 13, 3.
 rigontia gelu flumina P. 82, 5.
 robora ingentia virorum P. 34, 3.
 rogare quem sententiam 3, 7, 12.
 rogatu alicuius 1, 5, 5.
 tu rogum thura et odores 5, 16,
 7. circa rogum trucidata ani-
 malia vivo cara 4, 2, 3.
 Romana lingua 2, 10, 2.
 Rostra, suggestus Rom. 2, 1, 6.
 P. 65, 1. et 4.
 ruens imperium super imperato-
 rem P. 6, 3.
 ex rugis aliquid remittere 9, 17, 2.
 ruitura 7, 19, 8.
 rumpere silentium P. 55, 4.
 rursus et rursus 3, 9, 36.
 rusticitas antiqua in laude 1, 14, 4.
- S.
- Sacella 8, 8, 5.
 sacerdotales ludi 7, 24, 6.
 sacerdotium, auguratus 2, 1, 8.
 vid. 4, 8, 1.
 sacra. sacrorum societas P. 37, 2.
 sacramentum militare 10, 38.
 sacrificium facere 2, 20, 5.
 sacrosancta memoria 7, 11, 3.
 saeculum ferax bonis artibus 4,
 15, 8. Imperatoris 10, 1, 2.
 sterile et effoetum 5, 17, 6.
 illustrare 4, 11, 6. seculi or-
 namentum 8, 12, 1. tran-
 quillitas 10, 20. seculo favere
 5, 17, 6. gratulari 7, 33, 9.
 tuo digna 10, 1. ibit in se-
 cula P. 55, 1.
 saevire securibus P. 52, 3.
 sagacitas 6, 25, 5.
 sagacitate mentita P. 81, 3.
 sagacius, adv. 10, 69, 5.
 salarium 4, 12, 3.
 sales humani 7, 4, 6.
 salis plus habere 3, 21, 1.
 saliens aqua 2, 17, 26.
 saltatae laudes imperatoris P. 54, 1.
 salva dignitate 4, 9, 16. religio-
 ne 10, 58, 2.
 salvis privilegiis 10, 57, 2.
 salubre exemplo 2, 11, 1.
 saluberrimus montium Appenni-
 nus 6, 6, 2.
 saluberrime refici, aedes 6, 30,
 2. de pretio mediocri.
 salubriter emere 1, 24, 5.
 salubritas caeli 8, 1, 3.
 salubritati obesse 10, 100.
 per salutem et aeternitatem prin-
 cipis petere 10, 67.
 salutare, juvifere 4, 13, 3.
 salutari 3, 7, 4.
 salutationes P. 48, 3.
 sanctus vir 2, 9, 4. et 2, 11, 5.
 sanctissimus vir 3, 3, 1.
 sanctissime imperator 10, 1, 1.
 sanctitas, castitas 1, 12, 3.
 sanguis stetit 8, 1, 3.
 sanguinis in ore tantum, quan-
 tum in animo pudoris P. 73, 4.
 sanguinem recipere et spiritum
 P. 47, 1. tenuere 5, 19, 6.
 et 8, 1, 2.
 sanus propriis 7, 1, 2.
 sanitatis dubiae homo 6, 15, 3.
 nisi sapiens non potest perspicere
 sapientem 1, 10, 4.
 sapientiae studium habitu corporis
 praeserre 1, 22, 6. ...
 sarcinulas adligare 4, 1, 2.
 satis abundeque est, fr. P. 44, 7.
 habet, dum 7, 9, 4.
 satis est, cum infim. 1, 9, 8.
 et 9, 29, 1.
 Saturnalibus missa et accepta mu-
 nuscula 4, 9, 7. servis data
 licentia 2, 17, 24. Saturnalia
 extendo, nondum ad studia
 redeo 8, 7, 1.
 Saturni aerarium 10, 20, 1.
 Sauromates rex 10, 14.
 saxa quae somnum praetexerint
 P. 15, 4.
 saxum dorsum 6, 31, 17.
 saxus ferrusque es 2, 3, 7.
 scasones, versus 5, 11, 2.
 scena et pulpito digna 4, 25, 4.
 scenae silebunt P. 54, 2.
 schola res inermis, innoxia 2,
 3, 6. cessat Saturnalibus 8,
 7, 1. Calliana 7, 24, 8.
 scholastica lex 2, 20, 9. eius
 vitae laus 2, 3, 5. sq.
 scholastici, studiosi 1, 24, 4.

- scholasticis nihil sincerius 2, 3, 5.
 scholasticae et umbraticae literae
 9, 2, 3.
 scindere sanctissimas necessitudi-
 nes P. 37, 7. scinditur actio;
abruptur 2, 11, 16.
 scis, quem virum 4, 15, 1.
 sciamus, *scire cupimus* 9, 13, 7.
 scribere heredem P. 43, 1. et 2.
 scrinium, *scriptorum receptacu-
 lum* 4, 6, 2.
 scrinia *principis* 10, 71, 3.
 scriptitare 5, 3, 3.
 scrupulosa volumina 5, 5, 7.
 scrupulum eximere cui 3, 17, 2.
 6, 8, 7.
 scurræ 9, 17, 1.
 scurriliter ludere 4, 25, 3.
 secedere *in villam* 2, 10, 1. 1,
 9, 3.
 secessit villa ab urbe, *distat* 2,
 17, 2.
 secessus, *remissionis locus, villa*
 1, 13, 7. et 2, 17, 29.
 secessus *plur. villae* 1, 1, 8. et
 4, 23, 4. intimi, *cubicula*
 P. 83, 1.
 secretum petere 1, 5, 11. in se-
 creta nostra non inquirunt
 principes, nisi quos odimus
 P. 68, 6.
 secta, *vivendi ratio* P. 45, 4.
 85, 7.
 secunda, *prospera plur.* 2, 11,
 14. et 7, 27, 3. felices, ad-
 versa magnos probant P. 31, 1.
 secundi calus, *felices* 5, 20, 3.
 secundissimus ventus 6, 16, 12.
 secundum quem dare, *pro quo
 pronuntiare* 7, 6, 9. n.
 securus offensae gratiaeque P. 18,
 2. magnitudinis suae P. 71, 4.
 securior P. 6, 4.
 securitas temporum P. 50, 7.
eadem quae fidelitas tempo-
 rum P. 67, 3.
 securitati cuius prospicere P. 35, 4.
 securitatem cuius subruere 10, 112.
 secure ac negligentor 1, 4, 3.
 securius, *adv.* 2, 17, 6.
 sedentaria assentiendi necessitas
 P. 76, 3.
 sedere *iudicum est* 5, 1, 2. 6,
 33, 3. 10, 85, 4. P. 80, 1.
 sedere in omnium ore, oculis,
 animo *firmiter haerere* P. 55,
 10. quam bene humeris tuis
 sederet imperium P. 10, 6. qui
 sedentes agunt, hoc quasi de-
 bilitantur 2, 19, 3. 5, 1, 2.
 et 6, 33, 3. *add.* 10, 85, 4.
 P. 80, 1.
 sed tamen, *in correctione ele-
 ganter positum* 2, 17, 23.
 3, 11, 9. P. 87, 2. *addo*
 tamen.
 seductus, *in villa degens* 7,
 25, 5.
 sedulo vitasti hunc casum P. 8, 1.
nihil segnius 6, 20, 5.
 sella vehi 3, 5, 15.
 semel atque iterum 4, 3, 1. et
 6, 16, 18.
 semestris 4, 4, 2.
 semitam terere 1, 24, 4.
 sequente senatu, *alio confessa*
 6, 3, 1. *alio* senatu 5, 4, 2.
 senatorii honores 2, 12, 3.
 senatorium ius 2, 11, 9. 8, 14,
 1. senatorium, civile P. 2, 7.
 senatorius decor 1, 14, 8. moe
 8, 14, 6.
 senex gravitate 6, 26, 1.
 senectus in homine venerabilis
 in urbibus sacra 8, 24, 3. se-
 nectutis insignia, *cani* P. 4, 7.
cum senectute pugnare 5, 1, 8.
 senescit spiritus, *veni impetus
 remittit* 6, 16, 6.
 sensum voluptatemque percipere
 1, 10, 12.
 sensu reconditi 2, 3, 2.
 sententia mollior, solutior *etc.*
 2, 11, 21. *sq.* non prima, sed
 melior vicit P. 76, 2. senten-
 tiae pretium P. 80, 1. senten-
 tiam rogare P. 61, 1. divide-
 re 8, 14, 5. sententiae num-
 merantur, non ponderantur 2,
 12, 5.
 sentire bene, male de 1, 5, 5.
 septemvir epulonum 2, 11, 12. n.
 septemviratus 10, 8.
 septus caritate P. 49, 3.
 de *sepulcrorum impensa* 9, 19.
 sequaces sumus P. 45, 5.
 sequi, *de ora cedente* 7, 9, 11.
 mores cuius 10, 95, 1. ocu-
 lis vela P. 81, 4. oculos ani-
 mo 9, 36, 2. loquantur aures
 quera, *libenter audiant* 3, 1,
 2. sequenti senatu, *alio* 6, 6, 1.

Seria nostra ille 8, 1, 2. **seriae** dierum partes P. 49, 4.
Sermonem habere 1, 8, 2.
Sermunculi 5, 8, 4. et 7, 17, 14.
Serpere latissime 5, 4, 3.
Serpit fama per 9, 33, 5.
Servare ordinem 1, 1, 1. **principem** nepotibus et pronepibus P. 94, 5.
Servatio, *obseruanti* 10, 121, 1.
Serpens euripo lacus 1, 3, 1.
Seruit piscina fenestris 5, 6, 23.
Servi, *milites supplicio affecti* 10, 38. et 59. in dominorum capita subornati P. 42, 4. **libidinum** 8, 22, 1. **publici** 10, 30, 1. **seruis** domus quasi ciuitas 8, 16, 2.
Seruire bellum, *licentia accusandi domino* P. 42, 3.
Servulus P. 7, 6.
Sesquihora 4, 9, 9.
Sestertium, *cum adverbis neutrum singulare* 9, 29, 2.
Seruerissima res P. 46, 5.
Seruerissime, *adv.* 7, 24, 8.
Serueritas aurium 3, 18, 9. **mitis** P. 80, 1. **prouida** P. 34, 2.
Sexaginta annis maiorem otio reddunt leges 4, 23, 3.
Sextantes 2, 20, 13.
si vales, *formula* 1, 11.
Sic quoque abunde misera res est P. 38, 5.
sicut est, *formula* 5, 15, 2.
Sidus alit *fruges* P. 29, 4. **patrium** P. 15, 3. **lidere** luo armantur gentes P. 12, 3. **luderis** velocissimi more omnia invilire P. 80, 4. **ludera** parua maiorum ortu obscurantur P. 19, 1.
ludorum significatio 2, 20, 5.
ludibus inferre P. 11, 2. **si non ludera**, proximam tamen ludibus obtines sedem P. 39, 2.
ludare testamenta 2, 20, 8. **nominum** honore P. 23, 1. **testamentum** 2, 20, 8. et 10. **vota** 10, 44.
ludum, *statua* 3, 6, 1. **deae**, *simulacrum* 9, 39, 4.
ludenda facere, *turpia* 1, 18, 15.

ludens animus alitur 9, 36, 1. **praeterire** 5, 20, 6.
ludentium acre et intentum 2, 10, 7. **oratorium** 7, 6, 7. **incitamentum** cogitationis 1, 6, 2.
ludens ludentium se tenere 2, 17, 8. et 7, 6, 7.
ludens Stoicorum 1, 5, 2.
ludens ludentium morum 4, 15, 2.
ludens ludentium diis P. 1, 3. **de ludentimo** dicta in nos dicta interpretamur P. 53, 4.
ludens et incautus 4, 9, 6.
ludens ludentium, *integritas* 3, 4, 9, 3, 10, 5. 4, 14, 10. 6, 12, 5. **ludens** ludentium veritasque P. 54, 5. **non est ludentium** meae disimulare 10, 24, 5. **ludens** ludentium puer 6, 26, 1.
ludens ludentium et libere 1, 13, 2.
ludens ludentium, *sine adfectione* 1, 15, 4. 3, 10, 4. 5, 19, 1.
ludens ludentium falsae victoriae P. 16, 3.
ludens ludentium ingeniosior veritate P. 55, 2. **convictus** superba P. 49, 6. **ne ludentium** quemdem liberae ciuitatis ludentes P. 65, 5.
ludens ludentium *plus quam* offensa 2, 18, 5.
ludens ludentium genus P. 3, 1.
ludens ludentium adolefcons, *extimus* 7, 24, 2.
ludens ludentium singulariter amare 4, 15, 1.
ludens ludentium ampullae 4, 31, 6.
ludens ludentium volatus avium P. 5, 3.
ludens ludentium sermones 1, 9, 5.
ludens ludentium sinistra 6, 17, 5. et 9, 5, 2.
ludens ludentium Sinopenfes 10, 91.
ludens ludentium sinuentur baptisteria 2, 17, 11.
ludens ludentium sinus et portus, *praesidium* 8, 12, 1.
ludens ludentium intimus pacis P. 56, 4.
ludens ludentium in sinu recumbere 4, 22, 4.
ludens ludentium in sinum cuius congerere P. 46, 2. **conferere** cuius P. 6, 3. **cuius** mittere 6, 25, 3.
ludens ludentium in sinu uxoris successorem accipere P. 7, 5.
ludens ludentium siphon 10, 42, 2.
ludens ludentium siphunculi 5, 6, 23.
ludens ludentium siltire ruinas P. 50, 4.
ludens ludentium situs regionum P. 15, 3.

- litu abstrusus P. 45, 2. deterfo
P. 50, 4.
- socialitas P. 49, 4.
- Socratici sermones 3, 12, 1.
- locrui meae 10, 12, 1.
- sodale quid iucundius? 2, 13, 6.
- sol nascitur, conditur 2, 17, 13.
- sole utitur, locus 5, 6, 31.
- solem tenet locus 2, 17, 17.
- soles, labores in sole 9, 2, 4.
- soleae, pisces 2, 17, 23. soleas
poscit 6, 16, 5. sic calceos.
- solatia adhibere 1, 12, 13.
- solemnis est mihi 10, 97, 1.
- solemnia comitorum P. 64, 1.
- solitaria coena P. 49, 6.
- solitudo incitamentum cogitatio-
nis 1, 6, 2. solitudinem face-
re P. 48, 5.
- sollicitare, advocare 4, 13, 11.
ad emendum 3, 6, 4. quem
spe 1, 9, 5. stomachum 1,
24, 3.
- sollicitat otium 9, 33, 3
- sollicitior P. 6, 4.
- sollicitus adv. 1, 4, 2. et 1,
19, 4. et 7, 17, 7.
- sollicitudo Consularis P. 41, 1.
- sollicitudinis ingenium P. 72, 7.
- sollicitudinem adire pro quo 2,
9, 1. pati *ibid.* praestare cui
2, 5, 2.
- solum detinens ac lupinum P.
30, 4.
- solo contineri, praedio 6, 19, 4.
- solus. sola *omissum ad fides* P.
68, 5.
- solutus metu 6, 16, 10.
- solutor sententia 2, 11, 21.
- somnium in bonum vertere, *in-
terpretari* 1, 18, 5.
- somnus obrepat 7, 4, 4.
- somni parcissimi esse 3, 5, 8.
- somnum laxa praetogunt P. 15, 4.
- sonantior meatus animae 6, 16,
13. quod est sonantius *in ora-
tione* 7, 12, 4.
- sordidus et sumtuosus 2, 6, 1.
- sordidi et pullati 7, 17, 9.
- sordidae curae 1, 3, 3.
- sordide honores gerere 3, 9, 2.
- sordium damnatus 2, 12, 4.
- fors seponit ac servat 8, 14, 21.
- forte obtingere 4, 12, 2. forte
et urna datus iudex P. 36, 3.
- fortes, oracula 8, 8, 5.
- fortiri alium dominum 1, 3, 4.
provinciam 4, 9, 2.
- fortitio provinciae 2, 12, 2.
- sparsa sacella, *hinc inde aedi-
ficata* 8, 8, 5.
- spatiosa domus 7, 27, 4.
- spatiosissima clepsydra 2, 11, 14.
sedes P. 63, 7.
- spatiosus, adv. 3, 18, 1.
- species adulationis P. 1, 6. faci
10, 64, 4. severitatis P. 82, 9.
in speciem incidere rei cuius
10, 118.
- specimen indolis dare 3, 11, 5.
ingentis animi P. 61, 4.
- speciosus titulis omnibus P. 54, 7.
- speciosissima porticus 5, 12, 1.
- spectaculum fieri P. 33, 3. ocu-
lis exhibere 2, 1, 1.
- spectator 6, 8, 1.
- spectrum Curtii et Athenodori 7,
27.
- specula altissima 2, 12, 3. ami-
citiae P. 86, 4.
- specularibus 2, 17, 4. et 21.
- speculum morum testamenta 8,
18, 1.
- spes Romani nominis *libert* P.
26, 4.
- spes *plur.* tot spes 8, 25, 7.
- spes improbas frustrari 8, 18, 3.
nostras moratur 10, 3, 4.
- spe exerceor 6, 6, 2.
- spem concipere de quo 1, 10, 3.
proicere 7, 27, 3.
- in* spem adduci 2, 19, 5. et 3,
18, 9.
- sphaeristerium 2, 17, 12. 5, 6,
27.
- spiritum et sanguinem recipiunt
studia P. 47, 1.
- spiritum prorogare, *vltam* 2,
20, 7.
- spiritu obstructo 6, 16, 19.
- nno* spiritu 5, 20.
- spiritus igneus 6, 20, 9. viget 7,
19, 3.
- splendide natus 6, 33, 2. et 7,
21, 2.
- splenium, *fascia* 6, 2, 2.
- spoliarium P. 36, 1.
- spoliator P. 90, 5.

Spondeo fide mea 1, 14, 10. *sq-*
licitudini tuae 6, 23, 4.
Spondeas ei de animo meo 1, 7,
 4. **Spondere** sibi 10, 66, 7.
Sponte accusare 3, 7, 3.
Sporulae 10, 118. **dantur** 2, 14, 4.
Squillae 2, 17, 28.
Stabiae 6, 16, 11.
Stabulum, *diversorium* 6, 19, 4.
Stare in acie 2, 7, 1. ante gre-
 mium consulis P. 64, 2.
Stat Clitumnus 8, 5, 5. **stare**
 auro et ebore P. 52, 1. **stat**
 magno pretio 8, 2, 8.
Statio laboriosa et exercita P. 86,
 3. **Nicomedenfis** 10, 16, 1.
Stationem capessere, *officium* P.
 7, 3. *de imperio*.
Stationes, *locus Romae* 1, 13, 2,
 2, 9, 5.
Statuae Caesaris *ex aere* P. 55,
 6. **ponendae alicui ventae a**
Caesare impetranda 1, 17, 1.
 triumphalis decreta a Senatu
 2, 7, 1. in bibliothecis 4, 28,
 1, 10, 85, 7. **ad statuam** prin-
 cipis confugere 10, 16, 1.
Statuere monumenta moderatio-
 nis etc. P. 78, 2.
Status reditus 3, 19, 5. **stato**
 die 9, 39, 1. **statis** auctibus
 crescere 4, 30, 2.
Status tranquillissimus civitatis
 P. 46, 8. **status** ordinatio 10,
 24, 6.
Sterilitates continuae 10, 24, 5.
Sterilitatis mala exturbare P. 32, 2.
Stibadium, *trichinium semicircu-*
lare 5, 6, 36.
Stigmatosus cicatrice 1, 5, 2.
Stilo adsequi 2, 3, 3. et 4, 3, 2.
 prosequi 1, 8, 8. **incumbere**,
scribere 7, 27, 9. **stilus** pres-
 sus demissusque 1, 8, 5. pu-
 gnax et bellatorius 7, 9, 7.
Stimulare et accendere 6, 5, 5.
Stimul. acerrimus 5, 17, 4.
Stipatu capellitum manu P. 23, 3.
Stipatum tribunal 6, 33, 4.
Stipatione tenetur loco 4, 16, 1.
Stipendia castrensia 8, 14, 5.
per stipendia decem, *expeditio-*
nes P. 15, 3.
Stipes iacere 8, 8, 2.
Stipulari de quo 2, 11, 23.
Stirps antiqua, *genus* P. 69, 5.

Stomachus invalidus 6, 16, 19.
 obtusus 7, 3, 5. **recusat** 2,
 5, 8. **Stomachum** sollicitare 1,
 24, 3.
Stomachi mei haec natura est,
gustus 6, 14, 2. 9, 17, 2.
Strangulatus in carcere 2, 11, 8.
Stropham invenire, *versutiam, ar-*
tem 1, 18, 6.
Studere, *literis, absolute* 2, 8,
 10, 2, 13, 5. 4, 13, 3. **quo-**
modo studere oporteat, *docet*
 7, 9. **commodis** communibus
 1, 8, 13.
Studium armorum a manibus ad
 oculos translatum P. 13, 5.
Studium favorque 9, 6, 4.
Studia humanitatis professus P.
 47, 3.
Studia, *literae* 1, 13, 5. et 6,
 2, 8, 1.
Studia hilaritate proveniunt 8,
 19, 2. **ad studia** confugere,
 doloris levamentum 8, 19, 1.
ex studiis nomen et famam
 petere 6, 11, 3.
Studiofi, *literati* 4, 13, 11.
sub hoc exemplo 1, 18, 5. 2,
 6, 6. P. 53, 3. 76, 1. **sub**
 titulo gratiarum-agendarum P.
 4, 1.
Subdere in locum cuius 3, 8, 4.
 P. 25, 3.
Subdolum nihil P. 66, 5.
Subductum ventis, *remotum a*
 2, 17, 10.
Subieci, *subdit* P. 85, 5.
Subire defensionem cuius 9, 19, 2.
subire molem curae P. 44, 4. ob-
 sensas 3, 9, 26. **onus** 3, 9, 8.
simultates 2, 18, 5. **subit** in-
 dignatio 6, 10, 3. **subit** me
 miseratio 3, 7, 10. **indignatio**
 6, 10, 3. **recordatio** 1, 9, 3.
 et 4, 24, 1. **voluptas**, *laeta*
cogitatio P. 22, 3.
Subita proferre 1, 16, 2.
Sublimiter 4, 27, 1.
Submittere capillos 7, 27, 14.
 orationem ad modestiam prin-
 cipis P. 3, 2. **submittingo** se
 princeps crescit P. 71, 4.
Submitteris in amicum ex impe-
 ratore P. 85, 5.
Submovere, *lictoris munus* P.
 76, 8.

- submoveri urbe, *relegari* 3, 11, 1.
 submota campis irruptio ferarum
 P. 81, 2.
 subnotare libellos 1, 10, 9.
 subornare quem in caput cuius
 P. 42, 4.
 subruitur securitas 10, 112, 1.
 subsecivi temporis aliquid 3, 15, 1.
 subsellia numerosa 2, 14, 6.
 subssequi, *obedienter imitari* P.
 84, 5.
 subsidet apud me pecunia 2, 16,
 4, 4, 12, 2.
 subsigno apud te, *te testem pro-*
missi constituo 3, 1, 12.
 subsignare fidem pro quo 10, 3, 4.
 substituere crimini, *accusare* 6,
 31, 8.
 subterranum cubiculum 4, 11, 9.
 subtilis lector 4, 14, 7. vir 2,
 11, 17.
 subtrahere tempus studiis 3, 15, 1.
 ex subtrahentibus legere praefec-
 tum praetorii P. 86, 2.
 subtraxit *reum* mors cognitioni
 2, 11, 9.
 suburbana provincia 8, 24, 9.
 suburbanum amoenissimum, *praed-*
ium 1, 3, 1.
tanquam successor a malo prin-
 cipe timetur, quisquis est dig-
 nior P. 68, 3. *successorem*
 le-miorem eligere magni ani-
 mi est. P. 89, 1.
 successorem accipere 9, 13, 23.
 successus actionis 4, 9, 10.
 succingere se terrore P. 49, 3.
 succurrit *in memoriam* 1, 12. fin.
 13, 9, 28.
 sudore adsequi 2, 7, 1. sudo-
 rem, pulveremque miscere P.
 15, 1. sudores campus hausit
 P. 15, 4.
 sufficere, *parem esse* 10, 19, 3.
 indulgentiae 10, 19, 3. labori
 7, 31, 3. spei cuius 6, 23, 4.
 suffecerit unum, *exemplum* 1,
 10, 1.
 sufficit abunde ei 4, 12, 5. ve-
 recundiae meae unus 2, 13,
 3. his. si P. 88, 2.
 suffragator 3, 20, 5. et 4, 17,
 6. et P. 92, 5.
 suffragio ornare quem 2, 1, 8.
 suffugium imbris, solis 9, 39, 2.
 suggestit lacus piscem, feras li-
 vae, studia secessus 2, 8, 1.
 suggestus P. 51, 4.
 sulco nono 5, 5, 10. n.
 sumere. sumeris tibi familiarita-
 tem nostram ad ornamentum
 6, 18, 2.
in summa 1, 12, 2. et 6, 21, 7.
 9, 21, 1.
 summa imperii P. 56, 3. vale-
 tudinis 1, 22, 8. votorum
 7, 26, 3. P. 74, 4.
 summo die, *ultimo* 6, 31, 14.
 sumtus atteri 9, 33, 10.
 sumtus annuus in quid 1, 8, 10.
 sumtuosa dignitas 2, 4, 3.
 sumtuose colere quem 10, 53.
alta super alia 7, 8, 1. v. *alius*.
 super coenam 3, 5, 11. et 4, 22, 6.
 super haec, *praeterea* 4, 26, 2.
 et 8, 4, 2. et P. 74, 4.
 super omnia est, quod P. 26, 7.
 omnia praedicandum P. 93, 1.
 super tanta re 2, 11, 11. et 2, 18, 3.
ac super ista, *in super* 9, 25, 2.
 superare iuga montium P. 81, 1.
 superbus dominus 3, 14, 1.
 superbum et regium P. 7, 6.
 superbius, *adv.* 6, 33, 1.
 superbissimus titulus 8, 6, 2. vul-
 tus P. 52, 3.
 supercilio tristi P. 41, 3.
 supercurrit ager vectigal 7, 18, 3.
 superest, ut, *in velle* 1, 1, 2.
 1, 21, 2. 1, 22, 11.
Quod superest 2, 18, 3.
 superflua campis flumina P. 82, 5.
 superfundi ripis 8, 17, 1.
 supervacuum 7, 17, 5.
 supervixit gloriae suae 2, 1, 1.
 supina ora P. 34, 3.
 suppetit largissime 9, 2, 2.
 suppliciter 1, 5, 8.
 supplicium ultimum 7, 14, 24.
 supplicia lenta P. 34, 4.
 supprimere epistolas, *non edere*
 1, 1, 2.
 supra modum, *valde* 6, 2, 6.
 superscriptum 7, 12, 3.
 surdas aures adstreperere P. 26, 2.
 suscipere curam et intentionem 2,
 10, 5. defuncti famam, pudor-
 rem 2, 4, 2. taedium et laborem
 1, 8, 11. tela vibrata P. 15, 1.
 suspendere quem expectatione
 2, 20, 3.

suspensus expecto 7, 6, 14. et adtonitus P. 68, 2. suspensum et instabile vestigium P. 22, 4. suspensum quem dimittere 7, 27, 16. suspensa manu commendare 6, 12, 1. suspensa nox, *periculis dubia* 6, 20, 19. in suspensio, relinquere 10, 40, 4. suspicere plus quam amare 3, 3, 1. *add.* P. 62, 7. suspicionibus haerere 3, 9, 20. implicitus *ibid.* 19. relinqui 6, 31, 17. suspicor futurum, ut 7, 12, 4. sustentare se et patriam humeris alicuius P. 8, 4. non sustineo, in *verecundiae descriptione* P. 60, 5. sic non sustineo negare petitioni 10, 23. susurri nullis magis, quam audientibus insidiantes P. 82, 9. *Syllepsis numeri* 1, 10, 10. ipsi doceant, *praecepsit* philosophia.

T.

Tabellaria lex 3, 20, 1. *add.* 4, 25. *init.*
 tabula rerum venalium P. 50, 5. tabulae testamentorum falsae, iniquae P. 43, 1. novae 2, 20, 7. *mutatum testamentum.*
 tabulae, picturae 8, 18, 11. tacere interdum oratorium 7, 6, 7. de magnis reverentius, quam pauca dicere P. 25, 2. tale aliquid 2, 6, 6. et 9, 13, 22. tamen, in *correctione elegantior* 1, 18. extr. 3, 11, 9. 6, 28, 1. 7, 30, 4. 9, 25, 3. 9, 30, 3. 10, 25. *vide et* led tamen.
 tanti putare 2, 9, 6. fuit! P. 6, 2. tantum illud nostri dedecoris P. 82, 4.
 tantum non P. 23, 1. intantum, — in quantum P. 95, 5. ne tantulum quidem 2, 20, 8. tantundem 5, 10.
 tardissime 10, 1, 1.
 tarditas literarum P. 68, 4. tarditate adire periculum capitis P. 48, 1.
 tecta referta et laborantia P. 22, 4. tectum nihil habet magna fortuna P. 83, 1.

tecciora flagitia 1, 5, 1. temerarium secundis contentum non esse 4, 9, 10. temperamentum servare 6, 29, 6. P. 3, 1. tenere, ut 1, 7, 3. temperans gaudii seraeque lactitiae P. 52, 5. temperantissimus 7, 1, 1. temperare mihi non possum, quo minus 6, 17, 1. 9, 5, 3. cursum aquae cataractis 10, 69, 4. temperare gulae 2, 6, 5. a cibo 2, 5, 8. titulos P. 55, 8. tempestas commendat serenitatem P. 5, 8. templa nutantia P. 51, 1. reserata P. 47, 6. tempus est, cum *infin.* 7, 3, 3. studendi auferre 7, 9, 16. perit quod studius non imperitur 3, 5, 16. temporis spatium commendat, *diuturnitas* P. 24, 1. ex tempore dicere 2, 3, 1. et 4. temporaria gravitas 6, 13, 9. simulatio 8, 14, 13. tenacissima memoria 10, 7, 1. tenacissimum vinculum 4, 15, 2. tendere ad recta 6, 11, 3. tenebrae oblivionis P. 69, 6. tenebris ac silentio alitur animus 9, 36, 1. tenere cursum hunc P. 43, 3. formam figuramque *impressam* P. 55, 11. lectorem, *adficere* 2, 5, 6. limine, *continere* P. 67, 2. medium 4, 9, 9. se in loco 3, 7, 6. in hortis 4, 2, 5. in gradu quodam 3, 2, 4. intra gravitatem 9, 23, 1. intra silentium 2, 17, 8. 7, 6, 7. tenet, habet, possidet 1, 16, 1. nos domi aliquid P. 48, 2. tenebit semper, quod suaserit, *obtinabit* P. 67, 2. teneri desiderio cuius 4, 1, 2. et 7, 5, 1. lege, *obstringi* 4, 9, 16. spectaculis, *delectari* 9, 6, 1. et natandi studio 9, 33, 3. tenor vitae idem P. 84, 4. congruens P. 91, 6. tenuata caligo 6, 20, 18. tenuis et pauper 2, 20, 12. tenuiter 4, 27, 1. 6, 21, 3.

- Terentianae comoediae 6, 21, 4.
 terere inascentium superbiae locum P. 65, 3. teruntur habitatore servo receptacula clarorum virorum P. 50, 3. teri litibus 8, 12, 3. in turba 7, 3, 3. tergum fluminis, *glacies* P. 12, 3. post tergum relinquere P. 34, 5. terminus sermonis, *finis* 1, 5, 14. terlae praefationes 2, 3, 1. tersum opus, *elegans* 9, 22, 2. quam terla, quam Latina? 7, 25, 4.
 terrae motus 6, 20, 3. terrae disiunctillimae P. 15, 1. terrificae vaticinationes 6, 20, 19. terrore frustra se succinxerit, qui septus caritate non fuerit P. 49, 3. terror et reverentia *oppon.* P. 48, 1.
 testaceo opere 10, 46, 2. testamenta an speculum morum? 8, 18, 1.
 testem adhibere P. 75, 3. testificatio accedit 5, 1, 13. testimonium perhibere P. 71, 6. et 95, 1. reddere cui 6, 22, 5. testimonio prosequi 10, 17. teterrimus odor 10, 99, 1. tetrica Minerva 3, 21, 5. theatralis opera 7, 24, 7. theatrum Nicomediae 10, 48, 1. theatra *spectatores* male docuerunt canere mulicos 3, 18, 9. *add.* P. 54, 2. *Spenrol* 10, 71.
 Tianorum civitas 10, 79, 2. Tiberis alveum excessit 8, 17. *int.* Tiburtina praedia Plinii 5, 6, 45. via 7, 29, 2.
 Ticinum *oppid.* 7, 16, 3. Tiferium Tiberinum *opp.* 4, 1, 4. timere pro quo 3, 17, 3. timeti fortius amore est 1, 5, 15. timide uti quo 1, 8, 2. timor emendator acerrimus 7, 17, 13. in studiis magis decet quam fiducia 5, 17, 3. causa timoris longior 7, 27, 6.
 tirunculus 3, 6, 4. titulus, *inscripto* 5, 11, 3. 5, 13, 3. 7, 27, 7. 7, 29, 3. 6, 10, 3. officii 8, 24, 7. tituli caduci et mortales P. 55, 8. titulus omnibus speciosius P. 54, 7. titulorum splendor P. 84, 8. tituli saepremi 9, 19, 3. pietatis 3, 8, 2.
 taedio cui esse 9, 17, 1. plenum 7, 9, 6. cum taedio recubare *ad mensam* 9, 17, 3. in taedium praesentia venimus P. 87, 4.
 toga ferata *ruri* 7, 3, 2. *add.* 5, 6, 45. in toga versari, *civilibus officis* 1, 22, 6.
 togae virilis officium 1, 9, 2. 10, 117, 1.
 togae iure carere, quibus aqua et igni interdictum 4, 11, 3. togas sumunt etiam servi 2, 14, 6.
 togati, *urbani* 6, 30, 4.
 tollere animos P. 11, 5. *liberos* P. 27, 1.
 tonat oratio 1, 20, 19.
 topiarii 3, 19, 3.
 torculum 9, 20, 2.
 tormento eripere, *solicitudine* 6, 1, 1.
 tormenta, *desideria* 7, 5, 1. *Sic* tormentum tibi iniunxilli P. 86, 1. *moeror* 8, 23, 9.
 torpor insitus P. 66, 4. et silentium P. 82, 1.
 torquere *desiderio* 6, 7, 3. *se, iristari* 7, 12, 4. torqueri 7, 30, 1.
 torus genialis P. 8, 1.
 totus est pietatis 5, 16, 8.
 trabibus inciditur nomen P. 54, 7.
 tractabilior 5, 1, 10.
 tractatu ipso, *dum de re agitur* 10, 97, 4.
 tradere se studiis 1, 9, 7.
 traduntur per successiones morbi 1, 12, 4.
 trahi arte, *delectari* 9, 6, 2.
 Traiani portus 6, 31, 15.
 tranquillissimum otium 7, 25, 2.
 transcribere in exemplaria 4, 7, 2.
 transfretare P. 31, 4.
 transigere diem sermonibus 3, 7, 4.
 transilire *oratione* P. 56, 2. 66, 1.
 transire quasi brevem militiam P. 15, 2.
 transitum praebere 10, 81, 3.
 translaticia 9, 37, 1.
 transmissum discrimen remeiri 8, 11, 2.

transmittere *consulatus decus*
 praecceptum praefloratumque
 P. 58, 5. tempus inter libel-
 los 9, 6, 1. transmittitur pon-
 te fluvius 8, 8, 5.
 Transpadana regio 4, 6, 1.
 transportat bella tergo Danubius
 P. 12, 3.
 transvectio saxorum P. 51, 1.
 tremoribus mutant tecta 6, 16,
 15.
 tribuere nihil voluptatibus 3, 11,
 6. vacationem petentibus P.
 87, 2.
 tribunal viridi cespite exstruc-
 tum P. 56, 5. pro tribunali
 sedeo 1, 10, 9.
 tribunatus semestris 4, 4, 2. n.
in tribunatu *pleb.* an causas
 agere deceat? *disp.* 1, 23.
 tribunorum auxilium 9, 13, 19.
 triclinium 2, 17, 5. et 6.
 triclinia popularia 1, 3, 1. pau-
 corum *ibid.*
 tristitia 1, 10, 7.
 triumphalis *pater Traiani* P.
 9, 2.
 si triumpharetur P. 11, 4.
 triumphus gravis spoliis P. 17, 1.
 tropaea P. 59, 2.
 truncata membra P. 52, 4.
 truncus amputatusque P. 39, 5.
 tuitus sum 6, 29, 10.
 tum maxime 9, 13, 5.
 tumentes plebis animi P. 28, 3.
 populi P. 80, 3.
 tumidius *adlect.* 7, 12, 4.
 tunicis scillis velatus toga 4,
 16, 2.
 turba negotiorum 9, 26, 1.
 turbatus, *tristis* 8, 19, 1.
 Tusci *fundi Plinii* 5, 6. *int.*
 9, 36, 1.
 Tusculanum *Plinii* 4, 13, 1.
 5, 6, 45.
 tutela villae non sumtuosa 2,
 17, 4. tutelae causa equites
 dati 10, 36. in tutelam reci-
 pere P. 94, 3. tutela generis
 humani *impertum Traiani* 10,
 103. et securitas 10, 60.
 tutor cui relictus 2, 1, 8.
in tuto esse 7, 18, 3.
 tympana et cymbala 2, 14, 13.

U.
 uberare et fovere P. 32, 2.
 uberior oratio 9, 28, 5.
 ubertas *orationis* 2, 3, 1.
 ulceribus putrescere 6, 24, 3.
 ultima poena 2, 11, 8.
 ultimum supplicium 8, 14, 24.
 ultio parata 6, 22, 7.
 ultor Deus P. 49, 1.
 ultra modum 7, 24, 1. lauda-
 re 7, 28, 1. verecundus 7,
 31, 1.
 ultro dantem obligasti P. 6, 4.
 ultro datus honor 5, 15, 2.
 requirere 5, 16, 11. rogare
 7, 17, 14.
 ululatus 2, 14, 13.
 umbra inanis 1, 23, 1. liber-
 tatis reliqua 8, 24, 4.
 umbraticae literae 9, 2, 3.
 unctuarium hypocauston 2, 17, 11.
 unctus, *in febr.* 7, 1, 4.
 unco et ignibus expiare volu-
 ptates P. 33, 5.
 undecunq; 9, 4, 2.
 undeciesimo anno 5, 8, 8.
 unguentarium 2, 11, 23.
 unico diligo 3, 3, 1. et 6, 29,
 1. laetor 7, 32, 1. probro
 9, 9, 1.
 unicum doloris levamentum stu-
 dia 8, 19, 1.
 universale 10, 71, 2.
 universitas, *totum opus* 1, 8, 3.
 et 9, 4, 2.
in univ. sum, *generatim* 10, 114.
 unus atque idem 8, 14, 18. et
 22.
 unus aut alter 2, 13, 3. P. 45, 1.
 unus solusque P. 76, 4.
 unum se ex nobis putat P. 2, 4.
 urbanus, *urbi aditus* 2, 17,
 29.
 urbani, *servi ex urbe* 9, 20, 2.
locantes 8, 6, 3.
in urnam conici, fortiri 10, 20, 2.
 usquequaque, *semper, ubiq;* 1,
 7, 5. et 7, 12, 5.
 usquequaque laudandus 9, 30, 3.
 usurpata collium P. 30, 4.
 usus egregius magister 1, 20, 12.
 optimus magister 6, 29, 4.
 usu receptum 7, 17, 4.
in usu mihi est cum infn. 1, 17,
 3. habere 1, 10, 10. ali-
 quem P. 88, 3.

ufucapere 5, 1, 10.
 ut inter meas 6, 33, 11.
 ut, *quavis* 6, 8, 8.
 ut qui 9, 23, 2. ut quae 5, 5,
 4. ut. *infartus* P. 6, 2.
ficus Quo 5, 16, 5.
 utcumque se habent ista 6, 2, 4.
 et 7, 33, 10.
ex utilitate omnium P. 94, 5.
in utramque partem disputare
 7, 27, 16.
 uxor cedit tibi in decus et glo-
 riam P. 83, 4.
 uxori sufficit obsequii gloria P.
 83, 7.

V.

Vacare a scribendo 3, 7, 5. cul-
 pa P. 87, 4. corpori 1, 9, 4.
 sermoni, *orationi emendan-*
das 1, 8, 2. caelo tantum
 vacat Iupiter P. 80, 6.
 vacat locus *praeturae* 10, 7. au-
 guratus 10, 8. cui 1, 10, 11.
non vacat venari 9, 16, 1. *add.*
 1, 22, 11.

vacuo animo 8, 19, 2.
 vadimonia 8, 12, 3.
 Vadimonia lacus 8, 20. *int.*
 valentior amor, quam timor 8,
 24, 6.
 valentiores P. 38, 7.
 valentissimus P. 81, 4.
 valere auctoritate, gratia 2, 9,
 5. eloquentia 3, 3, 6. com-
 mode 3, 20, 12.
 valuisset efficere P. 46, 1.
 valetudo pertinax 1, 22, 1. 7,
 1, 1. novissima 2, 1, 9. in-
 superabilis 1, 22, 8. iniqua
 1, 12, 4. perpetua 1, 12, 11.
 valetudinem contrahere 7, 19, 1.
in valetudinem adversam inci-
 dere 7, 1, 3.
 validus gratia, facundia 3, 9,
 12.
 validior corpore animus P. 82, 6.
 validissime cupio 9, 35, 1. di-
 ligo 3, 15, 2. 4, 4, 1. ve-
 reor 6, 8, 9.
 valvae *vid.* fenestrae.
 vanescit nubes in latitudinem 6,
 16, 6.
 varietas commendat 2, 5, 7.
 varitas interiaccientia foliis P. 14,
 2. foeda P. 50, 3.

vaticinationes terrificae 6, 20,
 19.
 vectigal infringit pretium agro-
 rum 7, 18, 4. vectigalia tem-
 perare P. 41, 1.
 vectigales lacrymae P. 38, 3.
 vel, *etiam*, *aduo* 1, 7, 5.
 vela dare indignationi 6, 33, 10.
 vilitantia P. 81, 4. implere 2,
 11, 3.
 velis ingenii dolorisque vectus
 4, 20, 2. obductis 7, 21, 2.
 velo discreta 4, 19, 5.
 velanda corporis 6, 24, 5.
 velare nihil, *loquit aperte* P. 56, 1.
 velint, nolint P. 20, 6.
 velocissimi sideris more P. 80, 4.
 venabulum 1, 6, 1.
 venae latentes 4, 30, 9.
 venales *servi* 1, 21, 2.
venationis laus P. 81. *int.*
 venatorium instrumentum 3, 19, 3.
 venatu corpus exercere 5, 6, 46.
 beneficii reus 7, 6, 8.
 venia sit dicto 5, 6, 46. recu-
 sandi laboris 1, 8, 1.
 veniam dare facto 4, 9, 17. ob-
 lecrari 9, 29, 3. postulare
 1, 2, 5. tribuere errori 8,
 14, 10. verecundiae P. 59, 2.
 venire in oblivionem, taedium
 P. 87, 5.
 vestrota et insolens natio P. 31, 2.
 ventus resedit 6, 16, 12. mise-
 rationis 2, 11, 3. ventis de-
 tineri 7, 4, 3. contrariis re-
 tentus 10, 28, 2.
 venustus, *locosus* 3, 9, 3. 2.
 verecundia debilitat recta inge-
 nia 4, 7, 3. exigendi 1, 8, 1.
 vetar 4, 15, 6. reluctata, tan-
 dem cecidit P. 60, 4.
 verecundus ultra modum 7, 51, 1.
 veroor, quam in partem acci-
 pient 5, 7, 2.
 vergentia et prona 4, 30, 6.
 verissime dicitur 7, 5, 1. ama-
 ro 9, 22, 2. scribere 1, 5, 14.
 verissimus liber 9, 27, 1. vir 9,
 25, 2.
 verissimo sermone quievit, non
simulato 6, 16, 15.
 veritas lacrymarum, non *factas*
lacrymae P. 73, 1.

vero *respondentis cum adseveratione* 6, 12, 1. 6, 15, 2. 11. 3, 8, 4. 9, 20, 1. 9, 23, 5. Veronenses 6, 34, 1. versari in memoria hominum, in sermone 2, 1, 11. nobiscum et inter nos P. 24, 4. in republica P. 93, 4. versiculi, *carmina* 5, 3, 1. sq. versus, *linea scripti* 4, 11, 16. *in urbem* versus 10, 82, 3. vertat curas in gaudium Deus 7, 19, 11. vertere consilium, *mutare sententiam* 6, 16, 9. vertere e Graeco in Latinum 7, 9, 2. honores in notam et pudorem P. 91, 2. vespera inclusit actionem 2, 11, 18. Vestalis aegrotans 7, 19, 2. *de-fossa* 4, 11, 6. vestigium suspensum et instabile P. 22, 4. vestigio fallente 2, 1, 5. nullius, *qui praeseat*, adiutus P. 81, 1. victoris premere campum P. 56, 7. vestigiis instare 6, 11, 2. vellere *de arboribus et floribus* 8, 8, 4. Vesuvii incendium 6, 16. et 20. vetustas amicitiae 10, 19. vetustate florescit contemtor ambitionis animus P. 55, 9. vexari 6, 30, 2. vetustior miles, *senior* P. 15, 5. vetustissimus, *natus maximus* 8, 14, 6. vexari factionibus 10, 45, 1. vexata vetustate villa 6, 30, 2. vexatae rationes 10, 29, 3. viam corrumpere 4, 1, 6. viarum cura 5, 15, 1. n. viatores, *lictores* P. 76, 8. vico sua fungi *erga quem* P. 80, 6. alterna 9, 33, 2. vicibus alternis 4, 30, 7. vicem reddere 2, 9, 6. *per vices* 8, 14, 4. vices rerum 4, 24, 5. vices has habet mortalium conditio, ut P. 5, 9. vicissima hereditatum 7, 14, 1. P. 37. *init. et sq.* victimae piaculares publicae sollicitudinis P. 34, 4. victor gentium populus P. 51, 3.

victuri nominis fama 9, 19, 3. vides hunc? 9, 23, 4. vides enim, *in notata* P. 70, 6. cui simile quiddam forte fuerit ap. Lucian. love Trag. 150. *ὄρα;* *ἀδύνατον γὰρ ἢν αὐτῷ κ. τ. λ.* et ante p. 144. *ὄρα;* *ἀνοδιθάσσεως τὸν Πλεγγον.* videre quattu domi, *intrare* 5, 5, 8. Viesnenfes 4, 22, 1. vigesima *vid.* vices. vigilabantur noctes 7, 27, 6. vigilans vir 3, 9, 16. vigilanter 6, 19, 3. vigor animi durat 5, 16, 4. vigor corporis consentaneus moribus animi 2, 19, 2. vigor integer 3, 1, 10. villissima tunica 9, 6, 2. *ad vilitatem sui pervenire* 9, 3, 2. villula 2, 17, 29. vincti, *servi* 3, 19, 7. vinculis eximere 1, 8, 9. vindemias graciles colligo 8, 15, 1. vindicare damnum 6, 8, 9. sibi curam aliquam 2, 18, 4. in irritum 10, 112. praecipuum locum 10, 3, 1. vindicarunt Dii Nervam caelo P. 10, 4. vindicta liberare manumissos 7, 16, 4. viribus suis adsequi, *pecunia efficere* 10, 92. virginalis verecundia 8, 16, 2. viridior color 8, 20, 4. viridissima laurus 5, 6, 4. viridissimi agri 6, 31, 15. virtutes laeduntur confinio vitiorum P. 4, 5. virtutibus tuis prona P. 16, 5. abundat, qui alienas amat 1, 17, 4. vis, *intento obtinendi* 4, 7, 3. vilicata munera 9, 30, 2. vita recta et sincera 1, 9, 6. principis censura est P. 45, 6. vitia remediis fortiora 4, 25, 5. vitia qui odit, homines odit 8, 22, 3. viticulae 1, 24, 4. viva vox addicit 2, 3, 9. vividos animos amare, non contundere P. 44, 6. vivit vivetque semper 2, 1, 11. vixdum 6, 6, 3. 7. 33, 7.

vocalissimus 4, 7, 2.
 vocare ad computationem P. 38, 3.
 vocari *ad nuptias* 5, 16, 6.
 Voconia lex P. 42, 1.
 volo. vis tu remittere aliquid
 ex rugis? 9, 17, 2.
 volubili orbe 4, 24, 6.
 volubilitas *dicondi* 5, 20, 4.
 voluntaria mors 1, 22, 9. et 3.
 9, 5.
 voluntates variae 1, 20, 12.
 voluptas dolendi 8, 16, 5.
 voluptati esse cui 6, 11, 2.
 voluptates aurium, oculorum 1,
 8, 10. seriae et intentae P.
 82, 8.
 voluptuosum 3, 19, 2.
 voto Deus adest 1, 12, 8. meo
 sufficit 5, 8, 3. praesumere
 3, 1, 11. *ne voto quidem*
fingi melior potest 6, 26, 2.
 voti summam consequutus 10,
 2, 2.
 vectorum summa 7, 26, 3. P.
 74, 4.
supra votum esse 5, 8, 3.
 vota nuncupare 10, 45. P. 67,
 3. suscipere 9, 39, 2. 10,
 101. reddere 9, 39, 2. signa-

re 10, 44. *solvere ibid.* et
 P. 67, 5. *perfolvere* 10, 101.
ad vota confugere 10, 12, 2.
 vota, quae non palam suscipiun-
 tur, *dirae* P. 67, 5.
 Vota *dies 3 Ian.* 10, 44.
 vox. vocem praeparare, *oratio-*
nem meditari 2, 1, 5.
 Vulcanalia 3, 5, 8.
 valnus, *de luctu* 2, 7, 3. et
 8, 5, 1. imprimere reipubli-
 cae P. 6, 1.
 vultus superbissimos illidere so-
 lo, *de statua* P. 52, 4.
 vulvae *in cibo* 1, 15, 3.

X.

Xenia mittere 6, 31, 14.
 xenia abstinere 5, 14, 8. n.
 xyftus, *subdialis ambulatio* 2,
 17, 17. 5, 6, 19. spatiofif-
 simus 9, 7; 4.
in xyftum me confero 9, 36, 3.

Z.

Zotheca 2, 17, 21.
 zothecula 5, 6, 38.

INDEX *) GRAECORVM.

Ἄγαθὴ δ' ἔστι 3, 7, 15.
 ἀγώνισμα 5, 8, 11.
 ἀκοινώνητον 3, 9, 8. π.
 ἄκουσμα ἤδισον 7, 32, π.
 ἀπροόματα 6, 31, 13.
 ἀμαθία 4, 7, 3.
 ἀμετροσπῆ 1, 20, 22.
 ἀπεσχομισμένοι 9, 26, 9.
 ἀρχίτυπον 1, 20, 9.
 ἀφιλόκαλον 2, 3, 8.
 βουλή, *buile* 10, 111.
 βουλευτής, *buileuta* 10, 113, 115.
 βράχε 9, 26, 6.
 γερουσία, *gerusia* 10, 42.
 διανομή 10, 117. π.
 δυσκαθαίρετον 1, 5, 15.
 εἰς οἰωνὸς κ. τ. λ. 1, 18, 4.
 εἰσῆλασαν 10, 119, 1.
 ἐν δ' ἰὺ τιμῆ κ. τ. λ. 8, 2, 8.
 ἐνδυμήματα 2, 3, 3.
 ἕξις 1, 3, 4.
 ἔπαινος ἄκουσμα ἤδισον 7, 32, 2.
 ἔπεια νιφάδεσσι ἰσοκότα 1, 20, 22.
 ἐπίκασθε 6, 31, 12.
 ἔστι ἀγαθὴ 3, 7, 15.
 ἐρωτοπαίγιον 5, 17, 2. *legeba-*
tur: sed rectius κατατρισμαῶν.

εἴληψ 1, 2, 1.
 ἦ καὶ κτανήσιν κ. τ. λ. 1, 7,
 ἤδισον ἄκουσμα 7, 32, 2.
 ἦξι δ' ἔγγχος ἐπέκλιτο 9, 26
 ἦπιος πατῆρ 5, 19, 1.
 θαύματα, ποπ φήματα 9, 26
 θηρίον, *Demosthenes* 2, 3,
 θρεπτοί 10, 71.
 καθόζηλοι 7, 12, 2.
 κατὰ κεφάλαια 6, 22, 2.
 κατατρισμαῶν 5, 17, 2.
 κῆται Πάτροκλος 4, 11, 12.
 κέρικα 1, 12, 10.
 κτήμα 5, 8, 11.
 κτανήσιν ὀφρῦσι 1, 7, 6.
 λαμπροφινότατος 2, 3, 10.
 λαρυγγίζων 4, 7, 6.
 λειτοόργιον 2, 11, 23. 2, 12
 λήκυθοι 1, 2, 4.
 λογίως 1, 20, 22.
 λίθον πάντα κινῶ 1, 20, 15.
 λογισάμενος 1, 18, 4.
 μεγαλοφινότατος 2, 3, 10.
 μισόχορος 2, 14, 6.
 μικραίτιος 2, 2, 1.
 μουσεῖον 1, 9, 6.
 νιφάδεσσι 1, 20, 22.

*) Loca maiora ex 9, 26. huc referre omnia supervacuum visum

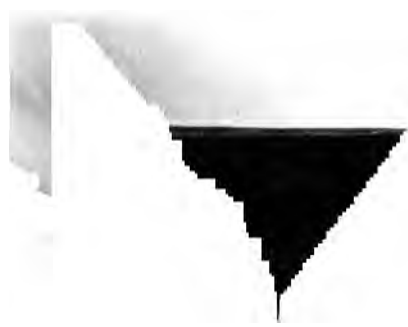
- νοήματα 2, 3, 3.
νομός 10, 5, 1.
οἰωνός ἀρκτος 1, 18, 4.
ὄκνος 4, 7, 3.
ὄναρ ἐκ Διός 1, 18, 1.
ἐπιστόγραφος 3, 5, 17.
οὔτις ἐμῷ ζῶντος 6, 8, 3.
οὗτός ἐστι Δημοσθένης 9, 23, 5.
οὐχ ὅσιν φθιμένοισι 9, 1, 3.
πάντα λιθῶν κινῶ 1, 20, 5.
παράβολα 9, 26, 4.
πατήρ ἥπιος 5, 19, 1.
παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγύς
1, 20, 22.
Πάτροκλος κέταί 4, 11, 12.
πειθῶ 1, 20, 17. et 18.
πλατανῶν 1, 3, 1.
πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν, εὐδελίμως
πεσεῖν 4, 11, 9.
πρόδρομος 4, 9, 23.
προκοιτῶν; προκοσιπῶν 2, 17, 10.
προπύγειον, προπύγειον 2, 17, 11.
πρωτοπραξία 10, 109, 1.
σεμνός 2, 11, 7.
Σοφοκλῆς 2, 14, 5.
τὴν γὰρ αἰοιδὴν κ.τ.λ. 5, 20, 7.
τοιούτος ἐστὶν ἕκαστος 4, 27, 6.
τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε 1, 7, 1.
ὑπὲρ Μαλίαν 10, 26.
Φιλόκαλος 3, 7, 7.
ψήφισμα, ψεφθισμα 10, 52, 1.
ὃ γέρον, ἢ μάλα 9, 13, 20.
ὡς δ' ὅτε χεῖμαρροι 9, 26, 6.
ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος 6, 33, 11.

Add. ad Epist. 4, 13, 8.

Vindicavi iam negationem Gesnero spuriam visam ad Epist. 5. 17, 6. tetigique hanc anomaliam etiam in Praefat. p. XIV. Locis illis Plinii nunc accedat plane geminus simillimusque Livii 4, 31, 4. et quum ibi quoque religio obstaret, ne non posset nisi ab consule dici dictator, augures consulti eam religionem ex amere. ad quem locum Pliniana si recordatus esset Livii sospitator, non scripsisset, opinor, de Sigonio, quae perinviti legimus. S.

L I P S I A E

EX OFFICINA DÜRRIA.

11

11

11

11

11

11

11

11

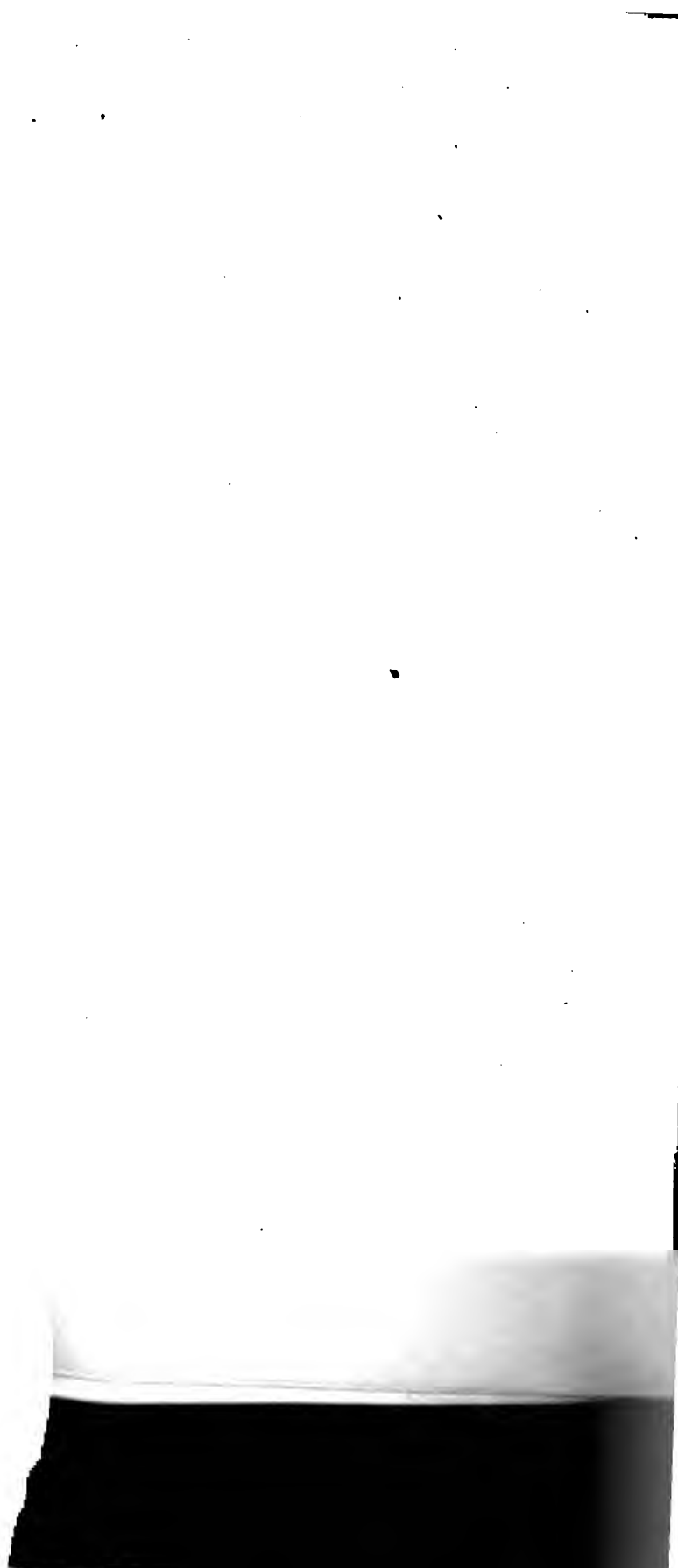
11

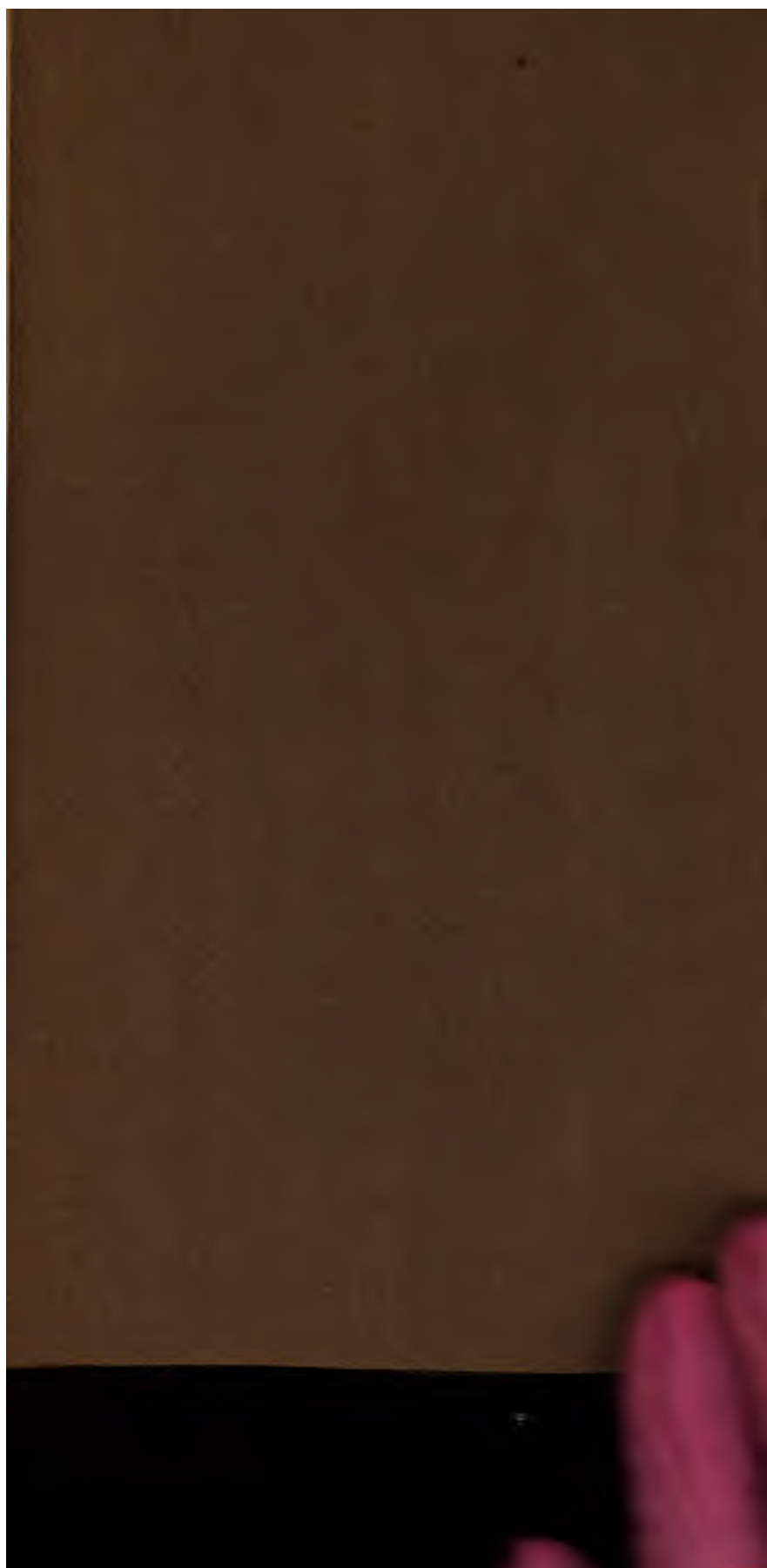
11

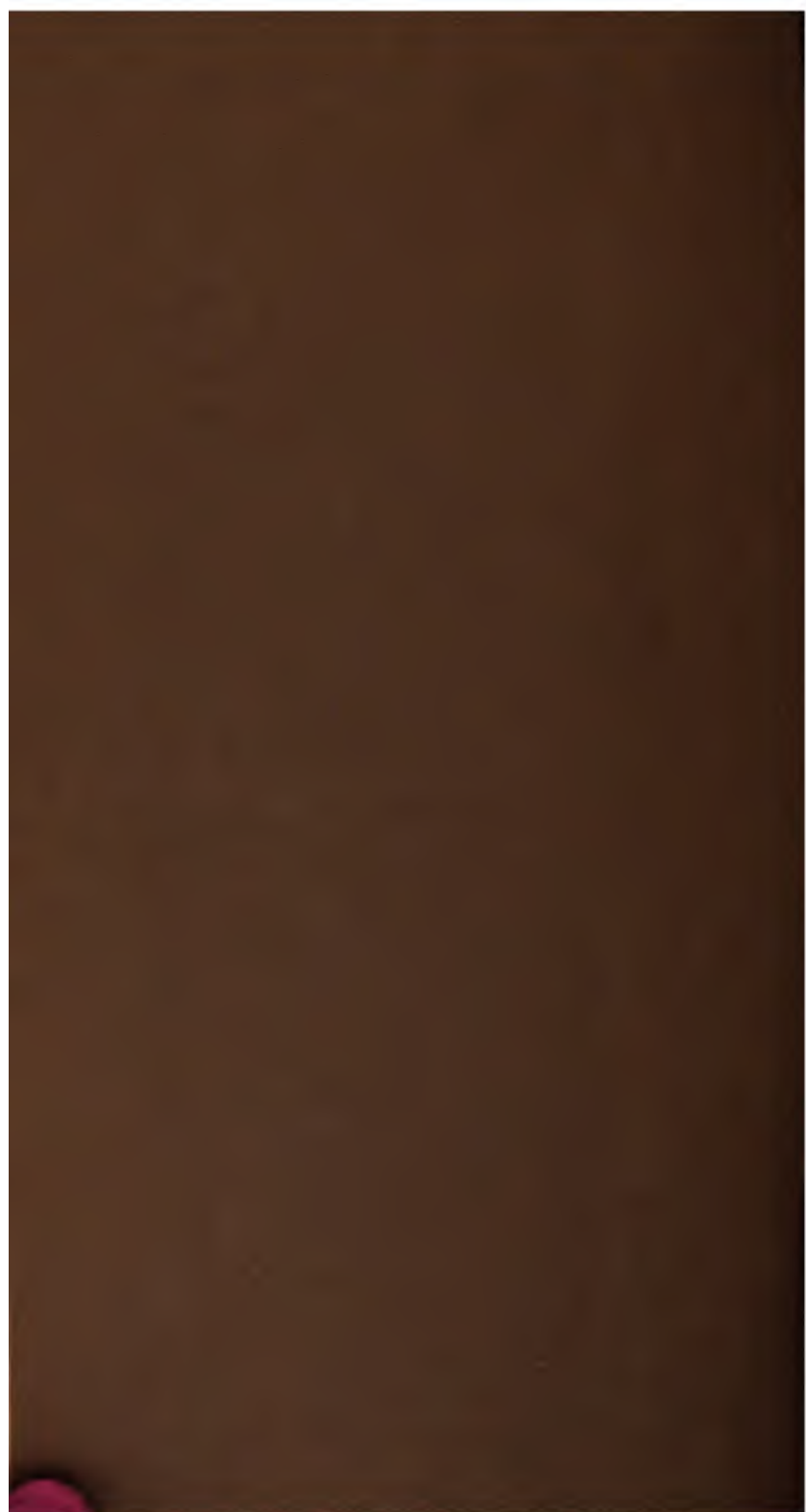
11

11

11

Lp 29.129
Epistolarum libri decem et Panegyri
Widener Library 006332559

3 2044 085 250 124